POWSZECHNA
ORDYNACYA SĄDOWA
DLA
PAŃSTW PRUSKICH.

CZĘŚĆ PIERWSZA.
Porządek Processu.

Z rozkazu Rządu przełożona na język polski podług nowego wydania z roku 1816.

POZNAŃ, 1824.
Czcionkami Wilh. Dekera i spółki.

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
II
326572

Wypożycza się
tylko do czytelni

Tit. III No. 7.
III. A 103

~~Dubl. Lu 4011~~

Jako сдр. 2

POWSZECHNA
ORDYNACYA SĄDOWA
DLA
PAŃSTW PRUSKICH.

CZĘŚĆ PIERWSZA.
Porządek Processu.

Z rozkazu Rządu przełożona na język polski podług nowego wydania z roku 1816.

POZNAŃ, 1824.
Czcionkami Wilh. Dekera i spółki.

326572 II
Dr. 1.

1956 D. 266

FRYDERYK WILHELM
z Bożéy Łaski Król Pruski etc.

Wszem w obec i każdemu w szczególności wiadomo czyniemy:

Przywrócenie Praw naszych do Prowincyi, od Marchii naszéy dawniéy oderwanych, a teraz z nią znowu złączonych, pociągało nietylko za sobą potrzebę nowego wydania Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy dla Państw Pruskich, lecz uczyniło także koniecznem zupełne ogłoszenie wszelkich, od roku 1793. nastąpionych odmian, uzupełnień i obiaśnień przepisów, do postępowania w processach i w czynnościach dobréy woli, iako też do ogólnéy organizacyi władz sądowych ściągaiących się. Nakazaliśmy więc takie uczynić rozporządzenie, iż wspomnione odmiany, uzupełnienia i obiaśnienia w krótkości zebrane, w nowe wydanie Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy, które z dawnieyszém

co do słowa zgadza się, w przyzwoitém mieyscu zostały powciągane, i prócz tego pod tytułem: Dodatek do Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy dla Państw Pruskich, oddzielnie są wydrukowane. Temuż zatém nowemu wydaniu i wygotowanemu Dodatkowi nadaiemy ninieyszém naywyższą Naszą Sankcyą, chcąc aby zebrane w nich nowsze przepisy od wszystkich Naszych Sądów, Władz i Poddanych iak nayściśléy były zachowywane.

W dowód tego oryginał własnoręcznie podpisaliśmy, i Pieczęcią Naszą Królewską stwierdzić rozkazaliśmy.

Dan w Wiedniu dnia 4. Lutego 1815.

(L.S.) *Fryderyk Wilhelm.*

PATENT

do Publikacyi nowego wydania Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy dla Państw Pruskich, i Dodatku do Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy.

K. Xiążę de *Hardenberg.*
Kircheisen. *Bülow.*
Schukmann. *Boyen.*

PATENT

do publikacyi przeyrzaney na nowo Ordynacyi Sądowéy i Processowéy.

FRYDERYK WILHELM z Bożéy Łaski Król Pruski etc.

Wszem w obec i każdemu w szczególności wiadomo czyniemy:

Lubo prawidła i zasady, na których wprowadzone w Państwach Naszych postępowanie sądowe w Processach polega, wieloletniém w dobroci swéy okazały się bydź stwierdzone doświadczeniem, tak dalece, iż według tegoż postępowania cel gruntownego i prędkiego sprawiedliwości wymiaru zupełnie dopiętym bydź może; ciągła atoli baczność Nasza na przyśpieszenie i ułatwienie ile możności tegoż celu, podała nam rozmaite obiaśnienia względem szczególnych przedmiotów; również przełożone Nam zostały od Naszych głównych Sądów kraiowych niektóre uwagi, maiące za cel wyiaśnienie niektórych ciemnych lub dwoistemu tłumaczeniu podpaść mogących rozporządzeń w Ordynacyi Processowéy, albo uzupełnienie zbywaiących ieszcze tam

i owdzie na niektóre przypadki przepisow.

Uznaliśmy więc rzeczą dogodną, aby przy okazyi nowego wspomnionéy Ordynacyi Processowéy wydania, które się prócz tego stało potrzebném, w niém zarazem umieszczone były w przyzwoitém mieyscu wydane od czasu pierwszéy iéy publikacyi osobne obiaśnienia, i aby uznane podług uwag Sądów za potrzebne dokładnieysze niektorych szczególnych przepisów oznaczenia w niém zostały uzupełnione; a zatém iżby przeyrzane na nowo urządzoném było teyże Naszéy Ordynacyi Sądowéy i Processowéy wydanie, którego ogłoszenie ninieyszém nakazuiemy, zalecaiąc tak Sądom iako też i Stronom, aby się do osnowy iego od czasu publikacyi ściśle stósowały.

Na dowód oryginał własnoręcznie podpisaliśmy i Pieczęcią Naszą Królewską stwierdzić rozkazaliśmy.

Dan w Berlinie dnia 6. Lipca 1793.

(L.S.) *Fryderyk Wilhelm.*

OSNOWA.

Wstęp. . . . . Strona 3—16.

Tytuł pierwszy. O osobach w sądzie skarzyć i pozwanemi bydź mogących. . . Str. 17—27.

Tytuł drugi. O Juryzdykcyi. . . Str. 27—77.

Tytuł trzeci. O assystentach prawnych i pełnomocnikach. . . . . Str. 77—104.

Tytuł czwarty. O zgłoszeniu się ze skargą. Str. 104—110.

Tytuł piąty. O przyięciu skargi. . Str. 110—130.

Tytuł szósty. O rezolucyi na skargę. Str. 130—138.

Tytuł siódmy. O ułożeniu i wręczaniu rozporządzeń sądowych. . . . . Str. 138—162.

Tytuł osmy. O kontumacyach czyli wyrokach zaocznych. . . . . Str. 162—182.

Tytuł dziewiąty. O odpowiedzi na skargę. Str. 182—203.

Tytuł dziesiąty. O instrukcyi sprawy. Str. 203—368.

Rozdział pierwszy. O uregulowaniu stanu sprawy i sporu (*status causae et controversiae*). §. 20—81. *b*.

Rozdział drugi. O dowodzie przez przyznanie. §. 82—88.

Rozdział trzeci. O dowodzie przez dokumenta. §. 89—168.

Rozdział czwarty. O dowodzie przez świadków. §. 169—244.

Rozdział piąty. O dowodzie przez przysięgę. §. 245—379.

Rozdział szósty. O dowodzie przez rewizyą naoczną. §. 380.—390.

Rozdział siodmy. O postępowaniu w przypadku sprzeczności w dowodach. §. 391—397.

Przestrogi przy odbieraniu przysięgi od świadka, temuż czynić się maiące. Strona 365. i następ.

Przestrogi przy odbieraniu przysięgi sądowéy. Str. 367.

Tytuł iedenasty. O poiednaniu Stron. Str. 368—374.

Tytuł dwunasty. O zakończeniu instrukcyi Str. 374—384.

Tytuł trzynasty. O ferowaniu i ogłoszeniu wyroków. . . . . Str. 384—418.

Tytuł czternasty. O appellacyach. Str. 418—462.

Rozdział pierwszy. O dopuszczalności i skutku appellacyi. §. 1—15.

Rozdział drugi. O postępowaniu w appellacyi. §. 16—68.

Rozdział trzeci. O środku prawnym przeciw wyrokom zaocznym. §. 69—79.

Tytuł piętnasty. O rewizyach. . Str. 462—476.

Tytuł szesnasty. O skargach o nieważność i restytucyą. . . . . Str. 476—497.

Tytuł siedmnasty. O zapowiedzeniu Ewiktorowi sprawy, o przypozwaniu i wymienieniu auktora. (O Litis denuncyacyi, adcytacyi i nominacyi). Str. 497—513.

Tytuł ośmnasty. O interwencyach. Str. 513—517.

Tytuł dziewiętnasty. O rekonwencyi czyli skardze wzaiemnéy. . . . . Str. 517—526.

Tytuł dwudziesty. O ponowieniu sprawy. (Litis reassumpcyi). . . . . Str. 526—535.

Tytuł dwudziesty pierwszy. O kaucyach. Str. 535—542.

Tytuł dwudziesty drugi. O przysięgach koniecznych. Str. 542—556.

Tytuł dwudziesty trzeci. O kosztach. Str. 556—594.

Tytuł dwudziesty czwarty. O exekucyach. Str. 595—654.

Rozdział pierwszy. O poszukiwaniu i nakazaniu exekucyi. §. 1—44.

Rozdział drugi. O wykonaniu exekucyi. §. 45—150.

Tytuł dwudziesty piąty. O postępowaniu w sądach niższych. . . . . Str. 655—688.

Rozdział pierwszy. O sądach niższych pierwszego rzędu. §. 4—44.

Rozdział drugi. O sądach niższych drugiego rzędu. §. 45—82.

Tytuł dwudziesty szósty. O sprawach bagatelnych czyli drobnych. . . . . Str. 688—698.

Tytuł dwudziesty siódmy. O processie wexlowym. Str. 699—717.

Tytuł dwudziesty osmy. O processie exekucyinym. Str. 717—727.

Tytuł dwudziesty dziewiąty. O aresztach. Str. 728—781.

Tytuł trzydziesty. O processie handlowym. Str. 781—798.

Tytuł trzydziesty pierwszy. O possessorio summarissimo. . . . . Str. 798—804.

Tytuł trzydziesty drugi. O processie dyffamacyinym i prowokacyinym. . . . Str. 805—816.

Tytuł trzydziesty trzeci. O dowodzie na wieczną rzeczy pamiątkę. . . . . Str. 817—825.

Tytuł trzydziesty czwarty. O sprawach injuryinych. Str. 825—840.

Tytuł trzydziesty piąty. O processach fiskalnych. Str. 840—885.

Rozdział pierwszy. O fiskalnych processach cywilnych. §. 1—33.

Rozdział drugi. O indagacyach fiskalnych. §. 34—107.

Tytuł trzydziesty szósty. O postępowaniu przeciw Wazallom i Poddanym, którzy mimo wiedzy i pozwolenia Rządu kray opuścili. Str. 886—905.

Tytuł trzydziesty siódmy. O uznaniu kogo za zmarłego. . . . . Str. 906—911.

Tytuł trzydziesty osmy. O uznaniu kogo za marnotrawcę. . . . . Str. 911—924.

Tytuł trzydziesty dziewiąty. O sprawach opiekuńczych. . . . . Str. 924—933.

Tytuł czterdziesty. O postępowaniu w sprawach o dopełnienie lub o odstąpienie od przyrzeczonego związku małżeńskiego, oraz o rozwód wytoczonych. . . . . Str. 933—951.

Tytuł czterdziesty pierwszy. O sprawach poddanych włościan przeciw ich dziedzicom. Str. 952—983.

Tytuł czterdziesty drugi. O sprawach granicznych i budowniczych. . . . . Str. 983—997.

Tytuł czterdziesty trzeci. O postępowaniu w sprawach o rozdział wspólnych pastwisk, łąk i gruntów. . . . . Str. 998—1012.

Tytuł czterdziesty czwarty. O sprawach z dzierzawy lub naymu. . . . . Str. 1012—1036.

Tytuł czterdziesty piąty. O sprawach rachunkowych. Str. 1036—1043.

Tytuł czterdziesty szósty. O działach spadkowych i i rozłączeniu wspólnictwa. . Str. 1043—1058.

Tytuł czterdziesty siódmy. O postępowaniu w sprawach moratoryinych. . . Str. 1058—1098.

Rozdział pierwszy. O moratorium szczególném. §. 7—45.

Rozdział drugi. O moratorium ogólném. §. 46—116.

Tytuł czterdziesty osmy. O dobrodzieystwie ustąpienia na rzecz Wierzycieli dobr swych. (*Cessio bonorum*). . . . . Str. 1098—1111.

Tytuł czterdziesty dziewiąty. O dobrodzieystwie kompetencyi. . . . . Str. 1111—1121.

Tytuł pięćdziesiąty. O processie konkursowym. Str. 1121—1367.

Rozdział pierwszy. O Kuratorze i Kontradyktorze. §. 64—97.

Rozdział drugi. O zapozwaniu Wierzycieli i ustanowieniu massy biernéy. §. 98—193.

Rozdział trzeci. O wyśledzeniu i ustanowieniu massy czynnéy. §. 194—266.

Rozdział czwarty. O klassyfikacyi Wierzycieli. §. 267—488.

Rozdział piąty. O dystrybucyi massy. §. 489—587.

Rozdział szósty. O ułożeniu się z Wierzycielami względem ich zaspokoienia. §. 588—629.

Rozdział siodmy. O postępowaniu w sprawach konkursowych u sądów niższych. §. 630—646.

Rozdział osmy. O postępowaniu w sprawach konkursowych, gdy wspólny Dłużnik posiada maiątek pod innemi sądami w kraiu lub za granicą. §. 647—671.

Rozdział dziewiąty. O postępowaniu w konkursach, gdy do maiątku wspólnego Dłużnika należą także kopalnie lub okręt, albo nad pozostałością osób woyskowych otworzonych. §. 672—707.

Tytuł pięćdziesiąty pierwszy. O sprawach likwidacyinych. . . . . Str. 1367—1430.

Rozdział pierwszy. O postępowaniu w sprawach likwidacyinych względem dóbr nieruchomych. §. 2—52.

Rozdział drugi. O postępowaniu w sprawach likwidacyinych względem pozostałości długami obciążonych. §. 53—98.

Rozdział trzeci. O obwieszczeniu Wierzycieli niewiadomych, pretensye realne niezaintabulowane do dóbr nieruchomych mieć mogących i o edyktalném zapozwaniu niewiadomych Wierzycieli pretensyi intabulowanych §. 99—144.

Rozdział czwarty. O edyktalném zapozwaniu interessentów niewiadomych. §. 145—181.

Tytuł pięćdziesiąty drugi. O processie subhastacyinym. . . . . Str. 1430—1458.

Rozdział pierwszy. O subhastacyi koniecznéy. §. 3—65.

Rozdział drugi. O subhastacyach dobrowolnych. §. 66—74.

POWSZE-

POWSZECHNA
ORDYNACYA SĄDOWA
DLA
PAŃSTW PRUSKICH.

Część pierwsza.

O postępowaniu w Processach.

WSTĘP
DO
ORDYNACYI PROCESSOWÉY.

1.

I. Ogólne zasady.

Wszelkie spory o rzeczy i prawa, przedmiot własności prywatnéy stanowiące, ieżeli zgoda w téy mierze dobrym sposobem nastąpić nie może, muszą bydź rozstrzygnięte wyrokiem sądowym.

2.

Działanie sądowe, przez które Sędzia ma bydź postawiony w stanie rozstrzygnienia takowego sporu według przepisów Prawa, zowie się Processem.

3.

Każdy spór prawny iest skutkiem pewnego czynu *(factum)*, z którego zaprzeczone prawo lub obowiązek wypływać, albo na nim zasadzać się ma.

4.

Spór tycze się albo rzetelności takowego czynu, lub wnioskowania wypływaiących z niego według Prawa skutków; albo tych obu razem okoliczności.

5.

Potrzeba więc w każdym Processie nasamprzód dochodzić, na iakich tenże grun-

tuie się czynach, i iakiemi one są według istoty rzeczy.

6.

Wyznaczony od Naywyższéy Władzy Kraiowéy Sędzia, maiący rozstrzygnąć spór należytém przystósowaniem Praw do czynów, na których się sprawa gruntuie, ma naybliższy obowiązek, a zatém i naybliższe prawo, zapewnienia się o istotnych i właściwych takowych czynów okolicznościach.

7.

Jest przeto powinnością i prawem Sędziego, aby sam bezśrednio dochodził: czyli zachodzące w iakim processie czyny, maią zasadę lub nie, i aby ie tak dalece wyiaśnił, ile dokładne do zachodzącego przypadku zastósowanie Praw, tego wymaga.

8.

Spisanie i dochodzenie przytoczonych w sprawie czynów i okoliczności, do iéy rozstrzygnienia należących, nazywa się Instrukcyą sprawy.

9.

Dobro powszechne wymaga, aby sprawy, ile to bez uszczerbku praw, stronom służących, nastąpić może, były skracane, i aby przytém koszta ile możności były oszczędzane.

10.

Obowiązki Sędziego przy Instrukcyi sprawy na téy więc istotnéy polegaią zasadzie:

Iż przyłożyć winien usilności w wybadaniu istotnéy prawdy czynów ważnieyszych, zasadę sprawy stanowiących, szukaiąc iéy drogą naypewnieyszą, a oraz naybliższą.

11.

Czyn iest ważnym wtenczas, gdy od iego istotnéy prawdy lub fałszu zależy bezśrednio albo pośrednio rozpoznanie, czyli sporem obięta pretensya ma zasadę prawną lub nie.

12.

Pospolicie strony są w sposobności same naylepiéy dać informacyą Sędziemu o swéy sprawie; maią przeto obowiązek ile możności w własnéy osobie znaydowania się na Instrukcyi i iéy dopilnowania.

Dodatek §. 1. Wtenczas tylko o to nalegać wypada, aby strony osobiście stawiły się, kiedy ich obecność dla dochodzenia prawdy koniecznie iest potrzebną. Skoro zaś główny ten zamiar bez nich może bydź osiągniętym, wtedy zastąpione bydź mogą przez uwłaściwionych Pełnomocników.

13.

Nie wolno nikomu przez nieprawe czyny, starać się o korzystny w swéy sprawie skutek. Muszą więc strony opowiedzieć Sędziemu stósownie do prawdy, i iak im naylepiéy wiadomo, należące do rozstrzygnienia ich processu okoliczności.

14.

Umyślne przewracanie lub zamilczanie prawdy skarci się przez prawo surowemi karami. Zacięty zaś opór w oświadczeniu się względem zachodzących w processie okoliczności, gdy Sędzia tego żądać będzie, ten za sobą pociąga skutek, iż takowa okoliczność bez dalszego iéy dochodzenia za prawdziwą lub nieprawdziwą przyiętą będzie, a to w miarę, iak osobie nieposłusznéy będzie nayszkodliwiéy.

15.

Wszelakoż, nim ta kara za nieposłuszeństwo nastąpi, wiedzieć należy z pewnością, czyli wezwanie Sędziego, aby się strona w téy lub owéy okoliczności oświadczyła, doszło dosyć wcześnie wiadomości teyże strony.

16.

Gdy zaprzeczoną iest w sprawie ważna iaka okoliczność, strona na niéy zasadzaiąca się, iest wprawdzie szczególniéy obowiązaną, wskazać Sędziemu środki, przez które iéy rzetelność może bydź wyiaśnioną.

17.

Takowe atoli przytoczenia nie wiążą Sędziego, lecz tenże ma prawo i obowiązek, użyć i innych środków z opowiedzenia stron i związku ich czynności wykazuiących się, dla doyścia prawdy, chociażby strony tego wyraźnie nie żądały.

18.

Ogólna powinność obywatelska wiąże każdego, chociażby nawet w process nie był zawikłany, do zeznania wiernie na żądanie Sędziego, co mu iest wiadomo, o zaiętych sporem prawnym czynach, i do przełożenia w mocy iego zostaiących środków ku wyiaśnieniu prawdy.

19.

Wszelakoż, kto takowego dopełnia obowiązku, musi mieć wynagrodzone sobie wszelkie ztąd dla niego wynikaiące szkody i koszta.

20.

Sędzia powinien Instrukcyą sprawy do póty ciągnąć, dopóki *zasada* lub *bezzasadność* wszelkich zachodzących w niéy ważnych czy-

nów dostatecznie wyiaśnioną, albo przynaymniéy wszystkie na to znayduiące się środki wyczerpane nie będą.

21.

Przystósowanie praw do wynalezionych czynów i wnioskowanie wypływaiących ztąd skutków prawnych, należy do Sędziego wyrokuiącego.

22.

Lecz przy naystósownieyszém nawet postępowaniu, iednakże processa dla szkodliwego ich wpływu, iaki mieć mogą nietylko na pomyślność, ale nawet na moralny charakter stron, zawsze są złem, którego w towarzystwie obywatelskiém unikać należy. Sędzia powinien zatém usiłować, aby przez poiednanie stron zagadzał wszczynaiące się pomiędzy niemi spory.

23.

Nie wprzód atoli ma czynić do ugody wnioski, póki przez dostateczne wysłuchanie stron nie postawi się w sposobności sądzenia z podobieństwem do prawdy, o ważności obustronnych dowodów i o skutku, iakiegoby w processie można się spodziewać.

24.

Propozycye, tak powinny bydź czynione, aby przez to nie żądać po żadnéy stronie ofiary z iasnych i służących iéy sposobem niezaprzeczonym należytości.

25.

II. Tok postępowania w processie.

Według powyższych zasad, winien zaymuiący się Instrukcyą Sędzia w każdym processie wysłuchać naprzód okolicznie skarżącego się Powoda względem iego pretensyi, niemniéy czynów, na których się taż preten-

sya zasadza, i środków, iakiemiby można wykazać prawdę czynów, gdyby się ich zapierano.

26.

Potém o to starać się powinien, aby Pozwany dostatecznie był uwiadomiony o pretensyi Powoda i iéy zasadach, i aby do oświadczenia się w téy mierze przyzwoicie był wezwany.

27.

Jeżeli Pozwany wzbrania się przyznać pretensyi Powoda, i zaspokoić go według iego żądania, Sędzia powinien go również dokładnie i okolicznie iak stronę skarżącą wysłuchać, co w twierdzeniach Powoda przyznaie lub zaprzecza, iakie mu czynić może zarzuty, oraz na iakich zarzuty te zasadzaią się czynach, i iakiemi środkami rzetelność tychże czynów w przypadku ich zaprzeczania wykazaną bydź może.

28.

Potém powinien Sędzia strony razem zwołać, i przez stawienie ich naprzeciw siebie na to wymierzyć swą usilność, aby częścią bardziéy ieszcze zgłębił prawdziwy rzeczy związek, częścią zaś aby ie względem okoliczności spornych między sobą pogodził.

29.

Poczém Sędzia spisze zwięźle historyczną powieść czynów, na których process polega, ile na nie zgodziły się strony, pozostałe zaś w sporze okoliczności osobno wymieni, a ważnieysze ieszcze dokładniéy przez dowody wynaleśdź się maiące odłączy od mniéy ważnych.

30.

Skoro przyimuiący Instrukcyą Sędzia przez takowe działanie postawił się w sposobności przeyrzenia dokładnie związku rzeczy, i o co właściwie idzie, na ów czas starać się będzie szczególniéy, aby spór między stronami był przez ugodę załatwiony.

31.

Jeżeli takowa iego usilność iest bezskuteczną, tedy pozostałe w sporze ważnieysze okoliczności przyięciem do protokułu exystuiących dowodów wyiaśnione bydź powinny.

32.

Skoro to dostatecznie nastąpiło, albo przynaymniéy wszelkie znayduiące się do wybadania prawdy środki zostały wyczerpane, Sędzia Instrukcyą przyimuiący zakończy takową, i przedstawi wszelkie dotąd zdziałane czynności w swéy zupełności Sędziemu wyrokuiącemu.

33.

Zdanie Sędziego instrukcyinego, które okoliczności sprawy są ważne, i iakie do iéy wyiaśnienia środki użyte bydź maią, stanowi tylko dalszy tok prowadzić się przezeń maiącéy Instrukcyi. To iednak nie wiąże wcale Sędziego wyrokuiącego, lecz ieżeli tenże znaydzie, iż ważnieysze w sprawie okoliczności przy Instrukcyi, iako mniéy ważne są usunięte, albo, że Sędzia Instrukcyiny exystuiące istotnie ku wybadaniu prawdy sposoby ominął, winien nakazać uzupełnienie niedokładności Instrukcyi, a póki to nie nastąpi, wyrok swóy w sprawie zawiesić.

34.

Wszelkie inne przepisy, postępowanie Sędziego przy Instrukcyi bliżéy oznaczaiące,

i wskazuiące mu kroki, iakie w téy mierze ma uczynić, uważać tylko należy iako środki do doyścia zamierzonego celu; i zawsze podlegać powinny temuż celowi, to iest: gruntownego, zupełnego, i ile możności prędkiego wybadania prawdy; tak, że też przepisy w każdym zachodzącym przypadku, tyle tylko zastósowane bydź maią, ile podług okoliczności tegoż przypadku, wymaga potrzeba i dostateczność Instrukcyi.

35.

W oddzielnych rodzaiach spraw, gdzie Prawo dokładnie oznaczyło czyn, który w takowym processie ma bydź stanowczym, osobny czyli skrócony sposób postępowania będzie zachowanym.

36.

Gdy względem maiątku lub spadku, ku zaspokoieniu wszystkich doń ubiegać się chcących niedostarczaiącego wyniknie konkurs lub process likwidacyiny, w takowym processie, ile się to tycze rzetelności szczególnych pretensyi, postępować należy według ogólnych zasad, ile zaś idzie o oznaczenie prawa piérwszeństwa między temiż pretensyami, niemniéy o wynalezienie i podział znayduiącego się do zaspokoienia wierzycieli przedmiotu, postąpi się w nim wedle oddzielnych przepisów.

37.

III. Prawidła dla zabezpieczenia stron przeciw samowolności Sędziego.

Ustawy kraiowe zapobiegaią, aby Sędzia nie używał na złe powierzonéy sobie władzy w wybadaniu prawdy, i aby prawa obywateli ani przez samę dowolność lub iednostronność, ani też przez lekkomyślność i pośpiech Sędziego nie były nadwerężane.

38.

Sposób postępowania w sądzie tak więc powinien bydź urządzony, iżby Sędzia przy wszelkich do Instrukcyi należących czynnościach, pod ciągłym zostawał dozorem i dostrzeganiem, i aby nie mógł usuwać się od rozpoznania kroków iego, według przepisów Prawa czynić się maiącego.

39.

Sędzia instrukcyiny winien zatem wszelkie przy Instrukcyi zachodzące okoliczności do protokułu w téy mierze trzymanego, wiernie i dokładnie zapisywać.

40.

Jeżeli przedmiot processu nie iest zupełnie małego znaczenia, we wszelkich oddzielnie prawem nie wyłączonych przypadkach, oprócz prowadzącego Instrukcyą Sędziego, potrzeba ieszcze przybrać drugą przysięgłą osobę sądową, do trzymania protokułu.

Dodatek §. 2. Przybranie drugiéy przysięgłéy osoby sądowéy do trzymania protokułu, dla ważności działania nie iest potrzebném.

41.

Każda strona ma prawo domagania się, aby Sędzia iéy podania i przytoczenia, chociażby mu się zdawały bydź niepotrzebne, lub do sprawy nienależące, wszelakoż zapisał do protokułu.

42.

Każda strona przeczytaniem iéy protokułu, lub podaniem go do iéy rąk własnych do odczytania go sobie, albo w inny sposób dostateczny, powinna bydź postawioną w stanie przekonania się, że odbyte przy Instrukcyi czynności, w nim tak są zapisane, iak isto-

tnie zaszły w iéy przytomności; musi iednak w tym razie podpisać protokuł bez sprzeczki.

43.

Każdéy stronie wolno użyć przy Instrukcyi swéy sprawy Assystenta, wiadomość prawa posiadaiącego.

44.

Wybrać go może, albo z pomiędzy patentowanych tym końcem przez Rząd Kraiowy i ustanowionych prawników; albo żądać przydania go sobie, udaiąc się o to do Sędziego.

45.

Stronom, które z powodów Prawem dozwolonych, niechcą osobiście stawać do Instrukcyi, wolno wyręczać się w podobnyż sposób wiadomymi Prawa pełnomocnikami.

46.

Takowi pełnomocnicy zastępuią przy całéy Instrukcyi processu mieysce swych władzodawców, i do tychże praw, iakim sameż podlegaią strony, stósować się powinni.

47.

Muszą się więc poddać, tak iak strony sameż, przesłuchaniu Sędziego względem zachodzących w sprawie czynów, a zaraz z początku processu zasięgać z sumienną troskliwością potrzebnych w téy mierze od strony wiadomości.

48.

Zaniedbanie tego obowiązku czyni Pełnomocnika swego urzędu niegodnym, i pociąga za sobą oznaczoną w prawie przeciw niemu karę. — Jeżeli zaś Pełnomocnik przez winę strony nie mógł otrzymać potrzebnéy informacyi, w tym razie na stronę spada kara nieposłuszeństwa. (§. 14).

49.

Sędzia instrukcyiny winien do wszelkich, instrukcyi tyczących się czynności przybierać wybranych przez strony, lub na ich żądanie przydanych im Assystentów i Pełnomocników.

50.

Ci wszelkie iego uważać będą kroki, maiąc prawo ostrzegania go i przypominania mu, gdyby miał przestępować granicę władzy sobie powierzoney, lub zaniedbać rzeczy iakiéy prowadzącéy do celu wybadania prawdy, albo gdyby innym sposobem służące stronom chciał nadwerężać prawa.

51.

Skoro strony lub ich Assystenci coś podobnego spostrzegać sądzą, wolno im o tém donieść całemu składowi Sądu, lub gdy tenże tylko z Sędziego Instrukcyą sprawy wyprowadzaiącego składa się, uwiadomić o tém przełożone onemu władze.

52.

Te troskliwie takowe zażalenie rozpoznać powinny, a znalazłszy ie uzasadnione, naganić Sędziemu Instrukcyinemu iego postępowanie.

53.

Po skończoney Instrukcyi wolno stronom czynić prawne wywody *(dedukcye)* swych pretensyi lub zarzutów, z wyłuszczonych czynów wypływaiących, i takowe albo same sobie napisać mogą, albo kazać ie sobie sporządzić przez przybranych do Instrukcyi Assystentów albo Pełnomocników, lub też przez innych prawników, i podać ie potém do Akt.

54.

Pozwolenie to atoli, nie powinno bydź na złe używane do zrządzenia niepotrzebnych

w sprawie przewłok, lecz wyznaczony od Sędziego do ich podania, stósownie do prawa, przeciąg czasu ścisle zachowanym bydź powinien.

55.

W sądach, z więcéy osób złożonych, przed któremi ważnieysze odbywaią się sprawy, *Relacye* z aktów iuż zakończonych, celem ferowania wyroku, przez innego członka, aniżeli tego, który odbył Instrukcyą, sporządzane bydź powinny.

56.

Aby zaś los sprawy nie zależał od zdania i decyzyi iednego tylko, błędom i omyłkom ludzkim podległego Sądu, tedy we wszelkich sprawach, byleby cale nic nieznaczącemi nie były, iest wolny i otwarty dla stron środek prawny *Apellacyi* do drugiego Sądu, przeciw wypadłemu ku ich szkodzie wyrokowi.

57.

Prawa oznaczaią atoli pewny przeciąg czasu do użycia tegoż środka, a ten rachuie się od dnia, w którym niepomyślny wyrok doszedł do wiadomości strony.

58.

W Instancyi apellacyinéy może strona przedstawić wszelkie swe uciążliwości, iakie przeciw postępowaniu przeszłego Sędziego mieć mniema. Może oraz donieść o nowych czynach, w pierwszéy Instancyi zapomnianych, lub od poprzedniczego Sędziego pominionych, niemniéy podać nowe dowody względem iuż wniesionych, lecz ieszcze niedostatecznie wyiaśnionych czynów.

59.

W dochodzeniu takich nowych czynów, i w przyięciu podanych nowych dowodów, postąpi się w rownymże sposobie, iak względem pierwszéy przepisano Instancyi.

60.

Wszelakoż strona, która w pierwszéy Instancyi zaniedbała donieść, iak należy, o takowych nowych czynach lub dowodach, będzie zniewoloną do poniesienia kosztów nowego dochodzenia, i stronie przeciwnéy wynagrodzenia.

61.

Jeżeli pierwszy Sędzia Instrukcyą sprawy tak dalece wbrew przepisanemu prowadził porządkowi, iż przez to w drugiéy Instancyi nowe stały się potrzebnemi dochodzenia, obowiązanym będzie z własnego maiątku wynagrodzić stronom urosłe ztąd większe koszta.

62.

Wyrok drugiéy Instancyi musi bydź zawsze ferowany przez inne osoby sądowe, iak te, które w pierwszéy Instancyi wyrokowały, albo które w drugiéy prowadziły Instrukcyą.

63.

Przeciw temuż także wyrokowi apellacyinemu dozwolone iest stronie, dla któréy takowy niepomyślnie wypadł, we wszelkich sprawach ważnieyszych, założenie rewizyi do Sądu trzeciego, od dwóch przeszłych wcale różnego.

64.

IV. Skutki i dzielność wyroku sądowego.

Gdy spór prawny podług powyższych zasad przez właściwy Sąd dochodzony, i w dozwolonych Prawem Instancyach rozstrzygniętym został, Sędzia obowiązanym iest do-

pomódz stronie wygrywaiącéy, w przepisanym w téy mierze porządku, do odebrania przysądzonéy iéy należytości, używaiąc nawet w przypadku potrzeby środków przymusu przez exekucyą.

65.

Porządek i spokoyność w towarzystwie obywatelskiém niedozwalaią, aby sprawy miały bydź uwieczniane, i aby prawa stron, po należytém ich podług ustaw rozpoznaniu przyznane i ustanowione nadal ieszcze pod iakimkolwiek bądź pozorem były naruszane.

66.

Zapadły więc podług przepisanych Prawem prawideł, wyrok prawodzielny zabezpiecza tego, który go uzyskał, nazawsze od wszelkich dalszych wzruszeń iego przeciwnika, oraz i tych, którzy w mieysce tegoż wstępuią.

67.

W takich tylko przypadkach, gdzie na istotnym zbywa warunku prawnego rzeczy dochodzenia, wyrok takowy zaskarzonym bydź może iako nieważny podług obiętych w Prawie szczególnych w téy mierze przepisów.

Tytuł

TYTUŁ PIERWSZY.

O osobach przed Sądami skarzyć, i pozwanemi bydź mogących.

§. 1.

Kto w ogólności skarzyć, czyl pozywać,

Ktokolwiek, według prawa, sobą i własnym maiątkiem rozrządzić iest zdolny, może poszukiwać prawa swego przez zaniesienie skargi sądowéy.

§. 2.

a kto pozwanym bydź może.

Każdy z poddanych i obywateli Państwa, iakiegożkolwiek stanu lub godności, może bydź sądownie pozwanym, takdalece: że nawet osoby znakomitsze względem niższych i pospolitszych, panowie względem swéy czeladzi, zwierzchności względem swych poddanych, i rodzice względem swych dzieci, gdy od nich zaskarzeni będą, są w obowiązku usprawiedliwiać się w wyznaczonych na to sądach, i odbierać tam wymiar sprawiedliwości. Wszelakoż względem processów o obelgi, przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego w Części II. Tyt. XX. §. 557-560. moc swoię zachowuią.

§. 3.

O pomieszanych, niezupełne zmysły maiących głuchoniemych i dzieciach.

Osoby pomieszane lub niezupełnych zmysłów, oraz głuchonieme, niemniéy dzieci przed skończonym rokiem czternastym, (Po. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. I. §. 25.) nie mogą bydź przypuszczone do Sądu, ani iako skarzące, ani iako oskarzone, lecz przez swych naturalnych, albo sądownie ustanowionych Opiekunów za stąpione bydź powinny.

§. 4.

O nieletnich i marnotrawcach.

Nieletni i marnotrawcy mogą sami stawać przed sądem w assystencyi swych opiekunów lub kuratorów; wszelakoż ich obecność, przybranie, lub zezwolenie, nie iest koniecznie potrzebném dla ważności zachodzących z tymiż opiekunami czynności sądowych.

§. 5.

Gdy poddani obcych Państw stawaią przed tuteyszemi sądami iako skarzący lub oskarzeni, zdolność ich do czynności sądowych, co do wieku uważaną bydź powinna podług praw mieysca tego, w którém mieszkaią.

§. 6.

Jeżeli iednak takowemu cudzoziemcowi iuż rok dwudziesty piąty minął, tedy to ważności zdziałanych z nim przed tuteyszemi Sądami czynności bynaymniéy nieszkodzi, chociażby w czasie okazać się miało, iż Prawa mieysca iego zamieszkania, lub Juryzdykcyi przedmiotu, albo też szczególne oświadczenia woli, które tuteyszemu Sędziemu nie zostały przedstawione, późnieyszy mu do pełnoletności naznaczyły termin.

§. 7.

Utrzymuiący, iż dyspensę na lata otrzymali, muszą się popisywać wydanym na to

patentem, a osnowa iego wziętą będzie za prawidło żdania Sędziego w téy mierze.

§. 8.

O osobach z mieysca pobytu niewiadomych.

Gdy osoba, z mieysca pobytu niewiadoma, ma bydź zapozwaną, wymierzona na nię skarga musi bydź czynioną przeciw przydanemu iéy od Sądu opiekunowi.

§. 9.

Ogólne prawidła względem wyżéy wymienionych osób.

Gdy kto z wymienionych w §. 3. i 4. osób ze skargą zgłasza się, albo kiedy takie osoby lub też znikłe (§. 8.) do Sądu są zaskarzone, a ieszcze nie są opatrzone ani naturalnym ani sądownie przydanym opiekunem, natenczas Sąd nasamprzód względem ustanowienia iego potrzebne uczynić powinien rozporządzenie.

§. 10.

Jeżeli Sąd, przed który podobna wytacza się sprawa, nie iest sam Sądem tym, do którego przydanie opiekuna należy, i który do tego iest obowiązanym, tedy uwiadomić powinien o zachodzącym przypadku Sąd w téy mierze właściwy, skoro tenże iest Sądem kraiowym, w celu przedsięwzięcia dalszych w tym względzie kroków.

§. 11.

Jeżeli zaś przydanie Opiekuna do zagranicznego należy Sądu, dalsza w téy okoliczności staranność zostawuie się interesowanym w sprawie osobom.

§. 12.

W obudwóch przypadkach process zostaie się w zawieszeniu, póki nie nastąpi przydanie Opiekuna.

Gdyby iednak zdarzyć się miało, że z takowéy zwłoki niepowetowana wyniknąć może strata, tak dalece, iż bez znacznéy szkody dla téy lub owéy strony, nie można cze-

kać na urządzenie opieki, w innym czy to kraiowym lub zagranicznym Sądzie nastąpić maiące, tedy Sąd ten, w którym się sprawa toczy, mocen iest, przydać stronie, Opiekuna potrzebuiącéy, tymczasowego Kuratora do pilnowania sprawy.

§. 13.

O osobach ieszcze pod władzą oycowską zostaiących.

Osoby lubo lat zupełnych, lecz ieszcze pod władzą oycowską zostaiące, względem nieoddanego im ieszcze pod ich zarządzanie maiątku mogą tylko stawać przed Sądem w assystencyi oyca swego.

§. 14.

Oyciec zaś w ten czas tylko iest obowiązany wyszłe z lat dzieci swoie do takowych czynności przybierać, gdy te ściągaią się do dóbr nieruchomych, ich przynależytości, albo do praw tymże nieruchomościom służących. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. II. §. 171). Jeżeli oyciec i dziecko nie zgadzaią się względem prowadzenia i dalszego toczenia processu, zdanie wyszłego z lat dziecka iako właściciela zyskuie przewagę. Z tém wszystkiém oyciec z powodu własnego w téy mierze zachodzącego interessu, iako z dóbr użytkuiący, (Ususfructuarius) może daléy prowadzić process, a strona przeciwna tylko w tym względzie wdać się w tenże process iest obowiązana. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt, XXI. §. 85).

§. 15.

Względem oddanego zaś sobie do wolnych rąk maiątku, dzieci chociaż ieszcze pod władzą oycowską zostaiące, skoro tylko doszły lat zupełnych, uważaią się we wszystkiém zarówno z innemi iuż pod władzą oycowską niezostaiącemi osobami, nawet co do czynności sądowych.

§. 16.

Żony bez assystencyi mężów nie mogą stawać przed Sądem, chyba, że przedmiot czynności należy do ich zastrzeżonego przez układ maiątku; albo gdy przeciw mężowi chcą skarzyć, lub z nim wchodzić w układy. O żonach.

§. 17.

W przypadkach, gdzie żona potrzebuie do processu assystencyi męża, a skoro on sam pod opieką zostaie, przybrać należy iego Kuratora. Jeżeli zaś tenże w iakimkolwiek przypadku assystować nie może, tedy do takowéy sprawy osobny mianowany będzie Kurator.

§. 18.

W razie atoli, gdzie według §. 16. assystencya męża mieysca niema, żona żadnego innego nie potrzebuie assystenta, nawet i wtenczas nie, gdy z mężem ma iaką sądową czynność. Jeżeli iednak Sędzia zostaie w obawie, aby żona w takowéy czynności przez pośpiech albo podeyście skrzywdzoną nie była, wolno mu wyznaczyć iéy z urzędu Assystenta.

Dodatek §. 3. Przepis ten ściąga się tylko do działań processowych, i do układów przy téy okazyi pomiędzy mężem a żoną zawartych. Co się zaś tycze przybrania Assystenta żony, do innych umów między małżonkami potrzebnego, tedy zachowuie się przepis Powszechnego Prawa Kraiowego w Części II. Tyt. I. §. 200.

§. 19.

W czynnościach zaś sądowych, tyczących się Prawem zastrzeżonego maiątku żony, niemniéy należących do składu iéy wniosku, gruntów i praw, lub takich wniesionych kapitałów, które są zapisane na imie żo-

ny, lub iéy spadkodawcy, albo też tego, kto iéy takowe darował, oboie małżonkowie przybranemi bydź powinni, zwłaszcza, że we wszystkich takowych przypadkach mąż według Prawa iest obowiązany ponieść koszta processu z własnego maiątku, lub z ciągnionych z wniosku swéy żony użytków. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 228-230).

§. 20.

Toż Powszechne Prawo Kraiowe oznaczyło, iak postąpić należy, gdy żona do processów, istoty wniesionego maiątku tyczących się, odmawia przychylenia się swego. (Cz. II. Tyt. I. §. 239).

§. 21.

Jeżeli zaś mąż przychylenia się odmawia, tedy po udowodnieniu iego oporu, żona do czynności sądowéy sama na koszt iéy własny przypuszczoną bydź powinna. Skoro zaś z powodu takowych kosztów nie chce, albo nie może stawić kaucyi, nie zależącéy od przedmiotu, z którego mężowi służy użytek, *(ususfructus)*, w tym razie Sąd wysłucha męża względem przyczyn iego oporu, a gdy tych widocznie ważnemi nie znaydzie, zniewoli go do przystąpienia, i dopełnienia swego obowiązku w bronieniu i wywodzeniu praw żony swoiéy.

§. 22.

Prócz tych przypadków, (§. 19.) czynności sądowe, wniosku żony tyczące się, mogą bydź bez niéy także odbywane przez samego męża.

§. 23.

W zachodzącém między małżeństwem dóbr wspólnictwie, do processów, wniosku żony tyczących się, w ten czas tylko przy-

branie żony iest potrzebne, gdy przedmiot sporu ściąga się do nieruchomości albo prawa lub kapitału, na imie żony, iéy spadkodawcy, lub daruiącego, albo też oboyga małżonków razem zapisanego. (Pow. Pr. Kr. Cz II. Tyt. I. §. 378-379).

§. 24.

Póki w pewnych Prowincyach opieka płci ieszcze iest utrzymana, żona w tych tylko przypadkach przydania sobie Opiekuna potrzebuie, gdy w nich bez męża iest przypuszczoną do Sądu. (§. 16).

§. 25.

O niewiastach niezamężnych.

Niewiasty niezamężne maią względem wolności stawania w Sądzie, również z mężczyznami prawo.

§. 26.

Lecz w Prowincyach, gdzie do tych czas opieka płci ma mieysce, przepisy Praw Prowincyalnych względem przybrania takowych uproszonych, lub sądownie ustanowionych Opiekunów, tymczasowie moc swoię zatrzymuią.

§. 27.

Wszelakoż i w tych nawet Prowincyach ustanowiona za opiekunkę niewiasta, nie potrzebuie Kuratora płci do załatwienia czynności sądowych swych pupillów.

§. 28.

Gdy w mieyscu zamieszkania niewiasty, pełnomocnictwo iakowe wystawuiącéy, przybranie Kuratora płci nie iest koniecznem, tedy tego i w ten czas niepotrzeba, chociażby nawet Prawo mieysca tego, gdzie proces w Sądzie toczy się, takowego przybrania wymagało. Sąd atoli, w którym toż pełnomocnictwo składa się, może na to żądać dowo-

du, iż wystawuiąca według Praw mieysca swego zamieszkania Kuratora płci niepotrzebuie, ieżeli mu to prócz tego nie iest iuż dostatecznie wiadomo.

§. 29.

Opiekun płci, praw swéy klientki w iéy nieprzytomności pilnować chcący, oprócz *curatorium*, musi popisywać się ieszcze osobną plenipotencyą; wszelakoż takowa klientka do zapisania pełnomocnictwa na swego płci Opiekuna, nie potrzebuie osobnego Kuratora.

§. 30.

O uczestnikach podzielonéy własności.

Gdzie zachodzi własność podzielona, tam sprawy tyczące się iéy istoty, nieruchomych iéy przynależytości i praw do niéy przywiązanych, mogą bydź ułatwiane tak przez *wyższego*, iako i *użytkuiącego właściciela*.

§. 31.

Jak dalece zaś działania iednego dla drugiego są obowiązuiące, rozpoznać należy podług przepisów Prawa. (Pow. Praw. Kr. *Cz. I. Tyt. XVIII. §. 258.* — *Cz. II. Tyt. IV. §. 117.* i następ.).

§. 32 *a.*

Podobnież oznaczyły Prawa, czyli sprawy, dóbr w dzierzawę wieczystą czyli dziedziczną, albo w dożywocie oddanych dotyczące się, przez samego właściciela albo przez dzierzawcę dziedzicznego lub dożywotnika, alboli też przez obudwóch razem wspólnie prowadzone bydź powinny. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 82. i następ. §. 225. 226).

§. 32 *b.*

Z kim zaś winny bydź ułatwiane processa, maiące za przedmiot rzeczowe do obcéy

własności prawo, przepisuie Pow. Praw. Kr. w Cz. I. Tyt. XIX. §. 10.

§. 33.

O osobach moralnie wziętych czyli korporacyach.

Kościoły, Szkoły, Szpitale, i inne dla ubogich Instytuta, fundacye pobożne, niemniéy Gminy wieyskie i mieyskie, a w ogólności wszelkie korporacye i towarzystwa, w prawach za osobę moralną uważane, zarówno iako i szczególne osoby skarzyć i pozwanemi bydź mogą.

§. 34.

Ile zaś do spraw i innych czynności sądowych, takowych osób moralnie wziętych, iest potrzebne wyższe od Rządu rozrządzenie, lub zezwolenie, uważać należy według rozmaitości onychże i zachodzących spraw, stosuiąc się do oddzielnych ich statutów i ustaw, albo w ich niedostatku do przepisów Prawa Kraiowego.

Dodatek §. 4. Do spraw przez Gminy mieyskie prowadzonych zezwolenie Rządu czyli Regencyi nie iest potrzebném.

W sprawach, do których Gminy wieyskie wchodzą, a które istoty ich maiątku gminnego dotyczą się, złożoném bydź musi zezwolenie Dominii do podania skargi i do odpowiedzi na nię, chyba że Dominium samo iako przeciwna strona Gminy w tém własny ma interes. Jeżeli Dominium żądanego dać niechce zezwolenia, lub takowe odwłacza, a Gmina w takowym razie prawnéy poszukuie pomocy, natenczas dosyć, kiedy pierwsze do pilnowania praw swych przy zaniesionéy przez ostatnią skardze, przypozywa się.

§. 35.

Kilka osób, których podług prawa uważać nie można ani za korporacye ani zgromadzenia, albo inne towarzystwa, n. p. sukcessorowie, kompaniści handlowi, etc. nie mo-

gą zanosić skarg o swe pretensye w iednym processie przeciw temuż samemu dłużnikowi, ani w iednéy skardze bydź razem pozywani.

§. 36.

Kiedy iednak kilka osób za wspólne prawo lub obowiązek maiące uważać wypada, a też osoby ze źródła iednegoż interessu, układu, lub niedozwolonego czynu, czegoś żądaią, albo zaskarzaią się, w tym razie względem takowych pretensyi i skarg może mieć mieysce wspólny proces.

§. 37.

W tym atoli przypadku (36.) oddaie się rozsądkowi Sędziego, skoroby z takowego wspólnego w sameyże sprawie wywodu obawiać się należało zamieszania, aby pretensye takowych kilku wspólników, lub skargi przeciw nim zaniesione, odesłał do oddzielnych processów.

§. 38.

Z przepisów Prawa Kraiowego rozpoznać należy, iakie skargi przechodzą na sukcessorów lub nie, i iak dalece kilku współ-dziedziców względem pretensyi lub długów wspólnego ich spadkodawcy mogą razem albo w szczególności skarzyć, lub bydź pozwanemi (Cz. I. Tyt. IX. §. 482. i nast. Tyt. XVII. Rozdział II. Cz. II. Tyt. I. §. 827. i następ. Tyt. XX. §. 603-606 etc.).

§. 39.

Ogólne przestrogi dla tych, którzy w Proces wdać się zamyślaią.

Kto skargę do Sądu zanieść zamyśla, nie powinien ani powodować się swemi namiętnościami lub uporem, ani iśdź ślepo za radą nieroztropnych lub chciwych zysku doradzców; owszem dobrze zważyć mu należy,

czyli pretensye iego maią zasadę na prawach zagruntowaną, i czyli iest w stanie ich dowieśdź.

Podobnież Pozwany nie powinien wdać się lekkomyślnie i niebacznie w proces, lecz wprzód z doyrzałą uwagą rozpoznać, tak pretensye Powoda i ich zasadę, iako i mogące się czynić przeciw nim zarzuty, zważaiąc, czyli ich będzie mógł dowieśdź lub nie.

Gdyż oprócz że z podobnych próżnych processów nietylko wypływaią nieprzyiemności, utrata czasu i koszta, ale nadto ci, co albo zanoszą skargi, i pozywaią przed Sąd o nieudowodnione pretensye iedynie przez pieniactwo, szykanę, lub z powodu innych niegodziwych zamiarów, albo którzy sprawiedliwych pretensyi przeciw swemu przekonaniu zapieraią się, ogólnie zaś wszyscy, którzy swych przeciwników bez przyczyny w processa zawikłać i wycieńczać usiłuią, mogą bydź pewni naysurowszego przez Prawo ich ukarania według przepisów poniżéy dokładniéy oznaczonych, a to bez naymnieyszéy różnicy i względu na godność osoby.

TYTUŁ DRUGI.

O Juryzdykcyi.

§. 1.

Znaczenie i zasady.

Każda skarga musi bydź załatwioną w Sądzie, do którego przez ogólne prawa kraiowe, albo oddzielne w Prowincyi iakiéy lub mieyscu exystuiące przepisy, iest odesłana.

§. 2.

Juryzdykcya, którey według przepisów prawa są podległe wszelkie w iakiém mieyscu, dystrykcie lub Prowincyi znayduiące się osoby lub rzeczy, albo wszelkie pewnego rodzaiu tam zachodzące interesa, zowie się *zwyczayną* onychże *Juryzdykcyą*. (§. 7.).

§. 3.

Osobista każdego człowieka Juryzdykcya oznacza się przez mieysce, gdzie mieszka, lub przez pewne przymioty osobiste, z któremi prawa połączyły poddanie iego temu lub owemu ustanowionemu w kraiu Sądowi.

§. 4.

Juryzdykcya *rzeczowa* oznacza się przez mieysce, gdzie się rzecz iaka znayduie.

§. 5.

Ustanowiony bezśrednie i naybliższy dla iakiego mieysca lub dystryktu Sędzia ma za sobą domysł, że wszelkie w tém mieyscu albo dystrykcie znayduiące się rzeczy są podległe rzeczowéy iego Juryzdykcyi.

§. 6.

Sądy, którym są oddane do rozpoznawania pewne w okręgu ich Juryzdykcyi wydarzaiące się okoliczności prawne dla ich szczególnéy własności, i bez względu na ich inną osobistą lub rzeczową Juryzdykcyą, zowią się *szczególne subsellia sprawy* (fora specialia causae).

§. 7.

Nadzwyczayna Juryzdykcya ma mieysce:

1. gdy Rząd Naywyższy Kraiowy w szczególnych przypadkach, dla wymierzenia prędkiéy i bezstronnéy sprawiedliwości, albo dla zapobieżenia pomnożeniu się processów, znayduie rzeczą dogodną,

zrobić iakowy od zwyczayney Juryzdykcyi wyiątek;

2. gdy strony za zezwoleniem Rządu kraiowego poddaią się inney, nie zwyczayney Juryzdykcyi, bądź przez wyraźne oświadczenia się, albo poprzedzaiące czyny, z których prawo ich zezwolenie wnioskuie.

§. 8.

A. O zwyczayney Juryzdykcyi.

Pospolicie każdy zostaie pod Sądem tym, który dla mieysca lub dystryktu, w którym mieszka, szczególniey i bezśrednie iest ustanowionym.

§. 9.

I. O osobistey, która 1. oznacza się przez mieysce Pozwanego.

Wszelakoż zwyczayna i osobista Juryzdykcya nie oznacza się przez same tylko na iakiém mieyscu bawienie, lecz przez to, że kto w mieyscu iakiém ciągłe i stałe założył sobie siedlisko.

§. 10.

Zamiar obrania sobie mieysca iakiego na ciągłe swe mieszkanie, może bydź wynurzony, tak przez wyraźne w tey mierze oświadczenie się, iako też przez czyny.

§. 11.

Za takowe milczące w tey mierze oświadczenie się uważać należy, gdy kto w pewném mieyscu przyimuie urząd, ciągłey iego tam bytności wymagaiący; gdy zaczyna tam prowadzić handel lub iakowy proceder, albo kiedy sobie sprawia wszystko, co do urządzonego należy gospodarstwa.

§. 12.

Obięcie także dzierzawy złączone z osobistém w dobrach zadzierzawionych bawieniem,

stanowi mieysce zamieszkania dzierzawcy, ieżeli nie zaszła oddzielna względem Juryzdykcyi umowa.

Dodatek §. 5. Jeżeli w kontrakcie dzierzawnym zawarowano, iż dzierzawca, z osoby swéy nie iuż z innych przyczyn pod Sądem Głównym będący, z pod Juryzdykcyi wypuszczaiącego ma bydź wyłączonym, tedy warunek takowy uważa się iako ugoda co do wszystkich spraw cywilnych między wypuszczaiącym a dzierzawcą zachodzić mogących, a Sąd Główny powinien takowe pod swoie podciągnąć rozpoznanie.

Co do innych skarg przeciw dzierzawcy wytoczonych zależy to — pomimo wszelkiéy w téy mierze umowy — od postanowienia Sądu Głównego, czyli ich rozpoznania podeymować się, lub do Sądu, ze względu na zachodzącą sprawę właściwego, odesłać ie zechce.

Dodatek §. 6. Pospolicie dzierzawca po wyiściu nawet z possessyi, w sprawach o zwrot oddanych mu przy obięciu dzierzawy przedmiotów, w tychże samych Sądach ieszcze powinien odebrać wymiar sprawiedliwości, którym w ciągu dzierzawy w wytoczonych w tym względzie processach podlegał.

§. 13.

Czeladź podlega pospolicie zwyczaynemu dla swego Państwa właściwemu Sądowi. Wszelakoż co się tycze sług, ieszcze pod władzą oycowską, opieką lub zarządzeniem dziedzica gruntu zostaiących, nie zmieniaią się przez to prawa do osób i mieysca ich urodzenia ściągaiące się, (patrz §. 18. i następ.).

§. 14.

Prócz tego zaś, że kto znaczny przeciąg czasu z powodu swych interessów lub zdrowia, bądź dla nauk lub uniknienia grożącego mu aresztu, albo woyny lub innego niebezpieczeństwa, ciągle na iedném mieyscu ba-

wił, nie można ieszcze ztąd wnosić, że sobie tam stałe obrał zamieszkanie.

§. 15.

Kto w dwóch różnych mieyscach zupełnie urządzone ma gospodarstwa, i na przemian, raz na iedném, a raz na drugiém mieyscu przebywa lub iakowy prowadzi proceder, musi Sądy obu mieysc za swą osobistą uznać Juryzdykcyą; i od wyboru Skarżącego zależy, gdzie go chce pozywać.

§. 16.

Zasadzona na mieyscu zamieszkania osobista Juryzdykcya zmienia się, gdy kto takowe mieysce zupełnie opuszcza, a w sposób §. 10. i następ. opisany, zakłada sobie gdzieindziéy siedlisko.

§. 17.

2. Przez mieysce swego pochodzenia czyli zamieszkania rodziców.

Póki zaś kto sposobem wzmiankowanym własnego sobie nie obrał siedliska, zostaie pod Juryzdykcyą swych rodziców, *(forum originis)*.

§. 18.

Jeżeli oyciec iest ieszcze przy życiu, mieysce iego zamieszkania stanowi oraz Juryzdykcyą zostaiącego ieszcze pod władzą iego dziecka, bez względu na mieysce urodzenia, lub gdzie toż dziecko czas nieiaki tylko zostaie. Wszelakoż dzieci poddanych wieśniaków, bez względu na zamieszkanie ich oyca, powinny bydź pozywane w mieyscu swego poddaństwa, póki od niego, co do swych osób, nie są uwolnione.

Dodatek §. 7. Auskultatorowie i Referendaryusze, chociaż ieszcze niedoletni lub pod władzą oycowską będący, zostaią pod Juryzdykcyą tegoż samego Sądu, w którym członkowie władzy, u któréy pracuią, wymiar spra-

wiedliwości odbierać są obowiązani. Oycowie i Opiekunowie muszą zatém w tymże Sądzie odpowiedzieć na skargi, iakie z powodu czynności ich synów i pupillów przeciw nim zostały wytoczone. W kierowaniu zaś opieką przez to nic nie odmienia się.

Jeżeli ciż Auskultatorowie i Referendaryusze z powodu ich urodzenia lub z innych przyczyn należą do osób z pod Juryzdykcyi zwyczayney wyłączonych, tedy na wszelki przypadek zostaią pod Juryzdykcyą Sądu Głównego, w którego obwodzie są umieszczeni.

§. 19.

Gdy oyciec, zostawiwszy dziecko, wyniósł się z kraiu, osobista iego Juryzdykcya, którey naostatku przed swém oddaleniem się podlegał, za zwyczayną Juryzdykcyą dziecka uważaną będzie, póki toż własnego sobie nie obierze zamieszkania.

§. 20.

Skoro zaś oyciec iuż zszedł ze świata, Juryzdykcya pod którą w czasie swego zeyścia miał w kraiu swe zamieszkanie, zostanie zwyczayną Juryzdykcyą dziecka, póki to nie obierze sobie własnego zamieszkania.

§. 21.

Jeżeli oyciec iest niewiadomy, lub dziecko nie zrodzone z małżeństwa z prawey ręki zawartego, tedy Juryzdykcya takowego dziecka stósuie się w tymże samym sposobie do osobistey Juryzdykcyi iego matki.

§. 22.

Gdy kto porzuciwszy dawne swoie zamieszkanie, wałęsa się po kraiu, nieobieraiąc sobie gdzieindziey stałego mieszkania, człowiek taki w znaczeniu prawném uważa się za włóczęgę.

§. 23.

§. 23.

Również za takiego uważać należy tego, kto nie obrawszy sobie nigdzie siedliska, więcéy iak od lat trzech porzucił Juryzdykcyą swego pochodzenia, albo którego mieysce urodzenia iest nie znaiome, lub leży za granicą Państwa.

§. 24.

Od tego iednak przepisu, według §. 13. wyięte bydź powinny osoby, pod władzą rodzicielską, opiekunów lub dziedziców dóbr zostaiące, a zatém zwyczayney swéy Juryzdykcyi samowolnie odmienić niemogące, niemniéy czeladź.

§. 25.

Włóczęga (§. 22. 23. 24.) do każdego Sądu może bydź pociąganym, gdziekolwiek go się napotyka; albo przez założenie aresztu w każdym Sądzie przeciw niemu można postąpić, pod którego Juryzdykcyą iakowe znayduią się grunta, effekta, gotowizna lub kapitały, do niego należące.

§. 26.

Maiący osiadać w kraiach tuteyszych cudzoziemcy, którzy iednak w nich stałego sobie ieszcze nie obrali siedliska, mogą bydź pozywani do zwyczaynych Sądów mieysca, gdzie przebywaią. — Jeżeli zaś z powodu swych osobistych przymiotów należą do osób z pod Juryzdykcyi zwyczayney wyiętych, (eximirt), pociągani bydź maią do wyższego Sądu Prowincyi, w któréy się znayduią.

§. 27.

Jeżeli takowy cudzoziemiec iuż się wyraźnie oświadczył względem mieysca, które sobie w kraiach tyteyszych obiera za siedlisko,

może bydź pozywany do zwyczaynych tegoż mieysca Sądów, chociażby dopiero znaydował się do niego w drodze.

§. 28.

Przeieżdżaiący cudzoziemcy nie maią w kraiach tuteyszych żadnéy zwyczayney osobistéy Juryzdykcyi; iakdalece iednak oznaczenie téy Juryzdykcyi może mieć mieysce przez założenie aresztu, albo przez kontrakt, administracyą, przez konieczną lub dobrowolną prorogacyą, albo przez zrządzenie szkody, — podług niżéy następuiących przepisów rozpoznać należy.

Dodatek §. 8. Także z powodu popełnionych przez przeieżdżaiącego cudzoziemca pokrzywdzeń (injurye) Juryzdykcya w kraiach tuteyszych przeciw niemu może bydź uzasadnioną.

§. 29.

W każdym przypadku, gdzie tuteysza Juryzdykcya tym sposobem do przeieżdżaiącego cudzoziemca może bydź rozciągniętą, musi bydź pozywany do Sądu, iakiemu są podlegli tuteysi równego z nim stanu i stopnia obywatele.

§. 30.

3. Przez osobiste przymioty, mianowicie *a.* przez naród, od którego kto pochodzi.

Osobiste przymioty (§. 3.) stanowią nadewszystko Juryzdykcyą dla członków Kolonii Francuzkiéy i Palatynatu, między ustanowionemi w mieyscu ich siedliska oddzielnemi Sądami kolonialnemi.

Dodatek §. 9. Dozwolona dotąd dla członków Kolonii francuzkiéy i Palatynatu oddzielna Juryzdykcya nadal iuż mieysca niema, owszem ciż teraz w tym względzie zarowno z innymi obywatelami kraiowymi uważaią się.

§. 31.

Takowym Sądom podlegaią wszyscy w obrębie sądowym mieszkaiący członkowie

kolonii, bez względu na ich stan, urząd kraiowy, lub godność.

§. 32.

Ich Juryzdykcya rozciąga się także do gruntów członków kolonii, póki w ich posiadaniu zostaią, chociażby nawet takowe grunta z innych przyczyn były podległe inney rzeczowey Juryzdykcyi.

§. 33.

Z drugiey strony takowa Juryzdykcya ogranicza się tylko na mieysca i dystrykta, dla których każdy Sąd kolonialny został wyraźnie ustanowiony. Kiedy więc osoby lub familie, z siebie samych do kolonii należące, mieszkaią w mieyscach, dla których nie są urządzone Sądy kolonialne, zarówno z innymi mieszkańcami kraiu z tego względu uważane bydź maią.

§. 34.

Toż samo się rozumie o gruntach, przez członka kolonii posiadanych w mieyscu lub dystrykcie, dla którego żaden Sąd kolonialny nie iest opatrzony Juryzdykcyą.

§. 35.

Wszystkim cudzoziemcom osiadaiącym w kraiach Królewskich i w mieyscu, dla którego Sąd kolonialny Francuzki lub Palatynatu iest ustanowiony, wolno w trzech miesiącach po swém do kraiu przybyciu, oświadczyć na piśmie lub do protokułu, że chcą podlegać iednemu z tych Sądów i w téy mierze żadnego mieć się nie będzie względu ani na naród, do którego należą, ani na wyznawaną przez nich religią. Wszelakoż Sąd kolonialny, w którym zaszło takowe oświadczenie, musi o niém dać wiadomość Sądowi, do któregoby

przybyły do kraiu cudzoziemiec, według stanu i procederu swego stósownie do ogólnych w téy mierze przepisów należał.

§. 36.

Jeżeli takowe oświadczenie się w oznaczonym czasie nienastąpiło, przybyły do kraiu cudzoziemiec także i z względu na Juryzdykcyą podług tych samych uważany będzie zasad, iak każdy inny mieszkaniec kraiowy.

§. 37.

Gdy członek kolonii Palatynackiéy, czyli to z urodzenia, lub przez uczyniony według §. 35. wybór, zakłada sobie siedlisko w mieyscu, dla którego wprawdzie nie iest urządzony Sąd kolonialny Palatynacki, lecz tylko Francuzki, wolno mu oświadczyć we trzy miesiące po swém osięściu, że się chce poddać Juryzdykcyi Sądu Francuzkiego. Gdy iednak takowe oświadczenie się w oznaczonym nie nastąpiło czasie, takowy przybylec musi uznać zwyczayną Niemiecką Juryzdykcyą.

§. 38.

Skoro iakie towarzystwo handlowe składa się z członków różnych narodów, ta kompania chociażby pod wspólną była pozywana firmą, iéy zwyczayna i osobista Juryzdykcya iest tam, gdzie należy ten z kompanistów, po którego imieniu firma była nazwana; a takowa Juryzdykcya nie zmienia się, póki firma się utrzymuie, chociażby przystąpieniem lub odeyściem szczególnych kompanii członków, zaszły iakie w osobach zmiany.

Jeżeli w firmie iest wymienionych dwóch lub więcéy kompanistów różnych narodów, a całe towarzystwo ma bydź pozywane, skar-

ga musi bydź zaniesiona w osobistéy Juryzdykcyi tego, kto naprzód iest wymieniony.

Rzeczowa Juryzdykcya gruntu nie zmienia się, chociażby dotychczasowy iego posiedziciel do wspólnictwa własności przybrał kogo innego, różnego od siebie narodu; albo gdyby dwie lub więcéy różnego narodu osób, nabyły gruntu za wspólną własność; ponieważ w tym ostatnim nawet przypadku grunt musi należeć do Juryzdykcyi, pod którą zostawał przed takowém nabyciem.

§. 39.

Gdy ludzie rozmaitych narodów łącznie iaką popełniaią zbrodnię, uważani będą za wspólników i uczestników oneyże (complices); a zatém do nich, albo ustanowione dla pewnych rodzaiów kontrawencyi i zbrodni oddzielne Juryzdykcye, albo ogólne Ordynacyi processowéy kryminalnéy przepisy względem indagacyi wspólników z rozmaitych niezawisłych od siebie Juryzdykcyi, zastósowane będą.

§. 40.

Juryzdykcya dla żydów iest oznaczona przez Statuta i Prawa Prowincyonalne według rozmaitości mieysc i prowincyi. Gdzie zaś zbywa na wyraźnych w téy mierze ustawach, tam służyć ma za prawidło domysł, że żydzi są podlegli zwyczayném Juryzdykcyi mieyscowéy zarówno z innymi niewyłączonymi kraiu obywatelami.

§. 41.

b. Przez urodzenie.

Należące do familii Królewskiéy Xiążęta i Xiężniczki zyskuią tytułem swego urodzenia Juryzdykcyą w połączoném z Sądem kameralnym (Kammergericht) tayném Radzie są-

dowéy, ieżeli przez układy familiyne i ustawy, co do pewnych przypadków i spraw, inne w téy mierze nie nastąpiło urządzenie.

§. 42.

Wszystkie osoby maiące tytuły i godności Xiążąt, Hrabiów, Baronów i stanu szlacheckiego, zostaią pod Juryzdykcyą wyższych Sądów Prowincyi, w których mieszkaią.

Dodatek §. 10. Panuiący Xiążęta niemieccy, tudzież Xiążęta udzielni z domów panuiących Xiążąt niemieckich, skoro w tuteyszych kraiach stały swóy obieraią pobyt, tak co do osobistych iako też realnych swych stósunków prawnych, dóbr nieruchomych i przedmiotów w Państwie Pruskiém położonych dotyczących się, uznać muszą Juryzdykcyą Sądów tuteyszych.

§. 43.

c. Przez stan, urzędy i godność.

Do osób, których Juryzdykcyą oznaczyły prawa według stanu, urzędu i godności, iakiemi są zaszczycone, należą duchowni, tudzież urzędnicy woyskowi i cywilni Państwa.

§. 44.

Osoby te wyięte są z pod Juryzdykcyi ustanowionego nayblizey i bezśrednie dla mieysca ich zamieszkania Sądu, i dla tego nazywaią się *wyłączonemi*, (eximirt).

§. 45.

d. Duchowni.

Biskupi, Prałaci, Kanonicy Katedralni, Wikaryusze, Oficyałowie, Opaci i Xienie, Przeorowie i Przeorzyszki, Superintendenci, *przełożeni duchowni*, (Præpositi), Arcy-Kapłani, Kanonicy, Zakonnicy oboiéy płci, Plebani i Kapelani bez różnicy wyznania religiynego, niemniéy przełożeni i nauczyciele gymnazyów i innych szkół akademicznych, oraz tak

nazwanych szkół uczonych, pospolicie podlegli są Głównemu Sądowi kraiowemu Prowincyi.

Dodatek §. 11. Do osób z pod zwyczaynéy niższego Sądu Juryzdykcyi wyłączonych należą także wszyscy Nauczyciele szkół, którzy kurs nauk odbyli, i po złożonym przed wyższą Władzą examinie dla udzielania młodzieży wiadomości naukowych zostali ustanowieni. Wolno iednak Sądom Głównym w szczególnych przypadkach według zachodzących okoliczności polecić Juryzdykcyą nad takowymi Nauczycielami Sądom niższym.

§. 46.

W mieyscach, gdzie Magistratom nadane są prawa konsystorskie, albo gdzie to w moc oddzielnych przywileiów, lub prawoważnego zwyczaiu iest zaprowadzone, wezwani od takowych Magistratów Kapelani Protestantcy i Nauczyciele szkół, podlegaią ich Juryzdykcyi.

§. 47.

Kantorowie, Organiści, Zakrystyanie, słudzy kościelni, i kopacze do grzebania zmarłych ustanowieni, tudzież inni w równymże z niemi stopniu zostaiący niżsi słudzy kościelni, oraz Bakalarze i Nauczyciele w szkołach elementarnych, tak w miastach iako i po wsiach, nie używaią praw osobom *wyłączonym* służących, lecz zostaią pod władzą zwyczaynych swego zamieszkania Sądów.

§. 48.

Zostaiący w rzeczywistéy służbie woyskowéy wyżsi i niżsi oficerowie podoficerowie i żołnierze, niemniéy należące do Sztabu niższego osoby, *n. p.* Kwatermistrze reymentowi, Kapelani, Audytorowie, Felczerowie, e. Osoby woyskowe.

staienni albo ieźdźacze (bereyter), Zakrystyanie, Kowale obozowi, i t. d. maią swą osobną Juryzdykcyą w Sądach reymentowych.

Dodatek §. 12. Juryzdykcya woyskowa co do wszelkich interessów Juryzdykcyi cywilnéy tyczących się, iest zniesioną. Wszyscy oficerowie od naywyższego aż do nayniższego stopnia, tudzież osoby do Sztabu niższego należące i inne z temi w równymże stopniu zostaiące osoby woyskowe, ich żony i familie, osobistą swą maią Juryzdykcyą w Sądzie Głównym Prowincyonalnym.

Dodatek §. 13. Feldweble, Wachmistrze, Faierwerkierowie, Chorążowie, Podoficerowie i żołnierze prości, Chyrurgowie przy kompaniach, Staienni, Zakrystyanie, Kowale obozowi i t. d., skoro z powodu osobistego ich stanu innéy niemaią Juryzdykcyi, podlegaią Juryzdykcyi Sądów niższych w mieście garnizonowém będących.

Toż samo stósuie się także do żon i familii osób woyskowych, w mieście garnizonowém bawiących. Jeżeli zaś też żony i familie w inném mieszkaią mieyscu, natenczas zostaią stósownie do przepisow Powszechnego Prawa Kraiowego w Część. II. Tyt. X. §. 43. pod Juryzdykcyą mieysca swego zamieszkania.

Dodatek §. 14. Żołnierze na urlopie będący zatrzymuią swą Juryzdykcyą w Sądzie niższym miasta ich garnizonu, chyba że w mieyscu, gdzie w czasie dozwolonego im urlopu bawią, iakowy prowadzą proceder, albo inne zachodzą przyczyny uważania mieysca tegoż za mieysce ich zamieszkania, w którym to przypadku podlegaią Sądowi tegoż mieysca ich zamieszkania.

Dodatek §. 15. W wszelkich okolicznościach, w których idzie o indagowanie i ukaranie wykroczeń, łącząc w to sprawy injuryine, co do zostaiących w służbie Oficerów, Podoficerów i żołnierzy, tudzież rzeczywistych osób woyskowych, niebędących Officerami, Pod-

officerami lub żołnierzami, zachowuie się Juryzdykcya woyskowa. Officerowie pensyonowani zarówno uważaią się z Officerami w służbie zostaiącymi.

Dodatek §. 16. Względem Officerów w służbie będących żadnéy to nieczyni różnicy, czyli rzeczywiście w czynnéy zostaią służbie, albo tylko tymczasową lub połowiczną pobieraią pensyą, albo nie, gdy rzeczywista tylko bez pensyi nastąpiona dymissya w sprawach indygacyinych i injuryinych znieść może Juryzdykcyą woyskową. Wszystkim innym osobom woyskowym nie będącym Officerami, służy Juryzdykcya woyskowa w sprawach indagacyinych i injuryinych tylko wtenczas, kiedy w rzeczywistéy zostaią służbie.

Dodatek §. 17. Będący na urlopie Podofficerowie i żołnierze z czynnego woyska, zostaią bez wszelkiego wyiątku w sprawach indagacyinych i injuryinych pod Juryzdykcyą woyskową, a Sędzia cywilny do przedsięwzięcia takich tylko rozporządzeń ma prawo i obowiązek, które żadnéy nie cierpią zwłoki.

Również Sędzia cywilny obowiązanym iest podiąć się indagacyi, kiedy takowa dla szczególnego rodzaiu popełnionego wykroczenia tylko w mieyscu może bydź wyprowadzoną, albo kiedy osoby cywilne iako uczestnicy do tego należą. Jednakże i w tym także przypadku wydanie wyroku względem osoby woyskowéy na urlopie będącéy należy po ukończonéy indagacyi do właściwego Sądu woyskowego.

Dodatek §. 18. Żołnierze nieczynni, kantonom pułkowym przydzieleni, czyli tak zwani Weterani, nieograniczonym urlopem zaopatrzeni, tudzież urlopowani na czas nieoznaczony Podofficerowie i żołnierze z zaciągu obrony kraiowéy, podlegaią co do indagacyi wszelkich pospolitych, służby nietyczących się wykroczeń, oraz w sprawach injuryinych, Sądom cywilnym mieysca ich pobytu, skoro Prawa na popełniony występek tylko karę

więzienia do dni 14., lub karę pieniężną do 10 Tal. przepisuią. Sądy cywilne wydaią w podobnych przypadkach przeciw tymże żołnierzom wyrok i wykonywaią takowy; obowiązane iednak są, uwiadomić potém o tém Dowódzcę pułku lub batalionu. Wykonanie zawyrokowanéy kary więzienia niepowinno atoli nastąpić w więzieniu dla istotnych złoczyńców przecznaczoném, lub zdrowiu szkodliwém.

Kary zaś cielesnéy lub tak zwanéy kary honorowéy Sądy cywilne w takim razie nigdy stanowić niemogą.

Dalsze rozporządzenie względem zaniesionéy prośby o złagodzenie kary, takowym wyrokiem Sądu cywilnego ustanowionéy, należy do Sądu głównego prowincyi.

Dodatek §. 19. Żony, familie, czeladź i inne osoby, do Officerów, Podofficerów, żołnierzy i osób woyskowych należące, zostaią także w sprawach indagacyinych i injuryinych pod juryzdykcyą Sądów cywilnych.

Dodatek §. 20. Udzielone względem Juryzdykcyi osób woyskowych przepisy stósuią się także do Żandarmeryi.

§. 49.

Tymże samym Sądom podlegaią zapisani do rolli kantonowéy nowozaciężni, gdy są istotnie do woyska wzięci, i do stawienia się do pułku dla wcielenia ich, odebrali rozkaz, chociażby ieszcze na chorągiew nie przysięgli; niemniéy niżsi urzędnicy woienni, do woyny obowiązani, zresztą inwalidzi, ieżeli ieszcze względem swych pułków lub korpusów w obowiązkach zostaią. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. X. §. 56).

§. 50.

Generałowie zaś i Dowódzcy pułków, osoby do sztabu generalnego należące, ustanowieni przy taynéy kancellaryi woienney

urzędnicy, i w ogólności ci wszyscy, którzy do etatu woiennngo, (iednak nie do szczególnych osobnemi sądami opatrzonych pułków lub korpusów) należą, muszą bydź pozywani do generalnego Audytoryatu, lub sądów gubernialnych. (Pow. Pr. Kr. tamże §. 53-54).

§. 51.

Członkowie i urzędnicy podwładni głównego kollegium woiennego, ieżeli nie są opatrzeni prócz tego charakterem woyskowym *n. p.* iako officerowie w armii, zostaią pod Juryzdykcyą Sądu kameralnego.

§. 52.

Nie wolno mieszać się sądom cywilnym w żadne do juryzdykcyi woyskowéy należące okoliczności prawne. Wszelakoż, (ieżeli podległy ich juryzdykcyi Powod zgłasza się do nich z zażaleniem względem odmówionego sobie lub spóźnionego wymiaru sprawiedliwości, ze strony sądów woyskowych), natenczas maią obowiązek i prawo wstawienia się za nim do głównego kollegium woiennego.

§. 53.

Należący do stanu cywilnego, a w rzeczywistéy służbie Królewskiéy zostaiący, lub tytularni konsyliarze i urzędnicy, za *wyłączonych* uważaią się, i iako tacy zostaią pod juryzdykcyą głównego Sądu Prowincyi, bez względu na przydany im prócz tego stopień wyższy lub niższy, i bez różnicy: czyli do Dworu Królewskiego, lub też do któréy z władz Departamentowych kraiowych należą. Wyiątki w téy mierze wyszczególnione są w §. 78. i następnych. *f.* Urzędnicy cywilni.

Dodatek §. 21. Ustanowiony podług przepisów Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. II. Tyt. XVII. §. 76. i następnych, Justycyaryusz, w obrębie juryzdykcyi iego na wsi mieszkaiący, uważa się zarówno z urzędnikami bezpośrednio w służbie kraiowéy będącymi.

§. 54.

Dzierzawcy królewscy wtenczas tylko do takowego wyłączenia (exemtion) mogą rościć prawo, gdy z łaski Panuiącego maią sobie nadany iaki oddzielny charakter, albo przynaymniéy iako dzierzawcy generalni noszą tytuł urzędników królewskich.

§. 55.

Kommissarze sprawiedliwości i Notaryusze przy sądzie głównym Prowincyi, należycie ustanowieni i patentowani, są w liczbie osób z pod Juryzdykcyi zwyczaynéy *wyłączonych*. Jeżeli iednak w niższych sądach interesa prawne popieraią, w tym względzie juryzdykcyą takowego sądu niższego uznać, niemniéy karom iego porządkowym i nakazanéy dla ściągnienia takowych kar exekucyi poddać się muszą.

§. 56.

Kto tylko urząd Notaryusza sprawuie, a z powodu innego przymiotu osobistego nie iest wyłączony, zostaie pod zwyczaynym sądem mieysca swego zamieszkania.

§. 57.

Subalterni Instytutów Ziemiańskich, i Towarzystw kredytowych, uważaią się za wyłączonych, a zatém podlegaią głównemu sądowi Prowincyi.

§. 58.

Co się tycze niższego stopnia urzędników królewskich, wolno wyższym sądom, za ze-

zwoleniem przełożoney Władzy zdać nad niemi raz na zawsze juryzdykcyą zwyczaynym sądom mieyscowym we wszelkich ich służby nie tyczących się okolicznościach prawnych, ieżeli to nie nastąpiło iuż przez ogólne w tey mierze urządzenia, *n. p.* względnie pocztylionów i niższych urzędników leśnych.

§. 59.

Tytularni urzędnicy królewscy, za granicą mieszkaiący, i w Państwach J. K. Mci nie osiedli, wtenczas tylko do sądów tyteyszych mogą bydź pozywani, gdy w kraiach królewskich acz tylko czas nieiaki bawią.

§. 60.

Rzeczywiści lub tytularni obcych Państw urzędnicy, ieżeli w kraiach J. K. Mci mogą bydź pozywani, za *wyłączonych* uważać się maią, i należą do sądów, którym równegoż z nimi stopnia urzędnicy królewscy są podlegli.

Dodatek §. 22. Przeieżdżaiące lub czas nieiaki w kraiu bawiące zagraniczne osoby woyskowe, bądź że w rzeczywistéy zostaią służbie, bądź że tylko nadany sobie maią tytuł, zostaią także w sprawach indagacyinych i injuryinych pod Sądami cywilnemi, a skoro są Officerami, pod Sądem głównym Prowincyi.

§. 61.

To iednak wyłączenie względem poddanego kraiowego, wtenczas tylko ma mieysce, gdy takowy poddany uzyskał konsens królewski do udania się w służbę zagraniczną, lub przyięcia iakiego od obcego dworu charakteru.

§. 62.

Uwierzytelnieni przy dworze tutéyszym (Berlińskim) mocarstw zagranicznych Posło-

wie, Rezydenci, i Sprawuiący ich interesa, (chargés d'affaires) tyteyszym juryzdykcyom nie podlegaią.

§. 63.

Na osoby do takowego poselstwa należące, lub zostaiące w służbie iego, żadna skarga od sądów tuteyszych przyiętą bydź nie może, lecz Skarzyciel musi bydź w téy mierze odesłany do Posła, albo Departamentowi spraw zagranicznych uczynić o tém należy doniesienie.

§. 64.

Jeżeli takowa osoba iest podaną na świadka, Sędzia pozywać iéy nie może, lecz winien o tém zdarzeniu Departamentowi zagranicznemu donieść.

§. 65.

Konsulowie obcych narodów podlegaią wprawdzie w sprawach swych prywatnych sądom kraiowym, mianowicie tym, do których z powodu osobistych przymiotów są odesłani; póki iednak w rzeczywistém zostaią urzędowaniu, i w kraiach tuteyszych interesów kupieckich nie prowadzą, bez zapytania się Departamentu zagranicznego, osobisty areszt przeciw nim mieysca niema.

§. 66.

Gdy kto do poselstwa obcego należący, w kraiach tuteyszych nieruchome posiada dobra, wszelkie poniższe względem juryzdykcyi rzeczowéy urządzenia, do niego zastósowane bydź maią (§. 107. i następ.). Gdy iednak nie idzie o właściwe skargi realne, a Poseł, *Sprawuiący interesa*, i t. d. lub żona iego, iest sam lub sama w posiadaniu tychże

dóbr, przed wydaniem pozwu wprzód do Departamentu zagranicznego zapytanie uczynić należy.

§. 67.

Skoro poddani tuteysi wchodzą w służbę u rezyduiących tu (w Berlinie) Posłów obcych, Sprawuiących interesa, i t. d. — w ciągu swéy służby, wyłączeni są, co do processów, od juryzdykcyi sądów tuteyszych.

§. 68.

Tuteysze poddanki, zawieraiące za poprzedniczym konsensem z obcymi Posłami, Rezydentami, etc. lub z towarzyszącemi im wyższéy rangi osobami związki małżeńskie, przechodzą tym sposobem pod juryzdykcyą swych mężów, iak się to dzieie i w innych z powodu zamęścia, zdarzeniach. Względem zaś żon domowników i służących Posła, wyłączenie wtenczas tylko ma mieysce, gdy albo żona również w służbie Posła zostaie, lub z swym mężem mieszka razem w domu Posła.

§. 69.

Gdy rodowici wazale i poddani tuteysi zyskuią pozwolenie, przyięcia od obcego dworu listów wierzytelnych; ich juryzdykcya uważa się, podług uczynionych im przy nadaniu takowego pozwolenia warunków.

§. 70.

Jeżeli Dwory zagraniczne co do Posłów tuteyszych przy nich uwierzytelnionych różnych w tym względzie trzymaią się zasad, tedy Rządowi tuteyszemu zastrzega się równe w téy mierze przyiąć prawidła.

§. 71.

Uwierzytelnieni przy dworach zagranicznych Posłowie, Rezydenci i Sprawuiący

interesa J. K. Mci, niemniéy wszelkie należące do poselstwa osoby, maią swą osobistą juryzdykcyą w połączoney z Sądem kameralnym tayney Radzie sądowéy.

§. 72.

Jeżeli iednak przed wysłaniem ich na urząd poselski, w kraiach tuteyszych zwyczayną iuż mieli juryzdykcyą osobistą; nie zmieniaią się przez to inne od niéy zależące osobiste ich prawa (wstęp do Pow. Pr. Kr. §. 42. 43.).

§. 73.

Członki i Officyaliści Akademii umieiętności i kunsztów, ustanowieni przy Akademiach rycerskich, koniuszowie i ieźdźacze, niemniéy należące do teatru królewskiego lub do choru muzycznego osoby, tudzież członki teatru narodowego Berlińskiego, za osoby z pod juryzdykcyi zwyczayney wyłączone uważać należy.

Dodatek §. 23. Do osób z pod zwyczayney niższych sądów juryzdykcyi wyłączonych, należą także Inspektorowie, Kommissarze i Kontrollerowie w domach ubogich kraiowych i Inwalidów.

§. 74.

Ci, którzy za poprzedniczém, przepisaném prawem zdatności ich badaniem, Akademicznych dostąpili godności, doktorowie, licencyaci, magistrowie, etc. są pospolicie wyięci z pod zwyczaynych swego zamieszkania sądów, a znayduiąc się na Akademiach zostaią pod sądem Akademicznym; w innym zaś razie pod wyższym sądem Prowincyi.

§. 75.

Professorów uważać należy za urzędników królewskich; póki iednak w rzeczywistém zostaią urzędowaniu, są podlegli sądowi Akademicznemu.

§. 76.

§. 76.

Studenci w ciągu swego pobytu na Akademiach, zostaią pod sądem Akademicznym. Po ukończonych zaś naukach, nie mogą rościć żadnego do wyłączenia prawa; lecz zostaią podlegli juryzdykcyi mieysca swego pochodzenia lub zamieszkania, póki w niéy nie nastąpi zmiana przez powołanie i interesa, którym się nadal poświęcą. Zresztą takowa doczesna tylko juryzdykcya nie działa żadnéy odmiany w prawach, według których maią bydź rozpoznawane okoliczności tyczące się osoby takowego ucznia, lub maiątku po nim pozostałego. (§. 17-21).

Dodatek §. 24. Juryzdykcya osób do Akademiów należących oznaczoną iest w Ustawie względem urządzenia juryzdykcyi akademicznéy pod dniem 28. Grudnia 1810. wydanéy.

§. 77.

O wszelkich wyżéy wzmiankowanych wyłączonych osobach, duchownego i cywilnego stanu, ma mieysce domysł, że są podlegli wyższym sądom Prowincyi, w któréy się znayduią. Ile zaś w téy mierze względem nadanych niektórym Magistratom i Sądom patrymonialnym przywileiów zachodzą iakie wyiątki, albo iakdalece niektóre osób wyłączonych klassy, z powodu odległości mieysca ich zamieszkania od głównego miasta, bądź z innych przyczyn, mogą bydź pozywane do pośrednich Regencyi lub osobnych sądów, inne zaś do wyższego tylko sądu Prowincyi, — przepisuią to oddzielne ustawy prowincyonalne.

§. 78.

Przypadki, w których wyłączona

Gdy kto z wyłączonych osób prowadzi handel lub inną professyą mieyską; we wszel-

juryzdykcya mieysca nie znayduie, kich ztąd wynikaiących, lub z takowym sposobem życia w związku będących sporach, swego prawa wyłączenia używać nie może.

§. 79.

Szlachta i wyłączeni w miastach mieszkaiący, podlegaią zwyczaynie ogólnym policyi mieyskiéy urządzeniom i karom na ich przestąpienie przepisanym. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 59).

§. 80.

Sam tylko tytuł Radzcy handlowego, albo taynego Radzcy handlowego, póki obdarzony nim, prowadzi handel, nie stanowi żadnego dlań od juryzdykcyi zwyczayney wyłączenia; skoro iednak handlem trudnić się zupełnie zaprzestaie, wchodzi równie z innymi tytularnymi urzędnikami królewskimi w użycie prawa wyłączenia.

§. 81.

Jak dalece posiadaiące grunta osoby woyskowe, są podległe juryzdykcyi cywilnéy, przepisuie Powszechne Prawo Kraiowe. (Cz. II. Tyt. X. §. 13).

§. 82 *a.*

Co się tycze osób woyskowych, proceder cywilny prowadzących, przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. II. Tyt. X. §. 25. moc swoię zachowuią, a takowe osoby także względem ściągaiących się do takowego procederu okoliczności prawnych, pospolicie juryzdykcyi woyskowéy podlegaią.

§. 82. *b.*

Gdy iednak za wiedzą i zezwoleniem szefa swego, do cechu lub konfraternii mieyskiéy przyięci zostaią, we wszelkich osobistych sprawach i processach z ich natury, lub stó-

sownie do wyraźnéy obmowy zawartego układu, do ich professyi ściągaiących się, są podlegli zwyczayney juryzdykcyi mieyscowéy.

§. 82 c.

Sądy cywilne iednak o każdéy na takową osobę woyskową do nich zaniesioney skardze, sądy reymentowe z Urzędu uwiadomić powinny. Również wystósowane do osoby i ruchomego maiątku takowych woyskowych exekucye, przez rekwizycyą tylko sądów reymentowych mogą bydź wykonywane.

§. 83.

Jakim sposobem ustaie wyłącz na Juryzdykcya.

Gdy kto z wyłączonych dla swego urzędowania osób, przez które téy własności w prawie dostąpił, na swe żądanie, lub innym zaszczytnym sposobem otrzymał dymissyą, z zatrzymaniem dotychczasowego charakteru swego, wyłączenie iego nie iest przez to uchylone. Bywsi atoli przy kollegiach kraiowych Referendaryusze, ieżeli im ten charakter przy dymissyi nie był wyraźnie zastrzeżony, póki z innego powodu do wyłączenia rościć nie mogą prawa, pod zwyczaynym mieysca swego zamieszkania zostaią sądem.

§. 84.

Uwolnione osoby woyskowe, według dokładnieyszego w Prawie Kraiowém oznaczenia, (Cz. II. Tyt. X. §. 64. do 67.) wracaią pod juryzdykcyą sądów cywilnych. Cudzoziemcy, którzy po otrzymaney z tuteyszéy służby woyskowéy odprawie, natychmiast kraie tuteysze opuścili, nie obieraiąc w nich żadnego zamieszkania, iako obcy w tym względzie uważaią się.

§. 85.

Przez nastąpioną w urzędzie kassacyą utraca się przyznane w tym względzie i przywiązane do niego prawo wyłączenia; a uchylony duchowny, bądź urzędnik woyskowy lub cywilny, podlega potém sądom niższym swego zamieszkania, lub tym, pod któremi zostawał przed dostąpieniem tegoż prawa wyłączenia.

§. 86.

Samo zaś przez się rozumie się, iż wzmiankowane w §. 67. i nast. poddanych kraiowych od juryzdykcyi tuteyszéy wyłączenie ustaie, skoro stósunek, przez który takowe wyłączenie uzasadnioném było, iuż mieysca niema.

§. 87.

Juryzdykcya kobiet zamężnych.

Kobiety zamężne maią zawsze iednęż z mężami juryzdykcyą, a chociażby nawet przez różnicę swego urodzenia miały prawo bydź *wyłączonemi*, wszelakoż poszedłszy za mąż, i zaślubiwszy się z osobą wyłączenia nieużywaiącą, żadnego w téy mierze rościć nie mogą prawa.

§. 88.

Jaką mieć maią juryzdykcyą żony podoficerów i prostych żołnierzy, w miarę tego, czyli się za swemi mężami udały do garnizonu lub nie, oznacza Prawo Kraiowe (w Cz. II. Tyt. X. §. 42-46). Jednakże, gdy pułki wychodzą na woynę, pozostaiące w garnizonach żony podoficerów i żołnierzy, w ciągu tego czasu zostaią pod sądami cywilnemi mieyscowemi.

§. 89.

Pozostałe po dezerterach żony zatrzymuią wprawdzie wyłączoną mężów swych juryzdykcyą, póki się z niemi nie rozwiodą, albo

śmierć lub nastąpiona odprawa męża udowodnioną, bądź imie zbiegłego, w moc wyroku sądów woyskowych na szubienicy zawieszone nie będzie, wszelakoż przepisane Prawem zarządzenie i dozór ich maiątku, należy, na zaszłą sądu woyskowego rekwizycyą, do sądów cywilnych w mieyscu konsystencyi, lub tam, gdzie się tenże maiątek znayduie. (Pow. Praw. Krai. w Cz. II. Tyt. XX. §. 483. i następ.).

§. 90.

Wdowy zatrzymuią juryzdykcyą swych mężów, póki nie porzucą wdowieństwa. Wdowy.

§. 91.

Wdowy Nadleśniczych i urzędników leśnych w równymże z nimi stopniu będących, niemniey niższych przy kollegiach królewskich Subalternów, iako to: Kopistów, Exekutorów, posługaczów przy kancellaryach, woźnych i innych z nimi do iedney klassy należących, chociażby ich mężowie w ciągu życia wyłączoney juryzdykcyi używali, wracaią pod juryzdykcyą sądów niższych mieysca ich zamieszkania.

Dodatek §. 25. Wdowy Kancellistów zatrzymuią juryzdykcyą swych mężów.

Dodatek §. 26. Uregulowanie pozostałości urzędników cywilnych, nad którymi iuż za życia juryzdykcya sądom niższym była polecona, należy do tychże sądów niższych. Również pozostałości wyłączonych z pod juryzdykcyi zwyczayney urzędników leśnych, których wdowy i dzieci stósownie do przepisów okólnika z dnia 12. Stycznia 1776. pod juryzdykcyą sądów niższych wracaią, uregulowane bydź powinny przez też sądy niższe.

§. 92.

Wdowy osób woyskowych zostaią pod sądami, którym ich mężowie, według ob-

mowy §. 84. byliby podlegali po uzyskaney dymissyi. — Temiż samemi prawidłami oznacza się także, w iakich sądach ma następować urządzenie pozostałego osoby woyskowéy maiątku.

§. 93.

Wdowy Posłów, Sprawuiących interesa i Rezydentów dworów zagranicznych, ieżeli przed za mąż póyściem były poddankami tego kraiu, lub po śmierci swych mężów chcą zostać w Państwach tuteyszych, nie mogą sobie rościć prawa do uwolnienia ich od tuteyszéy juryzdykcyi.

§. 94.

Rozwódki. Juryzdykcya rozwódek oznacza się według przepisów Powszechnego Prawa kraiowego (w Cz. II. Tyt. I. §. 738-739. i Tyt. X. §. 47).

§. 95.

Dzieci. Dane pod §. 18. i następ. przepisy stósuią się także do dzieci osób wyłączonych, z prawéy ręki małżeństwa spłodzonych.

Dodatek §. 27. Zwierzchnia opieka nad dziećmi officyalistów niższych, w §. 91. niniey-szego tytułu wymienionych, wyiąwszy Kancellistów przy Kollegiach kraiowych, tudzież nad dziećmi Nauczycieli szkół, prócz Rektorów, należy do sądów niższych mieysca zamieszkania ich oyca. Toż samo ma mieysce co do zwierzchniéy opieki nad dziećmi osób tych, które za życia swego na mocy szczególnego zlecenia juryzdykcyi, sądom niższym były podległemi.

§. 96.

Dzieci także osób woyskowych są podległe juryzdykcyi woyskowéy oyca, a po iego śmierci lub odprawie, uważa się ich juryzdykcya według przepisu §. 84. i 92.

§. 97.

Jeżeli iednak dzieci podoficerów i żołnierzy są oddane w rzemiosło, lub w służbę do osób cywilnych, w tym razie należą do juryzdykcyi, pod którą ich maystrowie lub państwo zostaią.

§. 98.

W ogólności zaś wyłączenie dzieci trwa tylko póty, póki nie zyskaią funkcyi, nie zaczną iakiego procederu, albo przez ożenienie, lub innym sposobem pod inną nie przeydą juryzdykcyą.

§. 99.

Dzieci z małżeństwa lewéy ręki, tudzież z nieprawego łoża spłodzone, idą za juryzdykcyą matki.

§. 100.

Officyaliści prywatni i czeladź.

Radzcy xiążąt, niemniéy oficyaliści domowi xiążąt i xiężniczek, albo innych osób wyłączonych, liberya i czeladź; w ciągu swéy służby zostaią pod tąż samą co i ich państwo, juryzdykcyą; bez różnicy, czy to są sądy woyskowe, lub cywilne.

Dodatek §. 28. Znayduiący się na wsi lub w ogólności w obrębie juryzdykcyi patrymonialnéy iakowego dziedzica dóbr ziemiańskich, urzędnicy iego domowi i ekonomiczni, tudzież czeladź iego, gdzie ustawy prowincyonalne lub szczególne umowy temu nie są przeciwne, podlegaią juryzdykcyi patrymonialnéy.

§. 101.

Oddaie się iednak do woli głównych Sądów kraiowych, aby w wyrażonym w §. 58. sposobie, zdały juryzdykcyą należących do téy klassy niższego stanu osób, niższym są-

dom mieysca ich zamieszkania, ieżeli to nie nastąpiło iuż przez ogólne w tey mierze urządzenia, iak n. p. w Berlinie.

Dodatek §. 29. Nadane głównym Sądom kraiowym prawo zdawania Sądom niższym iuryzdykcyi, nierozciąga się iednak do osób w służbie dworskiéy królewskiéy będących, łącząc w to kammerdynerów, kasztellanów, ogrodników dworskich, masztalerzy i t. d.

§. 102.

Liberya królewska i xiążąt, niemniéy wszyscy oddzielnym charakterem nie zaszczyceni ich oficyaliści, po uzyskanéy dymissyi wracaią pod przeszłą swą iuryzdykcyą, albo są podlegli niższym sądom mieysca, gdzie sobie obrali mieszkanie.

§. 103.

d. Przez własność osoby moralnéy w znaczeniu prawném.

Do osób moralnych, którym prawa przydały oddzielną iuryzdykcyą osobistą, należą: Kapituły, Kollegiaty, Klasztory, Magistraty i Sądy miast *bezśrednich*, tudzież Gminy mieyskie w takich miastach, które pospolicie do wyższego tylko Prowincyi sądu mogą bydź pozywane.

Dodatek §. 30. Te osoby moralne, które pod pośrednim lub bezpośrednim zostaią zarządem Regencyi, z tego iedynie powodu domagać się niemogą iuryzdykcyi wyłączonéy. Co zaś do Magistratów i Gmin mieyskich w miastach bezpośrednich, zachowuią się przepisy Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy.

§. 104.

Takowy przywiléy nie rozciąga się iednak bynaymniéy ani do Cechów, Giełd i Konfraternii, ani do szczególnych magistratu lub sądu członków, owszem co się tycze ostatnich, idzie tu o to, iak dalece względem

stanu lub charakteru swego mogą rościć prawo do wyłączenia siebie, albo (ponieważ w własnych swoich sprawach nie mogą bydź sędziami), czyli nie znaydzie mieysca względem nich nadzwyczayna juryzdykcya, według niżéy następuiącego przepisu (§. 146).

§. 105.

Gromady wieyskie muszą bydź pozywane do sądów patrymonialnych, ieżeli prawa prowincyonalne co innego w téy mierze nie ustanowiły. Gdy iednak dziedzic iest powodem, gromada, albo też tylko pozywana szczególna iéy klassa, może nie przyiąć forum w tym sądzie; a na ów czas wyższy sąd Prowincyi winien zaiąć się instrukcyą i rozstrzygnieniem sprawy zaraz w pierwszéy iuż Instancyi. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVII. § 41-42-43).

Dodatek §. 31. Udzielone tu przepisy stósuią się także do Gmin żydowskich w miastach pośrednich.

§. 106.

e. Albo osoby godne politowania.

Używane dawniéy tak nazwane: *forum miserabilium personarum*, na przyszłość uchylone zostaie, ponieważ niższe sądy teraz lepiéy są osadzone i urządzone, a każdéy stronie, choćby nayuboższéy iest otwarty przystęp do sądu wyższego bez trudności i kosztów, drogą appellacyi lub rekursu.

§. 107.

II. O Juryzdykcyi rzeczowéy czyli realnéy.

Juryzdykcya rzeczowa (§. 4-5.) rozciąga się do wszelkich bez wyiątku rzeczy nieruchomych.

§. 108.

W moc takowéy juryzdykcyi rzeczowéy są podległe bezśredniemu kollegiów kraiowych sądownictwu wszelkie dobra i grunta duchowne, rycerskie i nadane prawem szla-

checkiém. Do tychże sądów należą także dobra i grunta akademii, oraz innych szkół uczonych. Dobra zaś do szkoły pospolitéy należące nie są ogólnie wyięte od zwyczaynéy i realnéy juryzdykcyi mieyscowéy. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XII. §. 20).

Dodatek §. 32. Juryzdykcya realna, która dawniéy niektórym sądom woyskowym służyła, połączoną teraz została z zwyczayną juryzdykcyą cywilną, do któréy inne podobnego rodzaiu grunta w Prowincyi lub mieyscu położone należą.

§. 109.

Gły właściciel dóbr, podległych bezśredniéy wyższych sądów juryzdykcyi, sam w nich mieszka, chociażby przez swe urodzenie, stan lub charakter do téy juryzdykcyi nie należał, ma wszelakoż w takowym wyższym sądzie swe osobiste sądownictwo. Stém wszystkiem odpada osobista juryzdykcya, iak tylko właściciel swe zwyczayne siedlisko założył pod inném sądownictwem, albo grunt posiadany alienował.

Dodatek §. 33. Małżonek w dobrach nieruchomych, do żony iego należących, mieszkaiący, ieżeli z innéy przyczyny z osoby swéy z pod zwyczaynego sądownictwa nie iest wyiętym, nie może sobie rościć prawa do zostawania pod bezpośrednią Sądu głównego juryzdykcyą.

Posiadacze sprzedanych folwarków domanialnych, wieczysto-dzierzawnych i czynszowych, w utrzymywaną w głównych Sądach kraiowych księgę hypoteczną zaciągniętych, zostaią pod juryzdykcyą Sądu głównego; inne zaś na podobnych folwarkach mieszkaiące osoby, którym żadne w téy mierze niesłuży wyłączenie, podlegaią sądom mieysca ich zamieszkania.

§. 110.

Gdy kto za sobą przytacza wyiątek od wydanych względem rzeczowéy juryzdykcyi prawideł (§. 5. 32. 107. 108.), powinien takowy przez statuta lub prawa prowincyalne, albo oddzielne przywileie udowodnić.

§. 111.

W juryzdykcyi rzeczowéy mogą tylko bydź zanoszone skargi, w których prawo do rzeczy iakiéy iest wzięte za zasadę; lecz nie skargi li tylko osobiste.

§. 112.

Wyiątek od tego prawidła znayduie iednak mieysce, gdy na posiedziciela dóbr nieruchomych zanoszona iest skarga osobista, pochodząca z posiadania gruntu lub czynności, które pozwany przedsięwziął iako dóbr posiadacz.

§. 113.

Gdy więc takowy posiadacz dóbr

1. wzbrania się dopełnić umówionych z dzierzawcą lub zawiadowcą obowiązków, albo
2. wynagrodzić poczynione dla dobra gruntu zakłady pieniężne, lub dostawione materyały i uskuteczniane roboty, albo kiedy
3. nadużywa juryzdykcyi patrymonialnéy lub służącego mu prawa w wymaganiu zbytecznéy robocizny; albo kiedy
4. sąsiadowi w possessyi czyni przeszkody, lub
5. rozgłasza, iakoby mu do gruntu sąsiedzkiego iakowe służyło prawo; alboli też
6. alienuie grunt całkiem lub w części, i kontraktu nie dopełnia, albo winnéy nie daie ewikcyi:

tedy w wszelkich tych przypadkach musi odpowiedzieć w sądzie co do położenia rzeczy właściwym, skoro przeciwnik nie chce go pociągać do osobistéy iego juryzdykcyi.

§. 114.

Gdy w Prowincyach, gdzie ma mieysce prawo *Indygenatu*, (Landsassiat) cudzoziemiec posiada dobra szlacheckie, lub w którémkolwiek z tuteyszych dóbr lennych z całą familią iest przyięty, poddani tuteysi mogą w osobistych nawet skargach pociągać go do juryzdykcyi, któréy należące mu i całéy iego familii nadane dobra są podległe.

Dodatek §. 34. Każdy cudzoziemiec w Państwie Pruskiém maiątek ruchomy lub nieruchomy posiadaiący, może od poddanego pruskiego dla osobistych także pretensyi bydź pociąganym do sądu tego, pod którym maiątek ten znayduie się, w celu osiągnienia zaspokoienia swoiego z przedmiotu w kraiu znayduiącego się.

§. 115.

Gdy Powodowi względem pretensyi iego służy oraz osobiste i rzeczowe prawo, ma wybór zanieść swą skargę w osobistéy juryzdykcyi strony pozwanéy, lub do sądu rzeczowego. Jeżeli zaś zrobił iuż wybór, musi przestać na wypływaiących ztąd skutkach, względnie sposobu i stopnia exekucyi.

§. 116.

Juryzdykcya rzeczowa względnie rzeczy ruchomych wtenczas tylko ma mieysce, gdy skarga zasadza się na prawie własności, albo zastawu, a ich posiadacz lub w zachowaniu swém one maiący, nie iest podległy żadnéy zwyczaynéy w kraiach tuteyszych juryzdykcyi.

§. 117.

Jakim sposobem przez założenie aresztu na rzecz iaką ruchomą juryzdykcya iéy realna w mieyscu, gdzie się takowa znayduie, może bydź ugruntowaną, co do rozpoznania prawności założonego aresztu, oznaczy się dokładniéy w tytule o aresztach.

§. 118.

Jeżeli ten, przeciw któremu areszt został wyrzeczonym, iest tuteyszym poddanym, dalszy wywód ubezpieczyć się maiącéy przez założenie aresztu pretensyi, do zwyczayney juryzdykcyi odesłanym bydź powinien.

§. 119.

Cudzoziemiec zaś, przeciw któremu nakazany został areszt w kraiach tuteyszych na żądanie kraiowca lub innego cudzoziemca, musi stawać i tłumaczyć się przed sądem, który go założył, nawet co do głównego przedmiotu sprawy.

§. 120 *a*.

Gdzie względem nakazać się mogących przeciw cudzoziemcom aresztów, exystuią oddzielne z Państwami sąsiedzkiemi układy, albo osobne prawa prowincyalne, tam takowe nadal zachowane bydź maią. Wszelakoż z niedopuszczalności aresztu z powodu długów, nie wpływa ieszcze ten skutek, aby i moc poszukiwania praw własności i zastawu w każdém mieyscu, gdzie się rzecz takowa znayduie, (§. 116.) była przez to uchyloną.

§. 120 *b*.

Jak dalece w popełnionych defraudacyach cła prywatnego, niemniéy przez fantowanie, czyli zaięcie rzeczy iakiéy, może bydź uzasa-

dniona juryzdykcya, przepisuie Powszechne Prawo Kraiowe. (Cz. I. Tyt. XIV. §. 437-455. Cz. II. Tyt. XV. §. 130. i następ.)

§. 121.

Juryzdykcya pozostałości iako zbioru rzeczy i prawa w sobie obeymuiącego, tam zostaie, gdzie spadkodawca miał w czasie swego zeyścia zwyczayną juryzdykcyą osobistą.

§. 122.

Póki biorący sukcessyą, nie zaspokoił maiących do niéy pretensye wierzycieli i legataryuszów, może przez nich bydź pociągany do przyzwoitéy tegoż spadku juryzdykcyi.

§. 123.

Jeżeli dziedzic chce zobowiązać nieznaiomych iéy wierzycieli, aby go do zwyczayney iego pociągali juryzdykcyi, powinien zachować przepisy Pow. Pr. Kr. w Cz. I. i Tyt. XVII. §. 137. i następ.

§. 124.

Również przepisy §. 131. i następnych, zastósowane bydź powinny do przypadku, gdy kilku współ-sukcessorów przed zaspokoieniem ciążących pozostałość długów i legatów, nią się dzielą.

III. O zwyczayney juryzdykcyi dla pewnych spraw i interessów.

§. 125.

Pretensye względem prawa do sukcessyi mogą bydź zanoszone w juryzdykcyi otworzonego spadku, póki tam ieszcze znayduie się część pozostałego maiątku, na którym powód praw swych poszukiwać może.

§. 126.

Do spraw i interessów, maiących względem swych szczególnieyszych przymiotów naznaczoną właściwą juryzdykcyą, (§. 6.) należą mianowicie wszelkie processa, w których skarb królewski (fiscus) stawa iako Powód

pozwany, lub iako strona trzecia do sprawy wchodząca, (intervenient) albo iako przypozwany (litis denunciat), które to wszystkie sprawy na żądanie fiskusa w głównym Sądzie Kraiowym Prowincyi muszą bydź załatwiane.

Dodatek §. 35. Forum uprzywilejowane fiskusa nadal iuż mieysca nie ma; owszem tenże zawsze obowiązanym iest skarzyć i odpowiedzieć w sądzie, do któregoby sprawa należała, gdyby mowa była o sporze pomiędzy osobami prywatnemi zachodzącym.

Wtenczas tylko, gdy przedmiot sporu pod bezpośrednim zostaie zarządem Regencyi, skarga przeciw fiskusowi do Sądu głównego zaniesioną bydź powinna.

Dodatek §. 36. Dopóki nowe sądów niższych i władz policyinych urządzenie niebędzie ukończoném, zdarzyć się mogą przypadki, w których Regencye za rzecz potrzebną uznaią, użyć pomocy urzędników sądowych dla powzięcia informacyi, oraz ich assystenci w prowadzeniu saméy sprawy. W tych więc przypadkach Sądy główne są upoważnione do pociągnienia na każdy uczyniony do nich od Regencyi wniosek, instrukcyi fiskalnych spraw cywilnych w Instancyi pierwszéy przed siebie.

§. 127.

Gdy zaś fiskus téy lub owéy stronie tylko assystuie, albo na wypadek w processie uważa, nie zmienia się przez to juryzdykcya.

§. 128.

Wszelkie sprawy oblubieńcze i małżeńskie, ieżeli przez prawa prowincyalne nie zaszły iakie w téy mierze wyiątki, lub ieśli Magistratowi, albo innemu niższemu sądowi, w moc oddzielnych przywileiów, nie są nadane prawa konsystorskie; należą do wyższe-

go kollegium sądowego prowincyi, w któréy strona pozwana, lub małżonek ma swoie zamieszkanie.

Dodatek §. 37. Sprawy oblubieńcze i małżeńskie, czyli o dopełnienie przyrzeczonego związku małżeńskiego i o rozwód wytoczone, należą zawsze do sądu tego, któremu pozwany lub małżonek osobiście podlega.

§. 129.

Gdy cudzoziemiec za granicą stałego zamieszkania niemaiący, albo takowe zamilczaiący, w ciągu swego w kraiach tuteyszych pobytu, żeni się z tuteyszą poddanką, nie oświadczywszy iéy, że nie ma myśli zostać się w kraiach tuteyszych, chociażby tu nawet zwyczaynego nie założył sobie siedliska, i po zawartym ślubie znowu się z kraiu oddalił, może wszelakoż bydź pozwanym o rozwód do głównego Sądu prowincyi, w któréy związek małżeński został zawarty.

§. 130.

Jakim prócz tego rodzaiom spraw lub interessów oddzielne sądy są naznaczone, i iak daleko zachodzi tychże sądów juryzdykcya, w téy mierze nie można tu ogólnego czynić ustanowienia, owszem exystuiące w téy okoliczności osobne ustawy i urządzenia, według rozmaitości ustaw Prowincyi i Departamentów, tymczasowie i nadal moc swoię zachowuią. Mogą więc tu tylko bydź wymienione sposobem przykładu, urządzenia kameralne, medycynalne, handlowe, fabryczne, budownicze i względem czeladzi, niemn éy wydarzaiące się przeciw urządzeniom mennicznym, pocztowym, akcyzowym, celnym, i t. d. wykroczenia.

Doda-

Dodatek §. 39. Polecone dawniéy Policyi kraiowéy i Władzom skarbowym sądownictwo, przeszło teraz do sądów zwyczaynych.

§. 131.

B. O nadzwyczayney juryzdykcyi. Względem spornéy juryzdykcyi.

Do szczególnych przypadków, w których według prawa, celem przyśpieszenia prędkiego i bezstronnego wymiaru sprawiedliwości, nadzwyczayna juryzdykcya ma mieysce, (§. 7. liczb. 1.) należy nadewszystko, gdy między dwoma sądami zachodzi spór o juryzdykcyą; w tym razie albowiem nie można żądać po stronach, aby poszukiwanie prawa swego odłożyły aż po ukończeniu tegoż sporu.

§. 132.

Gdy się toczy spór między dwoma sądami niższemi iedneyże Prowincyi, albo sądem niższym i przełożoną nad nim wyższą Instancyą, w tym razie przychodząca do załatwienia okoliczność prawna, w obudwóch przypadkach ma bydź rozwiązana w tymże sądzie wyższym, albo w wyznaczonym od niego niższym sądzie sąsiedzkim.

§. 133.

Gdy zaś dwa sądy niższe różnych Prowincyi, albo dwa wyższe w sporze juryzdykcyinym z sobą zostaią, takowy przypadek Wydziałowi sprawiedliwości doniesionym bydź powinien, który na ów czas w miarę okoliczności oznaczy, w iakim sądzie ta sprawa, z zastrzeżeniem praw obustronnych, i w moc oddzielnego zlecenia, ma bydź rozpoznaną i rozsądzoną.

§. 134.

Gdy Kollegia Sądów Kraiowych i Kamery Woienno-Ekonomiczne (Regencye) wiodą spór o juryzdykcyą, rozstrzygnie go Kommissya

juryzdykcyina; a tym czasem proces między stronami prywatnemi musi bydź zawieszony.

§. 135.

Jeżeli juryzdykcya została sporną dopiero po czasie, w którym na skargę zaszła odpowiedź, w tym razie (chybaby przesłanie samychże aktów było nieuchronnie potrzebném do rozpoznania i rozstrzygnienia sporu juryzdykcyinego) instrukcya sprawy ma bydź prowadzoną w sądzie, gdzie się zaczęła i w Instancyi, w któréy spór powstał, aż do rzeczywistego nadeyścia decyzyi Kommissyi juryzdykcyinéy, a ieżeli ta prędzéy nie nadeydzie, aż do iéy ukończenia, i tylko zawyrokowanie zawiesi się aż po rozstrzygnieniu sporu juryzdykcyinego.

§. 136.

2. Dla zapobieżenia rozmnożeniu się processów.

Gdy na więcéy osób niż iednę, względem iednéy i teyże saméy pretensyi, skarga ma bydź podniesioną, a osoby te do rozmaitych iedneyże Prowincyi sądów niższych, musiałyby bydź pozywane; wolno powodowi dopraszać się u sądu wyższego Prowincyi, aby dla uniknienia rozmnożyć się mogących w iednéyże sprawie processów, sam zaiął się ułatwieniem téyże sprawy, albo dał na to sądowi niższemu względem wszystkich pozwanych zalecenie.

§. 137.

Toż samo ma mieysce, gdy w tymże przypadku niektórzy z pozwanych są podlegli sądowi wyższemu, inni zaś iednemu lub więcéy sądom niższym iednéyże Prowincyi.

§. 138.

Gdyby zaś oskarzeni musieli bydź pozywani do rozmaitych wyższych albo uprzywileiowanych sądów, lub do sądów niższych

rozmaitych Prowincyi, donieść o tém należy Wydziałowi sprawiedliwości, który oznaczy, czyli i w iakim sądzie wszyscy pozwani maią odebrać wymiar sprawiedliwości, lub czy każdy z nich powinien bydź pozwanym do oddzielnéy iego juryzdykcyi.

§. 139.

Gdy kilku Oskarzonych, częścią pod cywilnemi, częścią pod woyskowemi zostaią sądami, należy znieść się z generalnym Audytoryatem względem oznaczenia wspólnéy juryzdykcyi.

§. 140.

Powyższe przepisy (§. 136-139.) maią mieysce szczególniéy wtenczas, gdy po nastąpionym podziale sukcessyi, czyni się zaskarzenie przeciw kilku sukcessorom, z powodu mianéy do wspólnego ich spadko-dawcy pretensyi, a juryzdykcya sameyże leżącéy sukcessyi iuż mieysca nie znayduie (§. 125).

§. 141.

Jak dalece przez otwarcie konkursu wiszące przeciw wspólnemu dłużnikowi oddzielne processa, pociągane bydź maią przed sąd, w którym się toczy sprawa konkursowa, oznaczy się w tytule pięćdziesiątym.

§. 142.

3. Z powodu odmówionego, lub późnionego wymiaru sprawiedliwości.

Gdy sąd właściwy wzbrania się prędką i bezstronną wymierzyć sprawiedliwość, wolno Skarzącemu szukać pomocy w przełożonéy tegoż sądu Instancyi. W tym razie należy to od uznania wyższego sądu, iakdalece sąd właściwy, użyciem stósownych przymusu środków ma bydź do dopełnienia obowiązku swego znaglony, albo mu proces całkiem odebrany, i przed sąd wyższy pociągnięty, lub też

innemu sądowi sąsiedzkiemu do instrukcyi i rozstrzygnienia oddany.

§. 143.

4. Z powodu sprawiedliwéy nieufności ku zwyczaynemu Sędziemu.

Gdy Sędzia właściwy w wypadku processu ma bliski, lub też daleki tylko interes;

Albo gdy tenże Sędzia ze stroną w linii *wstępnéy lub zstępnéy*, albo w czwartym stopniu linii ubocznéy iest spokrewniony lub powinowaty, bądź ze stroną, albo iéy bliską krewną zaręczony, lub z nią zostaie w układach względem ożenienia, alboli też był użyty od któréykolwiek ze stron spór wiodących za doradzcę; albo gdy z którąkolwiek stroną w otwartéy żyie nieprzyiaźni. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 145-146).

Bądź gdy w sprawie podany ma bydź na świadka; w tym razie strona maiąca obawę stawania przed takowym sądem niższym, ma prawo domagać się odesłania sprawy do sądu wyższego Prowincyi.

Jeżeli zaś sąd, w którym takowa wydarzyła się okoliczność, iest sam sądem wyższym, na ten czas Wydziałowi sprawiedliwości doniesioną bydź powinna, który, znalazłszy doniesienie rzetelném, wyda potrzebne do innego sądu wyższego w téy mierze zalecenie.

Z drugiéy strony żaden nie będzie miany wzgląd na same tylko domysły stron, iakoby od sądu nie mogły przyiaznego spodziewać się wyroku, chociażby nawet takową swoię nieufność stwierdzić chciały przysięgą, (juramentum perhorrescentiae).

Dodatek §. 40. Jeżeli sprawa w sądzie niższym toczy się, a Sędzia z iedną z stron w stopniu piątym lub szóstym linii pobocznéy iest spokrewiony lub powinowaty, tedy przez to wprawdzie niestaie się ieszcze niezdolnym do wykonania swego urzędu; iednakże gdy strona przeciwna wyraźnie tego domaga się, rozpoznanie sprawy innemu sądowi niższemu zleconém bydź powinno. W dalszych zaś stopniach pokrewieństwa na takowe Sędziego wyłączenie żaden wzgląd mianym nie będzie.

§. 144.

Jeżeli sąd składa się z kilku do wymiaru sprawiedliwości zobowiązanych członków, wyrażone w §. 143. okoliczności, tyle tylko skutkuią, że ten z członków, do którego się takowe stósuią, musi bydź nietylko od wszelkiego bezpośredniego zaięcia się sprawą usunięty, ale nadto podczas wszelkich w téyże sprawie czynić się maiących relacyi, z izby sessyonalnéy oddalić się powinien, w ogólności zaś wstrzymać się musi od dawania w niéy głosu. Jeżeli strona ma obawę, że takowy członek sam przez się nie przypomni sobie tego obowiązku, wolno iéy uczynić o tém Prezesowi lub Dyrektorowi kollegii doniesienie, i twierdzenie swoie w przypadku potrzeby udowodnić.

§. 145.

Jeżeli wymienione w §. 143. okoliczności, ściągaią się do samego Prezesa lub Dyrektora; w tym razie sprawa na żądanie strony szkodliwego obawiaiącéy się wpływu, ma bydź wytoczoną do przełożonéy Instancyi, albo w iéy niedostatku do połączonéy z sądem kameralnym taynéy rady sądowéy.

§. 146.

Gdy w sądach niższych, które pospolicie nie wielą zobowiązanych do wymiaru sprawiedliwości członków są obsadzone, ieden z tychże członków iest zawikłany w przychodzącą pod wyrok tegoż sądu sprawę, iako Powód, Pozwany, albo iako trzeci do sprawy wchodzący, (intervenient) lub iako Przypozwany, (litis denuntiat) wolno przeciwnikowi iego domagać się, aby instrukcya i rozstrzygnienie téyże sprawy wyższemu były oddane sądowi, albo od tegoż zdane na sąsiedzki sąd bezstronny.

§. 147.

Podobnaż prowokacya służy także Prezydentom i Dyrektorom kollegiów, tudzież członkom sądów niższych do wymiaru sprawiedliwości zobowiązanych, ieżeli przez to znayduią rzeczą potrzebną odiąć ich przeciwnikowi podeyrzenie zayśdź mogącego stronnictwa.

§. 148.

5. Względem zawartego pod iaką juryzdykcyą układu.

Do przypadków, w których z powodu wyraźnego, albo milczącego z strony pozwaney zezwolenia, ma mieysce nadzwyczayna juryzdykcya (§. 7. liczb. 2.) należy nadewszystko, gdy zachodzi skarga z kontraktu w sądach mieysca tego, w którém takowy był zawarty lub dopełnionym bydź ma.

§. 149.

Jeżeli w umowie iest oznaczone mieysce, gdzie przyięty obowiązek ma bydź dopełniony, toż mieysce stanowi juryzdykcyą kontraktu, w innym zaś razie tam, gdzie taż umowa moc obowiązuiącą pozyskała.

§. 150.

Takowa atoli juryzdykcya wtenczas tylko ma mieysce, gdy zapozwać się maiący kontrahent, da się znaleśdź w mieyscu, gdzie kontrakt otrzymał moc obowiązuiącą, lub do skutku ma bydź przywiedziony.

§. 151.

W téy juryzdykcyi domagać się prawnie można tak uskutecznienia, iako i uchylenia kontraktu.

§. 152.

Nikt iednak nie iest obowiązany mimo woli swoiéy zanosić skargę w juryzdykcyi kontraktu; lecz wolno mu zanosić ią w zwyczayney osobistéy, albo rzeczowéy juryzdykcyi.

§. 153.

Kto używa osobistego wyłączenia, chociażby do juryzdykcyi kontraktu miał bydź pozwanym, musi wszelakoż bydź pociąganym tylko do sądów mieysca lub dystryktu, którym mieszkaiące tam osoby wyłączone podlegaią.

6. Z powodu prowadzonego pod iaką juryzdykcyą zawiadowstwa czyli administracyi.

§. 154.

W juryzdykcyi, pod którą kto obcemi dobrami lub maiątkiem zarządzał, albo zawiadywał, winien także odpowiadać na zanoszone przeciw niemu z takowéy administracyi skargi.

§. 155.

Juryzdykcya atoli ze względu na prowadzoną administracyą właściwa, ustaie wtenczas, gdy taż ostatnia zupełnie została ukończoną, a zawiadowca z złożonego rachunku iest pokwitowany. Jeżeli więc tylko pozo-

stała z zakwitowanego rachunku żądana iest zaległość, albo wystawiony kwit zaskarza się, wtedy to iuż nastąpić nie może w dawnieyszéy juryzdykcyi, iaka co do prowadzonéy administracyi była właściwą.

§. 156.

Gdy kto nie z własnego powodu podiął się takowéy administracyi, ani na prośbę właściciela, lecz tylko zadosyć uczynił rozkazom zwierzchności, można go iedynie do téy zapozwać władzy, przez którą administracya była nakazaną, ieżeli teyże w ogólności służy juryzdykcya.

§. 157.

Jeżeli właściciel mniema, że przez nakazanie administracyi, albo sposób iéy prowadzenia iest skrzywdzony, musi szukać pomocy prawnéy w przełożonéy nad tąż zwierzchnością Instancyi.

§. 158.

Chociażby nawet juryzdykcya ze względu na prowadzoną administracyą właściwa, była z siebie saméy dopuszczalną, może wszelakoż powód, pozwać swego przeciwnika do zwyczaynéy iego juryzdykcyi, wyiąwszy przypadek w §. 156. wymieniony.

§. 159.

7. Z powodu koniecznéy i

Jak dalece powód w teyże saméy juryzdykcyi, do któréy skargę zaniósł, odpowiadać także powinien na podniesioną przeciw niemu od pozwanego skargę wzaiemną, bądź w tymże samym, bądź w oddzielnym processie, oznaczy się poniżéy w tytule dziewiętnastym.

§. 160.

8. dobrowolnéy prorogacyi.

Skoro pozwany na wezwanie sądu, który dla niego nie iest właściwym, stawił się, a nieuczyniwszy względem iego niewłaściwo-

ści żadnego zarzutu, na skargę odpowiedział, uznać także musi w dalszym ciągu processu tęż juryzdykcyą, i żądać potém iuż niemoże, aby sprawa do właściwego odesłaną była sądu.

§. 161.

Od tego iednak prawidła ma mieysce wyiątek: 1) gdy sądowi, którego juryzdykcya ma bydź uzasadniona przez prorogacyą, nie służy prawo wydawania wyroków w podobnych iak w obiętych sporem przedmiotach i sprawach; 2) gdy prawa kraiowe wyraźnie zakazuią prorogacyi, iak n. p. między sądami francuzkiemi a niemieckiemi, woyskowemi a cywilnemi, tudzież kollegiami sądowemi, a kameralnemi.

§. 162.

Każdy sąd iest obowiązany rozpoznawać troskliwie: czyli zaniesiona do niego skarga należy do iego juryzdykcyi lub nie, inaczéy zaś natychmiast do sędziego przyzwoitego odesłać ią powinien, i nie wolno mu oczekiwać, czyli może iego juryzdykcya przez prorogacyą będzie uzasadnioną.

§. 163.

Takowa więc prorogacya może tylko znaleśdź mieysce, gdy sąd miał podobną do prawdy pobudkę, uważać się za należytego w téy sprawie Sędziego; albo gdy powód ieszcze przed wydaniem pozwu, złoży oświadczenie pozwanego, że zezwala na prorogacyą.

§. 164.

Jeżeli na potrzebnych w téy mierze zbywa warunkach, nie pociąga to wprawdzie za sobą nieważności processu, skoro tylko pozwany wdał się rzeczywiście w iego akceptacyą, wyiąwszy oznaczone w §. 161. przypadki. Wszelakoż takowe z umysłu, albo

z grubéy omyłki popełnione przywłaszczenie obcéy jurysdykcyi, od przełożonych Instancyi zawsze przyzwoicie ukarane, i o to staranie mianém bydź powinno, aby odięte sądowi przyzwoitemu należytości przez sąd, który ie sobie sposobem niesprawiedliwym przywłaścił, były nagrodzone.

§. 165.

Gdy zaś postępowanie sądowe lub wyrok muszą bydź uchylone dla tego, że w niedozwalaiącym żadnéy prorogacyi przypadku, zaiął się nim lub wydał go mocy na to niemaiący Sędzia (§. 161.) w tym razie tenże Sędzia, (ieżeli iego przywłaszczenie z umysłu albo grubéy omyłki nastąpiło), winien bydź zniewolony od przełożonéy mu władzy, do wynagrodzenia stronom wszelkich zrządzonych im kosztów tak sądowych iako i zasądowych. Zresztą, iakdalece w tych przypadkach, nawet przeciw zaszłemu w sądzie niewłaściwym i prawodzielnemu iuż wyrokowi, może mieć mieysce skarga o nieważność lub nie, przepisano niżéy w Tyt. XVI. §. 7.

§. 166.

O prewencyi. Gdy skarga iaka więcéy niż w iednym sądzie może bydź zanoszona, zależy to od wyboru powoda, do którego z nich chce się udać, a w każdym przypadku ma mieysce między temi sądami nastąpione uprzedzenie, czyli *prewencya*. Takowa zaś prewencya służy sądowi, którego pozew doszedł wprzódy rąk pozwanego, albo (gdy to iest zapozew edyktalny), wprzód był ogłoszony w Dzienniku intelligencyinym.

§. 167.

O Sędziach polubownych. Gdy stronom służy wolne i nieograniczone rozrządzenie przedmiotem spornym, uła-

twienie zachodzącego między niemi w téy mierze sporu mogą sposobem kompromissu poddać wyrokowi Sędziów polubownych.

§. 168.

Przez takowy atoli kompromis, ani dobro powszechne, ani interes rządu, ani też prawa nieprzyzwanych może do tego interessentów, w żaden sposób nadwerężane bydź niemogą; a zatém w sprawach rozwodowych, w sporach względem podatków rządowych czyli publicznych i t. d. żaden wyrok przez Sędziów polubownych prawoważnie mieysca mieć niemoże.

§. 169.

Na Sędziów polubownych mogą bydź obierane osoby nie tylko urząd sędziowski sprawuiące, ale i inne, byleby posiadały potrzebne do rozstrzygnienia sporu wiadomości.

Dodatek §. 41. Osoby za granicą mieszkaiące nie mogą bydź obierane na Sędziów polubownych.

§. 170.

Gdy z obu stron wybrana iest równa liczba Sędziów polubownych, a ci na iedno zgodzić się niemogą, muszą wybrać strony superarbitra, ieżeli zaś między stronami niema na to zgody, sami Sędziowie polubowni wybrać go powinni.

§. 171.

Sędziowie polubowni tak w rozbiorze iako i rozstrzygnieniu sprawy, trzymać się powinni istotnych przepisów Praw kraiowych.

§. 172.

Wyrok Sędziów polubownych iest nieważny:

1od. Gdy strony nie były wcale słuchane, albo widocznie ważne czyny i okoliczności bez wyiaśnienia zostawione;

2re. Gdy zapadł wyrok wbrew iasnemu Prawu kraiowemu, które na ten przypadek stanowiące przepisuie prawidło.

§. 173.

Jeżeli strony w kompromissie wyraźnie zobowiązały się do uznania wyroku polubownego (Laudum) bez sprzeczki za ważny, tedy układ takowy zachowanym bydź musi.

§. 174.

Gdy atoli którakolwiek strona według §. 172. utrzymuie nieważność wyroku, lub gdy umówione według §. 173 ostrzeżenie, nie znayduie się w kompromissie, wolno stronom w dziesięciu dniach po ogłoszonym wyroku udać się do zwyczaynego sądu.

§. 175.

Na ów czas, gdy prowokacya na prawnych iest zagruntowana zasadach, sąd ten główny przedmiot sprawy pociągnie pod swoie rozpoznanie, a ieżeli dekret kompromissarski okazuie się nieważnym, wyda wyrok swóy w pierwszéy, w przeciwnym zaś razie, w drugiéy Instancyi.

§. 176.

Nigdy Sędziowie polubowni swych wyroków sami wykonywać nie mogą, lecz strona wygrywaiąca zawarty kompromis i nastąpiony wyrok do sądu należytego podać i o exekucyą dopraszać się powinna.

§. 177.

O juryzdykcyi kryminalnéy.

O juryzdykcyach w przypadkach kryminalnych, mieysce mieć mogących, w Ordynacyi kryminalnéy dokładnieysze wskazane

będą prawidła, tym czasem zaś przepisy Edyktu pod dniem 21. Lipca 1787. w tey mierze wydanego, moc swoię zachowuią.

Dodatek §. 42. Ordynacya kryminalna z dnia 11. Grudnia 1805. wstępuie w mieysce Edyktu z dnia 21. Lipca 1787.

§. 178.

Jak dalece wynagrodzenie uszkodzonego razem z indagacyą popełnionego występku może bydź wyiaśnioném, obadwa te przedmioty należą do właściwego sądu kryminalnego. Skoro zaś wynagrodzenie to w osobnéy poszukuie się skardze, tedy ta w zwyczayney osobistéy juryzdykcyi sprawcy zrządzoney szkody, zaniesioną bydź powinna.

TYTUŁ TRZECI.

O obowiązku Stron, pilnowania osobiście instrukcyi spraw swych, i iak dalece wyręczać się mogą w téy mierze prawnymi Assystentami czyli Pełnomocnikami.

§. 1.

Obowiązek Stron stawania osobiście do instrukcyi processów.

Gdy doświadczenie naucza, iż prowadzone przez Pełnomocników i Adwokatów processa, szczególniéy z powodu zbywaiącéy im w wielu przypadkach dostatecznéy informacyi o związku czynów, na których spór prawny polega, wystawione są na znaczne opóźnienie i niebezpieczeństwo zamieszania w sprawie; przeto ustanawia się niniéyszém, iż Strony oso-

POZNAŃ

bliwie na terminach do przyięcia skargi i odpowiedzi na nię, do prowadzenia saméyże instrukcyi i ustanowienia punktów spornych, wyznaczonych, maią stawać, ile możności, osobiście; poddać się przesłuchaniu Sędziego, oraz przynieść z sobą wszelkie, do obiaśnienia czynów służące wiadomości i dokumenta.

Dodatek §. 43. Względem konieczności osobistego stron przed sądem stawania odwołuie się tu do §. 1. Dodatku (§. 12. Wstępu).

§. 2.

Wkłada się więc na sądy wyższe i niższe szczególny obowiązek, aby to tak powodowi przy zaniesieniu skargi, iako i pozwanemu przy zapozwaniu onegoż, oznaymiły, a gdzie potrzeba, dokładnieysze im dały obiaśnienia.

§. 3.

Panuiące nawet między stronami zaiątrzenie, wzbudzaiące w nich niechęć i odrazę przeciw wszelkiemu osobistemu zeyściu się, nie iest ieszcze dostatecznym powodem do wymawiania się od osobistego przed sądem stawania, ponieważ w takowym przypadku, gdy Sędzia dostrzeże rzeczywiście takową między stronami spór wiodącemi niechęć, może i powinien uczynić potrzebne rozporządzenia, aby każdą z nich oddzielnie w osobnych izbach wysłuchał.

§. 4.

Od takowego obowiązku mogą bydź uwolnione niektóre strony; 1., z powodu pewnych

Choroba, wiek podeszły, czynności urzędowe, albo do powołania przywiązane, nie dozwalaiące stronie oddalenia się z mieysca, gdzie sprawuie urząd, albo swóy proceder; są to okoliczności, mogące wprawdzie uwalniać od osobistego instrukcyi dopilnowania, iednakże w tym tylko przypadku znoszą to

prawidło, gdy przeszkoda nie może bydź zupełnie załatwioną przez odłożenie terminu, przez pomoc pobliższych osób sądowych, lub innym iakim sposobem. stósunków osobistych.

§. 5.

Strona, mniemaiąca, że z téy lub innéy, również ważnéy przyczyny, może się wymawiać od osobistego na instrukcyi stawania, powinna o niéy sądowi należycie i w czasie przyzwoitym donieść; a ieżeli takowa nie może bydź uważana za powszechnie wiadomą, godnemi wiary świadectwy udowodnić ią potrzeba.

§. 6.

Jeżeli zamieszkanie strony od mieysca, gdzie Sąd czynności swe odbywa, tak iest odległém, iż koszta podróży, iéy pobytu i mitręga w gospodarstwie lub innym iéy procederze, z przedmiotem sprawy i z korzyścią, iakiéyby się z obecności iéy przy instrukcyi spodziewać można, w żadnym nie są stósunku, natenczas nie należy wymagać po takiéy stronie, aby mimo iéy woli osobiście w zwyczayném mieyscu sądowém stawiła się.

Dodatek §. 44. Gdy strona dla osobistego na terminie stawienia się, nie będąc do tego obowiązaną, kosztowne podeymie podróże, które przez ustanowienie Pełnomocnika uniknąć można było; przeciwnik nie iest obowiązanym do wynagrodzenia iéy wynikłych z podróży i mitręgi kosztów.

§. 7.

Chociaż strony z téy lub owéy przyczyny od osobistego w zwyczayném mieyscu sądowém stawania muszą bydź uwolnione, nie idzie iednak zatém, aby w mieyscu iéy sam Jak w podobnym przypadku postępować należy.

tylko Pełnomocnik był przypuszczony; owszem Sędzia troskliwie rozważać powinien: czyli w miarę okoliczności nie byłoby rzeczą dogodną i przyzwoitą, osobiście też stronę wysłuchać, lub całkowitą sprawy instrukcyą w mieyscu iéy zamieszkania, albo w inném trzeciém, przez Kommissarza uskutecznić. Tak n. p. do takowéy na obcém mieyscu instrukcyi, uwłaściwioną iest szczególniéy sprawa, gdzie idzie o przedmiot, którego położenie, okoliczności i oddzielne stósunki maią wpływ istotny do wyiaśnienia czynów, albo gdy bez znaczněy straty czasu i kosztów, nie można wprawdzie zgromadzić stron w zwyczayném mieyscu sądowém, lecz w inném trzeciém mieyscu, lub gdy do wyiaśnienia spornych okoliczności, na takowém trzeciém mieyscu znayduią się razem wszystkie potrzebne dowody.

Do doyścia tegoż celu, to iest, dokładnéy i gruntownéy instrukcyi, może niekiedy przyłożyć się i to, gdy choć iedna tylko strona, naprzykład nieprzytomny pozwany, przez użytego na obcém mieyscu Kommissarza będzie wysłuchanym, a tym sposobem, informacya dla zastępować go przy instrukcyi maiącego, powziętą zostanie.

Wszelkie podobne okoliczności Sędzia ściśle rozważać i rozsądnie rozpoznać powinien, iakim sposobem w wydarzaiącym się przypadku, (gdy strony na zwyczayne mieysce sądowe nie mogą bydź osobiście zwołane), według szczególnych okoliczności, cel dokładnego czynów wyiaśnienia, iak naykrócéy, naydokładniéy i ile możności z naymnieyszym kosztem może bydź dopięty.

§. 8.

§. 8.

W iasnych sprawach o długi i innych tym podobnych, gdzie zaraz z początku można przewidzieć, że w nich nie będzie potrzeba cale żadnéy, lub tylko bardzo prostéy i niezawikłanéy instrukcyi względem zachodzących okoliczności i czynów, może Sędzia na samo tylko doniesienie uwolnić strony od osobistego stawania. Toż samo ma mieysce w sprawach, na kwestyi tylko prawnéy polegaiących; tudzież w sprawach wexlowych i exekucyinych, przy zachowaniu dokładnieyszych w téy mierze przepisów w Tytułach XXVII. i XXVIII. obiętych. 2., z powodu właściwości sprawy.

§. 9.

Chociażby w sprawie iakiéy z początku nie żądano osobistego stron stawienia się, Sędzia iest iednak mocen, gdy się w ciągu instrukcyi okazuie, że z powodu nowych na iaw wyszłych okoliczności, zarzutów lub wzaiemnych pretensyi, sprawa obszernieyszego, niż się wprzód przewidzieć dało, wymaga dochodzenia, albo, że z innych przyczyn, naprzykład z powodu układu, lub potrzebnego nieuchronnie celem wybadania prawdy, stawienia na przeciw siebie stron, i t. d. potrzeba ich osobistéy obecności, Sędzia może cofnąć dane w początku uwolnienie i wezwać strony, aby dalszéy instrukcyi osobiście dopilnowały.

§. 10.

Za kościoły, klasztory, szkoły, szpitale, i inne instytuta ubogich, oraz fundacye pobożne, przełożeni ich i zawiadowcy przy powyżéy zastrzeżonych prawidłach, instrukcyi

osobiście dopilnować powinni. Jeżeli ich iednak iest kilku, dosyć, gdy dwóch albo nawet ieden tylko stawa.

§. 11.

Od miast i gmin wieyskich, oraz innych kollegiów i korporacyi, więcéy niż ze trzech członków składaiących się, dwóch tylko albo naywięcéy trzech deputowanych do pilnowania instrukcyi ustanowionych bydź ma. W takowym iednak przypadku kollegio lub gminie także wolno, instrukcyi sprawy przez iednego tylko dopilnować deputowanego, ieżeli to dostatecznem bydź sądzi.

§. 12.

Skutki prawne bezzasadnego wymawiania się od osobistego stawania.

Gdy w przypadkach, gdzie strona maiąc osobiście stanąć, nie stawa, lecz posyła na swe mieysce Pełnomocnika, który iéy nieobecność z przyczyn na pozór ważnych, chociaż ieszcze nieudowodnionych wymawia; musi wprawdzie zrobić próbę deputowany sądu, iak daleko zayść może z tymże Pełnomocnikiem w wyiaśnieniu sprawy. Skoro iednak Sędzia instrukcyiny postrzeże, że Pełnomocnikowi na potrzebnéy zbywa informacyi, i że czynność sądowa nie może z nim się dogodnie odbywać, musi natychmiast zerwać instrukcyą i sądowi uczynić o tém doniesienie.

§. 13.

W tym razie sąd, nie tylko stronę niestawaiącą wskaże natychmiast dekretem na zapłacenie kosztów spełzłego terminu, tak co do należytości sądowéy, iako też co do wydatków i kosztów podróży, tudzież innych stronie przeciwnéy zrządzonych; ale nadto w sprawie głównéy nowy naznaczy termin, i wezwie stronę, do osobistego onegoż pilnowania, z wyraźném ostrzeżeniem, iż gdyby

daléy nie stawała, po zaszłych na pierwszym terminie czynnościach, w sprawie głównéy postąpi się przeciw niéy zaocznie bez dalszego względu według przepisu Tytułu osmego. Takowe więc zagrożenie, skoro strona na nowym terminie znowu przez nieposłuszeństwo nie stanie, bez dalszego pobłażania rzeczywiście do skutku będzie przywiedzioném.

§. 14.

Prawa stronom służące w wybraniu sobie prawnych Assystentów albo dopraszania się u sądu o ich przydanie.

Każda strona, instrukcyi swéy sprawy osobiście pilnuiąca, ma prawo obrania sobie sama Assystenta z liczby ustanowionych przy Sądzie do praktyki processowéy Kommissarzy sprawiedliwości, lub dopraszać się sądu o przydanie iéy takowego Assystenta prawnego. Na uczyniony w téy mierze wniosek sąd powinien iéy w miarę okoliczności i ważności sprawy przydać do assystencyi którego z swych Assesorów, albo Referendaryusza dostatecznie iuż wprawnego, lub też Kommissarza sprawiedliwości. Jeżeli zaś strona żadnego Assystenta nie żąda, na ten czas iéy takowy pomimo iéy woli nigdy narzuconym bydź nie może.

§. 15.

Obowiązki takowych Assystentów.

Wybrany od strony, albo przydany iéy Assystent, baczność swą szczególniéy na to zwrócić powinien, aby strona należycie była wybadaną, iżby nie była w niczém nagloną, ani w boiaźń wprawioną, oraz, aby niczego nie opuszczono, ani zaniedbano, cokolwiek do wyiaśnienia sprawy, lub ku obronie teyże strony może posłużyć; owszem, aby wszystko, dokładnie, rzetelnie, i w myśl istotną strony było zapisane.

§. 16.

Nie powinien Assystent żadnym sposobem bydź na przeszkodzie deputowanemu sądu w wybadaniu prawdziwego czynów i okoliczności związku, ani strony w iéy opowiadaniach przerywać, ani dawać iéy rady lub powodu do zatrzymania lub ukrycia prawdy przez opaczne rzeczy wystawienie, owszem ile tylko w iego iest mocy, współdziałaniem powinien się przykładać, aby zachodzące czyny i okoliczności prędko i dokładnie w prawdziwém wystawione były świetle.

§. 17.

Gdy zaś Assystent dostrzegać mniema, iż Deputowany sądu rzecz z przeciwnéy uważa strony, że ważne pomiia okoliczności, że lekce i z pośpiechem postępuie, iż niedosyć zgłębia właściwy rzeczy związek, albo że protokół nie iest ułożony stósownie do prawdziwéy myśli strony; obowiązkiem iego iest, ostrzedz go w sposobie przyzwoitym o takowych omyłkach, a w przypadku, gdyby na iego uwagi niezważano, powinien o tém uczynić wzmiankę przy podpisie protokułu, lub donieść sądowi przez osobną notę.

§. 18.

Z resztą takowi Assystenci do wszelkich między stronami czynności sądowych, iako też do wysłuchania świadków przypuszczeni bydź powinni.

§. 19.

Po zakończonéy instrukcyi wolno stronom użyć także swych Assystentów do napisania wywodów, czyli *dedukcyi* prawnych.

§. 20.

Jeżeli assystenci zarazem ułatwiać maią takie do prowadzenia sprawy należące inte-

ressa i czynności, które oprócz terminów i w ciągu czasu między niemi zachodzą, należy ich uważać za Pełnomocników; a na ten koniec przez należytą plenipotencyą legitymować się powinni. Nadto strona w mieyscu sądu ciągłego pobytu nie maiąca iest w obowiązku, chociażby na terminach instrukcyinych osobiście stawała, ustanowić wszelakoż takowego Pełnomocnika do pilnowania sprawy pomiędzy terminami.

§. 21.

O innych assystentach.

Prócz tego wolno każdéy stronie obok tegoż prawnego assystenta swego, przyprowadzić ieszcze z sobą na termin inne także osoby, w których szczególne pokłada zaufanie, i od których, z powodu dokładnieyszego ich obeznania się z zachodzącemi w processie okolicznościami, albo w przypadkach, gdzie idzie o pewną rzeczy lub kunsztu znaiomość, dla znalezionych w nich podobnych wiadomości, spodziewa się osobliwszéy w sprawie pomocy. Takowych assystentów deputowany sądu bez wszelkiéy trudności przypuścić powinien, daiąc iednak na to baczenie, aby się w swych granicach trzymali i przez żaden sposób nie byli na zawadzie do wyiaśnienia sprawy. Z resztą zależy iedynie od strony: czyli i na iakie termina takowego assystenta z sobą chce przyprowadzić; instrukcya iednak z powodu iego nieobecności i niestawienia się nigdy zatrzymywaną bydź nie może.

§. 22.

O Pełnomocnikach.

Gdy strona nie może osobiście pilnować instrukcyi swéy sprawy, albo według powyższych przepisów, od tego iest uwolnioną, musi wybrać sobie Pełnomocnika z ustanowionych przy sądzie do praktyki processowéy

Kommissarzów sprawiedliwości, opatruiąc go dokładną informacyą i należytém pełnomocnictwem. Audytorowie mogą wprawdzie za zezwoleniem swego przełożonego, bydź przypuszczeni za assystentów prawnych dla stron takich, które instrukcyi osobiście pilnuią, nigdy atoli na Pełnomocników stron nieprzytomnych wybierani bydź nie mogą.

Dodatek §. 45. Osoba sądowa, która do zawyrokowania w sprawie iakiéy należała, w instancyach następnych iuż nie może bydź assystentem któréy z stron, chociażby taż ostatnia potwierdzenia wyroku domagała się.

§. 23.

Jeżeli strona przez brak znaiomości, albo dla innych przyczyn nie może lub nie chce sama takowego czynić wyboru, w każdym przypadku musi się o to zgłosić do Sądu na piśmie, który iéy takowego Pełnomocnika z liczby Kommissarzy sprawiedliwości, albo nawet w miarę okoliczności i właściwości sprawy, z grona swych Assessorów lub Referendaryuszów wyznaczy.

§. 24.

Takowemu Pełnomocnikowi może wprawdzie strona i inne przydać osoby, które z powodu dokładnieyszéy, iaką posiadaią, znaiomości toku sprawy i zachodzących w niéy okoliczności mogłyby Pełnomocnikowi potrzebnéy udzielić informacyi, albo z nim razem stawać na terminach i pilnować instrukcyi. Wszelakoż prowadzenie sprawy iest szczególniéy obowiązkiem właściwego Pełnomocnika, i on za to zostaie w odpowiedzi Sądowi. Nie potrzeba więc dla przydanych mu osóboddzielnéy plenipotencyi.

§. 25.

Osoby, które według przepisu Prawa (w Części I. Tyt. XIII. §. 119. i następ.) w sprawach niektórych osób maią za sobą domysł, że są ich Pełnomocnikami, muszą bydź także przypuszczone do stawania w znaczeniu plenipotentów w processach tychże osób. Jeżeli za odwłoką idzie niebezpieczeństwo, Sędzia na ich prawne wnioski, co z prawa wypada, rozporządzić powinien, chociażby ieszcze żadną plenipotencyą nie mogły się popisywać, skoro tylko do iéy złożenia, w czasie następnym, lub wystarania się o zezwolenie strony przez nie zastąpionéy okażą gotowość.

§. 26.

Inne osoby, nie zostaiące w żadnych takowych ze stroną, którą chcą w Sądzie zastępować, stósunkach, wtenczas tylko przypuszczonemi bydź mogą, gdy niebezpieczeństwo w odwłoce iest widoczne, i stawią natychmiast kaucyą na złożyć się maiące strony główney zezwolenie: którą to kaucyą Sędzia w miarę okoliczności naznaczy.

§. 27.

Gdy takowe osoby (§. 25. 26.) stawaią osobiście w processie strony nieprzytomnéy, w znaczeniu iéy Pełnomocników, dane w §. 14.-22. względem wybrać przez nie lub uprosić się maiących assystentów przepisy do tego przypadku zastósowane bydź maią.

§. 28.

Takowym Pełnomocnikom (§. 25. 26.) niemniéy zgłaszaiącym się do prowadzenia processu Kommissarzom sprawiedliwości, którzy nie maiąc ieszcze plenipotencyi, złożyć

ią oświadczaią, winien Sędzia do iéy złożenia naznaczyć czas czyli termin w miarę bliskości lub odległości pobytu strony.

§. 29.

Jeżeli plenipotencya nie może bydź złożoną, i przyiąć nie można, że zezwolenie strony nieprzytomnéy udowodnione zostało (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XIII §. 125. - 128), czynność sądowa za nieodbytą uważana będzie, a mniemany Pełnomocnik musi tak Sędziemu, iako i stronie przeciwnéy wszelkie stąd wynikaiące szkody i koszta zupełnie wynagrodzić. (Tyt. XVI. §. 2. licz. 5.)

§. 30.

Jak powinny bydź czynione do processów plenipotencye.

Każda plenipotencya do prowadzenia spornych okoliczności prawnych wystawiona, zawierać w sobie powinna:

1) nazwisko, stan i charakter Pełnomocnika;
2) nazwisko, stan i charakter strony przeciwnéy;
3) przedmiot sporu prawnego;
4) zlecenie do przedsiębrania wszelkich czynności, iakichkolwiek sądy są mocne domagać się po stawaiącym imieniem strony nieprzytomnéy Pełnomocniku;
5) datę;
6) podpis imienia i nazwiska czyniącego plenipotencyą, z przyłączeniem charakteru, iaki na sobie nosi.

Wyciśnienie zaś pieczęci nie iest koniecznem do ważności plenipotencyi.

§. 31.

W moc takowéy plenipotencyi zabiera Pełnomocnik prawo i obowiązek zastępowania strony przed Sądem, i podeymowania w ciągu processu zachodzących interessów,

chybaby w nich według przepisu Prawa potrzebna była specyalna plenipotencya. Po. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. XIII. §. 99-109.

§. 32.

Gdy kto do kierowania wszelkich swych interessów prawnych ustanowił generalnego Pełnomocnika, a ten do wielu spraw chce używać takowéy generalnéy plenipotencyi, musi w każdéy z nich podać do akt wierzytelną iéy kopią. Jeżeli iednak Pełnomocnik generalny ma bydź mocen i do czynności, w których Prawa wymagaią specyalnéy plenipotencyi, plenipotencya generalna musi zawierać w sobie wyraźne do podobnych czynności zlecenie. Ojeneralnych Pełnomocnikach.

§. 33.

Kto w processie konkursowym iest w ogólności upełnomocniony do pilnowania praw swego władzodawcy, iuż przez to dostatecznie iest wylegitymowany tak względem kuratora massy, iako i każdego ze współwierzycieli.

§. 34.

Kto w processie iest upełnomocniony do czynienia względem skargi, ten do skargi odwrotnéy nie potrzebuie nowéy plenipotencyi, ieżeli ta według poniżéy następuiących przepisów w iednymże processie z pierwotną skargą zostaie wyiaśnioną i rozstrzygnioną.

§. 35.

Dana zaś do czynności *in possessorio summariissimo* plenipotencya nie może bydź co do głównéy sprawy w następuiącym względem niéy processie użytą.

§ 36.

Co się tycze formy dawać się maiących do spraw sądowych plenipotencyi, takowe Forma plenipotencyi.

zawsze na piśmie czynione, a w téy mierze tak przepisy Prawa o formie umów w ogólności, (Po. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. V. §. 109. i następ.), iako i o sposobie plenipotencyi specyalnych w szczególności (Cz. I. Tyt. XIII. §. 110. i następ.) niemniéy względem niewidomych, albo pisać i czytać nieumieiących, oddzielne urządzenia w Tyt. V. §. 171. i nast. muszą bydź zachowane.

Dodatek §. 46. W wszelkich przypadkach, w których Pełnomocnicy Radnych mieyskich podług przepisow Prawa szczególnego potrzebuią od zgromadzenia Radnych mieyskich pełnomocnictwa, podpisane przez Przełożonego i sześciu członków, a przez Magistrat mieyscowy potwierdzone zaświadczenie:

„iż Pełnomocnicy przez uchwałę zgromadzenia Radnych mieyskich w sposobie „prawnym wydaną umocowani zostali,“

zastąpi mieysce pełnomocnictwa.

§. 37.

Prócz tego zaś strony do przeznaczonych dla czynności sądowych plenipotencyi muszą używać drukowanych pod powagą publiczną formularzy i one iak należy wypełniać. Gdyby takowych arkuszy do plenipotencyi nie można było dostać w mieyscu, gdzie ma bydź czynioną, potrzeba wprawdzie przyiąć opatrzony istotnemi warunkami plenipotencyi blankiet, wszelakoż do niego za każdą razą drukowany arkusz plenipotencyi, kosztem wystawuiącego przyłączony i na nim należyta wzmianka uczynioną bydź powinna, do iakiéy okoliczności został użytym. Zresztą do takowych drukowanych plenipotencyi przepisana wartość stępla pod karami w prawie przepisanemi (Po. Pr. Kr. w Części II. Tyt. XX. §. 274.) używaną bydź powinna,

a Kommissarze sprawiedliwości podaiący do akt plenipotencye, mnieyszą, niż przepisaną Edyktem stęplowym ceną opatrzone, skazani będą na oznaczoną tymże Edyktem karę pieniężną dziesięciu talarów.

§. 38.

Względem blankietów, sam tylko podpis nazwiska wystawiciela zawieraiących, przepis Po. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. XIII. §. 112. 113 moc swoię zachowuie.

§. 39.

O plenipotencyach korporacyi i gmin.

Wszelkiego rodzaiu korporacye i gminy mogą wprawdzie przy instrukcyi swych interessów prawnych bydź zastąpione przez swego syndyka, wszelakoż i ten musi bydź wylegitymowanym przez oddzielne zlecenie do wniesienia ich imieniem skargi, lub odpowiedzenia na skargę przeciw nim zaniesioną. (Po. Pr. Kr. w Części II. Tyt. VI. §. 136. 152.)

§. 40.

Mianowicie gmin mieyskich i wieyskich.

Wszelkie od gmin mieyskich i wieyskich pełnomocnictwa muszą bydź czynione sądownie, i w sporządzonym tym końcem protokule wyrazić należy:

1) Z iak wielu członków, według nastąpionego troskliwie wybadania, składa się gmina;
2) wielu z tych członków stanęło, iak się nazywaią z imienia i nazwiska, czyli to są kmiecie, lub zagrodnicy i t. d.
3) którzy z członków gminy nie stanęli, i co za przyczynę stawaiący przywiedli względem nieprzytomności każdego z niestawaiących;
4) czyli wszyscy stawaiący zgadzaią się na to, że ma bydź plenipotencya wystawio-

na i na kogo. Jeżeli się okaże, że gmina w zdaniach iest rozróżniona, członkowie różnego będący zdania, po zapisaniu ich imion i nazwisk w protokule, wysłuchani bydź powinni względem powodów ich sprzeczności, a oświadczenia ich dokładnie do protokułu zapisać należy.

Jeżeli ważnych nieprzywiedziono pobudek, dla czego niektórzy z członków nie stanęli, i iest podeyrzenie, że stawaiący maią może zamiar oddalić od współdziałania wyłączonych członków, potrzeba nalegać, aby ci również celem oświadczenia się w téy mierze, byli przywołani.

Dodatek §. 47. Gminy mieyskie zastępuią się przez Magistraty, a od tychże wystawuie się także pełnomocnictwo z zachowaniem przepisu w §. 44. niniejszego tytułu udzielonego.

Uchwała gminy wieyskiéy względem wystawienia pełnomocnictwa, co do członków, na terminie do przyięcia iego wyznaczonym stawaiących, stanowioną i rozpoznaną bydź powinna według zasad Powszechnego Prawa Kraiowego Cz. II. Tyt. VI. §. 51. i następnych.

§. 41.

Gdy tym sposobem sporządzony został protokuł, plenipotencya według zaszłéy większością głosów decyzyi wypełnioną, stawaiącym odczytaną, i przez wszystkich albo tylko zezwalaiących członków podpisaną bydź powinna; ciż iednak ostatni zawsze większą część gminy składać muszą.

§. 42.

Na zapisaném do plenipotencyi zaświadczeniu powołać się trzeba na osobno sporządzony protokuł, i z niego wyrazić: z iak

wielu członków gmina się składa, wielu z niéy stanęło, niemniéy czyli i wielu ze stawaiących wahali się podpisać plenipotencyą.

Jeżeli ten ostatni wydarzył się przypadek, zaświadczaiąca osoba sądowa kopią widymowaną protokułu zawsze z urzędu przesyłać powinna sądowi, w którym ma bydź użyta plenipotencya. Tak nadesłany protokuł ma bydź zachowany w aktach doręcznych assystenta, czyli Pełnomocnika gminy, aby w potrzebie osnowa iego przy instrukcyi sprawy mogła bydź użytą.

§. 43.

Gdy w większych miastach znayduią się oddzielni mieszczan reprezentanci, ich tylko wysłuchanie iest potrzebne, wszelakoż w takowym przypadku, przy podpisaniu plenipotencyi muszą zawsze wykazać, że według ustaw mieyscowych są na to upoważnieni od swych władzodawców.

§. 44.

Magistratu lub innego kollegii.

Gdy kollegium lub magistrat ma czynić plenipotencyą, musi się na niéy podpisać iego naczelnik, lub członek pierwsze mieysce zasiadaiący, wraz z iednym lub dwoma innemi członkami, przytém zaś pieczęć kollegii albo magistratu ma bydź wyciśniona.

Jeżeli w skargach regressowych lub innych idzie o osobisty szczególnych członków interes, plenipotencya także przez nich wsystkich czynioną bydź powinna.

Co się zaś tycze zagranicznych kollegiów i magistratów, w téy okoliczności na zwyczay sądowy każdego mieysca wzgląd mieć należy.

§. 45.

Towarzystwa czyli korporacyi duchowney.

Gdy kapituły i kollegiaty czynią plenipotencyą, podpisze ią dziekan, a w iego nieprzytomności senior; czyniona zaś od klasztorów, ma bydź podpisana przez Przełożonego, Opata, Proboszcza, Przeora, Gwardyana, albo Xienią, Przeoryszę, i t. d. wraz z dwóma zakonnikami, a zawsze zwyczayna kapituły, kollegiaty lub klasztoru pieczęć wyciśnioną bydź powinna.

§. 46.

Jeżeliby szczególne któreykolwiek kapituły, kollegiaty, i t. d. statuta do ważności plenipotencyi czegoś więcey wymagały, ściśle trzymać się ich należy. Gdy iednak uchybione takowey osobney formy zachowanie pociąga za sobą czynności sądownych nieważność, tedy wystawuiący takową plenipotencyą niedostateczną, muszą z własnego maiątku wynagrodzić wszelką ztąd urosłą szkodę i próżny nakład kosztów.

§. 47.

Kościołów, szkół lub fundacyi pobożnych.

Gdy od kościołów, szkół, szpitalów, instytucyi sierot i wdów, albo innych instytutów pobożnych, maią bydź czynione plenipotencye, muszą ie podpisać przełożeni, lub Administratorowie i wyciśnieniem powierzoney im pieczęci opatrzyć.

§. 48.

W iakich zaś przypadkach Naczelnicy złożyć powinni szczególne do rozpoczęcia processów zezwolenie przełożoney nad fundacyą lub instytutem wyższey zwierzchności, oznaczono w Prawach (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 652. i nast.). Dosyć iednak, gdy zamiast

osobnego zezwolenia wyższa zwierzchność poniżéy plenipotencyi zaświadczy, iż podpisane na niéy osoby miały moc ią czynić.

§. 49.

Od giełd kupieckich i cechów.

Maiące się czynić przez giełdy, lub cechy plenipotencye, przez starszych maystrów podpisane, i pieczęcią giełdy lub cechu stwierdzone bydź powinny. Skoro to nastąpiło, Assessor giełdy lub cechu, albo w iego niedostatku osoba sądowa mieyscowa poniżéy plenipotencyi zaświadczy, że podpisani są rzeczywiście temi, któremi się bydź mienią.

§. 50.

Urzędników fiskalnych.

Urzędnicy fiskalni, którzy praw skarbu publicznego bronią, albo kary za kontrawencye drogą processu cywilnego dochodzą, muszą się do tego należycie legitymować zleceniem przełożonéy im zwierzchności, według dokładnieyszych, niżéy w trzydziestym piątym tytule wyrażonych przepisów.

§. 51.

Od opiekunów.

Gdy opiekunowie lub kuratorowie czynią plenipotencye, powinni zawsze przyłączyć wierzytelną mianowania swego kopią. Współpodpisanie się zaś pupilla, chociażby nawet bliskim był pełnoletności, nie iest potrzebném.

§. 52.

Jeżeli iest ustanowionych kilku opiekunów, osnowa ich patentu musi rozwiązać wątpliwość, iak dalece w każdym przypadku, wszyscy razem, lub każdy z osobna, mogą mianować Pełnomocnika.

§. 53.

Gdy iednak opiekunowie lub kuratorowie sami, albo przez Pełnomocników iako ska-

rzący przed sądem stawaią, muszą złożyć natychmiast zezwolenie przełożonego sądu opiekuńczego, lub gdyby w odwłoce było niebezpieczeństwo zobowiązać się do złożenia go w czasie następnym, a sądy zniewolić ich powinny do dotrzymania swego przyrzeczenia. Nie potrzeba iednak takowgo zezwolenia, gdy oycowie lub tacy opiekunowie skarzą, którzy od wyższego dozoru władzy opiekuńczéy są uwolnieni.

§. 54.

Jak postąpić należy, kiedy plenipotencye nie są dokładne.

Gdy podana iest iaka plenipotencya, w któréy co do formy ieden z powyżéy przepisanych koniecznych warunków nie był należycie zachowanym, sąd zaleci Pełnomocnikowi, aby w krótkim czasie stósownie do okoliczności oznaczyć się maiącym, złożył inną stósownie do przepisów wystawioną. Tym czasem iednak Pełnomocnik do stawania przypuszczonym bydź powinien, chybaby w przypadkach, gdzie prawa sądowéy wymagaią plenipotencyi, była tylko złożona prywatna; albo gdzie wyraźnie specyalną mieć chcą plenipotencyą, ta nie była wystawiona na przedsięwziąć się maiącą czynność; lub gdyby w ogólności plenipotencya tak była napisaną, iżby z niéy doczytać się nie można, kto ią czynił, lub na kogo iest wystawioną, albo do iakiéy okoliczności ma bydź użytą. W tych wszystkich przypadkach Sędzia tak postąpi, iak gdyby mniemany Pełnomocnik żadnéy wcale nie złożył plenipotencyi.

§. 55.

O substytucyach.

Upełnomocniony do processu Kommissarz sprawiedliwości może substytuować innego, a przezeń ułatwiać wszelkie interessa tyczące się

się kierunku sprawy między terminami, i tak nazwaney prokuratury. Do właściwych zaś czynności instrukcyinych takowa substytucya wtenczas tylko ma mieysce, gdy pryncypalny Pełnomocnik z przyczyny choroby, nieprzytomności, lub innych ważnych przeszkod, sam na terminie stanąć nie może.

§. 56.

Jeżeli iednak władzodawca sam wybrał substytuta, albo pryncypalnemu Pełnomocnikowi wyraźnie dozwolił wyboru onego, tedy do wszelkich w processie zachodzących czynności, takowy substytut, w istotnych nawet przy instrukcyi działaniach, musi bydź przypuszczonym.

§. 57.

Gdy plenipotencya ustaie przez śmierć Pełnomocnika, albo

Każda plenipotencya przez śmierć Pełnomocnika moc swoię obowiązuiącą utraca; a gdy sukcessor iego chce kończyć zaczęte przez niego interessa, musi złożyć nową na siebie samego wydaną plenipotencyą.

§. 58.

Jak tylko zeyście Pełnomocnika dochodzi wiadomości sądu, tenże z urzędu uwiadomi o tém władzodawcę, i wezwie go do ustanowienia innego Pełnomocnika. Jeżeli się znayduie substytut, którego uważać można, iak gdyby według §. 56. przez samęż stronę był ustanowiony, prowadzona daléy z nim będzie instrukcya nieprzerwanie. Gdy iednak substytut był ustanowiony od zmarłego tylko pełnomocnika, przy nastąpić maiącém uwiadomieniu i wezwaniu strony, należy iéy oraz stósowny wyznaczyć termin, w którym takowego substytuta, lub kogo innego opatrzyć powinna plenipotencyą. W ciągu takowego terminu, substytut takie tylko uła-

twia czynności instrukcyine, w których odwłoce zachodzi niebezpieczeństwo. Skoro iednak upłynął termin, a strona w téy mierze nie oświadczyła się, cała instrukcya prowadzoną będzie z substytutem, strona zaś zaszłe z nim czynności uznać musi, iak gdyby był przez nię istotnie upełnomocniony.

§. 59.

Władzodawcy. Śmiercią atoli władzodawcy nie uchyla się plenipotencya. Ztémwszystkiém Pełnomocnik iest obowiązany donieść Sądowi o zeyściu onego, iak tylko takowe doydzie iego wiadomości, oraz o wszystkiém, co mu wiadomo o nazwisku i pobycie sukcessorów; winien także dać wiadomość sukcessorom o mianém do sprawy zleceniu i iéy stanie, zostawuiąc im do woli: czyli zechcą sami daléy kierować sprawę, albo onęż innemu zlecić Pełnomocnikowi. Tym czasem zaś musi ią sam daléy prowadzić, póki ieszcze od sukcessorów inny Pełnomocnik nie iest mianowany.

§. 60.

Jeżeli przedmiot sporu iest takiego rodzaiu, że nie sukcessorowie ogólni lecz szczególni (*successores singulares*) wchodzą w mieysce zmarłego, dotychczasowy Pełnomocnik bez nowéy plenipotencyi przypuszczonym bydź nie może; lecz Sędzia musi zachować w tym przypadku przepis §. 58. Wszelakoż w oznaczonych tamże okolicznościach dalsze prowadzenie sprawy może z urzędu dotychczasowemu zlecić Pełnomocnikowi.

§. 61.

Wystawione w przypadkach §. 39. — 51. plenipotencye nie potrzebuią odnowienia,

chociażby się iaka wydarzyła odmiana z osobami, które ią iako członki korporacyi, albo w moc swego urzędu, wystawiły.

§. 62.

Przez odwołanie.

Władzodawca może w każdym czasie swą plenipotencyą odwołać; takowe iednak odwołanie ma tylko skutek prawny od czasu, gdy doniesione było przez władzodawcę Sądowi, do którego podana była plenipotencya; albo gdy innym wiary godnym sposobem do wiadomości iego doszło. Cokolwiek iednak Pełnomocnik przed takowym czasem, chociażby po oświadczoném iuż odwołaniu uczynił, nie znosi się témże odwołaniem. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XIII. §. 1. 2. 168. 169.)

§ 63.

Przez wypowiedzenie.

Pełnomocnik może także zrzec się swego zlecenia w processie, nie przywodząc nawet szczególnych do tego pobudek; wszelakoż takowe wypowiedzenie nie powinno nastąpić w czasie nieprzyzwoitym.

§. 64.

Za niewczesne zaś wypowiedzenie uważać należy, gdy nastąpiło w ciągu toczącego się w iedney Instancyi processu. Gdy więc Kommissarz sprawiedliwości wypowiada daną sobie do processu plenipotencyą, należy wprawdzie oznaymić to stronie i zalecić iéy ustanowienie innego Pełnomocnika; a nawet, gdyby przywiedzione były i udowodnione szczególniéy ważne wypowiedzenia przyczyny, zniewolić ią do tego przez rozkazy z zagrożeniem kary. Póki iednak strona nie dopełniła takowego zalecenia, dotychczasowy Pełnomocnik powinien sprawy pilnować aż do końca Instancyi; albo, gdyby to dla niego było niepodobném, przybrany będzie sub-

stytut, iak w przypadku §. 58. lub gdyby żadnego niebyło substytuta, na ten czas takowéy stronie wyznaczony bydź powinien assystent z urzędu.

§. 65.

Gdy iednak władzodawca nie tylko opieszałym iest w ustanowieniu innego Pełnomocnika w wyznaczonym mu do tego przeciągu czasu, ale nadto dopóty z tém się spóźnia, aż instrukcya w biegu teyże Instancyi zupełnie ukończoną i w niéy wyrok wydanym został, w takim razie dotychczasowy Pełnomocnik iuż nie iest bynaymniéy obowiązanym zaymować się dalszém sprawy pilnowaniem; nie ma także i Sędzia powinności starać się z urzędu o dalsze iéy kierowanie; owszem takowa upornie zaniedbuiąca się strona sama sobie przypisać musi winę, gdy sprawa zalegnie, lub na wniosek strony przeciwnéy dalsza w niéy decyzya zaocznie (*in contumaciam*), wydaną zostanie.

§. 66.

Tenże przepis również ma mieysce w ten czas, gdy władzodawca plenipotencyą odwołuie, i ani natychmiast, ani przed upłynieniem naznaczonego mu przez sąd terminu, nie stara się, iak należy, o ustanowienie innego Pełnomocnika.

§. 67.

Z resztą we wszelkich tu osobno nie oznaczonych przypadkach stosunki, prawa i obowiązki między władzodawcą a Pełnomocnikiem, uważaią się także w processach według ogólnych prawa kraiowego o zleceniach pełnomocnych, przepisów.

§. 68.

O zmyślonych pełnomocnictwach.

Gdy kto podał sądowi zmyśloną plenipotencyą, nie tylko strona, w któréy imieniu stanął, iest mocna domagać się uchylenia postępowania sądowego i zasadzaiących się na niem wyroków według następuiącego w Tytule szesnastym oznaczenia, ale nadto zmyślony Pełnomocnik, ieżeli mniemany władzodawca nie zatwierdzi w czasie następnym iego czynności, musi wynagrodzić stronie przeciwnéy wszelkie zrządzone szkody i koszta.

§. 69.

Względem popełnionego zaś fałszu, przez który Sędzia został uwiedziony, i winnego mu ubliżano uszanowania, zmyślony Pełnomocnik w każdym razie do odpowiedzialności i kary według przepisu prawa kryminalnego pociągnionym bydź powinien.

§ 70.

Wolno wprawdzie każdéy stronie domagać się, aby wystawiona przez nieobecną stronę przeciwną plenipotencya, przedstawioną była wystawuiącemu osobiście, dla iéy uznania; wszelakoż kosztem teyże strony. Ztémwszystkiém sprawa z udaiącym się za Pełnomocnika musi bydź tymczasowie daléy prowadzoną, a instrukcya wtenczas tylko może bydź odłożoną aż do załatwienia okoliczności względem rekognicyi, gdy takowa strona ważne podała powody do obawy względem nierzetelności plenipotencyi, i onęż iakimkolwiek iuż wykazała do prawdy podobieństwem.

§. 71.

Obowiązki i stusunki Pełnomo-

Przypuszczenie Pełnomocników w mieysce samychże stron, nie czyni bynaymniéy zmiany w sposobie instrukcyi. Ta albowiem

cników w procesach

i wtenczas koniecznie przez samegoż Sędziego musi bydź kierowaną i prowadzoną, i nie należy pozwalać Pełnomocnikowi żadnego układania pism, albo dyktowania lub oświadczenia do protokułu odstąpienia swego. Owszem Sędzia powinien ich wysłuchać i wypytać tak, iak względem samychże stron poniżéy przepisze się; a ciż Pełnomocnicy o wszelkich do sprawy należących okolicznościach powinni mu również odpowiadać i udzielać informacyą, iak gdyby strona osobiście była przytomną.

§. 72.

Takowy więc Pełnomocnik, osobliwie gdy iest Kommissarzem sprawiedliwości starać się powinien szczególniéy o dostateczną i dokładną informacyą; przy tém zaś wszystko zachowa, cokolwiek w następuiącym Piątym i Dziewiątym Tytule przepisuie się Sędziemu względem przyimowania informacyi od samychże stron.

§. 73.

Nie powinien przeto stawać na terminach inaczéy, tylko zupełnie przygotowany, a przytém niedostatkiem informacyi wymawiać się nie może; iest albowiem iego obowiązkiem, znać dokładnie przepisy Prawa, wiedzieć przeto powinien, co należy do zupełnego sporu prawnego i względem iego czynów i okoliczności wyiaśnienia; na co się przygotować i w czém powziąść ma od strony informacyi i wiadomości.

§. 74.

Jeżeli Kommissarz sprawiedliwości nie może wcale uzyskać od strony takowych iasno i dokładnie zażądanych wiadomości, albo ich w czasie należytym nie otrzymuie,

winien o tém donieść Sądowi ieszcze przed terminem, przy załączeniu aktów swoich doręcznych. Jak naówczas Sąd daléy ma w téy mierze postąpić, przepisze się w następuiących tytułach według rozmaitości przypadków.

§. 75.

Względem przybierania do wszelkich czynności instrukcyinych, a zatém też do słuchania świadków, ustanowionych za Pełnomocników Kommissarzy sprawiedliwości, względem zachować się maiących przez nich w téy mierze obowiązków, niemniéy względem wywodów prawnych, iakie po ukończonéy instrukcyi do akt podawać maią, dane względem assystentów prawnych w §. 15. - 19. przepisy, również tu zastósuią się.

§. 76.

Lubo według przepisu §. 16. i 71. Kommissarzom sprawiedliwości, czyli są przybrani za Assystentów lub Pełnomocników, nie należy dozwalać kierowania instrukcyą processu, a zatém ani żadnego dyktowania, lub recessowania; wolno wszelakoż tak im, iako i samymże stronom, gdyby na końcu protokułu i przy odczytaniu onego znaleźli, że cokolwiek z ich podań i wniosków deputowany niezupełnie, albo nie według właściwéy ich myśli i zamiaru zapisał, takowe dodatki zadyktować trzymaiącemu pióro protokuliście, a deputowany sądu wzbraniać się nie może, zezwolić na zapisanie tychże dodatków własnemi słowy strony, lub Kommissarza sprawiedliwości. Rozumie się iednak samo przez się, iż do takowych dodatków mieszać nie wolno ani nie należących do tego wywodów prawnych, a mniéy ie-

szcze zręcznych obrotów lub wykrętów w tyczących się czynów sprawy podaniach strony, lub iéy przeciwnika.

§. 77.

Kommissarze sprawiedliwości czyli są Pełnomocnikami, bądź tylko assystentami, niemniéy wszyscy inni, przez Sędziego przydani stronie pełnomocnicy, lub assystenci prawni, obowiązani są utrzymywać porządne i zupełne akta doręczne, a te we wszelkich ninieyszą Ordynacyą oznaczonych przypadkach, Sędziemu łącznie podawane bydź powinny.

TYTUŁ CZWARTY.

O zgłoszeniu się ze skargą i co w téy mierze zachować należy.

§. 1.

Skarga zanosi się.

Zaniesienie skargi może nastąpić przez samego powoda lub iego Pełnomocnika, a to w obudwóch przypadkach albo ustnie, albo na piśmie.

§. 2.

1., Przez stawaiącego osobiście powoda.

Wszelkie zaniesienie skargi zawierać w sobie powinno:

1) Nazwisko, stan i charakter powoda;
2) mieysce, gdzie mieszka, lub gdzie go można znaleśdź;
3) nazwisko, stan i charakter pozwanego, i w ogólności takie znamiona, po któ-

rych rozróżnić go można dostatecznie od innych, takiegoż nazwiska osób;

4) zamieszkanie lub mieysce pobytu Pozwanego, albo zamiast tego doniesienie, że iest włóczęgą, lub że teraźnieyszy iego pobyt zupełnie iest niewiadomy;

5) zasadę i przedmiot skargi, przynaymniéy w ogólności, iżby Sędzia tymczasem mógł rozpoznać, czyli sprawa do iego lub innéy należy juryzdykcyi;

6) oświadczenie Powoda: czyli sam osobiście chce stawać do instrukcyi sprawy lub z iakich powodów żąda bydź od tego uwolnionym;

7) doniesienie: czyli i kogo wybrał sobie za assystenta prawnego, lub Pełnomocnika; albo czyli żąda od Sędziego przydania sobie takowego assystenta lub Pełnomocnika.

§. 3.

Kto skargę swoią osobiście chce zanieść, powinien się udać w zwyczayne mieysce sądowe, gdzie wszędzie potrzebne uczynione bydź powinny urządzenia, aby zgłaszaiące się strony każdego dnia przed południem, nawet oprócz zwyczaynego czasu posiedzeń, wyiąwszy tylko niedzielę i dnie świąteczne, znaleść mogły osobę sądową, którąby zaniesione skargi, tudzież podobne prośby i zażalenia stron osobiście zgłaszaiących się, do protokułu przyimowała. Zresztą do sporządzenia samego tylko protokułu względem zgłoszenia się ze skargą przybranie drugiéy osoby sądowéy nie iest potrzebném.

§. 4.

Sporządzony względem zaniesionéy skargi protokuł, skoro powód nie mieszka

w mieyscu, gdzie Sąd urzędowanie swoie odbywa, powinien bydź natychmiast przedstawionym Prezesowi lub drugiemu Sądu Przełożonemu w celu wydania dalszego rozporządzenia.

§. 5.

Jeżeli ten znaydzie, iż sprawa widocznie nie należy do Sądu, do którego skarga iest zaniesioną, powinien to wyrazić na protokule i uwiadomić kazać o tém przez osobę sądową, która protokuł sporządziła, czekaiącego na rezolucyą powoda, odsyłaiąc go do Sądu właściwego. Na żądanie powoda udzielony mu bydź musi odpis tak protokułu iako też wyrażoney na nim rezolucyi.

§. 6.

Jeżeli iednak nie zachodzi widoczna iuryzdykcyi niewłaściwość, a powód nie w mieyscu posiedzeń Sądu mieszkaiący, stanął osobiście do zaniesienia skargi, Prezes lub naczelnik kollegi, nie czekaiąc wprzód zgromadzenia Sądu, mianować będzie deputowanego do iéy przyięcia, a protokuł onemu odesławszy, wskaże ustnie powodowi, iżby się udał do niego. Gdy nadto powód dopraszał się o przydanie sobie assystenta prawnego, należy go natychmiast mianować, a o zaszłém mianowaniu, tak samego assystenta, iako też powoda i deputowanego uwiadomić.

§ 7.

Deputowany ieszcze tegoż samego dnia, albo przynaymniéy na innym bliskim terminie, z powodem umówić się maiącym, przyimie do protokułu skargę, według przepisów następuiącego tytułu, za przyzwaniem wybranego przez powoda lub przydanego mu assystenta.

§. 8.

Jeżeli zaś powód w tém samém mieszka mieyscu, gdzie Sąd swoie odbywa urzędowanie, natenczas względem protokułu, co do zaniesionéy skargi sporządzonego, postąpi się według przepisów §. 12.

§. 9.

Gdy zaś zgłoszenie się do skargi nastąpiło przez Pełnomocnika, ten albo natychmiast podać powinien do akt plenipotencyą swoię, lub gdyby mu ieszcze na niéy zbywało, dane sobie zlecenie innym iakimkolwiek sposobem okazać. 2. Przez Pełnomocnika.

§. 10.

Takowy Pełnomocnik oprócz oznaczonych w §. 2. punktów, ma bydź ieszcze wypytany o to:

8) Czyli tylko do zgłoszenia się że skargą, lub też do rzeczywistego iéy zaniesienia, oraz do dalszego popierania sprawy został umocowany, i czyli do tego ostatniego obowiązku potrzebną opatrzony iest informacyą.

§. 11.

Jeżeli Pełnomocnik iest z obcego mieysca, i nie zamieszkały tam, gdzie sąd swoie odbywa urzędowanie, a oświadcza, że do wprowadzenia saméyże skargi iest opatrzony plenipotencyą i informacyą; tedy z przyiętym względem zgłoszenia się protokułem również postąpić należy, iak względem zgłaszaiącego się osobiście powoda w §. 4-7. przepisano.

§. 12.

Skoro zaś Pełnomocnikowi zlecono tylko zgłosić się ze skargą, albo gdy tenże przebywa zazwyczay w témże samém mieyscu, gdzie sąd swoie odbywa urzędowanie, lub

gdy tenże Pełnomocnik iest oraz zostaiącym przy sądzie Kommissarzem sprawiedliwości, w tym razie naczelnik kollegii na sporządzony względem zgłoszenia się protokuł mianować będzie decernenta, a ten przedstawi sprawę na naybliższém posiedzeniu sądu; chyba gdyby szczególne okoliczności prędszéy wymagały decyzyi.

§. 13.

3. Na piśmie. Podobnież o podawanych na piśmie przez samego powoda lub iego Pełnomocnika ze skargą zgłoszeniach, wyznaczony decernent sądowi relacyą uczynić powinien.

§. 14.

Przy takowéy relacyi decernent mianowicie na to wzgląd mieć powinien, czyli zgłoszenie się w sposobie wyżéy przepisanym iest ułożone; i czyli sprawa rzeczywiście należy do sądu, do którego wniesioną została.

§. 15.

Jeżeli się okaże, iż właściwość juryzdykcyi nie iest uzasadnioną, powód o tém przez rezolucyą piśmienną uwiadomionym i do sądu właściwego odesłanym bydź powinien.

§. 16.

Jeżeli zgłoszenie się nie iest dokładném, należy powodowi również na piśmie zalecić uzupełnienie spostrzeżonych niedokładności.

§. 17.

Skoro zaś względem zgłoszenia się nic niema do nadmienienia, tedy nakaże się przyięcie skargi.

§. 18.

Czyli to nastąpić ma, przez samego powoda lub Pełnomocnika, albo, czyli skarga w mieyscu zwyczayném sądu przez deputowanego lub też w inném mieyscu przez ta-

mecznego Kommissarza ma bydź przyiętą, sąd z rozwagą to rozpozna, i dokładnie oznaczy według zachodzących przypadków, i stósownie do przepisanych w trzecim Tytule zasad.

§. 19.

Gdy przyięcie skargi ma nastąpić w mieyscu sądu, musi bydź na to termin wyznaczony, i powod zapozwany na piśmie, a ieżeli żądał przydania sobie assystenta, oznaymić mu oraz należy, kto na to dostał zlecenie.

§. 20.

Skoro na wyznaczonym do ułożenia skargi terminie, powód nie stawa, Sędzia nie ma prawa ani obowiązku sprawę z urzędu popierać, lecz protokół zgłoszenia się odłożyć (reponować) i oczekiwać powinien: czyli i kiedy powód znaydzie za rzecz dogodną ponowić swą skargę.

§. 21.

Jak dalece w pewnych rodzaiach processów, natychmiast za zgłoszeniem się ze skargą termin do instrukcyi sprawy z przypozwaniem obu stron ma bydź wyznaczony, należy to do niżéy wyrażonego dokładnieyszego rozbioru takowych szczególnych rodzaiów spraw.

§. 22.

W ogólności zaś we wszystkich przypadkach do formy processu nie iest istotnie potrzebném przyięcie oddzielnego i od sameyże skargi różnego protokółu zgłoszenia się, lecz w każdym przypadku, skoro zaraz w protokule *zgłoszenia się*, skarga okaże się zupełnie uzasadnioną, można nań tak, iak na właściwy protokuł skargi wydać zaraz, dalsze rozporządzenie.

§. 23.

Kiedy sama skarga ze zgłoszeniem się na piśmie może bydź połączona.

Gdy powód popieranie sprawy zlecił Kommissarzowi sprawiedliwości, *(Patronowi)*, a ten według przepisów następuiącego Tytułu, zupełną na to opatrzył się informacyą, wolno mu ze zgłoszeniem się na piśmie samąż połączyć skargę; po czém postąpi się daléy według przepisu Tytułu szóstego.

§. 24.

Wszelakoż w tym przypadku zupełność skargi i zasiągnionéy informacyi, według udzielonych w mieyscu przytoczoném dokładnieyszych przepisów, z szczególną powinna bydź roztrząśniona troskliwością, iżby z powodu omyłki zaraz przy pierwszym wstępie zaszłéy, albo niedostrzeżonéy iakowéy niedokładności nie wynikło w przedstawieniu czynów opóźnienie, albo zamieszanie w ciągu instrukcyi.

TYTUŁ PIĄTY.

O przyięciu i instrukcyi sameyże skargi i co w téy mierze zachować należy.

§. 1.

Powzięcie informacyi.

We wszelkich przydadkach, bądź że przyięcie czyli napisanie skargi nastąpiło przez samego powoda, lub iego Pełnomocnika, albo przez deputowanego sądu, lub zamieyscowego Kommissarza, bądź przez Kommissarza sprawiedliwości, któremu powód zlecił

w dozwolonych przypadkach popieranie sprawy, zawsze o powzięcie dokładnéy informacyi starać się należy.

§. 2.

W takich nawet przypadkach, gdzie osobiste widzenie się powoda z tym, który od niego skargę ma przyimować, zbyt wielu podlega trudnościom, i gdzie zatém informacya na piśmie powziętą bydź musi, należy zawsze na naywiększą ile bydź może iéy dokładność zwrócić uwagę.

§. 3.

Gdy ten, którego iest obowiązkiem powziąć do skargi informacyą, znaydzie, że nie obecny powód przez brak wiadomości i światła, albo daru dokładnego i iasnego tłumaczenia się, nie może mu potrzebnéy na piśmie udzielić informacyi, powinien o tém donieść sądowi, iżby przez zlecenie, lub rekwizycyą innego sądu, przed którym powód osobiście stawić się może, przyięcie takowéy informacyi było uskutecznioném.

§. 4.

Względem forum.

Do zupełnéy informacyi względem ułożyć się maiącéy skargi, potrzebne są następuiące okoliczności:

Nadewszystko dokładniéy ieszcze, aniżeli przy pierwszém zgłoszeniu się, nastąpić mogło, dochodzić należy: czyli pozwany z swéy osoby i stanu, lub sprawa z swego gatunku należy rzeczywiście do sądu, gdzie się ze skargą zgłoszono; albo czyli pozwany w moc oddzielnego przywileiu, tylko w innéy instancyi wymiar sprawiedliwości odebrać iest obowiązany. Jeżeli w téy mierze iakażkolwiek zostaie wątpliwość, tę nadewszystko dokładniéy wyiaśnić, a w każdym razie po-

wodowi zalecić należy, aby w tym względzie potrzebne powziął wiadomości.

2 Względem litis pendencyi.

Daléy zapytać się należy powoda: czyli względem sprawy, w któréy chce skarzyć, iuż może w innym Sądzie wytoczył process, i czyli w nim iuż wydany został zapozew, niemniéy dla czego ieżeli tak iest, nie chce tam sprawy daléy popierać, a ieżeli się przytém iakażkolwiek okaże wątpliwość, czyli Sędzia sprawą tą iuż zaymuiący się, do tego rzeczywiście iest upoważniony; naówczas kollegium dla dalszéy decyzyi niezwłocznie o tém uwiadomić potrzeba.

3. Względem przedmiotu skargi.

Potrzecie powinien powód iasno i dokładnie oznaczyć przedmiot skargi, osobliwie, gdy w niéy idzie o rzeczy pod zmysły podpadaiące, a to według ich położenia, granic, powierzchownego kształtu i postaci, miary, wagi i innych okoliczności, przez co się rzecz takowa od innych iéy podobnych rozróżnia; aby w czasie zapobiedz wszelkim nieporozumieniom, omyłkom i wątpliwościom.

4. Względem czynów i okoliczności, zasadę skargi stanowić maiących.

Poczwarte żądać należy od powoda dokładnego opowiedzenia czynów, zayścia lub wypadku, na których swą pretensyą chce zasadzać, a to ze wszystkiemi głównieyszemi i do wyiaśnienia służącemi okolicznościami ubocznemi; należy go nadto ściśle wybadać ze wszystkiego, co może posłużyć ku niezawodnemu i zupełnemu sprawy w całym iéy związku wyświeceniu; szczególniéy zaś takowe badania i powzięcie wiadomości, maią bydź czynione z cierpliwością i troskliwością w sprawach ludzi prostych i pospolitych, którym zbywa na świetle i porządku wyobrażeń, tudzież zdolności opowiadania rzeczy krótko

tko i zwięźle; słowem istota czynu (*species facti*) tak iasno i dokładnie musi bydź wyłożona, iżby zaraz widzieć można, o co właściwie idzie, i iak przez opowiedzenie czynu pretensya powoda ma bydź uzasadnioną.

5 Względem żądania (petitum).

Do czego popiąte zmierza właściwie ta pretensya, i iak daleko się rozciąga, czyli n. p. powód żąda tylko kapitału, albo razem i prowizyi, i z iakiego powodu tęż ostatnią chce mieć zapłaconą; w téy okoliczności powód również wyraźnie wysłuchanym bydź powinien.

6 Względem punktu legitymacyinego.

Należy poszóste zwrócić uwagę na ułatwienie punktu legitymacyinego. Gdy się zatém okaże, że kto chce skarzyć iako opiekun lub kurator, powinien bydź znaglony do złożenia swego *tutorium* lub *curatorium*, albo gdzie tego potrzeba, dekretu zwierzchniczego zatwierdzenia; cessyonaryusz będzie obowiązany do okazania cessyi; sukcessor do udowodnienia swego prawa do dziedzictwa, chyba że to iest powszechnie wiadome; Pełnomocnik zaś do złożenia plenipotencyi i t. d.

Szczególniey względem sukcessorów.

Jeżeli kto swą legitymacyą na tém zasadza, że obięta skargą pretensya przeszła na niego prawem i spadkiem dziedzictwa, i takowe prawo na ostatecznem rozporządzeniu lub układzie sukcessyonalnym gruntuie; exystuiący w téy mierze dokument złożyć powinien w oryginale, lub kopii wierzytelnéy, a w razie ostatnim powinien oświadczyć, gdzie się oryginał znayduie. Gdy nadto powód twierdzi bydź sukcessorem z testamentu, złożyć powinien zaświadczenie Sądu względem nastąpionéy publikacyi tegoż rozrządzenia; skoro zaś utrzymuie: że iest sukcessorem w moc nastąpionych układów, powi-

nien udowodnić zaszłą śmierć mniemanego spadkodawcy, gdy ta nie iest powszechnie wiadomą. Jeżeli powód zasadza się na prawie sukcessyonalném, a to nie iest iuż wiadome sądowi, do którego skarga iest zaniesiona, albo ieżeli takowe przy innych okazyach nie było iuż dowodnie okazane; winien złożyć wykazuiące legitymacyą iego zaświadczenie sądu, pod którym prawo dziedzictwa nań przypadło. W tém musi bydź wyrażony prawdziwy stopień pokrewieństwa sukcessora z spadkodawcą, tudzież że sądowi nie iest wiadomy żaden bliższy, albo w równymże stopniu będący sukcessor. Jeżeli względem spadku na wniosek powoda zaszła prekluzya, dosyć, gdy ta tylko w formie wierzytelnéy złożoną zostanie, albo gdy sąd w wydaném przez siebie zaświadczeniu do niéy odwołuie się. Skoro się zaś okazuie, że powód w pewnéy tylko części iest współsukcessorem, należy mieć potrzebny wzgląd na przepis Pow. Prawa Kraiowego w Części I. Tyt. XVII. §. 151. i następnych. Z resztą przy takowém poprzedniczém wyiaśnieniu punktu legitymacyinego, które sam Sędzia z urzędu załatwić powinien, nie iest koniecznie potrzebne zupełne i aż do doskonałéy pewności prawnéy wykazanie onego; lecz dosyć, gdy tylko powód poda pewną swéy legitymacyi zasadę, i złoży będące w ręku iego dowody, a względem tych, których natychmiast złożyć nie może, z równąż oświadczy pewnością, z czego się składaią, i iakby w przypadku potrzeby, można się o nie postarać.

7 Względem znayduiących się uczeGdy się posiódme okazuie z opowiadania powoda, że z iego strony znayduie się więcéy interessentów i że przedmiot sprawy iest

podzielnym, Sędzia go zniewoli, aby się oświadczył, że chce tylko iśdź o część swoię; lub aby od swych współinteressentów złożył plenipotencyą do upominania się całkowitości, albo żeby udowodnił, że przez nich ustąpioną sobie ma całkowitość. stników ze strony powoda, albo

Jeżeli zaś rzecz z swéy natury iest niepodzielną, dosyć, gdy tylko takowa iéy własność w protokule będzie wyrażoną. Na ów czas Sędzia, (ieżeli należący do takowego przedmiotu niepodzielnego w większéy liczbie interessenci są członkami korporacyi, lub gminy, albo wspólna ich własność pochodzi z układu, lub bezpośrednie z mocy prawa), rozważać powinien: czyli zgłaszaiący się ze skargą uczestnik z siebie samego do processu przypuszczony, albo aż do przystąpienia drugich także uczestników oddalonym bydź musi.

Również poośme, wiadomości zasięgnąć należy, czyli ze strony pozwanego więcéy iest uczestników, i czyli powód wszystkich razem, albo tylko iednego, lub kilku z nich chce do prawa pociągać. 8. Pozwanego.

Jeżeli przedmiot sprawy, o który spór zachodzi, iest podzielnym, a powód chce tylko pozywać iednego współinteressenta, co do iego części, poprzestać na tém należy. Skoro zaś żąda całkowitości, albo gdy rzecz z swéy natury iest niepodzielną, musi przytoczyć szczególne powody, dla których pociągany interessent iest w obowiązku odpowiadać mu za całkowitość, albo też oświadczyć mu należy, iż swą skargę do wszystkich wymierzyć powinien interessentów.

Przedmiot sprawy zaś w ninieyszém znaczeniu uważa się za niepodzielny, gdy iedne-

mu z kilku interessentów nie może służyć, nie będąc oraz oddanym dla drugich, albo gdy wszyscy interessenci wypełnić go muszą, skoro posłużyć ma stronie przeciwnéy, iak *n. p.* służebności gruntowe, i t. d.

9. Względem znaydować się mogącego auktora, czyli pierwiastkowego rzeczy iakiéy posiedziciela.

Należy podziewiąte wybadać, czyli się może kto nie znayduie, od którego rzecz sporna lub pretensya przeszła do powoda, i czyli nie iest rzeczą potrzebną, albo dogodną, lub czyli powód tego wyraźnie nie żąda, aby takowy auktor do dalszego działania i sporu wyiaśnienia był przypozwanym.

10. Względem zachodzić mogącéy excepcyi *plus petitionis tempore*; albo

Równymże sposobem podziesiąte, rozpoznana Sędzia, czyli skarga nie iest zawczesnie wniesioną, i powód pewnego ieszcze czasu lub zdarzenia oczekiwać nie powinien. Jeżeli się to okaże, potrzeba mu oświadczyć, aby był cierpliwym aż do upłynienia tegoż czasu, lub do takowego wypadku, albo żeby szczególnieysze wymienił powody, dla których do téy cierpliwości nie sądzi się bydź obowiązanym.

11. *Excussionis et ordinis.*

Również, poiedenaste, postąpić należy, gdy się okaże, że pozwany powodowi winien odpowiadać dopiero w zastępstwie, *(in subsidium)* a zatém dłużnik pryncypalny według prawa, nasamprzód zapozwanym bydź powinien. W tym razie należy powoda odesłać do dłużnika pryncypalnego, ieżeli nie może przytoczyć szczególnych przyczyn, dla których mniema mieć prawo, pomiiaiąc głównego dłużnika, trzymać się zaraz ubocznego czyli poręczyciela.

12. Względem stawienia kaucyi.

Daléy podwunaste, zasięgnąć należy wiadomości, czyli powód nie znayduie się w przypadku, gdzie można, według przepi-

sów Tytułu dwudziestego pierwszego, żądać po nim stawienia kaucyi, i iakim sposobem myśli ią zapisać.

§. 5.

Gdy więc tym sposobem względem poprzedniczych excepcyi, pod których zasłoną pozwany mógłby się wyłamywać z pod obowiązku odpowiedzenia na skargę, potrzebne uczynione zostały ostrzeżenia, tudzież sameyże istoty czynu (*species facti*) należyty nastąpił rozbiór, powinien

13. Względem dowodów.

Potrzynaste ten, do kogo należy powzięcie informacyi, przechodzić z powodem od punktu do punktu istotę czynu (*speciem facti*) wypytać się go w każdéy okoliczności, iakożkolwiek ważną bydź okazuiącéy się: iakby iéy rzetelności w przypadku, gdyby się iéy zapierano, chciał dowodzić, nie mniéy, gdy powód odwołuie się do świadków, zapisać ich nazwisko, stan i mieysce pobytu; tudzież o iakiéy okoliczności każdy z nich właściwie, (gdyby kilku było wymienionych) ma mieć wiadomość; gdy zaś powód odwołuie się do dokumentów, złożyć ie kazać, i albo oryginały, lub wierzytelne onychże kopie dołączyć do protokułu; ieżeli zaś te dokumenta ściągaią się do innych, zalecić potrzeba powodowi, aby się o te ostatnie postarał, gdyby do dokładnego rozpoznania czynu (*facti*) były potrzebne; skoro zaś powód nie ma sam dokumentów, albo przynaymniéy nie w ręku iego znayduią się oryginały, Sędzia w pierwszym przypadku, ile może bydź nayiaśniéy i naydokładniéy każe mu oświadczyć, iaki iest dokument, czyli to iest kontrakt, list, testament, protokuł etc., i co z niego ze względu na przychodzące do rozprawy *factum*,

ma bydź powziętém; w obudwóch zaś przypadkach zapyta się: czyli oryginał iest w ręku pozwanego lub kogo innego, i zkąd wie, lub domyśla się powód, że mniemany posiadacz dokumentu ma go u siebie; gdy zaś powód odwołuie się do własnego zeznania pozwanego, ściśle wybadać należy, w iakim czasie i w iakich okolicznościach, oraz czyli na piśmie lub ustnie uczynione zostało; iakie osoby były przy tém obecne, albo mogą mieć w téy mierze wiadomość; lub gdy powód innemi nie może twierdzenia swego poprzeć dowodami, wypytać go należy, czyli na to użyć chce przysięgi; przytém iednak potrzeba mu zarazem wystawić skutki takowego sposobu dowodzenia. W ogólności zaś całkowite w przyszłości nastąpić maiące dochodzenie *facti*, tym sposobem musi bydź przygotowane, aby w dalszym sprawy postępie ani względem podania ani gatunku dowodów żadne nie mogło wyniknąć ze strony powoda dalsze w sprawie opóźnienie.

§. 6.

14. Względem zarzutów, iakich się spodziewać można.

Prócz tego i poczternaste, powód musi bydź wyexaminowany, czyli mu nie wiadomo z poprzedniczego ieszcze z pozwanym zniesienia się, lub korespondencyi z nim prowadzoney, albo czyli z niéy domyślać się nie wypada, coby pozwany mógł zarzucić przeciw iego pretensyi; co powód z takowych zarzutów, (ieżeli podlegaią na czynach) przyznaie, lub zaprzecza, iakie inne czyny naprzeciw tymże wystawić, i iak takowe twierdzenia swoie udowodnić zamyśla.

Również i zasięgaiący informacyą wynurzy powodowi własne swoie domysły, na czémby polegać mogły zarzuty pozwanego,

według natury interesu i zachodzących w téy mierze zwyczaynie, lub przez samegoż powoda opowiedzianych okoliczności, żądaiąc od niego, aby się w téy mierze oświadczył: iak chce zbiiać takowe zarzuty, w przypadku, gdyby rzeczywiście były uczynione.

W szczególności powinien bydź powód wypytany: czyli zaskarzona pretensya nie iest iuż umorzoną przez nastąpioną zapłatę, ugodę, obrachunek i t. d. albo czyli przez zapadły w téy okoliczności i prawodzielny wyrok może iuż załatwioną została; czyli pozwanemu nie służy iaka pretensya wzaiemna, przez którąby pretensya powoda mogła bydź uchyloną; czyli pozwany nie mógłby się może bronić przedawnieniem; i coby powód na odparcie tychże zarzutów, gdyby istotnie były uczynione, mógł przytoczyć.

§. 7.

Uwagi iakie się powodowi uczynić powinny.

Na końcu protokułu informacyi, przyimuiący ią, powinien popiętnaste, raz ieszcze mocno zreflektować powoda, czyli rzecz tak się ma istotnie, iak była opowiedzianą i zapisaną; należy go upomnieć, aby oddał cześć prawdzie, a przez niedokładne, albo wcale fałszywe opowiadania, których bezdowodność w czasie koniecznie wyiawić się musi, nie ściągnął na siebie próżnych kosztów i kar prawem przepisanych; o takowych karach, iak są niżéy w dwudziestym trzecim Tytule oznaczone, wyraźnie uwiadomić go należy; nie taiąc przed nim niepodobieństw, iakieby się mogły w iego opowiadaniach okazywać: niemniéy zachodzących wątpliwości względem iego świadków, albo względem rzetelności i wiarogodności dokumentów, które składa; daléy oświadczyć mu należy, iakie

są przepisy prawa, które żądaniu iego sprzeciwiać się zdaią; a gdyby w ogólności rozwiązane czyny miały okazać z pewnością, albo przynaymniéy z przeważaiącém do prawdy podobieństwem, że z skargą nic nie będzie mógł dokazać, potrzeba mu wystawić szkodliwe samowolnego pieniactwa skutki; naostatek stałe oświadczenie powoda: czyli mimo tego chce prowadzić proces, lub od niego odstąpić, do protokułu informacyinego, lub aktów manualnych przyłączyć należy.

§. 8.

Konieczność zasięgnienia takowéy dokładnéy informacyi.

Powyższe §. 4-7. obięte przepisy powinien mieć zawsze przed oczyma każdy, ktokolwiek od powoda ma powziąść informacyą, a to czyli iest członkiem sądu, albo wyznaczonym od tegoż Kommissarzem, lub Kommissarzem sprawiedliwości, któremu powód, iako Pełnomocnikowi swemu zlecił prowadzenie sprawy; a chociaż rzecz z siebie widoczna, że nie we wszystkich processach będzie potrzeba wszelkie czynić stronie według ninieyszych przepisów zapytania, wszelakoż przepisy te deputowanemu lub Kommissarzowi sprawiedliwości służyć muszą za prawidło, którém doświadczać powinien zupełności przyiętéy przez siebie informacyi, i według którego nawet w czasie następnym, (ieżeliby przy saméyże instrukcyi przez brak dostatecznych wiadomości znaleśdź się miało opóźnienie w sprawie), rozpoznać należy: iak dalece tego, do kogo powzięcie informacyi należało, sprawiedliwy trafia zarzut lekkomyślności, niedbalstwa, prędkości lub pośpiechu, a których szkodliwe dlań skutki w swoiém mieyscu będą oznaczone.

§. 9.

Powzięcie informacyi przez korrespondencyą.

Jeżeli Kommissarz sprawiedliwości od nieobecnego powoda zlecenie maiący, albo przydany mu od sądu Pełnomocnik, przez korrespondencyą zasięgać musi informacyą; tedy z listów i odpisów na nie, winien ułożyć porządny protokuł informacyiny i przyłączyć go do swych aktów manualnych.

Dodatek §. 48. Jeżeli udzielona informacya iest dostateczną, iuż nie potrzeba ułożyć w tym względzie osobny protokuł.

§. 10.

Skarga ma bydź dopiero przyimowaną po zasięgnionéy dokładnéy informacyi.

Nim takowa informacya, która z strony powoda całego processu stanowi zasadę, doszła wzwyż przepisanéy precyzyi i dokładności, skarga ani przyiętą ani podawaną, ani żadne na nię wydaném bydź nie może rozporządzenie. Jest przeto rzeczą powoda, ieżeli mu zależy na przyśpieszeniu sprawy, aby zawczasu o potrzebne do tego starał się wiadomości, według danych mu dokładnych, a w razie potrzeby na piśmie obiaśnień.

§. 11.

Załatwienie poprzedniczych przeszkód.

Gdy się okaże z powziętéy informacyi, że niżeli sama skarga może bydź przyiętą i podaną, ieszcze wprzód co załatwić wypada, i że to nie zależy od samego powoda, lub że on danych sobie w téy mierze zleceń nie chce dopełnić; szczególniéy zaś gdy:

a) zachodzi wątpliwość względem właściwości juryzdykcyi, gdzie zaniesioną została skarga;

b) względem przywłaszczonéy sobie od innego Sędziego prewencyi; albo

c) legitymacyi powoda do sprawy; bądź

d) gdy się znaydzie, że nie można powziąść zupełnie dostatecznéy informa-

cyi, ieżeli nie będzie oraz zapozwany autor, czyli prawozdawca powoda, od którego prawo lub przedmiot sporny do niego przeszedł; albo

e) gdy powód w sprawie głównéy odwołuie się do dokumentu, którego ani oryginału ani kopii nie ma w ręku, a którego wydania od pozwanego lub trzeciego żąda;

w takim razie ten, kto skargę ma przyimować, powinien o tych i tym podobnych poprzedniczych przeszkodach sądowi w szczególności donieść z uczynieniem potrzebnych względem ich załatwienia stósownie do przepisów Prawa wniosków, i oczekiwać dalszych w tym względzie rozporządzeń.

§. 12.

Odsunięcie skarg widocznie nieprawnych

Skoro się okaże z powziętéy informacyi, że pretensya powoda nie iest wcale do dochodzenia prawnego uwłaściwioną, lecz że tenże albo ponieważ według opowiedzianego czynu pretensya iego nie ma żadnéy prawnéy zasady, bądź że okazuiący się naprzeciw niéy zarzut, ktorego rzetelności zaprzeczyć nie może, całe iego prawo znosi, lub że sprawa nie do tego, lecz do innego należy sądu, bądź że inny Sędzia iuż w niéy prawnéy użył prewencyi, albo, że skarga zawcześnie zaniesioną została, i t. d. bez dalszego słuchania i dochodzenia oddalonym bydź powinien; naówczas ten, do którego ułożenie skargi należy, powinien nasamprzód sam powoda w tym względzie obiaśnić, gdyby tenże iednak obstawał przy rzeczywistym ułożeniu skargi, takową wątpliwość swoią przy złożeniu akt swych informacyinych kollegio z obowiązku przedstawić i oczekiwać, czy-

li powoda przez dekret oddali, albo dalsze postępowanie w sprawie nakaże.

§. 13.

Ułożenie samey skargi.

Jeżeli zaś informacya iest dostateczną, i nic więcéy w téy mierze iuż nie ma do nadmienienia, skarga powinna bydź niezwłocznie ułożoną i sądowi podaną.

§. 14.

a) Kiedy protokuł informacyiny zastępuie oraz mieysce skargi.

W przypadkach zwyczaynych protokuł informacyiny może zastąpić samęż skargę; w takowym atoli razie wyprowadzaiący instrukcyą powinien uczynić się maiące powodowi podług §. 6. względem spodziewanych zarzutów uwagi, oraz czynione mu według §. 7. względem okazuiącéy się bezzasadności iego pretensyi przełożenia w oddzielnym zapisać wywodzie słownym, albo udzielić mu w formie rezolucyi lub zalecenia potrzebne w tym względzie obiaśnienia; oddzielny zaś wywód słowny, iako też koncept rezolucyi niepowinny bydź wzięte do akt sądowych, lecz zachowane w aktach manualnych assystenta lub Pełnomocnika powoda.

§. 15.

b) Gdy osobną skargę przyiąć wypada.

Skoro zaś w ważnych i obszernych sprawach, z powodu, że sam powód nie był zaraz opatrzony w dokładne i w związku między sobą będące wiadomości, a informacyi potrzeba było tylko od niego zasięgać stopniami i nieiako cząstkowo, a przeto protokuł informacyiny nie mógł bydź zaraz w początku ułożony tak porządnie, iasno i zwięźle, iak wypada według przepisu §. 17. w tym razie z informacyinego osobny protokuł skargi powinien bydź wyciągniony. Czyni to pospolicie sam deputowany, który informacyą powziął. Wolno wszelakoż powodowi

domagać się, aby ułożenie skargi na zasadzie protokułu informacyinego, zdane było na iego assystenta lub pełnomocnika. W obudwóch przypadkach, bądź że deputowany sądu lub prawny assystent powoda z powziętéy informacyi protokuł skargi sporządził, tenże protokuł przy dołączeniu zapieczątowanego protokułu informacyi, oddaie się do registratury sądowéy, a protokuł informacyiny, po potrzebném onegoż według przepisu następuiącego Tytułu przez decernenta użyciu, zwraca się podobnież zapieczętowany assystentowi lub pełnomocnikowi powoda do akt iego doręcznych.

§. 16.

O skargach na piśmie podanych

W przypadkach, gdy nieobecny powód w okolicznościach prawem dozwolonych, zdał prowadzenie swéy sprawy Kommissarzowi sprawiedliwości iako pełnomocnikowi swoiemu, wolno temuż ostatniemu z powziętéy od powoda informacyi sporządzić i podać skargę na piśmie. Należy iednak zawsze do takowéy skargi przyłączyć akta manualne, w których się znayduie informacya.

§. 17.

Osnowa skargi.

Skarga, czyli to przez Sędziego bezśrednie przyięta, lub przez Kommissarza sprawiedliwości ułożona, musi w sobie zawierać:

1) iasne, dokładne i zwięzłe opowiedzenie czynu (*facti*), na którym powód swą pretensyą zasadza;

2) dokładne i wyraźne oświadczenie, iakie się znayduią środki na udowodnienie takowego czynu; ieżeli zaś to są dokumenta, tedy ie w oryginale albo w wiernych i dokładnych kopiach, (nie rozumie się iednak, aby to miały bydź ko-

niecznie formalnie widymowane extrakty), przyłączyć należy; skoro zaś oryginały takowych kopii znayduią się w ręku pozwanego lub kogo innego, wypada względem ich wydania uczynić wniosek, a gdyby się do świadków odwoływano, potrzeba ich po nazwisku, stanie, charakterze i mieyscu ich pobytu dokładnie wymienić;

3) musi bydź dodany stósowny do położenia rzeczy i zamiaru powoda iasny i wyraźny wniosek, czyli konkluzya, z któréyby z dostateczną można powziąść pewnością, czego właściwie powód od pozwanego żąda.

§. 18.

W opowiadaniu czynu musi bydź połączona ze zwięzłą krótkością dokładność, a nienależące do sprawy, lub do wyiaśnienia iéy związku bynaymniéy nie przykładaiące się okoliczności, chociażby w protokule informacyinym wypisane były, w sameyże skardze opuszczone bydź powinny. Obszerne zaś wywody jurydyczne nie należą do skargi, a mniéy ieszcze uczynione powodowi względem pozornéy bezzasadności iego pretensyi według §. 7. przełożenia, albo powzięte od niego stósownie do przepisu §. 6. wiadomości względnie domniemanych zarzutów pozwanego. Chociaż więc czyny i okoliczności, do zupełnego w opowiadaniu historyczném związku interesu, zasadę skargi stanowiącego należące, nadewszystko w skardze umieścić wypada, wtenczas nawet, gdyby ztąd można wnioskować zarzut albo wzaiemną pretensyą pozwanego; ztémwszystkiém czyny do innego i różnego wcale in-

Co zachować należy w opowiadaniu czynu [facti].

teresu, z czynem skargi w żadnym związku nie będącego ściągaiące się, powinny bydź w skardze opuszczone, choćby o nich w protokule informacyinym przy okazyi powziętych według §. 6. od powoda wiadomości uczyniona była wzmianka.

§. 19.

Względem uformowania petitum czyli wniosku.

Jeżeli powód z opowiedzianego czynu co innego lub więcéy chce wnosić, aniżeli ztąd podług zdania osoby skargę przyimuiącéy, stósownie do przepisów prawa wnioskować można; wszelakoż wniosek iego, ieżeli uczynionych mu uwag słuchać nie chce, w sameyże skardze na iego żądanie umieszczonym bydź powinien.

§. 20.

O rozmaitych skargi rodzaiach.

Tak przy powzięciu informacyi i układaniu skargi, iako i w całym instrukcyi postępie, wszyscy, którzy w téy mierze bądź iako osoby sądowe, lub iako zastępcy i assystenci stron do działania należą, muszą wprawdzie mieć wzgląd na przepisy Prawa tak, iżby w każdym zachodzącym czynie rozważali, iak dalece ztąd wyniknąć może iakowa pretensya lub zarzut prawny, aby instrukcya wypisywaniem i wyłuszczaniem mało znaczących i mniéy ważnych ubocznych okoliczności obciążaną, tudzież bez potrzeby wstrzymywaną nie była. Nie potrzeba iednak, aby się ściśle trzymali tak nazwanych rodzaiów i formuł skarg, *genera et formulae actionum*, z dawnego Prawa Rzymskiego powziętych i przez iego nauczycieli ułożonych; a zatém nie powinni żadnego podanego im czynu dla tego tylko odrzucać, albo bez wyiaśnienia zostawiać, ponieważ nie zdaie się stósować do tego lub owego skargi rodzaiu.

§. 21.

W ciągu instrukcyi może bydź odmienione żądanie (*petitum*).

Chociażby więc wzięty za zasadę processu czyn lub interes w postępie instrukcyi rozwinął się tym sposobem, iżby z niego wprawdzie nie to, czego powód w skardze żądał, lecz inna iakakolwiek prawna iego pretensya zdawała się wypadać; należy w dalszym instrukcyi ciągu iśdź za takowém nowém rozwikłaniem, a daiąc wzgląd na odmienne iéy położenie, wyłuszczyć ią *in facto* tak, iżby Sędzia nietylko względem uformowaney w skardze, ale nadto co do wyszłéy na iaw w biegu instrukcyi inszéy pretensyi powoda mógł wydać wyrok ostateczny.

§. 22.

Ztémwszystkiém takowa odmiana wniosku powoda może się tylko czynić i dozwoloną iest aż do końca instrukcyi w pierwszéy instancyi. Gdy zatém odmienne iéy położenie rozwinęło się dopiero przez nową w drugiéy instancyi instrukcyą, Sędzia apellacyiny żadnego na nię w tym processie mieć nie może względu; lecz powoda z nim do pierwszéy instancyi odesłać powinien, gdzie tenże prawnie użyć może uskutecznionego iuż w przeszłym processie co do prawdziwego związku czynów rozwinięcia.

§. 23.

Nie zaś zasada skargi.

Że zaś w ogólności takowe pozwolenie odmienienia skargi do nowych wcale interesów, różnych od tych, iakie są w skardze podane, i maiących służyć za zasadę innemu skargi rodzaiowi, rozciąganém bydź nie może, przepisze się niżéy (Tyt. X. §. 3.)

§. 24.

O kumulacyi czyli połą-

Wolno powodowi, ieżeli z iednego głównego interesu, albo z różnych interesów

łączeniu skarg. lub faktów kilka do pozwanego czyni pretensyi, połączyć ie w iednę skargę, gdy do iednakowéy iuryzdykcyi i iednego rodzaiu processu należą; a naówczas takowe pretensye razem w iednym processie dochodzone i pod rozstrzygnienie sądowe podane bydź powinny.

§. 25.

Wszelakoż, aby w takowym przypadku uniknąć zamieszania w aktach, każdy punkt, lub pretensya, ile to bez przerwania związku i połączenia, w których z sobą zostaią, uczynić się daie, zaraz z początku w oddzielnych powinny bydź zapisywane protokułach, a do każgego protokułu przyłączyć należy wszystko, co się ściąga do szczególnego w tymże protokule przedmiotu. n. p. należące doń dokumenta, zeznania świadków, i t. d.

§. 26.

Również powinien instruent takowe różne punkta skargi zaraz przy iéy układaniu, albo ieżeli to nie mogło tam ieszcze nastąpić, przynaymniéy przy ułożeniu stanu sprawy i sporu (*status causae et controversiae*) uporządkować tym sposobem, iżby te, od których rozwiązania zależy rozsądzenie innych, naprzód, te zaś, które w bliższym z sobą zostaią związku, bezśrednie po sobie były wyrażone.

§. 27.

O possessorium i petitorium. Oprócz *possessorium summariissimum*, o którém niżéy oddzielnie mówić się będzie, nie ma mieysca żadna dalsza różnica między *petitorium* a *possessorium*, lecz wszelkie czyny do rozwiązania kwestyi possessyi i kwestyi rzeczywistego prawa należące, razem w iednym

dnym processie przyięte i dochodzone bydź maią; a zatém i w wydać się maiącym względem prawa głównym wyroku rozstrzygną się oraz zachodzące kwestye względem wynikłych skutków posessyi podług rozmaitych iéy własności.

§. 28.

W sukcessyach tylko, gdy prawa sukcessorowi testamentem ustanowionemu, lub na mocy prawa dziedzictwo biorącemu, podaią oddzielne środki do wyiednania sobie tymczasowie posiadania w niczyiéy posessyi niezostaiącéy pozostałości, podobne skargi mogą bydź zanoszone osobno, i od processu względem samegoż prawa dziedzictwa odłączane.

§. 29.

O punktach preiudycyalnych.

Gdy w iakiéy sprawie zachodzą kwestye preiudycyalne, tyczące się osobistego przymiotu stron, lub zobopolnych względem siebie stósunków, od których zależą ich prawa i obowiązki, a które to kwestye wprzód muszą bydź wyłuszczone, niż nastąpić może rozstrzygnienie głównéy sprawy, *n. p.* gdy kto iako sukcessor upomina się o pretensyą spadkodawcy, a inny zaprzecza mu, że nie iest sukcessorem i t. d. w tym razie powód musi wprawdzie zaraz przy układaniu protokułu informacyinego opowiedzieć dokładnie wszystkie *facta*, tak co do kwestyi preiudycyalnéy, iako i głównéy sprawy ściągaiące się, podać na to dowody, wystarać się o nie i złożyć, ile to nastąpić może bez straty czasu i wstrzymania punktu preiudycyalnego. Na ów czas zaś Sędzia ze względem na wyiaśnione tym sposobem okoliczności, oraz w miarę, ile wyłuszczenie kwestyi preiudycyalnéy albo głównéy sprawy zdaie się mniéy lub więcéy ob-

szerném albo zawikłaném, ściśle rozważać powinien: czyli obadwa przedmioty razem i w iednymże processie maią bydź wzięte pod rozpoznanie i decyzyą, lub czyli nie należy zalecić powodowi, aby nadewszystko załatwił kwestyą preiudycyalną, a wtenczas dopiero, gdy takowa dla niego pomyślnie zostanie rozstrzygniętą, oczekiwał dalszego dochodzenia i wyroku w sprawie głównéy.

§. 30.

Rzeczywiste w tym względzie postanowienie zostawuie się w każdym zachodzącym przypadku według szczególnych iego okoliczności, rozsądnemu i sumiennemu umiarkowaniu sądów.

TYTUŁ SZOSTY.

O rezolucyi na skargę.

§. 1.

Obowiązek registratury.

Tak ułożona skarga wraz z protokułem informacyinym powinna bydź oddana do registratury sądu, i ta prześle ią wyznaczonemu iuż na zgłoszenie się Decernentowi, aby z niéy uczynił relacyą w zgromadzonym sądzie.

§. 2.

Obowiązek Decernenta.

Decernent powinien z uwagą porównać skargę z informacyą i aktami doręcznemi, obiedwie zaś z przepisami powyższego Tytułu i ściśle rozpoznać, czyli w téy mierze względem iasności, precyzyi, porządku lub dokładności iest co do nadmienienia, coby ieieszcze załatwioném bydź musiało, nim na skargę stósowna nastąpić może rezolucya.

§. 3.

Takowe uwagi tyczą się albo okoliczności, o których nie bez przyczyny obawiać się należy, że gdyby ieszcze przed udzieleniem pozwanemu skargi uzupełnione lub poprawione nie były, mogłoby przez to w ciągu instrukcyi wyniknąć opóźnienie i trudności; albo ściągaią się do samych tylko ubocznych okoliczności, którym ieszcze przed nadeyściem terminu można zaradzić bez obawy, aby stąd w sameyże instrukcyi znaczna w sprawie nie wynikła przeszkoda i opóźnienie.

Rezolucya na skargę. a) gdy ieszcze są do ułatwienia tymczasowe wątpliwości.

§. 4.

W ostatnim przypadku wydać wprawdzie należy na skargę rezolucyą, przytém iednak względem sprostowania takowéy niedokładności, co potrzeba, rozporządzić.

§. 5.

Jeżeli zaś zachodzą okoliczności, które według sumiennego uznania sądu wprzód ieszcze załatwić należy, nim na skargę stósowny wydany bydź może zapozew; niemniéy ieżeli sprostowanie niedokładności zawisło iedynie od tego, kto skargę ułożył, albo od assystenta lub Pełnomocnika powoda; w tym razie zwrociwszy mu, ieżeli potrzeba skargę i protokuł informacyiny, a sam błąd iasno wytknąwszy, naznaczyć mu należy stósowny do okoliczności termin; w przypadku zaś konieczności zalecić trzeba assystentowi lub Pełnomocnikowi zadosyćuczynienie nawet pod zagrożeniem proporcyonalnéy kary, gdyby wyznaczonego mu w téy mierze terminu niemiał dotrzymać.

§. 6.

Lecz skoro dostrzeżona niedokładność iest tego rodzaiu, że bez własnego przyłożenia

się sameyże strony, uzupełnić iéy nie można, należy to iéy wyrazić na piśmie, i obiaśnić ią, co iéy ieszcze zrobić, donieść, lub złożyć wypada, nim informacya za dostateczną przyięta, a na skargę rezolucya wydaną bydź może. Zależy zaś iedynie od samegoż powoda, czy prędzéy lub późniéy dopełnić zechce tych zaleceń, a skutki wynikłego ztąd opóźnienia sam sobie przypisać powinien.

§. 7.

b) Gdy skarga mieysca mieć nie może.

Jeżeli z wymienionych w §. 12. poprzedzaiącego Tytułu przyczyn, lub z innych tym podobnych powodów prawnych skarga oczywiście iest niedopuszczalną, powód z nią przez rezolucyą piśmienną oddalonym bydź powinien z wyrażeniem tychże przyczyn, przeciw któréy mu tylko otwarta iest droga zażalenia do władzy, oddalaiącemu go Sędziemu bezpośrednio przełożonéy.

§. 8.

c) Gdy potrzeba wydać tymczasowe do pozwanego, lub kogo innego rezolucye.

Jeżeli z przywiedzionych w §. 11. poprzedzaiącego Tytułu przyczyn, lub innych tym podobnych pobudek, potrzebne iest ieszcze tymczasowe do pozwanego, lub kogo innego rozporządzenie, nim na samą skargę może wyiśdź pozew, takowe nasamprzód wydać i powoda o niém uwiadomić należy; Sędzia zaś starać się powinien o ułatwienie takowych poprzedniczych okoliczności równymże sposobem, iak to iest iego obowiązkiem przy instrukcyi sprawy głównéy.

Dodatek §. 49. Kiedy przeciw urzędnikowi, Regencyi podległemu, zaniesiona iest skarga o regres lub injurye, z urzędowania iego pochodząca, albo gdy przeciw urzędnikowi kassowemu z wydziału administracyinego pretensye pieniężne zaskarzaią się, sąd o tém

właściwą Regencyą natychmiast uwiadomić powinien.

Skargi przeciw osobom do teatrów królewskich lub kapelli należącym podawane, zawsze udzielane bydź powinny Dyrekcyi jeneralnéy teatrów królewskich.

§. 9.

Decernent wzgląd mieć powinien na przepisy piątego Tytułu w §. 4. 5. 6. 7. 8. obięte, chociażby przyimuiący skargę, żadnego oddzielnego w téy mierze nie uczynił był wniosku.

§. 10.

Jeżeli zaś nie znaydą się żadne do ułatwienia poprzednicze trudności, albo gdy takowe iuż dostatecznie są załatwione, potrzeba daléy ściśle rozważać: d) Czy skarga zupełnie iest i zasadniczą.

1) czyli sprawa należy do iednego ze szczególnych rodzaiów spraw, względem których w następuiących Tytułach dokładnieysze udzielą się przepisy; albo
2) czyliby według własności sprawy, lub osobistych stron stosunków, instrukcyi processu stósownie do §. 7. Tyt. III. Kommissarzowi zamieyscowemu zlecić nie wypadało; lub
3) czyli dalsze w téy mierze czynności w tymże samym nastąpić powinny sądzie.

§. 11.

W tymże ostatnim przypadku Decernent znowu troskliwie rozpoznać powinien:

1) czyli na skargę może bydź natychmiast wyznaczony do instrukcyi sprawy, z zapozwaniem obu stron; albo
2) czyli nasamprzód należy osobny wyznaczyć termin do odpowiedzi na skargę,

przypozywaiąc tylko samego zaskarzonego.

§. 12.

W iakich przypadkach termin wyznaczony bywa zaraz do instrukcyi saméy sprawy, albo wprzód do odpowiedzi na skargę.

W przypadkach zwyczaynych, gdzie skarga nie zasadza się na obszernych i zawikłanych czynach, Sędzia natychmiast termin do instrukcyi sprawy, według dokładnieyszego w §. 25. dziewiątego Tytułu ustanowienia naznaczy. Gdy się iednak okaże z natury okoliczności, lub osnowy skargi i protokułu informacyinego: że sprawa szczególniéy potrzebować będzie obszernego wyłuszczenia; gdy albo zasada skargi polega na rozlicznych z sobą powiązanych i zawikłanych czynach, do których wyiaśnienia potrzebny bydź może okoliczny rozbiór i formalne dowodów przyięcie, albo że iest podobieństwo, iż pozwany przez daleko sięgaiące zarzuty bronić się będzie przeciw pretensyi powoda; wolno Sędziemu naznaczyć wprzód termin do odpowiedzi na skargę, a nań samego tylko zaskarzonego zapozwać. Podobnież, gdy Sędzia początkowo w mniemaniu, że sprawa nie będzie potrzebować obszernego wyłuszczenia, naznaczył w niéy zaraz termin do instrukcyi; w czasie zaś następnym okaże się z tymczasowych zaskarzonego doniesień, lub innych okoliczności, że sprawa na pierwszy rzut oka prosta i nie wiele zawikłana, przez daleko zachodzące zarzuty, przez denuncyacye *litis*, przez zawiłe, a z tegoż samego co i skarga, interesu pochodzące pretensye zwrotne, i t. d. obszernieyszego, niżli ze skargi domyślać się można było, potrzebuie wyłuszczenia; może Sędzia naznaczony z początku do instrukcyi termin zwrócić zaraz do saméy na skargę odpowiedzi, musi iednak wcześnie uwiadomić

o tém powoda, iżby mu przez zieżdżanie na termin, gdzie w takowych odmiennych okolicznościach obecność iego nie może iuż bydź użyteczną, albo w innym względzie niepotrzebne koszta zrządzone nie były.

§. 13.

Rozważanie takowych okoliczności i czyli w miarę ich termin na skargę tylko do odpowiedzi, lub zaraz do instrukcyi całéy sprawy wyznaczyć wypada, wymaga szczególniéyszéy uwagi, i nayściśleyszego ze strony Decernenta zastanowienia się; od tego albowiem szczególniéy, z iednéy strony przyśpieszenie, z drugiéy zaś gruntowność i dokładność instrukcyi zależy.

§. 14.

Jak ma bydź ułożona rezolucya: I. Gdy termin tylko do odpowiedzi na skargę iest wyznaczony.

I. W przypadkach więc, gdzie wprzód tylko termin do odpowiedzi na skargę oznaczyć wypada, należy pozwanemu, przesyłaiąc mu całą skargę wraz z załączonemi do niéy annexami, na piśmie zalecić:

1) Aby powoda w iego żądaniu niezwłocznie zaspokoił i załatwił przyczynę zaniesioney przezeń skargi; albo gdyby się nie sądził do tego obowiązanym, doniósł o tém sądowi w oznaczonym czasie; a na terminie w końcu tegoż czasu wyznaczyć się maiącym, stanął przed deputowanym sądu, który mu wymienionym bydź powinien, dla dokładnieyszego wysłuchania go względem osnowy skargi i podanych w niéy czynów, i aby wszelkie do dokładnego wyiaśnienia sprawy należące wiadomości, iak mu takowe nayleplépy są wiadome i stósownie do prawdy udzielił; wszelkie także znayduiące się

w ręku iego dokumenta i inne pisma do wyiaśnienia sprawy służyć mogące, miał z sobą.

2) Pospolicie, i ieżeli którakolwiek z wyrażonych w trzecim Tytule §. 4-8. uwalniaiących nie zachodzi przyczyn sądowi wiadoma, zaskarzony powinien bydź zapozwany do osobistego stawienia się, z ostrzeżeniem aby, iezeli z iakowéy prawem dozwoloney przyczyny nie chce lub nie może dopilnować terminu osobiście, o tém sądowi wcześnie przed terminem doniósł i zachodzące przeszkody przez wiarogodne świadectwa udowodnił, przytém zaś wymienił Kommissarza sprawiedliwości, którego sobie do sprawy obrał za Pełnomocnika.

Dodatek §. 50. Zapozew do osobistego stawienia się, z dodaniem przepisanego tu ostrzeżenia, wtenczas tylko ma mieysce, kiedy Sędzia obecność strony do dochodzenia prawdy uważa za koniecznie potrzebną. (§. 1. Dodatku.)

3) Oznaymić należy pozwanemu, że mu wolno wybrać sobie assystenta prawnego z ustanowionych przy sądzie Kommissarzy sprawiedliwości, lub dopraszać się wcześnie przed terminem u sądu o przydanie mu assystenta.

4) Jeżeli się okaże ze skargi, lub z sporządzonego w téy mierze protokułu informacyinego, że pozwany według wszelkiego podobieństwa znaydować się będzie w potrzebie domagania się od powoda lub trzeciego wydania iakowego dokumentu; albo że zaniesie denuncyacyą *litis*, lub żądać będzie przybra-

nia, albo przypozwania kogo innego, należy go w téyże saméy rezolucyi ostrzedz, że o wszystko, czego mu w tym względzie potrzeba będzie, wcześnie przed terminem u sądu wniosek uczynić powinien.

5) Do tego rozkazu dodana bydź powinna przestroga: że gdyby pozwany nie zgłosił się w ciągu oznaczonego czasu, ani na wyznaczonym terminie przez nieposłuszeństwo wcale nie stanął, nietylko spadną nań wszystkie koszta, ale nadto przedstawione w skardze czyny za rzetelne przyięte, to zaś, czego według takowych przepisy Prawa wymagaią, przeciw niemu będzie ustanowione, niemniéy na dalszy powoda wniosek exekucya nakazaną zostanie.

§. 15.

Takowéy rezolucyi prześle się powodowi lub iego Pełnomocnikowi dla iego wiadomości prosta tylko kopia.

§. 16.

II. W przypadkach, gdy według §. 12. termin na skargę zaraz do instrukcyi całéy sprawy iest wyznaczony, rezolucya do pozwanego równymże sposobem musi bydź ułożona, ten iednak nietylko do odpowiedzi na skargę, ale nadto do dalszéy w téy mierze z powodem rozprawy wyraźnie zapozwanym bydź powinien.

II. Gdy zaraz termin do instrukcyi iest wyznaczony.

§. 17.

Powód zaś w tych przypadkach na tenże termin również na piśmie zapozwanym bydź powinien z zaleceniem, aby wszelkie u niego znayduiące się, lub w tym przeciągu cza-

su dostać ieszcze mogące wiadomości i dokumenta, do wyiaśnienia sprawy służyć mogące ze sobą przyniósł. Do takowéy rezolucyi należą oznaczone §. 4. rozporządzenia względem uzupełnienia niektórych w skardze niedokładności, które iednak biegu sprawy nie zatrzymuią.

§. 18.

Do wydanéy w téy mierze do powoda rezolucyi dodać należy przestrogę, że gdyby na wyznaczonym terminie przez nieposłuszeństwo nie stanął, wszelkie koszta, dotąd urosłe, niemniéy pozwanemu przez niestawienie się iego zrządzone, na niego włożone będą, i że odłożenie aktów nakazaném zostanie.

TYTUŁ SIODMY.

O ułożeniu i wręczaniu rozrządzeń, czyli rezolucyi sądowych.

§. 1.

Ogólny przepis względem układania rezolucyi sądowych.

Rezolucye na skargę, niemniéy wszelkie w ogólności rozporządzenia sądowe, powinny bydź ułożone w iasnym, niewymuszonym i powszechnie zrozumiałym stylu, czyli sposobie pisania; osoba i mieysce pobytu pozwanego, powinny w nich bydź tak dokładnie wyrażone, aby przy ich wręczaniu żadna nie mogła wydarzyć się omyłka, lub nieporozumienie; cokolwiek zaś pozwany ma czynić lub dopełniać, musi bydź wyra-

żone iasno i z dokładnością; niemniéy czas, w ciągu którego, oraz termin, do którego rozrządzeniu zadosyć uczynić potrzeba, powinien bydź dokładnie oznaczony, łącząc do tego przestrogę względem niepomyślnych skutków, iakich się ma spodziewać pozwany z uchybienia temuż rozkazowi, co wszystko iasnemi i wyraźnemi słowy wyszczególnić należy.

Dodatek §. 51. Wszelkie zapozwy i rozporządzenia sądowe, chociażby do stron za granicą mieszkaiących były wydane, w języku niemieckim ułożone bydź powinny.

Dodatek §. 52. Kiedy urzędnik do składu Regencyi należący, lub podwładny iéy Officyalista, przed sąd nie w mieyscu zamieszkania iego będący zapozywa się, należy o tém przy wydawaniu zapozwu uwiadomić właściwą Regencyą lub przełożoną bezpośrednio zapozwanemu władzę.

§. 2.

Jak należy adresować zapozwy do osób moralnych, albo

Gdy do magistratu, kollegium, instytutu, kapituły, gminy lub innych osób moralnie wziętych ma wychodzić na piśmie rezolucya, takowa tylko w ogólnym wyrazie (*nomine collectivo*) do magistratu, kollegium, gminy i t. d. adressowaną bydź powinna.

§. 3.

pod opieką zostaiących.

Jeżeli zapozywa się szalony, słaby na umyśle, głuchoniemy, sądownie uznany marnotrawca, lub inna iaka z powodu małoletności, albo z innéy przyczyny pod opieką zostaiąca osoba, rezolucya adressuie się do opiekuna, lub gdy pozwany tak z swéy osoby, iako i względnie przymiotu rzeczy spornéy, pod władzą oycowską zostaie, tylko do oyca. W prowincyach, gdzie opieka płci

ieszcze ma mieysce, pozew iednak do saméy tylko zaskarzonéy niewiasty adressuie się, ta zaś do wystawienia dowodu wręczenia nie potrzebuie kuratora.

§. 4.

O pozwach przez rekwizycyą.

Gdy kto inną zwyczayną iuryzdykcyą, w kraiu lub za granicą maiący, iest obowiązany względem spornego przedmiotu poddać się wymiarowi sprawiedliwości w sądzie, gdzie był zaskarzonym, należy wydać rekwizycyą do zwyczaynéy pozwanego zwierzchności, a w niéy, pod przyrzeczeniem wzaiemności w podobnych przypadkach, upraszać ią, aby pozwanemu przesłany zapozew wraz z załączonemi do niego annexami wcześnie wręczyć kazawszy skutki niedopełnienia go mu oznaymiła, a zaświadczenie uskutecznionego wręczenia iaknayprędzéy nadesłała.

§. 5.

Staranie o przesłanie teyże rekwizycyi należy do powoda, który także przy obcym sądzie kogo ustanowić powinien, któryby tam koszta założył, i co potrzeba podług tamecznego zwyczaiu załatwił.

§. 6.

Do takowéy rekwizycyi przyłącza się rezolucya albo otwarta, lub też zarazem iéy kopia, aby sąd obcy z niéy przekonać się mógł, iż sąd rekwiruiący juryzdykcyi iego w niczém sobie nie przywłaszcza.

§. 7.

Gdy do powoda chociaż obcego, który się iuż do sądu z skargą zgłosił, wypada co wydać na piśmie, nie potrzeba na to żadnéy rekwizycyi zwyczaynéy iego zwierzchności, lecz ieżeli ieszcze w mieyscu sądu nie usta-

nowił Pełnomocnika, przesyłanie takowych rezolucyi może się uskutecznić zwyczayną drogą przez pocztę.

§. 8.

Wyższe sądy kraiowe we wszelkich, w pierwszéy lub drugiéy instancyi do nich wytaczaiących się sprawach mogą i powinny zapozywać interessowane strony bezpośrednio, chociażby te w niższym ich Departamentu sądzie miały swoie *Forum*.

§. 9.

Gdy rekwirowany sposobem przyzwoitym sąd kraiowy wzbrania się wręczyć kazać przesłany sobie zapozew, tedy o tém, ieżeli to iest sąd niższy, wyższéy iego instancyi donieść należy, aby mu to zganiła i onegoż ukarała. Gdyby zaś wyższy Sędzia nie chciał zniewolić podwładnego sobie sądu niższego do uskutecznienia wręczenia, lub gdyby on sam był tym, który się wzbrania takowe dopełnić, naówczas do Dworu (Wydziału sprawiedliwości w Berlinie) o tém raport uczynić potrzeba.

§. 10.

W każdym przypadku sąd kraiowy, wręczenie niesłusznie i bez pozornéy przyczyny odmawiaiący, wszelkie zwrocić musi zrządzone przez to koszta, i wynagrodzić powodowi lub extrahentowi wynikłą dla niego z opóźnienia szkodę, a prócz tego ieszcze stósownie do okoliczności wskazanym bydź powinien na proporcyonalną karę.

§. 11.

Jeżeli sąd zagraniczny wzbrania się uskutecznić wręczenie, albo na powtarzane odezwy nie odpowiada, należy o tém donieść

Wydziałowi interessów zagranicznych, aby tenże przełożoną wzbraniaiącemu się sądowi władzę przez stósowne przełożenia nakłonił do załatwienia zachodzących trudności.

Jeżeli takowe trudności tą drogą załatwione bydź nie mogą, tedy o to idzie: czyli w mieyscu pobytu pozwanego znayduią się notaryusze; a w tym razie extrahentowi zalecić należy, aby pozew wręczyć kazał przez notaryusza.

Skoro zaś i ten sposób wręczenia mieysca nie znayduie, adressowany do sameyże strony pozew posłać iéy należy bezśrednie przez pocztę, a odeyście onego wziętym do akt rewersem pocztowym udowodnić. Jeżeli na to w czasie dwa razy tak długim, iak według zwyczaynego biegu poczt do nadeyścia odpowiedzi potrzeba, żadne ze strony pozwanego oświadczenie się nie nastąpi, naówczas extrahent może złożyć z poczty mieyscowéy zaświadczenie: że expedycya rzeczywiście oddaną była pozwanemu, albo przynaymniéy dowieśdź, iż tenże w czasie nadeyścia tam poczty i w mieyscu, dokąd rezolucya była adressowaną, istotnie przebywał; a pod ów czas wręczenie przyimie się za dostatecznie wykazane.

Gdy zaś extrahent nie może złożyć takowego z poczty zaświadczenia, ani wzmiankowanego dowodu dostawić, pozew musi bydź raz ieden podany do gazet prowincyi, w któréy sąd wydaiący go odbywa swe urzędowanie. Poczém powód powinien exemplarz tegoż numeru gazet przesłać pocztą pozwanemu i złożyć zaświadczenie o iego odeyściu.

§. 12.

O zapozwach edyktalnych.

Prócz tego, co się niżéy w właściwych przepisze tytułach, względem konkursów i processów likwidacyinych, *uwolnienia od długów i służebności dóbr nieruchomych* i względnie innych spraw rodzaiów, zapozwy edyktalne w processach cywilnych wtenczas tylko maią mieysce, gdy włóczęga, którego pobyt iest niewiadomy, a którego nigdzie w kraiu wynaleść nie można, i żadnego maiątku w kraiu nie posiada, ma bydź do sądu tuteyszego pociągnięty i przeden zapozwany.

Dodatek §. 53. W skargach o injurye, lub w denuncyacyach z powodu injuryów przeciw osobom zagranicznym zaniesionych, którym zapozew wręczonym bydź nie może, również mieysce ma zapozew edyktalny, ieżeli zaskarzony nie iest przeieżdżaiącym, lecz podług Tyt. II. §. 23. iako włóczęga uważanym bydź powinien.

§. 13.

Skoro włóczęga w kraiach tuteyszych iest przydybany natenczas zachowuie się przepis Drugiego Tytułu §. 22. i zapozwu edyktalnego iuż nie potrzeba. Jeżeli posiada ruchomy lub nieruchomy w kraiach tuteyszych maiątek, należy mu, iako nieprzytomnemu według przepisu Po. Pr. Kr. w Cz. II. Tyt. XVIII. §. 19. i następ. przydać opiekuna, od którego potém zależeć będzie zdania i wniosku, czyli potrzeba będzie do processu wydać pozew edyktalny do nieprzytomnego. Gdy iednak żaden z tych przypadków nie zachodzi, o wydanie zapozwu edyktalnego po takowego włóczęgę można się dopraszać w iuryzdykcyi, gdzie miał na ostatku wiadome swe zamieszkanie, nim się wziął do tułackiego

sposobu życia, albo gdyby toż zamieszkanie znaiomém nie było, bądź że nie znayduie się w kraiach tuteyszych, o zapozwanie go edyktalnie w mieyscu iego urodzenia domagać się potrzeba.

§. 14.

Kto żąda, aby włóczęga edyktalnie był zapozwany, powinien dowieśdź, że niewiadomy iest pobyt iego, i że w wyśledzeniu iego nadaremne czynił usiłowania. Sędzia zaś według zachodzącego przypadku ściśle rozważy i z rostropnością rozpozna: czyli w okolicznościach, w iakich pozwany opuścił mieysce swego urodzenia, lub dotychczasowe swe zamieszkanie, tudzież w miarę upłynionego dotąd czasu, znayduią się istotne powody uważania go za włóczęgę w myśli i znaczeniu prawa, niemniey czyli usilność, którey powód według oświadczenia swego miał użyć na wybadanie iego pobytu, za stósowną i dostateczną uważać należy.

§. 15.

Gdy po takowém rozpoznaniu okaże się, że zapozew edyktalny może bydź wydany, wymieni się w nim osoba powoda, wzmiankuiąc krótko o przedmiocie i zasadzie skargi, a zaskarżony zapozwie się na pewny termin z ostrzeżeniem dalszego zaocznego postępowania. Takowy termin wyznacza się pospolicie na trzy miesiące od daty nastąpionego zapozwu wywieszenia. Jeżeli zaś ostatni wiadomy pozwanego pobyt iest więcey iak o mil 50. odległy od mieysca, gdzie sąd pozywaiący znayduie się, termin na sześć miesięcy wyznaczyć potrzeba.

§. 16.

§. 16.

Skoro pozwany ani przed terminem, ani na terminie nie zgłasza się, powód przysięgą stwierdzić powinien:

Że istotnie przyłożył usilności na odkrycie mieysca pobytu pozwanego i że iednak ani przed zapozwem ani po wydaniu onego, wiadomości o nim nie odebrał.

Po wykonaniu przysięgi wydaie się zaocznie dalsza decyzya, stósownie do przepisu Tytułu następuiącego, a wyrok zaoczny zamiast przesłania go pozwanemu, wywiesza się przez cztery tygodnie w mieyscu zwyczayném posiedzeń sądu.

§. 17.

Jeżeli przed wydaniem wyroku zaocznego właściwy pozwanego pobyt zostanie wyśledzonym z pewnością, tak dalece, że zwyczayny pozew może mu bydź tam wręczony, zapozew edyktalny cofnąć należy. Póki iednak ieszcze iest wątpliwość: czyli zwyczayne wręczenie będzie mogło nastąpić lub nie, wypada wprawdzie potrzebne uczynić w téy mierze kroki, zapozwu atoli edyktalnego cofnąć nie potrzeba, iżby na zasadzie iego można daléy w sprawie postąpić, gdyby zwyczayne wręczenie mieysca niemiało.

§. 18.

O cytacyach realnych.

Przez cytacyą realną rozumie się, gdy zapozwany przez woźnego sądowego sprowadzony, a nawet w potrzebie użyciem gwałtu przed sąd stawionym bywa; ta zaś w sprawach obywatelskich *(causis civilibus)*, wtenczas tylko ma mieysce, gdy przytomność takowéy osoby, celem dochodzenia prawdy, zapozwanéy, a na zaszłą do niéy zwyczayną cytacyą przez nieposłuszeństwo niestawią-

cey, iest koniecznie potrzebną, tak iż bez niey nawet zaocznie nie możnaby daley postąpić w działaniu i instrukcyi sprawy.

§. 19.

O wręczaniu przez kogo.

Zapozwy i inne rozrządzenia pospolicie przez ustanowionego na to i przysięgłego woźnego sądowego wręczane bydź powinny, chybaby extrahent żądał wyraźnie, aby wręczenie iemu samemu było zostawione; w tym iednak przypadku musi się postarać o zupełnie godne wiary na to zaświadczenie.

Dodatek §. 54. Wydane od sądow cywilnych do podofficerów i prostych żołnierzy zapozwy niewręczaią się samemu pozwanemu, lecz Szefowi kompanii lub szwadronu, a pod niebytność iego kommenderuiącemu, dla załatwienia dalszego wręczenia onegoż zapozwanemu. Na odpisie zapozwu, który zawsze dołączonym bydź powinien, zaświadcza przełożony officer, iego odebranie z przyrzeczeniem, iż pozwany o wydanym do niego zapozwie w czasie przyzwoitym uwiadomionym zostanie.

Dodatek §. 55. Przy wręczaniu zapozwów officerom w czynnéy służbie przy pułkach lub batalionach będącym, skoro zapozwany osobiście stanąć musi, uprasza się zarazem kommenderuiący albo inny bezpośrednio mu przełożony, aby go, w celu dopilnowania terminu, od zdarzyć się mogących na ten czas w służbie czynności, ieżeli to bydź może, uwolnił.

Jeżeli osobista officera obecność nie iest koniecznie potrzebną, uwiadomienie to nieczyni się, zapozwany zaś, skoro osobiście chce stanąć, a czynności w służbie mu są na przeszkodzie, powinien albo domagać się u sądu wyznaczenia innego terminu, albo wyiednać sobie u przełożonego swego na czas przypadaiącego terminu uwolnienie od obowiązków służby.

Jeżeli wysłuchanie officera iako strony albo iako świadka łatwiéy w sądzie woyskowym aniżeli w właściwym sądzie cywilnym uskutecznioném bydź może, tedy pierwszy zostanie w téy mierze od ostatniego zarekwirowanym.

§. 20.

Zapozwy i nakazy sądowe powinny bydź wręczone tym, do których są wydane, w zwyczayném ich mieszkaniu, a osobom handluiącym w ich sklepach, lub kantorach. Jeżeli iednak pozwany tam nie zostaie się, zapozew należącym iego, lub sługom oddać potrzeba, a że to nastąpiło, z wymienieniem osoby i iéy stósunku względem pozwanego, niemniéy dnia i godziny, zapisać należy do utrzymywanego względem toku insynuacyi protokułu, albo to wyrazić w doniesieniu przez wręczaiącego woźnego pod przysięgą urzędową w tym względzie uczynić się maiącém. Gdzie? Komu?

§. 21.

Jeżeli z wymienionych dopiero osób nie znayduie się nikt, komuby zapozew mógł bydź oddany, albo gdy go nikt przyiąć nie chce, wręczyć go należy gospodarzowi.

Skoro i ten także iest nieobecny, albo wzbrania się przyiąć pozwu, należy go na drzwiach izby, lub domu przybić, nigdy go iednak obcym i nieznaiomym osobom, lub dzieciom niedorosłym powierzać nie trzeba. W iaki zaś sposób w tym przypadku nastąpiło wręczenie, dokładne o tém uczynioném bydź powinno do akt doniesienie, tak, iak w przypadku poprzedzaiącego paragrafu przepisano.

§. 22.

Komornicy domu nie są w obowiązku przyimowania wydanego do właściciela iego zapozwu, lecz do tego obowiązani są zawiadowcy i Administratorowie, niemniéy całych dóbr ziemiańskich dzierzawcy, którzy rozkazy sądowe swym panom, lub dziedzicom na ich koszt odsyłać powinni. W protokule względem wręczenia sporządzonym wyraźną uczynić należy wzmiankę, że im to zleconém zostało. Wszelakoż takowi nawet Administratorowie i dzierzawcy mogą odmówić przyięcia pozwu, ieżeli ich pryncypał lub dziedzic mieszka w teyże samey prowincyi, a zatém wręczenie wprost do niego iz łatwością uskutecznioném bydź może.

§. 23.

Ikiedyma bydź czynione,

Zapozwy powinny bydź pospolicie wręczone w dniach roboczych, nie zaś w święta i niedziele. Ztém wszystkiem za zaniedbaném tegoż przepisu dopełnieniem nie idzie nieważność wręczenia, ieżeli tylko pozwany przyiął zapozew.

§. 24.

Wręczenie przez Kommissarza,

Gdy ludzie prości i pospolici, żadnéy wiadomości i doświadczenia w interessach nie maiący, zapozywaią się, rezolucya może bydź przesłaną na ręce będącéy w mieyscu ich zamieszkania lub w bliskości osoby sądowéy, dla ułatwienia wręczenia, która przytém pozwanamu osnowę zapozwu i co według niego czynić mu należy, dokładniéy wyiaśni, w każdym zaś razie, zażąda od niego tymczasowego oświadczenia się, czyli pretensyą powoda przyznaie, lub czyli chce iść do processu; a sporządzony w téy mierze protokuł prześle sądowi pozywaiącemu.

W ogólności każdy sąd w kraiach królewskich, gdy takowe osoby zgłaszaią się do niego z odebranym pozwem, i proszą o iego wyiaśnienie, iest obowiązany, bydź im w téy mierze pomocą i potrzebne im udzielić obiaśnienie; pozywaiący zaś sąd o tém uwiadomić,

§. 25.

Wolno także i w innych przypadkach sądom, przez Burmistrzów i Sędziów w miastach, za pośrednictwem zostaiących pod ich rozkazami woźnych sądowych; na wsiach zaś przez Woytów i sądy wieyskie kazać uskuteczniać wręczenia; a te (ieżeli sąd pozew wydaiący iest ich przełożoną, lub wyższą instancyą), wręczenie pod karą dowolną ułatwiać powinny. Jeżeli zaś wręczenie ma nastąpić w okręgu juryzdykcyi obcego sądu, o zalececenie w téy mierze według przepisu §. 4. u sądu wyższego Prowincyi w każdym razie dopraszać się należy, chybaby kollegia sądów kraiowych pogranicznych Departamentów, dla oszczędzenia czasu i kosztów raz na zawsze między sobą się ułożyły, aby niższe iednego Departamentu sądy, wychodzące od drugiego względem wręczeń zlecenia, bez dalszego odnoszenia się zobopólnie dopełniały.

§. 26.

O dowodzie uskutecznionego wręczenia.

Sam tylko rewers pocztowy z mieysca odeyścia, nie iest dostatecznym nastąpionego wręczenia dowodem, chybaby zarazem urząd pocztowy mieysca tego, do którego posłany był zapozew, zaświadczył urzędownie rzetelność oddania go pozwanemu, a extrahent

złożył takowy attest w formie wiary godnéy. Względem przesyłanych pocztą rezolucyi, zachowuie się przepis §. 7.

Dodatek §. 56. Urzędy pocztowe odebrały zalecenie, aby względem oddanych na pocztę pozwów, rezolucyi i decyzyi kontumacyalnych, co do ich odebrania i odeyścia na zasadzie ksiąg pocztowych za nagrodą 3 dgr. wydawały zaświadczenia, i aby takowe na przedłożyć im się winnéy otwartéy kopii wręczyć się maiącego zapozwu i t. d. zapisywały.

§. 27.

O insynuacyach, a) wysokiego stanu osobom.

Gdy się wydaią rezolucye do Xiążąt, Hrabiów i innych wysokiego stanu osób, własne Regencye, kancelarye lub kamery sądowe maiących, insynuacya powinna bydź uskutecznioną, na ręce takowych urzędników sądowych, chybaby ciż sami iako powodowie byli extrahentami zapozwu przeciw swemu pryncypałowi.

§. 28.

b) Urzędom ekonomicznym.

Jeżeli się zapozywa urząd ekonomiczny królewski, lub xiążęcy, wręczenie czyni się urzędnikowi ekonomicznemu, który kamerę wcześnie o tém uwiadomić powinien. Wszelakoż sam sąd pozew wydaiący, powinien prócz tego ieszcze udzielić kamerze kopią skargi, do któréy iednak przyłączenie annexów niekoniecznie iest potrzebném.

Dodatek §. 57. W skargach, które bez bliższego oznaczenia urzędu fiskalnego naprzeciw fiskusowi lub przeciw niemu wspólnie z innemi zapozwanemi są wystósowane, uważa się Fiskus Regencyi w ogólności iako pozwany, a skarga wręcza się Praesidio Regencyi.

§. 29.

Wychodzące do gmin mieyskich lub wiey- c) Innym osobom moralnym.
skich, magistratów, kollegiów, instytutów, kapituł, cechów, konfraternii, i t. d. rozkazy, oddaią się naczelnemu Burmistrzowi, deputowanemu miasta, starszemu cechu, Wóytowi i Ławnikom, a co do kollegiów, lub instytutów, ich naczelnikowi, przełożonemu, lub syndykowi. Jeżeli zaś, na powództwo samego Burmistrza, Wóyta, albo starszego w cechu i t. d., wydany został pozew, tedy takowy naybliższemu po nim wręczony bydź powinien.

Dodatek §. 58. Kiedy poiedyńczy kantor Towarzystwa handlu morskiego z powodu czynności swych handlowych i zawartych umów, w szczególności zaś w interessach kupieckich zapozywa się, pozew wystósuie i wręcza się kantorowi, zarazem zaś Dyrekcya handlu morskiego o tém uwiadomioną bydź powinna. Skoro zaś wyrok lub skarga nietycze się poiedyńczego kantoru, lecz całego Towarzystwa handlu morskiego w ogólności, na ten czas zapozew wydaie się do urzędu fiskalnego w zastępstwie Towarzystwa handlu morskiego, i wręcza się urzędnikowi fiskalnemu od Dyrekcyi jeneralnéy ustanowionemu, który raz na zawsze do zastępstwa iest upoważnionym.

§. 30.

Włościanie, całkownicy czyli kmiecie, d) Całkownikom, zagrodnikom, it.d.
zagrodnicy, pieszą pańszczyznę odbywaiący, *ogrodnicy i domłocki* obowiązani komornicy i inni, ktorych za gminę uważać nie można, powinni bydź zapozywani przez okólnik, a wręczenie uskutecznia się według przepisu §. 24.

§. 31.

Gdy kilku razem pozywać wypada inte- e) Kilku razem pozwanym.
ressentów, ten, któremu rozkaz oryginalny

naprzód się do rąk dostał, powinien natychmiast oświadczyć woźnemu: czyli go chce odesłać swym wspólnikom lub nie. Skoro zechce wziąć na siebie odesłanie, rezolucyą zostawić mu należy, lecz o tém przyrzeczeniu zrobiona będzie wyraźna wzmianka w dowodzie wręczenia, albo w sporządzonym w téy mierze protokule; gdyby albowiem takowy interesent nadspodziewanie miał zaniedbać udzielenia go, czyli wręczenia swym współpozwanym, a przeciw nim nie mogło mieć mieysca postępowanie zaoczne, lecz wypadało powtórny wydać pozew, w tym razie opieszały współzapozwany obowiązany iest wynagrodzić powodowi wszelkie ztąd wynikaiące dla niego szkody i koszta. Jeżeliby zaś odbieraiący naypierwéy zapozew, nie chciał wziąć na siebie dalszego onegoż rozesłania, oryginał powinien bydź okazany wszystkim interesentom, i zostawiony u ostatniego. Wolno także każdemu przepisać sobie z niego kopią; wszelakoż oryginał nie może bydź z tego powodu zatrzymywany dłużéy nad dwie, lub trzy godziny, albo przynaymniéy nad czas nieodbicie potrzebny do zrobienia takowéy kopii, w miarę okoliczności.

§. 32.

f) Do kilku razem sukcessorów.

Jeżeli rozkaz iest wydany do kilku razem sukcessorów, a spadek ieszcze niedzielny, wręczenie czyni się w domu, w którym spadkodawca umarł. Skoro zaś podział iuż nastąpił, a extrahent nie wie dokładnie, iakich i wielu kto zostawił sukcessorów; dosyć, gdy się iednego tylko wymieni, i onemu wręcza pozew. Jeżeli takowy dziedzic ma współsukcessorów, winien im o zaszłym pozwie dać wiadomość, lub o ich osobach i

mieyscu pobytu wcześnie donieść Sędziemu, aby do nich osobne nakazał wręczenie, bo inaczéy będzie podobnież w odpowiedzi powodowi za wszelkie przez zaniedbanie tego obowiązku zrządzone mu szkody i koszta. Wszelakoż o tym obowiązku, i o skutkach uchybienia onego, należy wyraźnie w rezolucyi ostrzedz takowego sukcessora.

§. 33. *a.*

g) Do niewiadomych sukcessorów.

Jeżeli sukcessor lub mieysce iego pobytu nie iest ieszcze wiadome, zapozew powinien bydź wręczonym albo iuż mianowanemu, lub na żądanie powoda do sprawy ustanowić się maiącemu kuratorowi pozostałości.

§. 33. *b.*

h) Do opiekunów.

Kiedy opiekun zapozywa się, a sąd przed który wytoczył się process, stanowi oddzielne od sądu opiekuńczego kollegium, w tym razie również iak w przypadku §. 28., sądowi opiekuńczemu kopią skargi udzielić należy.

§. 34.

Chociażby zapozwy do kilku razem opiekunów i kuratorów były wydane, dosyć wszelakoż będzie, gdy takowe iednemu z nich tylko wręczone zostaną, a tenże będzie obowiązanym oznaymić o tém swemu współopiekunowi. Toż samo się rozumie względem Przełożonych nad kościołami, szkołami, i innemi instytutami pobożnemi.

§. 35.

i) Do sukcessorów, gdy proces już iest w biegu.

Gdy kto w kraiach Królewskich wprawdzie nie zamieszkały, lecz w nich dobra nieruchome posiadaiący, wdał się raz w process w którymkolwiek z sądów kraiowych, insynuacya wychodzących po iego zeyściu rozkazów sądowych czyni się iedynie w tutey-

szych iego dobrach, a maiący ie w posiadaniu dziedzic, czyli to spadek iest dzielny, lub ieszcze niedzielny, musi o tém oznaymić swym współinteressentom, albo w przypadku uchybienia, bydź im za to w odpowiedzi; należy mu iednak oświadczyć to w rezolucyi według przepisu §. 32.

§. 36.

k) Do stron, które w ciągu processu z mieysca się oddaliły.

Gdy w toczącym się iuż processie strona w mieyscu sądu ustanowiła pełnomocnika, lub assystenta, albo o przydanie takowego dopraszała się i pozyskała, wszelkie wychodzące rezolucye oddaią się temuż iéy zastępcy. Gdy zatém strona mieysce swego zamieszkania odmienia lub tak dalece ukrywa się, że iéy wynaleść nie można, a tém bardziéy, gdy się z kraiu wynosi i mieysce iéy pobytu nie iest wiadome, a z tego powodu assystent iéy lub pełnomocnik, w téy lub owéy do sprawy należącéy okoliczności nie może potrzebnéy uzyskać informacyi, nie potrzeba w tym razie zapozwu edyktalnego, lecz dosyć, gdy assystent lub pełnomocnik doniesie z obowiązku o nieobecności strony i że pobyt iéy iest niewiadomy, gdyż naówczas, według osnowy wydanéy rezolucyi postąpi się zaocznie, a strona sama sobie przypisać powinna, że wiedząc o processie, nie dała żadnéy o swym pobycie wiadomości. Jeżeli zaś takowa strona, która wdawszy się w process, potém się oddaliła, mimo przepisu Tytułu III. §. 20. ieszcze nie iest opatrzona assystentem albo pełnomocnikiem, wychodzące do niéy dalsze rozporządzenia oddaią się w dotychczasowém iéy zwyczayném mieszkaniu, a ieżeli ich tam nikt nie

chce przyiąć, postąpi się w téy mierze według przepisu §. 21.

§. 37.

O zaświadczeniu uskutecznionego wręczenia.

Każdy, komukolwiek są oddane rozkazy lub rezolucye sądowe, wychodzące od ustanowionych przez Sędziego deputowanych lub Kommissarzy, w moc danego im zlecenia, przyiąć ie powinien, nie wzbraniaiąc się tego pod żadnym pozorem i wymówką, iakoby tytuł lub co innego w napisie nienależycie było wyrażoném, a to pod karą dowolnie wyznaczyć się maiącą. Owszem, o wydarzoném w téy mierze ubliżeniu, po odebranym zapozwie donieść powinien, aby go można na przyszłość uniknąć.

§. 38.

Jeżeli pozwany umie pisać, lub obecne są osoby pisać umieiące, odebranie rezolucyi poniżéy wydanéy przez kancellaryą i tym końcem woźnemu oddanéy kopii, na piśmie zaświadczyć powinien, w przypadku zaś oporu spodziewać się może, iż na karę pieniężną od 1. — 10. Talarów, lub inną dowolną, w miarę okoliczności i osób wyznaczyć się maiącą wskazanym zostanie.

§. 39.

Gdy się kto wzbrania zaświadczyć, że zapozew odebrał, woźny zapisze to do protokułu, albo osobie sądowéy zezna pod przysięgą urzędową, w iakim czasie i gdzie nastąpiło wręczenie, co na to odpowiedziano, lub co innym sposobem w téy mierze zaszło; to albowiem dosyć będzie do wykazania uskutecznionego wręczenia. Gdy zaś w dalszym czasie takowéy opornéy stronie ma bydź wręczona iaka rezolucya, to nastąpić powinno własnym iéy kosztem przez exeku-

tora. Także i ten, kto wręczaiącego woźnego lub exekutora słowy obelżywemi, albo uderzeniem go krzywdzi, będzie za to pociągnięty przez urząd fiskalny do odpowiedzi i kary.

§. 40.

Cokolwiek woźny sądowy względem nastąpioney przez niego insynuacyi zezna pod przysięgą, przyiąć należy za prawdziwe i rzetelne dopóty, póki zapozwany dostatecznym do przekonania sędziego sposobem nie wykaże, iż rzecz inaczéy się ma.

§. 41.

Gdy się okaże, że wręczaiący woźny fałszywe uczynił doniesienie, ma bydź ze służby oddalonym, prócz tego zaś za nadwerężenie przysięgi urzędowéy ukaranym według przepisu Po. Pr. Kr. w Części II. Tyt. XX. §. 333. 334. i 340. Strona także, która temu była winną, albo woźnego do fałszywego powodowała raportu, również za to na dowolną lecz surową skazaną zostanie karę.

§. 42.

Obwieszczenie zapozwów edyktalnych.

Zapozew edyktalny zwyczaynie poiedyńczo tylko wydaie się, i tylko w sądzie nakazuiącym iéy wydanie, wywiesza się; chybaby zapozwany na ostatku w inném mieyscu, za okręgiem sądu, iednak w kraiach królewskich, lubo tylko czas krótki, podług odebranych wiadomości przebywał. W takowym przypadku drugi ieszcze exemplarz zapozwu wygotować i na wzmiankowaném ostatniém iego przebywania mieyscu wywiesić należy.

§. 43.

Takowe atoli zapozwy ogłoszone i umieszczone bydź powinny w Dzienniku Intelli-

gencyinym i gazetach Prowincyi, gdzie się sąd znayduie; albo według uznania sądu, w podobnych pismach innych Prowincyi Królewskich, lub obcych, a to po trzy razy; tak iednak, aby trzecie obwieszczenie naymniéy na cztery tygodnie przed terminem nastąpiło; i wszystkie trzy numera, w których się zawiera pozew, wcześnie do akt mogły bydź wzięte.

Dodatek §. 59. Wywieszenie zapozwów edyktalnych i innych obwieszczeń i wezwań publicznych za mieyscem posiedzeń sądu, w którym takowe na domaganie się stron interessowanych wydane zostały, nie iest potrzebném.

Umieszczenie zapozwów edyktalnych w gazetach kraiowych, dla ich ważności nie iest koniecznie potrzebném, owszem dosyć, kiedy publiczne ich ogłoszenie uskutecznia się przez Dziennik Iitelligencyiny. Wolno iednak Sędziemu w przypadkach zachodzących, skoro to uzna za rzecz stósowną, kazać umieścić zapozew także w gazetach. Zresztą obowiązkiem iest sądów, przy ułożeniu zapozwów i obwieszczeń, w pismach publicznych ogłosos ć się maiących na to uważać, aby takowe, ile to bez uszczerbku ich dokładności nastąpić może, były krótkie, i aby przytém wszelkich, ile możności unikano rozwlekłości niepotrzebnych.

Dodatek §. 60. Pod wyrazem: miesiąc, rozumie się w zapozwach edyktalnych zwyczayny miesiąc podług kalendarza.

§. 44.

Czyli i w iakich gazetach zagranicznych zapozwy umieszczać należy, oznaczy sąd w miarę okoliczności i uczynionych mu w téy mierze doniesień.

§. 45.

Wszelakoż nie potrzeba, aby pozwy sądów królewskich były ogłaszane przez ga-

zety lub pisma publiczne takich kraiów obcych, z których podobne pozwy nie zwykły bywać do kraiów tuteyszych przesyłane *n. p.* Anglii, Hollandyi, Francyi, i t. d. lecz dosyć będzie, gdy się ie ogłosi tylko w gazetach prowincyi królewskich, naybliżéy tychże państw leżących.

§. 46.

O umieszczenie pozwów edyktalnych w gazetach i Dziennikach intelligencyinych, niemniéy o złożenie do akt exemplarzy, pospolicie sam sąd starać się, a tym celem potrzebne rozkazy, odezwy i rekwizycye wydawać powinien. Gdy iednak extrahent sam chce wziąść na siebie ułatwienie tego interessu, nie można mu tego odmawiać, lecz w tym przypadku sam sobie przypisze, ieżeli znaydzie się iaka z tego powodu niedokładność, przez którą powtórzenie pozwu edyktalnego będzie koniecznie potrzebném.

§. 47. *a.*

Skoro zapozew edyktalny tym sposobem iest ogłoszony, a trzy exemplarze Dziennika intelligencyinego i gazet do akt wzięte zostały, pozew zachowuie moc i dzielność prawną, chociażby wywieszony w mieyscu sądowém exemplarz przed czasem był zdięty, lub oderwany, albo innym przypadkiem zaginął. Jeżeli zaś uchybiono w czém przy ogłoszeniu przez gazety i pisma intelligencyine, takowa niedokładność sprostuie się kosztem tego, kto był temu winien, mianowicie przez powtórzenie pozwu i odłożenie terminu na czas tak długi, ile go przy pierwszém ogłoszeniu brakowało. Wszelakoż, ieżeli takowe uchybienie nie wydarzyło się we wszystkich, lecz tylko w iedném z pism

publicznych, umieszczenie przedłużonego terminu potrzebne iest tylko w téy gazecie, lub doniesieniach intelligencyinych, w których zaszło takowe uchybienie.

§. 47. *b.*

Nie szkodzi to prawności zapozwu edyktalnego, chociażby względem przeciągu czasu między umieszczeniem iedném a drugiém w pismach publicznych, termina Prawem przepisane ściśle zachowane nie były, lecz dosyć będzie, gdy tylko od pierwszego umieszczenia do oznaczonego terminu zupełny upłynął przeciąg czasu prawem oznaczony. Ztémwszystkiem, chcąc ile możności wszelkich uniknąć omyłek, kantorom intelligencyinym i redakcyom gazet wyraźnie oświadczyć należy: w których tygodniach umieszczenie za każdą razą nastąpić powinno.

Dodatek §. 61. Powtórzenie zapozwu edyktalnego wtenczas tylko iest potrzebne, kiedy przy obwieszczeniu iego przez pisma publiczne, o więcéy iak czternaście dni co do przepisanego czasu uchybiono.

§. 48.

Skutki zapozwu, należycie wręczonego.

Prócz skutków, iakie zapozew należycie wydany i wręczony, lub też publiczne obwieszczenie zapozwu edyktalnego w Dzienniku intelligencyinym Prowincyi, w razie niestawienia się pozwanego, stósownie do dodanego w nim według rozmaitości przypadków ostrzeżenia, za sobą pociąga, ma ieszcze skutki następuiące:

a) Uzasadnia się przez to wyprzedzenie czyli prewencya w przypadkach takich, w których sprawa przed więcéy niż ieden sąd może bydź wytoczoną. (Tyt. II. §. 166.)

(b) Wynika ztąd, iż sprawa uważaną iest za toczącą się (litispendencya), co sprawuie, że wydarzaiąca się potém z osobą pozwanego odmiana nie ma żadnego do iurysdykcyi wpływu. Gdy więc kto po wręczonym pozwie mieysce swego zamieszkania odmienia, albo przez wywyższenie stanu, pozyskane urzędy lub godności, przechodzi do klassy wyłączonych osób; żądać nie może, iżby dla tego sprawa miała bydź odsyłaną do sądu, któremu on teraz podlega. Z równegoż powodu muszą także i sukcessorowie pozwanego prowadzić sprawę do końca w sądzie tym, przed którym spadkodawca ich został zapozwany, chociażby z swych osób temuż sądowi podległemi nie byli.

c) Przedmiot zaskarzony staie się przez to spornym (res litigiosa) a posiadacz iego żadnéy względem niego nie może przedsiębrać odmiany, przez którąby przeciwnikowi, gdyby tenże zaczętą sprawę wygrał, iakowy urość mógł uszczerbek. Ztąd wypływa, iż taka rzecz sporna ani zniweczoną, ani zbytą, ani zatraconą, albo przez zbyteczne używanie lub zaniedbany dozór pogorszoną bydź niepowinna; inaczéy albowiem ten, kto ią w czasie wręczonego zapozwu posiadał, obowiązany iest wynagrodzić przeciwnikowi wszelką stratę, ieżeli tenże pomyślny dla siebie otrzyma wyrok, i zapłacić mu wartość rzeczy, albo nagrodzić wynikłe po wręczeniu zapozwu pogorszenie.

d) W zo-

d) W zobowiązaniach, do których dopełnienia żaden nie był wyznaczony pewny przeciąg czasu, zaskarzony zostaie przez to w przypadku zwłoki, (in mora) i podlegać musi skutkom prawnym, iakie ztąd wypływaią. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVI. §. 16. i następ. §. 64. i następ.)

§. 49.

Takowe atoli zapozwu skutki upadaią:

1) Gdy ten, na którego powództwo wydanym został, sprawy nie popiera, lecz w wyznaczonym do instrukcyi terminie wcale nie stawa, ani też sprawy w oznaczonym przeciągu czasu nie podnosi (nie reassumuie.)

2) Gdy pozwany dowodzi przed pozywaiącym go Sędzią, lub w przełożonéy iego instancyi, że to nie iest przyzwoita dla niego juryzdykcya i uchylenie terminu wyrabia. W obudwóch przypadkach insynuacya pozwu uważa się za nienastąpioną.

§. 50.

Jak dalece do przerwania preskrypcyi samo iuż zaniesienie skargi iest dostatecznem, albo czyli potrzeba także insynuacyi wydanego na nię pozwu, oznaczono w Powszechném Prawie Kraiowém (Cz. I. Tyt. IX. §. 551. i następ. §. 603. i następnych)

§. 51.

Tamże również przepisano, iak dalece na to, aby skargi przez sukcessora lub przeciw niemu wytoczonemi bydź niemogące, wszelakoż na sukcessorów przechodziły, samo

tylko wręczenie pozwu iest dostatecznem, lub czyli w téy mierze potrzeba, aby instrukcya iuż z spadkodawcą była ukończoną. (Po. Pr. Kr. Cz I. Tyt. IX. §. 363-365. Cz. II. Tyt. XX. §. 603.-606.

TYTUŁ OSMY.

O wyznaczaniu i odroczeniu terminów, oraz o skutkach prawnych, z nieposłusznego na nich niestawania wypływaiących.

§. 1.

Kto ma wyznaczać termina.

Oznaczenia terminów w sprawach, nienależy zdawać na Sekretarzy, lecz takowe przez samego członka sądu, który ie ma odbyć, wyznaczone, i w przedstawić mu się maiącym na ten koniec koncepcie rozporządzenia, zapisane bydź powinny.

§. 2.

Na co w téy mierze wzgląd mieć należy.

Przy oznaczeniu terminów deputowany sądu powinien mieć rozsądny i rozważny wzgląd na zachodzące w każdym szczególnym przypadku okoliczności. Do tych należy mianowicie większa lub mnieysza odległość stron od mieysca posiedzeń sądu, oraz obszerność i ważność sprawy, a zatém potrzebny dłuższy albo krótszy czas do przygotowania się na to, co się ma odbyć na terminie, niemniéy wzmiankowane w trzecim Tytule §. 2. osobiste stron stósunki i inne tym

podobne względy, które tu wszystkie wymienione bydź niemogą, lecz rozwadze Sędziego muszą bydź zostawione.

W szczególności zaś, co się tycze terminu do odpowiedzi na skargę i instrukcyi, takowy (chybaby szło o taki rodzay processu, w którym sprawa szczególnego wymaga przyśpieszenia), wyznaczyć należy naywcześniey we cztery, a naypóźniey w ośm tygodni od daty wydaney rezolucyi. Zdarzaiące się atoli w postępie instrukcyi dalsze termina na krótszy czas mogą i powinny bydź wyznaczane.

Z resztą Sędzia instrukcyiny, wyznaczaiąc termin, powinien także mieć roztropny wzgląd na przeciąg czasu, od umieszczenia onego w koncepcie, aż do rzeczywistego wręczenia stronie zapozwu, upłynąć mogącego.

§. 3.

Gdy sprawa do instrukcyi przychodząca, albo w ogólności przedmiot odbyć się maiącego terminu iest tego rodzaiu, że przewidzieć można, iż do iey ułatwienia więcey niż dnia iednego będzie potrzeba, deputowany sądu tak się urządzi, aby mu nie tylko popołudnie, ale i cały dzień następuiący został wolny do nieprzerwanego czynności tych zdziałania.

§. 4.

Znoszenie się z Kommissarzami sprawiedliwości.

Gdy do processu przybrać wypada assystentów, lub Kommissarzy sprawiedliwości, deputowany sądu powinien się z nimi znieść względem wyznaczyć się maiącego terminu, i taki obrać czas, aby żaden z nich nie miał przeszkody w dopilnowaniu terminu.

§. 5.

O terminach na niedzielę.

Gdy przez omyłkę wyznaczony był w pozwie termin na niedzielę lub dzień święte-

idni świą teczne przypada iących.

czny, rozumieć zawsze należy, że go wyznaczono na poniedziałek, lub dzień naybliższy po święcie; oprócz, gdy pozwany ma się stawić przed zgromadzonym sądem; bo w tym przypadku musi to nastąpić w naybliższym po wzmiankowaney niedzieli, lub święcie dniu sessyi sądowey. Jeżeli przez takową omyłkę zrządzone zostały stronie próżne koszta podróży i wydatki na życie; ten, kto nieprzyzwoity wyznaczył termin, nagrodzić ie powinien.

Dodatek §. 62. Od przepisu tego także żaden mieysca niema wyiątek w sprawach wexlowych, alimentacyinych i aresztowych. Wtenczas tylko, kiedy mowa iest o śpiesznym i naglącym areszcie, którego założenie i usprawiedliwienie bez naywiększego bezpieczeństwa odłożoném bydź niemoże, wolno czynność takową przedsięwziąć także w niedzielę i w dzień świąteczny. W takim atoli razie unikać należy z naywiększą, ile bydź może, ostrożnością wszelkiego publicznego zgorszenia i wszelkiéy przeszkody w nabożeństwie.

§. 6.

Na ieden dzień więcéy terminów naznaczać nie należy.

Deputowany sądu nie powinien wyznaczać terminu na ieden i tenże sam dzień w więcéy, niż iednéy sprawie; chybaby niezawodnie mógł bydź zapewniony, że takowych kilka terminów będzie w stanie, iak należy, załatwić. Wyznaczanie więc kilku terminów na ieden dzień, może mieć tylko mieysce w drobnych bagatelnych i istotnych sprawach wexlowych, albo gdy oświadczenie się strony wypada tylko zapisać do protokułu.

§. 7.

Notowanie, czyli zapisywanie terminów.

Tak deputowany, iako assystent i Kommissarz sprawiedliwości, powinni odbywać się maiące przez siebie termina dokładnie so-

bie zapisywać, aby się mogli na nie przygotować zawczasu, a zatém żaden z tychże terminów, nie był zapomnianym i nie zszedł na próżno. Kto przez opieszałość daie powód do takowego uchybienia, bez względu na różnicę i znaczenie osoby, obowiązany iest, zapłacić z własnéy kieszeni koszta tegoż terminu i wynagrodzić ie stronom.

§. 8.

Godzina odbyć się maiącego terminu.

Równie strony, iako i osoby przy instrukcyi współdziałaiące, są w obowiązku stawić się punktualnie o wymienionéy w pozwie godzinie na mieyscu do terminu wyznaczoném. Kto daie na siebie więcéy niż godzinę czekać, ieżeli przez to termin zszedł na niczém, albo gdy z powodu upłynionego czasu czynność sądowa musiała bydź przerwaną przed zupełném iéy ukończeniem, poniesie za każdą razą wynikaiącą ztąd większość kosztów. Wtenczas zaś tylko przyiąć należy, że strona na wyznaczonym pod pewném ostrzeżeniem (praeiudicium) terminie, nie stawiła się przez nieposłuszeństwo, gdy się do terminu na przedpołudnie wyznaczónego nie zgłosiła do godziny dwunastéy, a po południu do godziny piątéy.

§. 9.

Jak postąpić należy: 1. Kiedy pozwany wcale nie zgłasza się.

Gdy na wyznaczonym do odpowiedzi na skargę terminie, (bądź że tenże do saméy tylko odpowiedzi, albo też zarazem do instrukcyi całéy sprawy był wyznaczony), pozwany wcale się nie zgłasza, ani wprzód niedopraszał się o odłożenie terminu z niżéy wyrażonych ważnych przyczyn i prolongacyi onegoż nie uzyskał, względem takowego niestawienia się iego, protokuł sporządzony i dla zda-

nia w téy mierze relacyi na naybliższém posiedzeniu sądu, do registratury oddany bydź powinien.

§. 10.

Jeżeli sąd wręczenie zapozwu znaydzie należycie udowodnione, wyda w skutku tegoż protokułu przeciw niestawaiącemu przez nieposłuszeństwo pozwanemu wyrok zaoczny, uznaiąc go za przekonanego i przyznaiącego zawarte w skardze czyny, stanowiąc oraz wyraźnie, do czego powodowi podług przepisów prawa iest zobowiązanym, lub iaki mu kapitał, prowizye i koszta zapłacić powinien, albo iakie powodowi odtąd służyć maią prawa.

§. 11.

Wyrok takowy ogłasza się powodowi, albo iego assystentowi, lub pełnomocnikowi ieszcze w tenże sam dzień sądowy; pozwanemu zaś przesyła się kopia onegoż zamiast publikacyi pocztą, a rzeczywiste odeyście iéy do niego udowodnia się rewersem pocztowym, do akt wziąść się maiącym. Jeżeli pozwany mieszka w mieyscu sądu, albo w bliskości, tak, że wręczenie uskutecznioném bydź może przez woźnego, należy sposobem zwyczaynym, w przeszłym Tytule §. 37. i następ. opisanym, wnieść do akt dowód, że wręczenie istotnie nastąpiło.

§. 12.

Takowy wyrok zaoczny ma całą dzielność rzeczywistego wyroku, a zatém również w moc onego, można domagać się exekucyi, i takową nakazać. Co zaś pozwanemu albo też powodowi czynić należy, kiedy który z nich nie chce przestać na takowym wyroku, przepisano w trzecim Rozdziale czternastego

Tytułu. Gdy zatém powód nie iest opatrzony wiadomym prawa assystentem lub pełnomocnikiem, należy go obiaśnić przy publikacyi względem istotnéy takowego przepisu prawnego osnowy; co również względem pozwanego przy odsyłaniu mu wyroku zaocznego na piśmie nastąpić powinno.

§. 13.

2. Gdy pozwany się zgłasza, i

Gdy zaś pozwany stawa na wyznaczonym do odpowiedzi na skargę lub do instrukcyi terminie, oświadcza więc, albo że chce powoda zaspokoić we wszystkiém według iego żądania albo zaprzecza zupełnie iego pretensyą, lub też tylko w części.

§. 14.

a) przyznaie słuszność skargi, albo

Jeżeli oświadcza, iż pretensyą powoda we wszystkiém przyznaie, tedy względem takowéy iego deklaracyi protokuł sporządzony i kollegio podany bydź powinien. Skoro iest obecny osobiście, powinien sam podpisać protokuł, lub gdyby pisać nie umiał, takowy podpis ma nastąpić tym sposobem, iaki na podobne przypadki względnie osób pisać nieumieiących, prawa w ogólności przepisały. Jeżeli zaś oświadczenie się swoie uczynił przez pełnomocnika, ten nie tylko w ogólności według przepisu Tytułu trzeciego, powinien się legitymować plenipotencyą, ale nadto zlecenie iego do takowego oświadczenia, powinno się też dostatecznie okazać albo z sameyże plenipotencyi, albo z listów, lub instrukcyi i t. d., które tenże pełnomocnik do akt oddać musi.

§. 15.

Po czém w skutku opisanego w poprzedzaiącym paragrafie protokułu wydaie się rezolucya na naypierwszém zgromadzeniu kol.

legii, a w niéy ustanawia się iasno i wyraźnie, co pozwany według osnowy skargi i danego przez siebie oświadczenia winien dopełnić, albo zapłacić powodowi, lub iakie powodowi służyć maią prawa.

§. 16.

Takowa rezolucya równie iako wyrok ogłasza się obu stronom, albo ich assystentom lub pełnomocnikom; skoroby zaś pozwany nie czynił zadosyć przyiętemu na siebie obowiązkowi, w moc takowéy rezolucyi można się domagać exekucyi, równie iako w moc wyroku. Ręczne zaś i prywatne tylko strony nieprzytomnéy oświadczenia nie są dostateczne do wydania takowéy rezolucyi; lecz będą tylko udzielone powodowi, zostawuiąc mu, czyli w téy mierze uspokoić się, i repozycyi akt żądać, albo o sądowe takowego przyznania powtórzenie nalegać zechce. Z resztą, czyli takowe przyznanie uczynione zostało przed sądem, w którym się skarzyło, albo w innym, a przezeń zaświadczone oddaném było pierwszemu, nie stanowi to żadnéy różnicy w skuteczności takowego przyznania.

Dodatek §. 63. Kiedy dane na piśmie oświadczenie prywatne przez władzę publiczną zostało uczynioném, nie potrzeba w téy mierze żadnego sądowego powtórzenia obiętego w niém przyznania; owszem skoro toż ostatnie iest zupełnie dokładném i bezwarunkowém, może w skutku takowego rezolucya pretensyą przyznaiąca bydź wydaną.

§. 17.

b) Gdy przedmiot skargi po części tylko iest

Jeżeli zaś pozwany nie oświadcza się iasno i z pewnością względem pretensyi powoda, ieżeli sobie w téy mierze zakłada warunki, lub czyni zastrzeżenia, albo gdy część tylko

pretensyi za wiadomą przyimuie, *n p.* kapitał, lecz nie prowizyą; albo chociaż i prowizyą, lecz niższą, lub od późnieyszego terminu przyznaie; bądź gdy termin zapłaty chce mieć daléy odłożonym; albo gdy ma wątpliwość względem żądanego monet gatunku i t. d.; w tych wszystkich przypadkach przyimuie sąd, że pozwany chce iśdź do processu, a stósownie do tego dalsze w téy mierze wyda rozporządzenie. przyznany.

§. 18.

Wszelakoż gdy tylko prowizya, koszta i tym podobne uboczne pretensye, albo tylko termin zapłaty, bądź inne podobne okoliczności poboczne w sporze pozostaią; zwrócić należy szczególniéy uwagę na pogodzenie stron w dobry sposob; lub przynaymniéy na skrócenie, ile możności, sprawy; tym końcem powód, gdy z powodu, że termin był wyznaczony razem do instrukcyi iuż iest przytomny, albo przynaymniéy w bliskości znaleść go można, przywołanym bydź powinien; po czém Sędzia iaknayusilniéy o to starać się będzie, aby strony względem pozostałych w sporze punktów ubocznych poiednał; ieżeli zaś usiłowania te są nadaremne, postąpi w dalszéy instrukcyi bez odwłoki, a ta ile możności, na tymże samym ieszcze terminie ukończoną bydź powinna.

§. 19.

Gdy nakoniec pozwany zaprzecza pretensyą powoda we wszystkiém, albo przynaymniéy w częściach takich, które nie do ubocznych tylko ściągaią się punktów, i chce iść do processu, przyimie się odpowiedź iego c) Gdy pozwany zaprzecza przedmiot skargi.

na skargę i według przepisów następuiącego Dziewiątego i Dziesiątego Tytułu, dalsza w sprawie wyprowadzi się instrukcya.

§. 20

3. Gdy iest żądane odroczenie terminu.

Jeżeli zaś pozwany stanąć nie może na terminie, albo na nim należycie i dokładnie na skargę odpowiadać nie iest w sposobności, ieszcze przed terminem sądowi o tém donieść powinien, i prosić o odłożenie onego.

§. 21.

Takowe doniesienie musi nastąpić wcześnie, aby, ieżeli powód albo kto inny na termin został wezwanym o nastąpioném uchyleniu i odłożeniu onego w czasie przyzwoitym można go uwiadomić. W ogólności zaś ustanawia się: iż skoro którakolwiek z stron prośbę o prorogacyą w takim zanosiła czasie, iż stronie przeciwnéy nie można było o tém wcześnie dać wiadomość dla uniknienia kosztów, które iéy z bezużytecznych do terminu przygotowań urosły, ta na któréy żądanie termin odroczonym został, zawsze koszta ponosić będzie winna, nawet w przypadkach takich, gdzie prośba o prorogacyą z siebie saméy iest ważną i dozwoloną; oraz i wtenczas, gdy taż strona z powodu wydarzonych co do iéy osoby, lub innych przeszkód (które iednak nie doszły wiadomości strony przeciwnéy), nie mogła wcześniéy prośby o prorogacyą zanieść. Gdy zatém przypadek, sprawuiący konieczność prośby o prorogacyą, wydarzył się tak późno przed terminem, że pozwany ma przyczynę do obawy, iż Sędzia o nastąpionéy prorogacyi nie mógłby wcześnie uwiadomić powoda, tedy iego iest rzeczą uwiadomić go bezśrednie o tym przypadku i o zaniesioney wzglę-

dem prorogacyi prośbie, a to ile możności iaknayprędzéy. Jeżeli to uczynił, a wszelako powód nie odebrawszy takowéy wiadomości prywatnéy lub nie chcąc na nię uważać, z powodu nadaremnie upłynionego terminu miał bezpotrzebne koszta, zostawuie się prawnemu umiarkowaniu Sędziego, czyli powód będzie musiał sam ponieść też koszta, iako przez nieuchronny wypadek zrządzone, lub czyli ich wynagrodzenia żądać może od strony przeciwnéy.

§. 22.

Przyczyny przeszkadzaiące pozwanemu w pilnowaniu wyznaczonego terminu, ściągaią się albo do iego osoby, lub w saméy sprawie maią swą zasadę, tudzież w tém, że pozwany nie mógł ieszcze zebrać potrzebnych do odpowiedzi na skargę i dalszéy instrukcyi wiadomości.

Przyczyny, z których prośby o odroczenie terminów są dozwolone.

§. 23.

Jeżeli idzie o przedłużenie pierwszego terminu, dosyć będzie, gdy o przeszkodzie doniesie się tylko Sędziemu z pewnością, a ten nie znaydzie iéy bydź mniéy ważną. Oddzielnego na to dowodu nie koniecznie potrzeba.

§. 24.

Skoro zaś strona doprasza się o dalsze przedłużenie, a za powód podaie wydarzoną w osobie pozwanego przeszkodę, tedy ieżeli takowa nie iest powszechnie wiadomą, rzeczywistość iéy godnemi wiary swiadectwy musi bydź udowodnioną. Jeżeli dowód nie iest zaraz przyłączony, a przyczyna z siebie saméy iest ważną i nie bez podobieństwa do prawdy, należy wprawdzie względem żądanego przedłużenia według przepisu następu-

iącego paragrafu, potrzebne wydać rozporządzenie, zarazem zaś nakazać stronie złożenie ieszcze takowego dowodu, a skoro go złożyć nie może, wskazać ią za nierzetelność podania na karę porządkową od pięciu do dwudziestu Talarów.

§. 25.

Jeżeli Sędzia doniesioną przeszkodę ważną bydź znayduie, powinien wprawdzie odłożyć termin, przytém iednak wziąść na doyrzałą uwagę, czyli i co rozporządzić wypada aby zapobiedz dalszemu w sprawie opóźnieniu i przeciąć wszelkie do niego powody. Tak *n. p.* gdy pozwany ma stanąć osobiście, a choroba w téy mierze mu iest przeszkodą, troskliwie zważyć należy: czyli wykazuiący się z świadectwa lekarza gatunek i domysłowa trwałość choroby, pozwoli wyznaczyć nowy termin, tak iak i przeszłe w mieyscu posiedzeń sądu, maiąc podobną do prawdy nadzieię, że tam będzie mógł bydź odbytym; lub czyli zlecić nie wypadnie będącemu w mieyscu pobytu pozwanego Kommissarzowi, aby go wysłuchał, albo czyli pozwanemu pozwolić lub zalecić potrzeba, aby sobie pełnomocnika ustanowił.

§. 26.

Jeżeli odroczenie terminu z tego poszukiwaném iest powodu, że pozwany potrzebnych do odpowiedzi na skargę ieszcze nie mógł zebrać wiadomości, powinien dokładnie i wyraźnie donieść, na czém mu właściwie ieszcze zbywa; czyli przyczyna braku tychże wiadomości pochodzi z natury i obszerności sprawy, lub z zbyt wielkiego od-

dalenia pozwanego od mieysca, gdzie sąd znayduie się, albo gdzie wiadomości potrzebne powziętemi bydź muszą, lub czyli z innych przypadkowych i nieodzownych pochodzi okoliczności; oraz co uczynił dla wystarania się o też wiadomości, i dla postawienia się przez to w stanie, aby odpowiedź na skargę na wyznaczyć się maiącym nowym terminie przyiętą i potém instrukcya daléy wyprowadzoną bydź mogła.

§. 27.

Wniosek takowy sąd ściśle rozpoznać i z obowiązku urzędu postanowić powinien: czyli przedstawiony brak wiadomości tak iest ważny, iż mu strona nasamprzód ieszcze zaradzić musi, nim instrukcya sprawy daléy wyprowadzoną bydź może; oraz czyli przedsięwzięte w tym celu kroki za stósowne i dostateczne uważać należy. Stósownie więc do tego ustanowić potrzeba: czyli pozwanemu żądane przedłużenie terminu dozwoloném bydź może lub nie; niemniéy co sąd dla łatwieyszego tychże przeszkód uprzątnienia i dla pośpiechu sam z urzędu nakazać, lub iakie pozwanemu w téy mierze podać może środki; albo też czyli pozwany z powodu, że przedstawiona przez niego przeszkoda mniéy iest znaczącą lub tylko dla zrządzenia zwłoki w sprawie wyszukiwaną, o tém uwiadomiony, i na krótki ile bydź może termin z tém ostrzeżeniem zapozwany bydź powinien: iż w razie nie stawienia się na nim i nie oświadczenia się na zaniesioną przeciw niemu skargę, bez dalszego względu zaocznie przeciw niemu postąpiono będzie.

§. 28.

O prośbach prorogacyinych przez Kommissarzy sprawiedliwości zanoszonych.

Osobliwie zaś w sprawach, w których nie obecny pozwany wyręcza się Kommissarzem sprawiedliwości iako swym pełnomocnikiem, w rozpoznawaniu i ocenieniu prośb o odroczenie terminów, szczególnieyszéy ze strony sądu potrzeba baczności. Nietylko zatém przepisy §. 22. - 27. ściśle zachowane bydź powinny, ale nadto pełnomocnik obowiązany iest do każdéy takowéy prośby akta swe doręczne przyłączyć; z tychże decernent z uwagą rzetelność i ważność przywiedzionego powodu roztrząśnie i rozpozna: czyli (zwłaszcza, gdy się strona doprasza o prorogacyą dla niedostatku dokładnéy informacyi), takowa niedokładność iest tak ważną, iż rzeczywiście ciąg sprawy wstrzymuie: lub czyli, nie zważaiąc na nię, ponieważ ubocznéy tylko tycze się może okoliczności, którą w dalszym postępie instrukcyi możnaby załatwić, nie wypada przystąpić do odebrania odpowiedzi na skargę; albo czyli Kommissarz sprawiedliwości przez to, że nie zasięgnął wcześnie informacyi, że nie z dosadną pewnością żądał od strony należących do sprawy wiadomości, że nie podał iey, iak należy środków wyiednania ich sobie, ieżeli mu takowe mogły bydź znaiome, i że w ogólności leniwo, niedbale, albo tylko dorywczo prowadząc ze stroną korrespondencyą, iest winien takowému opóźnieniu, lub czyli wina spada na samęż stronę; albo czyli się nie okazuie, iż strona umyślnie szuka zwłoki w sprawie, albo czyli niedbalstwo i opieszałość, lub brak znaiomości rzeczy i wprawy w interessach stanowi przyczynę opóźnienia, i coby można uczynić dla przy-

śpieszenia postępu w sprawie i dla zapobieżenia dalszéy przewłoce.

§ 29.

W miarę tego co się z takowego okaże roztrząśnienia, Sędzia po ścisłém okoliczności rozważaniu, potrzebne wyda rozporządzenie. Jeżeli znaydzie, iż zwłoka z saméy tylko pochodzi sprawy, i że nikomu w téy mierze winy lub opieszałości przypisać nie można, powinien do prośby o odroczenie terminu bez trudności przychylić się. Jeżeli patron iest przyczyną zwłoki, tedy stronie wprawdzie ztąd żaden urość nie może uszczerbek istotny, i termin również odroczonym bydź powinien; Sędzia iednakże nietylko opieszałemu patronowi surową dać powinien naganę, i wskazać mu w razie potrzeby wyraźnie, co ma uczynić dla wystarania się o potrzebną informacyą i dla uniknienia dalszéy zwłoki, ale też takowy opieszały obrońca wskazanym bydź powinien na kary, poniżéy w Części trzeciéy bliżéy oznaczyć się maiące. Skoro zaś wina w tym względzie spada na stronę, i przytym iakowy okazuie się iéy zamiar opóźnienia sprawy, w takim razie żądane odroczenie odmówioném, i przeciw niéy zaocznie postąpiono bydź powinno.

Jeżeli się iednak zdaie, iż strona nie tak z umysłu, lecz raczéy przez opieszałość i niedbalstwo pełnomocnika swego potrzebną ieszcze nie opatrzyła informacyą, tedy w miarę zachodzących okoliczności i okazuiącego się stopnia iéy winy, oraz miarę tego, czyli iuż więcéy razy odroczenia terminu domagała się, i do iéy żądania się przychylono lub nie, również albo zaocznie postąpić, albo

też na odroczenie wprawdzie zezwolić należy; Sędzia iednakże to stronie bezpośrednio i na piśmie oświadczyć, i niezwłocznie udzielenie pełnomocnikowi potrzebnéy informacyi surowo zalecić powinien, wskazuiąc iéy, w razie potrzeby, okoliczności, które szczególniéy wyiaśnione bydź maią. Z powodu zaś okazanéy nadzwyczaynéy opieszałości strona takowa nawet na karę porządkową od 5. do 10. talarów skazaną bydź może; na wszelki zaś przypadek oświadczyć iéy należy, iż, ieżeli i w tym dozwolonym iéy ieszcze przeciągu czasu obowiązkowi swemu zadosyć nieuczyni, bez dalszego względu na iéy uniewinienia, zaocznie przeciw niéy postąpi się.

Gdyby atoli okazało się z okoliczności, iż prostota i niewiadomość interessów, albo brak daru tłumaczenia się na pismie z należytą iasnością i dokładnością, stronie były przeszkodą w udzieleniu pełnomocnikowi potrzebnéy informacyi, Sędzia powinien ściśle rozważać, czyli przez dokładne takowéy strony obiaśnienie niemożna załatwić zachodzącéy przeszkody, lub czyli lepiéy będzie, zlecić znayduiącemu się w mieyscu iéy zamieszkania lub w bliskości prawnikowi, aby od niéy dla iéy pełnomocnika informacyą powziął, i w zasięganiu należących do tego wiadomości iéy był pomocnym.

§. 30.

Z powodu przeszkody w osobie pełnomocnika, odroczenie terminu pospolicie mieysca nieznayduie, lecz w takim razie zastępca iego, ieżeli iest, terminu dopilnować powinien, albo w niedostatku tegoż, postąpi się według przepisu Tytułu trzeciego §. 58.

§. 31.

§. 31.

Osobista także przeszkoda wyprowadzaiącego instrukcyą Sędziego nie może bydź powodem do odłożenia terminu; winien owszem instruent wydarzaiącą się w iego osobie przeszkodę donieść wcześnie przełożonemu sądu, dla wyznaczenia innego delegowanego. Jeżeli przeszkoda trwa krótko i iest tylko przemiiaiącą, a instrukcya iuż iest w biegu, może delegowany za zezwoleniem stron odłożyć termin naywięcéy do dwóch lub trzech dni. Gdyby się zaś okazało, że instruent bez zastanowienia się, albo też dla zyskania więcéy czasu do swych ubocznych interessów i rozrywek, wbrew przepisowi §. 6. na ieden dzień za wiele terminów naznaczył, a przez to sam był powodem do prorogacyi, obowiązany będzie nie tylko wynagrodzić stronom wszelką ztąd i z przedłużenia processu pochodzącą szkodę, ale nadto za takowe wbrew obowiązkowi postępowanie, zwłaszcza, gdy ie w nałóg obrócił, ściągnie na siebie przepisane prawem za niedbałe urzędowanie kary, a to bez względu na osobę i znaczenie. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 334-335).

§. 32.

Z resztą gdy pierwszy termin był tylko wyznaczony do odpowiedzi na skargę, nie zaś oraz do instrukcyi sprawy (Tyt. VI. §. 11. 12. 13.), przepisze się dokładniéy w dziewiątym i dziesiątym Tytule, iak należy postępować w oznaczaniu właściwego terminu do instrukcyi, a co zachować w przypadkach, gdy po odebraniu odpowiedzi, i zaczętéy instrukcyi, taż nie może bydź iednego dnia skończoną, lecz do dalszego w niéy postępu muszą bydź ieszcze wyznaczone inne termina,

tudzież iak dalece i z iakich przyczyn można się przychylić do prośby o odroczenie i iakie są skutki prawne nieposłuszeństwa któreykolwiek strony w ciągu instrukcyi.

§. 33.

Ogólne przepisy względem przyśpieszenia processów.

W powszechności stanowi się: iż gdy według główney zasady ninieyszéy Ordynacyi Processowéy, w instrukcyi sporu prawnego wszystko zależy na gruntownem i dokładném a oraz iak nayśpiesznieyszém dochodzeniu prawdy, tudzież czynów, na których proces polega, oznaczenie terminów i ich przedłużenei, na iakie można w processie zezwolić, niemniéy iak daleko ie odłożyć wypada, względnie zachodzących w każdym szczególnym przypadku rozmaitych, tak co do osoby i pobytu stron, iako też natury, obszerności, i ważności sprawy, nader od siebie różnych szczegółów i okoliczności, musi bydź zostawione przezornemu umiarkowaniu sądów.

§. 34.

Ponieważ przeto iest obowiązkiem Sędziów, starać się z urzędu o gruntowną, a oraz ile możności, prędką instrukcyą processów, nie ścieśnia się ich żadnemi granicami względem liczby terminów w ciągu processu, ani czasu, iaki maią każdemu terminowi wymierzać, a zatém ani stron dla samych formalności przywodzić do pośpiechu, ani ukrywaiącéy się pod płaszczykiem onych szykany, bezkarnie puszczać nie powinni.

§. 35.

Że zaś iest wyraźną wolą J. K. Mści, aby proces zwyczayny, w którym według prawideł szóstego Tytułu §. 11. 12. 13. zaraz na skargę termin do instrukcyi może bydź wyznaczony, w ciągu roku od dnia przyiętéy na

skargę odpowiedzi był ukończonym; i sądy szczególniéy odpowiedzialnemi się staną, gdyby przy rewizyach sądowych, albo przy roztrząsaniu przesyłanych list i tabell, bądź w innych okolicznościach, z zażaleń stron okazać się miało, że proces nad czas oznaczony bez potrzeby był opóźniony; sądy przeto nie tylko wszelkiéy zwłoki, któréy same przez swą opieszałość, lenistwo, albo roztargnienie ich członków, stały się powodem, z naywiększą unikać powinny troskliwością; ale nadto są obowiązane tak w pierwszém wyznaczeniu terminów, iako i w każdém uproszoném ich przedłużeniu, z wszelką postępować przezornością, bacznością i rozwagą; nie przychylaiąc się do próśb o odroczenie inaczéy, iak tylko z rzeczywiście ważnych, a w dekrecie zawsze wyraźnie wymieniać się maiących powodów; przy tém zaś opieszałe strony skutecznemi i surowemi środkami do dopełnienia ich obowiązku znaglić, przeciw tym, któreby uporną okazały opieszałość, albo umyślne nieposłuszeństwo, i zmierzaiącą do zwłoki w sprawie szykanę, w miarę położenia sprawy oraz według udzielonych w ninieyszym Tytule, niemniéy następnie na rozmaite przypadki ieszcze dokładniéy przepisać się maiących prawideł, bez naymnieyszego względu zaocznie postępować będą.

§. 36.

Obowiązki w téy mierze Kommissarzy sprawiedliwości.

Ponieważ szczególniéy w processach, które dla nieobecności stron muszą bydź prowadzone przez opatrzonych od nich plenipotencyą Kommissarzy sprawiedliwości, nadewszystko od ich baczności, troskliwości i pilności w powzięciu informacyi względem zachodzących czynów zależy pośpiech i skróce-

nie instrukcyi, zaleca im się więc iak naymocniéy sumienne zachowanie obowiązków w trzecim Tytule §. 45. w ogólności przepisanych i następnie ieszcze dokładniéy obostrzyć się maiących; a nadto na sameż sądy wyraźny wkłada się obowiązek, aby pilną dawały baczność na ścisłe zachowanie tych przepisów, bez naymnieyszego względu i ochrony osób, albo innych względów ubocznych; zwłaszcza iż gdyby processa dla mniemanéy w informacyi niedokładności z winy pełnomocnika miały bydź opóźniane, Sędzia za to szczególniéy odpowiedzialnym będzie; iest albowiem iego powinnością, kierować sam processem i instrukcyą, tudzież prowadzić ią nieprzerwanie, i nadane mu są potrzebne środki i powaga, aby Kommissarzy sprawiedliwości do ich obowiązków skłaniał, i wszelkim czynić się przez nich mogącym wykrętom zakładał granice, a zatém, gdyby Sędzia pomimo tychże przepisów służącéy mu powagi nieużył, odpowiedzialność za niedozwolone przewłoki słusznie spadać musi na sądy, osobliwie zaś na Decernentów i przełożonych, czyli Dyrektorów.

§. 37.

O wyznaczeniu terminów gdy instrukcya sprawy przez zamieyscowego Kommissarza załatwioną bydź musi,

Gdy według prawidła Tytułu VI. §. 10. liczby 2. po przyięciu skargi, dalsza instrukcya sprawy porucza się natychmiast Kommissarzowi zamieyscowemu, ten względem naznaczenia terminów, rozpoznawania zanoszonych próśb o prorogacyą, i postępowania przeciw niestawaiącym przez nieposłuszeństwo, albo proces bezpotrzebnie opóźniaiącym stronom, też same zachować powinien obowiązki, iakie są w téy mierze przepisane sądom, gdy instrukcya sprawy przez nie same

załatwia się, a takowy Kommissarz zostaie względem kieruiącego processem sądu, w tymże samym stósunku, w iakim iest wyznaczony do instrukcyi iego delegowany.

Aby zaś takowe Kommissarzom zamieyscowym poruczone sprawy niezalegały, lecz pod ustawicznym sądu były dozorem, tenże, daiąc im zlecenie, powinien zaraz im oznaczyć termin według okoliczności wymierzony, i ustanowić dzień, do którego Kommissarz ma nadesłać akta instrukcyine. Jeżeli w tym przeciągu czasu ukończyć nie może instrukcyi, powinien zaraz po iego upłynieniu i bez przypomnienia, donieść z urzędu: iak daleko zaszedł w sprawie, na czém się opiera iéy ukończenie, co uczynił, lub nakazał w celu uprzątnienia przeszkód, i iak wiele mniema ieszcze potrzebować czasu do załatwienia instrukcyi. Po takowém doniesieniu sąd nietylko dotychczasowe Kommissarza postępowanie rozważy, a dostrzegłszy nie potrzebną przewłokę, przypomni mu nietylko surowo iego obowiązek, albo za okazane niedbalstwo wskaże go na przepisane kary porządkowe; lecz winien nadto w miarę okoliczności, udzielić mu potrzebne obiaśnienie, iakimby sposobem mógł uprzątnąć zachodzące trudności, i iak instrukcyą przyśpieszyć, lub skrócić, przepisuiąc mu raz ieszcze stósowny przeciąg czasu, w którym danego sobie zlecenia dopełnić, albo o stanie sprawy bez przypomnienia donieść powinien. Jeżeli w ośmiu dniach po upłynieniu wyznaczonych terminów, doniesienie od Kommissarza nie nadeydzie, należy mu to przypomnieć z urzędu i na karę porządkową od 2. do 5. talarów go wskazać, a gdyby w czasie następnym znala-

zło się, że na niego spada winą opieszałości w prowadzeniu sprawy, Kommissarz prócz tego ieszcze należytości swe kommissyine utraci. Prowadzenie więc takowego, Kommissarzowi zamieyscowemu poleconego processu, nie powinno nigdy uchodzić baczności kieruiącego nim sądu, lecz tenże winien tu również starać się o przyśpieszenie ile możności sprawy, iak i w processach, w których sam bezpośrednio wyprowadza instrukcyą.

TYTUŁ DZIEWIĄTY.

O przyięciu odpowiedzi na skargę, i co na nię rozporządzić należy.

§. 1.

Powzięcie informacyi od pozwanego.

Gdy pozwany na wyznaczonym do odpowiedzi na skargę terminie zgłasza się, iak należy, osobiście, lub w przypadkach dozwolonych przez swego pełnomocnika, i wdaie się w proces, deputowany sądu winien powziąść od niego iak naydokładnieyszą i gruntowną informacyą względem wszelkich do sprawy należących czynów i okoliczności.

§. 2.

1. Względnie poprzedniczych zarzutów.

W przyimowaniu do protokułu sameyże informacyi, na punkta następuiące szczególnieyszy wzgląd mieć należy: *Naprzód*, czyli pozwanemu służy którykolwiek z wymienionych w Tytule V. §. 4. liczbie 1. 2. 6. 7. 8. 10. 11. 12. poprzedniczych zarzutów, *n. p.*, że osoba, lub sprawa do tego sądu nie należy,

albo, że proces iuż toczy się w innym sądzie; że powodowi na dostatecznéy zbywa legitymacyi; że z iego, lub pozwanego strony znayduie się więcéy spółeczników, którzy do sprawy przypozwani bydź powinni; że skarga zawcześnie iest zaniesioną; że powoda wprzód do pryncypalnego dłużnika odesłać wypada; że względnie kosztów kaucyą stawić powinien, i t. d. albo czyli może pozwany nie ma co sprawiedliwie zarzucić względnie osoby Sędziego.

§. 3.

2. Względem zasady skargi.

Delegowany sądu powinien:

Powtóre: żądać od pozwanego, aby mu okoliczności, interes albo czynność, z któréy spór i pretensya powoda wynika, wiernie i dokładnie opowiedział, opowiedzenie to troskliwie porównać z opisem sprawy, przez powoda uczynionym, i osnowę tegoż ostatniego wyszczególniać pozwanemu, domagaiąc się od niego względem każdego szczegółu, dokładnego, iasnego i wyraźnego oświadczenia się; a tym sposobem uczynić dokładny rozbiór, co pozwany w zasadzie skargi przyznaie lub zaprzecza.

§. 4.

3 Względem dowodów.

Przytém zaś

Potrzecie: pozwanego wybadać należy, iakie złożyć może dowody dla dochodzenia prawdy co do okoliczności, w których iego powieść różni się od opowiedzenia powoda. Takowe dowody powinien podać z równąż dokładnością i pewnością, iaką się przepisało względem powoda w Tytule piątym §. 5.; ieżeli między temiż dowodami są dokumenta, takowe natychmiast złożyć, albo przynay-

mniéy, gdzie się znayduią oryginały, i od kogoby wydania ich domagać się należało, oświadczyć powinien.

§. 5.

4. Względem uwag co do dowodów przez powoda podanych.

Pozwany powinien bydź *Poczwarte*: słuchany względem dowodów od powoda przytoczonych, czyli i co ma do nadmienienia względem ich rzetelności, ważności i dzielności.

Jeżeli takowe uwagi polegaią na czynach, instruent zrobi również należyty ich rozbiór, a w przypadku, gdyby się ich zapierano, każe sobie oświadczyć, iakieby były na to dowody.

§. 6.

Powinien *Popiąte* wybadać: czyli i iakie pozwany może czynić zarzuty, przez któreby pretensya powoda całkiém, lub w części była zniesioną, *n. p.* czyli dług nie iest umorzony przez zapłatę, układ, albo darowiznę; czyli sprawa iuż prawodzielnie rozstrzygniętą została; lub czyli pozwanemu nie służy przedawnienie i t. d. W téy mierze także znaglić należy pozwanego, aby wszystko dokładnie opowiedział, aby iasny zrobił rozbiór czynów, na których każdy z takowych zarzutów polega; niemniéy, aby rzetelnie i z pewnością na to podał dowody; a gdy to są dokumenta, aby ie niezwłocznie złożył.

§. 7.

6. Względem domysłowych odwodów powoda.

Należy nadto *Poszóste*, aby instruent, (zwłaszcza w obszernych i zawikłanych sprawach, gdzie właśnie dla takowego rodzaiu interesu oddzielny termin do odpowiedzi na skargę został wy-

znaczony), częścią z opowiedzenia pozwanego, co między nim a powodem przed rozpoczęciem processu zaszło, częścią z prowadzoney między niemi korrespondencyi; częścią zaś z ścisłego rozważania toku samego interessu, na którym takowy zarzut polega, tudzież z zachodzących w tey mierze okoliczności, i wszystkiego, cokolwiek w podobnych przypadkach wydarzać się zwykło, z iaknaywiększą usilnością dochodził, i zawczasu badał, coby powód z swey strony mógł przywodzić ku odpowiedzi i odparciu takowych *in facto* zarzutów; wysłuchaiąc pozwanego oraz na podobne odwody odpowiedzieć, i iakim sposobem bronić się zamyśla, a gdy się przytém znaydzie, że pozwany nie iest ieszcze dostatecznie przygotowany, udzieli mu iasną i dokładną informacyą: co mu w tym celu czynić, o co się wywiedzieć i o co się ieszcze wystarać powinien.

§. 8.

7. Względem nakazać się maiących przypozwań.

Równymże sposobem instruent *Posiódme*, wymiarkuie: czyli nie należy przyzwać ieszcze kogo innego dla tém pewnieyszego przy instrukcyi wyiaśnienia sprawy, iżby można odeń żądać informacyi względem tego lub owego punktu, w którym sam pozwany nie może dostatecznego udzielić światła, albo przeciw któremu co do służącego doń pozwanemu regressu, musiałoby nastąpić zapowiedzenie sprawy (*denunciatio litis*). Naówczas ściągaiące się do téy okoliczności czyny wraz z podaniem dowodów zarówno z wszelkiemi innemi wiernie do protokułu przyiąć i dokładny ich rozbiór uczynić należy.

§. 9.

8. Względem pretensyi wzaiemnych.

Tożsamo zachować należy, gdyby się okazało:

Poósme, że pozwanemu służy pretensya zwrotna. Jak naówczas daléy postąpić należy, przepisze się niżéy osobno w Tytule o skardze zwrotnéy.

§. 10.

Uwagi, iakie pozwanemu czynić się powinny.

Nakoniec powinien instruent

Podziewiąte, raz ieszcze pozwanemu przedstawić sprawę w całym iéy związku, tak iak względem powoda w Tytule V. §. 7. przepisano, przypominaiąc mu obowiązek wyznania prawdy, niemniéy kary na opowiedzianą w sądzie nieprawdę i na uporczywe zapieranie się ustanowione, wystawuiąc mu otwarcie okoliczności, dla których iego *species facti* nie ma należytego związku, i zwracaiąc uwagę iego na niepodobieństwo, iakie w téy mierze zachodzi, oraz na okazuiące się przeciw iego dowodom wątpliwości; przytém zaś, oznaymić mu potrzeba o przepisach prawa, do sprawy ściągaiących się: zwłaszcza, gdy nie iest opatrzony świadomym prawa assystentem.

§. 11.

O excepcyach juris.

Gdy z opowiadania strony pozwanéy i porównywania onegoż z opisem historycznym powoda, okazuią się excepcye prawne, *(exceptiones juris)*, albo dobrodzieystwa prawa, które zdaią się służyć pozwanemu, instruent powinien z urzędu mieć wzgląd na podobne okoliczności i czyny, o które w téy mierze idzie; niemniéy na poprzednicze, towarzyszące i następne okoliczności, przez które takowa excepcya mogła bydź zagruntowaną lub uchyloną; ogólnie zaś wszystko,

coby w téy mierze mogło mieć wpływ *in facto* na przyszłe sprawy osądzenie z wszelką starać się będzie wyłuszczyć wiernością i troskliwością.

W zachowaniu atoli takowego przepisu postąpić należy z szczególnieyszą przezornością i ostrożnością, iżby instruent dla zbytecznéy obawy uchybienia, lub źle zamierzonéy chęci popisywania się ze swemi w nauce prawniczéy znaiomościami, nie zbaczał z drogi, i domysłowych a uroionych tylko excepcyi, nie maiących dostatecznéy zasady, ani powodu w toku i związku opowiedzianych czynów nie uważał za rzeczywiste, i przez to wbrew celowi ninieyszéy Ordynacyi Processowéy nie naprowadzał stron, zwłaszcza osobiście stawaiących na drogę szykan i wybiegów, do którychby może z własnego nie przyszły domysłu.

Zresztą, ieżeli Sędzia po ukończonéy instrukcyi, i gdy sprawa pod zawyrokowanie ma przychodzić, dostrzegać mniema excepcye prawne (*exceptiones iuris*) które z wyłuszczonego czynu (*factum*) wypływać zdaią się, a iednakowoż przy instrukcyi na nie nie zważano (do których także zarzut względem zaszłego iuż przedawnienia należy) powinien przed wydaniem ieszcze wyroku, nakazać dokładnieysze stron w tym względzie wysłuchanie.

§. 12.

O załatwieniu poprzedniczych trudności przy powzięciu informacyi.

Gdyby przy zasięganiu od pozwanego informacyi iakażkolwiek miała się wydarzyć trudność, na któréy załatwienie potrzeba koniecznie rozporządzenia sądowego, *n. p.* ieżeli należy przypozwać trzecią osobę, albo żądać od powoda lub kogo trzeciego wyda-

nia dokumentu, którego nawet kopii strona pozwana nie ma w swych ręku; bądź gdy wprzód ma się rozpoznać przyzwoitość iuryzdykcyi, lub zachodząca prewencya, albo inny tym podobny zarzut poprzedniczy; w tym razie instruent powinien natychmiast i ieszcze w ciągu zasięganéy informacyi donieść o tém sądowi i uczynić wniosek względem wydania potrzebnego w téy mierze rozporządzenia.

§. 13.

Jak postępować daléy po powzięciu informacyi.

Skoro tym sposobem informacya od pozwanego dokładnie powziętą, a znalezione trudności poprzednicze uprzątnione zostały; w dalszém postępowaniu idzie o to: czyli według przepisu Tytułu Szóstego, §. 11. 12. 13. termin tylko do odpowiedzi na skargę, lub zarazem do instrukcyi sprawy był wyznaczony.

§. 14.

1. Gdy termin był wyznaczony razem do instrukcyi całéy sprawy, albo

W ostatnim przypadku po przyięciu odpowiedzi przywołuie się natychmiast powód albo iego pełnomocnik, a przedstawiwszy mu protokuł odpowiedzi, postępuie się w dalszéy instrukcyi według przepisu następuiącego Tytułu.

W tym iednak razie nie należy zapisysywać do protokułu odpowiedniego czynionych pozwanemu według §. 7. i 10. uwag i upomnień, lecz takowe sam instruent, albo obecny assystent lub pełnomocnik pozwanego osobno zanotuie, a uwagi te powinny bydź także zachowane w aktach ręcznych pełnomocnika, dla przyszłego ich użycia.

§. 15.

2. tylko do odpowiedzi na skargę.

Jeżeli zaś z powodu ważności i obszerności sprawy termin tylko był wyznaczony do

przesłuchania pozwanego względem skargi; z protokułu informacyinego oddzielna wyciągnie się odpowiedź i wraz z zapieczętowanym protokułem informacyi, odda się do registratury sądu, po użyciu zaś protokułu, zachowa się w aktach manualnych assystenta lub pełnomocnika strony pozwanéy.

Protokuł odpowiedzi układa się pospolicie przez instruenta; wolno iednak pozwanemu, iak w podobnym przypadku (Tyt. V. §. 15.) powodowi żądać, aby ułożenie odpowiedzi na zasadzie protokułu informacyinego, zostawione było iego assystentowi albo pełnomocnikowi. Z drugiéy zaś strony nadane według Tytułu V. §. 16. pełnomocnikowi powoda pozwolenie, podania skargi na piśmie, na zasadzie powziętéy przez niego samego informacyi, nie służy wprawdzie pozwanemu; lecz informacya do odpowiedzi na skargę, czyli pozwany stawa osobiście lub wyręcza się pełnomocnikiem, musi bydź w każdym razie przyiętą przez samegoż deputowanego sądu.

Wszelakoż wolno pozwanemu lub iego prawnemu assystentowi, podać instruentowi ieszcze przed terminem odpowiednim notę na piśmie, zawieraiącą ułożone według powyższego przepisu zarzuty na skargę. Jeżeli instruent znaydzie notę tę tak ułożoną, że w niéy obeymuie się dostateczna i dokładna na skargę odpowiedź, powinien ią przez zwyczaynego decernenta wnieść na sessyą na naypierwszém zgromadzeniu kollegii. Gdy kollegium zgadza się także na to, że *pro memoria*, (do którego akta manualne zawsze przyłączać należy), zawiera w sobie dostateczną i dokładną na skargę odpowiedź, na-

ówczas uchyliwszy termin do odpowiedzi i przy udzieleniu powodowi podanego na piśmie przez stronę przeciwną tłómaczenia się, wyznaczy natychmiast termin do instrukcyi głównéy sprawy. Skoro iednak decernent lub kollegium odpowiedź na piśmie znayduie bydź niedostateczną, tedy pozostaie się przy wyznaczonym iuż raz terminie do odpowiedzi, a *Pro memoria* służy tylko do tymczasowéy instruenta informacyi, który ie przyłącza do protokułu odpowiedzi. Nie można więc pod pozorem podać się maiącéy na piśmie odpowiedzi na skargę, ani żądać odroczenia wyznaczonego iuż raz do odpowiedzi terminu, ani też na nie zezwalać.

§. 16.

Co powinna w sobie zawiérać odpowiedź na skargę.

W każdéy odpowiedzi na skargę powinien bydź

1) wyłuszczony iasno i dokładnie czyn z którego skarzono, a to według powieści pozwanego; porówna się zaś co do każdego szczegółu z powieścią powoda, a tym sposobem uczyni się rozbiór, w iakich okolicznościach strony obiedwie na iedno się zgadzaią, a w iakich między sobą się różnią;
2) daléy wyrazić należy zarzuty pozwanego, tak w ogólności przeciw pretensyom powoda, iako i iego dowodom; a czyny, na których też dowody polegaią, z równąż iasnością i dokładnością wystawione bydź powinny. Poczém
3) wyrazić należy służyć mogące pozwanemu excepcye prawne, iednak tylko krótko i bez dalszego w téy mierze wywodu, który nie do odpowiedzi na skargę, lecz do podać się maiącéy następnie

dedukcyi należy. Do takowego wywodu powinna bydź nakoniec

4) dodana konkluzya, czyli stósowny do sprawy i życzenia pozwanego wniosek. W takowym protokule powinny bydź dokładnie i z pewnością wyrażone dowody, iakie pozwany podał względnie zachodzących w téy mierze czynów, a ieżeli to są dokumenta, natychmiast ie przyłączyć, tudzież względem rozkazu wydania oryginalnie znayduiących się u pozwanego w kopii tylko dokumentów, wniosek uczynić należy.

§. 17.

Co w skutku odpowiedzi na skargę rozporządzić należy.

Tenże protokuł odpowiedzi powinien przez wyznaczonego w sprawie decernenta na naypierwszém posiedzeniu sądu dokładnie bydź przedstawionym.

§. 18.

Obowiązkiem zaś iest decernenta, aby sporządzony względem odpowiedzi na skargę protokuł z informacyą, a też z powyższemi przepisami dokładnie porównał, i przytém rozporządzenia Tytułu czwartego w §. 2. ściśle zachował.

§. 19.

1. Gdy się ieszcze znaydą w téy mierze iakowe przeszkody.

Jeżeli się znaydą iakie przeszkody, które tylko przez instruenta albo pełnomocnika załatwione bydź mogą, należy natychmiast wydać potrzebne w téy mierze rozporządzenia z oznaczeniem krótkiego i stósownego czasu, w ciągu którego to uskutecznioném bydź powinno.

§. 20.

Jeżeli zaś te przeszkody, (czyli one okazuią się z uczynionego przez instruenta w myśl §. 12. poprzedniczego doniesienia,

albo z protokułu odpowiedzi i z porównania go z protokułem informacyi przez decernenta wynalezione zostały), takiéy są natury, że dla ich załatwienia potrzebne iest rozporządzenie sądu do iednéy ze stron lub kogo innego, w tym razie zważać należy:

1) czyli przeszkoda takowa ściąga się do poprzedniczéy pozwanego excepcyi, przez którą wdanie się iego w odpowiedź na skargę ma bydź wstrzymane; *n. p.* że skarga w nieprzyzwoitéy zaszła iuryzdykcyi, że sprawa iuż w innym wytoczyła się sądzie, że powodowi zbywa na potrzebnéy legitymacyi i t. d. Albo:

2) czyli pochodzi z niedostatku dokładnéy wiadomości względem czynów w skardze, lub odpowiedzi na nię, zachodzących.

§. 21.

W pierwszym przypadku, ieżeli takowa przeszkoda może bydź zaraz przez poprzednicze rozporządzenia załatwiona, Sędzia powinien ie wydać niezwłocznie i dopilnować z urzędu, aby mu bez straty czasu zadosyć uczyniono. Skoro się zaś okaże, że zarzut nie może bydź zaraz wyiaśniony i uprzątniony przez takowe poprzednicze rozporządzenie, lecz że do wyłuszczenia onego potrzeba formalnego dochodzenia albo wcale przyięcia dowodu, sprawy przez to wstrzymywać nie należy, lecz dokładnieysze zarzutu tego wyiaśnienie odesłaném bydź powinno do terminu instrukcyi.

§. 22.

Jeżeli podobna przeszkoda na tém zależy: że ieszcze zbywa na dokładności informacyi względem

względem wymienionych w skardze, lub odpowiedzi czynów, również rozważać należy: czyli takowa niedokładność iest tego rodzaiu, że gdyby iéy ieszcze przed terminem nie uzupełniono, możnaby się obawiać w postępie instrukcyi zamatwania i przyćmienia sprawy, albo przynaymniéy znaczney przewłoki i opóźnienia, lub czyli takowa zawada do ubocznych tylko ściąga się okoliczności, *n. p* nazwiska i pobytu świadka, i t. d. w czém pewną można mieć nadzieię, że taż niedokładność ieszcze przed nadeyściem terminu instrukcyi będzie uzupełnioną.

§. 23

W pierwszym przypadku, gdy *n. p.* powód lub kto trzeci musi ieszcze wydać stanowczy dokument do wyiaśnienia czynów, na których skarga, lub zarzut polega, a którego złożyć nie można było w kopii nawet; gdy przy wysłuchaniu trzeciéy osoby, maiącéy o sprawie dokładnieyszą niż sam pozwany wiadomość, nie może bydź ułożona dokładna *species facti*, względem zasady skargi, lub zarzutu na nię i t. d. Sędzia ieszcze przed wyznaczeniem terminu do instrukcyi, rozporządzi wszystko, cokolwiek do uprzątnienia takowéy przeszkody iest potrzebne, i starać się będzie z urzędu, aby rozporządzenia iego były dopełnione.

§. 24.

Gdy zaś idzie o uzupełnienie ubocznych tylko okoliczności, potrzeba wprawdzie wydać natychmiast w téy mierze rozporządzenie, przytém iednak wyznaczyć zarazem należy termin do instrukcyi.

2. Gdy nie ma żadnych sprawę zatrzymuiących przeszkód.

§. 25.

Na takowy termin zapozwie się powód na piśmie, udzielaiąc mu kopią całego protokułu odpowiedniego, wraz z wszelkiemi annexami. Pozwanemu przesyła się tylko kopia téy rezolucyi dla wiadomości iego o wyznaczonym do instrukcyi terminie, chyba gdyby pozwany miał ieszcze dodatkowo co złożyć, lub dopełnić przed terminem; w tym przypadku albowiem wydaie się w téy mierze do niego zalecenie na piśmie, oznaymuiąc mu oraz o wyznaczonym terminie do instrukcyi.

§. 26.

Termin wyznacza się pospolicie w zwyczayném mieyscu sądowém, a odbycie iego i dalsza w sprawie instrukcya zleca się deputowanemu kollegii, który odpowiedź na skargę przyiął, ten zaś powinien bydź zawsze osobą różną od zwyczaynego Decernenta, i przybierać przydanego mu również iuż protokulistę do swych czynności.

§. 27.

Jeżeli z porównania skargi z odpowiedzią okaże się, iż strony co do czynów są zgodne, i tylko o to spór wiodą: czyli prawo, iakie Powód mieć twierdzi, z nich wypływa? w takim razie krótki tylko wyznacza się termin do uregulowania stanu sprawy i sporu (status causae i controversiae) do tentowania zgody i do ostatecznego postępowania, a obudwóm stronom zaleca się, aby go osobiście dopilnowały, lub pełnomocnika względem przedsięwziąść się maiącego poiednania dostateczną i wyraźną opatrzyły informacyą.

§. 28.

Skoro się nie uda uczyniona do zgody proba, przystąpi się zaraz do ukończenia działań, i akta przedstawiaią się potém do zawyrokowania.

§. 29.

Gdy zaś strony nie zgadzaią się z sobą w czynach, i pozwany zaprzecza historycznemu powoda opowiadaniu, przedstawiaiąc sprawę inaczéy, albo czyniąc przeciw niéy polegaiące na innych czynach zarzuty, w tym razie termin instrukcyiny wyznaczy się w tym celu, aby

1) strony dokładniéy ieszcze wysłuchane były nawzaiem względnie spornych okoliczności;
2) aby ustanowiony był między niemi stan sporu (*status controversiae*);
3) aby podane z obu stron dowody, przygotowane i przyięte zostały.

§. 30.

Należy więc obu stronom zalecić, aby do dalszéy instrukcyi sprawy były gotowe; iżby oryginały przytoczonych przez siebie dokumentów, może w kopii tylko podanych, ze sobą przyniosły; żeby się do ich przyznania lub pod przysięgą zaprzeczenia przygotowały; oraz aby się względem przyięcia lub odznaczenia deferowaney im od strony przeciwney przysięgi namyśliły, iżby w téy mierze na terminie oświadczyć się mogły.

§. 31.

Jeżeli w myśl §. 21. i 23. znayduią się ieszcze poprzednicze do załatwienia przeszkody, a nie są tego rodzaiu, aby dla nich wyznaczenie terminu do instrukcyi odkładać wypadało, tedy w pozwie na tenże termin, albo

w potrzebie przez osobną rezolucyą wydać należy w téy mierze rozkaz; gdy to zaś iest zalecenie do pozwanego, aby odpowiedź swą uzupełnił, taki przeciąg czasu do dopełnienia tego powinien bydź wyznaczony, aby ieszcze przed nadeyściem terminu do instrukcyi, upłynął, a zatém iżby wcześnie przed terminem mogła bydź wiadomość powodowi udzieloną.

§. 32.

Gdyby Pozwany uczynił zarzuty przeciw zasadzie skargi, albo dowodom Powoda, temuż ostatniemu wyraźnie zalecić należy, aby, ieżeli ma co na czynach polegaiącego z swéy strony przywieść ku zbiciu i odparciu takowych zarzutów, o tém wcześnie przed terminem wraz ze wszystkiemi w téy mierze dowodami doniosł, tak, aby Pozwanemu mogło się wczesną udzielić o tém wiadomość, i tenże dostatecznie przygotowany, był w sposobności stanąć na terminie.

§. 33.

Podobneż zalecenie wydaném także bydź powinno do Powoda w przypadku, gdy Pozwany z swéy strony przytoczył dowody dla wykazania, iż rzecz inaczéy się ma, aniżeli ią Powód przedstawił, a gdy tenże znowu uczynić zamyśla przeciw rzetelności, ważności lub dopuszczalności tychże dowodów zarzuty na czynach polegaiące.

§. 34.

Jeżeli Pozwany złożył kopią dokumentu, którego oryginał ma się znaydować u Powoda, lub kogo trzeciego, nakaże się zarazem komu wypada, iego złożenie, stósownie do przepisów następuiącego Tytułu.

§. 35.

Gdy także względem przypozwania iakiego *litis denunciata* rozporządzenie wydać wypada, takowe z wyżéy opisaném głównem rozporządzeniem zarazem wydaném bydź powinno.

§. 36.

Ogólne prawidło względem przygotowania się do terminu instrukcyi.

W ogólności Sędzia, wydaiąc rozporządzenie względem wyznaczenia terminu instrukcyinego, powinien zarazem na to mieć uwagę, aby na takowy wszystko tak dalece było przygotowaném, iżby sprawa na nim nieprzerwanie kontynuowaną, i bez nowych, opóźniaiących ią przeszkód do stanowczego doprowadzoną bydź mogła zawyrokowania. Baczne i ścisłe rozważanie osnowy skargi i odpowiedzi; oraz szczegułów i okoliczności, w których strony naybardziéy między sobą różnią się; niemniéy dowodów, od iednéy lub drugiéy strony przytoczonych; tudzież tego, co do ich złożenia będzie potrzebném; iako też zarzutów, iakich się z strony powoda na twierdzenia pozwanego spodziewać należy; a na koniec śladów, które się prócz tego ieszcze o znayduiących się, lubo przez strony niewyraźnie wymienionych środkach do wyiaśnienia prawdy, z dotychczasowych okazuią działań, postawi Sędziego, dopełnianiem swych obowiązków szczerze zaymuiącego się, w stanie do poczynienia stósownych rozporządzeń, w celu dokładnego instrukcyi przygotowania, i do zapobieżenia ile możności wszelkim, w ciągu iéy zdarzyć się mogącym przeszkodom, przez wydane do stron poprzednicze zalecenia, przez udzielenie im stósownych uwag i obiaśnień, lub przez inne z urzędu poczynić się maiące rozporządzenia.

§. 37.

Czyli maią bydź przypozwani na termin instrukcyi świadkowie, albo

Czyli na termin instrukcyi przypozwać także należy wymienionych z obu stron świadków, zostawuie się wprawdzie rozważnemu sądu umiarkowaniu, wszelakoż w sprawach ważnieyszych, o których tu właściwie tylko mowa, takowe świadków przypozwanie nie powinno następować prędzéy, aż po uregulowaniu stanu sporu *(status controversiae)*.

§. 38.

znawcy czyli biegli.

Jeżeli się okaże z opowiadania stron i z zdziałanych dotąd w sprawie aktów, że przy dochodzeniu i wyłuszczeniu sporu prawnego takie zachodzą czyny, których dokładne rozpoznanie wymaga bliższéy znaiomości i wprawy w pewnym kunsztcie albo umieiętności, sąd z urzędu nakaże, aby deputowanemu iego przydaną była do terminu instrukcyi obeznana z takowym przedmiotem osoba, za któréy przybraniem zaymie się takowych czynów spornych instrukcyą, i stósownie do iéy rady i zdania, tak w rozbiorze sprawy i uregulowaniu stanu sporu, *(status controversiae)* iako i przyięciu dowodów postępować będzie.

Dodatek §. 64. Względem przypozwania użyć się maiących przy instrukcyi sprawy, lub wysłuchać się maiących biegłych, następuiące zachować należy postępowanie:

Nayprzód zachowuie się dotychczasowe urządzenie, iż osoby przy sądzie raz na zawsze iako znawcy czyli biegli ustanowione i przysięgłe używaią się.

W ich niedostatku, i ieżeli strony względem biegłych zgodzić się niemogą, należy znieść się w téy mierze z władzą, któréy takie osoby w interessach urzędowych są podległe. Te, które władza im przełożona wymienia, wymawiać się niemogą od podięcia czynności biegłego przy sądzie.

Jeżeli zaś zachodzi przypadek, iż strony na takich zgodziły się biegłych, którzy przy sądzie iako tacy nie są ustanowieni i przysięgli, ani też od przełożonych im władz, lecz przez same strony proponowani, tedy takowy biegły, ieżeli z kunsztu lub umieiętności swoiéy utrzymuie się, iako to n. p. Nauczyciel, Professor, Lekarz, Artysta lub rzemieślnik, na bezpośrednie wezwanie swéy zwierzchności stawić się i pod przysięgą zdanie swoie do protokułu oświadczyć iest obowiązany.

Skoro iednak w publicznym zostaie stósunku urzędowym, sąd nasamprzód z przełożoną mu władzą znieść się, i tylko za iéy zezwoleniem zapozew do niego wydać powinien.

Dodatek §. 65. Wybór biegłych z pomiędzy kilku, albo sądowi znaiomych, lub też od przełożonéy im władzy wymienionych, należy, w niedostatku zgody stron, do sądu sprawą kieruiącego.

§. 39.

O osobistém takowych terminów pilnowaniu.

Co się tycze obowiązku stron pilnowania osobiście terminu instrukcyi i wyraźnego ich nań wezwania, przepisy Tytułu trzeciego w téy mierze zachowuią się, zwłaszcza zaś w ważnieyszych i obszernych sprawach, o których tu mianowicie mowa, szczególniéy przestrzegać należy, aby, chociaż skarga, lub odpowiedź na nię, tylko przez pełnomocników były przyięte, przynaymniéy na terminie instrukcyinym strony osobiście stanęły, iżby przez obustronne naoczne ich wysłuchanie, prawda tém pewniéy i prędzéy wyiaśnioną, oraz proba do ich poiednania, bez wstrzymania sprawy, tém stósowniéy mogła bydź uczynioną.

§. 40.

Jak daleki termin może

Jak daleki zaś termin do instrukcyi ma bydź wyznaczony, wymiarkuie sąd w miarę

bydź wyznaczony.

okoliczności większego, lub mnieyszego stron oddalenia i uskutecznić się ieszcze maiących przed terminem zaleceń, z względem na przepisy osmego Tytułu.

§. 41.

Zapozew do powoda.

Powód zapozywa się na termin instrukcyi z przepisaną w Tytule piątym §. 18. przestrogą; pozwanemu zaś oznaymi się, że gdyby na tymże terminie przez nieposłuszeństwo nie stanął, z instrukcyą zaocznie postąpiono będzie.

§. 42.

Jak postąpić należy, gdy powód lub

Gdy powód na terminie do instrukcyi wcale się nie zgłasza, ani też wprzód nie oświadczył, że chce popierać sprawę, tedy stósownie do wydaney przestrogi uważać się będzie, iż się zrzeka processu. Ustanowi się więc przez rezolucyą w skutku sporządzonego względem iego niestawienia się protokułu, że wynagrodzić powinien pozwanemu wszelkie dotychczasowe koszta, i że nastąpi odłożenie czyli repozycya aktów. Co zaś pozwany ma czynić, gdy mu na tém zależy, aby sprawa była popieraną i prawnie rozstrzygniętą, przepisano niżéy w Tytule XXXII.

§. 43.

pozwany niestawa.

Gdy iednak niestawaiący na terminie Powód, czyli to przez zaniesioną wprzód, lubo odrzuconą prośbę o przedłużenie terminu, albo innym sposobem dał poznać, że chce sprawę popierać, postąpi się daléy w instrukcyi *in contumaciam*; toż samo uczyni się w wszelkich przypadkach, gdy Pozwany nie stawa na terminie do instrukcyi przez nieposłuszeństwo.

§. 44.

Prawny skutek nieposłuszeństwa Powoda albo Pozwanego, po wdaniu się w odpowiedź, na tém się zasadza; Prawne skutki nieposłuszeństwa po wdaniu się w odpowiedź na skargę.

Że każdy czyn sporny, w którego wyłuszczeniu takowe okazuie się nieposłuszeństwo, uważa się za przyznany, albo niezaniesiony, w miarę, iak to ma szkodzić stronie nieposłusznéy.

Może zaś strona odwrócić skutek swego nieposłuszeństwa tym tylko sposobem, gdy ieszcze przed ukończeniem instrukcyi, zupełnie uczyni zadosyć zaleceniu Sędziego, o którém mowa, a stronie przeciwnéy wszelkie z dotychczasowéy przewłoki urosłe szkody i koszta całkowicie wynagrodzi. Prócz tego, ieżeli takowa strona nie może usprawiedliwić swéy winy w niedopełnieniu zaleceń sądu, tedy na karę porządkową od 2. do 10. talarów wskazaną zostanie. Ile zaś, gdy instrukcya głównéy sprawy iuż iest ukończoną, stronie służy appellacya, lub inny środek prawny przeciw zapadłemu po instrukcyi wyrokowi, ustanowi się niżéy (w Tytule XIV.).

§. 45.

Pospolicie odroczenia terminów do instrukcyi mieysca mieć nie mogą w przypadku, o którym tu mowa, to iest: gdy odpowiedź na skargę iuż została przyiętą; lecz takowe w tenczas tylko są dozwolone: O odroczeniu terminów do instrukcyi.

1) Gdy strona, maiąc i chcąc też osobiście na terminie stanąć, z powodu osobistych przeszkód i zatrudnień mimo iéy woli i winy stawić się nie może;

2) gdy naprzeciw skardze czynione są zarzuty z czynów, w przyięciu skargi i powziętéy względem niéy informacyi

wcale nie wniesionych, na które więc Powód przygotować się nie mógł. W takim razie Powodowi odmówić nie można pewnéy ieszcze zwłoki czasu i odłożenia terminu do instrukcyi, dla wystarania się o potrzebne w tym względzie wiadomości i do przygotowania swych odwodów, może również na czynach polegaiących.

§. 46.

W podawaniu podobnych prośb o odroczenie, i w ich rozpoznawaniu, przepisy Tytułu osmego w §. 20. i następ. ściśle zachowywanymi bydź powinny; a obowiązkiem iest Sędziego, w tym względzie z tem większą postąpić sobie skrupulatnością, ile że w takowym przypadku, iaki tu przyimuie się, gdy skarga i odpowiedź iuż stósownie do przepisów zostały obiaśnione i przyięte, rzadkie i nadzwyczayne tylko okoliczności dalsze w sprawie postępowanie wstrzymywać mogą; i zatém zupełnego i przekonywaiącego względem takowych okoliczności potrzeba dowodu, zwłaszcza kiedy od Pozwanego odwróconym ma bydź domysł, iż odroczenie terminu tylko dla zrządzenia w sprawie zwłoki poszukuie.

§. 47.

Gdy informacya do skargi przyiętą została przez Kommissarza sprawiedliwości, a skarga przez niego iest podaną na piśmie, w czasie zaś następnym Powód żąda odroczenia terminu instrukcyinego, stwierdza się przez to domysł, że patron zasięgaiąc informacyi, nie zachował dosyć troskliwie przepisów piątego Tytułu §. 6. względem przygotowania się na spodziewać się mogące

z strony Pozwanego zarzuty. W takowym więc przypadku, akta iego doręczne powinny bydź z szczególnieyszą roztrząsane bacznością, popełnione przezeń uchybienia surowo naganione, a on sam za to skarcony w miarę okoliczności przepisanemi karami porządkowemi.

§. 48.

Z powodu toczących się między stronami prywatnych o zgodę układów odroczenie terminu do instrukcyi wyznaczonego wtenczas tylko ma mieysce, gdy o nię strony dopraszaią się osobiście, albo przynaymniéy przez notę własną ręką pisaną i podpisaną; bądź gdy innym wiarogodnym sposobem podany będzie do akt dowód, że istotnie w takowych zostaią układach, i że szczególniéy Powód z tego powodu na odłożenie terminu zezwala.

TYTUŁ DZIESIĄTY.

O instrukcyi sprawy do stanowczego zawyrokowania.

§. 1.

Cel terminu instrukcyinego iest ten: Cel terminu instrukcyinego.

1) Aby na nim strony co do zachodzących w processie czynów dokładniéy ieszcze naocznie wysłuchane, a ile bydź można względem nich pogodzone były;

2) aby przez przyięcie do protokułu nie zaprzeczonych czynów, oraz dokładniey-

sze pozostałych w sporze czynów oznaczenie i odłączenie ważnych od mniéy ważnych, ułożony był *status causae et controversiae*;

3) aby obięte ieszcze sporem ważnieysze czyny, przez przyięcie dowodów ile możności były wyiaśnione;

4) aby po przyięciu dowodu, takowy stronom był przedstawiony, i one słuchane były, coby względem niego ieszcze mogły mieć do nadmienienia, i co ieszcze ma bydź uzupełnioném; poczém usilnie starać się należy, aby ie nakłonić do zgody, a ieżeli poiednanie mieysca nie ma, instrukcya powinna bydź zakończoną.

§. 2.

Ogólne obowiązki Instruenta.

Przy téyże instrukcyi sprawy powinien instruent nayszczególniéy okazać troskliwość swoię o dokładne i zupełne wyiaśnienie prawdy czynów, na iakich skarga, lub przytoczony przeciw niéy zarzut zasadza się. Wszelką więc łożyć powinien staranność, aby o tychże czynach dokładną i zwięzłą wystawił powieść historyczną co do wszystkich głównych, i na decyzyą wpływ mieć mogących okoliczności pobocznych; na ten więc koniec powinien strony z niezmordowaną wysłuchać troskliwością, bacznością i cierpliwością względem wzaiemnych ich przytoczeń; zwracać ich uwagę na okazać się mogące niepodobieństwo i brak związku w ich powieściach; przypominać im przy każdéy takowéy okazyi obowiązek wyznania przed sądem prawdy, oraz kary na umyślne kłamstwa i na uporczywe zapieranie się prawem przepisane; a skoro strony względem

ważnych czynów pogodzone bydź nie mogą, starać się powinien, aby prawdziwe ich położenie przez ścisłe ich dochodzenie i przyięcie znaleść się mogących w téy mierze dowodów wyiaśnił; przytém zaś nie powinien się li tylko przywięzywać do tych dowodów, które mu od stron zostały wskazane, lecz ieżeli się w postępie działań okaże, że prócz podanych od stron więcéy i inne ieszcze znayduią się dowody, przez któreby okoliczności sporne w iaśnieyszém mogły bydź wystawione świetle, powinien takowych, bez szczególnego nawet domagania się stron, dochodzić, i użyć ich według potrzeby; w ogólności zaś prędzéy w śledztwie swém ustać i znużyć się nie powinien, dopóki wszystkie zachodzące ważne okoliczności zupełnie nie są wyiaśnione, albo przynaymniéy wszelkie znayduiące się w téy mierze środki nie zostały użyte i wyczerpane.

§. 3.

Sędzia powinien więc na wszelkie w ciągu instrukcyi przytoczone okoliczności i czyny, do uzasadnienia skargi, lub do uczynionego przeciw niéy zarzutu należące, albo do dokładnieyszego i zupełnieyszego ich wyiaśnienia przyczyniaiące się, albo na ważność i wiarogodność poddanych, lub też przyiętych iuż dowodów wpływ mieć mogące, należyty mieć wzgląd, nie zważaiąc na czas, w którym, i czyli takowe *n. p* przed, przy, lub dopiero po uregulowaniu stanu sprawy i sporu *(status causae et controversiae)* albo przy przyimowaniu dowodów, lub też wcale dopiero na terminie do zakończenia instrukcyi wyznaczonym wykazały się. W nowe okoliczności i czyny, po ukończoney iuż zupeł-

W szczególności względem czynów, w ciągu instrukcyi,

aż do iéy zakończenia, albo

dopiero w wywodach

przytoczonych.

nie instrukcyi, dopiero w wywodach przytoczone, Sędzia wprawdzie w ogolności nie iest obowiązanym wdawać się; lecz strona, która do wcześnieyszego ich wniesienia dosyć miała czasu i sposobności, sama sobie przypisać winna, ieżeli ich dopiero w drugiéy użyć może instancyi.

Jeżeli iednak Sędzia znaydzie, iż przytoczona w wywodzie nowa okoliczność dosyć iasno i dokładnie iest przedstawioną, oraz że sama przez się oczywiście tak iest ważną, iżby przez nią w położeniu sprawy istotna zrządzoną bydź mogła zmiana; wolno mu, iéy instrukcyą przed wydaniem ieszcze wyroku przez poprzedniczą nakazać rezolucyą.

§. 4.

Aby iednak strony przez lekkomyślność, albo umyślne wstrzymywanie się nie używały na złe takowego pozwolenia względem uzupełnienia instrukcyi czynów w ciągu toczącego się całego w pierwszéy instancyi postępowania, należy iaknayściśléy zachować przepisy Tytułu dwudziestego trzeciego względem wynagrodzenia szkód i kosztów większych z opóźnionego podania urosłych.

§. 5. *a.*

Ograniczenie prawa stron w przytoczeniu nowych czynów.

Nadane powyżéy stronom pozwolenie wnoszenia w całym ciągu toczącéy się instrukcyi nowych czynów, ścieśnione iest wreszcie tylko do tych, które się tyczą głównego czynu (*factum*) lub interessu, na którym skarga zasadzoną została, albo które z nim w związku zostaią. Czyny zaś wcale różne od podanych w skardze, a wystawuiące inną i nową skargi zasadę, nie mogą bydź w processie pod rozbiór i wyłuszcze-

nie podciągane, chociażby w zeznaniu świadków, lub w innych czynnościach instrukcyinych, miała bydź o nich uczyniona wzmianka; lecz zostawuie się Powodowi, czyli ich do wytoczenia nowéy skargi użyć zechce lub nie. Dane przeto w piątym Tytule §. 21. Powodowi pozwolenie odmienienia ieszcze w ciągu toczącéy się instrukcyi wniosku swoiego (*petitum*) zostaie wprawdzie w swéy mocy, prawo to atoli rozciąganém bydź nie może do odmienienia saméyże zasady skargi, (*fundamentum agendi*).

Ograniczenie Sędziego w śledztwach, z urzędu przedsięwziąść się maiących.

§. 5. *b.*

Podobnież włożony na Sędziego obowiązek i dozwolone mu prawo wyiaśnienia z urzędu prawdziwego związku spornych i ważnieyszych czynów, w tém swe ograniczenie znayduie, iż nie może mu się pozwolić, aby wystawiał za przedmiot instrukcyi czyny, do których go nie prowadzą ani podania stron, ani związek sprawy, ani też osnowa dokumentów, lub zeznań świadków; lecz tylko na prywatnéy iego polegaią wiadomości.

Delegowany ma staranie z urzędu o całém kierowaniu instrukcyi.

§. 6.

Delegowanemu sądu służy prawo nakazać z urzędu wszystko, czegokolwiek potrzeba do instrukcyi sprawy; a strony zaleceniom iego bez oporu zadosyć czynić powinny.

§. 7.

Skoro więc zaczęła się iuż właściwa sprawy instrukcya, Delegowany podeymie staranność o wszystko, cokolwiek do iéy dalszego należy prowadzenia, a za pośpiech w niéy będzie odpowiedzialnym.

Nieprzerwany ciąg onegyże.

§. 8.

Gdy instrukcya nie może bydź na pierwszym zakończona terminie, instruent po-

winien ią ciągnąć nieprzerwanie tegoż dnia po południu, albo przynaymniéy w dniu następuiącym. Gdyby iednak okoliczności nie dozwalały takowego bezśredniego iéy ciągu, lecz dla wydarzonych przypadków, (że *n. p.* potrzeba ieszcze wystarać się o iaką wiadomość, lub złożyć dokument, albo że ieszcze wypada przypozwać świadka, i t. d.) musiał bydź wyznaczony dalszy termin do postępu w sprawie; obowiązkiem iest instruenta, zaraz przy zakończeniu protokułu, umówić się o iaknayblizszy termin ze stronami, albo ich prawnymi assystentami, lub pełnomocnikami; takowy ustanowić w zapisać się maiącéy poniżéy protokułu rezolucyi, wymieniaiąc z naywiększą, ile bydź może, dokładnością przedmioty i okoliczności, które ieszcze na tymże terminie maią bydź załatwione; niemniéy przydaiąc potrzebne dla stron zalecenia, co ieszcze przed terminem złożyć, lub załatwić maią, i rozporządzą, aby im lub ich pełnomocnikom wydane były iaknayprędzéy kopie teyże rezolucyi.

§. 9.

Gdy umówiony tym sposobem termin z powodu zaniesionéy przez stronę, lub wysłuchać się maiącego świadka, albo przypozwaną trzecią osobę prośby o odroczenie przez sąd za słuszną uznanéy, bądź z innéy przyczyny nie może bydź odbytym, tedy decernent powinien oddać instruentowi natychmiast i ieszcze na téyże saméy sessyi dekret, w którym nowy termin ustanowiony został. Poczém tenże instruent niezwłocznie da o tém wiadomość należącym do sprawy assystentom, lub Kommissarzom sprawiedliwości

ści i umówi z nimi nowy termin, który się wciągnie do dekretu.

§. 10.

Gdy z winy strony i z powodu, że nie złożyła wcześnie należących do instrukcyi sprawy dowodów i wiadomości, lub swego pełnomocnika nie opatrzyła dostateczną względnie zachodzących czynów informacyą i t. d. nastąpić musiało odłożenie terminu, albo inna w sprawie przewłoka, strona ta przeciwnikowi swemu musi nietylko wszelkie ztąd zrządzone powrócić koszta, ale nadto wynikłą z przewłoki szkodę wynagrodzić, a do tego wtenczas nawet za obowiązaną uznana będzie w wyroku, chociażby tenże na końcu, co do głównéy sprawy, pomyślnie dla niéy wypadł.

O przerywaniu, lub opóźnianiu instrukcyi z winy Stron, albo

§. 11.

Gdyby sąd także miał dostrzedz, że która z stron z umysłu i rozważnie w zamiarze przeciągnienia sprawy, przyćmienia prawdy, wyłudzenia czego, albo dla odięcia przeciwnikowi potrzebnego czasu do odwodu i wprowadzenia go przez to w ambaras ociągała się z przywiedzeniem pewnych okoliczności, albo podaniem dowodów i z niemi się dopiero na samymże terminie instrukcyi popisywała; albo, że innym sposobem, przez upór lub szykanę, mimo uczynione iéy w téy mierze przestrogi, nieprzyzwoicie zakończenie instrukcyi opóźniała, takowa strona prócz wynagrodzenia przeciwnikowi szkód i kosztów, skazaną będzie ieszcze w wyroku na karę pieniężną 20. 50. do 100. Talarów, albo w przypadku niemożności iéy opłacenia na stósowną karę więzienia, bez względu na osobę i znaczenie.

§. 12.

Komissarzy sprawiedliwości.

W prowadzonych przez Kommissarzy sprawiedliwości iako pełnomocników stron, sprawach, powinni ciż stósownie do ogólnego w trzecim Tytule §. 71. i następ. włożonego na nich obowiązku, starać się wcześnie o powzięcie dokładnéy informacyi, tak, iżby przez iéy niedostatek zaczęta iuż instrukcya przerywaną, lub sprawa innym sposobem wstrzymywaną nie była.

§. 13.

Jeżeli się więc na terminie instrukcyinym okaże, iż Kommissarzowi sprawiedliwości z powodu zaniedbania tychże obowiązków na potrzebnéy zbywa informacyi względem takich czynów, które iuż w skardze, albo w przyiętéy osobno odpowiedzi na nię, przytoczone zostały; instruent powinien wprawdzie nowy do dalszéy instrukcyi sprawy wyznaczyć termin, i zalecić obrońcy iaknaymocniéy, aby na nim koniecznie w potrzebną i dokładną informacyą opatrzony stanął; tenże zaś obowiązany iest wszelkie koszta spełzłego terminu z własnego zapłacić maiątku; opłaty więc sądowe natychmiast ustanowione i w księdze kar zapisane, oraz koszta strony przeciwnéy od niéy również likwidowane, przez instruenta ustanowione, i albo zaraz zapłacone, albo przez exekucyą ściągnięte bydź powinny.

§. 14.

Jeżeli zaś Kommissarz sprawiedliwości stanie na terminie instrukcyi z dostatecznem wprawdzie przygotowaniem na wyrażone iuż w aktach okoliczności, lecz w postępie instrukcyi nowe wyidą na iaw czyny, o których nie iest dostatecznie informowanym; instru-

ent powinien wprawdzie do dalszego ciągu sprawy podobnież nowy naznaczyć termin, a w wydaney tym końcem rezolucyi iak nay-wyraźniey zalecić Kommissarzowi sprawiedliwości powzięcie zbywaiącey mu ieszcze informacyi, i tak w ogólności, iako szczególniey względem nowych czynów dać mu obiaśnienie, iżby przesyłaiąc stronie rezolucyą, mógł z tém większą dzielnością domagać się od niey potrzebnych wiadomości. Przy tém iednak ściśle rozpozna, i wyrązi w rezolucyi, czyli takowa świeżo na iaw wyszła okoliczność, takiego iest rodzaiu, że stósownie do obmowy aktów i według własności interesu, z którego sprawa wynikła, Kommissarz sprawiedliwości dawaiąc pilną z obowiązku na sprawę baczność i z doyrzałą uwagą ią roztrząsaiąc, mógł i powinien był przewidzieć, że w instrukcyi będzie szło o rozwiązanie tych okoliczności. Jeżeli się to okaże, w przyszłym wyroku połowa tylko kosztów takowego terminu naznaczy się do zapłacenia stronom, drugą zaś połowę poniesie Kommissarz sprawiedliwości za okazaną w tey mierze opieszałość.

§. 15.

Jak zaś Kommissarze sprawiedliwości maią bydź ieszcze osobno karani, gdy się staną kilkakrotnie winnemi takowego zaniedbania swych obowiązków co do wczesnego i troskliwego powzięcia informacyi, a przez to dadzą powód do opóźnienia processów, przepisze się w trzeciey Części ninieyszey Ordynacyi sądowey.

§. 16.

Ponieważ według przepisu § 6. i 7., iak tylko zaczęła się instrukcya, ciąg dalszy i W iakich przypadkach in-

struent ma czynić doniesienia i zapytania w składzie sądu.

prowadzenie oney należy z urzędu do deputowanego sądu, i iego iest obowiązkiem; a gdy wydawać powinien potrzebne tym końcem rozporządzenia przez zapisać się maiące na protokułach rezolucye, których kopie stronom natychmiast udzielane bydź powinny, bieg zatém intrukcyi nie może bydź przerywany przez relacye w zgromadzoném kollegium i przez wydawanie piśmiennych rozrządzeń; lecz akta póty w ręku deputowanego zostaną, póki ich nie będzie mógł podać sądowi z zupełną instrukcyą.

§. 17.

Gdy w ciągu toczącéy się instrukcyi zachodzą rozporządzenia, których instruent sam nie może ż dostateczną wydać dzielnością, n. p. gdy ma bydź zapozwany świadek, lub inna osoba w celu udzielenia iakowéy wiadomości; gdy komu trzeciemu zaleca się wydanie dokumentu, albo zażądać trzeba od obcego sądu udzielenia aktów, lub go wezwać wypada o powzięcie wiadomości, i t. d. instruent doniesie o tém sądowi przez *Promemoria*: nie potrzeba iednak, aby dla tego zawsze zarazem złożył akta, i przez to przerywał bieg instrukcyi.

§. 18.

W przypadkach tylko, gdy względem dalszego saméy sprawy prowadzenia i kierowania, instruent ważną do przedmiotu sprawy ściągaiącą się ma wątpliwość, a stąd dla własnego oświecenia lub zabezpieczenia się od zarzutów i odpowiedzialności, któréy się obawia, sądzi bydź potrzebą zapytać się kollegium, albo gdy się względem takowego przedmiotu zgodzić nie może ze stronami, z ich assystentami, lub pełnomocnikami, n. p.

gdy zachodzi kwestya: czyli pewna okoliczność ma bydź dokładniéy wyiaśnioną, albo czyli takowe wyłuszczenie iest bezużyteczne, i tylko dla zwłoki w sprawie żądane; czyli pewny iaki dowód ma bydź przyiętym, albo iako niepotrzebny, lub niedozwolony pominąć go wypada? w takich i innych tym podobnych, następnie bliżéy ieszcze wyszczególnić się maiących przypadkach, do uczynionego przez Instruenta doniesienia zdziałane dotąd akta w zupełności przyłączać, a na nie w relacyi i wydawaniu decyzyi wzgląd mieć należy. Po uczynionéy zaś relacyi i ułożeniu rezolucyi Instruent powinien znowu akta wziąść do siebie i względem dalszego instrukcyi ciągu potrzebne wydać rozporządzenia.

§. 19.

Do spisywania protokułów instrukcyinych należy, oprócz Instruenta, zawsze przybierać ieszcze drugą przysięgłą w téy mierze osobę sądową. Oznaczą się zaś niżéy (Tytuł XXV. §. 49. i następ.), od tego ogólnego prawidła wyiątki i przypadki, w których nie potrzeba osobnego protokulisty, albo, gdzie inne osoby mieysce iego zastępować mogą.

Dodatek §. 66. Gdy przybieranie Protokulisty pospolicie nie iest potrzebném, (§. 2. Dodatku, lub §. 40. Wstępu) tedy, skoro takowy iednak bez potrzeby prawnéy użytym został, na strony żadne oddzielne z tego powodu dyety lub koszta włożone bydź niemogą.

Dodatek §. 67. Żydzi przy podpisywaniu swych imion i nazwisk, innych używać niepowinni liter iak niemieckich lub łacińskich.

Dodatek §. 68. Osoby, pisać i pism czytać nieumieiące, powinny obrać sobie męża wiary godnego, w celu uskutecznienia ich imie-

niem podpisu. O tymże przepisie powinien Sędzia osoby takie, których stan lub powierzchowność powątpiewać każą, czyli czytać lub pisać umieią, zaraz przed rozpoczęciem ieszcze działania uwiadomić, i nalegać o iego u kute znienie.

Jeżeli przepis ten nie został zachowany, tedy czynność dla strony, pisać lub pism czytać nie umieiącey, nie iest obowiązuiącą.

Dodatek §. 69. Przybrany do czynności mąż wiarogodny, powinien pospolicie w ciągu całego działania bydź obecnym. Jeżeli to zaś uskutecznionem bydź niemoże, w takim razie dosyć będzie, skoro przy przeczytaniu i przyięciu wywodu słownego był przytomny. Również strona pisać nieumieiąca, chociaż podpis, iey imieniem przez kogo innego był uskutecznony, iednakże wywód słowny trzéma krzyżykami oznaczyć powinna.

Dodatek §. 70. Jeżeli strona zaniedbuie przyprowadzić z sobą męża wiary godnego w celu uskutecznienia podpisu, lub obrać go wzbrania się; Sędzia powinien iey z urzędu takowego przydać.

Kommissarze sprawiedliwości, przysięgli Protokulści lub Aktuaryusze, oraz małżonek, ieżeli z żoną swoią w sądzie stawa, i przeciwnego niema interessu, mogą czynność podpisać.

Dodatek §. 71. Skoro między kilkoma, wspólny interes maiącemi osobami, choć iedna tylko znayduie się, która pisać i pisma czytać umie, dosyć, ieżeli ta przez podpis swóy co do drugich sprawy wspólników zaświadcza rzetelność położonych przez tychże krzyżykow.

Jeżeli strony przeciwny sobie maią interes, potrzeba także różnych assystentów; w razie przeciwnym zaś iednego tylko trzeba assystenta.

Dodatek §. 72. Osoby, nazwisko swoie tylko, z resztą zaś ani pisać ani czytać nieumieiące, uważaią się za równo z osobami w §. 68. Dodatku wzmiankowanemi.

Dodatek §. 73. Co do głuchych, niemych, głucho-niemych i niewidomych zachowuią się wprawdzie przepisy Cz. II. Tyt. III. §. 4—8., iednakże i dla tych osób niepotrzebne iest przybranie Protokulisty.

Dodatek §. 74. Kiedy strona sporządzony wywód słowny podpisać wzbrania się, Sędzia powinien drugą osobę sądową lub Kommissarza sprawiedliwości, albo w niedostatku tychże, innego męża wiary godnego na świadka wezwać, i w przytomności iego stronę wzbraniaiącą się zapytać:

czyli ieszcze żąda zapisania iakowych dodatków lub innych oświadczeń, i czyli po uskutecznieniu tego protokuł podpisać zechce?

Stósownie do żądania strony potrzebne zapisać należy w protokule dodatki, i potém przystąpić do podpisu. Jeżeli zaś strona oświadcza, iż żadnych nieżąda dodatków, i że iednak protokułu nie podpisze; tedy poniżéy wyrazić należy:

iż strona, będąc wprzód zapytana, żadnych nie umiała podać powodów, dla których wywód słowny podpisać wzbraniała się, — że iéy wprawdzie uczyniona została uwaga, iż czynność pomimo odmówionego podpisu, iednakże stanowić będzie przeciw niéy dowód, że zaś uwaga ta była bezskuteczną.

Skoro przepis ten został zachowany, a czynność przez świadka, w powyższym sposobie przyzwanego razem iest podpisaną, na ten czas służy iéy zupełna wiarogodność sądowego protokułu.

Dodatek §. 75. W przypadkach, w których osobnego nie potrzeba Protokolisty, do czynności z stronami, ięzyka niemeckiego nieposiadaiącemi, dostatecznem także iest użycie Tłumacza.

Jeżeli w podobnych przypadkach Sędzia ięzyk obcy dokładnie posiada, i protokół w ięzyku niemieckim sporządzony przez Tłumacza na ięzyk obcy przełożyć i potém przez

strony podpisać każe, na ten czas przy samey czynności użycie Tłumacza wcale nie iest potrzebném. Toż także tłumaczenie i przedstawienie iego stronie nie iest potrzebném, skoro taż ostatnia wyraźnie oświadcza, iż się zrzeka służącego iéy prawa domagania się tłumaczenia. Skoro zaś Sędzia obcego języka nie posiada, a zatém Tłumacz użytym bydź musi; tedy strona zrzekać się może sporządzić się maiącego przez tegoż duplikatu protokółu.

ROZDZIAŁ PIERWSZY

o dokładnieyszém wysłuchaniu Stron i ułożeniu stanu sporu (status controversiae).

§. 20.

I. Wysłuchanie Stron.

Gdy na skargę zaraz wyznaczony był termin do instrukcyi sprawy główney, tedy na nim zacząć należy od wysłuchania Pozwanego stósownie do przepisów poprzedzaiącego Tytułu.

§. 21.

Dokładnieysze wysłuchanie Powoda.

Gdy to nastąpiło, tudzież w przypadku, gdy odpowiedź na skargę na osobnym terminie przyiętą, i potém dopiero termin do instrukcyi został wyznaczony; przyzywa się Powód i przedstawia mu się nasamprzód skarga iego, aby się oświadczył, co w téy mierze ieszcze ma do nadmienienia, lub uzupełnienia. Że zaś to, i w iakim sposobie nastąpiło, wyrazi się w protokule instrukcyi.

Potém wysłucha się Powód dokładnie względem daney na skargę iego odpowiedzi, i cokolwiek Pozwany przeciwko zawartéy w skardze *speciem facti*, lub przytoczonym do-

wodem nadmienił, albo iakie zarzuty przeciw skardze uczynił. Cokolwiek zaś na to Powód odpowie, albo ku odparciu zarzutów Pozwanego przytacza, zapisze się do prokułu, a ieżeli przytoczone są w téy iakowe czyny, wezwać należy Powoda, aby podał na to dowody.

§. 22.

Przy wysłuchaniu Pozwanego względem skargi, Powód ani iego assystent lub pełnomocnik obecnym bydź nie powinien. Także przy wysłuchaniu Powoda względem odpowiedzi na skargę i przyięciu iego odwodu, nie przypuszcza się Pozwany; wszelakoż przy tych i innych następuiących czynnościach assystenci albo wiadomi prawa obu stron pełnomocnicy powinni bydź obecni.

§. 23.

Tudzież Pozwanego.

Po zakończoném wysłuchaniu Powoda względem odpowiedzi na skargę, tenże ustępuie, a Pozwany znowu się przyzywa, i wysłucha się: czyli nie ma ieszcze co przydać do swéy przed terminem instrukcyi osobno przyiętéy odpowiedzi; po czém oznaymi się mu: iaki iest odwód Powoda, i zażąda się od niego, aby nań odpowiedział i oświadczył się; daléy wybada go instruent względem potrzebnych ieszcze dowodów, a wszystko, cokolwiek w téy mierze zaszło, wyrazi się krótko, iednak dokładnie w protokule instrukcyinym.

§. 24.

Stawienie Stron razem z sobą.

Gdyby znalazła się ieszcze iaka wątpliwość względem czynów, a ta przez oddzielne stron przesłuchanie uprzątnioną bydź nie mogła, Instruent powinien wyciągnąć punkta, w których strony na iedno się niezgodziły,

i w miarę okoliczności, albo obiedwie razem przypuści, aby przez ich stawienie naprzeciw siebie zrobił próbę do wyiaśnienia sprawy i ułatwienia zachodzących sprzeczności; lub gdyby to z powodu panuiącéy między nimi niechęci nie było dogodnie, dopóty ciągnąć będzie oddzielne ich przesłuchanie, póki według przepisu §. 2. ten środek do wybadania prawdy użyty, zupełnie wyczerpanym nie zostanie.

§. 25.

Ogólne w téy mierze uwagi

Powyższe atoli przepisy w §. 21. 23. 24. obeymuią tylko skazówkę dla Instruenta, według którey sprawa w naylicznieyszych przypadkach, gdy Strony stawaią osobiście, iak naykrócéy i naydokładniéy może bydź opisaną. Ztémwszystkiem przepisy te nie wiążą koniecznie Instruenta, lecz wolno mu, według okoliczności i zachodzącego przypadku, iak tylko odpowiedź na skargę została przyiętą, przypuścić zaraz obiedwie Strony osobiście, albo obudwóch pełnomocników Stron nieobecnych, aby ieszcze oświadczenie się swoie względem przytoczonych w skardze lub odpowiedzi czynów i wymienionych dowodów podali; a naówczas może bezśrednie przystąpić do ułożenia *status causae et controversiae*. Każdy Instruent powinien zatém ściśle rozważać: iaka droga według właściwości zachodzącego przypadku może naykrócéy i naypewniéy do celu doprowadzić; nie prędzéy zaś powinien zaczynać instrukcyą, póki do iéy wprowadzenia porządnego i z należytą rozwagą nie zrobił sobie układu.

§. 26.

Prawidła przezorności.

Słuchanie Stron i ich pełnomocników, iak się iuż wyżéy namieniło, ciągnąć należy

póty, póki w każdym czynie nie iest wynaleziono z dokładną i zupełną pewnością: co sobie Strony nawzaiem przyznaią, lub co zapieraią. Przytém iednak przez pośpiech do porywczego zeznania nakłaniać Stron nie należy; osobliwie zaś względem pospolitych i w interessach nie doświadczonych osób, troskliwie przestrzegać potrzeba: aby przez prostotę, niezrozumienie rzeczy, albo nieobeznanie się z prawnemi skutkami sądowego zeznania, nie przyznawały się do czynów, o których prawdziwości nie są przeświadczone; albo żeby w ich oświadczenie przez brak daru iasnego i wyraźnego tłómaczenia się, nie wciskały się omyłki lub oboiętności, któreby następnie wbrew ich właściwému mniemaniu i przeciw nimże samym, mogły mieć ważność sądowego przyznania.

§. 27. *a.*

O odwołaniu uczynionych iuż oświadczeń i zeznań.

Gdy w przesłuchaniu Stron iedna z nich zawarte w dotychczasowych protokułach przyznanie swoie odwołuie, albo należącą do sprawy okoliczność podaie inaczéy, iak tam była opowiedzianą; nie powinien bynaymniéy przestawać na tém Instruent, lecz zniewoli Stronę, aby przywiodła podobne do prawdy pobudki, które ią skłoniły do cofniętego teraz przynania, albo oświadczenia, które mylném bydź twierdzi. Tym końcem nakaże iéy w przypadku potrzeby, takowe pobudki poprzeć dowodami, niemniéy podać mu środki, przez któreby prawdziwa czynu takowego istota mogła bydź wyiaśnioną. Potém postąpi się w dalszéy instrukcyi, zostawuiąc przyszłemu w głównym wyroku postanowieniu: czyli odwołanie ma mieć mieysce, lub czyli Stronę poprzednicze iéy

oświadczenie iednak ma wiązać, oraz czyli za bezzasadne, albo wcale przez [szykanę uczynione odwołanie, ukaraną bydź powinna.

Odwołanie, dopiero po uregulowaniu *status causae et controversiae* nastąpione, nie zasługuie pospolicie na żaden względ w téy instancyi; lecz Odwołuiący, ieżeli niepomyślny dla niego zapadł wyrok, powinien popełnioną omyłkę i prawdziwe rzeczy położenie w następnéy daléy wywodzić instancyi. Gdy iednak Strona, odwołuiąc swe zeznanie, donosi iasno i dokładnie o istotnym rzeczy stanie i udowodnia zaraz tak toż doniesienie, iako i okoliczność, przez którą do zaszłéy omyłki powodowaną została, tedy takowe odwołanie, chociażby dopiero na terminie do zakończenia instrukcyi wyznaczonym było uczynione, powinno bydź ieszcze przyięte; strona zaś przeciwna powinna bydź zniewoloną, aby się w téy mierze oświadczyła i wdała w odpowiedź, zostawuiąc zresztą rozpoznaniu wyrokuiącego Sędziego, czyli toż odwołanie uważać należy za dostatecznie udowodnione, i iakie co do sprawy głównéy pociągnie za sobą skutki.

§. 27. *b.*

Wszelakoż w każdym przypadku ten, kto przez odwołanie swego przyznania, dał powód do opóźnienia w instrukcyi, nietylko wynikaiące ztąd dla Strony przeciwnéy szkody i urosłą większość kosztów sam poniesie; ale nadto, ieżeliby się okazało, że czyn tak się ma, iak go wprzód przyznał, i gdy nie iest w stanie, rozsądnéy przywieść przyczyny, którą do odwołania został powodowany,

spodziewać się może kar, w Tytule XXIII. §. 52. przepisanych.

§. 27. c.

Gdy czyn iaki nie był przyznany zupełnie w całkowitym iego związku, pozostałe w sporze okoliczności, czyli to są dodatki albo ograniczenia, w uregulowaniu *status controversiae*, powinny bydź dokładnie rozróżnione, aby przyięcie dowodu względem takowego czynu mogło nastąpić stósownie i z pewnością.

Dodatek §. 76. W sprawach tylko drobnych, oraz injuryinych, w równymże sposobie iak pierwsze wyiaśniać się maiących, niemniéy wexlowych i exekucyinych, tudzież w processach o doznane w posiadaniu przeszkody, i w innych rodzaiach spraw summarycznych spisanie formalnego stanu sprawy i sporu (*status causae et controversiae*) wtenczas tylko iest potrzebném, gdy się takowe zasadzaią na czynach, nadzwyczaynie obszernych i zawikłanych.

W innych także okolicznościach prawnych, drogą zwyczaynego postępowania wyiaśniać się maiących, skoro na prostym tylko zasadzaią się czynie, nie potrzeba szczególnego opisu sprawy (*species facti*) owszem dosyć gdy Instruent tylko wysłucha i spisze punkta sporne, do czynów i prawa ściągaiące się.

§. 28.

II. Ułożenie *status causae et controversiae*.

Do stósownego ułożenia *status causae et controversiae*, iako drugiego głównego na termin instrukcyi przedmiotu, należy:

1) Ułożenie rzetelnego i zwięzłego opisu sprawy (*species facti*,) ile w téy mierze Strony z sobą zgadzaią się.

2) Ustanowienie polegaiących na czynach okoliczności, w których nie można było Stron poiednać.

3) Oznaczenie z pomiędzy takowych okoliczności tych, które przez dowody dokładniéy wyiaśnione bydź maią.

§. 29.

1) Ułożenie opisu sprawy (*species facti*).

Gdy zatém Instruent Strony dostatecznie przesłuchał, powinien nadewszystko z wyszłych na iaw zobopólnych podań i przyznań niemniéy z złożonych, a za rzetelne przyiętych dowodów wyciągnąć dokładną i zwięzłą powieść historyczną, iakby ią opowiadał rozsądny i wierny Referent; i takowe opowiadanie prowadzić od początku interesu, aż do czasu, w którym się process wszczął.

§. 30.

Takowa powieść historyczna nie powinna bydź tylko wyciągiem zdziałanych dotąd czynności, lecz Instruent powinien czyny w tychże przytoczone, bez względu na mieysce, gdzie o nich naprzód uczyniona była wzmianka w tymże samym naturalnym porządku, iak w toku samegoż interesu istotnie po sobie nastąpiły, opowiedzieć i w związku przedstawić. Nie powinien zaś w takowéy powieści historycznéy umieszczać czynów i okoliczności, między Stronami ieszcze w sporze będących; ieżeli iednak tych dla związku rzeczy nie można zupełnie pominąć, należy ie wyrazić tylko krótko i nawiasem, iako ieszcze w sporze zostaiące.

§. 31.

Uczone rozbiory i wywody prawne nie należą wcale do takowego sprawy opisu (*species facti*).

§. 32.

Każda sprawa zasadza się na pewnym czynie lub interesie głównym, od którego więc rozbioru zacząć należy. Prócz tego zaś ie-

szcze zachodzić mogą okoliczności uboczne, z czynem głównym w żadnym nie zostaiące związku lub stósunku koniecznym, lecz zawierać tylko maiące albo poboczne powody do popierania skargi; lub też zarzuty od czynu głównego wcale odrębne; albo sztuczne względem zasady skargi lub zarzutu dowody; albo nakoniec powody do ocenienia ważności i wiarogodności tego lub owego dowodu.

Podobne okoliczności poboczne, które w opis głównego interesu wciągnięte bydź nie mogą, bez przerywania w nim należytego związku i uczynienia go ciemnym i zawiłym, powinien Instruent oddzielnie spisać, i przy każdéy z nich to, względem czego strony są zgodne, odłączyć od tego, o co pomiędzy niemi ieszcze spór zachodzi, tak, iak to względem głównego czynu nastąpiło.

§. 33.

Za opisem sprawy (*species facti*) wyrazi Instruent punkta, względem których strony ieszcze nie są zgodne; całą zaś czynność przedstawi stronom i ich assystentom lub pełnomocnikom, i zapyta się ich, czyli, i co ieszcze maią w téy mierze do nadmienienia.

§. 34.

Jeżeli się znaydą podobne uwagi, że *n. p.* Instruent pominął iaką okoliczność, albo że wziął rzecz za ułatwioną i niezaprzeczoną, którą iednak Strona sporną i wątpliwą bydź twierdzi; tedy w pierwszym przypadku opis sprawy (*species facti*,) powinien w miarę potrzeby bydź uzupełnionym, w ostatnim zaś razie Instruent takową okoliczność wypuści i tymczasowie osobno ią zanotuie.

§. 35.

Jeżeli zaś Instruent zgodził się na iedno ze Stronami, ich assystentami i pełnomocnikami, względem wszystkiego co się tycze *species facti*, ta zapisze się do protokułu.

§. 36.

2. Ustanowienie punktów spornych.

Poniżéy species facti wypisuią się w porządku naturalnym według numerów po sobie idących okoliczności, które Instruent przyimuiąc ie do protokułu, iako sporne wyraził, albo które będąc przedstawione Stronom, podane były od nich za sporne, i według przepisu §. 34. poprzedniczo wymienione.

Rozumie się zaś samo przez się, iż gdy stósownie do przepisu §. 32., względem kilku zupełnie oddzielnych od siebie czynów trzeba było sporządzić kilka także osobnych opisów historycznych, do każdego z nich tyczące się go w szczególności punkta sporne również oddzielnie dodać należy, aby tym sposobem zapobiedz ile możności wszelkiéy wyniknąć mogącéy zawiłości różnych czynów spornych.

§. 37.

Sprostowana tym sposobem *species facti*, i dodany do niéy opis punktów spornych powinien bydź podpisany przez Strony i ich assystentów albo pełnomocników.

§. 32. *a.*

Konieczność takowego postępowania.

Takowe działanie iest nieodbicie potrzebném, aby Strony mogły przeyrzeć dokładnie cały związek rzeczy, iak był rozwiązany z dotychczasowych czynności, oraz aby były w stanie sprostować i uzupełnić, co potrzeba, gdyby ieszcze iakażkolwiek w téy mierze okazała się omyłka lub nieporozumienie;

nie; bądź gdyby należące do sprawy okoliczności były pominięte, lub zapomniane; niemniéy, aby miały sposobność sądzić same o prawdziwém położeniu sprawy, i podobnym w niéy wypadku, aby mogły nakoniec do stósownego i rozsądnego nakłonić się postanowienia względem podanych im do ugody propozycyi; oraz iżby Instruent sam siebie nieiako kontroluiąc, gdy tak mieć będzie przed sobą rezultat wszelkich dotąd odbytych czynności, mógł dostrzedz wcześnie i poprawić, będące w nich mieysca próżne, niedostatek związku, lub inne tym podobne uchybienia; aby oraz był postawiony w stanie, podać słuszne i właściwemu sprawy położeniu odpowiadaiące do ugody propozycye; aby nakoniec dalszy ciąg instrukcyi zyskał mocny i pewny kierunek, i aby mógł uniknąć zboczeń i zamieszań, na iakie inaczéy wpaśćby musiał nieuchronnie.

Ułożenie więc takowéy *speciei facti*, tudzież punktów spornych ustanowienie, iest nieodzowną w każdym processie koniecznością; tak że zaniedbuiący tegoż działania Instruent nie tylko odpowiedzialnym iest za wszelkie szkody i koszta, iakie urość mogą z wynikłego przez niedbalstwo iego zamieszania, i opóźnienia, ale nadto według dokładnieyszego w trzecim Tytule przepisu surowo za to ukaranym bydź ma.

§. 38. *b.*

Oprócz takowéy we wszelkich przypadkach zachodzącéy konieczności ułożenia *status causae et controversiae*, udzielone powyżéy przepisy, co do zachować się maiącego w téy mierze sposobu postępowania, są tylko skazówką dla Instruenta, do któréy bynaymniéy ściśle nie ma się przywięzywać, owszem roz-

sądnie i z doyrzałą rozwagą może i powinien obrać sposób, iaki według natury i własności każdego szczególnego przypadku doprowadzi go drogą naykrótszą i naypewnieyszą do wyrażonych w poprzedzaiących paragrafach całego postępowania celów.

§. 39.

W iakim czasie nastąpić powinno.

W miarę tego, czyli w iakim processie zachodzi mało, prostych i niezawikłanych czynów, albo ich iest wiele, obszernych i zawiłych, ułożenie *species facti* i punktów spornych ustanowienie powinno nastąpić albo na pierwszym terminie zaraz po ukończoném Stron wysłuchaniu i za przybraniem onychże; albo Deputowany według przepisu §. 8. nowy naznaczy termin do ułożenia *statum causae et controversiae*, którego iednak dłużéy, iak do ośmiu dni odkładać nie potrzeba, i przygotuie się na takowy w domu.

W ostatnim przypadku nowy termin rozpocząć należy wyrażonym wyżéy w §. 33. odczytaniem ułożonéy *species facti*, poczém postąpi się daléy według przepisu §. 34-37.

W nader tylko ważnych i obszernych sprawach iest dozwolono Instruentowi, spisaną *speciem facti* udzielić Stronom, albo ich pełnomocnikom; a termin do ich oświadczenia się w téy mierze, na tak długo, ile potrzeba, odłożyć, iżby Strony dostatecznie na to przygotować się mogły.

§. 40.

Gdy się okaże z zatwierdzonéy przez Strony *species facti*, że się iuż więcéy nie znayduie czynów, dokładnieyszego przez dowody wyiaśnienia potrzebuiących, zrobi się proba do pogodzenia Stron, według przepisu Tytułu dwunastego.

§. 41.

3. Rozróżnienie znaczniey-szych punktów spornych od mniéy ważnych.

Jeżeli zaś są ieszcze sporne czyny, a przedsięwzięta w tym razie do zgodnych układów próba została bezskuteczną, przytsąpi się do oznaczenia okoliczności spornych, które dowodami iaśniéy wyłuszczone bydź maią.

§. 42.

W takowém działaniu Instruent powinien postąpić sobie z doyrzałym rozsądkiem i okazać gruntowną teoryi prawa znaiomość oraz z rostropnością onęż zastósować do zachodzących czynów, iżby ani należące do dokładnego wyiaśnienia sprawy okoliczności pominięte, lub bez wyłuszczenia zostawione, ani też przyięciem bezużytecznych i mniéy ważnych dowodów, czas i koszta zmarnowane nie były.

§. 43.

Do tego zawsze przybierać powinien strony i ich assystentów; oświadczyć im swe zdanie i wątpliwości względem ważności tych lub owych czynów, i użyteczności przyięcia względem nich dowodu; oraz wysłuchać nawzaiem ich zdanie, niemniéy starać się, aby się z niemi zgodził na okoliczności, względem których dowod ieszcze ma bydź przyiętym.

§. 44.

Gdy takowe poiednanie ma mieysce, Instruent wyrazi w potokule punkta, przez dowód wyiaśnionemi bydź maiące, i na tém się ukończa uregulowanie *status causae et controversiae*; po czém przystąpi się niezwłocznie do przyięcia dowodów, według przepisów następuiących Rozdziałów.

§. 45.

Jeżeli zaś Instruent z stronami i ich assystentami zgodzić się nie może, bądź że wyiaśnienie iakowéy okoliczności uważa za potrzebne, którą iedna lub druga strona za niepotrzebną lub mniéy znaczącą poczytuie, albo że która z stron obstaie przy dochodzeniu okoliczności takiéy, która mu się zdaie bydź niepotrzebną i do sprawy nie należącą; powinien powody od strony i iéy assystenta prawnego na poparcie ich zdania przytoczone, krótko, iednakże zwięźle i dokładnie zapisać do protokułu, i akta, z wymienieniem własnych swych powodów przeciwnych, przedstawić składowi sądu do rozpoznania.

§. 46.

Gdyby nadspodziewanie Instruent wzbraniać się miał podać sądowi do decyzyi takowego, mniemaniu iego przeciwnego wniosku Strony; albo nie chciał zapisać do protokułu dokładnie przywiedzionych na iego poparcie dowodów, naówczas wolno Stronie donieść o tém sądowi na piśmie, który zażąda od Instruenta tłómaczenia się w téy mierze, oraz złożenia sobie aktów.

§. 47.

W obudwóch przypadkach (§. 45. 46.) zwyczayny Decernent powinien okoliczność tę na posiedzeniu sądu przedstawić, a ten wyda w téy mierze swą decyzyą.

§. 48.

Takowa iednak relacya, zwłaszcza w znaczniejszych kollegiach, gdzie wiele iest spraw, nie powinna bydź czynioną na sessyi zwyczaynéy przy zwyczaynych ustnie czynionych relacyach, lecz skoro tylko sprawa

iest cokolwiek ważnieyszą, taż relacya pospolicie odłożoną bydź ma do dni i godzin, odczytaniu relacyi na piśmie poświęconych.

§. 49.

W kollegiach z więcéy iak iednego Senatu złożonych, relacya czyni się w tym, który na przyszłość ma wyrokować w sprawie. Jeżeli zaś kollegium z iednego tylko składa się Senatu, albo gdy wyrok ma bydź wydany od innego sądu, relacya w całém iego zgromadzeniu nastąpić powinna. Taż relacya czyni się ustnie przez zwyczaynego Decernenta; w nader tylko ważnych i wątpliwych przypadkach, dozwoli się relacyi na piśmie, któréy iednak nigdy nad dni 14. odkładać nie należy.

§. 50.

W wydawaniu w téy mierze decyzyi nieidzie bynaymniéy o troskliwe oznaczenie ściśle i sztucznie określonego dowodu, a mniéy ieszcze o stanowcze ustanowienie właściwego skutku, iaki czyn sporny w miarę tego, czyli się prawdziwym lub nierzetelnym okaże, w przyszłém sprawy rozstrzygnieniu mieć będzie; lecz w ogólności tylko o to: czyli spodziewać się można, iż zachodzący czyn posłużyć może do wyiaśnienia sprawy głównéy, i czyli z niego iakowy uczyniony bydź może wniosek, który z zasadą skargi, lub z przytoczonym przeciw niéy zarzutem w prawnym zostaie związku.

§. 51.

Potrzeba więc w téy mierze gruntownéy teoryi prawa i doyrzałego rozsądku, oraz mieć przytém roztropny wzgląd na wszelkie zachodzącego przypadku okoliczności i własność dowodów, iakie się na takowy czyn

sporny znayduią; gdy n. p. na dalsze dochodzenie okoliczności, którey ważność z siebie saméy mogłaby bydź wątpliwą, za naleganiem Strony prędzéy można pozwolić w ten czas, gdy środki do iéy wyiaśnienia są pod ręką, a bez znacznych kosztów i straty czasu przyiętémi bydź mogą, aniżeli gdyby takowe dowodu przyięcie było połączoném z trudnościami, długiém opóźnieniem i znacznym kosztów nakładem.

§. 52.

Jeżeli rozwiązanie pytania: czyli czyn iaki uważanym bydź ma za ważny, i zatém względem niego dowód powinien bydź przyiętym, zależy od zrozumienia i wykładu niewyraźnego prawa, a zatém od wątpliwéy kwestyi prawnéy; i ieżeli w razie rozstrzygnienia téyże kwestyi prawnéy w pewnym sposobie, uniknąć można obszernego i kosztownego przyięcia dowodów, na ów czas wolno Sędziemu, iuż przy uregulowaniu stanu sprawy i sporu *(status causae et controversiae)* poszukiwać w tym względzie decyzyi u Kommissyi prawodawczéy, w tym samym sposobie, iak to względem wydawania wyroku w Tytule trzynastym przepisano.

Dodatek §. 77. Zapytania u Kommissyi prawodawczéy iuż więcéy mieysca niemaią w ciągu processu: (patrz pierwszy Dodatek do Powszechnego Prawa Kraiowego §. 2.)

§. 53.

Gdy zaś spór zachodzi o interes, maiący bydź rozpoznanym według praw kraiu obcego, których Sędzia znać nie iest obowiązany; a idzie o to, co też prawa właściwie w nieyszym przypadku stanowią, w tym razie

równie, iako i względem innych czynów dowód na to przyiąć należy.

§. 54.

Toż samo się rozumie, gdy Strona polega na statucie, którego bytność nie iest wiadomą sądowi; wszelakoż takowy przepis do póty tylko ma mieysce, póki xięgi praw prowincyalnych zebrane i ogłoszone nie będą; ponieważ w wydarzyć się potém mogących przypadkach nie będzie iuż można dawać żadnego dalszego względu na takowe w tychże xięgach praw nie umieszczone statuta.

§. 55.

W przypadkach, gdy według przepisów Powszechnego Prawa Kraiowego rzeczywiście stanowić maią obserwancye i zwyczaie, tedy te, ieżeli strony względem nich nie są zgodne, również iak inne zaprzeczone czyny wyiaśnione bydź muszą.

§. 56.

Na czyny publiczne wiadome, lub takie, które tak powszechnie są znane, iż żadnego niema słusznego powodu do pociągnienia ich pod wątpliwość, nie potrzeba dowodu żadnego. Jeżeli rzecz w tym tylko dystrykcie lub mieyscu powszechnie iest wiadoma, gdzie instrukcya odbywa się; na ten czas Instruent powinien powszechną tę wiadomość w aktach dokładnie opisać i zaświadczyć.

§. 57.

Przy wydaney od składu sądu decyzyi względem tego, co ieszcze przez dowód ma bydź wyiaśnioném, w Instancyi ninieyszéy iedynie pozostać się musi, i żadna od ney appellacya mieysca niema. Sędziego zaś takowa przy wydawaniu wyroku niekoniecznie wiąże; owszem temuż i w ten czas ieszcze

wolno, ieżeli przy dalszém rzeczy rozwinięciu okaże się, iż okoliczność dotąd za mniéy znaczącą uważana, i dla tego bez ścisleyszego iéy dochodzenia zostawiona, iednakże na dokładne sprawy rozsądzenie rzeczywisty ma wpływ, nakazać, aby dokładniéy wyiaśnioną była. Zostawuie się także Stronom, aby w dalszych instancyach względem okoliczności w poprzedniczym wyroku iako mniéy znaczące odrzuconych lub pominiętych, stósownie do udzielić się maiących w Tytule czternastym dokładniéyszych w téy mierze przepisów, przedstawiły uciążliwości swoie.

§. 58.

Jeżeli także przy uregulowaniu *status causae et controversiae* ieszcze okazuie się, iż gdziekolwiek znayduie się dokument, bez którego złożenia sprawa dostatecznie wyiaśnioną bydź niemoże; tedy delegowany do instrukcyi Sędzia, skoro dokument ten iest u iednéy z Stron spór wiodących, powinien iéy zalecić iego podanie, ieżeli zaś w ręku trzeciego znayduie się, powinien w sądzie uczynić wniosek względem wydania potrzebnego w téy mierze rozporządzenia. Jednakże przez takowe, po zaczętéy iuż instrukcyi dopiero uczynione odwoływania się do dokumentów, o które dopiero wystarać się trzeba, bieg saméy instrukcyi wstrzymywanym bydź niepowinien, lecz nieprzerwanie w niéy postępować należy; i rzeczą iest Strony, do takowego dokumentu odwołuiącéy się, aby się ieszcze przed zupełném instrukcyi zakończeniem o iego złożenie wystarała.

Użycie Biegłych przy instrukcyi.

§. 59.

W punktach, gdzie idzie o zdanie i rozpoznanie przybranego tym końcem do instruk-

cyi Znawcy rzeczy iakiéy, Instruent wysłucha go w téy mierze okolicznie, zdanie iego iasno i z pewnością zapisze w sporządzić się maiącym osobnym protokule, wymieniaiąc powody, na których się toż zdanie iego wspiera.

Gdy iednak takowy Znawca żąda, aby z powodu obszerności i ważności przedmiotu, i względem potrzebnéy na to ściśleyszéy rozwagi, dozwolono mu było, złożyć swe zdanie na piśmie; opatrzy go w téy mierze Instruent iak naydokładnieyszą instrukcyą; oświeciwszy go: o co właściwie w sprawie idzie, oraz ku iakim okolicznościom i punktom toż zdanie iego ma bydź wymierzone, przytém zaś oznaczy mu czas, w iakim takowe ma podać. Zdanie to powinno potém bydź udzielone Stronom na nowo wyznaczyć się maiącym terminie, po czém żądać należy od nich oświadczenia się w téy mierze, a w myśl onego przystąpić do dalszego, ile potrzeba, instrukcyi ciągu.

§. 60.

O excepcyach *litis finitae*, i iak w tym razie postępować należy.

Gdy Pozwany w swéy odpowiedzi na przeciw główney Powoda pretensyi taki zarzut wystawia, że przezeń taż pretensya, chociażby kiedyś była uzasadnioną, uchyloną znowu zostaie, mianowicie: zarzut nastąpionéy zapłaty, albo opuszczenia, lub też przedawnienia, albo nareszcie zaszłego względem niéy, układu lub *prawodzielnego* wyroku, na ów czas idzie o to: czyli Pozwany zasadę skargi zupełnie przyznaie, i tylko przez excepcyą *litis finitae* chce odeprzeć wniosek Powoda; lub czyli zasadę skargi zapiera, a zarzut tylko wy-

stawia na przypadek, gdyby zasada skargi miała bydź rzetelną i ważną.

§. 61.

Jeżeli zasada skargi iest przyznaną, tedy sam tylko zarzut stanowi przedmiot instrukcyi, ktora w takim przypadku iak zwyczaynie odbywa się.

§. 62.

Jeżeli zaś zasada skargi iest zaprzeczoną, a oraz *eventualiter* wystawiona iest excepcya *litis finitae;* w tym razie ściśle i troskliwie rozważywszy naturę czynów, na których skarga i zarzut polegaią; oraz właściwość podanych w téy mierze dowodów, rozpoznać należy:

a) czyli główna sprawa wymagałaby obszerney, z znaczném opóźnieniem i kosztem połączoney instrukcyi; lub czyli *exceptio litis finitae* mogłaby krócéy, bez wielkich trudności i kosztów bydź dochodzoną; albo czyli

b) instrukcya główney sprawy łatwo, oraz bez wszelkiéy straty czasu i kosztów da się uskutecznić; excepcya zas *litis finitae* obszernego wymagałaby dochodzenia; albo nakoniec

c) czyli główna sprawa i excepcya pod względem czasu i kosztów, iakichby w obu razach wymagała instrukcya, w równym zostaią stósunku.

a) Gdy się czyni instrukcya względem zasady skargi, a oraz zarzutu na nię.

§. 63.

Jeżeli tenże ostatni zachodzi przypadek, tedy to ogólne zachowuie się prawidło: iż sprawa główna i excepcya dochodzą i rozsądzaią się w iednymże czasie.

§. 46.

Jeżeli sprawa główna iest łatwą do wyiaśnienia, instrukcya zaś zarzutu połączona iest z trudnościami *n. p* gdy skarga polega na dokumentach, a tylko o ich zrozumienie i skuteczność dowodu, iaki stanowić maią, spór między Stronami zachodzi; zarzucona zaś excepcya przedawnienia przez obszerne z dalekich okolic zasięgać się maiące inkwizycye świadków ma bydź dochodzoną; nayprzód usunąwszy na bok excepcyą, należy instrukcyą główney sprawy zakończyć i do zawyrokowania podać. *b) Gdy się tylko dochodzi zasada skargi z odsunięciem excepcyi.*

§. 65.

Jeżeli Sędzia znaydzie, iż skarga oczywiście iest bezzasadną, oddali z nią Powoda, i zawyrokuie, iż w takiém rzeczy położeniu dalszego excepcyi dochodzenia niepotrzeba.

§. 66.

Jeżeli Powód od tegoż wyroku zakłada appellacyą, dochodzenie zarzutu iednak dopóty odkłada się, dopóki prawomocna niezapadnie decyzya, iż skarga iest uzasadnioną, i że zatém do wyiaśnienia excepcyi przystąpić należy.

§. 67.

Skoro zaś pierwszy Sędzia znaydzie skargę nie wyraźnie bezzasadną, tedy w sprawie głównéy żadnego nie wyda wyroku, lecz nakaże tylko przez rezolucyą, aby instrukcya względem zarzutu daléy była wyprowadzoną.

§. 68.

Jeżeli nakoniec zachodzi pierwszy przypadek w §. 62 opisany: *c) Gdy się czyni instrukcya zarzutu, z opuszcze-*

Mianowicie, że instrukcya główney sprawy iest obszerną, zawikłaną i ko-

niem zasady skargi.

sztowną, wyłuszczenie zaś excepcyi uskutecznić się da krótko, bez znacznych kosztów i opóźnienia;

w tym razie pomiiaiąc sprawę główną, odbędzie się instrukcya excepcyi, a akta do zawyrokowania zostaną podane.

§. 69.

Jeżeli Sędzia natenczas znaydzie, iż excepcya iest ważną i dostatecznie wyiaśnioną, oddali Powoda z iego skargą; a instrukcya w sprawie główney wcale nie odbywa się, chociażby od wyroku tego założył był appellacyą.

§. 70.

Gdy Sędzia appellacyiny odrzuca excepcyą, Pozwany zaś przedsiębierze środek rewizyi; główna sprawa zawsze póty odłożoną zostaie, póki wyrok nie zapadnie w trzeciéy instancyi.

§. 71.

Skoro więc takowa excepcya pierwszym wyrokiem za ważną uznaną została, nie prędzéy postąpi się w instrukcyi sprawy głównéy, póki odrzucenie excepcyi wyrokiem prawodzielnym utwierdzone nie będzie.

§ 72.

Jeżeli zaś dochodzona poprzedniczo przez instrukcyą excepcya *litis finitae* w pierwszym wyroku iest odrzuconą, instrukcya sprawy głównéy powinna bydź natychmiast przedsięwziętą, chociażby Pozwany odwołał się do pierwszego wyroku.

§. 73.

Chociażby w drugiéy instancyi excepcya za ważną była uznaną, nie przeszkadza to bynaymniéy nieprzerwanemu głównéy instrukcyi wyprowadzeniu; lecz ta w tenczas

dopiero upada, gdy względem ważności excepcyi, i idącego za nią oddalenia Powoda, prawodzielny zapadł wyrok.

§. 74.

Wszelakoż w tym razie sąd co do głównéy sprawy nie prędzéy wyrzecze, aż spór względem excepcyi prawodzielnie będzie rozstrzygnięty.

§. 75.

We wszelkich przypadkach, w których w powyższych artykułach przepisane iest odłożenie sprawy głównéy, mieysce ma wyiątek, i należy postępować w instrukcyi przez ciąg czasu, póki się toczy process o excepcyą w pierwszych i następuiących instancyach:

a) Gdy obiedwie Strony na to się zgadzaią;

b) gdy Powód może przywieśdź i udowodnić takie okoliczności, które daią słuszny powód do przyięcia dowodu na wieczną rzeczy pamiątkę.

§. 76.

W przypadku, gdy z powodu uznanéy w pierwszéy instancyi zasady skargi za mniéy znaczącą, wyprowadzenie instrukcyi co do zarzutu pospolicie nie iest potrzebném, to iednak nastąpić powinno, ieżeli Pozwany sam tego domaga się.

§. 77.

Zresztą, ponieważ według powyższych przepisów łatwo wydarzyć się może, że główna instrukcya musi się odbywać w ciągu czasu, kiedy akta względem excepcyi są przedłożone sądowi, albo gdzieindziéy przesłane, należy zatém uformować osobne akta co do instrukcyi zarzutu, które w potrzebie przed złożeniem, lub przesłaniem ich do Sę-

dziego appellacyinego, extraktami z akt głównych pod kierunkiem Instruenta uzupełnione bydź powinny.

§. 78. *a.*

Gdy oddzielna musiała mieć mieysce czynność względem excepcyi *litis finitae*, tak instrukcya, iako i wyrok względem niéy przez wszystkie instancye powinny bydź szczególniéy przyśpieszone. Prezydenci i Przełożeni kollegiów powinni na to osobliwie mieć baczne oko; gdy akta maią bydź przedłożone, registrator wzrazi na cedule dystrybucyiney, że ma bydź zawyrokowano względem excepcyi *litis finitae*; a gdy są przesyłane innemu sądowi do zawyrokowania, należy również w odezwie przesyławczéy lub rapporcie wyraźną o tém uczynić wzmiankę.

§. 78. *b.*

Jak dalece na excepcyą w postępowaniu poprzedniczém odrzuconą następnie ieszcze wzgląd mieć można.

Zresztą chociaż na takową excepcyą *litis finitae*, gdy w przedsięwziętém w téy mierze oddzielném postępowaniu wyrokiem prawodzielnym odrzuconą została, w następuiącéy instrukcyi i rozstrzygnieniu głównéy sprawy żadnego więcéy dawać nie można względu; wolno atoli sędziemu, który ma wyrzec względem excepcyi, ieżeli znaydzie, iż czyny, na których zarzut polega, wprawdzie nie zupełnie ieszcze są wyiaśnione, że iednak przy wyłuszczeniu głównego czynu, możnaby ie dokładniéy rozwiązać, takowy zarzut tyle tylko odrzucić, ileby przezeń wdanie się w odpowiedź na skargę było zupełnie odsunięte; zastrzegaiąc dalsze onego użycie Pozwanemu przy instrukcyi głównéy sprawy.

§. 79.

Exceptiones litis ingressum Przepisane w powyższych §. 60. 78. na przypadek excepcyi *litis finitae* postępowanie,

może także mieć mieysce i wtenczas, gdy Pozwany czyni zarzuty zmierzaiące do tego, że nie iest w obowiązku wdania się w odpowiedź na skargę swego Przeciwika *(exceptiones litis ingressum impedientes)*, a te są takie, iż sędzia nie mógł ich przez poprzednicze wyiaśnić rozrządzenia, lecz dokładnieysze ich dochodzenie musiało bydź odesłaném do terminu instrukcyi (Tyt. IX. §. 21.) *impedientes.*

§. 80.

W przypadkach więc tego rodzaiu równie iako i w excepcyach *litis finitae* doyrzałą uwagą zgłębić należy, czyli główna sprawa obszerney i kosztowney wymaga instrukcyi, a zarzut krócey bez trudności i kosztów może bydź wyiąśniony; albo czyli rzecz przeciwnie się ma; lub czyli skarga i zarzut względnie kosztów i obszerności, iakiéyby ich instrukcya wymagała, w równym właśnie z sobą są stósunku. W miarę zachodzącego w tey mierze przypadku, należy postąpić według przepisu §. 63 64. i 68.

§. 81. *a.*

Co się tycze w szczególności zarzutu, że Powodowi zbywa na legitymacyi, tedy przepisało się iuż w Piątym Tytule §. 4. liczb. 6. że i iak dalece Sędzia, przyimuiąc informacyą co do skargi, winien dawać z urzędu wzgląd na załatwienie teyże legitymacyi; również przepisano tamże w §. 11. i Tytule IX. §. 20. 21., że Sędzia szczególną swą uwagę na to zwrócić powinien, aby okazuiące się w tey mierze przeszkody przez wydanie poprzedniczych rezolucyi były załatwione. Gdyby atoli przedmiot względem legitymacyi formalnego wymagał dochodzenia i rozpoznania, a tym końcem stósownie do *Exceptiones deficientis legitimationis ad causam.*

wzmiankowanego ostatniego przepisu musiał bydź odesłany do terminu instrukcyi, tedy na tym terminie zaczynać należy od takowego punktu prejudycyalnego, i ten w myśl przepisu §. 80., albo nasamprzód rozpoznanym, lub gdyby instrukcya onego razem z główną sprawą nastąpiła, wyłuszczeniu punktu legitymacyinego zawsze osobny protokuł poświęcanym bydź powinien.

§. 81. *b.*

Inne punkta prejudycyalne.

W innych także tu wyraźnie nie wymienionych przypadkach zostawuie się roztropnemu Sędziego wymiarkowaniu, gdy w złożonym z wielu przedmiotów lub pretensyi processie zachodzi punkt prejudycyalny, od którego rozstrzygnienia zależy utrzymanie się lub upadnienie punktów szczególnych, albo przynaymniéy istotna różność w kierunku ich instrukcyi względem takowéy kwestyi prejudycyalnéy, iak się przepisało wyżéy w §. 60. i następ. nasamprzód wyprowadzić instrukcyą, i aż do iéy rozstrzygnienia zawiesić dalsze rozpoznawanie punktów szczególnych. (Tytuł XIII. §. 43.)

DRUGI ROZDZIAŁ

o dowodzie przez przyznanie.

§. 82.

Gdy czyn iaki przyznanym został w skardze, lub odpowiedzi na nię, nie potrzeba nań przyimować żadnego dowodu; skoro iednak Strona w toku instrukcyi takowe przyznanie cofnęła, przepis §. 27. zachowuie się.

§. 83.

§. 83.

Gdy zaś strona utrzymuie, że iéy Przeciwnik okoliczność w processie zapieraną przyznał w inney sprawie przed sądem, lub zasądownie, a Strona przeciwna zapiera to twierdzenie, czyn takowy zarówno z innemi przez dowód wyiaśniony bydź powinien.

§. 84.

Na ów czas Instruent i sąd powinni rozważyć: czyliby w celu skrócenia processu, i oszczędzenia, ile możności, kosztów, nie było lepiéy przyięcie dowodu zwrócić do obiętego sporem głównego *factum*, albo do czynu nastąpionego przyznania, bądź do oboyga razem.

§. 85.

Jeżeli iakowe przyznanie, bądź w ciągu processu, lub też pierwéy ieszcze uczynione, na rozstrzygnienie zachodzącego sporu prawny ma mieć wpływ, potrzeba, aby Przyznaiący był mocen podług własnego iedynie zdania w sprawie działać; w razie przeciwnym zaś ci musieli bydź słuchani, bez których upoważnienia lub zezwolenia Strona sposobem prawodzielnym zobowiązywać się, ani też rzeczą w sporze będącą ważnie rozrządzać niemoże.

§. 86.

Gdy z wielu wspólne prawa lub obowiązek maiących w sprawie niepodzielnéy *(causa individua)*, niektórzy utrzymywany przez Stronę czyn przyznaią, inni go zaś zapieraią, przystąpi się do przyięcia nań dowodu; przyczém iednak z zeznań niektórych wspólników ku wyśledzeniu prawdy korzystać potrzeba. Można zatém w miarę okoliczności i według różnicy przypadków wysłuchać takowego

sprawy wspólnika iako świadka, albo gdy w końcu o konieczną idzie przysięgę i oznaczenie, którą z dwóch Stron do niéy przypuścić wypada? można mieć wzgląd na to, że czyn sporem obięty przyznanym został przez iednego ze wspólników sprawy.

W rzeczach zaś i prawach podzielnych, co do każdego ze wspólników przyznanie iego względnie mianego w sprawie własnego interessu, zawsze stanowi przeciw niemu dowód.

§. 87.

Przyznanie pełnomocnika lub zastępcy iest również obowięzuiącém, iak gdyby nastąpiło od stawaiącéy osobiście Strony. Gdyby pełnomocnik miał postąpić wbrew odebranéy instrukcyi, dawałoby to tylko powód do wniesienia przeciw niemu skargi o wynagrodzenie, a nastąpiona na zasadzie przyznania czynność nie może bydź dla tego zaskarzoną. Ztém wszystkiem i tu nawet względem odwołania takowego przyznania zastósuie się przepis §. 27.

§. 88. *a.*

Aby przyznanie prawną pozyskało dzielność, nie potrzeba w żadnym razie, aby ie koniecznie Strona przeciwna przyięła.

§. 88. *b.*

Zasądowe przyznania, gdy według powyższych przepisów są z siebie obowiązuiące i dostatecznie wykazane, stanowią zawsze dowód przeciw Przyznaiącemu. Jeżeli zaś chce utrzymywać, że to przyznanie nastąpiło przez omyłkę, musi dowodzić podobnymże, iak przepisano w §. 27. sposobem, powód takowéy omyłki i właściwy stósunek rzeczy. Gdy między przyznaniem, a innemi o poło-

żeniu sprawy powziętemi wiadomościami znaydzie się sprzeczność, zostawi się rozpoznaniu Sędziego oznaczenie według zachodzących okoliczności: iaki stopień dzielności dowodnéy przypisać wypada przyznaniu; oraz czyli przyznaiący mniéy lub więcéy przekonywaiącym sposobem wykazał: że przyznanie przez omyłkę tylko nastąpiło.

Przyznania przed sądem, w innym iednak iak w zachodzącym processie uczynione maią wprawdzie równą tylko z zasądowemi dzielność; wszelakoż w wyższym stopniu aniżeli przeciw zasądowym przyznaniom stawa przeciw nim domysł, wymówkę omyłki wyłączaiący.

TRZECI ROZDZIAŁ

o dowodzie przez dokumenta.

§. 89.

O dowodzie przez dokumenta w ogólności.

Wiodące proces Strony są obowiązane złożyć w sądzie wszelkie, znayduiące się w ich ręku, a do wyiaśnienia sprawy służące dokumenta i wiadomości piśmienne, oraz oświadczyć: czyli ich osnowę całkiem, lub w części za prawdziwą uznaią; gdy to nastąpiło przy złożeniu dokumentu lub instrukcyi sprawy, takowy dokument nic niema dowodzić przeciw popisuiącemu się z nim dla tego iedynie, że był przezeń złożony; lecz na to tylko uważać się będzie, iaki tenże dokument może stanowić dowód z siebie samego, bez względu na to, kto go złożył.

§. 90.

Kiedy takowe podawane bydź powinny.

Należące do wyiaśnienia sprawy dokumenta powinny wprawdzie, iak iuż wyżey przepisano, bydź podane przez Strony do akt ieszcze przed terminem instrukcyi, i Stronie przeciwnéy udzielone, albo, gdyby się u kogoś trzeciego znaydowały, Sędzia względem ich złożenia potrzebne powinien wydać rozporządzenie; skoroby się iednak dopiero w postępie instrukcyi okazało, że ieszcze iakiżkolwiek znayduie się dokument, po którym większego wyiaśnienia czynu spornego spodziewać się należy, naówczas sąd nakaże złożenie onego. (§. 58.)

§. 91.

O wydaniu dokumentów.

Wydania dokumentów u iednéy ze Stron lub kogoś trzeciego znayduiących się może domagać się Strona przeciwna; iednakże i sam Sędzia, którego iest obowiązkiem dochodzić prawdy, mocen iest nakazać z urzędu ich wydanie. Takowemu wezwaniu Sędziego zadosyć uczynić obowiązany iest każdy bez różnicy, ktokolwiek ma w swych ręku służące ku wyiaśnieniu spornych czynów dokumenta, bądź Powód, albo Pozwany, lub też trzecia iaka osoba, w proces wcale niezawikłana.

§. 92. *a.*

Co powinno bydź wydaném.

Między wydać się maiącemi dokumentami rozumieć także należy korrespondencyą prywatną, którą sameż Strony z sobą o sporny interes prowadziły. Wydania zaś korrespondencyi prywatnéy względem takowego interessu między iedną ze Stron, a kim trzecim prowadzonéy nie można żądać pospolicie ani od téyże Strony, ani od trzeciego; chybaby go wspólnie obiedwie Strony używały za meklera, lub pośrednika do układów, albo

skoiarzenia interessu. W wszelkich innych przypadkach Strona, która wie albo się domyśla, że trzeci przez prowadzoną z iéy Przeciwnikiem korrespondencyą nabył wiadomości o ważnieyszych do sprawy należących czynach, może go podać na świadka, a naówczas według poniższych w §. 180. przepisów rozpoznać należy: czyli tenże iest obowiązany zeznać pod przysięgą, co mu w téy okoliczności wiadomo.

§. 92. *b.*

Uzasadnienie żądania względem takowéy edycyi.

Aby żądanie wydania dokumentów było uzasadnioném, potrzeba:

1) aby czyn lub okoliczność dokumentem wykazanemi bydź maiące, iasno i dokładnie były podane;
2) aby przynaymniéy prawdopodobne były powody do domysłu, że takowy dokument znayduie się rzeczywiście u tego, od kogo iest żądany;
3) aby określić tak dokładnie dokument, iżby ten, kto go ma wydać, był przez to w sposobności rozróżnienia go od innych swych papierów i oświadczenia się: czyli takowy dokument posiada, lub nie.

Na ogólne zatém i niedokładne względem wydania dokumentów prośby, żadnego nienależy mieć względu, ani też dopuścić takowych próśb, maiących tylko za cel wybadanie mniemania, lub zdania innych; a bez prawdopodobnych przynaymniéy domysłów, że się dokumenta u téy lub owéy osoby, w proces wcale nie zawikłanéy, istotnie znayduią, naruszać spokoyności iéy nie należy.

§. 93.

Gdy kto żąda wydania dokumentu, nie tylko do dochodzenia spornego w processie czynu, lecz dla tego, że mu iako właścicielowi, wspólnikowi, lub z innego prawnego powodu osobna służy pretensya; takowy wniosek stanowi przedmiot oddzielnego processu, względem którego zarówno iak w każdéy innéy sprawie porządna odbywa się instrukcya, i wyrok wydaie się. Gdy zatém takowe żądanie względem wydania iakowego dokumentu zachodzi w ciągu toczącego się processu, instrukcyi przez to wstrzymywać nie należy, lecz odwołuiący się, do oddzielnéy w téy mierze odsyła się rozprawy.

§. 94.

Wydanie dokumentu przez Stronę uskuteczniać się maiące.

Każda Strona, od któréy Sędzia żąda złożenia iakowego dokumentu ku wyiaśnieniu spornych czynów służyć maiącego, czyli to na wniosek Strony przeciwnéy, albo z urzędu iest obowiązaną wydać go, albo zaprzysiądz: że nie ma go w swém zachowaniu, ani wie, gdzieby się znaydował, i że go też z umysłu nie zatraciła.

§. 95.

Jeżeli od Strony żąda się wydanie takich papierów, które iéy się dopiero dostały z rąk Spadkodawcy lub kogo trzeciego, a wymawia się, że nie wie, czyli wydać się maiący dokument pomiędzy niemi znayduie, i z tego powodu wzbrania się wykonać przysięgę względem iego wydania w sposobie wyżéy przepisanym, obowiązaną iest oświadczyć gotowość swoią, iż takowe pisma, od trzeciego do niéy przeszłe okaże osobie sądowéy od niéy wybrać się maiącéy dla ich przeyrzenia; a na ten czas tylko obowiązaną iest wy-

konać przysięgę na to: że nie wie, ani też niesądzi, żeby żądany od niéy dokument pomiędzy temiż papierami znaydował się; że wszystkie te papiery delegowanemu Kommissarzowi wiernie przedłoży; że żadnego z nich umyślnie niezatraciła, ani też niezatraci; i że iéy także niewiadomo, gdzieby się żądany dokument mógł znaydować.

§. 96.

Skoro wydanie dokumentu żądane iest od zostaiącéy pod opieką osoby, można żądać po opiekunie wykonania oznaczonéy według §. 94. 95. przysięgi edycyinéy. Żądanie zaś takowego wydania od pupilla, w ten czas tylko może bydź dozwolone, gdy żądaiący może przywieśdź i udowodnić szczególne okoliczności, z których okazuie się podobieństwo do prawdy, iż pupill sam ma wiadomość o wydać się maiącym dokumencie.

§. 97.

Gdy się żąda od kollegium, lub korporacyi wydania dokumentu, dosyć będzie, gdy tylko ci, do których z urzędu należy zachowanie papierów, registratury, lub archiwum takowéy Strony, przysięgę edycyiną wykonaią. Od przełożonych zaś, lub członków samegoż kollegium, w tenczas tylko wymagać można przysięgi edycyinéy, gdy szczególne zachodzą powody do domniemania się, że żądane dokumenta lub akta znayduią się w ich zachowaniu.

§. 98.

Gdy Strona, od któréy żąda się wydania dokumentu, przyznaie wprawdzie, że takowy posiada, przytém iednak oświadcza, iż w nim nic się nie znayduie, coby do sprawy należało, że więc przeciwna Strona wydania

onego żąda tylko przez błąd, albo szykanę, lub naganną ciekawość; musi zaiste okazać oryginał Instruentowi, a oraz, gdyby Strona przeciwna tego żądała, zwyczaynemu Decernentowi, którzy, ieżeli twierdzenie znaydą rzetelném, sporządzą w téy mierze protokuł; oryginał zaś właścicielowi natychmiast oddadzą, a względem osnowy iego nienaruszone pod obowiązkiem wykonanéy na urząd przysięgi zachowywać powinni milczenie.

§. 99.

Gdyby w wydać się maiącym dokumencie zawierało się cośkolwiek do zachodzącego sporu prawnego należącego, prócz tego zaś inne ieszcze w nim były szczegóły, na których właścicielowi dokumentu zależy, iżby powszechnie wiadome nie były, wolno mu dać do aktów tylko wypis co do mieysca, do sprawy ściągaiącego się, z przyłączeniem wstępu, końca, daty i podpisu; oryginał zaś okaże tylko Instruentowi, a na żądanie Strony przeciwnéy i Decernentowi, którzy, ieżeli w nim prócz wypisanego mieysca nic więcéy do sprawy należącego nie zawiera się, zaświadczą to poniżéy extraktu; oryginał zaś okazawszy co do podpisu i ściągaiącego się do sprawy mieysca Stronie albo stronom, właścicielowi natychmiast wydadzą, względnie zaś reszty iego osnowy również sumienne pod przysięgą urzędową zachować winni milczenie.

§. 100.

Gdy Strona wzbrania się wydać dokument, i wykonać przepisaną według powyższych zasad przysięgę, dokument uważać się będzie *in contumaciam* za wydany i rekognoskowany, a zatém kopia za rzetelną, albo czyn według

§. 92. *b.*, z pewnością podany, a przezeń dowiedzionym bydź maiący za udowodniony. Jeżeli w przytoczeniu samegoż czynu, nie podano zarazem ilości, albo summy, lub innéy ubocznéy okoliczności, o którą tu oraz idzie; żądaiącemu wydania dokumentu dozwoli się takowego podania, i mieć się będzie na to wzgląd przy oznaczeniu prawnych skutków popełnionego przez Stronę przeciwną nieposłuszeństwa.

§. 101.

Wydanie przez trzecią osobę dopełnić się maiące.

Może także Sędzia żądać z urzędu wydania dokumentu od trzeciéy osoby w proces niezawikłanéy. Jeżeli zaś ten trzeci wzbrania się dopełnić wezwania, Sędzia o to daléy nastawać nie może, lecz Stronie do woli zostawi: czyli daléy nalegać zechce o wydanie onego, lub nie.

§. 102.

Uczyniony od Strony wniosek o wydanie dokumentu przez trzecią osobę, powinien bydź uzasadniony według przepisu §. 92. *b.* Wszelakoż w tym przypadku żądaiący wydania dokumentu powinien dokładniéy ieszcze podać zasadę swéy wiadomości, że się dokument u kogoś trzeciego znayduie, i do wyższego wiarogodności stopnia wykazać, iak gdyby wydania onego po swym wymagał Przeciwniku. Wolno także trzeciéy osobie, maiącéy wydać dokument, żądać po wymagaiącym edycyi wykonania przysięgi na to: iż złożenia onego nie żąda przez samą tylko szykanę *(juramentum calumniae)*.

§. 103.

Na uzasadniony tym sposobem wniosek powinien także i trzeci wydać żądany od Strony dokument. Jeżeli iednak utrzymuie, że

będący istotnie w ręku iego dokument nic w sobie nie zawiera, coby do ninieyszego sporu prawnego należało, i takowego Instruentowi ani Decernentowi nie chce okazać, wolno mu swe przytoczenie stwierdzić przysięgą, a w takim razie żądaiący iego wydania, przestać na tém powinien. W przypadku zaś w §. 99. wymienionym, zawarty tam przepis także względem trzeciéy osoby zastósuie się.

§. 104.

Jeżeli trzeci, od którego wydanie dokumentu iest żądaném, zostaie w wątpliwości, czyli takowy w iego znayduie się zachowaniu lub nie, tedy albo przypomina sobie, iż mu się kiedyś zdarzyło widzieć go pomiędzy swoiemi papierami, albo też tego przypomnieć sobie niemoże.

Jeżeli żądany dokument iuż kiedyś spostrzegł, wzbraniać się niemoże, przeyrzeć z należytą troskliwością i uwagą pisma i papiery swoie, a ieżeli między niemi dokumentu tego nieznayduie, wykonać powinien przysięgę według przepisu §. 94. — Wolno iednak osobie takiéy do sprawy nienależącéy domagać się, aby iéy papiery przez osobę sądową przez nią samą wybraną kosztem żądaiącego wydania dokumentu, przeyrzane zostały, a na ten czas przysięgę edycyiną w tym tylko sposobie wykonać iest obowiązana:

iż wszystkie papiery swoie, między któremi żądany dokument znaydować się mógł, delegowanemu wiernie przedłożyła, i że żadnego z nich umyślnie nie zatrzymała.

Skoro zaś ten trzeci nie może sobie przypomnieć, żeby żądany dokument kiedyżkol-

wiek widział między iego papierami, iest tylko w obowiązku przyrzec z pism swoich te, między któremi takowy według domniemania iego znaydować się może, a na ów czas przysięże tylko na to:

iako sobie nie przypomina, żeby żądany dokument kiedyżkolwiek widział między iego papierami, że go i teraz przy ich przeyrzeniu nie znalazł, i że według przekonania swego nie sądzi, ani mniema, aby się takowy między pismami iego znaydował.

Z resztą we wszelkich przypadkach żądaiący wydania dokumentu pominien wynagrodzić trzeciemu zrządzone przez swe nalegánie szkody i koszta.

§. 105.

Gdy trzecia osoba w proces niezawikłana wzbrania się opornie powyższych dopełnić przepisów, będzie zniewolona przez kary pieniężne, więzienia, lub inne, do zadosyć uczynienia swemu obowiązkowi, i do posłuszeństwa ku rozkazom sądowym dla dochodzenia prawdy; ktokolwiek zaś przez nieprzyzwoite wzbranianie się szkodę poniósł, będzie mu dozwolony w każdym razie do takowéy osoby regres; zapobieżono albowiem dostatecznie przez zawarte w powyższych paragrafach zasady, aby żadna Strona swego Przeciwnika, bądź kogoś trzeciego, niepotrzebném lub niepodobném, albo do chytrego wyłudzenia, lub zrządzenia szkody zmierzaiącém naleganiem o wydanie dokumentów, ciążyć nie mogła.

§. 106.

Gdy Strona utrzymuiąca, że należący do sprawy dokument znayduie się w ręku trze-

ciego, mieysca pobytu iego nie może z dokładną podać pewnością, na iéy prośbę względem edycyi żadnego mieć nie należy względu.

§ 107.

Gdy trzecia osoba dokument wydać maiąca pod sądem obcym za granicą Państw Jego Król. Mci zostaie; kollegium wydaiące rekwizycyą do takowego sądu, powinno oraz wyznaczyć Odwołuiącemu się czas, do odległości mieysca stósowny: czterech, sześciu, ośmiu, a w przypadkach nadzwyczaynych, więcéy ieszcze tygodni; w których takowy dokument ma bydź złożony. W ciągu tego czasu Odwołuiący się powinien okoliczność tę iak należy, w obcym popierać sądzie i wystarać się o dokument. Skoro zaś to nie nastąpi, sam sobie przypisać winien, ieżeli po upłynieniu oznaczonego terminu wyprowadzać się maiąca tymczasem ile możności instrukcya sprawy bez dalszego na dokument oczekiwania zakończoną zostanie. Jeżeli się iednak dostateczne okażą ślady, że Powód, przeciw któremu żądano wydania dokumentu, przez taiemne z posiedzicielem iego zniesienie się, lub inne tym podobne niedozwolone środki, przeszkodził dopełnieniu tego obowiązku, sąd nie prędzéy słuchać będzie takowego Powoda z dobremi wnioskami iego, póki ta przeszkoda nie zostanie ułatwioną. Gdy zaś Pozwany staie się winnym, lub podeyrzanym o takowe niedozwolone czynności, tedy ieżeli tylko samo na niego spada podeyrzenie, musi ie odeprzeć przysięgą. Skoro zaś przeświadczonym będzie o niegodziwe kogo innego w téy mierze podsycanie, uzna się na korzyść Powoda za dowiedzione to, czego chciał dowodzić przez dokument.

§. 108.

Rozporządzenia względem wydania dokumentów.

Wszelkie rozkazy, wydania dokumentów dotyczące się, wydaie Sędzia tylko przez dekret lub rezolucyą, i nie potrzeba w téy mierze szczególnego postępowania, lub oddzielnego wyroku.

Owszem sądy są mocne nadać tymże rozporządzeniom swoim, sposobem według rozmaitości przypadków w §. 105. 106. oznaczonym, natychmiast należytą dzielność.

§. 109.

Gdzie i czyim kosztem wydanie dokumentów uskuteczniać się powinno.

Wydanie dokumentu uskutecznia się pospolicie w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu.

Gdyby iednak zachodzić miała iaka ważna przeszkoda, dla ktoréyby dokument nie mógł bydź dogodnie w sądzie złożonym, tenże każe uskutecznić tę czynność przez Kommissarza w mieszkaniu tego, kto go posiada, albo też, przez zlecenie iéy lub wezwanie o to sądu mieysca tego, gdzie się dokument znayduie. Jeżeli na wniosek iednéy z Stron żądane było wydanie dokumentu, ta tylko zaliczy potrzebne koszta; skoro zaś nakazaném zostało z urzędu przez Sędziego, Strony obiedwie wspólnie założyć ie powinny.

§. 110.

Złożenie dokumentów.

Wszelkie dokumenta piśmienne, bądź że Strony ie dobrowolnie złożyły, bądź że za rozporządzeniem sądu zażądane zostały, muszą bydź składane w oryginałach i w zupełności.

§. 111.

Nie potrzeba składać oryginałów, gdy Strona przeciwna kopią złożoną uznaie bydź zgodną z oryginałem, albo gdy ią iuż wprzód w téy lub inney sprawie sądownie przyznała;

bądź, gdy za przybraniem wszystkich interesentów sporządzone były wierzytelne kopie równą z oryginałami ważność maiące; albo, gdy dawne dokumenta z obawy, iżby się nie stały nieczytelnemi, za wezwaniem podobnież interessentów zostały odnowione.

§. 112.

Gdy dokument, zawiera w sobie niektóre mieysca do sprawy nienależące, a maiąca go złożyć Strona nie życzy sobie oddać go w całości do akt; albo gdy zachodzą okoliczności, dla których oryginału nie można z łatwością przystawić do sądu i w obudwóch tych przypadkach tak postąpić należy, iak wyżey w §. 99. i 109. względem wydania dokumentów przepisano.

§. 113.

O dokumentach do innych ściągaiących się.

Gdy złożony dokument ściąga się do innego, ten (*documentum relatum*), również złożony bydź powinien. Wszelakoż takowy przepis wtenczas tylko ma mieysce, gdy ieden dokument ściąga się właściwie do drugiego, nie zaś wtenczas, gdy w złożonym dokumencie sama tylko uczyniona iest wzmianka. Gdyby zaś złożenie przytoczonego dokumentu było niepodobném, albo wielkich wymagało trudności i kosztów, można ie zaniechać bez uięcia przezto wiarogodności i dzielności ściągaiącego się do niego dokumentu; a to w tych razach:

a) gdy dokument w drugim przytoczony przez tenże całkiem uchylony został;

b) gdy osnowę powołanego dokumentu można zupełnie wyczytać z obecnego;

c) gdy osnowa dokumentu powołanego, innym sposobem może bydź wykazana;

d) gdy złożony dokument, będący w stósunku z innym, daie zupełną i dokładną względem spornego czynu oświatę.

§. 114.

O dokumentach w obcych ięzykach ułożonych.

Jeżeli dokument iest ułożony w obcym ięzyku, sądowi nieznaiomym, Sędzia z urzędu starać się powinien, aby przez zobowiązanego raz na zawsze do takowéy czynności, lub do tego szczególniéy interesu przysięgłego tłumacza rzetelnie był przełożonym. Toż samo uczynić należy, gdy iedna ze Stron nie zna ięzyka, w którym dokument iest ułożony, i żąda iego tłumaczenia.

Niemniéy wtenczas, gdy akta w dalszych instancyach przesyłaią się sądowi, po którym spodziewać się nie można, żeby mu był dostatecznie znaiomy ięzyk dokumentu, chociażby z takowym był obeznany Sędzia instrukcyą sprawy odbywaiący.

§ 115.

Ważność dokumentów.

Gdy zachodzi spór o ważność dokumentu względnie iego formy, a prawa mieyscowe, gdzie takowy obowięzuiącą zyskał dzielność, odstępuią od praw mieysca tego, gdzie toczy się proces, pierwsze rozstrzygną wątpliwość.

§. 116.

Uchybienia co do formy zewnętrzney.

Jeżeli w iakowym rodzaiu dokumentów pewne formalności pod nieważnością prawem są przepisane, każda odkryta w téy mierze niedokładność pociąga za sobą ten skutek, iż złożonemu dokumentowi przyznać niemożna téy własności, do któréy uzasadnienia wspomnione formalności są potrzebne.

§. 117.

Sprzeczność w osnowie

Gdy w dokumencie, względnie wyiaśnić się maiącego przezeń czynu, na wstępie lub

dokumentu. przy końcu zachodzi sprzeczność, takowy dokument nic dowodzić nie może. Wszelakoż, gdy sprzeczność na wstępie i przy końcu pochodzi z widocznéy lub dowiedzioney omyłki, tedy przez to iedynie dokument nie staie się ieszcze nieważnym.

Niezrozumiałość. Upada zaś całkiem ważność dokumentu, gdy takowy w ściągaiących się bezpośrednio do punktu spornego mieyscach tak nie zrozumiale iest ułożony, że myśli iego doyść nie można; albo, gdy takie są użyte wyrazy, którym widocznie i bez przymusu może bydź nadana myśl dwóyznaczna.

§. 118.

Poprawy, skrobania dokumentów i t. d. Jeżeli się dostrzeże, że w złożonym dokumencie cośkolwiek iest pisano inną ręką, lub innym atramentem, albo między wierszami, bądź na brzegu; lub że w nim iest co przekreślono, bądź poprawiono, albo wyskrobano, bądź gdy szczególne karty całkiem, czyli w części oderwane, albo przez posmolenie, lub inny sposób stały się nieczytelnemi: dochodzić nadewszystko należy, zkąd się wzięły w nim takowe odmiany? Jeżeli to wyiaśnioném bydź może, tedy z wynalezionych okoliczności oznaczyć potrzeba: czyli i ile zmnieysza się przez to wiarogodność dokumentu. Skoro zaś w niepewności pozostaie Powód spostrzeżoney odmiany, a ta znayduie się w właściwém mieyscu, dowód stanowić maiącego, bądź na wstępie, lub w końcu dokumentu; osłabia się przez to iego wiarogodność. Gdy zaś odmiana iest dostrzeżoną w inném mniéy ważném mieyscu, zostawi się rozpoznaniu Sędziego: czyli i ile dokument taki może bydź uważany za dowód na zupełną wiarę zasługuiący.

§. 119.

§. 119.

Podarte lub porozcinane dokumenta na żadną wiarę nie zasługują; chybaby było dowiedziono, że się to stało przypadkiem, lub że ie popsuł w ten sposb Przeciwnik Strony, albo kto inny, dla przyćmienia prawdy. W obudwóch razach osnowa podartego lub przeciętego dokumentu tyle tylko dowodzi, ile ią można z niego wyczytać. Gdy od dokumentu tylko oderwana iest lub odpadła, zawieszona bądź wyciśnięta na nim pieczęć, ieżeli z innéy miary wnosić nie można podeyrzenia o sfałszowaniu onego, ta iedynie okoliczność nie odeymuie wiarogodności dokumentu.

Podarte lub porozcinane dokumenta.

§. 120.

Gdy strona z umysłu zatraca, podziwa, lub innym sposobem czyni nieczytelnemi potrzebne do wyiaśnienia prawdy dokumenta, tedy iéy Przeciwnika zawsze przypuścić należy do stwierdzenia przysięgą osnowy odiętego tym sposobem oczom Sędziego dokumentu.

§. 121.

Zresztą nigdy się w sądzie nie czyni domysłu względem sfałszowania dokumentu; każdy zatem dokument, póty za rzetelny przyięty bydź winien, póki nie iest wykazane iego sfałszowanie. Jeżeli zaś dokument okazał się sfałszowanym w iednéy okoliczności, tedy osłabia się przez to ogólna iego wiarogodność. Strona składaiąca w sądzie za wiarogodny dokument, którego sfałszowanie iéy było wiadome, według przepisu Praw Kryminalnych za to ukaraną będzie. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 1379.)

Sfałszowanie dokumentów.

§. 122.

Stracone dokumenta.

Gdy Strona utrzymuie, że służące na wsparcie lub w dowód iéy praw dokumenta przez ogień, wodę, rabunek, albo innym sposobem przypadkowo zaginęły, lub stały się nieczytelnemi, na takowe iéy twierdzenie w tenczas tylko wzgląd mieć należy, gdy może dowieśdź, że podobne dokumenta rzeczywiście się znaydowały, i ich osnowę innym sposobem wykazać potrafi. (Pr. Kr. Cz. I. Tyt. V. §. 169. 170.)

§. 123.

Rozmaite dokumentów rodzaie.

Publicznemi dokumentami zowią się te, którym nadana iest szczególniéysza wiarogodność, z przyczyny, że wystawuiący one są w Państwie ustanowieni na to, aby przyimowali, lub stwierdzali takowe dokumenta. Jeżeli tym osobom iest przydana wiara sądowa, a dokument uzupełniony przed niemi z przepisanemi w prawie uroczystościami; nazywa się dokumentem sądowym.

§. 124.

1. Sądownie przyięte, albo

Uroczystości sądowego i publicznego dokumentu oznaczą się niżéy w Drugiéy Części. Jeżeli te są należycie zachowane, nic to wreszcie nie stanowi, czyli dokument ułożony został w formie protokułu, albo też na zasadzie sporządzonego protokułu w formalnéy expedycyi wydany. Koncepta takowych expedycyi znayduiące się w Archiwach i Registraturach sądów, które nakazały ich wygotowanie, w niedostatku nawet oryginału zupełny stanowią dowód, skoro tylko rzetelność konceptu iest niewątpliwą, a z akt okaże się, że tenże dokument był rzeczywiście wygotowanym. Kopie sądowych dokumentów, chociażby zaświadczone nie były, lecz

ieżeli noszą na sobie niepodeyrzane dawności ślady, albo ie znaleziono w Archiwach publicznych i Registraturach, stanowią domniemanie prawne.

§. 125.

2. Przyznane dokumenta.

Uzupełnione także zasądownie dokumenta mogą dostąpić własności sądowych, gdy zawieraią w sobie mieysce i datę przyięcia, gdy w nich są wymienieni wszyscy przy akcie obecni interessenci, i obeymuią dokładny i iasny opis zaszłey czynności; gdy nadto wszyscy interessenci, stawiwszy się przed sądem, lub dwoma iego Deputowanymi, zatwierdzą osnowę odczytanego im przez iednę z tychże osób dokumentu, podpisy przyznaią, a to wszystko zaświadczą przytomne osoby sądowe poniżéy samegoż dokumentu.

Dodatek §. 78. Przyznanie sądowe może także przez iednego tylko Deputowanego Sądu bydź przziętém.

§. 126.

Wszelkie tym sposobem sądownie przyięte albo przyznane dokumenta nie potrzebuią iuż dalszéy rekognicyi, lecz powinne bydź Stronie przeciwnéy przedstawione dla iéy wysłuchania: czyli i coby miała przeciw nim do zarzucenia. Takowe zarzuty mogą się tylko na tém zasadzać, że albo zaprzeczona iest rzetelność samegoż dokumentu, i że Strona utrzymuie, iż mu zbywa na koniecznych warunkach i własnościach sądowego dokumentu; albo że taż Strona oświadcza, iż w przyięciu onego zaszła omyłka. W obudwóch przypadkach przystąpi się do rozpoznania przytoczonych dla uzasadnienia takowych twierdzeń czynów, i przyięcia podanych na nie dowodów. Oprócz tychże przy-

padków nie można dozwalać Stronie zarzucania nierzetelności osnowy takowego, należycie uzupełnionego dokumentu sądowego. Wszelakoż osłabia się iego wiarogodność, gdy może bydź dowiedziono, że osoba sądowa, która go przyięła, przeświadczoną była sądownie o popełnione w swym urzędzie sfałszowania, chociaż w innych przez nię sporządzonych dokumentach.

§. 127.

3. *Documenta publica extrajudicialia.*

Za publiczne i zasądowe dokumenta uważać należy; I. zaświadczenia przez władze kraiowe, Magistraty i Sądy względem należących do ich wydziału i zdziałanych przed niemi czynności z odwołaniem się na przyięte w tey mierze protokuły, albo utrzymywane xięgi i reiestra wydane. Jeżeli takowy attest zasadza się tylko na powszechnym odgłosie, albo prywatnéy wiadomości członków kollegii, uważać go należy tylko iako dokument prywatny. Skoro zaś w nim odwołano się do świadków, dzielność dowodna onego zależy od wiarogodności świadków w nim wymienionych.

Dodatek §. 79. Podobne zaświadczenia przez to ieszcze nie tracą swéy wiarogodności, że w nich wyraźnéy niema wzmianki o działaniach na mocy których takowe wydane zostały.

§. 128.

W równi z attestami sądowemi uważać należy świadectwa wydawane z utrzymywanych przyzwoicie xiąg kościelnych i pod pieczęcią kościoła względem chrztów, zaślubin i pogrzebów. Jeżeli przymiot wydaiącego nie iest iuż prócz tego znaiomy sądowi, przed którym złożone zostało świadectwo, sąd mieyscowy poniżéy zaświadczyć powinien:

że takowa osoba iest mocna i upoważniona do wydawania extraktów z xiąg kościelnych.

§. 129.

II. Protokuły przyimowane i sporządzane, chociaż nie przez osoby sądowe, lecz przez przysięgłych urzędników, w moc odebranego od kollegium kraiowego zlecenia i w tyczących się bezśrednie ich urzędu czynnościach. Potrzeba iednak

1) aby z nich można doczytać się daty i mieysca przyięcia, nazwiska wszystkich przytomnych interesentów, wraz z dokładnym i iasnym opisem sameyże czynności;
2) Musi okazać się z nich, że protokuł był interessentom przeczytany i przez nich zatwierdzony;
3) Powinien bydź tenże protokuł własnemi rękami Stron podpisany, albo zamiast podpisu dozwolonemi w podobnych przypadkach znakami opatrzony;
4) Ten, kto protokuł spisał, powinien przy swym podpisie wyrazić przymiot, w iakim do przyięcia onego był upoważniony.

Jeżeli zbywa na iednym z tych warunków, protokuł tylko iako prywatne uważać należy pismo.

§. 130.

III. Wygotowane przez Kommissarzy sprawiedliwości, iako Notaryuszów według przepisu prawa dokumenta. Przyięte zaś przez nich poprzedniczo protokuły przed podpisem dokumentu, mogą tylko w moc podpisu Stron stanowić dowód, iaki służy prywatnym dokumentom.

§. 131.

Opisane w §. 127. - 130. publiczne dokumenta nie potrzebuią wprawdzie innéy rekognicyi; wolno iednak Stronom popisywać się z dowodami nietylko na to, że im na prawnych zbywa koniecznościach, lecz i na to, że osnowa ich iest nierzetelną.

§. 132.

Przez to, że Strona wznieciła przeciw wiarogodności publicznego dokumentu wątpliwość, która przy dokładnieyszém rzeczy wyłuszczeniu ułatwioną została, nie utraca ieszcze taż Strona prawa odwoływania się do tegoż dokumentu w czasie następnym w swoim także interesie.

§. 133.

4. Prywatne dokumenta. Wszelkie dokumenta prywatne muszą bydź Stronie przeciwnéy przedłożone do rekognicyi, nawet i w tym razie: gdy za przybraniem świadków były wystawione. Nie potrzeba zaś rekognicyi, gdy Strona lub osoba, od któréy w interesie spornym swoie wywodzi prawa, przyznała iuż takowy dokument sądownie, lub przed dwoma Kommissarzami sprawiedliwości, albo przed iednym takowym Kommissarzem i dwoma świadkami. Wszelakoż i przeciw takowemu za przyznany wziętemu dokumentowi dozwolone są wszelkie zarzuty, iakie się czynić mogą względem każdego innego dokumentu prywatnego.

§. 134.

O ich rekognicyi i nieprzyznaniu, czyli odprzysiężeniu się (*Diffessio*). Każdy, komu są przedstawione dokumenta prywatne, które miał sam wystawić, musi się oświadczyć natychmiast, czyli ie za swą rękę i podpis uznaie, albo zaprzysiądz: że, podpis imienia iego poniżéy przedstawionego na dokumentu nie przez

niego samego był uczyniony, oraz że nie był w iego zastępstwie uskuteczniony przez kogo innego z iego wiedzą i wolą.

§. 135.

Kto się na żądanie Sędziego wzbrania iedno z dwoyga uczynić, przeciw temu takowy dokument uważać się będzie *in contumaciam* za przyznany, i w tym względzie żaden inny dowód w zastępstwie sumienia dopuszczonym nie będzie.

§. 136.

Kto przyznać musi swóy podpis, nie może bydź przypuszczony do wyparcia się pod przysięgą osnowy, chociażby dokument czyią inną ręką był napisany; lecz ieżeli twierdzi, że produkowany dokument był tylko blankietem, na którym takowy bez wiedzy iego został zapisanym, tedy to iest czyn, który również iak wszelkie inne w processie zachodzące czyny, osobno dochodzony i rozpoznany bydź powinien.

§. 137.

Gdy są składane dokumenta, nie przez tego, przeciw któremu były produkowane, lecz przez kogo trzeciego wystawione, muszą bydź również przedstawione pierwszemu i żądać się będzie iego w téy mierze oświadczenia.

§. 138.

Jeżeli dokument był wystawiony przez osobę, mogącą Przeciwnika swemi czynnościami obowięzywać *n. p.* przez pełnomocnika, kommissarza, i t. d. Przeciwnik przyznać go powinien, lub przysiądz:

że nie wie i nie sądzi, aby dokument był podpisany przez samegoż mniema-

nego wydawcę, albo w iego imieniu za iego wiedzą i wolą.

§. 139.

Jeżeli Produkuiący, nie chce dopuścić Produkowanego do takowego pod przysięgą wyparcia się dokumentu, a wystawuiący go iest ieszcze przy życiu, i pobyt iego wiadomy; wolno Produkowanemu zapozwać kazać Wystawiciela i pociągnąć go do oświadczenia się, czyli przyznaie dokument, lub nie. Skoro Wystawiciel rekognoskował dokument, przestać należy na tém, a odprzysiężenie się Produkowanego *de credulitate*, mieysca mieć nie będzie. Gdy zaś Wystawiciel dokumentu nie przyznaie, może produkuiący żądać od niego samego wyparcia się (*diffessio*), pod przysięgą, *de veritate*, albo żądać, aby Produkowany przysięgę nieprzyznania *de credulitate* wykonał, zastrzegaiąc sobie zresztą Prawa swoie do Wystawiciela.

Może także żądać i Produkowany, ieżeli się nie chce oświadczyć względem okazanego sobie dokumentu, aby sam Wystawiciel na ten koniec był zapozwany; albo domagać się od Produkuiącego, iżby stwierdził przysięgą rzetelność ręki i podpisu przynaymniéy *de credulitate*.

§. 140.

Jeżeli produkowany dokument obcy iest wystawiony przez osobę, nie mogącą Produkowanego swemi czynnościami zobowięzywać; nie można żądać po tym ostatnim, aby go mimowolnie rekognoskował, lub się go wyprzysięgał, lecz dosyć będzie, gdy się tylko oświadczy, za iaki tenże dokument poczytuie.

§. 141.

Opiekunowie i kuratorowie są w obowiązku, rekognoskować wystawione przez Spadkodawcę swych pupillów dokumenta, albo zaprzysiądz:

że niewiedząc i mimo wszelkiéy usilności ani z listów, ani skąd inąd nie mogą się przeświadczyć, aby produkowany dokument był wystawiony przez spadkodawcę ich pupillów.

§. 142.

Jeżeli Kurator waha się wykonać téy przysięgi, może żądać, aby Produkuiący zniewolony był do stwierdzenia przysięgą rzetetności instrumentu.

§. 143.

Jak postępować należy, gdy Producent żąda, aby sam małoletny przysięgę diffessyiną wykonał, albo, gdy nieletny oświadcza się z gotowością iéy wykonania, przepisano niżéy.

§. 144.

Gdy się wyparto pod przysięgą iakiego dokumentu, w tymże samym processie nie może przeciw niemu mieć mieysca dowód względem rzetelności podpisu; lecz Producent musi pozwać osobno Przeciwnika o popełnione krzywoprzysięstwo.

§. 145.

Dowód przeciw ofiarowaney diffessyi, czyli odprzysiężeniu się.

Gdy atoli Producent do takowéy przysięgi nie chce dopuścić Produkowanego, powinien natychmiast oświadczyć: iakie ma środki, któremi rzetelność instrumentu udowodnić zamyśla.

§. 146.

Jeżeli się tym końcem powołał na świadków, od tych według przepisu następuiące-

go Rozdziału, sposobem przepisanym przysięgę odebrać, i okolicznie wysłuchać ich należy: czyli złożony dokument był podpisany przez samegoż mniemanego Wystawiciela, albo przez kogo innego, w iego imieniu za iego wolą i wiedzą; iakie zaszły przytém okoliczności, i na czém ich wiadomość w téy mierze zasadza się.

§. 147.

Czyli zaś przez takowe świadków zeznania rzetelność pisma całkiem albo w części tylko dowiedzioną została, i czyli więc instrument za rekognoskowany przyiąć, albo też od którey ze stron ieszcze przysięgi żądać należy, zostawi się rozpoznaniu Sędziego w przyszłym wyroku głównym, a przeto w obudwóch przypadkach, to iest: czyliby dokument był w nim w przyszłości za rzetelny przyięty, lub odrzucony, Instruent daléy postępować powinien w instrukcyi; w ostatnim więc razie, gdyby którakolwiek Strona podała inne środki w celu wyiaśnienia okoliczności, przez dokument dowiedzoną bydź maiącéy, do ich przyięcia i zapisania przystąpi.

§. 148.

Zresztą, gdy się znaydzie w głównym wyroku, że rzetelność instrumentu zeznaniami świadków zupełnie została dowiedzioną, Produkowany zwłaszcza, gdy rzecz idzie o własny iego dokument, za krzywoprzysięstwo, którego się chciał dopuścić, powinien bydź na arbitralną, iednakże surową karę pieniężną osądzony, albo w przypadku niemożności na stósowną karę więzienia, lub inną dotkliwą karę cielesną skazany; prócz tego zaś ustanowią się przeciw

niemu kary niżéy w Dwudziestym Trzecim Tytule na uporczywe wypieranie się przepisane.

§. 149. *a.*

Comparatio literarum. (Porównanie pism.)

Gdy rzetelność instrumentu, którego odprzysiądz ofiarował się Produkowany, ma bydź dowodzoną przez porównanie rękopism, takowy instrument musi bydź w całéy osnowie pisany i podpisany przez podanego Wystawiciela.

§. 149. *b.*

Co do samego więc podpisu, tylko porównanie rękopism nie będzie miało mieysca. Jeżeli Wystawiciel prócz swego imienia i nazwiska dołączył oraz swóy charakter lub mieysce mieszkania, dozwolone wprawdzie iest porównanie, lecz tylko przeciw iego sukcessorom i na wsparcie innych znayduiących się w téy mierze dowodów. Gdy zaś Wystawiciel dopisał własną ręką więcéy słów lub znaków na stwierdzenie osnowy albo podpisu, natenczas może nastąpić porównanie rękopisma przeciw podanemu Wystawicielowi, a to z zupełną dzielnością prawną.

§. 150.

Jeżeli więc Produkuiący nie chce dopuścić Produkowanego do wyparcia się przysięgą takowego dokumentu, lecz sam użyć chce przeciw niemu tego sposobu dowodzenia, powinien nadewszystko wykonać *juramentum calumniae*, z dodatkiem:

że o rzetelności instrumentu iest przekonany, i że innego nie ma na niéy udowodnienie środka.

§. 151.

Potém inne pisma, które niezaprzeczenie wyszły z pod ręki Wystawiciela, mianowi-

cie, które iuż były przez niego sądownie rekognoskowane, albo które sam Wystawiciel w obecności Instruenta i assystentów prawnych pisać iest zniewolony, złożyć należy, a Strony wymienią iednego, lub dwóch doświadczonych pisania mistrzów, maiących czynić porównanie. Jeżeli Strony zgodzić się w téy mierze nie mogą, Instruent mianować będzie tym końcem z urzędu dwóch znawców.

Dodatek §. 80. Gdy strony same nie przedstawią znawców, można także użyć do porównania rękopism, biegłych kancelistów.

§. 152.

Od tychże biegłych przysięgę odebrać należy na to:

że porównanie przedstawić im się maiących rękopism według swéy nayleplszéy wiadomości i sumienia uczynią z wszelką pilnością i dokładnością, że zdania swoie w téy mierze według prawdy i przekonania swego oświadczą, i że tego obowiązku ani dla iakowéy korzyści podarunku, daru, albo sprzyiania, ani dla nienawiści, przyiaźni, nieprzyiaźni, bądź innéy iakieykolwiek przyczyny zaniedbać nie zechcą.

§. 153.

Po wykonanéy przysiędze ciż znawcy, gdy ich iest kilku, powinni każdy z osobna a nie w obecności drugiego i bez zniesienia się ze sobą ściśle i troskliwie porównywać sporny instrument z innemi rękopismami; po czém Instruent wysłucha okolicznie ich zeznania do protokułu w przytomności assystentów prawnych, iednak nie w obecności

Stron: czyli w sporze będący dokument uznaią rzeczywiście za rękę podanego Wystawiciela lub nie; przy tém zaś powody takowego zeznania iasno i dokładnie wyrazić powinni.

§. 154.

Gdy znawcy nie zgadzaią się na iedno w swych zdaniach, wolno Instruentowi, ieżeli mu są znaiome godne wiary osoby, które z Wystawicielem w ścisłych związkach lub korrespondencyi zostawały, wysłuchać ie pod przysięgą względem ich opinii, czyli złożony dokument sądzą bydź pisany ręką podanego Wystawiciela lub nie. Przytém zaś powody w téy mierze wyrazić należy.

Jeżeli i tą drogą nie można dóyść większéy pewności, Sędzia żądać będzie opinii trzeciego znawcy z urzędu wyznaczyć się maiącego.

§. 155.

Czyli i iak dalece przez takowe osób przysięgłych opinie, w ogólności rzetelność rękopisma całkiem, albo w części tylko została dowiedzioną, musi się zostawić przyszłemu wyrokowi, iak w przypadku §. 147.; zresztą zaś przystąpi się do dalszéy instrukcyi w obudwóch przypadkach, to iest: gdyby instrument za rzetelny i rekognoskowany przyiętym, albo Produkowany do odprzysiężenia się onego miał bydź dopuszczonym.

§. 156.

Instrukcya takowych punktów incydentalnych zapisze się w osobnych protokułach, aby uniknąć w aktach zamieszania; wyrażone także będą osobno, zrządzone przez to

koszta, iżby Sędzia w przyszłym wyroku głównym względem nich co potrzeba mógł ustanowić.

§. 157.

Po nastąpionéy rekognicyi, lub wyprzysiężeniu się dokumentów, oryginały onych, iak tylko przez protokulistę z znayduiącemi się przy aktach kopiami skonfrontowane i rzetelność tych ostatnich poniżéy zaświadczoną zostanie, muszą bydź zwrócone Producentom; chybaby Instruent z iakowéy przyczyny znalazł potrzebę zatrzymać ie przy aktach aż po rozstrzygnieniu sprawy.

Jeżeli zaś dokument nie iest rekognoskowany, a wszelakoż Producent obstawa przy iego rzetelności, mniemany iego oryginał musi zostać przy aktach, aż do prawodzielnego stanowczego wyroku.

§. 158. *a.*

Dzielność prywatnych dokumentów, *a.* w ogólności;

Prywatny dokument może bydź tylko użyty w dowód przyiętego obowiązku przeciw temu, kto go wystawił, albo wszedł w prawa Wystawiciela, lub kogo Wystawiciel mógł swemi czynnościami zobowięzywać. Jeżeli wystawiciel względem Produkowanego w żadnym takowym nie zostaie stósunku, zawarte w dokumencie iego przytoczenia tyle tylko są ważne, ile niepoprzysiężone świadectwo. Jeżeli iednak Wystawiciel umarł ze sławą nieskażonéy poczciwości, a o zaświadczonym czynie mógł mieć dostateczną wiadomość; i ręka iego iest przyznaną, lub innym sposobem dowiedzioną, tedy takowy dokument skutkować może domysł, a w miarę okoliczności skłonić Sędziego do naznaczenia koniecznéy przysięgi.

§. 158. *b.*

Jeżeli przez takowy, od kogoś trzeciego wystawiony dokument prywatny nie ma bydź udowodniony przyięty obowiązek, lecz iaki inny czyn ważny, toż samo, co w powyższych przepisano paragrafach, i do tego przypadku zastósuie się. Osobliwie w tym razie powiększa się domysł, gdy iest mowa o własnéy czynności Wystawiciela, a nie można żadnego rozumnego przywieśdź powodu, dla czegoby miał w dokumencie pisać nieprawdę.

§. 158. *c.*

b. takich, które z Archiwów są produkowane.

Gdy dokumenta prywatne są znalezione w Archiwach albo Registraturach wyższych lub niższych kollegiów kraiowych, magistratur, albo urzędów, sposób ich zachowania stanowi prawny domysł, iż pochodzą rzeczywiście od podanego Wystawiciela; a Strona chcąca coś przeciwnego utrzymywać, powinna twierdzenie swoie innym sposobem aniżeli przysięgą udowodnić. Nadto takowe mieysce zachowania wspiera wiarogodność produkowanych z Archiwów dokumentów prywatnych, tak dalece, że z nich przy wyrażonych w §. 158. *a.*, okolicznościach zupełny dowód wymienionych w nich czynów może bydź powzięty.

§. 159.

c. Urbarye, reiestra czynszowe, metryki i t. d.

Toż samo ma się rozumieć o urbaryach, reiestrach czynszowych i podatkowych, metrykach kościelnych, lub innych tym podobnych księgach, ieżeli nie są przyięte i spisane za przybraniem wszystkich interessentów, a przeto zupełny dowód stanowią.

§. 160.

d. Kwity i inne dowody.

Jeżeli przy rachunku są złożone kwity i inne dowody, przeciw których rzetelności

nie można było żadnego szczególnego czynić zarzutu, póty uważać ie należy za prawdziwe i nie sfałszowane, póki się coś przeciwnego nie wykaże.

§. 161.

Dla Wystawiciela, lub tych, którzy z nim w wyrażonym §. 158. zostaią związku, dokumenta prywatne nic dowodzić nie mogą. Od tego iednak prawidła mieysce maią wyiątki co do ksiąg domowych zmarłych rodziców, i ksiąg handlowych przez kupców utrzymywanych.

§. 162.

e. Ksiąg domowych. Z ksiąg domowych zmarłych rodziców, ieżeli innym sposobem doyść nie można prawdy, udowodnioném bydź może urodzenie, ożenienie i zeyście dzieci.

§. 163.

f. Ksiąg handlowych. Jaką wiarę prawo księgom handlowym, tudzież dziennikom meklerów nadało, oznaczono w Powszechném Prawie Kraiowém (Części II. Tytule VIII. §. 562. i nastę. §. 1366. i następ.)

§. 164.

g. Karbów folwarcznych. Toż samo co i w opisanych w témże prawie kraiowém w księgach liwerunkowych, ma się rozumieć o zwyczaynych po wsiach karbach, ieżeli obiedwie sztuki z sobą się zgadzaią. Gdy iedna z Stron złożyć nie może swego karbu, Przeciwnika iéy do poprzysiężenia swego przypuścić należy; chybaby mu było dowiedziono, że karb brakuiący z iego winy był zatracony lub zniszczony.

§. 165.

Gdy czyn iaki ma bydź udowodniony daniem ksiąg handlowych, wolno Produkowanemu przyprowadzić z sobą znawcę, i rozpoznać

poznać kazać przez niego ściągaiące się do siebie nawzaiem księgi, czyli są w należytéy formie i porządku, tudzież czyli przepisanemi prawem własnościami są opatrzone.

§. 166.

Jeżeli tenże znawca znalazł w téy mierze ważne iakie, dokładnie wyrazić się maiące uchybienie, a Producent nie chce tego przyznać, Instruent powinien o tém donieść sądowi. Naówczas ten, kazawszy starszym, czyli przełożonym giełdy kupieckiéy podać do przeyrzenia księgi, żądać od nich będzie pod obowiązkiem i przysięgą urzędową opinii względem poczynionych w téy mierze uwag, która względem ich ważności w przyszłym wyroku wziętą będzie za zasadę.

§. 167.

Skoroby względem rzetelności i wiarogodności ksiąg handlowych żadna przy instrukcyi nie znalazła się wątpliwość, można natychmiast odebrać od Producenta przysięgę na ich stwierdzenie w przypadkach, gdzie iéy wymaga prawo. Jeżeli zaś zachodzą ieszcze iakie z tego względu wątpliwości, a Strona przeciwna podaie czyny, przez które prowadzony z ksiąg dowód, ma bydź odpartym, takowych czynów przyzwoity uczyniwszy rozbiór, znayduiące się w téy mierze dowody przyiąć należy; stwierdzenie zaś pod przysięgą odłożywszy, w głównym wyroku zarazem ustanowi się: czyli Producenta do takowéy przysięgi dopuścić wypada lub nie, niemniéy iakie z takowego dopuszczenia, lub niedopuszczenia wypływać maią skutki.

§. 168.

Gdy księgi handlowe w ogólności potrzebne maią własności, stwierdzenie przysięgą tego tylko mieysca ksiąg nastąpić powinno, z którego w zachodzącym przypadku dowód ma bydź wyprowadzonym. Z resztą rozumie się samo przez się, iż gdyby dzielność dowodna ksiąg handlowych przeciw komużkolwiek kupcem nie będącemu wygasła przez oznaczone prawem przedawnienie, a zatém notata w księgach tyle tylko była skuteczną, iżby kupca dla niedostatku formalnego na piśmie kontraktu nie można było przez prosty tylko dekret natychmiast z zaniesieną oddalić skargą, w takim razie cała zasada skargi, a zatém i to, że między Stronami zawarta była umowa o przedaż towarów, innemi dowodami, prócz księgi handlowéy, powinno bydź wyiaśnione, gdyby tego Strona zapierała, (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 572. 573. 597.).

ROZDZIAŁ CZWARTY

o przyięciu dowodu przez Swiadków.

§. 169.

Przepisano iuż w poprzedzaiących Tytułach, że Strony w każdéy okoliczności świadków o niéy wiadomość maiących, zaraz przy instrukcyi sprawy i odpowiedzi na nię, po imieniu, stanie i mieyscu ich pobytu z pewnością wymienić powinny.

§. 170.

Zapozwanie świadków. Jeżeli sąd znaydzie, że rozpoznanie głównéy sprawy zależeć będzie iedynie, albo

szczególniéy na wysłuchaniu takowych świadków, może ich natychmiast zapozwać na termin instrukcyi; pospolicie zaś i w ważnieyszych sprawach zapozwanie ich wtenczas dopiero nakazać należy, gdy przez uregulowanie *status controversiae* dokładniéy oznaczone zostały okoliczności, przez nich wyiaśnionemi bydź maiące.

§. 171.

W zapozwie oznaymi się świadkom o nazwisku Stron i czynie, względem którego maią bydź wysłuchane, w ogólności zaleçaiąc im oraz: aby wszelkie, iakie mieć mogą na piśmie wiadomości i informacyą do tego interessu ściągaiącą się mieli z sobą w pogotowiu. W szczególnych tylko przypadkach, mianowicie: gdy rzecz do oddalonych zwraca się czasów, można świadkom dokładniéy wymieniać okoliczności, względem których maią zeznawać; czynić to iednak należy przezornie i z ostrożnością.

§. 172.

Gdzie powinno nastąpić wysłuchanie onychże.

Pospolicie zapozywa się świadków w celu ich wysłuchania w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu. Jak zaś postąpić należy, gdy ich słuchać wypada przez zamieyscowego Kommissarza, lub rekwizycyą obcego sądu? o tém niżéy szczególne dane będą przepisy.

§. 173.

Kto kogo podał na świadka, winien oświadczyć, gdzie iest mieysce iego pobytu. Nie można więc mieć względu na świadków, których pobyt nie iest wiadomy.

§. 174.

Gdy Strona podaie na świadki, osoby za granicą w odległych mieyscach znayduiące się, a wychodzi na iaw podeyrzenie, że to

się dzieie bez potrzeby, iedynie dla zrządzenia zwłoki w sprawie, można od takowey Strony żądać nadewszystko wykonania *juramenti calumniae.*

§. 175.

Jakim sposobem czyni się zapozwanie.

Gdy iest kilku świadków, zapozywa się ich przez kurrendę; tych zaś, którzy, pod inną zostaią juryzdykcyą, przez rekwizycyą do przełożonych nad nimi sądów.

§. 176.

Skoro takowy świadek w mieyscu, gdzie się odbywa instrukcya, dogodnie i bez znacznych kosztów może bydź wysłuchany; w rekwizycyi do przełożonego nad nim sądu wyrazić należy: aby świadkowi zalecono było stawić się do wysłuchania go przed deputowanym sądu, instrukcyą odbywaiącego, czyli to w mieyscu zwyczayném tegoż sądu, lub, gdyby tego wymagały okoliczności, w pomieszkaniu świadka.

§. 177.

Wszystkie sądy wyższe i niższe są obowiązane zadosyć uczynić niezwłocznie i bez trudności takowym rekwizycyom; a w przypadku potrzeby, zniewalać świadka prawnemi środkami przymusu, do stawienia się przed Sędzią instrukcyinym.

§. 178.

Jeżeli zapozwani świadkowie są ludzie prości i pospolici, wydany do nich zapozew przesłać należy zwierzchności mieysca ich pobytu z zaleceniem lub wezwaniem, aby świadków względem osnowy iego obiaśniły, i niezawodne na terminie stawienie się im zaleciły.

§. 179.

Kto iest obowiązany do złożenia świadectwa.

Pospolicie, każdy bez różnicy stanu iest w obowiązku złożyć świadectwo swoie w sprawie, w ktorey iest żądane, według swey naylepszey wiadomości; a nikt pod pozorem, że mu o sprawie nic nie iest wiadomo, albo że uczynione mu zapytanie nie przykłada się do rozstrzygnienia processu, nie może się usuwać od wysłuchania go pod przysięgą, lub odpowiedzenia na takowe zapytania.

§. 180.

W następuiących tylko przypadkach ma mieysce wyiątek od tego przepisu.

1) Gdy xiądz, albo kapelan iest zapytany o okoliczności, pod taiemnicą spowiedzi, lub przyzwoitego urzędowi duchownemu milczenia sobie powierzone, a nie zachodzi żaden z przypadków, w których i o takowych czynach Sędziemu donieść powinien (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XI §. 80. 81. 82.).
2) Gdy urzędnik Państwa iest słuchanym, a podane mu zapytania tyczą się okoliczności takich, których rozgłoszenie mogłoby bydź kraiowi szkodliwém.
3) Gdy się żąda po świadku, aby wyznał coś ohydnego dla siebie, bliskich swoich krewnych, lub swey małżonki, albo małżonka.
4) Gdy nadspodziewanie i wbrew dobremu porządkowi, czyni się świadkowi zapytanie, na które odpowiedź, osobliwie względnie kobiet, obrażałaby ich uczciwość.
5) Gdy się żąda odkrycia taiemnicy, któréy rozgłoszeniem świadek mógłby po-

nieść w swym kunszcie, albo professyi uszczerbek.

6) Gdy świadek, zapytany o rzecz z czynem spornym widocznie związku nie maiącą, obawia się nie bez pozorney przyczyny, iż odpowiedź na toż zapytanie mogłaby mieć szkodliwe dla iego osoby skutki.

7) W ogólności świadek iest tylko obowiązany wyiawić czyny, nie zaś własne swoie mniemania, zdania, lub domysły.

8) Nawet i względem mniemań, uczuć, lub zdań Strony, albo kogoś trzeciego, o których wie świadek z prywatney tylko korrespondencyi, do którey wydania według §. 92 *a.*, nie iest obowiązanym, albo, które to zdanie przez poufałe i prywatne tylko zwierzenie się mu były wynurzone; nie może świadek bydź zniewolonym do zeznania pod przysięgą. Wyimuią się iednak od tego indagacye kryminalne; w tych albowiem świadek iest obowiązany zeznać pod przysięgą, co mu wiadomo o takowych prywatnych zwierzeniach się lub zdaniach, które, albo same są zbrodnią, lub przygotowaniem do popełnić się maiącey, bądź znamieniem popełnionéy iuż zbrodni.

We wszystkich takowych przypadkach świadek powinien oświadczyć przyczynę, dla którey się wzbrania zeznawać, a w przypadku potrzeby, onę dowodem usprawiedliwić.

§. 181.

Jeżeli Instruent takowe powody wzbraniania się mniema bydź mniey znaczącemi,

powinien donieść o tym przypadku kollegio, które naówczas oznaczy, czyli odpowiedź na zapytanie winna wszelakoż nastąpić, i iakiéyby przezorności w odwróceniu szkody, z tego względu użyć należało. Gdy iednak proces, w którym takowy zdarzył się wypadek, toczy się w sądzie niższym, tedy świadka do odpowiedzi na takowe zapytanie przyniewalać nienależy, iednakże wyraźnie mu oświadczyć potrzeba, iż, gdyby przez swoie wzbranianie się dał powód do apellacyi, a sąd wyższy odpowiedź na to zapytanie znalazł koniecznie potrzebną, wszelkie przez tenże iego opór zrządzone koszta spadną na niego, i że będzie musiał ie wynagrodzić. Gdy więc potém sprawa tego rodzaiu pod decyzyą sądu wyższego przychodzi, a ten wzbranianie się świadka bezzasadném, lub odpowiedź na zapytanie konieczną bydź znayduie, ustanowi zrządzone przez takowy opór koszta osobno, i wskaże świadka na ich wynagrodzenie; inaczéy zaś, ieżeli się znaydzie, że Sędzia niższy tylko przez ciekawość, albo z niedozwolonych zamiarów zadaleko posunął swe zapytania, pociągnie go za to do odpowiedzi, karcąc go w miarę okoliczności surową naganą, lub karą pieniężną od 5. do 10. talarów.

§. 182.

Zostawuie się rozważnemu sądów uznaniu, ile wypada podane na świadki osoby, z powodu wysokiéy ich dostoyności, lub podeszłego wieku, albo słabości zdrowia, uwolnić od stawienia się w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, i wysłuchać ie przez Instruenta w ich mieszkaniu.

§. 183.

Kto bez prawnéy przyczyny wzbrania się stanąć w sądzie dla złożenia żądanego świadectwa, ieżeli iest osobą niskiego stanu, ma bydź sprowadzony przez Exekutora; inaczéy zaś mocnemi karami pieniężnemi do posłuszeństwa ku rozkazom sądu będzie znaglony.

§. 184.

Również świadek, który wprawdzie stanął, lecz na uczynione mu zapytania dla samego tylko uporu, albo bez innego prawnego powodu odpowiadać uporczywie wzbrania się, według osoby i zachodzących okoliczności karą więzienia lub pieniężną do dopełnienia takowego obowiązku obywatelskiego zniewolonym zostanie.

§. 185.

Prócz tego takowy uporczywy świadek winien nagrodzić Stronom wszelkie przez swóy upor zrządzone koszta, niemniéy wynikaiącą z opóźnienia szkodę, do czego przez exekucyą będzie zniewolony.

§. 186.

Gdyby świadek znalazł sposobność usunięcia się całkiem od świadectwa i zmierzaiących do tego rozrządzeń sądowych; Stronie ponoszącéy przez to w sameyże sprawie uszczerbek, dozwolony będzie do niego i iego sukcessorów regres, a na uzasadnienie tegoż przeciw niemu i iego sukcessorom, przyimie się: że zeznał rzeczywiście to, na co Strona żądała po nim świadectwa.

§. 187.

Aby zaś podane na świadki osoby tém mniéy miały przyczyn wzbraniać się od złożenia świadectwa, Producent wyznaczone w taxie szportlowéy koszta: za podróż, stra-

wne i opóźnienie, zaraz po ich wysłuchaniu im zapłaci, a w przypadku, gdyby Producent nie był przytomny i nie opatrzył na to zakładem pieniężnym swego pełnomocnika, takowa należytość zastąpiona będzie z kassy szportlowéy.

§. 188.

Jak postąpić należy w słuchaniu świadków.

Gdy więc stawili się, iak należy, świadkowie, potrzeba ich nadewszystko mocno upomnieć, aby we wszystkiém, o cokolwiek będą zapytani, według naylepszéy wiadomości swoiéy czystą zeznali prawdę; oświadczając im zarazem, że po ich wysłuchaniu rzetelność swych zeznań będą musieli stwierdzić przysięgą.

Dodatek §. 81. Przed słuchaniem należy każdemu świadkowi dać do przeczytania umieszczone na końcu Dziesiątego Tytułu: „Przestrogi dla świadków przysięgę wykonać maiących“ albo ieżeli świadek sam czytać nie umie, potrzeba, aby mu takowe przez osobę sądową przeczytane zostały, a w razie potrzeby, skoro zachodzi iakowe podeyrzenie, iż świadek iest lekkomyślnym, albo że ukrywa prawdę, lub okazuie się, bydź stronnym, należy mu osnowę tychże przestrog z należytą dzielnością i powagą przypominać.

Dodatek §. 82. Zastrzega się iednak Sędziemu wolność, ze względu na stopień oświecenia osoby przysięgę wykonać maiącéy, wzbudzać w takowym świadku uczucia iego moralne lub religiyne, zamiast lub obok przestrog drukowanych, czyniąc mu napominania, iakie mu dla dopięcia zamiaru zachowania i wyiaśnienia prawdy, stósownemi bydź zdawać się będą.

§. 189.

Po takowém upomnieniu przystąpi się do słuchania świadków w obecności przydanych

Stronom, albo przez nich wybranych assystentów prawnych lub pełnomocników.

§. 190.

Takowe słuchanie stósuie się naprzód do osobistych świadków stósunków, ile te mogą mieć wpływ na rozpoznanie wiarogodności ich świadectwa. Zapytawszy się ich więc o imie i nazwisko, czyli do złożenia ważnego świadectwa doszli zupełnych lat, niemniéy o ich stan, urząd, lub professyą i wyznanie religiyne? wyexaminuie ich się daléy:

1) Czyli i w iakim stopniu z którą z Stron są spokrewnieni lub powinowaci;
2) czyli w sprawie iakowy maią interes, i czyli spodziewaią się mieć ztąd iaką korzyść, lub też iakowéy obawiaią się szkody;
3) czyli kto chciał ich nauczać, co i iak zeznawać maią;
4) czyli względem złożyć się maiącego świadectwa nie namówili się ze swemi współświadkami (ieżeli iacy są podani);
5) czyli któréy z Stron w interesie lub czynności, w któréy żądano teraz ich świadectwa, lub w samymże toczącym się o to processie, nie dawali rady; tudzież
6) czyli kto przez podarunki lub obietnice nie skłaniał ich do złożenia sprzyiaiącego któréykolwiek Stronie świadectwa.

§. 191.

Poczém Sędzia instrukcyą sprawy przyimuiący żądać powinien od świadka, aby mu zdarzenie, interes lub zaszłą czynność, względem któréy złożyć ma swe świadectwo,

okolicznie i zwięźle opowiedział; zeznanie to zaś zapisać każe wiernie i dokładnie, oraz, ile bydź może, własnemi świadka słowami w pierwszéy osobie, a przy téy okazyi wybada go ieszcze ściśléy względem okoliczności, o które w miarę ustanowionego stanu sporu nayszczególniéy idzie, czyniąc mu szczególne w tym względzie zapytania; przytém zaś tego troskliwie przestrzegać powinien, aby świadek wiadomość swoię w téy mierze tak wyraźnie, z taką pewnością i dokładnością wynurzył, ile tylko natura rzeczy tego dozwala, i aby przy każdéy okoliczności oświadczył, na czém wiadomość iego zasadza się; w ogólności zaś Instruent na to bacznym bydź powinien, aby w zeznaniach świadków nic nie pozostało ciemnego, niedokładnego i dwóyznacznego, coby stronom do wykrętów, a Sędziemu do wątpliwości i niepewności względem prawdziwéy myśli i znaczenia zeznań, mogło dać powód.

Nie należy więc bynaymniéy, iak się to dotąd w niektórych sądach nadużyciem stało, uczynić świadkowi zaraz po iego wysłuchaniu względem okoliczności wyrażonych w §. 190. pewnych wprzód ułożonych zapytań, lecz koniecznie przestrzegać potrzeba, aby świadek nadewszystko oświadczył wiadomość swą o czynie, w którym ma świadczyć, ile możności przez dokładną i zwięzłą powieść historyczną; z tego albowiem może zaraz dóyść Sędzia: czyli świadek ma rzeczywiście iasną i rzetelną o zaszłym czynie wiadomość; nadto zaś przy okazyi takowego opowiadania łatwo wyiśdź mogą na iaw okoliczności, bliżéy do rozwinięcia prawdy prowadzące, o których w dotychczasowych

działaniach nie ma wzmianki, a których świadek podać nie miałby sposobności, gdyby zeznania iego musiały się ograniczać odpowiedzią na podane mu zapytania. Szczególne zaś zapytania, które Instruent po powzięciu i zapisaniu powieści historycznéy świadka, uczynić mu powinien, maią właściwie tylko za cel: rozwiązać lepiéy nie dosyć ieszcze iasno, dokładnie i zwięźle opowiedziane okoliczności, naprowadzić go więcéy ieszcze na to, o co podług uregulowanego stanu sporu istotnie idzie, a znayduiące się w téy powieści historycznéy niezwięzłe, do prawdy nie podobne, albo sprzeczne podania z naywiększą, ile bydź może, dokładnością wyiaśnić.

§. 192.

Gdy zatém odpowiedź i zeznanie świadka iest niezrozumiałe, zamieszane i chwieiące się, albo niestósowne do zapytania; Instruent powinien go nasamprzód nim odpowiedź iego zapisze, obiaśnić o co w sprawie właściwie idzie; i nakłonić go, aby się stósowniéy i dokładniéy w téy mierze wytłómaczył.

§. 193.

Jeżeli świadek w iakiéy okoliczności, o którą iest zapytany, odpowiada: że iéy nie wie, lub zapomniał; skoro się iakieżkolwiek okazuie podeyrzenie, że niewiadomość, którą się chciał wymawiać, iest zmyślona i udana, przypomnieć mu należy iaknaymocniéy wykonać maiącą przysięgę, tudzież przedstawić mu okazuiące się z okoliczności niepodobieństwo, aby miał o tém nie wiedzieć, wystawiaiąc mu: że nietylko sfałszowaniem,

ale nadto zamilczeniem prawdy stałby się winnym krzywoprzysięstwa.

§. 194.

Sędzia instrukcyą sprawy przyimuiący, powinien także tego szczególniéy przestrzegać, aby świadek względem istotnego tylko czynu, który własnemi dostrzegł lub doświadczył zmysłami, zeznanie swe złożył, nie zaś zamiast samego zdarzenia własnych swych domnieman i wniosków nie wysławiał.

§. 195.

Podobnież powinien Instruent, zwłaszcza gdy świadkowie dla osobistych swych przymiotów są podeyrzani, ścisłą mieć baczność na to, przy iakich okolicznościach lub zapytaniach świadek waha i zastanawia się, albo niestale, z boiaźnią i pomieszaniem odpowiada; w takim albowiem razie powinien żądać od niego tłómaczenia się w téy mierze, i napominać go iaknaymocniéy, aby bez naymnieyszego utaienia czystą wyznał prawdę.

§. 196.

Gdy w zeznaniu świadka, na podane mu szczególne zapytania, zdaie się okazywać sprzeczność względem tego, co iuż zeznał w summaryczném swém opowiadaniu; Examinuiący zwróci na to iego uwagę, a obiaśnienie iego w téy mierze zapisze do protokułu.

§. 197.

W ogólności przestrzegać powinien Instruent, aby każdy czyn zeznaniami świadków dochodzonym bydź maiący, był rozwiązany tak iasno, dokładnie i okolicznie, ile to tylko w miarę wiadomości świadków bydź może.

Mianowicie, gdy świadkowie są słuchani względem przedawnienia, przestrzegać należy: aby czas, od którego się ich wiadomość zaczyna, z iak naywiększą był podany dokładnością. Jeżeli się zaś w téy mierze na pewne powołuią zdarzenia, *n. p.* na początek woyny siedmioletniéy, na zaszłą batalią, oblężenie i t. d. Instruent obrachuie natychmiast rok, do którego według tego zenania, rozciągałaby się wiadomość świadka; a gdyby *n. p.* porównywaiąc zeznanie świadka z podanemi przezeń latami wieku iego, lub w innych okolicznościach historycznych, znalazły się wątpliwości, żądać będzie od niego potrzebnych w téy mierze obiaśnień.

§. 198.

Assystenci prawni Stron, powinni wprawdzie, iak się iuż wyżéy (§. 189.) namieniło, bydź obecnymi przy słuchaniu świadków; czynność tę iednak zostawić muszą samemu Instruentowi, i przytém ani przerywać go niepowinni, ani też świadków przez podstępne zapytania lub poddawanie im odpowiedzi uwodzić, albo do nierzetelnych zeznań ich powodować; lecz tylko na postępowanie Instruenta, na zeznania samychże świadków, i na rzetelne i dokładne ich zapisanie ścisłą powinni mieć baczność. Jeżeli więc spostrzegą, iż Instruent co opuścił, albo na iaką okoliczność, przez któréy ściśleysze dochodzenie bardziéy można było zbliżyć się do prawdy, nie miał dosyć uwagi; że zapytania, które do tego doprowadzić mogły celu, uczynić zaniedbał; albo że zeznania świadków nie dosyć iasno i niedokładnie, lub wcale mylnie zapisać kazał, tedy te uwagi swoie albo po ustąpieniu świadków, lub

chociaż w ciągu samego ich słuchania, iednakże w takim sposobie z należytą względnością oświadczyć mu powinni, aby świadkowie tego nie uważali; na wszelki zaś przypadek uczynić to powinni przed odebraniem ieszcze od świadków przysięgi, i o potrzebne uzupełnienie lub sprostowanie nalegać; ieżeli zaś Instruent na takowe ich uwagi nie dosyć zważa, powinni takowe zapisać kazać do protokułu dla przyszłéy informacyi i rozpoznania samego Sądu.

Wolno także assystentom lub pełnomocnikom ieszcze przed wysłuchaniem świadków oddać Deputowanemu notę, w któréy wyrażone są okoliczności, na iakie według ich zdania przy wysłuchaniu świadków szczególnieyszą dawać należy uwagę, a które przez dokładne i stósowne zapytania szczególniéy wyiaśnione bydź powinny. Nie potrzeba iednak w téyże nocie umieszczać czynów *in statu controversiae* nie obiętych, a gdyby to iednak nastąpiło, Deputowany na takowe żadnego wcale nie powinien mieć względu.

§. 199.

Gdyby Instruent nad spodziewanie wzbraniać się miał przyiąć takowe uwagi (§. 198.) do protokułu, assystent prawny lub pełnomocnik Strony, powinien o tém natychmiast donieść sądowi na piśmie; a ten zażądawszy od Instruenta aktów, każe sobie o tém przez zwyczaynego Decernenta dokładną zdać sprawę.

§. 200.

Odczytanie zeznań.

Po ukończoném wysłuchaniu odczyta się świadkowi iego zeznanie wolno i wyraźnie, a przy każdym punkcie zapytać się go należy,

czyli to, co zapisano, iest rzeczywiście iego zeznaniem i myślą; na co assystenci prawni szczególniéy zwracać powinni uwagę swoię, przestrzegaiąc, aby osnowa protokułu była we wszystkiém zgodną z rzeczywistém świadka zeznaniem.

§. 201.

Gdyby świadek zeznanie swoie przy odczytywaniu w iakowéy okoliczności miał odmienić, Examinuiący wyrazi takowe odmiany dokładnie w protokule, i wypyta się świadka o ich przyczynę, tudzież dla czego zaraz z początku nie podał tym sposobem istoty rzeczy. W żadnym atoli razie w zapisaném raz zeznaniu świadka nic bynaymniéy poprawiać nie należy, lecz takowe odwołanie, uzupełnienie lub sprostowanie wyrazi się przez osobny dodatek na końcu protokułu. Jeżeli inkwizycya cokolwiek iest obszerną, Instruent przez krótką wzmiankę na brzegu mieysca, gdzie zapisane zostało odmienione poźniéy zeznanie, zwróci uwagę na zapisaną w końcu protokułu odmianę.

§. 202.

Odebranie przysięgi od świadków.

Po odczytaniu wysłuchać należy przysięgi świadka sposobem następuiącym:

iako we wszystkiém, o cokolwiek w sprawie ninieyszéy był zapytany i wysłuchany, powiedział, co mu właściwie wiadomo, według czystéy i nie sfałszowaney prawdy, a w téy mierze nie uwodząc się ani przyiaźnią, nieprzyiaźnią, boiaźnią, zazdrością, nienawiścią, lub sprzyianiem albo dla podarunków, ani w nadziei zysku, lub iakowéy korzyści, bądź z inney iakiéy przyczyny

przyczyny nic nie zamilczał, nic nie przydał, ani uiął.

W przypadkach, gdy świadek tylko względem niektórych zezna okoliczności, inne zaś stósownie do §. 180. miał prawo zamilczeć, rota przysięgi będzie stósownie do tego urządzoną; a po słowach: *„według czystéy i niesfałszowanéy prawdy, powiedział*, tak ułożyć należy: *„i takową wiadomość, oprócz wyrażonych w protokóle okoliczności, do których obiawienia prawa go nie obowięzuią, ani dla przyiaźni, ani nieprzyiaźni* i t. d.“

Jeżeli artyści, lub rzemieślnicy maią dawać swą opinią o rzeczach, do ich kunsztu, albo rzemiosła należących, przysiądz powinni:

że w sprawie, według nabytéy w swym kunsztcie (rzemiośle) znaiomości i doświadczenia, wiernie, rzetelnie, i stósownie do swéy wiadomości i przekonania, nie z przychylności ku komużkolwiek, ani na niczyi uszczerbek, czystą zeznali prawdę, a w tém ani dla nieprzyiaźni, przyiaźni, boiaźni, nienawiści, albo zazdrości, ani przez sprzyianie, dla podarunków, nagrody, bądź innego daru, ani w nadziei iakowego zysku lub korzyści, albo innéy iakiéy przyczyny nic nie uchybili.

Albo ieżeli się tycze taxy iakich rzeczy:

że tego, co im wskazane było do oszacowania, prawdziwą i właściwą wartość, ile według swéy naylepszéy znaiomości i sumienia, oraz doyrzałéy rozwagi, poznaią, rozumieią i mniemaią, podali, a w tém ani z nieprzyiaźni i t. d. nic nie uchybili.

§. 203.

Jakie osoby wolne są od wykonania przysięgi na świadectwo.

Przysięga na świadectwo powinna bydź wykonaną ustnie przez każdego świadka, powtarzaiąc słownie odczytaną mu rotę. Od tego iednak maią mieysce następuiące wyiątki:

1) Gdy maią wykonywać przysięgę osoby stanu xiążęcego, tedy zapisać się maiącą w protokóle rotę przysięgi odczyta im Kommissarz i poda im takową do własnoręcznego podpisu.

2) Gdy osoby w obowiązku przysięgi zostaiące, maią świadczyć w przedmiotach bezpośrednio ich urzędu tyczących się, odwołanie się do ich urzędowey przysięgi iest dostateczne. Jeżeli zaś osoby tego rodzaiu są słuchane co do wypadków ich urzędowania bezśrednie nietyczących się, chociażby przy sprawowaniu iego powzięły o tém wiadomość, wyiątek takowy nie ma mieysca.

3) Gdy obie Strony iednomyślnie przez ustne do protokółu podane, albo osobno własną ręką podpisane oświadczenia piśmienne, darowały świadkowi przysięgę; tedy przestanie się na tém.

Dodatek §. 83. Pełnomocnik do popierania sprawy ustanowiony wtenczas tylko mocen iest opuścić świadkom w zachodzącym processie wysłuchanym wykonanie przysięgi na złożone przez nich świadectwo, kiedy do tego przez szczególne pełnomocnitwo umocowanym został.

4) Gdy artyści, rzemieślnicy, lub inni znawcy do sporządzenia tax, lub dawania opinii w sprawach ich kunsztu i professyi tyczących się, są raz na za-

wsze przysięgłemi w sądzie, przed którym dawać maią świadectwo, powtarzanie przysięgi w szczególnych tego rodzaiu przypadkach nie iest potrzebném. Należy iednak, aby Instruent zaświadczył wyraźnie w protokule, że zaprzysiężenie raz na zawsze nastąpiło.

Dodatek §. 84. Również i urzędnicy publiczni, którzy w sprawach iako znawcy słuchani bydź maią, zaprzysiądz muszą dane przez nich opinie, chyba że iuż raz na zawsze iako tacy przysięgę wykonali.

5) Gdy Mennoniści, lub inne osoby, którym według ich zasad religiynych nie wolno przysięgi wykonywać, maią bydź słuchani iako świakowie, ieżeli to sądom nie iest iuż wiadomo, wykazać powinni, że ich sekta religiyna, albo oni sami co do swych osób przyięci zostali do kraiu za wyraźném zezwoleniem Rządu, iż do wykonywania przysiąg nie będą obowiązani. Jeżeli się na takowém, ich sekcie religiyném dozwoloném prawie zasadzaią, złożyć powinni zaświadczenia swych starszych, nauczycieli lub przełożonych sekty w dowod tego, że w niéy się urodzili, albo przynaymniéy iuż od roku przed zaczęciem processu ią wyznawali i dotychczas nienaganne prowadzili życie. W takowém zaświadczeniu wyrazić także należy zaprowadzoną w téyże sekcie, i równą moc, iak przysięga, maiącą formułę, iżby takowa przy ich słuchaniu mogła bydź użytą zamiast zwyczayném roty przysięgi.

Kto tylko pod pozorem delikatności sumienia na stwierdzenie świadectwa swoiego przysięgą wykonać uporczywie wzbrania się, bez udowodnienia, iż od wykonywania przysiąg prawnie w sposobie wyżéy wyrażonym iest uwolniony, ten wprawdzie do wykonania saméy przysięgi zniewolonym bydź niemoże, iednakże zastósuią się przeciw niemu przepisy §. 185. 186. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XI. §. 30. 31.)

Jak postąpić należy przy wykonaniu przysiąg przez świadków żydowskich i innych, religii chrześciańskiéy nie wyznaiących osób, oznaczy się w następuiącym rozdziale.

6) Osoby nieme, skoro w ogólności do złożenia świadectwa mogą bydź przypuszczone, powinny przedłożyć im się maiącą rotę przysięgi w przytomności osoby sądowéy, instrukcyą sprawy wyprowadzaiącéy, przepisać i podpisać.

Przeciwko tym, którzy w przypadkach nie wyiętych wzbraniaią się opornie wykonania przysięgi na świadectwo (oprocz wymienionych wyżéy p. licz. 5. osób), podobnież się postąpi, iak z temi, którzy się chcą usuwać od złożenia świadectwa (§. 183-186.)

§. 204.

Przed odebraniem przysięgi, raz ieszcze przypomni się świadkom obowiązek bacznego na sumienie względu, tłumacząc im i mocno w umysł wrażaiąc (zwłaszcza, gdy się ma do czynienia z prostemi i pospolitemi ludźmi), naturę i zamiar przysięgi, obowiązki, iakie na siebie przysięgaiący zabiera, tudzież kary idące za krzywoprzysięstwem.

Dodatek §. 85. Jeżeli Strony przy wykonywaniu przez świadków przysięgi ani osobiście ani też przez pełnomocników swoich nie są obecnémi, należy im z urzędu przydać pełnomocnika. Jednakże niedopełnienie tego przepisu niepociąga za sobą nieważności wyprowadzonéy inkwizycyi.

§. 205.

O ułożeniu i zakończeniu protokułu, względem nastąpionego wysłuchania świadków sporządzić się maiącego.

Po wykonaniu przysięgi protokuł, w którym zawarte są zeznania świadka, powinien bydź podpisany własnoręcznie tak przez Instruenta i assystentów prawnych, iako i samego świadka, ieżeli tenże pisać umie, ieżeli zaś nie, trzema krzyżami oznaczyć go powinien; że zaś świadek takowe znaki położył zamiast samegoż podpisu, zaświadczy Protokulista; a skoro iuż wysłuchani zostali wszyscy świadkowie, protokuły przedstawione będą Stronom do przeczytania, albo kopia onychże udzieloną im zostanie.

Dodatek §. 86. W przypadkach, w których użycie oddzielnego Protokulisty nie iest potrzebném, zaświadczenie położonych od świadków w mieysce ich podpisu krzyżyków, uskutecznioném bydź może przez wybrać się maiącego od Instruenta wiarogodnego męża co do świadków pisać nieumieiących.

§. 206.

Gdy się ma słuchać wielu świadków względem rozmaitych, w związku z sobą nie będących czynów, ich zeznania zapisać potrzeba w osobnych, każdemu z tychże różnych przedmiotów poświęconych protokułach.

§. 207.

Konfrontowanie świadków z sobą, i

Gdy wielu względem iednego i tegoż samego czynu wysłuchanych świadków są z sobą sprzeczni, zwłaszcza co do istotnych oko-

liczności, tedy celem bliższego i dokładnieyszego rzeczy wyłuszczenia powinni bydź naprzeciw siebie stawieni, aby tym sposobem doyść ile możności prawdziwéy iéy istoty. Takowa konfrontacya, gdy świadkowie ieszcze są obecni, nastąpić powinna zaraz, iak tylko okaże się sprzeczność, chociażby późniéy wysłuchany świadek ieszcze zeznania swego nie zaprzysiągł. Jeżeli iednak ieden ze świadków iuż musiał bydź puszczony, tedy i od późnieyszego przysięgę odebrać i do ich konfrontacyi osobny wyznaczyć należy termin. Nie powinien zatém Instruent pospolicie prędzéy puścić świadków, zwłaszcza zamieyscowych, aż się zakończy cała inkwizycya.

§. 208.

ze Stronami. W szczególnych przypadkach, gdzie tego dochodzenie prawdy koniecznie wymaga, Sędzia mocen iest takowych świadków z samąż Stroną konfrontować, aby tym sposobem, ile bydź może, prawdziwy rzeczy związek wyiaśnić.

§. 209.

Jeżeli słuchanie świadka przez kilka trwa dni, przysięgę wprawdzie dopiero po ukończoney zupełnie inkwizycyi od niego odebrać należy, iednakże na każdym terminie, kiedy sporządzany na nim protokuł ma bydź zakończonym, takowy mu stósownie do przepisu §. 200. przeczytanym, a podług §. 205. do podpisu przedłożonym bydź powinien, przed samymże zaś podpisem przypominać mu należy stósownie do §. 188. przysięgę na stwierdzenie zeznań iego wykonać się maiącą. Skoro to uskuteczniono, a świadek przed ukończeniem ieszcze całéy inkwizycyi, i zatém

też przed wykonaniem przysięgi umrze, w takim razie zeznania iego na swéy wiarogodności nic nietracą.

§. 210.

Powtarzanie inkwizycyi ze świadków po- Powtarzanie inkwizycyi ze świadków.
spolicie mieysca mieć niemoże, chybaby po zakończonéy instrukcyi Decernent albo Referent nadspodziewanie dostrzegł przy relacyi w sprawie, że zeznania świadków w téy lub owéy ważnéy okoliczności wypadły tak ciemno i wątpliwie, iż z nich nie można z pewnością właściwéy ich doczytać się myśli i mniemania. W tym razie wysłuchać należy raz ieszcze świadków, odsyłaiąc ich iednak tylko do wykonanéy iuż przysięgi, a takową powtórną inkwizycyą odprawi inna osoba sądowa kosztem przeszłego Instruenta.

§. 211.

Toż samo nastąpić powinno, gdy przez czyie niedbalstwo lub niebaczność zginął albo innym sposobem zatracony został protokuł inkwizycyi; ten zaś, kto był temu winien, poniesie koszta przez iéy powtórzenie zrządzone.

§. 212.

Gdy iuż wysłuchany i przysięgły świadek zgłasza się z własnego powodu z żądaniem, aby go powtórnie wysłuchano, donosząc, że ieszcze ma co przydać do swych zeznań, albo w nich co sprostować; należy wprawdzie do wysłuchania go przystąpić niezwłocznie. — W takowém atoli powtórném wysłuchaniu nie tylko szczególnieyszéy dokładności i baczności użyć potrzeba, i prawdziwy powód, dla którego świadek przy pierwszém iego wysłuchaniu inaczéy iak tą razą zeznał, co mu w sprawie wiadomo, przez stósowne za-

pytania i uwagi z iak naywiększą pewnością dochodzić, ale nadto od takowego pierwsze swe zeznanie odmieniaiącego, albo ważnemi czynami ie uzupełniaiącego świadka, zaraz przysięgi powtórnéy odebrać nie należy, owszem zostawić potrzeba przyszłemu w głównéy sprawie wyrokowi: czyli powtórna przysięga będzie potrzebną, lub czyli takowa ieszcze dopuszczoną bydź może.

Z resztą powinien Instruent sposobem w §. 201. oznaczonym w mieyscu, gdzie zapisane iest cofnięte następnie lub sprostowane zeznanie świadka, przez wyrażoną na brzegu uwagę odesłać do zaszłéy w téy okoliczności odmiany.

§. 213.

Jak postąpić należy w wysłuchaniu świadków języka niemieckiego nieumieiących.

Jeżeli słuchany ma bydź świadek, języka niemieckiego lub innego Sądowi znaiomego nieposiadaiący, w takim razie przez tłumacza albo na takowy urząd raz na zawsze iuż przysięgłego lub też do téy szczególnéy czynności osobną przysięgą zobowiązywać się maiącego tak przysięga w języku iego oyczystym przeczytaną mu bydź powinna, iako też uczynione mu zapytania na tenże język przełożone, i w równymże sposobie odpowiedź od niego odbieraną.

§. 214.

Tłómacz zapisze do osobnego protokułu w języku oyczystym świadka, tak summaryczną iego powieść, iako i uczynione mu zapytania, tudzież dane przezeń odpowiedzi; a ten protokuł odda do akt, iako annex do głównego protokułu niemieckiego należący.

Dodatek §. 87. Sporządzenie duplikatu protokułu wtenczas w ogólności nie iest potrzebném, kiedy osoba sądowa inkwizycyą wy-

prowadzaiąca, albo użyty może Protokulista, lub też obadway Kommissarze sprawiedliwości przy inkwizycyi obecni ięzyk świadka umieią, choćby nim tak dokładnie niemowili, iżby przez to użycie tłumacza zupełnie było niepotrzebném. Prócz tych przypadków zachować wprawdzie należy przepis §. 213. i 214., iednakże wolno Stronom i ich pełnomocnikom do sprawy należycie wylegitymowanym zrzekać się duplikatu protokułu.

§. 215.

Przysięga tłumacza ułożoną bydź powinna tym sposobem:

że maiące się czynić świadkowi zapytania przedstawi mu w iego ięzyku tak dokładnie, iak ie Sędzia w ięzyku niemieckim ułożył, że odpowiedzi iego rzetelnie na ięzyk niemiecki przełoży, i że takowe co do słowa w oyczystym iego ięzyku do osobnego protokułu zapisze; że w ogólności nic z nich nie uymie ani przyda, i że w całym tym interessie wiernie, poczciwie i stósownie do prawdy postępować będzie, niedaiąc się od niéy odwodzić ani przez podarunki lub inne korzyści, ani przez nieprzyiaźń, przyiaźń lub iakieżkolwiek względy uboczne.

§. 216.

O wysłuchaniu zamieyscowych świadków przez delegowanych kommissarzy lub sądy obce.

Sądy ile możności stósownie do przepisu §. 175. 176-177. przestrzegać powinny, aby podani w sprawie świadkowe stawili się osobiście przed Deputowanym, który całą trudnił się instrukcyą: ponieważ ten, obeznawszy się z całym związkiem sprawy, może naylepiéy dochodzić czynu, zeznaniem świadka wyiaśnić się maiącego, i od niego naype-

wniéy spodziewać się można naywiększéy w téy mierze dokładności.

§. 217.

Gdyby iednak świadek zamieyscowy z powodu zbytecznego oddalenia lub przeszkód osobistych niemógł stawić się w sądzie instrukcyą sprawy odbywaiącym, natenczas wysłuchanie iego, na poprzednicze w téy mierze od Instruenta uczynić się maiące doniesienie, przez inną osobę sądową w bliskości znayduiącą się za przybraniem Aktuaryusza lub innego przysięgłego Protokulisty, sposobem zlecenia lub rekwizycyi nakazaném bydź powinno.

§. 218.

Deputowany, który dotąd trudnił się instrukcyą, powinien za przybraniem assystentów prawnych, ułożyć z aktów zwięzły stan sprawy *(statum causae)* względem czynu, przez świadka zeznawać się maiącego, w nim zaś szczególniéy uczyni iasny i dokładny rozbiór okoliczności, przez zeznanie świadka wyiaśnić się maiących. Gdyby czyny były nieco zawikłane, i szło w téy mierze o okoliczności uboczne, iako to: o czas, mieysce, użyte wyrazy, i t. d.; w tym razie poniżéy stanu sprawy *(status causae)* doda Instruent niektóre zapytania, naprowadzić mogące zamieyscowego Kommissarza na punkta, które szczególniéy wyiaśnione bydź maią. Zawsze atoli ostrzedz należy Kommissarza lub rekwirowanego zamieyscowego Sędziego, aby się do tych iedynie zapytań nie przywięzywał, lecz z okoliczności, które mu opowiadanie świadka na odczytać mu się wprzód maiący stan spra-

wy podawać może dalszy powziął powód do iak naydokładnieyszego całego związku sprawy wyiaśnienia.

§. 219.

Stronom zaś, którym o wydanych względem zamieyscowego świadków wysłuchania rozporządzeniach wiadomość udzieloną bydź powinna, wolno, aby u zamieyscowego Kommissarza osobiście lub przez pełnomocników stawiły się, i przy wysłuchaniu świadków były obecnemi. Skoro zaś tam niezgłoszą się, Sędzia inkwizycyą wyprowadzaiący powinien im takowych pełnomocników z urzędu przydać.

§. 220.

W sprawach ważnych Sąd takie uczynić powinien rozporządzenie, aby zamiast assystentów prawnych, którzy, gdy inkwizycya świadków w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu odbywa się, przy takowéy są obecnemi, delegowanéy do téy czynności, zamieyscowéy osobie sądowéy przydany był drugi Kommissarz lub Notaryusz.

Jeżeli Strony w mieyscu, gdzie świadkowie maią bydź słuchani, osobnych ustanowiły sobie assystentów prawnych, do działań processowych prawnie uwłaściwionych; delegowany Kommissarz powinien ich, skoro się zgłaszaią, do inkwizycyi świadków przypuścić.

§. 221.

Zostawuie się także umiarkowaniu sądu, aby w przypadkach szczególnieyszéy ważności, gdzie idzie o zawikłane i zawiłe *facta*, a rozstrzygnienie głównéy sprawy zawisło od zeznania takowych świadków zamieyscowych, samego Intruenta z assystentami pra-

wnemi Stron na mieysce posłał, gdzie nastąpić ma inkwizycya i aby wysłuchanie świadka przez niego samego załatwić kazał.

§. 222.

Kommissarz zamieyscowy, maiąc zleconą sobie inkwizycyą świadków, powinien w téy mierze do tychże samych stósować się przepisów, iakie w powyższych paragrafach Deputowanemu kollegii za prawidło są wskazane.

§. 223.

Osobliwie przez sądy w obcych kraiach.

Gdy świadkowie maią bydź słuchani w obcym i zagranicznym sądzie, któremu tuteysze urządzenia nie są znane; tedy prócz opisu stanu sprawy temuż sądowi ieszcze udzielonym bydź powinien wyciąg z ninieyszego Rozdziału co do §§. 171. 174. 190. 197. 200. 201. 202. 204. 205. 207. 213-215. i 219. z prośbą, aby się do tego przepisu w wysłuchaniu świadków stósował. Wszelakoż takowa inkwizycya zagraniczna dla tego iedynie, że w niéy nie według tych przepisów, lecz tylko podług zwyczaiu uskuteczniaiącego ią sądu obcego postępowano, nic na ważności swoiéy nie traci.

§. 224. *a.*

Protokuły względem uskutecznionéy za granicą inkwizycyi sporządzone, po ich nadeyściu nasamprzód zwyczaynemu Decernentowi oddane bydź powinny, w celu zdania o nich na naybliższém posiedzeniu sądu sprawy; po tém zaś, i gdy ten względem nich nic nieznayduie do nadmienienia, przedstawiaią się Instruentowi. Jeżeli i Instruent względem nich nic ważnego do nadmienienia niema, powinien względem dalszéy instruk-

cyi, lub względem iéy zakończenia, w miarę położenia, w iakiém sprawa natenczas znayduie się, potrzebne uczynić rozporządzenie.

§. 224. *b.*

Udzielenie inkwizycyi Stronom.

Skoro iuż, co do téy instancyi zebrały się inkwizycye świadków, udzielić ie należy w kopiach Stronom, albo ich assystentom i pełnomocnikom, naznaczaiąc termin do ich przeyrzenia, który pospolicie powinien bydź oraz terminem do zakończenia instrukcyi. Jeżeli assystenci lub pełnomocnicy Stron, znaydą względem inkwizycyi co do nadmienienia, tedy uwagi swoie w téy mierze na tymże terminie przedstawić powinni.

Jeżeli takowe, przeciw wyprowadzonym ze świadków inkwizycyom uczynione spostrzeżenia, bądź że przez Decernenta, albo Instruenta lub też assystentów prawnych Stron zostały wniesione, po zdaney w téy mierze w sądzie sprawie za ważne są uznane, sąd natychmiast względem ich załatwienia przez powtórne świadka wysłuchanie, a to albo przez pierwszego, albo też według okoliczności, przez innego Delegowanego, z wyrażeniem spostrzeżonego uchybienia, potrzebne wydać powinien rozporządzenie; tymczasem zaś instrukcya, ile to bez koniecznego na takowe uzupełnienie oczekiwania bydź może, daléy wyprowadzoną i zakończoną bydź powinna.

§. 225. *a.*

O popieraniu i przyśpieszeniu inkwizycyi świadków.

Zamieyscowym sądom i Kommissarzom przypominać czasem potrzeba z urzędu należyte popieranie zleconéy im inkwizycyi, a użyciem skutecznych środków przez zagrożenie kar lub doniesienie do przełożonych im bezpośrednio władz, wszelkiemu nieprzy-

zwoitemu w téy mierze zabiegać należy opóźnieniu.

Gdy sądy obce i zagraniczne na powtórną rekwizycyą nie chcą się podiąć, iak wymaga porządek, słuchania świadka; natenczas mieysce ma przepis w drugim Rozdziale (§. 107.) na ten dany przypadek, kiedy wydać się maiący przez kogoś trzeciego dokument nie iest złożony w naznaczonym czasie.

§. 225. *b.*

Gdy sądy zagraniczne wzywaią sąd kraiowy o wysłuchanie świadków, okazana im bydź powinna w téy mierze wszelka gotowość. — W tym razie atoli przepisy §. 180. nie tylko służą poddanym tuteyszym, chociażby na żądanie obcych sądów za świadków byli słuchani; ale nadto, gdyby przedmiot ich wysłuchania był tego rodzaiu, iżby ztąd mogła wyniknąć iakowa kolizya między Państwem tuteyszém a obcém, wprzód niżeli przedsięwzięta będzie inkwizycya, uczynić należy rapport do dworu względem zachodzących w téy mierze okoliczności.

§. 226. *a.*

Gdy inkwizycya iest wstrzymana przez chorobę świadka, ten, kto go podał, musi okazać świadectwem lekarza, że i w iakim czasie według podobieństwa do prawdy spodziewać się należy uzdrowienia onego w tym stopniu, iżby przynaymniéy w swém mieszkaniu mógł bydź wysłuchanym. Poczém Sędzia naznaczy termin, na który świadek do wysłuchania ma się stawić, albo Strona dopraszać się będzie o inne rozrządzenie w miarę potrzeby i okoliczności. Jeżeli takowy przeciąg czasu upłynął, a wysłuchanie świadka nie mogło nastąpić, skoro i naówczas nie

można ieszcze okazać bliskiéy uzdrowienia świadka nadziei, zakończenie instrukcyi, co do téy instancyi nie powinno bydź dłużéy wstrzymywaném.

§. 226. *b.*

Jeżeli podany na świadka znayduie się w podróży, a termin, w którym ma powrócić, może bydź podany z podobieństwem do prawdy, termin iego wysłuchania aż do tego czasu odłożyć należy. Jeżeli zaś nie pewna, kiedy świadek powróci, Strona nalegaiąca o iego wysłuchanie, musi nie tylko wykonać przysięgę według przepisu §. 174. (*iuramentum calumniae*), ale nadto Sędzia w miarę okoliczności wyznaczy przeciąg czasu kilku tygodni lub miesięcy, (nigdy iednak więcéy nad sześć miesięcy), przez który z zakończeniem instrukcyi na powrót świadka czekano bydź ma. Jeżeli iednak ten czas na próżno upłynął, tedy bez dalszéy zwłoki przystąpi się do zamknięcia instrukcyi co do téy instancyi.

§. 227.

Wiarogodność i dopuszczalność świadków.

Ponieważ częstokroć zdarzaią się przypadki, że się czynią zarzuty przeciw dopuszczeniu lub wiarogodności iakowego świadka, przeto następuiące udzielaią się tu w téy mierze przepisy:

1) Jakie osoby do świadectwa nie mogą być wcale przypuszczane.

1) Szaleni, pomieszanie zmysłów cierpiący, i niedołężni na umyśle wcale nie są zdolni do złożenia świadectwa. Osoby zaś słaby tylko rozum maiące mogą bydź przypuszczane na świadki względem przedmiotów, miary ich władzy umysłowéy nie przechodzących. Jeżeli kto czasem tylko bywa pozbawiony użycia swego rozumu, można go wprawdzie wysłuchać w chwilach, w któ-

rych władza rozumu do niego powraca, a to względem okoliczności takich, iakie się w podobnymże czasie wydarzyły. Ztém wszystkiém w wysłuchaniu onego z naywiększą postępować należy przezornością; a iego zeznanie nigdy nie ma dzielności zupełnego dowodu.

2) Ślepych względem takich przedmiotów do świadectwa przypuścić nienależy, do których poznania potrzebny iest zmysł widzenia; chyba że takowe iuż wtenczas poznali, nim ieszcze wzrok utracili.

3) Ani też głuchych, ieżeli czytać nieumieią. Skoro zaś czytać umieią, natenczas uczynione im zapytania na piśmie im przedstawiane, a dane przez nich w téy mierze odpowieezi, po zapisaniu ich do protokułu, do własnego przeczytania przedłożone, i przy każdym punkcie na dowód ich przyięcia przez nich podpisane bydź powinny.

4) Również przypuszczone bydź niemogą osoby, które zarazem są głuche i nieme, ieżeli czytać i pisać nieumieią. Skoro zaś czytać i pisać umieią, zapytania czynią im się na piśmie, a odpowiedzi swoie same zapisać i podpisać powinny.

5) Wyłączeni są oraz ci wszyscy, którzy od któréy z Stron, dla złożenia dla niéy korzystnego świadectwa, pieniądze lub inne iakowe przyięli korzyści, i do tego albo sami przyznali się, albo też im to dowiedzioném zostało. Pod tym atoli względem uważać nienależy kosztów podróży i strawnego, które Stro-

na po-

na podanemu od niéy świadkowi sposobem zakładu dostarczyła, a bez którego świadek ten na mieyce sądu nie byłby mógł dostać się. Zostawuie się iednak umiarkowaniu Sądu, czyli zaliczoney summy według zachodzących okoliczności nie należy uważać za zbyt wielką, i czyli pod tym pozorem nie ukrywa się może zamierzone przekupienie świadka.

6) Niemniéy i ci, którzy w téy lub innéy sprawie przekonani zostali o fałszywe świadectwo albo o inne krzywoprzysięstwo; oraz

7) ci, którzy za popełnione zbrodnie od czci odsądzeni zostali. Nastąpione zaś potém ułaskawienie żadnéy w téy mierze nie stanowi różnicy, chyba, że się okaże, iż takowe z powodu udowodnioney niewinności udzieloném zostało. Inne atoli przestępstwa, chociażby za nie kara fortecy lub domu poprawy, iednakże z zastrzeżeniem poczciwego imienia, zawyrokowaną została, nie czynią ieszcze przestępcy niezdolnym do złożenia świadectwa, lecz osłabiaią tylko wiarogodność iego zeznań. Przytém iednak szczególniéy na rodzay popełnioney zbrodni, oraz i na to uważać należy, czyli w iéy popełnieniu takie zaniechane zostały zasady moralności i uczucia, iakie na miłość prawdy i niezawodność mniéy lub więcéy maią wpływu.

§. 228.

Inne osoby, ze względu na związek, w którym z iedną ze Stron zostaią, lub też

(a Osoby, które nie dla dowo-

du, lecz tylko dla informacyi słuchane bydź mogą.

z innych przyczyn, wprawdzie podane bydź nie mogą za świadków dla stanowienia dowodu, iednakże słuchane bydź mogą przez Sędziego dla powzięcia od nich dokładnieyszéy o stanie sprawy wiadomości. Do tych należą:

1) Rodzice i inni krewni w linii wstępnéy. Skoro iednak spór między dziećmi zachodzi, albo gdy o to idzie, aby udowodniony był wiek dzieci, ich zaręczyny, ożenienie, albo zeyście, a prawdy innym sposobem doyść nie można, natenczas takowi krewni w linii wstępnéy także przypuszczeni bydź mogą za świadków dowód stanowiących.
2) Rodzone dzieci strony, lub inni iéy krewni w linii zstępnéy.
3) Oyczym i macocha lub rodzice drugiego małżonka, tudzież pasierb i pasierbica, albo zięć i synowa.
4) Bracia i siostry, tak rodzeni iako i przyrodni.
5) Szwagrowie lub bratowe.
6) Małżonkowie lub publicznie zaręczeni.
7) Osoby, ze stroną wspólne prawa lub obowiązki maiące.
8) Litis-Denuncyanci, Denuncyanci, albo *intervenienci*.
9) W ogólności wszyscy, którzy iakowéy korzyści lub szkody w sprawie spodziewać się mogą; a zatém także:
10) Członki iakowego kollegii, korporacyi lub gminy w process zawikłanéy. — Jeżeli process tyczy się przedmiotu, w którym szczególne członki żadnego nie maią interessu, tedy takowe mogą bydź stawione na świadki, a zasada ich

wiarogodności zostawi się w miarę okoliczności rozpoznaniu Sędziego. Jeżeli process szczególnych tylko obchodzi członków, natenczas inne, żadnego w téy mierze interessu nie maiące, mogą bydź świadkami ważnie dowodzącemi. Komornicy, domownicy i służący, nie uważaią się za członków gromady, wszelakoż ich zeznania względnie gromady, w któréy mieszkaią, zupełnego nie stanowią dowodu. Wymienieni pod liczbami 1. do 5. krewni iednego lub kilku członków korporacyi lub gminy mogą wprawdzie również bydź stawieni na świadki dowodzić zdolne, przez takowe atoli pokrewieństwo osłabia się wiarogodność ich świadectwa. O małżonkach zaś członków gromady służy tenże sam przepis, iaki dany iest wyżéy o samychże iéy członkach.

§. 229.

Opisane w powyższych paragrafach osoby biorą się za ważnych i zupełny dowód stanowiących świadków, gdy ich podała strona przeciwna téy, z którą w wyrażonym tamże zostaią związku. Wymienione pod numerem 7-10. osoby, nie mogą się w żadnym razie wyłamywać od świadectwa, do którego tym sposobem były wezwane. Wyrażonych zaś pod liczbą 1-6 osób nie można zniewalać do dawania świadectwa przeciw swym krewnym i należącym, chybaby według natury interessu, w którym żądane iest ich zeznanie, nie można innym sposobem doyść prawdy. Wszelakoż rodziców (Nro. 1.) dzieci (Nro. 2.) i małżonków (Nro. 6.) do złoże-

nia świadectwa przeciw tym, z którymi w tak bliskim zostaią związku, nigdy znaglać nie należy.

Jeżeli zaś wymienione pod Nrem 1 - 6. osoby są gotowe składać świadectwo na wezwanie Sędziego, natenczas Strona, z którą w związku zostaią, nie ma prawa wyłączać ich od tego.

§. 230.

Do osób, które (oprócz powyższych) wprawdzie nieiako dowód stanowiące świadki, lecz tylko dla informacyi mogą bydź wysłuchane, należą daléy:

11) Pełnomocnik w sprawie swego władzodawcy. Jeżeli iest podany od Strony przeciwnéy swego władzodawcy, nie może się wyłamywać od złożenia świadectwa pod przysięgą względem czynów, przed wyniknieniem zachodzącego sporu prawnego zaszłych. Co zaś do faktów, dopiero w ciągu processu wydarzonych, lub iego wiadomości doszłych, tedy względem nich ani do świadectwa zniewalanym, ani też za świadka przypuszczonym bydź nie może.

12) Żydzi będąc podani przez żyda na świadki, w processie między Chrześcianinem a wyznawcą wiary żydowskiéy. Gdy iednak na świadki podany, iest używaiącym w kraiu protekcyi żydem, a zaświadczeniem swéy zwierzchności udowodnił, że nigdy z powodu zbrodni do inkwizycyi nie był pociągany; zresztą zaś wykaże się z okoliczności, iż mógł zyskać wiadomość o sprawie, wysłuchanie go pod przysięgą może

nastąpić chociaż na podanie Strony żydowskiéy. Ztém wszystkiém takowi świadkowie żydowscy, chociażby ich było kilku, nigdy zupełnego nie stanowią dowodu na rzecz Strony żydowskiéy przeciw Chrześcianinowi, lecz ich zeznania tyle tylko na wzgląd zasługuią, ile są zgodne z podaniami innego świadka Chrześciańskiego. Stronie Chrześciańskiéy wolno podać żydów na świadki, których atoli podobnież za ważnych zupełnie świadków uważać nie należy. Takowy przymiot służy im tylko w ten czas, gdy process w którym są słuchani, toczy się między stronami ich narodu. Zresztą w rozpoznawaniu: czyli świadek żydowski iest ważnym, i iaką wagę ma iego zeznanie, żadnéy to nie stanowi różnicy, chociażby świadkowi żydowskiemu lub Stronie, nadane były prawa kupców Chrześciańskich. Żydowi atoli, któremu prawa obywateli Chrześciańskich w ogólności nadane zostały w całém swém obięciu, religia iego nie iest na przeszkodzie względnie ważności złożyć się maiącego w obywatelskich interessach prawnych świadectwa.

Dodatek §. 88. Żydzi, którzy prawo obywatelstwa w Państwie Pruskiém otrzymali, mogą w sprawach cywilnych również iak inni obywatele bydź słuchani iako świadkowie dowód stanowiący, chociaż od którego z wyznawców ich zakonu przeciw Chrześcianinowi za świadków podanemi zostali.

13) Osoby, które czternastu lat wieku swego nie skończyły, bez różnicy płci; na takich albowiem nieletnich ieszcze przysięgi wkładać nie można. Małoletni zaś, którzy rok czternasty skończyli, mogą bydź przypuszczeni za świadków dowód stanowiących; czyli iednak ci, którzy ieszcze nie doszli roku ośmnastego, na zupełną zasługuią wiarę lub nie, zostawuie się umiarkowaniu Sędziego, w miarę okoliczności, ich zdolności umysłowych, mniéy lub więcéy rozwiniętych, i w miarę przedmiotu, w którym złożyć maią świadectwo.

14) Ci, którzy prowadzą połączoną z utratą czci obywatelskiéy professyą.

15) Ci, którzy byli przeświadczeni sądownie o przeniewierzenie się, albo o rozmyślne lub dobrowolne bankructwo. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 609. Tyt. XX. §. 1329. 1376. §. 1452 - 1465).

16) Ci nakoniec, których za niezdolnych uznano, wykonania w własnych swych sprawach koniecznéy przysięgi.

§. 231.

Jeżeli się zdarza, że wymienione w §. 228. 230. osoby, maią wiadomość o spornym czynie, Instruent powinien zapytać się Kollegium, czyli dla informacyi słuchane bydź maią? Skoro Kollegium wysłuchanie ich znaydzie potrzebném, a z niego okażą się ślady nieprzyiętych ieszcze dowodów, tedy końcem dochodzenia prawdy niezwłocznie z takowych śladów korzystać i przyzwoicie użyć ich należy.

§. 232.

Ile zaś podania takowych, dla powzięcia tylko dokładnieyszéy informacyi wysłuchanych osób, mogą służyć do rozstrzygnienia sprawy, i czyli zatém od takowych osób odebrać należy przepisaną dla świadków przysięgę, zostawuie się umiarkowaniu sądu. Jeżeli Strona sama domagała się wysłuchania osoby w wyrażonych w §§. 228. 230 pod licz. 1-12. związkach z nią zostaiącéy, a iéy zeznanie wypadnie na szkodę téyże Strony, w takim razie i bez przysięgi w rozstrzygnieniu sprawy szczególnieyszy na nie wzgląd będzie mógł bydź mianym.

§. 233.

3. Osoby, których świadectwo na zupełną wiarę nie zasługuie.

Do osób, które w każdym razie za zdolnych świadków przypuścić wypada, których zeznaniom iednak nie może bydź zupełna nadana wiarogodność, należą:

1) Ci, którzy sądownie uznani byli za marnotrawców.

2) Ci, nad których maiątkiem konkurs został otworzonym; ieżeli do dobrodzieystwa prawa ustąpienia dóbr swych nie są przypuszczeni, albo sposobem powszechnie wiadomym przez przypadki nieszczęśliwe nie przyśli do upadku maiątku;

3) ci, którzy ze Stroną w wiadoméy powszechnie żyią nieprzyiaźni, (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 145-146).

4) Ci, którzy ze Stroną podeyrzane i poufałe utrzymuią obcowanie.

5) Oficyaliści domowi, liberya, czeladź, i wszelkie na ciągłéy płacy i chlebie

zostaiące osoby, w processach swego Państwa lub chlebodawcy. Od tego iednak następuiące maią mieysce wyiątki:

a) gdy wysłuchać się maiący świadek iuż opuścił służbę Strony, i nie można dowieść, że to tylko nastąpiło dla pozoru w celu ziednania zeznaniom więcéy wiarogodności;

b) gdy świadek u obu Stron razem w służbie zostaie;

c) gdy process toczy się między Państwem a innemi służącemi, którzy ieszcze w ich służbie zostaią, albo z świadkiem słuchać się maiącym, razem w ich służbie zostawali.

6) Poddani w sprawach, w których ich Panowie gruntowi są interessowani. Takowym oznaymić wprawdzie należy przed ich wysłuchaniem, że obowiązek poddaństwa względem Panów, nie może ich wstrzymywać od wiernego prawdy zeznania. Chociażby iednak takowe oznaymienie opuściło się przez omyłkę, albo w protokule wyrażoném nie było, ieszcze nie idzie zatém nieważność inkwizycyi.

§. 234.

Postępowanie względem zarzutów, przeciw osobom świadków uczynionych.

Że zarzuty przeciw osobom wiadomych iuż pospolicie przed terminem instrukcyi obu Stronom świadków, powinny bydź doniesione przed, albo naypóźniéy na samymże terminie instrukcyi; a w przypadku, gdy polegaią na czynach, środki ich udowodnienia wymienione; czynów zaś samych po wysłuchaniu Stron w głównéy sprawie, rownymże (iak wszelkich innych) sposobem

rozbiór uczyniony bydź powinien, i *status controversiae* w téy mierze ułożony, — iuż wyżéy przepisano.

Toż samo zachować należy, gdyby dopiero na samymże terminie instrukcyi przy dokładnieyszém wybadaniu Stron wykazały się osoby, o czynie spornym wiadomość maiące, a któreby w téy mierze słuchać należało; w tym albowiem przypadku strona przeciwna natychmiast, albo też przed terminem do rzeczywistego wysłuchania świadka naznaczonym donieść powinien o mianych przeciw osobie i wiarogodności iego wątpliwościach, ieżeli zaś te polegaią na czynach, podać na to dowody; bo inaczéy iuż więcéy w teyże instancyi, co do tego punktu, słuchany nie będzie.

Stósownie do takowych dowodów przystąpi się natychmiast do rozpoznania zarzutu, a oraz do wysłuchania samegoż świadka, z zastrzeżeniem prawa Stron. Zresztą, czyli takowy świadek ma zaraz wykonać przysięgę, lub czyli ią do wyroku głównego odłożyć należy, ieżeli Strony zgodzić się o to nie mogą, zostawuie się rozsądnemu wymiarkowaniu sądu, w miarę, ile zarzut mniéy lub więcéy wyiaśnionym został.

§. 235.

Względem zarzutów więc, przeciw osobistym świadków przymiotom uczynionych, żadne oddzielne wyroki lub instancye mieysca nie maią; lecz Sędzia wydaiąc wyrok główny, ustanawia zarazem w zasadach swéy decyzyi, iaką zeznania każdego z podanych i wysłuchanych świadków w rozstrzygnieniu sprawy stanowi wagę, i iaki stopień wiaro-

godności każdemu z nich, w miarę wykazanych przez dochodzenie osobistych ich okoliczności i stósunków, przypisać należy.

§. 236.

Dochodzenia względem takowych punktów ubocznych, (aby uniknąć zamieszania w aktach), do osobnych protokułów zapisać, a zrządzone z tego względu koszta, na upadaiącą w przedmiocie indagacyi Stronę, i wtenczas nawet, gdyby w główney sprawie wygrała, spadaiące, osobno wyrazić należy.

§. 237.

Strona, która wiedząc, że Prawo te lub owe osoby od świadectwa wyłącza, z umysłu ie podała na świadki, lub zamilczała okoliczności, przez które też osoby nie są wprawdzie całkiem odsunięte, ale iednak staią się podeyrzanemi, bądź iż się ich mimo swéy o tém wiadomości i przekonania zapiera, lubo Strona przeciwna ie przytoczyła, tudzież ci, którzy wiedząc o bezzasadności czynionych przeciw osobom świadków zarzutów, albo, gdy im takowa przy zwyczayném badaniu nie mogła bydź tayną, nietylko obowiązani są Stronie przeciwnéy wszelkie wynagrodzić koszta i całą szkodę z opóźnienia wynikłą, ale nadto na karę pieniężną 10-20. do 50. Talarów skazani będą.

§. 238.

Wiarogodność świadków.

W oznaczeniu wiarogodności w dowód służyć maiącego świadka, (ieżeli w powyższych artykułach nie ma szczególnych do tego prawidła wyiątków), nie należy bynaymniéy mieć względu na to, która Strona dała powód do wysłuchania onego. Podobnież

zeznania świadka maią bydź i temu pomocne, kto przeciw iego wiarogodności iakową wzniecił wątpliwość, która iako mniéy znacząca, odrzuconą, lub w dokładnieyszém iéy dochodzeniu za bezzasadną uznaną została.

§. 239.

Za zupełnéy wiary godnego świadka uważać należy tego tylko, komu nie są przeciwne wyrażone w §§. 227-228-230. i 233. excepcye, kto nie świadczy tylko ze słyszenia, i w którego zeznaniach żadna nie znayduie się sprzeczność.

§. 240.

Sprzeczności w zeznaniach świadka osłabiaią iego wiarogodność bez różnicy: czyli się ściągaią do główney sprawy, albo do ubocznych tylko okoliczności, ieżeli dostatecznie wyiaśniono bydź nie może, że do takowéy sprzeczności samo tylko nieporozumienie było powodem.

§. 241.

Jeżeli świadek ważną iaką okoliczność nie z własnéy swéy wiadomości lecz tylko ze słyszenia (*de auditu*) opowiada, tedy to służy za powód do wysłuchania również i tego, do którego wiadomości on odwołuie się, skoro tenże ieszcze wysłuchanym bydź może. Jeżeli zaś to nastąpić nie może, natenczas ile możności przez dokładnieysze ze słyszenia tylko mówiącego świadka wypytywanie dochodzić należy: iak dalece temu, od którego wiadomość swoią powziął, wiarę dać można, i w iakich okolicznościach toż opowiadanie nastąpiło, aby podług tego oznaczony

bydź mógł większy lub mnieyszy wzgląd, iaki na to w przyszłym wyroku mieć należy. Jeżeli zaś kilku świadków ze słyszenia zeznało, ściśle dochodzić potrzeba: z iakiego źródła każdy z nich wiadomość swoią powziął, w celu uniknienia, aby okoliczność iaka przez iednę osobę kilkom opowiadana wziętą nie była za kilkoraki dowód.

§. 242.

Gdy świadek twierdzi, że mu nic nie wiadomo o zdarzeniu albo interessie, w którym iest słuchany, zeznanie iego tyle tylko mieć może wpływu do rozstrzygnienia sprawy, ile wypadek w podanych okolicznościach nie mógł się wydarzyć bez wiedzy świadka. Na to więc szczególniéy słuchanie iego zwrócić należy: czyli takowy przypadek rzeczywiście wydarzył się lub nie.

§. 243

Skoro świadek odpowiada na podane sobie zapytania zgodnie z swém przekonaniem i wiadomością, nie wolno nikomu zanosić przeciw niemu skargi injuryinéy, względem osnowy tegoż zeznania, sławie iego szkodzić mogącéy.

§. 244.

Jeżeli Strona sądzi, że w zeznaniu świadka zawiera się cośkolwiek szkodliwego iéy sławie, a sporządzony w téy mierze protokuł, zdaniem Sędziego, nic się nie przykłada do rozstrzygnienia głównéy sprawy, tenże zapieczętowany wziętym bydź powinien do akt, iżby osnowa iego z uszczerbkiem sławy Strony nie została rozgłoszoną.

PIĄTY ROZDZIAŁ.

O przyięciu dowodu przez przysięgę.

§. 245.

O przysiędze w ogólności.

Przysięga iest uroczystém odwołaniem się do Naywyższego, wszech wiedzącego, dla stwierdzenia prawdy tego, co przysięgaiący zeznał.

§. 246.

Takowa przysięga wypełnia się albo dla tém większego zapewnienia uczynionego przyrzeczenia, albo w celu stwierdzenia rzetelności zeznań, względem czynu iakiego złożonych.

§. 247.

O przysięgach sądowych, tudzież innych, których Rząd lub inne instytuta publiczne od osób w służbę ich wstępuiących wymagaią, poniżéy będzie mowa.

§. 248.

Osobom prywatnym nie wolno żądać od siebie przysiąg zasądowych na stwierdzenie uczynionych sobie nawzaiem przyrzeczeń, a nadużycie tego rodzaiu ukaraném będzie według przepisów prawa. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 1425-1430).

§. 249.

Przysięgi w processach.

Przysięgi ku stwierdzeniu przeszłych czynów, wypełniane bywaią w processach albo przez iednę ze Stron, lub przez trzecią w processie uczestnictwa nie maiącą Stronę. O tych ostatnich, do których należą szczególniéy przysięgi świadków, mówiło się w przeszłym Rozdziale.

§. 250.

Wykonania przysięgi przez Stronę, żąda albo Strona iéy przeciwna, lub Sędzia z urzędu.

§. 251.

Przysięgi konieczne.

Sędzia wtenczas tylko żądać może od Strony wykonania stwierdzaiącéy przysięgi, gdy sporny iaki czyn nie mógł bydź wyiaśniony innym sposobem dostatecznie, w celu rozstrzygnienia sporu. O takowych przysięgach koniecznych, których Sędzia po Stronie wymaga, następnie mówić się będzie.

§. 252.

Przysięgi deferowane. 1. W iakich przypadkach deferowanie przysięgi iest dozwoloném.

Stronom zaś wolno, zamiast innych na czyn sporny dowodów, deferować Stronie przeciwnéy przysięgę. Przypadki zaś wyiątków, mianowicie: gdy względem spornego czynu dowod przez przysięgę nie iest dozwolony, osobnemi oznaczone są Prawami. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVI. §. 107).

§. 253.

Gdy więc, oprócz wyraźnie tu wyłączonych, w zwyczaynych przypadkach znayduią się i inne do wyiaśnienia czynu spornego środki; wolno Stronie, (chcącéy dla skrócenia sprawy i oszczędzenia kosztów, odwołać się do przysięgi Strony przeciwnéy), zamiast przyięcia innych dowodów, żądać po swym przeciwniku wykonania przysięgi.

§. 254.

Że iednak przysięga nietylko z siebie saméy nader niepewnym iest środkiem do odkrycia prawdy, ale nadto zbyt częste iéy używanie pociąga za sobą nader szkodliwe dobru powszechnému lekce ważenie oneyże, winien przeto Sędzia Stronie powołuiącéy się na przysięgę swego przeciwnika przypomnieć

połączone z nią wątpliwości i skutki prawne, oraz znayduiące się inne w sprawie dowody.

Gdy iednak Strona obstawa przy obranem przez siebie żądaniu przysięgi, postąpi się daléy w sprawie według przepisu niniey-szego Rozdziału.

§. 255.

Skoro iedna z Stron dla udowodnienia iakowego czynu spornego Przeciwnikowi swoiemu przysięgę deferuie, ten zaś do innych odwołuie się dowodów, któremi prawda pewniéy i dokładniéy wyiaśnioną bydź może, w takim razie przystąpić należy do przyięcia tychże dowodów. Jeżeli iednak przysięga względem takich deferowaną została okoliczności, o których ten, który ią ma wykonać, osobistą może mieć wiadomość, a pomimo tego, zamiast przyięcia lub odznaczenia deferowanéy mu przysięgi, przez którą w własnéy swéy sprawie staie się sędzią, żąda, aby inne przyięte były dowody, tedy Strona takowa bez względu na wypadek w sprawie głównéy zawsze obowiązaną będzie sama ponosić koszta z przyięcia tychże dowodów urosłe. Również Strona takowa, gdy okoliczność sporna przez przyięte na iéy żądanie dowody dostatecznie wyiaśnioną nie została, iuż przypuszczoną nie będzie ani do przyięcia deferowanéy iéy a przez nią raz iuż odmówionéy przysięgi, ani też do wykonania przysięgi dla uzupełnienia dowodu.

§. 256.

Kto może deferować przysięgę.

Deferować przysięgi mocni są wszyscy, którzy według przepisów prawa są należycie do sprawy wylegitymowani. — Związki, w których strony spór wiodące nawzaiem z sobą zostaią, nie czynią żadnego w téy

mierze wyiątku; mogą więc dzieci swym rodzicom, poddani i służący swym panom, deferować przysięgę. Również prawo służy także małżonkom process z sobą wiodącym, a to bez różnicy: czyli żądanie przysięgi wymierzaném iest ku dalszemu trwaniu lub też rozwiązaniu małżeństwa.

§. 257.

Pełnomocnik popieraiący sprawę w imieniu strony nieprzytomnéy, ma także prawo w moc odebranego zlecenia, deferować i odznaczyć przysięgi. Twierdzenie, że takowy Pełnomocnik przestąpił w téy mierze zlecenia swego granice, może zaiste dać powód do zaniesienia przeciw niemu skargi regressowéy; nie ma atoli wpływu do processu, w którym takowa przysięga była deferowaną.

§. 258.

Gdy Opiekunowie lub Przełożeni kościołów i instytutów pobożnych do popierania iakowéy sprawy od Władz im przełożonych w ogólności są upoważnieni, natenczas do deferowania stronie przeciwnéy przysięgi szczególnego nie potrzebuią upoważnienia; zostaią iednak tymże swym Przełożonym odpowiedzialnymi, gdyby z zaniedbanego o tém doniesienia iakowa wyniknąć miała szkoda.

§. 259.

Urzędnicy fiskalni zaś, chcąc deferować przysięgę, obowiązani są wyraźne na to złożyć upoważnienie Władzy, od któréy otrzymali swe zlecenie.

§. 260.

3. Komu przysięga

Gdy strona pomieszanie zmysłów cierpiąca lub na umyśle niedołężna albo głuchoniema

niema pod opieką zostaie; przysięga może tylko bydź deferowaną iéy opiekunowi. deferowaną bydź może.

§. 261.

Co do nieletnich i marnotrawców przysięga również tylko ich Opiekunom może bydź deferowaną, skoro czyn, względem którego przysięga ma bydź wykonaną, iest tego rodzaiu, iż Opiekunowi zasada lub bezzasadność iego osobiście może bydź wiadomą.

§. 262.

Delacyą przysięgi wymierzać należy tylko do Opiekuna takiéy Strony nieletniéy, któréy się ieszcze nie skończył rok ośmnasty.

§. 263.

Względem nieletnich zaś, którzy iuż przeszli za kres tego wieku, zostawi się Stronie przeciwnéy wybór: żądać przysięgi od Opiekuna, lub od nieletniego.

§. 264.

Jeżeli zostaiący pod opieką Pupil nie ma ieszcze ośmnastego roku życia, tego iednak wieku albo iuż iest tak bliski, iż z oczekiwania nań nie urośnie żadne znaczne w sprawie opóźnienie; lub gdy według natury okoliczności czyn sporny lepiéy Pupillowi niż Opiekunowi może bydź wiadomy; Strona przeciwna ma prawo, żądać odłożenia przysięgi, aż do skończonych lat ośmnastu życia Pupilla.

§. 265.

Nie można nigdy żądać po nieletnim powtórzenia przysięgi, którą iuż wypełnił Opiekun.

§. 266.

W processie z marnotrawcą, gdy nie idzie o własną Opiekuna czynność, wolno wprawdzie Stronie przeciwnéy żądać wykonania

przysięgi przez Opiekuna lub samegoż Pupilla. Gdy atoli żąda iéy od Pupilla, a Opiekun ma wątpliwość w zezwoleniu na wykonanie przysięgi przez tegoż, a natomiast znaduią się inne, do wyiaśnienia spornego czynu dowody, wolno Opiekunowi żądać ich przyięcia, i w tym przypadku oznaczone w §. 255. szkodliwe skutki z odmówienia przysięgi mieysca nie maią. — Jeżeli proces, w którym przysięga iest deferowaną, tycze się długów marnotrawcy, które tenże przed lub po uznaniu go marnotrawcą sposobem pożyczki lub danego kredytu zaciągnął, tedy mimo woli Opiekuna do przysięgi przypuszczonym bydź nie może. Wolno iednak żądać Stronie przeciwnéy, aby wprzód, nim Opiekun przysięgę wykona, wysłuchano Pupilla względem iéy przedmiotu, i aby zeznanie iego przełożone było Opiekunowi, w celu zastanowienia się nad niém.

§. 267.

Gdy kościoły, szkoły, szpitale, lub inne instytuta pobożne są zawikłane w proces, przysięga powinna bydź deferowaną ich przełożonym. Jeżeli z kilku ieden tylko może wykonać z własnéy wiadomości przysięgę, dosyć, gdy ten tylko zaprzysięże. Jeżeli zaś kilku lub wszyscy z własnéy wiadomości *(de veritate)* mogą przysiądz, albo wszyscy niewiadomość swoią o czynie spornym *(de ignorantia)* stwierdzić przysięgą, Strona przeciwna winna wybrać tego, kto według iéy mniemania naylepiéy iest o interessie informowany, a ten nie może się usuwać od wykonania przysięgi pod pozorem, że drugi lepszą ma w téy mierze wiadomość.

§. 268.

Urzędnicy fiskalni żądaną od nich w processie przeciw Skarbowi królewskiemu przysięgę, (ieżeli się nie ściąga do ich własnych czynności), obowiązani są tylko wykonać *de ignorantia*.

§. 269.

Gdy kilka osób, wspólne prawo lub obowiązek maiących są zawikłane w proces, przysięga powinna bydź deferowaną wszystkim uczestnikom. Wszelakoż zależy to od Deferuiącego, żądać iéy tylko od iednego, lub kilku uczestników w imieniu drugich.

§. 270.

Gdy przez gminę mieyską, lub wieyską, kollegium, lub inną korporacyą ma bydź wykonana przysięga, wolno Stronie przeciwnéy wezwać do niéy dwóch lub trzech członków, a między niemi syndyka kollegii, lub pisarza mieyskiego, gdy się to ściąga do magistratu.

§. 271.

Jeżeli Strona przeciwna żadnych nie wymienia członków, naystarsi co do wieku lub ci, którzy według zachodzących okoliczności naylepszą mieć mogą o sprawie wiadomość, muszą bydź na to delegowani, i przyimie się, iż Strona przeciwna przez ich niewymienienie zostawiła wybór sumieniu gminy albo kollegi i t. d.

§. 272.

Gdyby Strona przeciwna takich wybrać miała członków, którzy naymniéy o interessie maią wiadomości, a którzy z tego powodu wzbraniaią się wykonać przysięgę, Sędzia, rozważywszy zachodzące okoliczności, sam z urzędu tych wyznaczyć powinien, którzy przysięgę wykonać maią.

§. 273.

Gdy włoknicy, zagrodnicy, ręczną pańszczyznę odbywaiący, ogrodnicy z młocki, lub inni tym podobni włościanie, żadnéy gromady nie składaiący, maią przysięgać, a iest mowa o rzeczy nie dzielnéy; wykonanie przysięgi powinno nastąpić przez trzech z ich grona, iak przepisano względnie gmin. Jeżeli zaś spór ściąga się do rzeczy dzielnéy, uważać ich należy za wspólników sprawy, a przysięga powinna bydź od nich wszystkich żądaną, i gdy iest przyięta, wszyscy ią wykonać muszą.

§. 274.

Toż samo ma mieysce w przypadku, gdy od gminy żądana iest przysięga względem rzeczy podzielnéy, a Przeciwnik żąda wyraźnie, aby ią wszystkie wykonały członki.

§. 275.

Gdy gmina przypuszczoną była z początku do przysięgi, tylko przez deputowanych, i niektórzy wykonali ią, inni zaś lub ieden z nich wzbrania się przysięgać a rzecz lub prawo, o które spór zachodzi, są podzielne, wszystkich członków wysłuchać, należy: czyli chcą przysiądz lub nie, i odbierze się przysięgę od wszystkich, którzy są na to gotowi. Ci zaś, co nie chcą przysiądz, podlegaią względnie swéy części wynikaiącym ztąd skutkom prawnym.

§. 276.

Jeżeli przedmiot processu iest niepodzielny, a ieden lub kilku, do wykonania przysięgi wyznaczonych członków są do niéy gotowi, inni zaś nie; Instruent wysłucha tychże ostatnich względem przyczyny ich wzbraniania się. Jeżeli ta zasadza się na skrupule

religiynym, lub na tém, że im nic nie wiadomo o czynie, na który maią wykonać przysięgę; muszą zamiast przysięgi stwierdzić słowem, że to iest iedyną przyczyną wstrzymuiącą ich od wykonania przysięgi; a pod ówczas w ich mieysce mianować lub wybrać potrzeba tyleż innych gminy lub kollegii członków.

§. 277.

Jeżeli zaś przyczyna ich oporu na tém się gruntuie, że im wiadome są okoliczności, przez które czyn zaprzysiądz się maiący iest wątpliwym, albo z których nawet coś przeciwnego możnaby wnosić; w tym razie Instruent okolicznie ich wyexaminuie i wysłucha również innych, przysiądz chcących członków.

Gdy ciż ostatni obstaią wszelakoż przy wypełnieniu przysięgi, akta podać należy kollegio, które dokładniéy rozpozna: czyli indagacya według obecnego sprawy położenia i podanych nowych okoliczności ma bydź daléy prowadzoną, albo rozstrzygnienie kwestyi: czy gromadę za upadaiącą w sprawie uważać, lub też przez innych ieszcze iéy członków do przysięgi przypuścić należy? przyszłemu wyrokowi głównemu ma bydź zachowaném.

§. 278.

Gdy wyrokuiący w sprawie Sędzia, nie znaydzie żadnych przeważaiących pobudek zdecydowania się na iedno lub drugie, wolno mu rozporządzić, aby wszystkie członki gminy poiedyńczo przesłuchane były: czyli chcą wykonać przysięgę lub nie; a naówczas według większości zdań, albo przysięgę od tych, którzy stanowią większość, i są na to

gotowi, imieniem całéy gromady odbierze, albo gdyby większość przysięgać nie chciała, uzna całą gminę za niemogącą przysięgi wykonać.

§. 279.

Gdy spór zachodzi o ustąpioną pretensyą, albo gdy przeszły sporney rzeczy właściciel musi bydź do sprawy przypozwany, w takim razie względem deferowania i wypełnienia przysięgi, przepisy Tytułu siedmnastego, o denuncyacyi *litis*, zastósuią się.

§. 280.

W konkursach ani dłużnik ani Wierzyciel massy, nie może żądać od wspólnego dłużnika przysięgi na rzetelność i ilość, lub prawo pierwszeństwa pretensyi sporney; lecz może tylko żądać aby wysłuchany był względnie spornych czynów iako świadek.

§. 281.

Nie może także Wierzyciel innemu Wierzycielowi, ani Dłużnik massy szczególnym wierzycielom deferować przysięgi; lecz wszelkie deferowanie przysięgi ma tylko mieysce między Kuratorem massy a iéy Dłużnikiem, lub temi z szczególnych Wierzycieli, o których pretensye rzecz idzie.

§. 282.

Jeżeli Dłużnik massy lub szczególny Wierzyciel, o rzetelność iakowego czynu z Kuratorem w sporze będący mniema, że ten lub ów z Współ-wierzycieli iest o tém z własney wiadomości informowany, wolno mu również iak w przypadku §. 280. żądać wysłuchania go iako świadka.

§. 283.

Samo się zaś przez się rozumie, że Kurator żądaną od niego w konkursie przysięgę,

ieżeli nie tycze się własnych iego czynów, iest tylko obowiązanym wypełnić *de ignorantia*.

§. 284.

Do wykonania żądaney przez Stronę przeciwną, lub odznaczoney przysięgi, każdą Stronę przypuścić należy; chociażby z powodu popełnionego krzywoprzysięstwa lub innych zbrodni, za osobę bez czci, lub niezdolną wykonania koniecznéy przysięgi, uznaną była. W takowém albowiem deferowaniu lub odznaczeniu przysięgi, zawisło iedynie od woli Strony przeciwnéy: chcieć użyć takowego sposobu dowodzenia lub nie. 4) Kto może wypełniać deferowane przysięgi.

§. 285.

Opuścić przyiętą przysięgę, albo przyiąć ią za wykonaną, są mocne te tylko Strony, którym służy wolne spornym przedmiotem rozrządzenie. Pełnomocnicy muszą bydź na to opatrzeni osobną i wyraźną plenipotencyą; Opiekunowie zaś, przełożeni, urzędnicy fiskalni, i t. d. wyraźném zezwoleniem przełożoney im władzy. 5) Kto może pozwolić na opuszczenie, czyli darowanie przysięgi.

§. 286.

Gdy kto w dowód iakiego czynu chce użyć delacyi przysięgi, ieżeli iest Powodem, powinien pospolicie zaraz przy przyimowaniu skargi, a Pozwany zaraz przy odpowiedzi na nię, to oświadczyć. 6) Kiedy przysięga deferowaną bydź powinna.

§. 287.

Wszelakoż dozwolono iest Stronom, na okoliczności, dopiero przy ich wysłuchaniu na terminie instrukcyinym zaszłe, i wtenczas ieszcze deferować przysięgę; niemniéy, ieżeli wprzody w dowód spornego czynu podały świadków lub dokumenta, odstąpić znowu od tego przed przyięciem takowych dowodów, gdy się obawiaią, że do wyiaśnienia

czynu nie będą dostateczne, i rzecz całą na przysiędze Strony przeciwnéy zasadzić. Lecz ieżeli taż Strona przeciwna ma zastanowienie (waha się) w przyięciu lub odznaczeniu (referowaniu) takowéy przysięgi, może żądać przyięcia podanych z początku przez samego iéy przeciwnika dowodów, według przepisu §. 255. przy zachowaniu iednak ustanowionych tamże prawideł.

§. 288.

Gdy zaś takowe inne dowody iuż są przyięte, idzie tu o to: czyli przez nie iest dowiedziono, lub nie, że czyn, którego rzeczywistość wyprowadzeniem dowodu miała bydź wykazaną, ma się inaczéy i nie iest takim w istocie. Jeżeli się to okazało, dalsza delacya przysięgi na też same czyny iuż nie ma mieysca. Skoro zaś czyn sporny przyiętemi dowodami ani z téy ani z drugiéy strony nie był dokładnie wyiaśnionym, lecz tak dalece został w swéy zawiłości, że ani za zupełnie prawdziwy, ani też za niezawodnie fałszywy uważać się nie może, wolno temu, kto się na takowym zasadził czynie, użyć ieszcze delacyi przysięgi. Potrzeba wszelakoż, aby to nastąpiło naypóźniéy na terminie do zakończenia instrukcyi wyznaczonym, na zaniesioną zaś późniéy delacyą przysięgi, co do téy instancyi, iuż żaden wzgląd mianym bydź niemoże.

§. 289. *a.*

Temu zaś, kto się na iakowym czynie zasadził, i w drugiéy nawet instancyi wolno deferować Stronie przeciwnéy przysięgę, gdy czyn takowy w wyroku pierwszéy instancyi był tylko przyięty za nieudowodniony, lub niedostatecznie wykazany. Jeżeli zaś pier-

wszy Sędzia znalazł, że przez przyięty dowód czyn przytoczony ma się cale inaczéy, żadna iuż dalsza delacya przysięgi w drugiéy instancyi nie ma mieysca, lecz zostawuie się tylko rozpoznaniu Sędziego appellacyinego i rewizyinego: czyli dla dokładnego sprawy wyiaśnienia, lub w celu uchylenia zachodzących względem któréy z Stron domysłów, znaydzie rzeczą potrzebną, żądać od niéy w wyroku, (bez różnicy: czyli to Powód albo Pozwany), wykonania na to przysięgi koniecznéy.

§. 289. *b.*

Jeżeli w pierwszéy instancyi czyn iaki przyięty był za zupełnie dowiedziony, temu, kto się na nim zasadził, nie można w następnych instancyach żadnéy deferować przysięgi; lecz zawisło to iedynie od uznania sądu: czyli po nim ieszcze koniecznéy przysięgi żądać wypada lub nie, (§. 289. *a.*).

§. 290.

Gdy czyn iaki z wielu iest złożony okoliczności, n. p. gdy kilka *actus possessorii*, któremi ktoś twierdzi, że nabył przez przedawnienie iakowego prawa, udowodnić wypada; można względem niektórych z nich wyprowadzić dowód przez dokumenta lub świadków, na inne zaś deferować przysięgę.

§. 291.

Deferowana przysięga, wyiąwszy oznaczony w §. 255. przypadek, musi bydź przyiętą i wykonaną, albo odznaczoną Deferuiącemu. 7) O przyięciu i odznaczeniu przysięg.

§. 292.

Odznaczenie deferowanéy przysięgi

1) nigdy nie ma mieysca, gdy Fiskus żąda od swego Przeciwnika przysięgi;

2) gdy po urzędniku fiskalnym, Opiekunie, lub przełożonym kościoła, szkoły, albo innego instytutu pobożnego żądana iest przysięga *de ignorantia*, ieżeli ią na swego Przeciwnika odbiia, (referuie) musi okazać na to wyraźne przełożoney władzy zezwolenie.

§. 293.

Gdy z pomiędzy kilku wspólników sprawy, lub kilku członków kollegi, korporacyi, albo gminy, niektórzy przyimuią deferowaną sobie przysięgę, inni zaś chcą ią odznaczyć Przeciwnikowi, w tym razie nadewszystko zważyć należy: czyli tylko deferowana, lub tylko odznaczona przysięga może bydź wypełnioną *de veritate*. Pod ów czas ta Strona do przysięgi przypuszczoną zostanie, która ią może z własney wiadomości i wiedzy wykonać.

Jeżeli zaś obiedwie Strony mogą przysiądz *de veritate*, lub obiedwie tylko *de ignorantia*, wstrzymać się należy z odebraniem przysięgi, i zostawić do przyszłego wyroku głównego ustanowienie: która Strona, według okoliczności, ią ma wykonać?

Aby zaś Sędzia mógł w tey mierze wziąść stósowne postanowienie, należy według przepisów §. 276. wysłuchać dokładniey członków, którzy niechcąc wykonać przysięgi, odznaczaią ią Przeciwnikowi, a naówczas postąpi się według przepisanych w §. 274. 278. zasad, równie iako i w przypadku, gdy z kilku wspólników sprawy, albo deputowanych korporacyi, lub gminy, niektórzy chcą wykonać przyiętą iuż przysięgę, inni się zaś wzbraniaią.

§. 294.

Po przyięciu deferowaney przysięgi, odznaczenie iéy iuż więcéy nie iest dozwolone. Gdyby iednak na wyznaczonym do iéy wykonania terminie, ten, kto Stronie przysięgę deferował, maiącemu ią wykonać przedstawił dowody, z których zdaie się wykazywać coś przeciwnego temu, co ma bydź zaprzysiężone, *n. p.* dokumenta, albo przez świadków zamiast przysięgi wystawione attesta, które przyimuiącego przysięgę czynią wątpliwym: czyli ią będzie mógł dobrém sumieniem wykonać, lub nie; w tym razie ma mu ieszcze bydź dozwolono, odbić ią na Stronę przeciwną, albo żądać przyięcia podanych przez samegoż Przeciwnika dowodów, a oznaczone w §. 255. szkodliwe z odmówienia przysięgi skutki, przeciw niemu nie będą mogły bydź zastósowane.

§. 295.

8) Kiedy należy czynić akceptacyą, albo relacyą przysięgi.

Oświadczenie względem przyięcia, albo odznaczenia przysięgi, musi bydź uczynione na samym terminie, gdy po uregulowaniu *status controversiae*, będące w téy mierze dowody ze Stronami są konfrontowane.

§. 296.

Gdy przysięga iest referowaną, ten, na kogo iest odznaczoną, musi się natychmiast względem iéy przyięcia oświadczyć, a czas namysłu nie ma mieysca z tego względu. Gdy przeto Strona nie iest przytomna osobiście, powinna dać instrukcyą pełnomocnikowi, iak sobie postąpić ma w razie odznaczenia przysięgi.

§. 297.

9) Kogo uważać należy za

Gdy maiący wykonać przysięgę oświadcza, że nie może przysięgać, lub wzbrania

niechcącego przysięgać, (*pro jurare nolente*).

się dać swego na to oświadczenia; uważać go należy za takiego, który przysiądz nie chce, albo nie może, (*pro jurare nolente*), i przystąpi się, ile potrzeba, do dalszéy w sprawie instrukcyi. Gdy nadto przysięga w ciągu instrukcyi ieszcze nie wykonana, lecz kwestya: czyli przysięga iest potrzebną, lub nie? w przyszłym dopiero wyroku głównym ma bydź zarazem rozstrzygniętą, należy iednak oświadczyć się w téy mierze ieszcze przed zakończeniem instrukcyi, tak, że ieśli to nie nastąpiło, a Sędzia w głównym wyroku znaydzie przysięgę rzeczywiście potrzebną, ten, kto w tym względzie miał się był oświadczyć, *pro jurare nolente* uważany, a wypływaiący ztąd prawny skutek, zarazem w wyroku ustanowionym bydź powinien.

§. 298.

10) O odwołaniu deferowanych przysiąg.

Przysięga deferowana po nastąpioném iéy przyięciu, nie może iuż bydź odwołaną. Gdy iednak Deferuiący po akceptacyi przed terminem, albo na samymże terminie zaprzysiężenia, składa dowody, z których zdaie się wykazywać coś przeciwnego temu, co ma bydź zaprzysiężone, czyli to są dokumenta, bądź attesta przez świadków wystawione; przedstawić ie należy Stronie przeciwnéy, a gdy ta wszelakoż obstaie przy wykonaniu przysięgi, odebranie iéy odłożyć, i o stanie sprawy donieść potrzeba kollegio, które ustanowi: czyli przystąpić wypada do przyięcia podanych dowodów, lub do odebrania przysięgi.

§. 299.

Skoro sąd przyięcie dowodów nakazał, i okaże się potém, że nic przeciwnego temu, co zaprzysiężoném bydź miało, niewykazało

się, w takim razie Strona, która wyznaczoną od niéy Przeciwnikowi swoiemu przysięgę raz cofnęła, do powtórnego iéy deferowania iuż wrócić się niemoże; owszem w przyszłym wyroku głównym, prócz wynagrodzenia kosztów, na dotkliwą karę pieniężną, lub w razie niemożności iéy zapłacenia, na stósunkową karę więzienia skazanym zostanie.

Jeżeli zaś przez wniesione późniéy dowody dokładnie wykazało się, iż rzecz wcale inaczéy się ma, aniżeli ią Strona przeciwna zaprzysiądz chciała, Sędzia według zachodzących okoliczności i w miarę tego, czyli Strona przysięgę przyimuiąca o tém, co zaprzysiądz chciała, osobiście była zawiadomioną lub nie, rozpozna: iak dalece oświadczona przez nię gotowość wykonania przysięgi uważać należy za znak zamierzonego krzywoprzysięstwa, i czyli z tego powodu niewypada rozpocząć przeciw niéy oddzielną indagacyą kryminalną.

Skoro przez wniesione dodatkowo dowody czyn, który miał bydź zaprzysiężonym, po części tylko wyiaśniony został; zależy to od rozpoznania sądu, któréy z obydwóch stron ieszcze wyznaczyć wypada przysięgę konieczną.

§. 300.

Powyższe atoli przepisy (§. 298. 299.) tyczą się tylko przypadku, gdy kto przyiętą przysięgę chce odwołać w ciągu toczącéy się instrukcyi, zastawiaiąc się innemi, iakie ma do sprawy dowodami. Jeżeli zaś zachodził spór o stanowczą ważność przysięgi, i w tym względzie iéy wykonanie odłożoném zostało, następnie iednak nakazano ią wyrokiem rzeczywiście wykonać; naówczas, (gdy Defe-

ruiący wtenczas dopiero inne pokłada dowody), takowe wprawdzie przedstawione bydź powinny przysięgać maiącéy Stronie; a ta, ieżeli dla tych dowodów ma wątpliwość i zastanowienie względem wykonania przysięgi, może ią ieszcze według przepisu §. 294. odznaczyć Stronie przeciwnéy. Lecz gdy obstaie przy wykonaniu nakazanéy wyrokiem przysięgi, tedy ma za sobą domysł, że chociaż dowody iéy Przeciwnika są pozorne, rzecz iednak istotnie tak się ma, iak ią chciała zaprzysiądz. Musi więc bydź przypuszczoną do nakazanéy wyrokiem przysięgi, i nie można przyimować innych na to dowodów, lecz tylko w miarę osnowy i wiarogodności onychże, zastrzeże się oddzielna przeciw przysięgaiącemu indagacya, z powodu popełnionego krzywoprzysięstwa. Gdy więc takowe poźniéy ieszcze wniesione dowody, dosyć ważne obeymuią ślady o prawdzie twierdzenia, temu przeciwnego, co ma bydź zaprzysiężoném, więc zabieraiącéy się do przysięgi Stronie należy uczynić mocne w téy mierze uwagi, oznaymuiąc iéy oraz wyraźnie i dokładnie o ciężkich karach, iakie prawa na krzywoprzysięstwo przepisuią.

§. 301.

Od powyższego prawidła, mianowicie: że deferowana przysięga po iéy przyięciu iuż nie może bydź odwoływaną (§. 298.) maią mieysce następuiące wyiątki:

1) Gdy deferuiąca przysięgę Strona dowiedziała się dopiero poźniéy, że iéy Przeciwnik odsądzony był od czci, lub uznany za niezdolnego do wykonywania przysięgi koniecznéy.

2) Gdy Przeciwnik należy do osób (§. 103. liczb. 5.) według zwyczayney w iego wyznaniu religiyném obserwancyi sądowéy, od przysięgi dyspensowanych, a Deferuiący niemiał o tém wiadomości, w czasie, iak żądał po nim przysięgi.

3) Gdy Strona przeciwna zmarła przed przyięciem przysięgi, a Sukcessorowie ią akceptuią.

W takowych przypadkach deferuiący przysięgę, iak tylko się dowie o podobnych okolicznościach, donieść powinien sądowi: czyli, i iakie inne może podać dowody; a w tym razie wolno mu będzie odwołać przysięgę.

§. 302.

Skoro przysięga raz odwołaną została, a inne dowody na wyiaśnienie spornego czynu są podane; po ich przyięciu powtórzenie delacyi przysięgi więcéy nie ma mieysca, lecz równie iak w przypadku §. 298. idzie iedynie o to: czyli Sędzia dla tém większego wyiaśnienia i przekonania się, znaydzie ieszcze potrzebę, żądać po téy lub drugiéy Stronie wykonania przysięgi.

§. 303.

Przysięga odznaczona może wprawdzie w przypadkach w §. 301. wymienionych, również bydź odwołaną, wszelakoż ten, kto deferowaną sobie przysięgę raz odznaczył, iuż żądać niemoże, aby sam znowu do iéy wykonania był przypuszczony, lecz służy mu tylko prawo domagania się, aby inne dowody, ieżeli iakowe znayduią się, przyiętemi były, a to bez obawy szkodliwych dla niego skutków, w tym względzie w §. 255. ustanowionych.

§. 304.

11) Ułożenie roty przysięgi.

Rota wykonać się maiącéy przysięgi powinna bydź ułożoną przez Instruenta za przybraniem assystentów prawnych; a lubo Instruent musi się w téy mierze stósować do istotnéy osnowy, w iakiéy taż przysięga od Strony była deferowaną: nie należy mu iednak żadnego mieć względu na mniéy znaczące, a do sprawy nie należące okoliczności uboczne, któreby może przymieszał Deferuiący.

Dodatek §. 89. Sądy oraz i tego przestrzegać powinny, aby tak w ogólności, iako też w szczególności w sprawach injuryinych, przedślubnych i rozwodowych troskliwie wszelkie unikane były wyrazy nieprzyzwoite, przystoyność obrażaiące, lub któreby do pośmiewiska mogły dać powód. W przypadkach, gdzie własnie o takie idzie wyrazy, norma przysięgi ułożoną bydź powinna z odwołaniem się do przedmiotów, Stronie przed wykonaniem przysięgi oznaymionych.

§. 305.

12) Odebranie i wykonanie przysięgi.

Według powyższych więc przepisów (§. 286. i następ.) deferowana przysięga musi bydź w ciągu instrukcyi koniecznie przyiętą, lub odznaczoną; a gdy to nastąpi, Deferuiący oświadczyć się powinien natychmiast względem iéy przyięcia. Jeżeli ważność, przysięgą udowodnić się maiącego czynu nie podlega żadnéy wątpliwości, a Strony zgodziły się na to, która z nich ma przysięgać, i o rotę, na którą taż przysięga ma bydź wypełniona, spór nie zachodzi, przystąpi się do rzeczywistego iéy odebrania ieszcze przed całkowitém zakończeniem instrukcyi.

§. 306.

§. 306.

Jeżeli iednak, czyli to o ważność maiącego się zaprzysiądz czynu, albo o osobę, która ma przysięgać, lub względem iéy roty zachodzi spór albo wątpliwość; idzie tu o to:

czyli odebranie przysięgi może bydź odłożoném i czyli przez to w instrukcyi nie zrządzi się żadne w ogólności opóźnienie?

albo:

czyli okoliczność przez przysięgę udowodnioną bydź maiąca iest tego rodzaiu, iż dalszy ciąg instrukcyi od iéy rozpoznania zależy.

§. 307.

W pierwszym przypadku Instruent musi na tém przestać, że tylko przyimie dokładne i okoliczne oświadczenie Stron względem przysięgi i iéy roty. Kto więc ma i chce przysięgać, (ieżeli spór zachodzi o rotę przysięgi), powinien oświadczyć dokładnie, iak chce wykonać przysięgę, i iakie okoliczności przez Deferuiącego przytoczone, chce i może przyiąć do roty przysięgi, albo nie. Podobnież i inne pobudki, od Stron na wsparcie ich twierdzeń względem spornego w przysiędze punktu przytoczone, w protokule zapisane bydź powinny; samo zaś wykonanie przysięgi odłoży się do głównego w sprawie wyroku. W tym Sędzia rozwiąże spór względem sameyże przysięgi zaszły, a oraz ustanowi: czyli i iak ma bydź wykonaną, i iaką ma mieć prawną dzielność, gdy ią tym sposobem Strona wykona, lub nie. Gdy więc *n. p.* Pozwany zaskarzoną pretensyą przyznaie, lecz stawia naprzeciw niéy zarzut, iż mu milczeniem Powoda darowaną

została, a na czyn, z którego takowa darowizna ma bydź wnioskowaną, żąda po nim przysięgi; Skarżący zaś, chociaż zaprzecza czynu i przyimuie deferowaną mu w téy mierze przysięgę, przytém iednak twierdzi, że z takowego czynu, chociażby był rzetelnym, nie można prawnie wnioskować darowania pretensyi; dosyć będzie, gdy Instruent przyimie do protokułu dokładne oświadczenie się Powoda, że i iakim sposobem chce wykonać przysięgę, poczém zakończywszy instrukcyą, odłoży się wykonanie przysięgi. Jeżeli więc Sędzia znaydzie, że podany przez Stronę czyn, chociażby był prawdziwym, nie uzasadnia przecież zarzutu nastąpić mianego darowania; w tym razie pominąwszy żądaną od Strony przysięgę, nakaże natychmiast zapłacenie zaskarzonego długu. Lecz skoro okaże się przeciwnie, że gdyby podany czyn był rzetelnym, musiałoby za nim nastąpić prawnie rzeczywiste długu darowanie, nakaże wyrokiem wykonanie przysięgi, i ustanowi zarazem na oba przypadki skutek prawny, iaki z wykonania lub niewykonania przysięgi ma wypłynąć.

§. 308.

Gdy iednak okoliczność przez przysięgę udowodnić się maiąca, takiego iest rodzaiu, że dalszy kierunek i ciąg instrukcyi zależy od iéy wyłuszczenia, gdy *n. p.* w podanym wyżéy przykładzie, Pozwany zapiera się czynów za zasadę skargi przywiedzionych i tylko w razie, gdyby te mogły bydź udowodnione, zastawia się nastąpioném milczącym sposobem darowaniem, a zatém od rozwiązania kwestyi: czyli przez deferowaną przysięgę wykazaną zostanie lub nie, rzetel-

ność zarzutu? zależy oznaczenie: iak dalece czyny, na których skarga polega, maią przychodzić pod instrukcyą, lub mogą bydź zostawione bez wyłuszczenia; pod ów czas należy uczynić różnicę: czyli process, w którym takowy wydarzył się przypadek, toczy się w sądzie z porządnie uformowanego kollegium złożonym, lub tylko w sądzie niższym. Jeżeli więc process toczy się w porządnie uformowanym sądzie, Instruent przyiąwszy dokładne oświadczenie się Stron: czyli i iak może, lub ma bydź wykonana przysięga, poda akta kollegio; a zwyczayny Decernent, według przepisu §. 47. 48. 49. zda z nich sądowi sprawę, który w téy mierze wyda swą decyzyą.

Kollegium wszelkie w téy mierze okoliczności doyrzałą zgłębiwszy uwagą, mieć będzie na to wzgląd:

czyli instrukcya, któraby potrzebną była w przypadku, gdyby dochodzić się maiąca przez przysięgę okoliczność pozostała tymczasowie nie wyłuszczoną, bez szczególnéy straty czasu i kosztów może bydź uskutecznioną, lub nie;

albo

czyliby instrukcya połączoną była z tak znacznym czasu i kosztów nakładem, a nie potrzebaby tego wszystkiego, gdyby rzetelność czynu spornego mogła bydź przez deferowaną przysięgę udowodnioną.

W pierwszym razie;

to iest: gdyby instrukcya, (potrzebna na przypadek, gdyby punkt względem przysięgi pozostał tymczasowie nie wy-

łuszczony), z szczególnemi trudnościami i kosztami połączoną nie była, gdy *n. p.* w podanym przykładzie wzięte za zasadę skargi *factum* przez wysłuchanie w mieyscu będących świadków mogło bydź matychmiast wyiaśnioném.

Kollegium nakazawszy daiszy ciąg instrukcyi, zastrzeże punkt względem przysięgi przyszłemu wyrokowi:

W ostatnim zaś przypadku, gdy odłożenie przysięgi zrządziłoby nader kosztowną i rozwlekłą instrukcyą, któréyby uniknąć można, gdyby *factum*, na które przysięga została deferowaną, było rzetelném; —

powinien Sąd zaszły pomiędzy Stronami spór względem przysięgi przez decyzyą swoię rozstrzygnąć, a przy téyże decyzyi co do instancyi ninieyszéy koniecznie pozostać się musi; lubo zresztą w sprawie saméy, iako też w ogólności, a zatém też względem tego: czyli w mowie będący czyn i wykonana nań przysięga stanowczy na rozstrzygnienie maią wpływ lub nie, i co ztąd prawnie wypływa? nieograniczonemu i sumiennemu zostawuie się rozpoznaniu Sędziego, tak w téy, iako też w instancyach następuiących.

Jeżeli się zaś wydarzy, że w ciągu instrukcyi spór względem przysięgi zaszły musi bydź rozstrzygnięty przez poprzednicze konkluzum w sądzie niższym, który nie składa się z uformowanego kollegium; takowy Sędzia, nie mogąc się zgodzić z Stronami i ich assystentami o sporny punkt względem przysięgi, powinien odłożyć decyzyą aż do wyroku, a tymczasem w instrukcyi daléy postąpić.

§. 309.

Nie wolno Przysięgaiącemu czynić własnowolnych odmian w ustanowioney rocie przysięgi, ani samowolnie ią tłumaczyć. Tém mniéy zaś może mu bydź dozwolono, przez taiemne dodatki, lub wypuszczania, (*reservationes mentales*), przekręcać myśl i znaczenie wyrazów. Własnowolne przysięgi wykłady, przez które iéy nadaie się myśl do poprzedzaiących działań nie stósowna, nie mogą nigdy uwalniać przysięgaiącego od kary krzywoprzysięstwa.

§. 310.

Gdy kto ma stwierdzić przysięgą, że mu się należy pewna ilość pieniężna, wolno mu na samymże przysięgi terminie zastósować ią do mnieyszéy summy, do wyższéy zaś kwoty rozszerzać téyże przysięgi nie może.

§. 311. *a.*

Gdy zaś kto odprzysięga się, że pewnéy kwoty nie iest winien, musi albo przysiądz: że cale nic nie winien; albo gdy mnieyszą przyznaie kwotę, przysięga wykonaną bydź powinna w ten sposób: że Stronie przeciwnéy nie więcéy, niż podał, winien zostaie.

§. 311. *b.*

Gdy kto ma się odprzysiądz dwóch, lub więcéy czynów, które wtenczas tylko, gdyby razem były prawdziwe, stanowiłyby prawny, o który idzie, skutek; Przysięgaiący, chociażby na którykolwiek z tych czynów zezwalał, musi bydź przypuszczony do wyparcia się pod przysięgą drugich.

§. 312.

Gdy komu deferowana iest przysięga na czyn, o którym z własnéy wiadomości infor-

13) O przysiędze *de*

ignorantia. mowanym bydź nie może, rzecz z siebie widoczna, że iuż musiał w ciągu processu zeznać wszystko, co mu wiadomo o témże *factum*; a naówczas wykona tylko przysięgę *de ignorantia.*

§. 313.

Potrzeba więc, aby w tym razie Instruent maiącemu przysięgać odczytał raz ieszcze wszystko, cokolwiek względem spornego czynu zaszło dotąd w aktach; i zapytał się go, czyli także potrzebne miał staranie o powzięcie wiadomości o prawdziwym toku i stanie interessu; czyli *n. p* należące do dóbr dokumenta i rachunki, listy swego spadkodawcy i t. d. tym końcem przeyrzał, czyli od osób, według iego mniemania o tém wiadomość mieć mogących, powziął informacyą; i t. d. a ieżeli naówczas obstaie ieszcze przy wykonaniu przysięgi, i przez nię nieistotność iakiego czynu ma bydź dochodzoną, wykona ią w ten sposób: że mimo wszelkiego starania nie mógł nic więcéy o tym interesie dowiedzieć się, a zatém nie wie, że i t. d. Gdy zaś przez podobną przysięgę ma się wykazać istotność iakiego czynu, wykona ią w ten sposób: że przysięgaiący oprócz oświadczonych przez siebie do akt, albo dochodzonych w nich okoliczności nic nie wie o interesie, a mimo wszelkich w téy mierze badań nic się nie dowiedział, przez coby twierdzenie

że i t. d.

zostało odpartém.

§. 314.

14) Postępowanie przy wy- Przysięga musi bydź przez Stronę osobiście wykonaną; a na zastąpienie iéy przez pełnomocnika nie dozwoli się inaczéy, iak

za wyraźném Strony przeciwnéy zezwoleniem. konaniu przysięgi.

§. 315.

Przysięgaiący powinien wypełnić przysięgę powtarzaiąc słownie odczytywaną mu rotę, tudzież w postawie, iaka iest w sądzie używaną. Względem przysięgi tylko Xiążąt, Mennonistów i innych sektarzów religiynych, którzy pod wyraźném zezwoleniem Rządu, że im będzie wolno nie wykonywać osobistéy przysięgi, do kraiu są przyięci, niemniéy względem głuchych i niemych, przepisy §. 203. licz. 1. 5. i 6. oraz §. 227. licz. 3. maią mieysce.

§. 316.

Przysięga zaczyna się od słów:

ia N... przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i wszystko wiedzącemu, że i t. d.

a na końcu wyrazi się formuła stwierdzenia zwyczayna, według różnicy rozmaitych wyznań religiynych.

§. 317.

Wszelkie przysięgi żydów przez Stronę przeciwną im deferowane, lub odznaczone, albo przez Sędziego nakazane powinny bydź wykonane w bożnicy lub szkole. 15) Przysięgi żydów.

§. 318.

W mieyscach, gdzie się nie znayduie właściwa szkoła żydowska, przysięga wykonaną będzie w izbie, lub inném mieyscu prywatném, w którém mieszkaiący tam żydzi zwykli zgromadzać się dla odprawiania nabożeństwa.

§. 319.

Wyiąwszy przypadek naglącéy konieczności, wypada ochraniać żydów od przysiąg w dni szabasowe, świąteczne i pokutne.

§. 320.

Za takowe dni świąteczne żydowskie uważać należy, dwa dni nowego roku, dzień poiednania, czyli sądny dzień, pierwszy, drugi, ósmy i dziewiąty dzień kuczek; pierwszy, drugi, siódmy i osmy dzień wielkieynocy; oraz dwa dni zielonych świątek.

Dodatek §. 90. Do tychże świąt rachować ieszcze należy:
dzień przed nowym rokiem żydowskim,
dzień siódmy kuczek,
dzień pamiątki miasta Jerozolimy.

§. 321.

Żydowskie dni pokutne zaczynaią się od pierwszego dnia nowego roku żydowskiego, a kończą się w dniu poiednania, czyli w sądny dzień.

§. 322.

Wybór terminu do przysięgi, we wszelkich innych dniach, powyżéy nie wymienionych, zostawuie się iedynie Sędziemu.

§. 323.

Wszelakoż w mieyscach, gdzie było dotąd w zwyczaiu odbierać przysięgę od żydów w poniedziałek i czwartek, zwyczay tenże i nadal zachowanym bydź może.

§. 324.

Przysięgaiący sprowadzić powinien z sobą dwóch świadków: musi także bydź przytomny rabin mieyscowy, albo assessor żydowski, lub który z uczonych.

§. 325.

Takowy rabin, assessor, lub uczony, w przypadku potrzeby, może oraz zastępować mieysce drugiego świadka.

§. 326.

Jeżeli żyd mieyscowy iest Stroną przeciwną Przysięgaiącego, powinien i ten znaydować się osobiście przy wykonaniu przysięgi.

§. 327.

Takowemu przysięgać maiącemu żydowi, rabin, assessor, lub uczony, karą klątwy zagrozi, gdyby bez przyczyny upierał się przy wykonaniu przysięgi.

§. 328.

Na takowe zapowiedzenie, żyd przysięgi wymagaiący odpowie: *Amen*, czyli: *Niech się stanie.*

§. 329.

Sam zaś Przysięgaiący musi się przygotować do tego aktu umyciem rąk, oraz włożeniem na się używanego do nabożeństw żydowskich płaszcza i sznurków (koszuli śmiertelnéy i Przykazań).

Dodatek §. 91. Kiedy żydówki przysięgę wykonać maią, nie potrzeba, żeby płaszcz i sznurki na siebie włożyły.

§. 330.

Przed samém wykonaniem przysięgi, Rabin albo Uczony, uczyni Przysięgaiącemu następuiące przestrogi:

Każdy prawowierny Izraelita, iest w obowiązku, Zwierzchności bądź Żydowskiéy, bądź Chrześciańskiéy, w sporach prawnych zeznać prawdę, a na iéy żądanie, stwierdzić ią przysięgą. Przysięgi zatém, któréy od nas wyma-

ga Zwierzchność Chrześciańska, według nauki rabinów uważać nie należy za nie prawnie wymuszoną. Kto więc Zwierzchność Chrześciańską fałszywą uwodzi przysięgą, kto co innego myśli niż mówi, ten Imię Boga znieważa, i popełnia krzywoprzysięstwo. Krzywoprzysięstwo iest naystrasznieyszą, iakiéy człowiek może dopuścić się zbrodnią.

Świat cały obyczayny, (iak mówią rabini) na trzech rzeczach polega: na *Prawie*, *Prawdzie i Pokoiu.*

Niesprawiedliwość i kłamstwo są zatém iuż z siebie samych na nader wielkie kary zasługuiącemi zbrodniami, pociągaiąc za sobą wstrząśnienie zasad obyczaynego świata.

Do krzywoprzysięstwa łączy się ieszcze iedna nieprawość, to iest: że krzywoprzysięzca, Boga Prawdy wzywa na świadectwo nieprawdy, a Boga sprawiedliwości powołuie do zemsty niesprawiedliwego postępku, używaiąc przez to imienia Naywyższego do nader haniebnego czynu.

Wstrząsł się zatém świat cały, gdy Bóg oyców naszych dał się słyszeć temi słowy na górze Synai:

„Nie będziesz wzywał Imienia wie„cznego Boga twego na zaświadczenie „nieprawdy.“

Każdy inny zbrodniarz przez pokutę i poprawę życia, może się wyzwolić od kary Boga; krzywoprzysięzca zaś przez naymocnieyszą nawet pokutę, bez dostatecznego wynagrodzenia nie może się spodziewać darowania

swéy zbrodni, mówi bowiem wyraźnie pismo święte:

„Przedwieczny Bóg twóy, nie zostawi „bezkarnie tego, kto przez kłamstwo „na złe używa Jego Imienia.“

Za każdą inną zbrodnię kara spada pospolicie na samego tylko grzesznika i iego wspólników, albo tych, co mogli byli złemu zaradzić; lecz za popełnione krzywoprzysięstwo podlega iéy cała familia zbrodniarza, a nawet cały kray, w którym mieszka, bywa od Boga dotknięty chłostą, zwykle idącą za występkiem.

Po każdym innym występku, powolność w ukaraniu i miłosierdzie Boga, daią czekać czas nieiaki zbrodniarzowi na zasłużoną karę; lecz za krzywoprzysięstwem idzie natychmiast i bez zwłoki słuszne ukaranie; mówi albowiem Bóg przez Zacharyasza Proroka w Rozdziale V. wier. 4.

„rzucę przekleństwo, mówi Bóg Zabaoth, „i ściągnę ie na dom złoczyńcy i na dom „tych, którzy na me Imie fałszywie „przysięgaią; takowe przekleństwo zo„stanie się w ich domu, i pożrze go „z kamieniem i drzewem.“

§. 331.

Wolno Rabinom, lub Uczonym żydowskim do takowych przestrog przydać ieszcze i inne przyzwoite, a do okoliczności stósowne upomnienia i pobudzaiące uwagi.

§. 332.

Po upomnieniu przytomna osoba sądowa raz ieszcze sprobuie z pomocą Uczonego żydowskiego, czy się nie dadzą Strony pogodzić.

§. 333.

Jeżeli takowa rada będzie bezskuteczną, a Strona przeciwna stawa przy wykonaniu przysięgi, obecni żydzi wykrzykną:

„odstąpcie od tych zuchwalców!“

Tu wszyscy inni przytomni żydzi, wyiąwszy Rabina, Assessora i świadków, oddalą się z izby.

§. 334.

Po czém Rabin lub Assessor te słowa do przysięgaiącego przemówi:

„wiedz, że nie według twéy myśli i „twego wyrazów wykładu, lecz we- „dług rozumienia, które my i sędzio- „wie do słów przywięzuiemy, wyko- „nasz przysięgę!“

§. 335.

Po tém powtórném upomnieniu, przysięgaiący idzie przed kratki Przybytku; szkólnik otwiera drzwi skrzyni, wyimuie z niéy ubraną torę i daie ią w ręce Przysięgaiącemu.

§. 336.

Jeżeli Przysięgaiący umie czytać, daie mu się do rąk przepisana rota maiącéy się wykonać przysięgi. Zacznie ią od tych słów:

„Przysięgam na Adonay, Boga Izrae- „la i t. d.

Na końcu przysięgi dodaie się stwierdzaiąca ią formuła:

„ieżeli fałszywie przysięgam, niech „mię dotkną wszystkie nieszczęścia i „kary, któremi byłem w upomnieniu „zagrożony, Amen.“

§. 337.

W rocie przysięgi wyraz *Adonay*, głoskami hebrayskiemi słowa *Jehova*, wypisany bydź powinien.

§. 338.

Rozumie się zaś samo przez się, iż, ieżeli Przysięgaiący nie zna ięzyka Niemieckiego, rota przysięgi wraz z powyższemi wyrazami początkowemi przez tłómacza przysięgłego musi mu bydź na oyczysty iego ięzyk przełożoną, a ten także przy odbieraniu przysięgi powinien się znaydować obecny.

§. 339.

Jeżeli przysięgaiący czytać cale nie umie, rabin lub assessor czytać mu będzie przysięgę, a on ią słowo w słowo powtórzy.

§. 340.

Ten, kto przysięgę odbiera, nie powinien wyrazu *Adonai* wymawiać, lecz go tylko wskazać Przysięgaiącemu na znayduiącéy się w szkole żydowskiéy tablicy, aby go sam wymówił; albowiem powtarzanie słowa *Adonai* przy iedneý i téyże saméy czynności, uważa się podług zasad religii żydowskiéy za grzech.

§. 341.

Aby zaś samo wykonanie przysięgi nie było przerwaném, ten, kto ią odbiera, powinien Przysięgaiącego względem powyższéy okoliczności zawczasu przestrzedz.

§. 342.

Przytomna wykonaniu przysięgi osoba sądowa Chrześciańska, cały tok czynności zapisze okolicznie do protokułu, pilną daiąc baczność, aby przysięga według tego przepisu była odebraną.

§. 343.

W sprawie Żydów z Żydami nie potrzeba, aby świadkowie żydowscy wykonywali przysięgę, lecz rabin, lub uczony przywiedzie tylko na pamięć i mocną uczyni uwagę świadkowi względem dziesięciorga przykazań Bożych, i wskazanego Prawem Moyżeszowém wyraźnego obowiązku zeznawania prawdy w świadectwie.

§. 344.

Gdy w processie interessowani są także Chrześcianie, świadkowie żydowscy nie mogą się wyłamywać od wykonania formalnéy przysięgi.

§. 345.

W takim razie przysięga odbiera się również za przyzwaniem Rabina lub Assessora żydowskiego i świadków, tudzież z zachowaniem uroczystości, w §. 329. i następnych co do innych przysiąg żydowskich przepisanych.

§. 346.

Przeciwnie zaś:

1) Przysięga żydów iako świadków może bydź wykonaną w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, a niekoniecznie w szkole żydowskiéy.
2) Nie potrzeba w téy mierze przepisanych w §. 332. 333. i 334. formalności, iako to: rady do zgodzenia się; wykrzyknienia na żydów! *Ustąpcie*! it. d., ani powtórnego upomnienia.
3) Przepisane w §. 327. 328. przestrogi w tym tylko rzadkim przypadku są potrzebne, gdy ten, kto się na zeznania świadków odwołał, iest żydem, i

przy odebraniu przysięgi znayduie się osobiście.

4) Przysięgaiącemu świadkowi Rabin albo Assessor, nie iuż *thorę*, ale włoży na rękę *Thepillim*. (*Apparaty żydowskie.*)

5) W przypadku §. 339. obiętym, świadkowi czytać nieumieiącemu, każe się wymówić głoski wyrazu *Jehova*, iak są wyrażone w rocie przysięgi: zamiast wskazania mu ich na tablicy w szkole znayduiącéy się.

§. 347.

Żydówki wtenczas tylko mogą przysięgać, gdy są wolne od słabości miesięcznych.

§. 348.

Jeżeli więc naznaczony im do przysięgi termin, przypada na czas ich miesięcznego czyszczenia, powinny poszukiwać odłożenia terminu na inny czas.

§. 349.

Brzemienność żydówek nie iest przyczyną, dla któreyby się mogły usuwać od wykonania przysięgi.

§. 350.

Jeżeli iednak Strona przeciwna, albo, (gdzie idzie o przysięgę świadków), Strony obiedwie zezwalaią na odłożenie przysięgi aż po połogu, sędzia powinien zezwolić na takową między niemi ugodę. Położnice nie prędzéy aż po nastąpioném oczyszczeniu mogą bydź zniewalane i przypuszczane do przysięgi.

Żydówki, które nie w stanie małżeńskim, lecz pobocznie ciężarnemi zostały, nie mogą bydź uwalniane od przysięgania w bożnicy, skoro Strona przeciwna tego się domaga, ani zastawiać się wymówką, że z tego po-

wodu od uczęszczania na nabożeństwa wyłączone zostały.

§. 351.

Wiarogodność i dzielność złożonego przez żydówkę świadectwa, uważane bydź powinny iedynie według Praw kraiowych, bez żadnego na różnicę płci względu.

§. 352.

W przypadkach kryminalnych, gdzie idzie o ciężkie kary cielesne lub życie, żaden Żyd ani płci męskiéy, ani żeńskiéy, do świadectwa pod przysięgą nie ma bydź zniewalany.

§. 353.

Dobrowolne nawet świadka żydowskiego zeznania nie mogą w podobnych zdarzeniach stanowić zupełnego dowodu.

§. 354.

W występkach mnieyszéy wagi, które według Praw karcone bywaią karą pieniężną, lub więzienia, (na pieniądze zamienić się mogącą); można przyiąć świadectwo, zeznaiącego pod przysięgą Żyda, i to zasługuie na wiarę.

§. 355.

Jak dalece w sprawach kryminalnych mieysce mieć mogą przysięgi oczyszczaiące w ogólności, a w szczególności co do obwinionych wyznania starozakonnego, oznaczy się bliżéy w Ordynacyi kryminalnéy.

§. 356.

16) Przysięgi Greków.

Przy wykonywaniu przysięgi Greków, Unitów, czyli ziednoczonych, maią mieysce też same formy i uroczystości, iakie są przepisane i przyięte względem wyznawców wiary Rzymsko-katolickiéy.

§. 357.

§. 357.

Przysięgi od Greków niepołączonych, czyli dyzunitów, powinny bydź pospolicie przyimowane w ich kościołach, czyli cerkwiach, lub innych przybytkach zgromadzenia się dla nabożeństwa, gdzie się podobne mieysca znayduią.

§. 358.

Do tego powinien także bydź przybrany Xiądz ich religii, gdzie go dostać można.

§. 359.

Gdy iednak w mieyscu, gdzie podobna przysięga ma bydź wypełnioną, nie znayduie się dom takowego zgromadzenia pobożnego, ani żaden z Xięży greckich: przysięga może bydź ważnie wykonaną w mieyscu sądu i przed samemi tylko osobami sądowemi.

§. 360.

Przysięga powinna bydź wykonaną z rana przed godziną dwunastą.

§. 361.

Przed złożeniem przysięgi Xiądz, lub w niedostatku onego, osoba sądowa, do przysięgaiącego dzielnie w tén sposób przemówi:

aby do takowéy czynności przystępował w boiaźni Boga, i z uwagą na sprawiedliwy sąd Jego, a tym sposobem brał się do całowania krzyża w zupełnéy prawdzie, i bez szkody na duszy swoiéy; nie ubiegaiąc się za iakimkolwiek zyskiem doczesnym, iżby przez zaświadczenie nieprawdy, duszy swoiéy w wieczną nie wtrącił zgubę, i nie ściągnął na się przepisanych na krzywoprzysięzców kar doczesnych na ciele lub życiu.

§. 362.

Przysięga wykonywa się przed ołtarzem, lub stołem, na którym stoi malowany krucyfix, i leży biblia z rozłożoną ewanielią Swiętego Jana.

§. 363.

Po wysłuchaném upomnieniu Przysięgaiący zbliża się do stołu z pewnym uszanowania pokłonem, kładzie prawą rękę na ewanielii, i tym sposobem przysięgę wypełnia.

§. 364.

Przysięga zaczyna się od słów:

ia N... przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i na Swiętą Jego Ewanielią, że i t. d.

a kończy się takową formą stwierdzenia:

dla stwierdzenia tego całuię słowo i krzyż mego Zbawiciela. Amen.

§. 365.

Po odmówionéy przysiędze, Przysięgaiący całuie podany sobie krzyż, i na tém kończy się cała czynność.

§. 366.

Jeżeli przysięgaiący czytać umie, odczyta sam wykonać się maiącą przysięgę; inaczéy zaś Xiądz, lub osoba sądowa musi mu ią przeczytać, on zaś słowo w słowo ią powtórzy.

§. 367.

17) Przysięgi Mahometanów.

Przysięgi Turków i innych Mahometanów, wykonywaią się przez nich na Alkoran z tą formułą:

ia N... przysięgam na Boga Jedynego i na wszystko, cokolwiek w religii iest nayświętszego, że i t. d.

§. 368.

Także i Chrześcianinowi przysięgać maiącemu przypominać należy ważność przysięgi, zwłaszcza zaś, gdy należy do klas niższych ludu pospolitego, przepis §. 204. zachowanym bydź powinien. 18) O upomnieniu *devitando perjurio.*

§. 369.

Pospolicie takowe upomnienie czyni Deputowany sądu, przysięgę odbierać maiący. Czyli zaś do tego aktu przybrać należy osobę duchowną, zostawuie się iedynie zdaniu Sędziego, według zachodzących okoliczności, ważności sprawy, lub osobistych przysięgaiącego przymiotów.

§. 370.

Przysięgi należy wykonywać w mieyscu zwyczayném sądu; wszelakoż zostawuie się zdaniu Sędziego: czyli niewypadnie od tych, którzy dla choroby, podeszłego wieku, lub innych przeszkód osobistych, nie mogą stanąć w sądzie, odebrać ią przez Kommissarza w ich mieszkaniu, a nawet kosztem Przysięgaiącego. 19) Ogólne przepisy względem odbierania i wykonywania przysiąg.

§. 371.

Przysięga odbiera się przez Instruenta, lub delegowanego Kommissarza, w obecności assystentów prawnych i drugiéy Strony, gdy ta zechce przytém znaydować się.

§. 372.

Przysięgi nie maią bydź nadal, (iak się dotąd działo w wielu mieyscach przez nadużycie, wykonywane wśród zgiełku i gwaru Stron, tudzież innych osób, w mieyscu sądowém czegoś poszukuiących, lecz powinny bydź odbierane w osobnéy izbie, w obecności tylko wymienionych w powyższym paragrafie osób, z zachowaniem milczenia i usza-

nowania, iakie przystoi czynności religiyney, tak ważney dla całego towarzystwa ludzkiego, a szczególniey dla Przysięgaiącego.

Dodatek §. 92. Odbieranie przysiąg takim tylko powierzane bydź powinno osobom, które nietylko przez doświadczoną ich poczciwość, lecz oraz przez powagę i powierzchowne swe przymioty osobiste, szczególne Przysięgaiącego ziednać sobie potrafią uszanowanie, tak iż Auskultatorom i Referendaryuszom, którzy ze służbą dostatecznie ieszcze nie są obeznani, takowe czynności polecane bydź niepowinny.

Dodatek §. 93. Przy wykonywaniu przysięgi obecnemi tylko bydź mogą osoby sądowe, Przeciwnik i assystenci Stron obydwóch. Wszysy zaś widzowie oddalonemi bydź powinni, iżby ten, kto przysięgę ma wykonać, przez iakowąś obawę, aby źle o nim niemówiono, niebył wstrzymywanym powodować się głosem swego sumienia, i odstąpić od przysięgi, do którey się może z początku przez lekkomyślność gotowym bydź oświadczył.

Dodatek §. 94. Formuły stwierdzenia, według różnicy wyznania Przysięgaiącego prawem przepisane i inne zachowywać się maiące uroczystości niepowinny bydź skrócone lub odmienione.

Dodatek §. 95. Wyroki nakazuiące wykonanie przysięgi, powinny bydź ułożone w ten sposób:

iż strona obowiązaną bydź ma, mocno zastanawiać się, czyli bez naruszania sumienia swego, i bez narażenia się na niebezpieczeństwo, bydź ukaraną za krzywoprzysięstwo, wykonać może przysięgę na to:

iż i t. d.

Dodatek §. 96. Przed wykonaniem każdey przysięgi, temu, kto takową wykonać chce, oddaną bydź powinna rota wraz z umieszczo-

nemi na końcu dziesiątego Tytułu „Przestrogami przy przysięgach sądowych“ zamierzonemu celowi poświęconemi, aby ie sam przeczytał, albo ieżeli czytać nieumie, przeczytane mu bydź powinny przez osobę sądową. Co do uwag, Przysięgaiącemu od Sędziego prócz tego ieszcze czynić się maiących, zostósuie się tu przepis §. 188. (Dodat. §. 82.) ninieyszego Tytułu. Po tychże przestrogach zostawić należy Przeciwnikowi lub pełnomocnikowi iego wolność, aby Stronie do przysięgi biorącéy się to wszystko przypominał, coby podług nastąpionych działań wykonanie przysięgi mogło czynić wątpliwém. Przytém zaś Sędzia wspólnie działać, wszelkiéy zbytecznéy prędkości zapobiegać, do oświadczenia się, czyli przysięga wykonaną, lub, w razie dozwolonym, Przeciwnikowi odznaczoną bydź ma, potrzebnego dozwolić czasu, i nie prędzéy do rzeczywistego odebrania przysięgi przystąpić powinien, dopóki pewne nienastąpi oświadczenie się, iż Strona przysięgać chcąca, po dokładném nad ważnością przysięgi i zachodzącemi wątpliwościami zastanowieniu się, iest przekonaną, iż przysięga z dobrém sumieniem wykonaną bydź może.

§. 373.

Gdy osoby, za obwodem sądu mieszkaiące, które przy instrukcyi nie były przytomne, maią przysięgać, mogą dopraszać się, aby ich wysłuchanie zlecone było Kommissarzowi w sąsiedztwie; lub aby tym końcem był rekwirowany sąd przyzwoity, pod którego juryzdykcyą zostaią.

§. 374.

O takowém rozporządzeniu uwiadomić należy wcześnie Stronę przeciwną, iżby przy odebraniu przysięgi mogła znaydować się osobiście, albo przez pełnomocnika. Jeżeli się zaś Strona ta nie zgłasza, Kommissarz lub re-

kwirowany Sędzia przyda iéy z urzędu pełnomocnika, któryby w iéy imieniu assystował przysiędze, i sporządzony w téy mierze protokuł zarazem podpisał.

§. 375.

20) Skutki uchybionego wykonania przysięgi.

Gdy Strona przyiąwszy deferowaną lub odznaczoną sobie od Przeciwnika przysięgę, na wyznaczonym do iéy wykonania terminie nie stawa, a nadto przed terminem nie dopraszała się o odłożenie onego dla ważnych i udowodnionych przyczyn, uważać ią należy, iak w przypadku §. 207. to iest, iak gdyby się wzbraniała oświadczyć się względem przysięgi, *in contumaciam*, że iéy nie może, albo nie chce wykonać.

§. 376.

Jeżeli Strona oświadczyła wyraźnie do protokułu, lub osobno na piśmie, że deferowanéy, lub odznaczonéy sobie przysięgi wykonać nie może, lub nie chce; odwołanie tegoż iéy oświadczenia nie może iuż bydź przyiętém ani w téy, ani w następuiących instancyach. Skoro zaś Strona, dla samego tylko do przysięgi niestawienia się, lub z powodu nieuczynionego dokładnego oświadczenia się względem przyięcia, lub odznaczenia przysięgi, uważaną była, że iéy nie chce, lub nie może wykonać, dozwoli się iéy, opóźnionego uzupełnić czynu, aż do końca instrukcyi, alboli też ieszcze w instancyi apellacyinéy.

Rozumie się iednak samo przez się, iż takowa Strona nietylko przytoczyć musi powody, któremi opóźnienie się swoie uniewinić potrafi, a które w razie potrzeby udowodnić powinna, lecz że także obowiązaną iest, sama ponosić wszelkie, wynikłe z tegoż opóźnienia większe koszta.

§. 377.

Skutek przysięgi, i to, co z udowodnionego przez nię czynu stósownie do przepisów Prawa wypływa, ustanawia się w wyroku głównym. Jeżeli zaś w tymże wyroku dopiero wykonanie przysięgi stanowi się, natenczas iéy skutek na obadwa przypadki, to iest: gdy ią Strona wykona, lub niewykona, zarazem oznaczony bydź powinien, iżby po nastąpionym terminie przysięgi wyrok bez dalszego postępowania, przez prostą tylko rezolucyą do bezwarunkowéy swéy dzielności mógł bydź przywiedzionym (puryfikowanym). Takowa rezolucya układa się w téy saméy formie, iaka względem rezolucyi przyznawaiących (agnicyinych) iest przepisana. (Tytuł VIII. §. 15. 16.).

21) Skutek przysięgi.

§. 378.

Gdy deferowana lub odznaczona przysięga przyiętą została bez warunku i zastrzeżenia, a Przyimuiący ią przed iéy wykonaniem umiera, uważać się będzie za wykonaną. Jeżeli zaś przyięcie nastąpiło tylko z zastrzeżeniem założonego środka prawnego, sukcessorowie przysięgę wykonać ieszcze powinni; wszelakoż wolno im, takową, ich spadkodawcy deferowaną i przyiętą od niego przysięgę odznaczyć Stronie przeciwnéy.

§. 379.

Przepis powyższego paragrafu, to iest: że przyiętą bezwarunkowo przysięgę, (gdy ten, co ią miał wykonać, przed iéy dopełnieniem umiera), za wykonaną uważać należy, ma także mieysce w koniecznych, przez Sędziego nakazanych przysięgach. Wszelakoż nie dosyć, gdy maiący przysięgać, dopuścił prawodzielności wyroku, w którym

przysięga nakazaną została; lecz potrzeba nadto ieszcze wyraźnego oświadczenia się, że przysięgę chce wykonać. Jeżeli to nie nastąpiło, sukcessorowie iego, według zachodzących okoliczności, iak w przypadku poprzedzaiącym paragrafem obiętym, muszą ią wykonać *de ignorantia*.

ROZDZIAŁ SZOSTY.

o przyięciu dowodu przez rewizyą naoczną.

§. 380.

Rewizya naoczna może bydź potrzebną częścią dla ziednania Sędziemu dokładnego o rzeczy spornéy i twierdzeniach Stron, lub podaniach świadków i dokumentów wyobrażenia, które bez takowych znaiomości mieyscowych nie są dlań dosyć iasne, częścią dla dochodzenia przez to właściwéy natury pewnych pod zmysły podpadaiących, ieszcze między Stronami spornych okoliczności.

§. 381.

Kiedy zaś wypada nakazać takową rewizyą w wzmiankowanym naprzód zamiarze? musi bydź iedynie zostawiono umiarkowaniu Sędziego według okoliczności zachodzącego przypadku; do wyiaśnienia zaś spornego czynu, przedsiębiera się takowa zazwyczay dopiero po ustanowieniu stanu sporu (*status controversiae*).

§. 382.

Gdy rzecz oglądać się maiąca znayduie się w mieyscu sądu, albo tam łatwo może bydź zaniesioną, Deputowany, któremu in-

strukcya w ogólności poleconą została, może sam przedsięwziąć iéy obeyrzenie. Jeżeli zaś to nastąpić nie może, takowa czynność musi bydź zleconą osobie sądowéy w mieyscu, gdzie się rzecz znayduie, lub w pobliskości, a Kommissarzowi udziela się tym końcem instrukcya, iak przepisano wyżéy w §. 217. i 218. względem wysłuchać się maiącego zamieyscowego świadka.

§. 383.

Jeżeli przedmiot, dla którego wyiaśnienia ma nastąpić rewizya naoczna, takiego iest rodzaiu, że tylko przez znaiące się na nim osoby może bydź rozpoznany, n p. gdy idzie o doyście dobroci wystawionéy budowli, o zrządzoną sąsiadowi szkodę, o dokładność odległości iednego mieysca od drugiego, o mniemane spustoszenie drzewa w lasach, o niegospodarną uprawę roli, i t. d.; takowi znawcy muszą bydź przybrani do obeyrzenia podobych przedmiotów.

§. 384.

Do tego zaś mianować potrzeba osoby, do czynności tego rodzaiu iuż ogólnie wylegitymowane, n. p. Inspektorów budowniczych, przysięgłych Mierników, Leśniczych Królewskich i t. d., albo gdyby takowe osoby sądowi znaiome nie były, lub Strony względem nich zgodzić się nie mogły, należy się znieść o to z władzą, któréy osoby tego rodzaiu są podległe w czynnościach urzędowych, n. p. z magistratem policyinym miasta, kamerą woienno-ekonomiczną Departamentu, i t. d.

Dodatek §. 97. Patrz Tytuł IX. §. 38. (Dodatek §. 64. 65.).

§. 385.

Na wyznaczony do rewizyi naoczney termin zapozwać należy obiedwie Strony w sporze między sobą będące, a gdyby wypadało sprowadzić na mieysce i wysłuchać świadków, tedy i ci także muszą bydź wezwani. Na samymże zaś terminie, chociażby która z Stron nie stanęła, bez zważania na to, przystąpi się do oglądania przedmiotu i wysłuchania świadków.

§. 386.

Jeżeli w przedmiocie spornym prócz Stron spór wiodących ieszcze ktoś trzeci iest interessowany, n. p. gdy do granicy spornéy przytykaią grunta wsi sąsiedzkiéy, takowéy Stronie o wyznaczonym terminie również oznaymić należy, aby w téy mierze praw swoich pilnować mogła.

§. 387.

Instruent albo Kommissarz, udawszy się na mieysce, powinien tam *(in re praesenti)* raz ieszcze odczytać Stronom ich dotychczasowe w sprawie podania, i one wysłuchać, czyli ku ich wyiaśnieniu maią ieszcze co dodać; po czém rzecz sporną ściśle oglądawszy, w iakim stanie ią znaydzie, rzetelnie, wiernie i okolicznie zapisze do protokułu; nadto, gdzie tego potrzeba, rysunek ręczny przedmiotu lub okolicy przyłączy.

§. 388.

Gdy się przybiera biegłych do obeyrzenia rzeczy iakiéy, ieżeli wprzód w przysięgłym nie zostawali obowiązku, według przepisu §. 202. odebrać należy od nich przysięgę; przytém zaś to, w czém maią dawać swą opinią lub zdanie, wskaże im się dokładnie, a po obey-

rzeniu, iak rzecz przez siebie oglądaną znaleźli, zapisze się okolicznie do protokułu, przywodząc usprawiedliwiaiące ich zdania powody; ieżeli ich iest kilku, każdy z osobna i nie w obecności drugiego uczynić to powinien; a gdyby rzecz według zasad ich kunsztu lub umieiętności, dokładnieyszego wymagała wywodu, musi bydź ieszcze podana do akt ich opinia na piśmie, lub, gdy potrzeba, dokładny rzeczy lub okolicy rysunek.

§. 389.

Jeżeli świadkowie lub znawcy nie mogą bydź słuchani natychmiast, według natury okoliczności, na samémże mieyscu spornem, Instruent albo Kommissarz przypomni im, aby na wszelkie przedmioty, stósunki i okoliczności, na których w sprawie zależećby mogło, byli bacznemi i ściśle ie w swéy pamięci wyrazili. Po czém i po skończoném obeyrzeniu, przystąpi się do ich wysłuchania bez naymnieyszéy niepotrzebnéy przewłoki.

§. 390.

Jak postąpić należy w szczególności gdy w spornéy sprawie granicznéy wypada przedsięwziąść rewizyą naoczną, o tém niżéy w osobnym Tytule obszernie mówić się będzie.

ROZDZIAŁ SIODMY

o postępowaniu Instruenta w zdarzonéy sprzeczności dowodów.

§. 391.

Ponieważ często zdarzać się mogą przypadki, że na ieden i tenże sam czyn rozmaite złożono dowody, a takowe są nawzaiem

względem siebie sprzeczne; iest przeto obowiązkiem Instruenta, aby przed zakończeniem instrukcyi odkrył powód takowéy sprzeczności, a ile polega na czynach, starał się go wyiaśnić, iżby przyszły Decernent mógł potrzebne znaleść materyały do rozpoznania, który z tych rozmaitych dowodów, szczególniéy zasługuie na wiarę.

§. 392.

Gdy złożono kilka dokumentów, a między niemi rzeczywista zachodzi sprzeczność (Tyt. XIII. §. 13.) tedy przez wysłuchanie Stron oraz i tych, którzy o tém mieć mogą wiadomość, należy dochodzić ile możności ich zrzódła i wynaleść, który dokument do prawdziwéy myśli i zamiaru Interessentów, oraz do istotnego rzeczy położenia naystósowniéy ułożonym został.

§. 393.

Gdy kilku wysłuchanych świadków są z sobą w zeznaniach sprzeczni, należy według przepisu §. 207-208. doświadczyć: czyliby przez stawienie ich naprzeciw siebie, czyli konfrontacyą, nie można doyść prawdziwego rzeczy położenia.

§. 394.

Jeżeli przez zeznania świadków staie się wątpliwą wiarogodność dokumentu, osoby, które przy wystawieniu onego były obecne, iak nayściśléy wysłuchać, a w potrzebie, konfrontować ie należy, dla wyiaśnienia z iak naywiększą dokładnością fałszu lub prawdy przywiedzionych na osłabienie dokumentu czynów.

§. 395.

Jeżeli z zeznań świadków wykazuie się coś przeciwnego temu, co obeymuią dokumenta,

świadkom osnowę dokumentu przeczytać, i wyiaśnienia przyczyny téy różnicy żądać należy. Gdy zaś podane przyczyny znowu na czynach polegaią, te także, ile możności, wyiaśnione bydź powinny.

§. 396.

Skoro w razie przedsięwziętéy rewizyi naocznéy okazuie się różnica między osnową sporządzonego w téy mierze protokułu, a zeznaniami świadków, potrzeba nasamprzód, ieżeli to ieszcze nienastąpiło, sprowadzić świadków, ile to bydź może, na samo mieysce, (*in rem praesentem*) dla załatwienia tym sposobem zachodzącéy sprzeczności, lub dochodzenia iéy przyczyny.

§. 397.

Co Sędzia wyrokuiący uczynić powinien, gdy pomimo wszelkiéy i sumienney usilności Instruenta zachodząca pomiędzy dowodami sprzeczność załatwioną bydź niemogła, przepisano w Tytule trzynastym w §. 12. i następnych.

Przestrogi, świadkom przed wykonaniem przysięgi czynić się maiące.

(Do §. 188.)

Zaszczytném iest, bydź wezwanym do złożenia w sądzie świadectwa, gdyż ci tylko do tego przypuszczaią się, którzy nieskażoną dotąd zachowali sobie sławę. Pamiętny na takowy zaszczyt powinien każdy przy złożeniu świadectwa swego okazać się godnym położonego w nim zaufania. Kto w sprawie, w któréy iest zapytany, własny ma interes, sądowi niewiadomy; kto od iéy rozstrzygnienia spodziewać się może iakowéy korzyści lub obawiać się szkody; kto z iedną z Stron w takim pokrewieństwa lub innym zostaie stósunku, iżby go Przeciwnik, gdyby mu to było wia-

domo, niebył przypuścił do świadectwa, niepowinien tego wszystkiego Sędziemu zataić.

Każdy świadek powinien wiernie wyznać prawdę nawet w okolicznościach takich, które mu się zdaią bydź mniéy znaczącemi, i niedać się od tego odwieść ani przez iakowąś obawę, ani przez przyiaźń, nieprzyiaźń, lub inną iakową korzyść doczesną.

Zmyślone udawanie niewiadomości i zataienie tego, coby kto o położeniu rzeczy z przekonaniem mógł przytoczyć, również zasługuie na karę, iak gdyby umyślnie nieprawdę zeznał.

Jeżeli kto czynów, o które iest zapytany, dokładnie iuż niepamięta; powinien Sędziemu rzetelnie oświadczyć, co z pewnością, a co tylko z podobieństwem twierdzić może. Tego, o czém kto od innych dowiedział się, nigdy przemienić niepowinien z tém, co sam widział, słyszał, albo czytał. Obowiązkiem zatém iest świadka, oznaymić sądowi dokładnie, iakim sposobem o zeznanéy przez siebie okoliczności powziął wiadomość. Sędzia działa z rozkazu i w imieniu Panuiącego, i również iakby żaden wierny poddany nieważył się, uwieść Panuiącego nieprawdą, tak też i Sędzia szczerego i rzetelnego żądać może wyznania prawdy. Wyznanie to stwierdzoném bydź musi przysięgą, przez którą świadek poddaie się karze Boskiéy, gdyby w złożeniu świadectwa swoiego przeciw obowiązkom sumienia miał postąpić. Bóg wszystko wie, wszędzie iest obecnym i sprawiedliwym: Jemu nieytayno, czyli świadek prawdzie zostaie wiernym, a Naywyższy na tym lub drugim świecie ukarze tego, kto fałszywe składa świadectwo.

Przekonanie wewnętrzne o popełnionéy takowéy zbrodni, wszelkie zburza szczęście doczesne; zgryzoty sumienia strasznemi są, i ścigaią wiarołomnego całe iego życie, chociażby też karze Zwierzchności uszedł. Jeżeli zaś krzywoprzysięstwo odkrywa się, natenczas nietylko powszechna pogarda, utrata czci, urzędów i godności, lecz oraz stósowne surowe ukaranie zasłużoną są nagrodą fałszywego świadka.

Przestrogi przy przysięgach sądowych.

(Do §. 368.)

Każda przysięga, przez którą tocząca się w sądzie sprawa zostaie rozstrzygniętą, wymaga z strony Przysięgaiącego doyrzałego zastanowienia się, czyli bez naruszania sumienia swego do iéy wykonania nakłonić się może. Wewnętrzne tylko przekonanie o prawdzie tego, co ma bydź zaprzysiężoném, może umysł uczciwy powodować do postanowienia, wykonania przysięgi sądowéy. Kłamstwa rozmyślne są szkaradne, a kłamstwa przed sądem nie są do przebaczenia. Kto rozmyślnie co nieprawdziwego przysięgą stwierdza, bezczelnym iest złoczyńcą, który iuż na tym świecie za takowe wiarołomstwo przez męczarnie karzącego go sumienia swego bez przestanku iest karconym.

Jego czeka na przypadek odkrycia powszechna pogarda, utrata czci, urzędów i godności, tudzież surowa kara Zwierzchności. Lecz chociażby i na tym świecie żadne nienastąpiło odkrycie, dozna iednak gniewu Boskiego, i czy rychléy czy poźniéy zasłużoną odbierze nagrodę, iż się poważył, wezwać Boga na świadka nieprawdy.

Kto to, co ma zaprzysiądz, sądzi bydź nieprawdziwém, czyni chwalebnie, skoro od przysięgi wymawia się i doczesną opuszcza korzyść dla zachowania nieskażonego sumienia.

Przeciwnie zaś mylnym iest przesądem, kiedy niektórzy i wtenczas ieszcze względem wykonania przysięgi maią wątpliwość, gdy o prawdzie tego są przekonani, co przysięgą ma bydź stwierdzoném. Skoro idzie o czyny, które Przysięgaiącemu z własnéy wiedzy dokładnie nie są wiadome, powinnością iego iest, starać się ile możności dochodzić prawdy, i niedaiąc się powodować ani chęcią zysku ani innemi względami, iść iedynie za przekonaniem, które na tém zasadza się, o czém wiarogodną powziął wiadomość. Żywa pamięć o niepewnym i może nader bliskim iuż momencie śmieci, myśl o Istności naywyższéy, wszechmogącéy i sprawiedliwéy, przed którą żadnéy niema skrytości, powinna w przedsięwzięciu

postanowienia względem wykonania lub niewykonania przysięgi, wszelkiemu zapobiegać przytłumieniu głosu sumienia. Kto po takowém samego siebie doświadczeniu wiernym zostaie swoiemu przekonaniu, słuszne ma prawo do powszechnego szacunku, zawsze z spokoynym umysłem przypominać sobie może godzinę wykonanéy przysięgi, i Bóg naywyższy pobłogosławi go na tym i na drugim świecie.

TYTUŁ JEDENASTY.

O poiednaniu stron i sposobie postępowania w téy mierze.

§. 1.

Mocne zalecenie poiednania Stron.

Ponieważ iest nieodmienną wolą J. K. Mości, aby spory prawne ile możności były zagadzane, a przez to Strony od straty kosztów i czasu, nigdy w processach uniknionemi bydź niemogących, ochraniane, oraz aby wynikaiące łatwo z ciągłych sporów prawnych między familiami i obywatelami niesnaski i zaiątrzenia były oddalane; więc nie tylko osoby sądowe zaraz przy pierwszém słuchaniu Stron, do nich odesłanych, wszelkiéy użyć powinny usilności zwłaszcza gdy sprawa zdaie się bydź wątpliwą i obszerną, w nakłonieniu ich do pogodzenia się w dobry sposób, ale nadto samiż Deputowani sądów starać się są obowiązani ile możności pogodzić Strony, tak w ciągu całéy instrukcyi, iako szczególniéy po ułożeniu stanu kontrowersyi; albo gdyby się ugoda i wtenczas nawet nie udała, po przyięciu dowodów;

dów; do podobnych także czynności, ieżeli proces tycze się rozwodu, według dokładnieyszego w czterdziestym Tytule oznaczenia, przybierany bydź ma duchowny.

§. 2.

Przy okazyi takowych układów ugodnych należy obu Stronom raz ieszcze okolicznie wystawić stan sprawy, iak się takowy naówczas wykazał, i oznaymić im o przepisach Prawa, według którychby ich spór był rozstrzygniętym; na wszelki zaś przypadek uczynią im się z urzędu propozycye: iakby w tych okolicznościach sprawa przez słuszną ugodę mogła bydź dobrym sposobem załatwioną. Jak w téy mierze postępować należy.

§. 3.

Deputowany sądu powinien zatém z iednéy strony nic nie wymagać po Stronach, coby było przeciw iasnym ich prawom, przez dochodzenie może iuż wykazanym; owszem wstrzymywać się winien od wszelkiego natarczywego nalegania i nieprzyzwoitéy namowy; naymniéy zaś poważyć się ma powodować Strony do ugody przez fałszywe wystawienie stanu sprawy, albo przez mylne tłumaczenie Praw, lub przez inne nadużycie powagi swéy sędziowskiéy.

§. 4.

Z drugiéy zaś strony powinien uniesionym może przeciw sobie Stronom wystawiać mocno pobudki z sameyże sprawy do ugody powzięte; ostrzedz ie iaknaydzielniéy o szkodliwych dalszego processowania się skutkach; zwłaszcza, gdy dostrzeże, że pretensya Powoda iest z siebie saméy rzetelną; zaskarżony zaś, tylko przez obawę, iżby go przeci-

wnik niesłusznie nie ciążył, i nie ściągał nań spiesznéy exekucyi, wstrzymuie się od przyznania onéy w dobry sposób, iest zatém obowiązkiem Deputowanego sądu, starać się iaknaysilniéy, aby Skarżący do użycia słusznego względu, do przyięcia opłat cząstkowych, albo przystania na inne nieszkodliwe mu, a ku zachowaniu dłużnika zmierzaiące środki, był nakłoniony.

§. 5.

Gdy także dłużnik sam dług przyznaie, lecz co do zapłaty, żąda i doprasza się względu, a w téy mierze ofiaruie się stawić bezpieczeństwo, zupełnie odrzuconém bydź niemogące; Instruent, (gdyby iego usiłowania w nakłonieniu Wierzyciela do iego przyięcia dobrym sposobem, miały bydź bezskuteczne), powinien sprawę przez dokładnieysze wyłuszczenie okoliczności, czyniących niesposobnym dłużnika do uiszczenia się natychmiast w gotowiźnie, i przez należyte ofiarowanego bezpieczeństwa dochodzenie, według podanych niżéy przepisów, niezwłocznie przez instrukcyą tak przygotować, iżby względem dozwolenia Pozwanemu moratoryum szczególnego wyrok mógł bydź wydany.

§. 6.

Do powyższych więc przepisów wszelkie osoby sędziowskie, do których instrukcya spraw należy, ściśle stósować się powinny, i starać się w szczególności o to, aby czynić się maiące propozycye do ugody, wstęp znalazły przez wierny, troskliwy i zręczny rozbiór sprawy, przez któryby Strony postawione były w stanie, same poznać iéy położenie i przewidzieć z podobieństwem, iaki

w niéy będzie wypadek. Jeżeli tym sposobem Strony spór między sobą wiodące, o bezzasadności swych pretensyi lub zarzutów przekonywaią się; albo gdy sprawy, których wypadek pomimo wszelkiéy i sumienney usilności w dochodzeniu prawdy, z powodu szczególnych w zachodzącym przypadku okoliczności, albo dla braku lub niedostateczności, albo też dla odległości dowodów i t. d. iednak zostaie niepewnym, a których dalsze popieranie Stronom większe ieszcze zrządziłoby trudności i koszta, przez usiłowania Sędziego zostaną zagodzone, w tenczas dopiero woli Jego Królewskiéy Mości, i prawdziwemu zamiarowi Prawa stanie się zadosyć. Zresztą pod pozorem czyniących się o zgodę układów, instrukcya raz w biegu będąca nigdy przerywaną ani wstrzymywaną bydź nie powinna, a mniéy ieszcze koszta przez wyznaczanie szczególnych do tego terminów bez potrzeby pomnażane bydź mogą. Naymniéy zaś mieysce ma odraczanie terminów w toczącéy się iuż instrukcyi pod pozorem prywatnych o zgodę układów, chyba żeby takowe od Stron obydwóch, albo przez ustne do protokułu oświadczenie, albo na piśmie, iednakże z własnoręcznym ich podpisem, było żądane.

§. 7.

Obecni przy układach zgodnych Assystenci prawni, powinni troskliwą dawać uwagę na to, aby Strony w boiaźń wprawiane, ani do niesłusznych, a szkodliwych im oczywiście układów, przez pośpiech przywodzone nie były; zresztą zaś Deputowanym sądu w ich usiłowaniach ile możności winni bydź pomocnemi.

§. 8.

Jak postępować należy w zawieraniu i układaniu doszłych do skutku układów.

Jeżeli tym sposobem układ przyszedł do skutku, okolicznie do protokułu zapisać go potrzeba; a potém Stronom odczytany, i przez nie, ieżeli pisać umieią, tudzież przez obudwóch Assystentów prawnych, podpisany bydź powinien.

§. 9.

Przytém Instruent winien z troskliwą bacznością przestrzegać, aby tak przedmiot, o który ugadzaią się Strony, iako i sameż warunki umowy, w protokule iasno i dokładnie wyrażone były; iżby względem zrozumiałości i wykładu onych, żaden nowy spór nie wynikł.

§. 10.

Musi bydź naywiększą usilnością Instruenta: całą sprawę tak dalece przez ugodę załatwić, iżby Strony zupełnie były rozięte, i aby do nowych sporów żaden nie pozostał powód ani sposobność. Gdyby zaś takowego zupełnego układu doyść nie można było, zaymie się Instruent przynaymniéy ułatwieniem niektórych punktów w dobry sposób, a szczególniéy tych, które obszerny i kosztowny wywód zapowiadaią. — W tym albowiem przypadku, względnie niezagodzonych punktów dalsza wyprowadzać się będzie instrukcya.

§. 11.

Takowa skazówka służy mianowicie i wtenczas, gdy idzie w processie o iaki punkt prejudycyalny, *n. p.* o sporną kwestyą prawną, o wykład testamentu, albo dokumentu i tym podobnych. Gdy w takim razie względem samegoż punktu prejudycyalnego żadna do skutku przyiśdź nie może ugoda, zosta-

nie ieszcze Deputowanemu sądu próba poiednania w dobry sposób Stron przynaymniéy względem skutków, to iest: gdyby punkt takowy tym lub innym sposobem był rozstrzygnięty, a przeto ochronienia przynaymniéy Stron od rozwlekłości i kosztów, któreby wynikły, gdyby takowe skutki, przez ciąg dalszy dochodzeń prawnych musiały bydź wyłuszczone.

§. 12.

Jeżeli Strony nie stawaią osobiście, lecz tylko przez Pełnomocników; poiednanie także z niemi sposobem wyżéy opisanym sprobować należy, a tym końcem ciż Pełnomocnicy przez swych Władzodawców potrzebną na to winni bydź opatrzeni instrukcyą, i albo od początku udzieloną sobie mieć muszą specyalną plenipotencyą, lub ieżeli ugodę zawarli przy spodziewaném swego władzodawcy zatwierdzeniu, takową plenipotencyą albo zatwierdzenie, w czasie za każdą razą według okoliczności oznaczyć się maiącym złożyć powinni.

§. 13.

W moc takowego układu sądownie zawartego, również iak z prawodziélnego wyroku może bydź żądana i nakazana exekucya, gdyby którakolwiek Strona ociągała się z iego dopełnieniem.

§. 14.

Prawne skutki odrzuconéy bez powodu ugody.

Chociażby i układ do skutku nie przyszedł, iednak poczynione przez Deputowanego propozycye i oświadczenia obu Stron w téy mierze, w protokule zapisać należy; ktokolwiek albowiem opornie wzbraniał się weyśdź w zaproponowany sobie dobrym sposobem układ, gdyby w przyszłym wyroku

miał tyle tylko lub mniéy ieszcze pozyskać, ile mu ofiarowano drogą ugody, będzie skazany na wynagrodzenie kosztów, iakie wynikły z dalszych po uczynionéy do ugody próbie, czynności sądowych. Ten atoli ostatni przepis w tenczas tylko ma mieysce, gdy propozycya do ugody nastąpiła w czasie, w którym rozbiór sprawy iuż tak daleko zaszedł, iż Strona o stósowności oneyże do przedmiotu processu, i o podobnym iego wypadku mogła iuż sama sądzić według rozumnych powodów. Jeżeli zaś process ściągał się tylko, a przynaymniéy w głównym przedmiocie, do wątpliwéy kwestyi prawnéy lub wykładu ciemno i wątpliwie ułożonego dokumentu, bądź gdy propozycya do ugody nastąpiła w czasie, w którym sprawa w zupełnéy ieszcze zostawała ciemności; okoliczność odrzucenia takowéy propozycyi, oraz, że Stronie w czasie następnym mniéy przyznano zostało, nie może ieszcze bydź powodem do skazywania iéy na koszta.

TYTUŁ DWUNASTY.

O zakończeniu instrukcyi i przedstawieniu aktów do zawyrokowania.

§. 1.

W iakich przypadkach potrzebny iest termin do zakończe-

Gdy się okaże przy instrukcyi z ułożonego *status causae et controversiae*, że nie masz żadnych czynów spornych, któreby ieszcze dokładniéy przez dowody musiały bydź wyiaśnione; do zakończenia sprawy osobnego ter-

minu nie potrzeba; lecz zaraz po zamkniętéy instrukcyi nastąpi próba do poiednania Stron, według przepisu poprzedzaiącego Tytułu; a gdyby ta była bezskuteczną, przystąpi się do przyięcia dedukcyi, według następuiącego niżéy w §. 13-14. i 15. przepisu. nia instrukcyi sprawy, lub nie.

§. 2.

Toż samo ma mieysce, gdy dowód w sporze pozostałych czynów był prowadzony tylko przez dokumenta, przed terminem, albo na terminie intrukcyi do akt wniesione, a względem ich przyznania lub nieprzyznania nie potrzeba było żadnych osobnych działań; tudzież, gdy takowy dowód utwierdza się tylko przez przysięgę, a w tym ostatnim przypadku albo Strona ią wykonała, albo przynaymniéy dokładnie się w téy mierze oświadczyła, według przepisu piątego rozdziału w Tytule Dziesiątym.

§. 3.

Gdy zaś względem pozostałych w sporze przy ułożeniu *status causae et controversiae* czynów, potrzeba było formalnego przyięcia dowodów, czyli to przez zeznania świadków, lub rewizyą naoczną, albo przez dokumenta, któreby ieszcze wydać, lub o które postarać się należało; w tym razie, gdy rzeczywiście były przyięte takowe dowody, musi bydź naznaczony osobny termin do zakończenia instrukcyi przy zapozwaniu obu Stron.

§. 4.

Nie potrzeba koniecznie, aby Strony stanęły na takowym terminie osobiście, lecz dosyć, gdy go dopilnuią przez swych Pełnomocników lub Assystentów prawnych.

§. 5.

Czynności na terminie do zakończenia instrukcyi wyznaczonym.

Zamiarem terminu do zakończenia instrukcyi iest:

1) aby na nim raz ieszcze spróbować, czyli strony nie dadzą się pogodzić;
2) aby przystąpić do inrotulacyi aktów;
3) aby względem złożyć się maiących wywodów prawnych (dedukcyi) potrzebne uczynione były rozporządzenia.

§. 6.

Osobliwie gdy na nim zachodzą nowe okoliczności.

Gdyby przed terminem do zakończenia instrukcyi lub na samymże terminie Strona nowe ieszcze podawała dowody co do wystawionych *in statu causae et controversiae* czynów ku dokładnieyszemu ich wyłuszczeniu, albo gdy przytacza nowe okoliczności do poparcia i wyiaśnienia głównego w sprawie czynu przyłożyć się maiące, (w którym to ostatnim przypadku dowody na takowe nowe okoliczności muszą bydź zawsze dokładnie wymienione, a ieżeli składaią się z dokumentów, natychmiast złożone), należy wprawdzie mieć ieszcze wzgląd i przystąpić do dalszego ciągu instrukcyi względem tych nowych czynów, lub do przyięcia nowych dowodów.

§. 7.

Takowa atoli Strona obowiązaną iest nietylko złożyć do dalszego wyprowadzenia instrukcyi i przyięcia dowodów zakład kosztów, przez Sędziego oznaczyć się, i w razie potrzeby przez exekucyą ściągnąć się maiący; lecz oraz sama ponosić ma wszelkie koszta, z tegoż dalszego ciągu instrukcyi wynikaiące, chociażby potém pomyślny dla siebie otrzymała wyrok. Jeżeli zaś z innych, na sameyże sprawie ugruntowanych przyczyn

wynagrodzenie kosztów na nię wkłada się, natenczas prócz tego ieszcze za nieprzyzwoitą zwłokę, przez spóźnione podanie takich nowych czynów lub dowodów, w instrukcyi zrządzoną, wskazaną bydź powinna na karę pieniężną w stósunku do wynikłéy ztąd większości kosztów oznaczyć się maiącą.

Skoro zaś Strona, która takowego opóźnienia stała się winną, iest uboga, tedy zamiast wynagrodzenia kosztów i zapłacenia kary, skazaną będzie stósownie do okoliczności na stósunkową karę więzienia, w miarę zachodzącego przeciw niéy mocnieyszego lub mniéy ugruntowanego domysłu, iż z podaniem takowych dowodów umyślnie odciągała się.

Od tychże przepisów względem kosztów i kar, na tego spadać maiących, kto przez spóźnione oznaymienie okoliczności i dowodów, w zakończeniu instrukcyi zrządził zwłokę, wtenczas tylko wyiątek ma mieysce, kiedy wyraźnie okazuie się, iż Stronie przeciwnéy takowe okoliczności dobrze były wiadome, i umyślnie ie zamilczała, lub mimo przekonania swego zaprzeczała.

§. 8.

Aby zaś powolność Prawa w dopuszczeniu nowych czynów, albo dowodów, przed terminem zakończenia instrukcyi, lub podczas niego, przez opieszałe, albo złośliwe Strony nie była na złe używaną, takowe prawne dopuszczenie raz tylko może mieć mieysce. Gdy zatém instrukcya doszła iuż téy doyrzałości, iż można było naznaczyć termin do iéy zakończenia, a ten z powodu nowych przytoczeń Strony nie mógł bydź wyznaczonym albo odbytym; tedy skoro pro-

wadzona daléy instrukcya doszła znowu końca, na powtórne teyże saméy Strony przytoczenia, przezktóreby nowe wynikło opóźnienie, co do téy instancyi nie da się żadnego iuż względu. Czyli zaś takowe podania mogą bydź przyięte w następuiącéy instancyi, niemniéy że, gdyby to nastąpiło, na Przytaczaiącego zawsze spadać muszą koszta nowéy instrukcyi, przepisze się dokładniéy w Tytułach następnych.

§. 9.

O inrotulacyi. Skoro na terminie do zakończenia instrukcyi wyznacznym poiednanie Stron mieysca nie ma, przystąpi się do inrotulacyi aktów.

Ta zaś na tém zależy, iż akta w Registraturze porządnie zszyte, i przez Protokulistę spisem ich osnowy (*Rotulus*) opatrzone, Stronom lub ich Pełnomocnikom i Assystentom prawnym przedstawiaią się, dla przekonania się, że są zupełne i że to wszystko zawieraią, co do nich należy. Po uznaniu zupełności aktów spis ich podpisze się razem przez Strony lub ich Assystentów. Takowy atoli regestr powinien nietylko składać się z ogólnego spisu, datę lub nazwisko Składaiącego wymieniaiącego, lecz w nim wyrażoną bydź musi, lub w krótkości tylko, istotna osnowa każdego w szczególności Exhibita. Ważne dokumenta i papiery, tudzież pełnomocnictwa również w szczególności wymienione bydź muszą.

§. 10.

W przypadkach, gdy według §. 1. i 2. nie oznacza się oddzielnego do zakończenia instrucyi terminu, nie trzeba pospolicie żadnéy formalnéy inrotulacyi aktów, (chybaby przy sameyże instrukcyi, zwłaszcza w spra-

wach kilku punktów tyczących się, weszło do akt wiele rozmaitych dokumentów oryginalnych), lecz dosyć będzie, gdy tylko protokulista sporządzony przez siebie względem osnowy aktów regestr, sam podpisze.

§. 11.

O dedukcyach.

Wolno Stronom, po zakończeniu instrukcyi, podać do akt osobne wywody swych praw, z rozwiązanych czynów wynikaiących. Takowe iednak dedukcye nie są istotną częścią processu, lecz chociażby akta, bez dedukcyi były przedstawione do zawyrokowania przeciw zapadłemu na nie wyrokowi z téy iedynie przyczyny żadnych czynić nie można zarzutów; ponieważ wywodzić się maiące w takowych dedukcyach pobudki i zasady prawne nie mogą bydź Sędziemu nieznane, a chociażby ich Strony wyraźnie nie przypomniały, powinny bydź przecież pod należytą wzięte od sądu rozwagę.

Dodatek §. 98. Wywody prawne udzielaią się we wszystkich instancyach tylko przez kopią dekretu.

§. 12.

Dedukcye układaią się zwyczaynie przez biegłych w prawie pełnomocników, lub assystentów, których Strony użyły przy instrukcyi. Wszelakoż każdéy Stronie, zwłaszcza tym, które bez assystentów pilnowały osobiście instrukcyi wolno zlecić napisanie dedukcyi innemu od siebie wybranemu prawnikowi. Jest atoli właściwie rzeczą teyże Strony, starać się: aby dedukcya podaną była do akt w czasie oznaczonym; po upłynieniu albowiem onego nie można iuż wstrzymywać przedstawienia aktów do zawyrokowania pod pozorem: że dedukcya nieinfor-

mowanemu ieszcze, lub oddalonemu prawnikowi poleconą została. Nadto takowe dedukcye muszą bydź zawsze podpisane, lub legalizowane przez Kommissarza sprawiedliwości przy Sądzie głównym, w którego Departamencie sprawa toczy się, ustanowionego, który za mogące się w takowém piśmie zawierać wyrazy niedozwolone, sędziego, Stronę przeciwną, lub kogoś trzeciego obrażaiące, niemniéy za umieszczone w niém oczywiste wykręty co do dochodzonych w instrukcyi czynów, iest odpowiedzialnym.

Zresztą takowy przepis względem nadaném Stronom, przy dołączonych umiarkowaniach, wolności, że mogą dać sobie sporządzać dedukcye przez wybranego na to Prawnika, ściąga się nietylko do pierwszéy, ale i do następnych instancyi. Wszelakoż Strona (zwłaszcza w instancyi appellacyinéy), musi zaraz przy zakończeniu instrukcyi wymienić, komu poleciła ułożenie takowego pisma; aby w zdarzaiących się opóźnieniach sąd mógł onego pilnować.

Jakim zaś sposobem Strona może i zechce informować o zaszłych dotąd czynnościach wybranego przez siebie do ułożenia teyże dedukcyi konsulenta, do niéy to iedynie należy; naywięcéy zaś dopraszać się tylko może, aby takowemu koncypientowi akta sądowe w registraturze sądu do przeczytania były przedstawione.

§. 13.

Pospolicie zatém wywody prawne na terminie do zakończenia instrukcyi wyznaczonym powinny bydź ustnie do protokułu oświadczone przez assystentów, których strony przy instrukcyi użyły.

§. 14.

Jeżeli zaś sprawa według swéy obszerności i ważności iest tego rodzaiu, iż Strony domagaią się, aby im dozwolone było złożenie dedukcyi na piśmie, należy oznaczyć czas na to ośmiu dni, do czterech lub naywięcéy sześciu tygodni, a to przez wydać się maiącą na protokuł zakończenia rezolucyą.

§. 15.

Żadna iednak z tego powodu kommunikacya pism nie ma mieysca, lecz obie Strony muszą podać te dedukcye razem, tak, aby iedna na drugą nie czekała. Nadto czas tym końcem oznaczony pod żadnym pozorem przedłużanym bydź nie może; lecz po upłynieniu onego, chociażby iedna tylko, lub obiedwie, albo żadna z dedukcyi nie nadeszły, akta natychmiast do zawyrokowania przedłożone bydź powinny.

Dodatek §. 99. Skoro która z stron z poiednaniem wywodu swoiego raz prekludowaną została, tedy takowy iuż bez zezwolenia Przeciwnika do akt przyiętym nie będzie, lecz Stronie opóźniaiącéy się zwróconym bydź powinien.

§. 16.

W wywodach, zwłaszcza na piśmie podawanych, powinien ten, kto ie układa, nasamprzód położyć krótki, zwięzły, iednakże dokładny opis sprawy (*statum causae*) tak iak takowa przez zakończoną teraz iéy instrukcyą w całym swym związku, podług iego przekonania, wykazaną została, i ztąd prawne uczynić wnioski, iakie z przepisów Prawa i ich analogii za gruntownem ich do

wyiaśnionych czynów zastósowaniem wypływaią.

§. 17.

Układaiący dedukacye powinni zatém w téy mierze iedynie trzymać się istoty czynu, tak iak takowy przez instrukcyą wykazanym został, i nie ważyć się pod ciężką karą, przez przewrotne iego wystawienie dążyć do wprowadzenia Sędziego w błąd, albo do ziednania Stronie w sposobie podstępnym iakowéy korzyści przez fałszywe przytoczenie i wymuszone, wykrętne Praw tłumaczenie.

§. 18.

Układaiący wywód prawny może wprawdzie otwarcie i śmiało, iednakże z przyzwoitą skromnością przedstawić i udowodnić omyłki i niedokładności, iakie ieszcze w instrukcyi dostrzegać mniema, w szczególności zaś powody, z których sądzi, iż podany przez Stronę iego czyn przez Sędziego iako mniéy znaczący odrzucony, i z téy przyczyny niewyiaśniony, rzeczywiście iest ważnym, i że dla tego dokładniéy powinien był bydź dochodzonym; wszelakoż przez takowe w dedukcyach dopiero przytoczone wywody przedłożenie aktów do zawyrokowania nigdy wstrzymywaném bydź nie powinno.

§. 19.

O nowych okolicznościach w dedukcyi.

Na nowe cale czyny, lub nowych dowodów w dedukcyach wniesienie, pospolicie co do téy instancyi, żadnego względu dawać nie należy; zostawiło się albowiem dosyć czasu i mieysca Stronom wystawić i wnieść wszystko, cokolwiek się może przyłożyć do wyiaśnienia czynów, przed terminem i na terminie instrukcyi; a nawet ieszcze na terminie do iéy zakończenia; zresztą zaś, ieżeli

Strona nową okoliczność, tak znakomitą bydź sądzi, że na niéy zasadzona, spodziewa się lepszy pozyskać wyrok, wolno iéy, (iednak pod uczynioném w swém mieyscu zastrzeżeniem) z powodu kosztów nowéy instrukcyi, ieszcze w drugiéy instancyi iéy użyć. Wyiątek od tego prawidła ustanowiony iest w Tyt. X. §. 3.

§. 20.

Przedstawienie aktów do zawyrokowania.

Po nadeszłych dedukcyach, lub gdy wyznaczony na to termin prekluzyiny upłynął, akta przedstawiaią się do zawyrokowania.

Dodatek §. 100. W sprawach, w których idzie o tłumaczenie niewyraźnéy lub dwuznacznéy osnowy iakowego dokumentu, albo o same tylko zapytania prawne, i w których zatém działania drugiéy i trzeciéy instancyi obeymuią tylko powtórzenie tego, co iuż w pierwszéy zaszło instancyi, tudzież w przypadkach, w których zachodzące w sprawie okoliczności w pierwszéy instancyi dokładnie zostały wyiaśnione, a obydwom Stronom na rychłém prawodzielném sporu ich rozstrzygnieniu zależy, wolno bydź ma Stronom, po poprzedniczém w téy mierze między sobą porozumieniu się, wnosić o to, aby pomiiaiąc Sędziego pierwszéy instancyi, akta do zawyrokowania przygotowane Sędziemu appellacyinemu, albo z pominięciem obudwóch, Sędziemu rewizyinemu do wydania decyzyi były przedstawione.

Dodatek. §. 101. Gdy pułk lub inny instytut woyskowy znayduie się w przypadku, iż iako Powód lub Pozwany proces toczyć musi, w którym idzie o urządzenia woyskowe; wolno mu, względem tychże ostatnich opinią na piśmie podać do akt, nim takowe do zawyrokowania zostaną przedstawione.

§. 21.

Do aktów sądowych muszą bydź zawsze przyłączone akta manualne Assystentów pra-

wnych, i takowe zatém, ieżeli iuż na terminie zakończenia, albo wraz z dedukcyami podane nie były, zażądane bydź powinny natychmiast przez registraturę. Wszelakoż akta ręczne do registratury opieczętowane oddawać należy, aby prócz wyznaczonego Referenta i głosuiących sądu członków, nikt prawa do tego nie maiący, nie powziął wiadomości o ich osnowie. Z podobnéyże przyczyny akta manualne, po ich użyciu w sądzie przy sprawozdaniu znowu zapieczętowane, i tym sposobem Assystentom zwrócone bydź powinny.

TYTUŁ TRZYNASTY.

O ułożeniu i ogłoszeniu wyroku.

§. 1.

Ustanowienie Referentów.

Do ułożenia wyroku Przełożony sądu wyznaczy Referenta, a w nader ważnych i obszernych sprawach przyda mu Korreferenta.

§. 2.

Deputowany, który się trudnił Instrukcyą, nie może bydź nigdy Referentem lub Korreferentem; a nawet w licznieyszych kollegiach, nie może bydź nim oraz Decernent.

§. 3.

Obowiązki Referenta.

Referent bacznie odczyta akta, skoro mu przesłane zostaną, a przytém zważy: czyli przy instrukcyi wszędzie według przepisanego postępowano porządku, i czyli cały process do stanowczego zawyrokowania tak iak należy, iest przygotowany.

§. 4.

§. 4.

Skoro w téy mierze okaże się iakowa ieszcze niedokładność, powinien o niéy kollegio sumiennie i otwarcie donieść; to zaś, ieżeli przedstawioną sobie wątpliwość znaydzie uzasadnioną, nakaże natychmiast przez poprzedniczą rezolucyą, aby takowa była załatwioną i instrukcya uzupełnioną. Za tęż iednak rezolucyą ani należytości od wyroku, ani też inne iakowe koszta sądowe likwidowane bydź niemogą.

§. 5.

Jeżeli zaś względem instrukcyi nic nieznaydzie się do nadmienienia, Referent powiwinien w zgromadzonym sądzie główny przedmiot sprawy dokładnie przedstawić.

§. 6.

Przedstawienie to uskutecznia się pospolicie, i gdy nie iest mowa tylko o sprawie o prosty dług, lub o innéy sprawie summaryczněy, przez relacyą piśmienną.

§. 7.

O sposobie czynienia relacyi.

Zamiarem relacyi iest, opowiedzieć kollegio wiernie, iasno, dokładnie i w porządku naturalnym, zawarte w aktach twierdzenia Stron, wraz z przywiedzionemi na ich poparcie lub odbicie powodami; oraz okazać, które z nich są prawdziwe albo fałszywe, i wyprowadzić z takowych czynów rzetelne według prawa wnioski, przez to zaś, postawić kollegium w sposobności, aby całą sprawę obiąć mogło należycie; tudzież, aby każdy z iego członków zdanie swoie w sprawie gruntownie i z przekonaniem mógł oświadczyć.

Nim więc Referent przystąpi do ułożenia relacyi, powinien przez pilne odczytanie ak-

tów obeznać się dokładnie z całą ich osnową, postępowanie Instruenta ściśle roztrząsać, szczególniéy zaś ułożony przez niego po ukończoném Stron przesłuchaniu opis stanu sprawy (*statum causae*), czyli iest rzetelny, dokładny, zgodny z prawdziwym, iak się z akt wykazuie, rzeczy związkiem, bacznie rozpoznać, również stan sporu (*statum controversiae*) pod należytą wziąść rozwagę, a szczególniéy uważać: czyli iaki czyn, przez Stronę wniesiony, który iednak kollegium przez poprzednicze konkluzum iako mniéy znaczący odrzuciło, w postępie instrukcyi, po rozwiązanym dokładniéy całéy sprawy stósunku, do takiego przyszedł położenia, iż istotnie znakomity ma wpływ na rozstrzygnienie processu; w tym albowiem razie Referent takową okoliczność natychmiast i bez naymnieyszéy zwłoki doniesie kollegio, aby to według przepisu §. 4. raz ieszcze ią rozważywszy, dalsze w téy mierze wydało rozporządzenie.

Wtenczas dopiero, gdy Referent, roztrząsnąwszy sumiennie obecne położenie sprawy, nie znalazł nic istotnego do nadmienienia co do saméyże instrukcyi, przystąpi do wypracowania relacyi na piśmie.

W niéy umieścić powinien naprzód istotę czynów, (*speciem facti*), iak rzeczywiście w aktach się znayduie, i Strony iéy nie zaprzeczyły; nie należy iednak w niéy umieszczać żadnego, przez którąkolwiek bądź Stronę ieszcze zaprzeczonego czynu, albo ieżeli dla związku rzeczy, nie podobna było tego uniknąć, wyrazić trzeba troskliwie, że takowa okoliczność iest ieszcze sporną. Po czém Referent przedstawi kollegio punktami

w sporze pozostałe czyny, wyłuszczaiąc wiernie przywiedzione od Stron z tego względu okoliczności, osnowę dowodów i wszystko, cokolwiek było nadmienione przeciw ich dopuszczalności i dzielności; ieżeli zaś w sprawie idzie o kwestye prawne, wyraziistotnie, co Strony przywiodły na poparcie swych mniemań z praw albo ich podobieństwa, czyli anologii; poczém *votum* swoie wyraziwszy co do rozstrzygnienia sprawy, poprze ie należycie prawnemi powodami.

W takowych powodach czyli motywach, które także w przyszłym wyroku umieszczać należy, musi się zawsze znaydować na wstępie dokładne i zwięzłe opowiedzenie całego *factum*, według iego głównieyszych, i do sprawy należących okoliczności ubocznych, iak toż *factum* według zdania i przeświadczenia się Referenta, przez wyprowadzoną instrukcyą i przyięte dowody ustanowioném zostało. W zwyczaynych przypadkach z tak zwięzłego opowiedzenia *facti* wykaże się zaraz samo przez się rozstrzygnienie processu, a naówczas potrzeba tylko przytoczyć przepis prawa, którego przystósowanie do czynu uzasadni rozstrzygnienie. Kiedy iednak do wyprowadzenia decyzyi z założonego *factum* potrzebny iest dalszy wywód z praw i ich analogii, należy go krótko i zwięźle przyłączyć do *factum*. Zarzuty Stron przeciw rzetelności czynów od Referenta za dowiedzione przyiętych, uwagi onychże naprzeciw dopuszczeniu i dzielności dowodów, na których Referent zasadził swą powieść historyczną, i cokolwiekby ieszcze przegrywaiąca Strona chciała przywieśdź z prawa ku poparciu swych wniosków, to wszystko stanowi po-

wody wątpliwości, których przytoczeniem i odparciem relacya zakończa się. Dokładnieysze przepisy względem ułożenia relacyi, tudzież zachować się maiącego w téy mierze sposobu i porządku według natury rzeczy udzielone tu bydź niemogą; rozsądne albowiem zważenie właściwości każdéy szczególnéy sprawy musi samo z siebie podać bacznemu Referentowi sposób, iakim w téyże sprawie naybliżéy i naypewniéy oznaczonego wyżéy każdéy relacyi celu dopiąć może.

§. 8.

Co zachowywać należy w rozpoznawaniu czynów spornych.

Samo rozstrzygnienie sprawy zawisło albo od istotnéy prawdy zachodzących czynów, z których pretensye albo excepcye stron wynikaią, lub też od tego, iakie prawo zastósowaném bydź powinno, iak takowe ma bydź zrozumianém, albo tłumaczoném.

Dodatek §. 102. Gdy w sprawach między Stronami prywatnemi zachodzą przedmioty i kwestye prawne, na zasady organizacyi, albo administracyi kraiowéy, gospodarstwa kraiowego, policyi i przemysłu wpływ maiące, i wyraźnemi prawami nieoznaczone; sądy obowiązane są względem takowych przedmiotów i kwestyi prawnych przed wydaniem wyroku zażądać od Regencyi opinii, i do takowéy iako do zdania doradczego stósować się.

Dodatek §. 103. Jeżeli w rozpoczęciu i rozstrzygnieniu spraw przeciw instytutom woyskowym i osobom woyskowym potrzebne iest obiaśnienie względem gospodarstwa woyskowego lub innych stósunków służby woyskowéy dotyczących się; sądy obowiązane są złożyć w téy mierze Naczelnikowi sprawiedliwości rapport, w celu zniesienia się z Ministrem woyny.

Dodatek §. 104. W sprawach górniczych, w których idzie o okoliczności, do których wyiaśnienia i rozpoznania potrzebne są wia-

domości teoryczne i praktyczne nauki górniczéy, powinien do wydawania wyroków bydź przybranym Biegły, przez wydział górniczy Prowincyi na rekwizycyą sądu wyznaczyć się maiący.

§. 9.

Jeżeli idzie o rozpoznanie prawdy spornego czynu, może zayśdź potróyny przypadek; że albo tenże czyn według właściwego związku rzeczy do zupełnego przekonania wyiaśnionym, albo tylko do większego lub mnieyszego stopnia prawdy podobieństwa wykazanym został, albo że przez przyięcie dowodów nie można było doyśdź dokładnieyszego w téy mierze obiaśnienia, lecz sprawa zostaie w tém położeniu, w iakiém się znaydowała przed przyięciem dowodów.

§. 10.

1) Kiedy uważać należy czyn za zupełnie dowiedziony.

Do zupełnego przekonania wykazanym iest czyn, kiedy się nań znayduią dostateczne godne wiary, a między sobą bynaymniéy niesprzeczne dowody. Nie ścieśniaiąc zanadto granic sędziowskiego wymiarkowania, dadzą się tu tylko następuiące wymienić przypadki, w których czyn przyiąć wypada za zupełnie dowiedziony:

1) gdy iasna osnowa publicznego lub rekognoskowanego dokumentu prywatnego, daie dostateczne o rzeczy światło; a przeciw iego wiarogodności nic zarzuconém nie było, lub zarzuty okazały się mniéy znaczące, albo nieuzasadnione;
2) gdy przez trzymane od obu Stron karby spór może bydź załatwiony, a te przy konfrontacyi okazały się zgodnemi;

3) gdy dwóch lub więcéy godnych wiary świadków zeznaie o czynie z własnéy wiadomości w sposób niezawodny;

4) gdy będąca w sporze okoliczność tycze się przedmiotu, 50 talarów lub mniéy wynoszącego, albo gdy go według przepisanych w Tytule o sprawach bagatelnych zasad za tyle tylko wartuiący szacować wypada, a czyn zeznany był dokładnie choć przez iednego tylko nienagannego świadka;

5) gdy obiedwie Strony wyraźnie się oświadczyły, że zeznanie pewnego świadka ma rozstrzygnąć sprawę, a związek rzeczy przez takowe zeznanie został zupełnie wyiaśniony;

6) gdy urzędnik przysięgły w tyczących się iego urzędu bezpośrednie interessach daie obiaśnienie, a przeciw iego wiarogodności nie wzniecono, ani udowodniono żadnych zarzutów;

7) gdy przysięgły artysta lub znawca w rzeczach kunsztu iego lub professyi tyczących się, daie swą opinią, a nikt nic nie zarzucił przeciw przywiedzionym na iéy poparcie pobudkom, albo uczynione względem nich uwagi okazały się bezzasadnemi;

8) gdy Strony wybrały sobie drogę delacyi przysięgi, a deferowana lub odznaczona Stronie przeciwnéy przysięga została wykonaną, darowaną, lub przyiętą była za wypełnioną; albo gdy Strona wzbrania się iéy wykonać; wtenczas albowiem według rozmaito-

ści przypadków czyn sporem obięty za prawdziwy, albo fałszywy przyiąć należy;

9) gdy przez rewizyą naoczną prawdziwe rzeczy położenie zostało wyiaśnioném.

We wszelkich powyższych przypadkach czyn sporny osądzi się według położenia, w którém go exystuiące wystawiaią dowody, a w miarę tego ustanawiaią się w wyroku wypływaiące ztąd prawa i obowiązki.

§. 11.

2) Gdy czyn po części tylko iest dowiedzionym.

Do większego lub mnieyszego tylko prawdopodobności stopnia iest wykazany czyn, gdy albo

kilka przyiętych na to dowodów między sobą są w sprzeczności;

lub

gdy znayduiącym się i przyiętym dowodom na zupełnéy zbywa wiarogodności;

bądź

gdy czyn sporny nie mógł bydź zupełnie w całéy swéy rozciągłości dochodzonym.

§. 12.

O kollizyi kilku dowodów.

Między dowodami zdarzyć się mogą sprzeczności:

1) gdy kilka dokumentów maią różną i odstępuiącą od siebie osnowę;
2) gdy kilku świadków są między sobą w zeznaniach sprzeczni;
3) gdy zachodzi kollizya między złożonemi dokumentami a świadkami wysłuchanemi;
4) gdy kilku wspólne prawo lub wspólny obowiązek maiących wypełnią deferowane sobie, lub odznaczone przysięgi;

inni zaś wzbraniaią się ie wykonać, albo ie chcą odznaczyć Stronie przeciwnéy;

5) gdy w razie przedsięwziętéy rewizyi naocznéy sporządzony w téy mierze wywód słowny, a osnowa złożonych dokumentów lub nastąpionych zeznań świadków, pomiędzy sobą pogodzić się niedazą.

§. 13.

a) Niezgodność między dokumentami.

Gdy złożono kilka dokumentów, których osnowa iest niezgodną, nadewszystko ścisle doświadczać należy: czyli się prawdziwa między niemi znayduie sprzeczność; albo, czyli według myśli Interesentów, ieden dokument nie miał bydź przez drugi odmienionym; w tym albowiem razie pierwszy ostatniemu musi ustąpić. Podobnymże sposobem, gdy kilka dokumentów w iednym rodzaiu obok siebie ostać się nie mogą, a idzie o iednostronne, odwołaniu podległe oświadczenie, naówczas młodszy dokument otrzyma przed starszym pierwszeństwo.

§. 14.

Jeżeli zaś znaydzie się rzeczywista między dokumentami sprzeczność, a iéy źródło według przepisu Tytułu X. Rozdziału VII. §. 292. nie mogło bydź wynalezione, w tym razie, gdy dokument publiczny sprzeciwia się prywatnemu, ostatni musi pierwszemu ustąpić. Równymże sposobem, gdy dokument sądowy i publiczny zostaie w sprzeczności z innym podobnym, ale tylko zasądownie wystawionym, pierwszy ma pierwszeństwo przed ostatnim.

§. 15.

Gdy dokumenta równegoż rodzaiu nawzaiem się sobie sprzeciwiaią, Sędzia wyrokuiący z roztropnością rozważy: czyli ieden z nich nie iest z szczególnieyszą ułożony iaśnością i dokładnością, a sprzeczność według podobieństwa do prawdy tylko ztąd pochodzi, że w sporządzeniu drugiego dokumentu zaśpiesznie postępowano, że coś w nim opuszczono, albo dwóyznaczne wmieszano wyrazy; w tym albowiem przypadku pierwszemu szczególnieyszą dać należy wiarę.

§. 16.

b) Kollizya między świadkami.

Gdy kilku wysłuchanych świadków w swych zeznaniach są sprzeczni, a sprzeczność przepisanym w Tytule X. §. 207. 208. sposobem nie mogła bydź załatwioną; doświadczać należy: czyli sprzeciwiaiący się sobie świadkowie, według ich osobistych przymiotów i stósunków, w których ze Stronami zostaią, na równąż zasługuią wiarę. Jeżeli w téy mierze zachodzi różność, zeznania mnieyszéy wiary godnych świadków, bez względu na ich liczbę, muszą iśdź po zeznaniach świadków odrzucić się nie mogących. Skoro zaś różność takowa się nie znayduie, nie zważaiąc na liczbę świadków, ściśle rozpoznać należy: którzy z nich mieli naylepszą sposobność i powód, nabycia wiadomości o spornym czynie, a którzy podczas ich słuchania zaszłe okoliczności z szczególną dokładnością i zwięzłością opowiadali.

§. 17.

Lecz skoro i tym sposobem wynaleśdź nie można przewagi, wtenczas na liczbę świad-

ków wzgląd mieć należy, którą się oznaczy, czyli i od iakiéy Strony ma bydź ieszcze żądana przysięga.

§. 18.

c) Między dokumentami, a świadkami. Gdy między złożonemi dokumentami, a świadkami wysłuchanemi zachodzi sprzeczność, idzie nadewszystko o to: czyli świadkowie zaprzeczaią wiarogodności dokumentu, lub nie, albo czyli tylko iego osnowa od zeznania świadków odstępuie.

§. 19.

Jeżeli zeznaniami świadków zaprzeczoną iest wiarogodność dokumentu, nie zachodzi tu żadna właściwa sprzeczność; zważać tylko należy: iak dalece przywiedzione na osłabienie dokumentu czyny, według przepisu Tytułu X. Rozdziału VII. §. 394. są wyiaśnione. Gdy to nastąpiło, osłabienie onego, (zwłaszcza, gdy idzie o publiczny i sądowy dokument) wtenczas tylko może bydź uskutecznioném, gdy kilku odsuniętemi bydź nie mogących, zupełnie z sobą w zeznaniu zgodnych, a przekonywaiącemi znamionami dokładności popisuiących się świadków, zeznaią czyny, odeymuiące dokumentowi dzielność dowodu. Jeżeli na tém zbywa, zeznania świadków tyle tylko mogą skutkować, iż ieszcze przez którą z Stron konieczna przysięga wykonaną bydź musi.

§. 20.

Jeżeli z zeznań świadków można wnioskować co przeciwnego obmowie dokumentów, a sprzeczność przepisanym w dziesiątym Tytule §. 395. sposobem nie mogła bydź wyiaśnioną, tedy gdy dowód iest publicznym i sądowym dokumentem, ma zawsze pierwszeństwo przed zeznaniami świadków.

Jeżeli zaś zachodzi tylko kwestya, o publiczne, lecz zasądowe dokumenta, lub pisma prywatne, pod ów czas w rzeczach, od dawnego iuż czasu wydarzonych, albo gdzie idzie o nazwiska, liczbę, miarę, lub wagę, a ogólnie o okoliczności, łatwo z pamięci wyiść mogące, dokumentom dać należy pierwszeństwo. Prócz tego przypadku idzie o to: czyli świadkowie podali podobny do prawdy powód zachodzącéy sprzeczności. Jeżeli tak iest, a zeznania świadków tego są rodzaiu, że z siebie samych zupełne skutkuią przekonanie, w tym razie te ich zeznania maią przewagę; inaczéy zaś dokumenta zawsze decyduią, osobliwie, gdy do klassy publicznych, chociaż zasądowych należą.

§. 21.

d) W defe-rowaniu przysięgi.

Gdy sprzeczność wynika ztąd, że kilku wspólników sporu oświadczaią się z gotowością dopełnienia przysiąg deferowanych, albo referowanych; inni zaś wzbraniaią się przysięgać; albo chcą odbić przysięgę, przepisy Tytułu dziesiątego §. 293. i 275-278. zastósowane bydź powinny.

§. 22.

e) Przy rewizyach naocznych.

Gdy przy rewizyi naocznéy przedmiotu iakiego zachodzi różnica między sporządzonym względem okoliczności w iakich się go znalazło, protokułem, a osnową złożonych dokumentów, lub zeznaniami świadków; sprzeczność zaś takowa przez zaprowadzenie świadków na mieysce przedmiotu, według przepisów Tytułu X. §. 396. nie mogła bydź załatwioną; albo gdy się znayduią dokumenta sprzeczną maiące osnowę; uczynić należy różnicę: czyli w rozstrzygnieniu sprawy idzie o teraźnieysze rzeczy położenie, lub

o to, w iakim stanie znaydowała się w oznaczonym, a iuż upłynionym czasie. W pierwszym przypadku protokuł rewizyi ma zawsze pierwszeństwo, w ostatnim zaś więcéy waży wyprowadzony w téy mierze dowód, do oznaczonéy epoki czasu nayblizéy przystępuiący, zwłaszcza gdy może bydź wynaleziono, zkąd się wzięła nastąpiona poźniéy odmiana.

§. 23.

We wszystkich, tym sposobem wyszczególnionych kollizyach między dowodami, zostawuie się umiarkowaniu Sędziów wyrokuiących, iak dalece, ze względem na powyższe przepisy, czyn iaki za dowiedziony przyiąć, albo od iednéy ze Stron stanowczéy przysięgi żądać uznaią koniecznością; lub też sądzą, że wypada rzecz tę uważać w położeniu, iak gdyby żadnych nie złożono dowodów.

§. 24.

O niedostateczności dowodów. O przysiędze uzupełniaiącéy i oczyszczaiącéy, (*suppletorium* i *purgatorium*).

W wyrażonym §. 11. drugim przypadku głównym, gdy exystuiącym dowodom zbywa na zupełnéy wiarogodności, zostawuie się umiarkowaniu Sędziów wyrokuiących: aby po ścisłém rozpoznaniu dowodów, ustanowili: czyli ma bydź wykonaną przysięga uzupełniaiąca, lub *oczyszczaiąca;* przyczém szczególniéy wzgląd mieć należy na przychodzące w pomoc téy, lub drugiéy Stronie prezumpcye; niemniéy na to, które Strony przy instrukcyi przez dokładne i ścisłe wymienienie związku rzeczy osobliwsze ziednały sobie zaufanie; lub które przez zatrzymanie prawdy, albo sprzeczności, bądź przez to zaszkodziły wiarogodności swych zeznań, iż

pewne ich twierdzenia okazały się fałszywemi, albo że też Strony przeświadczone zostały o złośliwe zapieranie się.

Przytém rzecz z siebie widoczna, że gdy Strona w myśl następnego Tytułu dwudziestego trzeciego, §. 52 liczb. 5. uznaną została za niezdolną do wykonania konieczney przysięgi, ta włożoną bydź ma na iéy Przeciwnika. Równymże sposobem, gdy Żydzi są w sporze z Chrześcianami, od ostatnich szczególniéy żądać należy przysięgi, ieżeli się przeważaiące nie znaydą powody, dla którychby Żydowi większą niż Chrześcianinowi dać wypadało wiarę. Skoroby zaś zbywać miało na innych powodach, dla którychby Sędziowie mogli się zdecydować: iaką Stronę wypada przypuścić do przysięgi, zważać należy na to: czyli iedna z nich mogłaby przysiądz tylko *de veritate*, druga zaś tylko *de ignorantia*, a w tym razie pierwszą szczególniéy do przysięgi przypuścić należy.

Dodatek §. 105. Uczyniona w tymże Paragrafie pomiędzy Żydami a Chrześcianami różnica nadal iuż mieysca niema. (Patrz Tyt. X. §. 230. Dodat. §. 88.).

§. 25.

Osoby, które według Tytułu X. §. 227. nie mogą przysięgać na świadectwo, nie mogą także bydź przypuszczone do przysięgi *uzupełnienia*, albo *oczyszczenia*. Wszelakoż zbiega, (dezertera), który otrzymał przebaczenie, z powodu ubliżenia swym obowiązkom, nie można uważać za niezdolnego wykonania konieczney przysięgi w iego sprawach prywatnych.

Z resztą oznaczyły prawa, w iakich zdarzeniach żąda się zupełnego dowodu, a uzu-

pełnienie onego przez przysięgę nie iest dopuszczoném. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IV. §. 50. Tyt. XVI. §. 106. i następne).

§. 26.

Według równychże, iak w okoliczności §. 24. zasad postępować należy, gdy w trzecim §. 11. oznaczonym przypadku głównym, faktum sporne niezupełnie, albo nie w całém swém obięciu może bydź wyiaśnione; szczególniéy zaś wtenczas, gdy względem oznaczyć się tylko maiącéy ilości, lub summy, albo ubocznéy okoliczności, zachodzi wątpliwość, żądać ieszcze należy koniecznéy przysięgi od tego, kto swe podania względnie innych głównych albo ubocznych punktów wywiódł za prawdziwe.

§. 27.

3) Gdy przez przyięty dowód nic się nie wykazało.

Jezeli się okaże, że instrukcya względem dowodu była wcale bezskuteczną, a sprawa w témże została położeniu, w iakiém była przed przyięciem onego, Strona, która za sobą ma prezumpcye prawne, pomyślny zyskuie wyrok.

§. 28.

Jeżeli zaś nie znaydą się żadne inne prezumpcye prawne, natenczas zastósuie się ta zasada: że względem żadnego czynu ani żadnéy odmiany domysł nie ma mieysca; gdy zatém iakowy przedmiot skargi, lub zarzut polega tylko na zaprzeczoném *factum*, a na to nie można złożyc dowodu, ani szczególne prezumpcye prawne nie zachodzą, takowy punkt skargi, lub zarzut musi bydź odrzucony.

Dodatek §. 106. Niemożna więc też domniemać się, że kto był żonaty, i że dzieci spłodził; a Sędzia, skoro szczególne nie zacho-

dzą okoliczności, które takowe domniemanie usprawiedliwiaią, ani prawa ani też obowiązku niema, dochodzenia tego z urzędu.

§. 29.

Przypadki, w których ma mieysce podział przedmiotu sporu (*obiecti litis*).

Gdyby nakoniec wydarzył się przypadek nie łatwo spodziewany, iżby zachodziła w dowodach sprzeczność, rozwiązaną bydź niemogąca, a mimo danych w téy mierze przepisów nie znaydowało się przekonywaiącego dowodu, dla któregoby Strona iedna przed drugą przypuszczoną bydź mogła do koniecznéy przysięgi; wolno Sędziom wyrokuiącym przedmiot sporu według słusznego podzielić stósunku, ieżeli Strony nakłonione bydź niemogą do dobrowolnéy ugody, którą im w takowych przypadkach iak naytroskliwiéy polecać należy. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 379-382.).

§. 30.

Podział zatém takowy wtenczas tylko właściwie ma mieysce, gdy przedmiot sporny z powodów prawnych w dotychczasowym stanie swoim zostać nie może, lecz niezawodnie musi bydź z nim przedsięwzięta odmiana, a Sędzia żadnych niewidzi przeważaiących pobudek, dla czegoby między kilką osobami, równe z tego względu domysły prawne za sobą maiącemi, miał go przyznawać iednéy lub drugiéy, z wyłączeniem innych.

§. 31.

Co zachować należy w przystósowaniu praw, lub

We wszelkich przypadkach, gdy rozstrzygnienie processu zawisło od czynów sporem obiętych, takowe nastąpić musi na zasadzie dowodów, według przepisów powyższych roztrząsanemi bydź maiących, a to większością głosów całego kollegium. Toż samo ma mieysce w drugim przypadku w §. 8.

wymienionym, gdy idzie o to: według iakiego prawa spór ma bydź rozstrzygnięty, i iak toż prawo do zachodzących przystósować należy czynów.

§. 32.

w ich tłumaczeniu. Gdy zaś idzie o myśl właściwą rzeczywiście exystuiącego prawa, które zdaie się, że może bydź do ninieyszego przypadku zastósowane, lecz takowa myśl większością głosów kollegii iest uważana za ciemną i wątpliwą, w téy mierze do Kommissyi prawodawczéy zapytanie uczynić należy (Pow. Pr. Kr. Wstęp §. 50-54.).

§. 33.

Tym końcem zamilczawszy nazwiska Stron i pominąwszy wszelkie czyny, wymienić należy tylko ciemném bydź wydaiące się prawo, a w rapporcie wyłuszczyć trzeba rozmaite tłumaczenia sposoby, w których członki sądu zgodzić się nie mogły, z wyrażeniem w krótkości powodów, iakie każda część składu sądu na poparcie swego zdania przywiodła. Na ostatku wyrazi się zdanie większości kollegii względem tychże rozmaitych tłumaczenia prawa sposobów.

§. 34.

Takowe zapytanie ułożywszy Referent, poda ie kollegio do zatwierdzenia; nie potrzeba zaś na to przybrania Stron, lub ich assystentów prawnych. Ztém wszystkiem po ogłoszeniu wyroku, nie należy odmawiać Stronom odpisu zapytania, aby w każdym razie mogły się bronić prawnie przeciw iego osnowie w dalszych instancyach, które dla nich są otwarte.

§. 35.

§. 35.

Toż zapytanie przesyła się przy raporcie Kommissyi prawodawczéy, a zaszłe na nie konkluzum wzięte będzie za zasadę rozstrzygnienia sprawy, co do téy instancyi.

§. 36.

W samym wyroku załatwić potrzeba nasamprzód zachodzące w sprawie kwestye poprzednicze i preiudycyalne, do których także należą punkta incydentalne, a przy każdym z nich załączyć zasady decyzyi; po czém przeydzie się do decyzyi głównéy sprawy, a ieżeli i ta także z kilku składa się punktów, każdy z nich osobno rozwiązany bydź powinien z przyłączeniem zaraz usprawiedliwiaiących powodów.

§. 37.

Nietylko w processach dzierzawnych i rachunkowych, ale nadto we wszelkich innych tym podobnych przypadkach, zwłaszcza gdy wiele pretensyi i kontrapretensyi było w sporze, przy podziale między sukcessorami, kompaniami i t. d.; po odsądzeniu wszelkich szczególnych artykułów, obliczy się za przybraniem, ieżeli potrzeba Kalkulatora, *saldo*, to iest: wiele Strona drugiéy ma wypłacić, albo zarachować.

§. 38.

Kollegia i Sędziowie wyrok układaiący powinni troskliwą mieć na to uwagę, aby rzeczywiste sprawy rozstrzygnienie, i powody onego, były iasno od siebie rozróżnione, i nic, cokolwiek należy do pierwszego, nie było mieszane w ostatnich, ani na odwrót; same tylko albowiem rozstrzygnienia powody, czyli motywa, nigdy stanowić nie maią mocy i dzielności wyroku.

§. 39.

Jeżeli ieszcze wypada któréykolwiek Stronie wykonać przysięgę, albo dopełnić i uskutecznić cośkolwiek, tylko iednostronnie (na czém iednak polega zarazem rozsądzenie sprawy), wyrok musi bydź do obudwóch wymierzony przypadków, to iest: gdy przysięga będzie wykonaną, albo zalecenie dopełnione, lub na przypadek, gdyby to nastąpić nie miało.

§. 40.

Jeżeli tak zasada iako i ilość pretensyi są w sporze, a względem ilości odbyła się także instrukcya; tedy, chociażby zasada pretensyi była odrzuconą, a zatém całkowite iéy uchylenie wyrzeczoném zostało, potrzeba iednak ustanowić oraz ilość, należącą się skarzącemu, gdyby zasada pretensyi w następuiących instancyach była uznana za sprawiedliwą. Skoro iednak Instruent czynność swą nieprzyzwoicie do takowych wymierzył punktów, które według przepisu Ordynacyi Processowéy nie maią bydź pociągane do instrukcyi, wolno wyrokuiącemu Sędziemu ie pominąć, tak iżby po rozstrzygniętéy prawodzielnie kwestyi preiudycyalnéy w przypadku potrzeby, ieszcze osobny wyrok był wydany.

§. 41.

Także co do kosztów, oraz wynagrodzenia i kar pieniężnych, iakie która z Stron z powodu zrządzonéy bezużytecznie przewłoki, ma zapłacić Przeciwnikowi albo do kassy kar sądowych, w wyroku co potrzeba, ustanowić należy.

§. 42.

W układaniu wyroków i zasad decyzyi kollegia i Referenci powinni się starać ile możności o iasność i precyzyą, tudzież o naturalny i powszechnie zrozumiały sposób pisania, iżby względem myśli wyroku nie wynikły spory; przedmiot każdego punktu, i cokolwiek w tym względzie było zadecydowano, musi bydź wyrażone w zupełności, a nietylko sposobem odwoływania się do akt i przeszłych dekretów; tudzież iżby sameż Strony mogły poznać i obiąć, co właściwie iest przyznano iednéy i dlaczego, a czemu druga od swych pretensyi odsądzoną została.

§. 43.

Lubo wyrokiem cały process we wszelkich swych przedmiotach stanowczo *(definitive)*, musi bydź rozstrzygnięty, wszelakoż nietylko oznaczone następnie względem oddzielnych processu rodzaiów wyiątki, ale nadto ogólne przepisy w Tytule V. §. 28. i Tyt. X. §. 60. i następ. zachowuią się w swéy mocy, tak, że gdy w sprawie idzie o kwestye prejudycyalne, od których rozstrzygnienia główna sprawa zależy; tudzież gdy pewna część pretensyi, lub uczyniony przeciw niéy zarzut nie są usposobione do wyłuszczenia, według urządzeń oddzielnego rodzaiu processów, a tego nie możnaby dogodnie połączyć z głównym processem, bez zamieszania i prawdopodobnie bez nieużytecznéy przewłoki, w tym razie wolno odprawuiącemu instrukcyą Sędziemu, takowe punkta oddzielić od innych, i odesłać ie do wyłuszczenia w osobnym processie, ieżeliby po rozstrzygnieniu głównéy sprawy ieszcze było tego potrzeba. Naówczas do takowego przy

instrukcyi uczynionego rozporządzenia zapadaiący po niéy wyrok stósować się powinien.

Gdy więc *n. p* zachodzi spór o kwestyą preiudycyalną: czyli kto obowiązany iest składać rachunek, lub nie? Sędzia względem tego tylko zawyrokuie, samo zaś złożenie rachunków i spór względem ich rzetelności, do oddzielnéy odeśle rozprawy. Gdy kto, iako sukcessor żąda wydania sobie pozostałości, a prawo dziedzictwa iest mu zaprzeczone, wyrok tylko względem tegoż prawa nastąpi; dochodzenie zaś i ustanowienie wydać się maiącéy pozostałości należy do oddzielnego processu. Gdy naprzeciw zaskarzonemu długowi biernemu *(passivum)* sukcessor właściwego dłużnika między innemi zarzutami zasłania się dobrodzieystwem Prawa co do inwentarza; wyrokować tylko należy względem rzetelności samegoż długu i pretensyi, i iak dalece Oskarzony może użyć takowego dobrodzieystwa? wyłuszczenie zaś kwestyi: czyli pozostały maiątek do zapłacenia zaskarzonéy summy iest dostateczny, lub nie? do oddzielnego dochodzenia odłożyć i t. d.

§. 44.

Publikacya wyroków. Ułożone, iak należy, sposobem powyższym wyroki podpisuią się przez przytomnych członków kollegii, poczém ogłaszaią się Stronom lub ich pełnomocnikom.

§. 45.

Postępowanie przy takowéy publikacyi zależy od tego: czyli Strony były opatrzone w ciągu instrukcyi prawnemi assystentami lub pełnomocnikami, albo nie.

§. 46.

Jeżeli Strony pilnowały instrukcyi za przybraniem Kommissarzy sprawiedliwości, iako assystentów lub pełnomocników, wyrok ogłosi się tymże ostatnim na naybliższym dniu sądowym po iego wygotowaniu; a że to nastąpiło, wyrazi się poniżéy oryginału.

§. 47.

Nie potrzeba na to oddzielnego zapozwu assystentów albo pełnomocników, lecz Kommissarze sprawiedliwości maią obowiązek w każdym dniu zgromadzenia się kollegii, o pewnéy godzinie, raz nazawsze oznaczonéy, schodzić się w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, i oczekiwać: czyli w prowadzonych przez nich processach nie nastąpi wyroku iakiego publikacya.

§. 48.

Kancellarya o to starać się powinna, aby każdego wyroku w dniu sądowym ogłoszonego, wyrażonym w nim poniżéy assystentom lub pełnomocnikom natychmiast, a naypóźniéy przed upłynieniem dnia trzeciego była przesłana kopia dla przeyrzenia go i rozmówienia się ze Stroną, (dla któréy wreszcie wyrażona w §. 58. kopia również iak nayprędzéy wygotowaną bydź powinna). Czas, w którym Kommissarz sprawiedliwości odebrał należące do niego kopie, musi bydź sumiennie wyrażony przez Inspektora kancellaryi na oryginale.

§. 49.

Assystenci i pełnomocnicy są w obowiązku przesłaną sobie kopią udzielić swéy Stronie bez naymnieyszéy straty czasu, żądaiąc od niéy oświadczenia się, według przepisu następuiącego Tytułu, względem założyć się

przeciw wyrokowi mogącego środka prawnego.

§. 50.

Jeżeli Strony przy instrukcyi sprawy nie użyły żadnego z przypuszczonych przy kollegium do praktyki processowéy Kommissarzy sądowych, lecz na niéy osobiście, albo przez innych dopuszczonych pełnomocników, bez takowych assystentów prawnych stawały, tedy o to idzie: czyli takowe Strony albo ich pełnomocnicy w mieyscu, gdzie sąd urzędowanie swe odbywa, mieszkaią, lub nie.

§. 51.

W pierwszym przypadku, zapozywaią się też Strony do publikacyi wyroku na naybliższy po napisaniu onego i podpisaniu, dzień sądowy, a to przez dekret, nie osobno na piśmie wydać, lecz tylko okazać się im maiący.

§. 52.

Na takowym terminie ogłosi im przeszły Instruent wyrok, po czém im oświadczy, iakie z tego względu są dla nich otwarte środki prawne i wysłucha ie, czyli myślą ich użyć albo nie.

§. 53.

Jeżeli Strona czyni zastanowienie w téy mierze i zaraz się nie oświadcza, chcąc wprzody wziąć rzecz na rozwagę; Deputowany odbywaiący publikacyą, oznaczy iéy i oznaymi naybliższy dzień sądowy, po upłynieniu dziesięciodniowego czasu do appellacyi, iako termin, na którym w zwyczayném mieyscu sądu zgłosić i oświadczyć się musi: czyli appellować chce, albo nie; należy iéy przytém wyraźnie oświadczyć: iż gdyby za-

niedbała zgłosić się, sąd uważać będzie, że na wyroku przestaie.

§. 54.

Względem opisanego w §. 52. i 53. toku publikacyi, Deputowany sądu porządny spisze protokuł. Wszelakoż nie potrzeba na to oddzielnego protokulisty.

§. 55.

Strony, które w mieyscu urzędowania sądu nie mieszkaią, chociażby stawały do instrukcyi bez przybrania obeznanego z prawem assystenta, lub pełnomocnika, przy końcu iéy maią bydź zniewolone, aby z pomiędzy znayduiących się w mieyscu Kommissarzy sprawiedliwośai wybrały sobie pełnomocnika i o nim doniosły, iżby mu w czasie wyrok był ogłoszony, i aby takowy potém Stronie nieprzytomnéy kommunikował. Wtenczas przepisy §. 46. — 49. względem publikacyi wyroku, i co do niéy należy, maią mieysce.

§. 56.

Chociażby zaś w tym przypadku z iakieykolwiek przyczyny przepisane ustanowienie takowego pełnomocnika nie nastąpiło, to iednak nieprzytomnéy Stronie wyznaczyć trzeba z urzędu pełnomocnika z grona ustanowionych przy sądzie Kommissarzy sprawiedliwości, któremu wyrok ogłasza się, a który względnie oznaymienia o tém Stronie, przepis §. 49. zachować powinien.

§. 57.

Zresztą rozumie się samo przez się, że we wszelkich przypadkach data publikacyi na zostawionym przy aktach exemplarzu wyroku zareiestrowaną bydź musi.

§. 58.

Wygotowanie wyroków.

Wszelkie wyroki i rezolucye, względem doszłych do processu praw Stron cośkolwiek stanowiącego w sobie zawieraiące, dla każdéy z nich (oprócz wyrażonéy w §. 48. tymczasowéy kopii z kancellaryi) powinny bydź wydane w formie wierzytelnéy, pod pieczęcią kollegii.

Dodatek §. 107. Kiedy przeciw Officerowi w sprawie o dług prawomocny zapadł wyrok, zawsze o iego wypadku uwiadomić należy Dowódzcę pułku, w którym zaskarzony Officer iest umieszczony, bez udzielenia mu iednak odpisu wyroku.

TYTUŁ CZTERNASTY.

O appellacyach i iak w ich instrukcyi postępować należy.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

W iakich przypadkach dozwolona iest appellacya, i o iéy skutku.

§. 1.

O deklaracyach, czyli obiaśnieniach.

Gdy w publikowanym wyroku pierwszéy instancyi zdarzyła się iakażkolwiek omyłka co do słów, nazwisk, lub liczb, albo gdy w nim coś ciemno i dwóyznacznie zdaie się bydź wyrażono, nie potrzeba z tego względu appellacyi; lecz Strona, lub iéy assystent prawny, postrzegłszy takową omyłkę, powinni donieść o niéy przyzwoicie kollegio przez

notę; to zaś na uczynioną w téy mierze przez zwyczaynego Decernenta w przytomności Referenta relacyą, znalazłszy doniesienie rzetelném, każe poprawić omyłkę i wyrazi to tak na znayduiącym się w aktach oryginale, iako też na kopii wyroku Stronom przesłanéy, albo wyda potrzebną w téy mierze na piśmie deklaracyą, i Stronie przeciwnéy o niéy oznaymi; w razie przeciwnym zaś tego, kto się deklaracyi wyroku domagał, obiaśni przez wyrażoną tylko na nocie i okazaną mu rezolucyą, któréy formalne w sposobie expedycyi wygotowanie nie iest potrzebném.

§. 2.

O appellacyach.

Jeżeli zaś w wyroku cośkolwiek ustanowiono, téy lub drugiéy Stronie szkodę przynoszącego, gdy albo iest oddalona z swą pretensyą, lub skazana na zapłacenie albo dopełnienie czego; bądź gdy Stronie przeciwnéy iest przyznane pewne prawo; wolno takowéy Stronie założyć przeciw niemu appellacyą, czyli odwołać się do drugiego wyroku.

§. 3.

Przypadki, w których appellacya może bydź dopuszczoną, lub nie.

Takowy środek prawny iest pospolicie we wszystkich przypadkach dozwolony; wyiąwszy następuiące:

1) Sprawy drobne, czyli bagatelne, gdy przedmiot appellacyi trzydzieści tylko Talarów, lub mniéy wynosi; ieżeli mianowicie pierwsza instancya była w sądzie wyższym. W oznaczeniu iednak takowych summ, idzie tylko o ilość pretensyi kapitalnéy, czyli głównéy, a w obrachowaniu summ pod appellacyą przychodzących, nie ma się

uważać na prowizyą, lub koszta; chybaby sporem obięta prowizya wynosiła połowę zaskarzonego kapitału, w tym przypadku albowiem, celem oznaczenia przychodzącéy pod appellacyą summy, zarachuie się ią do kapitału, albo gdyby process miał tylko za przedmiot prowizyą, ponieważ w tym razie idzie o to, czyli sporem obięta summa prowizyi przenosi z siebie saméy kwotę trzydziestu Talarów lub nie. Gdy kilka artykułów iest w sporze, a odwołano się od zapadłego względem nich wyroku, nie idzie o to, czyli każdy artykuł z siebie samego, lecz tylko: czyli wszystkie do Appellatoryum ściągnąć się maiące artykuły razem wzięte, wynoszą przepisaną summę trzydziestu Talarów. Jeżeli pretensya sporna składa się ze złota, sztuka pięciu Talarów rachuie się po $5\frac{1}{4}$ Talara, a dukat po trzy Talary. Na różnicę zaś między monetą grubą a zdawkową, nigdy się nie ma względu.

Dodatek §. 108. Prawny środek appellacyi wtenczas mieysca nie ma:

1) gdy pierwsza instancya była w sądzie wyższym, a przedmiot appellacyi tylko pięćdziesiąt Talarów lub mniéy wynosi;
2) gdy instancya pierwsza toczyła się w sądzie niższym, a przedmiot appellacyi nie wynosi więcéy iak dwadzieścia Talarów.

Dodatek §. 109. W obrachowaniu potrzebnéy do appellacyi summy, zachowuią się wprawdzie zasady w §. 3. Nro. 1. ninieyszego Tytułu przepisane; ieżeli iednak w iakowéy sprawie kilka preten-

syi było w sporze, natenczas należy uczynić różnicę, czyli takowe z iednego tylko interessu głównego, lub z kilku rozmaitych interessów wzięły swóy początek. W razie pierwszym środek prawny ma mieysce, skoro tylko wszystkie, w instancyi appellacyinéy wnieść się maiące punkta razem wzięte przepisaną wynoszą summę; w ostatnim zaś przypadku uważać należy na przedmiot każdego w szczególności punktu, a dopuszczalność środka prawnego oznacza się podług iego wartości.

2) Gdy Strona z powodu samych kosztów mniema się bydź wyrokiem uciążoną; appellacya tyle tylko ma mieysce, ile kwota takowych kosztów, na które Strona skazana, lub z któremi odsuniętą została, przenosi summę 30. Talarów. Jeżeli zaś zażalenie ściąga się iedynie do ustanowienia kosztów, gdy to są koszta sądowe, appellacya w żadnym przypadku nie ma mieysca, co do zasądowych zaś tyle tylko, ile summa, którą według twierdzenia Strony, koszta za wysoko, lub za nisko oznaczone zostały, przenosi trzydzieści Talarów. Zresztą rzecz z siebie widoczna, że we wszelkich przypadkach, w których nie dozwala się Stronom, względnie kosztów żadnéy formalnéy appellacyi, otwarty iest dla nich rekurs do przełożonéy Magistratury drogą samego tylko zażalenia.

Dodatek §. 110. Przez władzę przełożoną rozumie się tu ta władza, do któréy gdyby appellacya była dopuszczalną, zawyrokowanieby było należało.

3) Jeżeli Sędzia którąkolwiek Stronę skazał na karę pieniężną lub więzienia, iaką ninieysza Ordynacya Processowa oznacza, ma bydź wolno téyże Stronie, przez uczynione do sądu instrukcyą prowadzącego podanie, dopraszać się o zmnieyszenie lub ulżenie kary, przywiódłszy krótko, mówiące za nią powody. Naówczas sąd powinien rozważyć iéy prośbę; a ieżeli obrona, lub przywiedzione uniewinienia znaydą się sprawiedliwe, nakaże natychmiast uchylenie, albo zmnieyszenie kary; skoro zaś prośbę uzna bydź nieprzyzwoitą, a ilość kary wynosi tylko pięć Talarów lub mniéy, Sędzia wyda stósowną Supplikantowi rezolucyą; względem kar zaś większéy wagi, takowe przełożenie wraz z aktami bez dalszego postępowania odeśle do kollegium, któreby wyrokować musiało, gdyby formalna instancya mieysce miała. To zaś rzecz dokładnie rozpoznawszy, ustanowi przez prostą rezolucyą, co z prawa wypadnie. Potrzeba iednak, aby takowe o złagodzenie kar prośby zanoszone były w cztery tygodnie po publikacyi wyroku.

4) Gdy Strona z powodu złośliwego zapierania się, lub zeznawania z umysłu nieprawdy, na przepisaną w Tytule XXIII. §. 52. licz. 8. karę niezdolności wykonania koniecznéy przysięgi skazaną została, a w sprawie głównéy nie chce appellować, ani iśdź do rewizyi, tedy przeciw takowemu względnie kary wyrokowi otwarty iest dla niéy

formalny środek prawny dalszéy obrony; a z instrukcyą w téy mierze postąpi się iak w indagacyach fiskalnych.

5) Od punktów incydentalnych instrukcyi sprawy tyczących się, a zarazem wyrokiem rozstrzygniętych, można appellować w tenczas tylko, gdy się zaskarza oraz wypływaiący z takowego rozstrzygnienia wyrok w sprawie głównéy.

§. 4. *a.*

Zresztą iak dalece może mieć mieysce appellacya, lub nie, w sprawach o injurye, dzierzawnych, służbowych, granicznych, aresztowych, niemniéy względem żądanego kosztów zakładu, w processie prowokacyinym; względem poszukiwanego na wieczną rzeczy pamiątkę wysłuchania świadków, lub żądanego indultu; oraz gdy komu przysądzoną zosała wyrokiem nieruchomość subhastowana, albo otworzony nad maiątkiem konkurs; gdy w odłączeniu lennictwa od dziedzictwa było ustanowione *interemisticum*; gdy sukcessor *in contumaciam* uznany został za utracaiącego dobrodzieystwo prawne inwentarza: — czyli w tych i tym podobnych przypadkach można od zapadłych wyroków appellować, lub nie, udzielone są niżéy dokładne przepisy w poświęconych osobno tym materyom Tytułach.

Dodatek §. III. Sędziemu służy prawo w przypadkach, w ktorychby appellacya stósownie do przedmiotu była dopuszczalną, stronę odwołuiącą się iednak z nią oddalić, kiedy zapadły w sprawie wyrok żadnéy nie podlega wątpliwości, a appellacya oczywiście tylko dla zrządzenia zwłoki założoną została.

§. 4. *b.*

Rekurs względem odrzuconéy appellacyi.

Gdy Sędzia pierwszéy instancyi wniesioną do niego appellacyą iako niedopuszczalną odrzucił, otwarty iest dla appelluiącego w téy mierze rekurs do władzy temuż Sędziemu bezpośrednio przełożonéy, która naówczas przytoczoną względem odrzucenia przyczynę, po zażądaniu nawet, ieżeli potrzeba, aktów pierwszéy instancyi, dokładnie rozpoznać, i co potrzeba, przez rezolucyą, przeciw któréy żaden iuż dalszy środek prawny mieysca nie ma, ustanowić powinna. Jeżeli zaś Strona, która się do appellacyi zgłosiła była, na wydanéy iéy względem odrzucenia rezolucyi zaprzestała, i z otwartego dla niéy w téy mierze rekursu w ciągu czterech tygodni nie korzystała, w takim razie zapadły wyrok staie się prawomocnym, i późniéy żaden iuż przeciw niemu rekurs mieysca nie ma.

O skutku appellacyi uwalniaiącym i zawieszaiącym (*effectu devolutivo et suspensivo*).

§. 5.

We wszelkich przypadkach, gdzie appellacya iest dopuszczoną, wykonanie wyroku musi bydź zawieszone.

§. 6.

Są iednak od tego prawidła następuiące wyiątki:

1) Gdy kto przez wyrok osądzony został na dawanie drugiemu alimentów; naówczas albowiem przyznane alimenta muszą bydź dawane mimo appellacyi, a to od dnia zaniesionéy skargi.

Dodatek §. 112. W tenczas nawet, chociażby wyrok pierwszy, płacenie alimentów nakazuiący, wyrokiem appellacyinym był odmieniony, alimenta ie-

dnak, w pierwszéy instancyi ustanowione, dopóty płacone bydź muszą, dopóki zaskarzony prawodzielnie od nich nie został uwolnionym.

2) Gdy iest w przewłoce niebezpieczeństwo, tak, iż się okazuie z troskliwego okoliczności rozważenia, że przez dłuższą w exekucyi przewłokę, Stronie przeciw któréy appellowano, mogłaby się stać ważna i nienagrodzona szkoda.

Dodatek §. 113. Do tego należy przypadek, kiedy w sprawach między państwem a czeladzią, pierwszemu przyznaném zostało prawo do odprawienia drugiéy. W takim razie w instrukcyi instancyi appellacyinéy zarazem dochodzić należy ilości wynagrodzenia, iakiegoby czeladź w tenczas żądać mogła, gdy państwo z twierdzoném przezeń prawem do iéy odprawienia prawodzielnie miało bydź oddaloném. Przeciwnie zaś appellacya zupełny ma skutek, kiedy czeladź na dalszą służbę została osądzoną.

§. 7.

Gdy więc w tym ostatnim razie Strona zaappellowana nalega o exekucyą, Przeciwnik mimo zaniesioną appellacyą musi zadosyć uczynić wyrokowi, albo sporem obiętą summę lub rzecz złożyć do depozytu sądowego, bądź względnie przyszłego uskutecznienia wyroku, (gdyby był w dalszych instancyach zatwierdzonym), dostateczne stawić bezpieczeństwo, za które iednak w tym przypadku kaucya tylko pod przysięgą, uważać się nie powinna.

§. 8.

Jeżeli Appelluiący utrzymuie z znakomitych na pozór przyczyn, że z uskutecznienia

wyroku czeka go znaczna szkoda, niemniéy, że widzi dla siebie niebezpieczeństwo, iż nie będzie mógł zyskać iéy wynagrodzenia od Strony Zaappellowanéy, gdyby wyrok miał bydź odmieniony w następuiących instancyach; Sędzia na osobnym, mimo postępowania appellacyinego, iak naybliżéy oznaczonym terminie, wysłucha względnie siebie obiedwie Strony, a naówczas przez rezolucyą postanowi: czyli i iak dalece ma się przystąpić do exekucyi; bądź w całéy rozciągłości wyroku, lub pod pewnemi przyzwoitemi, niebezpieczeństwu szkody, albo stracie zagradzaiącemi środkami, bądź Stronę przeciwną znagli nadewszystko do stawienia kaucyi, bądź appellacyi przyzna zupełną dzielność. Ztémwszystkiém takowa rezolucya, ma tylko tymczasową ważność, aż do nastąpić maiacego w drugiéy instancyi wyroku. Dla dokładnieyszego oznaczenia, iak Sędzia w takich przypadkach ma postępować, stanowi się tu ieszcze:

1) Że całkowite wyzucie z rzeczywistéy possessyi w ciągu appellacyi, pospolicie nie ma mieysca; chybaby szło o prawo, którego dalsze przez Przeciwnika używanie, Stronę zaappellowaną nienagrodzonych szkód by nabawiło;
2) Że gdyby szkoda, któréy się obawia Appelluiący, z wykonania w ciągu appellacyi pierwszego wyroku, przy zapadłéy w dalszym ciągu na korzyść iego zmianie, nie mogła bydź z dostateczną pewnością według wartości pieniężnéy oszacowana, w tym razie podobnież exekucya mieysca mieć nie może.

3) Że

3) Że z drugiéy Strony, skoro może nastąpić takowe na wartość pieniężną oszacowanie, do żądania Strony zaappellowanéy przychylić się należy, gdy takową summę pieniężną w gotowiźnie składaiąc, nalega o exekucyą.

§. 9.

Czyli i ile w sprawach wexlowych, o iasny dług, o dzierzawę, służbę, lub robociznę, w sprawach granicznych, possessoryinych i aresztowych, niemniéy przeciw wyrokom względem poszukiwanego dobrodzieystwa prawa indultu, kompetencyi, lub odstąpienia dóbr; gdy dopiero w exekucyi wystawiony a z siebie samego dopuszczalny zarzut iest odrzucony iako bezzasadny, albo gdy kto przez wyrok uznany został za marnotrawcę, lub opiekunem ustanowiony, bądź od opieki oddalonym, ile w takowych przypadkach pomimo apellacyi przystąpić należy do wykonania wyroku; częścią w ściągaiących się do tych materyi poniżéy osobnych Tytułach, częścią w Ordynacyi opiekuńczéy zawarte są potrzebne przepisy.

§. 10.

Skuteczność apellacyi, gdy względem kilku punktów zaszła decyzya, a od niektórych tylko apellowano.

Gdy w wyroku iest rozstrzygniętych kilka punktów oddzielnych, a tylko od niektórych appellowano; wyrok względem reszty musi bydź przywiedziony do exekucyi. Toż samo ma mieysce, gdy iedna tylko pretensya iest wprawdzie obięta processem, lecz Oskarżony iednę iéy część przyznał zaraz od początku bez zastrzeżenia, lub appellacyą przeciw iednéy tylko wymierza części, a co do reszty wyroku na zapłacenie go skazuiącego, dopuszcza prawodzielności iego. Wszelakoż rzecz z siebie widoczna, że gdy w processie,

z wielu punktów, lub pretensyi i zwrotnych żądań złożonym, odwołano się tylko przeciw rozstrzygnieniu pewnych kwestyi prejudycyalnych, od których oznaczenie szczególnych punktów zawisło, tak, że gdyby co do kwestyi prejudycyalnych pierwszy wyrok na rzecz Strony appelluiącéy był odmieniony, i co do szczególnych punktów musiałoby się co innego na iego korzyść oznaczyć: naówczas przy obrachowaniu poprzedniczego *liquidum*, takowe poiedyńcze artykuły w rachunek iśdź nie powinny, chociażby się od nich wyraźnie i osobno nie odwołano.

§. 11.

Czyli appellacya iest dobrodzieystwem wspólném (*beneficium commune*), lub nie.

Appellacya nie ma bydź między processuiącemi się Stronami zobopolném prawa dobrodzieystwem; lecz ten, kto przestał na wyroku, na założoną przeciw niemu od Przeciwnika appellacyą nigdy odmiany onego z pożytkiem dla siebie spodziewać się nie może. Chociażby więc przez nakazane na wniosek Appelluiącego w drugiéy instancyi dochodzenie własność i związek czynów były inaczéy lub dokładniéy w téy lub innéy okoliczności, (by też na rzecz i dobro Zaappellowanego) rozwinięte, albo gdyby Sędzia appellacyiny rzecz z innego uważaiąc widoku, mniemał, że Sędzia pierwszéy instancyi mylnie tłumaczył, lub przystósował prawa; tenże Sędzia appellacyiny pisząc swóy wyrok, musi mieć wprawdzie ciągle przed oczyma rozwiązane teraz istotne sprawy położenie, albo uznane przez siebie za prawdziwe zasady, celem rozpoznania sporu prawnego; a gdy dla Strony appelluiącéy lepszy w głównéy sprawie zapadnie wyrok, oznaczy punkta uboczne n. p. względem czasu zapłaty, pro-

wizyi, owoców, użytków, i t. d. według tego tylko położenia lub tychże zasad; chociażby takowe uboczne oznaczenia miały większą Zaappellowanemu przynosić korzyść, niż zaszłe w pierwszéy instancyi. Nigdy iednak pomyślna dla Zaapepllowanego co do pierwszego wyroku odmiana tak daleko zachodzić nie powinna, iżby co do całkowitości, miał więcéy zyskiwać w punkcie spornym, albo mniéy pełnić, lub płacić, niż ustanowiono w pierwszym, na którym przestał, wyroku. Jeżeli więc Sędzia appellacyiny znaydzie, że według rozmaitego teraz prawdziwego czynów położenia, lub prawdziwego wykładów przystósowania praw, Appelluiący miałby w głównéy sprawie mniéy pozyskać, lub więcéy zapłacić, albo wypełnić, naówczas pierwszy tylko wyrok zatwierdzi.

§. 12.

Aby iednak i w tych przypadkach Strona, (która sama nie obeznawszy się może z prawdziwém czynów położeniem, albo maiąc odrazę od kłótni prawnéy i processu, przestała na pierwszym wyroku, lubo ten w iakiéykolwiek okoliczności wypadł z iéy szkodą, iedynie w nadziei, tém prędszego wyiścia z processu); na istotnych prawach swoich nie traciła przez zaniechanie formalnéy appellacyi, któréy z moralnie chwalebnych pobudek założyć nie chciała; stanowi się: że, ieżeliby przez przedsięwziętą w drugiéy instancyi na wniosek Appelluiącego nową instrukcyą, własność i związek wziętego w processie za zasadę czynu, innym lub dokładnieyszym sposobem były wykazane na korzyść Zaappellowanego, będzie mu wolno, ieszcze przed ukończeniem instrukcyi w drugiéy instancyi,

dopełnić zaniechaney z swéy Strony w początku appellacyi, domagaiąc się: aby na zasadzie nowéy instrukcyi wyrok pierwszéy instancyi stósownie do teraźnieyszego sprawy położenia, na iego korzyść był odmieniony. Takowa iednak Strona nie może nigdy domagać się nowéy, lub dalszéy instrukcyi, lecz uzupełnioną przez siebie appellacyą musi tylko usprawiedliwiać z dotychczasowych działań.

§. 13.

Skuteczność appellacyi, gdy iest kilku wspólników sporu.

Gdy kilku processu iednegoż uczestników przegrali go z mocy wyroku; mogą wspólnie, lub każdy za siebie, ile który z nich widzi się przez dekret uciążonym, założyć appellacyą.

§. 14. *a.*

Gdy iednak Appelluiący miał równe ze swymi wspólnikami prawa, a przedmiot i powody usprawiedliwienia onego są też same, Appelluiący zaś nie może przywieśdź za sobą oddzielnych i do niego tylko ściągaiących się argumentów, gdy n. p. z kilku sukcessorów na zapłacenie długu biernego (*passivum*), wspólnego dziedzictwodawcy skazanych, ieden tylko appelluie, a swe zażalenie z czynności tylko wspólnego dziedzictwodawcy, lub z czynów i powodów iego tylko tyczących się usprawiedliwia; appellacya spływa również na dobro innych iego wspólników, ieżeli ci po ogłoszonym wyroku appellacyinym ieszcze chcą do niéy przystąpić, chociażby przedmiot był podzielny, lub Appelluiący wyraźnie oświadczył: że takowego środka prawnego chce użyć tylko co do swéy osoby i interessu. Gdy przeto Sędzia znaydzie, że następuiący w drugiéy instancyi na appellacyą iednego ze wspólników wyrok, osnowę pier-

wszego odmieniaiący, mógłby mieć powyższą dzielność i skutek, z korzyścią innych; przyiąć powinien appellacyą, chociażby część udziałowa Appelluiącego, z siebie saméy wzięta, nie dochodziła ieszcze summy, o którą można appellować. Skoro iednak takowe Strony z początku appellacyi łącznie nie założywszy, po ogłoszonym wyroku ieszcze do niéy przystępuią, muszą bydź uważane względnie kosztów appellatoryi, iak gdyby zaraz z początku były współappelluiącemi.

§. 14. *b.*

Z resztą inni wspólnicy processu nie mogą używać korzyści wyprawowanego przez iednego tylko Appellanta lepszego wyroku, ku własnéy iego szkodzie; tak, że gdyby n. p. w processach konkursowych, albo likwidacyinych, massa nie wystarczała ku ich wszystkich zaspokoieniu, Appelluiący część swą szczególniéy przed innemi zyskać powinien.

§. 15.

Jak postąpić należy, gdy trzecia Strona, dotąd w proces niezawikłana, odwołuie się od wyroku, przepisano niżéy w Tytule o litis denuncyacyach i ieterwencyach.

DRUGI ROZDZIAŁ

o założeniu appellacyi i dalszéy instrukcyi tegoż środka prawnego.

§. 16.

W zgłoszeniu się i dalszém appellacyi wprowadzeniu idzie o to: czyli Strona użyła, lub nie, w pierwszéy instancyi Assystenta prawnego z grona ustanowionych przy sądzie

Zgłoszenie się z appellacyą i iéy wprowadzenie.

Kommissarzy sprawiedliwości, lub przydanego sobie przez Sędziego na żądanie Assystenta; albo, czyli taż Strona mieszka w mieyscu, gdzie sąd odbywa swe urzędowanie, lub gdzie indziéy.

§. 17.

I. Gdy Strona mieszka w mieyscu; 1) gdy iest opatrzoną Kommissarzem sprawiedliwości lub assystentem.

Jeżeli Strona mieszkaiąca w mieyscu, gdzie sąd swoie odbywa urzędowanie, do instrukcyi pierwszéy instancyi przybrała Kommissarza sprawiedliwości, lub przydanego sobie od sądu Assystenta, ten iak tylko według przepisu przeszłego Tytułu §. 46. i nast. publikowano mu wyrok, zaraz Stronę przesłuchać powinien: czyli chce na nim przestać, lub czyli i od iakich punktów appellować; iakiemi motywami myśli wesprzeć swą uciążliwość (*gravamina*), czyli nie ma co do nadmienienia względem wyśledzenia i rozbioru *facti*, lub przystósowania do niego prawa; i na czém właściwie takowe polegaią uwagi.

§. 18.

Przytém Assystent iest w obowiązku, bydź pomocnym Stronie swą opinią według naylepszego poznania swego i przekonania, oznaymuiąc iéy mianowicie o przepisach praw na poparcie iéy uciążliwości, lub na onéyże odparcie służyć mogących.

§. 19.

Gdyby Strona appelluiąca ku poparciu swych uciążliwości przywodziła dowody albo okoliczności, w pierwszéy instancyi nie wniesione; Assystent powinien tychże nowych czynów, (iak iest przepisano co do pierwszéy instancyi w Tytule V. i IX.), iasny i dokładny uczynić rozbiór, a kazawszy podać sobie z dokładnością dowody, ieżeli to są

dokumenta, weźmie ie w oryginale lub kopii do swych akt manualnych; lub gdyby zaraz złożone bydź nie mogły, żądać będzie przynaymniéy, aby mu z pewnością wymienione było mieysce, gdzie się znayduią; ogólnie zaś względem przytoczonych nowych czynów albo dowodów, dokładną poweźmie informacyą, iżby instrukcya do stanowczego zawyrokowania bez dalszéy nastąpić mogła przewłoki.

Z resztą należy tu mieć wzgląd na przepis Tytułu X. §. 5., a zatém czyny, nowy cale i różny od wyłuszczonéy w przeszłéy instancyi zasady skargi fundament pretensyi wystawuiące, w drugiéy także instancyi wnoszone bydź niemogą, lecz gdyby to nastąpiło, do oddzielnéy w pierwszéy instancyi rozprawy, muszą bydź odesłane.

§. 20.

Gdy Appelluiący wnosi nowe z siebie samych dopuszczalne czyny albo dowody; Assystent iego musi go zapytać, czemu ich ieszcze w pierwszéy instancyi nie wniósł i nie złożył; na to albowiem da się uwagę w przyszłym wyroku, względem wynagrodzenia kosztów i ukarania tego, kto w pierwszéy instancyi ociągał się nieprzyzwoicie z doniesieniem takowych czynów.

§. 21.

Wywod appellacyiny; przeciąg czasu do iego podania.

Z napisanego względem powyższych okoliczności protokułu informacyi, Assystent ułoży wywód appellacyiny; w nim uciążliwości Strony, ieżeli ich iest kilka, należycie od siebie odłączy, takowe iasno i dokładnie wyrazi, do każdéy z nich zaraz powody na ich

poparcie przywiedzie, a takowy wywód wraz z aktami manualnemi w dniach dziesięciu po ogłoszeniu wyroku, poda sądowi.

§. 22.

Gdyby zaś Assystent w ciągu tego czasu nie mógł przyiśdź zupełnie do końca z przepisanym wyżey uciążliwości i powodów onęż usprawiedliwiaiących rozbiorem, wymieni przynaymniey w wywodzie uciążliwości Strony i ogólnie oświadczy: czyli w niniey-széy instancyi chce przywieśdź nowe na ich poparcie czyny, albo dowody. Takowe poprzednicze doniesienie również udzielić należy Stronie przeciwnéy dla iéy tymczasowéy wiadomości.

§. 23.

Jeżeli przytomna w mieyscu Strona w czasie ogłoszenia wyroku tak dalece chorobą iest złożona, iż Assystentowi swoiemu nawet w tym względzie informacyi udzielić nie iest w stanie: czyli i względem iakich punktów appellować zamyśla; tedy tenże ostatni o tém sądowi natychmiast donieść powinien, który potém takowéy Stronie według okoliczności, gatunku choroby, i bliższéy lub dalszéy nadziei odzyskania zdolnego do oświadczenia się z przytomnością stanu zmysłów, stósownego dozwoli przeciągu czasu do oddania w téy mierze deklaracyi swoiéy; o czém również Stronę przeciwną uwiadomić powinien.

§. 24.

Gdyby Strona po zakończeniu instrukcyi w pierwszéy instancyi miała odieżdżać w podróż, powinna donieść o tém swemu Assystentowi, oznaymuiąc mu o mieyscu, gdzieby ią można znaleśdź i zostawi mu iak nay-

dokładnieyszą informacyą, co ma uczynić, gdyby tym czasem wyrok miał bydź ogłoszony. Jeżeliby więc publikacya nastąpiła przed powrotem Strony, Assystent musi postępować według odebranéy informacyi; gdyby zaś ta była niedostateczną, zachowa przepis wyrażony niżéy w §. 30. i następ. względem postępowania pod niebytność Stron.

§. 25.

Lecz ieżeli Strona odiedzie, nie zostawiwszy Assystentowi informacyi, ani wiadomości o mieyscu, gdzieby ią można znaleśdź; Assystent nie iest w obowiązku, chwytać się na iéy dobro środka apellacyi; lecz takowa Strona sama sobie przypisze, ieżeli wyrok przeciw niéy pozyska dzielność prawa, a tylko dobrodzieystwo restytucyi może iéy przybyć w pomoc stósownie do przepisu §. 34.

§. 26.

Gdy Strona nieukontentowanie swoie z zapadłego wyroku w ogólnych tylko okazuie wyrazach; nie powinien na tém przestać Assystent, lecz musi nalegać na nię, aby się dokładnie oświadczyła: czyli chce apellować, lub nie, dawszy iéy poznać: że to tylko iest iedyną drogą, zgodną z prawem, którą dostąpić może dokładnieyszego swych uciążliwości rozpoznania. Jeżeli oświadczy, że nie chce appellować, przestanie się na tém; a Assystent będzie w obowiązku upomnieć wyraźnie takową Stronę: że przez ponowione użalenia przeciw zyskuiącemu tym sposobem moc prawa wyrokowi, wystawi się tylko na oznaczone prawem dla samowolnych kwerulantów kary. Gdy zaś oświadczy się za appellacyą, a nie można iéy do tego przywieśdź, iżby części, lub punkta wyroku, na których

nie chce przestać, z dokładnieyszą podała pewnością; tedy ieżeli wyrok ma tylko ieden przedmiot główny, przyiąć należy, że Strona chce appellować od całéy onego osnowy, ile ta iest iéy szkodliwą. Skoro zaś wyrok z wielu rozmaitych składa się punktów, a Strona wzbrania się opornie swych uciążliwości dokładniéy wynurzyć; Assystent grawamina appellacyi wymierzy do punktów, których rozstrzygnienie nie według żądania i wniosku téyże Strony wypadło.

§. 27.

2) Gdy Strona nie iest opatrzona żadnym Assystentem prawnym.

W drugim przypadku w §. 16. oznaczonym, gdy Strony zamieszkuią w mieyscu, gdzie sąd odbywa swe urzędowanie, a instrukcya w pierwszéy instancyi odbyła się z niemi bez przybrania Assystenta prawnego; wyrok według przepisu przeszłego Tytułu §. 51-54. publikuie się im samym osobiście, daiąc im według tychże przepisów obiaśnienie, że maią otwartą appellacyą, i co w téy mierze zachować powinny.

§. 28.

Dawszy Strona iakimkolwiek sposobem do poznania, że nie przestaie na wyroku, sąd natychmiast innego Deputowanego wyznaczy, który Stronę względem iéy uciążliwości do protokułu wysłucha, zachowuiąc również w ułożeniu protokułu appellacyinego dane Assystentowi w §. 18-26. przepisy.

§. 29.

Chociażby Strona (§. 27.) w czasie, gdy ma bydź wyrok ogłoszonym, nie była w mieyscu przytomną, przystąpi się przecięż zwyczaynym sposobem do ogłoszenia onego Stronie przeciwnéy, albo iéy pełnomocnikowi; a naówczas publikowany wyrok przesyła

się nieobecnéy Stronie przepisanym w siódmym Tytule §. 36. trybem; przytém zaś rozumie się samo przez się, iż, ieżeli w dniach dziesięciu od daty insynuacyi, ani samaż Strona, ani nikt iako iéy pełnomocnik, nie zgłaszą się do appellacyi, wyrok względem takowéy Strony za prawodzielny przyiąć należy.

§. 30.

II. Gdy Strona iest nieobecną i) ama Komissarza sprawiedliwości lub Assystenta.

Gdy Strona, w któréy sprawie wyrok był ogłoszonym, nie mieszka w mieyscu, gdzie sąd ma swą rezydencyą; lecz do instrukcyi w pierwszéy instancyi, stawała w osobie przybranego przez siebie samę, lub od sądu przydanego sobie Assystenta, bądź pełnomocnika, i takowemu pełnomocnikowi lub assystentowi według przepisu Tytułu XIII. §. 46. i następ. wyrok ogłoszonym został; zastępca iéy natychmiast i bez naymnieyszéy zwłoki prześle iéy oddaną sobie kopią wyroku, żądaiąc od niéy oświadczenia się na piśmie: czyli chce od niego appellować, lub nie. Przytém należy Stronie powody nastąpionéy decyzyi, tam gdzie tego potrzeba, zwłaszcza co do punktów, w których wyrok przeciwko niéy zapadł, wyiaśnić, z wezwaniem: aby w przypadku założonéy appellacyi oświadczyła dokładnie, iakiemi punktami mniema się właściwie bydź uciążoną, oraz aby wyraziła okolicznię wszystko, przez co rozumie poprzeć i usprawiedliwić swe uciążliwości. Do téy informacyi doda Assystent albo pełnomocnik namienioną w §. 18. opinią; z resztą zaś oznaymi Stronie, iż mu oświadczenię swoie udzielić musi tak wcześnie, iżby był w stanie, w czasie podług odległości mieysca oznaczonym, złożyć sądowi rapport; inaczéy

albowiem, gdyby oświadczenia swego nie złożyła, uważać się będzie, że chce przestać na wyroku; że w tym razie wyrok za nieodzownie prawodzielny przyiętym będzie, i że na zgłoszenie się Strony przeciwnéy przystąpi się do iego wykonania.

§. 31.

W równymże czasie Assystent albo pełnomocnik musi donieść z urzędu sądowi o dniu nastąpionego i odeszłego do Strony uwiadomienia; przytém zaś wyrazi: w iakim dniu według zwyczaynego biegu poczt może mieć odpowiedź od Strony. Od tegoż dnia zaczyna się dziesięciodniowy termin appellacyi, tak, że dopiero, gdy ten termin upłynął, i żadna nie nadeszła appellacya, wyrok za prawodzielny uważany, a exekucya onego poszukiwaną i nakazaną bydź może.

§. 32.

Jeżeli zaś tymczasem Assystent lub pełnomocnik odbierze od Strony odpowiedź i oświadczenie się: że chce appellować; ułoży z nich i udzielonych sobie bliższych wiadomości wywod appellacyiny, iak się przepisało wyżéy w §. 21., i poda go sądowi wraz z aktami manualnemi, które mu po zaszłéy rezolucyi zwrócone zostaną.

§. 33.

Chociażby tenże zastępca oświadczenia się i informacyi Strony nie znalazł ieszcze dostatecznemi, aby z nich mógł powziąć potrzebne wiadomości do wywodu apellacyinego, w należyty sposób ułożonego; musi iednak w dniach dziesięciu, (iak się wyżéy w §. 22. przepisało), złożyć swóy tymczasowy rapport; w nim uciążliwość Strony wymienić,

i donieść przynaymniéy w ogólności: że i na iakie nowe czyny taż Strona ku poparciu appellacyi powołuie się. W tym samym czasie zaś prowadzić będzie ze Stroną korrespondencyą, wymieniaiąc iéy wyraźnie punkta, w których dokładnieyszéy wiadomości i informacyi potrzeba; w ten więc sposób powinno bydź iego usiłowaniem ziednać sobie potrzebną i zupełną informacyą, stósownie do przepisów piątego i dziewiątego Tytułu.

§. 34.

Restytucya względem opóźnionego czasu appellacyi.

Gdy Strona dla osobistych przeszkód, n. p. choroby, nieobecności i tym podobnych, nie była w stanie udzielić swe oświadczenie Assystentowi lub pełnomocnikowi w oznaczonym czasie dni dziesięciu: że chce appellować; może bydź ieszcze przypuszczoną do appellacyi w 4*rech* tygodniach, rachuiąc od daty upłynienia takowego terminu. W tym razie atoli nie tylko też przeszkody przyzwoicie doniesie i udowodni, ale nadto poda pełnomocnikowi powody i wiadomości ku usprawiedliwieniu przyczyn, dla których sądzi się bydź uciążoną, iżby tenże mógł złożyć w sądzie wywód appellacyiny, bez dalszéy odwłoki.

Dodatek §. 114. Jeżeli Assystent lub pełnomocnik Strony z przyczyny choroby, niebytności lub innych przeszkód osobistych w przeciągu przepisanego dziesięciodniowego czasu z appellacyą zgłosić się niemoże; tedy również iak samaż Strona, ieszcze w ciągu czterech tygodni, od upłynienia dziesięciodniowego terminu rachuiąc, do appellacyi dopuszczonym bydź ma. Powinien iednak w takim razie nietylko o zaszłych przeszkodach przyzwoicie donieść i one udowodnić, lecz oraz wyraźnie i dokładnie wyszczególnić uciążliwości, i wyrazić, czyli nowe czyny i do-

wody przytoczyć zamyśla, następnie zaś zupełny wywód, appellacyiny bez odwłoki podać.

Dodatek §. 115. Kiedy Strona wyraźnie oświadcza, iż ani przydanego iéy w instancyi appellacyinéy z urzędu Assystenta pełnomocnictwem i instrukcyą nieopatrzy, ani też innego pełnomocnika nieustanowi, lecz że sama praw swych pilnować będzie, tedy sąd też ustanowionego Assystenta trzymać się niemoże, lecz sameyże Stronie wyznaczyć powinien pewny przeciąg czasu do podania wywodu appellacyinego, z ostrzeżeniem, iż w razie przeciwnym z dalszym wywodem prekludowaną, i stósownie do położenia aktów zawyrokowano będzie.

§. 35.

Gdy Strona i tego terminu uchybi, iuż więcéy nie można przyzwolić na appellacyą pod pozorem, że ią wyrok nie doszedł w czasie przyzwoitym, że była w podróży, albo że odmieniła mieysce swego zamieszkania i t. d., iest albowiem obowiązkiem każdego, ktokolwiek wie, że ma wiszący w sądzie proces, gdy przed iego rozsądzeniem odmienia dotychczasowe mieszkanie swoie, czyli to na zawsze, bądź tylko na czas iaki, zostawić o sobie wiadomość, i takie uczynić przysposobienia, iżby ten, kto imieniem iego sprawę popiera w sądach, w zdarzaiących się w postępie sprawy przypadkach, mógł w czasie przyzwoitym potrzebną zyskać informacyą, niemniéy, aby koniec processu przez takową iego nieobecność lub oddalenie się nie był wstrzymywanym.

§. 36.

Gdy w przypadku §. 26. Assystent, lub pełnomocnik Strony odebrał wprawdzie w przyzwoitym czasie iéy oświadczenie się

względem przesłanego wyroku; znaydzie ie iednak tak niewyraźném i niedokładném, iż z niego doczytać się nie można: czyli i od czego Strona chce appellować; da iéy na piśmie przepisane w przytoczoném mieyscu obiaśnienie; przytém zaś oświadczenie się Strony i kopią uczynionych iéy uwag poda sądowi. Jeżeli zaś w dziesięciu dniach po upłynieniu drugiego terminu, według §. 31. obliczyć się maiącego, nie nadeydzie appellacya, wyrok bez dalszego zapytania się za prawodzielny uważany bydź ma.

§. 37.

2) Gdy Strona nie iest opatrzona Kommissarzem sprawiedliwości albo Assystentem.

Chociażby zaś mieszkaiąca za mieyscem sądu Strona stawała do instrukcyi pierwszéy instancyi bez przybrania Assystenta albo pełnomocnika, potrzeba iednak, aby według przepisu Tyt. XIII. §. 55. 56., albo ieszcze przy końcu instrukcyi sprawy ustanowiła do dalszego iéy pilnowania pełnomocnika; albo też takowy pełnomocnik przynaymniéy przy publikacyi wyroku musi iéy bydź z urzędu przydany. Tego zaś będzie obowiązkiem dopełnić wszystko, cokolwiek się przepisało w §. 30. i następ każdemu innemu pełnomocnikowi. Jeżeli atoli Strona nie chce użyć do assystencyi przydanego iéy z urzędu Assystenta, wolno iéy wprawdzie wybrać sobie innego; wszelakoż musi o swym takowym pełnomocniku donieść sądowi w czasie, według §. 21. obrachowanym i opatrzyć go informacyą do dalszego toku sprawy, w tymże samym przeciągu czasu. O takowém Stronie służącém prawie winien iéy donieść wyznaczony z urzędu pełnomocnik zaraz przy odsyłaniu wyroku.

§. 38.

Dalsze postępowanie *in apellatorio*. *A.* Gdy nie zachodzą *Nova in facto*, to iest: nowe w sprawie czyny i okoliczności.

Każdy wywód appellacyiny, a w przypadku §. 28. protokuł appellacyiny, powinien bydź wniesiony na sessyą kollegii, do którego należy instrukcya sprawy, przez zwyczaynego Decernenta. To wyda nań decyzyą według zachodzących okoliczności.

§. 39.

Mianowicie, gdy wywod nie zawiera w sobie nic nowego względnie czynów, lecz uciążliwość Strony appelluiącéy, tylko powziętą iest z zaszłych iuż w pierwszéy instancyi i rozwiązanych faktów, takowy wywod udzieli się iedynie Assystentowi, lub pełnomocnikowi Strony przeciwnéy, aby Stronie swoiéy dał o iéy osnowie wiadomość, i aż do pewnego w miarę okoliczności wyznaczonego terminu, złożył swóy odwod z wyrażeniem: czyli i co Strona na poparcie pierwszego wyroku i na odparcie podniesionych przez Przeciwnika uciążliwości, ma ieszcze do przytoczenia; albo co on sam według światła i przekonania swego ieszcze w téy mierze ma do nadmienienia.

§. 40.

Po upłynieniu tego terminu Assystent, chociażby w ciągu onego dalszéy wiadomości ani osobnéy instrukcyi od Strony nie odebrał, musi wszelakoż podać odwód; poczém akta bez odwłoki podane bydź powinny do zawyrokowania w drugiéy instancyi.

§. 41.

Chociażby więc w wywodzie Appelluiącego obięte były nowe okoliczności i dowody, które na poparcie i stwierdzenie swych praw przytoczył, podania atoli akt do zawyrokowania wstrzymywać dla tego nie należy, lecz

lecz zostawi się rozpoznaniu Sędziego appellacyinego: czyli względem takowych przytoczeń ieszcze potrzeba będzie powtórnego dochodzenia, lub nie?

§. 42.

Gdy Appelluiący na tém tylko swe uciążliwości zasadza, że przytoczona przez niego okoliczność *in facto* nie była dochodzoną w instrukcyi pierwszéy instancyi, i w wyroku także iako mniéy znacząca odrzuconą została; a zatém dokładnieyszego iéy wyiaśnienia domaga się, słuchać go tylko należy co do powodów tego wniosku, zaappellowanego zaś co do zarzutów, iakie nań czyni; do samego iednak iéy dochodzenia przystępować ieszcze nie należy, lecz oczekiwać potrzeba: czyli Sędzia appellacyiny tęż okoliczność za ważną uzna, i bliższe iéy dochodzenie nakaże lub nie.

§. 43.

Termin do złożenia wywodu appellacyinego, ieżeli ten w przypadkach §. 22. i 23. iest różnym, od samego zgłoszenia się z appellacyą, niemniéy termina do odwodu w ogólności nie są tak dalece prekluzyinemi, iżby po ich upłynieniu, nakazać wypadało z urzędu przedstawienie aktów; lecz ieżeli wywod nie iest podany w wyznaczonym pierwszym przeciągu czasu, opieszały Komnissarz sprawiedliwości albo Assystent, powinien bydź natychmiast skazany na zapłacenie kary dwóch talarów, a kara ta póty podwaianą bydź ma, póki wywód nie nadeydzie, albo się go wyraźnie nie zrzecze pełnomocnik za zezwoleniem Strony.

Dodatek §. 116. Jeżeli Strona przy zgłoszeniu się z appellacyą wyraźnie oświadcza, iż w obecnéy instancyi żadnych nowych czynow

lub dowodów do przytoczenia niema, lecz że prawa swoie z działań pierwszéy instancyi wywodzić będzie; w takim razie wyznacza iéy się do podania wywodu pewny przeciąg czasu pod prekluzyą, po którego upłynieniu nakaże się przedłożenie aktów do zawyrokowania.

§. 44.

Darowanie takowych kar w tym tylko iedynym przypadku ma mieysce, gdy Assystent albo pełnomocnik, wydanym przez approbowanego lekarza wiarą przysięgłą attestem, może okazać, że w ciągu tego terminu był przeszkodzony chorobą w wypracowaniu pisma. Z resztą iak należy karać Kommissarzy sprawiedliwości, u których weszło w zwyczay opóźniać się w wyznaczonych do podania takowych pism i dedukcyi terminach, a przez to przeciągać processa i interessa Stron swoich zaniedbywać, oznaczy się dokładniéy w Tytule o obowiązkach Kommissarzy sprawiedliwości.

§. 45.

Gdy Appelluiący przestawszy na samém doniesieniu uciążliwości, albo natychmiast przy zgłoszeniu się z niemi, do akt się odwołuie, bądź zrzeka się następnie formalnego wywodu appellacyinego; w tym razie odwodu ze Strony przeciwnéy nie potrzeba, lecz oznaymi się iéy tylko, że się zgłoszono z appellacyą, i że wydane zostało na nię względem przedłożenia lub przesłania akt rozporządzenie. Wszelakoż, ieżeli Zaappellowany uzna potrzebę ieszcze cóżkolwiek na poparcie przeszłego wyroku, lub odparcie podniesionych przeciw niemu uciążliwości przytoczyć, wolno mu donieść o tém na piśmie

sądowi. To doniesienie musi bydź wzięte do akt i Stronie przeciwnéy dla wiadomości udzielone. Jeżeli zaś nadeydzie dopiero wtenczas, gdy iuż napisany został wyrok appellacyiny, nie stanowi to żadnego zarzutu ani przeciw instrukcyi, ani też przeciw Sędziemu, gdy na osnowę tego doniesienia żadnego dać nie mógł względu.

§. 46.

Gdy w instancyi appellacyinéy nie zaszła nowa instrukcya, tedy formalnéy aktów inrotulacyi nie potrzeba.

§. 47.

Gdy Zaapallowany stawał do instrukcyi pierwszéy instancyi bez Kommissarza sprawiedliwości, lub przydanego mu z urzędu Assystenta, a sam ma pobyt w mieyscu rezydencyi sądu; przy odsyłaniu mu kopii wywodu appellacyinego, nic nowego *in facto* niezawieraiącego, sąd naznaczy mu termin, na którym zgłosić się ma przed Deputowanym, i oświadczyć do protokułu: co znayduie ieszcze do wyrażenia przeciw wywodowi appellacyinemu. Wszelakoż wolno mu przed terminem, albo naypóźniéy na terminie, podać ułożony na piśmie przez wybranego od siebie Prawnika odwod. Gdy to iednak nie nastąpi, albo Zaappellowany na wyznaczonym terminie cale się nie zgłasza, sprawa przez to dłużéy nie ma bydź wstrzymywaną, lecz nie czekaiąc na odwod, któryby ieszcze mógł bydź złożony, przystąpi się do przedłożenia akt w celu ferowania wyroku.

§. 48.

Gdy w przypadku §. 47., Zaappellowany nie iest obecny, iuż zaraz przy publikacyi wyroku, według Tyt. XIII. §. 55-56. musiał

dlań znaydować się pełnomocnik, albo bydź mu przydanym z urzędu. Naówczas ten względnie podać się maiącego odwodu zachowa toż samo, co przepisano wyżéy w §. 39-40. każdemu innemu Strony zaappelowanéy Assystentowi lub pełnomocnikowi.

§. 49.

B. Gdy zachodzą *nova in facto*, oznaczenie terminu do instrukcyi.

Gdy w wywodzie appellacyinym nowe zawieraią się czyny albo dowody, należy go przesłać Stronie przeciwnéy, i termin do instrukcyi sprawy wyznaczyć. Do téyże nowéy instrukcyi mianuie się nowy Deputowany sądu, a na to nigdy nie ma bydź wyznaczonym Instruent przeszłéy instancyi, ani też Referent, który wyrok pierwszy, od którego się odwołano ułożył. Gdzie zaś kollegia nie są obsadzone licznemi członkami, a inny wybór mieysca mieć nie może, nową instrukcyą polecić należy dotychczasowemu Decernentowi, czynności zaś Decernenta, Referentowi, który pierwszy ułożył wyrok.

§. 50.

W pozwie zaleci się oraz Zaappellowanemu, aby, ieżeli na odparcie nowych podań, ma przywieśdź również nowe w wywodzie appellacyinym czyny, albo przeciw zaproponowanym nowym dowodom chce czynić polegaiące na czynach zarzuty, aby o tém doniósł wcześnie przed terminem, iżby Appelluiącemu można dać wiadomość, i ten dostatecznie przygotowany stanąć mógł na terminie, tudzież aby tym sposobem bez przerwy postępować można w instrukcyi aż do iéy zakończenia.

§. 51.

W ustanawianiu takowych terminów, sądy i ich Deputowani, powinni mieć przed

oczyma ogólne w Tytule osmym §. 1-8. zawarte przepisy, daiąc wzgląd na własność przywiedzionych nowych okoliczności, ile się tyczą główney sprawy, albo tylko iakowego punktu ubocznego, a mniéy lub więcéy obszernego potrzebuią przygotowania i rozbioru.

§. 52.

Nie należy się wstrzymywać z oznaczeniem terminu instrukcyi, chociażby w opowiadaniu nowych czynów względnie ich dokładności lub zupełności było ieszcze cóżkolwiek do nadmienienia. Wszelakoż w tym przypadku dostrzeżoną niedokładność oświadczyć potrzeba Appelluiącemu przy uwiadomieniu go o wyznaczonym do instrukcyi terminie, z wezwaniem, aby dla iéy załatwienia niezwłocznie potrzebne do akt podał wiadomości albo naypóźniéy na samymże terminie dobrze przygotowany stanął i był gotów, względem całego związku nowych czynów i wszelkich do nich należących ważnieyszych okoliczności, tak Stronie przeciwnéy iako i Deputowanemu sądu udzielić potrzebne i dokładne obiaśnienie; dodać oraz należy ostrzeżenie, że każda okoliczność, na którąby nie podał dokładnie potrzebnych wiadomości, uważać się będzie *in contumaciam*, ile mu to będzie nayszkodliwiéy, to iest: za nieprzytoczoną lub przyznaną.

§. 53.

Podobnież w drugiéy instancyi na terminach instrukcyinych Strony osobiście stawać powinny, a w téy mierze wszelkie trzeciego Tytułu przepisy muszą bydź zastósowane. — Rozumie się iednak samo przez się, iż, gdy nowa instrukcya nie tycze się całéy sprawy,

lecz tylko do iakowego ściąga się punktu, w przystósowaniu §. 9. iedynie na przedmiot nowéy instrukcyi wzgląd mieć należy.

§. 54.

Odroczenie terminów.

Wyznaczony raz do instrukcyi termin, nie może pospolicie bydź odroczonym na wniosek Appelluiącego; a nawet, gdy tenże dla nieprzewidzianych przeszkód osobistych sam na nim stanąć nie nie może, powinien o nich donieść sądowi i udowodnić, wszelakoż przez swego Assystenta albo Pełnomocnika dopilnować terminu. Gdy zatém Appelluiący ani sam się nie zgłasza na terminie, ani swego Assystenta prawnego lub pełnomocnika nie opatrzył informacyą względem wniesionych nowych czynów, sąd przyimie, że się ich całkiem zrzekł, i do wyprowadzonéy w pierwszéy instancyi instrukcyi odwołał. Wyznaczony więc tym końcem termin służy tylko na to, iżby Assystent prawny Appelluiącego to, co ieszcze ma przywieśdź na poparcie iego uciążliwości z akt pierwszéy instancyi, lub iakieby mimo wywodu appellacyinego prawne ieszcze chciał dodać zasady, podał do protokułu, Assystent zaś Zaappellowanego na nie odpowiedział, i tym sposobem postępowanie appellacyine było ukończone.

Jeżeli iedak w szczególnych przypadkach Appelluiący przytacza i udowodnia okoliczności, dla których nie podobna mu iest, bez własnéy winy, zdążyć na termin z wystaraniem się pewnych do sprawy należących wiadomości lub dowodów; zostawuie się roztropnemu i sumiennemu umiarkowaniu sądu, czyli Appelluiącemu wypada dozwolić odroczenia terminu.

§. 55

Z drugiéy strony, względem poszukiwanych przez Stronę zaappellowaną odroczeń terminu instrukcyinego, przepisy osmego Tytułu §. 20. i następ. tudzież Tytułu dziewiątego §. 45. i następ. zastósowane bydź maią; z tą tylko różnicą: że gdyby Appellowany stał się winnym opornego nieposłuszeństwa, niechcąc na nowe odpowiadać czyny, skutek prawny iego oporu na tém tylko zależy, że nowe czyny *in contumaciam* za przyznane uważać się będą; co ustanowi się przez zapisaną na protokule kontumacyinym rezolucyą, oznaczenie zaś wynikaiących ztąd według prawa w głównéy sprawie skutków, zachowuie się przyszłemu wyrokowi appellacyinemu.

§. 56.

Jeżeli Appelluiący nie przywiódł nowych czynów, lecz tylko na wystawione iuż w dowód *in statu controversiae* okoliczności nowe podał środki dowodzenia, skutek prawny nieposłusznego Strony zaappellowanéy na terminie niestawania, na tém się zasadza, że sąd przystąpi *in contumaciam* do wysłuchania świadków, lub rewizyi naocznéy, podane zaś sobie dokumenta *in contumaciam* za przyznane uważać będzie; a ieżeli przysięga była deferowaną, przyimie, iż Zaappellowany nie mógł lub nie chciał iéy wypełnić.

§. 57.

Gdy zaś nowa instrukcya zyskuie rzeczywiście postęp, wszelkie w téy mierze w Tytule dziesiątym, iedenastym i dwunastym dane przepisy muszą bydź zachowane również iak w pierwszéy instancyi; a ponieważ w tych nowych instrukcyach nie idzie iuż więcéy o rozwinięcie całego głównego interessu, lecz

Sama instrukcya.

tylko szczególnych iego okoliczności; nadto Strony, które przez całą pierwszą instancyą miały dosyć czasu potrzebnych zasięgać wiadomości, i takowe Sędziemu przedstawiać, — tém mniéy mieć mogą powodu, pod pozorem, że im na dostatecznéy zbywa informacyi, przyciągać zakończenie nowéy instrukcyi w drugiéy instancyi; kollegia więc i sądy względem przyśpieszenia takowych instrukcyi odsyłaią się w szczególności do przepisów osmego Tytułu §. 34. 35. 36.

§. 58.

W takowéy także nowéy instrukcyi, przez którą nowe czyny wyiaśnione, lub dawnieysze przez dołączenie nowych okoliczności, dokładniéy wyłuszczone, albo z innego widoku wystawione bydź maią, przyięcie i ułożenie *status causae et controversiae* iest równąż, iak w pierwszéy instancyi, koniecznością; i rzecz z siebie widoczna, że w téy mierze nowy czyn, nie tylko względem siebie samego, ale nadto w połączeniu z zaszłemi iuż w pierwszéy instancyi czynami i w stósunku, w iakim zostaie względem rozstrzygnienia głównéy sprawy, musi bydź rozpoznany.

§. 59.

Gdy zaś w drugiéy instancyi nie zachodzą nowe czyny, lecz tylko nowe dowody co do zawartych iuż *in statu controversiae* pierwszéy instancyi okoliczności; wtedy, ieżeli instrukcya pierwszéy instancyi odbyła się w sądzie wyższym, ułożenia nowego *status causae et controversiae* nie potrzeba, lecz dosyć, gdy tylko Strona przeciwna wysłuchaną zostanie względem takowych dowodów, i oświadczy, co przeciw ich dopuszczalności albo wiarogodności ma do nadmienienia; poczém można

zaraz przystąpić do ich przyięcia. — Jak dalece zaś, gdy się odprawia w sądzie wyższym instrukcya drugiéy instancyi, przeciw wyrokowi sądu niższego, Instruent w rozpoznanie ułożonego *status causae et controversiae* wdać się powinien, oznaczy się niżéy w Tytule Dwudziestym Piątym.

Dodatek §. 117. Względem konieczności przyięcia stanu sprawy i sporu (status causae et controversiae) odsyła się do §. 27. c. (Dodatek §. 76.) Tyt. X. Cz. I.

§. 60.

Gdy w instrukcyi processu idzie o okoliczności, w których, co do pierwszéy instancyi zasięgało się opinii szczególnych znawców, wolno wprawdzie Appelluiącemu domagać się w drugiéy instancyi wysłuchania innych w tym względzie osób biegłych. W tym razie iednak Instruent nie powinien na tém przestawać, że takich nowych znawców zdania wysłuchał okolicznie do protokułu; lecz ieżeli dostrzeże, że ich myśl oddala się od opinii pierwszych znawców, powinien powody, na których tamci wsparli swe mniemanie, nowym przedstawić znawcom, i zniewolić ich, aby oświadczyli z dokładnością, co maią do zarzucenia względem rzetelności lub ważności tychże powodów. W ważnych także i zastanawiaiących przypadkach, wolno odprawuiącemu instrukcyą Sędziemu, stawić naprzeciw siebie znawców obu instancyi, a tym sposobem zbliżyć do iednostayności ich opinie i mniemania, albo przynaymniéy ściśle i z dokładnością wyiaśnić właściwą takowéy różnicy przyczynę. Zresztą Sędzia w drugiéy instancyi wyrokuiący powinien rozważyć należycie, które

z tych rozmaitych zdań znawców na nayle-pszych iest oparte zasadach, a zatém na pier-wszeństwo zasługuie. Lecz ieżeli Sędzia in-strukcyiny nie znalazł w aktach dosyć pobu-dek zdecydowania się w téy mierze, iest mu zostawiona wolność mianowania z urzędu trzeciego rzeczy znawcę, którego opinia roz-strzyga różniące się między sobą zdania.

§. 61.

W każdéy nowéy instrukcyi Deputowany sądu musi oraz, (ile to może nastąpić bez opóźnienia głównéy sprawy), starać się iak nayściśléy rozpoznać, skąd to pochodzi, że nowe okoliczności albo dowody dopiero w téy instancyi zostały przytoczone, oraz czyli z tego względu nie spada może na którą z Stron wina umyślnego wstrzymywania się lub niedbalstwa w powzięciu potrzebnych do sprawy wiadomości.

§. 62.

Dedukcye czyli wywody.

Po zakończeniu nowéy instrukcyi dozwo-li się Stronom złożenia prawnych wywodów, postępuiąc w tym względzie iak w pierwszéy instancyi, z tą tylko różnicą, że, ponieważ tu pismo dedukcyine ma zawierać nietylko przedstawienie prawnych zasad, wypływaią-cych z rozwiązania nowych czynów, ale nadto usprawiedliwienie przytoczonych uciąż-liwości z działań pierwszéy instancyi po-wziąść się maiące, Appelluiący podaie nay-przód wywód swóy, a Zaappellowany koń-czy postępowanie odpowiedzią na takowy. Jakoż z podobneyże przyczyny termina do podania wywodów i odwodów w drugiéy in-stancyi nie są prekluzyine, lecz na to służą przepisy §. 44.

Dodatek §. 118. Względem wywodów i odwodów, w drugiéy instancyi po zakończoney instrukcyi podać się mogących, to samo postępowanie ma mieysce, iakie względem wywodów w pierwszéy instancyi iest przepisane, tak, iż po upłynieniu wyznaczonych w téy mierze terminow przedłożenie aktów do zawyrokowania nakazuie się.

Dodatek §. 119. Wtenczas tylko, gdy Przeciwnik wyraźnie na to zezwala, lub kiedy, w ważnych i zawikłanych sprawach, Sędzia przekonał się, iż złożenie wywodu do wyiaśnienia sprawy iest potrzebném, dozwolone bydź ma umiarkowane przedłużenie wyznaczonego z początku przeciągu czasu.

Dodatek §. 120. Jeżeli po nakazaném iuż przedłożeniu aktów ieszcze pismo iakowe podaie się, tedy takowe przyiąć należy; a ieżeli to iest wywód lub odwód, natychmiast wyznaczonemu Referentowi oddanym; lub skoro akta do innego sądu są odesłane, temuż przesłany, i w razie nienastąpionéy ieszcze decyzyi, przy zawyrokowaniu użytym bydź powinien.

Jeżeli to iest wywód, tedy takowy nasamprzód stronie przeciwnéy z tém zaleceniem przesłany bydź powinien, aby w ciągu wyznaczyć się maiącego czasu odwód podała.

Dodatek §. 121. W obudwóch przypadkach rozsądzenie sprawy wstrzymywaném bydź nie powinno, a na osnowę nadesłanych ieszcze pism wtenczas tylko miany będzie wzgląd, ieżeli decyzya ieszcze nie nastąpiła.

Strona, która wywód zapóźno podała, obowiązaną iest wynagrodzić Przeciwnikowi wszelkie koszta z późnieyszego postępowania wynikłe, chociażby prócz tego na ponoszenie całkowitych kosztów wskazaną nie była.

Gdyby Kommissarz sprawiedliwości czyli Adwokat tak dalece miał stawać się niedbałym, iżby się z podawaniem wywodów zwykle opóźniał, należy go ostrzedz, iż postępowanie iego Naczelnikowi sprawiedliwości

będzie doniesioném; a ostrzeżenie to, ieżeli iest bezskuteczném, do skutku przywiedzioném bydź powinno.

Dodatek §. 122. Skoro od zapadłego wyroku Strony obiedwie założyły appellacyą, natenczas pospolicie względem każdéy appellacyi osobne postępowanie rozpoczętém i względem niego stósownie do obiętych w ninieyszym Tytule ogólnych przepisów oddzielna instrukcya odbytą bydź musi.

Jeżeli więc:

1) przez Strony obiedwie żadne nowe czyny lub dowody nie zostały przytoczone, a wywód tylko z działań pierwszéy instancyi ma nastąpić, tedy obiedwie Strony zaczynać muszą od podawania w iednymże czasie wywodów swoich, poczém każda z nich odpowie oddzielnie na wywód swego Przeciwnika.

2) Jeżeli zaś przez obiedwie Strony nowe przytoczone zostały czyny lub dowody, należy pospolicie przyiąć względem nich instrukcyą na osobnych terminach, albo w oddzielnych ie zapisać protokułach, i oddzielić ie także od siebie przy dowodzeniu; chyba, żeby obiedwie appellacye iednakowy miały przedmiot, i w tak ścisłym z sobą zostawały związku, iżby według natury rzeczy rozłączenie ich nastąpić nie mogło. Wszelakoż i w tym także przypadku wywody od każdego z obudwóch appelluiących oddzielnie podane bydź powinny.

3) Skoro ieden tylko Appelluiący na poparcie uciążliwości swoich nowe przytacza czyny lub dowody, drugi zaś tylko na nastąpionych dotąd działaniach wywód swóy chce zasadzać, potrzeba nasamprzód rozporządzić nową instrukcyą, i aż do iéy ukończenia zawiesić postępowanie dedukcyine, następnie zaś działać według przepisu Nro. 2.

§. 63.

Prawidła dla Sędziego appellacyinego przy zawyrokowaniu.

Jeżeli Sędzia appellacyiny czyniąc relacyą w sprawie, dla tey lub owey na czynach polegaiącey okoliczności znaydzie ieszcze cóżkolwiek do nadmienienia, uzupełnienia lub dokładnieyszego dochodzenia; albo gdy dostrzeże, czyli to na doniesienie Stron, bądź z urzędu, że w instrukcyi sprawy popełniono uchybienie przeciw przepisom Prawa i ninieyszey Ordynacyi, powinien ustanowić tym końcem co wypada, przez poprzedniczą rezolucyą, w miarę którey kollegium, instrukcyą prowadzące, co potrzeba załatwi, i potém akta do zawyrokowania Sędziemu appellacyinemu napowrot odeśle.

Dodatek §. 123. Względem zarzutu w pierwszey instancyi rzeczywiście wniesionego i przez pierwszego Sędziego pominiętego, a zatém w sposobie milczącym odrzuconego, Sędzia appellacyiny wzbraniać się nie może zawyrokować pod pozorem, iakoby w takim razie Strony iednę instancyą utraciły, ani też wstrzymać z tego powodu ferowanie wyroku.

§. 64.

Jeżeli Appelluiący nowych nie przywiódł czynów; Zaappellowany zaś na poparcie pierwszego wyroku odwołał się do nowych okoliczności lub dowodów (§. 41.); a Sędzia appellacyiny znaydzie, że według instrukcyi pierwszey instancyi, pierwszy wyrok musiałby bydź odmieniony na korzyść Appelluiącego; przed zawyrokowaniem każe nasamprzód przez rezolucyą dochodzić przytoczonych przez Zaappellowanego nowych okoliczności, skoro ie ważnemi znaydzie, a dopiero po takowém dochodzeniu i powtórném akt przedstawieniu wyda wyrok appellacyiny.

§. 65.

Gdy Sędzia pierwszéy instancyi wyrzekł względem spornéy kwestyi prawnéy, nie zasiągnąwszy, iak chce mieć przepis, konkluzum Kommissyi prawodawczéy; a Sędzia appellacyiny znaydzie Prawo, według którego przypadek ninieyszy ma bydź rozsądzony, ciemném i wątpliwém; winien również stósownie do przepisu Tytułu XIII. takowe wyiednać konkluzum.

§. 66.

W drugiéy instancyi, (zwłaszcza, gdy pierwsza była w sądzie niższym, a sprawa iest ważną lub zawikłaną; tudzież gdy mimo znakomitości przedmiotu, w pewnych szczególnych rodzaiach processu, według wydanych tym końcem przepisów, nie ma mieysca rewizya), dwóch Referentów musi bydź ustanowionych.

§. 67.

Napisanie i publikacya wyroku.

W napisaniu wyroku appellacyinego postąpić należy również iak w pierwszéy instancyi; publikacyą zaś uskutecznia sąd, który odbywał instrukcyą; temu więc sądowi, gdy wyrok ferowanym był w obcém kollegium, odeśle się do publikacyi zapieczętowany, a zatém nie prędzéy otworzonym bydź ma, aż przy Stronach albo ich Pełnomocnikach, w których obecności następuie publikacya.

§. 68.

Zresztą poprzedzaiący przepis służy do przypadku, gdy się odwołano od wyroku sądu wyższego. Czyli zaś w tym względzie maią mieysce odstępuiące od ninieyszych przepisy, gdy przeciw wyrokowi sądu niż-

szego założona iest appellacya, o tém w Dwudziestym Piątym Tytule obszerniéy rozprawiać się będzie.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O środku prawnym przeciw decyzyi kontumacyalney mieysce mieć mogącym.

§. 69.

Gdy przeciw Pozwanemu przez nieposłuszeństwo niestawaiącemu wydany iest wyrok kontumacyalny stósownie do przepisu Tytułu Osmego §. 9.-12., iuż tam przepisano, co zachować należy względem publikacyi takowych decyzyi i odesłania ich Stronom, niemniéy ostrzeżenia, iakie im dać wypada w téy okoliczności.

§. 70.

W dniach dziesięciu od daty, w któréy przebywaiącemu w mieyscu albo w bliskości Pozwanemu, rezolucya sposobem w wzmiankowanym Tytule §. 11. przepisanym, została wręczoną; albo gdy przesłanie nastąpiło pocztą, w 10ciu dniach od daty, iak mogło nadeyść do sądu oświadczenie się Strony pozwanéy, według zwyczaynego poczt biegu; wolno Pozwanemu zgłosić się ieszcze do sądu, i o wysłuchanie prawne upraszać.

§. 71.

Musi iednak

1) podać ważne przyczyny, dla których wydanym do niego pierwéy zapozwom zadosyć uczynić nie mógł, i takowe albo niezwłocznie udowodnić, albo

przynaymniéy donieść, iakie na to ma dowody;

2) musi Deputowanemu sądu podać zaraz do protokułu osobiście lub przez dopuszczalnego Pełnomocnika, okoliczności potrzebne ku zupełnemu wdaniu się w skargę i odpowiedzi na nię;

3) a Powodowi wynagrodzić gotowizną wszelkie mu dotąd zrządzone, a w rezolucyi kontumacyalnéy ustanowione koszta. Gdyby zaś też koszta, albo kwit Powoda z odebranych, do prośby o restytucyą przyłączone nie były, w tym razie, wydaiąc rozrządzenie co do saméyże sprawy, nakaże się zarazem natychmiast exekucya względnie kosztów.

§. 72.

Jeżeli Pozwany kwalifikuie się do prawa ubogich, należy go wprawdzie ochronić wynagrodzeniem kosztów w gotowiźnie, w czasie iednak następnym iest obowiązany, postarać się o zwrócenie ich Stronie przeciwnéy, (gdy nie może bydź inaczéy), przez odrobienie i pracę, według przepisu Tytułu o exekucyach.

§. 73.

Zresztą prośba o restytucyą ma także mieysce w przypadkach i przedmiotach, w których nie wolno appellować; takowy albowiem środek prawny nie ma w celu, odwołania się do wyższego wyroku, lecz zmierza tylko do oddalenia szkodliwych skutków, z zaniedbanego w pierwszéy instancyi wdania się w sprawę wynikaiących.

§. 74.

§. 74.

Chociażby Pozwany w ciągu czasu §. 70. oznaczonego zgłosił się z prośbą o restytucyą, lecz do niéy potrzebnéy wiadomości ku odpowiedzi na skargę, a przynaymniéy co do głównéy w sprawie okoliczności zaraz nie przyłączył, tedy na takową prośbę żaden nie może bydź miany wzgląd, lecz rezolucya zaoczna utrzyma się w nieodzownéy dzielności. Nowe zatém prośby o przedłużenie i prorogacyą terminu do wniesienia odpowiedzi na skargę, nigdy przyięte nie będą.

§. 75.

Gdy zaś Pozwany, zanosząc prośbę o restytucyą, odpowiedział oraz na skargę, a przynaymniéy względnie głównéy w sprawie okoliczności, naznaczy się termin do instrukcyi, i w dalszych czynnościach, iak w każdym innym procesie, aż do końca postępować się będzie.

§. 76.

Po czém wyda wyrok Sędzia, do którego to w pierwszéy instancyi należy, a ogólnie za pierwszy wyrok uważać się go będzie, przeciw któremu wolno używać zwyczaynych środków prawnych według przepisu pierwszego i drugiego Rozdziału. Gdyby zatém Pozwany, co do sameyże sprawy, wniósł cóżkolwiek rzeczywistego, rezolucya kontumacyalna musi bydź w wyroku uchylona.

§. 77.

Przy instrukcyi iednak głównéy sprawy, należy oraz rozpoznać okoliczności, iakie Strona na usprawiedliwienie się z zarzuconego sobie nieposłuszeństwa przytoczyła, (ile to może nastąpić bez przewłoki w sprawie), gdyby albowiem też wymówki okazały się

bezzasadnemi, Pozwany, chociażby korzystny dlań zapadł w głównéy sprawie wyrok, prócz wynagrodzenia kosztów kontumacyalnych, ieszcze za lekce ważenie zaleceń sądu, dowolną karą pieniężną 5-20. Talarów, lub proporcyonalnym aresztem, albo pracą za karę, uciążony bydź ma.

Dodatek §. 125. Jeżeli Pozwany przy podaniu prośby o restytucyą, na skargę wprawdzie przynaymniéy co do głównego przedmiotu sprawy, należycie odpowiedział, iednakże żadnych nie przytoczył ważnych przyczyn, dla których wydanym do niego pierwéy zapozwem zadosyć uczynić nie mógł, w takim razie zawisło od oświadczenia się strony przeciwnéy, czyli na wyznaczenie terminu do instrukcyi i na dalsze w pierwszéy ieszcze instancyi postępowanie zezwolić zechce lub nie. W razie ostatnim Pozwany tylko przypuszczonym bydź może do appellacyi przeciw rezolucyi kontumacyalnéy; i stósownie do tego dalsze postępowanie wprowadzoném bydź powinno. Wtenczas atoli i w takich sprawach instrukcya mieysce mieć musi, w których, iako to w sprawach injuryinych, dalsze dochodzenie czynów w drugiéy instancyi nie byłoby dozwoloném.

Dodatek §. 126. Instrukcya ta odbywa się w sądzie, do którego, według różnicy przedmiotu sporu, instrukcya postępowania appellacyinego w innych sprawach należy.

Dodatek §. 127. Jeżeli w skutek założonego przez Pozwanego przeciw rezolucyi kontumacyalnéy prawnego środka nie w pierwszéy, lecz w drugiéy instancyi działano; wolno Powodowi żądać, aby w pierwszéy zawyrokowano instancyi. Skoro więc w tym przypadku instrukcya sprawy, w pierwszéy instancyi do sądu niższego należącéy, nastąpiła w sądzie wyższym, tedy akta dla zawyrokowania w instancyi pierwszéy, w sądzie wyższym przedstawione bydź muszą. W rozpoznawa-

niu zaś appellacyi przeciw takowemu wyrokowi założoney zastósuią się przepisy względem appellacyi przeciw wyrokom sądów niższych udzielone.

Dodatek §. 128. Jeżeli Pozwany przy instrukcyi w instancyi appellacyinéy założył pretensye wzaiemne, powinien, skoro na żądanie Powoda nie w pierwszéy wyrokuie się instancyi, z takowemi do oddzielnéy odesłanym bydź rozprawy. Rozprawa ta następuie iednak w tym sądzie, w którym główna sprawa toczy się, chyba że zachodzi który z wyiątków w §. 7. Tytułu XIX. Części I. oznaczonych.

§. 78.

Gdy Pozwany użala się nie o to, że w rezolucyi kontumacyalnéy, czyny za zasadę skargi położone, wzięte są za przyznane, lecz o to, że Sędzia wnosił z nich ustanowione rezolucyą skutki; przeciw takowéy rezolucyi nie ma mieysca prośba o restytucyą, lecz tylko appellacya, w przypadkach, w których w ogólności iest dozwoloną. Z takowym więc środkiem prawnym w ciągu czasu §. 70. oznaczonego zgłosić się, i do instrukcyi onego, według przepisu drugiego Rozdziału przystąpić należy. W tym razie rezolucyi kontumacyalnéy nada się moc właściwego wyroku, a zawyrokowanie względem założonego środka prawnego należy do zwyczaynego Sędziego appellacyinego.

§. 79.

Gdy Powód nie chce przestać na rezolucyi zaocznéy; nie może to pochodzić z inney przyczyny, iak tylko, że utrzymuie, iż z przyiętych *in contumaciam* za rzetelne czynów więcéy ieszcze na iego korzyść wypływa, niż Sędzia w ogłoszoney ustanowił rezolucyi. — W tym razie musi się od niéy

w przepisanym czasie odwołać, a podówczas przepisane wyżéy w §. 39-40. postępowanie ma mieysce.

Kiedy iednak i Pozwany przeciw takowéy rezolucyi doprasza się o restytucyą, appellacyą Powoda zawiesić należy, a ten pierwéy oczekiwać powinien, aż po ukończonéy instrukcyi sprawy wyrok ogłoszonym zostanie.

TYTUŁ PIĘTNASTY.

O rewizyach, i iak w nich postępować należy.

§. 1.

Kiedy ma mieysce rewizya.

Trzecia instancya, czyli rewizyina iest pospolicie dozwoloną we wszelkich przypadkach, w których według przeszłego Tytułu ma mieysce appellacya; też same przepisy służą także do oznaczenia kwestyi: czyli i iak poprzedzaiące wyroki, pomimo założonéy rewizyi maią bydź wykonane, albo czyli exekucyą, aż do zapadnięcia wyroku rewizyinego zawiesić należy.

§. 2.

Względnie tylko summy, o którą ma mieysce rewizya, następuiącą zachować potrzeba różnicę:

1) gdy w pierwszéy instancyi ferowany był wyrok w sądzie niższym, rewizya iest dopuszczoną, iak tylko iéy przedmiot wynosi sto Talarów lub więcéy;
2) gdy iuż w pierwszéy instancyi zapadł wyrok w sądzie wyższym, rewizya w

przedmiocie od stu albo więcey, aż do dwóch set Talarów w tenczas tylko ma mieysce, gdy obadwa pierwsze wyroki są rozmaitéy osnowy;

3) gdy zaś obadwa pierwsze wyroki są zgodne, trzecia instancya może bydź tylko dopuszczoną w przedmiotach, dwieście Talarów lub więcéy wynoszących.

Dodatek §. 129. Rewizya tylko ma mieysce:

1) kiedy w pierwszéy instancyi w sądzie niższym zawyrokowano, a przedmiot uciążliwości wynosi dwieście Talarów lub więcéy;

2) kiedy w pierwszéy instancyi w sądzie wyższym zawyrokowano, a przedmiot uciążliwości czterysta Talarów lub więcéy wynosi;

3) kiedy w sprawach, które w pierwszéy instancyi w sądzie wyższym toczyły się, przedmiot rewizyi wprawdzie tylko dwieście Talarow, i mniéy iak czterysta Talarów wynosi, iednakże obadwa pierwsze wyroki różnéy od siebie są osnowy.

Skoro w Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy dla pewnych rodzaiów spraw n. p. injuryinych, rozwodowych, i aresztowych, co do dopuszczalności rewizyi bez względu na ilość przedmiotu szczególne udzielone zostały przepisy, tedy przy nich iedynie pozostaie się.

Dodatek §. 130. Względem obrachowania summy do rewizyi potrzebnéy zastósuią się zasady, iakie w Tytule XIV. §. 3. i w Tytule XXVI. §. 2. są przepisane.

§. 3.

Czyli i iak dalece ma mieysce rewizya, w sprawach dzierzawnych, rachunkowych, administracyinych, budowniczych, assekuracyinych i aresztowych; tudzież, gdy względ-

dem dobrodzieystwa prawa odstąpienia maiątku, otworzenia konkursu, w processach wexlowych, exekucyinych i prowokacyinych, w sprawach o injurye i indagacyach fiskalnych, lub gdy zaszedł wyrok, uznaiący kogo marnotrawcą, bądź na wniesienie o moratoryum; to wszystko będzie ustanowione niżéy w przeznaczonych dla tych materyi tytułach.

§. 4.

Zgłoszenie się z rewizyą.

Należy do obowiązku Assystentów i Pełnomocników, aby swym Stronom oznaymili o ogłoszonym wyroku appellacyinym, tymże samym sposobem, iaki przepisany iest względem wyroku pierwszéy instancyi; daiąc im wiadomość o dozwolonym przeciw niemu środku prawnym trzeciéy instancyi, niemniéy żądaiąc ich oświadczenia się: czyli chcą go użyć lub nie; przytém zaś własną opinią z urzędu przyłączą, i oświadczą Stronie, iakie są przywiązane do appellacyi koszta, i co za kary na złe użycie tego środka prawnego naznaczone. Jeżeli Strona i w drugiéy instancyi nie była opatrzona Pełnomocnikiem lub Assystentem, względem publikacyi wyroku appellacyinego przez Deputowanego sądu, i obiaśnienia maiącego się czynić takowéy Stronie względnie środka prawnego rewizyi, przepisy Trzynastego Tytułu §. 51-54. zastósowane bydź maią.

§. 5.

Gdy Strona się oświadczy, że nie przestaie na drugim wyroku, musi się oraz względem swéy uciążliwości iasno i dokładnie oświadczyć. Ułożonych zaś w ogólnym tylko wyrazie przytoczeń, to iest: gdy n. p. w sprawie, z kilku punktów składaiącéy się,

zażalenie rewizyine w ten sposób iest napisane: że sąd nie przyznał we wszystkiém żądań i wniosków Strony, lub że uciążliwości appellacyine odrzucił; — w zgłoszeniu się rewizyiném dopuszczać nie należy. Zresztą takowe zgłoszenie się do rewizyi, musi nastąpić w dniach dziesiąciu, a czas dziesięciodniowy obliczy się tak, iak się ustanowiło w Tyt. XIV. §. 21-33.

Dodatek §. 131. Dozwolony w instancyi appellacyinéy podług §. 34. Tyt. XIV. przeciąg czasu przeciw niewcześnie założonéy appellacyi, ma także mieysce co do rewizyi.

§. 6.

Postępowanie *in revisorio.*

Na nadeszłe do rewizyi zgłoszenie się, o którém Stronie przeciwnéy niezwłocznie oznaymić potrzeba, Kollegium oznaczy czas czternastu dni do czterech tygodni, według obszerności i ważności sprawy, w którym wolno Rewiduiącemu wnieść do akt wywód swych uciążliwości na piśmie. Jak tylko ten nadeydzie, prześle się go *Zarewidowanemu* dla podania w równymże przeciągu czasu odwodu, a na tym zakończy się całe postępowanie. Takowe iednak termina są prekluzyine iak w pierwszéy instancyi; a zatém przedłużenie ich pod żadnym pozorem mieysca mieć nie może. — Gdy więc Rewiduiący z upłynieniem oznaczonego czasu nie podał wywodu, niemniéy gdy się go zrzeka, odwołuiąc się do akt, iak te się w sobie znayduią, przesłać ie należy z urzędu do zawyrokowania, a w obudwóch przypadkach odwodu ze strony Zarewidowanego nie potrzeba. Podobnież akta przesłane będą do ferowania wyroku z urzędu wtenczas, gdy Zarewidowany w cią-

gu oznaczonego mu na to czasu nie poda odwodu.

Chociaż zaś formalnéy aktów inrotulacyi nie koniecznie potrzeba w trzeciéy instancyi, wszelakoż w sprawach obszernych, do których wiele voluminów akt, albo akt posiłkowych, mapp, rysów, i t. d. należy, Decernent nakazuiąc odesłanie aktów do sądu rewizyinego, zaleci oraz, aby Deputowany lub Protokulista, który ułatwiał ostatnią instrukcyą, lub przy niéy był użytym, za przybraniem Assystentów spisał protokuł, w którymby dokładnie wyrażono: co za akta lub dokumenta maią bydź przesłane. — Czyliby zaś mogło bydź rzeczą potrzebną albo użyteczną, przesyłaiąc akta zamieyscowemu sądowi, przyłączyć oraz akta doręczne Assystentów, oznaczy nakazuiący przesłanie Decernent, w miarę zachodzących okoliczności, tudzież ile można przewidzieć z podobieństwem do prawdy, że będą potrzebne do użycia lub nie.

Dodatek §. 132. Inrotulacya aktów w instancyi trzeciéy zawsze iest potrzebną.

Należy zatém na oznaczyć się maiącym terminie, za przyzwaniem Pełnomocników

1) wyszczególnić, iakie akta maią bydź przesłane, przyczém także akta doręczne oddane bydź muszą;
2) rozpoznać, iakie dokumenta dołączone i przetłumaczone bydź maią, i tym sposobem to, coby ieszcze brakować mogło, przed odesłaniem aktów ułatwić.

Jeżeli przytém co zaniedbuie się, tedy w sprawach, w których Kommissarze sprawiedliwości czyli Adwokaci byli przybranymi, ciż za to skazuią się na karę pięciu Talarów, i również ponosić muszą większość kosztów, przez takowe uchybienie zrządzonych.

Skoro zaś strony same stanęły, natenczas kara i wynagrodzenie kosztów z powodu zaszłego uchybienia spada na Decernenta.

§. 7.

Zawyrokowanie.

W trzeciéy instancyi maią bydź zawsze ustanowieni Referent i Korreferent. Gdy ci wnoszą zmianę dwóch zgodnych między sobą wyroków, a tenże ich wniosek kollegium znaydzie ważnym, akta muszą bydź oddane dwom innym członkom kollegii, dla uczynienia raz ieszcze relacyi i korrelacyi. Tym iednak Referentom nie wolno użyć pierwszéy relacyi i korrelacyi; po ich przeczytaniu zaś wyrok nieodzownie większością głosów ferowanym bydź musi. Jeżeli za potwierdzeniem i odmianą obu przeszłych wyroków równa iest liczba głosów, pierwsze wyroki potwierdzić należy, chociażby Prezyduiący, albo Przełożony kollegii był przeciwnego zdania.

§. 8.

Co czynić wypada, gdy instrukcya okaże się niedokładną.

Jeżeli wyrokuiące w instancyi rewizyinéy Kollegium znaydzie przy relacyi sprawy, że zapisana w aktach pierwszéy lub drugiéy instancyi iakożkolwiek znakomita okoliczność, z powodu, że ią obadwa pierwsi Sędziowie za mniéy znaczącą uważali, wcale dochodzoną nie była, albo przynaymniéy iéy rozbiór nie dosyć iasno i dokładnie nastąpił; bądź gdy przy instrukcyi sprawy dostrzeże się z doniesienia Stron lub z urzędu omyłka iaka popełnioną, lub uchybienie przeciw przepisom Prawa i Ordynacyi Processowéy, przez co ferowanie wyroku ostatecznego, na zgodnie z porządkiem i zupełnie instruowanych aktach polegać maiącego znayduie przeszkodę; Sędzia rewizyiny ustanowi przez rezo-

lucyą: że i iak ieszcze takowa okoliczność dokładniéy dochodzoną, lub niedokładności zaradzono bydź ma.

Z tą rezolucyą odsyłaią się akta na powrót do sądu, który się trudnił instrukcyą, a stósownie do niéy tenże sąd, co potrzeba, rozporządzi. Po zakończoney instrukcyi, Sędzia téy instancyi, w któréy czyn powtórnie instruowany był naypierwéy wniesiony, a zatém, gdy tenże czyn dopiero w drugiéy instancyi był dostrzeżony, Sędzia appellacyiny powtórnie zawyrokuie, i w tymże wyroku wyraźnie postanowi, iak dalece czyn ten iest wyiaśniony, i co z niego podług przepisów prawa wypływa. Naówczas od takowego wyroku są znowu dozwolone zwyczayne środki prawne.

§. 9.

Jeżeli iednak okoliczność, któréy ściśleysze dochodzenie Sędzia rewizyiny potrzebném bydź znayduie, nie tycze się główney sprawy, lecz tylko punktu ubocznego, n. p. prowizyi, ilości onéy albo terminu *à quo*; (to iest, terminu, od którego ma bydź rachowana), bądź tylko kosztów, lub terminu płacenia; zadecyduie w głównym interessie, co wypada z Prawa; przytém zaś ustanowi w wyroku: czyli i względem czego z powodu takowego punktu ubocznego dokładnieysze przedsięwziąść wypada dochodzenie, i że w téy mierze raz ieszcze wyrzec potrzeba w iedney z przeszłych instancyi.

W równymże sposobie postępować należy, gdy kilka punktów oddzielnych doszło do instancyi rewizyinéy, a w iednym tylko lub kilku z nich znaydzie się potrzebném dochodzenie; naówczas albowiem bliższe wy-

iaśnienie tych punktów nakaże się zarazem w wyroku, względem innych zaś, zaraz ostateczny wydaie się wyrok.

§. 10.

O nowych okolicznościach w rewizoryum (*de novis in revisorio.*)

Na nowych czynach lub nowych dowodach, które nie były cale wniesione w pierwszych instancyach, Sędzia rewizyiny swéy decyzyi zasadzać nie powinien, lecz wydaie ią iedynie według wyiaśnionego w pierwszéy i drugiéy instancyi położenia sprawy, chociażby Strony zgłaszaiąc się z rewizyą, albo w swych wywodach prawnych nowe przytoczyły czyny lub dowody.

§. 11.

Aby iednak Stronom stósownie do ducha i celu ninieyszéy Ordynacyi Processowéy, ułatwić środki wywodzenia lub obrony spraw swoich ieszcze w ostatniéy instancyi, ile to nastąpić może bez sprzyiania oczywistym, a ku uwiecznieniu pieniactwa dążącym szykanom, lub niedarowanéy opieszałości, tedy względem okoliczności nowych przywiedzionych w rewizoryum następuiące przypadki rozróżniać należy:

1) gdy na zaszły iuż w przeszłéy instancyi, lecz bez wyłuszczenia zostawiony znakomitszy czyn, są wniesione nowe okoliczności albo dowody;

2) gdy Rewiduiący na poparcie lub odparcie pociągnionego w przeszłych instancyach do instrukcyi czynu (*factum*) nowe przywodzi dowody;

3) gdy podano nowy cale czyn, na którym się ma gruntować różna od dotychczasowéy zasada skargi;

4) gdy przywiedziono nowe *facta* na poparcie zostaiącéy niezmienną zasady skargi;
5) gdy Pozwany zarzuca nowe na czynach polegaiące excepcye.

§. 12.

Ponieważ w *pierwszym przypadku*, gdy Sędzia rewizyiny czyn w przeszłych instancyach bez wyłuszczenia zostawiony, znakomicie ważnym bydź znayduie, według przepisu §. 8 nową iego instrukcyą nakazać należy; tedy z siebie wypływa, że to nie stanowi żadnéy różnicy, chociażby na poparcie tegoż głównego czynu, dopiero w trzeciéy instancyi przywiedzione były nowe okoliczności, lub nowe dowody; owszem Sędzia instrukcyiny musi mieć na to koniecznie wzgląd należyty.

§. 13.

W *drugim przypadku* Sędzia rewizyiny nakaże odesłanie podanych nowych dowodów do przyięcia ich w instancyi, w któréy sam czyn nasamprzód był wniesiony, gdy czyn takowy z siebie samego iest ważnym, i w przeszłych instancyach dla samego tylko niedostatku środków dowodzenia nie można było przyiąć względem niego dowodu.

§. 14.

Jeżeli zaś iuż w przeszłych instancyach nastąpiło przyięcie dowodu, a w rewizyi są podani nowi świadkowie, żadnego na to względu mieć nie należy: skoro czyn sporny iest własnym czynem strony, chyba że oświadczyła iuż w przeszłych instancyach, przynaymniéy w ogólności, iż świadkowie na to się znayduią.

Jeżeli zaś takowe, chociaż w ogólnych wyrazach, odwoływanie się, exystuie w aktach przeszłéy instancyi, albo gdy czyn sporny nie iest własnym czynem Strony; zostawuie się umiarkowaniu Sędziego rewizyinego: czyli według natury przyiętego iuż dowodu są ieszcze powody spodziewania się, że przez wysłuchanie nowych świadków prawda dokładniéy wyiaśnioną będzie, a zatém czyli wypada odesłać sprawę do przyięcia nowego dowodu.

Równymże sposobem postąpić należy, gdy nowym dowodem są dokumenta, do wywodu rewizyinego zaraz przyłączone. W tym razie Sędzia rewizyiny z osnowy i powierzchowney, a na wiarogodność wpływ maiącéy formy onychże, i porównywaiąc ie z przyiętym iuż w przeszłéy instancyi dowodem, rozpozna: czyli takowe odesłanie może mieć mieysce lub nie. Samo zaś odwoływanie się do nieprzyłączonych zaraz dokumentów na żaden wzgląd nie zasługuie.

§. 15.

Aby iednak takowa powolność praw względem wnoszenia nowych dowodów *in Revisorio*, na złe używaną nie była, Sędzia według poniższych przepisów nowy dowód przyimować maiący, musi instrukcyą wymierzać oraz do tego:

skąd to pochodzi, że takowe dowody dopiero podane zostały w trzeciéy instancyi?

Złożony zaś na to przez stronę mniéy lub więcéy zaspokaiaiący wywód, nie tylko ma wpływ znakomity do przyszłego rozpoznania wiarogodności nowych dowodów, zwłaszcza, gdy są niemi świadkowie; ale

nadto w miarę takowego dowodu i według dokładnieyszego w dwudziestym trzecim Tytule oznaczenia ustanowi się w wyroku: czyli stronie przeciwnéy wypada dotychczasowe wynagrodzić koszta, oraz wynikłą dla niéy z przewłoki szkodę, niemniéy względem kar, na rozmyślne szykany i opóźnienia przepisanych.

§. 16.

W *trzecim przypadku* §. 11. oznaczonym, wydaie się tylko wyrok według położenia sporządzonych do tych czas aktów, odesławszy nową zasadę skargi do oddzielnego wywodu. Wszelakoż takowe zastrzeżenie nie pociąga nigdy za sobą kompensacyi kosztów, również iak to z drugiéy strony nie szkodzi prawom strony, chociażby w wyroku rewizyinym nie było wyraźnéy o takowém zastrzeżeniu wzmianki.

§. 17.

Gdy w *czwartym przypadku* przytoczono tylko nowe czyny, na poparcie niezmiennie zostaiącéy zasady skargi, n. p. nowe czynności possessyine, dla uzasadnienia twierdzonego przedawnienia, żadnego na nie mieć nie należy względu; ponieważ strony przez cały bieg dwóch instancyi, miały dosyć czasu, przywodzić wszystko, cokolwiek się ściąga do wyiaśnienia *facti*, i są dostatecznie ubezpieczone przeciw zaśpiesznym i porywczym działaniom Sędziego; a zatém bez umyślnego wstrzymywania się lub grubego uchybienia saméyże strony, pomyśleć nawet niemożna, aby dopiero w trzeciéy instancyi wychodzić miały na iaw uzasadnione tego rodzaiu czyny.

§. 18.

Toż samo się rozumie i o *piątym przypadku*, gdy Pozwany w trzeciéy dopiero instancyi wystawia nowe na czynach gruntuiące się zarzuty; chybaby te należały do excepcyi, które według przepisu Tytułu dwudziestego czwartego §. 36. przy exekucyi nawet mogą bydź ieszcze wnoszone. Na ów czas wydawszy w głównéy sprawie wyrok, uprzywileiowaną excepcyą do załatwienia w pierwszéy instancyi odesłać należy.

§. 19.

We wszelkich przypadkach, gdzie za rozporządzeniem Sądu rewizyinego ma mieysce nowa instrukcya, Sędzia zaraz po ogłoszeniu wyroku, nowy wyznaczy termin, na którym nasamprzód Przytaczaiącego względem przywiedzionéy nowéy okoliczności dokładnie i z zupełnością wysłuchać, i do dalszéy instrukcyi przystąpić potrzeba; przytém zaś rozumie się samo przez się, że i stronę przeciwną względem nowych onéyże przyczyn i dowodów, ku odparciu takowych nowych okoliczności dążących, słuchać należy.

§. 20.

Gdy Sędzia rewizyiny wniesione nowe okoliczności albo dowody, z siebie samych uważane, mniéy znakomitemi znayduie; musi ie w wyroku wyraźnie odrzucić; równie, iako i względem takowych nowych okoliczności żadnego dochodzenia nie potrzeba, gdy Sędzia bez względu na to, w dotychczasowych czynnościach dostateczne iuż znayduie powody do zmienienia przeszłego wyroku na korzyść strony rewiduiącéy.

§. 21.

Na nowe okoliczności lub dowody, wniesione tylko lub przyłączone do opisu sprawy *species facti* między członki Sądu rewizyinego rozdanego, w żadnym razie względu dawać nie należy.

§. 22.

W wyrokach rewizyinych nie potrzebne iest dodanie powodów, za zasadę rozstrzygnienia sprawy wziętych.

§. 23.

Z drugiéy zaś strony Sędzia rewizyiny (zwłaszcza, gdy mniema, że mu wypada dwa zgodne odmienić wyroki), prócz tego, co iuż na ten przypadek wyżéy w §. 7. przepisano, z szczególnieyszą postępować powinien troskliwością i przezornością: i nie prędzéy przystąpić do odmiany poprzedniczych wyroków, póki względem skłaniaiących go do niéy pobudek nie zyskał iak nayzupełnieyszéy pewności i obiaśnienia, które w razie potrzeby powziąść może przez zapytanie się, i żądanych od Sędziów przeszłych instancyi obiaśnień.

Dodatek §. 133. Kiedy dwa zgodne między sobą wyroki są odmienione, na ten czas potrzeba:

1) aby przez iednego z Referentów, który za odmianą zdanie swoie oświadczył, wyrok z powodami był ułożony;
2) aby takowy na następuiącém posiedzeniu całkowicie był przeczytany, i potém dopiero podpisany;
3) aby bez dodania powodów decyzyi do ogłoszenia był odesłany;
4) aby dokładny i zupełny odpis, powody decyzyi zarazem zawieraiący, na papierze niestęplowanym był sporządzony, i bez szczególnego rapportu, w kopercie pod

adressem Ministra sprawiedliwości franco był przesłany.

W przypadku zachodzącego zażalenia na decyzyą, rozpozna się po nastąpioném otworzeniu i przeyrzeniu pozostałego dotąd pod pieczęcią odpisu wyroku, czyli rzeczą będzie przyzwoitą lub też dla wykazania iakowéy nieważności potrzebną, aby Stronie użalaiącéy się powody decyzyi były udzielone.

§. 24.

Publikacya wyroku rewizyinego.

Wyroki rewizyine ogłasza sąd, który odprawiał instrukcyą, tymże samym sposobem, iak w pierwséy i drugiéy instancyi; a Assystenci i Pełnomocnicy udzielaiąc ich Stronom, oświadczą im zarazem: że iuż takowy wyrok iedynie w swéy mocy zostać musi, i że przeciw niemu żadna dalsza instancya, lub inny środek prawny nie iest dozwolony.

§. 25.

Po ogłoszeniu wyroku rewizyinego akta natychmiast z urzędu odłożone (reponowane) i proces z listy wymazany bydź powinien. Jeżeli zaś w wyroku rewizyinym, lub w potwierdzonym przezeń, albo zwróconym wyroku dawnieyszym, nakazano było ieszcze wykonać przysięgę, lub uskutecznić iakiekolwiek inne dane Stronie zalecenie, Sędzia instrukcyiny starać się winien z urzędu o uzupełnienie tego rozkazu, a względem odebrania przysięgi, co potrzeba, nakazawszy, w miarę ile ta była, iak należy, wykonaną lub nie, oznaczone według Tytułu trzynastego §. 39. w wyroku skutki prawne przez rezolucyą ustanowi.

§. 26.

Względem zanoszenia

Prośby o deklaracyą czyli obiaśnienie wyroku rewizyinego muszą bydź zanoszone

prośby o deklaracyą czyli obiaśnienie.

w cztérech tygodniach po publikacyi onego, a to zawsze w sądzie odprawuiącym instrukcyą.

§. 27.

Sąd tenże troskliwie porówna prośbę o deklaracyą, z ciemnym iakoby wyrokiem, a ieżeli znaydzie, że prośba iest oczywiście bezzasadną, i zmierza iedynie do tego, aby przez wykręty uczynić wyrok bezskutecznym, oświadczy Podaiącemu przez rezolucyą bezzasadność iego żądania.

§. 28.

Jeżeli iednak Sędzia instrukcyiny znaydzie rzecz iakożkolwiek wątpliwą, na wyznaczonym iak naykrótszym terminie wysłucha dokładniéy Strony obiedwie, albo ich pełnomocników względem prośby o deklaracyą, i z takowym protokułem prześle akta powtórnie do sądu, w którym wyrok zapadł, dla rozwiązania poszukiwanéy iego deklaracyi.

TYTUŁ SZESNASTY.

O skutkach prawodzielnego wyroku.

§. 1.

Skutek prawomocnego wyroku (*judicati*).

Gdy przeciw zapadłemu w pierwszéy lub drugiéy instancyi wyrokowi, w ciągu przepisanego czasu użyte nie były prawem dozwolone środki, albo gdy wyrzeczono w instancyi rewizinéy; wyrok takowy iest prawodzielnym, tak, że pod żadnym iakimkolwiek

bądź pozorem, ani nawet pod pretextem zachodzącéy nieważności nie może bydź naruszonym i nie wolno od niego odstępować.

§. 2.

Są iednak niektóre przypadki, w których wyrok tak dalece iest nieważnym, iż w żadnym czasie nie może doyść prawodzielności mianowicie: Przyczyny nieważności, (*causae nullitatis*)

1) Gdy wydany został *ex falsa causa*; to iest: gdy Strona na zasadzie fałszywego dokumentu, albo iedynie według zeznań przekupionych świadków, osądzoną lub odsuniętą została. Za przekupionych świadków nie tylko brać się maią ci, którzy przez podarki w pieniędzach lub wartości pieniężnéy, lecz i ci nawet, co w nadziei dostąpić się maiącego iakiegokolwiek zysku i pożytku, albo z obawy czekaiącéy ich szkody i straty, do fałszywego z umysłu świadectwa, sposobem dowiedzionym skłonieni zostali. Dla udowodnienia zaś skargi o nieważność wyroku, nie iest bynaymniéy dostateczna, gdy Prowokant przez innych świadków, (choćby ich było naywięcéy), chce dowodzić rzecz przeciwną téy, którą w processie na zasadzie zeznań świadków, przyięto za prawdziwą. Również nie stanowi to dowodu, na poparcie skargi o nieważność wyroku, gdy Prowokant popisuie się z dokumentami, z których ma okazać się coś przeciwnego zeznaniu świadków; lecz w tym ostatnim razie idzie o to: iak dalece na zasadzie nowo wynalezionych dokumentów, można poszukiwać zwrotu sprawy do przeszłego stanu, według poniższych przepisów.

W równi z fałszywemi dokumentami uważaią się także fałszywe mappy, i nieze-

telne reiestra miernicze. Gdy atoli takowe mappy albo rysunki w processach granicznych lub innych, Stronom na mieyscu okazane, i przez nie wyraźnie za rzetelne przyznane zostały, nie mogą też Strony na twierdzenie, iakoby mappa wszelakoż była fałszywą, gruntować nadal skargi o nieważność wyroku.

Z resztą chąc zarzucać wyrokowi nieważność dla tego, że był *ex falsa causa* wydany, dowieśdź trzeba, że iedynie lub przynaymniéy w głównieyszéy okoliczności wspiera się na fałszywych i nieważnych dowodach; a Prowokant musi bydź w stanie dowiedzenia fałszu i nierzetelności dokumentów, albo korrupcyi świadków; nie dosyć to albowiem iak się wzmiankowało wyżéy, że tenże Prowokant chce dowodzić coś przeciwnego temu, co się w prawomocnym wyroku za istotne przyięło.

Gdy kto twierdzi, że dokument, na którego zasadzie został osądzony, lub odsądzony, nie iest wprawdzie z siebie nierzetelnym, lecz że do innego i różnego cale interessu, a nie tego, z którego wynikł proces, należy; nie może dla tego skarzyć przeciw prawodzielnemu wyrokowi. Lecz wolno mu mniemane prawa swoie z takowego innego interessu lub stósunku wywodzić osobno przeciw Stronie przeciwnéy, a ta w podobnym wywodzie oddzielnym nie może iuż powtórnie używać dokumentu, na którego zasadzie przeszły wygrała proces. Jeżeli zaś Strona utrzymuie i udowodni, że dokumenta są zamienione, tak dalece, iż dokument, z którego bywszy proces rozstrzygniętym został, ściągał się do cale innego przedmiotu, a nie

do tego processu; tedy to tyle znaczy, iakby wyrok z fałszywego był wydany dokumentu.

2) Gdy w pierwszéy lub drugiéy instancyi wyrzeczono przeciw iasnéy w ogólném Prawie kraiowém, lub potwierdzonych od Panuiącego księgach Praw prowincyalnych zawieraiącéy się ustawie, a zwyczayne środki prawne przeciw wyrokowi mieysca iuż nie maią, w takim razie może bydź zaskarzony iako nieważny. Do uznania atoli wyroku za nieważny, nie dosyć, gdy Strona tylko twierdzi, że zawyrokowano przeciw analogii praw, albo, iż rozstrzygnienie sprawy wzięto z niestósuiącéy się do przypadku niniey-szego ustawy prawa, bądź że prawo mylnie tłumaczone, lub do tego przypadku nie przyzwoicie było zastósowane.

3) Gdy kto żadną juryzdykcyą nie upoważniony, albo chociażby w nię był opatrzony, iednak do szafunku sprawiedliwości według przepisu prawa nie powołany i nieprzysięgły, podał się w sprawie za Sędziego, i w tém znaczeniu odprawił instrukcyą processu, albo go rozstrzygnął. Nie można zaś prowadzić nieważności wyroku ztąd, że opatrzony z siebie samego w juryzdykcyą, a do wymiaru sprawiedliwości umocowany Sędzia, w szczególnym sporze prawnym nie był właściwym Sędzią, w tym razie albowiem przypuścić tylko należy, że nastąpiła prorogacya juryzdykcyi.

W przypadkach zaś, gdzie takowa prorogacya wyraźnemi prawami kraiowemi iest zabroniona, postąpi się według poniższego w §. 7. przepisu.

4) Gdy kto, nie będąc zdolnym według przepisów prawa czynić przed sądem bez

Opiekuna albo Kuratora, bez takowéy assystencyi należycie ustanowionego Opiekuna lub Kuratora przypuszczony został do stawania w processie iako Powód albo Pozwany.

Toż samo ma mieysce, gdy nie może bydź zaraz lub następnie złożone zezwolenie wyższego sądu opiekuńczego, w przypadkach, w których podług prawa iest potrzebne do ważności aktu, (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 501. i następ.).

Taż sama nieważność wyroku zachodzi wtenczas, gdy kto do swych czynności sądowych potrzebuie koniecznie assystencyi w oznaczonych w Tytule I. ninieyszéy Orydynacyi processowéy przypadkach, a bez podobnéy assystencyi do takowych czynności został przypuszczony.

Staie się atoli wyrok ważnym, gdy byłwszy Pupil, lub ten, co dawniéy potrzebował assystencyi, owoczesne czynności zatwierdza wyraźnie lub milczeniem w czasie, w którym według prawa może rozrządzać dowolnie osobą i maiątkiem swoim bez czyiéykolwiek assystencyi, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IV. §. 58. i następ.).

W mieyscach i Prowincyach, gdzie opieka płci ieszcze ma mieysce, tak dalece, iż do czynności sądowych kobiet zatwierdzony sądownie Opiekun musi bydź przybierany, przedsięwzięte z kobietą bez takowego Kuratora czynności sądowne, tudzież zasadzone na nich wyroki są podobnież nieważne.

5) Gdy Strona w processie przez kogo innego była zastąpioną, a ten nie był wcale umocowanym, albo fałszywą od swego mnie-

manego Pryncypała nie wystawioną, albo nieważną i żadnéy mocy niemaiącą złożył plenipotencyą.

Należy przeto przy instrukcyach processów i ieszcze w ciągu ich toku zniewalać tych, którzy się iako pełnomocnicy nieprzytomnéy Strony zgłaszaią, do złożenia potrzebnéy plenipotencyi; a Strona przeciwna nie iest obowiązaną wdać się prędzéy z takowym mniemanym pełnomocnikiem, póki ten niezłoży plenipotencyi, albo przynaymniéy danego mu rzeczywiście zlecenia nie udowodni tymczasowie pismem Strony, lub innym iakimkolwiek godnym wiary sposobem.

Gdy iednak władzodawca stwierdzi potém czynności osoby, która mu się narzuciła na pełnomocnika, wyrok również iak i w poprzedzaiącym przypadku staie się ważnym.

Gdy wyrok, który na czynności z nieustanowionym lub fałszywym pełnomocnikiem zapadł, sameyże Stronie został ogłoszony, lub innym sposobem należycie insynuowany; Strona, gdy na nim nie chce przestać, musi donieść sądowi w czterech tygodniach po ogłoszeniu: że ten, kto się udawał za iéy pełnomocnika, nie był nim rzeczywiście, domagaiąc się zwrotu sprawy do przeszłego stanu. Jeżeli zaś to nie nastąpi, lecz Strona na wyroku przestaie, lub używa przeciw niemu zwyczaynych środków prawa; uważać się to będzie za uchylenie kwestyi o nieważność wyroku, a Strona niewylegitymowanego dotąd pełnomocnika opatrzyć musi należytą plenipotencyą.

6) Gdy przeciw temu, kto nie miał wręczonych sobie zapozwów, zapadł wyrok zaoczny w głównéy sprawie.

Skoro wyrok zaoczny był sameyże Stronie ogłoszony, lub należycie wręczony, tedy również iak w poprzedzaiącym przypadku iest dla niéy otwarty środek prawa zwrotu sprawy do przeszłego stanu, w cztery tygodnie od daty nastąpionéy publikacyi.

§. 3.

Postępowanie w razie wniesionéy skargi o nieważność wyroku.

Gdy Strona dla iednéy z powyższych przyczyn zaskarzyć chce zapadły przeciw niéy wyrok iako nieważny, musi pospolicie i z wyłączeniem trzeciego przypadku, (względnie którego niżéy dokładnieysze nastąpią oznaczenia), donieść sądowi, do którego w przeszłym processie należała instrukcya głównéy sprawy, o mniemanym powodzie nieważności wyroku i o prawne posłuchanie dopraszać się.

§. 4.

Naówczas sąd wysłucha okolicznie w téy mierze Imploranta, zarówno iak każdego innego Skarzyciela, względem czynów, z których chce wyprowadzać mniemaną wyroku nieważność, i dowodów, iakie ma na to; a ieżeli przyczynę nieważności, którą przytacza, z siebie saméy i według prawa ważną, i dowody na to, należycie złożone, albo przynaymniéy z dostateczną pewnością wymienione bydź znaydzie, nakaże dalszą instrukcyą iak w każdym innym processie.

§. 5.

Takowa iednak instrukcya ma tylko za przedmiot dochodzenie mniemanéy nieważności; a głównego sprawy przedmiotu z niém bynaymniéy ieszcze mieszać nie należy.

§. 6.

Skoro Sędzia po zakończoney instrukcyi znaydzie, że mniemana przyczyna nieważności wyroku, w obronie Strony przywiedziona, iest bezzasadną, musi z nią oddalić Imploranta; w przeciwnym zaś razie, gdy postępowanie sądowe i wyrok, przeciw któremu skarzono, iest rzeczywiście żadnym i nieważnym, ustanowi to wyraźnie w dekrecie, a oraz powtórną główney sprawy instrukcyą nakaże. Przeciw zapadłym w obu tych razach wyrokom, są dozwolone zwyczayne środki prawne, a nowa instrukcya w głównéy sprawie nie może bydź wprzód rozpoczynaną, póki zapadły względem nieważności wyrok nie stał się prawomocnym.

§. 7.

Osobliwie gdy nieważność iest zasadzoną na niewłaściwości Sędziego wyrokuiącego.

Gdy nieważność wyroku w przepisanym §. 2. 3. przypadku, iest na tém zasadzona, iż Sędzia, który odprawił instrukcyą processu, lub rozstrzygnął go, nie był opatrzony żadną iuryzdykcyą, albo przynaymniéy do wymiaru sprawiedliwości, według przepisów nieustanowionym i nieprzysięgłym, skargę o nieważność zanosi się do głównego sądu prowincyi, a ten postąpi daléy według przepisu §. 4. 5. 6.

Jeżeli zaś nieważność na tém się zasadza, że Sędzia wyrokuiący nie był właściwym, i że żadna nań nie miała mieysca prorogacya, uczynić należy różnicę:

czyli to są tylko Strony prywatne z sobą w sporze zostaiące, lub czyli iaka fiskalna stacya nie należy do Stron proces wiodących.

Skoro tylko Strony prywatne spór z sobą wiodą, tedy Strona, która raz dopuściła pra-

wodzielności wyroku, w Sądzie niewłaściwym bydź maiącym zapadłego, iuż go pod żadnym pozorem zaskarzyć niemoże.

Gdy fiskus iest między Stronami spór wiodącemi, sprawa zaś we wszelkich zwyczaynych i dozwolonych instancyach została rozstrzygniętą, musi także i Skarb Królewski przestać na wyroku.

Lecz ieżeli iedna ieszcze pozostała instancya, natenczas fiskus może domagać się, aby akta w właściwie przyzwoitéy magistraturze, co do téy instancyi, były pociągnięte do instrukcyi, i do zawyrokowania przedstawione.

Skoro taż instancya sprawę w zdziałanych dotąd aktach znaydzie bydź dostatecznie wyiaśnioną i instruowaną, wydaie zaraz wyrok. Jeżeli zaś widzi co do nadmienienia w instrukcyi, albo gdy ważne nowe okoliczności wniesione zostały, sprawa również iak w podobnym przypadku, wyżéy w Tytule XV. §. 8. przepisano, zwróconą będzie do pierwszéy instancyi, mianowicie do przyzwoitego w niéy sądu.

Z resztą fiskus, tym sposobem przeciw wyrokowi z powodu mniemanéy Sędziego niewłaściwości skarżący, powinien wnieść żądanie swoie w niżéy dokładniéy oznaczyć się maiącym co do restytucyi czasie, a to pod utratą prawa swego.

Z drugiéy strony rzecz z siebie widoczna, że takowy przypadek, (gdzie wyrok przez Sędziego nieprzyzwoitego ferowany utrzymuie się przecięż w swéy mocy dla iednéy z powyższych przyczyn), nie może bydź do innych zastósowany przypadków, ani przytoczony za mniemane *praejudicium* dla usprawiedliwienia odmiany, któréyby ktożkol-

wiek chciał sobie pozwalać w ustanowionych prawnie między juryzdykcyami stósunkach.

Ponieważ więc tym sposobem sam tylko fiskus może w pewnych okolicznościach domagać się uchylenia prawodzielnego wyroku, z powodu mniemanéy wyrokuiącego Sędziego niewłaściwości, takowe żądanie musi bydź zawsze wniesioném w Departamencie Ministeryi Stanu, któremu iest podległy w swym urzędzie Sędzia, który zaskarżony iako nieważny wyrok wydał. Departament ten roztrząsa żądanie, i znosi się w téy mierze z tym, do czyiego wydziału sprawa według twierdzenia Imploranta ma należeć.

Jeżeli się z takowego roztrząsania okaże, że albo twierdzenie względem wyrokuiącego Sędziego iest bezzasadném, lub prośba z innych w ninieyszym paragrafie ustanowionych przyczyn dopuszczoną bydź nie może, Implorant wydanym w téy mierze reskryptem z nią oddalonym zostanie.

Skoro prośba z siebie saméy iest wprawdzie dozwoloną, lecz względem twierdzonéy niewłaściwości zachodzi wątpliwość, kommissya juryzdykcyina wyda w téy sprawie swoie konkluzum.

Jeżeli także niewłaściwość wyrokuiącego sądu za zdecydowaną uważać wypada, zaleci się kollegio, w którém sprawa dotychczas się toczyła, aby natychmiast wydał akta przyzwoitéy magistraturze, i Stronę przeciwną do niéy odesłał.

W téy odprawi się instrukcya sprawy, co do pozostałéy ieszcze instancyi, poczém postąpi się daléy według powyższego przepisu.

W takowéy instrukcyi może i Strona przeciwna Imploranta, przestrzegać praw swoich,

tak co do głównéy sprawy, iako i względnie powodów, dla których utrzymuie, że Sędzia wyrokuiący rzeczywiście był sądem przyzwoitym.

§. 8.

Skutki nieważności wyroku.

Oprócz obiętego w przeszłym paragrafie przypadku, mianowicie, gdy się zaskarza wyrok tylko dla tego, że był wydany przez sąd nieprzyzwoity, nieważność wyroku, skoro zachodzi z innych, w §. 2. wymienionych przyczyn, ma ten prawny ieszcze skutek, że nie tylko cały wyrok, ale nadto postępowanie, na którém się zasadza, uważa się za niebyłe.

§. 9.

Takowy atoli skutek rozciąga się tylko do czasu, w którym zaszła nieważność, lecz do poprzedzaiących czynności rozciągany bydź nie może. Gdy zatém n. p. Strona pilnowała osobiście instrukcyi przeszłego processu w pierwszéy instancyi, a dopiero w drugiéy była zastąpioną przez fałszywego pełnomocnika; postępowanie i wyrok pierwszéy instancyi w swéy mocy zostaią, a tylko appellacya musi bydź na nowo instruowaną i w niéy nowy wyrok wydany.

§. 10.

Przez iaki przeciąg czasu skarga o nieważność wyroku wniesioną bydź może.

Zaniesienie takowéy skargi o nieważność wyroku, (oprócz przypadku §, 7.) nie iest do żadnego innego przywiązane czasu, iak zaniesienie każdéy zwyczaynéy skargi osobistéy. Z drugiéy zaś strony, póki nieważność wyroku, zaskarzonego nie iest ieszcze ustanowiona z mocą prawa, takowy wyrok ma zupełną ważnego *judicati* dzielność, tak dalece, że chociażby taż nieważność zarzuconą była przed exekucyą, lub w ciągu oneyże,

takowa nie ma bydź wstrzymywaną, lecz w niéy, nie zważaiąc na zarzuty postępować się będzie, a Allegantowi uwolnienie się od niéy przez deponowanie przedmiotu, lub stawienie poręki, ma bydź wolne tylko w okolicznościach, w których prawa dozwalaią założenia aresztu.

Od tego iednak wyimuie się przypadek, gdy nieważność iest zasadzona na tém, że mniemany pełnomocnik, z którym toczyła się sprawa, nie miał całe plenipotencyi. Jeżeli się w aktach rzeczywiście żadna plenipotencya nie znayduie, a nigdzie nie iest wyrażono, że i iak ten, kto się udawał za pełnomocnika, przynaymniéy poprzedniczo udowodnił dane sobie zlecenie, wykonanie wyroku mieysca mieć nie może, lecz musi bydź zawieszoném, póki względem zarzuconéy nieważności wyrok nie nastąpi.

§. 11.

Ile skargi o nieważność wyroku mogą bydź połączone z innemi zwyczaynemi środkami prawnemi.

Z resztą powyższe w §. 2-10. dane przepisy do tego tylko ściągaią się przypadku, gdy wyrok, któremu iest zadawana nieważność, stał się iuż prawodzielnym.

Jeżeli zaś zaskarzony iest wyrok iako nieważny, który ieszcze niestał się prawomocnym, Skarżący musi na to użyć zwyczaynego środka prawnego. Naówczas idzie o to: czyli zasada nieważności według §. 2. licz. 1. i 2. polega na niedostatku co do *materyaliów*, lub na błędzie co do osobistéy kwalifikacyi Stron, albo na zaszłém przy instrukcyi uchybieniu.

W pierwszym razie wniesienie Imploranta ściąga się zawsze do tego, iż *factum* ma się inaczéy, niż ie przyiął przeszły Sędzia na zasadzie fałszywego dokumentu, lub zezna-

nia przekupionych świadków, albo że rozstrzygnienie sprawy sprzeciwia się wbrew iasnemu przepisowi prawa. Sędzia appellacyiny wydaie zatém wyrok w drugiéy instancyi na zasadzie nakazanéy według zachodzących okoliczności nowéy instrukcyi, a w tym razie uchylenia przeszłego wyroku nie potrzeba.

W obudwóch ostatnich przypadkach idzie znowu o to: czyli zdarzonemu w pierwszéy instancyi uchybieniu, można ieszcze zaradzić w drugiéy, bez znakomitego uszczerbku Strony, która na tém ucierpiała; w tym razie albowiem Sędzia appellacyiny rozporządzi z tego względu, co potrzeba, i wyda wyrok w drugiéy instancyi.

Jeżeli zaś uchybieniu nie można iuż zaradzić w drugiéy instancyi, albo gdy Appelluiący stawa przytém, aby sprawa raz ieszcze w pierwszéy instancyi była rozsądzoną, a Sędzia appellacyiny przytoczoną nieważności wyroku przyczynę z siebie saméy rzetelną i znakomitą bydź znayduie, wyrzecze tylko względem nieważności poprzedniego wyroku, główną zaś sprawę do powtórnéy instrukcyi i rozstrzygnienia w pierwéy instancyi odeśle.

§. 12.

Przyczyny zwrotu sprawy do pierwszego stanu (*causae restitutionis*).

Oprócz przypadków, w których wyrok z powodu zaszłéy w processie nieważności zaskarza się, iest ich ieszcze dwa, gdzie przeciw wyrokowi z siebie samego ważnemu i prawodzielnemu poszukiwany bydź może zwrot sprawy do pierwotnego stanu, (*Restitutio in integrum*) mianowicie:

1) Gdy kto utrzymuie, że w processie pod czas swéy małoletności przez Opiekuna

albo Kuratora, bądź w iego assystencyi prowadzonym skrzywdzony został:

2) Gdy Strona twierdzi, że po zapadłym iuż prawodzielnym wyroku (*iudic.*) nowe znalazła dokumenta, których do przeszłego processu bez swéy winy dla zaszłych przeszkód użyć niemogła.

§. 13.

Co się tycze pierwszego przypadku, środek ten prawny służy wszystkim tym, którzy, czyli to z powodu lat niezupełnych, albo innéy iakieykolwiek przyczyny prawnéy, oddani zostali pod opiekę. Ma zaś mieysce tenże środek w ciągu tylko lat czterech, rachuiąc od dnia, gdy wyrok, lub rezolucya, przeciw którym restytucya iest wymierzoną, został publikowany, albo wydany. Supponuie się oraz, że ani co do przybrania Opiekuna, ani ze względu na współdziałanie wyższéy władzy opiekuńczéy, nie zaszła iaka nieważność, lecz że nieletniemu przez wyrok lub rezolucyą, przeciw którym chce bydź przypuszczony do restytucyi, znakomita wynikła szkoda. Ta atoli musi mieć swą zasadę w processie i w rezolucyi sądowéy, przeciw któréy się skarzy. Uszczerbek albowiem, którego miał doznać pupil w saméyże czynności, stanowiącéy powód albo przedmiot processu, nie uzasadnia restytucyi, gdy czynność ta opatrzoną iest we wszelkie zgodne z prawem warunki, ważność iéy stanowiące. Zresztą pod powyższemi warunkami może poszukiwać restytucyi tak sam pupil, gdy tym czasem wyszedł z pod opieki, iako i Opiekun lub Kurator, tudzież iego sukcessorewie, ieżeli ieszcze nie upłynął czteroletni czasu prze-

1) Z powodu małoletności: (*ex capite minorennitatis*).

ciąg od daty ogłoszonego wyroku, lub zaszłéy rezolucyi.

§. 14.

Toż samo dobrodzieystwo prawa służy także w processach fiskusowi, kościołom i instytutom pobożnym, a ogólnie wszystkim tym, którym ustawy nadały prawa osób nieletnich. Lecz i w tym razie dozwolone iest tylko w ciągu lat 4rech, od dnia ogłoszonego wyroku, lub wydanéy rezolucyi.

§. 15.

Postępowanie w téy okoliczności.

Ponieważ dla uzasadnienia takowéy prośby o restytucyą, potrzebny iest koniecznie wywód poniesionego w sprawie uszczerbku (laesio), wywod ten zaś iest nieodłączny od wyłuszczenia głównéy sprawy, musi więc nastąpić razem dochodzenie powodu do restytucyi i powtórna w głównéy sprawie instrukcya, a względem obu razem okoliczności wyrok wydany.

§. 16.

Skutek restytucyi.

Przez takową restytucyą nie uchyla się wyrok ze wszystkiem, lecz tylko co do téy części, punktu, lub okoliczności, przez którą Implorant pokrzywdzonym został; wszelkie zaś inne nie połączone z nią punkta, w nieodmienném pozostaią położeniu. Gdy więc n. p. poniesione pokrzywdzenie na tém się tylko zasadza, że Opiekun przeciw niepomyślnemu wyrokowi zaniedbał użyć zwyczaynych prawa środków; skutek restytucyi iest tylko ten, że Implorant musi bydź ieszcze do nich przypuszczony w głównéy sprawie, i w niéy natychmiast wyrokowano.

§. 17.

2) Z nowo wynalezionych

Gdy kto z powodu nowo wynalezionych dokumentów przeciw prawodzielnemu wyro-

kowi

kowi żąda bydź do przeszłego stanu przywróconym, winien:

dokumentów (*ex instrumentis noviter repertis*).

1) złożyć same dokumenta;
2) dokładnie okazać, iakim sposobem teraz dopiero do rąk mu się dostały;
3) oświadczyć gotowość stwierdzenia przysięgą, że przed prawodzielném sprawy rozstrzygnieniem nie wiedział o tychże dokumentach; albo (ieżeli mu ich bytność z siebie saméy była wiadomą), że mimo wszelkiéy usilności nie mógł się o nie wystarać do przeszłego processu;
4) osnowa dokumentów musi bydź tego rodzaiu, iżby przez nię położenie głównéy sprawy zmienioném, a odstępuiące od przeszłych wyroków rozstrzygnienie sprawy uzasadnioném bydź mogło.

§. 18.

Opatrzoną temi koniecznościami prośbę o restytucyą zanieść należy naypóźniéy w ośm tygodni, (rachuiąc od daty wynalezienia nowych dokumentów) do sądu, który odbywał instrukcyą poprzedniego processu w pierwszéy instancyi; poczém Implorantowi celem przyięcia takowéy prośby, zarówno iak każdemu innemu Skarzycielowi wyznaczy się Deputowany sądu, i sprawa póydzie tokiem dalszéy instrukcyi według przepisów niniejszego porządku processowego.

§. 19.

Aby iednak takowe dobrodzieystwo nie było na złe używane przez którąkolwiek Stronę ku obronie swéy opieszałości w wyszukaniu potrzebnych w processie wiadomości i dokumentów, stanowi się: że przeciąg

czasu, w którym może bydź dopuszczona prośba o restytucyą, ma tylko mieysce do lat dziesięciu, od dnia publikacyi prawomocnego wyroku, tak dalece, że ten, kto zanosi poźniéy prośbę o restytucyą, więcéy iuż z nią słuchany nie będzie, chybaby mógł dowieść, że przez samę tylko Przeciwnika lub kogoś trzeciego chytrość i szykanę przeszkodzonym został w wcześnieyszém takowych dokumentów wynalezieniu.

Rozumie się iednak samo przez się, że w rozpoznawaniu, czyli prawo Imploranta dopraszania się o restytucyą, przez dziesięcioletnie przedawnienie wygasło? też same zasady i przepisy zastósuią się, iakie względem przedawnienia przez nieużywanie w ogólności w Powszechném Prawie Kraiowém (Cz. I. Tyt. IX. §. 512. i następ.) są obięte.

§. 20.

Postępowanie w téy mierze.

W przypadkach, w których, stósownie do powyższych przepisów, może bydź dopuszczona prośba o restytucyą, instrukcya powinna bydź wymierzoną tak do czynów, przez które Implorant chce dowodzić, że dopiero świeżo wynalazł dokumenta, iako i do głównéy sprawy. Wszelakoż dochodzenie względem téyże ostatniéy, ogranicza się tylko na punkcie, do którego ściągaią się nowe dokumenta.

§. 21.

Gdy się po zakończonéy instrukcyi okaże, że przez wniesione nowe dokumenta położenie sprawy rzeczywiście się odmieniło, tak dalece, iż z niego wypływa inne dla Imploranta korzystnieysze rozstrzygnienie sprawy, gdy nadto twierdzenie, że dopiero po przeszłym processie były wynalezione, przynay-

mniéy sposobem do prawdy podobnym wykazane zostało; wyrzec należy względem wykonania opisaney w §. 18 licz. 3. przysięgi (*iuramenti noviter repertorum*), a oraz udecydować, co w skutku teyże przysięgi w głównym interessie z prawa wynika. Jeżeli się znaydzie, że mimo nowych dokumentów przeszłe dekreta co do głównéy sprawy w swéy mocy muszą bydź zachowane, wykonania takowéy w tym razie bezużyteczney przysięgi nie potrzeba. Lecz ieżeli przez nowe dokumenta wykazało się wprawdzie cokolwiek w głównéy sprawie na korzyść Imploranta; lecz oraz iest wyiaśniono przy dochodzeniu, że tenże z umysłu i samochcąc wstrzymywał się w przeszłym processie z podaniem dokumentów, albo, że ie dłużéy niż ośm tygodni przed zgłoszeniem się miał w ręku, należy zaiste wyrzec w głównym interessie, co z prawa wypływa, (ieżeli oznaczony w §. 19. dziesięcioletni czasu przeciąg ieszcze nie upłynął), w tym razie iednak potrzeba skazać Imploranta na stósowną do zachodzących okoliczności i umiarkowania sądu, oraz przedmiotu sprawy i stopnia iego przewinienia surową karę pieniężną, a to bez naymnieyszego na osobę lub iéy znaczenie względu.

§. 22.

Jeżeli się wykazało, że Implorant ieszcze w przeszłym processie miał w ręku dokumenta, a z ich podaniem umyślnie się wstrzymywał; prócz oznaczoney wyżéy kary, winien Stronie przeciwney wszelkie przeszłego processu wynagrodzić kosza, i odpowiedzieć zupełnie za wszelką z takowego zatrzymania wynikłą szkodę.

Atoli prócz tego przypadku, ten na czyią szkodę zaszły przedtém wyrok prawodzielny na zasadzie tylko nowych dokumentów odmieniony został, ma cały przeciąg czasu aż do terminu instrukcyi w sprawie restytucyiney, używać wszelkich rzetelnemu posiadaczowi służących praw i korzyści; chybaby go przeświadczono: że Implorantowi z umysłu był na przeszkodzie w wynalezieniu wcześnieyszém dokumentów, albo że wiedząc o ich osnowie, wyiaśniaiące się z nich czyny zaprzeczył przed Sędzią w przeszłym processie mimo swéy wiadomości.

§. 23.

Z resztą restytucya z powodu nowych dokumentów ma mieysce tak wtenczas, gdy z nich nowe na iaw wychodzą czyny, iako i gdy się ściągaią do *factum*, które wprawdzie iuż wniesioném było w pierwszym processie, lecz pod ów czas dla niedostatku innych dowodów albo ich niedostateczności nie mogło bydź wyiaśnioném.

§. 24.

Jeżeli iednak na takowy czyn Strona przeciwna przysięgła *de veritate*, i na zasadzie téyże przysięgi czyn za prawdziwy przyięty, lub iako nieprawdziwy odrzuconym został, żadna nie ma mieysca restytucya; lecz wolno tylko Implorantowi, przekonać Stronę przeciwną o krzywoprzysięstwo, ieżeli się na to odważy. Gdy to uskutecznioném zostało, tedy wypływa samo z siebie, że Sędzia musi dopomodz uszkodzonemu do wynagrodzenia wszystkiego, co utracił przez zbrodnią przeciwnika.

Jak dalece zaś krzywoprzysięstwo dowodzoném bydź może dokumentami, iaką też

dokumenta powinny mieć własność, i w iakich okolicznościach ma mieysce dowód popełnionego krzywoprzysięstwa przez świadków, oznaczono w Ordynacyi kryminalnéy.

§. 25.

W końcu rzecz z siebie widoczna, że, gdy się zaskarza wyrok prawodzielny na zasadzie nowo wynalezionych dokumentów, wolno także i przeciwnikowi tego, kto pokłada nowe dokumenta, na poparcie przeszłego wyroku nowéy żądać instrukcyi, a tym sposobem z swéy strony bez ograniczenia nowe także złożyć dowody.

§. 26.

Jak dalece ma mieysce restytucya z powodu nowych świadków.

Z powodu nowo iakoby wynalezionych świadków nie należy pospolicie dopuszczać restytucyi; chybaby Implorant co do wniesionego w skończonym iuż processie czynu, doniósł był pod ów czas z dokładnością o tychże świadkach, a ich wysłuchanie dla tego tylko nie przyszło do skutku, że mu ich pobyt nie był wiadomy, albo że Sędzia zamieyscowy, pod którym ci wtenczas zostawali, nie chciał uskutecznić uczynionéy do niego względem ich wysłuchania rekwizycyi; bądź, że z powodu nieprzytomności, lub ciągłéy tychże świadków choroby, wysłuchanie ich wtenczas nastąpić nie mogło (Tyt. X. §. 226. *a.* i *b.*). W tych przypadkach Implorant w ośm tygodni od czasu, w którym powziął wiadomość o pobycie świadków, albo w którym mu oznaymiono, że ich wysłuchanie teraz nastąpić może, zgłosić się winien do sądu, gdzie się odbyła instrukcya instancyi, w któréy naypierwéy wymienił świadków. Sąd wtedy wysłucha Stronę przeciwną, tak względem powodów prośby, iako też względ-

dem tego, coby miała przeciw świadkom do nadmienienia; poczém wysłuchanie ich stósownie do ułożonego iuż w aktach *status controversiae* nakazawszy, po nadeszłym takowych zeznań świadków protokule, prowadzić będzie daléy i zakończy instrukcyą głównéy sprawy według przepisów Tytułu dziesiątego.

§. 27.

Zawyrokowanie względem tego: czyli zeznania świadków pociągaią za sobą odmianę przeszłego wyroku, należy do sądu maiącego wyrzec w instancyi, gdzie świadkowie byli naypierwéy wymienionemi; a od samegoż wyroku (w miarę, ile to iest pierwszy, albo drugi), iest dozwolona appellacya albo rewizya. Z resztą taż restytucya ogranicza się do dziesięcioletniego przeciągu czasu, równie iak z powodu nowo wynalezionych dokumentów, a to według przepisu §. 10.

Jeżeli nadto Implorant nie pilnował się w oznaczonym §. 26. przeciągu czasu ośmiu tygodni, przepis §. 22. ma bydź również zastosowany.

§. 28.

Przepis §. 10., że przez zaniesioną o nieważność skargę, nie ma bydź wstrzymywana exekucya przeszłego wyroku, stósuie się także do prośby o restytucyą w całéy swoiéy rozciągłości.

§. 29.

Ktokolwiekby się ważył bez dostatecznéy zasady zaskarzyć wyrok prawodzielny (*Iudicatum*), lub przeciw niemu poszukiwać restytucyi, oprócz wynagrodzenia kosztów, na karę pieniężną od 50-300. talarów, lub w ra-

zie niemożności zapłacenia, na stósunkową karę więzienia, albo na robotę za karę skazanym zostanie, o którym to przepisie każdego zaraz przy wniesieniu takowéy skargi uwiadomić należy dla przestrogi.

TYTUŁ SIEDMNASTY.

O denuncyacyi litis, *przypozwaniu czyli adcytacyi i nominacyi.*

§. 1.

Przepisawszy dotąd dokładnie całe postępowanie w zwyczaynym i pospolitym processie, pozostaie teraz ieszcze względem niektórych punktów ubocznych, wprawdzie nie w każdym, lecz wszelakoż w niektórych processach zachodzących, potrzebne dodać prawidła.

§. 2.

O adcytacyach i denuncyacyach litis w ogólności.

Powód, którému Pozwany zaprzecza zaskarzoną przez niego pretensyą, od trzeciéy osoby nań zlaną, może przypozwać kazać takowego swego prawozdawcę czyli poprzednika, a Oskarzony, któremu iest zaprzeczona rzecz iaka lub prawo, od trzeciéy osoby nań przelane, może takowemu swemu Poprzednikow donosić o sporze, (denuncyować *litem*); obadwia w zamiarze, aby Poprzednik do instrukcyi i toku sprawy stanąwszy, assystował mu w wywodzeniu i obronie praw swoich, a zatém go względnie Strony przeciwnéy zastępował.

§. 3.

Również może Strona, chcąc (w przypadku, gdyby przez proces nie miała doyść swego zamiaru), pilnować się kogoś trzeciego względem przedmiotu tegoż processu, n. p. wierzyciel poręczyciela, a ten głównego dłużnika, lub zwrotnego kautora, do processu przypozwać tęż trzecią osobę, do którey myśli wziąć regres. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XIV. §. 311. 342. i następ. 380. i następ.).

§. 4.

W iakich zaś przypadkach kto żądać może od drugiego ewikcyi, zastąpienia siebie, albo assystencyi; i iak dalece pominąwszy swego bezśredniego Prawozdawcę, może trzymać się dalszego, oznaczono w prawach (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. V. §. 317. i następ. Tyt. XI. §. 136. i następ. §. 420. i następ.).

§. 5.

O adcytacyach, które Sędzia z urzędu uskutecznić powinien.

Sędzia, którego iest obowiązkiem badać z urzędu zachodzące w processie czyny i użyć wszelkich ku temu celowi prowadzących środków, gdy ie do doyścia celu tego potrzebnemi bydź znayduie, może kazać przypozwać Poprzednika Powoda, albo Pozwanego, bez różnicy, czyli on iest bezśrednim i naybliższym, lub dalszym, i czyli Stronie głównéy służy albo nie przeciw niemu regres, nie będąc z tego względu do pewnego przywiązany czasu, a to końcem wysłuchania go względem czynów, w których można się po nim bliższego i niezawodnieyszego niż od samychże Stron spodziewać obiaśnienia. Takowy Przypozwany iest obowiązany czynić koniecznie zadosyć rozrządzeniom Sędziego, i również do udzielenia swych wiadomości

o takowych czynach, środkami przymusu może bydz zniewolony, ile podana na świadki osoba do złożenia świadectwa może bydź zmuszoną.

§. 6.

Zamiarem atoli nakazanego z urzędu przypozwania iest tylko ziednanie Sędziemu dokładnieyszéy znaiomości właściwego związku sprawy i środków do wybadania prawdy. Przypozwany więc nie iest przez to w sam process zawikłanym; a przybranie iego do processu ustaie, skoro o przedstawionych mu od Sędziego okolicznościach dał informacyą, iak mu o nich naylepiéy wiadomo.

§. 7.

Gdy iednak Strona, któréyby na przyszłość służył przeciw niemu regress, ieszcze na samym terminie wysłuchania oświadcza, iż myśli go użyć, i żąda zatém, aby Adcytowany zastępował ią w processie; o takowém oświadczeniu Strony Przypozwanemu oznaymić należy, a wydana początkowie tylko z urzędu adcytacya przechodzi w rzeczywistą denuncyacyą *litis;* w któréy mieysce maią wszelkie następuiące przepisy i skutki, iak w właściwych litysdenuncyacyach.

Jeżeli zaś Strona, pomimo że iéy wiadomo było, o nakazaném z urzędu przypozwaniu iéy Jurysdatora, nie oświadczyła swéy intencyi, iż żąda przez niego bydź zastąpioną, w tym razie dotykaią ią wszelkie skutki zaniedbanéy litisdenuncyacyi (§. 10.),

§. 8.

O adcytacyach i litisdenuncyacyach stron.

Gdy strona (bądź że iest Powodem, albo Pozwanym), na przypadek, gdyby w processie względem spornéy rzeczy, pretensyi, albo prawa, przegrać miała, chce się trzymać

swego Jurysdatora; iest w obowiązku donosić mu w sposobie przepisanym o sporze, i domagać się o iego przypozwanie.

§. 9.

Takowe żądanie musi bydź zaniesione wyraźnie i sądownie chociażby prawozdawcy iuż zasądownie o toczącym się processie daną była wiadomość, lub tenże dowiedział się o nim innym iakim sposobem.

§. 10.

Prawne skutki zaniedbaney denuncyacyi litis.

Jeżeli zaniedbaną została litisdenuncyacya, tedy ten, do którego to należało, nie utraca wprawdzie ieszcze przez samo iéy zaniechanie swego regressu; musi iednak ku swéy szkodzie przystać na ważność wszelkich zasad i dowodów, iakieby mu Jurysdator mógł był poddać przeciw trzeciéy osobie, gdyby była należycie nastąpiła litisdenuncyacya, tak dalece, że, ieżeli Sędzia znaydzie, iż gdyby w głównéy sprawie można było użyć tychże zasad i dowodów, wyrok wypadłby był inaczéy; a zatém sprawa, na szkodę zaniedbuiącego litisdenuncyacyi, musi bydź tak wziętą i uważaną, iak gdyby w głównéy sprawie był zapadł rzeczywiście takowy wyrok.

§. 11.

Z resztą konieczność sądowéy litisdenuncyacyi w ten czas tylko ustaie, gdy Jurysdator zrzekł się iéy wyraźnie przez układ.

§. 12.

Już udzielone są przepisy Instruentom względem Powoda w Tyt. V. §. 4. licz. 9., a co do Pozwanego w Tyt. IX. §. 8., iżby zasięgaiąc informacyi od Stron, słuchali ich oraz, czyli się nie znayduie takowy prawozdawca (Auktor), któremuby względem czy-

nić się mogącego doń regressu, należało denuncyować litem; iest więc obowiązkiem wzmiankowanych Instruentów, przestrzegać w tym względzie z urzędu praw Stron, ieżeli nie są opatrzone wiadomemi Prawa Assystentami, uwiadomiaiąc ich oraz, iak należy, o przepisach względem konieczności takowego przypozwu dla uzasadnienia regressu, i żądaiąc od nich oświadczenia się w téy mierze.

§. 13.

Wniesienie litisdenuncyacyi.

Gdy Strona żąda przypozwania kogo, albo litisdenuncyacyi, Deputowany sądu musi w téy mierze osobny sporządzić protokuł, a w nim z odwołaniem się na główne *factum*, z którego process wynikł, uczyni należyty rozbiór czynów, przez które obowiązek przypozwać się maiącego, celem zastąpienia Strony, ma bydź uzasadniony, niemniéy wyłuszczy podać się maiące na to dowody. W przypadkach, gdy Kommissarzom Sprawiedliwości iako Assystentom lub pełnomocnikom Stron iest wolno podawać na piśmie skargi, lub odpowiedzi na nie, wolne im także podawanie na piśmie litisdenuncyacyi.

§. 14.

Kiedy wniesioną bydź powinna.

Litisdenuncyacyą zanosić należy pospolicie razem ze skargą, lub odpowiedzią na nię, albo przynaymniéy na terminie instrukcyi. Gdyby zaś sprawa dopiéro w ciągu instrukcyi miała się rozwikłać dokładniéy, tak, iżby Strona dopiéro przez to przywiedzioną była do konieczności litisdenuncyacyi, należy ią ieszcze do niéy przypuścić aż do końca Instrukcyi.

§. 15.

Jeżeli kto ieszcze w drugiéy Instancyi chce zanieść litisdenuncyacyą, powinien to uczynic zaraz przy zgłoszeniu się z appellacyą; późnieysze zaś celem regressu denuncyacye, mieysca mieć nie mogą. Gdy litisdenuncyacya nastąpiła dopiéro w drugiéy Instancyi, a Denuncyat nowe przywiódł czyny albo dowody, wolno Zaapellowanemu domagać się, aby w téy mierze wprzód raz ieszcze w piérwszéy Instancyi zawyrokowano, a założona przez Litisdenuncyanta appellacya była tymczasem zawieszoną.

Z resztą co do wniesienia litisdenuncyacyi dopiéro w drugiéy Instancyi, względem kosztów też same służą prawidła, iakie są przepisane niżéy w Tyt. XXIII. względem nowych w téy Instancyi przytoczonych czynów lub dowodów, w ogólności.

§. 16.

Rozrządzenie w téy mierze.

Wniesiona i należycie przyięta litisdenuncyacya udziela się pozwanemu Auktorowi, dołączaiąc mu wszystko, cokolwiek w główney sprawie iuż dotychczas między Stronami było zdziałane, tudzież wszystkie podane przez nię dokumenta z zaleceniem: aby się na terminie stosownie do okoliczności wyznaczyć się maiącym, zgłosił przed ustanowionym w główney sprawie Delegowanym, celem dokładnieyszego onegoż wysłuchania. Przypozywaiący zaś lub Litisdenuncyant iest obowiązany starać się o wręczenie tegoż rozrządzenia i podać do akt wykaz, że to nastąpiło.

Z resztą rozumie się samo przez się, iż Litisdenuncyatowi, iak każdéy inney Stronie wolno wybrać sobie samemu z pomiędzy

ustanowionych przy sądzie Kommissarzy Sprawiedliwości Assystenta prawnego, lub dopraszać się u sądu o iego przydanie.

§. 17.

Przez takową iednak litisdenuncyacyą, lub prośbę o przypozwanie, instrukcya w głównéy sprawie nie ma bydź wstrzymywaną, lecz daléy prowadzoną bydź musi, iak należy, między głównemi Stronami. Gdyby iednak zaniesienie litisdenuncyacyi, tak późno nastąpiło, iżby Litisdenuncyat nie mógł się dogodnie oświadczyć w téy mierze przed zakończeniem instrukcyi między głównemi Stronami, więc zostawuie się rozsądnemu umiarkowaniu Instruenta, aby zakończenie instrukcyi na tak długo zawiesił, ile potrzeba, aby Litisdenuncyatowi zostawiony był czas potrzebny do zgłoszenia się i przestrzégania swego interessu. Jeżeli iednak w tym przeciągu czasu, według zachodzących okoliczności oznaczyć maiącym Litisdenuncyat nie zgłosił się, nie potrzeba iuż dłużéy na niego czekać z zakończeniem Instrukcyi; od niego albowiem zależy, wdać się w process i w nim Przypozwaiącemu assystować, lub też czekać na wypadek w sprawie i regress, iaki na ów czas Strona do niego weźmie.

§. 18.

Gdy Litisdenuncyat zgłasza się ieszcze przed zakończeniem instrukcyi, i do żądanéy odeń ewikcyi oświadcza swą gotowość; przytém zaś podobne do prawdy przytacza przyczyny, dla których nie może się z tym interesem ułatwić przed upłynieniem oznaczonego §. 17. czasu; a zatém o przedłużenie onego uprasza; może mu ie sąd dozwolić w miarę i według natury okoliczności.

§. 19.

Prawne skutki niezgłaszania się Litisdenuncyata.

Powtarzanie raz iuż należycie nastąpiony i rzeczywiście wręczony litisdenuncyacyi, albo przypozwu, nie iest w żadnym razie potrzebném, a zapadaiące w głównym processie judicata, są tyle ważne względem Przypozwanego, iż przy czynionym do niego regressie, słuchać się iuż nie będzie żadnych z iego strony powodów, przytoczeń, albo zarzutów, do głównéy sprawy, która była w sporze, ściągaiących się. Należy więc Przypozwanemu zawsze oznaymić wyraźnie o takowym skutku prawnym zaniedbanego zgłoszenia się, w wydać się maiącém stósownie do §. 16. rozrządzeniu.

§. 20.

Gdyby iednak można dowieśdź Litisdenuncyantowi, że przez prywatne tylko oświadczenia i insynuacye, wstrzymał Litisdenuncyata od zgłoszenia się w sądzie, albo z umysłu i przez porozumienie się ze Stroną przeciwną, nie użył ku szkodzie Litisdenuncyata wiadomych sobie na poparcie i obronę spornego prawa dowodów i zasad, więc takowe zasady i dowody musi koniecznie uznać za ważne przeciw sobie, w wynikłym potém między nim a Litisdenuncyatem processie.

§. 21.

Dalsze postępowanie, gdy Litisdenuncyat się zgłasza, i

Jeżeli zaś Litisdenuncyat zgłasza się na uczynione do niego uwiadomienie, wysłuchać go należy:

1) Czyli zasadę regressu, który sobie zastrzegł przeciw niemu Litisdenuncyant, przyimuie za wiadomą sobie, a gdyby tamten miał przegrać process, czyli uznaie się bydź obowiązanym do zastąpienia go w przedmiocie onegoż.

2) Czyli mu chce assystować do czynności w głównéy sprawie.
3) Coby w tym przypadku ku poparciu i obronie onego miał do przytoczenia.

§. 22.

a) niechce assystować Litisdenuncyantowi, albo

Gdy się oświadczył Litisdenuncyat, że nie przyznaie Litisdenuncyantowi albo Przypozywaiącemu prawa do regressu przeciw niemu, i że w głównéy sprawie nie chce mu assystować, przestanie się na tém; główny zaś process między Stronami zwyczaynym tokiem prowadzonym będzie, a pytanie: czyli Litisdenuncyantowi służy rzeczywiście wniesiony regress? odeśle się do osobnéy rozprawy w wzyczayney Litisdenuncyata Instancyi, albo do innego przyzwoitego w teyże sprawie sądu, iak w przypadku, gdy Przypozwany, lub Litisdenuncyat się cale nie zgłasza. W tymże sądzie Litisdenuncyant zastąpi mieysce Powoda, a względem powyższéy kwestyi wyprowadzi się osobno, iak w każdym innym processie instrukcya, a zatém w żaden sposób mieszać iéy nie należy z główną sprawą względem spornéy rzeczy, pretensyi, lub prawa, również iak i bywszego Litisdenuncyata względem żadnych do głównego processu ściągaiących się motywów albo zarzutów przy załatwieniu téy kwestyi słuchać nie należy (§. 19. 20.).

§. 23.

Na ów czas zależy to od Litisdenuncyanta, wnieść zaraz skargę regressową, lub czekać z nią na wypadek w głównym processie.

§. 24.

b) gdy mu chce assystować.

Jeżeli się oświadcza Litisdenuncyat, że lubo ieszcze nie przyznaie Litisdenuncyantowi albo Przypozwanemu prawa czynienia do

niego regressu, wszelakoż chce mu assystować w głównéy sprawie; przestanie się na tém co do skargi regressowéy, przy zachowaniu danéy w powyższych paragrafach skazówki; w głównéy zaś sprawie należy wysłuchać okolicznie Litisdenuncyata, (iak w przypadku, gdy zupełnie przystaie na swóy obowiązek ewikcyi), względem wszelkich zaszłych dotąd w sprawie okoliczności i czynów, któreby miał w swém mieyscu do przywiedzenia, na wsparcie i obronę Przypozywaiącego, a to równymże sposobem, iak się przepisało względnie głównych Stron; poczém zeznania i oświadczenia iego będą obu Stronóm przedstawione lub udzielone, a iego samego do dalszéy instrukcyi i czynności w głównéy sprawie wszędzie przybierać potrzeba.

§. 25.

O przysięgach przy litisdenuncyacyach.

Wyobrażaiąc on w niéy z Przypozywaiącym albo Litisdenuncyantem iednę osobę, ma wszelkie prawa i obowiązki, iakie tamtemu służą lub na niego są włożone. Nie może atoli żaden z nich przeciw woli drugiego (i gdyby ten drugi miał inne do podania dowody) deferować przysięgi na sporne czyny, lecz do przyięcia takowych innych dowodów przystąpić należy; a gdyby przez nie czyn nie był wykazanym, stósownie do Tytułu X. §. 288. sędzia iedynie rozpozna: czyli wypada żądać ieszcze na to od Strony przeciwnéy przysięgi.

§. 26.

Jeżeli Strona przeciwna używa delacyi, lub relacyi przysięgi, ten którego własnych czynności takowa tycze się, albo który o iéy przedmiocie z własnéy wiadomości może bydź infor-

informowanym, (bądź Litisdenuncyant, albo Denuncyat) powinien ią wykonać; wszelakoż, ieżeli Denuncyat tym sposobem przysiągł, może Deferent albo Referent żądać ieszcze po Denuncyancie wykonania przysięgi *de ignorantia*. Gdy iest mowa o czynie, którego ani Denuncyant ani Denuncyat nie może z własnéy wiadomości stwierdzić albo odeprzeć przysięgą, więc takowa Litisdenuncyantowi iako właściwéy Stronie przeciwnéy deferowaną lub odznaczoną bydź powinna.

§. 27.

Gdy Litisdenuncyant nie może wypełnić deferowanéy sobie, lub referowanéy względem swego własnego czynu, albo przez Sędziego włożonéy nań koniecznéy przysięgi i przegrywa dla tego proces, nie może z tego względu czynić bynaymniéy regressu do Litisdenuncyata, który nie ma obowiązku zastępować go w tych iego czynnościach.

Skoro iednak Litisdenuncyant nie chce wykonać deferowanéy sobie, albo referowanéy względem czynności kogoś trzeciego, bądź przez Sędziego włożonéy na się przysięgi; wysłuchać go należy, iakie ma przyczyny, dla których nie może się na to zdecydować. Naówczas proces między obiema głównemi Stronami tokiem swoim idzie, a przeciw Litisdenuncyantowi wyrzecze się, co wypada z prawa i stósownie do iego oświadczenia, że nie chce lub nie może wykonać przysięgi. Kiedy iednak chce wziąść regres do Litisdenuncyata, a ten (z powodu, że Litisdenuncyant wzbraniał się bez dostatecznéy przyczyny wykonać przysięgi), nie przyznaie regressu; Denunayanta i Denuncyata osobno w téy mierze słuchać, a po instruo-

wanéy, iak wymaga porządek, sprawie, osobnym wyrokiem spor między niemi rozstrzygnąć należy.

§. 28.

Jak dalece Pozwany przez Litisdenuncyacyą bywa spuszczonym z terminu (wychodzi *ex nexu*).

Pozwany, który swego przypozwał Auktora, w tym nawet przypadku, gdy stawa Litisdenuncyat, chcąc mu assystować, nie może usuwać się od dalszéy instrukcyi sprawy, lecz musi iéy także dopilnować, póki prawodzielne téyże sprawy nie nastąpi rozstrzygnienie.

§. 29.

Gdy iednak Litisdenuncyat oświadcza, że chce wziąść na siebie cały proces, a Denuncyant zezwala na zupełne onego nań zdanie, Skarzący iest obowiązany toczyć dalszy proces z samym tylko Litisdenuncyatem; zastrzegaią mu się atoli prawa iego przeciw głównemu Pozwanemu, tak względem exekucyi, iako i innych okoliczności, a zatém wyrok, po wyprowadzonéy między Skarzącym a Litisdenuncyatem w sprawie instrukcyi wydać się maiący, musi bydź oraz wymierzony przeciw Litisdenuncyantowi.

§. 30.

Oświadczaiąc Skarzący, że chce wywodzić swą pretensyą lub prawo przeciw samemu tylko zgłaszaiącemu się Litisdenuncyatowi, musi oraz oświadczyć wyraźnie: że Pozwanego i Litisdenuncyanta zupełnie spuszcza z terminu i od wszelkich pretensyi wolnym go czyni.

Naówczas wydaie się wyrok tylko między Skarzącym a Litisdenuncyatem; skoro więc pierwszy z Litisdenuncyatem proces przegrywa, albo po uzyskanym wyroku pomyślnym, nie może bydź przez niego zaspokoiony, nie

iest iuż więcéy mocen skarzyć daléy w téy mierze przeciw bywszemu Pozwanemu i Litisdenuncyantowi.

§. 31.

O środkach prawnych przy zachodzących Litisdenuncyacyach.

Gdy w głównéy sprawie zapadł wyrok, a Przypozywaiący lub Litisdenuncyant nie chce przeciw niemu użyć dalszego środka prawnego; wolno to uczynić Litisdenuncyatowi, albo Przypozwanemu; a skoro przez to lepszy w głównéy sprawie wyiedna wyrok, ten także służy Litisdenuncyantowi czyli Przypozywaiącemu.

§. 32.

Jeżeli Przypozwany albo Litisdenuncyat zgłasza się dopiero w ciągu instrukcyi w pierwszéy, albo nawet drugiéy instancyi, a w niéy na wsparcie lub obronę Przypozywaiącego nowe przytacza okoliczności albo dowody; więc w téy mierze iako i względem rozpoznania i przyięcia tychże dowodów, niemniéy gdy Litisdenuncyacya zaszła w należytym czasie, względem wynagrodzić się maiących przezeń głównéy Stronie szkod i kosztow, również postąpić należy, iak w Tytule X. i XIV., gdy podobne nowe okoliczności (*nova*) przez samęż Stronę były wniesione, przepisano. W instancyi rewizyinéy zaś na zgłoszenie się wtenczas dopiero Litisdenuncyata iuż więcéy zważać się nie będzie.

§. 33.

O exekucyach.

W przypadku tylko, gdy stósownie do §. 21. liczb. 1. Litisdenuncyat zaraz z góry poddał się zupełnie zayść maiącemu przeciw Stronie pozwanéy i *litis* denuncyacyą czyniącéy wyrokowi, może Powód po uzyskanym wyroku prawomocnym (*iudicato*), ieżeli chce żądać exekucyi prosto przeciw Litisdenuncy-

atowi, i w tym tylko przypadku Litisdenuncyant, gdy Powód iego się trzyma, może z swéy strony domagać się zaraz exekucyi przeciw Litisdenuncyatowi. We wszelkich innych razach, gdy w głównéy sprawie zawyrokowano tylko między Powodem a Pozwanym, exekucya iedynie przeciw ostatniemu ma mieysce, a ten musi z swéy strony względem regressu swego do Litisdenuncyata osobny wytoczyć proces, iak to w §. 22. przepisano. Z resztą rzecz z siebie widoczna, że gdy prawa dozwalaią Powodowi trzymać się bezpośrednio Litisdenuncyata, nie może mu bydź wzbroniono, (chociażby Litisdenuncyat nie poddał się zaraz z góry wyraźnie zapadłemu z Denuncyantem wyrokowi) poszukiwać na nim swéy należytości przez osobną skargę.

§. 34.

O nominacyach. Gdy kto iest pociąganym do prawa iako posiadacz rzeczy ruchomey lub nieruchomey, a rzecz takową nie dla siebie, lecz w imieniu innego posiada, ma obowiązek zaraz po wręczoney mu skardze, lub naypóźniey na terminie do odpowiedzi na nię, oświadczyć, a nawet ieżeliby było potrzeba, okazać dowodem: dla kogo i w czyiém imieniu ią posiada, oraz, gdzie takowy Nominat przebywa (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. VII. §. 165. 166.).

§. 35.

Jeżeli tego nie czyni, lecz dozwala postąpić zaocznie *(in contumaciam)* albo nawet wdaie się w czynność z Powodem i przegrywa proces, nie może to wprawdzie mieć żadney skuteczności przeciw właścicielowi i istotnemu rzeczy posiadaczowi; Pozwany iednak staie

się odpowiedzialnym Powodowi za wszelkie koszta i wynikaiącąz opóźnienia szkodę.

§. 36.

Gdy zas pozwany zaniósł należycie nominacyą, takowa natychmiast udzieloną bydź ma Powodowi z zaleceniem, aby sprawę daléy toczył przeciw Nominatowi. Skoro Powód czyni trudność i na takowe siebie do Nominata odesłanie przystać nie chce, więc temuż ostatniemu zalecić należy, aby w pewnym oznaczonym czasie oświadczył: czyli się do własności rzeczy sporem obiętéy przyznaie, i czyli w tém znaczeniu chce się wdać w sprawę z Powodem lub nie?

§. 37.

Skoro oświadcza, że na to przystaie, więc proces między nim a Powodem musi bydź w sposobie przepisanym daléy prowadzony, a Nominat pospolicie niepotrzebuie iuż więcéy wdawać się w sprawę. Jeżeli zaś Nominat wcale się nieoświadcza, albo się zapiera bydź rzeczy spornéy właścicielem, Pozwany i Nominant musi prowadzić proces z Powodem albo dla tego, że co do pretensyi Skarżącego, pod względem własnego swego interessu ma ieszcze cóżkolwiek do zastrzeżenia lub że gdyby nic do nadmienienia nie miał, do wydania rzeczy spornéy Powodowi zniewolonym, bądź w przypadku, gdyby się to tyczyło prawa rzeczownego, o które go Powód pociąga, onemu toż przysądzoném bydź ma. Wszelakoż w obudwóch przypadkach musi Powód zasadę swéy pretensyi, (ieżeli to iuż przy zaniesieniu skargi nie nastąpiło), wykazać Sędziemu przynaymniéy w sposób do prawdy podobny.

§. 38.

Sędzia, do którego wytoczyła się skarga przeciw Nominantowi, ma prawo i obowiązek we wszelkich razach, żądać opisanego w §. 36. od Nominata oświadczenia się, chociażby tenże nie podlegał iego iuryzdykcyi, a w tym tylko ostatnim przypadku oświadczenie się Nominata musi bydź żażądane przez rekwizycyą przyzwoitego sądu. Gdyby iednak sprawa według §. 37. miała bydź prowadzoną między Powodem a Nominatem, ten zaś ostatni nie podlegał iuryzdykcyi sądu, w którym na Nominanta zaszło zaskarzenie, więc rozumie się samo przez się, że Powód sprawę w sądzie przyzwoitym Nominata, iako teraźnieyszego Pozwanego, daléy popierać iest obowiązany.

§. 39.

Gdy Nominat nie zgłasza się na udzieloną sobie nominacyą, albo oświadczył sądownie, że sprawa cale go się nie tycze; nie może potém formować naymnieyszéy do Nominanta z tego względu pretensyi, ani w czémkolwiek sprzeciwiać się zapadłemu między tymże a Powodem wyrokowi i iego exekucyi. Należy go przeto zawsze uwiadomiać wyraźnie o prawnym skutku uchybionego zgłoszenia się, w wychodzącém doń przy odsyłaniu mu nominacyi rozrządzeniu.

§. 40.

Gdy kto nie dla siebie, lecz w imieniu kogo innego rzecz posiadaiący, iest pozywany z powodu swego własnego czynu, n. p. popełnionego téyże rzeczy wydzierstwa (Spolii), nie może się bronić nominacyą prawdziwego iéy posiadacza, lecz musi Powodowi

sam z takowego czynu odpowiadać i uledz prawnym iego skutkom.

§. 41.

Gdy zatém Powód nie chce zezwolić na to, aby go odsyłano do Nominata, i Nominanta ze sprawy spuścić nie dozwala, więc nominacyą do terminu instrukcyinego odesłać należy, na nim zaś zacznie się od dokładnieyszego iéy rozbioru, i w téy mierze postąpi się, iak przepisano w Tyt. X. względem excepcyi *Litis finitae.*

TYTUŁ OŚMNASTY.

O interwencyach.

§. 1.

Gdy kto mniema mieć prawo lub interes do rzeczy albo należytości, o które dwie Strony z sobą spor toczą, wolno mu się zgłosić w processie, i iako Interwenient prawo swoie lub interes wywodzić.

§. 2.

Takowy interwenient albo, utrzymuie że rzecz sporna, pretensya, lub prawo, ani Skarzącemu ani też Pozwanemu nie służy, lecz że do niego samego należy *(interventio principalis)*, albo nie rości dla siebie samego żadnéy podobnéy pretensyi, lecz zamiarem iego iest tylko assystować téy lub drugiéy Stronie względem mianego z nią wspólnego w sprawie interessu. *(Interventio accessoria).*

§. 3.

I. *Interventio principalis.* Interwencya pryncypalna iest właściwie oddzielnym cale processem, w którym Interwenient uważa się iako Powód, obiedwie zaś w główny proces uwikłane Strony, iako Strona pozwana.

§. 4.

Interwencya ta musi więc także, iak każda inna skarga, w sądzie osobno bydź wniesioną, a instrukcya względem niéy pospolicie, wcale oddzielnie od głównéy sprawy, w sposobie przepisanym bydź wyprowadzoną.

§. 5.

Nie może zatém takowa wstrzymywać instrukcyi głównego processu między Powodem a Pozwanym; a gdy tenże ostatni przed ukończeniem interwencyi prawodzielnie osądzonym został, więc wyrok przeciw niemu musi bydź przywiedziony do exekucyi, tak, że Interwenient tyle tylko iest mocen przeciw temu protestować, i domagać się złożenia lub sekwestracyi spornéy summy, albo rzeczy; lub żądać z tego powodu stawienia kaucyi, ile mu według prawa służy moc zakładania aresztu.

§. 6.

Gdy tymczasem Interwenient pryncypalny zgłasza się wcześnie do sądu i wprzód, niżeli się odbył między Powodem a Pozwanym termin instrukcyi, opowiadaiąc zasadę swéy interwencyi; więc zostawuie się rozważnemu sądu umiarkowaniu, aby w miarę takowego przez Interwenienta rzeczy przedstawienia, i dla uniknienia niepotrzebnego względem iednegoż przedmiotu rozmnożenia processów, zalecił mu, iżby z główną Stroną, do któréy iego prawa i twierdzenia względ-

dem drugiéy, naywięcéy się zbliżaią, wspólną czynił w téy mierze sprawę, i aby na wszelki przypadek te tylko czyny, na których szczególne swe, od obu Stron zaprzeczone prawo zasadzać chce, osobno z niemi wywodził. Gdy więc n. p. sukcessor testamentowy iest pozwany od innego, z prawa do sukcessyi przychodzić twierdzącego, a drugi wniemany sukcessor nietestamentowy zgłasza się do sprawy iako Interwenient, i obadwa, mianowicie Powód i Interwenient twierdzą, że testament nie iest ważnym; między sobą zaś względem pokrewieństwa z spadkodawcą, lub stopnia onego są w sporze, Sędzia zaleci Interwenientowi, aby względem punktu nieważności testamentu czynił wspólną z Powodem przeciw Pozwanemu sprawę, swą legitymacyą zaś tak co do Powoda iako i Pozwanego, ieżeli obadwa nie chcą go uznać naybliższym sukcessorem nietestamentowym, z osobna wywodził.

Również, gdy wielu w iednymże czasie chce do iakiego gruntu wykonać prawo *retraktowe*, (odkupu) i tak z posiadaczem onego są w sporze o to: czyli retrakt ma mieysce w ogólności, lub nie? iako i między sobą o to: kto z nich do tego prawa szczególniéy iest umocowanym? Sędzia takowym kilku Interessentom, ieżeli zwłaszcza ich pretensya na iedneyże polega zasadzie, zaleci: aby przeciw Posiadaczowi gruntu wspólną czynili sprawę i swą pretensyą przeciw niemu w iednym processie wywodzili; iako z drugiéy strony sporne między niemi prawo pierwszeństwa, sposobem processu *prioritatis* wyłuszczone i iednymże wyrokiem może bydź rozsądzone.

§. 7.

II. *Interventio accessoria.* Gdy kto zgłasza się do processu w zamiarze tylko assystowania któréykolwiek z obu Stron głównych, (*Interventio accessoria*) musi z tąż główną Stroną wspólnie czynić, a zatém do ustanowionego w sprawie głównéy Instruenta bydź odesłanym.

§. 8.

Winien więc temuż Instruentowi, iak każda inna Strona, iasno i z dokładnością podać *facta*, albo dowody, któremi zamyśla bronić albo wesprzeć prawa głównéy Strony, a takowe iego twierdzenia muszą bydź użyte i wzięte pod rozbiór w ciągu dalszéy instrukcyi.

§. 9.

Gdy Interwenient swóy interes miany w sprawie, przynaymniéy iakóżkolwiek udowodnił, potrzeba go przybrać do dalszéy czynności i instrukcyi, tymże samym sposobem, iak się przepisało na podobny przypadek w poprzedzaiącym Tytule §. 25. co do assystuiącego głównéy Stronie Litisdenuncyata.

§. 10.

Musi iednak przyiąć także instrukcyą, a ogólnie cały proces w tym położeniu i stanie, w iakim się takowy wtenczas znayduie, gdy przezeń zaniesiona była interwencya.

Skoro się więc zgłasza dopiero w ciągu terminu instrukcyinego, albo cale w instancyi appellacyinéy; dany w przeszłym Tytule §. 32. względem assystuiącego Stronie Litisdenuncyata przepis, również do niego zastósuie się.

§. 11.

Po rozstrzygniętéy prawomocnie głównéy sprawie, na takową *interwencyą akcessoryiną* nie może się więcéy dawać żadnego względu, tém mniéy zaś może przez to exekucya wyroku bydź wstrzymywaną.

TYTUŁ DZIEWIĘTNASTY.

O rekonwencyi czyli skardze zwrotnéy.

§. 1.

Gdy kto z pewnego interessu, czynności, lub handlu zaskarzony sądownie, z tegoż samego interessu mniema mieć do Skarżącego sprawiedliwą pretensyą wzaiemną, tedy na iéy wywodzenie nie potrzeba pospolicie formalnéy skargi zwrotnéy, lecz dosyć, gdy przy słuchaniu go względem głównéy skargi, doniesie sądowi o takowéy wzaiemnéy pretensyi i iéy zasadzie, domagaiąc się o stósowną do przepisanego porządku instrukcyą onéyże. I. O wywodzeniu pretensyi wzaiemnych, bez osobnéy skargi zwrotnéy.

§. 2.

W takim więc razie Sędzia instrukcyą wyprowadzaiący powinien stósownie do przepisu Tyt. IX. §. 9. zaskarzonego względem czynów, dla wzaiemnéy iego pretensyi za zasadę służących, tak iak względem czynów saméyże skargi przepisano, okolicznie wysłuchać; takowe należycie rozbierać; zażądać podania sobie na to dowodów, i takowe ile możności przygotować; poczém wystawi za-

razem w wywodzie słownym względem odpowiedzi na skargę sporządzić się maiącym, dokładnie wzaiemną Zaskarzonego pretensyą, w celu dalszego iéy prawnego rozpoznania.

§. 3.

Jeżeli iednak Instruent przy wysłuchaniu go znaydzie, że wzaiemna pretensya Pozwanego wypływa wprawdzie z iednego i tegoż samego interessu, co i pretensya Powoda, lecz że konwencya należy do iednego z summarycznych rodzaiów processu, powinien to oświadczyć Pozwanemu, i względem dalszego takowéy zwrotnéy pretensyi wprowadzenia, sposobem nowéy skargi, do przepisów poniższych w §. 9. i następ. stósować się, a w razie zachodzącéy trudności sądowi tymczasowie o tém donieść i oczekiwać dalszych iego w téy mierze rozkazów.

§. 4.

Podobnież gdy się z przedstawionego protokułu odpowiedzi okaże, iż Instruent nieprzyzwoicie w nim umieścił wzaiemną Pozwanego pretensyą, która do innego rodzaiu processu iest uwłaściwiona, sąd go względem téy iego omyłki obiaśni, i samegoż Pozwanego względem dalszego wprowadzenia teyże wzaiemnéy iego pretensyi w osobnym processie, stósownie do udzielonych w téy mierze poniżéy w §. 9. i następnych, przepisów należycie oświeci.

§. 5.

Lecz ieżeli wzaiemna pretensya wynika nie tylko z tegoż samego, co i pretensya Powoda interesu, ale nadto iest z nią uwłaściwiona do iednakiego rodzaiu processu, więc Sędzia bez różnicy: czyli Powód przed nim, albo nie, swą zwyczayną ma juryzdykcyą,

oznaczy iednak termin do dalszéy instrukcyi zobopolnych pretensyi; na tym zaś zrobiwszy całéy sprawy rozbiór, wysłucha Strony względem pretensyi i kontrapretensyi; daléy względnie obudwóch przystąpi do ułożenia *status controversiae* i przyięcia dowodów, a względnie obu pretensyi wyrzecze razem w iednym i tymże samym dekrecie, chociażby pretensya wprzód, niż kontrapretensya, (albo na odwrot) przez instrukcyą miała bydź wyiaśnioną.

§. 6.

Gdy więc przy zawyrokowaniu okaże się, iż Pozwany przez swą odwrotną pretensyą wywiódł przeciw Powodowi więcéy, niż ten przeciw niemu; Sędzia wyrzecze według prawdziwego sprawy położenia, a Powoda na zapłacenie summy przewyższaiącéy wskaże; nie da się albowiem żadnego iuż nadal względu na zachowywaną dotąd różnicę, to iest: czyli Pozwany takową odwrotną pretensyą wniosł tylko w swéy excepcyi, lub czyli o nię formalną zaniosł skargę zwrotną, ponieważ to samę tylko stanowiło formalność.

§. 7.

Nie stanowi to także żadnéy różnicy w opisaném dotąd postępowaniu, chociażby interes, handel, lub czynność, z któréy wynikła pretensya i kontrapretensya, zaszła między Pozwanym, a kim trzecim, ten zaś trzeci prawa swego odstąpił Powodowi. Gdyż ieżeli przekazanie nastąpiło bez przybrania Pozwanego, iako dłużnika, może tenże Pozwany wystawić na przeciw Prawonabywcy wszelkie zarzuty i kontrapretensye, onemu przeciw Przekazuiącemu z tegoż samego handlu, lub interessu służące; z tém wszystkiem

nie można skarzącego Cessyonaryusza, nigdy na wyższą wskazywać summę, niż on ią przeciw Pozwanemu wykazał.

§. 8.

Dla uniknienia iednak, ile bydź może, rozliczności processów, i nie stawiania Pozwanego w konieczności, aby swą kontrapretensyą, pretensyą skarzącego Cessyonaryusza przewyższaiącą, nie był przymuszony wywodzić podwóynie, to iest: przeciw niemu celem kompensacyi, a przeciw Cedentowi względem reszty przewyższaiącéy podwóynym kosztów nakładem, wolno będzie takowemu Pozwanemu, przypozwać do sprawy Cedenta. Musi wszelakoż poszukiwać przypozwania tegoż ieszcze przed nadeyściem terminu instrukcyinego; bo inaczéy Cedent nie może bydź więcéy zniewalanym, odpowiadać mu w tymże samym processie, względem przewyżki. Lecz ieżeli przypozwanie w przyzwoitym czasie było poszukiwaném, równie Cedent iako i Cessyonaryusz nie mogą usuwać się od wdania się w odpowiedź na rekonwencyą, pod pozorem: iż nie podlega juryzdykcyi Sędziego, konwencyą rozsądzić maiącego.

§. 9.

II. O właściwéy Rekonwencyi.

Jeżeli wzaiemna pretensya Pozwanego nie wypływa z interessu za zasadę skargi wziętego, lecz z inney różnéy wcale okoliczności; naówczas ma mieysce rekonwencya w swém właściwém znaczeniu; ta iednak, czyli się tycze wyższéy, lub równéy, albo mnieyszéy niż główna skarga ilości rzeczy, nigdy w iednym processie z tą samą skargą nie ma bydź ułatwiana.

§. 10.

W przypadku tylko, gdy Strony, iako kupcy, w bieżącym z sobą obrachunku, albo inney ciągłéy zostawali czynności, pretensye i kontrapretensye, chociażby z różnych wynikały interessów, mogą bydź w iednym i tymże samym processie załatwione, skoro nie w szczególnych artykułach, lecz w ogólném *saldo* rachunkowém zaskarzone zostały.

§. 11.

Prócz tego przypadku, gdy kontrapretensya z różnego cale pochodzi interessu, winien wprawdzie wyznaczony do głównego processu Deputowany, przed którym kontrapretensya wniesioną została, przyiąć ią z dokładnością iak każde inne *factum*, na którém iakowa zasadzać się ma skarga, to atoli w osobnym nastąpić musi protokule, w którym tylko przy punkcie względem jurysdykcyi wyrazi się okoliczność, iż ta przez konwencyą uzasadnioną zostaie.

§. 12.

Podobnież w całym sprawy postępie Rekonwencya iako osobny uważa się process; a sąd na sporządzony sposobem powyższym osobny protokół skargi, iak gdyby na inną nową skargę, stósownie do iéy gatunku osobną wyda rezolucyą; osobny wyznaczy termin instrukcyi i osobny wyda na to wyrok.

§. 13.

Takowa więc Rekonwencya nie może bydź wstrzymywaną przez konwencyą, ani też ta przez tamtę. Gdy zatém iedna wcześniéy niż druga wyrokiem prawodzielnym iest rozstrzygnięta, przegrywaiąca Strona, nie może odwrócić exekucyi takowego wyroku, pod pretextem: iż drugi process ieszcze nie iest

rozstrzygnięty, i może się także od iéy skutków przez deponowanie przedmiotu, albo stawienie kaucyi, w ten czas tylko uwolnić, ieżeli w drugim processie wniosła cóżkolwiek, albo ieszcze wniesie niezwłocznie, coby było według Prawa dostatecznem na uzasadnienie założyć się mogącego aresztu.

§. 14.

Ponieważ takowa z rozmaitego interessu wypływaiąca rekonwencya zawsze bywa w osobnym processie rozpoznawaną, tedy samo z siebie wypływa, że, gdyby Powod na odwrot zaskarzony z tegoż interessu, na którym polega rekonwencya, miał iakie do Pozwanego i zwrotnego Powoda wzaiemne pretensye, onemuż wolno wywodzić ie łącznie w osobnym processie, dla rekonwencyi podniesionym, według przepisu §. 1. — 8., a w tym więc względzie *reconventio reconventionis* zaiste ma mieysce.

§. 15.

Gdy więc Powod po przyięciu rekonwencyi i wydaniu na nię rezolucyi, od konwencyi odstępuie, nic to nieodmienia w postępowaniu z rekonwencyą; owszem ta musi bydź w oddzielnym ciągniona processie, w którym zaraz z początku została wprowadzoną.

§. 16.

Skutek rekonwencyi.

Skutek właściwéy Rekonwencyi, gdy mianowicie zobopólne pretensye z rozmaitych wynikaią interessów, na tém się iedynie zasadza, iż Powód iest obowiązany odbierać wymiar sprawiedliwości w sądzie, gdzie skarzył; odpowiadaiąc w nim iako Pozwany na odwrot, chociażby miał inną juryzdykcyą. Aby iednak Rekonwencya taki miała skutek, potrzeba koniecznie, iżby się zgłoszono

szono z wzaiemną pretensyą ieszcze przed albo naypóźniéy na oznaczonym do instruowania konwencyi terminie; gdyby albowiem Pozwany miał wnosić późniéy swą pretensyą wzaiemną, odesłać go należy z nią iedynie do zwyczayney Powoda zwierzchności.

§. 17.

Lecz i w tém założeniu prorogacya *fori* nie ma mieysca w ten czas:

1) Gdy Rekonwencya iest wymierzoną tylko do windykacyi własności dóbr nieruchomych, lub do dochodzenia pewnych, Pozwanemu doń służących praw zastawnych lub służebności. W tym razie albowiem przywłaszczaiący sobie rekonwencyą Powod zwrotny obowiązany iest wzaiemną swą pretensyą wywodzić w sądzie, pod którym iest położona rzecz czyli przedmiot sprawy (*forum rei sitae*). Jeżeli iednak Pozwany, obok rzeczowéy do gruntu pretensyi, ma oraz osobiste prawo do Powoda, może go dochodzić przez skargę zwrotną *in foro* konwencyi. Skoro zaś Powod iest cudzoziemcem, a Pozwany względem leżących za granicą dóbr ruchomych lub nieruchomych miałby doń pretensyą rzeczową, na takową wzaiemną pretensyą musi koniecznie odpowiadać w sądzie konwencyi. Gdy nakoniec konwencya na zasadzie realnéy pretensyi iest podniesiona w iurysdykcyi rzeczowéy, Pozwany służącą sobie do Powoda pretensyą osobistą może przez rekenwencyą wywodzić w téyże saméy jurysdykcyi.

2) Gdy wzaiemna pretensya iest tego rodzaiu, że według tuteyszych ustaw kraiowych do szczególnie uprzywileiowanego należy sądu; (*forum privilegiatum causae*) Po-

zwany z wywodzeniem oneyże musi bydź do niego odesłany. Podobnież gdy kto w jurysdykcyi uprzywileiowaney chce wnosić kontrapretensyą, która według swego gatunku należy do zwyczaynego sądu, sędzia konwencyi roszczącego sobie zwrotne prawo Pozwanego, odeśle do takowéy zwyczayney Juryzdykcyi.

3) Gdy sędzia konwencyi znaydzie, że należąca z siebie saméy do inney jurysdykcyi kraiowéy wzaiemna pretensya wymagałaby rozwlekłéy instrukcyi, która w zwyczayney jurysdykcyi z mnieyszém opóźnieniem, i nie tak znacznym iak u niego kosztem mogłaby nastąpić; wolno mu, Pozwanego wzaiemne pretensye roszczącego do właściwéy Powoda odesłać jurysdykcyi.

§. 18.

W iakich przypadkach dozwolona iest właściwa rekonwencya.

We wszelkich przypadkach, w których dopuszczoną bydź ma rekonwencya, Powod musi bydź znowu pozwany w takiémże samém, iak sam skarzył znaczeniu; Pozwany zatém którego pociągnął do sądu opiekun, w zastępstwie swych pupillów, nie może wnosić rekonwencyi przeciw Powodowi, względem pretensyi, do iakiéy ten z swéy osoby iest obowiązany; nie może także miéć mieysca rekonwencya przeciw skarzącéy gminie, z powodu długów szczególnych iéy członków; a wspólnikowi handlu, w imieniu kompanii skarzącemu, mogą tylko bydź zarzucone pretensye, Pozwanemu sposobem rekonwencyi do całéy kompanii służące.

§. 19.

Przeciw Powodowi, iako Cessyonaryusz trzeciego skarzącemu, Pozwany względem

pretensyi, onemuż z innego interesu do tegoż trzeciego iako Cedenta służących, nie może czynić rekonwencyi, lecz o nie Cedenta osobno pozwać powinien. Jeżeli iednak wzaiemna pretensya takiego iest gatunku, iż według prawa może skutkować kompensacyą przeciw Cedentowi, a cessya bez przybrania dłużnika nastąpiła; ten ostatni będzie mocen wywodzić takową wzaiemną pretensyą i przeciwko skarżącemu Cessyonaryuszowi, lubo w osobnym processie, iednakże przed tymże samym Sędzią, przed którym toczy się konwencya, a Cessyonaryusz iest obowiązany odpowiadać w tymże sądzie na takową skargę zwrotną. Skarga atoli zwrotna przeciw skarżącemu Cessyonaryuszowi ma tylko mieysce według ilości zaskarzoney w konwencyi summy, tak, że, ieżeli wynikła z różnego interesu wzaiemna pretensya dłużnika do Cedenta, wyższą wynosi summę: pierwszy ostatniego o przewyżkę osobno pozwać powinien; albo gdy pod jurysdykcyą sądu konwencyinego zostaie, przypozwie go stósownie do §. 8. do zaniesioney przeciw Cessyonaryuszowi rekonwencyi. Jeżeli Cedent iest cudzoziemcem w w kraiach królewskich zwyczayney jurysdykcyi nie maiącym, więc stósownie do urządzeń dotychczasowych, skarżący Cessyonaryusz iest obowiązany odpowiadać w sądzie konwencyinym na wzaiemne pretensye Pozwanego do zagranicznego Cedenta miane, chociażby te różnego były rodzaiu i z siebie samych nieusposobione do kompensacyi, wszelakoż tylko według ilości ustąpioney i zaskarzoney sumy.

§. 20.

Gdy w powyższych przepisach dokładnie i iasno wyłuszczone są przypadki, w których wzaiemna pretensya w iednym i tymże samym processie z skargą główną może bydź wywodzoną, gdzie z tego względu wprawdzie oddzielny process, iednakże przed Sędzią konwencyi ma mieysce, i gdzie Pozwany, skargę na odwrot wnoszący, do zwyczayney Powoda odsyła się zwierzchności, przeto żadney w tey mierze nie potrzeba rozprawy ani wyroku, lecz Sędzia mocen iest, potrzebną w tym względzie wydać decyzyą przez prostą tylko rezolucyą.

Gdyby iednak w iakimkolwiek szczególnym przypadku, okoliczności *in facto*, od których rozpoznanie takowey kwestyi zależy, przez poprzedniczo z urzędu wydane rezolucye sądowe nie można zaraz dostatecznie wyłuszczyć, lecz że do ich rozbioru bliższego potrzeba dochodzenia i formalney instrukcyi, więc takową iak w podobnym przypadku względem excepcyi dilatoryinych przepisano, do instrukcyi główney sprawy razem odesłać należy.

TYTUŁ DWUDZIESTY.

O wznowieniu czyli dalszém popieraniu i zrzeczeniu się sprawy.

(Litisreassumpcyi i renuncyacyi.)

§. 1.

1. Jak postępować należy.

Gdy iedna ze Stron w ciągu processu umiera, sukcessorowie iéy process ten przyiąć powin-

ni, w stanie, w iakim się pod ów czas znayduie; a instrukcya sprawy na zasadzie daney przez zmarłego informacyi, daléy prowadzoną bydź musi.

Gdy Strona w ciągu processu umiera.

§. 2.

Gdyby iednak Spadkodawca umarł był, nim ieszcze można było przyiąć od niego dokładnie takową informacyą, więc sukcessorom prócz dozwolonych Ordynacyą processową i według własności sprawy terminów, służyć ma ieszcze przeciąg czasu, iakiego im dozwoliły Prawa do oświadczenia się: czyli i iak chcą brać po nim dziedzictwo; a process, w razie potrzeby aż do upłynienia tegoż terminu zawieszonym będzie. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt IX. §. 383. i następ.)

§. 3.

Toż samo zachować należy, ieżeli Spadkodawca krótko przed lub też zaraz po ogłoszeniu wyroku pierwszéy lub drugiéy Instancyi umarł, w takowym albowiem razie Dziedzicom iego do oświadczenia się: czyli appellacyą albo rewizyą założyć zechcą, tudzież do udzielenia potrzebnéy w tym względzie informacyi, prócz oznaczonych w Tytule Czternastym i Piętnastym terminów, rachować się ieszcze będzie przepisany Prawem przeciąg czasu do namyślenia się.

§. 4.

Gdy w ciągu tego czasu nie zgłosił się żaden sukcessor, na ów czas kurator pozostałości, według przepisów Prawa przez zwyczayną Zmarłego zwierzchność ustanowić się maiący, process daléy popierać powinien, i przykładać się usilnie do powzięcia potrzebnych tym celem wiadomości z papierów dzie-

dzictwodawcy, lub przez wybadanie osób, których tenże do załatwiania swych interessów zwykł był używać.

Jeżeli prawo dziedzictwa iest zakwestyonowane, a żaden z pretendentów nie zostaie ieszcze w posiadaniu sukcessyi, więc równymże sposobem kurator ustanowionym bydź musi, a przez niego sprawa daléy popieraną, za poprzedzaiącém iednak zniesieniem się z pretendentami sukcessyi, względem środków iéy prowadzenia. Jeżeli zaś Sędzia przyzwoity przyznał posiadanie dziedzictwa iednemu z pretendentów na zasadzie Prawa (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 482—493. Tytuł XII. §. 242. 253); w tym razie takowego posiadacza za wylegitymowanego do dalszego prowadzenia processu uważać należy; innym zaś pretendentom tylko wolno celem przestrzegania swego interessu, zgłosić się iako Interwenientom do instrukcyi, a w tym zamiarze Sędzia, w którego obwodzie jurysdykcyinym spadek otworzył się, ieżeli mu ich pretensye i wiszący process są wiadome, o tymże processie oznaymić im powinien.

§. 5.

Skoro spor zachodzi o iaką rzecz szczególną lub nieruchomość, po śmierci dotychczasowego posiadacza na Trzeciego, Dziedzicem tegoż zarazem niebędącego *(successor singularis)* spadaiącą, n. p. gdy process prowadzony był o przynależności lub prawa dóbr lennych albo fideikommissyalnych, do Naddziedzica lenu powracaiących, albo na Agnata lub Następcę w Fideikommissie spadaiących; tenże w przeciągu czasu, w miarę okoliczności mu wyznaczonym, oświadczyć się

powinien: czyli i w iakim sposobie process daléy prowadzić zamyśla, tudzież Astystenta, przyszłemu Posiadaczowi przydanego, lub ustawionego przez siebie pełnomocnika dalszą w tym względzie opatrzyć informacyą.

§. 6.

We wszelkich wyżéy wyłuszczonych przypadkach iest obowiązkiem assystenta, albo pełnomocnika, donieść sądowi o zeyściu Strony, iak tylko doydzie iego wiadomości, tudzież to wszystko, cokolwiek mu wiadomo o nazwisku i pobycie sukcessorów; do tego zaś przyłączy swą opinią, coby celem dalszego prowadzenia processu rozrządzić wypadało.

§. 7.

Na ów czas sąd musi się starać z urzędu, aby process przez takowy przypadek, ile możności naymniéy był wstrzymywany. Jeżeli idzie o wyznaczenie kuratora pozostałości, tedy bez zwłoki mianować go należy: skoro zaś znayduią się znaiomi sukcessorowie, albo *successor singularis*, potrzeba im wyraźnie zalecić dalsze prowadzenie processu, według ówczasowego położenia sprawy, w oznaczonym umiarkowanym czasie; sukcessorom zaś czas namyślenia się dorachowanym bydź ma; a ieżeli pozostałość pod innym zostaie sądem, ten o wydać się maiące do sukcessora lub sukcessorów rozrządzenie, albo o ustanowienie kuratora, powinien bydź wezwany.

W przypadkach, w których instrukcya sprawy z samąż stroną, bez przybrania Assystenta lub pełnomocnika była wyprowadzaną, nastąpione takowéy strony zeyście nię

łatwo może bydź długo tayném Instruentowi; a tenże powinien w takim razie to, co w §. 6. Assystentowi przepisano, również zachować.

§. 8.

2. O zawieszeniu sądownictwa (*justitium*).

Gdy w sądzie w którym toczy się process, z powodu obecnego woyny niebezpieczeństwa, albo dla innych przyczyn, zupełne interessów zaydzie zawieszenie (*justitium*), albo gdy przez pożogi woienne, lub inne klęski kraiowe przerwana iest na iaki czas kommunikacya między siedliskiem Strony a rezydencyą sądu; process zawieszony bydź powinien. Po usuniętéy zaś przeszkodzie, Strony popierać go znowu powinny niezwłocznie, i bydź do tego od sądu z urzędu wezwane.

§. 9.

3. O wstrzymywaniu processów osób woyskowych w ciągu woyny.

Gdy process wiodąca strona w służbie woyskowéy J. K. M. zostaie, a w wydarzonéy woynie musi opuścić mieysce swego stanowiska; process, ile to według udzielonéy iuż Assystentowi albo pełnomocnikowi informacyi bydź może, wprawdzie daléy prowadzić należy; skoro się iednak wydarzy okoliczność, w któréy pełnomocnik potrzebuie dokładnieyszéy informacyi, i téy potrzeby swemi aktami manualnemi dowodzi; przeciwko takowéy Stronie nie można postępować zaocznie (*in contumaciam*) lecz process do iéy powrotu musi bydź zawieszony.

§. 10.

Gdy iednak takowa dla rzeczywistéy służby woienney nieobecna Strona mieysce Pozwanego zastępuie: tedy Powod iest mocen, wyrobić sobie celem oddalenia szkody, z przewłoki go nieodzownie czekaiącéy, po-

trzebne rozrządzenia tymczasowe, n. p. intabulowanie protestacyi na dobrach Strony nieprzytomnéy, ściąganie do depozytu sądowego części dochodów ku zaspokoieniu go w prowizyi; przyaresztowanie wypożyczonych summ i t. d., (ieżeli pretensya sporna iest usposobioną do założenia aresztu).

§. 11.

W ciągu woyny nie można przyimować skarg przeciw osobom w istotnéy służbie woyskowéy zostaiącym, albo z powodu urzędu i powołania swego za armią iśdź przymuszonym, względnie pretensyi, które wynikły przed woyną, lecz takowe processa aż do powrotu pokoiu odłożone bydź powinny. Nie mogą także w ciągu tego czasu wychodzić żadne zapozwy edyktalne z skutecznością prekluzyi: lecz chociażby pozew edyktalny wyszedł rzeczywiście na naleganie prawo do tego maiących Interessentów, tedy w wydanym w skutku tego wyroku prekluzyinym, osobom woyskowym zastrzedz należy wyraźnie ich prawo, aż do powrotu pokoiu. Wszelakoż i do tego przypadku przepis §. 10. względem użyć się mogących przez wierzycieli środków bezpieczeństwa, powinien bydź zastósowanym.

§. 12.

Jeżeli zaś woyna ieszcze nie wybuchła rzeczywiście, lecz dopiéro czynią się do niéy przygotowania i uzbraiania; nadto gdy woysko, lubo zwyczayne opuściło stanowiska, lecz ieszcze stoi w swych mieyscach kantonowania i obozach pogranicznych, zawieszenie spraw, ani też żadne zastrzeżenie w wydaiących się na pozwy edyktalne wyrokach

prekluzyinych ieszcze mieysca nie znayduie. Gdy iednak z powodu takowych okoliczności w zwyczaynym cywilnym, albo też konkursowym lub likwidacyinym processie, osoba woyskowa, (czyli ona iest Powodem, Pozwanym, Litisdenuncyatem, Likwidantem, lub winném znaczeniu), ma wiadomy w sprawie interes; w takowych processach termina Instrukcyine i wszelkie inne, na które taż osoba musi bydź przypozwaną, powinny bydź tak oznaczane, aby iéy zostało dość czasu na ustanowienie sobie pełnomocnika i opatrzenie go potrzebną informacyą, a gdyby teyże informacyi z powodu nieobecności i oddalenia Strony zyskać nie można było, więc termina od czasu do czasu, a w przypadku potrzeby, aż do powrotu Strony na mieyscowe kwatery, odkładane bydź maią. Z resztą i w tém zdarzeniu zachować należy przepis §. 10.

§. 13.

4. Zawieszenie processów z powodu nieprzytomności strony.

Zawieszenie processu ma także mieysce i w tym razie, gdy zostaiąca w służbie J. K. Mci woyskowéy, lub cywilnéy Strona, w interessach publicznych iest wysłaną za granicę, a przed swym wyiazdem nie opatrzyła dostateczną informacyą assystenta lub pełnomocnika swego, dla dokładnéy w sprawie instrukcyi.

§. 14.

Wszelakoż przepis w tym przypadku służy tylko w processach, które do obszernych i zawikłanych ściągaią się interessów, a których stósowne rozwikłanie okolicznieyszych i dokładnieyszych wymaga wiadomości. Jeżeli zaś Strona nieprzytomna pozwaną iest

tylko o zasiągniętą przez siebie samę pożyczkę, lub dług w towarach; nieobecność nie może iey zasłaniać od obowiązku odpowiedzi na zaniesioną tym celem skargę; lecz tylko skłoni sąd do słusznego przedłużenia terminów.

§. 15.

Nadto dobrodzieystwo zawieszenia sprawy, służy tylko Stronom, które z powodu iednego interessu, albo na pewny oznaczony czas są wysłane, a których powrotu po ukończonym interessie lub czasie upłynionym z pewnością spodziewać się należy. Osoby zaś w kraiu zagranicznym dłuższy czas przebywaiące i w pewnym sposobie stałe tamże mieszkanie obrać sobie przymuszone, nie mogą do tego dobrodzieystwa rościć żadnego prawa.

§. 16.

Daléy takowe zawieszenie nie ma mieysca, gdy,

1) Sam nieprzytomny nie chce go używać;
2) Gdy od przełożoney nad sobą Instancyi, iest względnie służby swéy odwołanym, a swóy powrot z własnéy opóźnia przyczyny;
3) Gdy Powod może wykazać okoliczności, z których się okazuie, że Nieprzytomny, mimo swe oddalenie, ma dość czasu i sposobności, własne swoie ułatwiać interessa, gdy n. p. prowadzi inne processa, dobra kupuie, lub przedsiębiera czynności, które inaczéy bez iego bezpośredniego uczestnictwa nie mogłyby zyskać skutecznego postępu.

§. 17.

5. Zawieszenie processów z powodu spornéy Jurysdykcyi.

Jak dalece zawieszenie processu ma mieysce, gdy zachodzi spór o przyzwoitość jurysdykcyi, albo gdy żądana od Powoda kaucya nie iest stawioną, przepisaną w mieyscu przyzwoitém. Tyt. II. §. 134. 135. Tyt. XXI. §. 13.

§. 18.

6. Wznowienie spraw, przez Powoda zaniedbanych.

Oprócz wymienionych dotąd przypadków process iuż raz w biegu znayduiący się pod żadnym pozorem zawieszonym bydź nie może, lecz musi owszem daléy bydź prowadzonym aż do prawnego rozsądzenia, nawet zaocznie *(in contumaciam)*.

§. 19.

Gdy zatém Powod na wyznaczonym po doszłéy odpowiedzi na skargę terminie instrukcyinym nie zgłasza się ani osobiście, ani na piśmie, ani też przed terminem nie dopraszał się o iego odroczenie, tedy przyiąć wypada, że się zrzeka processu, a zatém akta reponować i z listy wymazać należy. (Tyt. IX. §. 42. 43.)

§. 20.

Gdy takowy Powod zgłasza się po czasie, i chce daléy popierać sprawę; więc idzie o to: czyli to nastąpiło we 4ry tygodnie po upłynionym terminie, z przytoczeniem podobnych do prawdy przyczyn, dla których nie mógł dopilnować terminu, ani w czasie przyzwoitym dopraszać się o iego odłożenie, lub czyli to późniéy nastąpiło.

W pierwszym przypadku sprawa będzie natychmiast wznowioną, i wyznaczony tym końcem nowy termin do instrukcyi, a Powod zniewolonym tylko zostanie do wynagrodze-

nia kosztów przeszłego, dla iego niestawienia się na próżno spełzłego terminu.

W ostatnim zaś razie, gdy niepilnuiący sprawy Powod zgłasza się poźniéy iak we 4ry tygodnie po terminie, prośbę iego o reassumpcyą za nowy process uważać, i iako w takim postąpić należy.

Musi więc takowy Powod (nim go powtórnie w sprawie słuchać można), nie tylko Stronie przeciwnéy wszelkie dotychczasowe zapłacić koszta, ale nadto zostawia się umiarkowaniu sądu: czyliby ieszcze żądać odeń nie należało kaucyi względem dalszego sprawy popierania.

§. 21.

Toż samo się rozumie, gdy w ciągu toczącego się processu Powod zrzeka się onego, niaodstępuiąc oraz od swéy pretensyi. Jeżeli w obu przypadkach Pozwanemu zależy na tém, aby sprawę załatwił z Powodem, i był na przyszłość zabezpieczony od wznawiania iego pretensyi; może go zniewolić, aby sprawę daléy popierał, albo zrzekł się wyraźnie, zaskarżonéy pretensyi. Dalsze zaś postępowanie, iakie w tym razie wypada zachować, przepisze się w Tytule o processach dyffamacyinych i prekluzyinych. 7. O Litisrenuncyach.

TYTUŁ DWUDZIESTY PIERWSZY.

O Kaucyach.

§. 1.

Każdy Pozwany może pospolicie żądać od Powoda, stawienia bezpieczeństwa czyli kau- 1. O Kaucyach do processów.

cyi, względem maiących się łożyć na process i wynagrodzić mu potém kosztów.

§. 2.

Osoby i sprawy, gdzie żądanie kaucyi mieysca nie ma.

Od tego iednak są wyięte pewne sprawy, w których nie można żądać kaucyi, i pewne osoby, które od stawienia iéy Prawo uwalnia.

Do spraw, w których kaucyi żądać nie można, należą:

1) Skargi o bieżące alimenta, pensye, zasługi lub ordynaryą;
2) Sprawy drobne, czyli bagatelne;
3) Sprawy wexlowe;
4) Processa exekucyine;
5) Skargi z prawodzielnych wyroków;
6) Processa *in possessorio summariissimo*;
7) Sprawy o łupiestwo;
8) Processa rozwodowe;
9) Sprawy kupieckie, które przepisanym niżéy w Tytule XXX. sposobem załatwiaią sią na walnych iarmarkach i targach; ieżeli w ciągu iarmarku lub targu bez rozwlekłości mogą bydź rozstrzygnięte.
10) Sprawy konkursowe, w których likwiduiący wierzyciele w ten czas tylko do zakładu kosztów są obowiązani, gdy rzetelność ich pretensyi obszernego i kosztownego wymaga dochodzenia.

Strony zaś process wiodące, a od stawienia kaucyi uwolnione, są:

1) Fiskus czyli skarb królewski;
2) Ci którzy maiąc dobra nieruchome w kraiu położone, sobie samym, lub do

wniosku swych małżonek należące, są osiadłemi obywatelami;

3) Magistraty i Gminy mieyskie;

4) Kościoły, Szkoły, szpitale i inne fundacye pobożne;

5) Jak dalece zaś tych, którzy piastuią znakomite urzędy woyskowe, ciwilne, lub duchowne; niemniéy tych co posiadaią prebendy, albo używaią innych znacznych, rocznie odbieranych intrat i dochodów; daléy tych, co znaczniey-szy prowadzą handel, od stawienia kaucyi ochraniać należy, — zostawuie się słusznemu wymiarkowaniu sądu, według zachodzących w każdym szczególnym przypadku okoliczności.

Z resztą uwolnienie iednego z współpowodów od zakładu kosztów nie służy zarazem i drugiemu; a iak dalece przeciwnikom takowych Stron dyspensowanych względem przysądzonego im wynagrodzenia kosztów, służy prawo pierwszeństwa do maiątku dyspensowanéy osoby, przepisano w Ordynacyi konkursowéy.

§. 3.

Aby zaś i Pozwany względem przyszłego ściągnienia kosztów od takowych osób od stawienia kaucyi uwolnionych, nowych niedoznawał trudności, więc zawsze uważać się będzie, iż osoby te, co do tychże kosztów zrzekły się zwyczaynéy swéy lub uprzywileiowanéy jurysdykcyi.

§. 4.

Gdy Pozwany nie iest opatrzony znaią- Kiedy ma bydź wnoszone
cym Prawo assystentem albo pełnomocnikiem,

żądanie stawienia kaucyi.

wyznaczony do instrukcyi sprawy Deputowany sądu, stósownie do przepisu Tytułu IX. §. 2. powinien zaraz przy powzięciu informacyi wysłuchać Pozwanego: czyli myśli żądać od Powoda stawienia poręki względem kosztów. Daléy, gdy iéy domaga się Pozwany, według przepisu Praw rozpoznać powinien: czyli można do tego zniewolić Powoda lub nie. Znalazłszy, że to bydź nie może, będzie iego usilnością, przekonać o tém Stronę, a gdy ta iednak przy tém obstaie, winien sądowi poprzednicze o tém uczynić doniesienie, aby mógł oświecić w téy mierze Pozwanego, albo samemuż Deputowanemu dać dokładnieyszą w téy okoliczności skazówkę. Skoro atoli iest tego zdania, że Powod ma rzeczywisty stawienia poręki obowiązek, musi w spisanym względem odpowiedzi na skargę protokule, domagać się na to o rozrządzenie, podaiąc oraz umiarkowaną kwotę, w któréyby kaucyą oznaczyć wypadało. Jeżeli Strona ma znaiącego się na prawie assystenta albo pełnomocnika, iest iego powinnością, powziąć od niéy, iak należy potrzebną informacyą, także względem punktu do kaucyi ściągaiącego się, i albo ieszcze przed nadeyściem terminu do odpowiedzi na skargę, lub naypóźniéy na samymże terminie, uczynić w sądzie potrzebne w téy okoliczności wnioski.

§. 5.

Na ów czas Sędzia rzecz tę rozważy, a gdy wniosek względem kaucyi zdaie się bydź uzasadnionym, Powodowi stawienie oney zaleci w teyże samey rezolucyi, w któréy mu odpowiedź na skargę iest udzieloną, i wyzna-

wyznaczony termin do instrukcyi; oznaczywszy oraz iéy ilość według rozsądnego wymiarkowania, tudzież stósownie do ważności i okazuiącéy się obszerności sprawy.

§. 6.

Assystent Powoda, który według przepisu Tyt. V. §. 4. licz. 12. iuż ten punkt przygotował, udzielaiąc mu wzmiankowaną rezolucyą, oświeci go dokładniéy w téy mierze, i oznaymi mu okolicznie, coby do załatwienia żądanéy kaucyi uczynić należało.

§. 7.

Postępowanie w téy mierze.

Jeżeli kaucya do terminu instrukcyinego nie iest załatwioną, Instruent na samymże terminie, wysłucha dokładniéy nawzaiem Strony względem tego punktu; a gdy się znaydzie, że albo Powód nie sądzi się bydź obowiązanym do stawienia poręki, lub Pozwany na ofiarowaném sobie nie przestaie bezpieczeństwie, bądź że Strony nie zgadzaią się względem ilości kaucyi, Instruent uczyni należyty rozbiór podanych z tego względu powodów i okoliczności; a co do zobopólnych wywodów kazawszy osobny sporządzić protokuł, poda go poprzedniczo sądowi do dalszéy decyzyi; tym czasem zaś w instrukcyi głównéy sprawy postępować będzie.

§. 8.

Wydanie na to rezolucyi.

Tenże protokuł powinien bydź przez zwyczaynego Decernenta kollegio dokładnie przestawiony, a zachodzące okoliczności muszą bydź ściśle rozważone, i z przepisami prawa porównane; poczém tak względem samego obowiązku złożenia kaucyi, iako też względem iéy ilości i sposobu, w którym Powód ią stawić iuż może oświadczył się, potrzebną

w formie rezolucyi należy wydać decyzyą, od którey żadna appellacya mieysca niema.

§. 9.

Gdy powody, dla których Skarzący na początku processu był uwolniony od stawienia kaucyi, odmienią się w czasie następnym, gdy n. p. dobra swoie sprzeda, złoży urząd, z kraiu się wyprowadza i t. d., albo gdyby w tym przeciągu czasu pogorszył się widocznie stan iego maiątku, gdyby n. p. posiadacz gruntów nieruchomych obciążył ie nad miarę nowemi w ciągu processu długami, albo dla długów był cale z nich wyrugowany, kupiec zaś wzięty do aresztu w sprawie wexlowéy i t. d.; naówczas Pozwany może ieszcze domagać się stawienia kaucyi.

§. 10.

Wykonanie takowéy rezolucyi.

Gdy Powód nie czyni zadosyć rozkazowi sądu względem stawienia kaucyi, więc na zgłoszenie się Strony pozwanéy będzie do tego zniewolony zaraz przez exekucyą. W dalszym zaś ciągu processu i instrukcyi głównéy sprawy nie powinno przez to żadne wynikać opóźnienie.

§. 11.

Jeżeli nakazana względem podobnéy kaucyi exekucya, dla niedostatku odpowiadaiącego iéy przedmiotu, iest bezskuteczną, i gdy Powód nie może stawić poręczyciela, więc musi, gdy tego Pozwany wyraźnie żąda, wykonać przysięgę w ten sposób:

że mimo wszelkiéy usilności, włożonéy na siebie kaucyi przez poręczycielstwo lub zastaw dopełnić nie może; i że w przypadku, gdyby był

osądzony na wynagrodzenie kosztów Stronie przeciwnéy, według swéy możności rzetelnie ie zapłaci.

§. 12.

Jeżeli zaś Powód i téy przysięgi wykonać niechce, nie może żądać, aby go w głównéy sprawie sąd daléy słuchał; lecz akta muszą bydź natychmiast reponowane.

§. 13.

I. O kaucyach, które cudzoziemiec stawiać iest obowiązany.

Skoro Powód iest cudzoziemcem, Pozwany pod pozorem nieułatwionéy ieszcze kaucyi, nie może się usuwać od odpowiedzi na skargę, ieżeli iéy zasada polega na dokumentach piśmiennych, lub innych w bliskości znayduiących się, a bez wielkiego nakładu kosztów wystarać się mogących dowodach. Jeżeli zaś skarga cudzoziemca iest wymierzona do daleko zachodzących, wiary godnemi papierami nie udowodnionych pretensyi, które spodziewać się każą kosztownego dochodzenia i przyimowania dowodów; musi stawić oznaczoną przez Sędziego kaucyą, przez złożenie w sądzie gotowizny, albo obligacyi w kraiu zrealizować się maiących; lub przez inne przyiętemi bydź mogące poręki, albo zastawy; do saméy zaś tylko na kaucyą przysięgi przypuszczonym bydź nie może. Lecz nie mogąc, lub nie chcąc tym sposobem stawić kaucyi, Pozwany nie iest w obowiązku wdawać się z nim w dalszą rozprawę, lecz na iego wniosek przystąpi się do repozycyi aktów. Gdy cudzoziemiec ma iuż przeciw sobie wyrok, i chce się od niego odwołać; na wniosek Zaappellowanego do podobnegoż stawienia kaucyi zniewolonym bydź ma, a póki ta nie zostanie ułatwioną, dalszy ciąg appellacyi musi bydź zawieszony.

§. 14.

II. O innych kaucyach.

Oprócz takowego zakładu kosztów, uchylają się, iak było dotąd, kaucye *de judicio sisti*, w sprawach cywilnych (*causis civilibus*) niemniéy kaucye *pro reconventione*. Kaucya zaś *de lite prosequenda*, w wyrażonym tylko w Tytule XX. §. 20. przypadku, według umiarkowania sądu ma bydź dopuszczoną; a o kaucyi *de judicato solvendo* rozprawiać się będzie w Tytule o aresztach, ponieważ w nich podobne kaucye nayczęściéy się zdarzaią.

§. 15.

Kaucye, które się żądaią nie tylko potocznie z powodu processu, lecz które mogą bydź zwyczayney rozprawy sądowéy przedmiotem, n. p. *cautio fidei commissaria, usufructuaria, damni infecti* i t. d., nie należą do tego Rozdziału, lecz uczyniony o takową kaucyą wniosek, iak każda inna skarga musi bydź osobno pociągnięty do instrukcyi.

TYTUŁ DWUDZIESTY DRUGI.

O koniecznych przysięgach w processie.

§. 1.

Oprócz deferowanych przysiąg, o których rozprawiało się wyżéy obszernie w Tytule X. Rozdziale V., mogą zachodzić w processie ieszcze inne, które się zowią koniecznemi dla tego, iż Strona nie może ich pospolicie na swego odznaczyć przeciwnika.

§. 2.

I. O przysiędze uzupełniaiącey i oczyszczaiącey (*suppletorium et purgatorium*).

Do takowych należy I. przysięga uzupełniaiąca i oczyszczaiąca. Chociaż albowiem, według włożonego w ninieyszéy Ordynacyi Processowéy na sądy obowiązku i daney im władzy, wyszukiwania prawdy z urzędu, przez wszelkie iakiekolwiek bądź na to znayduiące się i dozwolone środki; lubo w nayliczniejszych przypadkach, zachodzące w processie, czyny i cóżkolwiek w nich iest prawdziwego, lub fałszywego, przez dochodzenie stanie w doskonalszém świetle; może się iednak wydarzyć, że mimo użytéy przez Sędziego z urzędu usilności, zasada lub bezzasadność czynu spornego, albo pewnych iego okoliczności, nie mogła bydź z iasną i dostateczną niezawodnością wynaleziona; że zatém idzie ieszcze o wykonać się maiącą w téy mierze przez tę lub owę Stronę konieczną przysięgę.

§. 3.

W iakich okolicznościach Sędzia ma wyrzec względnie przysięgi uzupełnienia lub oczyszczenia; w iakich sprawach którakolwiek z tych przysiąg iest dozwoloną, lub nie; a iakie osoby nie mogą bydź do niéy przypuszczone, rozpoznać należy według przepisów Prawa, szczególniéy zaś Tyt. XIII. §. 11. i następ.

§. 4.

Nim takowa przysięga może bydź wykonaną, musi ią zawsze poprzedzać wyrok, w którym Sędzia oznaczy wyraźnie iéy formę, i termin wykonania, a oraz ustanowi skuteczność, iaką mieć ma wypełnienie iéy tym sposobem, lub niewypełnienie.

§. 5.

Ten, na kogo przysięga w wyroku została włożoną, może przeciw niemu założyć appellacyą. Lecz choćby tego i nieuczynił, a tylko Strona przeciwna odwołała się przeciw dopuszczeniu iego do takowéy przysięgi, wolno mu na wsparcie przeszłego wyroku, w tymże samym stósunku, iak ogólnie dozwolone iest w instancyi appellacyinéy wnoszenie nowych okoliczności, nowe przytoczyć czyny i dowody, w tym zaś razie przepisy Tyt. XIV. §. 39. i 61. zachować należy.

§. 6.

Gdy sukcessorowie na czyny Spadkodawcy maią wykonać konieczną przysięgę, są obowiązani wypełnić ią tylko *de ignorantia*, iak gdyby im była deferowaną. (Tytuł X. §. 312. 313.).

§. 7.

Gdy kto maiąc nakazaną sobie wyrokiem konieczną przysięgę, którą mógł był wypełnić *de varitate*, umiera przed iéy dopełnieniem, w okolicznościach, w których ta nie może się ieszcze przyiąć za dopełnioną; (Tytuł X. §. 379.), a zatém sukcessorowie mogliby ią tylko wykonać *de ignorantia*; wolno Stronie przeciwnéy domagać się, aby akta były przedłożone powtórnie do zawyrokowania dla załatwienia kwestyi: czyliby téyże Strony do wykonania przeciwnéy przysięgi *de veritate* przypuścić nie należało? Wszelakoż pod tym pozorem nie dozwoli się wnoszenia nowych czynów albo dowodów; lecz Strony maią bydź wysłuchane tylko na krótkim terminie do protokułu, albo przez podany na piśmie wywód i odwód; i ta tylko instancya, w któréy naprzód względem maiącéy się wypełnić

przez zmarłego przysięgi było wyrzeczono, wyda na to swóy wyrok; nie dopuści się także przeciw niemu prawnego środka appellacyi, tylko tyle, ileby taż appellacya była miała mieysce przeciw pierwszemu, względem przysięgi zapadłemu wyrokowi.

§. 8.

Gdy kto maiąc do wykonania konieczną przysięgę, może ią tylko wypełnić *de ignorantia*, drugi zaś może stwierdzić przysięgą rzecz przeciwną *de veritate*, pierwszemu ma bydź wolno odznaczyć ią na przeciwnika, czyli referować przysięgę *de veritate*.

§. 9.

II. O przysiędze *in litem*.

Do koniecznych przysiąg należy daléy II. *juramentum in litem*, przez którą ma bydź oznaczona wartość rzeczy iakiéy, albo ilość szkody.

§. 10.

Kiedy ma mieysce.

Ta przysięga ma tylko mieysce wtenczas, gdy szacunek lub ilość rzeczy innym sposobem nie może bydź wynaleziona. Sądy powinny zatém zawsze nasamprzód o to starać się, aby przez wysłuchanie Stron, i instrukcyą exystuiących dowodów, wyiaśnić istotną w téy mierze prawdę; a tylko w ten czas, gdy to nastąpić nie może z dostatecznem przekonaniem, można żądać w sprawach większéy wagi *juramentum in litem*. W sprawach bagatelnych zaś wolno Sędziemu, bez poprzedzaiącego nawet wykonania przysięgi, ustanowić ilość stósowną do okoliczności i podobieństwa do prawdy.

§. 11.

Podobnież dopuszczenie do takowéy przysięgi ma tylko mieysce w ten czas, gdy Strona przeciwna przez gwałtowne, podstępne

lub nader niedbałe, albo uporczywe postępowanie dała do tego powód.

§. 12.

Przysięga ta ma więc mieysce wtenczas:

1) Gdy rzecz wydartą została właścicielowi sposobem gwałtownym, lub podstępnym, i nie może mu bydź cale, lub w tymże samym stanie powrócona.

2) Gdy kto przez swą opieszałość iest przyczyną, że złożoney u siebie na schowanie lub w zastaw, rzeczy albo wcale zwrócić nie może, lub iéy nie powraca, iak ią odebrał.

3) Gdy kto drugiemu, z umysłu lub z własnéy winy wyrządził szkodę.

4) Gdy kto z zaciętością i nieprawnie wzbrania się złożyć żądanego odeń świadectwa, albo wydać dokumenta, lub dopełnić innych rozkazów i wyroków sądowych, a ztąd Stronie urosła iakowa szkoda (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. VI. §. 92-97. §. 134. 137. 138. Tyt. IX. §. 457 459. Tyt. XIV. §. 26-32 Tyt. XX. §. 192. Ordynacya Processowa Tyt. X. §. 105. 185.).

§. 13.

Przeciw komu ma mieysce

Skoro powyższe ze względu na tęż przysięgę zachodzą warunki (10. 11. 12.) więc bez względu na szczególne stósunki, w iakich Strony między sobą zostaią, potrzeba ią dopuścić. Mogą zatém bydź do niéy dopuszczone dzieci przeciw swym rodzicom, poddani przeciw swéy zwierzchności, a osoby podlegleyszego stanu przeciw wyższym.

§. 14.

Może taż przysięga także mieć mieysce przeciw sukcessorom tego, kto drugiemu bezprawną wyrządził szkodę, ieżeli ciż w ogólności są obowiązani do iéy wynagrodzenia.

§. 15.

Jest także w odpowiedzialności poręczyciel, za wynalezioną przez takową przysięgę przeciw głównemu dłużnikowi ilość pretensyi. Wszelakoż nie iest obowiązany zastępować i nagradzać szacunku *szczególnego upodobania*, ieżeli poręka nie była na to wyraźnie wymierzoną.

§. 16.

Do wykonania *juramenti in litem* dopuszczaią się wszyscy, którzy mogą inne konieczne wykonywać przysięgi. Mogą ią więc wypełniać opiekunowie, tudzież sukcessorowie uszkodzonego. Kto uznanym został za niezdolnego do wykonania koniecznéy przysięgi, wtenczas tylko *ad juramentum in litem* bywa przypuszczonym, gdy przeciwna Strona stała się winną oszukaństwa, lub szkody z umysłu mu wyrządzonéy.

§. 17.

Odznaczenie *juramenti in litem* na Stronę przeciwną, mieysca niema, a gdy taż przysięga wyrokiem iuż raz nakazaną została, sumienia nie można iuż zastępować przez dowody.

§. 18.

Postępowanie, gdy takowéy przysięgi zaraz na początku processu domagą się Strona;

Gdy kto zaraz na początku processu mniema stósownie do ninieyszych przepisów mieć prawo *ad juramentum in litem*, musi zaraz przy spisywaniu protokułu skargi, oświadczyć: na iakich czynach takowe iego gruntuie się twierdzenie, tudzież przytoczyć okoliczności, przez które stwierdzić się przezeń maiąca pod przysięgą kwota, iako do rzeczy stósowna, ma bydź wystawioną. Naówczas pytanie, tak względem dopuszczenia przysięgi w ogólności, iako i oznaczenia ilości

stwierdzić się przez nię maiącéy, rozpozna Sędzia i wyłuszczy na terminie instrukcyinym, ile toż iéy rozpoznanie na czynach polega; po zakończoney zaś instrukcyi uczyni się według potrzeby, prawny w téy mierze wywód, a dopiero względem obu kwestyi wydany zostanie wyrok; w nim rota przysięgi, (gdy Sędzia znaydzie za rzecz potrzebną iéy dopuścić), ustanowiona, a ostateczne rozstrzygnienie sprawy na przypadek wykonania, lub niewykonania przysięgi dołączone, i termin do iéy wypełnienia naznaczonym bydź ma.

§. 19.

Aby ile możności zabieżeć bezużytecznemu rozmnażaniu processów, zostawuie się i poleca, bliższemu sądów wyrozumieniu: że gdy iuż przy instrukcyi główney sprawy da się widzieć podobieństwo, iż Powodowi samaż rzecz lub czynność skargą iego obięta i żądana, nie będzie mogła bydź w naturze oddaną lub dopełnioną, lecz że idzie tylko o wynagrodzenie mu szkody lub utraconych korzyści, więc główną instrukcyą, ile to nastąpić może bez znacznego w sprawie opóźnienia, łącznie do tego wymierzyć należy: na czém się zasadza ten iego interes i wiele wynosi? aby, gdyby Pozwany osądzonym bydź miał na oddanie albo wypełnienie zaskarzoney rzeczy lub czynności, zarazem i co do wynagrodzić się maiącego interessu można ustanowić, co potrzeba.

§. 20.

Gdy idzie o nię dopiero przy exekucyi.

Gdy to iednak nie mogło nastąpić, a znaydzie się dopiero przy exekucyi, że Pozwany nie mógł iuż więcéy oddać rzeczy, lub wypełnić czynności, albo że prawne środki

przymusu nie są zdolne skłonić go do tego, i gdy Powód chce bydź natenczas przypuszczony do stwierdzenia przysięgą swego interessu w téy mierze, takową prośbę i chęć musi oddzielnie przedstawić Sędziemu; podać pewną kwotę, którą chce stwierdzić przysięgą; wyłuszczyć dokładnie okoliczności, toż iego podanie iako ze słusznością i prawdą zgodne wystawuiące, a oraz udowodnić ie, ile możności według natury rzeczy.

§. 21.

Sędzia na takową prośbę wyznaczy termin zawity (preiudycyalny), wysłucha Pozwanego względem pretensyi Powoda, zachodzące w téy mierze okoliczności, do ustanowienia stwierdzić się maiącéy przysięgą ilości ściągaiące się wyłuszczy stósownie do przepisanego porządku, ile to może bydź według natury okoliczności na tymże samym terminie; a potém prawny wyda na to wyrok.

§. 22.

Takowy termin nie może bydź odraczany, lecz przystąpi się na nim w sposób wyżéy opisany do instrukcyi, a gdy inaczéy bydź nie może, *in contumaciam*.

§. 23.

Gdy iednak żądane wynagrodzenie summę stu talarów przenosi, a Powód dla uzasadnienia onego powołał się na czyny, obszernego dochodzenia i rozbioru potrzebuiące, przystąpi się do ich instrukcyi dla zawyrokowania według przepisu Tytułu X., a przeciw zapadłemu na to wyrokowi są dozwolone, iak i w innych sprawach, zwyczayne środki prawne.

§. 24.

Rozumie się samo przez się, że we wszystkich przypadkach instrukcya musi bydź wymierzoną i do okoliczności mogących zdeterminować Sędziego do rozpoznania: czyli mu wypada stósownie do praw, wydać wyrok względem pospolitéy, albo i nadzwyczayney wartości, lub cale względem szacunku zasadzonego na szczególnieyszém w przedmiocie upodobaniu. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. II. §. 111-118.).

§. 25.

Na wyższą, niźli wyrok ustanowił, kwotę nigdy przysięgać niemożna; do mnieyszéy zaś summy ma wolność Przysięgaiący wymierzyć przysięgę, i będzie tylko pociągniętym do przysięgi na to: że szacunek rzeczy spornéy, albo ilość zrządzonéy mu szkody, według przekonania swego tak wysoko u siebie ceni, iak był oznaczonym.

§. 26.

Przeciw wykonanéy przysiędze *in litem*, żaden dowód ukrzywdzenia, lub popełnionego krzywoprzysięstwa nie ma bydź dopuszczonym.

§. 27.

Jeżeli po wykonanéy przysiędze zdarzy się, że rzecz sama może bydź powróconą, właściciel ma wybór: odebrać ią nazad, lub nie; w pierwszym przypadku zwrócić musi otrzymaną iéy wartość, iednak bez prowizyi.

§. 28.

III. Oprzysiędze manifestacyinéy

III. Można żądać przysięgi manifestacyiney, gdy kto ma donieść, lub wydać zbiór rzeczy, albo praw, całkiem, lub w pewnéy

oznaczoney części; *(pars quota)*, bądź względem ilości iakiego przedmiotu złożyć informacyą.

§. 29.

Są mianowicie obowiązani do wykonania tey przysięgi:

1) Ci, którzy obcemi zawiadowali dobrami, n. p. opiekunowie, kuratorowie, administratorowie i t. d., gdy rzetelność rejestrów, lub rachunków, które podali, nie bez pozorney przyczyny podlega wątpliwości.
2) Wspólnicy, którzy wspólnym zarządzali handlem, lub innemi przedsięwzięciami. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 219. i następ.).
3) Sukcessorowie, którzy przy zeyściu dziedzictwodawcy znaydowali się w domu, gdzie umarł, lub potém w posiadanie pozostałości byli wprowadzeni; gdy współ-sukcessorowie, lub ubiegaiący się do pozostałości wierzyciele, o to nalegaią, i albo nie można złożyć sporządzonego sądownie inwentarza, lub opieczętowanie nie w przyzwoitym czasie nastąpiło. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 440. 441.).
4) Dłużnicy, u których nie znalazł się maiątek, mogący bydź przedmiotem exekucyi, albo żądaiący alimentów od wierzyciela, który na nich wyrobił areszt osobisty.
5) Zbrodzień, od którego Strona uszkodzona żąda, aby zeznał, gdzie się rzecz skradziona podziała.
6) Ci, nad których maiątkiem konkurs został otworzonym.

7) Małżonkowie, żyiące w domu dzieci dorosłe, i służący wspólnego dłużnika.
8) Ci, u których został założony areszt na pretensyą, gdy ilość iéy iest niepewna.
9) Ci, co są obowiązani od wyprowadzonego za granicę maiątku płacić dziesiąty procent (*Abzug*, *Abschofs*) Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVII. §. 156.
10) Ci, którzy przy podziale sukcessyi, muszą coś zwrócić do massy.
11) Ci, co skarb znalezli (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 89.).

§. 30.

Gdy się żąda od kogo wykonania przysięgi manifestacyinéy, a on wzbrania się ią wypełnić; żądaiący iéy, musi osobną zanieść o to skargę. Względem téy odprawić należy instrukcyą, a co do obowiązku wykonania przysięgi, sąd wyda wyrok, i w nim tak rotę, iako i termin do iéy wypełnienia, naznaczy.

§. 31.

Wszelakoż w oznaczonych wyżéy §. 29. liczb. 4. 5. 6. 7. przypadkach, względem obowiązku wykonania przysięgi manifestacyinéy nie ma mieysca żaden proces; a gdy ustanowiony iest obowiązek złożenia rachunków, lub w niedostatku inwentarza urzędowego, podania specyfikacyi pod przysięgą, nie potrzeba iuż wyroku względem pytania: czyli ma bydź na to żądana przysięga manifestacyina, lub nie?

§. 32.

Nie prędzéy można przystąpić do przysięgi manifestacyinéy na reiestra i rachunki, póki te Stronie przeciwnéy nie są podane, i taż

względem swych uwag w téy mierze wysłuchaną, i zasada lub bezzasadność iéy zarzutów nie zostanie rozpoznaną. Dopiero gdy to nastąpi, a druga Strona żąda ieszcze wykonania przysięgi manifestacyinéy, wypełnić ią należy.

§. 33.

Takowa przysięga musi zawsze zawierać w sobie przyrzeczenie, że, gdyby się w czasie następnym okazać miało, iż cożkolwiek było zapomniane, że o tém ieszcze wiernie uczyni się doniesienie. Dowód więc krzywoprzysięstwa, tyle tu tylko ma mieysce, ile Strona cóżkolwiek z umysłu zamilczała.

§. 34.

Gdy kto, do przysięgi manifestacyinéy obowiązany, wzbrania się iéy dopełnić, przepisy Tytułu dwudziestego czwartego względem exekucyi wyroku, w moc którego Strona ma cóżkolwiek wykonać, winny bydź zastósowane.

§. 35.

Ze stwierdzenia przysięgą reiestru, lub rachunku, w którym kto trzeci iest wymieniony iako dłużnik, nie można nigdy przeciw niemu wyprowadzić dowodu istotnego długu.

§. 36.

Również ci, którzy w takowéy specyfikacyi albo rachunku są zapisani iako wierzyciele, nie mogą tém tylko uzasadniać swéy pretensyi. Jeżeli iednak pretensya iest wymierzona przeciw temuż samemu, kto wykonał przysięgę manifestacyiną, a ieszcze naprzeciw téyże pretensyi chce wystawiać zarzuty, musi okazać dowodnie zaszłą w spisaniu reiestru i t. d. omyłkę.

§. 37.

IV. *Juramentum calumniae.*

IV. Przysięga ta *(iuramentum calumniae)* ma w zamiarze położyć tamę szykanie iedney lub drugiey Strony, przez którą usiłowania Sędziego w dochodzeniu prawdy stara się uczynić bezskutecznemi, albo iey przynaymniey zatrudnić i przedłużyć proces.

§. 38.

Taż przysięga może zatém mieć mieysce tylko wtenczas, gdy się okazuie polegaiące na podobnych do prawdy zasadach podeyrzenie, że Strona wiedząc dobrze o pewnym czynie, z uymsłu go w sobie zatrzymuie, ociąga się z podaniem środków do odkrycia prawdy, albo że stawa bezpotrzebnie przy dalekich, nie inaczey iak z wielką stratą czasu i kosztów wyszukanemi bydź mogących dowodach, bądź że tylko dla wykrętów w sprawie, żąda przedłużenia i prorogacyi terminów.

§. 39.

Jak tylko się okaże takowe podeyrzenie, czyli to przed terminem, lub na terminie instrukcyi, Sędzia mocen iest naznaczyć Stronie przysięgę, aby się z niego oczyściła; Strona zaś przeciwna, (oprócz oznaczonego w Tytule X. §. 99. przypadku), nie ma prawa o to domagać się.

§. 40.

Deputowany sądu winien wprawdzie w takowych przypadkach, gdy według iego mniemania wykaże się zasadne podeyrzenie szykany, wystawić Stronie przyczyny takowego podeyrzenia i dać iey poznać, że ie będzie musiała usunąć wykonaniem *juramenti calumniae.* Gdy iednak Strona mimo tego stawa przy swym przeszłym wniosku albo oświadczeniu,

czeniu, i nie chce się znać dobrowolnie do wykonania przysięgi, Deputowany doniesie kollegio pobudki swego podeyrzenia w téy mierze.

§. 41.

Na ów czas zwyczayny Decernent przedstawi kollegio stan rzeczy, a gdy się znaydzie, że Strona iest rzeczywiście podeyrzaną o szykanę, włoży na nię przysięgę przez rezolucyą, przy któréy koniecznie pozostać się musi; w niéy ustanowi się oraz rota przysięgi według położenia okoliczności, tudzież skutek, iaki ma nastąpić, gdyby wykonaną nie była.

§. 42.

Gdy mianowicie Strona nie wypełni przysięgi, oznaczyć należy skutek tego iéy oporu według rozmaitości pobudek, dla których była żądaną. Przyimie się więc n. p. okoliczność *in facto*, względem któréy Strona opiera się wynurzyć swą wiadomość i dowody, ieżeli ią sama podała, za niewniesioną; ieżeli zaś ią przytoczyła Strona przeciwna, za rzetelną i przyznaną; a na zaproponowane dalekie środki dowodzenia zważać się więcéy nie będzie, i odmówi się żądane odroczenie, postępuiąc *in contumaciam*, i t. d.

§. 43.

Takowy atoli punkt środkowy nie powinien nigdy wstrzymywać instrukcyi głównéy sprawy, lecz ta w ciągu czasu, iak kollegium nad koniecznością *juramenti calumniae* zastanawiać się będzie i odobranie onéy od Strony nieprzytomnéy nakaże, nieprzerwanie, ile możności, daléy prowadzoną bydź musi.

§. 44.

Gdy wykonano przysięgę, a znaydzie się wszelakoż w postępie dochodzenia, że Strona rzeczywiście stała się winną szykany; ukaraną za to bydź ma naysurowiéy, a nawet w miarę okoliczności, (i gdy się widoczna z umysłu okaże szykana) zarówno z każdym innym krzywoprzysięzcą.

§. 45.

Względem postępowania w odbieraniu i wykonywaniu wszelkich w niniejszym Tytule wzmiankowanych przysiąg, udzielone w X. Tytule, Rozdziale V. przepisy zastósowane bydź powinny.

TYTUŁ DWUDZIESTY TRZECI.

O kosztach, karach pieniężnych, szkodach, prowizyach, użytkach i zużywaniach.

§. 1.

Sądy przy zawyrokowaniu oznaczyć oraz i ustanowić zawsze powinny, co potrzeba, względem kosztów, kar, prowizyi, szkód, zużywań, które iedna Strona drugiéy nagrodzić albo w inny sposób z nich uiścić się ma.

Dodatek §. 134. Tak pierwszy iako i drugi wyrok, nawet przed nabytą ieszcze prawodzielnością, co do kosztów może bydź uważany iako Intermisticum, a koszta według obiętego w nim oznaczenia mogą bydź zaraz po ogłoszeniu wyroku ściągnione. Jeżeli iednak iednéy z stron służy prawo ubóstwa,

lub od opłaty kosztów sądowych iest wolną, w takim razie przed prawodzielném rozstrzygnieniem punktu względem kosztów, od strony takowe opłacić maiącéy ta tylko część ściągnioną bydź może, która na nię przypada, tudzież to, co iako strona powodowa zapłacić iest obowiązaną.

§. 2.

I. Co się tycze nadewszystko kosztów; ich kompensacya pospolicie w pierwszéy Instancyi mieysca mieć nie powinna, lecz kto w głównéy sprawie przegrywa, musi bydź znaglony do wynagrodzenia Stronie przeciwnéy kosztów. I. Koszta w pierwszéy Instancyi.

§. 3.

Kompensacya kosztów zatém w pierwszéy Instancyi tylko w ten czas ma mieysce: Kiedy kompensacya onych w pierwszéy Instancyi ma mieysce.

1) Gdy Powód więcéy żądał, niżeli mu się należało i onemu przyznano; albo gdy żądał rzeczy lub summy wcześniéy, albo na innem mieyscu, niżeli mu rzeczywiście należy. Gdy atoli pluspetycya Powoda tyczyła się tylko drobnostki, a urosłe z téy okoliczności koszta zrządzone były szczególniéy przez to tylko, że Pozwany nie chciał przyznać słuszności istotnéy części pretensyi; Sędzia wyrokuiący, względem kosztów stósować się winien do przepisu następuiącego Nr. 2.

2) Gdy sprawa z wielu składa się punktów, albo pretensyi i kontrapretensyi, a względem niektórych tylko wyrok zapadł na korzyść Powoda, względem innych zaś za Pozwanym. Należy iednak słuszną w téy mierze zachować stósowność, tak aby, skoro punkta, w których iedna Strona wygrywa, nie wynoszą znacznéy ilości, i bez wielkiéy trudności wyiaśnione zostały, te zaś, w których nie pomyślny dla niéy zapadł wyrok, obszerną i

kosztowną zrządziły instrukcyą, na ów czas koszta processu obiedwie Strony znosić powinny nie w połowie lecz w innym stósunku przez Sędziego rozsądnie i słusznie wymiarkowanym i oznaczonym.

3) Gdy czyn, z którego kto został pozwanym, nie iest iego własny, lecz pochodzi z *factum* trzeciego n. p. Spadkodawcy, a znaydzie się w dochodzeniu: że Pozwany nie prędzéy iak przy témże samém dochodzeniu przekonać się miał sposobność o rzetelności twierdzenia Powoda. Toż samo się rozumie o przypadku, gdy powód skarzył z czynu w sobie samym rzetelnego, a z skargą go oddalono na zasadzie tylko zarzutu na czynnościach trzeciego polegaiącego, to iest: ieżeli się okazało przy indagacyi: że Powod o rzetelności takowych czynów obcych, przez Pozwanego przywiedzionych, nie mógł przeświadczyć się inaczéy, iak przez tęż samę indagacyą.

4) Gdy przy instrukcyi sprawy zasada lub bezzasadność czynu nie mogła bydź doskonale wynalezioną, a zatém Sędzia wyrokiem nakazał przysięgę uzupełnienia albo oczyszczenia. W przypadku, gdy takowa iest wykonaną, koszta nawzaiem między Strony muszą bydź rozdzielone; przeciwnie zaś ten na ich wynagrodzenie skazany zostanie, kto żądanéy od niego koniecznéy przysięgi nie może dopełnić. Wszelakoż po wykonaniu koniecznéy przysięgi, Strona przeciwna musi wynagrodzić koszta: *a*) gdy Przysięgaiący iest kupcem, rzetelność swych ksiąg handlowych przysięgą stwierdzaiącym; *b*) gdy czyn zaprzysiężony ma tę własność, iż Strona przeciwna z własnéy wiadomości mo-

gła bydź informowaną o zasadzie lub bezzasadności onego.

5) Gdy kwestya prawna była w sporze, a na iéy rozstrzygnienie trzeba było zasięgnąć konkluzum kommissyi prawodawczéy; tedy to pociąga za sobą kompensacyą kosztów. Jeżeli iednak taż kwestya prawna tyczyła się tylko iednego z kilku punktów albo ubocznéy okoliczności; Sędzia wyrokuiący względem kosztów do przepisów licz. 1. i 2. stósować się powinien.

§. 4.

Wyrok kompensacyą kosztów stanowiący, ma ten skutek, że każda Strona musi własne swe ponosić koszta, i nie może żądać ich wynagrodzenia od drugiéy ani w części ani całkowicie. Jeżeli iednak koszta nie tylko kompensowane bydź maią, ale nadto wyrokiem oznaczona iest pewna część (*pars quota*) w stósunku do całkowitości, n. p. czwarta, trzecia część, więc wszystkie koszta razem obrachowane bydź powinny, a potém zrobi się stósowny do wyroku rozdział onychże.

Gdyby się z takowego sposobu obrachowania okazało, że ten, któremu tym sposobem koszta maią bydź wynagrodzone, nie miałby stąd żadnego pożytku, ale owszem szkodę, ponieważ n. p. Strona przeciwna miała wiele zasądowych kosztów; wolno mu domagać się, aby albo właściwe tylko koszta sądowe z opuszczeniem zasądowych, lub sama tylko należytość od instrukcyi i wyroku, wszelkie inne opuszczaiąc koszta, były obrachowane, i stósownie do postanowienia wyroku rozdzielone.

Dodatek §. 135. Jeżeli obiedwie strony appellacyą lub rewizyą założyły, na ten czas, gdy kompensacya kosztów wyrokiem została ustanowioną, co do należytości od przesyłania i odsyłania aktów do wyższéy instancyi, zakład tychże kosztów umieszcza się w obrachunku dla każdéy strony w połowie. Skoro zaś iedna tylko strona appellowała lub rewizyą założyła, więc ta iako strona powodowa obowiązaną iest do zakładu kosztów; ieżeli iéy zaś służy wolność od opłaty kosztów sądowych, tedy akta przesyłaią się bez użycia stępla i bez opłaty portorii.

§. 5.

Kiedy Strona wygrywająca musi wszelakoż wynagrodzić koszta.

Są atoli przypadki, gdzie ten kto zyskawszy w części pomyślny wyrok, musi wszelakoż bydź skazanym na wynagrodzenie kosztów, mianowicie:

1) Gdy Pozwany zaraz na początku processu i w odpowiedzi na skargę tyle przyznał na pretensyą Powoda, ile onemu potém rzeczywiście wyrokiem przysądzono; Powod zaś na tém nie przestaiąc, chciał daléy prowadzić proces względem żądanéy większéy ilości swéy pretensyi.

2) Gdy Powodowi lub Pozwanemu przy nakłonieniu ich do dobrowolnéy ugody, Strona przeciwna albo też, za iéy przychyleniem się Deputowany sądu proponował pewne warunki ugodne, on ich iednak nie przyiął, a w wydanym potém wyroku tyle tylko albo mniéy z iego szkodą było mu przysądzono; w tym razie, przy oznaczonych dokładniéy Tytułem Jedenastym, §. 14, okolicznościach, musi Stronie przeciwnéy wynagrodzić koszta.

§. 6.

Koszta Instancyi Appellacyinéy wkładaią się zawsze na Appelluiącego, gdy przeszły wyrok iest ze wszystkiem zatwierdzony; ieżeli zaś przeszły wyrok w którymkolwiek przedmiocie odmieniony został, a to bez nowéy indagacyi, koszta pierwszéy i drugiéy Instancyi kompensowane bydź maią; przytém zaś, gdy kilka punktów albo pretensyi było załatwionych, przepisu §. 3. licz. 2. zachować należy. Jeżeli Appellacya nadeszła od sądu niższego, a drugi Sędzia znaydzie, że w pierwszéy Instancyi taka nieważność iest popełnioną, iż przeszły wyrok musi bydź uchylonym, a pierwsza Instancya raz ieszcze zawyrokować; (Tyt. XVI. §. 11.) Sędzia niższy ma bydź uznany za winnego wynagrodzenia obu Stronom kosztów pierwszéy Instancyi; co zaś do kosztów Appellacyi służą też same przepisy, co i względem pierwszéy Instancyi.

Koszta Instancyi Apellacyinéy.

§. 7.

Jeżeli zaś pierwszy wyrok odmienionym został w Instancyi Appellacyinéy na zasadzie nowego dochodzenia; więc idzie o to: czyli Appelluiący przy nowéy indagacyi wykazał, że nie iest winnym, iż nowe czyny albo dowody zaraz w pierwszéy Instancyi nie były podane i dochodzone lub czyli tego udowodnić nie mógł. W pierwszym razie koszta obu Instancyi kompensowane bydź maią, w ostatnim zaś Appelluiący koszta Instancyi Appellacyinéy poniesie mimo zyskany pomyślnieyszy dla siebie wyrok; a względem kosztów pierwszéy Instancyi, równie postąpić należy, iak gdyby czyny i do-

wody ieszcze w pierwszéy Instancyi wniesione i przyięte zostały.

§. 8.

Gdyby się także okazać miało przy dochodzeniu w Instancyi Appellacyinéy, że nietylko nowe czyny albo dowody wstrzymane zostały bez winy Appelluiącego, ale nadto Zaapellowany przeszkodził ich złożeniu z umysłu iakimkolwiek sposobem; ostatni koszta Appellacyi sam poniesie, a względnie pierwszéy Instancyi powyższe przepisy ogólne będą zachowane.

§. 9.

Jeżeli Appelluiący nie domagał się wpradzie indagacyi w drugiéy Instancyi, Zaapellowany iednak znalazł bydź potrzebą, na wsparcie przeszłego wyroku nowe przywieść czyny albo dowody; (Tyt. XIV. §. 64.) a lubo tenże wyrok został potwierdzonym, okazało się atoli przy ferowaniu wyroku Appellacyinego, że, gdyby nie nowe dochodzenie, musiałaby była zayść odmiana z korzyścią Appelluiącego; koszta Instancyi Appellacyinéy, mimo zatwierdzenia przeszłego wyroku, kompensowane bydź maią, albo ie też poniesie sam Zaappellowany, gdy nie mógł uniewinić się z nienastąpionego przy pierwszéy Indagacyi takowych nowych okoliczności wniesienia. Względem kosztów zaś pierwszéy Instancyi to samo zachować należy, co w téy mierze w §. 6. przepisano.

§. 10.

Koszta trzeciéy Instancyi.

Gdy w Instancyi Rewizyinéy następuie zatwierdzenie przeszłych wyroków, sam Rewiduiący musi ponieść wszystkie koszta, któ-

re przeciwnie maią bydź kompensowane, gdy w dekrecie zawiera się odmiana tychże wyroków. Skoro iednak kilka punktów wniesiono w trzeciéy Instancyi, przepis §. 3. licz. 2. zachowanym bydź powinien.

§. 11.

Jeżeli obiedwie Strony chwyciły się Instancyi Appellacyinéy i Rewizyinéy, wszystkie koszta przez Strony zobopólnie poniesione bydź maią. Lecz skoro przeszły dekret względem iednéy tylko Strony odmienionym, względnie iéy przeciwnika zaś potwierdzonym został, Sędzia według natury okoliczności i rozsądnego wymiarkowania, oraz stósownie do przepisu §. 3. licz. 2. na tegoż ostatniego włoży wynagrodzenie proporcyonalnéy części kosztów Appellacyinych.

§. 12.

Jeżeli wniesiona dopiero w Instancyi Rewizyinéy nowa okoliczność, iest do powtórnéy odesłana indagacyi, ta musi następować w pierwszéy Instancyi, na koszt tego, kto się spóźnił z iéy wniesieniem.

§. 13.

Koszta w skargach o nieważność.

Podobnież postąpić należy, gdy według przepisu Tytułu Szesnastego zaskarzony iest prawodzielny wyrok na zasadzie zachodzącéy nieważności. Gdyż, chociażby się takowa wykazała nieważność, wszelakoż Implorant koszta, przedsięwziąść się maiącego z tego względu dochodzenia sam poniesie, chybaby Implorat był winien zaszłéy nieważności; n. p. przez zfałszowanie dokumentu, przekupienie świadków i t. d. w tym albowiem razie iest obowiązany Stronie przeciwnéy wszelkie wynagrodzić koszta. Gdy się zaś znaydzie przy indagacyi, że ktoś trzeci

był tego przyczyną, n. p. gdy kto nie będąc w ogólności opatrzony Juryzdykcyą, urząd sobie sędziowski przywłaszczył; gdy kto fałszywie udał się bydź pełnomocnikiem Imploranta; gdy Sędzia nie maiąc dostatecznie wykazanéy sobie insynuacyi, wyrzekł zaocznie; gdy woźny sądowy zdał nierzetelny o wręczeniu rapport i t. d.; nakaże się wprawdzie, aby Implorant poniósł koszta indagacyi, bez uczestnictwa Implorata; Sędzia iednak w podobnych przypadkach z urzędu starać się powinien, aby ten, kto w tym względzie zawinił, był pociągnięty do odpowiedzialności, i Stronom wszelkie wynagrodził szkody, a zatém także i Implorantowi koszta nowego dochodzenia.

§. 14.

Koszta gdy zachodzi prośba o restytucyą.

Gdy zachodzi prośba względem nowo wynalezionych dokumentów lub świadków, Prowokant musi również ponieść koszta indagacyi w pierwszéy Instancyi, bez różnicy, chociażby był restytuowanym, i lepszy sobie wyrobił wyrok; chybaby się przy takowém śledzeniu okazało: że Strona przeciwna iakimkolwiek sposobem z umysłu i czynnie przeszkodziła, iż dokumenta nie doszły wcześniéy wiadomości Prowokanta, w tym razie albowiem winna będzie wynagrodzić mu koszta indagacyi.

§. 15.

W restytucyi, któréy poszukuie bywszy nieletni, albo inna Strona pod prawem nieletnich zostaiąca, z powodu poniesionego uszczerbku; rozwiązanie kwestyi: kto ma płacić koszta? zależy od rozstrzygnienia głównéy sprawy.

§. 16.

We wszelkich przypadkach, gdzie przeciw prawodzielnemu wyrokowi wywodzi się nieważność, albo się poszukuie i zyskuie restytucya; w nowym wyroku głównym musi bydź według powyższych przepisów osobno rozwiązana kwestya: kto ma ponosić koszta przeszłego processu? na to zaś szczególnieyszy wzgląd mieć należy: która Strona mniey lub więcey zawiniła, że przeszłe wyroki były nieważne, albo że Implorantowi zrządziło się przez to uszczerbek.

§. 17.

Koszta w Litisdenuncyacyach.

Gdy w Litisdenuncyacyi, Przypozwany przyznaie swóy obowiązek zastępowania Przypozywaiącego, musi mu wynagrodzić koszta tak Litisdenuncyacyi, iako i głównego processu, ieżeli Strona przeciwna na zapłacenie tych ostatnich skazaną nie została. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 156.). Jeżeli iednak Denuncyant ciągnął proces albo remedya prawne mimo woli Denuncyata; wynagrodzenia zrządzonych przez to kosztów, od Zadenuncyowanego żądać nie może.

Gdy zaś Litisdenuncyat, nie przyznaie mieć obowiązku zastępowania go w sprawie, musi mu wprawdzie Litisdenuncyant wynagrodzić tymczasowie koszta denuncyacyi. Wolno mu iednak zaniesioną skargę regressową wymierzyć do wynagrodzenia tak tych kosztów, iako i w głownym processie zrządzonych. Jeżeli Litisdenuncyat w głównym processie zyskał pomyślny wyrok, między kosztami, które mu Strona przeciwna musi wynagrodzić, żądać może i tych, iakie były zrządzone przez Litisdenuncyacyą.

§. 18.

Koszta przy Interwencyi.

Przy Interwencyi pryncypalnéy między Interwenientem, a wszystkiemi Interwentami maią mieysce względnie kosztów też same przepisy, co i w każdym innym processie.

Gdy zachodzi *interventio accessoria*, Interwenient nie może wymagać od Strony, dla któréy interesu zgłosił się dobrowolnie, wynagrodzenia kosztów. Czyli mu iednak Strona przeciwna winna ie wynagrodzić? oznaczyć to potrzeba, według tychże samych, co i między głównemi Stronami, prawideł. Stósownie do nich ustanowić także należy: w przypadku, gdy Litisdenuncyat przyznał swóy obowiązek zastępowania Strony, a zatem według §. 17. winien Denuncyantowi wynagrodzić koszta Litisdenuncyacyi, czyli zwrotu ich może żądać od Strony przeciwnéy?

§. 19.

W zachodzącéy Nominacyi, czyli wymienieniu Auktora.

Gdy zachodzi nominacya, Powod musi Nominantowi wynagrodzić koszta; iak dalece zaś może się w tym względzie pilnować na Nominacie, oznaczy to Sędzia w miarę, ile iego omyłka w osobie właściwego Pozwanego, z iego winy pochodziła, lub nie. Jeżeli sam Nominant przywiódł Powoda do takowéy omyłki, powinien mu wynagrodzić koszta processu nominacyinego.

§. 20.

W Litisrenuncyacyach.

Gdy kto w postępie sprawy zrzeka się processu, winien Stronie przeciwnéy urosłe do tego czasu wynagrodzić koszta; oprócz gdy zachodzą okoliczności oznaczone w §. 3. licz. 3.

Toż samo się rozumie, gdy kto odstąpił od Appellacyi albo rewizyi, któréy iuż się był

chwycił; na ówczas albowiem musi Przeciwnikowi swemu miane iuż przez niego w téy Instancyi wynagrodzić koszta; względem kosztów zaś przeszłéy Instancyi, wydany w téy mierze wyrok moc swoią zachowa.

§. 21.

W zachodzących ugodach.

Gdy sprawa iest załatwioną przez ugodę, a w niéy względnie kosztów nic wyraźnie nie postanowiono; przyimie się, że Strony przyzwoliły na ich kompensacyą. Wszelakoż ten przepis nie daie wolności Deputowanym i Insruentom, aby proponuiąc ugody i zawieraiąc one, punkt względem kosztów z umysłu opuszczać mieli.

Dodatek §. 136. Kiedy iedna z stron przypuszczoną została do prawa ubogich, a ponoszenie kosztow zawisło od włożonéy na stronę zamożną przysięgi koniecznéy, taż ostatnia zaś przysięgi téy nie wykonywa, lecz przed iéy wykonaniem z stroną ubogą zawiera ugodę; więc na stronę zamożną wkładaią się należytości za rozrządzenia z urzędu wydane, a zatém też należytości za instrukcyą i od wyroku, a to w połowie; koszta zaś za czynności, do których strona zamożna była powodem, wkładaią się na nię w całkowitości.

§. 22.

Gdy punkt względem kosztów został opuszczony.

Gdy w wyroku punkt względem kosztów całkiem został opuszczony, a w głównéy sprawie nie założono żadnego *remedium*, w téy mierze według przepisu Tytułu XIV. §. 1. dopraszać się należy o deklaracyą czyli obiaśnienie. Ile zaś ma mieysce środek prawny przeciw danéy tym sposobem deklaracyi, rozpoznać należy według §. 3. licz. 2. w mieyscu przytoczoném.

§. 23.

Odłączenie kosztów głównéy sprawy od punktów ubocznych.

We wszelkich iednak powyższych przypadkach, koszta główney sprawy muszą bydź troskliwie odłączone od tych, iakie urosły względnie pewnych z téy okazyi zaszłych okoliczności ubocznych. Gdy zatém

1) Pozwany nie stanął na terminie przez nieposłuszeństwo, albo dał przeciw sobie wyrzec *in contumaciam*, za każdą razą sam poniesie koszta kontumacyalne, rachuiąc w to koszta od terminu, chociażby pozyskał restytucyą, i w głównéy sprawie miał wyrok pomyślny, Gdy przez rezolucyą kontumacyalną oddala się Powod, więc sam ponieść musi wszelkie koszta, a zatém i kontumacyalne.

2) Gdy Strona zapóźno dopraszała się o odłożenie terminu, tak, że o tém nie można było wcześnie oznaymić Stronie przeciwnéy i przez to zrządziło się iéy koszta; musi zawsze wynagrodzić też koszta Stronie przeciwnéy, bez różnicy przypadków: czyli taż prośba o odroczenie miała zasadę lub nie, i czyli w głównéy sprawie korzystny albo przeciwny nastąpił wyrok.

3) Gdy Strona obstaie przy dochodzeniu okoliczności, którą Instruent i Assystenci maią za mniéy znaczącą, a takowe dochodzenie rzeczywiście na iéy naleganie iest przedsięwzięte, przy zawyrokowaniu zaś okazuie się, że taż okoliczność iest w rzeczy saméy mniéy ważną; więc Strona musi Przeciwnikowi

swemu zrządzone przez podobną Indagacyą koszta wynagrodzić bez różnicy: co i iak w główney sprawie zawyrokowano.

4) Gdy Strona na ieden i tenże sam czyn więcéy iak trzech podaie świadków, i o wysłuchanie wszystkich świadków nastawa; wysłuchanie zaś tak wielu świadków okaże się następnie zbytecznem; chociażby Strona przeciwna była skazaną na zapłacenie kosztów, nie można iednak żądać od niéy zapłacenia kosztów inkwizycyi iak tylko za trzech świadków. W sprawach zaś o obelgi *(injuriae)* wysłuchanie więcéy świadków nad trzech, którzy o tymże samym czynie zeznawać maią, nastąpi zawsze kosztem nalegaiącego o to Producenta.

5) W wszelkich punktach ubocznych, *(Incydentalnych)* gdy n. p. względem dokumentu musi bydź przedsięwzięte porównanie rękopism; gdy wyłączono świadka iako podeyrzanego, a przyczyna iego wyłączenia *(causa recusationis)* osobno była dochodzoną, i t. d. tedy Strona, o któréy się przy ferowaniu głównego wyroku okazuie, że bez prawnéy przyczyny dała powod do takowego śledzenia, n. p. kto przeciw wiarogodności świadka nierzetelne i bezzasadne czynił zarzuty, albo z umysłu niezdolnego podaie świadka, a wystawionym na przeciw niemu uwagom i wątpliwościom bez powodu zaprzecza, na zapłacenie zrządzonych przez to kosztów skazanym bydź powinien.

§. 24.

Gdyby nakoniec Sędzia przy rozważaniu kosztów miał znaleść: że Strona, która na wyznaczonym do Instrukcyi terminie osobiście miała stanąć, niestawiła się z przytoczeniem oczywiście mniéy znaczących lub wcale nie udowodnionych przeszkód, a przez to większe zrządziła koszta, aniżelibi w razie osobistego iéy stawienia się były potrzebne; więc koszta te od drugich odłączone i na wszelki przypadek przez samego Niestawaiącego poniesione bydź muszą.

§. 25.

Rozmaite kosztów rodzaie.

Do kosztów, o których mowa w Tytule ninieyszym, liczą się:

1) Wszelka należytość sądu, i przydanych od sądu Stronom Assystentów.
2) Należytość zamieyscowych Kommissarzy lub sądów za pewne przez nich na rozkaz lub rekwizycyą Sądu processem kieruiącego przedsięwzięte czynności.
3) Zdarzone w sądzie, lub u Assystentów wydatki gotowe.
4) Koszta wysłuchanym świadkom, za podróż i strawne.
5) Koszta, które Strona musiała łożyć zasądownie na korrespondencyą z swym Assystentem, i wystaranie się potrzebnych wiadomości lub dokumentów. W to iednak łączyć nie należy nagrody daney nieprawemu doradzcy, albo należytości za powziętą od fakultetu, bądź innych Prawników w sprawie opinią.
6) Koszta podróży i strawne sameyże Strony, gdy z mieysca obcego na zapozwanie

nie sądu stawiła się osobiście do instrukcyi sprawy.

7) Koszta podróży i strawne dopuszczonych według Tytułu trzeciego pełnomocników, Kommissarzami sprawiedliwości niebędących.

8) Koszta podróży i strawne potrzebnych prócz tego podług prawa do czynności sądowych w sprawie assystentów, n. p. opiekunów płci. Nakoniec

9) Należytości i wydatki Kommissarzy sprawiedliwości, których Strony użyły za Pełnomocników albo doradzców.

a) Gdy w mieyscach, gdzie niemasz zamieszkałych Kommissarzy sprawiedliwości, Strona sprowadzą z sobą zamieyscowego Patrona, może dla niego prócz należytości, likwidować także koszta podróży i strawne, dla siebie iednak saméy, kosztow podróży wtenczas wymagać nie ma prawa.

b) Gdy przeszkodzona w osobistém stawaniu z przyczyn prawnych Strona, wysyła obcego Kommissarza sprawiedliwości iako pełnomocnika na mieysce, gdzie niemasz zamieszkałych przy sądzie Adwokatów; więc onemu podobnież koszta podróży i strawne przyznane bydź powinny. Wszelakoż w obudwóch przypadkach (*a.* i *b.*) zostawuie się wymiarkowaniu Sędziego, gdy takowa Strona bezpotrzebnie odległeyszego wybrała Obrońcę, mogąc znaleśdź bliżéy usposobioną na to osobę, aby koszta podróży i strawne takowego pełnomocnika lub assystenta, ile ie ma wynagradzać Strona przeci-

wna, oznaczył w stósunku tylko takowéy bliższości.

c) Gdy Strona opatrzona iuż wybranym przez siebie, lub przydanym iéy assystentem, prócz niego sprowadza ieszcze innego assystenta prawnego, nie może rachować dlań należytości, ani kosztów podróży albo strawnego. Jak dalece zaś w przypadku, gdy Strona według danego iéy w Tyt. III. pozwolenia, oprócz Prawnika sprowadziła z sobą Znawcę, żądać może zań wynagrodzenia należytości i innych kosztów, zostawuie się rozpoznaniu Sędziego, stósownie do wykazuiącéy się z aktów większéy lub mnieyszéy konieczności, albo użyteczności takowego assystenta.

10) Nieletni, albo z innego względu pod opieką zostaiący, mogą od Strony przeciwnéy żądać tylko wynagrodzenia kosztów, zrządzonych przez wyiednanie u władzy nadopiekuńczéy upoważnienia do zaniesienia skargi, lub do odpowiedzenia na nię.

Dodatek §. 137. Kommissarz sprawiedliwości w własnéy swéy sprawie, rownież iak i inna strona, żądać niemoże żadnych należytości za informacyą i instrukcyą, lecz naywięcéy tylko kosztow za mitręgę i prócz tego gotowych wydatków, tudzież nagrody za wypracowane wywody piśmienne.

Toż samo stósuie się i do przypadku, kiedy Kommissarz sprawiedliwości iako opiekun process prowadził.

Dodatek §. 138. Gdy strona innych używa Prawników, którzy nie są Kommissarzami sprawiedliwości, tedy ci te tylko likwidować

mogą koszta, których strona osobiście proces popiera ąca żądać ma prawo.

Dodatek §. 139. Jeżeli strony niskiego stanu w sprawach swych injuryinych dla swéy wygody Pełnomocników ustanawiaią, strona przeciwna nie iest obowiązaną do zwrócenia im za to kosztów.

§. 26.

Wszelkie powyżéy wymienione koszta Strony przy końcu sprawy w każdéy instancyi, muszą porządnie wykazać; niemniéy względem wydarzonych pod liczbą 5tą zasądowych nakładów, miane na to przyłączyć dowody, iżby podawszy ich specyfikacyą Stronie przeciwnéy, można ią w téy mierze wysłuchać, zwłaszcza względnie likwidowanych kosztów zasądowych.

Jak postępować w likwidowaniu i ustanawianiu kosztów.

§. 27.

Przy ułożeniu wyroku Sędzia powinien zarazem dokładnie rozpoznać takową specyfikacyą kosztów; należytości p. liczb. 1. 2. 3. 4 stósownie do akt i przepisanéy taxy szportlowéy ustanowić; koszta zaś podróży, strawne i ich ilość według stanu osoby, odległości mieysca, i wymierzonych tym końcem w taxie szportlowéy stopniów oznaczyć, a oraz dochodzić z akt: czyli Strona zamieyscowa musiała rzeczywiście dla processu bawić się w mieyscu sądu tyle, ile podano. Jeżeli się znaydzie, że Strona podczas swego pobytu w mieyscu rezydencyi sądu, miała więcéy niż iednę sprawę do ułatwienia, koszta podróży i strawne muszą bydź podzielone na wszystkie sprawy w słusznym stósunku ze względem na czas do kierowania każdéy z nich potrzebny.

Co zaś do innych kosztów zasądowych, Sędzia rozpozna, czyli te stósownie do akt manualnych assystentów albo podanych dowodów łożone były rzeczywiście lub nie; i czyli ich wydatek był potrzebny albo użyteczny do popierania sprawy; albo czyli przynaymniéy Strona miała ważną przyczynę uważania ich w tym względzie.

Według tych zasad Sędzia do głównego wyroku dodać oraz powinien przy punkcie względem kosztów, ich ustanowienie.

§. 28.

Jeżeli Strona przy końcu instancyi nie podała téyże specyfikacyi kosztów, należy iéy w wyroku nakazać złożenie takowéy w pewnym oznaczonym czasie; poczém ią udzielić trzeba Stronie przeciwnéy dla oświadczenia się w téy mierze w ciągu podobnież oznaczonego czasu; a po iego upłynieniu, czy oświadczenie się złożoném zostało albo nie; sąd ustanowi koszta z urzędu przez prosty tylko dekret.

Jeżeli Strona takowéy specyfikacyi nie złożyła w oznaczonym czasie, Sędzia koszta sądowe ustanowi według aktów; zasądowe zaś Strona dla swéy opieszałości utraci.

Z resztą od dekretu, koszta ustanawiającego, nie ma mieysca appellacya, lecz tylko droga prostego użalenia się u przełożonéy władzy.

§. 29.

O kosztach kiedy iest kilku wspólników sporu.

Jeżeli się skazało kilku wspólników sporu na wynagrodzenie kosztów; każdy z nich odpowiada wprawdzie szczególniéy za część swoię. Gdyby iednak którykolwiek z nich części swéy nie mógł zapłacić. Strona wygrywaiąca może się pilnować w téy mierze na

iego wspólnikach. Wtenczas atoli tylko ma do tego prawo, gdy we 4ry tygodnie, od daty ustanowienia sądu, poszukiwała, iak należy, exekucyi względem kosztów, i znalazło się: że takowy wspólnik iest niezamożny. Z resztą ustanowiony tu obowiązek wspólników sporu, względem maiących się Stronie przeciwnéy *in subsidium* zastąpić kosztów, ściąga się i do tych, których Sędzia ma prawo domagania się.

Gdy ieden z Wspólników sporu bez przyczynienia się drugich zrządził koszta, te iedynie na niego spadaią. Skoro zatém od wyroku pierwszéy albo drugiéy instancyi ieden tylko z kilku Powodów albo Pozwanych założył appellacyą lub rewizyą, a przeszły wyrok zostanie zatwierdzonym; Appelluiący albo Rewiduiący sam poniesie koszta. Gdby iednak lepszy nastąpił wyrok, a drudzy Interessenci żądali, aby ten i do nich był rozciągnięty, muszą w części, iaka na nich przypada, należeć do kosztów.

Gdy kilku Wspólników sporu w pierwszéy instancyi pomyślny zyskało wyrok, Strona zaś przeciwna od niego się odwołała, a w ciągu instrukcyi instancyi appellacyinéy niektórzy ze Wspólników sporu całkiem sprawę porzucili; muszą przykładać się do wszelkich, aż do czasu ich odstąpienia urosłych kosztów.

§. 30.

O prawie ubogich.

Zwykły częstokroć Strony proces wiodące, (chcąc bydź wolnemi od kosztów) składać się niemożnością płacenia onych, prosząc o dopuszczenie siebie do prawa ubogich.

Względem takowego do praw ubogich przypuszczenia, następuiącym sposobem postąpić należy.

§. 31.

Ten tylko może rościć pretensyą do prawa ubogich, kto ani w gruntach, ani w ruchomym dobytku, ani w wypożyczonych długach, nie posiada tyle, ani w swym urzędzie, professyi lub rzemieśle nie może tyle zarobić, aby po odciągnieniu potrzebnego nieuchronnie na utrzymanie siebie i swéy familii funduszu, zostało mu cóżkolwiek ku ułatwieniu kosztów processu, według ryczałtowego ich rozmiarkowania.

§. 32.

Kto więc chce użyć prawa ubogich, musi:

1) Okazać świadectwem, że się w opisanych wyżéy okolicznościach rzeczywiście znayduie; takowy attest ma bydź wystawiony przez zwyczayną zwierzchność iego sądową, z własnéy wiadomości lub za poprzedzaiącém wysłuchaniem tych, którym może bydź znaiomy stan iego maiątku; może bydź także wydane świadectwo przez inne tym podobne, Sędziemu znaiome i godne wiary osoby, n. p. Xiędza mieyscowego i t. d.

2) Należy go wysłuchać dokładnie do protokułu, względem domowych iego okoliczności i maiątku, n. p. czyli iest żonaty, iak wiele ma dzieci? wiele z nich ieszcze niewychowanych i nieopatrzonych? co mu urząd lub służba albo professya mniéy lub więcéy przynosi? i t. d.

§. 33.

Takowy protokuł powinien bydź przedstawiony na posiedzeniu kollegii; a to według osnowy onego bliżéy rozpozna: czyli Prowokant według podanych i udowodnionych okoliczności iest uwłaściwiony do prawa ubogich; tak, że mu wypada albo wszystkie darować koszta, lub przynaymniéy należytość sądową, z zastrzeżeniem wydatków gotowych.

§. 34.

Jeżeli kollegium znaydzie, że Prowokant całkiem lub w części musi bydź ochroniony od kosztów; a okoliczności, na których się takowe zdanie gruntuie, są dostatecznie udowodnione, wykonania przysięgi na ubóstwo nie potrzeba. Skoro zaś względnie istoty takowych okoliczności iakażkolwiek ieszcze pozostaie wątpliwość, Prowokant musi przysiądz:

że, ani w nieruchomym ani ruchomym maiątku, lub wypożyczonych kapitałach, nie posiada tyle, ani w swym urzędzie, professyi lub rzemieśle tyle zarobić nie może, iżby mu po ułatwieniu koniecznych potrzeb na utrzymanie siebie i tych, których według prawa żywić iest obowiązany, zostało cóżkolwiek na zapłacenie kosztów processu; (albo *mutatis mutandis*, na opłacenie kosztów sądowych i t. d.);

że dla wykonania przysięgi, swéy własności nie ukrył, nie alienował, albo innym sposobem umyślnie nie uronił;

i że, gdyby na przyszłość kiedyżkolwiek miał przyiśdź do lepszego bytu, koszta

processu, które się teraz uzbierały, ile na niego spadaią, poczciwie dopłaci.

§. 35.

Kto tym sposobem wylegitymował się do prawa ubogich, od tego nie można względnie iego części, żadnych daléy dopominać się kosztów, od czasu, w którym się w téy mierze oświadczył. Nie może iednak żądać zwrotu iuż zapłaconych; wszelakoż te, które zostały w zaległości, darować mu należy; ieżeli mianowicie okazało się przy wysłuchaniu przepisaném §. 32., że iuż pod ówczas był usposobiony do prawa ubogich, i tylko przez niewiadomość lub prostotę zaniedbał zgłosić się o to przyzwoicie. Gdy Strona dopiero po ukończoném zupełnie sprawie uprasza o przypuszczenie iéy do prawa ubogich, więc ią w téy mierze wtenczas tylko słuchać można, ieżeli iuż w ciągu processu koszta na iéy prośbę zawieszone zostały.

Dodatek §. 140. Wszelakoż strona i w przypadku na końcu tegoż paragrafu wymienionym, po bezskutecznem innych środków exekucyinych użyciu, do aresztu osobistego wzięta bydź nie może, lecz ieżeli przy exekucyi iéy niemożność okazuie się, koszta zaległe umorzone bydź muszą.

§. 36.

Przypuszczenie iednéy Strony do prawa ubogich, nie powinno przez żaden sposób bydź ciężarem dla drugiéy; a żaden Sędzia niech sobie nie pozwala, pod iakimkolwiek pozorem, zarachowania Stronie przeciwnéy kosztów, któreby miał zapłacić ubogi.

Potrzeba więc

1) Co do należytości od dekretu i expedycyi, wkładać na Stronę zamożną z tych, któ-

re na iéy prośbę wychodzą, całkowite; tych zaś, które Sędzia z urzędu wydaie, tylko przez połowę, a za te, o które dopraszała się Strona uboga, wcale żadnych kosztów rachować nie należy.

2) Podobnież należytość od instrukcyi i wyroku, niemniéy za assystencyą i inrotulacyą, tyle tylko naznaczać należy na rachunek Strony zamożnéy, ile na nię spada rzeczywiście stósownie do zapadłego w punkcie kosztów wyroku. Gdy zatém Strona uboga sama tylko iest skazaną na zapłacenie kosztów, nie można na Stronę zamożną wkładać żadnych należytości ani od instrukcyi ani od wyroku. Jeżeli zaś w dalszych instancyach nastąpi wyrok odmienny, według którego Strona zamożna takową należytość ma ponieść całkiem lub w części, Sędzia sposobem dodatkowym może ią ieszcze likwidować.

3) Gdy kto o pretensyą, do któréy odzyskania z powodu niezamożności swego dłużnika żadnéy podobnéy do prawdy mieć nie może nadziei, wszelakoż takowego ubogiego pociąga do prawa, a nawet po wykazaniu niezamożności Pozwanego, wiedzie daléy proces, nie może się wyłamywać od zapłacenia Sędziemu przypadaiącéy na niego części należytości od wyroku i instrukcyi, wtenczas nawet, gdy ubogi skazanym został na koszta, z zastrzeżeniem regresu do niego.

4) Użycie papieru stęplowego do rozrządzeń, na powodztwo Strony ubogiéy, albo z urzędu wydawanych, niemniéy do protokułów użyć się maiącego, musi bydź zawieszone aż do wydania wyroku, a wtenczas dopiero, gdy Strona zamożna całkiem albo w

części iest skazaną na koszta, w tymże samym stósunku ma bydź do akt wziętym.

5) W przypadkach, gdzie wygrywaiąca nawet Strona musi ponieść pewne koszta; te spadaią na Stronę zamożną do nich obowiązaną, chociażby ubogi, w głównéy sprawie był skazany na koszta; iak się to samo przez się rozumie.

6) Gdy zachodzą inne nieuchronne wydatki gotowe, n. p. portorium sądów zagranicznych etc. Strona uboga mimo przypuszczenia iéy do prawa ubóstwa musi postarać się o ich zapłacenie w swéy części. Wszelakoż, gdyby ich od niéy odebrać nie można było, nie należy ich wkładać na Stronę zamożną, lecz w takim razie założy ie kassa salaryina sądu.

Dodatek §. 141. Toż samo zachować należy co do gotowych wydatków, przez Kommissarzy sprawiedliwości w sprawach ubogich poczynionych.

Dodatek §. 142. Względem zabezpieczenia i kontrolli zastrzeżonego w sprawach ubogich portorii, odsyłaią się Sądy do Regulaminu z dnia 9goKwietnia r. 1804.

§. 37.

Gdy ubogi został skazanym na koszta, a okaże się z akt, że mu zaraz przy pierwszym sprawy rozbiorze, bezzasadność iego skargi lub oporu, była przyzwoicie wystawiana; a on nalegał przecięż o kontynuowanie processu; wykazuiąca się ztąd chęć pieniactwa, skarconą bydź ma więzieniem, albo robotą za karę, od dwudziestu czterech godzin, do dni czternastu.

§. 38.

Gdy między kilku wspólnikami sporu (*litis*), ieden pozyskał prawo ubogich, inni ża-

dnego ztąd ciągnąć nie mogą pożytku. Wszelakoż nie należy im większych narzucać kosztów, niżby mieli do znoszenia, gdyby ubogi całe żadnego w processie nie miał uczestnictwa. — Chociaż więc nieuwłaściwionym do prawa ubogich Współinteressentom zapłacenie kosztów sądowych naznacza się pospolicie w zupełności: — gdy iednak idzie o należytości sądowe, do których oznaczenia ma wpływ liczba osób, opuści się część ubogiego; a gdyby przedmiot, który prócz tego należał do niższego tylko rzędu taxy szportlowéy, przez samo uczestnictwo ubogiego wszedł do wyższego rzędu, należytość sądowa od téy Strony, do któréy należy ubogi, naznaczy się tylko według rzędu niższego.

§. 39.

Pozyskane prawo ubogich nie uwalnia bynaymniéy przypuszczonéy do niego Strony od wynagrodzenia kosztów Stronie przeciwnéy w przypadkach, w których do tego według powyższych przepisów iest obowiązaną; lecz na żądanie takowéy Strony przeciwnéy, nakaże się zawsze ściągnienie przez exekucyą wzmiankowanych kosztów, a w razie potrzeby zniewoloną zostanie takowa Strona do odrobienia onychże, według przepisu porządku exekucyinego.

§. 40.

Gdy nadto takowa Strona zyskała przez proces albo zawartą względem niego ugodę cóżkolwiek nad ilość lub wartość 50 talarów; zniewoli się ią do zapłacenia całkiem lub w części opuszczonych iéy dotąd kosztów, a to z takowéy przewyżki, ile takowa do tego iest potrzebną albo dostarczaiącą. Szczgólniéy zaś, gdy Strona wyprawowała proces-

sem więcéy niż sto talarów, stemple które z iéy powodu były potrzebne, powinny bydź następnie do akt wzięte. Również i Strona używaiąca prawa ubogich, skoro z czasem przyidzie do lepszego bytu, musi natenczas stósownie do przyiętego na siebie obowiązku, ieszcze zapłacić też koszta, a w razie potrzeby przez exekucyą do tego zniewoloną bydź ma. O tym obowiązku należy przy końcu processu wyraźnie oznaymić Stronie, która według §. 34. nie wykonała wyraźnéy na ubóstwo przysięgi, a iéy przyrzeczenie, że chce téyże powinności zadosyć uczynić, zapisaném będzie do protokułu.

§. 41.

Gdy kogo przeświadczono, że nienależycie przywłaszczył sobie prawo ubogich, nietylko wszystkie koszta od niego będą ściągnięte, lecz on sam nadto dowolną, iednak dotkliwą karą pieniężną lub cielesną uciążonym zostanie; a ieżeli przysięgę na ubóstwo rzeczywiście wykonał, skazanym będzie na kary, prawém kraiowém na krzywoprzysięzców (Cz. II. Tyt. XX. §. 1405. i następ.) przepisane.

§. 42.

Wolność od opłaty kosztów, Podoficerom i żołnierzom służąca.

Podoficerowie i prości żołnierze, tudzież obowiązani do służby woienney niżsi urzędnicy i słudzy, póki na żołdzie zostaią, zarówno z ubogiemi wolni są od opłaty kosztów sądowych; i nie potrzeba w téy mierze, aby na udowodnienie ubóstwa swoiego przysięgę złożyli.

Dodatek §. 143. Konnym strzelcom polowym czyli strażnikom, żołnierzom na urlopie będącym, tudzież tym, którzy za urlopem nieograniczonym od służby są uwolnieni, ró-

wnież służy wolność od opłaty kosztów sądowych: Chirurgom zaś przy kompaniach, wolność ta niesłuży.

§. 43.

Taż sama wolność służy także ich żonom, na garnizonie mieszkaiącym, tudzież żyiącym tam przy nich, a ieszcze pod władzą oycowską zostaiącym dzieciom.

Dodatek §. 144. Żonom osob woyskowych, w §. 42 wymienionych, służy wolność od opłaty kosztów sądowych także w ten czas, kiedy nie w mieyscu garnizonu, lecz w swéy rodzinie lub gdzieindziéy mieszkaią.

§. 44.

Z drugiéy strony namienione wyżéy (§. 42. 43.) osoby nie mogą żadnego do wolności od opłaty kosztów sądowych rościć sobie prawa. 1) Gdy skarzą lub są pozywane iako posiadacze nieruchomości, albo przywileiów; 2) gdy mieyski prowadzą proceder, i takie toczą sprawy, które się do tegoż procederu ściągaią.

§. 45.

Przepisy §. 33-39. także i do osób woyskowych zastósuią się. Wszelakoż wolne są od wynagrodzenia kosztów Stronie przeciwnéy; owszem, ieżeli ta zapłaciła iuż należytość, którą pospolicie Strona uboga winnaby była nagrodzić, muszą bydź iéy zwrócone; o nadużyciu zaś wolności szportlowéy, którego osoba woyskowa winną staie się, przełożoną onéyże zwierzchność woyskową uwiadomić należy.

§. 46. Wolność Fiskusa od opłaty kosztów.

O wolności od opłaty kosztów sądowych, Fiskusowi służącéy, mówić się będzie niżéy

w Tytule trzydziestym piątym. Samo zaś przydanie assystencyi fiskalnéy nigdy uwolnić nie może od kosztów Strony prywatnéy, któréy taż assystencya służy.

Dodatek §. 145. Do wolności od opłaty kosztów maią prawo:

1) ogólny instytut zaopatrzenia wdów,
2) kassa wdów oficerskich,
3) kassa wdów Xięży wyznania ewangelickiego w Berlinie,
4) kassa wdów orkiestru królewskiego,
5) akademia umiejętności,
6) akademia w Berlinie, Królewcu i Wrocławiu,
7) instytut ratunku w Berlinie,
8) wszelkie instytuta ubogich.

Skargi atoli przez wspomnione instytuta wniesione, powinny bydź ściśle roztrząśnione, a skargi bezzasadne natychmiast przez dekret oddalone. W razie okazuiącego się rozmyślnego pieniactwa, należy o tém donieść Naczelnikowi sprawiedliwości.

Dodatek §. 146. Xiążętom domu królewskiego służy wolność od opłaty kosztów sądowych we wszelkich przedmiotach prawnych, do Sądów należących, a niemaiących bydź uregulowanemi przez układy familiyne. Wolność od opłaty tychże kosztów rozciąga się także do wszelkich czynności dobrowolnéy i spornéy iurysdykcyi, osobistych stósunków wspomnionych Xiążąt, ich wyposażeń i dóbr fideikommissalnych koronnych dotyczących się. Wolność ta iednakże do takich rozciąganą bydź niemoże stósunków, które się ściągaią do prebend, tudzież do innych osobistych i rzeczowych praw i obowiązków tychże Xiążąt, z dobrami ziemskiemi od osób prywatnych nabytemi i z posiadłościami mieyskiemi w związku będących.

§. 47.

Zakładna koszta. Nakoniec co do zakładu pieniężnego na koszta, stanowi się: że Strona od rozrządzeń,

na prośbę iéy saméy wychodzących, winna ie założyć; że gdy obiedwie Strony wspólnie o takowe dopraszaią się rozrządzenie, albo ie wydaie Sędzia z własnéy pobudki, na ów czas obiedwie Strony biorą na się zakład w równych częściach, i że, gdy iednéy Stronie służy prawo ubogich, przepisy §. 36. winny bydź zachowane.

Dodatek §. 147. Kiedy strona zagraniczna w Sądach tuteyszych spór prawny toczy, też ostatnie są upoważnione, przez zażądanie stósownego zakładu, zabezpieczyć się względem kosztów, i, ieżeli przyśpieszenie sprawy nie iest koniecznie naglącém, odłożyć zapozwanie zaskarzonego kraiowca dopóty, póki zakład nie został złożonym. W żadnym zaś razie Kommissarze sprawiedliwości nie są obowiązani odpowiadać za koszta stron zagranicznych, chyba że się do tego zobowiązali.

§. 48.

II. O karach.

Prócz kosztów winien także Sędzia przy referowaniu wyroku mieć wzgląd z urzędu na spadaiące na którąkolwiek Stronę, według ninieyszego porządku processowego, kary, iako takowe wszędzie oznaczone są w przyzwoitém mieyscu.

§. 49.

Opłata sukkumbencyi czyli kary za bezzasadne odwołanie się.

Do tych należy także opłata *sukkumbencyi*, którą Strona, środek prawny od wyroku bezzasadnie zakładaiąca, przy iego zatwierdzeniu według oznaczonych w taxie opłat sądowych stopniowań zapłacić musi, a która według zachodzących przypadków w wyroku zawsze ustanowioną bydź ma. — Jest przytém obowiązkiem Sędziego, aby w razie, gdyby Strona przegrywaiąca, będąc niezamożną, opłaty sukkumbencyiney złożyć nie

mogła, aby w wyroku natomiast oznaczył iéy stósowny areszt lub robotę za karę.

Względem opłaty sukkumbencyinéy w trzeciéy instancyi, zostawuią się w swéy mocy exystuiące według rozmaitości ustaw Prowincyi i Kollegiów przepisy i dotychczasowe oznaczenia, do któréy kassy takowe wpływać maią.

Opłata sukkumbencyina w drugiéy instancyi, dostaie się Sędziemu appellacyinemu, ieżeli ten stanowi przełożoną nad Sędzią pierwszéy instancyi magistraturę. Skoro zaś wydaie wyrok w moc tylko ogólnego albo oddzielnego zlecenia, opłata sukkumbencyina między niego a sąd pierwszéy instancyi ma bydź rozdzielona.

W ogólności opłaty sukkumbencyinéy w drugiéy instancyi nie prędzéy zażądać należy, aż póki wyrok appellacyiny nie zostanie prawodzielnym, albo w trzeciéy instancyi zatwierdzonym. Jeżeli w téy instancyi zaydzie wyrok odmieniaiący pierwszą sentencyą, i nakazana będzie kompensacya kosztów, oznaczona przez sąd appellacyiny opłata sukkumbencyina całkiem upada.

§. 50.

Gdyby nadto Sędzia appellacyiny lub rewizyiny znalazł, że Strona środka prawnego używaiąca, uczyniła to tylko przez samę szykanę, i dla przewłoki w sprawie, powinien skazać ią prócz opłaty sukkumbencyinéy, (albo w przypadkach, gdzie takowa nie iest w zwyczaiu), na stósowną do wartości przedmiotu karę pieniężną, więzienia lub inną karę cielesną. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tytuł XX. §. 35.).

§. 51.

§. 51.

Ponieważ dotąd nadmieniło się w różnych mieyscach o karach na złośliwe zapieranie się; stanowiemy, że też kary szczególniéy maią dotykać tego, kto pretensyą lub zarzut zasadza na czynach, których bezzasadność lub nierzetelność mu iest wiadomą; tudzież tego, kto podany przez Stronę przeciwną czyn wbrew własnéy wiadomości i przekonaniu zapiera; niemniéy tego, kto na zadawane sobie przez Sędziego Instrukcyinego pytania z umysłu wstrzymuie się wyznać, co mu z własnéy wiadomości znaiomo o toku i właściwości czynu, lub istnących na iego wyiaśnienie dowodach, pod pozorem, że nic o tém nie wie. *Poenae temerarii litigii et inficiationis.*

W ogólności zaś tego, kto z rozmysłem i zastanowieniem pozwala sobie ćmić prawdę, albo iéy dochodzeniu iakimkolwiek sposobem przeszkadza lub one utrudnia.

§. 52.

Oprócz wynagrodzenia kosztów, które we wszelkich przypadkach wyżéy wymienionych, względnie tego punktu spada na Stronę winną takowego wykroczenia, następuiące ieszcze ustanawiaią się kary:

1) Gdy kto z umysłu zapiera przywiedzionego od Strony przeciwnéy czynu, na którym taż zasadziła pretensyą lub excepcyą; a takowy przy śledzeniu dowiedzionym zostanie; więc w dalszych Instancyi słuchanym iuż więcéy nie będzie względem wnoszonych przezeń w téy okoliczności zarzutów lub uwag. — Kto zatém n. p. wypiera się, że nie odebrał zaskarzonéy przeciw niemu pożyczki, a przy Instrukcyi pierwszéy

Instancyi będzie o to przeświadczonym, chcąc od wyroku appellować i składaiąc się zarzutem nastąpionéy iuż zapłaty, nie znaydzie dla siebie dalszego w téy okoliczności względu.

Gdy kto takowego zaparł się czynu, przytém zaś *eventualnie* wystawił przeciw niemu zarzut albo wzaiemną pretensyą; przy roztrząsaniu zaś sprawy znaydzie się, że tak czyn zaprzeczony iest prawdziwym, iako też zarzut lub wzaiemna pretensya uzasadnioną; należy wprawdzie, co do główney sprawy, według prawdziwego iéy wyrzec położenia; lecz Strona lub Strony, które zostały winnemi złośliwego zapierania się, według następuiącego niżéy pod liczbą 4. przepisu ukarane bydź maią. Jeżeli więc n. p. Pozwany wypiera się zaskarzoney przeciw sobie pożyczki, *eventualnie* zaś zarzut kompensacyi przeciw niéy wystawia, a znaydzie się przy śledzeniu, że obiedwie, tak pożyczka iako i wzaiemna pretensya są rzetelne; należy wprawdzie, co do głównéy sprawy oddalić Powoda; lecz Pozwany, który się z umysłu zaparł odebrania pożyczki, za to ukaranym bydź ma; toż samo nastąpi także względem Skarzącego, gdy ten co do pretensyi kompensacyinéy stał się winnym takowego zapierania się.

2) Gdy kto pretensyą lub zarzut z umysłu na nieprawdziwym lub bezzasadnym ugruntował czynie, po wynalezieniu bezzasadności onego, samoż prawo albo excepcyą utraca; chociażby potém

był gotów, z innego ie udowodnić fundamentu, albo czém inném popierać.

3) Gdy kto z umysłu wstrzymuie się zeznać, co mu wiadomo o czynie albo dowodzie, tedy w całym postępie sprawy na takowe *factum* albo dowód nie da się żadnego na iego korzyść względu.

4) Gdyby w którymkolwiek z powyższych przypadków kary na nie wymierzone, według położenia sprawy żadnego znaleśdź nie mogły przystósowania; albo Strona pozwoliła sobie innym sposobem przeszkadzać lub utrudnić wynalezienie prawdy; oprócz nagrodzenia Stronie przeciwnéy szkód i kosztów, ieszcze dla publicznéy satysfakcyi, według natury okoliczności i stopnia przewinienia ma bydź uciążona karą pieniężną 10 20. do 100 Talarów, lub w razie niemożności, proporcyonalną karą cielesną.

5) Kto raz stał się winnym w sądzie złośliwego zapierania się albo zeznania z umysłu nieprawdy; tak w tym, iako i we wszelkich dalszych processach uważany będzie za niezdolnego bydź przypuszczonym do wykonania koniecznéy przysięgi, ileby ta na iego wypadała korzyść. Winien zatém sąd wszystkim ustanowionym przy nim Kommissarzom Sprawiedliwości kazać okazać wyrok, którym takowa Strona uznaną została za niezdolną do wykonania przysięgi koniecznéy; a ieżeli taż Strona w innym sądzie ma swą zwyczayną Juryzdykcyą, więc temu o takowym wyro-

ku w szczególności należy udzielić wiadomość.

Prócz tego każdy Sąd utrzymywać będzie reiestr takowych Stron, według porządku alfabetycznego, pod tytułem *czarnego reiestru*, a w nim po doszłéy prawodzielności wyroku i przy dokładném wymienieniu onego każe zapisywać nazwisko każdéy Strony, która tym sposobem do wykonania konieczney przysięgi stała się niezdolną; oznaymuiąc o tem oraz sądowi, który w prawnych takowéy Strony interessach, według zwyczaynego toku rzeczy, wyrokuie w wyższych Instancyach.

§. 53.

Zaleca się ninieyszém iak naymocniéy sądom, aby w zachodzących przypadkach bez żadnego wyiątku lub względu na znaczenie osoby przy zawyrokowaniu kary takowe stanowiły. Że iednak też kary tylko są skutkiem udowodnionéy dostatecznie rozmyślnéy i samowolnéy szykany, więc zaymuiące się Instrukcyą osoby sądowe maią bydź obowiązane, oznaymować i wbiiać w pamięć Stronom przepis ninieyszy przy każdéy sposobności, gdzie na siebie ściągaią podeyrzenie złośliwego zapierania się albo zeznawaney z umysłu nieprawdy; a że to nastąpiło, wyrazić należy w protokule, iżby nikt wymawiać się nie mógł niewiadomością.

§. 54.

Stémwszystkiém nie wolno żadnéy Stronie pod pozorem, że iéy Przeciwnik stał się winnym w processie iednéy z tych kar, odmawiać dalszéy z nim w teyże Instancyi rozprawy; nie ma bydź także bynaymniéy przerywaną przez to Instrukcya téy Instancyi, lecz

będzie iedynie rzeczą Sędziego, ustanowić w następuiącym po takowéy Instrukcyi wyroku: ile ta lub owa Strona na podobne zasłużyła kary. Z resztą przeciw temu wyrokowi, gdy z niego urosł Stronie w saméyże sprawie uszczerbek, dozwolony iest zwyczayny środek Prawa, inaczéy zaś opisana w Tytule XIV. §. 3. licz. 2. prowokacya, czyli odwołanie się do powtórnéy rewizyi aktów.

§. 55. *a.*

Urządza się tu nakoniec, że, gdyby sądy i Instruenci dostrzegli, iż Strona staie się winną takowego z umysłu zataienia, przyćmienia i zatrzymywania prawdy, albo złośliwego zapierania się, z urzędu badać i dochodzić powinni: czyli powodowaną nie była radą i natchnieniem nieprawego konsulenta, iżby takowemu doradzcy pokątnemu mógł bydź zrobiony proces, i tenże na surową a zasłużoną karę pieniężną lub cielesną bydź skazany.

§. 55. *b.*

Kary porządkowe, które według Ordynacyi niżeyszéy Sędzia wkłada na Strony lub ich Pełnomocników, przypadaią sądowi odprawuiącemu Instrukcyą w téy Instancyi, w któréy takowe były ustanowione.

§. 56.

III. Za oszukaństwo.

Gdy III. Strona wprawdzie nie w ciągu processu, lecz w czynności, z któréy wynikł spór prawny, pospolitego stała się winną oszukaństwa, a to przy Instrukcyi głównéy sprawy iest dostatecznie wykazane, więc w wyroku głównym należy oraz karę na nię ustanowić według przepisu Prawa Kraiowego w Cz. II. Tyt. XX. §. 1325. 26. 27. a prze-

ciwko téy części wyroku, ieżeli w saméyże sprawie nie użyto żadnego środka prawnego, ma tylko mieysce opisany Tytułem XIV. §. 3. licz. 2. rekurs.

§. 57.

Gdyby zaś z okazyi processu cywilnego wyszło na iaw popełnione przez Stronę ważne iakie oszukaństwo (Pr. Kr. w *miey alleg.* §. 1328 etc.) Sędzia względem rozpocząć się maiącéy z tego powodu indagacyi fiskalnéy albo kryminalnéy, wyda potrzebne w téy mierze z urzędu rozrządzenie.

§. 58.

IV. Prowizye. IV. W przypadkach, gdzie według Prawa zachodzi powód żądania Prowizyi, Sędzia powinien względem nich w wyroku zarazem z urzędu, co potrzeba, ustanowić. Jeżeli zaś względem prowizyi uczyniony został wniosek, i pewną stopę, tudzież oznaczony termin od którego i do którego, podano; w takim razie ani wyższéy stopy, ani też wcześnieyszego lub późnieyszego terminu, z urzędu stanowić nienależy. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 845. — 848.)

§. 59.

V. Szkody. V. Co się tycze szkód; więc przez nie rozumieć należy te tylko, które wynikły dla téy lub drugiéy Strony, z powodu processu i zdarzonéy w nim czynności albo iakowego zaniedbania z strony Przeciwnika. Szkody, których wynagrodzenia szczególniéy kto żąda, muszą bydź osobno przez zwyczayną dochodzone skargę. Szkody, które uważać należy iako do głównéy sprawy należące, muszą razem z nią bydź instruowane, i razem względem nich wyrok wydany; albo ieżeli

z główną sprawą zarazem załatwione nie były, uszkodzony osobną o nie skargę wnieść powinien.

§. 60.

Właściwe zaś szkody processowe, gdy n. p. kto na nieprawną odpowiadaiąc skargę i opatruiąc Assystenta swego informacyą, albo na terminie Instrukcyi stawaiąc, miał opóźnienie w swym sposobie życia lub professyi; bądź gdy rzecz przez Powoda zaskarzona w ciągu zrządzonego przez niesłuszny opór i sprzeciwianie się Strony pozwanéy, lub przedłużonego processu, w swéy wartości utraciła, Strona wraz z kosztami musi oraz likwidować przy końcu każdéy Instancyi tęż szkodę, i udowodnić ią, ile możności, tak względem iéy rzeczywistości iako i ilości onéyże. W téy mierze, iako i względem kosztów Stronę przeciwną słuchać należy summarycznie, iednak bez osobnego śledzenia; poczém w głównym wyroku ustanowi się oraz: czyli i iak wiele takowych szkód Strona Stronie ma wynagrodzić.

§. 61.

Jeżeli Strona takowych szkód nie podała przed zakończeniem Instrukcyi, można ią ieszcze w téy mierze słuchać w czterech tylko tygodniach, od dnia publikowanego wyroku; na ówczas szkody ustanowione będą przez rezolucyą, przeciw któréy ma tylko mieysce rekurs według Tytułu Czternastego §. 3. licz. 2.

§. 62.

Gdy szkody i koszta były opuszczone w wyroku, za odsunięte uważać ie należy. Względem prowizyi zaś przepisy Prawa Kra-

iowego w Cz. I. Tyt. XI. §. 845. — 848. zastósuią się.

§. 63.

VI. Owoce i użytki. Gdy nakoniec VI. czyniono o windykacyą lub wydanie pewnéy rzeczy albo zbioru iakowych rzeczy lub praw, a Pozwany na wydanie ich został wyrokiem skazany, ustanowi się oraz, co potrzeba, względem maiących się nagrodzić użytków i zużywań.

§. 64.

Jak dalece dochodzenie takowych owoców i zużywań, może bydź przedsięwzięte i instruowane razem z główną sprawą, według podanych w Tytule Piątym §. 24. 25. zasad rozpoznać należy zaraz przy przyimowaniu skargi i przy wydawaniu na nię rezolucyi. Jeżeli Instrukcya wymierzoną została oraz do wynalezienia ilości, więc wyrok tę także ilość oznaczy. Skoro zaś Powod żądał tylko ogólnie rzeczy z użytkami, rozpozna się tylko przy Instrukcyi i ustanowi się w wyroku: czyli się Powodowi należą takowe użytki i które, to iest: czyli tylko exystuiące, albo i przez Pozwanego rzeczywiście pobierane, a to bez różnicy, lub tyle tylko, ile przez to stał się bogatszym; albo nawet i te, któreby Pozwany mógł był pobierać; niemniéy od iakiego czasu ich żądać może, czyli Pozwany winien mu złożyć z nich rachunek, albo iakimby innym sposobem prawnym wynaleśdź można ilość zwrócić się winnych użytków. Dochodzenie sameyże ilości odeśle się do osobnéy rozprawy, i postąpi się w téy mierze według przepisu Tytułu o *sprawach rachunkowych.*

TYTUŁ DWUDZIESTY CZWARTY.

O wykonaniu prawodzielnych wyroków.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O poszukiwaniu i nakazywaniu Exekucyi.

§. 1.

Gdzie Exekucya poszukiwaną i przez kogo nakazaną bydź powinna.

Nikt nie iest mocen sam sobie czynić sprawiedliwość, ani samowładnie wykonać na drugim wyprawowanego wyroku, lecz o exekucyą onego dopraszać się należy w sądzie przyzwoitym, do którego należała Instrukcya sprawy w pierwszéy Instancyi. Gdy więc w processie, który się toczył naprzód w sądzie niższym, w dalszych Instancyach sąd wyższy wyrokuie, tenże po rozstrzygniętéy sposobem prawodzielnym sprawie odeśle akta pierwszéy Instancyi natychmiast z urzędu niższemu sądowi, a udzieliwszy mu w kopii zaszłe w sprawie dalsze wyroki, zaleci mu, aby o ich uskutecznienie miał staranie.

§. 2.

Jak prędko i iak długo może mieć mieysce prośba o exekucyą.

Może bydź zaniesiona prośba o exekucyą, iak tylko wyrok zyskał moc Prawa. Jeżeli w nim iednak iest oznaczony czas, w ciągu którego Strona przeciwna ma zadosyć uczynić wyrokowi, należy czekać upłynienia tego terminu; które to upłynienie rozumie się od dnia tego w którym wyrok stał się prawomocnym.

§. 3.

Gdy kto przez przeciąg całego roku rachuiąc od dnia nastąpionéy prawodzielności,

exekucyi wyroku nie poszukuie; ta iuż więcéy nakazywaną bydź nie może, lecz z prawodzielnego wyroku na nowo skargę podnieść potrzeba. Jeżeli w wyroku iest oznaczony termin, w ciągu którego ma się zapłacić, albo cóżkolwiek dopełnić, rok rachuie się od upłynienia tegoż terminu. Gdy się okaże z akt, lub gdy Extrahent przy zaniesieniu prośby o exekucyą udowodni, że dłużnikowi na iego żądanie, bądź sądowe bądź zasądowe, do wykonania wyroku, pewnego oznaczonego dozwolił czasu, termin preskrypcyi rachuie się od dnia, w którym ten czas względu upłynął. Jeżeli wyrok ma w celu, aby Strona przeciwna czegoś zaniechała, więc chociaż po upłynionym roku, wszelakoż swą zupełną dzielność zachowuie; a Strona wygrywaiąca może sim nim każdego czasu bronić przeciw pokrzywdzeniom swego Przeciwnika.

Dodatek §. 148. Jeżeli poszukiwana wcześnie Exekucya dla niedostatku przedmiotu, lub dla tego, że Dłużnik stałego niema zamieszkania, była bezskuteczną; albo ieżeli Wierzyciel udowodnić może, iż, chociażby Exekucya była poszukiwaną i nakazaną, takowa iednak bezskuteczną by była; w takim razie po uchyloney przeszkodzie wolno mu Exekucyi poszukiwać, choćby nawet po nastąpioney iuż prawodzielności wyroku, przeciąg roku był upłynął. W takowym więc przypadku iednoroczny przeciąg czasu, w którym Exekucya poszukiwaną bydź może, rachuie się dopiero od dnia, w którym przeszkoda, wykonania Exekucyi niedozwalaiąca, znowu ustała.

§. 4.

W moc wyroku zaocznego, od którego Przeciwnik w ciągu przepisanego czasu nie założył żadnego środka prawnego; niemniéy

w moc sądowego przyznania długu, i nastąpiony w skutku tego rezolucyi; tudzież w moc sądownie zawartéy ugody, równie iako i z doszłego mocy Prawa wyroku można poszukiwać w ciągu roku exekucyi.

§. 5.

Przeciw komu prośba o exekucyą ma mieysce.

Prośba o exekucyą ma tylko mieysce przeciw temu, kto w zapadłym wyroku przegrywaiąc, na coś osądzonym został. Przeciw trzeciemu wyrok takowy nie ma pospolicie żadnéy dzielności.

§. 6.

Czyli ma mieysce przeciw Sukcesorom.

Osobliwie zaś Sukcessor winien przyiąć za ważne, zaszłe przeciw swemu dziedzictwodawcy wyroki. Jest oznaczono w Prawie, czyli z tego względu ma odpowiadać w stósunku tylko do swéy części dziedzictwa, tudzież ile mu służy dobrodzieystwo prawne Inwentarza, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 367. 368. §. 422. i następ. Tyt. XVII. §. 127. i następ.)

§. 7.

Contra Successorem singularem.

Ten, którego prawa względnie pewnego przedmiotu iedynie od praw drugiego zależą, musi zezwolić na wykonanie przeciw sobie wszystkiego, co przeciw tamtemu było zawyrokowane, co do takowego przedmiotu.

§. 8.

Przeciw poręczycielowi.

Jak dalece zapadły przeciw głównemu dłużnikowi wyrok, dotyka poręczyciela, oznaczaią prawa, według różnicy przypadków (Pow. Pr. Kr. Cz. I Tyt. XIV. §. 310—315).

§ 9.

Przeciw Posiedzicielowi rzeczy w sporze będącéy

Gdy kto sporem obięty przedmiot nabył dopiero po czasie wręczonego dotychczasowemu Posiedzicielowi pozwu sądowego, a to przez kupno, zamianę, cessyą, darowiznę

(rei litigiosae.) albo innym sposobem, musi się poddać temu, cokolwiek iest zadecydowano w téy mierze w wiszącym processie, chociażby do niego nie był przypozwany. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. II. §. 383. 384).

§. 10.

Przeciw falszywemu Pełnomocnikowi. Kto z umysłu fałszywą złożył plenipotencyą, albo niemaiąc zlecenia, udał się za Pełnomocnika, ieżeli zapadły wyrok nie może bydź przeciw główney Stronie do exekucyi przywiedziony, iest przezto obowiązany do zupełnego wynagrodzenia szkód Stronie przeciwney.

§. 11.

Przeciw temu, kto się ofiarował liti. Gdy kto względem praw, których obrona albo cale do niego nie należy, lub nie do niego samego, albo nie do niego szczególniéy się ściąga, wdał się w proces, a będąc słuchanym względem punktu legitymacyinego, o prawdziwym stósunku rzeczy zamilczał, i przezto był powodem, że główni Interessenci albo wspólnicy processu do niego przypozwani nie byli; więc względem wynagrodzić się maiących przezeń szkód przepis §. 10. będzie przystósowanym.

Przeciwko nieprzypozwanym zaś Interessentom wyrok takowy i w tym nawet razie zostaie bez skutku, chociażby byli mieli wiadomość, że się o ich prawa spór toczył, gdyż nie są w obowiązku wdania się w proces prędzéy, aż do nich wydany został zapozew.

§. 12.

Przeciw Opiekunom i Kuratorom etc. Gdy kto iako Opiekun albo Kurator Strony nieletniéy, bądź innym sposobem pod kuratelą zostaiący; albo iako Przełożony Kościoła, szkoły, szpitala lub innego Instytutu pobożnego, albo iako Administrator kassy,

kamlaryi, urzędu ekonomicznego i t. d. prowadził process, a w nim przegrał sprawę, chociażby wyrok mianowicie przeciw niemu był wymierzony, exekucya iego iednak może się tylko ściągać do maiątku pupillów, szpitala, i t. d. Wolno wszelakoż Stronie wygrywaiącéy, gdyby takowy Opiekun lub Administrator, w poszukiwaniu potrzebnych na iéy zaspokoienie rozporządzeń u przełożonéy Instancyi był opieszałym, domagać się, aby go zniewolono do tegoż obowiązku przez rozkazy z zagrożeniem kary, i inne środki przymusu exekucyinego.

§. 13.

Przeciw wspólnikom sporu.

Gdy kilku wspólników sporu są osądzeni wyrokiem, idzie o to: iaka iest osnowa wyroku: czyli exekucyą przeciw iednemu z nich według wyboru Strony wygrywaiącéy do całkowitości, albo do każdego tylko względem iego części wymierzyć należy. W przypadku wątpliwym rozwięzuią tęż trudność przepisy Prawa (Pow. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. V. §. 424. i następ. Tyt. VI. §. 29. i następ.)

§. 14.

Przeciw dziedzictwu ieżącemu, (*contra haereditatem jacentem.*)

Gdy ten, przeciw komu zapadł wyrok, zszedł z tego świata, a nie wiadomo, kto iego iest sukcessorem lub gdzie się znayduie; ustanowiony w tym razie Kurator winien mieć staranie, aby Strona wygrywaiąca była zaspokoioną z pozostałości, według przepisów Prawa, tak iak to iest obowiązkiem sukcessora beneficyalnego; a do zachowania tegoż obowiązku w razie potrzeby przez exekucyą może bydź zniewolony. Jeżeli zachodzi spór o dziedzictwo, przepisy Tyt. XX. §. 4. przystósowane bydź maią; a wierzy-

ciel pozostałości nie iest obowiązanym czekać z exekucyą na rozstrzygnienie sporu między Pretendentami.

§. 15.

Dokładnieysze oznaczenie względem exekucyi przeciw sukcessorom.

Jeżeli się znayduią sukcessorowie, wtedy służy im oznaczony Prawami czas do namyślenia się, a w ciągu onego exekucyi nie można nakazywać. Wszelakoż wolno Stronie wygrywaiącéy, gdy zachodzą okoliczności, gdzie obawiać się może dla siebie niebezpieczeństwa z przewłoki, przy należytém tychże okoliczności udowodnieniu, żądać odpieczętowania pozostałości, zaięcia aktywów, lub domagać się o inne według położenia rzeczy ku zabezpieczeniu siebie potrzebne rozrządzenia sądowe (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 386. 387.).

§. 16.

Gdy po upłynionym czasie namysłu, sukcessor zrzeka się całkiem pozostałości, postąpić należy według przepisów Prawa. (C. I. Tyt. IX. §. 406. 410.) i Tytułu o processie konkursowym.

§. 17.

Skoro zaś oświadcza, że chce brać sukcessyą bez zastrzeżenia, exekucya przeciw niemu w całéy rozciągłości wyroku nakazaną bydź powinna; chybaby przeciw Spadkodawcy zapadł był wyrok względem pewnego iedynie do iego osoby przywiązanego obowiązku, n. p. sporządzenia dzieła kunsztownego i t. d. W tym albowiem razie sukcessor iest tylko obowiązany do wynagrodzenia interessu czyli szacunku szkody z niedopełnienia wynikłéy, a zatem w téy okoliczności

według niżéy następuiących przepisów postąpić należy.

§. 18.

Jeżeli sukcessor aż do upłynienia czasu namysłu cale się nieoświadczył, albo tylko wyraźnie oświadczył się przy dobrodzieystwie inwentarza; w tym razie poszukuiący exekucyi, na przedsięwziąć się maiące według przepisu Prawa uregulowanie pozostałości czekać powinien.

§. 19.

Gdy sukcessor przyszedłszy do dziedzictwa, ieszcze przed prawodzielném rozstrzygnieniem processu, chce użyć dobrodzieystwa Prawa inwentarza, powinien też excepcyą wnieść ieszcze przed ukończeniem Instrukcyi, albo przynaymniéy oświadczyć do akt: że tylko iest sukcessorem beneficyalnym. Skoro zaś ani iedno ani drugie nie nastąpiło, samą tąż wymówką wstrzymywać iuż nie może exekucyi.

§. 20.

Sukcessor chcący użyć dobrodzieystwa Prawa inwentarza, musi po upłynieniu czasu Prawem oznaczonego, wykazać nastąpione złożenie Inwentarza, albo podać do akt dowód, że rozpoznaiący sukcessyą sędzia, dłuższego mu na to terminu dozwolił (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 423. i następ.).

§. 21.

Exekucye z urzędu, mieysca nie maią.

Nie iest mocen ani obowiązany Sędzia, nakazywać z urzędu exekucyi; ale będzie rzeczą Strony wygrywaiącéy, popierać ią w sądzie uależycie przez siebie samę, lub swego Pełnomocnika.

§. 22.

Jak powinna bydź ułożona prośba o exekucyą.

Prośba o exekucyą powinna bydź ułożona iasno, wyraźnie i dokładnie według osnowy wyroku. Jeżeli nim nakazano zapłacić summę pieniężną, więc ta musi bydź wyrażona przy należytém gatunku monet oznaczeniu. Gdy także Stronie wygrywaiącéy iest przysądzona prowizya, obliczyć ią potrzeba rzetelnie według stopy wyrokiem oznaczonéy, lub ieżeli to iest prowizya z opóźnienia pochodząca, — według stopy Prawem przepisanéy, rachuiąc od ustanowionego wyrokiem terminu. Skoro przychodzą i koszta do wynagrodzenia; ilość ich musi bydź oznaczoną w stósunku do wyroku albo dekretu, w którym były ustanowione, oraz przy załączeniu specyfikacyi tych, które późniéy ieszcze urosły albo Extrahentowi przez zaniesienie sameyże prośby o exekucyą, były zrządzone.

§. 23.

Jeżeli proces tyczył się wielu punktów pretensyi i kontrapretensyi, albo cale formalnéy sprawy rachunkowéy, a względem samegoż *liquidum* osobno zawyrokowano nie było, do prośby o exekucyą przyłączyć należy likwidacyą, stósownie do zapadłego wyroku ułożoną, a w każdym artykule do wyroku, przez który prawodzielnie ustanowiony został, ściągaiącą się, tudzież przez przysięgłego kalkulatora względnie rzetelności zaświadczoną.

§. 24.

Przedstawienie i rozpoznanie oneyże.

Prośbę o exekucyą przedstawić musi dokładnie w Kollegium zwyczayny Decernent, a gdy się okaże, iż ułożona iest podług powyższych przepisów, exekucya zaraz nakazaną bydź powinna według przepisów następuiącego

puiącego Rozdziału, i w téy mierze oświadczenia się Strony przeciwnéy nie potrzeba.

§. 25.

Czasy, w których żadna exekucya mieysca niema.

W ciągu feryi sądowych nakazywanie exekucyi pospolicie nie ma mieysca; chyba w sprawach alimentacyinych, wexlowych lub tym podobnych, w których zachodzi niebezpieczeństwo z przewłoki; albo gdy oznaczony w zaskarzonym instrumencie termin zapłaty przypada na czas feryi, bądź gdyby dłużnik z powodu pozwoloney sobie w zapłacie zwłoki, zezwolił na termin w czasie feryi przypadaiący. Dalsze zaś popieranie rozpoczętéy iuż rzeczywiście exekucyi przez nadeszłe ferye nigdy nie przerywa się.

§. 26.

Jak dalece Sędzia winien wykonać exekucyą bezpośrednio, albo

Pospolicie Sędzia, do którego należała instrukcya sprawy w pierwszéy instancyi, iest mocen wykonać wydany przez siebie wyrok prawodzielny. — Gdy zatém i ten, przeciw komu żądana iest exekucya, wprawdzie inną ma osobistą juryzdykcyą, exekucya zaś wykonaną bydź ma na leżącym pod juryzdykcyą sądu wyrokuiącego gruncie; ten więc ostatni sąd może bezpośrednio nakazać takową exekucyą; z tém wszystkiem ieżeli dłużnik iest osobą w służbie woyskowéy J. K. Mci zostaiącą, oznaymić mu o tém osobno należy przez przełożone nad nim sądy pułkowe.

Dodatek §. 149. Pomimo uchyloney w sprawach cywilnych juryzdykcyi woyskowéy, exekucye przeciw osobom woyskowym, prócz przypadków, gdzie nieruchome dobra dłużnika lub aktywa iego maią bydź zaięte, niemogą bydź bezpośrednio wykonane przez sądy cywilne, lecz tylko za rekwizycyą sądów woyskowych, a w razie zachodzącym za wezwaniem audytoryatu jeneralnego, ieżeli Dłu-

żnik juryzdykcyi iego dotąd bezpośrednio podlegał. Sądy cywilne powinny zatém wydać wprawdzie nakaz zapłacenia, lecz zarazem wezwać muszą właściwy sąd woyskowy o wykonanie exkucyi po upłynionym czasie, w tymże nakazie oznacaonym. Rekwizycya ta oddaie się pospolicie Extrahentowi exekucyi, w celu użycia iéy po upłynionym terminie, ieżeliby zapłata nie nastąpiła.

Rekwizycye o wykonanie exekucyi przeciw osobom woyskowym, przy Żandarmeryi umieszczonym, wydaią się do naczelnego Brygadyera w Prowincyi.

Dodatek §. 150. Co do exekucyi przeciw żonom, dzieciom i czeladzi osób woyskowych, w mieyscu Garnizonu przy nich zostaiącym, toż samo zachować należy postępowanie.

§. 27.

przez rekwizycyą. Gdy zaś ten, przeciw komu ma bydź nakazana exekucya osobista, podlega innéy właściwéy sobie juryzdykcyi, albo gdy rzecz, do któréy pomoc exekucyina ma bydź użytą, pod inną zostaie juryzdykcyą; Sędzia przyzwoity o wykonanie wyroku przez rekwizycyą lub rapport proszonym bydź powinien; przytém zaś w piśmie rekwizycyiném albo rapporcie wyrazić należy przez co juryzdykcya sądu, wyrok w sprawie wydaiącego, była uzasadnioną, ieżeli to nie iest iuż z siebie samego widoczném.

Dodatek §. 151. Exekucyi wyroku, na wniesioną na odwrot skargę (Reconventio) wydanego, Sędzia co do pierwotnéy skargi (Conventio) właściwy bezpośrednio wykonać niemoże, lecz tylko przez rekwizycyą Sędziego, dla Strony na odwrot zaskarżonéy właściwego.

§. 28.

Wszelkie w kraiach J. K. Mci sądy, nie powinny sobie nawzaiem pod żadnym pozo-

rem odmawiać żądanéy pomocy prawnéy w wykonaniu exekucyi, ani przywłaszczać sobie rozpoznawania i decyzyi względem prawności wydanego wyroku lub nakazanéy exekucyi; owszem gdyby dłużnik chciał przeciw wyrokowi czynić zarzuty, z niemi go iedynie do sądu rekwiruiącego odsyłać, a exekucyą daléy popierać powinny. Jeżeli względem właściwości wyrokuiącego i rekwiruiącego sądu iakażkolwiek zdarzy się wątpliwość, albo gdy sąd o uskutecznienie pomocy prawnéy rekwirowany mniema, że sobie przywłaszczono iego prawa, więc według przepisu Tytułu II. §. 131. i następ. postąpić należy.

§. 29.

Gdy sąd o exekucyą rekwirowany, iest magistraturą przełożoną tego, który nakazał exekucyą, a w iéy uskutecznieniu znaydzie się wątpliwość; iest mocen sąd rekwirowany, żądać nadewszystko, względem załatwienia takowéy wątpliwości, potrzebnéy od sądu niższego informacyi, niżeli przystąpi do uskutecznienia exekucyi.

§. 30.

Żądaną także od obcych i zagranicznych sądów sposobem przyzwoitym exekucyą zapadłych u nich wyroków, sądy w kraiach J. K. Mci należycie uskuteczniać powinny; chybaby względem właściwości rekwiruiącego sądu, albo innym sposobem w sameyże rzeczy, zachodziła trudność; w tym przypadku albowiem sąd tuteyszy, ieżeli iest sądem niższym, zapytać się powinien o to u przełożonego sobie sądu wyższego kraiowego, ten zaś według zachodzących okoliczności, dalsze zapytanie uczyni do Ministerium.

§. 31.

O wydaniu rozkazu exekucyinego i monitoryi do maiącéy bydź exekwowaną Strony.

Gdy iest nakazana exekucya, Exekutorowi (oprócz w sprawach wexlowych) musi bydź przepisany pewny czas, według zachodzących okoliczności na dni ośm albo czternaście, naypóźniéy zaś do 4rech tygodni oznaczony; po którego upłynieniu do uskutecznienia pomocy exekucyinéy bez dalszego zapytania się ma przystąpić; potrzeba także o tym rozkazie uwiadomić Stronę przeciwną, i iéy oświadczyć: że, ieżeli w ciągu tegoż czasu nie zaspokoi zupełnie Extrahenta, niezawodnie rzeczywistéy ma się spodziewać exekucyi.

§. 32.

Takowe uwiadomienie, prócz przypadku w §. 26. wyrażonego, wręcza się bezpośrednio dłużnikowi, rozkaz zaś do Exekutora, sąd Extrahentowi przesyła, aby, gdyby oznaczony termin na próżno upłynął, onegoż mógł natychmiast użyć.

§. 33.

Gdy dłużnik w ciągu oznaczonego czasu uczyni zadosyć wyrokowi sądu, Extrahent rozkazu do Exekutora, w ręku swych mianego, oddawać mu nie powinien, lecz zwróci go do akt z oświadczeniem, że iest zaspokoiony. Po upłynieniu zaś tego czasu, skoro Extrahent nie iest zaspokoiony, może przesłać rozkaz Exekutorowi; a ten przystąpi niezwłocznie do rzeczywistéy exekucyi.

§. 34.

Gdyby Extrahent, bywszy iuż zaspokoionym, miał wszelakoż rozkaz sądowy Exekutorowi oddać, odpowie Stronie przeciwnéy za obelgę, szkody i koszta. — Jeżeli zaś dłużnik po upłynieniu tego czasu, i odey-

ściu iuż rozkazu do Exekutora, sposobił się do zaspokoienia Extrahenta, winien wprawdzie ustąpić Exekutor, skoro za iego zgłoszeniem się, okazano mu dostatecznie nastąpione w tym czasie Extrahenta zaspokoienie, przez iego kwit albo innym sposobem. Dłużnik atoli wynikłe z zaczęcia exekucyi koszta ponieść powinien; chybaby Extrahent wziął sam na siebie uwiadomić Exekutora, iż wykonania exekucyi iuż nie potrzeba, a przytém zaniebał w téy mierze cóżkolwiek, chociażby przez mierną tylko winę.

§. 35.

O excepcyach w exekucyi ieszcze dozwolonych.

Oprócz dopełnienia prawomocnego wyroku (*iudicati*), uskutecznienie onego nie może bydź odwrócone przez żadne zarzuty, ani nawet zastawianiem się nieważnością, na któréy wyrok ma polegać, tém mniéy zaś przez prośbę o restytucyą, według przepisu Tytułu XVI.

§. 36.

Przeciw wykonaniu więc prawodzielnego wyroku, excepcye nastąpionéy zapłaty, kompensacyi, darowania, niemniéy zaszłéy ugody, tyle tylko maią mieysce, ile przez nie dług iest zmnieyszony, albo pozwolony dłuższy do zapłacenia termin.

Dodatek §. 152. Żadnéy to nie stanowi różnicy, czyli zasada tychże excepcyi przed lub po prawodzielności wykonać się maiącego wyroku nastąpiła.

§. 37.

Mniemaiąc dłużnik, że ma za sobą taką excepcyą, powinien o niéy natychmiast donieść sądowi, który exekucyą nakazał, a oraz ią udowodnić.

§. 38.

Na nieudowodnione wcale takowe oświadczenia, sąd żadnego dawać nie powinien względu. Jeżeli zaś przynaymniéy iakożkolwiek są wykazane; rzeczywiste wykonanie exekucyi natychmiast zawiesić, a oraz Stronie przeciwnéy oznaymić o tém należy, wyznaczywszy iak naybliższy według okoliczności termin do wyłuszczenia i instrukcyi takowéy excepcyi.

§. 39.

Na tym terminie, którego odroczenia nie wolno dozwalać Prowokantowi pod żadnym pozorem, przeszły Instruent uczyni należyty rozbiór czynu, na którym excepcya polega; stan sporu (*status controversiae*) ułoży; i te tylko dowody przyimie, które Prowokant aż do terminu albo na terminie rzeczywiście złożył; po tak zakończonéy instrukcyi wysłucha Strony krótko do protokułu względem wywodu ich praw; a potém poda akta sądowi do zawyrokowania.

§. 40

Jeżeli Sędzia znaydzie, że zarzut iest uzasadniony i wywiedziony; exekucya całkiem przez wyrok uchyloną bydź musi, a gdyby od niego appellowano, nakazane iuż w téy mierze zawieszenie, aż do prawodzielnego sprawy rozsądzenia zostanie w swéy mocy.

Skoro zaś excepcya uznaną będzie za całe bezzasadną i nic nie znaczącą, dalsze popieranie exekucyi musi bydź zadecydowaném; a appellacya przeciw temuż wyrokowi wykonania onego wstrzymywać nie może. Gdyby iednak przez dotychczasowe rzeczy dochodzenie, zasada lub bezzasadność excepcyi nie mogła bydź zupełnie wyiaśnioną; lecz do iéy

rozpoznania dalszéy ieszcze potrzeba było instrukcyi; Sędzia nakaże ią przez prostą tylko rezolucyą, przytém zaś i w téyże saméy rezolucyi zaleci dalsze popieranie exekucyi.

Z resztą rozumie się samo przez się, że, gdy kto takową excepcyą w saméyże exekucyi cale bez powodu prawnego wystawia, oznaczonemi w przeszłym Tytule na samowolne szykany karami uciążonym bydź ma, równie iak i ten, kto niezważaiąc, że mu zarzucona excepcya i iéy prawność była wiadomą, obstawał przy wykonaniu exekucyi.

§. 41.

Gdy zarzut ma za przedmiot ieden tylko albo kilka z wielu punktów lub pretensyi exekucyą obiętych, bądź tylko pewną część wyexekwować się maiącego *liquidi;* przepisane w §. 38. zawieszenie exekucyi, do tego tylko punktu albo summy wymierzyć należy; względem innych zaś exekucya nieprzerwanym postępować musi ciągiem.

§. 42.

Przez prośby o *moratorium*, exekucye zawadzone bydź nie powinny.

Pod pozorem obecnéy niemożności płacenia, tudzież przez prośbę o dylacyą, ani przez ofiarowanie ratami zapłaty i t. d. nakazana iuż exekucya wstrzymywaną, a tém mniéy cofniętą bydź nie może; każdy bowiem dłużnik ma dosyć sposobności, takową prośbę wnieść i wywodzić dokładniéy, stósownie do Tytułu XI. przy czynioném na końcu instrukcyi nakłanianiu Stron do ugody; skoro więc tego zaniedbał, a w zapadłym wyroku żądanie iego uznaném zostało za niedopuszczalne, nie można mu iuż dozwalać powoływania się na na nie powtórnie w postępie exekucyi.

§. 43.

Nikt nie ma prawa, przeciw nakazaney w sądzie przyzwoitym exekucyi, użalać się przed Naywyższą Osobą J. K. Mci ani Ministeryum, a przez to odwracać wykonanie exekucyi; nie iest albowiem i nie było myślą N. Pana, na iednostronne czyieżkolwiek wnioski tamować bieg prawa.

§. 44.

Gdyby więc w iakimkolwiek szczególnym przypadku exekucya rozkazem gabinetowym, albo reskryptem Dworu była zawieszoną albo uchyloną; sądy powinny wprawdzie przyzwoitą dla takowych rozkazów powolność; lecz przytém niezwłocznie i z urzędu uczynią rapport przełożonemu Ministerium o prawdziwém sprawy położeniu; a nadto aż do nadeyścia dalszych rozkazów, urządzą również z urzędu wszystko, cokolwiek według zachodzących okoliczności, bez zawiedzenia odebranego rozkazu, może nastąpić dla bezpieczeństwa poszukuiącego exekucyi.

DRUGI ROZDZIAŁ.

O wykonaniu exekucyi.

§. 45.

Ogólne przepisy dla Exekutorów.

Wydawany do Exekutora rozkaz powinien zawsze zawierać w sobie dosadne zalecenie i informacyą, do czego znaglić ma Stronę exekwowaną bydź maiącą; co i ile od niey ściągnąć, i iakim sposobem uskutecznić ma exekucyą. — Do tego zalecenia Exekutor ściśle stósować się powinien, a po upłynieniu oznaczonego w rozkazie czasu, ieżeli od przeło-

żonego sądu nie odebrał rozkazu przeciwnego, ani od Extrahenta wiadomości, że iuż nie potrzeba exekucyi, do iéy rzeczywistego uskutecznienia bez dalszéy przewłoki i zapytań, albo tymczasowego zapowiedzenia, stósownie do odebranéy instrukcyi, przystąpi.

Dodatek §. 153. Jeżeli przeciw Gminom mieyskim lub wieyskim, albo przeciw całéy klassie ich członków, lub też przeciw innéy osobie moralnéy, exekucya ma bydź wykonaną; sądy względem sposobu, w iakim takowa bez zupełnego upadku Dłużników uskutecznioną bydź może, zawsze z Rejencyą znosić się powinny, a ieżeli się z tą względem użyć się maiących w tym względzie środków zgodzić nie mogą, obowiązane są okoliczność tę Ministrowi sprawiedliwości przedstawić i rozrządzenia tegoż i w téy mierze oczekiwać.

Toż samo uczynić należy, kiedy exekucya nakazaną bydź ma przeciw insytutowi pod Rejencyą niezostaiącemu, a zatém Minister sprawiedliwości znaleść by mógł powód do zniesienia się z drugiemi Ministeriami.

§. 46.

Od takowego uskutecznienia exekucyi, nie powinien Exekutor dać się odwodzić żadną protestacyą albo wymówkami dłużnika, ani iednostronném tylko i nieudowodnioném oświadczeniem, że Extrahenta zaspokoił, że pozyskał od niego wzgląd, że exekucya przez sąd, który ią nakazywał, uchyloną została.

Jeżeli mu iednak iest przedstawiony w oryginale, a późniéy niż iego rozkaz exekucyiny wydany i w tym sposobie brzmiący dekret sądu, albo przełożonego nad nim kollegii; bądź wydane przez Extrahenta zaświadczenie, względem udzieloney dłużnikowi zwłoki, lub kwit od niego wystawiony, bądź rewers pocztowy, z którego się iasno wyka-

zuie, że dłużnik ściągnąć się maiącą od niego summę iuż rzeczywircie tam gdzie należy, odesłał; powinien wprawdzie za odebraniem swéy należytości, ustąpić znowu, lecz przytém bez naymnieyszéy przewłoki donieść o tém sądowi, i dalszéy iego oczekiwać rezolucyi.

§. 47.

Sposób, w iakim ma bydź wykonany wyrok, oznacza się według przedmiotu, do którego sam wyrok iest wymierzony.

§. 48.

I. Exekucye do uskutecznienia iakiéy czynności (*executionis ad faciendum*).

Gdy zatém I. kto był skazany na zrobienie czegoś n. p. na sporządzenie pewnéy roboty, lub sprawienie interessu; zalecić należy Exekutorowi, aby według zachodzących okoliczności, usadowił się w iego mieszkaniu na trzy do ośmiu dni, a tak znaglił go do dopełnienia wyroku. Gdy ten środek iest bezskutecznym, Exekutor po upłynieniu oznaczonego czasu, za odebraniem swéy należytości, znowu odstąpi, i o tém sądowi doniesie.

§. 49.

Poczém sąd weźmie na rozwagę, czyli włożony na osobę exekwowaną obowiązek, ma taką własność, iż może bydź przez kogo innego, również dobrze i z równym skutkiem uzupełniony, a pod ów czas na dalsze zgłoszenie się Strony przeciwnéy, zleci Exekutorowi, lub według natury i ważności przedmiotu, osobnemu Kommissarzowi, aby tę czynność kosztem Strony obowiązaney kazał przez kogo innego dopełnić, i ściągnął koszta od dłużnika, według niżéy następuiących przepisów.

Dodatek §. 154. Względem ilości potrzebnych do tego kosztów żadnéy niepotrzeba osobnéy rozprawy; koszta te owszem według opinii przysięgłych Znawców przez dekret ustanawiaią i potém przez exekucyą ściągaią się.

§. 50.

Jeżeli zaś czynność nie iest tego rodzaiu, aby ią kto inny z równąż dobrocią i podobną skutecznością mógł dopełnić; albo gdy zachodzi podobna do prawdy obawa, że kosztów na to potrzebnych nie możnaby zyskać z maiątku osoby obowiązanéy; poszukuiącemu exekucyi zostawić należy wybór: czyli chce obstawać przy słownem uzupełnieniu wyroku, lub żądać natychmiast swego w téy mierze wynagrodzenia.

§. 51.

Jeżeli Poszukuiący exekucy stawa przy dopełnieniu wyroku, zobowiązany musi bydź wzięty do aresztu, albo według umiarkowania sądu i okoliczności iego maiątku, zagrożeniem karami pieniężnemi do przedmiotu stósownemi, do swego znaglony obowiązku.

§. 52.

Skoro areszt naywięcéy do trzech miesięcy przedłużyć się mogący, albo podwoiona w razie potrzeby, według umiarkowania sądu kara pieniężna, nie iest zdolną, przywiesdź Strony obowiązanéy do dopełnienia wyroku; albo gdy się okaże zaraz za nakazaniem drugiego stopnia exekucyi, że iuż nie zależy od woli Strony exekwowanéy dopełnić wyroku; więc nic iuż nie pozostaie, iak tylko, aby Strona wygrywaiąca likwidowała urosłą stąd dla siebie szkodę, a ilość iéy była ściągniętą z maiątku dłużnika.

Czyli w tym sposobie exekucyi do zapłacenia winnéy summy wymierzonéy, Extrahent może się także trzymać osoby dłużnika, rozpoznać należy według poniższych przepisów.

§. 53.

Jak postąpić należy w dochodzeniu ilości tegoż wynagrodzenia, i stwierdzeniu iéy przysięgą Stronie wygrywaiącéy dozwolić się maiącém, (*Juramentum in litem*), tak w przypadku §. 52., iako i §. 60. oznaczonym, gdy Strona wygrywaiąca zaraz przy pierwszym oporze swego przeciwnika w wykonaniu wyroku, żąda natychmiast swego wynagrodzenia, w téy mierze przepisało się, co potrzeba, w Tytule XXII. §. 19. i następnych.

§. 54.

II. Exekucye w celu znie walania Strony do zaniechania czegoś.

Gdy daléy II. osnowa wyroku zmierza do tego, iż Strona winna czegoś zaniechać, nie można wprawdzie pomyśleć, aby w właściwém znaczeniu miała mieysce exekucya takowego wyroku. Skoro iednak Strona przegrywaiąca przedsiębierze zakazaną czynność, gdy n. p. zakłóca przeciwnika swego w posiadaniu przyznanéy mu rzeczy, albo w używaniu przysądzonego mu prawa, wypada mu to zakazać przez grożące karami bezwarunkowe rozkazy, (*mandata sine clausula*); a gdy wbrew onym postępuie, kara musi bydź rzeczywiście ściągniętą, a zakaz przy podwoioném zagrożeniu powtórzony; uporny zaś do stawienia dostatecznéy kaucyi na przyszłe dopełnienie wyroku znaglony; a w każdym razie ilość zrządzonéy Przeciwnikowi przez iego nieprawne postępowanie szkody, od niego ściągniętą zostanie.

Zostawuie się także umiarkowaniu sądu, aby tego, kto Stronę wygrywaiącą wbrew wyrokowi opornie zakłócać nie przestaie, wziąć kazał do aresztu, i tym sposobem mu odiął do tego sposobność, albo iżby na wniosek Strony wygrywaiącéy, a kosztem opornéy, użył środków i rozporządzeń, przez któreby Strona od dalszych swego przeciwnika zakłóceń mogła bydź ubezpieczoną.

§. 55.

III Exekucya wymierzona do wydania rzeczy ruchomey.

Gdy kto III. osądzony został na wydanie rzeczy ruchomey; Exekutorowi zalecić należy, aby mu ią odebrawszy, oddał Stronie wygrywaiącéy.

§. 56.

Jeżeli wyrok tym sposobem dopełnionym bydź nie może, ponieważ rzeczy znaleśdź nie można w mieszkaniu albo zachowaniu Strony obowiązanéy; zależy to od wyboru poszukuiącego exekucyi; żądać od Przeciwnika przysięgi manifestacyinéy, albo natychmiast likwidować szkodę swoią, dla niego ztąd wynikłą, że mu rzecz nie może bydź według wyroku powróconą w naturze, i domagać się o ściągnienie takowéy.

§. 57.

Jak postąpić należy w dochodzeniu ilości téyże szkody i dopuszczeniu Likwidanta na to *ad juramentum in litem*, przepisano w Tytule XXII. §. 19. i następ.

§. 58.

IV Do ustąpienia z nieruchomości.

Gdy IV. Strona skazaną została na ustąpienie drugiéy iakowéy nieruchomości, wyrok w tym sposobie wykonać należy, aby osądzony z niéy wyrugowanym, a natomiast Strona wygrywaiąca była wprowadzoną.

§. 59.

Chociaż zaś exmissya następuie przez zwyczaynego Exekutora; iednakże sądy, gdy się to ściąga do gruntu ważnieyszego, n. p. do całego domu, albo dóbr, zlecą osobie sądowéy, aby Exekutorem w uskutecznieniu wyroku kierowała.

§. 60.

Exmissya dzieie się tym sposobem, że posiadacz na ustąpienie skazany, musi bydź wyrugowanym z domu, albo dóbr, a gdy inaczéy bydź nie może, nawet gwałtem wraz z swemi effektami, o których umieszczenie gdzieindziéy sam starać się powinien; przytém zaś zalecić mu należy iak naymocniéy, aby się pod surową karą wstrzymał od wszelkiego do possessyi zwrotu, tudzież innych zakłóceń swego przeciwnika; a Strona wygrywaiąca do ustąpionéy sobie tym sposobem possessyi zostanie wprowadzoną; ieżeli zaś do tego gruntu należą poddani, dzierzawcy, albo lennicy; maią bydź uwolnieni od wszelkich względem swego bywszego posiedziciela obowiązków i w téy mierze do nowego odesłani. Jeżeli maiący bydź exmittowanym nie iest obecny, i nikogo do pilnowania przytém interessów iego nieustanowił, Exekutor wyprzątnąć się maiące iego ruchomości w inném mieyscu na koszt iego postara się umieścić. Poczém Wyrugowanemu zaleci sąd sprowadzenie sobie rzeczy za zapłaceniem kosztów; skoro się zaś w téy mierze nadto opieszałym okaże, przystąpi do publiczney tychże effektów sprzedaży, a zapłaciwszy z niéy koszta, resztę pozostałą wziąć każe do depozytu i zachować, póki się właściciel nie zgłosi.

§. 61.

Gdy rozkaz exekucyiny iest wymierzony zarazem do przynależności i rzeczy inwentarskich, więc te także powinny bydź oddane nowemu posiedzicielowi; tychże zaś dokładną sporządzić należy specyfikacyą, i przyłączyć do rapportu względem uskutecznionéy exekucyi.

§. 62.

V. Do płacenia summy pieniężnéy.

Gdy nakoniec V. kto skazanym został na zapłacenie summy pieniężnéy, uczynić potrzeba różnicę: czyli pretensya poszukuiącego exekucyi, z osobistego tylko, albo rzeczowego wynika prawa.

§. 63.

W ostatnim razie służy wybór Stronie wygrywaiącéy: poszukiwać nasamprzód exekucyi do ruchomego maiątku dłużnika, albo się zaraz trzymać gruntu sobie zapewnionego.

§. 64.

A Exekucya osobista 1) Wstawienie Exekutora.

Gdy poszukuiący exekucyi pierwsze sobie obiera, albo ieżeli pretensya iego na samém osobistém prawie gruntuie się, Exekutor po upłynieniu oznaczonego w rozkazie iego czasu, stósownie do przepisu §. 45. powinien natychmiast udać się na exekucyą do dłużnika.

§. 65.

Skoro dłużnik na takowe wstawienie sobie exekucyi, ofiaruie uskutecznić nakazaną mu wyrokiem zapłatę; Exekutor powinien pospolicie pieniądze do rąk odebrać, z nich pokwitować, i kazać sobie dać rewers, w którym dzień uskutecznionéy zapłaty, ilość i gatunek monety, muszą bydź wyrażone; same zaś pieniądze pocztą naypierwszą prześle Extrahentowi, albo gdy mu ten wyraźnie pewnego wymienił i wskazał odbiercę, odda mu

do rąk takowe pieniądze niezwłocznie, i że to wszystko nastąpiło, sądowi z urzędu doniesie.

§. 66.

Jeżeli kwota ściągnąć się maiąca, tak iest znaczną, że według zwyczaynego w każdym sądzie, a osobliwie do wyższéy lub niższéy kaucyi urzędowéy przez Exekutora stawionéy, stósuiącego się porządku, nie można zdawać nań odbierania i dalszego przesyłania pieniędzy; należy nie tylko w rozkazie do samego Exekutora, ale nadto w oznaymieniu dłużnikowi, (po uczynioném w téy mierze przez Extrahenta, zaraz przy zgłaszaniu się z prośbą o exekucyą doniesieniu), wyraźnie oznaczyć: do czyich rąk maią bydź oddane zapłacone pieniądze, lub iakim sposobem wierzycielowi przesłane.

W tym przypadku Exekutor pod karą kassacyi nie powinien podiąć się przyimowania zapłaty w gotowiźnie, lecz tylko przestrzegać, aby dłużnik oddał pieniądze do rąk wyrażonéy w rezolucyi osobie, albo takową sposobem tamże przepisanym uskutecznił, i okazał mu dowód, że to nastąpiło.

Gdy dłużnik wbrew nastąpionemu sobie oznaymieniu wypłaca wszelakoż Exekutorowi, a ten pieniędzy rzetelnie nie oddaie; takowa zapłata nie będzie dostateczną do uwolnienia go od obowiązku względem wierzyciela.

§. 67.

Jeżeli za przybyciem Exekutora, dłużnik iest nieobecny, albo, gdy niezwłocznie o zapłacenie postarać się przyrzeka; Exekutor pozwoli mu ieszcze na to trzy dni czasu; a w ciągu onych, stać będzie na exekucyi, prze-

przestrzegaiąc: aby tymczasem dłużnik nie znalazł sposobności usuwać na bok przedmioty przyszłéy exekucyi fantowania. Po bezskuteczném zaś tego czasu upłynieniu, albo gdy dłużnik zaraz z początku wzbrania się w dobry sposób zapłacić, przystąpi bez dalszéy zwłoki, lub zapytania do wyfantowania.

§. 68.

2) Zaięcie rzeczy ruchomych.

Zniewoli zatém Exekutor dłużnika do pokazania mu swych effektów i sprzętów, i otworzenia mu tym końcem izb, sklepów, piwnic, i innych mieysc składu, tudzież znayduiących się w nich kufrów, skrzyń, szaf i t. d. Powinien iednak zachować przytém należytą skromność, iżby nie żądał daléy takowego okazywania i otwierania, iak tylko tyle ile potrzeba w miarę ściągnąć się maiącéy summy. Gdy dłużnik żądaniu Exekutora zadosyć czynić nie chce, albo dla uniknienia onego z domu się oddalił, nie zostawiwszy nikogo do pilnowania swego interesu; Exekutor przybrawszy osobę sądową, a ieżeli exekucya ma bydź uskutecznioną na wsi, Wóyta lub Sędziego wieyskiego wraz z Przysięgłemi sądu, bądź gdyby i takich osób sądowych nie było, dwóch innych nieskazitelnego imienia mężów na świadki, a wich obecności przedsięweźmie fantowanie, nawet gwałtem, gdyby tego było potrzeba.

§. 69.

Exekutor tyle tylko zaiąć powinien w efektach, ile według ryczałtowego obrachunku potrzeba na zaspokoienie ściągnąć się maiącéy summy i kosztów exekucyi.

§. 70.

Szczególnieyszą zaś baczność zwracać winien na ruchomości, które z iedney strony łatwe są do przewiezienia, z drugiey dłużnik naysnadniey obeyść się bez nich może n. p. gotowiznę, złoto, śrebro, medale, numizmata, drogie kamienie, kleynoty, suknie kosztowne, cienką bieliznę i t. d. Jeżeli zaś te, albo się wcale nie znayduią, lub przynaymniey w niedostatecznéy ilości; posunąć się należy do innych rzeczy n. p. cyny, miedzi, sprzętów domowych, pościeli i t. d.

Dodatek §. 155. Ruchomości Oficerów w czynnéy służbie będących, znayduiące się w mieyscu, gdzie Dłużnik w garnizonie zostaie, nie mogą bydź przedmiotem exekucyi lub zaięcia. To samo rozumie się także o ruchomościach Oficerów na połowie żołdu zostaiących, skoro się w takich znayduią mieyscach, które im wskazane są dla pobierania serwisu i chleba, a które zatém nieiako za ich garnizon uważać należy.

Wypożyczane kapitały, papiery publiczne, tudzież gotowe pieniądze, złote, śrebrne i inne medale, rzeczy drogie i kleynoty, które Oficer posiada, w żadnym przypadku od exekucyi i zaięcia nie są wolne. Jednakże Dłużnik względem tego, czyli takowe posiada, wprzod słuchanym, a w razie zachodzącéy wątpliwości, do przysięgi manifestacyinéy przypuszczonym bydź powinien.

Dodatek §. 156. Kiedy przeciw Urzędnikowi cywilnemu, ieszcze w służbie zostaiącemu lub pensyonowanemu, przystąpiono bydź ma do zaięcia iego ruchomości, niepowinny mu bydź zabierane potrzebne do sprawowania urzędu iego książki, ani naypotrzebnieysze sprzęty domowe, pościel, przyzwoite suknie i bielizna; rownież zostawić należy żonie i niedoletnim iego dzieciom potrzebną bieliznę, suknie i pościel.

Dodatek §. 157. Wszelkie, w §§. 155 i 156 uczynione wyiątki, co do postępowania exekucyinego, do takich iednak niestósuią się długów, które z niedozwolonych wynikaią czynów; owszem exekucya w takim razie bez względu na osobę i bez wyiątku iakiegokolwiek bądź przedmiotu, do maiątku Dłużnika należącego, wykonaną bydź musi.

§. 71.

Nie może zaś fantowanie bydź rozciągane do pościeli, na któréy leżą chorzy, lub położnice; artystom i professyonistom zabierać nie należy ich narzędziów i cokolwiek im do dalszego prowadzenia kunsztu lub rzemiosła iest nieuchronnie potrzebném, a prowadzącym wieyskie gospodarstwo dłużnikom będą zostawione potrzebne do gospodarstwa sprzęty, inwentarz w bydle i polowy, tudzież zapasy konieczne do naybliższego żniwa w zbożu, do siewu, na chleb i na obrok; ale takowe effekta, ieżeli się nie znayduie żaden inny, albo przynaymniéy nie dostateczny do zaięcia przedmiot, maią bydź spisane w specyfikacyą, zakazawszy dłużnikowi pod surową karą cielesną sprzedaży onych, do dalszego rozkazu.

Dodatek §. 158. Kiedy, wyiąwszy przypadek konkursu, w drodze exekucyi skład towarów iakiego kupca lub iakowéy fabryki, albo materyały i zapasy towarów iakiego rzemieślnika, w obszernych związkach handlowych będącego, zaiętemi bydź maią; na ten czas Wierzyciele, exekucyi domagaiący się, zawsze z dokładnością oświadczyć się powinni względem użyć się maiących przy zaięciu bliższych środków, aby stósownie do tego, i według zachodzących okoliczności, a w razie potrzeby za przybraniem nawet Dłużnika

i znawcy, dalsze w tym względzie poczynioném bydź mogło rozporządzenie.

§. 72.

Względem zaiętych przedmiotów Exekutor powinien natychmiast dokładną sporządzić specyfikacyą, i takową przez Dłużnika albo przybrane osoby sądowe, lub świadków, razem podpisać kazać.

§. 73.

Poczém podeymie staranie kosztem dłużnika, aby zaięte effekta na samemże mieyscu, lub gdyby tam żadnéy do tego sposobności nie było, w naybliższém mieście w bezpieczném zachowaniu złożone były, a toż zachowanie powierzoną sobie pieczęcią opatrzy.

§. 74.

Przy samém zaięciu wierzyciel, chociażby był osobiście przytomnym, lub wysłany od niego Pełnomocnik, w nic się mięszać nie powinien, tém mniéy zaś chcieć wskazać Exekutorowi, co ma zaiąć, i iak to uskutecznić ma, ten albowiem iedynie do powyższych przepisów i instrukcyi, w szczególnych okolicznościach od Sądu mu daney, stósować się powinien. Z resztą nie może wprawdzie dłużnik przepisywać Exekutorowi, iakie effekta, i wiele ich ma zaymować, ieżeli iednak znayduie się więcéy rzeczy równéy wartości, a iedną z nich wierzyciel tak dobrze i prędko może bydź zaspokoionym iak drugą; Exekutor na przełożenie dłużnika słuszny wzgląd w zaięciu mieć powinien.

§. 75.

Jak postąpić, gdy przy fantowaniu zgłoszono się z pretensyami własności.

Jeżeli przy albo po zaięciu kto zgłasza się, utrzymuiąc, że zaięte rzeczy nie do dłużnika, lecz do niego należą; tedy Exekutor, skoro inne ieszcze znayduią się przedmioty, do których exekucya wymierzoną bydź może, tetu zaiąć, a tamte, do których pretensyą uroszczono, zostawić powinien, inaczéy zaś ciągle postępować będzie w fantowaniu, a Interwenienta po dokładnieyszy wywód roszczonéy sobie własności, do sądu odeśle, i przedmioty, do których pretensyą roszczono, osobno wyrazi w swéy specyfikacyi.

§. 76.

O tak zaszłéy Interwencyi Exekutor powinien natychmiast Sądowi donieść, poczém rzecz między Interwenientem z iednéy, a Wierzycielem i dłużnikiem z drugiéy strony, według przepisu Tytułu XVIII przed interwencyą pryncypalną, stósownie do porządku, iednak, ile można nayprędzéy, wyłuszczoną bydź powinna.

§. 77.

Gdy pretensya własności niczém nie iest udowodniona, do sprzedaży rzeczy pretensyą cudzą sądownie obiętych przystąpić należy, a interwencya, gdy inaczéy bydź nie może, do zebranych za nię pieniędzy, będzie wymierzoną. W szczególności zaś, gdy żona dłużnika kwestyonuie sfantowane rzeczy, iako swą własność, na przepisy Ogólnego Pr. Kr. w Cz. II. Tyt. I. §. 206. 208. 213. 314. 317. należyty wzgląd mieć potrzeba.

§. 78.

3. O Auk-cyi.

Gdy ściągnąć się maiąca summa pięćdziesiąt Talarów nie przenosi, Exekutor po sfan-

towaniu i nie potrzebuiąc na to poprzedniczego zapytania, zrobi natychmiast przysposobienie do publicznéy sprzedaży sfantowanych rzeczy.

§. 79.

O tak zamierzonéy sprzedaży, oznaymi publiczności, tak w samemże mieyscu, iako też, ile mu czas pozwala, w sąsiedztwie zwyczaynym w Prowincyi i okolicy sposobem; tak iednak, aby koszta, ile możności, były oszczędzone.

§. 80.

Do sprzedaży musi przybrać przysięgłą do protokułu osobę sądową mieyscową; albo gdyby to było na wsi, wóyta i ławników; z resztą zaś tak względem oszacowania sprzedać się maiących effektów, iako ich licytowania i samegoż przybicia, tudzież w oddawaniu pieniędzy, stósować się winien do tego, co przepisano w następuiących paragrafach, o postępowaniu przy aukcyach sądowych w ogólności.

§. 81.

Gdy summa ściągnąć się maiąca, a zatém i zaięte effekta, przechodzą wartość pięćdziesiąt Talarów, Exekutor po dopełnioném sfantowaniu, uczyni niezwłoczne o niém doniesienie Sądowi, a oraz specyfikacyą zaiętych rzeczy przyłączy.

§. 82.

Gdy się znaydą między niemi drogie znaczney wartości kamienie, lub inne rzeczy kosztowne, których sprzedaż nastąpić musi przez formalną subhastacyą; przepisy Tytułu o processie subhastacyinym zachować należy.

§. 83.

Jeżeli zaś sprzedaż może nastąpić przez prostą aukcyą; sąd do iéy ułatwienia wyznaczy kommissarza na mieyscu, albo w sąsiedztwie, a Interessentów względem zachować się maiącego w téy mierze sposobu postępowania, bezśrednie lub przez ich pełnomocników do akt wymienionych, względem ich zdania, wysłucha, i stósownie do ich wniosków, tudzież innych zważonych okoliczności, opatrzy Kommissarza dokładną instrukcyą względem mieysca, gdzie, i czasu, kiedy ma nastąpić sprzedaż. Gdy aukcya nie odbywa się przez Kommissarza, publicznie z kaucyą ustanowionego, wolno Extrahentom kogo wymienić, komu Kommissarz codzienny z aukcyi dochód ma oddawać.

§. 84.

Mianowany Kommissarz każe nasamprzód otaxować rzeczy sfantowane, przez znawców, i w tymże samym czasie oznaymi publicznie o terminie aukcyi, nie tylko przybiciem obwieszczeń na piśmie, w których sprzedać się maiące effekta, według ich gatunków i rodzaiów maią bydź wymienione, w mieyscu sądowém, albo innych publicznych, od publiczności odwiedzanych mieyscach miasta, albo mieysca tego, gdzie się odbyć ma aukcya i iednego albo dwóch mieysc sąsiedzkich; ale nadto przez umieszczenie raz lub kilka razy, tychże obwieszczeń w gazetach i dziennikach intelligencyinych prowincyi. Powinno oraz bydź iego staraniem, aby według zachodzących okoliczności, o odbyć się maiącéy aukcyi oznaymiono bliżéy klassie ludzi, między któremi naywięcéy spodziewać się nale-

ży ochotników do kupna, n. p. Żydom mieyscowym, przez wywołanie w ich szkole. Jeżeli także sprzedać się maiące effekta są liczne, i znaczną w wartości wynoszą summę; Kommissarz reiestr ich każe drukować, i wydrukowane exemplarze, ile możności, między publiczność rozdać.

§. 85.

Powyższe względem sposobu obwieszczenia przepisy, zawieraią w sobie tylko prawidła, do których się Sędzia nie koniecznie przywięzywać iest obowiązany, lecz według zachodzących okoliczności może, nakazawszy ten lub ów sposób obwieszczenia, na iego mieysce obrać inny. W zwyczaynych n. p. przypadkach, gdy aukcya w wielkiém ma się odprawiać mieście, można zaniechać ogłoszenia w mieyscach sąsiedzkich, a natomiast rozdać drukowane exemplarze z wiadomością o aukcyi i rzecach na sprzedaż wystawić się maiących; albo w małych mieyscach czynić, (iak było dotąd w zwyczaiu, lub okaże się rzeczą dogodną), ogłoszenia z ambon, albo przed drzwiami kościoła. Konieczną zaś iest rzeczą, aby każda aukcya, gdy iéy przedmiot więcéy niż pięćdziesiąt Talarów wynosi, przynaymniey raz w gazetach lub w dzienniku intelligencyinym prowincyi była obwieszczoną.

§. 86.

Na samym terminie aukcya powinna się odprawiać według porządku i koleią spisanego lub wydrukowanego reiestru; wyrażone w nim przedmioty muszą bydź zwolna wywołane i okazane publicznie; ieżeli zaś idzie o wagę, miarę na łokcie, lub kwarty, o ilo-

ści onéy oznaymi się za każdą razą przytomnym; poczém podania obecnych ochotników oczekiwać, a w ostatku, sztukę na sprzedaż wystawioną naywięcéy daiącemu przyderzyć należy.

§. 87.

Kommissarz aukcyi, w swym protokule dokładnie i rzetelnie przy każdéy sztuce wyrazi summę, za którą, tudzież nazwisko tego, komu przybitą, czyli przyznaną została. Wolno Interessentom bydź obecnemi przy aukcyi, lub dopraszać się o wyznaczenie drugiego Kommissarza, dla utrzymania duplikatu protokułu, służącego w téy mierze za kontrolę pierwszego. Gdy dłużnik dostrzegł w postępie aukcyi, że z rzeczy dotychczas sprzedanych, iuż się zebrało tyle, ile potrzeba na umorzenie ściągnąć się maiącéy summy, łącząc w to ilość kosztów; powinien o tém przestrzedz Kommissarza aukcyi; a skoro ten po ogólnym obrachunku znaydzie uczynioną sobie uwagę za rzetelną, obowiązany iest natychmiast dalszą sprzedaż wstrzymać.

§. 88.

Kommissarz i *wywoływacz* niech się nie ważą pod ciężką karą sami, ani przez innych licytować dla siebie sprzedawanych rzeczy. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 21. — 25.) Przy wystawianiu rzeczy na sprzedaż i przybiciu, z wszelką rzetelnością i bezstronnością postępować należy, nie spiesząc się z przybiciem na korzyść kogożkolwiek z licytuiących.

§. 89.

Kommissarz aukcyi odbieraiąc pieniądze, niepowinien dopuścić, aby u kogo zostawała

reszta; a zalicytowanych rzeczy, bez zezwolenia Extrahenta, lub rozkazu sądu, nie wydawać inaczéy, iak za gotową zapłatą. Gdyby licytuiący był człowiekiem obcym i nieznaiomym, przybicie nastąpić nie może inaczéy, iak za gotową zapłatę. Jeżeli także licytuiący do zupełnego aukcyi zakończenia, po odebranie rzeczy przez niego zalicytowanych nie przychodzi, składaiąc zapłatę w gotowiznie; więc takowe raz ieszcze na iego koszt i ryzyko muszą bydź wystawione na sprzedaż, a gdyby się stąd iaki okazał niedobór, ten bez naymnieyszéy zwłoki od pierwszego licytanta przez exekucyą ściągniętym zostanie.

§. 90.

Z zebranych tym sposobem pieniędzy muszą bydź nasamprzód odciągnione koszta zaięcia i exekucyi; potém zaś summa, która ma bydź ściągniętą, powinna bydź, stósownie do przepisów §. 60. samemuż dłużnikowi, albo wyznaczonemu do iéy odebrania pełnomocnikowi onego, za kwitem wypłaconą, albo przez pocztę przesłaną. A gdyby po ułatwieniu tego wszystkiego, z pieniędzy na aukcyi zebranych, miało cóżkolwiek ieszcze pozostać, Kommissarz tęż resztę wyda za kwitem dłużnikowi.

§. 91.

Po skończonéy aukcyi, Kommissarz swóy protokuł, obrachunek pieniędzy i należące do tego dowody, iako to: kwity, rewersa pocztowe, i t. d. przy rapporcie odeśle sądowi.

§. 92.

W prowincyach, gdzie do ułatwiania zdarzaiących się aukcyi, są ustanowieni oddziel-

nie urzędnicy publiczni, zostawuie się ich nadal przy tych obowiązkach i daney im dokładnieyszéy instrukcyi, albo regulaminie. Wszelakoż i ci do istotnéy osnowy zawartych w §. 84. i następ. przepisów stósować się powinni, ieżeli od nich przez wzmiankowane regulamina albo instrukcye nie są wyraźnie uwolnieni.

§. 93.

Oddzielne względem zaięcia zboża przepisy.

Gdy tylko zboże zaiętém zostało, będzie staraniem Exekutora, aby zaprzęgą dłużnika, albo iego kosztem, do naybliższego miasta, gdzie zwyczayny bywa targ na zboże, zawiezione i tam sprzedane było. Względem wypłaty pieniędzy powinien się stósować do powyższych przepisów, a z resztą do złożyć się maiącego względem skutku exekucyi rapportu, przyłączy kartę targową, przez magistrat mieyscowy zaświadczoną.

§. 94.

Jeżeli zaięte zboże znayduie się nie wymłocone w stodołach; Exekutor stodoły zapieczętuie, a oddawszy klucz ustanowić i osobną przysięgą zobowiązać się maiącemu z grona ławników dozorcy, pod iego okiem każe ie wymłócić; poczém uskuteczni sprzedaż według powyższego przepisu.

§. 95.

Co do sprzętów kunsztownych i rzemieślniczych.

Jeżeli przy nakazaném artysty lub professyonisty sfantowaniu nie znaydzie się żaden inny maiątek ruchomy, iak tylko potrzebne nieuchronnie do iego kunsztu, albo rękodzieł narzędzia; lub gdy inne sfantowane i sprzedane effekta na zapłacenie Wierzyciela nie dostarczaią; sąd exekucyą kieruiący zniesie się z magistratem policyinym mieysca: czyli i iakie środki zachowania dłużnika w iego

sposobie życia, a oraz ku zaspokoieniu Wierzyciela, według zachodzących okoliczności, mieysce mieć mogą. Na ów czas zważyć należy: czyliby dłużnikowi nie wypadło pomodz z kassy publicznéy, albo z funduszów cechu, do którego należy, bądź od posiedziciela fabryki, w któréy na robocie zostaie, iżby danym mu z tego źródła zakładem pieniężnym, nalegaiący Wierzyciel mógł bydź zaspokoiony, a zakład przez odciąganie mu z iego zarobku, znowu powoli był umorzony. Jeżeliby zaś i tym sposobem nie można załatwić interessu, znaiący się na rękodziele rozpoznaią: iak wiele dłużnik w zachodzących szczególnych okolicznościach przez tydzień zarobić może; wiele na nieuchronne siebie i swéy familii utrzymanie codziennie potrzebuie; wiele zatém iest w stanie upłacać tygodniami ze swego zarobku na dług pod exekucyą zostaiący. Według tego termina zapłaty urządzone bydź muszą, a Wierzyciel od ich przyięcia wyłamywać się nie może; wynikaiąca ztąd albowiem dla niego niedogodność widocznie iest przeważoną przez wzgląd na dobro ogólne, któremu na tém zależy, aby użyteczni Kraiowi obywatele bez naglącéy potrzeby do upadku przywodzonemi nie byli.

§. 96.

Gdyby iednak takowy dłużnik ważył się sprzedać zostawione sobie do swego rzemiosła narzędzia, albo nie dotrzymał terminów do płacenia naznaczonych; więc wzgląd sobie wyświadczony natychmiast utraca, a na zgłoszenie się Wierzyciela, bez dalszego względu przystąpi się do publicznéy tychże narzędzi sprzedaży.

Dodatek §. 159. Skoro wierzyciel, który za obowiązanego uznanym został do dozwolenia dłużnikowi swoiemu do klassy artystów lub rzemieślników należącemu pewnych do uiszczenia się terminów, następnie twierdzi, iż tenże dłużnik przyznanego mu dobrodzieystwa Prawa niegodnym się okazał, albo że czyny, na których poczynione w téy mierze rozrządzenie polega, okazały się bydź nierzetelnemi; w takim razie mieysce ma to samo postępowanie, iakie względem Indultu w Części I. Tytułu XLVII. §. 41. i 42. iest przepisane.

Jeż li wierzyciel przez potrącenia z zarobku dłużnika miał bydź zaspokoionym, i ilość potrącać się maiąca tak iest małą, iż nawet prowizye umorzone bydź nie mogą, albo też podług wszelkiego podobieństwa sam kapitał przez ciąg życia dłużnika nie będzie mógł bydź zapłaconym; więc na żądanie wierzyciela do dalszych przystąpić trzeba stopni exekucyi, a skoro innego niema przedmiotu, areszt osobisty nakazanym bydź powinien.

§. 97.

Względem inwentarzy gospodarskich.

Przepisano iuż wyżéy w §. 71., że w nakazaném gospodarza wieyskiego sfantowaniu, nie należy się tykać potrzebnych do gospodarstwa sprzętów, inwentarza w bydle i polowego, niemniéy zboża na chleb, na wysiew i obrok. Jeżeli iednak Wierzyciel twierdzi, że między temi artykułami znayduią się takie, które bez rzeczywistéy w gospodarstwie szkody, dogodnie sprzedanemi i na iego zaspokoienie obróconemi bydź mogą; należy w téy mierze dokładnieysze nakazać dochodzenie.

§. 98.

Sąd exekucyą kieruiący powinien na to mianować Kommissarza i przydać mu znaią-

cą się na gospodarstwie osobę, aby przy śledzeniu swą opinią i wiadomością Kommissarzowi sądowemu była pomocną.

§. 99.

Gdy przy takowém śledzeniu, (w którém zależy szczególniéy na urzędowéy, rozsądnemi pobudkami wspartéy opinii Kommissarza ekonomicznego), znaydzie się: że można bez upadku w gospodarstwie, obydź się i sprzedać niektóre ze sprzętów, inwentarza w bydle i polowego; tedy będzie staraniem Kommissarza sądowego, sprzedać te artykuły, iak chce mieć przepis. W przeciwnym zaś razie, Wierzyciela na złożony przez kommissyą w téy okoliczności rapport, z żądaniem iego oddalić, a w ostatku do pozostałych ieszcze exekucyi stopniów odesłać należy.

§. 100.

Wydatki na to zastąpi w potrzebie Wierzyciel, iako Extrahent, niemniéy inne koszta exekucyi. Jest iednak mocen wybrać ie znowu od dłużnika i wraz z innemi sobie prawomocnie przysądzonemi i wylikwidowanemi należytościami, kazać od niego ściągnąć.

§. 101.

Przyaresztowanie długów czynnych czyli aktywów.

Jeżeli przy nakazaném sfantowaniu nie znaydzie się żaden maiątek ruchomy, z któregoby Wierzyciel mógł bydź zaspokoiony, albo gdy Wierzyciel przed chwyceniem się fantowania, zostaiące u obcych osób, Strony exekwowanéy wierzytelności, podaie za przedmiot swego zaspokoienia; do dłużników bezśrednie, albo przez rekwizycyą rozkaz wydać należy: aby od dnia wręczenia, Wierzycielowi swemu dalszych nie czynili

wypłat, oświadczaiąc im oraz: że, gdyby przeciw takowemu zakazowi postąpili, pieniądze nie będą im na dług i za ważną zapłatę policzone. Przytém potrzeba im zalecić: aby względem dawnieyszych wypłat wywodzili się kwitami, i tak kapitał, iako i prowizyą, ile potrzeba na zaspokoienie Extrahenta, w zwyczaynych, lub oznaczonych terminach, według zachodzących okoliczności i umiarkowania sądu, wypłacali prosto poszukuiącemu exekucyi, albo do depozytu sądowego. O tém rozrządzeniu należy niezwłocznie uwiadomić exekwowaną Stronę z rozkazem, aby się nie ważyła czynić cessyi, zastawu, lub innngo przyaresztowanemi kapitałami rozrządzenia, a to pod karami w Prawie kryminalném na oszukaństwo przepisanemi. Z resztą exekwowana Strona będzie znagloną, (skoro nie można inaczéy), środkami przymusu, do złożenia w depozycie sądowym instrumentów na takowe pretensye czynne. *(Activa).*

§. 102.

Gdy Poszukuiący exekucyi wprawdzie wie, albo się domyśla z podobieństwem do prawdy, że dłużnik ma takowe wierzytelności czyli pretensye *czynne;* ilość ich atoli i u kogoby zostawały, nie iest mu wiadomą; może pociągnąć dłużnika do ich wyiawienia lub wyprzysiężenia się w téy mierze.

§. 103.

Gdy mniemani dłużnicy na wyszłe do nich zakazy i rozkazy płacenia oznaymuią sądowi: że osobie maiącéy bydź exekwowaną, nic nie są winni lub nie tyle, bądź że nie w wymienionym czasie, lecz późniéy obowiązani są zapłacić, nie dopuści się między niemi a po-

szukuiącém exekucyi żaden proces, lecz exekwowany winien z niemi załatwić sprawę. Tamten zaś zgłosić się może do niéy iako Interwenient i praw swoich przestrzegać.

§. 104.

Jeżeli Exekwowany nie chce skarzyć, poszukuiący exekucyi może się udać do innych iéy stopniów, a w każdym razie według poniższych przepisów domagać się osobistego przepisów dłużnikowi aresztu.

§. 105.

W przypadku naglącego podeyrzenia *kollużyi* między Exekwowanym, a temi, co podani byli za dłużników służących mu kapitałów czynnych; może Sędzia na żądanie Poszukuiącego exekucyi, wskazać mu takowe *activum* zamiast zapłaty; a naówczas ten iest mocen skarzyć o kapitał, chociaż bez cessyi Exekwowanego.

§. 106.

Na płace i pensye. Gdy Strona exekwowana używa stałéy płacy albo pensyi; poszukuiący exekucyi może ią podać za przedmiot swego zaspokoienia, a to albo natychmiast, albo po dopełnioném na próżno sfantowaniu; poczém do kollegium lub kassy, w któréy się płaca odbiera, wydać należy rozkaz albo uczynić rekwizycyą względem przytrzymania Exekwowanemu iéy połowy i płacenia poszukuiącemu exekucyi póty, póki ten zupełnie nie będzie zaspokoionym.

§. 107.

Wszelakoż względnie oficyalistów, których płacy według zaszłych w téy mierze szczególnych rozrządzeń, tykać się nie można drogą exekucyi; też urządzenia nadal, iak dotąd, moc swoię zachowuią.

§. 108

§. 108.

Nie może zatém exekucya mieć mieysca do pensyi i płacy officyalistów przy administracyi akcyzowéy i celnéy, niemniéy przy handlu morskim. Wierzyciele także uwolnionych od służby oficerów, chociażby ich pretensye były prawoważne, mogą tylko iśdź do wyznaczonych im pensyi i płac *czekalnych*, ieżeli te summę czterechset talarów przenoszą, i tylko poszukiwać praw swoich na połowie téyże przewyżki.

Dodatek §. 160. Pensye i emolumenta urzędników cywilnych w tym tylko sposobie mogą bydź zaiętemi, aby każdy na rok kwotę 400. talarów miał wolną. Przeciw tym więc, którzy tylko 400. talarów lub mniéy z urzędu swoiego maią dochodu, żadne zaięcie nie będzie dopuszczoném; a co do drugich, zaięcie takowe dozwoli się tylko do połowy, po odtrąceniu 400. talarów z pensyi i emolumentów pozostaiącéy przewyżki.

Dodatek §. 161. Wszystkim w Powszechném Prawie Kraiowém Cz. II. Tyt. X. §. 68. i 69. wymienionym urzędnikom, a zatém też urzędnikom mieyskim, duchownym i ziemiańskim czyli landszaftowym służy przepis §. 106. (Dodatek §. 160.). Toż samo się rozumie o Kommissarzach sprawiedliwości, lecz nie o Lekarzach praktykuiących, na Doktorów medicinae approbowanych.

Dodatek §. 162. Także i do tych wspomniony przepis stósuie się, którzy z funduszu pod zarządzeniem publiczném zostaiącego wyznaczoną sobie od Rządu lub przełożoney Władzy pobieraią pensyą, z tém atoli ograniczeniem, iż im tylko kwota 200. talarów w całości, i połowa z przewyżki zostaie wolną.

Dodatek §. 163. Zrzeczenie się postanowionego powyżéy uwolnienia od zaięcia, tak iak każde zastawianie i przekazanie stałych płac,

emolumentów i pensyi, bez wszelkiego iest skutku prawnego.

Dodatek §. 164. Kassy Królewskie nie mogą bydź obciążane bezpośredniém wypłacaniem poiedyńczym wierzycielom kwot od pensyi ich dłużnika potrącanych; owszem summa za każdym razem dla wierzycieli przeznaczona powinna bydź wypłaconą sądowi exekucyą kierniącemu, i następnie takie uczynić należy rozrządzenie, iżby wierzyciele albo natychmiast do iéy odebrania byli zapozwani, albo aby od sądu wyznaczony był Kurator lub Kassyer dla iéy odebrania i rozdzielenia; iżby przez tegoż pieniądze na mieysce były przeniesione, a ieżeli podział lub zapłata zaraz nastąpić niemoże, aby podniesiona summa tymczasem w asserwacyą była oddaną.

Dodatek §. 165. Względem potrąceń od płac oficerskich następuiące zachowuią się przepisy:

1) Wszyskim Jenerałom, Dowódzcom, Kommendantom, Officerom sztabowym i Szefom kompanii i szwadronów, należy w razie uczynić się maiących od ich gaży na zaspokoienie ich wierzycieli potrąceń, zostawić od téyże roczney ich gaży wolną kwotę 400. talarów, i tylko połowa ilości gaży, summę 400. Tal. przenoszącéy, może bydź przez wierzycieli zaięta. Zapytania się zaś u Jego Królewskiéy Mości względem tychże potrąceń w żadnym przypadku niepotrzeba.

2) To samo także ma mieysce co do wszystkich Officerów pensyonowanych, lub pensyą tymcz sową pobieraiących, albo na połowie żołdu zostaiących.

3) Co się tycze potrąceń od gaży niższych Officerów, więc przy piechocie Chorążemu i Podporucznikowi więcéy na miesiąc odciągać niemożna iak 2 talary, Porucznikowi zaś 3 talary; a przy konnicy Chorążemu i Podporucznikowi 3 talary, a Porucznikowi naywięcéy 4 talary na miesiąc.

Dodatek §. 166. Potrącenia, które się Oficerowi na zabezpieczenie i zwrócenie danego mu z Kass pułkowych i batalionowych podług przepisów zakładu czynią, maią pierwszeństwo przed wszystkiemi innemi, nawet wcześniéy zaciągniętemi długami, i niepodzielnie Pożyczaiącym zwrócone bydź muszą.

Dodatek §. 167. Co do Jenerałów i innych Oficerów wyższego stopnia, dozwolone im dla ich stósunków urzędowych tak zwane pieniądze stołowe i inne dodatki do właściwéy gaży nie należące, wyłączone bydź muszą od potrąceń na zapłacenie ich długów uczynić się maiących. W równymże sposobie wyłącza się co do wszystkich Oficerów serwis, ponieważ ten zamiast kwatery w naturze, im się płaci.

Dodatek §. 168. Tak osoby woyskowe iako i urzędnicy cywilni i pensyonowani przystać muszą na czynienie im potrąceń aż do połowy całkowitéy ich płacy, pensyi tymczasowéy lub emerytalnéy, skoro idzie o zapłacenie bieżących alimentów.

Dodatek §. 169. Ograniczenia względem zaięcia płac i pensyi przepisane niestósuią się atoli do długów takich, które z niedozwolonych wynikły czynów; owszem co do długów tego rodzaiu, bądź że dłużnik iest osobą woyskową lub urzędnikiem cywilnym, exekucya bez względu na zostawić winną dłużnikowi w innym przypadku na utrzymanie iego część dochodów, wykonaną bydź ma.

Dodatek §. 170. Bieżące podatki publiczne bez różnicy wyższéy lub niższéy płacy lub pensyi, przez ich zaięcie od osób woyskowych, urzędników cywilnych lub pensyonowanych ściągane bydź powinny. Jeżeli zaś inni wierzyciele na takowe płace i pensye iuż położyli areszt, więc tylko iedna połowa zapłacić się maiących podatków ściąga się od wolnéy części takiego dłużnika, druga zaś połowa odbiera się od wskazanéy dla wierzy-

cieli części tak dalece, iż ciż ostatni aż do umorzenia podatków publicznych czekać są obowiązani.

§. 109.

Opłacane wdowom z kassy ogólnéy, tudzież z kassy wdów officerskich pensye, przez tych tylko wierzycieli mogą bydź podane za przedmiot exekucyi, którzy na zapłacenie prawa do pensyi z własnéy kieszeni składkę zastąpili — i tylko co do takowéy składki mogą z tychże pensyi zyskiwać zaspokoienie.

§. 110.

5) Przyaresztowanie dochodów z dóbr.

Jeżeli wszelkie powyższe stopnie exekucyi nie są dostateczne dopomódz wierzycielowi do zyskania satysfakcyi w mianéy pretensyi osobistéy; mocen iest pilnować się na należących do dłużnika swego dobrach nieruchomych.

§. 111.

Takież same prawo służy i temu, kto wyprawował ważną do gruntu iakiego pretensyą realną. Może więc iego natychmiast trzymać się iako przedmiotu swéy rękoymi, i nie ma potrzeby przechodzić wprzód innych osobistéy exekucyi do dłużnika stopniów.

§. 112.

Skoro pretensya iest tego rodzaiu, że według podobieństwa do prawdy, w czasie niezbyt długim, nie przechodzącym roku, z dochodów dóbr może bydź zapłaconą, sądy te tylko dochody, na zgłoszenie się wierzyciela przyaresztować powinny.

Dodatek §. 171. Przy każdéy przez wierzyciela osobistego lub realnego drogą exekucyi poszukiwanéy subhastacyi iakowéy nieruchomości Sędzia wprzód stósownie do przepisu

§. 112. rozpoznać powinien: czyli ściągnąć się maiąca przez exekucyą wierzytelność w ciągu roku iednego z dochodów dóbr może bydź zapłaconą, i tylko gdy to bydź może, subhastacya powinna bydź odmówioną, a sekwestracya na rok ieden nakazaną; w razie zaś przeciwnym należy niezwłoczną subhastacyą dopuścić.

§. 113.

Jeżeli possessya iest zadzierzawioną lub puszczoną w komorne; zaleci się tylko dzierzawcy albo komornikowi: iżby z umówionéy summy dzierzawnéy bądź komornianéy, na ustanowionych terminach, płacił wierzycielowi tyle, ile potrzeba ku iego zaspokoieniu, a w téy mierze zachować należy, co przepisano w obiętym §. 101. przypadku, gdy należące się dłużnikowi summy są podane za przedmiot exekucyi.

§. 114.

Gdy dobra są administrowane przez samegoż dłużnika, sąd wyznaczy dozorcę do wybierania dochodów i oddawania ich Wierzycielowi. Przytém zaś urzędnikom gospodarskim, z odbieraniem dochodów z dóbr cóżkolwiek do czynienia maiącym, n. p. Ekonomom, Wóytom, Owczarzom, i t. d. tudzież poddanym, którzy czynsze i daniny, albo inne w naturze lub pieniędzach należytości maią do wypłacania, surowo zaleci, a pierwszych, gdyby tego było potrzeba, według umiarkowania przysięgą zobowiąże: aby wybrane lub opłacać się maiące pieniądze nie dłużnikowi, lecz wzmiankowanemu oddawali dozorcy.

§. 115.

Takowemi przeto rozrządzeniami nie odeymuie się ieszcze dłużnikowi wolności za-

gospodarowania samychże dóbr, lecz w tym względzie zachowuie on nadal, iak dotąd, wolną dla siebie dyspozycyą. Skoroby się iednak sprzeciwiał nakazanemu przyaresztowaniu dochodów, albo ie Wierzycielowi i ustanowionemu iego dozorcy uszczuplić usiłował, przepisanym następnie sposobem przystąpi się do sekwestracyi, albo wprowadzenia Wierzyciela w ich posiadanie.

§. 116.

6) Sekwestracya. Gdy areszt tylko na dochody dóbr położony, na zaspokoienie Wierzyciela nie iest dostatecznym, sąd wprowadzi go należycie w possessyą gruntu, a dłużnikowi dalszego gospodarowania i zarządzania niemi zakaże.

§. 117.

Administracya takowego gruntu dzieie się przez ustanowioną tym końcem sekwestracyą, od któréy użytki odbieraią i na zaspokoienie Wierzyciela według zalecenia sądu obracaią się.

§. 118.

Zwyczayna dotąd immissya czyli wprowadżanie Wierzycieli na własny rachunek, gdzie były im oddawane dobra według sporządzonego wyciągu intraty czyli anszlagu, w własną administracyą i użytkowanie, nieiako na zysk i stratę, bez obowiązku składania rachunków, nadal iuż nie ma bydź więcéy dozwalaną. Nauczyło albowiem doświadczenie, że dla wielkiéy zawodności, iaka zachodzi w anszlagach użytkowych, nawet w czasie pierwszego ich sporządzenia, dla niedostatku potrzebnych wiadomości, oraz z powodu ważnych odmian, rozmaitością powietrza, i innemi okolicznościami przypadkowemi w dochodzie z gruntów, miano-

wicie dóbr ziemskich zrządzonemi bydź mogących, w rachunku na zasadzie takowego anszlagu względem trwałości czasu założyć się maiącym, skoro ten rachunek ma bydź nieodmiennym, ciężkie pokrzywdzenie dłużnika albo Wierzyciela iest nieuchronne; a chcąc naznaczyć rewizyą anszlagu, otworzyłoby się na nowo źródło nieprzebranelicznych obie Strony niszczących processów.

§. 119.

Takowe wprowadzanie w possessyą na własny rachunek Wierzyciela, wtenczas tylko ma mieysce, gdy się o to ugodzi z dłużnikiem. W tym razie trwałość immissyi, sposób prowadzenia gospodarstwa, przypadki remissyine i inne warunki w maiącym się zawrzeć pod kierunkiem sądu układzie, z iak naywiększą dokładnością i pewnością ustanowione bydź powinny. W niedostatku umówionych warunków, przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. I. Tyt. XX. §. 226.—242. służyć maią za prawidło.

§. 120.

Oprócz tego przypadku w exekucyach do nieruchomości ma tylko mieysce sądowa sekwestracya. Przytém prowadzenie gospodarstwa można wprawdzie zlecić samemuż Wierzycielowi, ieżeli iest do tego usposobionym, w tym iednak razie ma wszelkie innych sekwestratorów obowiązki.

§. 121.

a) Co do gruntów czyli possessyi mieyskich.

Jeżeli maiący się sekwestrować przedmiot nieruchomy iest domem albo inną possessyą mieyską (*praedium urbanum*), sąd za przybraniem Interessentów, Administratora ustanowi; a gdyby ten do podobnych czynności nie był iuż ogólnie zobowiązanym, osobną

przysięgę od niego odebrawszy. dokładnieyszą według okoliczności, opatrzy go instrukcyą.

§. 122.

Takowemu Administratorowi grunt czyli possessya musi bydź oddana przez Kommissarza sądowego, a względem przynależytości iego, sprzętów domowych i t. d. rzetelny wraz z taxą sporządzony będzie inwentarz.

§. 123.

Przy tém oddawaniu Kommissya za przybraniem znawców, rozpozna oraz: czyli i iakie są konieczne reparacye dla postawienia possessyi w należytym stanie budowy i w nim nadal utrzymywania. Jeżeli potrzebne na to koszta tak są znaczne, iż dochody kwartalne przenoszą, albo gdy reparacya żadnéy nie cierpi zwłoki, Wierzyciel w niedostatku innego funduszu, przy zastrzeżeniu zwyczayney w kraiu od takowéy summy prowizyi, i przyszłego z wartości albo dochodów gruntu wynagrodzenia, tudzież służącego takowym zakładom według prawa pierwszeństwa przy wyniknąć mogącym konkursie, winien zastąpić i o nie się wystarać; a Administrator o zgodne z anszlagiem uskutecznienie reparacyi mieć będzie staranie.

§. 124.

Administrator względnie zleconego sobie zarządzenia ma wszelkie prawa i obowiązki rzeczywistego gospodarza i właściciela. Winien zatém przestrzegać, aby komorne na ustanowionych kontraktami terminach było do niego rzetelnie wnoszone; aby komornicy żadnéy nie przedsiębrali deteryoracyi; aby próżno stoiące mieszkania były komu innemu wynaymowane; aby grunt i iego sztuki inwen-

tarskie w porządnym i zdatnym utrzymywano stanie, a wszelkie podatki do niego przywiązane, należycie opłacano. Co zaś zostanie z dochodów na końcu każdego kwartału po odtrąceniu wydatku, odda tam, gdzie mu wskaże zalecenie sądu.

§. 125.

Sądy bronić go będą w pełnieniu swych obowiązków, a dłużnikowi zakażą mieszania się do administracyi i czynienia przeszkód Administratorowi, pod surowemi karami, a w razie potrzeby nawet pod ostrością osobistego aresztu. Gdyby atoli miał dostrzedz dłużnik albo Wierzyciel, że Administrator złe prowadzi gospodarstwo, że podupadać daie possesyi i t. d. wolno temu iako i tamtemu oznaymić o tém sądowi, domagaiąc się dochodzenia téy okoliczności i iéy zaradzenia, a nawet, ieżeli potrzeba, ustanowienia innego Administratora.

§. 126.

Nakoniec Administrator przy uchyleniu sekwestracyi, albo gdyby ta dłużéy nad rok ieden przeciągnąć się miała, w końcu każdego roku, ze swéy administracyi musi zdawać sądowi rachunek, a do iego odebrania Wierzyciel i dłużnik maią bydź przybrani.

§. 127.

b) Co do dóbr ziemskich nie szlacheckich.

Jeżeli idzie o sekwestracyą dóbr ziemskich, które nie są dobrami szlacheckiemi, nakaże ią sąd tymże samym sposobem, iak przepisano wyżéy względem gruntów i possessyi mieyskich. Przy osadzeniu iednak Administratora, albo Sekwestratora, przybrać należy znawców gospodarstwa wieyskiego; a

osobliwie, gdy dobra są znacznieysze, iednemu z nich zleci się dozór nad gospodarstwem Sekwestratora, i konserwacyą dóbr w ogólności.

§. 128.

c) Co do szlacheckich dóbr ziemskich.

Skoro się żąda sekwestracyi dóbr szlacheckich albo rycerskich, ta w Prowincyach, gdzie iuż są wprowadzone systemata kredytu ziemiańskiego, musi bydź zostawioną Dyrekcyi kredytowéy, albo ziemstwu Departamentu, do którego dobra należą, i ten urząd o potrzebne w téy mierze rozrządzenia rekwirowanym bydź powinien.

Dodatek §. 172. Jeżeli na tychże dobrach niesą zahypotekowane żadne listy zastawne, natenczas ich sekwestracya i detaxacya należy do zwyczaynych sądów.

§. 129.

Muszą wprawdzie takowe kollegia, ieżeli dobra są zadzierzawione, zostawić dzierzawców przy kontrakcie i ustanowionych w nim warunkach, przytém iednak nad gospodarstwem tychże dzierzawców prowadzić dozór, i starać się, aby budynki w należytym stanie były utrzymywane, i wszelkich chroniono się deteryoracyi, oraz aby dzierzawa rzetelnie była oddawaną.

§. 130.

W ogólności tak w tym, iako i innych przypadkach, gdy Wierzyciel z opłat dzierzawnych lub komornianych należących do dłużnika possessyi poszukuie dla siebie zaspokoienia; dzierzawca zaś lub komornik twierdzi, że iuż z góry zapłacił i na żądanie dowodnie to okazuie; stanowi się: że względem intabulowanych Wierzycieli przepisy Prawa

Kraiowego w Cz. I. Tyt. XX. §. 480. — 481. moc swoię zachowuią: inni zaś Wierzyciele wypuszczaiącego w dzierzawę lub komorne dłużnika, nastąpione przez dzierzawcę przed zakazem sądowym lub ustanowieniem sekwestracyi z góry wypłaty przyiąć muszą za ważne.

§. 131.

Jeżeli dłużnik sam zawiadował dobrami, kollegia ziemiańskie względem postawienia w stanie należytym budynków i inwentarza, uczynią nadewszystko potrzebne rozporządzenia; na to Kredytor w niedostatku innego funduszu, pod warunkami w §. 123. ustanowionemi, musi dać zakład pieniężny. Nad to kollegia zadzierzawienie dóbr według anszlagu przez nie sporządzonego, starać się będą uskutecznić; gdyby zaś ich wypuścić nie można było, każą prowadzić gospodarstwo przez Administratora pod swym dozorem i kierunkiem.

§. 132.

Do użycia tych kroków Interessenci przybrani bydź powinni, a ich zarzutów i przełożeń w téy mierze słuchać należy; tak iednak, że, gdyby wynikły sprzeczności, rozstrzygnienie onych, we wszelkich punktach gospodarstwa i administracyi tyczących się, iedynie od wymiarkowania Dyrekcyi zależy; a ieżeli Interessenci nie chcą na niém przestać, zostaie im tylko wolny rekurs do głównéy Dyrekcyi rycerskiéy, a w Szląsku do jeneralnéy Dyrekcyi ziemiańskiéy.

§. 133.

Skoro czynić wypada główne odmiany w Administracyi, gdy n. p. zadzierzawione dobra maią bydź oddane w administracyą, no-

we wystawione budynki, zaczęte processa, przedsięwzięte melioracye, albo wprowadzone nowe rodzaie gospodarstwa, podziały lub separacye pól; i t. d. w tym razie Dyrekcye kredytowe muszą się znosić z głównym Sądem kraiowym, na którego rozkaz zaprowadzona była sekwestracya, aby tenże wysłuchał interessowane w sprawie Strony, a według ich oświadczeń i położenia okoliczności, wydał dalszą decyzyą względem zatwierdzenia lub odrzucenia takowego wniosku.

§. 134.

Gdy albo Kommissarz ziemiański własną mocą, i bez przybrania Interessentów, poczynił rozrządzenia w opisanym §. 131. sposobie, bądź samaż Dyrekcya kredytowa przepisane iéy §. 133. granice przestąpiła, a z takowych dyspozycyi iednostronnych wynika dla Strony szkoda, albo gdy officyaliści ziemiańscy w administracyi lub prowadzeniu nad nią dozoru, stali się winnemi uchybienia swym obowiązkom, a to daie powód prawny do skargi regressowéy; więc ze swych osób są odpowiedzialnemi temu, kto przez nich szkodę ponosi, a to przed głównym sądem kraiowym, który nakazał sekwestracyą.

§. 135.

Czyste dochody z dóbr, powinny bydź, stósownie do zalecenia sądu, wypłacane Wierzycielowi za kwitem, albo gdyby ich było kilku, do depozytu sądowego wnoszone. Jak postąpić należy, gdy nad maiątkiem dłużnika otworzony iest konkurs, a z tego powodu dobra iego wzięte są w sekwestracyą, o tém mówić się będzie obszernie w Tytule pięćdziesiątym o processach konkursowych. Według tychże przepisów rownież postąpić trze-

ba, gdy, chociaż ieszcze nie ma konkursu, lecz dochody na zapłacenie prowizyi od wszystkich długów intabulowanych nie wystarczaią.

§. 136.

Tymczasem Sędzia, póki nie iest otworzony proces konkursowy albo likwidacyiny, nie iest obowiązany starać się z urzędu o zaspokoienie realnych wierzycieli, którzy się nie zgłosili. Wyrabiaiący zaś sekwestracyą, musi podać do akt wykaz hypoteczny dóbr sekwestrować się maiących z wnioskiem, aby Wierzycielom realnym, którzy się z niego wykazuią, o nakazaney sekwestracyi dana była wiadomość. Jeżeli zaś tego nie uczynił i Wierzycieli sam bezpośrednio nie uwiadomił na piśmie o nakazaney sekwestracyi, a poprzedzaiący go według wykazu hypotecznego wierzyciele nie dostali prowizyi, musi im zwrócić wzięte przed niemi dochody, ile takowe do téy prowizyi są potrzebne i dostarczaiące.

§. 137.

Po uchyloney sekwestracyi, kollegia, które nią kierowały, zwrócą dobra bywszemu dłużnikowi, za przybraniem kommissyi sądowéy.

§. 138.

W tychże kollegiach, to iest: dyrekcyach kredytowych, ustanowiony Sekwestrator zdawać także winien rachunek z swéy administracyi; kollegia te odbiorą go od niego za przyzwaniem Interessentów, a wszelkie przeciw niemu, samego tylko prowadzenia gospodarstwa tyczące się *monita*, muszą bydź

wniesione w tychże samych kollegiach, i z zastrzeżeniem wzmiankowanego §. 132. rekursu, rozstrzygnione.

§. 139.

Toż samo rozumie się, gdy dobra były zadzierzawione przez sameż kollegium sekwestracyą kieruiące; wtenczas albowiem instrukcya i wyłuszczenie zaszłych między dzierzawcą a wierzycielem lub dłużnikiem dyferencyi, do kieruiącego sekwestracyą kollegium naybliżéy należy. Jeżeli zaś spór tycze się dzierzawcy, który ieszcze przed zaprowadzeniem sekwestracyi był w dobrach umieszczony, dochodzenie w téy mierze i zawyrokowanie należy do zwyczaynéy instancyi sądowéy. Tamże odesłać potrzeba spory, między wyznaczonym od dyrekcyi kredytowéy sekwestratorem albo dzierzawcą, a wierzycielami wynikłe, gdy albo dyrekcya kredytowa sama się tego domaga, albo przedmiot i powód sporu nie ściąga się do samego tylko prowadzenia gospodarstwa lub innych czynności Dzierzawcy albo Administratora, bądź gdy decyzya nie polega szczególniéy na wiadomościach gospodarskich, lecz na właściwéy znaiomości prawa.

§. 140.

Jeżeli w iakiéy Prowincyi systema kredytowe nie iest urządzone, a nie masz innych oddzielnych i ogólnych ustaw, względem prowadzenia i kierowania sekwestracyą dóbr szlacheckich, wprowadzenie sekwestracyi i dalszy iéy kierunek zwyczaynemu zostawuie się sądowi, do którego juryzdykcyi realnéy grunt sekwestrowany należy. Atoli tenże

sąd przedsięweźmie nietylko wprowadzenie sekwestracyi, za przybraniem doświadczonego i niezawodnego znawcy gospodarstwa; ale nadto dla dozoru znaiącego się podobnież na rzeczy ustanowi Kuratora, wyszukawszy na to zdatną osobę, ieżeli bydź może, z pomiędzy sąsiedzkich dóbr posiadaczów. Z resztą przepisy §. 129. aż do 139. ieżeli nie do szczególnego tylko między sądami, a dyrekcyami kredytowemi ściągaią się stósunku, muszą bydź należycie zachowane.

§. 141.

B. Exekucya realna.

Gdy nakoniec okazuie się z ciągu sekwestracyi, rok przynaymniéy trwaiącéy, że ta nie iest środkiem zaspokoienia Wierzyciela, a oraz zachowania dłużnika przy posiadaniu dóbr, albo że pretensya pierwszego ma tę własność, iż mu według prawa służy wolność pilnowania się natychmiast na substancyi dóbr, miiaiąc środkuiące exekucyi stopnie; potrzeba nakazać ich subhastacyą, a przytém postąpić według przepisów poniższego Tytułu pięćdziesiątego drugiego o processie subhastacyinym.

Dodatek §. 173. Gdyby dobra nieruchome dłużnika tak miały bydź zadłużone, iż wierzyciel żadnéy niema nadziei, aby z nich mógł bydź zaspokoionym, a zatém bez oczekiwania skutku subhastacyi, dla bezpieczeństwa swoiego domaga się osobistego przyaresztowania dłużnika; więc wniosek ten uważać należy iako założenie aresztu, który stósownie do przepisów Cz. I. Tyt. XXIX. z szczególnym względem na ustanowione w §. 10. zasady rozpoznanym i dochodzonym bydź musi, iednakże z tém z natury rzeczy wypływaiącém ograniczeniem, iż, gdy dług iuż prawodzielnie ustanowionym został, w tym

względzie żadnego iuż oddzielnego niepotrzeba udowodnienia i żadnego postępowania czyli rozprawy.

Jeżeli podług tego założenie aresztu okaże się bydź dopuszczalném, należy osobiste dłużnika przyaresztowanie nakazać, zarazem zaś zawsze względem subhastacyi gruntu, skoro ieszcze nie iest zaprowadzoną, co potrzeba rozporządzić, a to uskuteczni się albo przez sam sąd areszt nakazuiący, albo przez zlecenie lub rekwizycyą zwyczaynego Sędziego rzeczy.

§. 142.

C. Exekucya przeciw osobie.

W niedostatku innego przedmiotu zaspokoienia, wolno Wierzycielowi domagać się: aby dłużnik stósownie do wyroku prawomocnego *liquidum* był zniewolony upłacać przez pracę z iego znaiomościami i siłami zgodną, a stanu iego nie poniżaiącą; w téy zaś okoliczności według przepisanych §. 95. zasad postępować należy.

Dodatek §. 174. Przeciw żadnemu urzędnikowi cywilnemu w służbie zostaiącemu, albo pensyonowanemu, lub tymczasową pensyą pobieraiącemu, z powodu długów areszt osobisty mieysca niema, bądź że takowe z pożyczki pochodzą, albo też na iednostronnéy czynności lub zawartym kontrakcie zasadzaią się, bądź że za alimenta, zasługi dla służących, albo za cóżkolwiek innego należą się, a wszelkie zrzeczenie się tegoż prawnego uwolnienia bez prawnego iest skutku. Tylko co do tych urzędników cywilnych lub pensyonowanych, którzy w innym względzie zdolni są do wystawiania wexlów, lub za takowych uznanymi zostali, zachowuią się przepisy prawa, skoro o długi wexlowe są zaskarzeni.

§. 143.

Jeżeli iednak Wierzyciel i tym sposobem przyiśdź nie może do swéy należytości, albo gdy

gdy się w ten rodzay zapłaty wdać nie chce; bądź gdy dłużnik naznaczonych sobie terminów niedotrzymuie; na naleganie Wierzyciela wziąć go należy w areszt osobisty. Skoro się iednak okaże, że dłużnik dla choroby, wieku, lub innéy niemożności, sam sobie swego utrzymania w więzieniu albo domu pracy dozwolonym sposobem zarobić nie może, musi mu Wierzyciel dawać alimenta, według okoliczności, lecz do nieodbitéy tylko potrzeby przez sąd oznaczone, i te do rąk dozorcy więźniów, albo przełożonego nad domem pracy, miesięcznie z góry opłacać. Gdyby Wierzyciel téy zapłaty w ustanowionym nie pełnił czasie, sąd na doniesienie dozorcy nad więźniami etc. każe znowu dłużnika wypuścić z aresztu.

Dodatek §. 175. Nie iest to rzeczą instytutu więzienia, lecz Wierzyciela, aby Dłużnikowi swoiemu w więzieniu dostarczał sposobność i środki do pracy, do któréy iest sposobnym, aby tenże przez to alimenta swoie sam sobie mógł zarobić.

Jeżeli takowi Dłużnicy uwięzieni według zewnętrznego ich położenia w stanie wolności utrzymywali się przez prace mechaniczne, tedy ze słusznym względem na inne ich stósunki osobiste mogą także bydź zniewoleni do prac drugich więźniów.

Dodatek §. 176. Obowiązek Wierzyciela do dostarczania Dłużnikowi swoiemu alimentów nie może bydź iednak rozciągniętym do familii tegoż ostatniego.

Dodatek §. 177. Do kosztów przez Wierzyciela za uwięzienie Dłużnika swego ponosić się maiących należą także koszta za opał i czyszczenie więzienia, nie zaś należytości posługacza więzienia za usłużenie, ani opłata od wpisu i wymaz nia Dłużnika z listy więźniów, ani też opłata za siedzenie.

§. 144.

Jak dalece w wykonaniu wyroku w sprawie wexlowéy zapadłego, wszelkie inne stopnie exekucyi pominąć, i zaraz do osobistego przystąpić można aresztu, przepisano w Tytule o processie wexlowym.

§. 145.

Gdy Dłużnik do aresztu osobistego wziętym bydź maiący w służbie Królewskiéy zostaie, więc przełożoney nad nim bezśrednie Zwierzchności o tym rozkazie należy dać wiadomość, iżby ta ku zastąpieniu iego urzędu mogła uczynić rozrządzenie. Uwiadomić ią zaś potrzeba tak, iżby taż władza zyskała czas nieuchronnie potrzebny do powzięcia środków ku zastąpieniu iego służby. Tymczasem zaś Dłużnik może bydź wziętym w obserwacyą przez Exekutora.

§. 146.

Gdy więzienie trwało rok cały, a Dłużnik nie mógł przez ten czas uiścić się Wierzycielowi; wolno mu wprawdzie dopraszać się, aby był wypuszczonym. W tym razie iednak wysłuchać należy Wierzyciela: czyli może ieszcze okazać podobieństwo do prawdy, że daléy pociągnięty areszt będzie dlań środkiem zyskania satysfakcyi; albo czyliby nie mógł udowodnić że Dłużnik przez marnotrawstwo, grę, nierządny sposób życia, lub inne postęki nieobyczayne, sam się wtrącił w obecną płacenia niemożność. Jeżeli Wierzyciel dla któreykolwiek z tych przyczyn opiera się wypuszczeniu Dłużnika z aresztu, sąd Strony obiedwie na wyznaczonym w téy okoliczności terminie wysłuchawszy,

podania Wierzyciela, ile polegaią na czynach, lecz tylko summarycznie rozpozna, i co potrzeba, ustanowi przez rezolucyą. Przeciw téy rezolucyi nie ma mieysca żaden formalny środek prawa, lecz tylko zwyczayny rekurs. — Chociażby zaś przez to sąd postanowił wypuścić z aresztu Dłużnika, ten iednak musi nietylko na żądanie Wierzyciela oświadczyć wprzód pod przysięgą stan swego maiątku; ale nadto przyrzec podobnież pod przysięgą, że zaspokoi Wierzyciela, skoro tylko iakażkolwiek znayduie się do tego możność.

Dodatek §. 178. Sama tylko ta okoliczność, iż Dłużnik podług podobieństwa może oddali się, nieusprawiedliwia ieszcze dalszego aresztu.

§. 147.

Powyższy atoli przepis rozumieć się ma tylko o zwyczaynych aresztach osobistych. — Areszt wexlowy bowiem nie może bydź uchyny inaczéy, iak przez formalną kwalifikacyą Dłużnika, do dobrodziey-stwa prawa ustąpienia maiątku swego *(ad beneficium cessionis bonorum)*.

§. 148.

Ostrzeżenie, aby się nikt nie ważył opierać się exekucyom.

Naostatku, niech się nikt nie waży opierać się nakazanéy przeciw sobie sądownie exekucyi, i Exekutora słowy obelżywemi, témniéy zaś czynnie go krzywdzić. Inaczéy albowiem przeciw takowemu upornemu nakaże się fiskalna inkwizycya, i według przepisów prawa surowo za to ukaranym zostanie. (Powszechne Prawo Kraiowe w Cz. II. Tyt. XX. §. 166.).

§. 149.

Jeżeli Exekutor dla sprzeciwieństwa Strony, danego sobie zlecenia sam uzupełnić nie może; zgłosi się do naybliższego sądu, i okazaniem nakazu oryginalnego legitymować się będzie; sąd ten zaś iest obowiązany, przez swego woźnego, — a w potrzebie, przez wezwanych mieszczan lub chłopów, ziednać mu potrzebną pomoc i assystencyą.

§. 150.

Gdyby iednak i te środki do ziednania wyrokom sądowym należytéy powolności nie były dostateczne, więc udzieloną będzie sądom pomoc woyskowa. Żaden atoli sąd nie iest upoważniony wzywać o nię własną mocą i nią rozrządzać; lecz sądy niższe muszą się wprzód o to zapytać przełożonych sądownictwa kraiowego kollegiów, te zaś udawszy się do dworu, na dalsze iego oczekiwać maią rozrządzenia.

Dodatek §. 179. Skoro niebezpieczeństwo idzie za odwłoką, więc sąd może wprawdzie po poprzedniczém zagrożeniu natychmiast nakazać exekucyą woyskową; obowiązany iednak iest uwiadomić o tém w równymże czasie przełożoną sobie władzę.

Kiedy do wykonania exekucyi przeciw wielkiéy liczbie ludzi, albo dla spodziewać się mogącego uporczywego sprzeciwiania się, znaczna komenda woyskowa iest potrzebną, lub gdy w ogólności zastanawiaiąca zachodzi okoliczność; w takim razie zawsze powziąść należy od Rejencyi wiadomość, czyli może iakowe zachodzą powody, które użycie siły zbroynéy odradzaią, i iakimby sposobem bez niéy cel naylepiéy mógł bydź dopiętym.

TYTUŁ DWUDZIESTY PIĄTY.

O postępowaniu w sądach niższych.

§. 1.

Pod nazwiskiem sądów niższych, rozumieią się w tym Tytule wszystkie, które nie są głównemi sądami kraiowemi; wszelakoż to nazwisko, dla skrócenia tylko użyte, nie powinno uwłaczać żadnemu z tychże sądów, co do iego godności i prerogatyw.

§. 2.

Zawarte w dotychczasowych Tytułach względem instrukcyi processów przepisy, służą także i sądom niższym.

§ 3.

Aby iednak dokładniéy oznaczyć sposób tego przystósowania, sądy niższe na dwie podzielaią się klassy:

I. Do pierwszéy należą te, które składaią uformowane kollegium, to iest: w których znayduie się naymniéy trzech, do wymiaru sprawiedliwości zupełnie usposobionych i przysięgą zobowiązanych członków.

II. Wszelkie inne sądy niższe, w których urząd sędziowski iest sprawowany przez iednę tylko osobę za przybraniem Sekretarza, Aktuaryusza,

Protokulisty, albo nieuczonych Assessorów i Ławników, mieszczą się w klassie drugiéy.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O postępowaniu w sądach niższych pierwszéy klassy.

§. 4.

Prawidło ogólne.

W sądach niższych pierwszéy klassy, nieysza Ordynacya Processowa w swéy zupełnéy rozciągłości służy za prawidło. W przyięciu więc skargi i odpowiedzi na nię, tudzież sameyże instrukcyi, według tychże samych przepisów postępować należy, iakie są dane sądom wyższym.

§. 5.

Dokładnieysze oznaczenie.

Różnica między sądem wyższym, a niższym na tém tylko zależy:

Co do skrócenia terminów.

1) Że gdy zazwyczay obiedwie Strony, albo przynaymniéy iedna, ma swe zamieszkanie w mieyscu, gdzie iest urzędowanie sądu niższego, bądź w bliskości iego przebywaią, termina mogą i powinny bydź bliżéy wyznaczane, a przeciągi czasu krócéy ustanawiane, niż w sądach wyższych, gdzie to za zwyczay dla większego obwodu ich sądowéy juryzdykcyi, i znacznieyszéy odległości pobytu Stron, nastąpić nie może.

2) Chociaż Stronom we wszelkich przypadkach, (gdzie im dozwolono w sądach wyższych) wolno także i w sądach niższych użyć Kommissarzy sprawiedliwości za assystentów i doradzców, że iednak sądy niższe z wyżéy wyrażonego powodu więcéy mogą i powinny przestrzegać, aby Strony stawały osobiście, a zatém przypuszczanie Kommissarzy sprawiedliwości iako samych tylko pełnomocników Stron, więcéy ieszcze w tychże sądach ograniczyć należy, niżeli to nastąpić może według okoliczności w sądach wyższych. Względem osobistego stawania.

Dodatek §. 180. Patrz §. 12. Wstępu. (Dodatek §. 1.).

§. 6.

Gdy przy układaniu *status causae et controversiae*, i oznaczaniu okoliczności dokładniéy dowodem wyiaśnić się maiących, wynika spór o znakomitość tego lub owego czynu, sąd niższy nadewszystko bliżéy rozpozna: czyli rozstrzygnienie w téy mierze zależy od tłumaczenia exystuiącego, lecz niezupełnie iasnego prawa, lub czyli niedostatek przystósować się mogącego do ninieyszego przypadku przepisu iest przyczyną téy niepewności; albo nakoniec, czyli nie idzie tylko o sposób przystósowania do ninieyszéy okoliczności iasnego z siebie prawa. Względem ustanowienia *status controversiae*.

§. 7.

Jeżeli Sędzia niższy mniema dostrzegać, iż takowe oznaczenie od wykładu ciemnego prawa zależy: musi o to zapytać się i prosić o obiaśnienie przełożonego sądu wyższego; Gdy tenże na mniemanie ciemném prawie polega.

załączaiąc zgodny z aktami opis sprawy (*status causae*) i swą opinią, a w razie, gdy sprawa iest bardzo obszerną i ważną, sameż akta przyłączy.

§. 8.

Poczém sąd wyższy bez straty czasu weźmie na doyrzałą rozwagę:

czyli w sprawie idzie rzeczywiście o wyiaśnienie ciemnego prawa, i czyli przyięcie dowodu, stósownie do exystuiących na to środków, pociąga za sobą znaczne rozwlekłości i koszta?

albo,

czyli wniesiona kwestya prawna w ustawach prawa iasno iest rozwiązaną? a zatém wątpliwość sądu niższego nie w samémże prawie, lecz tylko w zdaniu osobistém (*subjective*) ma swą zasadę; albo czyli dochodzenie spornego czynu, (choćby iego ważność była ieszcze wątpliwą), nastąpić może bez szczególnego opóźnienia i kosztu.

§. 9.

W ostatnim przypadku, gdy mianowicie prawo iest z siebie iasne, albo czyn bez opóźnienia i kostów może bydź wyłuszczonym, potrzeba natychmiast rozwiązać zapytanie sądu niższego, i potrzebną opatrzyć go informacyą. Do niéy więc iedynie sąd tenże, co do téy instancyi, względnie instrukcyi stósować się powinien. W zawyrokowaniu zaś, prawo Sędziemu niższemu służące, że może sam rozwiązać spór, ze względem na główną sprawę, według swego naylepszego przekonania i światła, zostawuie mu się wolne i

nieograniczone; nie odeymuiąc oraz Stronom wolności, przestrzegania swego interessu w téy i następuiących instancyach, przeciw poprzedniczemu oświadczeniu sądu wyższego, względem znakomitości, lub nieważności takowego czynu.

§. 10.

Jeżeli zaś w wymienionym §. 8. pierwszym razie, w oznaczeniu znakomitości, lub nieważności takowego punktu spornego, idzie rzeczywiście o wyiaśnienie ciemnego prawa; a w téy mierze można przewidzieć, że dochodzenie czynów pociągałoby za sobą znaczne rozwlekłości i koszta, potrzeba nadewszystko zasięgnąć w téy mierze przez sąd wyższy decyzyi kommissyi prawodawczéy, przepisanym w Tytule trzynastym §. 32. i następ. sposobem, a w ten czas dopiero udzieli się sądowi niższemu rezolucya względem dalszéy w sprawie instrukcyi.

§. 11.

W ciągu czasu, gdy ważność lub nieważność takowéy okoliczności w sądzie wyższym roztrząsa się, Sędzia niższy niepowinien sprawie całkiem dać zalegać; owszem obowiązany iest w dochodzeniu i wyiaśnieniu innych czynów przez dowód wykazać się maiących, ieżeli takowe zachodzą, daléy postąpić; oraz względem tegoż samego przedmiotu, który do zapytania był powodem, przygotować dowody, ile tego okoliczności dozwolą.

§. 12.

Gdy Sędzia niższy przy czynić się maią- Gdy idzie tylko o przystóso-
cym według przepisu §. 6. rozbiorze znay-

wanie prawa do czynu; (*applicatio legis ad factum*).

dzie, że, aby oznaczyć: czyli sporna okoliczność ma bydź przez dowód dochodzoną, lub nie, tylko idzie o przystósowanie iasnego z siebie prawa do opowiedzianych czynów; więc iest iego obowiązkiem, po ścisłém rozważaniu sprawy i według zawartych w Tyt. X. §. 45. do 51. przepisów, to, co, wypada, postanowić.

§. 13.

Gdy zdaie się zbywać na przepisie prawa.

Również postępować należy w trzecim przypadku §. 6. oznaczonym, to iest: gdy Sędzia niższy mniema dostrzegać: iż spór względem znakomitości lub nieważności czynu, ztąd wynika, że zbywa na przepisie prawa przystósować się doń mogącym. W tym razie Sędzia niższy podobnież, iak się przepisało sądom wyższym, spór zachodzący z ogólnych zasad i analogii praw, według przekonania swego i światła rozwiąże.

§. 14.

O rekursie Stron do sądu wyższego, względem ustanowienia *status controversiae*.

Mniemaiąc także Strony, że wyprowadzający instrukcyą sąd niższy, odrzucił i pominął nieprzyzwoicie ważnieysze czyny; albo przez dochodzenie nic nieznaczących okoliczności i przyimowanie tym końcem dowodów, sprawę bez potrzeby przewłóczy, i koszta pomnaża, będzie im wolno czynić przeciw niemu rekurs do sądu wyższego. W tym razie iednak znaiący prawo assystent lub pełnomocnik Strony, gdy się z nią na iedno zgadza, lub ta iego remonstracyami nie daie się zaspokoić, musi podać przełożenie do sądu wyższego; w nim położenie sprawy, ile się tycze punktu spornego, iasno i rzetelnie opisze; pobudki, dla których według iego, al-

bo Strony zdania, okoliczność iest ważną, lub mniéy ważną, dokładniéy wyłuszczy, a do tego przedstawienia przyłączy swe akta manualne.

§. 15.

Sąd wyższy, w miarę, ile znaydzie lub nie, dostateczne w takowych aktach manualnych wiadomości, ku należytemu rozpoznaniu sprawy; natychmiast, lub za poprzedzającém złożeniem sobie akt sądowych, da sądowi niższemu informacyą, albo rezolucyą Stronie: i natém się iedynie przestanie, co do ninieyszéy instancyi, stósownie do §. 9.

§. 16.

Jeżeli się zaś okaże przy roztrząśnieniu wziętego przez Stronę rekursu: że w sprawie idzie o wykład ciemnego prawa, Sędzia wyższy i w tym przypadku przepisy §. 8. — 9. — 10. zachowa.

§. 17.

Przez takowy rekurs Strony do sądu wyższego, instrukcya sprawy wstrzymywaną bydź nie może; lecz sąd niższy musi w niéy póty postępować, póki mu, albo innego sąd wyższy nie da zalecenia, bądź przynaymniéy rozkazem iego dalsze w téy mierze postępowanie wyraźnie zakazaném nie będzie.

§. 18.

Wynikaiące z rekursu koszta, Strona używać go chcąca zastąpić tymczasowie powinna, a w przypadku, gdyby się znalazł bezzasadnym, sama go poniesie, chociażby w głównéy sprawie pomyślny zyskała wyrok.

Musi także Strona wynagrodzić Przeciwnikowi swemu wszelką z przewłoki szkodę i opóźnienie, a nadto przez sąd wyższy ukaraną zostanie, iak tylko się znaydzie, że rekurs był przez nię bez pozorney przyczyny, i tylko dla szykany i przewłoki w sprawie użyty.

§. 19.

Co maią zachować sądy niższe, względem zawyrokowania i czynienia zapytań do komissyi prawodawczéy.

Jak tylko instrukcya sprawy *in facto* w sądzie niższym iest zakończona, względem nakłonienia Stron do ugody, wywodów *in jure*, podania akt, ułożenia i publikacyi wyroków, służą też same prawidła, iakie przepisane są względem tych przedmiotów w Tyt. XI. XII. XIII. z tą tylko różnicą: że, gdy rozstrzygnienie główney sprawy zdaie się zależeć od wykładu ciemnego prawa, Sędzia niższy zapytanie nie prosto do kommissyi prawodawczéy, lecz do swego sądu wyższego ma czynić; który w miarę, iak znaydzie przy dokładnieyszéy nad takowym rapportem rozwadze, że prawo rzeczywiście takowego wykładu przez kommissyą prawodawczą potrzebuie, albo nie, obiaśni sąd niższy, lub zapytanie przedstawi kommissyi prawodawczéy.

§. 20.

Gdy sąd niższy mniema dostrzegać, że do rozsądzenia główney sprawy zbywa na prawie do ninieyszego przypadku, przystosować się mogącém; winien wprawdzie ten przypadek rozwiązać według przekonania i światła swego z ogólnych zasad i analogii praw; przepisanego iednak na wstępie prawa kraiowego w §. 54. Naczelnikowi sprawiedliwości o tém doniesienia z iego strony nie po-

trzeba, lecz musi ie zostawić sądowi wyższemu, przed który takowa sprawa prócz tego doydzie drogą appellacyi.

§. 21.

O appellacyach.

Gdy iedna lub obiedwie Strony nie chcą przestać na wyroku sądu niższego w głównéy sprawie, appellacya do przyzwoitego sądu wyższego iest dla nich wolna.

§. 22.

I w tych przypadkach, gdzie takowy środek prawa iest dozwolony, lub nie; gdzie nie zważaiąc na appellacyą, wyrok do exekucyi wusi bydź przywiedzionym, przepisy Tyt. XVI. Rozdziału I. iedynie moc swoię zachowuią, wyiąwszy odmianę, w Tyt. następuiącym obiętą, względem summy, od iakiéy można appellować w sprawach bagatelnych i postępowania w téy mierze w sądach niższych.

§. 23.

O zgłoszeniu się z nią.

W zgłoszeniu się z appellacyą i złożeniu wywodu appellacyinego, podobnież postępować należy, iak przepisano w Tyt. XIV. Roz. II. §. 16 — 37.; a tenże wywód assystent Strony appelluiącéy podawać ma zawsze do sądu niższego.

§. 24.

O dalszéy instrukcyi Jak dalece ta

Co się zaś tycze dalszéy instrukcyi *Appellatoryi*, uczynić należy różnicę:

czyli w téy okoliczności maią bydź nowe czyny wyłuszczone, lub nowe przyięte dowody?

albo

czyli takowéy nowéy *in facto* instrukcyi nie będzie potrzeba?

§. 25.

pozostaie w sądzie niższym, albo

W ostatnim przypadku instrukcya Appellatoryi odbywa się w sądzie niższym, a zakończone akta tylko do zawyrokowania w sądzie wyższym maią bydź przesłane, który ie z wydanym przez siebie wyrokiem do sądu niższego znowu odeśle, poczém w sposób zwyczayny przystąpi się do publikacyi wyroku.

§. 26.

odbywa się w sądzie wyższym.

Gdy zaś w drugiéy instancyi ma nastąpić nowa instrukcya *in facto*, należy ią zawsze prowadzić w sądzie wyższym; ieżeli sam Appelluiący nie żądał wyraźnie, aby nową instrukcyą sąd niższy ułatwiał; w tym albowiem razie postąpi się daléy według przepisu §. 25.

Dodatek §. 181. Wywód appellacyiny także i w tym przypadku do sądu niższego podanym bydź powinien.

§. 27.

Pospolicie zaś i gdy Appelluiący nie używa dozwolonego sobie wyboru, Sędzia niższy, iak tylko nadeydzie wywod appellacyiny, wysłucha Appelluiącego: czyli żąda przydania sobie assystenta od sądu wyższego, lub czyli i którego chce sobie wybrać z pomiędzy ustanowionych przy sądzie wyższym do praktyki processowéy Kommissarzy sprawiedliwości.

§. 28.

Jeżeli Appelluiący nie chce, albo nie może tego przedsięwziąść wyboru, uważać się będzie, że na przydanie sobie assystenta, ze strony sądu wyższego oczekuie, chociażby się o to wyraźnie nie dopraszał. — Skoro sąd wyższy w témże samém znayduie się mieyscu, gdzie sąd niższy odbywa swe urzędowanie, wolno Appelluiącemu, (chociażby żądał instrukcyi Appellatorii w sądzie wyższym), użyć assystencyi tegoż samego Kommissarza sprawiedliwości, którego sobie wybrał do pierwszéy instancyi.

§. 29.

Postępowanie w sądzie wyższym, gdy Sędzia niższy odprawił instrukcyą Appellatoryi.

Gdy według oznaczenia §. 25 — 26. instrukcya Appellatoryi odbywała się w sądzie niższym, i przezeń akta zamknięte sądowi wyższemu do zawyrokowania przesłane zostały; a ten przy przedstawieniu sprawy, instrukcyą sądu niższego, (czyli to względem pierwszéy, bądź drugiéy instancyi), znaydzie niedokładną i niezupełną, tak, że wprzód, niżeli można wyrok wydawać ostateczny, musi bydź w niéy ieszcze coś dokończone i uzupełnione, albo popełnionemu przez sąd niższy błędowi i uchybieniu zaradzono; więc postanowić należy, co potrzeba w téy mierze, przez rezolucyą według przepisu Tytułu XIV. §. 63., a naówczas od wymiarkowania sądu appellacyinego według zachodzących okoliczności zależeć będzie: czyli działanie w téy mierze zechce niższemu odesłać sądowi, albo ie sam przedsięwziąść; w tym ostatnim albowiem razie cała dalsza instrukcya sprawy aż do zupełnego prawo-

dzielnego iéy ukończenia musi zostać w sądzie wyższym.

Toż samo się rozumie i o przypadku, gdy dopiero Sędzia rewizyiny znaydzie rzeczą potrzebną, takową dalszą nakazać instrukcyą; w tym razie tenże Sędzia w wydaney rezolucyi oznaczy oraz: czyli takowa przed wyższym lub pierwszym sądem niższym prowadzoną bydź ma.

§. 30.

Tudzież względem rewizyi.

Gdy sąd wyższy w przypadkach §. 25. 26. wydał tylko wyrok na nadesłane od sądu niższego zamknięte akta, a zatém wyrok w sądzie niższym został publikowany; tedy ieżeli przeciw niemu założona iest rewizya, instrukcya tegoż środka prawnego musi zawsze następować w sądzie niższym. Wszelakoż tenże sąd zamkniętych *in revisorio* aktów nie odsyła wprost sądowi rewizyinemu, gdy ten iest różną od przełożonego mu sądu głównego magistraturą; lecz sąd niższy podać się maiące *in revisorio* do zawyrokowania akta oddaie przełożonemu nad sobą bezpośrednio głównemu sądowi kraiowemu, który ie daléy przesyła do Trybunału rewizyinego.

Dodatek §. 182. Wyrok rewizyiny, skoro do sądu głównego kraiowego nadeydzie, powinien bydź odesłany sądowi niższemu zapieczętowany z zaleceniem, aby po nastąpioném ogłoszeniu onegoż odpis do akt sądu głównego był podany.

§. 31.

Gdy w sprawie, w któréy sąd niższy wyrzekł w pierwszéy instancyi, przedmiot wynosi sto talarów, lub więcéy; rewizya ma zawsze

zawsze mieysce i w ten czas, gdy obadwa pierwsze wyroki zapadły między sobą zgodne. W obrachowaniu summy, od któréy appellować, lub rewizyą założyć można, zachowuią się przepisy Tytułu XIV. §. 3 licz. 1.

Dodatek §. 183. Względem summy, o którą Rewizyą założyć wolno, zastósuie się przepis Cz. I. Tyt XV. §. 2 (Dodatek §. 129.)

§. 32.

Postępowanie w sądzie wyższym, gdy on sam ma czyn ć instrukcyą Appellatorii.

Gdy stósownie do § 26. 27. instrukcya Appellatoryi musi bydź prowadzoną w Sądzie wyższym, dlatego, iż w nim nowe czyny albo dowody zachodzą; Decernent Sądu wyższego, na rapport Sądu niższego wyznaczony, nadeszłe w Sądzie wyższym zgłoszenie się z Appellacyą roztrząśnie i czyli tenże środek prawny może bydź dopuszczoným? rozpozna; tudzież gdyby w téy okoliczności nic nie było do nadmienienia, bliżéy wyrozumie: czyli zawarte w nim o nowych czynach podania są dosyć dokładne i zupełne, lub czyliby nie wypadało wprzód ieszcze dokładniéy wysłuchać w téy okoliczności Appelluiącego.

§. 33.

Przytém, ieżeli się nie okaże według przepisu §. 28. że Appelluiący wybrał sobie sam assystencyą prawną, z przypuszczonych do praktyki processowéy w Sądzie wyższym Kommissarzy Sprawiedliwości, musi mu bydź z urzędu przydany assystent.

§. 34.

Skoro Sędzia Appellacyiny według §. 32. znaydzie, że wprzód potrzeba słuchać Ap-

pelluiącego względem nowych czynów, albo dowodów; więc na to sam iak naybliższy wyznaczy termin, przypozwawszy nań na piśmie Appelluiącego, (oznaymuiąc mu oraz o przydanym mu assystencie;) daléy oświadczy mu: co w iego podaniach iest ieszcze do nadmienienia, uzupełnienia albo dokładnieyszego oznaczenia, i dołączy przestrogę, że, ieżeliby temu rozkazowi zadosyć nie uczynił, za to uważać się będzie, iż się przytoczonych nowych czynów albo dowodów zrzeka i że stósownie do tego, względem zakończenia instrukcyi dalsze wydaném zostanie rozrządzenie.

§. 35.

Jeżeli zaś nie potrzeba dalszego poprzedniczo słuchania Strony Appelluiącéy, zaraz na rapport Sądu niższego wyznacza się termin do instrukcyi *Appellatorii*, zapozywaiąc nań obiedwie Strony na piśmie. Toż samo się dzieie w przypadku §. 34. gdy nastąpiło dokładnieysze wysłuchanie Appelluiącego; wszelakoż w tym razie zapozwu na piśmie nie potrzeba, tylko względnie Zaappellowanego.

§. 36.

Rzecz z siebie widoczna, że w czasie środkuiącym między wyznaczonemi w obu przypadkach (§. 32. 34.) terminami, assystent lub pełnomocnik Appelluiącego, korrespondować ma ze Stroną, staraiąc się o potrzebną informacyą, osobliwie na przypadek, gdyby przewidywał, że Strona pilnować nie będzie osobiście instrukcyi.

§. 37.

Wolno także Sądowi wyższemu w przypadkach, gdzie instrukcya w pierwszéy Instancyi może bydź zleconą zamieyscowemu Kommissarzowi, nakazać toż samo względem instrukcyi Appellatorii, od wyroku Sądu niższego. Wszelakoż, ieżeli okoliczności nie wymagaią wyiątku od tego prawidła, zlecenie na to nie Sądowi niższemu, który wyrzekł w pierwszéy Instancyi, ale innemu Kommissarzowi dane bydź powinno.

§. 38.

Gdy Appelluiący zrzekł się nowych czynów albo dowodów, lub ie w przypadkach §. 34. utracił, dalsza wszelakoż in appellatorio czynność, przez usprawiedliwienie uciążliwości z akt pierwszéy Instancyi i odpowiedzi na nię, przy Sądzie wyższym zostaie.

§. 39.

Jeżeli zaś przyidzie rzeczywiście do nowéy Instrukcyi in appellatorio, postąpi się w téy mierze iak w pierwszéy Instancyi, według przepisów Tytułu Dziesiątego, maiąc oraz wzgląd na przepisy Tytułu Czternastego §. 57. i następ.

§. 40.

Chociażby Appelluiący nie nowe czyny, lecz nowe tylko podał dowody względem wniesionych iuż w pierwszéy Instancyi czynow; Deputowany sądu wyższego musi iednak osobno roztrząsnąć ułożony przez sąd niższy *statum causae et controversiae*, a za przybraniem Stron i ich assystentów prawnych,

ściśléy rozpoznać, czyli stan sporu iest zupełnie i stósownie do akt ułożony, lub coby w téy mierze względnie zupełności, albo stósowności do właściwego sprawy położenia, tudzież okoliczności połączonych z podobnym do prawdy wpływem na przyszłe sprawy rozwiązanie, sprostować wypadało. Jeżeli się znaydą podobne uwagi, *status causae et controversiae* wprzód nadewszystko sprostowanym bydź powinien, nim się przystąpi do przyięcia nowych dowodów.

§. 41.

Gdy Appelluiący podał w części nowe czyny albo dowody, po części zaś uciążliwość swą na tém zasadził, że przywiedziona przez niego okoliczność w pierwszéy Instancyi, iako mniéy znacząca odrzuconą, a zatem dokładniéy dochodzoną nie była; tak Decernent w sądzie wyższym, przy należącém do niego według §. 32. rozpoznawaniu, iako i nowy Instruent przy wyprowadzaniu nowéy instrukcyi, baczność swą na takową okoliczność szczególniéy zwracać powinni, aby, skoro iéy ważność miała się okazać iasną, albo przynaymniéy z przeważaiącém do prawdy podobieństwem, dochodzenie iéy natychmiast nakazane było, a przez to oszczędziło się przewłoki, która iest nieuchronną, gdy podobne okoliczności dopiero przez oddzielną Sądu Appellacyinego rezolucyą, po przedstawieniu aktów do zawyrokowania, muszą bydź odsyłane do instrukcyi. (Tyt. XIV. §. 42. 43)

§. 42.

Niemniéy względem rewizyi. Rozumi się samo przez się, iż, gdy Appellatoryum toczyło się w sądzie wyższym,

nie tylko publikacya wyroku, ale i instrukcya Rewizorii musi w nim nastąpić; akta zatém nie prędzéy, aż póki exystować nie będzie wyrok prawodzielny, sądowi niższemu odesłane bydź maią.

§. 43.

O rezolucyach kontumacyalnych w sądach niższych.

Instrukcya i zawyrokowanie na założony środek prawny przeciw wyrokowi zaocznemu mieysce maiący, pozostaie zawsze Sądowi niższemu, który wyrok zaoczny wydał.

§. 44.

O kosztach.

Względem zachodzących w processie Sądu niższego kosztów, ich likwidacyi i ustanowienia, przepisy Tyt. XXIII. maią moc i ważność; a sądy wyższe odsyłaią się ieszcze raz wyraźnie do zawartych tamże §. 5. przepisów.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O postępowaniu w sądach niższych drugiéy klassy.

§. 45.

Ogólne skazówki.

W sądach niższych drugiéy klassy, maią wprawdzie ważność i przystósowanie przepisane dotąd w ogólności prawidła processu, i zawarte w pierwszym rozdziale dokładnieysze względem nich oznaczenia. Powinny zatém sądy niższe i téy klassy zachowywać należycie przepisy Ordynacyi Processowéy, względem przyięcia skargi, zapozwania zaskarzonego, wysłuchania go z odpowiedzią,

stawienia obok siebie Stron, ułożenia *status causae et controversiae* i przyięcia dowodów względem pozostałych w sporze znakomitszych czynów; a z resztą znaczenie sądu w którym toczy się proces, nie stanowi żadnéy różnicy w przepisanych prawem obowiązkach i prawach Stron, aby na Instrukcyi osobiście stawały, i używały wiadomych Prawa Assystentów z klassy Kommissarzy Sprawiedliwości; albo w przypadkach, gdy z powodów Prawem dozwolonych są wolne od osobistego stawania, wyręczały się Pełnomocnikami.

§. 46.

Osobliwie względem skrócenia terminów, osobistego stawania stron etc.

Stémwszystkiém, ponieważ obwód Jurysdykcyi i zakres czynności sądów niższych, są zazwyczay więcéy nierównie ograniczone, niżli w sądach wyższych, albo w naywiększéy części sądów niższych *pierwszéy klassy*, potrzeba, aby też sądy, będące pod swą Jurysdykcyą Strony, nie tylko tém mocniéy do osobistego na Instrukcyi stawania skłaniały, ale nadto w naznaczaniu terminów bacznie zachowywały przepis Tyt. III. §. 2.; z resztą zaś termina, w miarę, ile Strony są bliższe, a własne ich interessa mniéy obszerne, krócéy naznaczały, niżli to bydź może w sądach wyższych i w niektórych sądach niższych pierwszéy klassy, bez zrządzenia iednak Stronom zbytecznego pośpiechu.

§. 47.

Osobliwie zaś zgłaszaiący się Skarzyciele natychmiast i bez naznaczania oddzielnego, a od wniesienia skargi różnego terminu, względem niéy słuchani bydź maią. Jeżeli

zaś to w iakim przypadku nastąpić nie może, winien przynaymniéy Sędzia krótki sporządzić protokuł względem nastąpionego zgłoszenia się; a zamówiwszy na pewny czas bliski znowu Powoda, gdy ten się zgłasza, przystąpi do rzeczywistego przyięcia skargi bez dalszéy zwłoki. Sędziowie, którzy pod pozorem ustnéy uwagi Powodowi uczynionéy, a do akt nie zapisanéy, albo sprobować się maiącego zasądownie pogodzenia Stron, odwłoczą przyięcie skargi i wydanie zgodnéy z Prawem na nię rezolucyi, za swą opieszałość, gdy ta drogą zażalenia albo przy Rewizyi sądowéy doydzie wiadomości sądu wyższego, prócz wynagrodzenia szkody, na karę porządkową 2. do 10. Talarów będą skazani.

§. 48.

Jak postąpić, gdy Strona iest nie obecna lub oddalona.

Gdy do sądu niższego téy klassy, zgłosiła się ze skargą na piśmie osoba nieobecna i oddalona, po któréy nie można żądać osobistego stawania, Sędzia takowemu Powodowi zaleci, aby opatrzył kogo z będących w mieyscu albo w bliskości Adwokatów pełnomocnictwem i informacyą do sprawy; a do zalecenia na piśmie załączy w przypadku potrzeby reiestr Kommissarzy Sprawiedliwości z których Powod może sobie wybrać pełnomocnika. Jeżeli zaś w mieyscu lub okolicy zbywa na Kommissarzach Sprawiedliwości, do którychby Powód mógł bydź odesłany, Sędzia zarekwiruie innego w mieyscu albo w bliskości mieszkaiącego urzędnika sądowego, lub przydanie onego u sądu wyższego sobie wyprosi, który w téy sprawie, wziąwszy na się funkcyą Assystenta nieobecnego Powoda,

dopilnuie w imieniu iego Instrukcyi, według powziętéy informacyi.

§. 49.

W sądach niższych muszą bydź także przybierani do Instrukcyi protokuliści, albo

Ponieważ w sądach niższych drugiéy klassy, naywiększa liczba spraw może i powinna bydź ułatwianą z samemi Stronami, bez przybrania znaiących Prawo Assystentów; w podobnych zaś przypadkach interes Stron w wyższym ieszcze, niż zazwyczay, stopniu od prawności i dokładnego postępowania sądu zależy, z tém większą więc przezornością starać się potrzeba o ubezpieczenie Stron, przeciw nierzetelnemu lub samowolnemu postępowaniu Sędziego.

§. 50.

Winien zatém Sędzia przy Instrukcyach processów od początku aż do końca przybierać dodanego sobie Aktuaryusza, Sekretarza, lub zobowiązanego przysięgą protokulistę i przez niego spisać kazać protokuł.

Dodatek §. 184 Patrz Cz. I. Tyt. X. §. 19. (Dodatek § 66)

§. 51.

Assessorowie sądowi.

Gdzie takowy Aktuaryusz albo protokulista nie iest ustanowiony, Sędzia musi wprawdzie sam ułatwiać Instrukcyą i zapisać protokół, powinien iednak zawsze do téy czynności przybierać dwóch ławników albo Assessorów sądowych.

§. 52.

O ich ustanowieniu.

Przy Magistratach, Radzcy Policyini mogą zastępować mieysce Assessorów sądowych. W sądach zaś patrymonialnych i innych ma-

łych sądach, musi bydź staraniem dziedzica i Jurysdatora, aby Sędziemu raz na zawsze było przydanych dwóch ławników.

§. 53.

Na ławników sądowych wybierać należy pospolicie osiadłych we wsi albo w zakresie Jurysdykcyi włościan; bydź powinni niemi znaiomi z rozsądku i nieposzlakowaney sławy ludzie, pisać i czytać umieiący. Na takowe osoby sądowe, mogą bydź także wybierani officyaliści ekonomiczni i nauczyciele szkółek, w niedostatku innych zdatnych do tego subiektów.

§. 54.

Gdyby nadspodziewanie zakres Juryzdykcyi patrymonialney był tak ograniczony, iżby niepodobna było wybrać i ustanowić z niego dwóch zdatnych mężów sądowych, więc potrzeba, aby ieden przynaymniey ławnik był raz na zawsze przydany Justycyaryuszowi, a ten naówczas zamiast drugiego ławnika może przybierać ieszcze świadka, po którym nic się więcey nie żąda, iak aby w nim żadna nie znaydowała się wada, przez którą kto do złożenia świadectwa, albo w ogólności lub względnie zachodzącey sprawy iest niezdolnym. Przybranie takowego świadka ma mieysce i w tenczas, gdy ieden ze zwyczaynych ławników dla przeszkody znaydować się nie może przy czynności sądowey.

§. 55.

Ustanowieni według §. 51 — 54. ławnicy sądowi, muszą wykonać przysięgę następuiącą:

że na tok czynności sądowych, do których są używani, i na to, aby te były zapisywane tak, iak się rzeczywiście wydarzyły, ścisłą mieć będą baczność, a protokuł nie inaczéy swym podpisem stwierdzą, iak tylko znalazłszy osnowę iego z prawdziwą czynnością zgodną.

W myśl takowéy przysięgi są obowiązani przestrzegać ze wszelką bacznością, aby cokolwiek Strony lub świadkowie podaią lub zeznaią, bez obcych przydatków i opuszczania, wiernie i zupełnie zapisaném było w protokule.

§. 56.

Przybrany według §. 54. zamiast drugiego ławnika sądowego świadek, nie wykonywa pospolicie przysięgi, lecz zaleca mu się tylko, aby był bacznym na wszystko, cokolwiek odbywać się będzie w sądzie. Gdyby iednak skarzono przeciw sameyże czynności, stwierdzenie przysięgą tegoż świadka:

że czynność odbyła się w iego przytomności, że sporządzony względem niéy protokuł był przeczytany Stronom, i że przez nie, nie zarzucaiąc nic względem iego rzetelności, przyiętym został,

ma bydź dostateczném do osłabienia powziętego z niedostatku drugiego ławnika sądowego zarzutu przeciw prawności aktu.

§. 57.

W iakich przypadkach nie potrzeba protokulistów i Assessorów sądowych.

Przybranie przysięgłego protokulisty, lub innych na iego mieysce osób, nie iest koniecznie potrzebne, gdy Strony proces wiodące oświadczą wyraźnie, że tego nie żądaią. W takowym iednak razie

1) Sędzia oznaymi Stronom o regule Prawa, która mieć chce, aby do ninieyszéy czynności był przybrany protokulista; Strony powinny iednomyślnie i wyraźnie zrzec się takowéy ku ich bezpieczeństwu zmierzaiącéy troskliwości prawa, a że to nastąpiło, wyrazi się na wstępie protokułu.

2) Strony wszystkie muszą umieć doskonale czytać i pisać, a zatém nietylko bydź w stanie podpisać swe nazwiska.

3) Nietylko protokół podpisać, ale oraz przy podpisie własną ręką zapewnić powinni, że go same czytały, i że osnowa iego iest stósowną do prawdziwego toku i właściwéy czynności. Gdyby iednak

4) miało się wydarzyć, że Strony na których żądanie czynność sądowa przedsięwzięta była bez przybrania osobnego protokulisty, maiąc podpisywać i zaświadczać protokuł, czynią zastanowienie; musi natychmiast Sędzia przywołać drugą osobę sądową, albo przysięgłego protokulistę, bądź dwóch świadków, poczém w ich obecności, protokuł Stronom przeczyta, cokolwiekby zaś która z nich względem osnowy iego miała do nadmienienia, na końcu protokułu okolicznie zapisze, a protokuł sposobem wyżéy oznaczonym da do podpisu Stronom, lub chociaż-

by iedna z nich wzbraniała się podpisywać, da go podpisać przybranym do aktu osobom. W tenczas reszta osnowy protokułu, prócz zaprzeczonych na końcu onego od Stron okoliczności, zatrzymuie zupełnie swą moc i wiarogodność; a dalsze sprzecznych okoliczności wyłuszczenie, ieżeli oto isdź będzie, należy do dalszego ciągu Instrukcyi.

§. 58.

Nie potrzeba daléy przybierać osobnych protokulistów lub ławników sądowych, gdy Assystenci lub Kommissarze Sprawiedliwości są przybierani do czynności iako pełnomocnicy lub doradzcy Stron, a protokuł przez nich łącznie podpisany został. Jeżeli zaś z iednéy tylko Strony iest obecny Assystent albo Adwokat, więc drugą Stronę osobiście stawaiącą, albo innego iéy Pełnomocnika wyraźnie zapytać należy: czyli chce sprowadzić sobie do czynności Assystenta, chociażby nie był Kommissarzem Sprawiedliwości, albo czyli przydania go sobie od sądu doprasza się. W obudwóch razach przybrać należy podobnegoż Assystenta i dadź mu protokuł do podpisu. Skoro zaś Strona albo iéy pełnomocnik oświadczy, że nie żąda takowego przybrania, więc względem tak oświadczaiącéy się Strony służą przepisy §. 57.

§. 59.

W ogólności przybrania Aktuaryusza, protokulisty albo ławników nie koniecznie potrzeba: *a)* gdy przedmiot sprawy mniéy iak pięćdziesiąt talarów wynosi, albo *b)* tycze się iednéy ze spraw o obelgi, które w myśl Tytułu 26. w równi ze sprawami bagatelnemi brać

się powinny; *c)* gdy się przyimuie do protokułu iednostronne tylko doniesienie lub oświadczenie Strony, przez które ta nie bierze na siebie żadnego obowiązku, ani się zrzeka żadnego prawa n. p prośbę o odłożenie terminu, bądź samo tylko zgłoszenie się do skargi albo appellacyi; *d)* gdy Stronie oznaymuie lub oświadcza się cożkolwiek tylko do protokułu, n. p. gdy się iéy ma wręczyć zapozew lub inne rozrządzenie Sądu, gdy iéy ma bydź publikowany wyrok albo rezolucya; nakoniec *e)* gdy Strona swemu Assystensowi lub doradzcy udziela tylko informacyą do przyszłéy Instrukcyi sprawy.

W tych wszystkich przypadkach, sam tylko podpis protokuł sporządzaiącéy osoby sądowéy, iest dostatecznym; a chociaż ta pod karą dowolną iest obowiązana, dać takowy protokuł Stronie do podpisu; albo gdyby pisać nie mogła, do położenia krzyżyków zamiast nazwiska; z uchybienia iednak téy formalności nie wynika żadna istotna niedostateczność w prawności postępowania; lecz tego iest skutkiem tylko, że, gdyby Strona skarzyła przeciw osnowie protokułu, prędzéy i łatwiéy, (niż gdy ta formalność iest zachowaną,) słuchać należy iéy zażalenia w téy mierze, i że czynność nie tak się odbyła, iak została zapisaną.

§. 60.

Prawne skutki uchybionego przybrania protokulistów albo Assessorów.

Prócz takowych zaś przypadków wyiętych (§. 57. 58. 59.) idzie za uchybioném według przepisu przybraniem protokulisty, albo zastępuiących go osób, nieważność postępowania bądź czynności, w któréy się toż uchybienie wydarzyło; tak, że skoro Strona

zaskarza czynności w takowym niedokładnym protokule iako nierzetelne i niestósownie do prawdziwego sprawy położenia zapisane; na podobny protokuł żadnego mieć nie można względu; lecz całą czynność, albo (gdyby w niéy szło o istotne części processu) całą Instrukcyą na nowo zacząć należy.

§. 61.

Gdy iednak Strona appelluie od wyroku na takowe niedokładnie sporządzone protokuły i akta, zapadłego, a przy toku sprawy w drugiéy Instancyi, wydarzonéy niedokładności nie zaskarza, owszém osnowę sporządzonych przez iednego tylko Sędziego w przeszłéy Instancyi protokułow wyraznie albo milczeniem przyznaie za rzetelną, Sędzia Appellacyiny nie ma prawa ani obowiązku odrzucać z urzędu przeszłéy Instrukcyi iako niedokładnéy albo nieważnéy; nie może i Strona (skoro wyrok zapadł w drugiéy Instancyi) zaskarzyć iuż więcéy rzetelność spisanych w pierwszéy Instancyi protokułów z powodu uchybienia co do formalności popełnionego.

§. 62. a.

Jeżeli się od wyroku nie odwołano, tedy Strony wynikaiącą z niedokładności formy nieważność zaskarzyć chcące, muszą się zgłosić w sześciu tygodniach po ogłoszonym wyroku do przełożonéy nad Sędzią wyrokuiącym władzy; inaczéy albowiem gaśnie ich prawo domagania się, aby przeszła Instrukcya i zasadzony na niéy wyrok był uznany za nieważny.

§. 62. *b.*

Od przypadku,

gdy się zaskarza protokuł i rzetelność iego osnowy, z powodu niedokładności w formie,

rozróżniać należy ten:

gdy się odwołuie przyznanie, w przyzwoitym co do formy protokule zawarte.

W tym ostatnim razie albowiem przepisy Tyt. X. §. 27. służą za prawidło i co do Sądów niższych.

§. 63.

Jak postępować w przyimowaniu protokułów.

W przyimowaniu samychże protokułów, Sędzia z ścisłą troskliwością i bacznością postępować powinien, iżby czynność sądowa, iak zaszła rzeczywiście, wiernie i rzetelnie była zapisaną. Dla tém większego zapewnienia się, powinien ią dyktować głośno użytemu do pióra protokuliście, w obecności Stron i ich Assystentów. Jeżeli Strony nie maią wiadomych Prawa Assystentów przy takowéy czynności sądowéy obecnych, Sędzia przeczyta im albo wysłuchanym świadkom sporządzony protokuł słowo w słowo powoli i wyraźnie; zapyta się ich: czyli osnowa iego iest zapisana stósownie do ich podań i zeznań? a gdy ią znaydą rzetelną, nastąpione przeczytanie i przyięcie, bądź cokolwiekby było ieszcze w téy mierze nadmienioném, na końcu protokułu wyrazi, dawszy go podpisać własnoręcznie Stronom albo świadkom. Jeżeli Strona lub świadek nie umie pisać, dołączy przynaymniéy zwyczayny znak swéy

ręki albo krzyżyk zamiast podpisu na protokule; Sędzia zaś wyraźną uczyni wzmiankę, że Strona lub świadek znaki takowe zamiast podpisu przyłączyli.

§. 64.

Jeżeli ten przepis względem odczytania, przyięcia i podpisania protokułu, nie był należycie zachowany, nie wynika z tąd wprawdzie żadna zupełna sameyże czynności sądowéy nieważność, lecz i protokuł nie stanowi także zupełnego przeciw Stronie dowodu; skoro więc utrzymuie, że ona, lub świadek nie oświadczył się albo nie zeznał tak iak iest zapisano; że omyłka zaszła w zapisaniu podań lub zeznań; że Sędzia iéy albo świadka nie zrozumiał, i t. d. osnowa protokułu skutkuie sam tylko domysł przeciw Stronie, który przeciwnemi domysłami albo dowodami może bydź uchylony. Gdy protokuł zawiera w sobie inkwizycyą ze świadków, należy go powtórnie przedstawić świadkowi, ieżeli go ieszcze dostawić można; a po iego przeczytaniu sporządzony względem przyięcia onegoż, lub uwag w téy mierze poczynionych nowy protokuł, musi bydź przez świadka razem podpisany.

§. 65.

W szczególności, sporządzaiąc protokuł instrukcyiny, pośpiechu ze Stronami czynić nie należy, lecz zostawić im czas do namyślenia się; a ich podania i przyznania względem zachodzących w processie czynów, zwłaszcza, gdy im są szkodliwe, nie w ogólnych i niepewnych wyrazach, lecz ile możności, własnemi ich słowy zapisywać potrzeba.

Gdy

Gdy zaś nieopatrzona prawną assystencyą Strona, do niższych klas ludu włościan lub mieszczan należąca, nie tylko zezwala na czyny, ale obowiązki przyznaie, lub zrzeka się praw iakowych, więc o prawnych tego wszystkiego skutkach oświecić ią, a że to nastąpiło zapisać należy wyraźnie w protokule. Jeżeli to obiaśnienie nie było uczynioném, tedy przyznanie albo zrzeczenie się nie ma przeciw takowéy Stronie prawnego skutku, lecz za nienastąpione uważać się będzie.

§. 66.

Z resztą, chociaż zachowanie przepisów §. 50 — 65. osobliwiéy iest konieczne w sądach niższych drugiéy klassy, dla ubezpieczenia Stron; a zatém sądy wyższe ścisłego ich zachowania iak naydzielniéy przestrzegać powinny; wszelakoż przystósowanie onych, służy także do czynności protokularnych, w sądach niższych pierwszéy klassy, równie iako i w sądach wyższych.

§. 67.

O appellacyach od wyroków sądów niższych drugiéy klassy.

Gdy w processie, który się toczył w sądzie niższym drugiéy klassy, odwołano się od iego wyroku, a Appelluiący był opatrzony obeznanym w prawie assystentem albo pełnomocnikiem, względem założenia i instrukcyii appellatoryi służą zupełnie też same przepisy, iakie dane są sądom niższym pierwszéy klassy w §. 21 — 42.

§. 68.

Jeżeli zaś sprawa odbyła się z samemi Stronami, bez przybrania znaiących prawo

assystentów albo pełnomocników, sąd przy publikacyi wydanego przez sebie wyroku, oświadczy wyraźnie Stronom, że ten, ktoby niechciał przestać na takowym wyroku, ma otwartą do sądu wyższego appellacyą, że iednak Strona winna się doń zgłosić w dniach dziesięciu, i oświadczyć do protokułu swe uciążliwości albo punkta, w których żąda pomyślnieyszego wyroku, i że, ieżeliby takowe oświadczenie w oznaczonych dniach dziesięciu nie nastąpiło, wyrok stanie się prawodzielnym, a zatém na dalszą Strony przeciwnéy odezwę przywiedziony będzie do exekucyi. Że i iak nastąpiło takowe oznaymienie, zapisywać należy w protokule, względem publikacyi wyroku sporządzonym; a tenże protokuł musi bydź także obięty w przesłanych Stronom kopiach wyroku.

§. 69.

Jeżeli uchybiono cale takowego obiaśnienia Stron, wyrok nie inaczéy dostępuie mocy prawa, iak gdy Strona przegrywaiąca, nie zanosząc zażalenia, dała zayść przeciw sobie exekucyi, albo w przypadkach, gdzie według natury rzeczy nie ma mieysca żadna exekucya, pozwoliła trzém miesiącom upłynąć, nie żaląc się na uciążliwość wyroku.

§. 70.

Gdy zaś takowe obiaśnienie Strony wprawdzie nastąpiło, lecz przepisana o tém wzmianka niezostała w protokule uczynioną, dopuści się wszelakoż appellacyi w dniach dziesięciu, po zapowiedzeniu exekucyi lub wyiściu

oznaczonego §. 69. czasu trzech miesięcy; a zresztą w obudwóch przypadkach (§. 69 70.) Sędzia, który swego obowiązku według §. 68. należycie nie zachował, na karę porządkową dwóch do dziesięciu talarów ma bydź skazany.

§. 71.

Skoro summa lub rzecz, stósownie do §. 22 iest taka, iż można od niéy appellować, Sędzia niższy dopuści środka prawnego appellacyi, z którym się do niego zgłoszono, chociażby mu tenże z innego powodu zdawał się bydź niedozwolony; rozpoznawanie albowiem téy okoliczności służy tylko sądowi wyższemu.

§. 72.

Zgłoszenie się z appellacyą i iéy przyięcie.

Gdy Strona zgłasza się do appellacyi, Sędzia niższy wysłucha iéy okolicznie, które punkta lub postanowienia wyroku sądzi bydź dla siebie uciążliwe, i na czém właściwie uciążliwości swoie zasadza.

§. 73.

Przytém Appelluiący względem ustanowienia lub przydania mu do dalszéy rozprawy w sądzie wyższym assystenta albo pełnomocnika, według przepisu §. 27. 28. słuchany bydź ma.

§. 74.

Przesłanie akt do sądu wyższego.

Poczém sąd niższy prześle akta niezwłocznie do sądu wyższego, i da o tém Stronie przeciwnéy wiadomość, z dołączeniem protokułu appellacyinego.

§. 75.

Dalsze postępowanie w sądzie wyższym.

Znayduiąc Sędzia wyższy, że appellacya może bydź dopuszczoną, wybranemu przez Appelluiącego albo przydanemu od sądu assystentowi prawnemu, naznaczy termin według natury sprawy i odległości wymierzony, aby na nim podał nowe do protokułu czyny lub dowody, dla którychby nową wypadało nakazać instrukcyą, albo dalszy wywód uciążliwości Appelluiącego z akt pierwszéy instancyi wyciągnął.

§. 76.

W tym przeciągu czasu assystent albo pełnomocnik zniesie się z Appelluiącym względem dalszego toku sprawy i zasięgnie od niego potrzebnéy informacyi względem nowych czynów albo dowodów, z iakiemi się chce popisywać.

§. 77.

Sam termin przedłużony bydź nie może; lecz ieśli assystent albo pełnomocnik Appelluiącego aż do terminu nie odebrał dokładnieyszéy odeń informacyi względem maiących się wnieść nowych czynów albo dowodów; więc usprawiedliwienie iego uciążliwości z akt dotychczasowych poda do protokułu albo wniesie na piśmie na samymże terminie.

§. 78.

Jeżeli assystent albo pełnomocnik, złożywszy swe akta manualne, donosi na terminie, że oświadczenie się Strony, (od któréy zależało zrządzić w drugiéy instancyi nową instrukcyą lub nie) tak późno go doszło przed

terminem: iż do sporządzenia wywodu usprawiedliwiaiącego, nie zostało mu dosyć czasu; nie należy mu odmawiać terminu dodatkowego ośmiu dni do trzech tygodni. — Względem skutków prawnych, gdy wywod w ciągu tego ostatniego terminu nie iest podany, służy przepis §. 44. Tytułu XIV.

§ 79.

Skoro assystent albo pełnomocnik Appelluiącego donosi na terminie, że iego Strona domaga się wprawdzie nowéy instrukcyi *in appellatorio*, lecz nie opatrzyła go ieszcze dostateczną i dokładną informacyą; rzetelność tego doniesienia swemi aktami ręcznemi udowodni. Poczém Sędzia oznaczy inny termin, na którym należyte nowych czynów albo dowodów podanie musi koniecznie nastąpić, a względem niedozwolonego tegoż terminu odroczenia, służą dane w XIVstym Tytule §. 54. przepisy.

§. 80.

Gdy w drugiéy instancyi nowa nie zachodzi instrukcya, wywód Appelluiącego przesyła się Stronie przeciwnéy, ieżeli iuż w iéy imieniu nie zgłosił się do akt pełnomocnik; poczém naznacza się termin, do którego naypóźniéy albo na którym winien podać swóy odwod. Ten termin na prośbę iego naywięcéy raz tylko przedłużony bydź może. Lecz skoro odwod nie nadeydzie na pierwszym, ani na przedłużonym terminie, uważać się będzie, że Zaappellowany powołuie się na akta pierwszéy instancyi, a postępowanie appellacyine uzna się za ukończone.

§. 81.

Jeżeli iednak przyidzie do nowéy instrukcyi, służą w niéy powyższe przepisy §. 35. —41.

§. 82.

O rewizyach. Ponieważ tym sposobem czynność appellatoryi przeciw wyrokowi sądu niższego drugiéy klassy, odbywa się pospolicie (§. 67.) w sądzie wyższym, więc rozumie się samo przez się, że i instrukcya *Revisorii* przeciw wyrokowi appellacyinemu tamże odbywać się powinna.

TYTUŁ DWUDZIESTY SZOSTY.

O postępowaniu w sprawach bagatelnych.

§. 1.

Co są sprawy bagatelne. Pod nazwiskiem spraw bagatelnych, rozumieią się te, w których ilość spornéy summy albo szacunek rzeczy, wynosi tylko 50. talarow bądź mniéy. Obrachowanie téy kwoty czyni się stósownie do zasad przepisanych w Tytule XIV. §. 3. licz. 1.

§. 2.

Roczne daniny w pieniądzach albo w naturze, rachuią się po cztery od sta do kapitału. Należności czyli prawa bynaymniéy na

pieniądze obliczanemi bydź niemogące nie uważaią się nigdy za sprawy bagatelne, chybaby ich nieznakomitość była cale widoczną.

§. 3.

W postępowaniu co do spraw bagatelnych, zachodzi nieiaka różnica, w miarę, ile w pierwszéy instancyi w sądzie wyższym lub niższym, są wprowadzone.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O postępowaniu w sprawach bagatelnych w sądach wyższych.

§. 4.

W instrukcyi należących do sądu wyższego spraw bagatelnych, co do przyimowania skarg, zapozwania Zaskarzonego, odpowiedzi na skargę, wysłuchania nawzaiem względem siebie Stron, ułożenia *status causae et controversiae*, i instrukcyi dowodu, wszelkie istotne Ordynacyi processowéy przepisy, iak i w innych sprawach, muszą bydź zachowane. Przepis ogólny.

§. 5.

Następuiące tylko różnice od tego prawidła mieć mogą mieysce w sprawach bagatelnych: Przepisy szczególne.

1) Zaraz na skargę mianuie się Deputowany, który całą sprawę od początku aż do końca ułatwi, a akta dopiero zupełnie wyinstruowane poda sądowi do zawyrokowania.

2) Oprócz pierwszéy na skargę rezolucyi, od samegoż kollegium wydawaney, wszelkie inne, w ciągu toczącéy się instrukcyi zachodzące rozrządzenia wydaie sam Deputowany, oznaymuiąc o nich przez sporządzone w kancellaryi odpisy dekretów Stronom, tudzież mieszkaiącym w mieyscu i słuchać się maiącym świadkom.

3) Zapytanie i doniesienie do kollegium, wtenczas iest tylko potrzebne, gdy rezolucye maią się wydawać do Stron, świadków lub sądów, za zakresem juryzdykcyi sądu mieszkaiących, bądź gdy Instruent ze Stronami albo ich pełnomocnikami zgodzić się nie może na iedno względnie czynów, na które ma bydź przyięty dowód; lub gdy wydać wypada rozrządzenie exekucyine przeciw Stronom, ich pełnomocnikom, lub świadkom, którzy na zalecenie Deputowanego, nie chcą się poddać obowiązkom, iakie im prawo przepisuie.

4) Ponieważ we wszelkich sprawach pierwszy termin wyznacza się zaraz z ostrzeżeniem, że, ieżeli Pozwany nie stanie przez nieposłuszeństwo, za przyznaiacego czyny w skardze wniesione, uważać się będzie, więc toż samo ma także mieysce w sprawach bagatelnych; z resztą zaś podobne sprawy będąc pospolicie mniéy zawikłane, i mnieyszego do rozbioru czynów wymagaiąc przygotowania, termina w stósunku muszą bydź naznaczane krótsze, a na ich odroczenie dozwoli się tylko dla przeszkod, które Extrahent może natychmiast wykazać, i z których się widocznie okazuie, że mu bez wszelkiéy iego winy, na

terminie czynią niepodobném należyte pilnowanie się i stawanie.

5) Jeżeli którakolwiek Strona odrzuca świadków iako dopuszczonymi bydź niemogących, a zasady takowego wyłączenia polegaią albo nie na iasnych przepisach prawa (Tyt. X. §. 327. i następ.) lub nie mogą bydź natychmiast udowodnione; Deputowany nie zważaiąc na takowe wyłączenie, przystąpi do inkwizycyi tychże świadków i ich tylko względem powodu zarzutów słuchać będzie. Gdy się okaże z tegoż wysłuchania, że świadkowie nie mogą bydź istotnie dopuszczonymi albo w ogólności, lub też w znaczeniu dowód stanowić maiących świadków, odebrania od nich przysięgi zaniechać należy.

6) Dedukcye na piśmie nigdy nie maią mieysca w sprawach bagatelnych; owszem Sędzia w zawyrokowaniu sam szczególniéy przestrzegać powinien punktu prawnego. Gdyby zaś w któréykolwiek z takowych spraw bagatelnych zachodziły rzeczywiście watpliwe kwestye prawne, uczyni się wprawdzie zwyczayne o to do kommissyi prawodawczéy zapytanie, wszelakoż nie kosztem Stron, wyiąwszy opłatę pocztową; a takowe koszta, w razie potrzeby, poniesie kassa salaryina.

§. 6.

Ponieważ w sprawach bagatelnych osobiste Stron sprowadzenie, dla skrócenia sprawy i oszczędzenia kosztów iest szczególniéy dogodne; w tych przypadkach (zwłaszcza, gdy po Pozwanym, dla odległości mieysca, żądać nie podobna, aby stawał osobiście w

zwyczayném mieyscu sądu), można całą instrukcyą sprawy zlecić zamieyscowemu Kommissarzowi, w mieyscu zamieszkania Pozwanego lub w bliskości onego znayduiącemu się.

§. 7.

Wyroki. Gdy po zakończoney instrukcyi, akta są podane kollegio, a przedmiot sprawy tylko wynosi 30. talarów albo mniéy; kollegium sprawę *in pleno* przez zwyczaynego Decernenta każe sobie ustnie opowiedzieć i wyda swóy wyrok; ten się oddaie Deputowanemu, który odbywał instrukcyą dla ogłoszenia go Stronom; na nim zaś według przepisów Tyt. XIV. §. 3 licz. 1. przestać muszą Strony, i dalszego prawnego środka appellacyi im się nie dozwoli.

§. 8.

Jeżeli zaś przedmiot wynosi więcéy iak trzydzieści, chociaż mniéy, albo tylko pięćdziesiąt talarów, tedy w przypadku, gdy kollegium do odsądzenia appellacyi ustanowione w témże samém mieyscu znayduie się, gdzie kollegium instrukcyą czyniące, akta iak i w każdéy inney sprawie muszą bydź przedstawione temuż ostatniemu, i wyrok przez nie ferowany. Jeżeli zaś appellacye od wyprowadzaiącego instrukcyą sądu wyższego przekazane są do innego zamieyscowego kollegium, sąd instrukcyiny wyznaczy z grona swego deputacyą z trzech osób, które sprawę roztrząsnąwszy, wydadzą w niéy wyrok i każą go Stronom przez odbywaiącego instrukcyą Deputowanego ogłosić.

§. 9.

Ponieważ przeciw takowemu wyrokowi według obiętego w §. 7. przepisu, appellacya iest dozwoloną; Instruent oznaymi to Stronom przy publikacyi, i zaleci im, że, skoroby ktora z nich chciała użyć tego środka prawnego, ma się zgłosić doń w ciągu dni dziesięciu, stósownie do §. 16. i następ. w Tyt. czternastym obrachować się maiących. Appellacye.

§. 10.

Po upłynieniu tego terminu, Deputowany oznaymi kollegio: czyli się zgłoszono doń lub nie, z takową appellacyą, przyłączaiąc w pierwszym przypadku protokuł, list albo inne doniesienie na piśmie, przez które toż zgłoszenie się nastąpiło.

§. 11.

Poczém kollegium innego Deputowanego wyznaczywszy, zleci mu instrukcyą appellatoryi, a Strony do niego przez zalecenie na piśmie odeśle. Tenże Deputowany stósownie do istotnych Tytułu X. i XIV. przepisów, odprawi instrukcyą całego appellatoryi, aż do ostatecznego wyroku, zachowuiąc powyższe w §. 5 przepisy i postępuiąc tymże samym sposobem, iak Deputowany w pierwszéy instancyi.

§. 12.

Jeżeli Strony iuż w pierwszéy instancyi wyręczały się assystencyą Kommissarzy sprawiedliwości, a Strona appelluiąca zaraz przy zgłoszeniu się z tym środkiem prawnym do-

nosi, że się żadne nowe nie znayduią czyny; sąd zamiast instrukcyi do protokułu, żądać będzie wywodu uciążliwości na piśmie, w dniach czternastu podać się maiącego, i ten Stronie przeciwnéy do złożeuia odwodu również w dniach czternastu, przez kopią dekretu każe udzielić. Te termina są tak dalece prekluzyinemi, że przedłużenie ich bynaymniéy mieysca mieć nie powinno, lecz ieżeli na prożno upłynęły, przystąpi się natychmiast do przedłożenia akt do zawyrokowania.

§. 13.

Wyrok wydaie się na ustną relacyą mianowanego tym końcem Referenta, przez cały skład sądu, z wyłączeniem iednak członków, którzy według §. 8. ferowali wyrok w pierwszéy instancyi, a przeciw temuż wyrokowi żaden iuż dalszy środek prawny nie iest dozwolony.

§. 14.

Gdyby którykolwiek sąd wyższy składał się z tak małéy liczby członków, iżby z nich oddzielna deputacya dla pierwszéy, a komplet dla drugiéy instancyi nie mógł bydź złożony, więc pierwsza instancya musi bydź odsądzoną *in pleno*, a instrukcya appellatoryi odprawi się wprawdzie według powyższych przepisów, ferowanie zaś drugiego wyroku zostawić trzeba, iak za zwyczay, kollegio do którego appellacye od sądu instrukcyą odbywaiącego, są ogólnie wskazane.

Ostatni ten przepis także wtenczas ma mieysce, gdy Appelluiący wyraźnie żąda, aby w drugiéy instancyi zwyczayny sąd ap-

pellacyiny wyrokował; w takowym atoli razie Appelluiący sam koszta za przesyłanie akt ponosić musi.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O postępowaniu co do spraw bagatelnych w sądach niższych.

§. 15.

O sprawach bagatelnych mniéy dziesięciu talarów.

Do instrukcyi spraw bagatelnych, dziesięć tylko talarów, lub mniéy wynoszących, do których należą także sprawy czeladzi w mieyscach, gdzie nie są odesłane do Policyi, musi bydź w sądach niższych pierwszéy klassy mianowany ciągły Deputowany, i na to ieden albo w miarę okręgu juryzdykcyinego, dwa pewne dni w tygodniu raz na zawsze oznaczyć należy, oznaymuiąc o tém Publiczności.

§. 16.

W tych dniach sądowych Deputowany słuchać będzie zgłaszaiących się Skarzycieli; względem ich przełożeń sporządzi krótki protokół, każe przyzwać ustnie Zaskarzonego na naybliższy dzień sądowy przez sługę albo woźnego sądu, przesławszy mu kopią protokułu skargi; gdyby zaś ten nie stanął przez nieposłuszeństwo, natychmiast, co potrzeba, przez rezolucyą kontumacyalną ustanowi, i obudwóm Stronom przesłać każe iéy kopie; ieżeli zaś Pozwany stawa, przeczyta mu skargę i obiaśni; a posłuchawszy iego odpowiedzi na nię, podanych na sporne czyny i na

mieysce sprowadzonych, lub przez woźnego ustnie tylko wezwanych świadków wysłucha, i zrobi według przepisu probę do pogodzenia Stron; ieżeliby ta zaś nie udała się, sporządzony względem całéy czynności protokuł każe zapisać w registraturze na listę dniową i tym sposobem odeśle go do ustnéy w kollegium relacyi.

§. 17.

Na takową relacyą ustną, kollegium wyda zaraz wyrok i odda go Deputowanemu; ten zaś zwyczaynym sposobem ogłosi go Stronom, które iuż tym końcem na naybliższy dzień sądowy zawczasu wezwał.

§. 18.

Od takowego wyroku nie ma mieysca żaden dalszy środek prawny; wolno iednak przełożonemu sądowi wyższemu, gdyby Strona przegrywaiąca żaliła się przed nim, żądać według zachodzących okoliczności podania sobie akt od sądu niższego; a skoro istotne w instrukcyi zaszły niedokładności, albo oczywiście ważne czyny opuszczono, każe uzupełnienie instrukcyi; a naówczas, albo gdyby się iuż z akt pierwszéy instancyi okazało, że Sędzia niższy przeciw iasnym prawom, lub iasnemu sprawy wyrzekł położeniu, takowym uciążliwościom zaradzi przez wydaną na koszt sądu niższego rezolucyą.

§. 19.

Sprawy bagatelne od 10 do 15. talarów.

Co do spraw bagatelnych nad dziesięć do pięćdziesiąt talarów w sądach niższych pierwszéy klassy, na zgłoszenie się Powoda, instrukcya zleca się iednemu z członków sądu,

który w téy okoliczności toż samo zachowa, co przepisano w pierwszym Rozdziale niniey-szego Tytułu, ustanowionemu do téy instrukcyi Deputowanemu.

§. 20.

Po zakończoney instrukcyi Decernent opowiada sprawę ustnie w kollegium, wydaie się w niéy wyrok, i ogłasza się zwyczaynym sposobem Stronom przez bywszego Deputowanego.

§. 21.

Gdy się odwołano od tego wyroku, instrukcya appellatoryi zostaie się przy sądzie niższym, a ten mianuie innego Deputowanego, który postąpi podobnież, iak się przepisało Deputowanemu sądu wyższego, w pierwszym Rozdziale.

§. 22.

Poczém akta instruowane przesyłaią się do sądu wyższego, który wydaie na nie wyrok i odsyła go sądowi niższemu, wraz z aktami, do publikacyi.

§. 23.

W sądach niższych drugiéy klassy, toż samo zachować należy względnie spraw bagatelnych, co się przepisało dla pierwszéy klassy; oprócz, że, gdy w takowych iedna tylko osoba sądowa zasiada, ta równie w sprawach bagatelnych, iako i wszelkich innych, zastępuie mieysce Instruenta, a oraz Sędziego wyrokuiącego.

§. 24.

Jeżeli się zakłada appellacya od wyroku takowego sądu niższego, a przedmiot trzydzieści tylko talarów, lub mniéy wynosi, instrukcya drugiéy instancyi odbywa się w sądzie niższym, a zakończone akta przesyłają się do zawyrokowania sądowi wyższemu.

§. 25.

Lecz ieżeli przedmiot wynosi wprawdzie więcéy niż trzydzieści, iednak niżéy, albo tylko pięćdziesiąt talarów, Appelluiącemu służy wybór: żądać instrukcyi appellatoryi w niższym, albo wyższym sądzie. W pierwszym przypadku Sędzia niższy, według przepisu przeszłego paragrafu postąpi; w ostatnim zaś, zaraz po zgłoszeniu się z appellacyą, prześle akta wyższemu sądowi i Strony tamże odeśle; a sąd wyższy nakaże dalszą instrukcyą przez Deputowanego, według przepisu pierwszego Rozdziału ninieyszego Tytułu.

TYTUŁ DWUDZIESTY SIODMY.

O processie wexlowym.

§. 1.

Proces wexlowy ma tylko mieysce z właściwych tak *prostych* iako i *ciągnionych* czyli trassowanych wexlów, które prawnemi warunkami opatrzone będąc, są wystawione od osób, maiących według prawa zdolność brania na się obowiązków sposobem wexlowym (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 715.—747.). Kiedy ma mieysce proces wexlowy.

§. 2.

Z biletów handlowych, assygnacyi kupieckich, i innych tym podobnych między kupcami bieg maiących papierów, nie można pospolicie skarzyć czyli pozywać sposobem wexlowym; chybaby w moc wyraźnych praw, albo nieprzerwaney iakiego mieysca handlowego obserwancyi, postępowanie wexlowe względem podobnych instrumentów było tam wprowadzone. (Pow. Pr. Kr. *tamże* §. 1256. 1297.).

§. 3.

Skarga wexlowa może bydź na piśmie, lub do protokułu zaniesiona. Przyięcie skargi.

§. 4.

W obu przypadkach Powód musi złożyć zaraz wexel oryginalny, wraz z należącemi doń protestami, kontraprotestami, i innemi

do uzasadnienia skargi wexlowéy według natury i własności przypadku potrzebnemi dokumentami; póki zaś to nie nastąpi, rozrządzenia sposobem wexlowym wydawać nie można. Mała liczba przypadków, gdzie skarga za deponowaniem, lub zaręczeniem na zasadzie protestu i przy zastrzeżeniu, że sam wexel będzie następnie wniesiony, może bydź przyięta, są wyraźnie oznaczone w prawach. (Pow. Pr. Kr. *tamże* §. 1074. 1075.).

§. 5.

Jeżeli Zaskarzony nie należy do klassy kupców, albo osób, które prawo w równi z niemi uważa; (Pow. Pr. Kr. *tamże* §. 718—724.), potrzeba zaraz przy wniesieniu skargi okazać dowodnie iego zdolność zobowiązania się sposobem wexlowym. (*Tamże* §. 726. 727. 731. 747.).

§. 6.

Jeżeli zdolność Pozwanego do wystawiania wexlów, polega na zyskanym od sądu certyfikacie, Powód do swéy skargi powinien przyłączyć wierzytelną onego kopią, albo przynaymniéy sądowe na to zaświadczenie. (*Tamże* §. 746. 747.).

§. 7.

Jeżeli Powód skargi wexlowéy nie czyni na piśmie, lecz tylko ustnie do protokułu; Przełożony sądu na pierwsze o tém doniesienie i nie czekaiąc zebrania się kollegii, wyznaczy Deputowanego, który skargę również niezwłocznie przyiąwszy, o iéy uzasadnienie według przepisu §. 4. 5. 6., należytą mieć będzie staranność.

§. 8.

Przyięta do protokułu, albo na piśmie podana skarga wexlowa, przedstawia się za zwyczay w zgromadzonym sądzie. Gdy iednak zachodzi niebezpieczeństwo w przewłoce, a dopuszczalność processu wexlowego, tak pod względem własności złożonych na uzasadnienie skargi wexlowéy dokumentów, iako i co do osobistéy zdolności Zaskarzonego, że mógł zobowiązać się sposobem wexlowym, iest zupełnie iasna i żadnéy nie podlega wątpliwości, Przełożony sądu każe wydać natychmiast zapozew wexlowy, nie czekaiąc sessyi. Wydanie rozrządzenia na skargę.

§. 9.

Lecz ieżeli sąd zgromadzony znaydzie, że processu wexlowego dopuścić nie można, dla niedostatku prawnych warunków, co do instrumentów, lub osoby Pozwanego; oddali Powoda ze skargą wexlową przez rezolucyą, i odeśle go do wywodu swéy pretensyi drogą zwyczaynego, lub według gatunku sprawy, exekucyinego processu.

§. 10.

Przeciw tak odsuwaiącéy siebie rezolucyi, ma Powód otwartą drogę zwyczayną użalenia się u przełożoney władzy. Może iednak dowodzić i w zostawionym sobie zwyczaynym, albo exekucyinym processie, że mu służy do Pozwanego rzeczywiste prawo wexlowe, tudzież, że wątpliwości, które Sędzia z początku przeciw niemu wystawił, są bezzasadne, albo mniéy znaczące. Skoro takowy dowód wyprowadził dostatecznie, chociażby sprawa nie była instruowaną w processie wexlowym, wydać przecięż należy wyrok, iak w sprawach wexlowych.

§. 11.

Zapozwanie. Lecz gdy przeciw dopuszczeniu processu wexlowego, zaraz z początku żadnéy nie było wątpliwości, Zaskarzonego na bliski termin preiudycyalny zapozwać należy, aby się na nim oświadczył względem przyznania, albo nieprzyznania wexlu i na samęż skargę należycie odpowiadał; załączaiąc ostrzeżenie, że gdyby nie stanął przez nieposłuszeństwo, postąpi się przeciw niemu zaocznie, i że na zapłacenie summy zaskarzonéy sposobem wexlowym osądzony zostanie.

§. 12.

W oznaczeniu terminu uczynić należy różnicę: czyli Zaskarzony należy do klassy kupców lub tych, którzy w moc pozyskanego certyfikatu są usposobieni wystawiać wexle; albo, czyli zdolność iego do téy czynności gruntuie się tylko na iego przymiocie, iako Posiadacza dóbr szlacheckich, albo Naddzierzawcy Amtow królewskich, lub xiążęcych. W pierwszym przypadku terminu nad 24 godzin, albo naypóźniéy nad 3 dni odkładać nie należy. W ostatnim zaś razie musi wprawdzie Sędzia również iak naybliższy naznaczyć termin; mieć iednak będzie wzgląd na zachodzące okoliczności, a zwłaszcza na odległość mieszkania Pozwanego od rezydencyi sądu.

§. 13.

Jeżeli Pozwany na témże samém mieyscu mieszka, gdzie sąd odbywa swe urzędowanie, wydania zapozwu wexlowego na piśmie potrzeba; lecz ten wręcza się tylko Pozwanemu przez kopią dekretu, do któréy odpis skargi i załączonych annexów przyłączyć

należy; a woźny sądowy, który się trudnił wręczeniem, niezwłocznie Instruentowi do protokułu doniesie: że to nastąpiło.

§. 14.

Gdy Zaskarzony mieszka za mieyscem sądu, pozew musi bydź wprawdzie wydany na piśmie i przy zwyczaynym podpisie sądu, iak nayśpiesznieyiednak wyexpedyowany, wręczenie zaś sposobem powyższym ułatwione bydź powinno.

§. 15.

Z resztą stósownie do Tytułu VII. §. 20. 21. 22. dość będzie, gdy wręczenie nastąpi w sklepie, na kantorze, w izbie expedycyinéy, albo zwyczayném mieszkaniu Pozwanego, chociażby tam nie był osobiście przytomny; ktokolwiek albowiem trudni się interessami wexlowemi, chociażby był zniewolony oddalić się na czas iaki z mieysca zwyczaynego pobytu swego, winien zostawić i opatrzyć kogo należytą informacyą i pełnomocnictwem, do ułatwiania takowych interessów.

§. 16.

Termina w sprawach wexlowych odroczone bydź niemogą, wyiąwszy ten iedyny przypadek, gdyby się iasno okazało, że zdarzenia natury lub inne przypadki nieodzowne, zrządziły Pozwanemu niemożność stawania na terminie osobiście, bądź tylko przez pełnomocnika.

§. 17.

Postępowanie kontumacyalne czyli zaoczne.

Gdy więc Zaskarzony, należycie zapozwany na wyznaczonym terminie osobiście, ani przez pełnomocnika nie stawa, odprawuiący instrukcyą Deputowany sporządzi proto-

kuł względem iego niestawania, i takowy wraz ze wszystkiemi aktami niezwłocznie poda sądowi. Sąd zaś, ieżeli w aktach nic nie znayduie do nadmienienia, a termin przypadł na dzień sądowy, ieszcze w tymże samym, inaczéy zaś na nayblizszym dniu sądowym, albo gdy są ferye, na zwołać się maiącéy zaraz sessyi nadzwyczayneý, bądź nawet w moc nieżwłocznego na piśmie wotowania, wyda wyrok zaoczny, w nim instrument zaskarzony za rekognoskowany uznawszy, Pozwanego na zapłacenie, sposobem wexlowym wskaże.

§. 18.

Takowy wyrok zwyczaynym podpisem sądu opatrzony, publikować będzie bywszy Deputowany w sposobie przepisanym Powodowi, który tym końcem w mieyscu sądu musi bydź obecny, albo się w czasie oznaczonym tamże znaydować, bądź iego pełnomocnikowi; Pozwanemu zaś, zamiast publikacyi, wręczy się kopia sposobem powyższym przez Exekutora. (§. 15.)

§. 19.

Przeciw takowemu wyrokowi zaocznemu, nie ma mieysca środek prawny restytucyi, lecz iedynie appellacya, i ta tyle tylko, ile według następuiących poniżéy przepisów może bydź dopuszczoną w ogólności przeciw wyrokowi wexlowemu. Poniżéy kopii wyroku, Pozwanemu według §. 18. wręczyć się maiącéy, napisać należy potrzebne dlań w téy mierze ostrzeżenie.

§. 20.

Instrukcya. Jeżeli zaś Zaskarzony z wexlu, stawa na zapozwanie, potrzeba mu nadewszystko okazać instrument oryginalny, wraz z należące-

mi doń protestami i t. d. żądaiąc iego oświadczenia się, czyli go przyznaie, lub nie; przyczém również przepisy Tytułu X. Sek. III. służą.

§. 21.

O nieprzyznaniu, czyli dyffessyi.

Jeżeli się oświadcza z dyffessyą, a Powód go do niéy przypuszcza; przysięgę dyffessyiną natychmiast odebrać, i na tém postępowanie zakończyć należy. Lecz skoro go Powód do téy przysięgi nie przypuszcza, chcąc rzetelność ręki dowodzić świadkami lub przez porównanie rękopism, więc przystąpi się do przyięcia dowodu według przepisu Tyt. X. §. 145. i następ. a dozwoliwszy Stronom wprawdzie na to potrzebnego czasu, w saméy iednak sprawie sąd wyrzecze sposobem wexlowym.

§. 22.

Gdy Pozwany nie stanął osobiście, tylko przez pełnomocnika, a zatém przysięgi dyffessyinéy nie można odeń na tym terminie odebrać; uczynić należy różnicę: czyliby nie stawał z powodu podróży przedsięwziętéy przed wręczeniem skargi, albo dla udowodnionéy należycie choroby. Jeżeli iest wymawiany podróżą, stawaiący zań pełnomocnik jeneralny przysięże, że z powierzonych mu, albo innym sposobem, w ręku iego znayduiących się ksiąg, korrespondencyi i innych papierów, oraz według wiadomych mu swego Pryncypała dyspozycyi, nic mu nie zdarzyło się wiedzieć, o wystawieniu, akceptacyi albo indossowaniu zaskarzonego wexlu; że go więc uważa za nierzetelny i mniema z pewnością, iż go Pryncypał nie przyzna. Skoro pełnomocnik takową przysięgę wykona, naówczas zostawi się wolny

wybór Powodowi: czyli na odroczenie terminu aż do powrotu Pryncypała, którego czas według podobieństwa, pełnomocnik podać winien, pozwolić, albo żądać chce, iżby wexel był posłany Pryncypałowi. W ostatnim przypadku pełnomocnik wymieni mieysce, dokąd go można posłać, a sądu tegoż mieysca rekwirować należy, aby prezentował Pryncypałowi wexel do rekognicyi, albo dyffessyi. Jeżeli zaś pełnomocnik nie chce powyższéy przysięgi wykonać, albo się wzbrania wymienić mieysca, gdzieby mogło nastąpić przedstawienie wexlu iego Pryncypałowi; na ofiarowaną przez niego dyffessyą, żadnego się nie da względu, lecz wexel *in contumaciam* za rekognoskowany uważany będzie. Skoro atoli Powód nie chce do téy przysięgi przypuścić pełnomocnika, wolno mu dowodzić rzetelność ręki i podpisu świadkami, albo porównywaniem rękopism, według przepisu §. 21. Jeżeli takowy dowód był dostatecznie wyprowadzony, należy wyrokiem nakazać tymczasowe złożenie w sądzie zaskarżonéy summy, albo dostatecznego względem niéy bezpieczeństwa, a wyrok ten na maiątku Zaskarżonego wykonanym zostanie.

§. 23

Gdy zaś Pozwany nie stanął dla wykazanéy dowodnie choroby, przystąpi się do odebrania przysięgi dyffessyinéy w iego mieszkaniu, ieżeli o nię idzie według §. 21.; chybaby mianowany tym końcem Deputowany, znalazł Zaskarżonego tak dalece chorym, iżby podobna czynność z przytomnością umysłu i rozwagą nie mogła bydź przedsięwziętą; w tym przypadku wykonanie przysięgi, aż

do polepszenia zdrowia musi bydź odłożone, albo gdyby choroba przechodziła w ciągłe pomieszanie, lub słabość zmysłów, będzie przydany mu kurator, z którym sprawa dalszym postępować musi ciągiem.

§. 24.

Jeżeli nakoniec Pozwany z wexlu, w którego imieniu pełnomocnik ofiaruie dyffessyą, bez żadnéy pozornéy przyczyny na zapozew nie stanął, na ofiarowaną dyffessyą żadnéy cale nie da się uwagi, lecz wexel *in contumaciam* za rekognoskowany uważany bydź ma.

§. 25.

Instrukcya względem zarzutów.

Skoro zaś Pozwany rekognoskuie wexel, posłuchać go należy: czyliby i co przeciw formie i dzielności onego, albo saméyże pretensyi miał do zarzucenia?

§. 26.

Rozrządziły prawa, że w processie wexlowym wolno tylko czynić zarzuty, które zaraz iako wymagalne *(liquide)* mogą bydź wykazane; tamże są oznaczone dokładniéy rodzaie zarzutów i środki, przez które ich wymagalność *(liquidum)* może bydź wyiaśnioną (Pow. Prawo Kr. Cz II. Tyt. VIII. §. 916. — 929.).

§. 27.

Musi więc czyniący instrukcyą Deputowany zrobić w protokule należyty rozbiór tego rodzaiu zatrutów; a wysłuchawszy w téy mierze Powoda, ieżeli zarzuty polegaią na czynach, a Powód one zapiera, wniesione przezeń, a według prawa dozwolone dowody natychmiast przyimie; punktu zaś prawnego względnie obu Stron, w przypadku

potrzeby, z urzędu przestrzegać, i tym sposobem sprawę do ostatecznego zawyrokowania przygotowywać będzie.

§. 28.

Jeżeli Pozwany na uzasadnienie takowego zarzutu używa delacyi przysięgi, Powód oświadczyć się musi zaraz, czyli ią przyimuie, albo chce odznaczyć na Stronę przeciwną; a Deputowany do odebrania przysięgi ieszcze na tymże samym terminie przystąpi; ieżeli zaś Strony zgodzić się na iedno nie mogą, zachowa przepis Tyt. X. §. 306. i następ.

Skoro Powód nie iest osobiście przytomnym, a nawet swego pełnomocnika względem przyięcia albo odznaczenia takowéy przysięgi w dostateczną nie opatrzył informacyą; Sędzia temu ostatniemu zaleci, aby oświadczenie się w téy mierze złożył, a stósownie do tego termin odroczy; Powód zaś sam sobie winien będzie przypisać zwłokę, tak stąd, iako i z powodu rekwizycyi względem odebrania odeń przysięgi do sądu zamieyscowego wydanéy wynikaiącą. Lecz ieżeli Pozwany, któremu takowa przysięga była referowaną albo deferowaną, nie iest osobiście przytomny, musi we dwudziestu czterech godzinach stawić się do iéy wykonania; albo ieżeli termin na to ma bydź daléy odłożony, pełnomocnik w ciągu tegoż czasu obiętą sporem walutę zapłaci do depozytu. Skoro zaś ani to, ani tamto nie nastąpiło; Pozwanego uważać należy, że nie chce lub nie może wypełnić przysięgi, a stósownie do tego wyda się wyrok.

§. 29.

Jeżeli Pozwany z wexlu, wystawia zarzuty, zaraz iako wymagalne wykazanemi bydź nie mogące, lecz dokładnieyszego potrzebuiące dochodzenia, deputowany Instruent wyrazi ie wprawdzie krótko w protokule, lecz bynaymniéy nad bliższém ich wyłuszczeniem, a tém mniéy nad przyimowaniem podanych w téy mierze dowodów, bawić się nie powinien.

§. 30.

Po zakończoném instrukcyi, zaymuiący się nią Deputowany, nie dopuszczaiąc żadnéy dedukcyi, odda natychmiast akta do kollegium, które wyrok przepisanym §. 17. sposobem iak nayprędzéy wydawszy, każe go ogłosić przez bywszego Deputowanego Stronom albo ich pełnomocnikom, którzy albo w mieyscu sądu dopóty pozostać, lub w czasie im oznaczonym tamże znaydować się muszą. Gdyby zaś którakolwiek Strona do publikacyi nie stanęła, wyrok względem niéy przyimie się *in contumaciam* za ogłoszony, a kopia onego kosztem Strony niestawaiącéy będzie iéy saméy albo iéy pełnomocnikowi przez woźnego lub exekutora wręczoną. Ferowanie i ogłoszenie wyroku.

Dodatek. § 185. Deputowany powinien przy końcu instrukcyi Strony wyraźnie wezwać na naybliższy dzień sądowy dla ogłoszenia im wyroku, i że to nastąpiło, w protokóle o tém uczynić wzmiankę.

§. 31.

Przeciw temu wyrokowi wolna iest obu Stronom appellacya, iednak tylko tyle, ile wniesione uciążliwości zgadzaią się z naturą processu wexlowego. Appellacya.

§. 32.

Może więc Powód żalić się iedynie o to, że złożonemu w sądzie instrumentowi odmówiona została moc wexlowa; albo, że Pozwanego do dyffessyi pod przysięgą dopuszczono; bądź że wystawiony naprzeciw niemu zarzut był przyiętym za czysty *(liquid)*, czém nie iest: iako oraz Pozwany może tylko użalać się o to: że Sędzia pierwszéy instancyi nadał moc wexlową zaskarzonemu instrumentowi; albo go (Pozwanego) do ofiarowanéy pod przysięgą dyffessyi nie przypuścił, bądź że wystawiony przez niego naprzeciw pretensyi zarzut oddalił iako niedostateczny *(illiquid)*.

§. 33.

Appellacya względem Pozwanego ma tylko *effectum devolutivum;* tak, że przez nię wykonanie wyroku wexlowego wstrzymywaném bydź nie może.

§. 34.

Do założenia tegoż środka prawnego iest dozwolony czas zwyczayny dni dziesięciu; wszelakoż Appelluiący może go skrócić, iak w innych processach, zgłaszaiąc się wcześniéy z appellacyą.

§. 35.

Zgłoszenie się nastąpi w sądzie pierwszéy instancyi, iako i zaniesienie skargi, przez Appelluiącego osobiście, lub przez pełnomocnika prawnie upoważnionego.

§. 36.

Sąd wysłucha do protokułu Appelluiącego względem iego uciążliwości, i cokolwiekby na iéy poparcie miał do przytoczenia, a to w sądach wyższych, lub niższych z więcéy iak iednéy osoby składaiących się, przez innego Deputowanego, poczém Stronę powołaną,

przy załączeniu kopii wzmiankowanego protokułu, zapozwać każe ustnie na bliski, nie poźniéy iak do 48. godzin oznaczyć się mogący termin, przez woźnego sądu i przez kopią dekretu, w którym ostrzeżenie względem prawnych niestawania skutków wyrażone bydź powinno.

§. 37.

Skoro Powołany na tym terminie nie stawa, uważać należy, że się na akta pierwszéy instancyi powołuie, a zatém przystąpi się do odesłania ich do zawyrokowania, według poniższego przepisu; albo gdyby Appelluiący podał nowe fakta lub dowody, przedsięweźmie się ich instrukcya *in contumaciam.*

§. 38.

Gdy zaś Powołany stawa, delegowany Instruent wysłucha go do protokułu, zarówno z Appelluiącym, względem tego, cokolwiekby na odparcie podniesionéy uciążliwości, i przeszłego wyroku stwierdzenię, miał do przytoczenia; poczém przystąpi się do instrukcyi appellatoryi.

§. 39.

W téy instrukcyi wnoszenie nowych czynów i dowodów tyle tylko iest dozwolone, ile mogło mieć mieysce w pierwszéy instancyi według przepisu prawa. Zarzuty zaś i czyny, na samymże terminie zupełnie wywiedzionemi bydź nie mogące, równie iako i te, które zaszły w pierwszéy instancyi, do oddzielnéy należą rozprawy, a w ogólności dane wyżéy co do pierwszéy instancyi w §. 20. — 29. przepisy, i w instrukcyi appellatoryi winny bydź zachowane.

§. 40.

Jeżeli obiedwie Strony są opatrzone prawnymi assystentami albo pełnomocnikami, a nie masz nowych do przyięcia czynów albo dowodów, Appelluiący zamiast ustnego zgłoszenia się i wysłuchania go do protokułu, może zaraz w oznaczonym §. 34. czasie podać wywód swych uciążliwości przeciw pierwszemu wyrokowi na piśmie, który Powołanemu do odpowiedzi takoż na piśmie w ciągu czasu, nad trzy dni przedłużać się nie mogącego, przesłany bydź ma; a po upłynieniu tego terminu, czy odwód nadeydzie, albo nie, instrukcya appellatoryi przyimie się za ukończoną.

§. 41.

Po zakończoney instrukcyi akta niezwłocznie przedstawione bydź powinny do zawyrokowania, a przy odsyłaniu ich Sędziemu appellacyinemu, wyraźnie wzmiankować należy, że maią za przedmiot sprawę wexlową.

§. 42.

Sędzia appellacyiny iest w obowiązku, naypóźniey w dniach ośmiu po nadeyściu aktów wydać wyrok i odesłać go przeszłemu Sędziemu do publikacyi.

§ 43.

Znalazłszy Sędzia appellacyiny, że w tey sprawie skargi wexlowey, a zatém i postępowania wexlowego wnosić nie należało; więc Powoda z podniesioną skargą wexlową oddali, nie przywłaszczaiąc sobie wyroku względem zasady lub bezzasadności iego pretensyi i nie odsyłaiąc sprawy przez prostą tylko rezolucyą do instrukcyi w processie zwyczaynym albo exekucyinym.

§. 44.

Od wyroku appellacyinego otwarta iest dla obu Stron droga rewizyi; wszelakoż względem Pozwanego ma tylko *effectum devolutivum*, wtenczas nawet, gdy w pierwszéy instancyi był uwolniony od skargi wexlowéy i tylko w drugiéy sposobem wexlowym został osądzony. Z resztą odsyłaiąc akta do wyroku rewizyinego, sąd czyniący instrukcyą wyrazi podobnież przepisaną w §. 41. wzmiankę. Rewizya.

Dodatek §. 186. Jeżeli Pozwany w pierwszéy instancyi został na zapłacenie skazany, a w drugiéy uwolniony, przez Powoda zaś przeciw temu rewizya założoną; wykonanie pierwszego wyroku pomimo tego iednak dopóty popieraném bydź może, dopóki drugi wyrok niestanie się prawodzielnym.

§. 45.

Skoro przeciw Pozwanemu zapadł sposobem wexlowym wyrok, tedy exekutorowi na żądanie Powoda, które zaraz przy publikacyi wyroku wnieść może, iak nayśpiesznieyzalecić należy, aby domagał się od dłużnika wexlowego zapłaty, a ieżeli natychmiast nie iest dopełnioną, aby się zapewnił iego osoby. Exekucya.

Jeżeli zapłata we trzech dniach nie nastąpi, exekutor niezwłocznie i bez dalszych zapytań odstawi dłużnika do ścisłego aresztu osobistego cywilnego.

W mieyscach handlowych, gdzie według zaprowadzoney w sądach obserwancyi są krótsze termina, albo cale żadnych nie masz we zwyczaiu, a dłużnik skoro zaraz po publikowanym wyroku nie płaci, natychmiast w areszcie osobistym bywa zatrzymany; takowe ustawy i urządzenia iedynie moc swoię zachowuią.

Dodatek §. 187. Sama tylko obsarwacya przez Exekutora, w exekucyi wexlowéy mieysca niema, owszem dłużnik na żądanie Powoda do aresztu cywilnego dostawionym bydź powinien.

Dodatek §. 188. Jeżeli wierzyciel wexlowy także zastaw ma w ręku, natenczas, skoro przeciwnéy w téy mierze między Stronami niema umowy, areszt osobisty inaczéy nakazanym bydź nie może, iak tylko, gdy zastaw wydanym został.

§. 46.

Wolno także Powodowi poszukiwać exekucyi wyprawowanego wyroku wexlowego na maiątku Strony pozwanéy; przytém iednak rzecz z siebie widoczna, że póki ta się popiera, Powód aresztu osobistego przeciw Pozwanemu domagać się nie może.

§. 47.

Skoro Powód żąda exekucyi do maiątku dłużnika, należy ią zaraz nakazać przez opieczętowanie i położony na iego nieruchomości areszt.

§. 48.

Skoro po nakazaném opieczętowaniu upłynęło dwadzieścia cztery godzin, a zapłata nie nastąpiła, Powód może domagać się sądowéy zaiętych effektów sprzedaży.

§. 49.

Jeżeli iednak w ciągu tego czasu uczyniono wniosek względem otworzenia konkursu przeciw dłużnikowi; więc z sprzedażą wstrzymać się należy, a Powód, ieżeli następnie konkurs otworzonym zostanie, przez areszt na maiątku dłużnika wyrobiony żadnego w tymże konkursie nie dostępuie pierwszeństwa.

§. 50.

§. 50.

Gdy zaś prowokacya do konkursu nastąpiła dopiero po upłynieniu 24 godzin od założenia aresztu, Powód, chociażby przed rzeczywistém iego zaspokoieniem konkurs był otworzony, może żądać umieszczenia siebie w piątéy klassie, ile wystarcza wartość zaiętych na iego powództwo effektów.

§. 51.

Przeciw exekucyi wexlowéy, Zaskarzony bronić się tylko może zapłaceniem do depozytu sądowego przysądzoney Powodowi summy w gotowiźnie, wraz z prowizyą i kosztami, i to tylko wtenczas, gdy albo od wyroku appelluie, bądź w oddzielnéy rozprawie względem swych excepcyi, o których zaraz mówić się będzie, takie przywiódł okoliczności, iakie według przepisu następuiącego Tytułu XXIX. mogą dać powód do założenia aresztu.

§. 52.

O rozprawie oddzielnéy w sprawach wexlowych (*de separato*).

Przepisano wyżéy w §. 29., że gdy Pozwany z wexlu, wystawia zarzuty zaraz udowodnionemi bydź nie mogące, zaięty instrukcyą Deputowany winien ie krótko tylko wyrazić w protokule, nie trudniąc się wcale ich wyłuszczeniem.

Gdy więc sąd na takowy protokuł wydaie wyrok sposobem wexlowym, musi oraz w oddzielnéy rezolucyi udecydować, co potrzeba, dla należytego wprowadzenia dalszéy czynności prawnéy tego rodzaiu processu, do którego według natury i własności wniesionych zarzutów, lub wzaiemnych pretensyi

iest usposobioną. Poczém w téyże instrukcyi natychmiast, chociaż w ciągu appellacyi albo exekucyi, nieprzerwanie postępować należy.

§. 53.

Instrukcya oddzielna należy pospolicie zawsze do Sędziego, który wydał wyrok w sprawie wexlowéy, chociażby przeszły Powód wexlowy, a teraźnieyszy Pozwany miał inną zwyczayną jurysdykcyą; chybaby sąd w sprawie wexlowéy wyobrażał tylko *forum privilegiatum causae*, albo wniesiona wzaiemna pretensya według swéy natury, do oddzielnie uprzywileiowanego należała sądu. (Patrz Tyt. XIX. §. 17. licz. 2.).

§. 54

W takowéy instrukcyi oddzielnéy, bywszy Pozwany z wexlu, może wywodzić wszelkie swe przeciw pretensyom Powoda wexlowego miane excepcye, chociażby o nich w postępowaniu wexlowém nie wspomniał, albo te w processie wexlowym przez niedostatek dowodu wyraźnie były odrzucone.

Toż samo służy względnie pretensyi zwrotnych, albo kompensacyinych, skoro Sędzia w processie wexlowym, iest oraz zwyczayną bywszego Powoda wexlowego jurysdykcyą.

Skoro zaś skarżący z wexlu Powód, ma inną zwyczayną jurysdykcyą, wolno mu w rozprawie oddzielnéy przed Sędzią processu wexlowego na takie tylko odpowiadać pretensye zwrotne, iakie były wniesione w postępowaniu wexlowém. Inne zaś pretensye zwrotne do zwyczaynéy Powoda wexlowego zwierzchności muszą bydź odesłane. (Tyt. XIX. §. 16.).

§. 55.

Gdy Powoda wexlowego oddalono z zaniesioną pretensyą wexlową, wolno mu pozwać powtórnie Zaskarzonego do zwyczaynego processu, a naówczas sprawa tak powinna bydź wprowadzoną i instruowaną, iak wymaga natura pretensyi, bez względu na wexel, w tey mierze wystawiony.

TYTUŁ DWUDZIESTY OSMY.

O processach exekucyinych i o skardze z wyroku prawodzielnego.

§. 1.

I. Proces exekucyiny ma mieysce względem pretensyi z summ pieniężnych, lub innych oznaczoney ilości rzeczy spotrzebować się mogących, do których zapłacenia lub odstawienia na oznaczonym terminie, zobowiązała się Strona przez zapis sądowy, lub inny wyraźnie uprzywileiowany. O dostawienie lub dopełnienie innych rzeczy albo czynności, nie można skarzyć sposobem exekucyinym. I. *Processus executivus, ex Instrumentis guarentigionatis.*

Dodatek §. 189. Pod wyrazem „Zapis“ rozumieią się tylko dokumenta iednostronne; z umów zaś dwustronnych żaden proces exekucyiny mieysca niema.

Dodatek §. 190. Z obligacyi na dług wystawionych, ktore same przez się proces exekucyiny uzasadniaią, można także i wtenczas

w sposobie exekucyinym skarzyć, chociaż w nich wypowiedzenie iest warowane. W takim atoli razie przy wniesieniu skargi zarazem udowodnić potrzeba, że wypowiedzenie w przyzwoitym czasie rzeczywiście nastąpiło, chociażby tylko zasądownie.

§. 2.

W mociakich instrumentów ma mieysce tenże proces.

Instrumentami, w moc iakich ma mieysce proces exekucyiny, są:

1) Wszystkie przez sądy w kraiach J. K. Mci przyięte i wygotowane. W moc zaś instrumentów w zagranicznych sądach wystawionych, można nakazać proces exekucyiny, ieżeli tylko w Państwie obcém w moc podobnych od sądów tuteyszych przyiętych instrumentów, dopuszczone iest postępowanie skrócone i summaryczne.

Dodatek §. 191. Także z instrumentów notaryuszowskich, które w Prowincyach z Monarchią pruską znowu złączonych podług prawa francuzkiego lub westfalskiego tamże przedtém obowiązuiącego przyiętemi zostały, proces exekucyiny wprowadzonym bydź może.

2) Instrumenta, przed Kommissarzami sprawiedliwości zarazem Notaryuszami będącymi, w kraiach tuteyszych sposobem w trzeciéy Części ninieyszéy Ordynacyi sądowéy przepisanym wystawione i podpisane.

3) W moc instrumentów prywatnych, sądownie tylko, bądź przed Kommissarzem sprawiedliwości i Notaryuszem rekognoskowanych, proces exekucyiny wtenczas tylko ma mieysce, gdy w sporządzonym względem téy czynności poniżéy instrumentu oryginalnego zapisanym protokole, iest zaświadczone nie tylko przyznanie podpisu, ale i stwier-

dzenie czynności, oraz samegoż obowiązku ze strony dłużnika.

4) Instrumenta prywatne, na własny dłużnika i posiadacza wniosek do ksiąg hypotecznych zapisane uzasadniaią również proces exekucyiny.

5) Tenże sam proces również ma mieysce w moc biletów handlowych i assygnacyi kupieckich (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 1256. 1297.).

6) Tudzież z dokumentu assekuracyinego (*police*) na zapłacenie przyrzeczoney w nim nagrody wystawionego (*tamże* §. 2110.).

7) W moc instrumentów na dług wystawionych w formie wexlowey przez osoby sposobem wexlowym zobowięzywać się nie mogące. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 750.).

Dodatek §. 192. Z obligacyi przez osoby sposobem wexlowym zobowiązywać się niemogące w formie własnych wexlów na dług wystawionych dopóty tylko skarga exekucyina zaniesioną bydź może, dopókiby moc wexlowa — gdyby przez osoby sposobem wexlowym zobowiązywać się mogące wystawionemi były — nie była zgasła.

8) Ustanowieni publicznie fantodawcy, w moc utrzymywanych według porządku ksiąg, mogą skarzyć o zapłacenie zapisanych w nich długów zastawnych. (Pow. Kr. Pr. Cz. I. Tyt. XX. §. 263. i następ.).

§. 3.

Postępowanie w téy mierze.

Skarga w processie exekucyinym, podobnież iak i skarga w sprawie wexlowey, może bydź podana na piśmie, lub zaniesiona ustnie do protokułu.

§. 4.

Niemniéy względem przyięcia skargi i dalszego w instrukcyi sprawy postępowania, służą też same przepisy, iakie były dane w Tytule poprzedzaiącym do processu wexlowego, przy następuiących tylko dokładnieyszych oznaczeniach i wyiątkach:

1) Z wexlów można tylko pozywać, gdy czas ich zapłacenia upłynął. W moc instrumentów zaś w §. 2. pod liczb. 1. 2. 3. 4. skarga exekucyina ma ieszcze mieysce przed czasem upłynionym, tym końcem: aby Pozwany swóy obowiązek płacenia w czasie oznaczonym przyznał raz ieszcze sądownie, albo na oznaczyć się maiącą po upłynionym terminie zapłatę, wyrokiem sądowym był skazany. Wszelakoż w tym przypadku, gdy Oskarżony bezwarunkowo przyznaie swóy obowiązek płacenia na terminie, i w czasie należytym płaci rzeczywiście, Powód winien mu wszelkie ztąd pochodzące wynagrodzić koszta.

2) Chociaż zaś termin na skargę, również iako i w processie wexlowym, iak nayblizéy winien bydź wyznaczony; że atoli Wystawiciel instrumentu nie zawsze, (iak się to zwykło dziać z dłużnikiem wexlowym) mieszka w mieyscu sądu albo przynaymniéy w bliskości; w oznaczeniu terminu mieć należy wzgląd na zachodzące okoliczności, a osobliwie na większą lub mnieyszą odległość pobytu Strony oskarżonéy.

3) Zapozew wydaie się na piśmie, przy zwyczaynym podpisie kollegii, iednak iak nayprędzéy; a wręczenie sposobem zwyczaynym ułatwia i udowodnia się.

4) Odkładanie takowego terminu na żądanie Zaskarzonego, równie tu, iako i w processach wexlowych mieysca mieć nie powinno w przypadkach, gdy oznaczony w dokumencie czas płacenia upłynął, ani pod powziętemi z sameyże sprawy pozorami, n. p. względem bliżéy ieszcze powziąć się maiących wiadomości i t. d.; Wystawiciel albowiem takowego dokumentu wie również o czasie zapłaty, iak Wystawiciel albo Akceptant wexlu; ieżeliby więc miał do uczynienia ważne przeciw pretensyi zarzuty, mógł się więc na nie zawczasu przygotować.

Gdy iednak stósownie do Tytułu VIII. §. 24. 25. Oskarzony doprasza się o odłożenie terminu z powodu przeszkód osobistych; odroczenie musi bydź dozwoloném, iednak tylko na ieden raz i wtenczas, gdy wymienione przeszkody są udowodnione sądowemi świadectwy, albo od osób godnych wiary, w sądzie za takie uznanych, zamiast przysięgi wystawionemi. W niedostatku takowego dowodu, na żądane odroczenie żadnego dawać nie należy względu, lecz postępować potrzeba zaocznie.

5) Aczkolwiek takowy dokument, z którego ma mieysce proces exekucyiny, według opisu w §. 2. zawartego, zazwyczay powtórnéy rekognicyi nie potrzebuie, oprócz przypadków liczb. 5. 6. 7., wszelakoż instrument oryginalny przedstawiony bydź powinien Pozwanemu, stósownie do Tyt. X. §. 126. aby przestrzegał swego interessu; poczém przystąpi się zaraz do zapisania w protokóle wniesionych przezeń w sameyże sprawie, a prawem przeciw takowemu instrumentowi do-

zwolonych zarzutów, według przepisu §. 25. 26. 27. Jeżeli zaś zaniesiona iest skarga w moc opisanych §. 2. liczb 5. 6. 7. dokumentów, należy nadewszystko żądać od Pozwanego oświadczenia się względem ich rekognicyi albo dyffessyi, a w téy mierze postąpić we wszystkiém, iak w processie wexlowym (Tyt. XXVII. §. 20—24.).

6) Gdy pozwany, któremu przysięga była deferowaną albo referowaną, nie stanął osobiście, lecz przez pełnomocnika, a zatém przysięgi nie można od niego odbierać na samym terminie; należy stósownie do wniosku pełnomocnika, albo natychmiast nowy iak naykrótszy termin do wykonania przysięgi przed deputowanym Instruentem wyznaczyć, bądź odebranie onéy zlecić iak nayśpiesznieyy zamieyscowemu Kommissarzowi. Skoro iednak Pozwany, na wyznaczonym przed Deputowanym albo Kommissarzem terminie, którego odroczenie pod żadnym pozorem mieysca mieć nie powinno, (prócz przypadku oczywistéy i dostatecznie wykazanéy niemożności osobistego stawania), przysięgi nie wypełnia; przystąpi się bez dalszéy przewłoki do przedłożenia aktów, a na samęż excepcyą w processie exekucyinym iuż daléy względu dawać nie potrzeba.

Dodatek §. 193. Chociażby Zaskarzony tylko z ostrzeżeniem w zwyczaynym processie używanym był Zapozwany, instrukcya iednak i wyrok nastąpić mogą drogą processu exekucyinego.

Dodatek §. 194. Jeżeli Dłużnik w czasie umówionym nieuiszcza się, obowiązany iest Wierzycielowi wszelkie wynagrodzić koszta, z poprzedzaiącego postępowania wynikłe.

§. 5.

Względem prędkiego wydania i ogłoszenia wyroku; względem mogącéy mieć mieysce od niego appellacyi; względem skuteczności takowego środka prawnego i postępowania w instrukcyi, służą również przepisy powyższego Tytułu §. 30 — 43. z tym iedynym wyiątkiem: że gdyby Oskarzony był do appellacyi powołanym, dozwolić mu należy według stósunku okoliczności, dłuższego niż 48 godzin, iednak ile możności krótkiego terminu do odpowiedzi na uciążliwości appellacyine. Wyrok, i środki prawne.

§. 6.

Względem dopuszczenia lub niedopuszczenia trzeciéy instancyi, należy także zachować przepisy przytoczonego mieysca Ordynacyi.

§. 7.

Jak tylko przeciw Pozwanemu zapadł iuż wyrok, (ieżeliby w samym wyroku względem nieupłynionego ieszcze zupełnie terminu płacenia (§. 4. liczb. 1.), dłuższy nie był oznaczony termin), winien Pozwany w dniach ośmiu po ogłoszeniu iemu lub iego pełnomocnikowi wyroku, zapłacić, albo gdyby tego niedopełnił, mieć będzie natychmiast wstawioną sobie exekucyą. Exekucya.

§. 8.

W uskutecznieniu takowéy pomocy, należy iednak przepisane w Tytule XXIV. §. 62. i następ. zachować stopnie, a zatém osoby dłużnika nie tykać się inaczéy, iak *in subsidium*, według przepisu §. 142. w mieysc. cyt.

§. 9.

Od takowéy exekucyi dłużnik inaczéy uwolnić się nie może, iak przez złożenie ustanowionéy w wyroku summy, *(liquidi)* a i to tylko pod przywiedzionemi w przeszłym Tytule §. 51. oznaczeniami.

§ 10.

Gdyby atoli Oskarzony, na wyznaczonym terminie przywiódł excepcye, z siebie samych ważne, a tylko natychmiast niemogące bydź usprawiedliwionemi, a zatém, do oddzielnéy rozprawy należące, i oświadczył się z gotowością zabezpieczenia zaskarzonéy summy na dobrach stoiących albo przez porękę lub zastawę, a oraz dostateczność takowéy kaucyi zaraz dowodnie wykazał, lub gdyby pretensya iuż z siebie saméy w dostateczne i realne była opatrzona bezpieczeństwo, a Sędzia przy przedstawieniu sprawy znalazł, że Pozwanemu w przypadku, gdyby w drugiéy instancyi pomyślnieyszy zyskał wyrok, albo swe excepcye w rozprawie oddzielnéy udowodnił, z bezwarunkowego wykonania wyroku znakomita albo nienagrodzona urosłaby szkoda; Sędzia po doyrzałéy nad okolicznościami z obowiązku urzędowego rozwadze, zamiast nakazania zapłaty w gotowiznie, lub złożenia summy, wyrok swóy do stawienia rzeczywiście ofiarowanego od Strony pozwanéy bezpieczeństwa aż do ukończenia rozprawy oddzielnéy, wymierzy, albo oznaczy: aby stawione iuż, moc swą zachowało; bądź poprzednicze stawienie dostatecznéy kaucyi z powodu szkód, które Oskarzonego z wykonania exekucyi czekaią, Powodowi wyrokiem nakaże.

§. 11.

Od takowego wyroku równie appellacya iako i rewizya iest wolna i otwarta Powodowi, a względem pierwszéy, opisane w przeszłym Tytule §. 34. i następ. postępowanie skrócone służy za prawidło. W ciągu iednak toczących się o te środki prawne rozpraw, Pozwany do płacenia ani złożenia summy znaglonym bydź nie może; lecz dosyć będzie, gdy tylko stawi nakazane mu wyrokiem bezpieczeństwo.

§. 12.

Od przypadku w §. 10. i 11. oznaczonego, gdzie Pozwany ofiaruie stawić kaucyą, aby w ciągu toczącéy się oddzielnie względem iego nieusprawiedliwionych excepcyi, rozprawy był wolnym od exekucyi, rozróżnić należy przypadek: gdy Pozwany dług sam przyznaie, a tylko względem żądanego poczekania zapłaty, ofiaruie stawić bezpieczeństwo; w tym razie albowiem postąpić należy iedynie według przepisu Tytułu XI. §. 5.

§. 13.

O oddzielnéy rozprawie sądowéy (*de separato*).

Z resztą względem oddzielnéy rozprawy sądowéy, co do wystawionych przez Pozwanego w processie exekucyinym excepcyi nieudowodnionych, oraz pretensyi kompensacyinych, albo rekonwencyinych; służą wszelkie w przeszłym Tytule §. 52. i następ. dane na to przepisy w całéy swéy rozciągłości.

§. 14.

II. Skargi z wyroku prawodzielnego (*ex judicato*).

Gdy kto II. maiąc wyrok prawodzielny, z którego dla upłynionego iuż czasu, stósownie do przepisu Tytułu XXIV. §. 3. nie może iuż

poszukiwać exekucyi, a zatém na nowo skarzyć iest przymuszony, więc na tęż skargę służy zupełnie opisane powyżéy postępowanie exekucyine; wszelakoż w tym przypadku, zwłaszcza gdy *judicatum* iuż z dawnieyszych pochodzi czasów, Deputowany przyimuiąc skargę, baczność swą wymierzy szczególniéy na ścisłe wybadanie i rozbiór: czyli toż *judicatum* zaszło rzeczywiście między temiż Stronami, albo takiemi, które w prawném rozumieniu za iedne z niemi uważać należy osoby, i względnie téyże saméy sprawy, która się ściąga do ninieyszéy nowozaniesionéy skargi. Jeżeli *judicatum* zaszło iuż więcéy niż od lat pięciu, tedy nie exekucyiny, lecz tylko zwyczayny ma mieysce z niego proces.

Dodatek §. 195. Pięcioletni przeciąg czasu rachuie się od dnia zapadłego wyroku prawodzielnego, chociażby tymczasem exekucya poszukiwaną była.

§. 15.

III. Skargi o zaległe prowizye hypoteczne.

III. Gdy iest żądana prowizya od zapisanéy do ksiąg hypotecznych summy, albo zaległe raty pewnych rocznych prestacyi z księgi hypotecznéy wykazuiących się, Sędzia na podaną tym końcem notę albo doniesienie, nakaże dłużnikowi, aby żądaną zaległość w dniach 14. zapłacił, albo oświadczył sądowi; czyli i co ma w téy mierze do zarzucenia. Skoro dłużnik zgłasza się z takowemi exceptcyami, sprawę odesławszy natychmiast do terminu instrukcyinego, postąpić w niéy należy sposobem processu exekucyinego. Jeżeli zaś żadne doniesienie nie nastąpi, a wręczenie rezolucyi sądowéy iest dostatecznie udowodnione, tedy po upłynieniu terminu

można zaraz przystąpić do exekucyi, na nalegánie Wierzyciela.

Dodatek §. 196. Nie zależy to od Wierzyciela, czyli zanieść chce skargę, lub tylko żądać wydania nakazu płacenia. Tenże ostatni tylko może bydź wydanym, chyba, żeby Wierzyciel doniosł, iż Dłużnik iuż zasądownie zaprzeczył obowiązek swóy do zapłaty. W moc wydanego nakazu płacenia, może także bydź poszukiwana subhastacya.

§. 16.

IV. Wypowiedzenie kapitałów.

Gdy IV. wypowiadaią się sądownie kapitały, a Wierzyciel oświadcza, że tylko chce bydź opatrzony zaświadczeniem, na nastąpione w czasie przyzwoitym wypowiedzenie; Sędzia nie ma tu nic więcéy do czynienia, iak tylko, że prośbę takową przesławszy Dłużnikowi kosztem Wierzyciela, dla wiadomości i przestrogi pierwszego, stara się o rzetelny dokument insynuacyiny; który przesyła Wierzycielowi do dalszego użycia.

Jeżeli zaś Wierzyciel przez zaniesioną prośbę chce sobie wyrobić wyrok prawodzielny, albo przyznanie sądowe, z któregoby po upłynioném wypowiedzeniu mógł poszukiwać exekucyi, sąd wyda na nię, iako i na każdą inną skargę, decyzyą; a ieżeli pretensya polega na którymkolwiek z opisanych w §. 2 liczb. 1. 2. 3. 4. dokumentów, postąpi się według przepisu §. 4. liczb. 1.

Sędzia zatém, iak tylko wniesiono wypowiedzenie, posłucha oraz Imploranta, iaki iest iego zamiar w téy mierze, i iak ma bydź sprawa daléy wprowadzona.

TYTUŁ DWUDZIESTY DZIEWIĄTY.

O aresztach, i iak w nich postępować należy.

§. 1.

Wyobrażenie aresztów i onych podział.

Celem założenia aresztu, iest ubezpieczenie się w pretensyi, którą mniemany Wierzyciel obawia się utracić, gdyby dłużnikowi zostawiło się wolne rozrządzenie przedmiotem aresztu. Jeżeli tym przedmiotem iest osoba mniemanego dłużnika, zowie się to *aresztem osobistym*, skoro zaś są nim rzeczy, pieniądze, effekta lub czynne iego pretensye, używa się nazwiska *aresztu rzeczowego*.

§. 2.

Przeciw komu aresztami mieysce lub nie.

Założenie aresztu ma tylko mieysce przeciw dłużnikowi, a nie temu, kto praw iego pilnuie. Przeciw Opiekunowi, Kuratorowi, Przełożonemu lub Administratorowi z powodu obowiązku tych, których mieysce zastępuią, ani aresztu osobistego nakazywać, ani zaięcia należących im effektów dopuszczać nie należy. Toż samo służy względnie faktorów, sług handlowych lub innych, gdy ci w imieniu swego Państwa prowadzą interessa. Jeżeliby iednak, która z wymienionych tu osób sama się do tego zobowiązała, tedy w uwłaściwionych do tego z inney miary przypadkach, dozwala się przeciw niey założenia aresztu.

§. 3.

Przeciw Towarzyszom i wspólnikom handlu, z powodu zaciągnionych przez ich towarzysza długów, wtenczas tylko dozwolić można założenia aresztu, gdy cała kompania, według przepisów prawa, odpowiedzialną iest za pretensyą (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 230. i następ. Cz. II. Tyt. VIII. §. 647. i następ.). W przeciwnym zaś razie należące nawet wspólnie do wszystkich kompanistów towary, nie mogą bydź aresztem zaięte.

§. 4.

Obywatele miasta, albo członki innego zgromadzenia, gminy, bądź kollegii, z powodu zaciągnionych przez miasto, gminę albo kollegium długów, osobistym ani rzeczowym aresztem ścigani bydź nie mogą; chybaby iako samodłużnicy zobowiązali się wyraźnie wszyscy za iednego, i ieden za wszystkich; albo gdy się znayduie zrobiony przez przyzwoitą zwierzchność na członki szczególne rozkład pretensyi, a od iednego z nich żąda się tylko przypadaiącéy nań części.

§. 5.

Można wprawdzie zakładać areszt na będące po innych ręku swego dłużnika pretensye; należy ie iednak przyiąć w tém samém, iak są, położeniu; nie może zatém Wierzyciel żądać lepszego bezpieczeństwa, nad to, którym się kontentował Przyaresztowany i na którém byłby obowiązany przestać następnie; to iest: nie wolno mu sięgać aż do wyrabiania aresztu przeciw dłużnikowi swego dłużnika, ani innym sposobem z własnego daléy zachodzić prawa.

§. 6.

Dziedzic z powodu długów swego spadkodawcy ani aresztem osobistym ciążony bydź niemoże, ani też niewolno zaymować effekta prawem własności do niego należące; chyba, gdyby spadek bez wszelkiego zastrzeżenia był obiął, albo iakimkolwiek sposobem dobrodzieystwo inwentarza utracił. Na effekta zaś do pozostałości należące areszt rzeczowy w każdym przypadku może bydź poszukiwany, w którymby założenie aresztu przeciw Spadkodawcy było dopuszczalném.

§. 7.

Z powodu własnych Sukcessora długów atoli, areszt na rzeczy do pozostałości należące może bydź zakładany, z zastrzeżeniem iednak należącego Wierzycielom spadkodawcy prawa separacyi.

§. 8.

Że pretensya przeciw głównemu dłużnikowi iest usposobiona do założenia aresztu, nie idzie za tém, aby toż samo miało mieysce przeciw iego poręczycielowi; lecz aby to nastąpiło, musi sam poręczyciel w takim zostawać stósunku, iżby można przystąpić do założenia przeciw niemu aresztu.

§. 9.

Pociągniony do odpowiedzi Poręczyciel, z tego iedynie powodu przeciw głównemu Dłużnikowi aresztu poszukiwać niemoże; lecz to zawisło od tego, czyli inne zachodzą okoliczności, założenie aresztu przeciw głównemu Dłużnikowi usprawiedliwiaiące. Jeżeli zaś przeciw Poręczycielowi samemu założony iest areszt, natenczas mu zawsze wolno, tegoż samego domagać się względem głównego Dłużnika.

§. 10.

§. 10.

Przeciw tym, którzy w kraiach J. K. Mci maią nieruchome posiadłości, założenie aresztu w następuiących tylko przypadkach ma mieysce:

1) gdy w wystawionych przez siebie zapisach, poddali się wyraźnie aresztowi osobistemu lub rzeczownemu;
2) gdy zadzierzawiaiący lub puszczaiący w komorne, używa służącego sobie prawa przytrzymania;
3) gdy ich possessye nieruchome tak są odłużone, albo tak małéy wartości, iż względnie usposobionéy do aresztu pretensyi, dostatecznego nie ręczą bezpieczeństwa. Czyli zaś takowy zachodzi przypadek lub nie, rozpoznać należy według przepisanych w Tytule 47mym zasad;
4) gdy ich maiątek upada, lub daią powod do podeyrzenia, iż go wyprzedać, albo za granicę wyprowadzić zamierzaią.

§. 11.

Gdy żona bez wiedzy męża w ciągu pożycia małżeńskiego, wdała się w kontrakty, a przez to narobiła długów, Wierzyciel przeciw woli męża i dopóki trwa związek małżeński, nie może na nię osobistego wyrabiać aresztu, ani wniesionych mężowi przez żonę effektów zaiąć.

§. 12.

Skoro Wierzyciel dla ubezpieczenia swéy pretensyi, kazał sobie dać zastaw albo zapisać hypotekę, względnie upewnionéy tym sposobem pretensyi w tym tylko przypadku może poszukiwać aresztu, gdy iest w stanie do-

wieśdź, że się wydarzyły okoliczności, dla których zastaw albo hypoteka nie upewniaią mu iuż spodziewanego stąd początkowo bezpieczeństwa.

§. 13.

Na iakie rzeczy można wkładać aresz a na iakie nie.

Jeszcze niezebrane płody ziemi nie są wprawdzie właściwym przedmiotem zakładania aresztu; kto z nich iednak żąda zaspokoienia siebie, ieżeli tylko znayduią się warunki do założenia aresztu potrzebne, może domagać się w sądach, aby użyto potrzebnych ku iego ubezpieczeniu środków.

§. 14.

Gdy na rzeczy zepsuciu podległe, albo których zachowanie i utrzymywanie byłoby nader kosztowne, ma bydź zakładany areszt, może to tylko nastąpić w ten sposób, że się nakaże ich sprzedaż, a zebrane za nie pieniądze biorą się do zachowania sądowego.

§. 15.

Przeznaczone na użytek pocztowy konie, wozy i zaprzęgi, chociażby przeciw ich właścicielowi miał mieysce areszt realny, nie mogą bydź zaięte, lecz Wierzyciel innym sposobem starać się powinien o zyskanie wierzytelności swoiéy.

§. 16.

Gdy podeymuiący iaką fabrykę, daią na kredyt fabrykantowi, młynarzowi, farbiarzowi lub innym robotnikom surowe albo iuż w części wyrobione materyały, bądź wypuszczaią im bezpłatnie warsztaty, młyny lub inne narzędzia; tedy tak na też warsztaty iako i sporządzone z wziętych materyałów towary, dla długów fabrykanta, młynarza, farbiarza lub innych robotników, aresztu zakładać nie można.

§. 17.

Podobnież co do innych artystów i rzemieślników, z powodu własnych ich długów, nie może mieć mieysca areszt na dane przez kogo trzeciego do przerobienia towary albo roboty z nich sporządzone; lecz można zniewolić Zamawiaiącego one, aby złożył w sądzie kwotę, iaka ieszcze należy się od niego fabrykantowi w nagrodzie za pracę albo wydatki w gotowiźnie.

§. 18.

Opłacane z kass towarzystwa ogniowego nagrody, niemniéy pieniądze z kass publicznych naznaczane na zasiłek w budowaniu, nie powinny bydź na inny cel obracane, tylko na wybudowanie pogorzałych, albo przy naznaczonym zasiłku wystawić się maiących budynków. Ten więc iedynie może poszukiwać na nie aresztu, kto tym końcem dostawiał materyałów, albo pretenduie zapłaty, bądź zwrotu obróconych rzeczywiście na budowlą zakładów pieniężnych.

§. 19.

Chociaż zaś na złożone w banku Królewskim albo Ziemstwie Marchii Elektorskiéy na prowizyą pieniądze, tudzież na akcye kompanii handlowéy morskiéy, towarzystwa assekuracyinego i kompanii połowu śledzi w *Emden*, w moc pozyskanych szczególnych przywileiów, nie można wkładać aresztu; wolno iednak sądom, tak z powodu podniesionych konkursów, iako i drogą exekucyi poczynić kroki, iżby posiedziciele tychże zniewoleni byli, wystawione na to dokumenta złożyć do depozytu; poczém przypadaiące prowizye i dywidendy, tamże wnosić należy.

§. 20.

Pensye opłacane z ogólnéy Instytucyi wdów, lub fundacyi szczególnéy na opatrzenie wdów woyskowych przeznaczonéy, w tym tylko iedynym razie mogą bydź przyaresztowane, gdy kto inny takowéy osobie na pozyskanie czyli zachowanie prawa pensyi, zastąpił opłatę składki, i z téyże pensyi żąda potém zwrotu swego zakładu.

§. 21.

Gdy wszyscy albo niektórzy wspólnego dłużnika wierzyciele, naznaczaią mu ku utrzymaniu iego kompetencyą, albo do płacenia onéy zostali obowiązanemi wyrokiem, więc takowa z powodu nawet zaciągnionych po otworzeniu konkursu długów przyaresztowaną bydź nie może.

§. 22.

Płacy ustanowionych w administracyi akcyzowéy i celnéy, oraz kompanii handlu morskiego oficyalistów, z powodu długów przytrzymywać nie wolno. Toż samo się rozumie o płacach i emolumentach oficyalistów pocztowych, chybaby pożyczone zakłady pieniężne na dobro poczt były obrócone.

§. 23.

Płace i emolumenta innych oficyalistów rządowych i publicznych, w połowie tylko mogą bydź przyaresztowane. — (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. X. §. 68 69.).

§. 24.

Gdy takowi oficyaliści zyskali odprawę przy naznaczonéy sobie pensyi od Naywyższéy Władzy Kraiowéy, albo sameyże przełożonéy Magistratury, ta także do połowy tylko może bydź przyaresztowaną. — Względem pensyi zaś, którą odchodzący ze służby

oficyalista, zastrzegł sobie tylko w moc prywatnego ze swym następcą układu, aresztma mieysce do całkowitéy pensyi.

§. 25.

Na pensye i opłaty *czekalne* odprawionych osób woyskowych, areszt tyle tylko, ile też pensye summy czterechset talarów nie przenoszą, i to iedynie do połowy takowéy przewyżki może bydź założony.

Dodatek §. 197. Patrz Część I. Tyt. XXIV. §. 106.-108. (Dodatek §. 160.-170.).

§. 26.

Z drugiéy strony na przychodzące z prawa lub układów wdowie iakiéy na iéy utrzymanie pieniądze, areszt iest dozwolony; a zależy to od innych okoliczności: czyli takowa osoba przyaresztowana, żądać może, aby iéy z tego funduszu była zostawiona kompetencya.

§. 27.

Jak dalece własność kopalni górniczych podlega aresztowi, oznaczyły Prawa (Cz. II. Tyt. XVI. §. 335. i następ.).

§. 28.

Przezorność w zakładaniu aresztów.

W dozwolonych nawet na rzeczy albo osoby aresztach Sędzia ze ścisłą rozwagą i bacznością postąpić powinien, ponieważ poddani kraiowi, i ci, którzy się poruczyli opiece praw iego, bez rzeczywistéy i naglącéy konieczności w rozrządzeniu swym maiątkiem, a tém mniéy w swéy osobistéy wolności ścieśniani bydź nie powinni.

§. 29.

Ogólne warunki do założenia aresztu.

Założenie aresztu, ieżeli ma bydź dopuszczoném, musi bydź wprawdzie skutkiem zachodzącego niebezpieczeństwa, to iest: że

gdyby dłużnikowi zostawione było wolne przedmiotem aresztu rozrządzenie, odiętoby się Wierzycielowi środki doyścia swéy wierzytelności. Takowe atoli niebezpieczeństwo iest albo oddalone i tylko podobne do prawdy, lub iuż obecne i naglące; mianowicie: gdy dłużnik iuż rzeczywiście sposobi się do oddalenia i usunięcia swéy osoby lub rzeczy, albo gdy iuż istotnie chwycił się ucieczki, a zatém na złożenie dowodów i innych do zwyczaynego aresztu potrzebnych z prawa warunków ułatwienie czas niewystarcza. Według tych okoliczności, których dokładniéy oznaczyć, ani ogólnych w téy mierze prawideł podać nie można, lecz które Sędzia w miarę szczególnéy własności każdego zdarzenia, z obowiązku troskliwie roztrząsnąć powinien, w założeniu aresztu rozmaicie postępować należy.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O aresztach w prędkich i naglących przypadkach.

§. 30.

Wniesienie prośby o areszt śpiesznie założyć się mającym.

Gdy iest bliska i nagląca obawa, że dłużnik chce odiąć Wierzycielowi przedmiot iego bezpieczeństwa i przyszłego zaspokoienia, albo sam się chwycić ucieczki; wolno Wierzycielowi udać się do Sędziego, pod którego iuryzdykcyą osoba lub rzecz dłużnika iest przydybaną; a ten ma obowiązek, bez naymnieyszéy zwłoki wysłuchać go w prośbie do protokułu.

§. 31.

Na udowodnienie takowéy prośby o areszt, potrzeba tylko: Uzasadnienie onéy.

1) aby Implorant podał mniemaną pretensyą i z czego się składa;
2) aby okazał albo przynaymniéy oświadczył dosadnie, z iakich okoliczności można wnosić niebezpieczeństwo w przewłoce, podaiąc na to dowody;
3) aby natychmiast stawił dostateczną kaucyą, tak dla odpowiedzi Sędziemu iako i Stronie przyaresztowanéy, względem szkody urość iéy mogącéy z przytrzymania.

§. 32.

Ta kaucya będzie z początku nieudeterminowaną i tylko w przybliżaiącym się do istoty stósunku z przedmiotem aresztu, lub własnością osoby maiącéy się aresztować złożoną; póki według wyłuszczonych dokładniéy okoliczności, iéy oznaczenie w pewnéy kwocie nie będzie mogło nastąpić. Z resztą stawić ią można przez poręczycielstwo lub zastawy, albo nawet tym sposobem, że aresztu Poszukuiący sam dla kaucyi poddaie się osobistemu aresztowi. Nigdy zaś nie można przyiąć kaucyi przysiężnéy, celem wyiednania aresztu.

§. 33.

Od tego stawienia kaucyi iest tylko wolny skarb królewski, skoro poszukuiący aresztu urzędnik fiskalny legitymuie się do tego wyraźném przełożonéy władzy zleceniem.

§. 34.

Kościoły, szkoły, szpitale, domy ubogich i sierot, skoro są rzeczywiście niezamożne, to iest: gdy prócz tego, czego potrze-

buią do bieżących każdego roku wydatków, nie posiadaią pieniędzy w gotowiźnie, ani dóbr stoiących, lub lokowanych gdzieżkolwiek kapitałów, są podobnież wolne od stawienia kaucyi; ieżeli ich Przełożeni, dopraszaiąc się o areszt, pod obowiązkiem i zamiast przysięgi upewnią, iż instytut nie iest tyle zamożny, aby się mógł zdobyć na kaucyą, iakiéy potrzeba.

Wszelakoż tego przepisu do zamożnieyszych w tym rodzaiu instytutów, a ogólnie do instytutów i fundacyi pobożnych innego rodzaiu, rozciągać bynaymniéy nie można.

Nadto względem instytutów, którym według tychże przepisów kaucya została darowaną, Sędzia w prawném wyłuszczeniu i rozsądzeniu aresztu, tudzież główney sprawy, z szczególnieyszą bacznością przestrzegać powinien: czyliby może dla oczywistéy bezzasadności saméyże pretensyi, albo dlatego, że względem osoby przyaresztowaney żadna nie miała mieysca niepewność, lub z innych okoliczności przypadku, na Przełożonych instytutu nie spadł zarzut szykany, bądź zamierzonego z umysłu albo grubéy omyłki nadwerężenia kredytu i dobrego imienia osoby aresztowaney; w tym albowiem razie przełożeni fundacyi, z powodu szkód, kosztów i innych Przyaresztowanemu zrządzonych nieprzyiemności, własnym maiątkiem odpowiadać, a prócz tego dowolną karą więzienia lub pieniężną uciążeni bydź powinni.

§. 35.

Rezolucya na tęż prośbę.

Jeżeli prośba o areszt uzasadnioną iest według przepisu §. 31. i następ., Sędzia niezwłocznie do niéy się przychyli i potrzebne wyda rozrządzenia, aby rzeczy aresztem obięte zo-

stały przytrzymane, albo osoba Przyaresztowanego wziętą była w bezpieczne zachowanie, lub według zachodzących okoliczności w obserwacyą.

§. 36.

Dalsze postępowanie.

Po uskutecznieniu tego, Sędzia wezwie przed się obiedwie Strony, każe okazać Aresztuiącemu miane w ręku względem swéy pretensyi dowody; one z urzędu, choć tylko summarycznie rozpoznawszy, przedłoży ie Przyaresztowanemu, i wysłucha go również krótko do protokułu, coby w téy okoliczności i ogólnie przeciw nakazanemu aresztowi, miał do nadmienienia, osobliwie zaś usilnością iego bydź powinno rozeznać: na czém polega interes Przyaresztowanego, albo szkoda, któréy się z zaięcia iego effektów obawiać należy; i iak wysoko wypadałoby naznaczyć stawioną początkowie sposobem tylko nieudeterminowanym kaucyą. — Przy téy okazyi Stron posłuchać należy, iakichby użyć wypadało środów, celem ubezpieczenia rzeczy pod areszt wziętych od niebezpieczeństwa kradzieży i zepsucia.

§. 37.

Gdyby się przy téy indagacyi poprzedniczéy znalazło, że przytrzymana osoba lub rzecz należy do tych, na które według słownego i wyraźnego praw brzmienia, areszt nie powinien bydź zakładany; albo że pretensya Aresztuiącego widocznie iest bezzasadną; areszt natychmiast uchylić należy, a sąd właściwy da pomoc Przyaresztowanemu do zyskania nagrody szkód i satysfakcyi, z kaucyi dla pozyskania aresztu stawionéy.

Przez takowy sąd właściwy rozumie się zwyczayny sąd osobisty Strony, nieprawnie

areszt wyrabiaiącéy. — Stém wszystkiem Przyaresztowany może, ieżeli chce, zanieść skargę o wynagrodzenie i w tym nawet sądzie, w którym areszt na niego wyrobiono.

§. 38.

Jeżeli się nie znaydzie iasna pobudka do uchylenia aresztu, Sędzia z powodu takowego poprzedniczo Stron wysłuchania, starać się ma usilnie poiednać ie, ieżeli nie w głównéy sprawie, to przynaymniéy względnie aresztu; a osobliwie gdy Zaaresztowany żądał uchylenia onego za kaucyą, tę w dobry sposób między Stronami ustanowi.

§. 39.

Skoro poiednanie Stron nie udało się w dobry sposób, Sędzia ustanowi przez dekret: że przy nakazanym areszcie ma pozostać się; oraz iak wysoko stawioną początkowie przez Extrahenta nieudeterminowaną kaucyą oznaczyć, a iak sprawę do dalszego rozpoznania prawnego wprowadzić należy.

§. 40.

Choćby się także wydarzyło, że Sędzia, proszony o areszt, nie iest przyzwoitym sądem Zaaresztowanego, i że ten, co do swéy osoby nie przemieszkuie w juryzdykcyinym tegoż Sędziego okręgu; dalsze iednak załatwienie sporu według przepisu §. 36. i następ. zostać się powinno w sądzie areszt zakładaiącym, a Przyaresztowanemu przez śpieszną rekwizycyą iego zwyczaynego sądu zalecić należy, aby przy tém uregulowaniu znaydował się osobiście albo przez pełnomocnika. Od tego prawidła ma tylko mieysce wyiątek, gdy albo zwyczayny Sędzia znayduie się w témże samém, gdzie areszt założono, mieyscu; bądź gdy Przyaresztowany sam się o to

domaga, aby dalsze urządzenie aresztu według powyższych przepisów zdane było na zwyczayny sąd iego.

§. 41.

W dalszém sprawy wprowadzeniu idzie o to: Wprowadzenie głównéy sprawy.

czyli Sędzia, który założył areszt, iest oraz właściwym w głównéy sprawie sądem.

albo

czyli rozpoznanie głównéy sprawy należy do innego sądu, a nie tego, który nakazał areszt.

§. 42.

W przypadku, gdy Sędzia, który zakładał areszt, iest oraz przyzwoitym Zaaresztowanego w głównéy sprawie sądem, a zatém i wtenczas, gdy Przyaresztowany będąc cudzoziemcem, juryzdykcya przeciw niemu, według praw pospolitych, samymże aresztem iest uzasadnioną; Sędzia areszt nakazuiący, wyda natychmiast rozporządzenie względem odbycia stósownie do przepisu instrukcyi w głównéy sprawie, a to w miarę potrzeby, drogą zwyczaynego, sprawom bagatelnym, wexlowym lub exekucyinym właściwego processu; według natury pretensyi głównéy. 1) Gdy Sędzia aresztuiący, iest oraz przyzwoitym w głównéy sprawie.

§. 43.

Jezeli zaś instrukcya głównéy sprawy należy do innego, nie do tego, który areszt nakazywał, sądu, winien tenże zaraz iak tylko stósownie do §. 36. i następ. tymczasowo sprawę urządził, dać Sędziemu w głównéy sprawie niezwłoczną o swéy decyzyi wiadomość, sporządzone protokuły i inne akta stósownie 2) Gdy inny Sędzia, iest sądem przyzwoitym w głównéy sprawie.

do natury okoliczności w oryginale lub kopii onemu kommunikować; a Strony po dalsze sprawy prowadzenie i przestrzeganie swego interessu do niego odeśle.

Dodatek §. 198. Skoro Poddany tuteyszy przeciw osobie zagranicznéy, którą iuż do właściwego iéy sądu zagranicznego zaskarżył, domaga się założenia aresztu na iéy maiątek w kraiu tuteyszym znayduiący się, a mowa iest o areszcie w przypadkach nagłych, na ten czas zachować należy postępowanie w §. 43. przepisane; chyba, gdyby Powód zrzekł się wytoczonéy do sądu zagranicznego skargi, i dalszego w sprawie postępowania w sądach tuteyszych domagał się.

Areszt zwyczayny w przypadku wyżéy namienionym inaczéy nakazanym bydź nie może, iak tylko, gdy sąd krayowy od zagranicznego, w którym sprawa główna toczy się, o to przyzwoicie iest wezwany.

§. 44.

Od tego momentu Sędzia areszt nakazuiący, ani w głównym processie ani aresztowym przywłaszczać sobie dalszéy decyzyi nie powinien; lecz iedynie zlecenia, rekwizycyi lub imploracyi przyzwoitego w głównéy sprawie sądu, bez różnicy: czyli ten z nim (z sądem aresztuiącym) rownego lub niższego iest stopnia, albo wcale mu podwładnym, oczekiwać i takowe uskuteczniać iest obowiązany; przestrzegaiąc iednak, aby ani z zaiętą rzeczą, ani z stawioną kaucyą żadne szkodliwe Stronom odmiany i rozrządzenia przez którąkolwiek z nich samowładnie przedsięwziętemi nie były.

§. 45.

Jak tylko Sędziego w głównéy sprawie doydą zaszłe względem założenia aresztu ak-

ta stósownie do §. 43., a on rozważywszy ie, znaydzie, że przeszły Sędzia areszt zakładaiąc, widocznie przeciw prawu postąpił, ma moc i obowiązek, nakazany przez bywszego Sędziego, a prostym tylko dekretem bez formalnego wyroku udecydowany areszt, na pierwsze Przyaresztowanego zgłoszenie się, albo nawet sam z urzędu, znowu uchylić.

§. 46.

Skoro iednak do takowéy decyzyi nie ma dostatecznego powodu; instrukcya głównéy sprawy, stósownie do prawidła w §. 42. i natury pretensyi, niezwłocznie zostanie wprowadzoną.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O postępowaniu w porządnych i zwyczaynych aresztach.

§. 47.

Uzasadnienie zwyczaynéy prośby o areszt.

Dotychczas mówiło się, iak z założeniem aresztu postępować należy, w razie, gdy iest bliskie i naglące niebezpieczeństwo, że dłużnik chwyci się ucieczki, albo swóy maiątek i effekta oddali lub na bok usunie.

W zwyczaynych zaś przypadkach, gdzie niebezpieczeństwo iest dalekie, i tylko podobne do prawdy, założenie aresztu, nie inaczéy, iak za poprzedzaiącém summaryczném wyrozumieniem natury sameyże pretensyi i okoliczności, z których Strona spodziewaną wyprowadza obawę, nakazaném bydź powinno.

§. 48.

W takowych więc razach, chcący wyrabiać areszt, zgłosi się w sądzie, do którego skarga w głównéy sprawie należy; tę zwyczaynym sposobem ustnie do protokułu, albo na piśmie przez Kommissarza sprawiedliwości poda, i prośbę o areszt uzasadni tym sposobem; iż:

1) swą pretensyą niepodeyrzanemi dokumentami, lub w inny sposób przynaymniéy iakożkolwiek udowodni;
2) wykaże podobną do prawdy obawę, że, gdyby dłużnikowi pozostało dalsze wolne rozrządzenie, aż do wypadku w sprawie głównéy, byłby mu (Wierzycielowi) odięty przedmiot iego bezpieczeństwa i zaspokoienia.

§. 49.

Jeżeli iednak do rzeczywistego zupełnéy skargi przyięcia potrzeba ieszcze wiadomości, których powziąść nie można natychmiast, lecz dopiero po upłynieniu nieiakiego czasu, może Powód prośbę o areszt zanieść poprzedniczo i oddzielnie. Naówczas dosyć będzie:

1) gdy pretensya tylko ogólnie i w całkowitości iest udowodniona; chociażby do iéy dokładniéyszego oznaczenia względnie ilości, gatunku monet, prowizyi, owoców lub innych punktów ubocznych, tudzież co do zupełnego załatwienia legitymacyi Powoda, ieszcze pozostało co do załatwienia; przytém zaś
2) potrzeba wyrazić pobudki, dla czego według podobieństwa do prawdy, o-

bawiać się wypada, odięcia Wierzycielowi przedmiotu iego pretensyi albo przyszłego zaspokoienia.

§. 50.

W przypadkach, gdzie samaż pretensya niepodeyrzanemi iest wykazana dokumentami, a osoba Pozwanego nie należy do tych, przeciw którym, według powyższych przepisów, areszt nie ma cale mieysca, można go poszukiwać, chociażby okoliczności, na których Powód swą obawę względem niebezpieczeństwa zasadza, poprzedniczo ieszcze wykazane nie były, lecz polegały tylko na iego podaniach; które iednak muszą bydź iasne, dokładne i z siebie samych ważne.

§. 51.

Decyzya na tęż prośbę.

Sędzia powinien prośbę o areszt według przepisów prawa z nayściśleyszą roztrząsać troskliwością. Jeżeli w téy mierze nie znaydzie koniecznych warunków, których prawo żąda, oddali Imploranta wydaną na piśmie i wspartą powodami rezolucyą; oprócz więc tylko przypadku, w §. 30. wyrażonego, gdzie iest naglące w przewłoce niebezpieczeństwo, żadnych aresztów na samo ryzyko Poszukuiącego, dopuszczać nie należy. Z drugiéy Strony zaś, skoro się znaydą wskazane prawem warunki, dozwoli się aresztu, i na to osobnego stawienia kaucyi ze Strony Imploranta nie potrzeba.

§. 52.

Jeżeli Powód z prośbą o nakazanie aresztu, z powodu niezachodzących prawnych warunków oddala się, więc przy wydanéy w téy mierze rezolucyi pozostać się musi. Wolno mu iednak przy instrukcyi sprawy głównéy toż żądanie swoie ponowić, i powody

swoie, tudzież coby na odparcie oddalaiącéy go rezolucyi mógł mieć do przytoczenia, dokładniéy przedstawić i udowodnić; względem czego potém wyrok główny zarazem stanowić powinien.

Dodatek §. 199. Skoro w wyroku głównym areszt uznany został za dopuszczalny, wtedy takowy natychmiast założonym bydź musi.

§. 53.

Jeżeli zaś Sędzia znaydzie, że prośba o areszt zgodnie z prawem może bydź dopuszczona; natenczas względem założenia aresztu niezwłocznie potrzebną wyda rezolucyą, a to bezśrednie albo przez rekwizycyą lub zlecenie do sądu, pod którego władzą zostaie rzecz przytrzymać się maiąca. Wręczenie takowéy rezolucyi ułatwi pospolicie Extrahent i wnosi na to do akt zaświadczenie.

§. 54.

Jeżeli będący w ręku trzeciéy osoby kapitał czynny został przytrzymany, Sędzia wyda oraz decyzyą, aby skrypt nań czyli instrument, aż do wypadku w sprawie, był złożony w depozycie sądowym. — Gdy zaś Przyaresztowany zwłóczy zadosyć uczynienie temu rozkazowi, Sędzia na naleganie Aresztuiącego, zniewoli go do tego przez exekucyą. Lecz skoro zachodzą okoliczności stwierdzaiące obawę, że Przyaresztowany, który się wzbrania wydać instrumentu, mógłby z nim szkodliwe dla Aresztuiącego, albo na podeyście publiczności czynić dyspozycye, Sędzia na żądanie Strony, umieszczeniem dwa razy w pismach intelligencyinych Prowincyi, obwieści i ostrzeże publicznie, aby się względem przytrzymanego *activum* nikt nie wdawał

z Przy-

z Przyaresztowanym w żadne cessye, zastawy, zapłaty lub inne tym podobne czynności. Dłużnikowi zaś kapitału czynnego, nie czekaiąc na wniosek Strony aresztuiącéy, oznaymić należy: aby przed uchyleniem aresztu, nie czynił żadnéy zapłaty Przyaresztowanemu.

Z resztą, iak postąpić należy, gdy mniemany trzeci Posiedziciel albo dłużnik zaprzecza mieć u siebie przedmiot aresztu, przepisano w Tytule XXIV. §. 103. 104. 105.

§. 55.

Dalsze postępowanie.

Co się tycze dalszego postępowania, rozróżniać należy, czyli rzeczowny tylko, albo osobisty areszt iest nakazany.

§. 56.

1) W aresztach rzeczowych.

Jeżeli tylko idzie o aresztrzeczowny, Zaskarzonemu i Przyaresztowanemu o zaszłém rozporządzeniu natychmiast należy dać wiadomość; dalszy zaś wywód względem prawności lub nieprawności aresztu; odesłać do instrukcyi głównéy sprawy, a ta w podobnych przypadkach musi bydź ile możności i szczególniéy przyśpieszoną.

§. 57.

Gdy więc na wyznaczonym terminie instrukcyi, Powód i Aresztuiący nie stanął przez nieposłuszeństwo; nie tylko w głównéy sprawie przepis Tyt. XX. §. 19. przeciw niemu zachowany, ale nadto areszt na zgłoszenie się Strony aresztowanéy, natychmiast uchylony bydź powinien.

Odłożenie więc terminu instrukcyi na wniosek Powoda pospolicie mieysca mieć nie powinno, lecz tylko w tym iedynym przypad-

ku, gdyby Powodowi przez zewnętrzne a nieodzowne wypadki było niepodobna pilnować terminu osobiście, albo przez pełnomocnika.

§. 58.

Oprócz tego przypadku, założony areszt na iednostronne tylko Przyaresztowanego przełożenie uchylony bydź nie może, lecz ten ze swym w téy mierze wnioskiem, do terminu instrukcyi powinien bydź odesłany, a w przyszłym wyroku głównym, Sędzia wyrzecze oraz:

czyli nakazany areszt, aż do całkowitego sprawy ukończenia i zaspokoienia Powoda, ma się utrzymać, lub czy go znowu uchylić wypada?

§. 59.

Podobnież, gdy Przyaresztowany dopraszа się o zniesienie aresztu za kaucyą, a Aresztuiący wniosku tego dobrowolnie przyiąć nie chce, dokładnieysze téy okoliczności roztrząśnienie, a oraz rozpoznanie dostateczności ofiarowaney kaucyi, na terminie instrukcyi przedsięwziąć, i w téy mierze w głównym wyroku stanowić należy.

§. 60.

Wyrok względem aresztu i remedia przeciwniemu.

Jeżeli w tym wyroku areszt uważa się za usprawiedliwiony, albo gdy całkowite lub za kaucyą uchylenie iego, wyrokiem iest nakazane, ma mieysce z tego względu appellacya; z tém wszystkiem areszt aż do wyroku appellacyinego, zostać musi niewzruszony, chociażby pierwszy wyrok wypadł na iego uchylenie. W tym iednak przypadku instrukcyą i osądzenie appellatoryi, które się ściąga oraz do główney sprawy i aresztu, szczególniéy przyśpieszyć należy.

§. 61.

Trzecia instancya nie powinna mieć mieysca względem kwestyi: czyli nakazany areszt ma bydź znowu uchylony, albo utrzymany? lecz względnie tego punktu zostaie się przy postanowieniu wyroku appellacyinego, chociażby w głównéy sprawie miała mieysce rewizya i rzeczywiście była założoną.

§. 62.

Jak tylko areszt wyrokiem prawodzielnym zupełnie został uchylony, Sędzia wyda natychmiast potrzebne względem rzeczywistego uchylenia onego rozrządzenia. Skoro zaś takowe uchylenie nakazane iest wyrokiem tylko za stawieniem bezpieczeństwa; więc takowe rozrządzenia wtenczas dopiero wydane bydź powinny, gdy Przyaresztowany przez załatwienie kaucyi, wyrokowi zadosyć uczynił.

§. 63.

Postępowanie, gdy przed rozstrzygnieniem głównéy sprawy poszukuie się zniesienie aresztu.

Gdy w iakim szczególnym przypadku, Przyaresztowany znaydzie dla siebie rzeczą nader zastanawiaiącą i szkodliwą, odkładać aż do głównego wyroku rozwiązanie kwestyi: czyli areszt ma bydź utrzymany lub znowu uchylony?; wolno mu dopraszać się o wysłuchanie go osobno i zawyrokowanie względem uchylenia aresztu bezwarunkowo (*pure*) albo za kaucyą.

§. 64.

Skoro Sędzia przy rozpoznawaniu tegoż wniosku znaydzie, że Przyaresztowanego czeka rzeczywiście znaczna z dłuższego odkładania tego punktu szkoda, zwłaszcza, gdy z okoliczności można zawczasu przewidzieć, że ukończenie głównéy instrukcyi dla obszerności sprawy, i przyimowania na obcych lub

oddalonych mieyscach wielu dowodów, mogłoby się przeciągnąć, naznaczy bliski termin do roztrząśnienia kwestyi: czyli areszt w ciągu głównego processu może bydź uchylony lub nie? na tym terminie zrobi dokładnieyszy rozbiór przywiedzionych przez Przyaresztowanego pobudek, a oraz własność ofiarowaney przez niego kaucyi w należytém wystawi świetle. Na główną sprawę tyle tylko można mieć w téy okoliczności względu, ile potrzeba nieuchronnie dla rozpoznania wymagalności lub niewymagalności pretensyi Powoda, a na przytoczone przez którąkolwiek Stronę czyny, których w razie zarzutów Przeciwnika nie może zaraz na terminie udowodnić, zważać się całe niepowinno.

W rozpoznawaniu ofiarowaney przez Przyaresztowanego kaucyi, tychże samych zasad trzymać się należy, iakie względem rozpoznania bezpieczeństwa w sprawach moratoryinych, niżéy (Tyt. XLVII.) są przepisane.

§. 65.

Na takowe poprzednicze dochodzenie, wyrok powinien bydź zaraz ferowany i na naybliższym dniu sądowym ogłoszony.

§. 66.

Przeciw temu wyrokowi dozwolona iest appellacya, równie iak w przypadku §. 60. bez rożnicy; to iest: czyli Przyaresztowany został odsuniętym z swą prośbą, albo nakazane iest wyrokiem *pure*, bądź za kaucyą uchylenie aresztu. Musi zatém areszt w obudwóch ostatnich przypadkach zostać niewzruszony aż do rozstrzygnienia sprawy w drugiéy instancyi.

§. 67.

Ponieważ iednak, skoro w założonym tu szczególnym przypadku, gdzie sprawa aresztowa nie odbywała się razem z główną sprawą, lecz do processu względem pierwszéy, stósownie do §. 64. oddzielny był wyznaczony termin, z dłuższéy trwałości aresztu znaczne dla Przyaresztowanego wynikać zwykło uszkodzenie, należy, aby w tym razie miało mieysce krótsze postępowanie appellacyine.

§. 68.

Appelluiący musi więc w trzech dniach po publikacyi pierwszego wyroku, odprawuiącemu instrukcyą Sędziemu oświadczyć do protokułu powody, na których chce wesprzeć swą uciążliwość i któremi zbiiać myśli przeciwne sobie pierwszego wyroku motywa; Zaappellowany winien podobnież w trzech dniach odpowiadać na nię do protokułu; poczém akta muszą bydź natychmiast odesłane do sądu appellacyinego, doniosłszy mu: że się tyczą sprawy aresztowéy. Sędzia zaś appellacyiny iest w obowiązku, sprawę natychmiast przedsięwziąść, i wyrok w niéy w dniach ośmiu wydać i odesłać niezwłocznie Sędziemu instrukcyinemu do publikacyi. Takowy wyrok względnie aresztu utrzymuie się iedynie w swéy mocy; w głównéy zaś sprawie zastrzega się obu Stronom dalszy wywód ich praw.

Dodatek §. 200. Przedłużenie trzechdniowego przeciągu czasu, do podania uciążliwości appellacyinych ustanowionego, bez żadnéy różnicy przypadków mieysca nie znayduie, bądź że Appelluiący w mieyscu sądu osobiście mieszka, bądź że tam tylko pełnomocnika ustanowił.

§. 69.

W czasie, gdy tym sposobem ułatwia się osobno punkt uboczny względem uchylenia aresztu, instrukcya główney sprawy nieprzerwanym postępować powinna ciągiem.

§. 70.

2) Co do aresztów osobistych.

W powyższych §. 56.-69. mówiło się o dalszéy instrukcyi i postępowaniu w sprawach aresztowych, gdy tylko idzie o areszt rzeczowny; skoro iednak nakaże się areszt osobisty, na pierwsze Zaaresztowanego zgłoszenie się, ieżeli nie zachodzi przypadek processu wexlowego albo exekucyinego, osobny krótki termin naznaczyć należy dla dochodzenia:

czyli utrzymać się ma areszt aż do wypadku w główney sprawie, albo go należy uchylić bezwarunkowo, bądź za kaucyą?

§. 71.

Na takowym terminie Sędzia posłucha obu Stron do protokułu, coby miały przywieśdź na wyłuszczenie téy kwestyi, a w téy mierze, ile się tycze pomieszania z główną sprawą, lub przytoczonych od któréykolwiek Strony czynów, iedynie do przepisu §. 64. stósować się będzie; z resztą zaś własność kaucyi względem uchylenia aresztu ofiarowaney, dokładniéy wyiaśni, a dopiero na ten protokuł wyda iak nayśpiesznieý wyrok.

§. 72.

Względem dozwoloney od takowego wyroku appellacyi i sposobu oney instruowania, służą przepisy §. 66.-69. Wszelakoż co do osobistego aresztu, dopuści się i trzeciéy instancyi dla Przyaresztowanego.

§. 73.

Jeżeli areszt osobisty był założony na rekwizycyą innego sądu, naznaczaiący go Sędzia nie może się wdawać w rozpoznanie i zawyrokowanie względem iego zniesienia, lecz Strony o to do sądu rekwiruiącego odeśle. — Skoro iednak rekwizycya iest wymierzona do pewnéy oznaczonéy summy, a Przyaresztowany ofiaruie się stawić za nię dostateczną kaucyą; Sędzia aresztuiący wysłucha natychmiast Stronę areszt wyrabiaiącą, ieżeli iest osobiście przytomna, według przepisu §. 71. i zawyrokuie względem uchylenia aresztu, a nadto sądowi rekwiruiącemu niezwłocznie o tém wiadomość udzieli.

§. 74.

Ogólna uwaga, względem przypadku, gdy prośba o areszt nie iest zanoszona razem z główną skargą.

We wszelkich przypadkach bez różnicy, gdzie prośba o areszt, nie iest zanoszona razem z główną skargą, Aresztuiącemu wyznaczy się czas stósownie do okoliczności udeterminowany, w ciągu którego, pod karą uchylenia aresztu, główna skarga w instancyi przyzwoitéy winna bydź zaniesioną; przytém zaś względem przesłania Sędziemu w głównéy sprawie aktów, co do aresztu sporządzonych, do przepisu §. 43. stósować się potrzeba. Skoroby zaś Aresztuiący takowego zalecenia nie dopełnił, na naleganie Strony przeciwnéy natychmiast areszt znowu uchylić należy. —

§. 75.

O aresztach osobistych przeciw officyalistom.

Gdy kto w służbie publiczney zostaiący, ma bydź wzięty w areszt osobisty, przepis Tyt. XXIV. §. 145. zachowany bydź ma.

§. 76.

Przeciw Cudzoziemcom.

Gdy przeciw Cudzoziemcowi pewnéy rangi, nakazany został osybisty areszt, Departamentowi interessów zagranicznych złożyć należy rapport przez główny sąd kraiowy, który albo sam areszt założył, lub iest bezpośrednio przełożony nad naznaczaiącym go sądem niższym.

§. 77.

Utrzymywanie czyli alimentacya Przyaresztowanego.

Skoro wzięty w areszt osobisty dłużnik żąda, aby Aresztuiący dawał mu alimenta; a niewiadomo powszechnie, że się znayduie w dobrém, co do maiątku, położeniu, Aresztuiący będzie w obowiązku, dawać mu ie według ustanowienia sądu, w ciągu processu w głównéy sprawie, a stósownie do przepisu Tyt. XXIV. §. 160. płacić ie z góry póty, póki nie okaże, że Przyaresztowany może się sam wyżywić, a tym końcem wolno mu żądać od Przyaresztowanego złożenia pod przysięgą specyfikacyi maiątku. Nie należy iednak dopuszczać, ani względem obowiązku dawania alimentów, ani ilości onychże, oddzielnéy rozprawy i wyroku; lecz obiedwie okoliczności rozwiąże Sędzia przez prostą tylko rezolucyą, daiąc wzgląd na szczególne każdego przypadku okoliczności.

§. 78.

Jeżeli Aresztuiący nie płaci Przyaresztowanemu w ciągu processu ustanowionych od sądu alimentów, na zgłoszenie się Przyaresztowanego areszt natychmiast będzie uchylony.

§. 79.

Skoro po rozstrzygniętéy z mocą prawa głównéy sprawie areszt osobisty ciągnie się tylko drogą exekucyi, przepis Tytułu XXIV.

zachowuie się tym sposobem, że dłużnik w tenczas tylko mocen iest żądać alimentów, gdy na swe wyżywienie w więzieniu lub domu poprawy sam zarobić nie może.

§. 80.

Ile Aresztuiący winien bydź odpowiedzialnym Przyaresztowanemu, gdy areszt uznany został za nieprzyzwoity, albo samaż pretensya za nieuzasadnioną, przepisano w prawach (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. VI. §. 132.-138.). Skutki aresztu.

§. 81.

Z drugiéy strony areszt prawnie założony, ma tę skuteczność, że ani Właściciel rzeczy przytrzymanéy, ani maiący ią w ręku, przywłaszczać sobie niepowinni żadnéy dla Aresztuiącego szkodliwéy nią dyspozycyi; lecz ią iako złożony u siebie depozyt obowiązani zachowywać.

§. 82.

Jeżeli trzeci Posiadacz rzeczy przyaresztowanéy, nie chce się obciążać iéy zachowywaniem, wolno mu oddać ią do składu sądowego.

§. 83.

Skoro rzecz obłożona aresztem, przez Właściciela lub Posiadacza zostanie alienowaną lub zastawioną, czynność ta (skoroby w czasie następnym areszt uznano za usprawiedliwiony) iest żadną i nieważną względem Aresztuiącego, i można żądać, aby ią zwrócił bezpłatnie ten, kto iéy nabył sposobem własności albo zastawy. Gdyby iednak było dowiedziono, że nabywaiący nie wiedział o założeniu aresztu, Aresztuiący za wynagrodzeniem tylko opłaconéy summy szacunkowéy lub zastawnéy może żądać iéy wydania;

a sam sobie przypisze, że się nie domagał, aby rzecz wziętą była w zachowanie sądowe.

§. 84.

Dłużnik obłożonéy aresztem pretensyi, nie iest mocen od momentu przesłania sobie rozkazu aresztowego, płacić na nię cóżkolwiek bez wiedzy i zezwolenia sądu, lub kompensować ią pretensyami do Przyaresztowanego, które wynikły potém dopiero z własnych i wolnych dłużnika czynności.

§. 85.

Czynione więc mimo tego zapłaty, uważane bydź maią względnie Aresztuiącego za nie byłe, a prawo kompensacyine za niewynikłe co do iego pretensyi.

§. 86.

Areszt włożony na kapitał, od którego się płaci prowizya, nie tamuie biegu téyże prowizyi; lecz ieżeli dłużnik chce się uwolnić od dalszego prowizyi płacenia, złożyć powinien summę do depozytu sądowego.

§. 87.

Założenie aresztu nie stanowi między wielu Wierzycielami prawa pierwszeństwa; oprócz

1) gdy Cudzoziemiec ubiega się do massy dłużnika z Wierzycielem kraiowym, a w kraiu oyszystym Cudzoziemca, aresztowi iest nadane pierwszeństwo;
2) gdy w wynikłym konkursie, Wierzyciel osobę wspólnego dłużnika albo należące do massy effekta, przez wczesne założenie aresztu, postawił w bezbieczeństwie (Tyt. L. §. 484. i następ.).

§. 88.

O aresztach cudzoziemców przeciw cudzoziemcom.

Można zanosić w sądach tuteyszych prośbę o areszt od Cudzoziemca przeciw innemu Cudzoziemcowi, tylko:

1) gdy kontrakt, na którym się gruntuie pretensya, był zawarty w kraiach tuteyszych, albo przyrzeczono, że dopełnienie onego tu nastąpi;
2) gdy w instrumencie, z którego poszukuie się aresztu, dłużnik przyrzekł płacić na każdém mieyscu, gdzie będzie żądano; albo się poddał wyraźnie aresztowi na każdém mieyscu, gdzie zostanie przydybany;
3) gdy, chociaż takowéy klauzuli nie masz w instrumencie, lecz to iest wexel, którego czas płacenia upłynął, a Wystawiciel iest kupcem, tuteysze iarmarki i targi odwiedzaiącym.

Z resztą rozumie się samo z siebie, że areszt takowy wtenczas tylko można nakazywać, gdy albo dłużnik, co do swéy osoby, znayduie się w kraiach tuteyszych, bądź że tutay ma towary lub inny maiątek.

§. 89.

Oprócz tych przypadków, areszta na wniosek Cudzoziemca, przeciw innemu Cudzoziemcowi, wtenczas tylko maią mieysce w kraiach tuteyszych, gdy zagraniczne sądy właściwe rekwiruią o to, iak należy, sądy tuteysze. Wszelakoż i w tych, iako i obiętych §. 88. przypadkach, gdy rzecz idzie o areszt osobisty, przepis §. 76. musi bydź zachowany.

§. 90.

Naostatek względem aresztów przeciw Cudzoziemcom w ogólności; exystuiące mię-

dzy Państwem tuteyszém, a rozmaitemi kraiami sąsiedzkiemi układy, i zaszłe w ich uskutecznieniu oddzielne urządzenia, moc swą zachowuią.

Dodatek §. 201. Przeciw panuiącym Xiążętom niemieckim, przeciw udzielnym Xiążętom z domów panuiących Xiążąt niemieckich, tudzież przeciw obcym przy tuteyszym Dworze uwierzytelnionym Posłom i przeciw wszelkim innym Sprawuiącym interessa obcych Państw przy tuteyszym Dworze, którzy przy ich ustanowieniu niepozostali podległemi juryzdykcyi kraiowéy, żaden areszt mieysca nieznayduie.

Dodatek §. 202. Inni zaś Xiążęta, prócz wyżéy wymienionych, obcy, przeieżdżaiący, do innego Dworu lub Rządu przeznaczeni Posłowie i obcy przeieżdżaiący urzędnicy dworscy, woienni i publiczni, którzy w interessach swych Dworów lub Rządu do innego Dworu lub Rządu są posyłani, podlegaią aresztowi. Wszelakoż przed nakazaniem onegoż nasamprzód Ministrowi sprawiedliwości rapport złożonym bydź powinien, który względem udzielić się maiącéy wspólnie rezolucyi, z Ministerium spraw zewnętrznych zniesie się.

Dodatek §. 203. Jeżeli powszechnie lub w innym sposobie wiadomo, albo przez Powoda doniesiono, iż ten, przeciw któremu areszt iest poszukiwany, należy do osób w poprzedzaiącym Paragrafie wymienionych, na ten czas przed nadeyściem rezolucyi na uczynione w téy mierze zapytanie, żadnéy do niego insynuacyi uczynić nienależy. Skoro iednak Extrahent wyraźnie domaga się kommunikacyi prośby iego o areszt, tedy do tego wprawdzie przychylić się, lecz w wydaném do Zaaresztowanego uwiadomieniu wyrazić potrzeba, iż uczynione zostało zapytanie, i że rezolucyi w téy mierze oczekiwać należy.

Dodatek §. 204. Gdy nie iest powszechnie lub w innym sposobie wiadomo, iż Zaaresztowany należy do osób w §. 202. Dodatku wymienionych, potrzeba Extrahenta aresztu przy

iego przyięciu wysłuchać, czyli, ile mu wiadomo, taki zachodzi przypadek. Skoro zaś dopiero przez doniesienie Zaaresztowanego okaże się przymiot iego wyżéy namieniony, Sędzia powinien od niego żądać na to dowodu, iednakże takim kontentować się musi, który mu rzetelność iego twierdzenia czyni do prawdy podobną.

Dodatek §. 205. Przeciw innym cudzoziemcom areszt, stósownie do przepisów prawa, bez zapytania nakazanym bydź może; wszelakoż, skoro to są osoby iakowego znaczenia lub rangi, po nakazaniu aresztu o tém niezwłocznie rapport uczynić należy Ministrowi Sprawiedliwości dla zawiadomienia Ministeryum spraw zewnętrznych.

Dodatek §. 206. W nakazywaniu przeciw cudzoziemcom takowych aresztów, nienależy zaraz bez względu na osoby, przystąpić do osadzenia Zaaresztowanego w więzieniu, lecz potrzeba, szczególniéy skoro to są cudzoziemcy wyższéy rangi, obrać łagodnieyszą drogę zapowiedzenia aresztu mieyskiego lub domowego, obserwacyi, przytrzymania paszportów, zakazu do Oberżysty względem wydania koni, powozu, rzeczy do podróży potrzebnych i innych effektów.

Dodatek §. 207. Ile razy przeciw cudzoziemcowi w kraiach tuteyszych bawiącemu nakazuie się areszt osobisty lub realny, zawsze mu w wydaném do niego w téy mierze rozporządzeniu oznaymić należy, iż mu podług przepisów Cz. I. Tyt XXIX. § 63. i 70 wolno, odwrócić natychmiast areszt przez stawienie kaucyi, ilości zaskarzonéy przeciw niemu pretensyi, przez Powoda zawsze z pewnością oznaczyć się maiącéy, tudzież kosztów podług podobieństwa wyniknąć mogących, odpowiadaiącéy.

Dodatek §. 208. Jeżeli Zaaresztowany należy do stanów wyższych, lub zostaie na znakomitym urzędzie woyskowym lub cywilnym obcego Państwa, albo skoro inne podług umiarkowania Praesidii lub Deryguiącego zachodzą powody postępowania z nim z szczególnieyszą ochroną; tedy przy rozporządzeniu aresztu po-

winien bydź delegowany Sekretarz, dla obiaśnienia go ieszcze w szczególności ustnie względem służącego mu, wyżéy (§. 207.) wzmiankowanego prawa, i dla wysłuchania go, czyli z niego korzystać zechce.

Dodatek §. 209. Jeżeli cudzoziemiec w skutku tego oświadcza się bydź gotowym do stawienia kaucyi, i gotowe na to ofiaruie pieniądze lub papiery rządowe, któremi według przepisów prawa kaucya stawioną bydź może; więc skoro dostateczna ilość złożoną została, areszt natychmiast, i bez wysłuchania nawet Powoda, uchylonym, a Sekretarz zawsze upoważnionym bydź powinien, aby w takim razie bez zapytania się, potrzebne względem zniesienia aresztu poczynił rozporządzenia.

Dodatek §. 210. Skoro Zaaresztowany innym sposobem kaucyą stawić ofiaruie, delegowany Sekretarz powinien niezwłocznie Powoda lub pełnomocnika iego wezwać do oświadczenia się w téy mierze, a ieżeli ten na ofiarowanéy kaucyi przestaie, w skutek sporządzić się maiącego w tym względzie protokułu rozporządzenie względem uchylenia aresztu uczynić. Skoro zaś względem dostateczności kaucyi spór zachodzi; Sekretarz poda spisany w téy mierze wywód słowny niezwłocznie sądowi dla przedstawienia go na posiedzeniu, a gdy w ówczas okaże się, iż kaucya bez wątpliwości za dostateczną uważaną bydź może, tedy po iéy stawieniu areszt przez prostą rezolucyą, od któréy żaden środek prawny miesca niema, uchylonym bydź powinien. Od tego wtenczas tylko mieysce ma wyiątek, kiedy z powodu długu wexlowego nakazany iest areszt osobisty, gdyż areszt takowy pomimo woli Powoda inaczéy odwrócony bydź niemoże, iak tylko za złożeniem w gotowiźnie w sporze będącéy summy.

Dodatek §. 211. Jeżeli kaucya tego iest gatunku, iż iéy przyięcie nie może bydź uważaném za niewątpliwe, wtedy względem iéy dopuszczalności rozprawa i wyrok nastąpić musi, przyczém wszędzie podług przepisow §. 63. i następnych postępować należy.

Dodatek §. 212. Gdy areszt tycze się cudzoziemca, natenczas pytanie: czyli przy założonym areszcie pozostać się, lub takowy znowu uchylonym bydź ma, na domaganie się Zaaresztowanego zawsze, bez różnicy przypadków, od sprawy głównéy odłączoném bydź musi, chyba że ta iuż sama przez się uzasadnia proces wexlowy lub exekucyiny, a w takim razie instrukcya nayszczególniéy przyśpieszoną bydź powinna.

TYTUŁ TRZYDZIESTY.

O postępowaniu w sprawach kupieckich, albo iarmarcznych i handlowych, tudzież assekuracyinych.

§. 1.

W processach między kupcami w ogólności, za przedmiot I. interessa handlowe maiących, nie ma mieysca pospolicie oddzielny sposób postępowania; lecz takowe sprawy w miarę, ile według swéy natury są usposobione do zwyczaynego, albo wexlowego, bądź exekucyinego processu, lub maią za cel, wynikłe między wspólnikami handlu, względem ich rozdziału między sobą, po rozwiązaniu kompanii spory, podług danych iuż w części na takowe przypadki w ninieyszéy Ordynacyi Processowéy, częścią ieszcze następuiących Przepisów, muszą bydź instruowane i rozstrzygnięte.

I. O processach handlowych w ogólności.

§. 2.

O oddzielnych sądach handlowych.

Jeżeli iednak na którémkolwiek mieyscu w kraiach J. K. Mci, do instrukcyi i odsądzenia takowych sporów handlowych, są ustanowione sądy handlowe, zakładne i morskie; lub pod innemi nazwiskami; a do zasiadania w nich, z mocą i wolnością głosu, są ustanowieni kupcy; wydane tym końcem ustawy, oraz przepisane takowym sądom oddzielne regulamina i instrukcye, nadal, iak dotąd, moc swą zachowuią.

§. 3.

O przybieraniu znawców w processach kupieckich.

Atoli i na innych mieyscach, gdzie nie są ustanowione właściwe sądy handlowe, stanowiemy (w stósunku do ogólnego przepisu w Tytule IX. §. 38.), że iak tylko okaże się z podaney skargi lub odpowiedzi na nię, że idzie w sprawie o dokładnieysze interessów kupieckich znaiomości, niemniéy sposobu ich prowadzenia i zawierania, oraz zwyczayny sposób utrzymywania ksiąg i rachunków, tudzież inne tym podobne zwyczaie i obserwancye handlowe; na ów czas wyznaczonemu do instrukcyi sprawy Deputowanemu sądu przydany będzie za pomocnika ćwiczony i doświadczony w podobnych czynnościach kupiec, co do swéy poczciwości i słuszności dobrém imieniem słynący.

§. 4.

Czyli zaś raz na zawsze pewne osoby, w znaczeniu ciągłych Assessorów sądu, do instrukcyi spraw tego rodzaiu wypadnie naznaczyć i ustanowić, albo w przypadkach szczególnych wybrać ich z grona kupców mieyscowych, na propozycyą starszych, lub przełożonych giełdy i podobnież zobowiązać; iest

ozna-

oznaczono na każdém mieyscu według własności rozmaitych w kraiach królewskich mieysc handlowych.

§. 5.

Takowego assystenta Deputowany sądu musi przybierać do całéy instrukcyi, gdzie go będzie potrzeba, szczególniéy zaś przy uregulowaniu *status controversiae*, rozpoznawaniu rachunków towarów, pieniężnych i innych; przy wyłuszczeniu spornych między Stronami czynów, z prowadzonéy między sobą korrespondencyi wynikaiących, tudzież ksiąg, względem ich rzetelności, porządku i zgodności, niemniéy przy wystawianiu przeciw nim zarzutów, daiąc wzgląd na iego radę i opinią w téy mierze.

§. 6.

Na końcu instrukcyi Deputowany sądu wysłucha oddzielnie do protokułu tegoż assystenta względnie iego zdania w sprawie, ieżeli ta polega na rzeczywistym obrocie handlowym; przestrzegaiąc, aby dał opinią iasno, dokładnie, stósownie do rzeczywistych kwestyi spornych i wspartą powodami. Sąd zaś, na tęż opinią, gdy iest opatrzona rozsądnemi, stósownemi do sprawy, a z wiadomości kupieckich i doświadczenia powziętemi powodami, w rozstrzygnieniu głównéy sprawy zważać i należyty wzgląd mieć powinien.

§. 7.

Osobliwie w instancyi appellacyinéy.

Gdy się odwołano od wyroku, a w drugiéy instancyi zależałoby ieszcze na takowych punktach, do których rzetelnego wyłuszczenia, kupieckich znaiomości i doświadczenia potrzeba; należy podobnież, iak inny Deputowany sądu iest mianowany do instrukcyi

appellatoryi, przydać mu także innego z kupców assystenta, a do instrukcyi sprawy równymże iak w pierwszéy instancyi (§. 5.) sposobem, przybierać go i na końcu sprawy żądać opinii iego według przepisu §. 6.

§. 8.

Gdy Sędzia appellacyiny znaydzie przy relacyi sprawy, że opinie obudwóch w pierwszéy i drugiéy instancyi przybranych znawców, względem punktu do ich professyi należącego, na którym zależy rzeczywiście w rozstrzygnieniu sprawy, różnią się i odstępuią od siebie, albo są sobie przeciwne i sprzeczne, tedy zasada tego polega albo na tém, że położenie saméyże sprawy zmieniło się przez nową indagacyą, i wyszłe w niéy dopiero na iaw, albo dokładniéy rozwikłane czyny; a na ów czas Sędzia zawyrokuie według światła i przekonania swego, daiąc wzgląd na opinią drugiego znawcy. Lecz skoro położenie zostało niezmienne, a więc różność obu opinii ma zasadę w rzeczywistéy różności mniemań i twierdzeń względem tego, co w zachodzącym przypadku ściąga się do zwyczaiów i obserwancyi handlowych, sąd obu kupców, którzy w pierwszéy i drugiéy instancyi do instrukcyi assystowali, z urzędu przedsię wezwawszy, wysłucha ich dokładniéy nawzaiem względnie różności zdań i przywiedzionych od każdego z nich na ich wsparcie powodów, a tym sposobem przez zobopólne wykłady i obiaśnienia przywiedzie ich do iednostayności w zdaniu, albo przynaymniéy będzie na to bacznym, aby rozbiór sprawy iak naydokładniéy i okolicznie był zrobiony; poczém zaś, mianowicie gdyby zdań poiednać nie można było, akta wraz z

obustronną opinią i protokułem indagacyi, przedłoży trzeciemu z doświadczonych kupców, a od niego iako wyższego Arbitra dalszéy również powodami wspartéy opinii zażądawszy, na nię w zawyrokowaniu szczególnieyszy wzgląd mieć będzie.

Złożone przez Strony i iednostronnie wyrobione atesta, czyli tak nazwane *Parere*, mogą wprawdzie bydź przyięte do akt, końcem wyiaśnienia sprawy; nie zasługuią iednak na równy wzgląd, z złożonemi pod okiem i kierunkiem Sędziego z podanych akt opiniami przysięgłych znawców.

§. 9.

II. O właściwych processach kupieckich.

Mówiło się dotąd o zwyczaynych między kupcami, względem interessów handlowych wydarzaiących się sporach prawnych. Że iednak w mieyscach, gdzie się odbywaią walne iarmarki, targi na bydło i inne, między przybywaiącemi tam ludźmi obcemi lub kupcami mieyscowemi, względem zrobionych w ciągu iarmarku, lub targu interessów zwykły wynikać processa: a przyśpieszenie ich, ile możności, dla pośpiechu w handlu iest koniecznie potrzebne; w tych więc processach kupieckich następuiącym sposobem postępować należy.

§. 10.

Gdzie i między iakiemi Stronami ma mieysce tenże proces.

W mieyscach, gdzie są wprowadzone iarmarki walne, albo licznie odwiedziane targi na bydło i inne, ustanowiona będzie deputacya z członków zwyczaynego sądu i magistratu policyinego, oraz doświadczonych w handlu osób złożona; ta powinna bydź w potrzebnych opatrzona subalternów; a póki trwa iarmark lub targ, codziennie przed południem i po południu, na mieyscu do tego

przyzwoitém zgromadzać się ma. Dokładnieysze ustawy dla téy deputacyi: z wielu i iakich członków i subalternów ma się składać, i gdzie odprawiać swe zgromadzenia, urządzą się osobno według szczególnych każdego mieysca handlowego okoliczności.

§. 11.

W téy deputacyi wszelkie w ciągu iarmarku lub targu, w interessach handlowych wynikaiące processa, w których kupiec zamieyscowy, iako Powód lub Pozwany, albo Adcytowany i Litisdenuncyat ma interes, wnoszone będą i instruowane.

Przez zamieyscowych kupców rozumieią się tu wszyscy ci, którzy gdzieindziéy, nie w mieyscu iarmarku lub targu, maią swe zwyczayne siedlisko, bez różnicy: czyli są z siebie samych cudzoziemcami, lub poddanemi J. K. Mci.

§. 12.

Instrukcya odbywa się przed zgromadzoną Deputacyą; gdy iednak mnożą się interessa lub sprawa zdaie się obszernieyszą, niż za zwyczay; wolno Przełożonemu deputacyi, takowe instrukcye zlecić szczególnym iéy członkom, z przydaniem przysięgłych protokulistów.

§. 13.

Skrócone w téy mierze postępowanie.

Jeżeli wniesiona okoliczność prawna nie iest uwłaśniona do iednego z opisanych w Tytule XXVII. i XXVIII. processów summarycznych; w téy instrukcyi służą prawidła zwyczaynego processu co do wszystkich istotnych punktów; stémwszystkiem termina, i przeciągi czasu więcéy skrócone bydź powinny, zwłaszcza, że obiedwie Strony stawaią osobiście albo przynaymniéy przez swych służą-

cych handlowych, faktorów lub innych tym podobnych upoważnionych pełnomocników ieneralnych, a sprawa ma za zasadę interes dopiero świeżo zaszły.

§. 14.

W przyięciu skargi.

Potrzeba więc zgłaszaiącego się Powoda wysłuchać natychmiast okolicznie do protokułu i należycie go wyexaminować względem położonych za zasadę iego pretensyi czynów, ich dowodów, względem punktu legitymacyinego i excepcyi, iakieby Pozwany na tęż pretensyą zarzucać mógł; a tym sposobem skarga według przepisanego porządku do protokułu wyinstruowaną bydź powinna.

§. 15.

W zapozwaniu.

Takowy protokuł skargi, albo extrakt z niego (mianowicie, gdy w głównym protokule zawieraią się remonstracye i uwagi czynione z urzędu Powodowi), sąd kommunikować będzie Pozwanemu, wraz z rzetelnemi kopiami złożonych dokumentów, i przypozwie go na termin, na którym względem skargi oświadczyć się, i dalszéy instrukcyi oczekiwać ma.

§. 16.

Chociaż zaś pozew czyni się przez dekret na piśmie, od przytomych członków sądu podpisany, nie potrzeba iednak aby formalnie był expedyowany, lecz wręcza się Pozwanemu przez przysięgłego woźnego, ten zaś doniesie do protokułu o nastąpionéy insynuacyi.

§. 17.

Termin, według zachodzących okoliczności musi bydź iak naykrótszy, a nad dwadzieścia cztery godzin odkładać go nie należy; w dekrecie wyrazić trzeba przepisaną w Ordy-

nacyi przestrogę względem skutków niestawania przez nieposłuszeństwo.

§. 18.

Odroczenie tego terminu wtenczas tylko ma mieysce, gdy Oskarzony rzeczywiście o ważnych donosi przeszkodach, i one, iak należy, udowodnia. Wszelakoż nie pozwoli się więcéy iak raz na takowe odroczenie.

§. 19.

Względem osobistego stawania do instrukcyi.

Na terminie musi Oskarzony stawać osobiście, a wyręczanie się uwłaściwionym w innym razie pełnomocnikiem wtenczas tylko dopuszcza się, gdy Pozwany odwiedzał iarmark albo targ nie osobiście, lecz tylko przez faktora, sługę handlowego, lub innego tym podobnego Plenipotenta; albo chociaż iest zaiste w mieyscu obecny, lecz przywodzi i dowodnie wykazuie ważne okoliczności, w osobistém do instrukcyi stawaniu mu przeszkadzaiące.

§. 20.

Względem wyroków zaocznych.

Jeżeli na wyznaczonym terminie Oskarzony nie stanął przez nieposłuszeństwo, zapisze się to do protokułu; wyrok zaoczny zaś sąd wyda i podpisze iak za zwyczay, poczém obecnemu Powodowi natychmiast ogłoszony, Pozwanemu zaś kopia onegoż zamiast publikacyi przez woźnego wręczoną bydź ma.

§. 21.

Przeciw takowemu wyrokowi zaocznemu może wprawdzie bydź użyty opisany w Tyt. XIV. Rozdziale III. środek prawny, z tém iednak ograniczeniem: że Pozwany zamiast dni dziesięciu, we dwudziestu czterech godzinach od czasu wręczonéy mu kopii wyroku winien się zgłosić do sądu i użyć tegoż środka prawnego.

§. 22.

Skoro zaś Pozwany stawa, potrzeba go nadewszystko wysłuchać samego i nie w obecności Powoda, do protokułu, a w nim odpowiedź iego na skargę i miane na nię zarzuty, stósownie do Tytułu dziewiątego zapisać. Przy sameyże instrukcyi.

§. 23.

Na ów czas przywoławszy Powoda, odczytuie mu się zwolna i wyraźnie sporządzony względem odpowiedzi Oskarzonego protokuł, albo iego extrakt (to iest: gdyby w głównym protokule zaszła iaka okoliczność, według przepisu do oddzielnego protokułu należąca), ieżeli potrzeba, obiaśni mu się punktami; poczém wysłuchać go potrzeba względem iego zarzutów; a tym sposobem obie Strony obok siebie stawiwszy, uczynić porządny rozbiór każdego znakomitszego w sprawie czynu i ułożyć *statum controversiae.*

§. 24.

Zapytania względem ważności lub nieważności spornego czynu, wtenczas tylko czynione bydź maią, gdy sprawa z siebie saméy będąc bardzo wątpliwą, do wynalezienia takowego *facti* podane są tylko zamieyscowe i oddalone środki dowodzenia. Jeżeli w tym razie podobne zapytanie iest nieuchronne, sąd instrukcyiny, (który prócz tego iest pospolicie sądem niższym) uczynić ie powinien iak nayśpiesznieý do przełożonego sądu wyższego; ten zaś, chociaż do przepisu Tyt. XXV. §. 8. i następ. stósować się musi, rezolucyą iednak szczególnieý przyśpieszyć powinien.

§. 25.

W samém przyimowaniu dowodów, zawarte w Tytule dziesiątym przepisy winny bydź zachowaue, z różnicą tylko: że gdy W przyięciu dowodów.

słuchać się maiący świadkowie zostaią na témże samém, gdzie sąd ma swą rezydencyą, mieyscu, formalnéy po nich cytacyi na piśmie nie potrzeba; lecz tylko przez woźnego przysięgłego ustnie zapozwać ich należy; temu zaś daie się na to zlecenie przez dekret na piśmie ułożony, ale nieformalnie wyexpedyowany, którego okazaniem Zapozwanym legitymować się będzie.

§. 26.

Gdy Strona proponuie dowody, których przyięcie z znaczną stratą czasu byłoby połączone, n. p. gdy się żąda wydania dokumentu od trzeciéy za mieyscem rezydencyi sądu mieszkaiącéy osoby; albo gdyby podano świadków zamieyscowych, opodal mieszkaiących; nie może sąd zaiste odrzucać takowego dowodu, ieżeli tylko sporne *factum* zdaie się bydź znakomitém; należy atoli dane w Tytule XXII. §. 37. i następ. względnie *juramenti calumniae* przepisy iak nayściśléy w tym przypadku zachować, wydane do obcych sądów rekwizycye szczególniéy przyśpieszać, a w nich za każdą razą dokładać wyraźnie, że się tyczą sprawy handlowéy.

Wszelkie sądy w Państwach J. K. Mci są w obowiązku, iak nayśpieszniéy dopełniać takowych rekwizycyi; a ci, którzyby w téy mierze okazali się opieszałemi, na doniesienie sądu instrukcyinego, lub gdyby ta okoliczność doszła wiadomości przełożonéy instancyi wyższéy, z urzędu surowo ukarani bydź maią.

Względem proponowania Stronom ugody.

§. 27.

Z resztą sąd instrukcyiny musi szczególnieyszego przykładać starania, aby zrobił między Stronami ugodę, tak w ogólności, ia-

ko mianowiciéy wtenczas, gdy albo stósownie do §. 24. potrzebne iest zapytanie do sądu wyższego, lub według przepisu §. 26. powołano się na zamieyscowe i odległe dowody.

§. 28.

Co do wywodów.

Po zakończoney instrukcyi, i bezskutecznem Stron godzeniu, akta natychmiast do zawyrokowania sądowi podane bydź powinny; a w tym processie wywody na piśmie pospolicie mieysca nie maią. Gdyby iednak Strony żądały, albo w sprawach ważnieyszych Sędzia dostrzegł przy instrukcyi, że w ich rozwiązaniu będzie zawisło rzeczywiście na wątpliwéy kwestyi prawnéy; więc obu Stronom przydać należy assystentów, ieżeli w nich nie są opatrzeni i podać im akta, aby według przepisu Tyt. XII. wywody niezwłocznie do protokułu, albo na piśmie ułożone, podali. Naówczas atoli rzecz tym sposobem urządzić należy, aby przedłożenie aktów, przez podanie takowych wywodów, naywięcéy nad dni 3 po zakończoney instrukcyi wstrzymywane nie było.

§. 29.

Względem przyśpieszenia wyroku.

Jeżeliby wyrok nie był wstrzymanym przez zapytanie do kommissyi prawodawczéy, należy go wydać we dwudziestu czterech godzinach, albo gdyby sprawa była nader obszerną, w ciągu czterdziestu ośmiu godzin, po przedstawieniu aktów; będzie oraz publikowany Stronom przez bywszego Deputowanego, który ie tym końcem zawczasu wezwie. Jeżeli która z Stron nie stawa do publikacyi, wyrok względem niéy przyimie się za ogłoszony, przesyłaiąc iéy kopią onego przez woźnego sądowego.

§. 30.

Względem dalszych środków prawnych.

Przeciw takowemu wyrokowi wolna iest obu Stronom appellacya, podobnież i w tych-że samych przypadkach iak przeciw zapadłemu w zwyczaynym processie wyrokowi.

§. 31.

Kto iednak chce użyć tego środka prawnego, winien albo zaraz przy publikacyi wyroku, bądź przynaymniéy we dwadzieścia cztery godzin zgłosić się do protokułu w sądzie, gdzie była odbywana instrukcya; tym końcem Deputowany zaraz przy publikacyi obiaśni należycie Strony względem służącego im w téy mierze prawa, tudzież otwartego dla nich terminu do appellacyi i prawnych skutków z zaniedbanego zgłoszenia się, a że to nastąpiło, do akt zareiestruie.

§. 32.

Instrukcya appellatoryi należy pospolicie, bez różnicy przypadków, do Sędziego pierwszéy instancyi.

§. 33.

Gdyby iednak kupiec obcy, w sprawie interessowany iako Appelluiący albo Powołany sam się o to dopraszał, bądź stósownie do wniosku Przeciwnika, zezwolił wyraźnie, iżby instrukcya odbyła się w sądzie wyższym, tedy do wniosku przychylić się wprawdzie należy. Naówczas iednak skrócone postępowanie handlowe nie ma iuż mieysca, lecz sprawa, (ieżeli się nie tycze rzeczy bagatelnéy), iak wszelkie inne processa zwyczayne w drugiéy instancyi traktowana bydź powinna; a zatém skoro zapowiedzenie appellacyi według przepisu Tyt. XXIV. §. 72. było nale-

życie przyięte, prześlą się akta sądowi wyższemu; ten zaś w sposobie zwyczaynym do dalszéy przystąpi instrukcyi.

§. 34.

Lecz skoro instrukcya sprawy zostaie się w sądzie niższym, więc ieżeli tenże sąd uformowane stanowi kollegium, musi bydź na to wyznaczony inny Deputowany, nie ten, który instruował przeszłą instancyą.

§. 35.

Deputowany, zaraz za zgłoszeniem się z appellacyą, wysłucha Appelluiącego okolicznie do protokułu: na czém właściwie polegaią iego uciążliwości i co na ich wsparcie ma do przytoczenia.

§. 36.

Jeżeli Appelluiący żąda dłuższego czasu na wywodzenie swych uciążliwości, należy mu go dozwolić, nigdy iednak więcéy, iak do trzeciego dnia, po zgłoszeniu się z appellacyą.

§. 37.

Przyięcie i sporządzenie protokułu appellacyinego, — ieżeli zgłoszenie się z appellacyą nastąpiło zaraz przy publikacyi, dopełnia ieszcze Deputowany pierwszéy instancyi, inaczéy zaś ułatwić ie powinien nowy Deputowany według §. 34. do instrukcyi appellatoryi wyznaczony.

§. 38.

Poczém sporządzony protokuł appellacyiny udziela się w kopii Powołanemu, tego zaś zapozwać trzeba na termin instrukcyiny, przez wyrażony na teyże kopii dekret. Jeżeli Appelluiący nic nowego nie przywiódł *in facto*, musi bydź termin na dzień następuiący, inaczéy zaś na trzeci dzień naznaczony.

§. 39.

Skoro na terminie instrukcyinym nic nowego nie zaszło *in facto*, należy Powołanego wysłuchać do protokułu, czyli i coby na wsparcie przeszłego wyroku, oraz ku zbiciu zaniesionych przez Przeciwnika uciążliwości miał ieszcze do przywiedzenia; gdy zaś potrzeba nowéy instrukcyi *in facto*, postąpi się w niéy według przepisu Tyt. XIV, daiąc wzgląd na zawarte w Tytule ninieyszym §. 25. postanowienia; a nadto względem dedukcyi *in jure*, zachować należy przepis §. 28.

§. 40.

Naówczas sąd instruiący prześle iak nayśpiesznieý akta sądowi wyższemu, i wyraźną tak na kopercie, iako i w samymże rapporcie uczyni wzmiankę: że się tyczą sprawy handlowéy.

§. 41.

Sąd wyższy weźmie przedsię niezwłocznie sprawę; a wydawszy na naybliższym dniu sądowym wyrok, odeśle go natychmiast niżtzemu sądowi instruiącemu do publikacyi. — Prezyduiących w kollegiach iest szczególnieyszym obowiązkiem, przestrzegać dzielnie, aby takowe wyroki były przyśpieszane.

§. 42.

Do publikacyi wyroku appellacyinego wezwać należy Strony ustnie przez woźnego, a téy, którąby na nim nie stanęła, przesłać kopią onego zamiast publikacyi; z resztą zaś da się wiadomość Stronom o wolném ieszcze dla nich przeciw temuż wyrokowi *revisorio*.

§. 43.

Jeżeli więc Strona chce ieszcze użyć tegoż środka prawnego, musi się z nim zgłosić, albo zaraz, bądź naypóźniéy w 24rech godzi-

nach po ogłoszonym wyroku appellacyinym, w instruuiącym sądzie niższym do protokułu; Rewiduiącego natychmiast dokładniéy wysłuchać należy: na czémby zależała właściwie iego uciążliwość; a podawszy protokuł Zrewidowanemu do odpowiedzi w ciągu innych 24. godzin, akta przepisanym w §. 48. sposobem przesłać niezwłocznie sądowi rewizyinemu; ten zaś przyśpieszywszy szczególniéy wyrok według przepisu §. 41. odeśle go do zwyczayney sądowi niższemu publikacyi.

§. 44.

III. Przystósowanie processu handlowego, do innych okoliczności prawnych kupców.

Powyższe w §. 9. — 43. zawarte przepisy służą także oprocz czasów iarmarcznych i targowych w właściwych między kupcami processach handlowych, tudzież w czasach, gdy z powodu przybywania i odchodu obcych ludzi handlowych lub okrętów, szczególniéy żywe w handlu odbywaią się czynności.

§. 45.

Należy nadto w takowych czasach mianować ciągłego Deputowanego z grona sądu i przydać mu iednego lub więcéy znawców, których właściwym i szczególnieyszym ma bydź obowiązkiem, szybko rozpoznawać i ułatwiać takowe spory, z powodu zawartéy czynności handlowéy, iéy dopełnienia lub uchylenia wynikaiące. O ustanowionych na to osobach oznaymić należy powszechnie kupcom, przez przybicie obwieszczenia na bursy lub innym przyzwoitym sposobem; Deputowani zaś są w obowiązku, skoro ktokolwiek, chociaż ustnie tylko zgłasza się do nich względem takowego sporu, wziąść przed się sprawę natychmiast, odsunąwszy na bok wszelkie inne interessa.

§. 46.

Zamiarem tego urządzenia iest, aby takowe spory, przez to, że są na mieyscu wyłuszczane i przez pośrednictwo przybranego znawcy, ile możności w dobry sposób ułatwiane były. Dopiero, gdy nakłonienie do zgody iest bezskuteczném, sprawę do zwyczayney w processach instrukcyi przygotować, przytém zaś względem szczególnieyszego iéy przyśpieszenia przepisy §. 9. - 43. zachować należy.

§. 47.

Dokładnieysze na to przepisy zawarte są w instrukcyach dla sądów, w takowych mieyscach handlowych.

§. 48.

IV. O sporach assekuracyinych.

Gdy IV. wynika spór między interessentami z kontraktu assekuracyinego; sprawa ułatwioną i rozstrzygniętą bydź ma, pospolicie w pierwszéy instancyi, przed Sędziami polubownemi. Wszelakoż nie zabrania się Stronom, lub iedney z nich, domagać się rozsądzenia sprawy przez sąd zwyczany.

§. 49.

Ciż Sędziowie polubowni muszą bydź wybrani od Stron, a każda z nich iednego albo więcéy obierze; potrzeba iednak, aby się znaydował zawsze między niemi prawnik, który trzymaiąc pióro i protokuł, zachowania koniecznych przy instrukcyi prawności przestrzegać powinien.

§. 50.

Przed takowemi więc Sędziami polubownemi Powód ze swą skargą do protokułu wysłuchanym będzie; niemniéy względem wszelkich *in facto* okoliczności sprawy i wynikaiących ztąd zasad iego pretensyi okolicznie

zbadany, a rewers assekuracyiny wraz z innemi do sprawy należącemi pismami i dokumentami, tudzież według zachodzących okoliczności sporządzony przez przysięgłego Kalkulatora *(Dispacheur)* rachunek, wzmiankowanym Sędziom podany i złożony bydź powinien.

§. 51.

Sędziowie polubowni podobnież odpowiedzi Pozwanego na skargę wysłuchać powinni, a gdy się z niéy wykaże, o co właściwie w sprawie idzie, będzie ich usilnością, zrobić między Stronami ugodę i ułożyć w dobry sposób wynagrodzenie, według obrachunku przysięgłego Kalkulatora.

§. 52.

W przypadku niedoszłego pogodzenia Stron, sporne czyny przez wysłuchanie mianowanych na to świadków albo przyięcie innych dowodów wyiaśnione bydź powinny, a naówczas Sędziowie polubowni wyrok swóy wydadzą.

§. 53.

Jeżeli Sędziowie polubowni zgodzić się na iedno nie mogą, muszą wybrać wyższego arbitra, a zdanie iego rzecz całą rozstrzygnie.

§. 54.

Skoro Strony na tym wyroku przestaią, więc ma zupełną wyroku prawomocnego *(judicati)* dzielność, a na odezwę Strony wygrywaiącéy, Sędzia zwyczayny przywiedzie go do exekucyi.

§. 55.

Gdyby iednak którakolwiek Strona na wyroku sądu polubownego przestać nie chciała, musi w dniach dziesięciu po iego publikacyi zgłosić się z appellacyą, w ustanowionych

tym końcem na każdém mieyscu szczególnych, lub gdyby ich tam nie było, w zwyczaynych sądach appellacyinych; które od sądu polubownego złożyć sobie nakazawszy zdziałane iuż akta, względem dalszéy instrukcyi appellatoryi wydadzą rezolucyą, w miarę potrzeby według natury i własności sprawy, i w stósunku, ile ta iest usposobioną do processu zwyczaynego lub iednego z summarycznych.

§. 56.

Jakiżkolwiek zaś wyrok na to wypadnie, utrzyma się iedynie w swéy mocy, a rewizya przeciw niemu dopuszczoną nie będzie.

Dodatek §. 213. Rewizya także wtenczas niedopuszcza się, kiedy sprawa w pierwszéy instancyi nie przez Sędziów polubownych, lecz przez sądy zwyczayne rozstrzygniętą została.

TYTUŁ TRZYDZIESTY PIERWSZY.

O postępowaniu in possessorio summarissimo *i w sprawach spoliinych.*

§. 1.

Kiedy ma mieysce *possessorium.*

Possessorium summarissimum ma mieysce, gdy kto w posiadaniu rzeczy iakiéy lub prawa, był zakłócony, albo z téyże possessyi taiemnie lub gwałtownym sposobem świeżo wyzuty.

§. 2.

Ktokolwiek chce skarzyć o takowe zakłó- Przyięcie skargi.
cenia lub wyzucie siebie z possessyi, musi, iak zazwyczay, zgłosić się w sądzie, a od niego natychmiast bydź odesłanym do Deputata, dla dalszéy w sprawie instrukcyi.

§. 3.

Tenże Instruent wysłucha niezwłocznie Skarzącego względem czynów, o które idzie w sprawie; szczególniéy zaś badać go powinien: czyli na ostatku znaydował się rzeczywiście w spokoynéy i niezakłóconéy possessyi, i czyli w niéy przez Pozwanego zakłóconym, albo taiemnie, lub użyciem gwałtu został z niéy wyzutym? Na to każe sobie wymienić potrzebne i dokładne dowody, a ieżeli ie ma pod ręką Skarzyciel, natychmiast złożyć. Przyprowadzonych nawet na mieysce przez Skarzyciela świadków, o possessyi lub zakłóceniu onéy zeznawać maiących, Instruent zaraz wysłucha, iednak nie pod przysięgą, lecz oświadczaiąc im tylko, że w czasie następnym spodziewać się powinni, iż do stwierdzenia przysięgą swych zeznań wezwani zostaną.

§. 4.

Nie powinien zaś bawić się Instruent nad czynami, tyczącemi się tylko prawa do possessyi, albo Tytułu onego.

§. 5.

Takowy protokuł przez Deputowanego Rezolucya na skargę.
sporządzony, a sądowi niezwłocznie podać się maiący, sąd iak nayśpiesznieyprzesłać każe Pozwanemu, ieżeli zaś ostatnia spokoyna possessya Skarzącego iakożkolwiek iest udowodnioną, zaleci mu: aby pod karą propor-

cyonalną, wstrzymał się od wszelkich dalszych zakłóceń, a zaięte lub przytrzymane sztuki, za opłatą fantowego lub obroku zwrócił natychmiast, przy zastrzeżeniu iego prawa. Jeżeli zaś Powód swéy possessyi niczém nie wykazał; obu Stronom, przy podobnémże karą zagrożeniu, przykazać należy: aby aż do nastąpionéy indagacyi wstrzymały się od posiadania rzeczy spornéy oraz od wszelkich do possessyi należących czynności i rozrządzeń; sąsiedzkiemu zaś urzędnikowi sądowemu, sąd da zlecenie, aby się starał o zadosyć uczynienie przez obie Strony temuż rozkazowi.

Skoro Powód Pozwanemu współposiadanie przyznaie, a skarga iest udowodnioną, wyrazi się w rezolucyi: że się mu pozwala nadal przyznawanego przez Powoda wspólnictwa possessyi, ieżeli zaś nie przyznaie, urządzi się tylko, że Pozwany zostawić ma koniecznie rzecz w tém samém położeniu, w iakiém się teraz znayduie.

§. 6.

W téyże saméy na skargę danéy rezolucyi, sąd wyznaczy termin do instrukcyi sprawy, a Oskarzonego zapozwie z przestrogą: że, gdyby nie stanął, wyrok zaoczny przeciw niemu zapadnie.

§. 7.

Czyli takowy termin naznaczony bydź ma w zwyczayném mieyscu sądu, przed mianowanym w §. 2. Instruentem, lub sprawa zleconą kommissyi lokalnéy i do niéy zamieyscowy wyznaczony Kommissarz, Sędzia według natury okoliczności rozpozna.

§. 8.

Na ten termin zapozywa się Oskarzonego, aby stawał osobiście, albo przez opisanego w Tytule III. §. 22. pełnomocnika.

§. 9.

W rezolucyi na protokuł skargi, zaleci się oraz Pozwanemu, aby dowody, a szczególniéy świadków, któremiby chciał zbiiać podania Skarzyciela, albo innych ku swéy obronie zmierzaiących czynów dowodzić, sprowadził z sobą na termin lub doniósł o nich wcześnie przed terminem, z imienia, charakteru i mieysca pobytu, iżby na tenże termin mogli bydź łącznie przypozwani.

§. 10.

Mianowanych przez Powoda świadków również na termin instrukcyi przypozwać należy; chybaby Powód wziął sam na się sprowadzenie ich na mieysce, lub z ich poprzedniczego według §. 3. wysłuchania okazało się: iż o niczém nie wiedzą, coby mogło posłużyć do wyiaśnienia sprawy.

§. 11.

Postępowanie zaoczne.

Gdy Pozwany na wyznaczonym terminie nie stawa, postąpi się przeciw niemu zaocznie, a stan possessyi w wydać się maiącéy na to rezolucyi kontumacyalnéy ureguluie się tak, iak wynika prawnie z podanych przez Powoda, a za przyznane uważanych czynów.

§. 12.

Instrukcya.

Skoro zaś Pozwany stawa, wysłuchać go należy względem czynów, na których Powód zasadza swą pretensyą i względem iego na nię zarzutów; poczém zrobiwszy należyty rozbiór sprawy, uformuie się *status controversiae*, przyimuiąc miane pod ręką dowody, a w tém wszystkiém postąpi się co do istoty

według przepisów Tytułu dziesiątego. Wszelakoż w téy instrukcyi mieć należy wzgląd tylko na czyny, tyczące się poprzedzaiącéy bezśrednie przed zaskarzoną turbacyą possessyi, i na takowe iedynie dowody, które przed terminem były należycie wniesione i przygotowane, albo ieszcze na samymże terminie na mieysce sprowadzone.

§. 13.

W takowym więc processie nie ma mieysca żądanie edycyi od kogoś trzeciego, ani dowód przez świadków, bądź przez porównywanie rękopism, przeciw ofiarowanéy dyffessyi dokumentu; lecz Producent w tym ostatnim przypadku, albo przypuści Produkta do dyffessyi, albo zrzec się musi tegoż dokumentu, co do processu ninieyszego. Podobnież żadnych śledzeń ubocznych względem czynionych przeciw osobom świadków zarzutów, iakie w zwyczaynym processie są dopuszczone, dozwolić tu nie należy; lecz Instruent przesłuchuiąc świadków, przyłoży starania, aby wyiaśnił oraz, ile możności, zasadę lub bezzasadność wystawionych przeciw nim zarzutów.

§. 14.

Gdy utrzymywana przez Powoda nayświeższa possessya iest wprawdzie przyznaną lub dowiedzioną, lecz Pozwany utrzymuie, że do niéy przyszedł oczywiście nierzetelnym albo nieprawnym sposobem; przystąpi się do przyięcia instrukcyi i dowodów względem tychże nieprawności possessyi, iednak tyle tylko, ile według przepisu §. 12. liczb. 13. tó nastąpić może natychmiast i bez zwłoki. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. VII. §. 19.—147.

§. 15.

Dedukcye prawne nie maią mieysca w tym processie; lecz po zakończoney instrukcyi czynów, akta muszą bydź zaraz podane do zawyrokowania, a wyrok szczególniey przyśpieszony.

§. 16.

Wyrok. W tym wyroku Sędzia iedynie według rozwikłanego przez instrukcyą położenia sprawy, i przepisów prawa oznaczy: czyli Powoda w odiętą mu possessyą znowu wprowadzić albo go w niey zachować, a Pozwanego do stawienia kaucyi względem dalszych turbacyi zniewolić; atoli też czyliby dla niedosyć wyiaśnionego stanu possessyi, lub z powodu wykazanych w niey nieprawności (§. 14.) nie należało wziąść rzeczy spornéy w zachowanie sądowe bądź sekwestracyą, albo cokolwiek wypada intermistycznie (zastrzegaiąc Stronom ich prawa w głównéy sprawie) udecydować (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. VII. §. 155. i następ.).

§. 17.

Sama tylko kwestya względem stanu possessyi może bydź tym wyrokiem rozstrzygniętą. Inne zaś punkta n. p. żądane wynagrodzenie urosłéy z wyrugowania, albo czynionych w posiadaniu przeszkód szkody, do oddzielnego processu odesłać należy.

§. 18.

Skutek wyroku i niedopuszczalności appellacyi. Ponieważ tym wyrokiem reguluie się tylko stan possessyi, a względem samegoż prawa nic się nie rozstrzyga, więc nie ma przeciw niemu mieysca appellacya, ani inny środek prawny. Gdy atoli główna sprawa zwyczaynego doydzie processu, ustanowione przez wyrok w sprawie possessoryinéy *intere-*

misticum, póty tylko ma swą ważność, póki pierwszy wyrok w głównéy sprawie nie zapadnie, a ieżeli Sędzia znaydzie bydź potrzebną iaką względem stanu possessyi odmianę, ustanowi w téy okoliczności, co potrzeba, wyraźnie w głównym wyroku. Naówczas przestanie się na tém postanowieniu i to moc swą zatrzyma, póki główna sprawa prawodzielnie rozstrzygniętą nie będzie.

Dodatek §. 214. Jeżeli wydarzenia natury, lub inne nieodzowne przypadki czyniły dla Pozwanego niepodobném osobiste lub przez pełnomocnika dopilnowanie terminu, a skoro zarazem wykazał, iż bez naymnieyszéy z strony iego winy dla niego było niepodobieństwem, o zaszłéy takowéy nieodwroconéy przeszkodzie przed terminém donieść; w takim razie mieysce ma przywrócenie do przeszłego stanu.

Dodatek §. 215. Co do kosztów, appellacya dozwoloną iest stósownie do przepisów §. 3. Tyt. XIV. Cz. I.

§. 19.

Z resztą ten, kto w sprawie possessoryinéy zyskał wyrok pomyślny, nie iest przez to wolny od obowiązku odpowiedzialności Stronie przeciwnéy, gdy ta w głównéy sprawie lepsze do possessyi wykazuie prawo, z powodu szkód lub niepobieranych użytków, lecz ie według przepisów prawa musi iéy wynagrodzić. Z drugiéy zaś Strony ten, kto w sprawie possessoryinéy był skazany na zapłacenie kosztów, wynagrodzenia ich żądać nie może, chociażby wygrał w głównym processie.

TYTUŁ TRZYDZIESTY DRUGI.

O processach dyffamacyinych i prowokacyinych.

§. 1.

O prowokacyi *ad agendum* w ogólności.

Ponieważ od ogólnego prawidła, że nikt do skarzenia zniewalanym bydź nie może, prawa podwóyny stanowią wyiątek, to iest:

1) Gdy kto od osoby drugiego, dóbr nieruchomych lub innego maiątku, szczyci się pewnemi prawami lub pretensyami, albo się chełpi z pewnych wolności i prerogatyw, których mu Strona przeciwna nie przyznaie.

2) Gdy kto przeciw pretensyom drugiego ma do uczynienia excepcye, i obawia się, aby też zarzuty, lub exystuiące na nie dowody, w dłuższéy przewłoce Wierzyciela z zaniesieniem skargi, całkiem nie zaginęły, albo przynaymniéy wywodzenie ich nie stało się trudnieyszém.

Oznaczy się tu więc: co zachować należy w instrukcyi tych obu rodzaiów processu, nazwisko processu dyffamacyinego i właściwego processu prowokacyinego noszących.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O processie dyffmacyinym.

§. 2.

Gdy komu wiadomo, że drugi chełpi się z pewném do niego prawem, którego on ma

nie przyznaie, wolno mu stanąć przeciw niemu iako Powód w głównéy sprawie, i wywodzić sądownie nierzetelność i nieważność utrzymywanego prawa.

§. 3.

Zgłoszenie się ze skargą.

Może także obrać sobie drogę skargi dyffamacyinéy, i zgłosić się z nią, iak zwyczaynie, do protokułu, albo na piśmie u Sędziego.

§. 4.

Takowe zgłoszenie się nastąpić powinno w sądzie, pod którym Dyffamant i Prowokat maią swą zwyczayną osobistą juryzdykcyą. Jeżeli Dyffamant iest cudzoziemcem, proces dyffamacyiny może nastąpić w tym z sądów kraiowych, przed którymby należało czynić prawny główney pretensyi wywód.

§. 5.

Uzasadnienie oneyże.

W skardze zawierać się powinna właściwa natura dyffamacyi i środki udowodnienia oney, w przypadku, gdyby się iéy zapierano. Jeżeli te składaią się z dokumentów, do skargi w oryginale lub kopii ie przyłączyć; albo w potrzebie, o poprzednicze względem ich złożenia rozporządzenia dopraszać się należy.

§. 6.

Decyzya na skargę.

Na protokuł lub skargę na piśmie, sąd udzielaiąc ią Prowokatowi, i pewny proporcyonalny czas naznaczywszy, oraz ustanowiwszy termin ewentualny, do stawienia się przed instruiącym Deputatem, zaleci temuż Prowokatowi: aby się w ciągu tegoż czasu oświadczył: czyli mniema mieć prawo, którém się chełpi, i czyli ie w ciągu innego przez sąd w miarę okoliczności wyznaczonego czasu, chce wywodzić zwyczayną drogą

prawa, albo myśli zdać rzecz całą, na prawną rozprawę, i wydać się maiący na skargę dyffamacyiną wyrok. W tym ostatnim przypadku zaleci mu oraz, aby się na naznaczonym terminie ewentualnym, zgłosił do mianowanego Deputata i na instrukcyą sprawy odpowiadał.

§. 7.

Prowokata zawsze zapozwać należy, aby stawał osobiście, lub przez upoważnionego pełnomocnika.

§. 8.

Do zapozwu doda się przestroga: że gdyby Powołany nie stanął przez nieposłuszeństwo, uznany będzie zaocznie, że przyznał dyffamacyą i za obowiązanego zanieść skargę o rzecz, z którą się chlubi, w ciągu pewnego czasu; gdyby zaś tego nie dopełnił, że wieczne w téy okoliczności nakazane mu będzie milczenie.

§. 9.

Postępowanie zaoczne.

W razie uporczywego nieposłuszeństwa Powołanego, wyrok zaoczny powinien bydź rzeczywiście wydany, Powołaiącemu iak zazwyczay, przez deputowanego Instruenta publikowany, Powołanemu zaś w kopii przesłany, a dowód wręczenia do akt wniesiony. Opisany w Tytule XIV. Rozdziale 3. środek prawny iest także i przeciw téy rezolucyi dozwolonym, lecz koszta poniesie Powołany.

§. 10.

Postępowanie, gdy oświadcza Prowokat, że mu żadne prawo nie służy.

Jeżeli Powołany oświadczy przed terminem: że żadnego nie chce rościć prawa, więc dalszego processu nie potrzeba; lecz wydaie się rezolucyą w ten sposób:

że Powołanemu, stósownie do iego oświadczenia, nie służy prawo, któ-

re wywodzić sądownie został wezwanym; i że mu zatém, wieczne z tego względu nakazuie się milczenie.

Takowa rezolucya, maiąca zupełną wyroku skuteczność, wydaie się Powołuiącemu w formie autentycznéy, a Powołanemu udziela się w kopii zamiast publikacyi. — Koszta w tym przypadku poniesie Powołuiący iako Extrahent.

§. 11.

Jeżeli iednak Sędzia ma mieć wzgląd na takowe oświadczenie, należy, aby ie Powołany, przed mianowanym do instrukcyi sprawy Deputatem złożył do protokułu; albo aby to przed opatrzoną w wiarę sądową osobą było zeznane i podane do akt. Skoro zaś toż oświadczenie nie iest tym sposobem uwierzytelnione, Sędzia daléy w sprawie postąpi, na wszelki przypadek *in contumaciam*.

§. 12.

Tudzież, gdy oświadcza, że chce wywodzić prawnie swą pretensyą.

Skoro oświadcza Prowokat, że wzmiankowaną skargę chce zanieść w ciągu oznaczonego czasu, również dalszego processu nie potrzeba, lecz wyda się tylko i publikować będzie rezolucyą:

że Prowokat, stósownie do takowego oświadczenia, iest w obowiązku, zanieść przywłaszczaną sobie skargę w ciągu oznaczonego czasu, gdyby zaś tego nie dopełnił, wieczne mu w niéy milczenie nakazane bydź ma;

a naówczas takowa rezolucya ma również zupełną prawodzielnego wyroku skuteczność. Koszta także w tym przypadku założy Powołuiący iako Extrahent; może iednak w wytoczonym potém processie głównym domagać się ich wynagrodzenia.

§. 13.

Równymże sposobem postąpić należy, gdy Powołany, pierwsze lub drugie oświadczenie się (§. 10.-12.) dopiero czyni na terminie; wszelakoż naówczas sam koszta terminu poniesie.

§. 14.

Skoro zaś Powołany, przeciw wnioskowi Powołuiącego ma iaką do zrobienia uwagę, ta tylko może się na tém zasadzać: Daléy, gdy się sprzeciwia zaniesieniu skargi, i:

albo, że się zapiera dyffamacyi, nie tłumacząc się daléy w téy mierze: czyli ma takową pretensyą lub nie? *bądź*, że utrzymuie mieć zaiste prawo, z którém się chlubi; przytém iednak zaprzecza, mieć obowiązek zanoszenia o to skargi; lub żąda, aby mu na to dłuższego terminu dozwolono.

§. 15.

Jeżeli Powołany na tém tylko przestaie, że się zapiera dyffamacyi, przystąpi się do przyięcia na to dowodów; potém zaś do przedłożenia akt do zawyrokowania, a i w tym przypadku wywodów piśmiennych nie potrzeba. albo tylko zapiera się dyffamacyi lub

§. 16.

Skoro Sędzia znaydzie dyffamacyą dostatecznie udowodnioną, wskaże Powołanego na zaniesienie skargi, z którą się chełpi, do sądu przyzwoitego, w ciągu oznaczonego według okoliczności czasu, przy ostrzeżeniu: że inaczéy wieczne milczenie nakazane mu będzie, niemniéy na wynagrodzenie kosztów go osądzi.

Jeżeli zaś dyffamacya nie iest udowodnioną, Prowokanta ze skargą oddalić, i na wynagrodzenie kosztów wskazać należy.

§. 17.

W obudwóch przypadkach przeciw wyrokowi żaden dalszy środek prawny mieysca mieć nie będzie.

§. 18.

zaprzecza mieć obowiązek skarżenia w téymże.

Gdy Powołany oświadcza, że mniema mieć zaiste nieprzyznane od przeciwnika prawo; lecz przytém twierdzi: że o nie albo cale, lub przynaymniéy nie w wyznaczonym, lecz w dłuższym, pewnym lub nieudeterminowanym czasie skarzyć powinien; nie idzie tu więcéy o *factum* dyffamacyi, chociażby się go zapierano; lecz Instruent wysłucha tylko Powołanego względem powodów takowego twierdzenia, tudzież Prowokanta z iego odpowiedzią na nie; zrobiwszy zaś należyty rozbiór sprawy, zachodzące w téy okoliczności facta wyiaśni, ile potrzeba, dla ziednania Sędziemu potrzebnych szczegułów, z których opór Pozwanego w zaniesieniu skargi w ogólności, może prawnie rozpoznać, albo stósowny do zaniesienia téyże skargi ustanowić przeciąg czasu.

§. 19.

Skoro instrukcya do tego punktu iest zakończoną; akta bez dalszego postępowania, niezwłocznie podane bydź maią do zawyrokowaniá.

§. 20.

Jeżeli obowiązek Powołanego do zaniesienia skargi w ogólności iest spornym; wyrzecze w téy mierze Sędzia, iak za zwyczay, według przepisów prawa. Skoro zaś przeciąg tylko czasu, w którym skargę zanieść

należy, ma bydź ustanowiony, oznaczy go Sędzia według natury okoliczności i sumiennego wymiarkowania, tym sposobem, iżby z iednéy strony Prowokant nie został bezpotrzebnie w niepewności i zatrudnieniu; z drugiéy zaś Prowokat nie był znaglony do porywczego pośpiechu w zaniesieniu skargi, zwłaszcza, gdy ta tycze się dóbr nieruchomych i pewnych do niéy pretendowanych praw, albo rozwlekłych, według swéy natury zawikłanych, a dawnieyszych czasów sięgaiących spraw i okoliczności lennych, fideikommissalnych i innych familiynych; owszem ma bydź mu zostawiony czas dostateczny przygotowania się do sprawy, oraz wystarania się o potrzebne wiadomości i dowody.

§. 21.

Gdy Sędzia według zachodzących okoliczności znayduie rzeczą przyzwoitą, dłuższy czas wyznaczyć Prowokatowi, niżeli wnosił o to Prowokant, a okazałoby się przy instrukcyi, że Prowokant naglił o przyśpieszenie skargi dla tego, iż się obawia, aby w dłuższéy przewłoce nieutracił środków dowodu i obrony; Sędzia dozwalaiąc dłuższego Prowokatowi czasu, ustanowi oraz, co potrzeba, według przepisów Tytułu następnego, względem dowodu w tym razie na wieczną rzeczy pamiątkę przyiąć się maiącego dla Prowokanta.

§. 22.

Jakie remedya w tym przypadku są dozwolone.

Przeciw temu wyrokowi, bądź że się ściąga do spornego obowiązku Prowokata, w zaniesieniu skargi, lub do oznaczenia na to przeciągu czasu, appellacya iest dopuszczoną, w iéy instrukcyi iednak musi bydź zachowane krótsze postępowanie, względem spraw

bagatelnych przepisane, a cokolwiek w téy drugiéy instancyi będzie wyrzeczono, iedynie moc swą utrzyma.

§. 23.

Skuteczność zaszłych w tych wszystkich przypadkach wyroków, i rezolucyi.

Gdy więc przez którąkolwiek z opisanych §. 9. i 12. rezolucyi, albo wyrok prawodzielny, iest ustanowiono: że Powołany ma obowiązek przywłaszczaną sobie skargę zanieść w ciągu pewnego czasu, a dał upłynąć temuż terminowi, nie dopełniwszy zalecenia; może dopiero Powołuiący domagać się bezwarunkowo o rzeczywistą prekluzyą Powołanego.

§. 24.

Wniosek o prekluzyą.

Wniosek o to ma bydź w tymże samym uczyniony sądzie, który ustanowił obowiązek zaniesienia skargi, a uzasadnić go należy zaświadczeniem sądu, w którym skarzyć wypadało, że skarga istotnie nie nadeszła.

§. 25.

Postępowanie w téy okoliczności.

Poczém wyznaczy się Powołanemu ostateczny czas prekluzyiny, w ciągu którego winien zanieść skargę rzeczywiście, a oraz termin, na którym ma się wywodzić świadectwem sądu, gdzie mu skarzyć należy, że tego dopełnił zalecenia.

§. 26.

Gdy w ciągu tego ostatniego czasu prekluzyinego, albo chociaż na samymże terminie, Prowokat się zgłasza, ważne wystawuiąc przyczyny, któremi w zaniesieniu głównéy skargi bez swéy winy ieszcze przeszkód doznaie; winien Sędzia, zwłaszcza gdy idzie o iaką z opisanych §. 20. rozwlekłych i zawikłanych, a do odległego w przeszłości czasu zachodzących pretensyi realnych, wysłuchać Prowokanta krótko i summarycznie do protokułu względem żądanego przedłużenia termi-

nu i iego przyczyn; a czyli i na iak długo, wypada ieszcze dozwolić takowéy Powołanemu prorogacyi, wyrokiem ustanowi; ieżeli zaś przyczyny żądanego przedłużenia znayduie bydź nieważnemi, natychmiast wyrok prekluzyiny wyda i ogłosi, którego osnową będzie, że Prowokatowi w pretensyi, z którą się chlubił, i przywłaszczanéy sobie o nię skardze, wieczne odtąd nakazuie się milczenie.

§. 27.

Przeciw takowemu wyrokowi dopuszczona iest appellacya, iednak tylko stósownie do §. 22.

§. 28.

Gdy zaś Powołany nie zgłasza się przed naznaczonym terminem, ani na samymże terminie, ani świadectwem nie udowodnia, że skargę zaniósł rzeczywiście; wyda się zaraz, i bez dalszéy przewłoki publikować się będzie wyrok prekluzyiny, przez który Prowokatowi nakazuie się wieczne milczenie; a przeciw takowemu wyrokowi żaden iuż dalszy środek prawny, pod iakiémkolwiek bądź nazwiskiem, mieysca mieć nie będzie.

§. 29.

Skoro w przypadku §. 26. dozwoliło się na przedłużenie terminu, a i ten bezskutecznie upłynął; Sędzia processu prowokacyinego za nastąpioném w téy mierze i według §. 24. zaświadczoném doniesieniem Prowokanta, wyrok prekluzyiny wyda, i zapozwie Prowokata do publikacyi onego. Jeżeli i na samymże terminie publikacyi nie złoży Strona świadectwa: że skarga iest zaniesioną, Sędzia bez naymnieyszéy zwłoki przystąpi do rzeczywistego ogłoszenia sentencyi prekluzyiny

zyinéy, a przeciw niéy równie iako i w przypadku §. 28. żaden środek prawny mieysca iuż nie ma.

§. 30.

Jak postąpić, gdy dyffamacya iuż w aktach iest zawarta.

Lecz skoroby na samęż dyffamacyą żadnego nie było potrzeba dowodu, gdyż ta iuż się z akt wykazuie; n. p. gdy przy zwyczayném zwołaniu Wierzycieli realnych do dóbr nieruchomych zgłosili się Pretendenci, którzy z powodu, że Posiadacz ich nieuznaie, w zaszłych rezolucyach prekluzyinych do osobnego wywodu swych pretensyi odesłani zostali; tedy na wniosek Prowokanta wyznaczy się natychmiast Powołanemu pewny czas do zaniesienia główney skargi i termin, na którymby do akt dowodził, że dopełnił takowego zlecenia. Naówczas zaś postąpi się według przepisu §. 26. — 29.

§. 31.

Jak dalece z processem prowokacyinym może być połączony proces o injurye.

Gdy dyffamacya iest tego rodzaiu, że Prowokant i Dyffamat sądzi się oraz upowyżnionym do zaniesienia skargi o injurye, przeciw Powołanemu, może w swéy prośbie prowokacyinéy domagać się zarazem o należytą publiczną i prywatną ze strony Prowokata satysfakcyą.

§. 32.

Gdy następnie Strona zapiera się dyffamacyi, albo chociaż ią przyznaie, przytém iednak pretensyą, z którą się chełpiła, oświadcza bydź bezzasadną; Sędzia wyda oraz wyrok na zaniesioną skargę injuryiną, iako i we wszelkich przypadkach, gdy w rozwięzuiącym proces prowokacyiny sądzie nastąpił rzeczywiście przeciw Powołanemu wyrok prekluzyiny. Przeciw niemu atoli, ile się tycze sprawy injuryinéy, dozwolone w processach inju-

injuryinych środki prawne wtenczas nawet maią mieysce, gdy przeciw prekluzyi z główną skargą nie są więcéy dopuszczone.

§. 33.

Lecz skoro Prowokat przyznaie wprawdzie dyffamacyą, ale i rzetelność iéy utrzymuie i swą skargę zanosi w czasie następnym rzeczywiście, Sędzia processu prowokacyinego w sprawie injuryinéy nic daléy decydować nie może; lecz skargę injuryiną w głównym processie zanieść należy albo iako rekonwencyą, bądź po nastąpioném głównego processu rozstrzygnieniu, iako skargę oddzielną.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O processie prowokacyinym w ściśleyszém rozumieniu.

§. 34.

W opisanym §. 1. liczb. II. właściwym processie prowokacyinym, toż samo co i w processie dyffamacyinym postępowanie ma mieysce; a w téy mierze następuiącym tylko sposobem, z natury rzeczy wypływaiącym, odstępuie się od tego prawidła.

1) Zamiast że, stósownie do §. 5. Prowokant ma udowodnić zaszłą dyffamacyą, musi w właściwym processie prowokacyinym okazać podobne do prawdy pobudki swéy obawy, że w dłuższéy ze skargą przewłoce utraciłby sposobność czynienia na nię swych excepcyi lub onych udowodnienia.

2) Gdy Sędzia znaydzie, że według położenia sprawy i przepisu praw, Prowokant nie ma potrzeby, czekać na skargę Powołanego, lecz samęż excepcyą może wnieść przez skargę, i onę do prawnego podać roztrząśnienia, należy go w tém dokładnie obiaśnić zaraz przy pierwszém iego wysłuchaniu, i żadnego processu prowokacyinego bezużytecznie niedopuszczać.

3) Zaszła w tym processie prekluzya, nie może się daléy rozciągać iak excepcya, do któréy wywodzenia Prowokant chciał sobie otworzyć prawną drogę processem prowokacyinym. Gdy zatém takowa excepcya według swéy natury nie uchyla całéy skargi, lecz tylko część onéyże, Prowokantowi więc w téy tylko mierze wieczne milczenie wyrokiem prekluzyinym może bydź nakazane.

§. 35.

Oprócz przypadków dotąd przytoczonych, są ieszcze inne, dokładniéy prawami oznaczone, w których sądowe powołanie do skargi może mieć mieysce; n. p. gdy się wzywa sądownie Wierzycieli, do dóbr nieruchomych lub intabulowanéy na nich pretensyi, prawo mieć rozumieiących, niemniéy gdy podobneż czyni się wezwanie względem pozostałości, na domaganie się sukcessorów beneficyalnych i t. d. Że zaś postępowanie w téy mierze iednakowém iest z postępowaniem w processie likwidacyinym, przeto w Tytule o processach likwidacyinych, obszerniéy o niém mówić się będzie.

TYTUŁ TRZYDZIESTY TRZECI.

O przyięciu dowodu na wieczną rzeczy pamiątkę.

§. 1.

W iakich przypadkach ma mieysce dowód *in perpetuam rei memoriam.*

Od ogólnego prawidła, które mieć chce, że przyięcie dowodu na sporny czyn, z którego maią pewne wynikać prawa albo excepcye, po wniesionéy dopiero do sądu sprawie, i uregulowaniu w niéy *status controversiae* może nastąpić, dozwolaią prawa wyiątku; mianowicie gdy zachodzi podobne do prawdy niebezpieczeństwo, że do czasu, w którym skarga mogłaby bydź zaniesioną, lub *status controversiae* uregulowany, zaginąłby dowód przyiąć się maiący. W tym przypadku, kto chce w przyszłości użyć takowego środka, ma wolność, żądać przyięcia do akt dowodu, czyli to przez świadków, bądź rewizyą naoczną, na wieczną rzeczy pamiątkę.

§. 2.

Postępowanie w téy mierze.

W oznaczeniu postępowania w téy mierze, rozróżnić należy:

czyli główny proces iuż iest do sądu wniesiony, i tylko wstrzymane uregulowanie *status controversiae*;

albo

czyli samaż główna skarga ma bydź dopiero zaniesioną.

§. 3.

1. Gdy główna skarga dopiero ma bydź zaniesioną.

W ostatnim przypadku, ten, kto sądzi mieć prawo żądać przyięcia dowodu na wieczną rzeczy pamiątkę, zgłasza się iak zazwyczay w sądzie, w którym Prowokat ma swą osobistą juryzdykcyą, albo pod którym rzecz przedmiot sporu stanowiąca iest położona, i uczyni wniosek swóy w téy mierze na piśmie, albo do protokułu.

§. 4.

Przeciw komu ma mieysce takowy wniosek.

Powołanym uważać należy w tym processie tego, kto w głównéy skardze zastąpiłby mieysce Pozwanego, gdyby ta natychmiast była zaniesioną; a nawet i w tym razie, gdy iest ieszcze nie pewna, iak n. p. w lennościach, lub fideikommissach: czyli w zanieść się maiącéy dopiero na przyszłość głównéy skardze, toż samo *Individuum*, za Oskarzonego uważać będzie należało.

§. 5.

Jak tenże wniosek powinien bydź uzasadniony.

Dla uzasadnienia takowego wniosku potrzeba:

1) aby samoż *factum*, na które ma bydź dowód przyięty, dokładnie było oznaczone;
2) aby przywiedziono ważne przyczyny, dla których główny proces nie może bydź ieszcze wniesiony; tudzież
3) pobudki obawy do prawdy podobne, że aż do tego processu, i w dłuższéy przewłoce dowód mógłby zaginąć.

Osobliwie Prowokant musi dokładniéy i dowodnie okazać wzmiankowane naostatku (liczb. 3.) pobudki, ieżeli te polegaią na czynach, i nie są może powszechnie wiadome, a to przez godne wiary świadectwa lub inne środki.

§. 6.

Sędzia zaniesioną tym sposobem prośbę troskliwie roztrząśnie: czyli z siebie saméy może bydź dopuszczoną, i czyli uzasadnioną iest na przepisach prawa.

§. 7.

Jeżeli się przy takowém roztrząśnieniu okaże: że albo podana przyczyna, dla któréy proces nie może bydź ieszcze wytoczony, iest całe nieprzyzwoitą i nieważną, bądź że obawa spodziewanéy dowodu utraty, bezzasadną i nie popartą żadnym dowodem, więc Prowokanta przez dekret na piśmie, z przytoczeniem powodów, oddalić należy z prośbą iego, z zaleceniem: aby wniesienie saméy głównéy skargi uskutecznił, albo na nie oczekiwał. Decyzya na takowy wniosek.

§. 8.

Skoro zaś względem wniosku nie ma nic do nadmienienia, rzeczywiste przyięcie dowodu sam Sędzia instrukcyiny załatwi, lub takowe przez zamieyscowego Kommissarza, albo rekwirować się maiący inny sąd musi bydź uskutecznione.

§. 9.

W pierwszym przypadku rozporządzi się względem takowego przyięcia zaraz co potrzeba, a tym końcem do rewizyi naoczněy termin wyznaczony, i znawcy mianowani bydź powinni; albo termin do wysłuchania świadka ustanowić, i do niego zapozew wydać należy. 1) Gdy przyięcie dowodu może nastąpić przez Sędziego instrukcyinego.

§. 10.

W tymże samym czasie Sędzia prośbę prowokacyiną Powołanemu kommunikować będzie; a dawszy mu wiadomość o zaszłych rezolucyach, pewny termin naznaczy, na któ-

rymby do Deputata instrukcyinego zgłosiwszy się, mógł oświadczyć do protokułu: co ma do przytoczenia w saméyże sprawie, a mianowicie co do opisanéy przez Prowokanta *species facti*, lub własności dowodu.

§. 11.

Termin ten naznaczy Sędzia pospolicie tym sposobem, iżby przypadł nieco wcześniéy, niżeli się ma odbywać samoż przyięcie dowodu.

§. 12.

Jeżeli Prowokat na nim cale się nie zgłasza, tedy względem iego niestawienia się uczyni się w aktach wzmianka, a przyięcie dowodu według osnowy opisanéy w prowokacyi *species facti*, iśdź powinno swym nieprzerwanym ciągiem.

§. 13.

Lecz ieżeli się zgłasza, wysłucha go zaraz Deputowany okolicznie do protokułu, względem iego wniosków.

§. 14.

Gdy Powołany iasno i dobitnie przyznaie *factum*, iak było opowiedziane przez Prowokanta, przestanie się na tém, a dalszego przyięcia dowodu nie potrzeba.

§. 15.

Skoro zaś czynu nie przyznaie, wniesienie iego na tém tylko zasadzać się może, albo,

że samoż *factum* uważa bydź nieznakomitém, bądź pobudki przez Prowokanta do tymczasowego przyięcia dowodu, za nieprzyzwoite przywiedzione;

albo na tém:

że w opowiedzianéy przez Prowokanta *specie facti*, ma cóżkolwiek do

nadmienienia, dodania lub sprostowania;

albo nakoniec na tém:

że ma coś do zarzucenia przeciw własności dowodu.

§. 16.

Względem zarzutów Powołanego przeciw samemuż *factum* albo pobudkom tymczasowego przyięcia dowodu, wysłuchać go należy wprawdzie do protokułu; lecz daléy nie dopuści się żadnego na to processu ani wyroku, owszem do przyięcia samegoż dowodu się przystąpi; przez przepisane albowiem §. 7. poprzednicze sądu roztrząśnienie, obmyśliło się iuż, aby takowa prośba nigdy bez zasady prawnéy nie była wnoszoną; z resztą zaś z przyięcia samegoż dowodu Prowokatowi żadna istotna urość nie może szkoda, ponieważ mu się zostawuie wolne czynienie wszelkich przeciw znakomitości *facti* obiekcyi, niemniéy przeciw rodzaiowi dowodu, i cokolwiekby w téy okoliczności, przestrzegaiąc swego interessu, mógł przywieśdź; a takowe okoliczności ma porę i sposobność wywodzić w przyszłym processie głównym.

§. 17.

Jeżeli wniesienie Powołanego na tém się zasadza, że *in specie facti* Prowokanta ma cóżkolwiek do nadmienienia lub uzupełnienia; Deputowany przyimie to do protokułu, a przytém, zrobiwszy rozbiór okoliczności *in facto*, porówna ie z tém, co Prowokant opowiedział, i *statum controversiae* względem czynu spornego urządzi, iżby w przyięciu samegoż dowodu, na obustronne podania można mieć wzgląd należyty.

§. 18.

Skoro nakoniec Powołany ma do czynienia zarzutów przeciw własności dowodu, szczególniéy zaś przeciw osobie świadka, potrzeba zrobić rozbiór faktów, na których te polegaią, Prowokanta w téy okoliczności wysłuchać, a gdyby Strony nie były z sobą zgodne, nakazać dokładnieysze śledzenie, ieżeli go żąda Prowokat, stósownie do przepisu Tyt. X. §. 234. i następ. tudzież przyięcie na to dowodu.

§. 19.

Względem takowych iednak przyczyn wyłączenia, oddzielny wyrok tak tu iako i w zwyczaynym processie nie ma mieysca; lecz skoro Prowokant w przyszłym toku sprawy używa dla siebie wynalezionych przez poprzednicze przyięcie dowodu czynów, toż samo może się dziać i tam ze strony Powołanego, co do dochodzonych tymczasowie zarzutów przeciw własności dowodu.

§. 20.

2) Gdy przyięcie dowodu musi się dziać na obcém mieyscu.

Jeżeli zaś w drugim przypadku §. 8. do przyięcia dowodu iest potrzebne commissoriale lub rekwizycya do będących na obcém mieyscu sądów lub osób sądowych, należy nadewszystko, oczekiwać wyznaczonego stósownie do §. 10. 11. iak naybliżéy terminu; na nim zaś według przepisu §. 12.-19. postępować, a dopiero po iego upłynieniu, wydać dalsze względem rzeczywistego przyięcia dowodu rozporządzenie; do tegoż *commissoriale* zaś albo pisma rekwizycyinego przyłączać należy ułożony według przepisu Tyt. X. §. 218. stan sporu *(statum causae)*.

§. 21.

Urządziło się tak w punktach dopiero umieszczonych, iako i wyżéy w paragrafie iedenastym, że termin do wysłuchania Powołanego, ma się odprawić wcześniéy, niż samo rzeczywiste przyięcie dowodu. Gdyby iednak bliskie i naglące niebezpieczeństwo utraty tego ostatniego, dowodnie było wykazane tak, iż wypada przystąpić niezwłocznie do przyięcia onego; nie czekaiąc oświadczenia się Prowokata, należy to wprawdzie uskutecznić; mimo to iednak termin do wysłuchania Powołanego naznaczyć, a na nim, iak się przepisało w §. 13. i następ. postępować, co nietylko może mieć ten pożytek, że gdy Prowokat chce uzupełnić albo sprostować *speciem facti* Prowokanta, można będzie raz ieszcze wysłuchać świadka (który ieszcze może nie umarł, lub ieszcze nie odiechał, etc.) względem podanych przez Prowokata okoliczności *facti*; ale nadto Powołany przezto ma porę wniesienia zarzutów swoich przeciw własności dowodu, i domagania się o ich poprzednicze dochodzenie, stósownie do §. 18.

Postępowanie w naglących przypadkach.

§. 22.

Skoroby nakoniec okazał Prowokant, że zachodzące w przewłoce niebezpieczeństwo zupełnego utracenia dowodu, tak iest naglące, iż czas do zaniesienia prośby iego w przyzwoitym według §. 3. sądzie, nie iest dostarczaiący; może zaiste każdy sąd, w którego okręgu jurysdykcyinym wysłuchać się maiący na wieczną pamiątkę świadek iest znaleziony, nakazać natychmiast wysłuchanie onego. Winien atoli nietylko rozrządzić, aby Powołanemu przydany był assystent, a to, ieżeli bydź może, Prawnik, któryby do wy-

słuchania świadka i odebrania przysięgi assystował; ale nadto o całéy czynności udzieli Prowokatowi niezwłocznie dokładną wiadomość.

§. 23.

II. Gdy główny proces iuż się rozpoczął.

Gdy w pierwszym przypadku głównym, §. 2. oznaczonym, proces, do którego przyięcie dowodu na wieczną rzeczy pamiątkę należy, iuż się rozpoczął, a tylko uregulowanie *status causae et controversiae* bez winy Prowokanta iest wstrzymywane; podanie i udowodnienie okoliczności, powodem do obawy względem utracenia dowodu będących, do uzasadnienia prośby iest dostatecznem.

§. 24.

Jeżeli ią więc Sędzia, znaydzie tym sposobem dostatecznie uwłaśnioną, wyda natychmiast względem przyięcia dowodu potrzebne według §. 9. rozrządzenia; przytém zaś osobny, a iak naybliższy termin do wysłuchania Strony przeciwnéy naznaczy.

§. 25.

Na tym terminie postąpi się daléy w téy okoliczności według przepisu §. 12.-21.

§. 26.

Postępowanie w przyięciu samegoż dowodu.

Przyimuiąc samże dowód, zawarte w téy mierze w Tyt. X. Rozdz. IV. i VI. przepisy zachować należy. W przypadkach, gdzie proces główny ieszcze się nierozpoczął albo Strony lub przynaymniéy Prowokat nie iest ieszcze opatrzony wybranym przez siebie samego pełnomocnikiem bądź assystentem, postąpi się według przepisu Tyt. X. §. 219. i następnych.

§. 27.

Sporządzony protokuł przesyła się obu Stronom w kopii; oryginał zaś zachowawszy

w registraturze, dać należy zaświadczenie Prowokantowi, iako był istotnie wniesiony.

§. 28.

Przyięcie dowodu na wieczną pamiątkę, dzieie się zawsze kosztem Prowokanta, gdyby iednak na przyszłość miał zyskać pomyślny w główney sprawie wyrok; iest mocen domagać się, aby mu też koszta były wynagrodzone.

§. 29.

Gdy nadto samaż sprawa główna przyidzie do porządnego wyłuszczenia prawnego, Sędzia dochodząc przytoczonych w niéy czynów, takowych protokułów przytém użyie. Jak dalece zaś też protokuły wyiaśniaią takowe *factum* całkiem lub w części; iaki im nadać należy stopień mocy dowodnéy; czyliby względem rozwikłanych potém dokładniéy i okoliczniéy czynów ieszcze może znayduiącego się świadka drugi raz wysłuchać nie wypadało, przypominaiąc mu wykonaną iuż przysięgę? to wszystko rozpoznaią i roztrząsną sądy według zachodzących okoliczności każdego szczególnego przypadku.

TYTUŁ TRZYDZIESTY CZWARTY.

O postępowaniu w sprawach injuryinych.

§. 1.

W postępowaniu w sprawach injuryinych następuiące przypadki rozróżniać należy.

I. Gdy obiedwie Strony należą do stanu włościańskiego lub pospolitych mieszczan, a między niemi zaszły tylko słowne obelgi, lub lekkie injurye realne (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 607. 612. 629.). Do stanu pospolitych mieszczan liczą się tu rzemieślnicy i professyoniści, a oraz ci wszyscy, którzy według powszechnego mniemania w równi z niemi, albo ieszcze w podleyszym są uważani względzie.

II. Gdy w podobnymże razie, wydarzonych słownych tylko albo lekkich obelg realnych, obiedwie Strony, bądź sam Obrażony, do średniéy lub wyższéy klassy mieszczan należą, a w obelgach nie zachodzą okoliczności, ciężkiemi ie czyniące (Pow. Pr. Kr. *w miey. cyt.* §. 628. 630.).

III. Gdy obelgi słowne albo lekkie realne zaszły między osobami stanu szlacheckiego lub oficerskiego, bądź takiemi, które na urzędach szlacheckich zostaią, bez okoliczności iednak ciężkiemi ie czyniących, albo gdy w równymże przypadku, sam tylko obrażony do iednego z tych stanów należy; bądź gdy, chociaż Obrażony liczy się tylko do średniéy albo wyższéy klassy mieszczan, obraza iednak z ciężkiemi iest połączona okolicznościami (§. 630.).

IV. Gdy się wydarzyły ciężkie obelgi realne, w których nie idzie o różnicę stanu (§. 637.) albo gdy obrażenie zaszło między osobami wymienionych

p. l. III. stanów i w okolicznościach, które ie czynią ciężkiemi (§. 633. i następ.).

V. Gdy iedna Strona należy do stanu woyskowego, druga zaś do cywilnego.

§. 2.

I. Postępowanie w obelgach słownych albo lekkich realnych, między ludźmi pospolitego stanu,

I. W pierwszym przypadku, gdy się wydarzyły słowne tylko, albo lekkie obelgi realne, między osobami pospolitego stanu; ma mieysce przepisane w Tyt. XVI. §. 15. 16. 17. postępowanie skrócone.

§. 3.

Gdy Denuncyat mimo swego niskiego stanu, należy w pierwszéy instancyi do sądu wyższego, przepisy Tyt. XXVI. §. 4. — 7. zachować należy.

§. 4.

Od zapadłego na instrukcyą wyroku, co do satysfakcyi prywatnéy, nie ma mieysca żaden środek prawny; względem kary zaś zawyrokowanéy można tylko zanosić prośbę o iéy zmnieyszenie, skoro przechodzi areszt dwudziestu czterech godzin.

§. 5.

W tym razie Denuncyatowi o wolnym środku prawnym przy publikacyi wyroku oznaymić, a termin nie dłuższy nad ośm dni, wyznaczyć należy, na którym się zgłosić i prośbę o zmnieyszenie kary zanieść może.

§. 6.

Jeżeli się na tym terminie nie zgłasza, przystąpi się do wykonania wyroku bez dalszéy odwłoki. Skoro się zaś zgłasza, prośbę iego wraz z przywiedzionemi na iéy poparcie

pobudkami, przyiąwszy do protokułu, z nim akta natychmiast, i bez dalszego postępowania, podać należy właściwemu sądowi wyższemu.

§. 7.

W tymże sądzie okoliczność ta między zwyczaynemi względem memoryałów relacyami wyłuszczoną będzie, a co wypadnie, ustanowi się tylko przez prostą rezolucyą. Z tą akta będą odesłane na powrót sądowi niższemu do publikacyi; a cokolwiek tym sposobem zostało ustanowiono, iedynie moc swoię zatrzyma.

§. 8.

II. W obelgach słownych i lekkich realnych, między osobami średniéy albo wyższéy klassy mieszczan, bez czyniących ie ciężkiemi okoliczności.

II. W oznaczonym §. 1. drugim przypadku, gdy zaszły obelgi słowne albo lekkie realne, między osobami średniéy lub wyższéy klassy mieszczan, albo gdy tylko Obrażony i Skarzyciel do tego stanu należy, a nie zachodzą żadne w sprawie okoliczności, ciężkiemi ie czyniące; służy pospolicie przepisane zwyczayne postępowanie, iak w każdym innym processie cywilnym.

§. 9.

Ponieważ zaś prócz żądanéy od Skarzyciela satysfakcyi prywatnéy, wyznaczyć należy oraz Pozwanemu w wyroku zasłużoną karę publiczną; idzie zatém:

1) że w zapozwaniu Oskarzonego według zawartych w Tytule następuiącym przepisów postępować należy;

2) że Instruent z urzędu baczność swą wymierzać powinien na punkta, do oznaczenia kary wpływać mogące, przy-

kładaiąc usilności na wyiaśnienie podobnych czynów, czyliby one dążyły do przeświadczenia lub uniewinienia Denuncyata; dopełni zaś tego, choćby Denuncyant żadnego w téy okoliczności nie czynił wniosku;

3) że zwłaszcza w uregulowaniu *status causae et controversiae* ze szczególnieyszą bacznością przestrzegać potrzeba: aby mniéy znakomite ani zbyteczne *facta* na dowód wystawiane nie były, ani proces przez niepotrzebne przyimowanych dowodów pomnożenie nie był przewłóczony i koszta nie zostały powiększone.

§. 10.

Osobliwie, gdy się wystawia *exceptionem veritatis.*

Ponieważ według przepisu prawa, istotność zrobionego zarzutu obelżywego, w pewnych okolicznościach Denuncyata od prywatnéy satysfakcyi uwolnić i karę lżeyszą uczynić może; (Pow. Pr. Kr. *w miey. cyt.* §. 548. 551.) ieżeli Denuncyat czyni tę excepcyą, wezwie go Instruent, aby podał na to pewne szczególne fakta i niepodeyrzane dowody. Skoro się to stanie, Instruent odda natychmiast Collegio protokuł, a to rozpozna: czyli podania Denuncyata daią prawny powód do formalnego przeciw Denuncyantowi śledzenia.

§. 11.

Skoro Kollegium znaydzie rzecz do takowéy indagacyi uwłaśnioną, nakaże ią niezwłocznie, a tym czasem proces injuryiny musi bydź zawieszony, póki w sprawie indagacyinéy prawodzielny nie zapadnie wyrok.

Dodatek §. 216. W sprawach injuryinych postępowanie w pierwszéy instancyi niewprowadza się podług przepisów tu udzielonych; lecz owszem zawsze postępowano bydź ma podług §. 4.—7. Tyt. XXVI. Cz. I., i od tego wtenczas tylko mieysce ma wyiątek, kiedy iakie zaszło zranienie, lub gdy osoby, z powodu swego urodzenia lub dostoyności szczególnego szacunku domagać się mogące, ciężko obrażonemi zostały, w których to przypadkach drugi Rozdział Tytułu XXXV. Cz. I. służy za prawidło.

Dodatek §. 217. Od wyroków w sprawach injuryinych zapadłych, w których albo na karę pieniężną, summy 5 Tal. nieprzechodzącą zawyrokowano, albo kto z stanu włościańskiego lub pospolitych mieszczan na karę więzienia nie nad 24 godzin skazanym został, żaden dalszy środek prawny mieysca niema, lecz wyrok niezwłocznie po iego ogłoszeniu wykonanym bydź ma.

Dodatek §. 218. Jeżeli cięższa, iednak nie nad 50 Tal. wynosząca kara pieniężna zawyrokowaną została; Ukaranemu dozwolić należy, aby prośbę o iéy zmnieyszenie podał; i wtenczas zachowuie się postępowanie w §. 15. przepisane.

Dodatek §. 219. Toż samo ma mieysce, gdy kto z stanu włościańskiego lub pospolitych mieszczan na areszt nad 24 godzin, albo kto z stanów średnich lub wyższych w ogólności na karę więzienia osądzonym został, skoro w obudwóch tych przydadkach zawyrokowana kara przeciągu czasu 4. tygodni nieprzechodzi.

Dodatek §. 220. Skoro na cięższą nad 50 Tal. karę pieniężną lub czterotygodniowy areszt zawyrokowano, natenczas dozwolony iest prawny środek dalszéy obrony, a postępowanie zastósuie się do przepisów §. 88. i następ. Tytułu XXXV. Części I.

Dodatek

Dodatek §. 221. W wszelkich przypadkach, w których Ukarany zanosi prośbę o zmnieyszenie kary, lub zakłada prawny środek dalszéy obrony, podanie iego lub sporządzony w téy mierze protokuł udzielonym bydź powinien Przeciwnikowi, zostawuiąc mu: czyli w ciągu krótkiego pod prekluzyą oznaczyć się maiącego terminu podać zechce odwód, na którego osnowę w rozstrzygnieniu sprawy wzgląd mieć należy.

Dodatek §. 222. Jeżeli względem tego zachodzi wątpliwość, do któréy klassy stanu mieyskiego Powód lub Pozwany należy, Sędzia pierwszéy instancyi podług wiadomości swoiéy o mieszkańcach obwodu swego juryzdykcyinego i według powszechnéy opinii, w któréy ta lub owa szczególna osoba w drugich równego sobie stanu zostaie, sumiennie oznaczy, do któréy klassy, czyli wyższéy, średniéy lub niższéy, Strona, o któréy mowa, należy. O tém uczyni się potém potrzebna w aktach wzmianka, w celu należytego przygotowania przezto umiarkowania Sędziów wyższych.

§. 12.

Jeżeli zaś sąd nie znaydzie sprawy usposobioną do indagacyi przeciw Denuncyantowi; albo gdy zarzut ma tę własność, że chociażby był prawdziwym, Denuncyant iednak niewykroczyłby przeciw prawu karzącemu; Instruent w wyłuszczenie i przyięcie dowodu, maiące iedynie w celu wybadanie prawdy zarzutu, daléy wdawać się nie będzie; lecz instrukcyą wymierzy tylko do okoliczności, mogących wyiaśnić obecność lub nieobecność zamiaru obrażenia ze strony Denuncyata.

§. 13.

W wyroku tak prywatne iako i publiczne zadosyć uczynienie ma bydź oznaczone. Gdy

według przepisu praw, z powodu niewynalezionego zamiaru obrażenia, wyrzec tylko należy: że Obrażonemu ma bydź wrócona sława (Pow. Pr. Kr. §. 586. do 594.) Sędzia oznaczy oraz: iak ma bydź dopełniona satysfakcya prywatna i iaka nastąpi kara, gdyby Denuncyant wzbraniał się oświadczyć, żemu wraca sławę, a zatém rzeczywiście za umyślnego Injuryanta musiał bydź uważany. Gdy wyrokiem nakazano, że Sędzia ma dać naganę Obrazicielowi; oznaczyć w nim należy wyrazy, iakiemi, i okoliczności, w iakich nagana ma się dopełnić. (*Tamże* §. 595. i nast.).

§. 14.

Środki prawne w tym przypadku.

Przeciw takowemu wyrokowi wolna obu Stronom druga instancya, lecz żadna dalsza; i to tylko, ile tycząca się prywatnéy satysfakcyi część onego, sama albo łącznie, stanowi przedmiot uciążliwości.

§. 15.

Gdy iednak Denuncyat tylko przez część wyroku, maiącą za przedmiot publiczną satysfakcyą, mniema się bydź uciążonym, rozróżnić należy: czyli kara wyrokiem ustanowiona, przechodzi karę więzienia 4ch tygodni, albo pieniężną 50 talarów, lub nie.

Skoro więc wyrokiem ustanowiona była kara więzienia 4ch tygodni lub mniéy, albo tylko pieniężna 50 talarów lub mniéy; niema mieysca formalne remedyum czyli postępowanie appellacyine; lecz tylko zanieść można prośbę o darowanie albo zmnieyszenie kary.

Musi się z nią zgłosić Denuncyant w dniach 10. na piśmie lub do protokułu u Sędziego, który wydał wyrok, przywodząc pobudki na iéy poparcie. Na nowe *in facto* okoliczności

nie da się żadnego względu, ieżeli zaraz przy zaniesieniu prośby udowodnione nie były. Z przyiętą tym sposobem prośbą, akta bez dalszego postępowania przesyłaią się sądowi, któryby miał wyrokować w drugiéy instancyi, lub na formalne dalszéy obrony *remedium*, ten zaś wyda dalszą decyzyą według przepisu §. 7.

Jeżeli zaś cięższa kara zawyrokowaną została, Denuncyatowi iest niezbronny środek dalszéy obrony, w którego przyięciu i instrukcyi postąpi się według przepisu Tytułu następuiącego.

§. 16.

Denuncyantowi, żałącemu się na uwolnienie od wszelkiéy kary Denuncyata, bądź naznaczoną mu wyrokiem karę nadto łagodną bydź sądzącemu, nie dozwoli się dla tego iedynie żadnego środka appellacyi; wolno mu tylko pobudki mniemania swego donieść na piśmie sądowi wyższemu Prowincyi, bądź że on sam wydał wyrok, albo inny. Jeżeli sąd wyższy nie sam wyrokował, zażąda aktów od sądu niższego, a gdy według obmowy tychże wniosek Denuncyanta znaydzie się widocznie znakomitym; każe ie przedłożyć iednemu z urzędników fiskalnych. Toż samo zawsze zaraz nastąpić powinno, gdy sam sąd wyższy, wyrok wydał.

Dodatek §. 223. Jeżeli skarga zaniesiona była z powodu ciężkich obelg lub injuryów realnych, albo gdy Skarżący należy do stanów średnich lub wyższych, wolno mu będzie, o to, że Oskarzony uwolnionym, albo podług zdania iego zbyt łagodnie ukaranym został, założyć prawny środek. Przybranie lub słuchanie wniosków urzędnika fiskalnego przytém mieysca niema.

Dodatek §. 224. Założyć się mogący od Powoda prawny środek powinien atoli, pod iego utratą, bydź wniesiony zaraz przy publikacyi wyroku, ieżeli Powód osobiście był przytomnym. Skoro zaś nie był obecny, na ten czas mieysce ma zwyczayny przeciąg czasu do założenia appellacyi przepisany. Na zgłoszenie się wyznacza się Powodowi krótki termin prekluzyiny do podania wywodu, a po iego nadeyściu wyznacza się Pozwanemu podobnyż termin do podania odwodu.

Dodatek §. 225. W wszelkich przypadkach, w których Uwolniony w pierwszéy instancyi, skazanym został w instancyi drugiéy na karę, albo ta przeciw niemu zaostrzoną została, wolno Osądzonemu domagać się powtórnego rozstrzygnienia sprawy w wyższéy instancyi.

Dodatek §. 226. Jeżeli Powód ze skargą injuryiną połączył zarazem wniosek o wynagrodzenie mu poniesionéy na zdrowiu lub maiątku szkody, ilość żądanego wynagrodzenia stanowi dopuszczalność instancyi appellacyinéy lub rewizyinéy stósownie do istnących w téy mierze ogólnych przepisów.

Dodatek §. 227. Kiedy w sprawach injuryinych Powód przed ogłoszeniem pierwszego wyroku, skargi swoiéy lub denuncyacyi wyraźnie zrzeka się, albo obiedwie Strony przed tymże czasem pogodziły się; sąd w rozpoczętéy względem zaszłego przypadku sprawie z urzędu daléy iuż niedziała, lecz nakaże odłożenie aktów, przyczém żadnéy to nie czyni różnicy, czyli prosta tylko sprawa injuryina lub też indagacya fiskalna rozpoczętą została.

Dodatek §. 228. Względem excepcyi Pozwanego, iż uczyniony Powodowi hańbiący zarzut zasadza się na prawdzie, postępowanie w sprawie injuryinéy mniema bydź zawieszoném, lecz Pozwanemu zostawi się tylko, aby na to podał dowody, iż dostateczny miał powód uważania zarzutu za prawdziwy. Jeżeli okoli-

cznośc ta przez Pozwanego udowodnioną zostaie, takowa służyć mu powinna iako powód do złagodzenia kary; a zostawia się umiarkowaniu sądu wyrokuiącego, czyli dostateczna zachodzi przyczyna do rozpoczęcia przeciw Obrażonemu indagacyi.

Dodatek §. 229. Wniosek o satysfakcyą prywatną przez naganę, przeproszenie lub przywrócenie sławy, nadal iuż mieysca niema; owszem w wyroku tylko stanowić należy względem kary, przyczém Powodowi wolno domagać się o expedycyą sentencyi kosztem Obraziciela, a w razie obelg paszkwilami wyrządzonych, zawyrokowana kara publicznie ogłoszoną bydź powinna.

Dodatek §. 230. Jeżeli przeciw wyrokowi zaocznemu zaniesioną została prośba o złagodzenie kary, Sędzia zawsze rozporządzić powinien instrukcyą względem przytoczonych na uniewinienie czynów.

Dodatek §. 231. Z resztą postępowanie skrócone, w §. 216. Dodatku przepisane, na rodzay dowodu, żadnego niema wpływu; a zatém zeznanie iednego tylko świadka żadnego nie stanowi ieszcze zupełnego dowodu.

Dodatek §. 232. Przysięga w sprawach injuryinych niema bydź uważaną za prawny dowód.

§. 17.

Gdy urzędnik fiskalny żadnego nie znayduie powodu domagania się kary, lub powiększenia ustanowionéy iuż wyrokiem, Sąd oddali Denuncyanta z iego żądaniem prez prostą tylko rezolucyą, która iedynie moc swoię zachowa.

§. 18.

Skoro zaś opinia urzędnika fiskalnego wypadnie, że Denuncyat według rozwiązanego w aktach pierwszéy instancyi położenia spra-

wy, mógł zasłużyć na karę, albo na większą, niż była wyrokiem naznaczona; takową opinią prześle sąd Denuncyatowi, aby w ciągu pewnego czasu prekluzyinego, stósownie do okoliczności wyznaczonego, bronił się na piśmie; poczém akta podane będą do zawyrokowania Władzy, któréyby wypadało wyrzec względem środka dalszéy obrony. Jeżeli wyrokiem téy Władzy ustanowioną będzie kara pierwszym wyrokiem nieoznaczona, albo iuż naznaczona zaostrzoną, ma wolność Denuncyat użyć ieszcze przeciw niemu opisanego w §. 15. środka prawnego.

§. 19.

Chociażby Denuncyant do opisanego §. 16. względem swéy uciążliwości zażalenia nowe wmieszał czyny albo dowody, żadnego na nie dawać nie należy względu. Skoro zaś nowe fakta zmierzaią do czynności Denuncyata, które, chociażby nie był wniesiony proces injuryiny, uwłaśniaią go do inkwizycyi fiskalnéy lub cale kryminalnéy, Sędzia znalazłszy doniesienie w téy mierze z siebie samego znakomitém i dostatecznie udowodnioném, takową rozporządzi, i w aktach osobnych i w pierwszéy instancyi ią załatwi; a sprawa ta nie ma iuż nic wspólnego z processem injuryinym.

§. 20.

Tak w téy iako i pierwszéy klassie processów injuryinych, skarga maiąca w celu prywatną satysfakcyą, może bydź oraz wymierzoną do poniesionéy na ciele lub maiątku szkody. Jeżeli żądana ilość summę pięćdziesiąt talarów przenosi, względem dozwoloney na to drugiéy i resp. trzeciéy instancyi, służą ogólne Ordynacyi Processowéy przepisy.

§. 21.

III. W trzecim przypadku §. 1. oznaczonym:

gdy zaszły słowne lub lekkie obelgi realne między osobami wyższego stanu, iednak nie w okolicznościach ciężkiemi ie czyniących; albo gdy Obrażony do średniéy tylko lub wyższéy klassy mieszczan liczyć się wprawdzie powinien; obrażenie go atoli pod ciężkiemi okolicznościami nastąpiło;

III. W obelgach słownych lub lekkich realnych, w okolicznościach, czyniących ie ciężkiemi lub między osobami wyższego stanu.

nie ma mieysca właściwy proces injuryiny, lecz indagacya fiskalna według przepisu Tytułu następuiącego.

§. 22.

Ta prowadzi się zaiste z urzędu, wszelakoż Denuncyant musi podać potrzebne okoliczności i dowody; a Instruent wymierzy indagacyą łącznie do szczegułów, tyczących się prywatnéy Obrażonego satysfakcyi. Winien go przyzwać, aby był obecny przy wyłuszczaniu takowych okoliczności; prócz tego zaś w całym biegu indagacyi przypuści go bezbronnie do wszelkich czynności, do których się zgłasza, i przy których Strona, według przepisów ogólnych może się znaydować.

§. 23.

Wydać się maiący w téy mierze wyrok ma wprawdzie za szczególnieyszy przedmiot publiczną satysfakcyą; lecz wymierzyć go należy oraz do zadosyć uczynienia prywatnego, i wynagrodzenia szkody przez Skarzyciela żądanéy.

§. 24.

Względem dozwolonych przeciw temuż wyrokowi środków prawnych, służą przepisy §. 14.-20.

§. 25.

IV. W ciężkich obelgach czyli injuryach.

IV. W czwartym w §. 1. oznaczonym przypadku, to iest:

gdy albo w ogólności wydarzyły się ciężkie obrażenia realne, lub gdy były popełnione inne injurye, między osobami stanu szlacheckiego albo officerskiego, z ciężkiemi okolicznościami,

musi bydź nakazana formalna inkwizycya kryminalna; a lubo przytém mieć należy wzgląd na prywatną osoby obrażonéy satysfakcyą, ieżeli iéy żąda i według przepisu praw żądać może; wynagrodzenie szkody iednak, do oddzielnéy rozprawy powinno bydź odesłane.

§. 26.

V. W obelgach między osobami woyskowemi a cywilnemi.

V. Ile nakoniec tycze się wyrażonego w §. 1. piątego przypadku:

gdy przeciw osobie woyskowéy popełniona została obelga przez osobę cywilną;

sposób postępowania w téy mierze urządzić należy wprawdzie według przepisów danych na inne cztery wyżéy oznaczone przypadki.

Dodatek §. 233. Obiętv w §. 26. i następnych wyiątek od prawideł juryzdykcyi co do pokrzywdzeń przeciw osobom woyskowym popełnionych nadal iuż mieysca nieznayduie. W wzaiemnych atoli sprawach injuryinych, zawyrokowana przez sąd woyskowy przeciw osobie woyskowéy kara prędzéy wykonaną bydź nie ma, dopóki względem przewinienia osoby cywilnéy wyrok w sądzie cywilnym nie zapadł.

Dodatek §. 234. Officerom, z powodu injuryów skarżącym, przepis Powszechnego Prawa Kraiowego Cz. II. Tyt. XX. §. 654.,

podług którego im wolno, skoro skargi injuryiney wnieść niechcą, o wyrządzoném im pokrzywdzeniu i o dowodach względem czynu, Sędziemu tylko dla indagacyi donieść,

tudzież skutek iego, przed rozpoczęciem postępowania zawsze oznaymionym być powinien.

Dodatek §. 235. Skoro przez officyalistów do Dworu królewskiego należących, przez Lokaiów lub Staiennych wniesione są skargi przeciw równym sobie, ich Przełożonym lub Podwładnym, względem doznanych w służbie pokrzywdzeń; sądy takowych przyimować niepowinny, lecz Skarzących odeślą z niemi do Marszałka nadwornego lub Nadkoniuszego.

Dodatek §. 236. Jeżeli kto przez urzędnika rządowego z powodu iego urzędu pokrzywdzonym został, a skoro tegoż pokrzywdzenia nie drogą processu lub indagacyi, lecz tylko iako przestąpienia obowiązków iego urzędowych chce dochodzić; rozpoznanie téy okoliczności iako karności dotyczącéy się, należy do Władzy służbowéy.

§. 27.

Wszelakoż gdyby instrukcya stósownie do stanu Obraziciela i Denuncyata, należała do sądu niższego, ma bydź prowadzoną przed sądem wyższym Prowincyi, skoro domaga się tego Obrażony.

§. 28.

Chociażby zaś sprawa w sądzie niższym była instruowaną, winien iednak tenże sąd zakończone akta do zawyrokowania przesłać przełożonemu sądowi wyższemu. Jeżeli iednak Obrażony wyraźnie oświadcza, że na wyroku instruiącego sądu niższego przestaie, więc takowy ma bydź przez niego ferowany.

§. 29.

Powyższe przepisy (§. 27. 28.) służą także co do Podofficerów i prostych żołnierzy,

ich żon oraz dzieci pod ich władzą oycowską zostaiących.

§. 30.

Lecz te prawidła maią wyiątek, gdy takowe osoby woyskowe, iako urlopowani lub uwolnieni od odbywania warty, pracuią w mieyskiéy professyi, bądź uprawiaią rolę, a tylko słowne zaszły obrażenia, lub mnieysze injurye realne, z powodu takowego interessu.

§. 31.

Gdy rzecz idzie o obrazę realną przeciw Officerowi; sądy wyższe wydany wyrok prześlą wraz z aktami wydziałowi kryminalnemu w Ministeryum sprawiedliwości do potwierdzenia, chociażby tego w innych przypadkach według ogólnych przepisów nie było potrzeba.

§. 32.

Koszta. Nakoniec co się tycze kosztów w sprawach injuryinych, tych (wyiąwszy przypadek czwarty §. 25.) nie maią ponosić zwierzchności sądowe *in subsidium*, lecz ieżeli osądzony na nie, iest niezamożnym, zarówno iako i inne zwyczayne koszta processowe umorzone bydź maią.

TYTUŁ TRZYDZIESTY PIĄTY.

O processach i indagacyach fiskalnych.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O fiskalnych processach cywilnych.

§. 1.

Ogólna zasada. Fiskalne processa cywilne, w których Fiskus czyli skarb królewski zaskarza lub broni

w sądach, przeciw innym osobom, pewnych Monarsze służących regaliów, należności i dochodów, dóbr ekonomicznych i kameralnych, ich przynależytości, granic, oraz służących im praw i wolności; muszą bydź ułatwiane i instruowane zarówno z innemi sprawami prywatnemi, w miarę, ile tego wymagaią prawidła (w zachodzącym przypadku i według natury sprawy) wynikaiącego zwyczaynego lub summarycznego processu.

§. 2.

Obowiązki urzędników fiskalnych.

Urzędnicy fiskalni, którym iest zlecone prowadzenie takowego processu od kamery, lub innych przełożonych władz skarbowych, uważani w nich bydź powinni iako pełnomocnicy onego; a przy instrukcyi sprawy w tymże samym zostaią stósunku, i też same obowiązki maią do zachowania, iakie służą Kommissarzowi sprawiedliwości, któremu Strona prywatna dała pełnomocnictwo do processu.

§. 3.

Takowy Fiskał, zamiast plenipotencyi, legitymuie się zleceniem kamery lub innéy Władzy skarbowéy. W processach leśnych musi bydź prócz tego złożona sądowi w oryginale instrukcya dana lub zatwierdzona przez Departament leśny jeneralnego Dyrektoryum.

Dodatek §. 238. Rejencye są upoważnione, w przedmiotach do ich obrębu działań należących, rozpoczynać processa podług sumiennego ich przekonania, i odpowiadać na takowe, tudzież popierać ie przez dozwolone prawem instancye. Nie potrzeba też zatém upoważnienia wyższéy Władzy co do processów leśnych.

§. 4.

Jest obowiązkiem Fiskała, iak każdego innego Kommissarza sprawiedliwości, starać się o powzięcie potrzebnéy informacyi, co do zachodzących w processie czynów; tym końcem przeyrzy registratury kameralne i urzędów ekonomicznych; zawiadowców amtowych lub kassowych, których sprawa się tycze, wysłucha; a ogólnie należące do sprawy wiadomości pozbiera wszędzie, gdzie spodziewa się ie znaleśdź, według położenia okoliczności i natury interessu. — Wyciągnioną z nich informacyą poda kamerze lub innéy Władzy (która mu dała na to zlecenie), do potwierdzenia; ma się zaś stósować do danéy instrukcyi; a udzielonych sobie od niéy motywów i wiadomości, użyie należycie w popieraniu sprawy.

§. 5.

Kollegium sądowe, względem powzięcia takowéy dokładnéy informacyi, pilnuie się iedynie urzędnika fiskalnego, a gdyby z powodu niedokładności, którą się wymawia, żądał odroczenia, lub winnym się stał przewłoki, postąpi z nim według tychże samych przepisów, iak z innemi od Strony prywatnéy umocowanemi Obrońcami.

§. 6.

Muszą więc Fiskałowie iako i inni pełnomocnicy, utrzymywać porządne i dokładne akta manualne, i one Sędziemu we wszelkich przypadkach podawać, gdzie to przepisuie Ordynacya processowa, albo się znaydzie rzeczą konieczną.

§. 7.

Dla osobistych tylko przeszkód, a pospolicie dla zatrudnień urzędowych, do żąda-

nych przez Fiskałów dylacyi i odroczeń przychylać się nie należy; lecz skoroby zaszły takowe przeszkody, Władza skarbowa starać się powinna, aby zamiast przeszkodzonego Fiskała, inny pełnomocnik usposobiony pilnował terminu, lub czego potrzeba, przestrzegał.

§. 8.

Gdy Fiskał, maiąc zleconą sobie za mieyscem sądu indagacyą, z powodu zachodzącego w przewłoce niebezpieczeństwa śpiesznie oddalić się musi, a w ciągu iego nieobecności, ile się da wymiarkować, mógłby nadeyść termin lub czas oznaczony upłynąć, iest iego obowiązkiem, donieść o tém niezwłocznie sądowi. Jeżeliby można przewidzieć, że nieobecność iego dni tylko czternaście lub mniéy potrwa, termin stósownie odroczonym lub czas przedłużonym bydź powinien. Skoro iednak domyślać się wypada dłuższego nieobecności ciągu, sąd przesłać każe akta manualne Substytutowi fiskalnemu, a termin albo czas tyle tylko przedłuży, ile temuż potrzeba, dla zainformowania się o sprawie, według położenia i natury onéyże.

We wszystkich więc kollegiach sądowych, gdzie zachodzą processa fiskalne, prócz zwyczaynego Fiskała, musi bydź ieszcze wyznaczony Substytut fiskalny, któryby w wyrażonych §. 7. i 8. przypadkach, mógł wyręczać natychmiast przeszkodzenego czém inném Fiskała.

§. 9.

Gdy Fiskał w kollegium zwyczayném i sądzie kameralnym, o iednéy i téyże saméy godzinie ma pilnować terminów, a zatém ieden z nich musi ustąpić drugiemu; sprawa,

na którą Strony zamieyscowe musiały ziechać osobiście, albo która według swéy natury szczególnego wymaga pośpiechu, musi iśdź przed innemi. Względem odłożenia zaś terminu w téy drugiéy sprawie, którego iednak nad dzień lub kilka dni odraczać nie należy, iak tylko Fiskał o zbiegu tych terminów powezmie wiadomość, zniesie się natychmiast z Instruentem, tudzież Pełnomocnikiem Strony przeciwnéy.

§. 10.

Ustanowiony do prowadzenia sprawy Fiskał, musi od początku do końca na wszystkich w niéy znaydować się czynnościach: a zatém i zdarzaiących się za mieyscem sądu instrukcyi lokalnych pilnować osobiście; chybaby nadto wielka odległość albo inne okoliczności, w iakimkolwiek przypadku szczególnym, przypuszczenie Substytuta do podobnych kommissyi czyniły nieuchronném.

§. 11.

Obowiązki kamer i innych magistratur skarbowych.

Kamery i innne Władze skarbowe, pod których kierunkiem i zarządzeniem zostaie przedmiot albo interes tyczący się processu, są obowiązane kierować Fiskałem w iego prowadzeniu, maiąc go pod ciągłym swym dozorem; szczególniéy zaś w zebraniu wiadomości do iego informacyi należących, pilnie, troskliwie i mocno go wspierać.

Dodatek §. 239. We wszelkich cywilnych sprawach fiskalnych wolno Rejencyom:

1) według analogii Powszechnéy Ordynacyi Sądowéy Cz. I. Tyt. III. §. 21., bez wstrzymania iednak przezto biegu instrukcyi, lub zrządzenia Stronie przeciwnéy kosztów, prócz zwyczaynego zastępcy Fiskusa, innego ieszcze zesłać Deputowanego, któryby obecnym był przy instrukcyi,

i na to miał baczność, iżby w każdym względzie stósowny do położenia rzeczy, iasny i dokładny nastąpił rozbiór czynu, aby nic ważnego nie było opuszczoném, i żeby w przyimowaniu dowodów z ścisłą i gruntowną postępowano rozwagą i troskliwością. Niewolno atoli temuż Deputowanemu, mieszać się w kierowanie postępowaniem, lub przywłaszczać sobie iego kierunek; owszem obowiązkiem iego tylko iest, uważać na postępowanie właściwego Instruenta, i trzymać się w ogólności w przepisanych w §. 198. Tyt. X. Cz. I. granicach;

2) upoważnione są Rejencye, przed wydaniem wyroku podać do akt na piśmie zdanie swoie, na które, skoro rozstrzygnienie sprawy nie zależy tylko od rozwiązania zagadnień prawnych, lecz od szczególnych stósunków i urządzeń kraiowych policyinych lub skarbowych, sądy należyty wzgląd mieć powinny, tudzież według zachodzącego przypadku właściwą Rejencyą wezwać maią, aby wyznaczyła Delegowanego, któryby przedstawieniu sprawy przy zawyrokowaniu był obecnym.

§. 12.

Gdy skarga przeciw Skarbowi przyiętą została, kollegium sądowe wydaiąc pozew do zastępuiącego właściwie Stronę pozwaną urzędu, kassy lub inney stacyi fiskalney, stósownie do przepisu Tyt. VII. §. 28 udzieli oraz o tém wiadomość kamerze lub inney przełożoney Władzy; załączaiąc kopią skargi oraz iéy annexów, a przynaymniéy naygłówniieyszych z pomiędzy tychże ostatnich.

Takowa kommunikacya czyni się bezpłatnie, a Stronie prywatney ani opłat sądowych ani innych kosztów rachować za to nie można. Jeżeli annexa do podwóynego udziele-

nia są nadto obszerne, poiedyńcza ich kopia przyłączy się do odezwy uczynionéy do kamery etc. aby ią ta daléy, komu należy, udzieliła.

Dodatek §. 240. O skargach, przeciw Fiskusowi pocztowemu wniesionych nie Rejencyi prowincyalnéy, lecz jeneralnemu Urzędowi Poczt wiadomość udzieloną bydź powinna.

§. 13.

Jak tylko kamerę etc. doydzie ta wiadomość, powinna

1) mianować natychmiast Fiskała sprawę popierać maiącego, i udzielić mu należyte w téy mierze zlecenie;
2) kollegium sądowe o tém uwiadomić; i
3) urząd lub władzę, któréy sprawa się tycze bezśrednie, potrzebną względem zebrania wiadomości i prowadzenia w tym względzie korrespondencyi z Fiskałem, opatrzyć informacyą.

§. 14.

Nadto każe kamera i t. d., znayduiących się w iéy registraturze, albo znanych iéy akt i wiadomości wyszukać niezwłocznie i przedłożyć ie ustanowionemu do sprawy Fiskałowi, celem powzięcia informacyi, a w ogólności poda mu bez zwłoki z troskliwością wszelkie materyały, które iéy są wiadome.

§. 15.

Daléy kamera mieć będzie baczne oko na korrespondencyą między Fiskałem a niższemi Władzami, które właściwie dawać maią informacyą; a gdy albo sama dostrzeże, lub doydzie ią wiadomość przez doniesienie Fiskała, bądź sądu, że w téy mierze nie użyto należytéy pilności i nie wszędzie potrzebną okazano

zano gorliwość, takową władzę opieszałą przez grożące karami rozkazy i inne środki surowe skłoni do dopełnienia swéy powinności.

§. 16.

Szczególniéy zaś kamery i t. d. własne swoie rapporta i zapytania do przełożonego wydziału również śpiesznie iako i gruntownie czynić powinny, aby na nie prędkie i dokładne mogły odbierać rezolucye, a zatém iżby przezto można unikać powtórzonéy tam i nazad korrespondencyi, która naywięcéy się przyczynia do opóźnienia spraw.

§. 17.

Aby zaś kamery i t. d. w przyśpieszaniu processów fiskalnych tém pewniéy i łatwiéy działać mogły, potrzeba, aby w kollegium kamery założone były dla każdego z takowych processów oddzielne akta i do nich ciągły Decernent ustanowiony, którego szczególnym będzie obowiązkiem, starać się, aby sprawy nieprzerwanym szły tokiem, i który za to będzie odpowiedzialnym. Wygotowanie także piśmiennych rozporządzeń w takowych sprawach, szczególniéy przyśpieszone bydź powinno.

§. 18.

Jako po należytém powyższych przepisów zachowaniu można się spodziewać, że i w processach fiskalnych tenże sam tok nieprzerwany i prędki, iakiego ninieysza Ordynacya ogólnie w każdéy sprawie wymaga, mieć będzie mieysce w czasie następnym, i uniknie się troskliwie wszelkiéy bezużytecznéy Stronom prywatnym szkodę przynoszącéy zwłoki; z drugiéy Strony zasada ninieyszéy Ordynacyi, że Sędzia zrządzać nie powinien

Stronom szkodliwego pośpiechu, ani gruntowności i zupełności instrukcyi samemu tylko pośpiechowi lub istotnych praw samym formalnościom poświęcać; służy także i skarbowi królewskiemu; tak więc w naznaczaniu i odkładaniu terminów, iako i w ustanawianiu czasów przerwy, tudzież w wszelkich innych okolicznościach należy mieć wzgląd na naturę i własność sameyże sprawy, oraz zaprowadzone iuż ustawy skarbowe, niemniéy na potrzebne stósownie do tychże urządzeń między wyższemi a niższemi władzami, kollegiami prowincyalnemi i wydziałami Ministeryi skarbu zapytania.

§. 19.

Obowiązki kollegiów sądowych.

Jest obowiązkiem kollegiów sądowych i ich Prezydentów: aby na prowadzenie processów fiskalnych nieprzerwanie baczne zwracali oko, przestrzegaiąc: aby z iednéy strony, oznaczane były przyzwoite i dostateczne, co do czasu, termina, ile ich w każdym przypadku szczególna onego własność wymaga; z drugiéy zaś strony, gdyby takowe termina i przeciągi czasu należycie zachowanemi nie były, przyczyn téy zwłoki ściśle dochodzili.

Jeżeli niedbalstwo urzędnika fiskalnego iest przyczyną zwłoki, uciążyć go należy za to bezwzględnie oznaczonemi w ninieyszéy Ordynacyi karami. Skoro zaś urząd ekonomiczny lub inna subordynowana władza iest winną przewłoce, przełożonéy nad nią magistraturze donieść o tém należy, aby wydała w téy mierze dalsze według §. 15. rozporządzenie. Lecz gdyby nadspodzianie samaż kamera i t. d. dała powód do wzmiankowanego opóźnienia, uczynić należy o tém rapport

Naczelnikowi sprawiedliwości, dla dalszego zniesienia się z właściwym wydziałem Ministeryi stanu.

§. 20.

Względem postępowania kontumacyalnego.

We wszelkich przypadkach, gdzie przeciw Stronie prywatnéy, z powodu umyślnego lub przez zawinioną opieszałość wynikłego spóźnienia w odpowiadaniu na skargę, albo nawet w postępie instrukcyi, maią mieysce zaoczne dekreta i rezolucye, kollegia sądowe są mocne i w obowiązku, przystósować też przepisy prawa i do Skarbu królewskiego, a chociaż temuż ostatniemu dobrodzieystwa prawnego, to iest: zwrotu sprawy do przeszłego stanu przeciw takowéy decyzyi kontumacyalnéy, odmawiać nie należy; wszelakoż służy i tu przepis Tytułu XIV. §. 71. liczb. 3. względem wynagrodzenia nadewszystko Stronie przeciwnéy kosztów kontumacyalnych. — Sąd i Powód pilnować się będą w téy mierze kieruiącéy processem magistratury skarbowéy, któréy się zostawuie, aby koszta, które założyć winna, ściągnąć nakazała od tego, kto był winien przewłoce i opóźnieniu.

§. 21.

Lecz i oprócz tego, chociażby nie przyszło do decyzyi kontumacyalnéy, gdy się iednak znaydzie przy instrukcyi, lub dopiero przy odsądzeniu processu fiskalnego, że przez niedbałe albo cale umyślne ze strony magistratur fiskalnych opóźnienia, Stronie przeciwnéy zrządziło się bezużyteczne szkody i koszta, wynagrodzenie ich, przepisanym §. 20. sposobem, wyrokiem nakazane bydź powinno. Jeżeli władza fiskalna zasłużyła na iednę z kar w Tytule dwudziestym trzecim oznaczonych, a iest nią sam fiskał, takowe kary

w wyroku ustanowić; inaczéy zaś kieruiącéy processem władzy skarbowéy, albo Naczelnikowi sprawiedliwości, dla dalszego zniesienia się z właściwym Departamentem Ministeryi stanu, doniesienie uczynić należy.

§. 22.

Względem terminów appellacyinych i rewizyinych.

Ponieważ osobliwie w zakładaniu środków prawnych przeciw wyrokom w processach fiskalnych, wielkie dotąd dostrzegło się opóźnienie, maiąc wzgląd na to, że przed zgłoszeniem się z appellacyą i rewizyą, według istnących urządzeń skarbowych, z przełożonym Departamentem znosić się zawsze potrzeba, stanowi się: że z appellacyą naypóźniéy w ośm tygodni po ogłoszeniu wyroku zgłaszać się, a z nią zawsze poprzednicze przynaymniéy oświadczenie: czyli są nowe okoliczności do wniesienia *in facto*? połączyć należy.

Do zgłoszenia się z rewizyą oznaczamy dla kamer i t. d. z téy strony Wezery i Wisły cztery tygodnie; dla odległeyszych zaś sześć tygodni.

Jeżeli te termina zostały dotrzymane, wyrok przechodzi w moc prawa; a chociażby skarb użył potém służącego sobie środka prawnego restytucyi; wszelakoż i w tym razie zachowuią się przepisy Tyt. XVI. §. 10. i 28.

§. 23.

Względem sporów o juryzdykcyą wynikaiących.

Ponieważ daléy nie iedna sprawa fiskalna, przez spór o juryzdykcyą wynikły, znaczne cierpi opóźnienie; kamery dla uniknienia onego, iak tylko zaniesiona w kollegium sądowém skarga doydzie ich wiadomości, zaraz na pierwszém posiedzeniu maią postanowić: czyli właściwość sądu iest wątpliwą i coby przeciw niéy zarzucić wypadało? a w

tym przypadku niezwłoczną z kollegium sądowém rozpoczną korrespondencyą; w tym samym zaś czasie podobnież bez naymnieyszéy zwłoki uczynią zapytanie do Dyrektoryum jeneralnego: czyli spór daléy prowadzić należy lub nie; iżby rezolucya na to mogła nadeyść, (ile możności) w tymże samym czasie co i oświadczenie się kollegium sądowego.

Jak dalece względem tak wynikłego o juryzdykcyą sporu, instrukcya sprawy musi bydź zawieszona lub nie, iest oznaczono w Tyt. II. §. 134. 135. Gdyby atoli według tegoż przepisu instrukcya była wstrzymaną; kamera i ustanowiony od niéy Fiskał, tegoż środkuiącego czasu bezużytecznie puszczać nie powinni, lecz go użyią na zebranie potrzebnych wiadomości, iżby zaraz po zaszłém konkluzum kommissyi juryzdykcyinéy, proces bez nowéy przewłoki mógł bydź kontynuowany.

§. 24.

Względem *possessorii summarissimi.*

Od konieczności zapytania w jeneralném Dyrektoryum, lub innéy wyższéy władzy, są wyięte przypadki, gdzie *possessorium summarissimum* iest wniesione przez skarb królewski lub przeciw niemu; przepisany albowiem prawami śpieszny tok tegoż processu, nigdy pod pozorem takowych zapytań wstrzymany bydź nie powinien.

§. 25.

Względem innych przywileiów fiskalnych w processie.

Służące skarbowi królewskiemu w processach przywileie, są oznaczone w Prawach Cz. II. Tyt. XIV. §. 78. i następ. oraz w Ordynacyi Processowéy (Tyt. XVI. §. 13. do 16.).

§. 26.

Względem kosztów. Co się tycze w szczególności uwolnienia Fiskusa od kosztów processu, to służy mu tylko względem sądu, nie zaś co do Strony przeciwnéy; we wszelkich zatém przypadkach, gdzie według przepisu Tyt. XXIII. Strona musi drugiéy wynagrodzić koszta, podobnież i Fiskus do wynagrodzenia ich Stronie spór z nim wiodącéy iest obowiązany.

Dodatek §. 241. Co do kosztów zasądowych Rejencya tylko likwidować może zwyczayne należytości za udzielone Fiskałowi do zaniesienia skargi, lub odpowiedzenia na nię, upoważnienie; prócz tego zaś tylko gotowe wydatki przez proces i wystaranie się o potrzebne wiadomości i dokumenta, zrządzone, w celu uzyskania ich zwrotu.

§. 27.

Jeżeli według tych zasad Fiskus skazany został na wynagrodzenie kosztów, w tym razie między wrócić się maiącemi, (oprócz wydatku w gotowiźnie na papier stęplowany, opłatę pocztową i t. d.) zawieraią się i inne w Tyt. XXIII. §. 25. liczb. 2. — 9. wyszczególnione artykuły, tudzież należytości przez Stronę przeciwną iako Extrahenta do kassy salaryinéy od expedycyi, pisania i wręczenia zapłacone.

§. 28.

Z drugiéy strony w tym przypadku nie należy naznaczać i brać opłaty sądowéy od instrukcyi i wyroku, ani za część Strony prywatnéy; lecz cokolwiek na to likwidowano, skoro Fiskus na koszta osądzonym został, powinno bydź umorzone.

§. 29.

Jeżeli zaś przy przedstawieniu sprawy okaże się z zupełném przekonaniem: że urzędnik fiskalny lub inny skarbowy, z umysłu bądź grubego niedbalstwa, przez fałszywe i nierzetelne wystawienie czynów, wyłudził zezwolenie przełożoney władzy na bezużyteczny i bezzasadny proces; prócz wynagrodzenia Stronie przeciwney kosztów, według §. 27. musi nadto z własney kieszeni zapłacić należytość od instrukcyi i wyroku, a że do tego iest obowiązanym, wyraźnie w wyroku ustanowiono bydź ma.

§. 30.

Tego iednak przepisu rozciągać nie należy do Konsyliarzów i Decernentów przy kamerach, tudzież innych wyższych władzach prowincyalnych, które w czynionych przez siebie przełożonemu Departementowi rapportach, muszą się względnie czynów spuszczać na podania urzędników, Leśniczych i innych niższych officyalistów.

§. 31.

Z resztą Strona przeciwna względem wynagrodzić się winnych przez skarb królewski kosztów, pilnuie się iedynie kieruiącey processem władzy skarbowey; ta zaś starać się musi o iey zaspokoienie, a założony tym końcem wydatek ściągnie od tego lub tych, którzy stósownie do §. 29., są winnemi podniesienia lub popierania bezzasadnego processu.

§. 32.

Co nakoniec zachować należy w przykładaniu się Fiskusa do wspólnych kosztów w konkursach, iest oznaczono w Tytule pięćdziesiątym §. 531.

§. 33.

Względem exekucyi. Nadto zapadłe prawodzielne wyroki równie przeciw Fiskałowi, iako i wszelkiéy inney Stronie należycie do skutku przywiedzione bydź powinny. Z tém wszystkiem stósunki skarbowe, służbowe i kassowe wymagaią, aby nie tylko termina do uzupełnienia wyroku dłuższe, niżli względem prywatnych były naznaczane, ale nadto, wydaiąc rozkaz przypominaiący do kassy, urzędu lub inney na zapłacenie albo dopełnienie czego osądzoney stacyi fiskalney, dać należy o tém wiadomość przełożoney nad nią władzy skarbowey. Naówczas ta poczyni niezwłocznie wszelkie potrzebne stósownie do urządzeń skarbowych rozporządzenia, aby wyrokowi w czasie oznaczonym niezawodnie zadosyć się stało, a jeneralne Dyrektoryum przestrzegać będzie, iżby ten, ktokolwiek przez niedbalstwo lub dla innych niedozwolonych przyczyn, nie dopełnił swego obowiązku w téy mierze, Stronie wygrywaiącéy z własney kieszeni wszelkie dowiedzione wynagrodził straty, a w miarę okoliczności prócz tego ieszcze dotkliwie był ukarany.

Gdyby niespodzianie wyższa władza skarbowa w uskutecznieniu zapadłego przeciw Fiskusowi wyroku czynić miała trudność albo przeszkody; kollegium sądowe doniesie o tém Departamentowi sprawiedliwości, dla dalszego złożenia o tém rapportu samemuż Królowi Jmci.

Dodatek §. 42. Jeżeli wina spóźnionego upoważnienia do uskutecznić się maiącéy zapłaty spada na samęż podwładną stacyą fiskalną, na tęż zapłatą skazaną, w takim ra-

zie zachodzi przypadek exekucyi ad faciendum, która przeciw osobie urzędnika, Kassyera i t. d. nakazaną bydź musi.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O indagacyach fiskalnych.

§. 34.

Od fiskalnych processów cywilnych rozróżniać należy indagacye fiskalne. Te maią mieysce: Co są indagacye fiskalne.

1) W małych przewinieniach, na które w prawach kara tylko pieniężna lub więzienia naywięcéy sześciu miesięcy za zwyczayną iest oznaczona; do których liczą się także kontrawencye urządzeniom rządowym, któremi pewne czynności pod karą są nakazane, albo którym pod podobnąż ustawą karzącą, pewną przepisano formę.
2) W defraudacyach kass publicznych albo dochodów oraz innych przestępstw wbrew przepisom, wypłacanie i pobieranie onych stanowiącym.
3) Z powodu oporu przeciw urzędnikom królewskim lub innym publicznym, w wykonywaniu ich urzędowych obowiązków okazanego.
4) W oznaczoney poprzedzaiącym Tytułem §. 21. — 24. trzeciéy klassie spraw injuryinych.
5) W wykroczeniach urzędników królewskich i innych publicznych, wyższéy lub niższéy rangi, względem obowią-

zków i czynności urzędowych, ieżeli oznaczona na nie kara nie pociąga za sobą złożenia z urzędu. Przestępstwa zaś, któreby prócz złożenia z urzędu, wymagały ieszcze kary cielesnéy, muszą bydź dochodzone przez inkwizycyą kryminalną.

Dodatek §. 243. W kontrawencyach przeciw prawom skarbowym i policyinym, tudzież innym do wydziału Rejencyi należącym, niemniéy w defraudacyach rządowych dochodów i regaliów użytkowych, Rejencyom do zarządzania powierzonych, upoważnione są też Rejencye, po summaryczném dochodzeniu, rzecz przez rezolucyą roztrzygnąć, tudzież wykonać kazać postanowioną karę, ieżeli Obwiniony w ciągu dziesięciu dni po odebraniu rezolucyi nie domaga się formalnéy sądowéy rozprawy i wyroku w właściwym sądzie głównym. Na ten więc koniec zawsze w rezolucyi oznaymić mu należy, iż mu wolność ta służy, że iednak ią utraca, ieżeli w ciągu dni dziesięciu od odbrania rachuiąc, z niéy nie korzysta.

Jeżeli to zaś nastąpi, albo władza skarbowa służącego iéy prawa do rozstrzygnienia rzeczy przez rezolucyą, użyć niechce; akta przesyłaią się zaraz głównemu sądawi kraiowemu dla dalszego sprawy wedle przepisów wprowadzenia. Rejencye mogą iednak w przypadku pierwszym potrzebne poczynić rozporządzenia, w celu zabezpieczenia ustanowionéy poprzedniczo kary, skoro to za rzecz potrzebną uznaią. Do tychże rozporządzeń Rejencye i wtenczas ieszcze są upoważnione, chociażby akta iuż sądowi zostały odesłane, a władze sądowe są obowiązane, przy ściąganiu kar pieniężnych potrzebną im udzielić pomoc.

Dodatek § 244. Także i co do osób woyskowych służy władzom cywilnym według §. 11. moc rozpoznawania popełnionych prez nie kontrawencyi i defraudacyi, (§. 239. Dodatku) pod następuiącemi ograniczeniami:

1) Gdy mowa iest o ukaraniu officera, a to nie tylko nastąpić ma przez karę pieniężną i konfiskacyą rzeczy zdefraudowaney, lecz popełnione przestępstwo raczey karę więzienia lub fortecy, albo cale kassacyą za sobą pociąga; władze cywilne wstrzymać się powinny od wszelkiego postępowania, i rzecz zostawić sądom woyskowym.

2) We wszelkich przypadkach, w których Obwinieni na ustanowionych przez Rejencye karach przestaią, albo w których sądy na karę zawyrokowały, wykonanie iéy nie następuie z strony władz cywilnych. Owszem w tym względzie co do officerów właściwy sąd woyskowy, a co do podofficerów i prostych żołnierzy przełożony Dowódzca takowéy osoby woyskowéy zarekwirowanym bydz powinien. Tenże zwoła w skutku tego sąd woyskowy, który postanowioną przeciw podofficerowi lub prostemu żołnierzowi karę zamienić musi w stósunkową karę woyskową, o czém Rejencyi lub kollegio sądowemu wiadomość udzieloną bydź ma. Przy témże atoli kary zamienieniu kommissya lub sąd woyskowy wdawać się niemoże w żadne dalsze rozpoznawanie rozstrzygniętéy iuż karności popełnionego czynu.

3) Skoro podofficer lub prosty żołnierz prócz kontrawencyi lub defraudacyi innego ieszcze winnym się stał przestępstwa, dochodzenie i ukaranie tegoż należy do władzy woyskowéy.

4) Przy indagacyi przeciw podofficerowi lub prostemu żołnierzowi, ma bydź dla utrzymania porządku obecny Przełożony Oskarzonego, na ten koniec przez Dowódzcę takowéy osoby woyskowéy kommenderowany.

5) Co do urzędników sztabu niższego zachowuie się postępowanie względem officerów przepisane.

Dodatek §. 245. Jeżeli podofficerowie i żołnierze na urlopie będący w prowadzeniu pro-

cederu mieyskiego lub w inny sposób iakową popełni kontrawencyą policyiną, na którą prawa policyine karę pieniężną przepisuią; sądy cywilne lub władze policyine też karę prawną zawyrokować i takową wykonać są mocne.

Dodatek §. 246. Gdyby sądu głównego doyść miała wiadomość, iż rozpoczęta przez władzę skarbową przeciw przyaresztowanemu dla zabezpieczeniaa przyszłéy kary Defraudantowi indagacya summaryczna zbytecznie iest spóźnioną, powinien domagać się, aby akta były oddane, a gdyby to nastąpić nie miało, o tém donieść Ministrowi sprawiedliwości.

Dodatek §. 247. W przypadkach, w których ustanowiona przez władze policyine za kontrawencye policyine kara nieprzechodzi umiarkowanéy chłosty cielesnéy, czternastodniowego aresztu lub roboty za karę tegoż samego przeciągu czasu, albo kary pieniężnéy pięciu talarów, odwołanie się do sądowéy rozprawy mieysca niema, lecz podaném tylko bydź może do przełożonéy nad władzą policyiną zwierzchności zażalenie na zapadłe względem kary ustanowienie.

Dodatek §. 248. Wykroczenia przeciw prawom monarszym i kraiowym urządzeniom policyinym, tudzież przewinienia służbowe należą do rozpoznania właściwego sądu głównego. Co do kontrawencyi policyinych mieyscowych dotychczasowe urządzenia zachowuią się tym czasem w swéy mocy.

Dodatek §. 249. Indagacye względem zakazanéy gry nie należą iuż więcéy do Fiskałatu jeneralnego, lecz do zwyczaynych sądów denuncyonowanego.

Dodatek §. 250. Względem defraudacyi użytków, do rządu lub właścicieli gruntowych należących, a w ogólności względem wykroczeń przeciw prawom skarbowym, sądy niższe upoważnione są prowadzić indagacyą i zawyrokować, skoro

1) przepisana na to kara, rachuiąc w to wartość rzeczy skonfiskowanéy, nieprzechodzi pięćdziesięciu talarów pieniędzy lub równéy kary więzienia;
2) ieżeli Kontrawenient co do swéy osoby nie zostaie pod sądem głównym, i
3) władza skarbowa nadanego iéy prawa: rozstrzygnienia rzeczy przez rezolucyą, nie użyła.

Dddatek §. 251. Sądy niższe, skoro takowe sprawy (§. 250. Dodatku) raz do nich są odesłane, w razie opieszałości lub w innych okolicznościach, od sądu głównego tylko opatrzone bydź mogą zaleceniami.

Dodatek §. 252. Indagacyi przeciw urzędnikom rejencyinym względem samych tylko zdrożności w służbie popełnionych, sądy nieinaczéy rozpocząć są mocne, iak tylko za poprzedniczym od właściwéy Rejencyi do nich uczynionym wnioskiem, chyba, gdyby z témże wykroczeniem taki zarazem popełniony był występek, przez któryby Sprawca, chociażby niebył urzędnikiem, iuż karze prawem oznaczonéy podpadł.

Gdy prócz tego przeciw urzędnikowi rejencyinemu indagacya fiskalna ma bydź rozpoczętą, sąd o tém zaraz z urzędu właściwą Rejencyą uwiadomić powinien, i udzielić iéy następnie zapadły wyrok.

Dodatek §. 253. Względem przewinień mnieyszéy wagi, którychby kara tylko bydź mogła, według okoliczności, nagana, umiarkowana kara cielesna, lub pieniężna, nie nad pięćdziesiąt talarów wynosząca, albo czterotygodniowe więzienie, w sądach głównych następuiące postępowanie skrócone ma mieć mieysce:

1) Skoro sądowi podobne wykroczenie iest doniesioném, a z denuncyacyi i dołączonych do niéy dowodów związek rzeczy nieokazuie się iuż dostatecznie, zażądać należy dokładnieyszego w téy mierze rapportu od przysięgłych urzędników królewskich,

o tém wiadomość mieć mogących, albo rozporządzić wypada wysłuchanie Denuncyanta i stawić się maiących przez niego świadków, w którym to względzie zaraz przy zapozwaniu go, potrzebne uczynić mu należy oświadczenie. Denuncyacya tym sposobem bliżéy uzasadniona udziela się Obwinionemu dla odpowiedzenia na nię w ciągu wyznaczyć się maiącego na dni 14. do 4. tygodni czasu.

2) Do tegoż zalecenia dodać należy ostrzeżenie, iż, gdyby odpowiedź w wyznaczonym czasie nie miała bydź podaną, przyięto będzie, że Obwiniony rzecz zostawuie formalnéy indagacyi sądowéy. Zarazem zaś oświadczyć mu potrzeba, iż mu wolno odpowiedź swoię podać do protokułu u osoby sądowéy naybliżéy niego mieszkaiącéy lub w samymże sądzie, i wylegitymować się do tego przez okazanie wydanego do niego zalecenia, iżby sporządzony protokuł potém przez tęż osobę sądową odesłany był do przełożonego sądu, ieżeliby Obwiniony miał wachać się, odpowiedź sam ułożyć na piśmie, i takową do właściwéy władzy odesłać.

3) Wolno także sądowi, zapozwać zaraz Obwinionego z wspomnioném ostrzeżeniem na wyznaczyć się maiący termin, dla oddania swéy odpowiedzi, ieżeli przewidzieć można, iż niebędzie w stanie bronić się na piśmie.

4) Po nadeyściu odpowiedzi, na piśmie lub w wywodzie słownym ułożonéy, sąd bez dalszego postępowania postanowi w miarę zdziałanego tym sposobem wywodu, czyli i iaka kara przez zaskarzone wykroczenie została przewinioną, przyczém na przepisy prawa w związku z zachodzącemi okolicznościami, szczególniéy zaś na większą lub mnieyszą oświatę Obwinionego, i czyli z umysłu lub tylko przez nieostrożność zbłądził, słuszny wzgląd mieć należy.

5) Uchwalone tym sposobem w sądzie na przedstawienie Decernenta postanowienie oznaymuie się Obwinionemu przez rezolucyą z wyrażeniem powodów decyzyi, i z tém oświadczeniem, iż ustanowioną karę pieniężną wraz z kosztami w ciągu czterech tygodni do wymienić mu się maiącéy władzy, ieżeli nie znayduie się w mieyscu sądu, odesłać, albo ieżeli kara cielesna lub więzienia ustanowioną została, w równymże przeciągu czasu dla poniesienia kary do wskazać mu się maiącéy podobnież władzy zgłosić się powinien. Przytém oświadczyć mu należy, iż mu wolno, przeciw takowéy rezolucyi odwołać się do formalnéy indagacyi i wyroku, ieżeliby się uciążonym bydź sądził, i że w tym względzie iednak również w wyznaczonym czterotygodniowym przeciągu czasu do wskazanéy mu w rezolucyi władzy zgłosić się musi, gdyżby w razie przeciwnym ustanowiona kara przeciw niemu wykonaną została.

6) Na ten więc koniec o wydaném rozporządzeniu osobę sądową lub sąd niższy, Obwinionemu w rezolucyi wymieniony uwiamić należy z zaleceniem, aby wykonanie kary po ośmiodniowém zapowiedzeniu uskutecznił, gdyby w ciągu oznaczonego czterotygodniowego czasu żadne zgłoszenie się Obwinionego nadeyść niemiało, albo ieżeli tenże ieszcze przed wykonaniem kary do formalnéy nieodwołuie się indagacyi, tudzież aby o uskutecznieniu tegoż zalecenia w czasie swym sądowi zlecenie daiącemu rapport złożył.

7) Jeżeli Obwiniony znayduie się w mieyscu sądu, który karę ustanawia, tenże o uskutecznienie rozrządzenia swoiego z zachowaniem wyżéy opisanych formalności sam starać się powinien, i Obwinionemu zarazem oświadczyć, do kogo zgłosić się ma.

8) Oddzielnego dowodu wręczenia względem takowych do Obwinionego wydanych zaleceń karnych niepotrzeba, lecz dosyć, gdy

takowe na Pocztę oddaią się, i insynuacya do akt zaświadcza się.

9) Co się tycze opłat sądowych za działania tego rodzaiu, przystósowane tylko bydź mogą ilości w pierwszym rzędzie Taxy szportlowéy z dnia 11. Sierpnia 1787. oznaczone. Ilość ich udziela się Obwinionemu zarazem z głównem rozporządzeniem, dołączaiąc ich specyfikacyą, a ich zapłacenie nakazuie się z oznaczeniem czterotygodniowego przeciągu czasu. Skoro zaś sąd odbierze doniesienie, iż Obwiniony rozporządzeniu karzącemu poddać się niechce, albo ieżeli przewinienie z powodu okazuiącéy się z denuncyacyi ważności swoiéy do opisanego dopiero postępowania nie iest uwłaśnioném; natenczas podług zachodzących okoliczności indagacya kryminalna lub fiskalna w sposobie zwyczaynym rozpoczętą, a kassie salaryinéy natychmiast wiadomość udzieloną bydź powinna, iż likwidowane może iuż opłaty aż do ukończenia indagacyi zawieszone bydź maią, przeciwnie zaś kassa, gdy takowego nieodbiera uwiadomienia, o zapłatę dopominać się powinna.

10) Czynności względem takowych indagacyi summarycznych zdziałane, ułożone bydź powinny, tak iak akta zażaleń, w ieden wolumen z każdego roku, na którego początku umieszcza się rejestr, gdzie osnowa podług porządku alfabetycznego nazwisk Obwinionych z wyrażeniem stronnicy wyszczególnioną bydź powinna.

Dodatek §. 254. Skoro zaś Rejencya służącego iéy prawa, dochodzenia poprzedniczo występku i ustanowienia nań kary, użyła, a sprawa doydzie dopiero do sądu głównego przez odwołanie się Obwinionego do sądowéy rozprawy, przepisane w poprzedzaiącym Paragrafie postępowanie nie zastósuie się; owszem natenczas przystąpić należy do rozpoczęcia formalnéy indagacyi.

§. 35.

Indagacye fiskalne odbywaią się pospolicie przez wyznaczonych na to urzędników fiskalnych. Wszelakoż mogą ie ułatwiać i inne osoby sądowe, które albo przy szczególném nazwisku i charakterze, są na to raz na zawsze ustanowione, lub którym władza da osobne tym końcem zlecenie. Przez kogo się odbywaią.

§. 36.

Żaden urzędnik fiskalny podobnych indagacyi własną mocą przedsiębrać nie powinien, lecz czekać ma na zlecenia przełożonego kollegium lub władzy, ustanowionéy do dozoru i dyrekcyi tego rodzaiu przedmiotów, w których kontrawencya lub defraudacya zayść miała. Nakazanie onéy.

§. 37.

Gdyby iednak urzędnik fiskalny o zaszłém przestępstwie, excessie lub defraudacyi, bądź przez podaną do niego denuncyacyą albo innym sposobem iakążkolwiek powziął wiadomość, a przy dokładnieyszém badaniu znalazło się, że rzecz ma podobną do prawdy zasadę, wzmiankowanéy władzy o tém donieść i dalszych iéy rozkazów czekać powinien, które mu niezwłocznie udzielone bydź powinny.

§. 38.

Skoro kollegia dowiedzą się w processach lub innym godnym wiary sposobem o przestępstwie, do indagacyi fiskalnéy uwłaśnioném, nakażą z urzędu indagacyą.

§. 39.

Gdy więc tym sposobem nakazana iest indagacya fiskalna, Inkwirent nasamprzód rozpozna: Uzasadnienie onéy.

czyli bytność zaszłego rzeczywiście przestępstwa lub defraudacyi iuż iest istotnie wyśledzoną;

i

czyli się można z podobieństem do prawdy domyślać, że ie popełnił Denuncyat, albo przynaymniéy był uczestnikiem onego.

Nim więc te dwie istotne okoliczności nie są zagruntowane, indagacyi przeciw samemuż Denuncyatowi wymierzać nie można; lecz Inkwirent w poprzedniczych badaniach i śledzeniach póty ma postępować, póki przez nie obadwa te punkta poprzednicze w należytém nie staną świetle.

§. 40.

Jeżeli Inkwirent znaydzie w téy mierze wątpliwość lub zastanowienie, wolno mu, podawszy akta przełożonéy władzy, zapytać się iéy, iak daléy ma postąpić.

Dodatek §. 255. Na uzasadnienie indagacyi fiskalnéy, skoro przypadek niekwalifikuie się do przepisanego w § 34. (Dodatku §. 253.) postępowania skróconego, poprzednicze wysłuchanie podanych świadków nie iest potrzebném.

Wyiątki od tego prawidła wtenczas tylko maią mieysce:

1) gdy mowa iest o nakazaniu osobistego aresztu przeciw Obwinionemu;

2) gdy szczególne Denuncyowanego lub Obwinionego stósunki domyślać się każą, że denuncyacya dla tego tylko zaniesioną została, aby go oczernić, albo gdy twierdzenia Denuncyanta nie są między sobą w związku, lub w nich okazuią się niepodobieństwa, które nie inaczéy iak tylko przez udzielić się maiące od świadków obiaśnienia załatwione bydź mogą;

3) gdy prócz tego Sędzia podług sumiennego umiarkowania swego, zachodzącemi szczególnemi okolicznościami powodowanego znayduie rzeczą potrzebną, aby który z podanych świadków poprzedniczo, dla otrzymania o rzeczy obiaśnienia, był wysłuchany. W takowym atoli przypadku odebranie przysięgi zawiesza się.

§. 41.

Zapozew.

Lecz skoro istność zaszłego przestępstwa iest iasną i podobne do prawdy przeciw komu znayduie się podeyrzenie, że był onego sprawcą lub uczestnikiem; Inkwirent przystąpi do wyprowadzenia z niego indagacyi, a tym końcem zapozwać go nakaże.

Dodatek §. 256. We wszelkich sprawach kontrawencyinych i defraudacyinych mnieyszéy wagi, w których z denuncyacyi z pewnością okazuie się, iż przewiniona kara niewięcéy iak dziesięć talarów pieniędzy lub czternastodniowe więzienie wynosić będzie, Obwiniony zaraz w pierwszym zapozwie z tém ostrzeżeniem zapozwanym bydź może, iż w razie niestawienia się indagacya zaocznie wyprowadzoną i ukończoną zostanie.

§. 42.

W zapozwie oznaymi się Denuncyatowi lub Inkulpatowi o rodzaiu przestępstwa albo przemycenia, którego stał się podeyrzanym, zalecaiąc mu, aby na wyznaczonym terminie do odpowiedzi na obwinienie stawiwszy się, był w gotowości wywodzenia swéy obrony w téy mierze i dokładnie doniósł o exystuiących do niéy dowodach, a ieżeli te składaią się z dokumentów, aby ie z sobą zaraz na mieysce przyniósł.

§. 43.

Nadto Denuncyatowi oznaymi się w zapozwie o prawie, według któregoby był ukaranym, gdyby denuncyacya uzasadnioną została.

§. 44.

Osobiste aresztowanie Denuncyata nie może bydź pospolicie nakazywane razem z zapozwem, lecz tylko wtenczas, gdy exces lub kontrawencya są większéy wagi, a Denuncyat w miarę swego stanu, osobistych stósunków, niedostatku posiadłości, albo według zachodzących szczególnych okoliczności, o ucieczkę iest podeyrzanym. Nie może także nigdy Inkwirent wzięcia go w areszt nakazywać własną mocą, lecz potrzeba, aby albo iuż przy daném sobie zleceniu był do tego poprzedniczo upoważniony, lub przyzwoitéy władzy okoliczności tego przypadku doniosłszy, upraszał o iéy decyzyą. Wszelakoż, gdyby obawa zemknięcia Denucyowanego była bardzo bliską i naglącą, ma obowiązek i moc tymczasowe nakazać środki ubezpieczenia iego osoby lub effektów przez obserwacyą i t. d. póki na swe zapytanie nieodbierze rezolucyi.

Dodatek §. 257. Kiedy urzędnik rejencyiny ma bydź wziętym do aresztu osobistego, należy o tém właściwą Rejencyą natychmiast z urzędu uwiadomić, a Exekutor uczynioną do niéy w téy mierze odezwę wręczyć powinien Przełożonemu w urzędzie, zarazem zaś tego, kto ma bydź osadzonym w areszcie, dopóty trzymać będzie pod obserwacyą, dopóki względem sprawowania urzędu iego potrzebne poczynione nie będą rozporządzenia.

§. 45.

Do indagacyi Denuncyat zawsze zapozwany bydź powinien, aby stawał osobiście. Czyli zaś ta ma się odbyć w zwyczayném mieyscu sądów, bądź w mieszkaniu Inkwirenta, albo nawet u samegoż Denuncyata, lub czyli ią zamieyscowemu Kommissarzowi zlecić należy; rozważyć to potrzeba według okoliczności każdego przypadku, stanu osoby doniesionego i innych iego stósunków, nadto iego większego lub mnieyszego oddalenia, oraz stósownie do większéy lub mnieyszéy ważności sameyże sprawy.

§. 46.

Gdyby Denuncyat podczas wychodzącego zapozwu był nieobecny, z powodu usług kraiowych, lub w swych interessach prywatnych, albo z innéy dozwolonéy przyczyny; indagacya zawieszoną bydź powinna, póki nie wróci i nie może stawić się osobiście.

Skoro iednak na nadeszły zapozew chce swą wywodzić niewinność, i tym końcem zgłasza się przez dopuszczalnego pełnomocnika, przyiąć go i w indagacyi za przybraniem onego postępować należy.

Lecz gdyby dostrzegł Inkwirent, że dla braku dokładnéy informacyi, lub uporczywego zapierania się, szukanych wybiegów i wykrętów, bądź z innych przyczyn instrukcya sprawy z pełnomocnikiem dogodnie nastąpić nie może, wolno mu ią przerwać i oczekiwać powrotu samegoż Denuncyata.

§. 47.

Oprócz tego przypadku (§. 46.) wyręczanie się pełnomocnikiem w indagacyach fiskalnych nie iest dozwolone; lecz ieżeliby Denuncyat na pierwsze zapozwanie nie stawał

osobiście, musi bydź wydany drugi zapozew a w nim oznaymić mu należy, iż, gdyby nadal nie stawał przez nieposłuszeństwo, indagacya zaocznie wyprowadzoną i zakończoną zostanie.

§. 48.

Postępowanie za oczne.

Gdy denuncyacya polega na podaniu przysięgłego urzędnika, który w przedmiotach swego urzędu doniósł z własnéy wiadomości o popełnioném przestępstwie; albo gdy doniesienie wsparte iest dokumentami, Denuncyat opornie i przez nieposłuszeństwo niestawaiący, za przyznawaiącego czyn i przeświadczonego uważanym będzie.

§. 49.

Jeżeli denuncyacya ma bydź dopiero dowodzoną przez świadków, przystąpi się do wysłuchania ich *in contumaciam*, a Denuncyat swe excepcye i uwagi względem wiarogodności świadków utraca, chybaby z ich wysłuchania na przepisane ogólne zapytania, lub z ich zeznań same się wykazały.

§. 50.

W obu przypadkach (§. 48. 49.) Denuncyat utraca nawet służące sobie prawo bronienia się na piśmie po zakończeniu indagacyi; o szkodzie więc, iaka go czeka, według rozmaitości przypadków, z nieposłusznego niestawania, w wydanym według §. 47. drugim zapozwie, powinien bydź wyraźnie uwiadomionym.

§. 51.

Jeżeli Doniesiony niestawa rzeczywiście przez nieposłuszeństwo, indagacya powyższym sposobem zaocznie wyprowadzoną i zakończoną zostanie, a akta do zawyrokowania przedłożone będą.

§. 52.

Gdy zaś wyrok zapadł tylko na karę pieniężną, ogłasza się go zwyczaynym sposobem Denuncyantowi, ieżeli się iaki znayduie, który ma w sprawie interes; Doniesionemu zaś przesyła się kopia onego zamiast publikacyi.

§. 53.

Przeciw takowemu wyrokowi Denuncyat może poszukiwać środka restytucyi w dniach dziesięciu, po nastąpioném wręczeniu wyroku, a w téy mierze służą przepisy Tytułu czternastego Rozdz. III. Skoro zaś Denuncyat pozwala upłynąć temu terminowi, oznaczona wyrokiem kara pieniężna z maiątku iego ściągnioną zostanie.

§. 54.

Lecz skoro wyrokiem kara więzienia lub inna cielesna iest ustanowiona, publikacya onego ma bydź zawieszoną póty, póki się nie będzie można ubezpieczyć względem osoby Denuncyata, i stawić go przed sąd inkwirujący. Gdy to nastąpiło, podaią mu się zdziałane do tych czas akta; słucha się go, coby miał przeciw nim i na swą obronę do przywiedzenia, a w ogólności przedsiębiera się, co potrzeba, celem uzupełnienia indagacyi. Poczém akta znowu do zawyrokowania podane bydź maią, Doniesionego zaś trzymać potrzeba w bezpieczném zamknięciu, póki wyrok nie będzie mógł bydź publikowanym.

§. 55.

Gdy stósownie do §. 49. przy wyprowadzonéy zaocznie instrukcyi słuchani byli świadkowie, a Denuncyat zakłada środek restytucyi według §. 53., lub według §. 54. osobiście stanąwszy, ieszcze iest słuchany; po-

wtarzania inkwizycyi ze świadków nie potrzeba, chybaby słuchaiąc Denuncyata, nowe wniesione były okoliczności, na które przy słuchaniu świadka nie miano względu.

§. 56.

Z resztą rozumie się samo przez się, iż po Denuncyata, którego mieysce pobytu iest niewiadome, lub który się tak dalece ukrywa, iż zapozew nie może mu bydź wręczony, równie iako i w processie cywilnym musi bydź wydany zapozew edyktalny; a w tym razie wykonania przepisaney w Tytule siodmym §. 16. przysięgi i ze strony Denuncyanta nie potrzeba. (*Conf.* Tyt. LI. §. 179. i następ.).

§. 57.

Instrukcya sprawy.

Lecz gdy Denuncyowany stawa na wyznaczonym terminie, przystąpić należy niezwłocznie do wysłuchania onego i dalszéy indagacyi, te zaś szczególniéy wymierzone bydź powinny do punktów następuiących:

1) Czyli Doniesiony dopuścił się rzeczywiście kontrawencyi lub defraudacyi;
2) iakie zaszły w téy mierze poprzedzaiące, towarzyszące i następne okoliczności, przez które się oznacza stopień przewinienia;
3) iakie się znayduią powody na iego obronę lub uniewinienie;
4) ieżeli czyn iest tego rodzaiu, że tylko za pomocą i uczestnictwem innych mógł bydź dokonany, indagacyą do wyśledzenia uczestników wymierzyć należy.

§. 58.

Celem podobnéy indagacyi również iako i instrukcyi w processach cywilnych, iest wy-

należenie prawdy. Musi zatém Inkwirent zachować istotnie przepisane w przeszłych Tytułach dla doyścia tegoż celu prawidła. Zniewoli więc Denuncyata do odpowiedzi i dokładnego tłumaczenia się na zachodzące przeciw niemu czyny; poczém zrobiwszy zupełny i iasny rozbiór sprawy, użyie wszelkich dozwolonych środków, aby wystawuiąc Denuncyowanemu walczące przeciw niemu poślaki i domysły, skłonił go do dobrowolnego i nieprzymuszonego zeznania prawdy; lecz przytém wszelkich uwodzeń i podżegań troskliwie unikać powinien.

Dodatek §. 258. Jeżeli Inkwirent do wyśledzenia prawdy wydanie znayduiących się w ręku Obwinionego ksiąg, rachunków, dokumentów i papierów uznaie za potrzebne; Obwiniony do tego na żądanie iest obowiązanym. Skoro zaś oświadcza, iż takowych nie posiada, powinien zarazem oświadczyć gotowość swoię do złożenia przysięgi edycyinéy, i do iednego lub drugiego pod zagrożeniem kary, a w razie potrzeby przez areszt osobisty znaglonym bydź może.

§. 59.

Gdy tym sposobem zakończyło się słuchanie Doniesionego, a ten całkiem lub w części zaparł się denuncyacyi; Inkwirent, równie iak w processie cywilnym, porządny *statum causae et controversiae* ułoży i poda go Denuncyatowi, aby się nań oświadczył, i złożył miane przeciw niemu uwagi.

Gdy Denuncyat ma do uczynienia uwag przeciw znakomitości przyiętych, lub opuszczonych okoliczności, bądź ważności przyimowanych dowodów, a w téy mierze Inkwirent nie może mu dać obiaśnienia; ten ostatni

poda akta kieruiącemu indagacyą sądowi, i iego zaleceńia względem dalszéy instrukcyi oczekiwać będzie. Do czynności względem *status causae et controversiae* Denuncyat może użyć pomocy wiadomego praw assystenta.

§. 60.

Po uregulowaniu *status causae et controversiae* będzie usilnością Inkwirenta, wyiaśnić pozostałe w sporze czyny znakomitsze przez przyięcie exystuiących na nie dowodów, które podał Denuncyant, albo które sam Inkwiruiący wyśledził przez uczynione z urzędu badania; daléy wysłucha i odbierze przysięgę od świadków, stósownie do przepisu Ordynacyi, w Tytule X. Rozdz. IV.; ieżeli potrzeba, skonfrontuie ich z Doniesionym, a w miarę okoliczności, gdy naglące przeciw niemu zachodzi podeyrzenie, a iednak żadnych innych ku niezawodnemu odkryciu prawdy nie masz sposobów, Denuncyata z Denuncyantem skonfrontuie; maiąc przytém wzgląd na okoliczności *in facto*, osobistą wiarogodność świadka lub niezawodność innego dowodu stwierdzać albo osłabiać mogące. Do saméy inkwizycyi świadków musi bydź przypuszczony na żądanie Denuncyata wiadomy prawa assystent onego.

§. 61.

Aby zaś takowe indagacye iak naymniéy były wstrzymywane, Inkwirent mieć będzie wolność, przebywaiących na témże mieyscu świadków, bez różnicy, do iakiéy juryzdykcyi należą, zapozwać na piśmie lub ieżeli to są osoby niższego stanu, albo szczególnieyszy pośpiech iest potrzebny, ustnie przez woźnego sądu; wszelkie zaś wyższe i niższe sądy maią obowiązek na wydane do siebie

rekwizycye dawać mu prędką i niezbronną w takowych sprawach pomoc.

§. 62.

Wtenczas tylko, gdy zapozwana osoba iest Podofficerem lub żołnierzem w rzeczywistéy służbie i nieurlopowanym, Kapitana kompanii lub Dowódzcę albo Kommendanta mieyscowego o dostawienie onego rekwirować należy; gdy się zaś żąda świadectwa wyższego officera, lub innego z wyższych urzędników woiennych, Inkwirent sąd pułkowy lub woienny o przyięcie świadectwa przy załączeniu przepisanego *status causae*, przyzwoicie wezwać powinien.

§. 63.

Jako zaś Inkwirent winien użyć wszelkiéy usilności, aby doniesione *factum* i winę Denuncyowanego w zupełném wystawił świetle, tak musi podobnież z urzędu usilnego przykładać starania, aby i podane przez Denuncyata ku usprawiedliwieniu lub uniewinieniu siebie powody należycie były wyiaśnione.

§. 64.

Należy przeto w uregulować się maiącym *statu causae et controversiae* przyiąć i zapisać takowe czyny, któreby na obronę Obwinionego mogły bydź ważnemi, a przez podane od niego dowody ie wyiaśnić.

§. 65.

Jako Instruentowi w processie cywilnym, tak też i sądowi inkwiruiącemu nie można przepisywać pewnych terminów, *fataliów* i innych formalności. Zaleca się tu przeto Inkwirentom tylko w ogólności, aby z iedney strony nie prędzéy w swych śledzeniach ustawali, póki czyn ze wszelkiemi okolicznościa-

mi do sprawy należącemi w zupełném nie stanie świetle; albo przynaymniéy środki doyścia prawdy wyczerpane nie zostaną; z drugiéy zaś strony indagacyi nigdy nie powinni dawać zalegać, ani iéy bezpotrzebnie przewłóczyć, albo ią rozciągać do bezużytecznych a do sprawy nie należących okoliczności ubocznych, owszem w ciągłym i nieprzerwanym ią utrzymać biegu, a zakończenie iéy ile możności przyśpieszać.

§. 66.

Defenzya czyli obrona Obwinionego.

Po zakończoném śledzeniu Inkwirent wysłucha Denuncyata: czyliby nie chciał podać oddzielnéy obrony, a tym końcem nie miał szczególnieyszego zaufania do którego z ustanowionych w mieyscu wyprowadzonéy indagacyi Kommissarzy sprawiedliwości.

§. 67.

Skoro oświadcza Denuncyat, że żąda takowéy obrony i wybranego sobie z pomiędzy Kommissarzy sprawiedliwości mianuie obrońcę, przypuścić go należy do rozmówienia się z nim, a Inkwirent, na żądanie, każe mu dać do przeyrzenia akta. Takowa atoli obrona musi bydź podana Inkwirentowi w czasie, według okoliczności od ośmiu dni do czterech tygodni oznaczonym, a od dnia danego zlecenia rachować się maiącym; tym końcem mianowanemu Kommissarzowi sprawiedliwości zaleci sąd iak naymocniéy pośpiech w podaniu obrony; po bezużytecznem zaś upłynieniu takowego czasu, Obrońca przez grożące karami rozkazy, albo, gdyby te nie skutkowały, przez wstawienie exekutora, do podania wziętéy na się obrony zniewolonym bydź ma.

§. 68.

Również postąpić należy, gdy Doniesiony żąda wprawdzie obrony, lecz nie wymienia osoby na swego obrońcę; w tym tylko razie Inkwirent sam takowe subiektum z urzędu mianować będzie, i wezwie go do przyięcia obowiązku defensyi. Będzie zatém winien każden z Kommissarzy sprawiedliwości podiąć się bez oporu takowego zlecenia od Inkwirenta sobie danego.

§. 69.

Za nadeyściem obrony, albo gdy Doniesiony oświadczył wyraźnie, że iéy nie żąda, Inkwirent zamknąwszy akta, opatrzy ie w spis osnowy, i poda niezwłocznie przyzwoitemu kollegio; do nich zaś przyłączy swą opinią: co wybadano z zadenuncyowanego *factum*, i według iakich praw Denuncyata ukarać należy. Zamknięcie i podanie aktów.

§. 70.

Gdy indagacya tycze się sprawy o zniewagę, a prócz tego Inkwirent ma przyczynę domyślać się, że denuncyacya iako bezzasadna odrzuconą będzie, więc niżeli poda akta kollegio, musi ie przedłożyć Denuncyantowi, aby się oświadczył: coby miał do nadmienienia względem wyprowadzonéy indagacyi, lub do przywiedzenia pod względem swego interessu prywatnego w sprawie, albo czém chce oddalić od siebie zarzut uczynionéy umyślnie fałszywéy denuncyacyi.

§. 71.

Ponieważ w tym processie indagacyinym, równie iako i w cywilnym, nie może mieć mieysca żaden wyrok przedstanowczy, Sędzia znayduiąc ieszcze w instrukcyi cóżkolwiek do nadmienienia lub uzupełnienia, uła- Wyrok.

twić to nakaże tymże samym sposobem, co i w processie cywilnym, przez poprzedniczą rezolucyą.

§. 72.

Gdy w rozpoznaniu czynu, moralności onego, własności i wiarogodności dowodów, zawisło na dokładnieyszéy znaiomości pewnych interessów, lub urządzeń policyinych i innych tym podobnych, pewne gatunki obrotów w życiu obywatelskiém oznaczaiących, winien Inkwirent, niżeli przedstawi akta do obrony, powziąć opinią w téy mierze od stósownego znawcy. Chociażby zaś miał to przez omyłkę pominąć, wszelakoż Sędzia wyrokuiący żądać będzie takowéy opini ieszcze przed ferowaniem wyroku.

§. 73.

O przysiędze oczyszczenia.

W sprawach indagacyinych fiskalnych nigdy przysięgi oczyszczenia wyrokiem nakazywać nie należy, lecz ieżeli Denuncyat nie iest zupełnie przeświadczonym, albo dostatecznie nie wykazana iest niewinność, spuścić go należy tylko z terminu (*ab instantia*) tymczasowie, albo mu w wyroku nadzwyczayną naznaczyć karę.

§. 74.

Tymczasowe spuszczenie z terminu ma mieysce, gdy właściwy tok rzeczy nie mógł bydź cale wyiaśniony, a Denuncyat nie mógł odeprzeć walczącego przeciw sobie podeyrzenia; gdy iednak iest nadzieia, że sprawa w czasie następnym dokładniéy wyiaśnioną zostanie.

§. 75.

Kara nadzwyczayna zaś ma mieysce, gdy przeciw Denuncyatowi są znakomite dowody, lecz te nie są tak dokładne, aby go można u-

ważać za zupełnie przeświadczonego; a zatém, gdyby sprawa drogą processu cywilnego była ułatwioną, ieszczeby nakazać wypadało konieczną przysięgę.

§. 76.

W oznaczeniu takowéy kary nadzwyczayney, Sędzia rozpozna troskliwie wagę exystuiących przeciw Denuncyatowi dowodów, i czyli te więcéy lub mniéy zbliżaią się do zupełnego przeświadczenia onegoż; osobliwie zaś, gdy idzie o wykroczenia policyine albo przestępstwa akcyzowe i celne, należy mieć wzgląd na to: czyli Doniesiony ma przeciw sobie zeznania iednego lub więcéy oficyalistów przysięgłych; czyli denuncyacya wspartą iest mniéy lub więcéy na innych śladach; czyli Denuncyat iuż raz albo kilka razy o takowe przestępstwa był doniesiony i ukarany, albo nie.

§. 77.

Jeżeli kara zwyczayna doniesionego przewinienia iest karą pieniężną, Sędzia ilość ustanowić się maiącéy kary nadzwyczayney, ze względem na powyższe okoliczności, sumiennie umiarkuie, a ta stosownie do tego od dwunastéy części aż do połowy zwyczayney kary pieniężney oznaczoną bydź może.

§. 78.

W sprawach akcyzowych i celnych konfiskacya znalezioney kontrabandy, lub podwóyna opłata od doniesionych za zamilczane, a cłu i akcyzie podlegaiących towarów, oraz skazanie na koszta, maią mieysce iuż wtenczas, gdy Denuncyat ma przeciw sobie zeznanie choć iednego tylko przysięgą zobowiązanego urzędnika akcyzy lub celnego, a nie mógł ie niczém odeprzeć albo osłabić.

§. 79.

Jeżeli zwyczayna kara za doniesione przestępstwo iest karą cielesną, Sędzia karę nadzwyczayną oznaczy w łagodnieyszym gatunku i krótsze iéy trwanie. Wszelakoż takowa kara dowolna nigdy nad sześć tygodni więzienia nie powinna bydź rozciąganą (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 35.)

§. 80.

Prócz tego Sędzia nie iest mocen odmieniać gatunku kary, i n. p zamiast więzienia postanowić karę pieniężną lub na odwrot; chybaby prawo obadwa kary rodzaie do wyboru Denuncyata wyraźnie przeznaczyło; albo gdyby szczególne stósunki i okoliczności nie zupełnie o przestępstwo przekonanego, ale też niezupełnie usprawiedliwionego Denuncyata użycie nadzwyczayney na ciele kary, choć tylko w łagodnieyszym sposobie lub na krótszy czas, czyniły wątpliwém. W tym razie albowiem Sędzia zamiast kary cielesney może ustanowić pieniężną, która iednak z zasłużoloną właściwie nadzwyczayną karą cielesną w stósunku zostawać powinna.

§. 81.

Koszta. W wyroku wyrazić także potrzeba postanowienie względem kosztów.

§. 82.

Koszta spadaią na Denuncyata, nie tylko wtenczas, gdy na zwyczayną, ale także, gdy na nadzwyczayną karę skazany będzie, a nawet naówczas, gdy tylko tymczasowie (*ab instantia*) z terminu iest spuszczony.

Dodatek §. 259. Jeżeli indagacya kilka punktów indagacyinych miała za przedmiot, a tylko niektóre z nich zostały udowodnione, inne zaś niebyły dowiedzione, tak dalece, iż z tego

z tego powodu zupełnie Obwinionego uwolnienie nastąpiło; natenczas zrządzone przez indagacyą tychże ostatnich nieudowodnionych przewinień koszta umorzone, albo według położenia rzeczy na Denuncyanta włożone bydź powinny; chybaby Denuncyowany przez swą winę dał powód do śledzenia owych punktów denuncyacyinych.

Dodatek §. 260. W indagacyach przeciw officerom i żołnierzom (Cz. I. Tyt. II. §. 48. Dodat. §. 17. 18.) żadne koszta pobierane bydź niemogą.

Dodatek §. 261. W sprawach kontrawencyinych akcyzowych gotowe wydatki, iak takowe skarb królewski w sprawach kryminalnych ponosi, łącząc w to należytości od wyroku, wynagradzaią się przez władzę skarbową, ieżeli Obwiniony nie iest w stanie lub też nieobowiązany do ich zapłacenia, i gdy w razie ostatnim obowiązek do ich zapłacenia niespada na Denuncyanta.

Dodatek §. 262. Magistraty i Dominia w sprawach indagacyinych fiskalnych nigdy nie są obowiązane do zastąpienia kosztów.

Dodatek §. 263. Koszta indagacyi przeciw urzędnikowi, tymczasowo w urzędzie zawieszonemu, z zatrzymanéy mu pensyi o tyle tylko żądane i wzięte bydź mogą, o ile ta na tymczasowe sprawowanie obowiązków służby iego nie musiała bydź użytą.

Sądy mogą iednak zaraz przy rozpoczęciu takowéy indagacyi, wezwać przełożoną zawieszonemu urzędnikowi władzę, aby od potrąconéy mu pensyi umiarkowaną zatrzymała summę na zabezpieczenie kosztów.

§. 83.

Skoro zaś przy indagacyi okazało się, że denuncyacya iest fałszywą, Denuncyant na koszta skazany bydź powinien.

§. 84.

Lecz chociaż nie wykazał się fałsz denuncyacyi, Denuncyat iest atoli uwolniony, ponieważ oczyścił się dostatecznie z walczącego przeciw niemu podeyrzenia, wszelkie w tym razie koszta uchylone bydź maią.

§. 85.

Gdy denuncyacya iest z siebie samey zasadna, lecz uwolnienie Denuncyata ma bydź tylko skutkiem zarzutu w ciągu toczącey się indagacyi wynalezionego, Denuncyat przy umorzeniu właściwey należytotści sądowey, na wynagrodzenie tylko wydatków w gotowiźnie, będzie skazany.

§. 86.

Publikacya wyroku. Ferowany tym sposobem wyrok odsyła się przeszłemu Inkwirentowi, aby go Obwinionemu publikował.

Dodatek §. 264. Do publikacyi wyroku zapozywa się Denuncyowany według umiarkowania Inkwirenta albo pod zagrożeniem kary pieniężney, przystawienia go przez Exekutora, lub przesłania mu wyroku w moc publikacyi.

Dodatek §. 265. Przewinione w sprawach kontrawencyinych pocztowych kary pieniężne przysądzaią się kassie kar pocztowych. Wyroki w takowych sprawach zapadłe, w których kara pieniężna zawyrokowaną została, powinny także zawsze bydź udzielane jeneralnemu urzędowi poczt.

§. 87.

Remedia dla Denuncyata Jeżeli nim ustanowiona iest kara pieniężna pięćdziesiąt talarów lub mniey, albo zwyczayna tylko kara więzienia na cztery tygodnie lub mniey; wolno Denuncyowanemu zanieść prośbę o iey uchylenie lub ulżenie, a

w téy mierze według skazówki przeszłego Tytułu §. 15. postępować należy.

§. 88.

Skoro zaś wyrokiem wyższą naznaczono karę, może Denuncyat użyć przeciw niemu środka dalszéy obrony, z którym iednak albo zaraz przy publikacyi wyroku, lub przynaymniéy w dziesięć dni zgłosić się winien do Inkwirenta. Tego iest obowiązkiem, uwiadomić go z urzędu, czyli mu służy tenże środek, i co w téy okoliczności ma do zachowania; a że to nastąpiło, wyrazi w sporządzonym względem publikacyi protokóle.

§. 89.

Używaiąc Denuncyat tegoż środka prawnego, albo przywodzi na odparcie uczynionego mu obwinienia i na swą przeciw niemu obronę, nowe okoliczności i dowody: lub powołuie się tylko na to, co zaszło i wynalezione było przy śledzeniu w pierwszéy instancyi.

§. 90.

W ostatnim przypadku posłuchać go należy do protokułu: na któréy z tych okoliczności zasadza szczególniéy żądanie i oczekiwanie lepszego wyroku; a gdy to nastąpiło, akta zaraz i bez dalszego postępowania, Sędziemu drugiéy instancyi do zawyrokowania przesłane bydź powinny.

§. 91.

Zamiast wywodu do protokułu, wolno także Denuncyatowi podać na piśmie swą obronę, przez Defensora, a na to służą przepisy §. 67.

§. 92.

Nie dopuści się zaś Denuncyantowi czynić odwodu czyli dedukcyi; lecz akta mu-

szą bydź podane urzędnikowi fiskalnemu, a w każdym razie temu, który miał indagacyą w pierwszéy instancyi, aby w oznaczonym czasie prekluzyinym doniósł na piśmie albo do protokułu oświadczył: coby miał do przywiedzenia przeciw obronie Denuncyata z akt pierwszéy instancyi lub praw.

§ 93.

Lecz skoro Denuncyat nowe przywiódł okoliczności albo dowody, te należycie przyiąć, dochodzić i w téy mierze iak w pierwszéy instancyi, postąpić należy.

§. 94.

Nowa instrukcya zleca się pospolicie innemu urzędnikowi fiskalnemu, albo innéy osobie sądowéy; stém wszystkiem sąd processem kieruiący, nie koniecznie do tego iest obowiązanym; lecz stósownie do okoliczności, gdy sprawa nie nader wielką ma ważność, a odmiana Inkwiruiącego z opóźnieniem i kosztami byłaby połączoną, mocen będzie utrzymać przeszłego Inkwirenta.

§. 95.

Po zakończeniu nowéy indagacyi, wolno Denuncyatowi tymże samym sposobem co i w pierwszéy instancyi sporządzić kązać przez Kommissarza sprawiedliwości i podać inny wywód obrony; poczém znowu posłuchać należy przeciw niemu urzędnika fiskalnego z odwodem, stósownie do §. 92.

§. 96.

Na tém, co się w drugiéy iustancyi wyrokuie, iedynie przestać potrzeba; a przeciw temu żaden dalszy środek prawny nie ma bydź dopuszczonym.

§. 97.

Przeciw Denuncyatowi.

Gdy Denuncyat wyrokiem pierwszéy instancyi całkiem albo tymczasowie uwolniony lub na lżeyszą, niż zwyczayna, karę osądzony został; nie ma mieysca przeciw niemu żaden środek prawny ze strony Denuncyanta, lecz ieżeli ten na koszta był skazanym, może zanieść prośbę o umorzenie lub zmnieyszenie ich, którą według przepisu Tytułu XXXIV. §. 15. wnieść i rozwiązać należy.

§. 98.

Gdy zaś władza fiskalna, do któréy wydziału rzecz należy, iest tego zdania, że przeciw Denuncyatowi zapadł nadto łagodny wyrok, wolno iéy przez urzędnika fiskalnego podać w téy mierze do akt wywód na piśmie we cztery tygodnie po publikacyi wyroku; ten zaś Denuncyatowi do odpowiedzi na piśmie, w ciągu oznaczonego według okoliczności terminu prekluzyinego, udzielony bydź ma; a po upłynieniu onego, bądź że odpowiedź nadeydzie albo nie, przystąpi się do przedłożenia akt do zawyrokowania w kollegium, któremuby na założony przez Denuncyata środek prawny wyrzec wypadało.

§. 99.

Dedukcya fiskalna musi bydź iedynie czerpana z akt pierwszéy instancyi. Nie można w niéy dopuszczać nowych czynów albo nowych dowodów; lecz te uzasadniać tylko mogą nową przeciw Denuncyatowi indagacyą w pierwszéy instancyi.

§. 100.

W ciągu instrukcyi téy drugiéy instancyi, należy wszelakoż uskutecznić przeszły wy-

rok, ile wypadł na dobro Denuncyata; a zatém ieżeli był w areszcie, ma bydź wypuszczony na wolność; stawiona przez niego kaucya uwolnioną, a położony na rzeczy albo towary areszt uchylony i t. d. W okolicznościach tylko, gdzie i appellacyi (przeciw prawidłu) zawieszaiący nadaie się skutek, *(effectus suspensivus)* ma mieysce toż samo i w niniejszym przypadku.

§. 101.

Skoro w téy drugiéy instancyi pierwszy wyrok iest odmieniony na szkodę Denuncyata, wolne mu są do użycia przeciw temu opisane w §. 87. 88. środki prawne.

§. 102.

Z drugiéy strony zaś, cokolwiek w drugiéy instancyi zawyrokowano na dobro Denuncyata, iedynie moc swą zachowuie, a gdy wyrok pierwszy całkiem potwierdzony będzie, Denuncyatowi prędko i dzielnie dopomódz należy do odzyskania zrządzonych mu kosztów, a to w każdym razie i bez różnicy przypadków.

§. 103.

Nigdy więc mieysca niema trzecia instancya, lecz tylko w tych rodzaiach indagacyi fiskalnéy, gdzie iéy szczególne dopuściły prawa, n. p. w sprawach akcyzowych i celnych, w indagacyach względem spustoszenia drzewa i t. d.

§. 104.

Z resztą rzecz z siebie widoczna, że, gdy indagacya była wymierzoną oraz na wynagrodzenie szkód przez Denuncyata zrządzonych, iak n. p. w kontrawencyach polowania i leś-

nych, przeciw obmowie téy części wyroku tak Doniesionemu iako i Denuncyantowi albo skarbowi królewskiemu otwarte są środki prawne, równie iako i w processie cywilnym. Skoro zaś appelluie tylko przeciw téy części wyroku, druga instancya iuż nie iak indagacya, lecz tylko sposobem processu cywilnego instruowaną bydź powinna.

§. 105.

Wykonanie zapadłego przeciw Denuncyatowi i mocy prawa doszłego wyroku, powinien popierać urzędnik fiskalny, który prowadził indagacyą, i domagać się potrzebnych w téy mierze rozporządzeń u władzy przyzwoitéy. Exekucya.

§. 106.

Gdy przeciw Denuncyatowi ustanowiona iest wyrokiem kara pieniężna lub więzienia, do wyboru; a on wybiera ostatnią, oznaczyć mu należy pewny czas, w którym do więzienia stawić się ma. Skoro zaś tego zalecenia nie dopełni, utraca prawo wyboru, a kara pieniężna może bydź z maiątku iego ściągnioną.

§. 107.

O postępowaniu przeciw wyszłym z kraiu wazallom i wpisanym w księgę kantonową czyli anrollowanym, tudzież w zwołaniu Pretendentów do pozostałego maiątku lub innéy pretensyi, do których żaden sukcessor lub posiadacz nie iest wiadomy, a które Fiskus iako dobra opuszczone (*bonum vacans*) pod swe prawa podciąga, niżéy osobno mówić się będzie.

TYTUŁ TRZYDZIESTY SZOSTY.

O postępowaniu przeciw wyszłym z kraiu wazallom i poddanym.

§. 1.

Ponieważ zabraniaią prawa, nie tylko podlegaiącym według stanu swego, obowiązkowi kantonu, ale nadto i innym wazallom i poddanym J. K. Mci, przez opuszczenie Państwtéy Monarchii, usuwać się z kraiu i z pod obowiązków poddaństwa; owszem tych, którzyby się ważyli czynić to własną mocą, pod karą konfiskacyi wzywać do powrotu pozwalaią; w ninieyszym więc Tytule o postępowaniu przeciw takowym wyszłym z kraiu wazallom i poddanym mówić się będzie.

§. 2.

Sameż przepisy zakazuiące wynoszenia się z kraiu bez wiedzy i pozwolenia naywyższéy władzy kraiowéy, pod karą konfiskacyi, są zawarte częścią w Powszechném Prawie Kraiowém (Cz. II. Tyt. X. §. 48. — 52. Tyt. XVI. §. 12. Tyt. XVII. §. 127. — 130. §. 145.); częścią oznaczone dokładniéy prawami prowincyalnemi.

§. 3.

Ponieważ postępowanie przeciw wyszłym z kraiu kantonistom różni się w niektórych punktach od tego, iakie ma mieysce przeciw

innym wyszłym z kraiu wazallom i poddanym; o każdym więc z osobna mówić będziemy.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O postępowaniu przeciw wyszłym z kraiu kantonistom.

§. 4.

Gdzie takowy proces konfiskacyiny wnosić należy.

Proces konfiskacyiny przeciw wyszłym z kraiu kantonistom, musi bydź wnoszony w głównym sądzie kraiowym Prowincyi.

Dodatek §. 266. Przepis ten i teraz ieszcze ma mieysce, lubo uprzywileiowane forum Fiskusa uchyloném zostało.

§. 5.

Przez kogo.

Do zaniesienia skargi, iest upoważniony i obowiązany urzędnik fiskalny, ogólném zleceniem władzy nad kassą inwalidów przełożonéy.

Dodatek §. 267. Pretensye do maiątku uszłego z kraiu kantonisty, iuż niedochodzą się imieniem kassy inwalidów, lecz imieniem głównéy kassy rejencyinéy w każdéy Prowincyi.

§. 6.

Jak ma bydź skarga uzasadniona.

Ponieważ według przepisu praw, do uzasadnienia processu konfiskacyinego przeciw kantoniscie, dosyć, gdy się bez wiedzy i pozwolenia zwierzchności, z oyczystego mieysca swego albo cale z Prowincyi oddalił i teraźnieyszy pobyt iego iest niewiadomy (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. X. §. 49. 50.) takowy zaś przeciw niemu domysł, innemi okoliczno-

ściami może bydź zniesiony, oznaczyć tu więc dokładniéy należy:

1) iak ma bydź uzasadniona skarga konfiskacyina przeciw kantoniście;

2) na iakie okoliczności usuwaiące karogodność z powodu oddalenia się, Sędzia przy instrukcyi sprawy wzgląd mieć powinien.

Dodatek §. 268 Proces konfiskacyiny może także bydź rozpoczętym przeciw uszłemu z kraiu, podczas iego nieletności; w takim atoli przypadku prócz naybliższych krewnych zarazem i opiekun iego przyzwanym bydź powinien.

§. 7.

W iakich okolicznościach domyślać się można zamiaru, że się kto usuwa od służby woiennéy.

Każdy kantonista z mieysca urodzenia swego lub dotychczasowego siedliska, dokąd indziéy, czyli to w téyże samey, bądź innéy Prowincyi królewskiéy udać się chcący, dla ciągłego tam zamięszkania, albo przynaymniéy dłuższego niż półrocznego pobytu; o takowéy odmianie mieysca, gdzie ma na przyszłość przebywać, oznaymić swéy zwierzchności z należytą dokładnością iest obowiązany.

§. 8.

Nie tylko więc wszystko, cokolwiek prawa prowincyalne i urządzenia czeladzi, względem dawania zaświadczeń, czyli konsensow do służby zamieyscowéy oznaczyły, rozciąga się także do zostaiących pod obowiązkiem osobistego poddaństwa kantonistów; i wszystko, cokolwiek względnie poszukiwanych przez czeladź rzemieślniczą paszportów na wędrówkę iest rozrządzono; ale nadto wszyscy inni kantoniści muszą swéy zwierzchności, przepisane wyżéy czynić do-

niesienia, wypraszaiąc sobie na to świadectwo na piśmie.

§. 9.

Z takowym konsensem, paszportem na wędrówkę albo zaświadczeniem, które bezpłatnie wydawać należy, kantonista w miastach musi się zgłaszać do Konsyliarza *poborczego* (*Steuerrath*, maiący nad miastami inspekcyą) na wsiach zaś do Konsyliarza ziemiańskiego (Landrata). Wydaiąca mu takowy konsens, paszport lub attest zwierzchność, zawsze wyraźnie zalecać mu powinna, aby tego dopełnił.

§. 10.

Konsyliarz ziemiański czyli Landrath albo Poborczy zgłaszaiącego się zaciągnie do reiestru, względem wszystkich kantonistów utrzymywanego; a że to nastąpiło, na samymże konsensie albo zaświadczeniu wyrazi.

§. 11.

Bez takowego konsensu, paszportu na wędrówkę lub zaświadczenia, żaden poddany lub inny kantonista, od iakiey kolwiek zwierzchności sądowey, pod karą surową przyimowany i cierpiany bydź nie powinien.

§. 12.

Aby zaś podobnym ludziom odiętą była sposobność, przez ukrywanie takowey swey własności, przywodzić obcą zwierzchność sądową do przyięcia siebie, a przez to zamiar ninieyszego urządzenia zawodzić i czynić bezużytecznym; wszyscy obcy i nieznaiomi ludzie, stanu pospolitego w ogólności, takowego konsensu, paszportu lub zaświadczenia nieokazuiący, ani względem swego pochodzenia i professyi, godnym wiary sposobem natychmiast niemogący się wywieśdź, we-

dług zaszłych do tego przypadku przepisów, za wałęsaiących się po kraiu włóczęgów uważani bydź maią, i z niemi, iako z takiemi się postąpi.

§. 13.

Gdy odeszły iuż raz z wiedzą zwierzchności kantonista, chce daléy mieysce swego pobytu odmienić, iest w obowiązku, Landratowi, lub Szteuerratowi bezśrednie, albo zwierzchności w mieyscu swego urodzenia, bądź przynaymniéy mieszkaiącym tam swym rodzicom, opiekunom lub innym krewnym dać o tém wiadomość, oznaymuiąc im oraz o mieyscu, dokąd się teraz chce udać.

§. 14.

Takową wiadomość musi tyle razy powtarzać, ilekroć mieysce dotychczasowego pobytu odmieni.

§. 15.

O tym obowiązku powinna mu wyraźnie oznaymić zwierzchność, od któréy pierwsze zyskał pozwolenie; a że to nastąpiło, na samym dokumencie wyrazi.

§. 16.

Gdy więc podczas rewizyi kantonowych, nie stawi się którykolwiek z poddanych wpisaniu do rolli podległy, urzędnicy cywilni współdziałaiący przy rewizyi, nietylko utrzymywane według §. 10. przez Landratów i Szteuerratów listy przeyrzeć, ale nadto wszelkiéy usilności przykładać powinni, aby wysłuchawszy dokładniéy iego zwierzchność, rodziców, opiekunów lub krewnych, i na zasadzie powziętych wiadomości, należycie dochodzili: czyli takowy kantonista wyszedł z kraiu, lub gdzieby w nim przebywał.

§. 17.

Jeżeliby zaś przez takowe badania pobyt zbywaiącego kantonisty nie mógł bydź wynaleziony; zachodzi przeciw niemu domysł: że wyszedł z kraiu, bez pozwolenia przełożoney zwierzchności; a ten domysł prawny iest dostatecznym do uzasadnienia przeciw niemu processu konfiskacyinego.

§. 18.

W iakich okolicznościach domysł ten upada.

Że iednak mogą bydź przypadki, w których przeciw człowiekowi téy klassy, chociażby rzeczywiście wyszedł z kraiu bez pozwolenia, proces konfiskacyiny cale nie ma mieysca, albo przynaymniéy nie iako przeciw uszłemu z kraiu kantoniście; należy więc mieć na to wzgląd koniecznie przed otwarciem processu konfiskacyinego.

§. 19.

Nie ma mieysca proces konfiskacyiny 1) przeciw temu, kto mimo, że należy do iednego z obowiązanych kantonowi stanów, wszelakoż w moc oddzielnych w regulaminie kantonowym zawartych wyiątków, iest wolnym od tego obowiązku.

Dodatek §. 269. Przeciw urodzonym w kraiu, a przed dniem 12. Lutego 1792. z niego wyszłym synom przybyłych do kraiu, a na dawnych posiadłościach osiadłych cudzoziemców, proces konfiskacyiny rozpoczętym bydź niemoże, gdy im przepisana na uyście z kraiu kara konfiskacyi ich maiątku, nie iest zagrożoną.

§. 20.

2) Ani przeciw temu, kto od pułku kantonowego zyskał uwolnienie. Wszelakoż z iedney strony pułk wyszłemu z kraiu i o uwolnienie siebie dopiero z zagranicy dopra-

szaiącemu się kantoniście, dać go nie może; odiąłby albowiem przez to prawo, kassie inwalidów z powodu karygodnego wyiścia z kraiu kantonisty służące; z drugiéy zaś kantonista, który uwolnienie zyskał pod warunkiem tylko osiadania w kraiu, a wbrew takowemu warunkowi kray porzuca; nadal, iak dotąd i iak gdyby nie był cale uwolniony, za uchodzącego z kraiu kantonistę uważany i z nim iako takim postąpiono bydź ma.

§. 21.

3) Gdy może bydź dowiedziono, że uszły z kraiu kantonista, dla podeszłego wieku lub małego wzrostu, nie był zdatny do służby woienney; a zatém uważać nie można, że uszedł z kraiu w zamiarze, aby się od zaciągu do woyska usunął, proces konfiskacyiny przeciw niemu, w własności uszłego z kraiu kantonisty, mieysca mieć nie może. Jeżeli iednak był iuż zapisany do służby polowéy, za służalca do pakowania, do armat lub prowiantów, albo się oddalił w czasie, gdy woyska miały wyruszyć, a wybieranie służalców dla reymentów i parków iuż było nakazane; za wyszłego z kraiu kantonistę uważany bydź ma. Z resztą zarzutu, że wyszły z kraiu kantonista dla wieku podeszłego lub małego wzrostu nie był zdatny do służby woienney, nigdy Sędzia z urzędu uzupełniać nie może, ani żądać dowodu, że nie tak się rzecz ma, dla uzasadnienia skargi konfiskacyiney; lecz oczekiwać należy, aż sam Pozwany albo iego krewni i t. d. na wyznaczonym terminie wystawią tę excepcyą, i iak ią udowodnią.

§. 22.

4) Jeżeli uszły z kraiu kantonista skończył życie, nim był wniesiony przeciw niemu

proces konfiskacyiny i wydany był zapozew, nie można iuż domagać się kary konfiskacyi, na szkodę iego sukcessorów.

§. 23.

Z drugiéy Strony przez uznanie sądowe za zmarłego kantonisty, którego pobyt nie iest wiadomy, nie odeymuie się kassie inwalidów prawa do pozostałego po nim maiątku; owszem będzie iéy zawsze wolne używanie onego i przeciw sukcessorom, którzyby iuż na zasadzie takowego wyroku weszli w iego posiadanie; ieżeli tylko skarga konfiskacyina, według §. 7. — 17. iest dostatecznie uzasadnioną, a przy instrukcyi sprawy ze strony sukcessorów nie mogła bydź zniesiona taż prezumpcya, ani też naturalne zeyście wyszłego z kraiu kantonisty udowodnione. Nie może także Fiskus żądać od takowych dziedziców więcéy, niżby miał prawo sam Nieobecny domagać się, (gdyby po uznaniu go bydź zmarłym, powrócił), od posiadacza sukcessyi, lub właściwi iego sukcessorowie. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 842.-853).

Dodatek §. 270. Krewni nieprzytomnego kantonisty przez domaganie się o publiczne onegoż zapozwanie, w celu uznania go za zmarłego, odwrócić niemogą skutków zapadaiącego na powództwo główney kassy rejencyinéy wyroku konfiskacyinego co do przyszłych spadków. Kassa główna rejencyina wstępuie owszem w mieysce uszłego z kraiu kantonisty, skoro przez współsukcessorów dowiedziono bydź niemoże, iż kantonista w czasie wydarzonego spadku rzeczywiście iuż umarł był, albo że 70ty rok wieku swoiego iuż skończył. W ostatnim atoli razie prawa główney kassy rejencyinéy i wtenczas zostaią nienaruszone, ieżeli udowodnić postafi, iż kantonista, lubo

więcéy iak 70 lat maiący, w czasie wydarzonego spadku rzeczywiście ieszcze był przy życiu.

§. 24.

Skarga więc konfiskacyina przeciw uszłemu z kraiu kantoniście i wtenczas ieszcze ma mieysce, gdy przeciąg czasu do uznania go bydź zmarłym według prawa potrzebny upłynął; wyszły albowiem z kraiu, przez trwanie w godném kary postępowaniu swoiém, nie może zaczynać i uzupełniać preskrypcyi przeciw skarbowi królewskiemu, ani na własną, ani swych sukcessorów korzyść.

§. 25.

Aby iednak przez niestósowne i nieprzyzwoite uznanie kogo za zmarłego, w sądach niższych prawa skarbu królewskiego nadwerężane nie były; albo przynaymniéy nie wkradał się nieład i bezużytecznych nie zrządzano kosztów; sąd niższy, w którym krewni nieobecnego kantonisty dopraszaią się o uznanie go bydź zmarłym, przyimuiąc skargę i zapisuiąc czyny, maiące tęż prośbę zagruntować, powezmie oraz z urzędu wiadomość i zbada okoliczności, przez iakie proces konfiskacyiny mógłby bydź uzasadniony, a sporządzony w téy mierze protokuł informacyi, przełożonemu sądowi wyższemu prześle. Ten zaś odda takowy protokuł urzędnikowi fiskalnemu dla iego wiadomości i oświadczenia się; poczém rozpoznać należy: czyli się znayduią lub nie, według prawa konieczne powody do rozpoczęcia processu konfiskacyinego? Jeżeli takowych nie ma, sądowi niższemu zostawi się dalsze prowadzenie processu względem uznania śmierci. Skoro zaś są okoliczności, proces konfiskacyiny uzasadniaiące; tako-

takowy w sądzie wyższym wprowadzić, a o naznaczonym do niego terminie, domagaiącym się deklaracyi śmierci, oznaymić i przez sąd niższy oświecić ich należy, co im czynić i złożyć wypada, celem odwrócenia pretensyi fiskalnéy. Jeżeli konfiskacya wyrokiem iest ustanowiona, żądanie deklaracyi śmierci, samo się przez się ułatwia. Skoroby zaś Fiskus był osądzony, proces względem deklaracyi śmierci, w sądzie niższym swym trybem postępować będzie.

§. 26.

Przyięcie skargi.

Co się tycze samegoż postępowania, które przy instrukcyi processu konfiskacyinego przeciw uszłym z kraiu kantonistom zachować należy; winien urzędnik fiskalny, iak tylko się zgłosi do zaniesienia skargi, uzasadnić ią nadewszystko przez wykaz: że Oskarzony wyszedł z kraiu rzeczywiście dla usunienia się od służby woyskowéy; albo przynaymniéy według ustanowionych §. 7.—17. oznaczeń, ma przeciw sobie z tego względu domysł prawny. Na takowy dowód dosyć iest złożyć zaświadczenie urzędników do rewizyi kantonowéy wyznaczonych względem badań, które w myśl §. 16. 17. bezskutecznie zrobili.

§. 27.

Poczém Deputowany sądu wysłucha go z urzędu: czyliby się nie znaydowała i nie była usprawiedliwioną która z opisanych §. 18.—22. okoliczności, proces konfiskacyiny uchylaiących.

§. 28.

Takowy protokuł wysłuchania, musi bydź należycie przedstawiony na posiedzeniu kollegii, a przytém zważyć należy: czyli zacho-

dzą rzeczywiście prawne warunki do rozpoczęcia processu konfiskacyinego; lub czyliby sprawa nie była uwłaśnioną do zapozwania Strony nieprzytomnéy, iako takiéy, która zniknęła; albo czyliby według szczególnych okoliczności, Nieprzytomnemu dłuższego czasu do powrotu dozwolić nie wypadało.

§. 29.

Wzięcie w sekwestr maiątku.

Skoro się znaydą rzeczywiste processu konfiskacyinego konieczności; zapozwanie Oskarzonego nakazać, przytém zaś rozporządzenie z urzędu wydać należy względem wzięcia maiątku iego w sekwestr i ubezpieczenia go przeciw wszelkiéy stracie, uronieniu lub obciążeniu długami.

Dodatek §. 271. Skoro sądy przy okazyi działów spadkowych, przez publikacyą testamentu, lub przy innych działaniach sądowych godnym wiary sposobem dowiaduią się, iż na poddanego, dla uniknienia służby woyskowéy z kraiu uszłego iakowy spadł maiątek; obowiązane są, względem iego zabezpieczenia natychmiast z urzędu potrzebne wydać rozrządzenia, tudzież przełożoną Rejencyą lub Fiskała o tém niezwłocznie uwiadomić, iżby proces konfiskacyiny nakazanym, i względem zaięcia maiątku dalsze poczynioném bydź mogło rozporządzenie.

§. 30.

Zapozew.

W zapozwie wzywa się Oskarzonego, aby niezwłocznie do kraiów J. K. Mci powracał, a mianowicie, aby się stawił na pewny termin przed wyznaczonym Deputowanym, dla usprawiedliwienia powodu wyiścia swego z kraiu; przyłączaiąc zagrożenie konfiskatą i utratą całego maiątku, tudzież wszelkich na przyszłość czekaiących go spadków.

Dodatek §. 272. Pod wyrazem: całego maiątku, rozumie się tak maiątek kraiowy iako i zagraniczny.

§. 31.

Termin i ogłoszenie onego.

Co do sposobu zapozwania i oznaczenia terminu, rozróżnić należy: czyli zagraniczny pobyt Oskarzonego iest wiadomy lub nie.

§. 32.

Gdy miey sce pobytu Oskarzonego iest wiadome.

Skoro wiadomy iest pobyt iego, wyznacza się termin dwunastu tygodni; pozew daie się na pocztę, a znayduiącym się w kraiu rodzicom, opiekunom, małżonce lub rodzeństwu Oskarzonego, udziela się o nim wiadomość. Termin zaś musi bydź wymierzony tak, iżby te dwanaście tygodni zaczęły się dopiero od czasu, w którym zapozew według zwyczaynego poczt biegu może doyść Pozwanego. Co do własnego iego zapozwania, dostateczném będzie zaświadczenie woźnego sądowego lub kancellaryi pod przysięgą urzędową: że i kiedy cytacya na pocztę oddaną została; względem obwieszczenia zaś rodziców, opiekunów, małżonki lub rodzeństwa, insynuacya, iak za zwyczay, zaświadczoną bydź powinna.

Dodatek §. 273. Jeżeli uszły z kraiu kantonista w Rossyi znayduie się, a pobyt iego iest wiadomy, zapozew wręcza się iego krewnym.

§. 33.

Jeżeliby wiadomy pobyt Oskarzonego był za granicą kraiów niemieckich, czas ten oznacza się do sześciu miesięcy; gdyby się zaś cale nie znaydował w Europie, do roku się ustanawia. Gdyby do mieysca i z mieysca, gdzie Oskarzony przebywa, nie było porzą-

dnego poczt biegu, czas takowy liczy się według przepisu Pow. Pr. Kr. w Cz. II. Tyt. VIII. §. 2204. 2205. Wszelakoż zayść mogąca w rachunku omyłka, ieżeli z tąd nie wynika całkowite niepodobieństwo: iż Pozwany nie mógł odebrać cytacyi w czasie przyzwoitym, żadnéy w postępowaniu nieważności nie stanowi.

Dodatek §. 274. Szczególne zapozwanie takich z kraiu uszłych kantonistów, których pobyt w Ameryce północnéy iest wiadomy, niemoże bydź zaniechaném, chociaż tam biegu poczt niema, a sądy względem przesłania i zaświadczenia takowych zapozwów udawać się powinny do Posła w Hamburgu.

Względem uszłych z kraiu kantonistów, w Anglii bawiących, zapozew przez rekwizycyą Pocztamtu w Hamburgu daléy odesłanym bydź ma.

§. 34.

Z resztą w przypadkach, gdy mieysce pobytu Oskarzonego w kraiu zagranicznym iest wiadome, mieć także należy wzgląd na istnące z Rządem tegoż kraiu traktaty i konwencye kartelowe.

§. 35.

Gdy pobyt iego niewiadomy.

Skoro pobyt wyszłego z kraiu kantonisty iest niewiadomy, musi wyiśdź zapozew edyktalny, a w nim termin również na dwanaście tygodni wyznaczony. Ten przybiia się w zwyczayném mieyscu sądowém, gdzie sąd zapozywaiący ma swą rezydencyą i sądu tego, pod którym siedlisko oyczyste i ostatni znaiomy pobyt Oskarzonego w kraiu znayduią się. Jeżeli mieysce oyczystego siedliska i ostatniego wiadomego pobytu są różnemi od siebie mieyscami, cytacyą na obu przybić należy.

Umieszcza się tylko w gazetach i pismach intelligencyinych Prowincyi po trzy razy, każdą razą co trzy tygodnie; tak, aby od dnia pierwszego w pismach intelligencyinych obwieszczenia, aż do terminu, zupełne dwanaście tygodni upłynęło; podług tego więc oznaczenie terminu urządzić należy. Umieszczanie zapozwu w gazetach zagranicznych nie iest koniecznie potrzebném, lecz tylko znayduiącym się, a wiadomym sądowi rodzicom, opiekunóm, małżonkom lub rodzeństwu Oskarzonego, o wydanym zapozwie edyktalnym i o terminie będzie oznaymiono.

Dodatek §. 275. Jeżeli kilku z kraiu wyszłych zapozywa się, albo gdy zapozwanie ich na ieden dzień może nastąpić; należy zapozew, dla oszczędzenia kosztów, w iedném połączyć obwieszczeniu.

Względem wywieszenia podobnych obwieszczeń i umieszczenia ich w gazetach, zachowane bydź powinny przepisy Cz. I. Tyt. VII. §. 42. (Dodatku §. 59.).

§. 36.

Postępowanie, gdy Pozwany nie stawa.

Gdy zapozwany tym sposobem Oskarzony na oznaczonym terminie zawitym (prejudycyalnym) nie stawa; mianowany Deputat kollegii względem iego niestawania, zwyczayny protokuł sporządzi; przestrzegaiąc, aby urzędnik fiskalny złożył potrzebne według rozmaitości przypadków, zaświadczenia insynuacyine, gazety i dzienniki intelligencyine.

§. 37.

Skoro sprawa tym sposobem zupełnie iest wyinstruowaną, akta podaią się kollegio; a ieżeli to względnie prawności postępowania nic nie ma do nadmienienia, wyrok stósownie

do zaszłéy *komminacyi* czyli zagrożenia wyda; a kazawszy go urzędnikowi fiskalnemu zwyczaynym sposobem publikować, da o nim wiadomość rodzicom, opiekunom, małżonkom lub krewnym Zapozwanego.

§. 38.

Urzędnik fiskalny podeymie staranie, aby wyrok był uskuteczniony, i tym końcem co potrzeba, popierać będzie.

§. 39.

Z zaiętego maiątku płaci się urzędnikowi fiskalnemu przypadaiąca mu kwota, a resztę wraz z kwitem tak na tę iako i na inne dozwolone wydatki, sąd do kassy inwalidów odeśle. Wyższemu kollegio woiennemu zaś o zaszłém przesłaniu w tymże samym czasie donieść należy.

Dodatek §. 276. Do kosztów, które przez sprzedaż nieruchomości i ruchomego maiątku uszłych z kraiu kantonistów zrządzone zostały, Fiskus przykładać się nie iest obowiązany, owszem takowe, ile iego się tyczą, umorzone bydź powinny.

Dodatek §. 277. Wolność Fiskusa od kosztów co do maiątku kantonisty z kraiu uszłego rozciąga się aż do epoki iego oddalenia się.

Dodatek §. 278. Pieniądze przesyłaią się do kassy głównéy rejencyinéy każdéy Prowincyi, o których przesłaniu Rejencyą zarazem uwiadomić potrzeba.

§. 40

Gdy się zgłaszaią rodzice, krewni i t. d.

Chociaż się zaś nie zgłasza sam wyszły z kraiu, lecz natomiast stawaią iego rodzice, krewni lub opiekunowie i skargi konfiskacyinéy nie przyznaią, a to albo w zamiarze bronienia Nieobecnego przeciw żądaniom skarbu królewskiego, z wyrażonych w §. 18.—22. pobudek; lub dla wywodzenia własnego in-

teressu swego, że Oskarżony nie powinien bydź uważany za godnego kary występcę, lecz tylko ogólnie za nieobecnego lub znikłego; sprawa między niemi a Fiskusem zwyczaynym sposobem instruowaną bydź powinna; a wydaiąc w niéy wyrok, wymierzy się go tak przeciw Pozwanemu, iako i stawaiącym w iego mieyscu rodzicom i t. d. Od tego wyroku maią mieysce zwyczayne środki prawne odwołania się.

§. 41.

Gdy Oskarżony sam się zgłasza.

Skoro się zaś zgłasza sam Oskarżony na wyznaczonym terminie, wysłucha się go do protokułu: iakieby miał pobudki na wymówienie swego wyiścia z kraiu, poczém urzędnika fiskalnego przesłucha się w téy mierze summarycznie; a na ów czas sąd wyrokiem ustanowi: czyli konfiskacya ma wszelakoż mieysce, lub czyli proces zupełnie i bez dalszego ukarania uchylić, albo na iaką karę pieniężną fiskalną, z powodu przesięwziętéy bez pozwolenia za granicę podróży, Oskarżonego skazać należy.

§. 42.

Karę tę oznaczy Sędzia według zachodzących okoliczności i stósownie do przepisu ogólnego Prawa kraiowego w Cz. II. Tyt. XX. §. 35., a ta ma mieysce i wtenczas, gdy Oskarżony cale z kraiu nie wyszedłszy, przy swém pierwszém oddaleniu się z oyczystego siedliska, lub przy następnéy swego pobytu zmianie, przepisanego w §. 7. — 15. doniesienia zaniedbał. Przeciw takowemu wyrokowi maią tylko mieysce środki prawne, iak w indagacyach fiskalnych.

§. 43.

Jeżeli Oskarzony zgłasza się na piśmie przed terminem, lub na terminie; albo przez dopuszczonego pełnomocnika, i doprasza się o przedłużenie terminu, aby mógł do Państw J. K. Mci powrócić i pozorne pobudki swéy prośby przywodzi; niełatwo mu tego według natury okoliczności odmawiać należy, przytém iednak inny termin prejudycyalny, po upłynieniu oznaczonego czasu ustanowić należy, na którym z nastąpionego rzeczywiście powrotu wywodzić się, a oraz Fiskusowi przyczyny swego oddalenia się usprawiedliwiać i odpowiadać powinien. Skoroby zaś ten termin znowu bezskutecznie upłynął, na ów czas bez dalszéy zwłoki wyda się przeciw niemu wyrok kontumacyalny.

§. 44.

Zwłaszcza, gdy to się dzieie dopiero po zapadłym wyroku zaocznym

Gdy przeciw wyszłemu z kraiu zawyrokowano zaocznie, a on się zgłasza w dniach dziesięciu po publikowanym wyroku, albo przynaymniéy wprzód, niżeli Fiskus zaiął rzeczywiście cóżkolwiek z iego maiątku; przypuścić go ieszcze potrzeba do opisanego w Tyt. XIV. Rozdz. III. środka prawnego; poczém go sąd wysłucha względem przyczyn, iakiemi chce usprawiedliwiać tak oddalenie się z kraiu w ogólności, iako mianowiciéy niestawanie na wyznaczonym terminie; posłucha się także urzędnika fiskalnego co do iego w téy mierze zarzutów; a na ów czas według przepisu §. 41. wyrzecze sąd w pierwszéy instancyi. Skoro zaś maiątek wyszłego z kraiu, w czasie iego zgłoszenia się, iuż istotnie iest zabrany; musi albo dopraszać się bezśrednie u J. K. Mci o zwrot onego drogą łaski, lub, ieżeli mniema mieć prawne za sobą po-

budki do odparcia wszelkiéy winy z powodu swego wyiścia z kraiu i nieposłusznego niestawania, o zwrot sprawy do przeszłego stanu domagać się powinien, a w tym ostatnim razie sprawę iako zwyczayny proces fiskalny cywilny uważać i pod tym względem w niéy postępować należy.

§. 45.

Gdy w iednym z tych przypadków Implorant od zawyrokowanéy kary konfiskacyinéy iest uwolniony, względem wydania mu zabranego maiątku służą przepisy powszechnego Prawa kraiowego w Cz. II. Tyt. XXVIII. §. 842. — 853.

§. 46.

Przeciw rzeczywistym zbiegom, na chorągiew przysięgłym, tudzież wybranym iuż kantonistom, lub do stawania w szeregu rozkaz maiącym, lubo ieszcze nieprzysięgłym; proces konfiskacyiny przez sądy woienne, według danego im na to oddzielnie przepisu, instruowany bydź ma, exekucya zaś zapadłego wyroku musi bydź poszukiwaną w przyzwoitéy instancyi cywilnéy.

Dodatek §. 279. Także przeciw zbiegom od takich pułków lub batalionów, które późniéy rozwiązanemi zostały, tudzież przeciw jeńcom cudzoziemcom, którzy sami z niewoli woiennéy uwolniwszy się, za granicę powrócili, instrukcya processu konfiskacyinego odbywa się przez sądy woyskowe.

Dodatek §. 280. Przeciw zbiegłym od armii służalcom, skoro ieszcze nie są w kraiu, proces konfiskacyiny przez sądy mieysca ich urodzenia lub zamieszkania wprowadzonym bydź ma.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O postępowaniu przeciw innym uszłym z kraiu wazallom i poddanym.

§. 47.

Przez kogo takowa skarga ma bydź zanoszona.

Gdy proces fiskalny przeciw innym bez pozwolenia wyszłym z kraiu wazallom i poddanym w przypadkach prawem oznaczonych (§. 2.) ma mieysce, iest prowadzony przez urzędnika fiskalnego; ten zaś musi się na to legitymować zleceniem władzy, do którey według ustaw kraiowych i stanu osób z kraiu wyszłych, należy dozór nad takowém niedozwoloném wynoszeniem się.

§. 48.

Jak ma bydź uzasadniona.

Skarżący urzędnik fiskalny, równie iako i każdy inny Powód winien uzasadnić swą skargę przywiedzeniem prawa, przeciw któremu postąpił Oskarzony; niemniéy czynów, z których się okazuie, że kray porzucił w zamiarze usunięcia się od swych obowiązków iako poddany i wazal; nakoniec dowodów, iakiemi chce wykazać też czyny.

§. 49.

Zapozew.

Jeżeli względem skargi nic niema do nadmienienia, Oskarzonego do powrotu w kraie tuteysze i odpowiedzialności za przeciwne porządkowi wyniesienie się, przed Deputowanego sądu na pewny termin zapozwać, a gdyby nie stawał przez nieposłuszeństwo, oznaczoną w prawach według rozmaitości przypadków karę, wyraźnie zapowiedzić mu należy.

§. 50.

Skoro Oskarzony iest osiadłym dóbr ziemskich posiadaczem, maią mieysce dwa termina, każdy od trzech miesięcy, i dwa zapozwy, z których dopiero ostatni ma zawierać wyżéy wyrażone zagrożenie, a wręczenie ich czyni się w dobrach Oskarzonego w kraiu będących.

§. 51.

Gdy nie ma posiadłości dóbr ziemskich, wyiśdź musi zapozew edyktalny, a w nim termin na dziewięć miesięcy powinien bydź oznaczony; względem obwieszczenia zaś przepis ogólny Tytułu VII. zachować należy; iednak z różnicą: że ostatnie obwieszczenie przynaymniéy na trzy miesiące przed terminem nastąpić powinno.

§. 52.

Skoro pobyt Nieprzytomnego iest wiadomy, prócz cytacyi edyktalnéy wyda się do niego oddzielny zapozew, wzywaiąc sąd w mieyscu przebywania iego o iego wręczenie. Gdyby to się spóźniło, albo na rekwizycyą żadna nie nadeszła odpowiedź, postąpi się według przepisu Tyt. VII. §. 11.

Dodatek §. 281. Jeżeli wydany do Nieprzytomnego oddzielny zapozew należycie został zaświadczonym, natenczas ta okoliczność, iż żadne nie nastąpiło zapozwanie edyktalne, dalszego postępowania wstrzymać niemoże.

§. 53.

Co do dalszéy instrukcyi sprawy, wydania i publikacyi wyroku, służą przepisy §. 36. i następ. z tém iednak prawidłem: że, ieżeli pobyt Pozwanego iest wiadomy, musi mu bydź przydany pełnomocnik z urzędu, dla słuchania publikacyi wyroku kontumacyalnego i udzielenia mu o tém wiadomości.

TYTUŁ TRZYDZIESTY SIODMY.

O postępowaniu przeciw osobom z pobytu niewiadomym czyli znikłym.

§. 1.

Urządzenie kurateli nad nieobecnemi.

Gdy kto opuścił państwa J. K. Mci, lubo nie w zamiarze usuwania się z pod winnych, iako poddany kraiu, obowiązków, długi czas iednak o swém życiu i pobycie nie dał żadnéy wiadomości, przydany mu bydź ma według przepisu prawa kurator od właściwego sądu nadopiekuńczego.

§. 2.

Kiedy takowa kuratela właściwie ma mieysce, komu ma bydź zleconą, iak postąpić należy w administracyi i używaniu maiątku; iest oznaczono dokładniéy prawami (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 19. — 27. §. 63. — 67. §. 195. §. 821. i następ.).

§ 3.

Gdzie i przez kogo skarga ma bydź zanoszoną.

Jak tylko upłynęły oznaczone temiż prawami lata nieobecności, sąd nadopiekuńczy, zaleci kuratorowi, aby domagał się u sądu, pod którym znikły mieszkał na ostatku w kraiach królewskich, albo ieżeli ieszcze nie miał nigdzie stałego zamieszkania, w pierwiastkowéy iego juryzdykcyi (*in foro originis*) — o uznanie go bydź zmarłym. Jeżeli nieprzytomny ieszcze w wieku nieletnim przeniesio-

ny był ze swego *forum originis* do innéy juryzdykcyi, a tam nad nim lub pozostałym iego maiątkiem urządzono kuratelę, zapozwanie może bydź nakazane od téyże saméy juryzdykcyi, która prowadziła opiekę.

Dodatek §. 282. Działanie władzy nadopiekuńczéy (Powsz. Pr. Kr. Cz. II. Tyt XVIII. §. 825. 826.) wtenczas dopiero ma mieysce, gdy żadni krewni nieprzytomnego niesą wiadomi, albo gdy wiadomi naybliżsi krewni z służącego im prawa wnoszenia o uznanie nieprzytomnego za zmarłego, niekorzystaią.

§. 4.

Zgłaszać się potrzeba, iak za zwyczay, w registraturze sądu, a do przyięcia prośby do protokułu, wyznaczy się z kollegium Deputowany. Wszelakoż i tu iak i w innych przypadkach, dozwolone iest podawanie na piśmie skarg, należycie uzasadnionych. Zgłoszenie się ze skargą i iéy przyięcie.

§. 5.

Przed tym Deputowanym kurator oświadczy dokładniéy okoliczności swéy prośby, a oraz dekret aprobacyiny kollegii nadopiekuńczego złoży.

§. 6.

Poczém sąd wyda zapozew edyktalny po Nieobecnego, zachowuiąc ogólne przepisy Tytułu VII., przytém zaś następuiących dokładniéy oznaczonych prawideł troskliwie przestrzegać będzie: Zapozew.

1) Zapozew musi bydź wymierzony nie tylko do Nieobecnego co do iego osoby, ale nadto do zostawionych przezeń niewiadomych sukcessorów i dziedzictwobierców.

2) Termin zamierza się do dziewięciu miesięcy, a ten przeciąg dziewięciomiesięczny obrachuie się tak, aby się zaczynał dopiero

od czasu, w którym zapozew mógł bydź pierwszy raz umieszczony w dzienniku intelligencyinym.

3) Zaleci się Pozwanemu, aby przed terminem, bądź na terminie zgłosił się do sądu, albo w registraturze onego na piśmie lub osobiście i tam dalszego oczekiwał zlecenia.

4) Pospolicie sporządzaią się dwa exemplarze zapozwu edyktalnego, z których ieden w samym sądzie zapozywaiącym, drugi zaś, według wymiarkowania onego, w sądzie, gdzie Znikły przebywał na ostatku w kraiach królewskich, lub gdzie familia iego mieszka, powinien bydź przybity.

5) Zapozew będzie podanym:

a) do gazet i pism intelligencyinych Prowincyi, gdzie sąd zapozywaiący ma swą rezydencyą;

b) do gazet innéy Prowincyi królewskiéy, do któréy albo w któréy okolice Znikły udał się według ostatnich wiadomości lub domysłów;

c) do obcéy gazety zagranicznéy, w któréy takowe umieszczenie może nastąpić w myśl przepisu Tytułu siódmego.

6) Umieszczenie w gazecie kraiowéy i piśmie intelligencyiném pod *a*, musi bydź powtórzone sześć razy; tak, aby za każdy raz rachowało się półtora miesiąca; aby zatém od ostatniego obwieszczenia aż do terminu ieszcze przynaymniéy półtora miesiąca wolnych zostało. Do zagranicznych zaś gazet pod *b i c* cytacya trzy razy tylko, mianowicie we trzy miesiące powinna bydź podana, aby przeciąg czasu od ostatniego umieszczenia aż do terminu czynił trzy miesiące.

§. 7.

O nakazaném zapozwaniu i wyznaczonym terminie zawsze udzielić należy wiadomość urzędowi fiskalnemu, aby ten względem okoliczności oddalenia się z kraiu Pozwanego mógł dokładnieyszéy zasięgnąć informacyi, a ogólnie w przypadku, gdyby się żaden prawny nie zgłosił sukcessor, pilnował w sprawie praw skarbowi służących.

Jak postąpić, gdy Nieprzytomny należy do rzędu kantonistów, przepisano w przeszłym Tytule §. 25.

§. 8.

Przypozywać także potrzeba na ten termin naybliższego dziedzica domniemanego, ieżeli ten iuż sam nie wyrobił cytacyi, aby w przypadku §. 10. licz. 2. zarazem ułatwić można punkt legitymacyiny.

§. 9.

Instrukcya.

Gdy ani sam Nieprzytomny, ani nikt inny w iego imieniu, nie zgłosił się przed terminem albo na terminie, na wniosek Extrahenta przystąpi się do dalszéy w sprawie instrukcyi.

§. 10.

Deputowany sądu powinien:

1) starać się, aby exemplarze zapozwu edyktalnego, tudzież gazet i pism intelligencyinych, w których takowy iest obwieszczony, były wniesione do akt przez Extrahenta;

2) gdyby w przeciągu czasu od wydania zapozwu, wydarzyła się iakażkolwiek w osobie wiadomego dziedzica naybliższego zmiana, Deputowany załatwi z urzędu punkt legitymacyiny;

3) musi raz ieszcze posłuchać Extrahenta: czyliby w ciągu czasu prawem oznaczonego, a osobliwie od wydanego publicznie zapozwu, żadnéy o życiu i przebywaniu Nieobecnego rzeczywiście nie odebrał wiadomości; a takowe zeznanie każe mu stwierdzić przysięgą.

§. 11.

Wyrok. Gdy wszystkie powyższe ułatwione zostały przepisy, akta muszą bydź podane kollegio; to zaś według przepisu praw, zawyrokuie względem deklaracyi śmierci i cokolwiek z nią iest w związku.

§. 12.

Jak postąpić, gdy się zgłasza Zapozwany. Lecz skoro Zapozwany się zgłasza osobiście, bądź na piśmie, naówczas całe postępowanie ustaie, a względem iego legitymacyi, wydania mu maiątku, lub złożyć się winnéy skarbowi królewskiemu z powodu oddalenia się z kraiu odpowiedzialności, wyda się dalszą decyzyą stósownie do zachodzących okoliczności i przepisów prawa.

§. 13.

Gdy się zgłaszaią sukcessorowie. Gdy się kto zgłasza przed terminem albo na terminie, twierdząc, że mu służy naybliższe prawo do sukcessyi Nieprzytomnego; albo gdy Fiskus takową pozostałość bierze w sekwestr; z powodu godnego kary wyiścia z kraiów królewskich; lub utrzymuie: że zgłaszaiący się sukcessor nie iest dziedzicem, lecz pozostałość za dobra osierociałe *(bonum vacans)* uważać należy, stanowi to interwencyą, która stósownym do przypadku sposobem postępowania, osobno instruowaną bydź powinna. Nie wstrzymuie się iednak przez to samaż deklaracya śmierci.

§. 14.

§. 14.

O połączeniu różnych zapozwów w iednym processie. Dla oszczędzenia kosztów publicznego zapozwu, ieżeli maiątek Znikłego nie wynosi przynaymniéy sto talarów, mogą sądy (chybaby Interessenci sami wyraźnie o co innego się dopraszali), wydanie cytacyi odłożyć póty, póki nie zaydzie u nich inny podobny przypadek lub więcéy, a massa maiątków, do których publiczne czyni się wezwanie, razem wziętych, przynaymniéy summy stu talarów nie wyniesie.

§. 15.

Mogą także w równym przypadku Interessenci, należący do kilku deklaracyi śmierci w rozmaitych sądach niższych poszukiwanych, albo nawet sameż sądy niższe zgłosić się do sądu wyższego Prowincyi, dopraszaiąc się: aby ten za iednym razem nakazał wspólnie zapozwać podlegaiące różnym sądom niższym osoby znikłe.

TYTUŁ TRZYDZIESTY OSMY.

O postępowaniu, gdy się kogo uznaie za niedołężnego na umyśle lub za marnotrawcę.

§. 1.

Prawa przepisuią, że osobom pomieszanie zmysłów cierpiącym, lub na umyśle niedołężnym, tudzież marnotrawcom przydawani

bydź maią opiekunowie; wprzód zaś Sędzia rozpoznać powinien, czyli ten, komu ma bydź odięta wolność zarządzania swą osobą, czynnościami lub dobrami swoiemi, rzeczywiście w takowym znayduie się stanie (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. I. §. 27.—31. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 12. 13. 14.).

§. 2.

Uznanie kogo za niedołężnego na umyśle, kto może się o to domagać i gdzie.

I. Wniosek o uznanie kogo za pomieszanie zmysłów cierpiącego, lub za niedołężnego, mogą uczynić tak krewni iego, iako też urzędnik fiskalny z urzędu.

§. 3.

Rozpoznanie téy okoliczności nie należy do sądu opiekuńczego, lecz do zwyczaynego sądu osobistego Implorata.

§. 4.

Uzasadnienie tegoż wniosku.

Wniosek ten musi bydź wsparty na dokładném podaniu czynów i dowodów, i iakożkolwiek udowodniony.

§. 5.

Wprowadzenie sprawy.

Gdy sędzia uważa wniosek za dostatecznie uzasadniony, Imploratowi nadewszystko oddzielnego kuratora do przestrzegania praw iego ustanowi, a na to wyszuka osobę, któraby ile możności do znaiomych Implorata należąc, w żadnym względzie nie miała osobistego w sprawie interessu.

Dodatek §. 283. Kurator ustanawia się przez Sędziego instrukcyą wyprowadzaiącego, a nie przez władzę opiekuńczą.

Dodatek §. 284. Staranie o zabezpieczenie maiątku podczas instrukcyi sprawy zawsze obowiązkiem iest Sędziego.

§. 6.

Instrukcya.

Naówczas sąd przez Deputowanego, za przybraniem kuratora, krewnych i dwóch

biegłych lekarzy, stan umysłu Implorata rozpoznać każe. Jednego z takowych znawców podaie kurator, drugiego zaś krewni.

Dodatek §. 285. Lekarz, który ani iako Fizyk, ani z innego względu względem rządu lub gminy w szczególnych niezostaie obowiązkach, nie iest obowiązanym podeymować się podobnych czynności. Skoro kurator i krewni, pomimo wszelkiego starania, żadnego znaleść niemogą biegłego, któryby się téy czynności chciał podiąć, a instrukcya przez to wstrzymaną zostaie; sąd wezwać powinien o wyznaczenie biegłego władzę lekarską.

§. 7.

Jeżeli kurator i krewni między sobą i znawcami zgodzić się na iedno nie mogą, iednomyślne tych ostatnich zdanie stanowi przewagę. Skoro zaś i ci nie są z sobą w iednomyślności, Sędzia z urzędu, trzeciego wymieni znawcę, a za przybraniem onego, każe powtórzyć śledzenie; albo od obudwóch pierwszych znawców zażąda opinii powodami wspartych na piśmie, a te wraz z aktami podawszy kollegio medycynalnemu Prowincyi, wezwie ie o iego zdanie.

§. 8.

Wyrok i środki prawne.

Uznanie kogo za pomieszanie zmysłów cierpiącego lub za niedołężnego, musi zawsze przez formalny następować wyrok. Przeciw niemu niedozwoli się krewnym użyć żadnego środka prawnego. Kuratorowi zaś otwarte są zwyczayne remedia, czyli ie zakłada z własnego powodu, lub na żądanie swego klienta; wszelakoż w toku onych, pierwszy wyrok ma ważność iako *Interimisticum*.

Dodatek §. 286. Nie potrzeba, żeby takowy wyrok publicznie był obwieszczonym.

§. 9.

Uznanie kogo bydź marnotrawcą. Kto powinien o to uczynić wniosek.

II. Gdy kto swego maiątku tak lekkomyślnie, niebacznie i rozwiozle używa, że zdaią się na nim pokazywać zakreślone prawem marnotrawcy znamiona, a Sędzia względnie osoby iego przełożony, czyli to na doniesienie krewnych iego lub innym sposobem, iakąkolwiek godną wiary powezmie o tém wiadomość, winien zalecić urzędnikowi fiskalnemu, aby niezwłocznie dokładnieyszego zasięgnął badania, i w miarę okoliczności, dalszéy decyzyi poszukiwał.

§. 10.

Poczém urzędnik fiskalny przyłoży wszelkiéy usilności, aby częścią od krewnych podeyrzanego o marnotrawstwo (których na obowiązek, iaki maią względem kraiu i iego praw, ma badać względem okoliczności wątpliwszemi mu się zdaiących), częścią od innych osób z Podeyrzanym w ściśleyszéy znaiomości i stósunkach zostaiących, bądź przez inne dozwolone, z iak naymnieyszém iednak wrażeniem połączone środki, o postępowaniu i gospodarstwie osoby podeyrzanéy pewnych zasięgnął wiadomości i zbierał potrzebne data, z którychby można rozpoznać, czyli tenże według przepisu praw do uznania go bydź marnotrawcą, iest rzeczywiście uwłaśniony lub nie.

§. 11.

Jeżeli urzędnik fiskalny po doyrzałém z obowiązku urzędowego rozważeniu okoliczności, sądzi, że znayduią się rzeczywiście podobne ślady, zgłosi się niezwłocznie do sądu z wnioskiem o wysłuchanie go w téy mierze.

§. 12.

Tak w wyższych iako szczególniéy w niższych sądach, gdzie niemasz ustanowionych urzędników fiskalnych, wolno samymże krewnym, zanieść skargę o deklaracyą marnotrawstwa. Gdy więc sąd niższy dowie się o okolicznościach, zdaiących się wymagać oświadczenia marnotrawcą kogo z będących pod swą juryzdykcyą osób, uwiadomi o tém krewnych iego, zwłaszcza tych, do których-by należało żywienie marnotrawcy, gdyby przyszedł całkiem do ubóstwa, i dalsze sprawy popieranie onym zostawi.

§. 13.

Gdyby zaś żadnych krewnych nie było, lub sądowi nie byli wiadomi, tenże z urzędu doniesie o zachodzących okolicznościach sądowi wyższemu, iżby ten Kommissarzowi sprawiedliwości lub innemu urzędnikowi sądowemu dał zlecenie obięcia w tym razie obowiązków urzędnika fiskalnego.

§. 14.

Gdy więc zgłasza się Prowokant żądaiący uznania kogo bydź marnotrawcą, sąd natychmiast wyznaczy Deputowanego, który go wysłucha okolicznie do protokułu względem powodów, dla których mniema, że mu wypada żądać deklaracyi marnotrawstwa, mianowicie zaś przestrzegać będzie, aby wniosek nie był zasadzony na ogólnych tylko, nieudeterminowanych i niepewnych wieściach; lecz aby szczególne czyny i okoliczności nierozsądnego i marnotrawczego gospodarstwa wymienione, i według ich natury należycie były wykazane. Wszelakoż i tu maią mieysce skargi na piśmie należycie i zupełnie uzasadnione. Skarga.

§. 15.

Zapozew. Takowy protokuł wysłuchania odczyta się na zgromadzeniu kollegii; wszelkie okoliczności muszą bydź wzięte na ścisłą i doyrzałą rozwagę; gdy skarga iest podana na piśmie, potrzeba ze szczególnieyszą troskliwością roztrząsać akta manualne i protokuły informacyi; a skoro sprawa zdaie się do bliższéy uwłaśniona indagacyi, przy udzieleniu Prowokantowi protokułu, zapozwać go należy na iak naykrótszy termin, aby pod wyrażoną w następuiącym paragrafie przestrogą, stawał przed wyznaczonym Deputowanym osobiście.

§. 16.

Postępowanie zaoczne (*in contumaciam*). Gdy Prowokat nie zgłasza się na terminie, Deputowany, względem niestawienia się sporządzi protokuł, sąd zaś uzna podane czyny *in contumaciam* za przyznane; a stósownie do nich, Prowokata wydanym w zwyczaynym sposobie i publikować się maiącym wyrokiem kontumacyalnym uzna za marnotrawcę; poczém dalsze według poniższego przepisu wyda rozporządzenie.

§. 17.

Wysłuchanie Prowokata. Lecz skoro się zgłasza Prowokat, Deputowany wysłucha go co do każdego punktu względem podanych do uzasadnienia wniosku czynów i okoliczności; wypyta go, iak i czém myśli odeprzeć i wymawiać szczeguły, z których się wnioskuie iego marnotrawstwo i złe rządzenie się, i iakieby bezpieczeństwo był w stanie uczynić kraiowi i familii, względem swego porządnieyszego i regularnieyszego na przyszłość postępowania.

§. 18.

Jeżeli przy tém wysłuchaniu Prowokat na uznanie go bydź marnotrawcą przyzwala, sąd ustanowi tęż deklaracyą przez rezolucyą, według przepisu Tytułu VIII. §. 15. Jeżeli się zaś ułoży z krewnemi poszukuiącemi deklaracyi marnotrawstwa, względem środków, przez któreby można zapobiedz obawie dalszéy utraty iego maiątku; ta ugoda sądowi podaną będzie do potwierdzenia; ten zaś inaczéy iéy nie zatwierdzi, aż znaydzie, że umówione środki nietylko są z siebie samych stósowne, ale nadto tak uwłaśnione, iżby przez to nikt trzeci, albo ogólnie publiczność skrzywdzoną bydź nie mogła.

§. 19.

Instrukcya.

Gdy zaś Prowokat opiera się deklaracyi marnotrawstwa, zaprzeczaiąc rzetelność lub ważność czynów, na iéy uzasadnienie podanych; przystąpi się do dalszéy instrukcyi, według ogólnych ordynacyi processowéy przepisów.

§. 20.

Poprzednicze rozporządzenia w ciągu instrukcyi.

Gdyby zaś w skardze, albo nawet w postępie instrukcyi takie czynności Pozwanego były udowodnione, które są zdolne uzasadnić obwinienie nierządnego i marnotrawczego sposobu życia; Sędzia na wniosek Prowokanta poprzednicze i tymczasowe wyda rozrządzenia, przez któreby zapobiegło się dalszemu upadkowi maiątku w ciągu toczącego się processu, ile to może nastąpić bez zrządzenia Pozwanemu niewynagrodzonéy szkody, oraz bez krzywdzenia go na dobrém imieniu i kredycie przez publiczne ogłaszanie; gdyż walczący przeciw sobie pozór mógłby ieszcze usprawiedliwić.

§. 21.

Gdy więc posiada dobra stoiące lub *activa* hypoteczne, można zabieżeć ich sprzedaży i dalszemu zastawieniu, zapisawszy protestacyą w xiędze hypotecznéy; co zaś do innych wypożyczonych kapitałów, można wydać inhibicye do dłużników; kleynoty i kosztowne rzeczy, do codziennego iego użycia nieprzeznaczone, można mu odebrać i wziąść w zachowanie sądowe, w szczególnych zaś przypadkach można tych, o których wiadomo, że się z nim chcą wdać w kontrakty, ostrzedz o toczącéy się przeciw niemu, a do uznania go marnotrawcą zmierzaiącéy indagacyi.

§. 22.

Nadto względem zawartych przez Pozwanego w ciągu processu układów, i poczynionych ostatecznych rozporządzeń, na przypadek, gdy nastąpi rzeczywiście uznanie go marnotrawcą, służą przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. I. Tyt. V. §. 16. oraz Tyt. XII. §. 32. 33.

Wyrok.

§. 23.

Gdy według §. 19. ukończoną została instrukcya, akta (nie dozwalaiąc dedukcyi na piśmie) muszą bydź podane do zawyrokowania, a ferowanie wyroku szczególniéy przyśpieszoném bydź powinno.

Środki prawne.

§. 24.

Przeciw wyrokowi ma mieysce względem obu Stron appellacya, a w instrukcyi takowego środka prawnego zachować należy również ogólne Ordynacyi Processowéy przepisy, daiąc wzgląd na różnicę przypadków, czyli zachodzą nowe czyny albo dowody lub nie.

§. 25.

1) Względem Prowokata.

Względem Prowokanta środek ten prawny ma zupełną skuteczność; co zaś do Prowokata, wykonanie zapadłego przeciw niemu wyroku nie może bydź wstrzymywaném przez appellacyą.

§. 26.

Powinien przeto sąd wyrokuiący, zaraz po publikacyi wyroku, nakazać według przepisu §. 34. publiczne obwieszczenie: że Prowokatowi nadal żadnego kredytu czynić nie należy; sądowi także opiekuńczemu, gdy ten stanowi różne od niego kollegium, przesyła się kopia wyroku, iżby względnie wyznaczenia tymczasowego kuratora, przyaresztowania rozpożyczonych kapitałów, wzięcia w sekwestr reszty maiątku i innych okoliczności, mógł stósownie do Ordynacyi opiekuńczéy potrzebne wydać rozrządzenia.

§. 27.

Gdy Prowokat odwołuie się od wyroku, instrukcyą szczególniéy przyśpieszyć należy; nie dozwalaiąc, osobliwie Prowokantowi i Powołanemu, prorogacyi terminów, bez znakomitych przeszkód dostatecznie udowodnionych.

§. 28.

Skoro na appellacyą Prowokata, nastąpi z iego dobrem odmiana przeszłego wyroku; Prowokantowi wolna iest przeciw temu rewizya, a wydane według §. 26. rozrządzenia, aż do nastąpionéy decyzyi prawodzielnéy, utrzymaią się w swéy mocy.

§. 29.

Jeżeli wyrok pierwszy zatwierdzonym będzie, może wprawdzie Prowokat założyć ieszcze od niego rewizyą; rzecz iednak z sie-

bie widoczna, że i w tym razie rozrządzenia według §. 26. poczynione, aż do wypadku rewizoryi nieodmiennie zostać powinny.

§. 30.

Od przepisów §. 26. wtenczas tylko znayduie mieysce wyiątek, gdy Prowokat zgłaszaiąc się z appellacyą, przywodzi zarazem nowe znakomite pozornie okoliczności na zbicie czynów, które nań według akt pierwszéy instancyi zwalić chciano i one zaraz udowodnia, albo przynaymniéy pewne na to podaie środki dowodzenia. Naówczas Sędzia, po doyrzałéy rozwadze okoliczności, nada zupełną appellacyi skuteczność; wszelakoż w ciągu onéy, nietylko maią bydź zachowane przepisy §. 20. 21. 22. ale nadto stanowi się tu ieszcze: że gdyby kto z człowiekiem, przeciw któremu zapadł iuż wyrok na uznanie go marnotrawcą, chociaż ieszcze mocy prawa nie doszły, wdał się w układy, takowe (ieżeli następnie uznanie marnotrawstwa przeydzie w moc prawa), nie wiążą nigdy Powołanego; że zatém drugi kontrahent, chociażby nie był przeświadczonym, iż wiedział o wyroku, nie iest iednak mocen żądać uzupełnienia takowego układu, lecz tylko wynagrodzenia sobie tego, cokolwiek iuż w skutek umowy dał albo dopełnił.

§. 31.

Jeżeli w tym razie wyrażone w §. 26. rozrządzenia odłożone zostały, a na ostatku uznanie marnotrawstwa prawodzielnie iest zawyrokowaném, Sędzia wydania takowych rozrządzeń, iak tylko wyrok stanie się prawomocnym nigdy zaniedbać nie powinien.

§ 32.

Skoro zaś wzmiankowane rozrządzenia w ciągu toczących się środków prawnych rzeczywiście poczynione zostały, a Prowokat na ostatku przeszłym w moc prawa wyrokiem został uwolniony; nie tylko ustaie zaraz tymczasowa nad nim kuratela, ale nadto publicznie obwieścić należy: że Prowokat względem marnotrawstwa, o które był obwiniony, dostatecznie się usprawiedliwił, i że zatém kredyt iego znowu ninieyszém przywraca się.

§. 33.

Powołuiącemu służy wolna z zupełną skutecznością appellacya od wyroku, przez który Prowokat uwolnionym został. Lecz skoro w drugiéy instancyi nastąpi potwierdzenie onego, iuż rewizya dopuszczoną bydź nie może; owszem wolno mu tylko, ieżeliby późniéy o bliższych dowiedział się okolicznościach, wykazuiących że Prowokata za marnotrawcę mieć należy, powtórzyć z nich iako z nowéy zasady skargi, wniosek w pierwszéy instancyi, o uznanie go marnotrawcą.

§. 34.

Obwieszczenie o zaszłém uznaniu marnotrawstwa, czyni się przez publiczne wywieszenie, tak w zwyczayném mieyscu sądowém, iako i tam, gdzie Prowokat ma swe właściwe zamieszkanie, albo natomiast w innym sądzie, którego wybór zostawuie się Sędziemu według natury okoliczności, rodzaiu dotychczasowych obrotów Prowokata lub okolicy, do któréy zazwyczay uczęszczał.

Należy nadto o uznaniu marnotrawstwa oznaymić publiczności trzykroć w gazetach i pismach intelligencyinych Prowincyi. Jeżeli Prowokat iest kupcem, uznanie go bydź mar-

notrawcą obwieści się w bursy, a kurator odbierze zalecenie, oznaymić o tém zagranicznym handlu korrespondentom.

§. 35.

Uchylenie deklaracyi marnotrawstwa.

Postanowione iuż raz wyrokiem i prawem uznanie kogo za marnotrawcę, nie może bydź inaczéy uchylone, iak gdy będący pod kuratelą, w myśl Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. II. Tyt. XVIII. §. 856. i następ. dawszy przekonywaiące o swéy poprawie dowody, z temi popisuie się w sądzie opiekuńczym, pod ktorego dozorem zostaie.

§. 36.

Toż kollegium takową prośbę troskliwie rozpozna, a znalazłszy ią bez zasady, wyda Supplikantowi wspartą powodami rezolucyą. Skoro zaś prośba nie zdaie się bydź mniéy ważną, tak kuratora iako i naybliższych krewnych względem ich oświadczenia się w téy mierze posłuchać należy.

§. 37.

Jeżeli krewni są tego zdania, że dane przez Supplikanta dowody o swéy poprawie, uważać należy za dostateczne, a kollegium opiekuńcze nie znaydzie żadnéy w téy mierze wątpliwości, można zaraz uchylić deklaracyą marnotrawstwa, i obwieścić o tém publiczność.

§. 38.

Lecz skoro zdanie krewnych wypadnie: że Supplikanta z prośbą iego oddalić należy, a kollegium opiekuńcze, przywiedzionemi od nich pobudkami znaydzie się nakłonioném do przychylenia się ku temu mniemaniu, sąd wyda wyrok oddalaiący go, a ten naówczas iedynie w swéy mocy zostanie.

§. 39.

Gdy krewni domagaią się odwołania deklaracyi marnotrawstwa, a sąd opiekuńczy ma wątpliwość, czyli wypada przychylić się do ich zdania lub nie? przytoczywszy wniesione od krewnych pobudki, oraz wątpliwości swoie w téy mierze, złoży o tém przełożonéy sobie bezpośrednio władzy raport, na któréy decyzyi podobnież przestać należy.

§. 40.

W tym tylko razie, gdy sąd opiekuńczy mniema mieć powody do uchylenia deklaracyi marnotrawstwa; ieden zaś z krewnych temu się sprzeciwia, wzmiankowane dopiero kollegium dotychczasowego Klienta dekretem na piśmie upoważni, aby się zgłosił do zwyczaynego i właściwego sobie sądu, prosząc o bliższe rozpoznanie sporu.

§. 41.

Do tego musi mu assystować zwyczayny iego kurator, albo gdyby ten nie zgadzał się na prośbę o zniesienie deklaracyi, oddzielnego na to kuratora przydać mu należy.

§. 42.

Sprzeciwiaiący się krewny ma bydź w téy okoliczności uważany za Stronę przeciwną, a sprawa między nim i Pupillem odbywać się i rozpoznawać będzie.

§. 43.

Gdy w zapadłym na to wyroku uchylenie deklaracyi marnotrawstwa postanowioném będzie, przestanie się na tém; a żaden dalszy środek prawny nie ma przeciw niemu mieysca.

§. 44.

Lecz ieżeli Prowokant zostanie z swą prośbą oddalony, appellacya będzie dopuszczoną. A skoro na nię pierwszy wyrok zostanie

potwierdzonym, przestać na nim należy. Skoroby zaś był odmieniony na korzyść Prowokanta, może Prowokat domagać się ieszcze trzeciego w tey mierze wyroku.

TYTUŁ TRZYDZIESTY DZIEWIĄTY.

O processach opiekuńskich.

§. 1.

W kollegiach opiekuńskich mogą niektóre zachodzić przypadki, gdzie w pewnym względzie instrukcyi i wyroku potrzeba, mianowicie:

1) gdy kto opiekunem mianowany będąc, wymawia się od tego obowiązku;
2) gdy kilka osób iest z sobą w sporze, komu z nich należy opieka;
3) gdy opiekun iako podeyrzany, ma bydź z opieki złożonym;
4) gdy opiekunowi w ciągu iego urzędowania, wykazane były niedokładności w rachunkach.

Jak w przypadku takowym postępować należy, oznaczy się w tytule ninieyszym.

§. 2.

I. Postępowanie względem przyczyn wymawiania się od przyięcia opieki.

I. Gdy kto opiekunem mianowany będąc, mniema mieć za sobą iednę z oznaczonych prawami (w Cz. II. Tyt. XVIII. §. 280. i następ.) przyczyn, od przyięcia tegoż urzędu go wymawiaiących, winien ie donieść są-

dowi opiekuńskiemu ieszcze przed terminem, albo naypoźniéy na wyznaczonym do zobowiązania go terminie.

§. 3.

Sąd wnioski iego przez Deputowanego do protokułu wysłucha, każe mu zaraz udowodnić czyny, na których swą prośbę i wymówkę gruntuie; a potém przez rezolucyą ieszcze tegoż samego dnia, lub na naybliższym dniu sessyonalnym wydać, i Prowokantowi ogłosić się maiącą, wyraziwszy w niéy powody swéy decyzyi, ustanowi, iak dalece wymówka iest ważną; a zatém Prowokanta od przyięcia opieki uwolnić, lub czyli go do niéy mimo wymawiania się zniewolić należy.

§. 4.

Jeżeli Opiekun iest nieobecny i oddalony tak, że nawet przyięcie zaręczenia iego obowiązku, musiało bydź zlecone zamieyscowemu Kommissarzowi; ten również wniesioną przez oznaczonego opiekuna z wymawianiem się prośbę, weźmie do protokułu i instruować będzie; a kollegium na takowy przesłany sobie protokuł, opisaną wyżéy rezolucyą niezwłocznie wydawszy, każe ią Prowokantowi przez bywszego Kommissarza ogłosić.

§. 5.

Skoro Prowokant w obudwóch przypadkach nie chce przestać na takowéy rezolucyi, winien zaraz przy iéy ogłoszeniu, albo naypoźniéy we trzy dni potém, oświadczyć to również do protokułu, i wywodzić dokładniéy, coby miał do przytoczenia na wsparcie swéy prośby lub zbicie przeszłéy rezolucyi.

§. 6.

Poczém obadwa protokuły przesyłaią się kollegio, do którego od sądów mieyscowych, gdzie opiekun ma bydź ustanowiony, zwyczayne w sprawach appellacye są wskazane. Jeżeli kollegium przez połowę lub w większéy części, składa się z członków, razem i w kollegium opiekuńskiém, które pierwszą wydało rezolucyą, głos i krzesło maiących; akta sądowi wyższemu, lub innemu zamieyscowemu, do decyzyi względem wziętego rekursu podane bydź powinny. Tak n. p. decyzya takowa od kollegium pupilarnego Marchii Elektorskiéy, idzie do trybunału, a od kollegium nowéy i staréy Marchii, tudzież od kollegium pupilarnego Pomeranii do wyższego Senatu appellacyinego w sądzie kameralnym; od kollegium pupilarnego Prus Zachodnich i Insterburgskiego do trybunału Prus Wschodnich, od Regencyi Fryzyi Wschodniéy do Kliwii, z Kliwii do Minden, z Wrocławia do Głogowa i na odwrót.

§. 7.

Kollegium, do którego tym sposobem decyzya względem rekursu Prowokanta należy, weźmie przed się sprawę na naybliższéy sessyi; przyczyny wymówienia się raz ieszcze roztrząśnie, a tak rozwiąże kwestyą, czyli przeszłą rezolucyą utrzymać lub odmienić należy.

§. 8.

Takowe postanowienie nastąpi również przez prostą tylko rezolucyą, która w dniach ośmiu sądowi opiekuńskiemu odesłaną bydź powinna, a na któréy iedynie przestać potrzeba.

§. 9.

§. 9.

Względem odpowiedzialności, do którey iest obowiązany opiekun, gdy w ciągu processu względem prośby iego i wymówki, na ostatku za nieważną uznaney, Pupillowi szkoda urośnie, przepisy praw iedynie służą w tey mierze za prawidło. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 204-207.).

§. 10.

Że iednak według tychże przepisów nader znaczna szkoda dotknąć może opiekuna, a rzeczą iest podobną, że miał rzeczywiście zasadne i ważne do wymówienia się przyczyny, i tylko przez szybkość urządzonego w powyższych przepisach tymczasowego postępowania, w wywodzeniu ich, był przeszkodzony; skoro o takowe wynagrodzenie szkody iest pozwanym, wolno mu w processie zwyczaynym, który naówczas ma mieysce, bliższe przytoczyć na to dowody: że wniesione przez niego przyczyny wymówienia się były rzeczywiście zasadne i ważne, i że mu w tey okoliczności z powyższych rezolucyi zarzut ich prawodzielności nie może bydź czyniony. Jeżeli w tym processie pomyślny zyska wyrok, nietylko wolny iest od odpowiedzialności, ale może nadto domagać się o uwolnienie go od opieki, iedynie na zasadzie poprzedniczych rezolucyi przyiętéy.

§. 11.

II. Postępowanie, gdy kilka osób wiedzie spór o opiekę.

Gdy II. kilka osób wiedzie spór, komu z nich nad klientem należy się opieka, i do kollegium opiekuńskiego o to się zgłaszaią; to każe stawić się im wszystkim na naybliższym terminie przed Deputowanym z grona swego, każdego z nich względem zasady iego pretensyi, i przywłaszczanego sobie przed innemi

pierwszeństwa wysłuchać zaleci do protokułu; poczém ustanowi przez rezolucyą, komu z nich zlecić wypada opiekę. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 200-201. 997.).

§. 12.

Skoro zaś który z odsuniętych kompetentów nie chce przestać na takowéy decyzyi, wolno mu iest przeciw niéy opisany w §. 5-8. rekurs, w nim iednak osobę, która zyskała pierwszeństwo, wysłuchać należy, tym czasem zaś taż ostatnia musi bydź zobowiązaną, aby czyniła powinność tymczasowego kuratora, odbierze więc zalecenie, aby się trudniła interessami opiekuńskiemi, i będzie do nich przypuszczoną.

§. 13.

III. Postępowanie względem złożenia opiekuna z urzędu; uzasadnienie takowego wniosku.

Gdy III. kollegium opiekuńskie samo dostrzeże, lub od godnych wiary osób, zwłaszcza od współ, czyli honorowych opiekunów, krewnych, etc. mieć będzie doniesiono: że zostaiący pod iego dozorem opiekun staie się podeyrzanym o nierzetelne, albo przynaymniéy niedbałe, niebaczne, osobie lub maiątkowi klienta szkodę przynoszące postępowanie; toż kollegium każe nadewszystko względem zasady podeyrzenia, przez przydanego lub honorowego opiekuna, albo gdyby go nie było, przez urzędnika fiskalnego, dokładniéy się wybadać; a gdy przez te badania stwierdza się podeyrzenie, względem czyniących opiekuna podeyrzanym czynów, i podanych na nie dowodów, każe sporządzić protokuł czyli *promemoria*.

W tém można zamilczyć imie Denuncyanta, ieżeli nie chce bydź wymienionym, ponieważ rzetelność iego zeznania była iuż po-

przedniczo roztrząśnioną, a przeto nie można po nim dalszéy z tego powodu żądać odpowiedzialności.

§. 14.

Poprzednicze wysłucha nie opiekuna.

Toż promemoria udziela się podeyrzanemu opiekunowi, zapozywaiąc go na bliski termin, aby stawał do wywodu i odpowiedzi przed wyznaczonym Deputowanym.

§. 15.

Na takowym terminie, którego odroczenie mieysca mieć nie może; Deputowany przedstawi Prowokantowi punktami wniesione przeciw niemu podeyrzane czyny i okoliczności, wyexaminuie go dokładnie, iak myśli bronić się i zbiiać one; wysłucha także podobnież Prowokanta, (ieżeli ten nie wymówił się z dalszego do sprawy wpływu), coby miał w swém mieyscu do przytoczenia lub nadmienienia względem odpowiedzi opiekuna.

§. 16.

Gdy obwiniony opiekun przy takowém badaniu oświadczy, że chce złożyć opiekę, więc ze strony sądu opiekuńskiego żadnéy dalszéy indagacyi nie potrzeba, lecz ten o to tylko starać się będzie, aby klientowi niezwłocznie inny był przydany opiekun; aby odchodzący do niezwłocznego zdania kalkulacyi, i wydania mianego w ręku swoich maiątku był zniewolony; przytém zaś zastąpić się maiące przezeń decessa wynaleśdź, klienta względem nich ubezpieczyć, i do pozyskania nagrody za iego szkodę dopomódz mu należy. Jeżeli w takowych czynnościach znaydą się ślady popełnionéy przez bywszego opiekuna nierzetelności i niewierności, do indagacyi fiskalnéy lub kryminalnéy przeciw

niemu powód dawać mogące; sąd opiekuński uwiadomi o tém przyzwoitą władzę dla przedsięwzięcia dalszych w téy mierze kroków.

§. 17.

Skoro zaś opiekun nie zezwala na oddalenie go od opieki, i poczynionych sobie obwinień się zapiera, będzie usiłowaniem Deputowanego wyiaśnić ile możności zapierane czyny. Wszelakoż w téy mierze żadne formalne przyięcie dowodu nie ma mieysca, lecz tych tylko środków ku wyiaśnieniu sprawy użyć należy, które na samymże terminie na mieysce były przyniesione, albo których przynaymniéy w bliskości i bez straty czasu dostać można.

§. 18.

Po zakończoney indagacyi, akta podane będą kollegio opiekuńskiemu do wydania rezolucyi, a ta w pierwszym dniu sessyonalnym stronom ogłoszoną bydź powinna.

§. 19.

Dalsze postępowanie.

Skoro sąd opiekuński znaydzie, że przez takową tymczasową indagacyą, ciążące opiekuna okoliczności podeyrzenia, dostatecznie ku iego usprawiedliwieniu wyiaśnione nie były; chcąc odwrócić wszelką, iakiéy się obawiać wypada dla klienta szkodę, wydać powinien według okoliczności dogodne, iakie będzie można, rozrządzenia, mianowicie przez ustanowienie ubocznego opiekuna, przez odmianę w podziale administracyi, między iuż może wyznaczonych kilku opiekunów, zapisanie lub podwyższenie kaucyi, wydanie inhibicyi do dłużników, dzierzawców lub ekonomów, i inne tym podobne środki przezorności, przy których na wszel-

ki przypadek pozostać się musi, z zastrzeżeniem tylko zwyczayney drogi użalenia się u przełożoney bezpośrednio nad sądem opiekuńskim władzy.

§. 20.

Prócz tego zaś sąd opiekuński, po uczynioney poprzedniczey indagacyi, udecyduie: czyli takowe tylko środki (§. 19.) zostaną się w swey mocy, a zaskarzony opiekun daley ma bydź zatrzymanym, lub czyli na całkowite onegoż oddalenie nalegać wypada.

§. 21.

Jeżeli się okaże potrzebném iego oddalenie, rozpoznać daley potrzeba, czyli exystuiące przeciw obwinionemu opiekunowi ślady, wnosić każą o popełnioney przezeń niewierności i nierzetelności, albo tylko o naganném niedbalstwie i grubey w zawiadowstwie omyłce.

§. 22.

Skoro idzie rzecz o niewierność, nakaże się wyprowadzić z obwinionego opiekuna indagacyą fiskalną, lub według zachodzących okoliczności rzeczywistą kryminalną. Gdy zaś pochodzi wina tylko z niedbalstwa, sprawa weźmie postać zwyczayney przeciw niemu skargi, a klientowi tym końcem przydany będzie kurator.

§. 23.

Dalsza w sprawie czynność nie należy do sądu opiekuńczego, lecz do tego, któremu w okręgu prowadzoney opieki służy zwyczayna cywilna, lub kryminalna juryzdykcya.

§. 24.

Jeżeli ten sąd całkiem, albo przynaymniey w połowie składa się z osób, opiekuń-

ski oraz sąd stanowiących, a iest to sąd niższy, dalsze w przełożonym bezśrednie sądzie wyższym zawiązać należy działanie. Skoro zaś ten przypadek w wyższym wydarzył się sądzie, czyli to w pierwszéy instancyi, bądź appellacyinéy, Naczelnikowi sprawiedliwości donieść o tém należy, aby wyznaczył inne kollegium, w którémby mogło nastąpić toż działanie.

§. 25.

Skoro iest nakazana indagacya fiskalna lub kryminalna, postąpi się w téy mierze według wydanych oddzielnie, dla tych rodzaiów processu przepisów. Gdy zaś zaniesiona iest tylko skarga cywilna, instrukcya iéy nastąpi drogą zwyczaynego processu, a w téy mierze zwyczayne środki prawne są dozwolone; ponieważ przez poprzednicze, według §. 19. urządzenia zapewnione iest tymczasowe klienta bezpieczeństwo.

§. 26.

IV. Postępowanie, względem decessów w sprawach opiekuńskich

Gdy IV. sąd opiekuński w składanych przez opiekuna rachunkach administracyinych, ma do czynienia uwagi i monita, musi ie przed terminem udzielić składaiącemu rachunki, na samym zaś terminie wysłucha iego odpowiedzi i wywodu w téy mierze; poczém przez rezolucyą ustanowi: iakie monita maią się uważać za ułatwione, lub w iakich spada na opiekuna odpowiedzialność, i w iakiéy ilości.

§. 27.

Gdy zaś opiekun na tém nieprzestaiąc, poczynionych defektów przyznać niechce; opiekuna przydanego lub kogo z krewnych, o rzeczy wiadomość maiącego, albo nareszcie Kommissarza sprawiedliwości klientowi za

kuratora *ad lites* wyznaczyć należy; tego zaś sąd opiekuński zleceniem i informacyą opatrzywszy, przez niego o defekta w sądzie zwyczaynym wnieść każe skargę; przy instrukcyi zaś postąpi się według przepisu Tytułu o sprawach rachunkowych.

TYTUŁ CZTERDZIESTY.

O postępowaniu w sprawach obłubieńczych i małżeńskich.

§. 1.

Kto chce skarzyć, bądź o uzupełnienie, bądź o uchylenie zaręczyn, musi się zwyczaynym sposobem zgłosić w sądzie, do którego takowe sprawy, według ogólnego prawa przepisu, lub szczególnych ustaw Prowincyi należą. I. Skargi z powodu zaręczyn wynikające.

§. 2.

Sąd każe go zaraz posłuchać tymczasowie do protokułu; a swe badania szczególniéy wymierzy na to: czyli się znayduie rzeczywiste, prawnemi warunkami opatrzone przyrzeczenie małżeństwa, i na czém właściwie zależą przyczyny, dla których Powód, lub przeciwna iemu strona, chce od niego odstąpić. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt I. §. 75-135. §. 846. §. 1047-1054.).

§. 3.

Z takowego protokułu okazuie się, albo, że zachodzi niebezpieczeństwo w przewłoce, n. p. gdy która ze stron rzeczy-

wiście z inną osobą wniyść zamyśla w związki małżeńskie, a druga sprzeciwiła się zapowiedziom i obchodowi małżeństwa;

lub: że nie masz takowego w przewłoce niebezpieczeństwa.

§. 4.

Jeżeli nie masz niebezpieczeństwa w przewłoce sprawa zarówno, iak każdy inny proces zwyczayny, wprowadzoną i instruowaną bydź powinna, przytém zaś, gdy która ze stron zostaie ieszcze pod władzą rodziców lub opiekunów, przybrać ich także należy do instrukcyi.

§. 5.

Aby iednak, ile możności, podwóynego uniknąć processu, Sędzia, (zwłaszcza gdy z okoliczności okaże się podobieństwo, że uzupełnienie zaślubin mieysca mieć nie będzie), instrukcyą wymierzy łącznie do tego: w iakiéy ilości wypada oznaczyć interes, i zaspokoienie strony niewinnéy lub wynagrodzenie iéy szkody, według stanu maiątku, i innych stósunków przeciwnika, albo według osnowy sporządzonych na piśmie zaręczyn; a w takowych przypadkach Sędzia z szczególnieyszą pilnością przedsiębiorąc pogodzić strony, tę czynność wymierzy oraz na przybliżenie układu między niemi w dobry sposób, co do takowego interessu.

§. 6.

Zwłaszcza, gdy iest uczynione przeciwieństwo do obchodu małżeństwa.

Jeżeli zaś okaże się z przepisanego w §. 2. tymczasowego wysłuchania Imploranta, że zachodzi rzeczywiste w przewłoce niebezpieczeństwo, (skoro w położonych za zasadę sprawy zaręczynach, niedostatku istotnych według prawa warunków, widoczną ich nie-

ważność za sobą pociągaiącego nie było), Sędzia wyda natychmiast potrzebne rozporządzenia, aby aż do nastąpionego dokładniéy sprawy wyiaśnienia, zostało wszystko w przeszłym stanie, a dalsze zapowiedzi albo ślub był zawieszony.

§. 7.

Wszelakoż w tym przypadku, ieżeli strona skarżąca nie iest opatrzona żadnym wiadomym prawa assystentem albo pełnomocnikiem, uwiadomić ią należy wyraźnie o przepisach prawa, kary na bezzasadne przeciwieństwa stanowiących. (Pow. Pr. Kr. w m. cyt. §. 161.).

§. 8.

Przytém zaś Sędzia, Stronę oskarzoną, a oraz iéy rodziców lub opiekunów, ieżeli ieszcze pod ich władzą zostaie, na naybliższy termin do tymczasowego iéy dokładnieyszego wysłuchania osobiście zapozwie, alboli też według zachodzących okoliczności takowe wysłuchanie zleci będącemu w bliskości mieysca iéy zamieszkania Kommissarzowi. (Pow. Pr. Kr. w m. cyt. §. 117.).

§. 9.

Zamiarem takowego terminu iest szczególniéy próba do pogodzenia Stron, a nareszcie urządzenie tymczasowego układu. Deputowany więc lub Kommissarz wysłucha nadewszystko dokładniéy wzbraniaiącą się dopełnić zaręczenia małżeństwa stronę: czyli takowy opór pochodzi z iéy wolnéy, nieodmiennéy i rozważnéy woli; a główną sprawę w dobry sposób załatwić będzie iego usilnością. Jeżeli zaś usiłowanie iego w téy mierze iest bezskutecznem, Stronę przeciwną dokładniéy wybada: na czémby właściwie zale-

żał iéy interes w sprawie, a przynaymniéy będzie iego staraniem uskutecznić zgodę o to w dobry sposób.

§. 10.

Jeżeli wzbraniaiąca się dopełnić zaręczyn małżeństwa Strona, stale przy swym stawa oporze; a próba do urządzenia interessu dla iéy przeciwnika w dobry sposób iest nadaremna, Sędzia względem uchylenia, lub dalszego ciągu zaszłéy według §. 6. inhibicyi rozporządzi, co potrzeba, według prawa.

§. 11.

W instrukcyi głównéy sprawy zachowa się przepis §. 4. i 5. Jeżeli sprawa nie iest rozwlekłą i zawikłaną, może taż instrukcya odbyć się, oraz na wyznaczonym stósownie do §. 8. do uregulowania interimistici termínie; albo, gdyby dokładnieyszego potrzeba było dochodzenia, w tymże samym dekrecie, w którym iest ustanowione interimisticum, nowy na to wyznaczy się termin.

§. 12.

Gdy w toczącéy się względem zaręczyn skardze, iest zaniesiona oraz prośba o wynagrodzenie za odięcie panieństwa, lub alimentacyą spłodzonego nieprawnie dziecięcia; opisana w powyższych paragrafach instrukcya sprawy, i do tego punktu ubocznego wymierzoną bydź powinna, a do niéy wyznaczonego dziecku kuratora przybrać należy.

§. 13.

11. W skargach o dopełnienie zezwolenia, (*ad supplendum consensum*).

Gdy rodzice, na ożenienie dziecka odmawiaią swego zezwolenia, i zachodzi o to skarga, z prośbą o uzupełnienie onego, należy wprawdzie przyiąć skargę od tego tylko, kto się chce żenić z zostaiącą pod władzą czyniących trudność rodziców osobą. (Pow. Pr.

Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 68.). Winien iednak oprócz innych do uzasadnienia takowéy skargi, koniecznych okoliczości, wykazać oraz: że z dzieckiem, o zawrzeć się maiące między niemi związki małżeńskie iest w rzeczywistém porozumieniu.

§. 14.

Poczém sprzeciwiaiący się rodzice wraz z dzieckiem wezwani będą do stawienia się osobiście przed Deputowanym lub Kommissarzem sądu, a zaniesioną skargę im przedstawiwszy, posłucha się ich względem oświadczenia się ich w téy mierze.

§. 15.

Osobliwie zaś Deputowany lub Kommissarz, sam na sam, i nie w obecności rodziców wysłucha osobę, o któréy zamęście zaszła skarga: czyli do niéy przystępuie, lub zgadza się z oporem rodziców. Deputowany lub Kommissarz winien tu postępować ze wszelką troskliwością i przezornością, iżby Strona nie przymuszone, a nie przez wstyd lub boiaźń tylko natchnięte wynurzała oświadczenie się.

§. 16.

Jeżeli dziecko zgadza się na opór rodziców, przestać na tém należy, a Powoda przez prostą tylko rezolucyą oddali się z zaniesioną skargą.

§. 17.

Gdy zaś dziecko iest w porozumieniu z Powodem, Deputowany lub Kommissarz, rodziców znowu przywoławszy, przez dogodne i do okoliczności stósowne uwagi usiłować będzie skłonić ich do udzielenia zezwolenia swoiego.

§. 18.

Skoro te usiłowania są bezskuteczne, proces imieniem obu Stron pobrać się chcących, daléy prowadzonym bydź powinien, a w téy mierze ma mieysce porządne i zwyczayne postępowanie.

§. 19.

W ciągu processu nie wolno rodzicom osobą dziecka takiego czynić rozrządzenia, przez któreby prawa Powoda mogły bydź zawiedzione, albo ich wywodzenie stało mu się trudne, lub przez coby mógł bydź wykonany wpływ ich do dziecka, wolność woli iego ograniczaiący.

Jeżeli Powód przytacza i wykazuie tego rodzaiu obawę, Sędzia dla ubezpieczenia onego rozporządzi co potrzeba, według przepisu praw. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XIV. §. 107. 108.).

§. 20.

III. W sprawach rozwodowych.

W rzeczywistych processach rozwodowych, służą wprawdzie powszechne Ordynacyi Processowéy przepisy; wszelakoż tak w pierwszém sprawy wprowadzeniu, iako i dalszym iéy toku, zachować należy następuiące dokładnieysze oznaczenia.

Dodatek §. 287. We wszelkich przypadkach, w których małżonkowie religii katolickiéy ze skargami swoiemi o rozwód do sądów zgłaszaią się, należy im zaraz przy wprowadzeniu sprawy oznaymić:

że skargi ich wprawdzie iedynie według przepisów powszechnych praw kraiowych rozpoznawane będą, a gdyby takowe podług tychże ustaw uzasadnionemi bydź okazać się miały, rozwiązanie małżeństwa z wszelkiemi skutkami cywilnemi nastąpi, że także sumieniu ich iedynie zostawi się, czyli

z tego dla zawarcia drugiego małżeństwa korzystać zechcą; że iednakże, gdyby w razie powtórnego ożenienia się Xięża katoliccy ze zasad ich religii powziąść mieli powód do odmawiania im Sakramentów, ciż do ich udzielenia zniewolonemi bydź nie mogą; tudzież że po nich wymagać niemożna, ażeby im do wniyścia w powtórne związki małżeńskie ślub dali.

§. 21.

Wprowadzenie sprawy.

Co się tycze pierwszego sprawy wprowadzenia, idzie o to: czyli zwyczayny Sędzia osobisty małżonka, iest oraz przyzwoitym sądem małżeńskim, lub nie.

§. 22.

1) W sądach niższych.

Jeżeli zwyczayny Sędzia osobisty małżonka nie iest oraz przyzwoitym sądem małżeńskim, Strona skarząca zgłosi się do pierwszego i oświadczy mu swe przedsięwzięcie.

Dodatek §. 288. Wszelkie sprawy z zaręczyn wynikaiące i rozwodowe należą do sądów tych, którym Pozwany lub mąż osobiście podlega. Stósownie więc do tego wszelkie przepisy ninieyszego Tytułu do juryzdykcyi w sprawach tego rodzaiu ściągaiące się same przez się odmieniaią się.

§. 23.

Sędzia ten wypyta poprzedniczo Powoda, względem powodów żądanego rozwodu; a ieżeli ie zaraz na pierwszy rzut oka znaydzie mniey ważnemi, upomni mocno Stronę do rozsądnego i spokoynego nadal pożycia w małżeństwie.

§. 24.

Poiednanie Stron.

Skoro zaś Strona skarząca stawa przy swym zamyśle; będzie usilnością Sędziego, przybrawszy Pasterza duchownego lub innego Kapłana, a gdy się znaydzie potrzeba, ro-

dziców lub naybliższych przyiaciół, nakłonić małżonków do poiednania się, i przywrócić przez to dobre między niemi porozumienie.

§. 25.

Na termin do poiednania, tak Strona skarżąca, iako i pozwana, koniecznie osobiście stawić się powinny; a do tego, w przypadku potrzeby, przez grożące karami rozkazy, lub zapozew realny zniewolone będą.

§. 26.

Wolno także Sędziemu, według zachodzących okoliczności, zlecić Pasterzowi duchownemu poiednanie Stron w domu iego, i do niego ie odesłać; ieżeli tenże Kapłan ich poiednanie do skutku przywiedzie, przestanie się na tém; a Sędzia, póki która ze Stron nie zgłosi się znowu do niego, iuż z urzędu żadnego w sprawie nie przedsięweźmie działania. Jeżeli zaś usiłowanie Kapłana iest bezskuteczném, ten doniesie o tém Sędziemu, iżby on ze swego mieysca Strony do zgody mógł nakłaniać, nie przybieraiąc iuż nawet Kapłana.

Dod tek § 289 Również sądom wolno, skoro to za rzecz stosowną uzną, zalecić skarżącemu małżonkowi, aby się względem pojednania do Xędza wyznania swoiego udał. W takim stuli raz e wprowadzenie sprawy wtenczas dopiero może być rozporządzoném, gdy Powód złoży zaświadczenie od Duchownego, iż nakłonienie do zgody było bezskuteczném

§. 27.

Chociażby oboie małżonkowie, albo przynayminiéy Strona skarżąca wyznawała religią, któréy Duchownego nie masz w mieyscu lub

bliskości, wszelakoż probę poiednania Stron zrobić należy i bez przybrania Xiędza.

§. 28.

Z drugiéy strony, nie potrzebna iest tymczasowa proba pogodzenia Stron, skoro okoliczności czynią niepodobném zbliżenie onych do siebie osobiście.

§. 29.

Przy poiednaniu, które pospolicie zwyczayny Sędzia małżonka czynić powinien, musi bydź usiłowaniem onego, nie wdaiąc się iednak w formalną instrukcyą processową, badać prawdziwy powód wynikłych między Stronami niesnasek, i uprzątnąć go przez stósowne przełożenia i upomnienia, a nareszcie użyciem zwierzchniczego urzędu, stósownie do przepisu praw. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 675. 685. 709. 712. 714.).

§. 30.

Jeżeli przy téy sposobności dostrzeże, że się znayduią ludzie, którzy przez podżeganie, plotki, lub inne niegodziwe zwroty, burzą przeciw sobie umysły małżonków, nietylko dalszemu takowych kłótników wpływowi, mocne założy granice, ale nadto doniesie ich należytéy zwierzchności: (instancyi) celem rozpoczęcia przeciw nim indagacyi fiskalnéy i surowego ich ukarania.

§. 31.

Odesłanie do processu.

Skoro poiednanie Stron iest bezskuteczném, zostawi się Stronie skarżącéy wolność zaniesienia formalnéy skargi w przyzwoitym sądzie małżeńskim. Lecz Sędzia niższy zdziałane przez niego względem pogodzenia Stron, akta prześle oraz z urzędu temuż sądowi małżeńskiemu.

§. 32.

Przydanie opiekunów dzieciom.

W tymże samym atoli czasie Sędzia z urzędu starać się będzie, aby, ieżeli są dzieci, zwierzchność, do którey należałoby przydanie im opiekunów, gdyby oyciec był umarł, wyznaczyła im kuratora, któryby nietylko pilnował w processie ich praw i interessu, ale nadto w ciągu tegoż czasu miał baczność na utrzymanie fizyczne, i edukacyą onych, przestrzegaiąc i zabiegaiąc, aby maiątek rodziców, którego straty obawiać się można, nie był zmarnowany lub zaćmiony. O wydaném zaś tym końcem rozrządzeniu sądowi małżeńskiemu za iedną razą donieść należy.

Dodatek §. 290 W sprawach rozwodowych ustanowienie opieki nad dziećmi, wtenczas tylko iest potrzebném, skoro z akt okazuie się, lub sądowi wiadomo, iż oboie małżonkowie, lub ieden z nich podeyrzanym się czyni o zmarnowanie maiątku, lub zaniedbanie wychowania swych dzieci.

§. 33.

Decyzya sądu wyższego albo małżeńskiego.

Gdy więc domagaiąca się rozwodu Strona, w sądzie małżeńskim się zgłasza, tenże sąd z akt sądu niższego postępowanie onego względem poiednania Stron, troskliwie rozpozna; a gdyby w téy mierze należytéy nie użyto usilności, lub zaniedbano czegośkolwiek, coby na zniesienie niesnasek posłużyć lub zwrócić mogło Strony do pożycia w małżeństwie, dopełnić to nadewszystko ieszcze zaleci.

§. 34.

Jeżeli się okaże, że Powodowi zbywa widocznie na prawnéy do rozwodu przyczynie, takowego Skarzyciela, iako i każdego, kto się bez prawnéy przyczyny do skargi podaie, przez

przez rezolucyą oddalić, i do rozsądnego nadal w małżeństwie pożycia mocno upomnieć należy.

§. 35.

Skoro się zaś znaydzie pozorna do rozwodu przyczyna, skargę przyiąć, zapozwanie Strony oskarzonéy nakazać, i w dalszéy instrukcyi sprawy postępować potrzeba.

§. 36.

Jeżeli w drugim §. 21. założonym przypadku, przyzwoity sąd małżeński iest oraz zwyczaynym osobistym sądem męża, skargę natychmiast, iak zwyczaynie, przyiąć, a potém, ieżeli się widocznie nie okaże onéy bezzasadność, (§. 23. 34.) Kommissarza do zrobienia poprzedniczéy proby poiednania Stron mianować należy. 2) W sądach wyższych albo małżeńskich.

§. 37.

Toż zlecenie Przełożony sądu da, ile możności, takiéy osobie, z kollegium lub z pozą grona iego, w sąsiedzwie albo z pomiędzy wspólnych oboyga małżonków przyiaciół, po których pośrednictwie z powodu znaiomego ich daru iednania i zbliżania do siebie ludzi, albo dla położonego w nich przez Strony zaufania, bądź innych szczególnych stósunków, z podobieństwem dobrego skutku spodziewać się można.

§. 38.

W samémże poiednaniu Stron, Kommissarz zachowa przepisy §. 23-30. a w przypadkach, gdzie mu do téy okoliczności od urzędu sędziowskiego wsparcia potrzeba, na iego doniesienie potrzebne wydane będą rozkazy.

§. 39.

Skoro proba przybliżenia Stron iest bezskuteczną, Kommissarz podawszy sądowi

sporządzone w téy mierze akta, o tém mu doniesie.

§. 40.

Gdyby się z takowych aktów z dostateczną pewnością prawną okazać miało, że są rzeczywiście prawne do rozwodu przyczyny, a obiedwie Strony tak w téy mierze, iako i względem punktów ubocznych co do kar rozwodowych, i innych okoliczności, są z sobą zgodne, ieżeli zwłaszcza idzie o bezdzietne małżeństwo, może natychmiast i bez dalszéy instrukcyi bydź zawyrokowaném rozwiązanie onego.

§. 41.

Rozporządzenie na skargę.

Pospolicie na rapport Kommissarza zapozywa się Strona oskarzona do odpowiedzi na skargę, i dalszéy w sprawie instrukcyi; zapozew ten wydaie się sposobem zwyczaynym, i z zwykłą przestrogą względem szkodliwych z niestawania przez nieposłuszeństwo skutków. Przytém zaś według przepisu §. 32. wyznaczy się kurator dla dzieci, ieżeli iakie się znayduią.

§. 42.

Do całéy dalszéy instrukcyi przybrać należy tegoż kuratora, aby Sędziego w iego usiłowaniach ku zgodzeniu Stron wspierał, i przy rozpoznawaniu przyczyn rozwodowych pilnował praw i interessu dzieci; a gdyby rozłączenie małżonków było rzeczywiście wyrokiem postanowione, aby względem utrzymania i wychowania ich, tudzież rzetelnego wynalezienia przypadaiącego im maiątku, lub należącéy im części obowiązkowéy, mógł, co potrzeba, poddać pod rękę Sędziemu.

§. 43.

W sameyże instrukcyi powinni wprawdzie Instruenci, iak we wszystkich innych czynnościach, nalegać o iasny i zupełny rozbiór wziętych za zasadę skargi lub zarzutu czynów; muszą iednak w téy mierze z szczególnieyszą postępować przezornością, a bezpotrzebnie, tém mniéy zaś przez samę tylko nieprzyzwoitą ciekawość, nie żądać po Stronach zeznawania tyczących się ich osób lub stósunków familiynych okoliczności, których publiczne rozniesienie mogłoby bydź ich sławie, dobremu imieniowi, lub kredytowi szkodliwe. Gdy zatém Strona skarżąca podała prawną do rozwodu przyczyuę, nie wolno Instruentowi czynić dalszych badań: czyliby ieszcze więcéy innych nie znaydowało się przyczyn. Instrukcya.

Dodatek §. 291. Małżonkowie zapytani bydź powinni: czyli zapisani są do ogólnéy kassy wdów, lub nie. W przypadku pierwszym prawa ich w tym względzie według przepisu §. 26. litt. a. Regulaminu dla ogólnego instytutu zaopatrzenia wdów z dnia 28. Grudna 1775. w razie nastąpionego rozwiązania małżeństwa uregulować, a skoro wyrok rozwodowy stał się prawomocnym, Dyrekcyą jeneralną wspomnionego ogólnego instytutu wdów z urzędu o tém uwiadomić należy.

Dodatek §. 292. W sprawach rozwodowych między katolikami, powinny sądy dla uniknienia wszelkiego zgorszenia dla innych wyznawców téyże religii, odbydź termina albo w osobnych wcale pokoiach, lub też w zamieszkaniach prywatnych.

§. 44.

Po uregulowaniu *status causae et controversiae*, należy wprawdzie raz ieszcze zrobić zwy-

czayną do poiednania Stron probę, nie potrzeba iednak do niéy przybierać Kapłana.

§. 45.

Wyrok. Gdy się rozwodu z mniéy ważnych tylko poszukuie przyczyn, (Pow. Pr. Kr. w m. cyt. §. 675-676. 702-703-708.), a Sędzia znalazł przy instrukcyi, że ieszcze do poiednania Stron nie zgasła nadzieia; kurator także, z powodu zachodzącego interessu dzieci, o to się domaga, zawiesić należy wyrok według okoliczności, nigdy iednak na dłużéy iak do roku, rachniąc od terminu instrukcyinego; małżonkom zaś pozwoli się przez ten czas żyć z sobą w rozłączeniu.

§. 46.

Potrzeba iednak w takim razie przez poprzedniczą rezolucyą postanowić: czyli i wiele mąż żonie dostarczać ma na iéy utrzymanie, komu utrzymywanie i wychowanie dzieci ma bydź powierzoném, i w iakim sposobie maiątek tymczasem w całości ma bydź zachowany.

§. 47.

Po upłynieniu oznaczonego przeciągu czasu wolno obydwóm Stronom domagać się ogłoszenia wyroku.

§. 48.

Skoro to nastąpi, sąd raz ieszcze starać się winien, aby Strony poiednać, a ieżeli to iest bezskuteczném, każe wyrok niezwłocznie ogłosić.

§. 49.

Gdy iednak Strona skarżąca, przy takowéy względem zbliżenia Stron czynności, przywodzi nowe do rozwodu przyczyny, które w tym przeciągu czasu wynikły, albo dopiero doszły iéy wiadomości; sąd zaś rozłą-

czenie małżeństwa przez dotychczasową instrukcyą nie znayduie bydź dostatecznie udowodnioném; dla uniknienia rozliczności processów, winien ieszcze instruować podaną nową przyczynę, i łącznie względem niéy zawyrokować.

§. 50.

Gdy po upłynieniu tego czasu, żadna z obu Stron się nie zgłasza, zwyczayna zwierzchność z urzędu przestrzegać będzie, aby dopuszczone tymczasowie tylko rozłączenie małżonków, dowolnie przedłużane nie było, a przez to nie dawało się powodu do publicznego zgorszenia.

§. 51.

Gdy małżeństwo przez wyrok iest rozłączone, ustanowić w nim należy także względem kar zawinionéy Stronie prawem naznaczonych, ieżeli takowe do ninieyszego przypadku są przepisane, niemniéy względem wychowania dzieci. Powinni zatém Instruenci przy instrukcyi głównéy sprawy, mieć oraz wzgląd na te dwa punkta uboczne.

Dodatek §. 293. Ogólne w wyroku postanowienie:

iż iedna lub druga Strona na karę rozwodową skazuie się,

nie iest dostatecznem, owszem dla uniknienia nowych sporów dokładniéy wyrazić należy, co iako kara rozwodowa dopełnioném bydź ma.

§. 52.

Z drugiéy strony układ bywszych małżonków względem ich maiątku nie ma bydź mieszany z processem rozwodowym. Wszelakoż, ieżeli Instruent, zwłaszcza po rozwikłaném sprawy położeniu przewiduie, że roz-

wiązanie małżeństwa podług wszelkiego podobieństwa rzeczywiście będzie zawyrokowaném, ieszcze przed ukończeniem instrukcyi sprobuie, czyli nie będzie mógł Stron poiednać w dobry sposób względem ich maiątku, aby tak, ile możności, drugiego uniknąć processu.

§. 53.

O zachodzących w processach rozwodowych punktach ubocznych.

W prośbach o rozwód zwykły zachodzić rozmaite okoliczności uboczne, tymczasowego wymagaiące urządzenia, do których liczyć należy szczególniéy kwestye: co zachować należy w ciągu processu:

a) względem pomieszkania Stron, szczególniéy gdy skarzono o złe obeyście się;

b) względem dawać się maiących małżonce od męża alimentów;

c) względem ubezpieczenia maiątku;

d) względem wychowania dzieci.

Urządzenia tych okoliczności i układu interymistycznego nigdy z instrukcyą główney sprawy mieszać nie należy, ani iedney przez drugie wstrzymywać.

§. 54.

Instruenci powinni więc wprawdzie odesłane do siebie Strony względem tych punktów wysłuchać, bacząc, czyliby tymczasowie urządzić czego w tym względzie nie wypadało; gdy iednak zachodzi rzeczywiście takowa okoliczność, osobny w téy mierze sporządzą protokuł, i podadzą go kollegio przy oddzielném doniesieniu.

§. 55.

Sędzia w sprawie rozwodowéy, iest albo oraz bezśrednią, osobistą juryzdykcyą, lub

te z swych osób innemu zwyczaynemu podlegaią sądowi.

§. 56.

Jeżeli Sędzia w sprawie rozwodowéy iest oraz bezśrednią, osobistą Stron juryzdykcyą, zaymie się urządzeniem samegoż *interimistici*, o które w takowym protokule oddzielnym Strony dopraszaią się; a zatém albo zaraz na początku terminu instrukcyi, lub gdyby ten dla iakiéy okoliczności musiał bydź ieszcze odłożony, w oznaczonym osobno tym końcem bliższym terminie usilnością iego będzie, względem takowego *intermisticum* zgodne między Stronami zdziałać porozumienie, nareszcie środki oznaczenia swego prawnego w téy mierze uwiarkowania, ile to może nastąpić w krótkości i bez formalnéy a rozwlekłéy instrukcyi wyświecić powinien. Według takowych przez Instruenta zapisanych do protokułu dat, ustanowić należy na przedstawienie Decernenta, samoż *interimisticum*, iednak przez prostą tylko rezolucyą, a zatém nie ma także mieysca żadna od niéy appellacya.

Dodatek §. 294. Interemisticum to, chociażby skarga o rozwód przez następny wyrok odrzuconą została, zatrzyma iednak swą ważność, dopóki sprawa prawodzielnie nie iest rozsądzoną.

§. 57.

Gdy Sędzia w sprawie rozwodowéy, nie iest oraz bezśrednią, osobistą Stron juryzdykcyą, zważyć musi według okoliczności, czyli urządzenie *interimistici* z naymnieyszym nakładem kosztów i czasu może bydź dopełnione przez niego, lub przez zwyczayny sąd niższy. W ostatnim przypadku, wzmiankowany w §. 56. protokuł oddzielny zwyczayne-

mu prześle sądowi, a dawszy mu wiadomość o położeniu główney sprawy, ile to mieć może wpływ do zdziałania układu interymistycznego, sam układ onemu iedynie zostawi. Z resztą przyzwoity Sędzia osobisty podobnież w tey mierze postąpi, iak się przepisało w §. 56. Sędziemu w sprawie rozwodowéy.

§. 58.

O skargach rozwodowych z powodu złośliwego porzucenia (*ex capite malitiosæ desertionis*).

W iakich okolicznościach skarga rozwodowa z powodu złosliwego porzucenia może bydź zaniesiona, iest oznaczono w prawach (Pow. Pr. Kr. w m. cyt. §. 689-693.).

§. 59.

Gdy zatém które z małżonków poszukuie z téy przyczyny rozwodu, i o publiczne drugiego doprasza się zapozwanie, musi nadewszystko okazać dowodnie istotę takowych prawnych konieczności, i oświadczyć swą gotowość wykonania przysięgi *pilności*, (*diligentiae*) (§. 67.).

§. 60.

Po czém wydaie się zapozew edyktalny po Stronę nieobecną, z terminem trzech miesięcy, przy zachowaniu przepisów Tytułu VII.

§. 61.

Jeżeli Zapozwany ani przed terminem, ani na symymże terminie nie zgłasza się, Strona skarżąca przysięże:

„że od czasu w skardze wyrażonego, ani „przed wydaniem, ani też po wydaniu „cytacyi o pobycie Strony zapozwanéy „żadnéy nie odebrała wiadomości.“

§. 62.

Po wykonaniu takowéy przysięgi, i gdy oraz względem cytacyi przepisane zachowano prawności, małżeństwo rozwiąże się wyrokiem; ten zaś ogłasza się zwyczaynym spo-

sobem Stronie skarzącéy; a zamiast ogłoszenia go Oskarzonemu, przybiia się publicznie przy sądzie wyrokuiącym, lub pod którym mieszkał Pozwany naostatku w kraiu.

§. 63.

Gdy małżonek z powodu występku, który z siebie samego prawną do rozwodu stanowi przyczynę, (Pow. Pr. Kr. w m. cyt. §. 704-706.) na karę kryminalną rzeczywiście został skazanym, i usunął się od niéy przez ucieczkę, a Strona niewinna skarzy o rozwód, cytacyi edyktalnéy nie potrzeba; lecz dosyć, gdy zwykły zapozew w zwyczayném mieyscu sądu, gdzie naostatku Strona wśród kraiu mieszkała, przybity, i dwa razy do gazet Prowincyi podany będzie.

§. 64.

Skoro iednak w takowym przypadku niewinny małżonek lub małżonka domaga się kar rozwodowych, musi bydź wydana formalnie cytacya edyktalna, i postąpi się według przepisu §. 60. 61. 62.

Dodatek §. 295. Jeżeli który z małżonków z powodu popełnionego występku, na który prawa karę więzienia w domu poprawy lub fortecy przepisuią, ucieczką schronił się; pozostały drugi małżonek, który w tymże występku żadnego niemiał udziału; może z téy przyczyny, któréy skutkiem była ucieczka, natychmiast, i nie czekaiąc upłynienia żadnego przeciągu czasu, domagać się rozwodu i zapozwania edyktalnie w tym względzie uszłego małżonka z ostrzeżeniem, iż że względu na skargę rozwodową uważany będzie za przyznaiącego występek, o który go obwiniono.

TYTUŁ CZTERDZIESTY PIERWSZY.

O processach poddanych włościan.

§. 1.

Co się tu rozumie przez processa poddanych.

Przepisy tytułu ninieyszego stósuią się tylko do przypadku, gdy między dziedzicami dóbr a poddanemi zachodzi spór o robocizny, czynsze, i inne powinności w naturze lub pieniędzach do zachodzącego związku poddaństwa, albo pełnienia pańszczyzny przywiązane, bądź względem pastwisk, wrębów, błoń, i innych tym podobnych praw, niemniéy służących poddanym za ich robocizny wzaiemnych należytości, w bezśrednim z niemi stósunku zostaiących.

§. 2.

Gdy zatém o pretensye z innych powodów i interessów pochodzące, n. p. z kontraktu o kupno, komorne lub pożyczkę, wynika spór między Państwem a poddanemi; w tym razie nie ma mieysca przepisany tu gatunek processu, lecz postępowanie zwyczayne albo summaryczne, iakie za sobą pociąga własność lub zasada takowéy pod innym względem wziętéy pretensyi.

§. 3.

Podobnież, gdy szczególni tylko z poddanych są uwikłani o spór z swém Państwem gruntowém, instrukcya zwyczaynym odbywa się sposobem; idzie tylko o naturę okoli-

czności, i oznaczyć się według niéy maiące wymiarkowanie sądu, czyli do takowéy instrukcyi iest potrzebna kommissya mieyscowa lub nie.

§. 4.

I. O właściwych sporach względem robocizny.

W właściwych processach poddanych iest obięta sporem, albo tylko ich powinność pełnienia pewnych robocizn, lub pańszczyzn, bądź na odwrót, pewne należytości w naturze lub pieniądzach, iakich poddani za swą robociznę od Państwa żądaią, albo poddani zastawiaią się niemożnością dalszego odbywania robocizn w całkowitości, iak są obowiązani.

§. 5.

1) Zaniesienie skargi ze strony poddanych.

Poddani mniemaiąc, że Panowie gruntowi pewne robocizny, podatki, lub inne powinności, nad obowiązek na nich wkładaią, lub żądaią, nie są mocni usuwać się od ich pełnienia samowolnie, tém mniéy zaś opierać się im z gwałtownością; lecz zażalenia swe przeciw nim zanosić powinni w sądzie, pod którego juryzdykcyą dobra są położone, upraszaiąc o ich rozpoznanie.

§. 6.

Takowe zgłoszenie się nastąpić powinno przez dwóch lub trzech Deputowanych gminy, wybrać na to należy szczególniéy ludzi, którzy iuż od lat wielu żyiąc w téyże gminie, o spornych robociznach i powinnościach, niemniéy okolicznościach w téy mierze zachodzących, z własnéy wiadomości są informowani. Powinni także Deputowani przynieść z sobą na mieysce wszelkie w ręku gminy znayduiące się, a do sprawy należące pisma i dokumenta, iako to: urbarya, listy ku-

pne albo gruntowe, księgi ławnicze, obrachunki gminne, i t. d.

§. 7.

Ciż Deputowani zgłaszaią się ze skargą iak zazwyczay w registraturze sądu; a na sporządzony w tey mierze protokuł wyznacza im się Instruent, który względem ich wniesienia dokładniey ich wysłucha.

§. 8.

W wyznaczeniu takowego Instruenta rozsądny zrobić należy wybór, a do podobnych spraw poddanych, takim tylko osobom zleca się instrukcya, które w czynnościach tego rodzaiu iuż wprawne będąc, osobliwie o interessach gospodarskich cokolwiek posiadaią znaiomości.

§. 9.

Instruent, któremu tym sposobem wysłuchanie Powodów zostało polecone, winien w ogólności zachować ściśle przepisy Tytułu piątego. W szczególności zaś, gdy skarga ma za przedmiot różne uciążliwości, takowe rozmaite przedmioty troskliwie od siebie poodłącza, a w każdym z nich, rozmaite punkta, na których szczególniey zawisło, czyniąc rozbiór onych, badać się ma ściśle: czyli robocizna, albo powinność w ogólności, lub tylko sposób iey odbywania, względnie czasu, mieysca zarachowania na tę lub inną klassę obowiązków, płacić się maiącey za nię nagrody, lub inne tym podobne modyfikacye sporem są obięte. — Podobnież przy każdém zażaleniu badać się będzie troskliwie o pobudkę, dla którey Państwo żąda robocizny albo podatku, a dla którey poddani nie sądzą się bydź do nich obowiązanemi; tym sposobem zaraz od pierwszego początku iasny i do-

kładny zrobi rozbiór sprawy, iżby w czasie następnym przy instrukcyi i odsądzeniu, z zawikłania rozmaitych przedmiotów żadna nie wynikła ciemność, wątpliwość lub omyłki.

§. 10.

Również i przepisanego w Tytule V. §. 5. przygotowania dowodów, osobliwie zaś czynić się winnych Skarzącym, w myśl §. 7. (tamże) przełożeń, gdy ich zażalenia zdaią się bydź bezzasadnemi, Instruent bynaymniéy zaniedbać nie powinien; a szczególniéy uwiadomi ich należycie o przepisanych Tytułem XXIII. na samowolne pieniactwo, złośliwe udania, i zacięte zapieranie się prawdy karach.

§. 11.

Po zamkniętym protokule informacyi, Instruent sporządzi niezwłocznie protokuł skargi, według Tytułu V. §. 14-15. i obadwa poda, iak zazwyczay, do dalszéy decyzyi; Deputowanych Skarzycieli zaś nie prędzéy do domu odprawi, póki skarga w kollegium nie będzie przedstawioną, i nie wyidzie na nię rezolucya.

§. 12.

Rezolucya na skargę.

Skoro się znaydzie przy takowéy relacyi, że wniesienie Skarzycieli iest z siebie przeciwne prawu i bezzasadne, i że przełożenia w téy okoliczności nie iak należy, albo bezskutecznie były czynione Deputowanym, kollegium zleci przeszłemu, albo w miarę okoliczności, innemu Instruentowi, iżby stawaiące imieniem Skarzycieli osoby raz ieszcze przed się wezwawszy, starał się przekonać o bezzasadności ich zażaleń, i przełożył im szkodliwe z tak samowolnego processowania się skutki. Jeżeli i ta proba oświecenia ich

iest bezużyteczną, należy wprawdzie bez dalszéy przewłoki, (chybaby Skarzycieli z powodu widoczney bezzasadności skargi, przez prostą tylko rezolucyą, stósownie do przepisu Tytułu VI. §. 7. natychmiast oddalić wypadało) dopuścić sprawie prawnego iéy biegu, przytém iednak udzieli się Deputowanym Skarzycieli kopia protokułu, w którym są zawarte czynione im przełożenia, zalecaiąc im iak naymocniéy, aby rzecz wspólnie z drugiemi Interessentami raz ieszcze w ścisłą i doyrzałą wzięli rozwagę.

§. 13.

Jeżeli przy przedstawieniu skargi i protokułu informacyinego okaże się, że względem rozbioru *facti*, co do iasności i zupełności, tudzież podania i przygotowania dowodów, lub innym sposobem iest cośkolwiek do nadmienienia, takowemu uchybieniu, przez powtórne przytomnych ieszcze Deputowanych wysłuchanie, iak nayśpieszniéy zaradzić należy. Gdyby zaś to zaraz nastąpić nie mogło z powodu, że samiż Deputowani nie są w dostateczną opatrzeni informacyą; obiaśnić ich potrzeba, co ieszcze uczynić i złożyć, lub o czém ieszcze wiadomości zasięgać i takową udzielić maią, nim skarga będzie mogła bydź przyięta za dostatecznie wyinstruowuną.

§. 14.

Należy wprawdzie Deputowanym to ustnie oświadczyć, lecz potrzeba im także udzielić informacyi na piśmie, według któréy sami siebie i swych interessntów kierować maią, z resztą zaś, tak przepisane w §. 11. podanie protokułu skargi, iako przedstawienie iego w kollegium, i rezolucya na nię, tak przyśpieszone bydź powinny, iżby Deputo-

wani gminy przez nadto długi w mieyscu sądu pobyt niepotrzebowali opóźniać się w gospodarstwie, i swego sposobu życia zaniedbać.

§. 15.

Czyli zaś rezolucyą na skargę aż do uzupełnienia zaszłych niedokładności, całkiem odłożyć wypada, albo ią wszelakoż wydać, a niedokładności przed terminem, lub na samym terminie instrukcyi uzupełnić, wyrozumieią to sądy według natury sprawy, większéy albo mnieyszéy wagi takowego niedostatku, i w miarę, ile tenże tycze się zasady saméyże skargi, albo ubocznéy tylko okoliczności.

§. 16.

Wprowadzenie sprawy.

Jeżeli względem instrukcyi skargi nic istotnego nie ma do nadmienienia, sąd daléy rozważy:

czyli zaniesiona skarga ma za przedmiot wiele i ważnych uciążliwości, których wyłuszczenie polega na obszernych, zawikłanych, i w odległe czasy zwracaiących się czynach;

albo,

czyli tylko mało, mniéy ważnych i zbyt obszernego wyłuszczenia nieobiecuiących punktów iest w sporze.

§. 17.

W ostatnim przypadku, przy udzieleniu skargi zaskarzonemu dziedzicowi, powinien bydź zaraz wyznaczony termin do instrukcyi, a przytém przepis poniższy w §. 32. zachować należy.

§. 18.

Jeżeli zaś wniesionych było wiele ważnych i obszernych zażaleń, zaskarzonemu dziedzi-

cowi skargę z załączonemi do niéy dokumentami prześle się w kopii, osobny do odpowiedzi wyznaczaiąc termin.

§. 19.

Odpowiedź na skargę. Na tym terminie przeszły Instruent wysłucha dokładnie Pozwanego podobnież, iak przepisano względem Powodów, a w téy mierze tak do ogólnych Tytułu IX. prawideł, iako w szczególności do powyższego przepisu §. 9. względem iasnego oddzielenia rozmaitych punktów, oraz należących do każdego z nich czynów i dowodów, stósować się będzie.

§. 20.

Z resztą w takowych processach ani ze strony Dziedziców ani Poddanych, samych tylko Kommissarzy sprawiedliwości iako pełnomocnikow przypuszczać nie należy; lecz poddani, całéy instrukcyi wszyscy osobiście, lub przez Deputowanych z swego grona, przyzwoicie pilnować powinni; podobnież dziedzice do spraw takowych osobiście stanąć, albo przynaymniéy zainformowanego dobrze o wszelkich okolicznościach i stósunkach urzędnika ekonomicznego upełnomocnić na to powinni.

Z drugiéy strony tak w tym, iako i innych zwyczaynych processach, wolno obu stronom wybierać sobie assystentów prawnych z pomiędzy przypuszczonych w sądzie do praktyki processowéy Kommissarzy sprawiedliwości, albo prosić sąd o przydanie onychże (Tyt. III. §. 10-23.).

§. 21.

Termin do odpowiedzi na skargę w tym gatunku processów nie iest połączony z żadnym szczególnym uszczerbkiem *(praejudicium)*

um) lecz zamiarem onego iest tylko, dokładniéy ieszcze samęż główną przygotować instrukcyą. Chociażby więc Oskarzony na takowym terminie nie stanął, albo nawet nie względem wszelkich czynów i okoliczności dostateczną dać mógł informacyą, na doniesienie Deputowanego należy mimo tego wyznaczyć sam termin do instrukcyi. — Naówczas Pozwany może wprawdzie stósownie do daney sobie w téy mierze skazówki, przygotować ieszcze do terminu wszystko, cokolwiekby z iego strony było potrzebne do instrukcyi; samego atoli terminu dłużéy przez to wstrzymywać nie należy, gdyby zaś na tym terminie z powodu opieszałości Pozwanego miało się okazać spóźnienie w instrukcyi, a przeto taż więcéy zwleczoną bydź musiała, Oskarzony pochodzącą ztąd większość kosztów sam poniesie, nawet i wtenczas, gdyby w głównéy sprawie pomyślny otrzymał wyrok.

§. 22.

Dotąd mówiono o postępowaniu w instrukcyi skargi, i rezolucyi na nię, w przypadku, gdy poddani są Powodami. 2) Postępowanie, gdy Dziedzic iest Powodem.

Nie należy zaś także, aby dziedzice gruntowi, gdy zachodzi spór o robocizny lub inne powinności, między niemi a ich poddanemi, sami w własnéy sprawie narzucali się za Sędziów, lecz winni takowe spory zostawić i poddać rozstrzygnieniu przyzwoitego sądu.

§. 23.

Gdy dominium uwikłane iest w spór ze szczególnemi tylko poddanemi, może zanieść skargę w własnym swoim sądzie, tudzież przed ustanowionego do sprawowania téy funkcyi, i należycie zatwierdzonego Justy-

cyaryusza, który w instrukcyi onych zachować winien istotnie następuiące przepisy. Jeżeli iednak sporne punkta tyczą się całey gminy, lub pewnego gatunku i klassy poddanych, przepisy drugiego Tytułu §. 105. zastósuią się.

§. 24.

Gdy zatém dziedzic skargę na swych poddanych ma zanieść w głównym sądzie prowincyalnym, winien się o to zgłosić osobiście, albo przez upoważnionego według Tyt. III. §. 16. pełnomocnika w registraturze sądu, a tenże odeśle go do Deputowanego.

§. 25.

Deputowany w przyięciu skargi, a sąd w poprzedniczém iéy roztrząśnieniu powyższe przepisy §. 9-15. należycie zachować powinni.

§. 26.

Jeżeli względem instrukcyi skargi iuż nic istotnego niema do nadmienienia, tedy sporządzony względem niéy protokuł udziela się poddanym w kopii, z zaleceniem, aby wybrali deputacyą z swego grona dla poprzedniczego iéy wysłuchania przez ustanowionego w sprawie z początku Instruenta, wyznaczaiąc stósowny według okoliczności termin w mieyscu posiedzeń sądu odbydź się maiący. Jeżeli wieś, gdzie ciż mieszkaią, od rezydencyi sądu iest znacznie oddalona, a sprawa nie iest wielkiéy wagi, takowe poprzednicze wysłuchanie może bydź zlecone będącemu w sąsiedztwie zdatnemu i niezawodnemu urzędnikowi sądowemu, który w téy mierze również zachowa wszystko, cokolwiek w następuiących paragrafach przepisze się Deputowanemu sądu.

§. 27.

Instruent przedstawi delegowanym poddanych zaniesioną przez dziedzica skargę; przeydzie ią z niemi punktami; zachowa przytém przepis Tytułu IX. a tym sposobem odpowiedź na skargę wyinstruowawszy, po upłynieniu wyznaczonego czasu uczyni w téy mierze, iak zazwyczay, doniesienie sądowi, i sporządzony protokuł informacyiny przyłączy.

§. 28.

Jeżeli znaydzie, że Pozwani w iakimkolwiek punkcie bez żadnéy pozornéy przyczyny wypieraią się pretensyi Powoda; usilnością iego będzie, uczynić im stósowne według przepisu §. 10. przełożenia; a gdyby usiłowanie iego było bezskuteczném, doniesie o tém kollegio, które naówczas według przepisu §. 12. postąpi.

§. 29.

Skoro się znaydzie, że oskarzeni poddani o czynach, na których punkt skargi, lub ich zarzut przeciw niemu polega, bądź o znayduiących się na to dowodach, potrzebnéy i zupełnéy nie maią ieszcze informacyi, Instruent opatrzy ich w téy mierze iasną i pewną skazówką, co im czynić należy, dla ziednania sobie takowych wiadomości, a ogólnie czego im potrzeba do należytego na termin instrukcyi przygotowania się. Takowe obiaśnienie udzieli Deputowanym nietylko ustnie, ale nadto, da im ie na piśmie dla ich wiadomości i kierunku; z resztą zaś odprawę ich do domu, według przepisu §. 14. ile możności przyśpieszy.

§. 30.

Jeżeli Deputowani zaskarzonych Poddanych nie zgłosili się przed terminem, ani na wyznaczonym terminie według §. 26., Instruent lub Kommissarz (§. 26.) doniesie o tém kollegio, a to względem dalszéy w sprawie instrukcyi, co potrzeba, nakaże, przy téy rezolucyi zaś, stósownie do §. 21. powtórnie oświadczyć należy Poddanym, co im aż do terminu instrukcyi, wolno i należy ieszcze uczynić.

§. 31.

Wyznaczenie terminu do instrukcyi.

Gdy tak w obudwóch przypadkach, miano wicie: gdzie poddani i dziedzic mieysce Powoda zastępuią, sprawa do tego stopnia iest przygotowaną, że iuż ma bydź wyznaczony termin do instrukcyi, kollegium rozpozna:

czyli dalszą instrukcyą sprawy wypada mieyscowéy zlecić Kommissyi,

lub

czyli taż instrukcya będzie się mogła odprawić w zwyczayném mieyscu sądu.

Pospolicie takowe sprawy poddanych, muszą bydź zawsze instruowane na mieyscu; ponieważ tam nietylko obie Strony są osobiście przytomne, ale nadto wszelkie do zupełnego sprawy wyiaśnienia potrzebne wiadomości i dowody znayduią się pod ręką, albo przynaymniéy w bliskości dostać ich można.

§. 32.

Mianowanie Instruenta.

Pospolicie instrukcyą mieyscową sprawy zlecać należy mianowanemu z początku Deputowanemu sądu, który opisane w §. 8. przymioty posiadać powinien, a przydać mu należy do pomocy również zdatnego, i iuż wprawnego Referendaryusza.

§. 33.

Gdy przedmiot sporu iest mniéyszéy wagi, a w bliskości mieć można zdatnego i niezawodnego Kommissarza, kollegium zamiast iednego z swych członków, może mu zlecić instrukcyą sprawy.

§. 34.

Przybranie znawców.

Skoro się okazuie ze skargi i poprzedniczego Strony przeciwnéy wysłuchania, że w iakimkolwiek punkcie, do zupełnego rozpoznania i wyiaśnienia *facti* będzie potrzebne przybranie iakiego znawcy, n. p. ziemiomiernika, budowniczego lub Hydrualika, taxatora, i t. p. Kollegium takowych znawców wskaże Kommissarzowi, a gdy mu nie są znaiome zdatne na to osoby, Kamery woienno-ekonomiczne o mianowanie ich rekwirować będzie.

§. 35.

Assystentów prawnych.

Przybieranie assystentów prawnych do takowéy Kommissyi mieyscowéy nie iest pospolicie potrzebném, lecz tylko w nadzwyczaynych przypadkach, gdyby sprawa miała wielką nader ważność, a Strony o to się domagały, można ich dopuścić według wymiarkowania kollegii.

§. 36.

Uwiadomienie Stron o wyznaczonym terminie.

O mianowanym Kommissarzu i wyznaczonym przez niego terminie, obu Stronom na piśmie oznaymić należy, zaleciwszy im, aby do działania w sprawie były w pogotowiu, a wiadomości i dowody miały również pod ręką. Jeżeliby w téy mierze dla któréykolwiek Strony potrzeba było skazówki: co iéy wypada ieszcze do terminu załatwić, o czém powziąć wiadomość, lub o co się wy-

starać; przyłączy się ią w iasnych i zrozumiałych wyrazach do uwiadomienia téyże Strony.

§. 37.

Postępowanie przy samey instrukcyi.

Na samymże terminie Kommissarz zacznie od tego, że ustanowić każe pewnych Deputowanych z grona zgromadzoney gminy, do działania w sprawie, a nadto punkt legitymacyiny ze strony dziedzica, ieżeli nie osobiście, lecz przez pełnomocnika stanął, należycie załatwi.

W wyborze Deputowanych gminy, Kommissarz z urzędu przestrzegać będzie, aby na to wybrani byli osiedli gospodarze, którzyby dla dawnego w gminie pobytu o stósunkach sprawy z własney wiadomości mogli bydź informowani. Takowych Deputowanych należy wprawdzie przybierać do dalszéy instrukcyi właściwie w imieniu gminy; wolno iednak Kommissarzowi, aby w tym lub owym punkcie, gdzie mu się zdaie dogodnie dla prędszego i pewnieyszego prawdy dochodzenia, wezwał z urzędu innych gminy członków i wysłuchał ich w celu informacyi i dokładnieyszego sprawy wyiaśnienia.

§. 38

Poczém przystąpi do załatwienia szczególnych punktów skargi, a unikaiąc bezużytecznych między Stronami kłótni, wysłucha zosobna Stronę skarżącą; podany iuż do akt tok i związek sprawy raz ieszcze iéy przedstawi, i zapyta się iéy, czyli do tych podań ma ieszcze co przydać, lub z innego względu co do nadmienienia, a z powodu daney iuż przez Stronę zaskarzoną poprzedniczo odpowiedzi, potrzebne bliższe powezmie obiaśnienia; potém Stronę pozwaną również oddzielnie wy-

słucha, a odpowiedź na skargę, gdzie potrzeba, uzupełni i sprostuie; poczém obiedwie Strony obok siebie stawiwszy, zrobi z niemi zupełny we wszystkich okolicznościach rozbiór sprawy *in facto*; nakoniec *statum causae et controversiae* ureguluie i do przyięcia dowodów przystąpi.

§. 39.

W téy czynności Kommissarz do przepisu Tyt. X. a w poiednaniu Stron do prawideł w Tytule XI. we wszystkiem i należycie stósować się winien, maiąc tylko wzgląd na następuiące bliższe oznaczenia:

1) W urządzeniu *status causae et controversiae*, i ustanowieniu przedmiotów przyiąć się maiącego dowodu, gdy pospolicie nie masz obecnych assystentów, powinien Kommissarz z tém większą postępować troskliwością i doyrzalszą rozwagą, a przepisy Tytułu X. §. 42. 50-51. służyć mu powinny za prawidło, zwłaszcza iż z iednéy strony w takowych przez Kommissye mieyscowe instruowanych sprawach poddanych, zapytania do kollegium ze zbyt wielką w instrukcyi przewłoką byłyby połączone, z innéy zaś, zachodzące w podobnych processach czyny, naywięcéy tę maią własność, że rozpoznanie ich większéy lub mnieyszéy wagi nie tak prędko może za sobą wielką pociągnąć wątpliwość, a dowody na nie znayduią się pospolicie pod ręką i w bliskości, bez opóźnienia zatém i bez kosztów mogą bydź przyięte.

2) Sam tylko Kommissarz słucha świadków, za przybraniem iedynie dodanego sobie Referendaryusza. Wszelakoż, ieżeli do instrukcyi są przypuszczeni w ogólności Kom-

missarze sądowi, nie należy ich wyłączać od znaydowania się na inkwizycyi świadków.

3) Punktu prawnego przy instrukcyi, względnie obu Stron Kommissarz z urzędu przestrzegać powinien.

4) Dedukcye na piśmie w takowych processach poddanych pospolicie mieysca nie maią. Gdyby iednak Kommissarz w iakimkolwiek przypadku miał dostrzedz, że wiele zależy w sprawie na wyłuszczeniu wątpliwości *in facto*, albo *in jure*; wysłuchać powinien Strony: czyli takowego na piśmie wywodu praw swoich żądaią, a ieżeli ieszcze nie są opatrzone assystencyą prawną, z liczby ustanowionych przy sądzie Kommissarzy sprawiedliwości każe im oświadczyć do protokułu: komuby chciały zdać ułożenie takowych dedukcyi, i dalsze przestrzeganie swych praw w postępie sprawy.

§. 40. *a.*

Gdyby opisana §. 34. konieczność przybrania Znawcy, dopiero w ciągu saméyże instrukcyi wykazać się miała, Kommissarz iest w obowiązku i mocen rekwirować bezpośrednio o assystencyą takowego Znawcy.

§. 40. *b.*

Także i względem bezśredniego zapozwania znayduiących się na mieyscu, albo w bliskości świadków, Kommissarz ma również prawa i obowiązki, iakie są włożone na Instruentów przy indagacyach fiskalnych Tyt. XXXV. §. 61.

§. 41.

Gdyby dowód iaki, dla odległości lub innych przyczyn, nie mógł bydź w mieyscu Kommissyi przyiętym, a w szczególności nie można było tamże świadka wysłuchać, Kom-

missarz zamknie wprawdzie instrukcyą mieyscową; wprzód iednak, niżeli akta będą zakończone i podane, o potrzebne względem tegoż dowodu rozrządzenia do kollegium uczyni wniosek, a ieżeli słuchany bydź ma świadek pod obcą juryzdykcyą będący, więc ułoży i przyłączy z urzędu *statum causae*, iak w Tyt. X. §. 218. przepisano.

§. 42.

Odłączenie szczególnych punktów przy instrukcyi.

Aby zaś cel przepisanego w §. 9. zaraz podczas przyięcia skargi odłączenia rozmaitych w sprawie punktów i w całym instrukcyi ciągu mógł bydź dopięty; Kommissarz względem każdego takowego punktu osobny trzymać każe protokuł instrukcyiny, a w nim zapisze oświadczenia Stron w téy okoliczności, wraz z urządzeniem *status controversiae*: do niego zaś dołączy przyięte na każdy punkt dowody, n. p. dokumenta, rachunki, protokół względem rewizyi naocznéy iakowego przedmiotu, a w szczególności protokuł względem zeznań świadków, tak, aby wszystko, cokolwiek tego tycze się punktu, razem było zebrane, i od razu mogło bydź przeyrzane.

Jeżeli wreszcie ciż sami świadkowie, co do kilku punktów byli słuchani, do protokułu specyalnego względem pierwszego punktu, gdzie się zawieraią przepisane Tytułem X. §. 190. zapytania ogólne, załączyć należy protokuł względem ich przysięgi, i odpowiedzi na wzmiankowane zapytania; ich zeznania zaś co do każdego szczególnego punktu dopiszą się na sporządzonym tym celem protokule specyalnym, odsyłaiąc do tego, w którym zawiera się ich przysięga i odpowiedzi na zapytania ogólne.

Podobnież postąpić należy, gdy ieden i tenże sam dokument do kilku ściąga się punktów. Naówczas tenże dokument przyłączyć trzeba w zupełności do protokułu specyalnego, gdzie pierwszy raz był użytym; a w protokułach następnych, gdzie o nim powtórna iest wzmianka, odwołać się tylko do niego, wyraziwszy, gdzie się istotnie znayduie.

§. 43.

Oprócz takowych specyalnych, Kommissarz trzymać każe protokuł jeneralny, w którym zagaienie Kommissyi, załatwienie punktu legitymacyinego z obu stron, i nakłanianie stron w ogólności do zgody, wyrazi; tudzież cokolwiek w postępie działania, każdego dnia przedsięwzięto, krótko z odwołaniem się do protokułów specyalnych zapisze.

§. 44.

Podanie i przedłożenie akt do zawyrokowania.

Po zakończeniu instrukcyi mieyscowéy Kommissarz zamknięte akta poda przy rapporcie kollegio, a w nim szczególniéy wyrazi: czyli i co ieszcze do uzupełnienia instrukcyi stósownie do §. 41. postanowić wypada; i czyli, tudzież z iakich powodów Strony się dopraszały o pozwolenie podania wywodów na piśmie.

§. 45.

Gdy Strony żądały podać dedukcye, a kollegium znaydzie, że ich można dopuścić, akta obustronnym assystentom przełożone, i w razie potrzeby także za rewersem z registratury do ich domu wydawane im bydź powinny, wyznaczywszy im dostateczny wprawdzie, lecz nie zbyt długi przeciąg czasu do podania wywodów, (który to termin, iak zazwyczay, przedłużanym bydź nie może).

§. 46.

W processach poddanych, zawyrokowanie szczególniéy przyśpieszaném bydź powinno. Wyrok.

§. 47.

Do ogłoszenia wyroku wyznacza się termin albo w zwyczayném mieyscu sądu przed bywszym Kommissarzem, zapozywaiąc nań Strony, albo, gdyby ich pobyt od rezydencyi sądu był za nadto odległy, publikacya na samémże mieyscu zdatnemu i niezawodnemu w sąsiedztwie urzędnikowi sądowemu będzie poleconą. Publikacya.

§. 48.

Wyrok ogłasza się obu Stronom od punktu do punktu; przy każdym zaś punkcie, gdzie tego wymaga konieczność, obiaśnić im potrzeba, a zwłaszcza poddanym, osnowę onego, oraz powody, dla których sprawa tak iest rozstrzygniętą, oświadczaiąc im, że, gdyby względem iakiegokolwiek punktu ieszcze się zaspokoić nie chciały, powinni zgłosić się z appellacyą w przeciągu dni dziesięciu. Że zaś takowe obiaśnienie nastąpiło, i w iakim sposobie Strony się oświadczyły, w protokule publikacyinym wyraźną uczynić wzmiankę, a o nastąpioném ogłoszeniu, załączaiąc protokuł, niezwłocznie sadowi donieść należy.

§. 49.

Skoro Strony iuż są opatrzone w assystentów prawnych, zgłoszenie się z appellacyą zwyczaynym sposobem przez nich może nastąpić. Gdy zaś też Strony, a osobliwie poddani, zgłaszaią się bezśrednie i osobiście do sądu, inny Deputowany do przyięcia uciążliwości appellacyinych, niezwłocznie mianowanym bydź powinien. Appellacya.

§. 50.

W takowém przyięciu uciążliwości appellacyinych, czyli to następuie przez Assystenta lub Deputowanego sądu, przepisy Tytułu XV. §. 17-37. według rozmaitości przypadków zachowane bydź powinny, a osobliwie w dokładném i iasném wystawieniu wniesionych na wsparcie uciążliwości, nowych czynów lub dowodów z równąż troskliwością iak w pierwszéy instancyi postępować należy.

§. 51.

W instrukcyi appellatoryi zachować potrzeba ogólne przepisy Tyt. XIV. §. 39. i następ. a gdyby na to powtórna Kommissya mieyscowa była potrzebną, zawartéy w powyższych artykułach skazówki trzymać się powinna; niemniéy w takowym przypadku pospolicie inny Kommissarz aniżeli ten, który pierwszą instruował instancyą, tudzież inni Znawcy, gdyby przybranie ich było potrzebne in appellatorio, maią bydź mianowani.

§. 52.

Jeżeliby się znalazło w dalszym toku czynności instancyi appellacyinéy, że oprócz punktów, o które zgłoszono się do appellacyi, ieszcze są i inne, względnie których Strona mniema, że na przeszłym wyroku przestać nie może, niezważaiąc na nienastąpione wyraźne zgłoszenie się, instrukcya i do tych punktów wymierzoną bydź powinna.

§. 53.

Gdy in appellatorio nowe cale zachodzą punkta, w pierwszéy instancyi wcale nie wniesione, Kommissarz przyimie ie także, a

ile tylko dozwalaią okoliczności, natychmiast do ostatecznego względem nich zawyrokowania wyiaśnić ie powinien.

§. 54.

Skoro takowe nowe punkta są w związku z dawnemi, które iuż dotąd były sporne, albo od nich zależą, tedy względem nich także wyrokuie się in appellatorio. Jeżeli zaś takowy stósunek między niemi, a załatwionemi dotąd punktami, nie zachodzi, lecz się ściągaią do nowych cale, dotąd bynaymniey nie wytoczonych przedmiotów; instrukcya ich pod tym samym względem, iak gdyby w pierwszéy instancyi nastąpiła, uważać się ma, a Sędzia pierwszéy instancyi osobny względem nich wyda wyrok. Nie tylko więc według ogólnego w §. 42. przepisu względem nowych punktów tego rodzaiu osobne protokuły utrzymywa, ale nadto oddzielne wcale akta uformować należy.

Z resztą zawisło tu od wymiarkowania instruiącego sądu: czyli w tym przypadku załatwione w pierwszéy sprawie akta appellacyine zaraz do zawyrokowania maią bydź przesłane, lub czyli appellatorium musi póty spoczywać, póki druga sprawa w pierwszéy instancyi odsądzoną nie będzie; iżby w razie, gdyby i względem niéy appellowano, obiedwie appellacye razem i w iednym wyroku mogły bydź odsądzone.

Jeżeli obiedwie Strony wyraźnie o to zapytane, i po uczynioném im przedstawieniu, przystaią na utratę iednéy instancyi względem takich nowych punktów, można i względem nich wyrzec zaraz in appellatorio.

§. 55.

Tak w drugiéy, iako i w trzeciéy instancyi dozwolone są wywody prawne na piśmie, iak i w innych zwyczaynych processach.

§. 56.

Rewizye. Przy publikacyi wyroku appellacyinego i zgłoszeniu się przeciw niemu z rewizyą, powyższych skazówek w §. 47. i następ. trzymać się i dopełniać ie należy; z resztą zaś i tu w trzeciéy instancyi nie ma mieysca żadna dalsza instrukcya, a zatém i dalsze nowych uciążliwości lub punktów wnoszenie.

§. 57.

Równymże torem następuie publikacya wyroku rewizyinego, i również według przepisu Tyt. XV. §. 16. daie się obiaśnienie Stronom obudwóm, a osobliwie poddanym.

§. 58.

O interministicum względem pełnić się winnych w ciągu processu robocizn. Ponieważ chcą mieć prawa, że poddani obięte sporem, co do obowiązku wypełnienia onych, robocizny, ieżeli są we zwyczaiu, albo przez nich dotąd odbywane były, maią powinność pełnić w ciągu processu, iednak z zastrzeżeniem: że gdyby się po prawodzielném rozsądzeniu okazało, iż od nich też robocizny nie należycie były żądane, dziedzice im one zapłacić powinni; (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VII. §. 463-467.) należy przeto, aby sądy z iednéy strony zniewalały poddanych do pełnienia takowych robocizn w ciągu processu, a nawet w przypadku potrzeby, przez exekucyine przymusu środki, z drugiéy zaś starały się z urzędu, aby im w przypadku należącéy za nie nagrody, bez rozwlekłości i kosztów dana była skuteczna w téy mierze pomoc.

§. 59.

Kommissarz więc zaraz przy pierwszéy instrukcyi, poczyni rozrządzenie, aby osoba bezstronna, a gdy nie można inaczéy, officyalista ekonomiczny dziedzica, za przybraniem sądów wieyskich zapisywał, lub na utrzymywanym w tym celu karbie, naznaczał: iak wiele takowych robocizn poddani w ciągu processu odrobili.

§. 60.

Gdy następnie wyrok prawodzielny, przez który poddani od tychże powinności uwolnieni zostali, ogłasza się, sąd każe sobie podać reiestr tych, ktore w ciągu processu były odrabiane, a wynagrodzenie ich ustanowi według podwóynéy taxy zwyczaynego w téy okolicy *anszlagu kameralnego*, o którego udział Kamerę woienno-ekonomiczną w razie potrzeby wezwać należy; takowe ustanowienie nastąpi przez prostą tylko rezolucyą, przeciw któréy nie ma mieysca żaden dalszy środek prawny; z resztą gdyby poddani za żądane od nich nieprawnie, a przed wynikłym ieszcze processem wypełniane robocizny domagali się nagrody, uważać to należy iako oddzielny punkt skargi, względem którego tak pod względem ich prawa do téyże nagrody, iako i liczby wypełnionych nad obowiązek robocizn, oraz ilości należącéy im za nie zapłaty osobna do wyroku instrukcya nastąpić powinna.

§. 61.

Tenże sam przepis (§. 60.) ma mieysce, gdy względnie odbywanych w ciągu processu robocizn utrzymywanie reiestru według §. 59. było zaniedbane, albo się inne wydarzyły o-

koliczności, Sędziego w wątpliwość wprowadzaiące: czyli spór względem wynagrodzenia tychże robocizn ma przez prostą tylko rozstrzygnąć rezolucyą, lub nie.

§. 62.

Jeżeli żądane przez dziedzica zwyczayne, albo dotąd rzeczywiście pełnione robocizny, w ciągu processu dla zaciętego poddanyah oporu odbywane nie były, a na końcu się okaże, że tenże opór był istotnie niesłusznym; w równyż więc sposób za nieodbyte roboczizny nagroda dziedzicowi wymierzoną bydź powinna.

§. 63.

Gdy zaś roboty gospodarskie dla niedostatku pańszczyzny leżeć musiały odłogiem, może żądać dziedzić nagrody za wynikłą ztąd dla siebie rzeczywiście szkodę. Jeżeli takowe robocizny były ułatwione naiętemi furami, należy mu się nagroda wyłożonych kosztów. Skoro zaś robota przez podwoione usiłowania, lub powiększanie furmanek dworskich musiała bydź odbytą, dziedzic może żądać zapłacenia iéy sobie według podwóynéy taxy kameralnéy.

§. 64.

W każdym razie takowa pretensya dziedzica, iako oddzielny proces będzie wyinstruowaną, i względem niéy wyda się osobny wyrok.

§. 65.

Jak dalece sporne czynsze i podatki winny bydź opłacane w ciągu processu, oznaczono iest w prawach (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VII. §. 487.).

§. 60.

§. 66.

II. Skargi o opuszczenie robocizn.

Zwykły się częstokroć wydarzać przypadki, że poddani nie mogą wprawdzie zaprzeczać, iż są do pewnych robocizn obowiązani, utrzymuią iednak, że im nie podobna nadal one pełnić w rozciągłości, iak są dotąd od nich żądane; gdyż inaczéy byliby przez nie zruynowani i odiętyby im był sposób dalszego utrzymania się.

§. 67.

a) Opuszczenie doczesne.

Takowego winnych rzeczywiście robocizn opuszczenia, z powodu niepodobieństwa, którém się zastawiaią, żądaią albo szczególni tylko poddani, i iedynie za czas nieiaki, albo wszyscy domagaią się o to i na zawsze. Prawa zaś przepisały, iakie klassy poddanych przypuścić można do takowéy na niepodobieństwie zasadzonéy skargi, iak ma bydź taż według rozmaitości przypadków uzasadnioną, i na co w instrukcyi, iako i w rozsądzeniu baczność zwracać należy. (Pow. Pr. Kr. w mieys. cyt. §. 435. 443. §. 444. 462.).

§. 68.

Skargi szczególnych poddanych, względem doczesnego tylko opuszczenia robocizn, muszą bydź zanoszone, instruowane, i z zastrzeżeniem zwyczaynych środków prawnych rozsądzane w sądach patrymonialnych mieyscowych.

Dodatek §. 296. Kiedy wniesione są skargi o doczesne opuszczenie robocizn, potrzeba rzetelność podanego powodu, z którego niemożność powinności tych odbywania, i konieczność ich opuszczenia twierdzi się, natychmiast roztrząsnąć, i w razie potrzeby przez Kommissyą lokalną iak nayśpiesznieyy dochodzić; teyże zaś urządzenie tymczasowego układu polecić, i następnie, ieżeli dobro-

wolna nie nastąpi ugoda, co potrzeba wyrokiem ustanowić, który póty w mocy swéy zostaie, póki w przyszłości co innego prawodzielnie nie będzie postanowioném.

§. 69.

b) Darowanie na zawsze.

Gdy iednak cała gromada, lub cała iéy klassa żąda opuszczenia sobie winnych robocizn, z powodu mniemanéy pełnienia ich niemożności, zgłosić się powinna przez Deputowanych z grona swego, do głównego sądu kraiowego, który natychmiast, celem dokładnieyszego iéy wysłuchania, Delegowanego wyznaczy, (§. 5-8.).

§. 70.

Uzasadnienie skargi o niemożność.

Deputowany szczególniéy na to wymierzy swą baczność:

1) czyli Skarżący należą do klassy poddanych, którym prawo, iako właścicielom dóbr swych, zaniesienia takowéy skargi dozwala. (Pow. Pr. Kr. §. 459-462.);

2) czyli się znayduie względnie Skarżących iedna z prawnych przyczyn, dla któréy dopuszczona iest skarga o niemożność. (Tamże §. 444-445-458.).

§. 71.

Jeżeli poddani nie są ról swych właścicielami, o przepisie prawa §. 460-461. oznaymić im należy, a gdy na dozwolony w témże prawie dziedzicowi wybór przystaią, żądać potrzeba oświadczenia się tegoż w téy mierze w pewnym przeciągu czasu. Skoro zaś takowe oświadczenie się w tymże czasie, albo cale nie nadeydzie, bądź nie iasno, lub niedokładnie zostanie wynurzone; uważać się będzie, że dziedzic na proces względem niemożności ze-

zwala, a stósownie do tego, przystąpi się do dalszéy według przepisów następuiących instrukcyi.

§. 72.

Gdy poddani nie mogą przywieśdź prawnéy przyczyny do zaniesienia skargi o niemożność, przez prostą tylko rezolucyą będą z nią oddaleni. Skoro się zaś okaże, że szczególni gospodarze maią za sobą prawny powód żądania czasowego robocizn opuszczenia, zwyczaynym sądom mieyscowym z urzędu zaleci się, aby sprawę należycie wyinstruowawszy, wydały wyrok w téy mierze z zastrzeżeniem środków prawnych.

§. 73.

Przyięcie skargi.

Gdyby się zaś okazało przy poprzedniczém rzeczy roztrząsaniu, (§. 70-71-72.) że skarga o niemożność powinna bydź dopuszczoną, należy ią przyiąć zupełnie, a wysłuchanie powodów do tego szczególniéy wymierzyć: na czém właściwie zależy przypadek, przez który, iak twierdzą, upośledzeni zostali; o ile przez to zmnieyszyła się intrata ich ról, i w iakim stósunku żądaią opuszczenia sobie robocizny.

§. 74.

Rezolucya na skargę.

Wyinstruowana tym sposobem skarga przesyła się dziedzicowi, wyznaczaiąc mu termin, w którym oświadczyć powinien: czyli według przepisu prawa chce się skłonić do nagrodzenia zmnieyszonych albo pogorszonych gruntów poddańskich, lub do proporcyonalnego zmnieyszenia robocizny, albo czyli rzecz tę zdaie na proces o niemożność.

§. 75.

Na wszelki zaś przypadek, bądź że oświadczenie się nadeydzie lub nie, wyznaczy się

wszelakoż, po upłynieniu terminu, kommissya mieyscowa z urzędu, dla zrobienia układu, lub wyprowadzenia instrukcyi.

§. 76.

Instrukcya. Na takową kommissyą musi bydź wybierany, nietylko znaiący prawo, ale nadto z ustawami Rządu kraiowego doskonale oswoiony, i nieco w znaiomość gospodarstwa opatrzony członek kollegii, albo przynaymniéy inny podobne przymioty posiadaiący, szczególniéy zdatny i doświadczony urzędnik sądowy; takowemu zaś Kommissarzowi przydawany bydź ma Kommissarz ekonomiczny, z gruntowniéy znaiomości gospodarstwa, i doświadczoniéy poczciwości dostatecznie znany.

§. 77.

Przybywszy na mieysce Kommissya, ułatwi nadewszystko punkt legitymacyiny, według przepisu §. 37., poczém wyrażonego w §. 74. oświadczenia dziedzica, ieżeli ieszcze nie nadeszło, żądać będzie.

§. 78.

Potém Kommissya przez poprzednicze wypytanie Stron, i innych na mieyscu znayduiących się osób, wiadomość w téy mierze mieć mogących, przez obeyrzenie, przeyrzenie rachunków gospodarskich i reiestrów pańszczyzny, i t. d. starać się będzie nabyć powszechniéy o naturze gospodarstwa dominialnego znaiomości, o iego rozciągłości, oraz iakich potrzeba na zwykły w kraiu sposób prowadzenia onegoż robocizn; z drugiéy strony zaś, o własności i intracie ról poddanych, o przywiązanych do nich publicznych i gminnych ciężarach, o czasie, iakiego poddani na obrządzenie własnego potrzebuią gospodarstwa, i innych tym podobnych okoli-

cznościach, do bliższego rozpoznania stósunku robocizn, których, iako niepodobnych pełnić się wzbraniaią, częścią pod względem ich konieczności lub nieodbitości dla dziedzica gruntu, częścią przez wzgląd na własność ról poddańskich, wpływ mieć mogących.

§. 79.

Po nabyciu takowéy poprzedniczo znaiomości, oraz daiąc wzgląd należyty na przepisy prawa, i uczynione według §. 74-77. oświadczenie się dziedzica, Kommissya propozycye do ugody ułoży, a przełożywszy ie obu Stronom, szczególniéy usiłowanie swoie wymierzy na zagodzenie w dobry sposób sprawy.

§. 80.

Jeżeli układ w dobry sposób mieysca nie ma, przystąpi się do dalszéy w sprawie instrukcyi, do któréy obięte w §. 67. przepisy prawa potrzebną wskazuią drogę. Z resztą do ogólnych Ordynacyi processowéy prawideł, tudzież szczególnych przepisów Tytułu niniejszego stósować się w téy okoliczności należy.

§. 81.

Gdy Kommissya ze skutku swych badań dostrzeże, że przyszły wyrok według podobieństwa mógłby wypaśdź na umiarkowanie robocizn, będzie iéy usilnością wyszukać i wyiaśnić szczegóły, przez które ilość i miara na ieden pewny dzień roboczy rachować się maiących pańszczyzn, n. p. ciężkość ładunku, według rozmaitości przewożonych lub sprowadzanych rzeczy, iako to: zboża, drzewa, materyału do budowy, i t d., tudzież liczbę mil albo odległość na iednę robociznę dniową rachowanéy drogi, mogłyby bydź należycie

oznaczone. Ponieważ przytém zawisło wiele na rozmaitych okolicznościach mieyscowych, na położeniu mieysca, na własności drogi, iakości zaciągu, przez poddanych według zwyczaiów kraiowych pospolicie utrzymywanego, oraz wielu innych tym podobnych szczegółach, stósunkach mieysca i okolicy; Kommissya na takowe okoliczności z naywiększą, ile bydź może, troskliwością, i usilnością wymierzy swą baczność, staraiąc się one w iak naywiększém wystawić świetle, przez wysłuchanie Interessentów, i poiednanie ich w téy mierze, przez rewizyą naoczną, przez zażądanie opinii od innych sąsiedzkich, w processie nie interessowanych Znawców.

§. 82.

Lubo zaś w takowych indagacyach wszystko polega na świetle i doświadczeniu Kommissarza ekonomicznego; musi atoli Kommissarz sądowy kierować całkowitością tego działania, daiąc należytą uwagę, aby we wszystkiem z rozwagą i gruntownie postępowano, aby Strony były do każdéy rzeczy przybierane, aby ich zarzutów i uwag słuchano, i dawano wzgląd na przywiedzione przez nie *in facto* okoliczności; staraiąc się, aby wszelkie zaszłe czynności dokładnie, rzetelnie i wiernie zapisywane były do protokułu.

§. 83.

Przy końcu dochodzenia sprobować należy raz ieszcze z usilnością pogodzenia Stron, a gdyby i ta proba była bezskuteczną, naówczas przybrany Kommissarz ekonomiczny ułoży na piśmie własną, okoliczną, i powodami wspartą opinią swoię o zasadzie lub bezzasadności niepodobieństwa, którém się

poddani zastawiaią, wraz z gruntownemi, i do wykonania podobnemi propozycyami, iakby rzecz mogła bydź urządzoną bez istotnéy gospodarstwa dominialnego szkody, ku konserwacyi poddanych, która do akt oddaną i sądowi potém do zawyrokowania przedstawioną bydź powinna.

§. 84.

Wyprowadzona w powyższym sposobie indagacya i powzięta opinia, daią Sędziemu dostateczne pod rękę motywa do wyrzeczenia względem przekładanego poddanych niepodobieństwa; a w każdym przypadku zaradzenia onemu przez słuszne umiarkowanie robocizny na zawsze lub na pewny czas, przez wprowadzenie stałych i umiarkowanych dni w mieysce ogółowych dotąd robocizn, albo przez inne, do okoliczności zachodzącego przypadku stósowne postanowienie, bez uszczerbku dziedzica. Podobne wyroki iednak z szczególnieyszą iasnością i dokładnością ułożone i Stronom podobnymże, iak się przepisało w §. 47. i następ. sposobem, ogłaszane bydź powinny. Wyrok.

§. 85.

Przeciw takowemu wyrokowi dozwolone są zwyczayne, przepisanym w §. 49. i następ. sposobem instruować się maiące środki prawne, a ieżeli idzie o nowe dochodzenie *in facto*, na to tak innego Kommissarza sądowego, iako też innego Kommissarza ekonomicznego wyznaczyć należy.

§. 86. *a*

Postanowienie atoli pierwszego wyroku dopóty trwa w swéy mocy iako *interimisticum*, z zastrzeżeniem prawa obu Stronom, póki w

następuiących instancyach co innego prawodzielnie zawyrokowaném nie będzie.

§. 86. *b.*

Nakonic rozumie się samo przez się, że, gdyby w któréykolwiek Prowincyi szczególne od przepisów Powszechnego Prawa Kraiowego odstępuiące ustawy względem wolności, iaka tam służy poddanym żądania ulgi w robociznach z powodu wystawianéy niemożności, znaydować się miały, tam i postępowanie w processie stósownie do tych przepisów urządzone, i oddzielnemi ustawami oznaczone bydź powinno.

§. 87.

III. Postępowanie w processach exmisyinych Poddanych.

Ponieważ zdarzaią się przypadki, w których osiadły poddany na wniosek dziedzica może bydź oddalony od swoiego gospodarstwa przez wyrok i prawo, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 632-633. Cz. II. Tyt. VII. §. 288-297. §. 299.) zaczém względem zachować się winnego w téy mierze postępowania maią mieysce następuiące przepisy.

§. 88.

Nadewszystko exmissya, czyli wyrugowanie poddanego, bądź że iest właścicielem lub nie, nie ma bydź nigdy nakazaną bez poprzedzaiącego prawnego wysłuchania i wyroku.

§. 89.

Instrukcya i rozsądzenie sprawy należą do zwyczaynych sądów mieyscowych. Dziedziców albo ich zastępców uważa się w téy mierze iako Powodów, a chociaż instrukcya powinna bydź szczególniéy przyśpieszoną, zachować iednak potrzeba troskliwie istotne Ordynacyi processowéy przepisy, a osobliwie Tytułem XXV. §. 49. i następ. obięte.

§. 90.

Od zapadłego na to wyroku dozwolona iest appellacya, a to pospolicie z zupełnym skutkiem i dzielnością.

§. 91.

Wszelakoż, ieżeli wyrokiem nakazana była exmissya poddanego, z przyczyn polegaiących na zrządzoném przez niego i nadal obawie podległem gospodarstwa zruynowaniu, może mu bydź, mimo appellacyi, odięte dalsze prowadzenie gospodarstwa, a administracyą aż do prawodzielnego w sprawie wypadku, urządzić należy. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 633. Cz. II. Tyt. VII. §. 288.).

§. 92.

Jeżeli się znayduią dwa iednobrzmiące na exmissyą wyroki, a poddany nie iest właścicielem, żaden dalszy środek prawny nie ma mieysca. Skoro zaś iest właścicielem, należy go wprawdzie przypuścić do rewizyi, tym czasem iednak na żądanie dziedzica, postąpi się według przepisu §. 91. a to bez względu na przyięty do exmissyi powód.

§. 93.

Oprócz wyrażonego powyżéy (§. 92.) przypadku, otwarta iest obu Stronom instancya rewizyina z zupełnym skutkiem.

TYTUŁ CZTERDZIESTY DRUGI.

O sprawach granicznych i budowniczych.

§. 1.

I. O sprawach granicznych.

Gdy kto chce skarzyć o posunienie przez sąsiada granic, albo żąda sądowego ich ozna-

czenia i przywrócenia, zgłasza się, iak zazwyczay, do sądu, pod którego juryzdykcyą przedmiot rzeczy iest położony, a ten odeśle go do Deputowanego, celem dokładnieyszego wysłuchania.

§. 2.

Przyięcie skargi. Deputowany słuchaiąc Skarzyciela, szczególniéy przestrzegać będzie, aby tenże okolice i mieysca, gdzie granica iest sporną, oraz iéy koniec, czyli termin, *a quo* i *ad quem*, podał iasno i dokładnie, aby również ciąg, czyli dukt graniczny, iak go mieć pragnie Strona przeciwna, z iak naywiększą iasnością i dokładnością opisał i oświadczył: przez iakie środki myśli usprawiedliwiać rzetelność podanéy przez siebie granicy, a gdyby zależały na dokumentach, aby się o nie nadewszystko postarał.

§. 3.

Osobliwie zaś zniewolony bydź powinien Powód, aby okazał wszelkie sobie znaiome, a wyrażone w dokumentach, albo dotąd zwyczaynie za takie przyięte znaki graniczne; czyli też znaki znayduią się ieszcze albo nie; przy tém zaś oświadczył się z dokładnością: iakie ze znaków granicznych które Strona przeciwna, ile mu wiadomo, za takie podaie, on przyznaie lub zaprzecza.

§. 4.

Jeżeli się znaydzie w podaniach Powoda różnica od osnowy dokumentów, Deputowany szczególniéy na to zwróci iego uwagę, i wypyta go: iaką zasadą prawną zamierza bronić utrzymywanego przez siebie odstąpienia, a przez iakie środki myśli dowodzić prawdy czynów, na których takowy zasadza się wniosek.

§. 5.

Dla tém większéy iasności i w celu uniknienia wszelkich nieporozumień, nie tylko w protokule informacyinym, ale nadto w całym następnym toku sprawy, przy opisywaniu i oznaczaniu granic, ieden i tenże sam termin *a quo*, pod témże samém powinien bydź utrzymany nazwiskiem; gdyby zaś dukt graniczny zasadzał się na dokumentach, obrany bydź ma na to ten, który w nich iest wymieniony; wszelkich zaś względnych tylko nazwisk i stósowności, które bez naocznego poznania przyiętego mieysca lub stanowiska są całe niezrozumiałe, troskliwie unikać należy.

§. 6.

Stósownie do takowych podań Powoda, Deputowany sporządzi protokuł skargi, i przyłączy do niego ręczny rys okolicy, w którym powinny bydź wyrażone iasno obadwa dukty graniczne.

§. 7.

Jeżeli Deputowany z podań Powoda nie może sobie uczynić iasnego i zupełnego o spornym ciągu granicznym wyobrażenia, rzecz zaś iest ważną, w takim razie na przyzwoite sądowi doniesienie będzie upoważnionym udać się na mieysce, i tam naocznie potrzebne powziąć wiadomości. Można także w tym razie przyięcie skargi na mieyscu, zlecić zamieyscowemu Kommissarzowi sąsiedzkiemu.

§. 8.

Rezolucya na skargę.

Nadeszły protokuł skargi udziela się Pozwanemu w kopii, a do dalszéy sprawy instrukcyi wyznacza się natychmiast kommissya mieyscowa.

§. 9.

Takową kommissyą według zachodzących okoliczności, i większéy albo mnieyszéy ważności sprawy, można zlecić Radzcy kollegii, lub innemu w sąsiedztwie urzędnikowi sądowemu; w każdym zaś przypadku, gdzie przedmiot sporu nieiaką ma rozciągłość i znakomitość, Kommissarzowi przyda się ziemiomiernika, do podobnych czynności albo w zwyczaynym iuż obowiązku urzędowym zostaiącego, bądź do działań ninieyszych osobną przysięgą zobowiązanego.

§. 10.

W rezolucyi na skargę zaleci się Pozwanemu, aby się na nastąpić maiącą indagacyą troskliwie przygotował, a gdyby tym koncem iakowa rezolucya sądowa, czyli to względem postarania się o iaki dokument, zapozwania pewnych na mieyscu nieznayduiących się świadków, bądź w innym względzie była ieszcze przed terminem potrzebną, aby o tém zawczasu sądowi doniósł, dla dalszéy decyzyi.

§. 11.

Ogólnie sąd, ile możności, także z urzędu starać się powinien, aby wszelkie środki ku wynalezieniu prawdy, ieszcze przed terminem były dostawione, i żeby na samymże terminie, dla nie zatrzymania bezpotrzebnie instrukcyi, iuż znaydowały się pod ręką.

§. 12.

Jako zaś Strony i w takich nawet processach granicznych ustanowić powinny pełnomocników w mieyscu sądu dla prowadzenia sprawy, tak wolno im i przy instrukcyi mieyscowéy wyręczać się pełnomocnikami iako swymi assystentami, lub gdyby to dla odległości wielu wymagało trudności i kosztów,

mogą przywieść z sobą na kommissyą innych z sąsiedztwa prawników iako swych assystentów.

§. 13.

Wysłuchanie Stron.

Na terminie Kommissarz przedłoży nasamprzód Powodowi opisany w protokule skargi ciąg graniczny, przeydzie go z nim raz ieszcze, a gdzie potrzeba, sprostuie. Po czém Stronę przeciwną weźmie przed się osobno, przedstawi iéy podobnież ciąg graniczny przez Powoda podany, według znayduiącego się przy aktach rysu ręcznego, rozbierze go iéy krok w krok; każe iéy iasno i dokładnie podać, iak według iéy mniemania ma iśdź inaczéy linia graniczna; a takową w zeznaniach różność dokładnie w protokule wyrazi, w razie potrzeby zaś każe zrobić drugi rysunek ręczny spornego ciągu granic według podania Pozwanego; a tym sposobem właściwe mieysce sporne dokładniéy oznaczy; z resztą zaś Pozwanego tak względem iego zarzutów przeciw dowodom Powoda, iako i dowodów, któreby on sam na poparcie utrzymywanego przez siebie ciągu granicznego mógł podać, należycie wysłucha.

§. 14.

Rewizya naoczna.

Następnie Kommissarz za przybraniem obu Stron, tudzież podanych przez nie świadków i Jeometry, uda się na granice, obeyrzy ie według przepisu Tytułu X. Rozdz. VI. każe sobie okazać przez Strony sporne mieysca i znaki graniczne; cały ciąg granic każdéy strony od mieysca do mieysca wraz z podanemi w téy mierze znakami granicznemi iasno i okolicznie zaciągnie do protokułu, zaprzeczane kopce i kamienie każe wykopać, a co się pod niemi znalazło, dokładnie zapisze. Mier-

nikowi do sporządzenia mappy spornéy okolicy udzieli instrukcyą, a obu Stronom zaleci, aby temuż przy rozmiarze i odrysowaniu utrzymywanéy przez każdą z nich linii granicznéy z dokładnością okazały znaki graniczne, które każda z nich za takie podaie, aby ie na mappie mógł wyrazić; przytomnych zaś świadków uwagę zwróci na mieysca sporne i graniczne znaki, a nadto według osnowy sporządzonego protokułu, znalezione przytém różnice od ręcznych rysunków stron odstępuiące dokładnie wyrazi, w razie potrzeby zaś w sporządzonym przez siebie samego rysie więcéy ieszcze obiaśni, aby przy wysłuchaniu świadków, lub innym sposobem, przy dalszéy w sprawie instrukcyi mógł użyć tegoż rysu, nim sporządzona przez Jeometrę mappa podaną zostanie.

§. 15.

Dalsza instrukcya sprawy.

Gdy tym sposobem mieysce sporne i właściwa zasada zobopólnych twierdzeń dokładnie i rzetelnie iest wynalezioną, a wszelkich w téy mierze zachodzących czynów należyty zrobiony został rozbiór, przystąpi się do uregulowania *status causae et controversiae*, które do każdego ze spornych mieysc lub duktów, gdy ich iest kilka, oddzielnie wymierzyć należy, tudzież do przyięcia dowodu w téy mierze, stósuiąc się we wszystkiem do przepisu Tytułu X., zwłaszcza zaś w słuchaniu świadków z szczególnieyszą bacznością przestrzegać się będzie, aby ci zeznania swoie iasno, z dosadnością, i tak czynili, iżby nie zawierały w sobie osobistych tylko, przyszłemu Sędziemu niezrozumiałych okoliczności; niemniéy aby nie mieszali z sobą rozmaitych mieysc podobne nazwiska lub położenie maiących. Jeżeli

okoliczności dozwalaią, i gdyby dla ziednania zeznaniom świadków więcéy iasności i niezawodności, rzeczą było potrzebną, ciż zaraz na mieyscu wysłuchani bydź powinni, a tylko przysięga będzie potém w domu od nich odebraną.

§. 16.

Sporządzenie mappy.

Jeżeli Jeometra tymczasem iuż przeniósł na papier sporną granicę, mappa obu Stronom przedstawioną bydź powinna, aby się oświadczyły: czyli podane przez nie zobopolnie linie graniczne, kopce albo znaki, rzetelnie na niéy są wyrażone, lub coby w téy mierze, albo w innym względzie co do mappy miały ieszcze do nadmienienia. Jeżeli się znaydą podobne uwagi, należy mappę raz ieszcze przeyrzeć na mieyscu; a w ogólności naoczne mieysc spornych oglądanie tak często powtarzaném bydź powinno, ile potrzeba, aby rzecz w iasném i zupełném postawić świetle.

§. 17.

Jeżeli mappa dopiero po wysłuchaniu świadków została ukończoną, a świadkowie w zeznaniach swoich podali znaki graniczne, lub inne godne uwagi mieysca, na mappie ieszcze nie wyrażone, Kommissarz każe ie ieszcze wyrazić, tudzież dopilnuie, aby litery, któremi takowe punkta są oznaczone, zanotowane były na brzegu protokułu.

§. 18.

W ogólności Kommissarz przestrzegać powinien, aby oznaczenia co do liczb i liter, zostały wszędzie nieodmienne, iżby się zabiegło omyłkom, łatwo wyniknąć mogącym, gdyby tymczasowe rysunki ręczne, i znaydu-

iące się w kilku exemplarzach mappy, w takowych szczegółach różniły się.

§. 19.

Urządzenie tymczasowego układu.

Na końcu kommissyi raz ieszcze z wszelką troskliwością zrobić należy usiłowanie do poiednania Stron; gdyby zaś do niego skłaniać się nie miały, zaleci się obu Stronom iak naymocniéy, aby aż do przyszłego wyroku zostawiły wszystko w stanie, w iakim się znalazło pod czas kommissyi mieyscowéy; aby w wynalezioném przez nię ninieyszém posiadaniu nie zakłócały się nawzaiem; aby tymczasowie wstrzymały się od wszelkiego używania i użytkowania tych mieysc, których naynowsza possessya została sporną, i spokoynie oczekiwały wyroku, ile możności przyśpieszyć się maiącego.

§. 20.

Jeżeli użytkowanie z mieysca spornego w ciągu processu ani iednéy ani obu wspólnie Stronom oddaném bydź nie może, Kommissarz względem tymczasowego użytkowania z tegoż mieysca przez trzecią osobę, z zastrzeżeniem prawa obu Stronom, wyda rozrządzenie, tak, iżby na przyszłość Stronie wygrywaiącéy ciągnione przez ten czas użytki mogły bydź wynagrodzone.

§. 21.

Szczególne uwagi: a) względem sporządzenia mappy, ieszcze przed instrukcyą.

Gdy sporne granice są obszerne, i znaczną maią rozciągłość, tak, że kommissya z powodu sporządzenia ich rysu, gdyby się to miało odbywać w iéy obecności, nadto długi czas i bezużytecznie byłaby zatrzymaną; wolno sądowi, zaraz za nadeszłą skargą nakazać rozmiar, nim ieszcze odbywać się zacznie kommissya mieyscowa, a przeto otwarcie onéy do nadeyścia rysunku odłożyć; tym końcem zaś

zaś zaleci obu Stronom, aby Jeometrze okazały dokładnie ciąg graniczny, przy którym każda z nich stawa, wraz z mniemanemi znakami granicznemi.

W tym iednak przypadku będzie pierwszém działaniem Kommissarza, aby przy opisaném w §. 13. wysłuchaniu Stron, przedstawił im sporządzoną mappę dla oświadczenia się względem niéy; a gdzieby ieszcze zachodziły wątpliwości, albo czynione były uwagi, takowe za przybraniem Miernika, przy opisanéy w §. 14. rewizyi naocznéy roztrząśnie i załatwi.

§. 22.

b) Względem odłączenia rozmaitych punktów spornych.

Jeżeli granica w kilku mieyscach iest sporną, tak w przyięciu skargi, iako też w dalszéy instrukcyi sprawy, takowe rozmaite przedmioty troskliwie od siebie pooddzielać, a przytém obięte w poprzedzaiącym Tytule §. 9. 42-43. przepisy, ściśle zachować należy.

§. 23.

Wywody prawne.

Po zakończeniu kommissyi mieyscowéy, Kommissarz wezwie przybranych w téy okoliczności assystentów Stron, aby zobopólnych praw Stron swoich dokładnieysze wywody, albo natychmiast podały do protokułu, bądź złożyły ieu niego na piśmie. Do podania takowych wywodów zawsze pewny przeciąg czasu wyznaczonym bydź powinien, a po upłynieniu onego, czyli te pisma nadeszły lub nie, akta kollegio podane bydź maią, w którém niezwłocznie do zawyrokowania przedstawione będą.

§. 24.

Wyrok.

Wyrok ogłasza się pełnomocnikom Stron tymże samym sposobem, iak w zwyczaynym

processie, a przeciw niemu dozwolona iest appellacya.

§. 25.

Środki prawne. Gdy iednak Strony używaią takowego środka prawnego, pierwszy wyrok ma ważność tymczasowego postanowienia, *(interministicum)* tak, że obiedwie Strony aż do prawodzielnego w sprawie wypadku, względem użytkowania spornego gruntu, i we wszelkich innych okolicznościach, winny stósować się do iego postanowień.

§. 26.

Jeżeli granice były nader rozwlekłe, i w wielu mieyscach sporne, sąd Kommissarzowi sąsiedzkiemu zlecić może, aby Stronom wyrok na mieyscu ogłosił, a przytém na zasadzie onego sporządził układ tymczasowy.

§. 27.

Względem zgłoszenia się z appellacyą, i dokładnieyszego zaniesionych uciążliwości przyięcia, niemniéy dalszego wprowadzenia sprawy, przepisy Tytułu XIV. Rozdz. II. we wszystkiém zastósowane bydź maią. Rozumie się zatém samo przez się, iż, gdy nie zachodzą żadne nowe czyny albo dowody, zwyczayne postępowanie na piśmie, iak w innych sprawach iest dozwolone.

§. 28.

Jeżeli iednak do instrukcyi appellatoryi, iest potrzebna nowa kommissya mieyscowa, będzie na nię mianowany inny Kommissarz, nie ten, który instruował sprawę w pierwszéy instancyi. Gdy Strona utrzymuie in appellatorio, że sporządzona w pierwszéy instancyi mappa iest nierzetelną, dokładniéy i z pewnością wyrazić musi: na czémby właściwie zależała takowa nierzetelność, a naów-

czas nowéy kommissyi mieyscowéy inny Jeometra przydanym, przeszły zaś do niéy za każdą razą przybierany bydź ma, iżby nowego Miernika w iego działaniu kontroluiąc, mógł przeszły rozmiar, gdzie potrzeba, usprawiedliwiać; gdyby zaś rzeczywiste zaszło w téy mierze uchybienie, aby takowe za przychyleniem się onego, na pierwszéy mappie było poprawioném.

§. 29.

W ogłoszeniu wyroku appellacyinego, i dozwoloney ieszcze przeciw niemu rewizyi, postępować należy podobnież, iak w ordynaryinych i zwyczanych processach. Z resztą chociażby wyrok appellacyiny cośkolwiek z pierwszego wyroku odmienił, wszelakoż urządzone, na zasadzie tegoż pierwszego wyroku, według §. 25-26. *interimisticum*, póty utrzymuie się w swéy mocy, póki nie zaydzie wyrok w trzeciéy instancyi.

§. 30.

Uregulowanie granicy podług wyroku prawomocnego.

Gdy iednak dukt graniczny, który został w sporze, wyrokiem prawodzielnym na stałéy stanął zasadzie, zaleci się Stronom, aby go niezwłocznie uregulowały, przez zasadzone słupy graniczne, wysypanie kopców lub kamieni, stósownie do zapadłego wyroku; a gdy rzecz iest obszerną i ważną, lub gdyby się Strony zgodzić nie mogły, aby do takowego uregulowania żądały wyznaczenia dalszéy kommissyi sądowéy, która w takim razie formalne działy graniczne, z iasném i okolicznem opisaniem zasadzonych znaków i kopców, tudzież dokładném wyrażeniem onych od siebie odległości, sporządzić i uzupełnić powinna.

§. 31.

Sędzia starać się będzie, aby takowe uregulowanie granic nastąpiło rzeczywiście według zapadłych wyroków prawodzielnych, i aby podany był do akt dowód, że to się stało. Jeżeli Strony są w téy mierze opieszałe, Sędzia wezwie ie do tego z urzędu. Skoro zaś wyraźnie nie żądaią sądownego granic uregulowania, przestać na tém powinien.

§. 32.

Koszta uregulowania granic według wyroków prawodzielnych, pospolicie Strony obiedwie znoszą przez połowę; chybaby w samymże processie iedna ze Stron na wszystkie koszta była skazaną; w tym przypadku albowiem sama ie poniesie.

§. 33.

Jeżeli zachodzący spór graniczny ściąga się oraz i do granicy kraiowéy, kollegia w rozpoznawaniu i urządzeniu téy okoliczności, bez wiedzy i współdziałania Departamentu spraw zagranicznych nic przedsiębrać nie powinny.

§. 34.

II. Sprawy budownicze.

Ze sprawami granicznemi, budownicze maią II. podobieństwo w tém, że w nich zazwyczay zawisło szczególniéy na naocznem przedmiotu oglądaniu, gdy mianowicie spór zachodzi o dopuszczenie budowli w ogólności, lub sposób prowadzenia oneyże.

§. 35.

Szczególnieysze onych przyśpieszanie.

Że iednak podobne sprawy według swéy natury i przepisu praw osobliwiéy maią bydź przyśpieszane; sąd zgłaszaiącego się Skarzyciela odeśle natychmiast do Deputowanego, który go względem iego wniosków niezwłocznie wysłucha do protokułu; po czém Oska-

rzonego ieszcze na tenże sam, lub naypóźniéy na dzień następuiący, przez woźnego sądowego ustnie zapozwać każe, a wysłuchawszy iego odpowiedzi, ułoży między niemi *statum controversiae*; poczém za przybraniem przysięgłych znawców, przedmiot iéy obeyrzy naocznie: od tych zaś, gdzie potrzeba koniecznie dla wyiaśnienia sprawy, żądać będzie porządnego rysu, a gdzie nie masz tego potrzeby, przestanie tylko na ręcznym rysunku, nienniéy okolicznéy opinii na piśmie lub do protokułu zaciągnionéy: daléy świadków względem spornych i przez rewizyą naoczną rozpoznać się niemogących czynów należycie wysłuchawszy, niedopuszczaiąc wywodów na piśmie, instrukcyą zakończy.

§. 36.

Jest przeto mocen Deputowany, przez proste tylko dekretów kopie, wezwać znawców i świadków bezśrednie, niezapytuiąc się kollegium; a na iego zapozwy, równąż Strony okazać powinny powolność, iak gdyby od samegoż sądu wydane były.

§. 37.

Podane przez Deputowanego akta wyinstruowane, przedstawione bydź maią natychmiast kollegio do zawyrokowania; a wyroki w sprawach budowniczych zawsze szczególniéy przyśpieszać należy.

§. 38.

Środki prawne.

Przeciw takowemu wyrokowi ma mieysce z zupełnym skutkiem appellacya. Należy iednak zgłosić się z nią w ciągu trzech dni, do wyrokuiącego sądu; który, chociażby był tylko sądem niższym, natychmiast, bądź na terminie według okoliczności iak nayprędzéy wyznaczonym, za przybraniem pociągnionéy

do appellacyi Strony, takowe odwołanie się do protokułu instruować będzie; a ieżeliby znalazł, że na to raz ieszcze obeyrzenia przedmiotu na mieyscu potrzeba, lub o nie którakolwiek domagała się Strona, zleci ie innemu Kommissarzowi i innym znawcom, nie tym, co byli w pierwszéy instancyi; a nadto zakończone akta również bez dalszych wywodów do przyzwoitego sądu appellacyinego odeśle.

§. 39.

Jeżeli przybrani w obudwóch instancyach znawcy, względem iednegoż przedmiotu różnią się w zdaniu; stawić ich należy na przeciw siebie, i albo skłonić do porozumienia się w swych zdaniach, lub przynaymniéy każdego z nich znaglić, aby powody swego mniemania, i te, dla których odrzuca opinią drugiego, iasno i dokładnie wyraził. Przy odsądzeniu takowéy sprawy, Sędzia obiedwie opinie z sobą porównywać będzie, a w razie potrzeby, gdyby szło o zasady umieiętne, przystósowanéy Matematyki, a w szczególności sztuki budowniczéy, ieszcze trzeciego znawcy zasiągnie zdania względem właściwéy kwestyi spornéy.

§. 40.

Od wyroku appellacyinego iest wprawdzie dozwolona rewizya; pospolicie iednak nie nadaie się iéy dzielności zawieszaiącéy. Gdy więc dozwolone iest wyrokiem dalsze prowadzenie budowli, Strona przeciwna musi na nie przyzwolić pomimo założonéy rewizyi, albo gdyby dalsze budowanie pod pewném tylko umiarkowaniem było dozwoloném, przepisane w téy mierze prawidła należycie zachowane bydź powinny. Wtenczas tylko,

gdy nakazane iest wyrokiem zniesienie zaczętéy ieszcze przed podniesieniem processu części budowli spornéy, takowe aż do zapadnięcia wyroku w trzeciéy instancyi, odłożoném bydź musi.

§. 41.

Ponieważ tym sposobem w instancyi rewizyinéy nie zachodzi iuż żadne tak obecne w przewłoce niebezpieczeństwo, dozwolone są przeto w niéy wywody na piśmie. Wszelakoż tak te, iako i sam wyrok szczególniéy przyśpieszone bydź powinny.

§. 42.

Stém wszystkiem powyższe przepisy ściągaią się tylko do przypadku, gdy idzie o zaczętą iuż rzeczywiście budowlę, któréy dalsze prowadzenie lub skasowanie od wypadku w processie zawisło. — Gdy zatém ieszcze przed zaczętę budowlą wynikł spór o prawo do niéy, albo sposób iéy prowadzenia; bądź gdy po iéy ukończeniu o wynikłą stąd dla sąsiada szkodę, i należącą mu nagrodę rzecz się wytacza do sądu; lub gdy nakoniec między panem budowli a budowniczym wszczyna się spór z obrachunku, lub o zapłacenie kosztów budowy; przy instrukcyi sprawy ma mieysce zwyczayne lub summaryczne postępowanie, do którego sprawa według iéy natury i ważności iest uwłaśnioną; względem rewizyi zaś naocznéy, tudzież przybrania do niéy znawców, powszechne Ordynacyi processowéy przepisy zachowuią się.

TYTUŁ CZTERDZIESTY TRZECI.

O postępowaniu w rozłączeniu wspólnictwa.

§. 1.

Prowokacye i podziały wspólnictwa.

Gdy kto żąda uchylenia wspólnictwa, na zobopólném posiadaniu błoń i pastwisk, lub pomieszanych ról i łąk zależącego, winien się o to zgłosić do ustanowionéy w swoim powiecie albo dystrykcie kommissyi, rozkładem takowych wspólnictw zaymuiącéy się.

§. 2.

Do téyże kommissyi muszą bydź odsyłane dla dalszéy decyzyi podobnież prowokacye, gdyby bezśrednie do sądu zaniesione były.

§. 3.

Jest także obowiązkiem tych Kommissarzy zachęcać, ile możności, interessentów do zniesienia szkodliwego gospodarstwu wspólnictwa, a to przy każdéy nadarzaiącéy się sposobności.

§. 4.

Uzasadnienie oneyże.

Wszelakoż Prowokant musi nadewszystko stósownie do przepisu praw, należycie udowodnić swóy wniosek do zniesienia wspólnictwa, a to przez wykazanie: że takowy podział iest z samego siebie podobnym, i dla ogółu, bądź dla wszystkich interessentów korzystnym. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 314-315-316.).

§ 5.

Jeżeli Strona zaraz przy zgłoszeniu się z prowokacyą, nie wykazała dostatecznie takowego dowodu, kommissya nasamprzód uda się na mieysce, a tam o położeniu pola lub pastwiska, czyli podział według przepisu praw może mieć mieysce, przez obeyrzenie dokładnieyszą powezmie wiadomość.

§. 6.

Skoro się okaże, że separacya może nastąpić, i iest użyteczną, przedsięwezmą się niezwłocznie dalsze w tey mierze kroki, niezważaiąc na sprzeciwianie się Prowokatów; a zatém względem kwestyi: czyli takowy podział ma mieysce lub nie? nigdy formalnego processu dopuszczać nie należy.

§. 7.

Wynalezienie Interessentów i ich prawdopodobieństwa.

Kommissya zacznie swą czynność od dochodzenia: którzy są właściwie Interessenci przy maiącém się rozdzielić wspólnictwie, i na czém zależy każdego z nich prawo do uczestnictwa w gruntach.

§. 8.

Przytém ułatwić potrzeba nadewszystko, według przepisu praw punkt legitymacyiny, (tamże §. 317-337.) maiąc staranie, aby ci, którzy nie iako właściciele, lecz tylko iako użytkuiący posiedziciele, dzierzawcy, lub innym sposobem w imieniu drugiego posiadłość ziemską trzymaiący, zgłaszaią się, zastępuiąc właściciela, potrzebną złożyli plenipotencyą albo upoważnienie.

§. 9.

Strony są w obowiązku, stanąć osobiście przed kommissyą, a w nieuchronnie gwałtownym tylko przypadku będzie im wolno wy-

ręczać się uwłaśnionemi według przepisu §. 16. Tyt. III. pełnomocnikami.

§. 10.

Jeżeli całe gromady są uczestnikami w sprawie, kommissya wyznaczy do ogólnych czynności, praw gromady tyczących się, pewną liczbę Deputowanych z ich grona, skoro iednak interes szczególnych członków ma bydź dochodzony i oznaczony, ich samych przybrać i wysłuchać należy.

§. 11.

Wyłuszczenie punktów prejudycyalnych.

Gdyby w opisaném §. 7. wynalezieniu praw uczestnictwa interessentów, znalazło się, że między niemi zachodzi spór o niektóre ściągaiące się do własności, posiadania, lub użytkowania, bądź innych służebności do obiętego podziałem wspólnictwa przywiązanych, tyczące się prawa; będzie usilnością kommissyi, ziednać sobie ogólne i rzetelne wyobrażenie o właściwéy takowych sporów zasadzie, i one w dobry sposób zagodzić. Gdyby zaś ta zgoda nie przyszła do skutku, rozróżnić należy:

czyli punkt sporny iest tego rodzaiu, iż cały podział zawisł od rozstrzygnienia onego,

albo,

czyli spór tycze się tylko stósunku i sposobu uczestnictwa, tak, że rozwiązanie onego nie może mieć wpływu do rozdziału w całkowitości, lecz tylko do pewnych umiarkowań onego lub podrepartycyi.

§. 12.

1) Gdy zawisła od nich kwestya; czyli ma podział nastąpić lub nie?

Jeżeli taki punkt prejudycyalny iest w sporze, od którego rozstrzygnienia zależy: czyli w ogólności podział będzie mógł mieć mieysce lub nie? kommissya odeśle Strony po po-

przednicze téyże kwestyi rozpoznanie, do sądu przyzwoitego, i temuż o tém złoży rapport, z dalszém zaś działaniem podziałowém wstrzyma się aż do zupełnego w spawie wypadku.

§. 13.

Takowy spór prejudycyalny instruować będą sądy aż do prawodzielnego i ostatecznego wyroku, a to stósownie do własności spornego prawa i zachodzących w téy mierze okoliczności albo według przepisów zwyczaynego lub summarycznego processu; podobna instrukcya odprawi się w zwyczayném mieyscu sądu, lub przez kommissyą lokalną; tę zaś należy szczególniéy zlecić Kommissarzom, do spraw o rozdział wspólnictwa ustanowionym.

§. 14.

Jeżeli zaś opisany w §. 10. spór iest tego rodzaiu, że tylko ilość, stósunek i sposób uczestnictwa niektórych interessentów od niego zależy, a zatém sam podział mimo tego nastąpić może; kommissya w swych działaniach ciągle postępować będzie stósownie do następuiącego §. 21. aż do głównego rozmiaru, i tenże obeymuiąc, z wyłączeniem iednak wszelkich szczególnych podpodziałów, a oraz instrukcyą tegoż sporem obiętego punktu ubocznego do zawyrokowania należycie ułatwi.

2) Gdy się tylko ściągaią do subrepartycyi.

§. 15.

Takowa instrukcya musi w osobnym nastąpić protokole; Kommissarz wysłucha troskliwie Interessenta lub Interessentów, którzy sobie przywłaszczaią pewne prawa przez innych zaprzeczane: względem pobudek przywłaszczania, tudzież zachodzących w téy

okoliczności czynów i dowodów na nie; po czém Instruent odpowiedzi Strony przeciwnéy wysłucha i urządzi *statum controversiae*; nakoniec przystąpi do przyięcia dowodów, i tym sposobem sprawę do zawyrokowania ostatecznego usposobi; we wszystkiem zaś przepisy Tytułem X. dane Instruentom w ogólności, iako szczególniéy Kommissarzowi w sprawach poddanych, Tyt. XLI. §. 39. wskazane, należycie zachowa.

§. 16.

Po czém zamknięte akta oddzielne, przesłane bydź maią sądowi, a ten wydawszy niezwłocznie wyrok, odeśle go wraz z aktami instruuiącemu Kommissarzowi do ogłoszenia.

§. 17.

Gdy przedmiot sporu tycze się sprawy bagatelnéy, a którakolwiek Strona przestać nie chce na wyroku, appellacyą przeciw niemu przeszła kommissya powinna natychmiast instruować do protokułu według przepisów Tyt. XXVI.

§. 18.

Skoro zaś przedmiot sporny iest większéy wagi, prześle się wprawdzie wyrok pierwszéy kommissyi do ogłoszenia; przytém zaś iéy się zaleci, gdyby którakolwiek Strona na nim przestać nie chciała, aby ią taż kommissya, celem dokładnieyszego iéy uciążliwości appellacyinych zapisania, albo do samegoż sądu, bądź w miarę okoliczności, odesłałła do innego, na ten przypadek natychmiast mianowanego Kommissarza w sąsiedztwie.

§. 19

Względem instrukcyi samegoż appellatoryi zachowane będą przepisy Tyt. XLI. §. 51-55. Jeżeli czynność appellatoryi i ogłoszenie

wyroku przez zamieyscowego nastąpiło Kommissarza, z uciążliwościami rewizyinemi do niego zgłosić się należy; ten one przyiąwszy, zaciągnie do protokułu, tak to, cokolwiek Rewiduiący na wsparcie swego odwołania się i uciążliwości, iako i co Zarewidowany na zbicie oneyże maią do przywiedzenia. Skoro zaś instrukcya instancyi appellacyinéy w samymże nastąpiła sądzie, względem instancyi rewizyinéy zwyczayne przepisy powinny bydź zastósowane.

§. 20.

Rozmiar i wymiarkowanie dobroci gruntu.

Gdy tym sposobem prawa uczestnictwa Interessentów, w dobry sposób, albo przez wyrok i drogą processu zostały urządzone; bądź gdy w przypadku §. 13. wynikłe w téy mierze spory są wyinstruowane; kommissya względem rozmiaru podziedlić się maiącego gruntu potrzebne uczyni rozporządzenie.

§. 21.

Należy więc Jeometrę przedstawić Interesentom, a ieżeliby do takowych czynności nie był iuż ogólnie przysięgły, w obecności ich do téy sprawy osobną przysięgą zobowiązanym bydź ma. Kommissya mieć będzie oraz staranie, aby mu do okazana granic, oddziałów i okręgów tak gruntu w ogólności wymierzyć się maiącego, iako i szczególnych w nim położonych placów i posiadłości, przydani byli nayściśléyszą wiadomość i doświadczenie maiący ludzie, a gdyby tego domagali się Interesenci, maią bydź na to również przysięgą zobowiązani; zresztą dodać mu należy i stawić do iego działania potrzebną liczbę posługaczów do łańcucha, i inne tym podobne załatwić potrzeby.

§. 22.

Ponieważ przy rozmiarze ilości i powierzchni, także iakość i dobroć gruntów powinna bydź wynalezieną, kommissya przez wysłuchanie i poiednanie Interesentów, albo, gdyby to bydź nie mogło, według swéy własnéy nabytéy znaiomości mieysca i świateł ekonomicznych ustanowi: z iak wielu klas pod względem dobroci złożony iest grunt do podziału przychodzący; po czém taxatorów, do takowych czynności raz na zawsze w Powiecie ustanowionych i zobowiązanych, lub przez Strony interesowane iednomyślnie wybranych, albo od kommissyi z urzędu mianowanych, a w obudwóch ostatnich przypadkach, zawsze należycie przysięgą zobowiązanych, do Jeometry odeśle, aby pod iego kierunkiem, i stósownie do ustanowionego porządku klassyfikacyi oszacowanie lub wymiarkowanie dobroci, sztukę za sztukę przesięwzięli i oświadczyli mu do protokułu, iżby z ich zeznań mógł przenieść potrzebne do swego reiestru uwagi.

§. 23.

Gdyby gdziekolwiek w rozmiarze albo oszacowaniu oddzielne ieszcze zachodzić miały okoliczności, na które Miernikowi wzgląd dawać należy; kommissya opatrzy go iasną i dokładną w téy mierze instrukcyą na piśmie.

§. 24.

Jeometra w takowéy pracy ściśle i pod obowiązkiem, do wzmiankowanéy instrukcyi, a z resztą do wydanego w Prowincyi względem Mierników regulaminu stósować się będzie; ieżeliby zaś w ciągu rozmiaru względem granic, albo własności któregokolwiek gruntu powtórnie między Stronami spory wy-

nikły, punkt sporny w protokule mierniczym iasno wyłuszczy, rozbierze, i na mappie rzetelnie wyrazi; zresztą zaś w przypadkach, w którychby dokładnieyszéy skazówki i pomocy potrzebował, uda się po nię do kommissyi.

§. 25.

Ponieważ Jeometra przenosząc grunta na papier, i z powodu nastąpionego pod iego kierunkiem oszacowania onychże, naydokładnieyszéy i zupełnéy nabył o nich wiadomości, iest iego obowiązkiem, stósownie do niéy złożyć swą opinią; iakby rozdział nayłatwieyszym, nayprzyzwoitszym i dla wszystkich Interessentów naykorzystnieyszym sposobem mógł bydź urządzony.

§. 26.

Takowe propozycye, protokuł mierniczy i reiestr, wraz z sporządzoną mappą, po załatwieniu danego sobie zlecenia, niezwłocznie poda do kommissyi.

§. 27.

Przedstawienie mappy i reiestru mierniczego.

Kommissya przedstawi mappę i reiestr wszystkim Interessentom; da im potrzebne w téy okoliczności obiaśnienia; każdemu iego posiadłość i rozmaite części, z których się składa, tak na mappie, iako i na samémże mieyscu, gdzie potrzeba, wskaże. Oznaymi mu o liczbie morgów, i iak wypadło ich oszacowanie pod względem dobroci gruntu; oraz żądać będzie, aby się oświadczył: czyli te obiedwie okoliczności za rzetelne przyimuie, lub coby miał w téy mierze do nadmienienia.

§. 28.

Jeżeliby ieszcze znalazły się sprzeczności, powinny bydź roztrząsane na mieyscu;

a omyłki, skoroby iakie zaszły, poprawione; gdzieby zaś zarzut był nieuzasadniony, takowa bezzasadność w przyzwoitym postawi się świetle, a samego sprzecznego Interesenta, iak nayłagodniéy i z cierpliwością o tém przekonywać należy.

§. 29.

Plan separacyiny. Skoro tym sposobem mappa, reiestr mierniczy i klassyfikacyiny stanęły na stopniu pewności i rzetelności; kommissya ułoży plan do rozdziału. Będą dla niéy do tego materyałami: nabyta przez nię znaiomość własności i rozciągłości gruntu, tudzież praw rozmaitych Interesentów; reiestr mierniczy i klassyfikacyiny; propozycye miernika, i powzięte w ciągu dotychczasowych działań od samychże Interesentów wiadomości, i wynurzane przez nich życzenia lub wnioski. Zasady, iakie w téy okoliczności przyiąć wypada, są oznaczone w prawach, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 338. 349.), a w ich przystósowaniu do zachodzącego przypadku, kommissya według swych świateł, gruntowną gospodarstwa znaiomością i doświadczeniem kierowanych, z naytroskliwszą dokładnością, tudzież rzetelnie i bezstronnie sobie postąpi.

§. 30.

W ułożonym tym sposobem planie separacyinym zawierać się powinny nie tylko podziały, wskazać się maiących każdemu posiadaczowi gruntów, ale nadto potrzebne względem wszelkich w téy okoliczności punktów ubocznych oznaczenia, n. p. dróg, wygonów bydła i poienia onego; względem utrzymywania rowów granicznych, płotów lub zasieków, nakoniec względem zaspokoienia tych Inte-

Interesentów, którzy w podzielaiącém się polu nie maią roli orney, ale tylko pewne prawa do pastwiska lub trawy.

§. 31.

Skoro plan separacyiny iest ułożonym, przedstawić go potrzeba Interesentom, i nie tylko w ogólności na mappie i papierze na samémże mieyscu należycie wyiaśnić, ale nadto każdemu z nich część tegoż planu, do niego samego i iego posiadłaści ściągaiącą się okolicznie wyłuszczyć, i okazać: z czego się właściwie część iego składa, które z posiadanych dotąd przez siebie gruntów, (mianowicie, gdy idzie o rozkład pomieszanych ról i łąk), nadal zatrzymuie, które z nich oddaie, a co napowrót odbiera, lub iakim sposobem iest za nie nagrodzony; w iaki sposób wartość i stósunek dotychczasowéy iego własności, całkowicie wzięte, nienaruszone zostaią, i naczém zależą powszechne albo szczególne korzyści, iakie według tegoż planu dlań z separacyi wynikaią. Czynność urzędowa w téy mierze.

§. 32.

Oświadczenia w téy mierze każdego w szczególności, i iednego po drugim Interesenta zapiszą się do protokułu; wszelkich wątpliwości i uwag Stron słuchać należy ze względną powolnością i cierpliwością; gdzie są bezzasadne, Stronę sprzeczną roztropnie i grzecznie oświecić; gdzie zaś są ważne i znakomite, środki do zaradzenia onym troskliwie rozważyć; a tym sposobem wszelkiego przyłożyć usiłowania, aby Strony interesowane do przyięcia planu separacyinego, iak był ułożony, albo iak go stósownie do powyższego szczególnego roztrząśnienia i roz-

bioru sprostowano, w dobry sposób były nakłonione.

§. 33.

Ponieważ takowe poiednanie Stron dobrym sposobem, w podobnych rozkładach wspólnictwa, zawsze iest naypewnieyszą i naylepszą drogą ukończenia dogodnie sprawy, kommissya szczególnieyszéy usilności przyłoży, aby układ do skutku przywiodła; tym celem zaraz od początku swego działania, swą baczność zwracać powinna na to, aby sobie ziednała zaufanie Interesentów, aby okazuiące się w nich przesądy, przez roztropne, do ich zdolności i wyobrażeń stósowne remonstracye wybić im starała się; usiłuiąc, ile możności, przekonać ich o pożytku separacyi, tak w całkowitości, iako i pod względem każdego z nich szczególnego interessu.

§. 34.

Układ czyli reces działowy w dopięty dobrym sposobem ugodzie.

Skoro się tak doydzie w dobry sposób układu, kommissya w miarę onegoż, sporządzi protokuł działowy, poczém przeczytawszy go Interesentom raz ieszcze, da im do podpisu, a tak uzupełniony przełożonemu sądowi do potwierdzenia odeśle, z resztą zaś podeymie staranie o uskutecznienie onego przez wytknięcie, wymierzenie i wskazanie każdemu przypadłych nań placów i części gruntu.

§. 35.

Jeżeliby przed zatwierdzeniem ugody, co do punktu legitymacyinego Interesentów, którzy ią zawarli, znalazło się ieszcze cokolwiek do załatwienia, i o dekreta approbacyine względnie kościołów, plebanów, zostaiących pod opieką osób etc. postarać się wypadało, i t. d., kommissya przesyłaiąc akta, ta-

kową niezupełność osobno wyrazi; a sąd z urzędu podeymie staranność, aby to, naczém ieszcze do zupełności interessu zbywa, złożoném zostało.

§. 36.

Instrukcya punktów spornych.

Gdy zaś układ w dobry sposób nie ma mieysca, kommissya wszelkie punkta, w których zachodzi sprzeczność, przez iéy pośrednictwo załatwioną bydź niemogąca, z opisanego §. 32. protokułu słuchania i oświadczeń wyciągnie, każdy takowy punkt, oraz o co idzie w téy okoliczności, oznaczy i ustanowi, wysłucha dokładnie Strony względem tego, cokolwiek w téy mierze celem wyiaśnienia rzeczy, oraz ku poparciu i obronie służących im praw i interesów przywieśdź im wypada; wszelkich przytém okoliczności *in facto* należyty zrobiwszy rozbiór, przez przyięcie na nie dowodów wyiaśni ie ile możności, a tak Sędziego postawi w stanie, iżby w każdym punkcie mógł przyrzeć położenie i związek sprawy, a sposobem do praw, słuszności i całego dzieła separacyinego stósownym, rozstrzygnąć: czyli plan podziałowy w swéy istocie zostawić, albo w czém go wypada odmienić lub sprostować.

Dodatek §. 297. W czynnościach podziału wspólnictwa dotyczących się Kommissarz i Instruent użyć może Protokulisty.

Dodatek §. 298. Skoro niektórzy członkowie gminy wieyskiéy żądaią podziału mianéy dotąd z drugiemi członkami wspólności, a ze zdań znawców gospodarstwa wieyskiego okazuie się, iż podział nietylko sam z siebie iest podobnym, lecz oraz dla ogółu korzystnym; członkowie separacyi sprzeciwiaiący się nie tylko założyć muszą przypadaiącą na nich część kosztów rozmiaru i bonitacyi, lecz oraz

dla dobra powszechnego wydoskonalenia gospodarstwa kraiowego znagleni bydź powinni do podzielenia między siebie swych posiadłości.

§. 37.

Po zakończeniu instrukcyi Kommissarz ekonomiczny raz ieszcze da opinią swoią względem ściągaiących się do iego urzędowania zarzutów, wyrażaiąc na poparcie zdania swoiego powody co do każdego punktu, a to do protokułu lub na piśmie; po czém akta w zupełności do sądu przyzwoitego odesłane bydź powinny.

§. 38.

Nie potrzeba więc co do téy instancyi przedstawiać opinii ekonomicznéy iuż w téy mierze dostatecznie wysłuchanym Stronom, ani żadnych na piśmie dedukcyi; nie idzie tu albowiem o oddzielne wywody prawne.

§. 39.

Wyrok. Skoro wyrok iest wydany, przesłany bydź powinien wraz z aktami kommissyi, a ta przepisy Tyt. XLI. §. 48. w téy mierze zachowa.

§. 40.

Appellacya. Gdy którakolwiek Strona odwołuie się od tego wyroku, a przedmiotem iéy uciążliwości iest tylko rzecz bagatelna, kommissya instrukcyą appellatoryi zaraz z urzędu do protokułu załatwi. W ważnieyszych zaś przypadkach kommissya wniesione uciążliwości appellacyine tylko zapisze, i one wraz z drugiemi aktami odeśle sądowi.

§. 41.

Ten wyznaczy inną kommissyą do instrukcyi appellatoryi, ze znawców przedmiotu i prawników złożoną, a Interesenci do niéy odesłani bydź powinni.

§. 42.

Kommissya przy instrukcyi appellatoryi, względem troskliwego spornych ieszcze punktów rozbioru, odłącza onych od tych, w których pierwszy wyrok moc prawa pozyskał, względem sprobować się maiącego załatwienia pierwszych w dobry sposób, tych zaś, które zagodzonemi bydź nie mogą, zupełnego do ostatecznéy decyzyi przygotowania, wskazane sobie §. 36. prawidła, a wreszcie ogólne przepisy Tyt. XIV. zachowa.

§. 43.

Osobliwie zaś względem przybrania nowego Kommissarza ekonomicznego i przypadku, gdy iego opinia od danéy w pierwszéy instancyi odstępuie, służy przepis Tyt. XIV. §. 60.

§. 44.

Wyrok appellacyiny powinien bydź ogłoszony przez kommissyą, która się zaymowała instrukcyą w drugiéy instancyi, a względem instancyi rewizyinéy przepis §. 19. zachowany będzie. Rewizya.

§. 45.

Gdy sporne punkta prawodzielnie są rozstrzygnięte, kommissya podeymie staranie o uskutecznienie separacyi, stósownie do zapadłych z mocą prawa wyroków, a w téy mierze postąpi według wskazanego sobie §. 34. prawidła. Uskutecznienie separacyi.

§. 46.

We wszelkich przypadkach, gdzie separacya gruntów dobrym sposobem, lub w moc prawa do skutku przywiedzioną została, będzie staraniem sprawą kieruiącego sądu, aby wydarzaiące się względem tytułu possessyi lub innych stósunków nadanych przez podział

gruntów odmiany, w księdze hypotecznéy, iak należy, były zapisane.

§. 47.

Uchylenie wspólnictwa względem pastwiska i

Do przepisu Tytułu ninieyszego stósować się należy i wtenczas, gdy wspólne prawa do pastwiska i paszy, na ktore bydło się wpędza, maią bydź uchylone, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXII. §. 138. do 145. §. 158-159-160.).

§. 48.

innych wspólnych praw gruntowych.

W innych zaś wspólnych prawach gruntowych, uchylenie wspólnictwa ma tylko mieysce za zobopólném Stron interesowanych zezwoleniem.

§. 49.

Jednostronnie żądane uchylenie wspólnego polowania, rybołowstwa i wrębu rozpoznać należy według ogólnych zasad względem podziału wspólnéy własności prawami przepisanych, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 75. §. 83-96.).

TYTUŁ CZTERDZIESTY CZWARTY.

O postępowaniu w sprawach z dzierżawy lub naymu wynikaiących.

§. 1.

Rozmaite sporów dzierżawnych rodzaie.

Z powodu zadzierżawienia dóbr nieruchomych zwykły powstawać między Stronami kontraktuiącemi rozmaite spory, co do przyczyn i przedmiotu różne, a zatém różnego

także przy instrukcyi wymagaiące sposobu postępowania.

§. 2.

Takowe spory wynikaią mianowicie:

I. O zapłacenie przyrzeczoney summy dzierzawney, i roszczonych nawzaiem przez dzierzawcę pretensyi o kompensacyą i defalkę, czyli remissyą (allewiacyą).

II. Względem zarzucanego dzierzawcy niegospodarnego obchodzenia się i żądaney z tego powodu w ciągu lat arędy iego exmissyi, bądź innych pewnych, ku ubezpieczeniu dziedzica zmierzaiących środków.

III. Względem dopełnioney przez dziedzica własną mocą exmissyi dzierzawcy.

IV. Względem zwrotu dóbr po upłynionych latach dzierzawy, i czynionych ztąd zobopólnie pretensyi, względem melioracyi i deteryoracyi, albo innym sposobem uformowanych.

§. 3.

Obrachunki z summy dzierzawney.

Co się więc tycze nadewszystko processów pierwszego rodzaiu, mianowicie: gdy spór zachodzi o zapłacenie umówioney kwoty arędowéy, i wniesione na odwrót przez dzierzawcę obrachunki kompensacyi i remissyi; w téy okoliczności ma mieysce pospolite i zwyczayne postępowanie; tak, że skarga, iako i odpowiedź na nię, w przyzwoitym sądzie przyimuią się przez Deputowanego tegoż sądu.

Skarga i odpowiedź.

§. 4.

Instrukcya.

Po nadeyściu odpowiedzi na skargę, Sędzia porównywaiąc ią ze skargą, rozpozna: czyli dalsza w sprawie instrukcya może się odprawić w zwyczayném mieyscu sądu; lub czyli na to kommissyi mieyscowéy potrzeba.

§. 5.

Jeżeli instrukcya może nastąpić w zwyczayném mieyscu sądu, termin do niéy wyznacza się iak zwyczaynie, a w sameyże instrukcyi postępuie się według przepisu Tytułów X. XI. XII.

§. 6.

Kommissya mieyscowa iest osobliwie w ten czas potrzebna, gdy porównywaiąc skargę i odpowiedź, przewidzieć się daie: że w sprawie zależeć będzie na okolicznościach mieyscowych i obeyrzeniu przedmiotu oczyma, a w ogólności na dowodach, które na samémże mieyscu znayduią się pod ręką albo w bliskości.

§. 7.

Względem oznaczenia osoby Kommissarza i terminu na kommissyą; przydania pewnych znawców rzeczy, względem mogącego mieć mieysce przybrania assystentów prawnych do takowéy kommissyi mieyscowéy, lub nie; względem postępowania na samymże terminie i separacyi protokułów, gdy iest w sporze wiele między sobą, nie w związku zostaiących punktów, służą i zastósuią się tu także zawarte w Tytule XLI. §. 32. do 43. przepisy.

§. 8.

Po zakończoney instrukcyi mieyscowéy, akta według urządzenia w mieysc. cyt. §. 44. 45. powinny bydź przedstawione assystentom prawnym, aby z nich podali od siebie deduckye *(in jure)*, gdy kollegium według natury okoliczności, ważności sprawy, i zachodzących w téy mierze kwestyi prawnych, takowe wywody znayduie bydź potrzebnemi.

§. 9.

Przy zawyrokowaniu uważać należy, że, gdy w sprawie wiele zachodzi punktów, n. p. o rozmaite dzierzawcy kompensacye, potrzeba wprawdzie według przepisu Tyt. XIII. §. 36. rozstrzygnienie każdego punktu oddzielnie ustanowić, lecz naostatku po odsądzeniu wszelkich szczególnych artykułów, tak nazwane *saldo*, to iest, wiele, według tych szczególnych rozsądzeń, iedna Strona drugiéy ma wypłacić, lub zarachować, za przybraniem, ieżeli potrzeba, kalkulatora obliczone, i dobitnie wymienione bydź powinno. Wyrok.

§. 10.

Ogłoszenie wyroku następuie tymże samym sposobem, iak w zwyczaynym processie, a odwołanie się przeciw niemu, iest dozwolone. Appellacya.

§. 11.

W ciągu iednak czasu, w którym się odbywa instrukcya takowego środka prawnego, i aż póki nie zaydzie dekret appellacyiny, pierwszy wyrok ma ważność iako *interimisticum*, tak, że dzierzawca nie może się uchylać od płacenia ustanowionego tymże dekretem *liquidum* w ciągu processu, z zastrzeżeniem sobie prawa swego; z drugiéy strony zaś dziedzic, nie iest mocen aż do tego czasu, żądać odeń więcéy, niż wyrokiem postanowiono.

§. 12.

Skoro w drugiéy instancyi wyrok zatwierdzony będzie, utrzymuie się w swéy mocy urządzenie interymistyczne, a zatém i nakazana może iuż przeciw dzierzawcy exekucya względem ustanowionego wyrokiem pier-

wszéy instancyi *liquidi*; rewizya zaś ma tylko *effectum devolutivum*.

Lecz skoro pierwszy wyrok w drugiéy instancyi iest odmieniony, rzecz musi zostać w położeniu, w iakiém się znaydowała podczas ogłoszenia wyroku appellacyinego, i aż do odsądzenia revisorii nie powinna bydź odmieniana; a zatém exekucya przeciw dzierzawcy, w moc pierwszego wyroku, całkiem, albo przynaymniéy względem odmienionego *quanti*, aż do wyroku rewizyinego zawieszoną bydź ma.

§. 13.

W zgłoszeniu się z appellacyą, złożeniu względem niéy rapportu i dalszéy instrukcyi onéyże, służą i maią stósowność przepisy Tyt. XIV. Sek. II., a gdyby do takowéy instrukcyi nowa kommissya mieyscowa była potrzebną, przepisane w Tyt. XLI. §. 51. i następ. prawidła powinny bydź zachowane.

§. 14.

Rewizya. W publikacyi wyroku appellacyinego, tudzież w zgłoszeniu się do revisorium i odsądzeniu onego, również iak w pospolitym i zwyczaynym processie postępować należy.

§. 15.

Oddzielne względem postępowania w téy mierze przepisy. W tym rodzaiu processów zwykły się nader częste wydarzać przypadki, że:

1) Nierządni i bezsumienni dzierzawcy, dla wstrzymania winnéy zapłaty summy arędowney, występuią z mnóstwem, w dalekim widoku okazuiących się pretensyi zwrotnych, a instrukcyą sprawy do zawyrokowania, przez wnoszenie wielu, na pozór ważnych, przytém zaś rozwlekłego dochodzenia wymagaiących czynów przeciągnąć usiłuią, przez

co dziedzic, gdyby w swéy z siebie saméy czystéy, o należytość arędowną pretensyi, miał dopiero na skutek wyroku oczekiwać, bardzoby często był wprawiony w przykre położenie.

2) Że, gdy dzierzawca wnosi pretensyą remissyiną, spór zachodzi o to: czyli według przepisu praw, i osnowy zawartego między Stronami kontraktu, znayduie się w ogólności przypadek, gdzie może bydź żądana remissya; a zatém wątpić można: czyli dochodzenie prawa żądania remissyi, i wynalezienie opuścić się maiącéy kwoty *(quanti remittendi)* maią bydź razem przedsięwzięte, lub czyliby ostatnia, aż do prawodzielnego pierwszéy rozsądzenia, odłożoną bydź nie powinna.

Na obadwa przypadki należy tu dać dokładne przepisy.

§. 16.

Gdy się okaże ze skargi i odpowiedzi na nię, że dzierzawca naprzeciw czystéy pretensyi dziedzica takie wystawia *compensanda*, które rozwlekłego wyłuszczenia i dowodzenia każą się spodziewać; musi wprawdzie sąd względem dalszéy w głównéy sprawie instrukcyi, według powyższego przepisu, co potrzeba rozporządzić, przytém iednak iak naybliższy termin przed wyznaczonym do sprawy Instruentem naznaczy dla ustanowienia tymczasowego *liquidi*.

a) Gdy dzierzawca wnosi pretensye o kompensacyą niewymagalne ieszcze *(illiquide)*

§. 17.

Takowy termin na iednostronną dzierzawcy prośbę nie może bydź odraczanym; Strony powinny na nim stawać pospolicie osobiście, lub przez upoważnionych pełnomocni-

ków; chociażby zaś i tym sposobem nie stawały, wszelakoż termin odprawi się za przybraniem obudwóch assystentów prawnych.

§. 18.

Na samymże terminie Deputowany sądu tak pretensyą dziedzica, iako i pretensye zwrotne dzierzawcy, roztrząśnie punktami; a przy każdym z nich uczyni rozbiór: czyli i iak wiele w téy okoliczności tymczasowie za czystą pretensyą przyiąć, a co do dalszego wyłuszczenia zostawić należy.

§. 19.

Za czystą pretensyą przyimie się to, co albo polega na uczynionych iuż podczas zapisywania informacyi od Stron zeznaniach, bądź co przez dowody na piśmie, żadnéy widocznéy niedokładności niepodlegaiące, iest usprawiedliwioném. Gdyby w iakimkolwiek punkcie tyle się wprawdzie wyiaśniło, że Likwidantowi służy pretensya, wynalezienie iednak właściwéy onéy ilości ieszcze dokładnieyszego potrzebuie wyłuszczenia, będzie usilnością Instruenta poiednać Strony względem przyiąć się maiącéy tymczasowie kwoty średniéy, z zastrzeżeniem ich prawa; albo gdyby tego dopiąć nie można było, starać się ma dla poprzedniczego, a ku istocie rzeczy przystępuiącego oznaczenia téyże kwoty, z wzaiemnych zeznań Stron, i przez troskliwe innych okoliczności skombinowanie, potrzebne zbierać materyały.

§. 20.

Zresztą, ieżeli Strony są osobiście przytomne, Instruent téy sposobności użyie, na pogodzenie ich dobrym sposobem w głównéy sprawie, a przeto na umorzenie, ile możności, całego processu.

§. 21.

Jeżeli iednak ugoda mieysca niema, sporządzony względem ustanowienia poprzedniczego *liquidi* protokuł powinien bydź przez zwyczaynego Decernenta dokładnie przedstawiony na naypierwszym dniu sessyonalnym w zgromadzoném kollegium; a sprawa punktami raz ieszcze z doyrzałą uwagą roztrząśniona, i według zapadłych decyzyi samoż *liquidum* przez poprzedniczą rezolucyą ustanowione.

§. 22.

Przeciw takowéy rezolucyi żaden środek prawny nie ma mieysca, lecz ta ma moc urządzenia tymczasowego, które póty iest ważném, póki według przepisu §. 9. właściwe *liquidum* w wyroku ustanowione nie będzie. Może zatém dziedzic żądać od dzierzawcy zapłacenia sobie według tego urządzenia należytości, a to w ciągu nawet processu, i przed wyrokiem głównym, a w razie potrzeby nawet domagać się o ściągnienie téyże kwoty przez exekucyą.

§. 23.

Lecz i takowe *liquidum* interymistyczne nie stanowi żadnego w głównéy sprawie przesądu, lecz przy instrukcyi onéyże, punkta w poprzedniczym obrachunku, za wymagalne przyięte, równo z innemi, i łącznie pociągane będą do roztrząśnienia, i do formalnego wyroku ostatecznego przysposobione bydź powinny.

§. 24.

Drugi przedmiot, względem którego według prawidła §. 14. ma dokładnieysze nastąpić oznaczenie, tycze się ulżenia, w opłacie dzierzawnéy przez possessorów żądanego,

b) W przypadach remissyi.

czyli to z powodu mniemanego w istocie dzierzawy niedoboru, lub poniesionych przypadków nieszczęśliwych; gdzie może wyniknąć kwestya: czyli, ieżeli dziedzic zasadzie prawa do takowéy pretensyi remissyinéy zaprzecza, taż zasada i ilość kwoty defalkować się maiącéy, *(quanti remittendi)* ma bydź oraz dochodzoną, lub, czyli nadewszystko exystencya przypadku remmissyinego wynalezioną, a dopiero, gdy takowa remissya iest ustanowiona wyrokiem prawodzielnym, ilość iéy *in quanto* ma bydź wyśledzoną.

§. 25.

Przytém zaś rozróżnić należy: czyli zdarzenie, na którém dzierzawca chce zasadzić pretensyą swą remissyiną, iest téy natury, iż dochodzenie onego śpiesznie nastąpić powinno, ponieważ inaczéy nie byłoby iuż podobna właściwéy natury onegoż w należytém postawić świetle;

albo,

czyli nie zachodzi podobne w przewłoce niebezpieczeństwo.

§. 26.

Poprzednicze téy okoliczności dochodzenie.

Jeżeli mniemany przypadek remissyiny według swéy natury śpiesznego wymaga dochodzenia, gdy n. p. podczas zdarzonego gradu, zboże ma bydź na pniu obeyrzane i oszacowane, o co dopraszać się powinien dzierzawca pod utratą prawa swego; (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 480-483.) za zgłoszeniem się dzierzawcy, gdy zboże stoi ieszcze na pniu, nakazane bydź musi natychmiast kosztem tegoż dzierzawcy dochodzenie. Dziedzicowi udziela się wiadomość o tém rozporządzeniu, i o wyznaczonym terminie, aby się na nim znaydował i przestrzegał praw

swoich w téy mierze. Lecz choćby i nie stanął, dochodzenie przecięż swoiém iśdź powinno trybem.

§. 27.

Kommissarz przytém, ile podobna według natury i położenia rzeczy, wyiaśni przypadek, na którym dzierzawca chce zasadzać swą pretensyą remissyiną, tudzież według przepisu śledztwo naoczne przedsięweźmie, a ieżeli zawisło na oszacowaniu wynikłéy szkody, n. p. gradem wybitego zasiewu, łąk piaskiem zasypanych, i t. d. przybierze do tego bezstronnych rzeczy znawców; a zaprowadziwszy ich na mieysce, każe sobie o wszystkiém dokładną dać informacyą; poczém ich podania, wiernie i w zupełności wyrazi w swym protokule, oświadczaiąc im, że, gdyby tego żądano, będą musieli stwierdzić ie przysięgą.

§. 28.

Zamiarem atoli takowego poprzedniczego dochodzenia, nie iest bynaymniéy porządna instrukcya sprawy, i saméyże pretensyi remissyinéy do zawyrokowania, lecz tylko tymczasowe dla wiadomości wynalezienie, czyli n. p. cały zasiew, lub iaka część onego gradem dotkniętą została. Po takowém więc dochodzeniu nic daléy się nie ustanowi, lecz to służy tylko na to, aby, ieżeliby w czasie następnym przyszła pod rozwagę samaż pretensya remissyina, tak przy instrukcyi główney sprawy, przez kombinowanie podobnych wiadomości i reiestrów wymłotu, zeznań świadków, lub innych dowodów, iako i przy ustanowieniu interymistycznego *liquidi*, według §. 17. można było użyć wynalezionych temiż środkami okoliczności i wiadomości.

§. 29.

Przypadki, w których zasada i ilość remissyi są razem instruowane, albo

W tych zaś przypadkach, gdzie w dochodzeniu żądaney remissyi żadne z przewłoki nie zachodzi niebezpieczeństwo, i gdy Strona przeciwna prawo żądania oney w ogólności zaprzecza, rozróżnić znowu należy:

czyli dochodzenie bytności przypadku remissyinego, z dochodzeniem ilości defalkować się maiącey kwoty *(quanti remittendi)* w takim zostaie związku, że iedno od drugiego nie może bydź odłączane,

albo:

czyli takowy związek między obiema dochodzeniami nie zachodzi.

§. 30.

W pierwszym przypadku, gdy n. p. iest wprawdzie iasno, że z powodu poniesionego na bydło pomorku, należy się dzierzawcy remissya, dziedzic iednak zaprzecza, aby tyle sztuk wypaśdź miało, ile potrzeba według warunków kontraktu, iżby był obowiązanym do opuszczenia mu w dzierzawie, dochodzenie wymierzone bydź powinno oraz do ilości defalki, iaką wypadnie ustanowić.

§. 31.

W drugim zaś przypadku, gdy rozpoznanie kwestyi: czyli dzierzawca iest w ogólności mocen żądania defalki, albo nie? od wynalezienia ilości cale nie zależy; rozróżnić znowu potrzeba:

czyliby względem zasady saméyże pretensyi remissyinéy, lub innych razem z tym punktem związanych w processie pretensyi, osobnéy kommissyi mieyscowéy wyznaczyć nie wypadało;

albo,

czyli prócz punktu wynalezienia *quanti* będą-

będącéy w sporze pretensyi remissyinéy, żadnéy kommissyi mieyscowéy do instrukcyi sprawy nie potrzeba.

§. 32.

Jeżeli i bez względu na wynalezienie ilości spornéy pretensyi remissyinéy, iest potrzebna kommissya mieyscowa dla wyprowadzenia dokładnéy instrukcyi sprawy; należy, aby ta oraz dochodziła ilości opuścić się maiącéy kwoty *(quanti remittendi)*. Gdy więc n. p. spór zachodzi o to: czyli dziedzic iest w obowiązku nagrodzenia wynikłéy z pomorku na bydło szkody; gdy prócz tego wyznaczona iest kommissya mieyscowa, przy téy sposobności wynaleśdź zarazem potrzeba: wiele sztuk, w iakim czasie, i na iakie choroby toż bydło wypadło, i wiele szkoda dzierzawcy rzeczywiście wynosi.

§. 33.

Skoroby atoli przypadek tę miał własność, iż, gdy prawo dzierzawcy żądania remissyi, iest z siebie samego wątpliwe, wynalezienie *quanti remittendi* znacznych wymaga rozwlekłości i kosztów; chociażby i dla innych punktów wyznaczona była kommissya mieyscowa, wszelakoż Sędzia po ścisłém rozważaniu rozporządzić może: że taż kommissya ilości opuścić się maiącéy dzierzawy niema ieszcze dochodzić, lecz że to odłożoném bydź ma, aż kwestya prejudycyalna, czyli remissya może mieć mieysce lub nie? prawodzielnie rozstrzygniętą będzie.

gdy tylko zasada pretensyi remissyinéy przychodzi do instrukcyi.

Gdy więc n. p. dzierzawca z powodu, że mnieyszy wysiew odebrał, niż mu go zapewniono, żąda remissyi, dziedzic zaś zapiera, żeby w ogólności miał bydź obowiązany ręczyć mu za ilość wysiewu, a wynalezienie

brakuiącéy tegoż wysiewu ilości, nie mogłoby nastąpić bez rozmiaru całego pola; potrzeba nadewszystko rozpoznać sam obowiązek do ewikcyi, i w téy mierze wyrokować przez wszystkie instancye, nim się przystąpi do rozmiaru względem ilości, *(in quanto)*.

§. 34.

Również dochodzenie ilości opuścić się maiącéy dzierzawy i wtenczas zawieszoném bydź powinno, gdy cała sprawa i kwestya: czyli ogólnie przypadek remissyi mieysce ma, lub nie? w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu bez kommissyi mieyscowéy wyłuszczoną i rozstrzygniętą bydź może, a zatém tylko celem wynalezienia *quanti remittendi*, takowe dochodzenie mieyscowe musiałoby bydź rozporządzone. W tym razie albowiem należy wprzód względem innych punktów, tudzież prawa żądania w ogólności remissyi zawyrokować, a kommissyą mieyscową dla oznaczenia ilości wstrzymać póty, póki względem sameyże pretensyi prawodzielny wyrok nie znaydzie.

Gdy atoli i w tym przypadku Strony obiedwie zgadzaią się na to, że dochodzenie zasady i ilości pretensyi, razem ma bydź przedsięwziętém, natenczas przystąpić należy do niego stósownie do wniosku Stron.

§. 35.

Szczególne prawidło względem wydawania wyroków.

We wszelkich przypadkach, gdzie iuż nastąpiło dochodzenie *quanti remittendi*, należy przynaymniéy *eventualiter* ustanowić w wyroku tęż ilość. Chociażby więc Sędzia pierwszéy instancyi oddalił dzierzawcę z żądaną w ogólności remissyą; powinien wszelakoż wyrzec: w iakieyby ilości tęż remissyą oznaczyć

wypadało, gdyby dzierzawca względem iéy zasady miał w dalszych instancyach lepszy pozyskać wyrok; inaczéy albowiem, gdyby w następnéy instancyi prawo żądania remissyi za uzasadnione uznaném zostało, w pierwszéy instancyi na nowo względem ilości wyrzecby potrzeba, lub Strony względem téy kwestyi utraciłyby dozwolone sobie prawem instancye.

Jeżeli w tym przypadku dziedzic przez oznaczenie ewentualne ilości, sądzi się uciążonym, powinien wprawdzie zgłosić się z appellacyą i wyrazić powody, na iakich się wspiera iego uciążliwość; dalsze iednak w téy okoliczności postępowanie nie ma tymczasowie mieysca, lecz dopiero, gdy Sędzia appellacyiny znaydzie, że na odwołanie się dzierzawcy względem zasady pretensyi remissyinéy, przeszły wyrok z iego korzyścią musi bydź odmieniony, nakaże ie przez poprzedniczą rezolucyą, a to ieszcze przed ogłoszeniem wyroku appellacyinego, iżby takowy mógł bydź oraz wymierzony do appellacyi dziedzica względem ilości.

§. 36.

II. Processa względem exmissyi dzierzawców.

Dotąd rozprawiało się o sposobie postępowania w zwyczaynych processach dzierzawnych; mianowicie, gdy spór zachodzi o zapłacenie umówionéy summy dzierzawnéy i roszczone przez dzierzawcę pretensye zwrotne. W IIgim zaś processów rodzaiu, gdy dziedzic dzierzawcę o złe obwinia gospodarstwo, żądaiąc exmissyi onego, lub innych do ubezpieczenia siebie zmierzaiących rozrządzeń, potrzebny iest krótszy i śpiesznieyszy sposób postępowania.

§. 37.

Winien przeto dziedzic z swym wnioskiem zgłosić się, iak zazwyczay, do sądu na piśmie lub osobiście, poczém bez zwłoki wysłucha go okolicznie Deputowany względem pobudek iego żądania, tudzież czynów, przez które dzierzawca niegospodarnego miał się stać winnym zarządzenia, oraz, iakby Skarzący myślał dowodzić tychże czynów, gdyby się ich zapierano; a takowe dowody, ieżeli są pod ręką, do protokułu przyłączyć należy.

§. 38.

Gdy sąd przy przedstawieniu tegoż protokułu, wymienione w nim czyny znayduie bydź tego rodzaiu, że, gdyby rzecz tak się miała, iak iest wniesioną, prośba Powoda byłaby przez to według prawa uzasadnioną; nakaże niezwłocznie dochodzenie na mieyscu, termin do niego iak naybliższy wyznaczy, i oznaymi o nim dzierzawcy przy udzieleniu mu protokułu, z resztą zaś do dochodzenia zawsze doświadczonego i niezawodnego gospodarstwa znawcę przybrać potrzeba.

§. 39.

Na samymże terminie, którego odraczania na iednostronną Oskarzonego prośbę nigdy dozwalać nie należy, kommissya nadewszystko wysłucha dzierzawcę punktami, względem wniesionych zawinień, tudzież, coby z nich przyznawał, albo zaprzeczał, i coby ieszcze dla swego usprawiedliwienia mógł przytoczyć, poczém obiedwie Strony razem przyzwawszy, *statum controversiae* między niemi ułoży, w sporze zostaiące *facta* przez śledztwo naoczne i wysłuchanie pod przysięgą świadków wyiaśni, a na końcu instrukcyi przy-

branemu gospodarstwa znawcy dać każe opinią urzędową i powodami wspartą, o gospodarstwie dzierzawcy, osobliwie zaś względem rubryk, gdzie mu iest zadawana niegospodarność i pustoszenie dóbr; poczém kommissya bez dalszego działania, akta natychmiast do zawyrokowania odeśle.

§. 40.

Skoro wyrok iest wydany, sąd przyda Stronom z urzędu assystentów prawnych, ieżeli iuż w mieyscu iego urzędowania nie są opatrzeni takowemi assystentami albo pełnomocnikami; tym więc ogłosi się wyrok, a ci o nim wiadomość udzielą Stronom, i sprawę należycie w dalszych instancyach popierać będę, ieżeliby się do tychże instancyi odwołano.

§. 41.

Jeżeli Powód z swém żądaniem został oddalony, appellacya z zupełnym skutkiem ma mieysce. Skoro zaś tylko nakazane iest wyrokiem pewne rozrządzenie interymistyczne dla ubezpieczenia dziedzica, n. p. ustanowienie dozorcy, odebranie przysięgi od ekonomów, i t. d. uskutecznienie iego powinno nastąpić pomimo appellacyi, lubo tylko z zastrzeżeniem służącego obu Stronom prawa. Lecz gdy postanowione iest całkowite dzierzawcy wyrugowanie, należy wprawdzie z niém się wstrzymać, gdy się tenże dzierzawca przeciw niemu odwołał, instrukcya appellatoryi iednak szczególniéy przyśpieszoną bydź powinna; przytém zaś sąd na wniosek Powoda urządzić nakaże wszystko, cokolwiek służyć może ku tymczasowemu onego ubezpieczeniu, nie wyzuwaiąc atoli całkiem Oskarzonego z dzierzawy i gospodarstwa.

Jeżeli takowe ubezpieczenia środki dla szczególnych okoliczności są niepodobne, a przewidywać wypada, że instrukcya i odsądzenie appellatoryi tak znacznego przeciągu czasu wymagać będzie, iżby w nim nie nagrodzona dziedzicowi urość mogła szkoda, Sędzia, pomimo appellacyi, nakaże exmissyą dzierzawcy; przytém zaś z urzędu sądową administracyą dóbr i gruntów rozporządzi.

Dodatek §. 299. Appellacya przeciw wyrokowi, którym czas dzierzawy z powodu złego gospodarstwa dzierzawcy za upłyniony uważa się, zawsze ma skutek zawieszaiący (effectum suspensivum), a to bez względu na to, czyli exmissya nakazaną została, lub nie. Instrukcya zaś i zawyrokowanie w instancyach następnych szczególniéy przyśpieszone bydź powinny.

§. 42.

Wreszcie względem instrukcyi appellatoryi służą przepisy pospolitego i zwyczaynego processu; wszelakoż tak instrukcya, iako i odsądzenie sprawy, ile możności i szczególniéy przyśpieczone bydź powinny.

§. 43.

Rewizya wtenczas tylko dopuszczoną będzie, gdy albo Powód zupełnie oddalonym, lub Pozwany na całkowite ustąpienie z dzierzawy skazanym został.

III Względem przywrócenia do possessyi samowładnie wyrugowanych dzierzawców.

§. 44.

Gdy IIIcie użala się dzierzawca, że go dziedzic samowładnie wyrugował, i przywrócenia siebie do possessyi żąda; uważać to należy, iako sprawę spoliiną, a zatém względem instrukcyi postąpi się według przepisu Tyt. XXI.

§. 45.

Takowa iednak skarga wyzutego dzierzawcy, o przywrócenie siebie do dzierzawy, ma tylko mieysce w ciągu sześciu miesięcy, po zaszłém wyrugowaniu. Późniéy zaś skarząc, może tylko żądać wynagrodzenia, a w téy okoliczności względem instrukcyi processu służą ogólne przepisy.

§. 46.

IV. Processa z powodu zwrotu dóbr wynikaiące.

Gdy IVte spór wynika o zwrót dóbr po upłynionych latach dzierzawy; rozróżnić należy:

czyli tenże zwrót iuż nastąpił, i tylko przy nim wynikły między Stronami spory, teraz prawnie rozstrzygnionemi bydź maiące;

lub:

czyli samże zwrot ma nastąpić sądownie;

albo:

czyli dzierzawca, pod pretextem służącego sobie prawa retencyi, czyli zatrzymania, wzbrania się zwrócić dobra i z nich ustąpić;

bądź nakoniec:

czyli mu dziedzic zatrzymuie wniesione do dóbr rzeczy i sprzęty, z powodu pewnych z dzierzawy zalegaiących pretensyi.

§ 47.

1) Gdy po nastąpionym iuż zwrocie dóbr, należy wyrokować względem niektórych sporów.

W pierwszym przypadku, gdy mianowicie zwrot iuż nastąpił, końcem wyłuszczenia wynikłych przy téy okazyi względem większości, albo mnieyszości inwentarza; względem melioracyi i deteryoracyi, i t. d. sporów; służy pospolity i zwyczayny sposób postępowania sądowego. Skargę zatém i odpowiedź do sądu według porządku Ordynacyi przyiąć,

i według natury każdéy szczególnéy okoliczności, rozsądnie rozpoznać należy: czyli dalsza instrukcya może nastąpić w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, lub czyli w téy mierze kommissyi mieyscowéy potrzeba; z resztą zaś zachowaią się we wszystkiém ogólne ninieyszéy Ordynacyi processowéy przepisy.

§. 48.

2) Gdy sam zwrót ma nastąpić sądownie.

W drugim przypadku, gdy mianowicie którakolwiek Strona domaga się, aby sam zwrot nastąpił sądownie, kollegium wyznaczy na to Kommissarza, i przyda mu w pomoc znawcę gospodarstwa.

§. 49.

Taż kommissya sporządzi nadewszystko dokładny względem zwrotu inwentarz, i przyłączy doń sporządzoną pod swym kierunkiem, przez przysięgłych znawców, rubrykami, taxę.

§. 50.

Po czém takowy inwentarz skonfrontuie z tym, który przy oddaniu dóbr dzierzawcy był sporządzony, a przy każdéy rubryce większość lub mnieyszość ustanowi. Jeżeli żaden inwentarz stan dóbr upewniaiący nie był zrobionym, będzie usilnością kommissyi wyiaśnić, ile możności, potrzebne na to materyały, porównywaiąc okoliczności, w iakich się znaydowały też dobra podczas ich oddawania, i iak chcą mieć na takowy przypadek przepisy prawa, (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 614. i następ.); to zaś uskuteczni przez wysłuchanie Stron i poiednanie ich w téy mierze; przez wysłuchanie świadków i znawców, oraz innych dowodów przystósowanie; po czém wzmiankowaną wyżéy konfrontacyą przedsięweźmie.

§. 51.

Podane przez którąkolwiek Stronę ulepszenia, lub pogorszenia, podobnymże sposobem dochodzone bydź powinny; należy wynaleśdź, z czego się właściwie składa pretensya Prowokanta, i iakie przeciw niéy Prowokat wystawia zarzuty.

§. 52.

W tych wszystkich punktach kommissya usilnie starać się powinna, aby Strony pogodzić, i aby względem całego interesu zwrotu dóbr, i wynikaiących z tąd zobopólnych pretensyi, przedstawuiąc im istnące na to przepisy prawa, (Pow. Pr. Kr. w mieys. cyt. §. 501. i następ.) w dobry sposób były poiednane.

§. 53.

Gdy takowy między Stronami układ nie może bydź we wszystkiem dopięty, kommissya punkta w sporze zostaiące, ze sporządzonego względem zwrotu dóbr protokułu wyciągnie, każdy z nich wyłuszczy zosobna, Strony w téy mierze wysłucha, ułoży między niemi *statum controversiae*, przyimie dowody, iakie się znayduią, a tym sposobem każdy punkt w oddzielnym protokule do ostatecznego rozsądzenia wyinstruuie.

§. 54.

Osobliwie względem ulepszenia i pogorszenia dóbr (melioracyi i deteryoracyi).

W pretensyach o melioracyą i deteryoracyą, przedmiot tegoż dochodzenia stanowiących, dwie kwestye mogą bydź w sporze:

a) czyli Prowokat iest w ogólności obowiązany, wynagradzać takową melioracyą, lub czynić zwrót deteryoracyi?

b) wiele wynosi kwota wynagrodzić, lub zwrócić się maiąca?

Gdy zachodzi spór razem o obiedwie kwestye, a zatém idzie o to: czyli rozpoznanie

samegoż obowiązku, i wynależienie *quanti* ma bydź łącznie przedsięwzięte, lub ostatnie odłożone póty, póki pierwsze ustanowione nie będzie; w tym razie postąpi się według przepisu §. 24-35.

§. 55.

z) Gdy dzierżawca chce używać prawa zatrzymania dóbr (*jus retentionis*), albo

Gdy w trzecim przypadku, dzierżawca, pod pozorem służącego sobie prawa zatrzymania dóbr, wzbrania się z nich ustąpić, sprawę takową, (daiąc wzgląd na przepisy Pow. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. XX. Rozdz. II.) za aresztowaną uważać, i iako z tego rodzaiu sprawą postąpić należy.

Dodatek §. 300. Jeżeli dziedzic z przyczyny upłynionego czasu dzierżawy, o ustąpienie z dóbr skarzył, a dzierżawca z innych powodów, a nie dla służącego mu prawa ich zatrzymania, ustąpić wzbronił się, a tenże potém w pierwszéy instancyi na ustąpienie skazanym został; wyrok takowy, pomimo założonéy przez dzierżawcę appellacyi, dla zapobieżenia grożącemu wypuszczaiącemu w przewłoce niebezpieczeństwu, wyrokowanym bydź może.

Dodatek §. 301. Skoro zaś dzierżawca po wyiściu czasu dzierżawy z tego powodu z dóbr ustąpić wzbrania się, ponieważ podług iego twierdzenia służyć mu ma prawo ich zatrzymania, natenczas w rozpoznawaniu sporu tego iako sprawy aresztowéy, zawsze względem prawności wniosku co do prawa nieustąpienia z dóbr, oddzielne postępowanie zaprowadzoném, i w téy mierze stósownie do przepisów Cz. I. Tyt. XXIX. §. 63. osobno wyrokować należy. Aż do prawodzielnego zaś rozstrzygnienia punktu tego w obydwóch dozwolonych instancyach, exmissya dzierżawcy nastąpić niemoże.

§. 56.

Gdy nakoniec w czwartym przypadku, dziedzic chce zatrzymać dzierżawcy wniesione przez niego do dóbr sprzęty i ruchomości, a ten przypadek wydarzy się przed nastąpionym zwrotem, względem sztuk i rzeczy do gospodarstwa należących; nie potrzeba na to processu, ale dzierżawca według przepisu praw (Cz. I. Tyt. XXI. §. 606.) takowe sztuki aż do nastąpionego zwrotu w dobrach zostawić powinien, lub przez grożące karami rozkazy do ich przystawienia znowu będzie zniewolony.

4) Gdy dziedzic chce się pilnować, względem praw swoich, na wniesionych do dóbr ruchomościach dzierżawcy.

§. 57.

Jeżeli zaś dziedzic swe prawo zatrzymania chce wykonywać na sprzętach dzierżawcy, do gospodarstwa nienależących, przed nastąpionym zwrotem, wniosek takowy obeymuie w sobie założenie aresztu, a w téy mierze według przepisu Tytułu XXIX. postąpić należy.

§. 58.

Gdy nakoniec przytoczone przez dziedzica prawo zatrzymania dopiero przy zwrocie iest wnoszone, należy go wyłuszczyć przez urządzoną według §. 48. i następ. kommissyą, a to za iednym razem; po odesłaniu zaś przez kommissyą akt zakończonych, sąd w rezolucyi poprzedniczo ustanowi: czyli i do iakich sztuk takowe prawo zatrzymania, aż do wyroku, przez który zasada onego dokładniéy się oznaczy, ma mieć mieysce.

§. 59.

Processa, które z powodu puszczania w komorne budynków mieyskich wynikać zwykły, tyczą się albo zapłaty przyrzeczonego komornego; lub wynalezienia przywłaszcza-

O sprawach z naymu wynikaiących.

nych sobie przez komornika z należytości potrąceń; wynagrodzenia szkód, przez komornika w domu lub stancyi zrządzonych, i innych tym podobnych z natury i umów samegoż kontraktu wyprowadzić się mogących należytości; lub gdy zachodzi spór o wpuszczenie komornika do naiętego domu, bądź o wyrugowanie onego.

§. 60.

W pierwszym przypadku ma mieysce postępowanie zwyczayne, albo dla spraw bagatelnych przepisane, do którego sprawa według większéy albo mnieyszéy przedmiotu wagi iest uwłaśnioną; a gdy zachodzi oraz kwestya: czyli wypuszczaiący może sobie rościć prawo do zatrzymania wniesionych przez komornika sprzętów, powinien bydź przystósowany przepis Tyt. XXIX. o aresztach.

Dodatek §. 302. Jeżeli komornik iest artystą albo rzemieślnikiem, niemogą mu bydź zatrzymane narzędzia i rzeczy do prowadzenia sztuki lub rzemiosła mu potrzebnych, skoro inne posiada ruchomości. W ogólności żadnemu komornikowi więcéy z wniesionych przez niego rzeczy zatrzymać niewolno, iak tylko tyle, ile na zapłacenie winnego komornego potrzeba; a ieżeli o wartość ruchomości spor zachodzi, wtedy bez postępowania processowego sporządzić należy taxę, i podług téy ustanowić, które effekta wypuszczaiącemu dla zabezpieczenia iego pretensyi zostawione bydź maią. Przy tém zaś postanowieniu niezmiennie pozostać się musi. Z resztą sądy zawsze o to starać się powinny, aby wypuszczaiącego w dobry sposób do tego nakłonić, iżby komornikowi, skoro ten iest rzemieślnikiem, tyle zostawił z iego narzędzi, ile mu koniecznie potrzeba do zapracowania sobie na niezbędne życia potrzeby.

§. 61.

Gdy zaś zachodzi spór o wyprowadzenie się, albo ustąpienie z mieszkania, i o prawo wypowiedzenia onego; tedy idzie o to:

czyli termin ustąpienia iest bliski, a zatém w przewłoce zachodzi niebezpieczeństwo;

lub,

czyli nie masz takowego niebezpieczeństwa.

§. 62.

W pierwszym przypadku skargę zanieść należy do Deputacyi, do instrukcyi spraw bagatelnych i injuryinych raz na zawsze ustanowionéy; a ta, według danych tamże przepisów, iak nayśpiesznieiy wyprowadzi instrukcyą.

§. 63.

Przeciw zapadłemu wyrokowi ma mieysce appellacya, iednak tylko *ad effectum devolutivum:* w ciągu więc oneyże przystąpi się do nakazanéy wyrokiem intromissyi albo exmissyi; instrukcya zatém i wyrok w drugiéy instancyi, szczególniéy do wynalezienia i ustanowienia wynikaiących ztąd dla któréykolwiek Strony szkód, wymierzoną bydź powinna.

Dodatek §. 303. Wykonanie wyroku zaocznego w sprawach z naymu, pośpiechu wymagaiących przez prośbę o restytucyą wstrzymaném bydź niemoże, lecz domagaiący się restytucyi, powinien praw swoich albo drogą appellacyi, lub, ieżeli tego niechce, w osobnym processie dochodzić.

Dodatek §. 304. Rewizya w sprawach z naymu, ma także mieysce wtenczas, gdy przedmiot sprawy wynosi summę dla dopuszczenia tegoż środka prawnego przepisaną. Skoro zaś

pierwszy wyrok iuż został wykonanym, na ten czas, chociażby odmienny w drugiéy instancyi nastąpił wyrok, przy tém pozostać się musi aż do prawodziełnego sporu rozstrzygnienia, i tylko, iak w §. 63. ninieyszego Tytułu przepisano, względem żądanego wynagrodzenia szkód zarazem wyrokować należy.

§. 64.

Jeżeli zaś nie masz niebezpieczeństwa w przewłoce, takową sprawę z naymu wynikłą w pierwszéy i drugiéy instancyi zarówno iak inne zwyczayne sprawy bagatelne od dziesięciu do pięciudziesiąt talarów odbywać i załatwiać należy.

TYTUŁ CZTERDZIESTY PIĄTY.

O sprawach rachunkowych.

§. 1.

Rozmaite sporów rachunkowych rodzaie.

Gdy spór wynika w okolicznościach rachunkowych, tycze się albo obowiązku składania rachunków w ogólności, bądź terminu, od którego, lub do którego maią bydź składane; albo pochodzi ztąd, że składaiący rachunek ociąga się z oddaniem onegoż, bądź zmierza do odebrania złożonego iuż rachunku, oraz czynionych przeciw niemu przez odbieraiącego, uwag.

§. 2.

1) Gdy spór wynikaoobo-

Obadwa pierwsze punkta są kwestyami prejudycyalnemi, które koniecznie wprzód

wyłuszczyć i roztrząsnąć należy, niżeli będzie się mogła rzecz toczyć o odebranie rachunków i uwagi przeciw nim czynione. W rozwiązaniu takowych kwestyi, zastósować należy przepisy pospolitego i zwyczaynego processu, chybaby cały rachunek tyczył się tylko przedmiotu pięciudziesiąt talarów albo mniéy.

wiązek złożenia rachunków, albo:

§. 3.

Gdy iednak zachodzi tylko spór o termin, od którego, lub do którego ma bydź składany rachunek; w tym przeciągu czasu, iak się toczy w sądzie ta kwestya, drogą zwyczaynego processu, można przystąpić do odebrania rachunków, za ten czas, o który spór nie zachodzi; a sprawę względem zachodzących w téy okoliczności uwag, czyli monitów, według przepisów następuiących, w pierwszéy instancyi do rozsądzenia wyinstruować, zawyrokowanie zaś póty odłożyć należy, póki względem dalszego terminu *a quo*, albo *ad quem* prawodzielny nie zapadnie wyrok.

2) o termin od którego i do którego, (*a quo et ad quem*) bądź

§. 4.

Gdy zachodzi skarga o ociąganie się składać maiącego rachunki, który nie zapiera, że zdać ie powinien; w tym razie żaden właściwy proces nie ma mieysca, lecz Sędzia za poprzedzaiącém onegoż wysłuchaniem, naznaczy mu termin do ich złożenia, a gdy go nie dotrzyma, znagli go do powinności przez exekucyą.

3) o ociąganie się maiącego składać rachunki w ich oddaniu;

§. 5.

Skoro rachunek odbieraiącemu został odesłany, a ten go nie we wszystkiem za rzetelny przyimuie; idzie o to:

Właściwe processa rachunkowe.

czyli iedna lub obiedwie Strony żądaią sądowego odebrania całego rachunku?

albo:

czyli spór między niemi zachodzący do pewnych szczególnych tylko ściąga się artykułów lub punktów, zresztą zaś rachunek przyięty iest za wiadomy.

§. 6.

Postępowanie przy odbieraniu rachunków.

Gdy się domaga Strona, aby cały rachunek był sądownie odebrany, więc albo Składaiący powinien go podać do sądu natychmiast wraz z dowodami, albo też Odbieraiący, ieżeli się iuż w ręku iego znayduie, a na ten czas Składaiący powinien zarazem do złożenia usprawiedliwiaiących go dowodów bydź zniewolony.

§. 7.

Jak tylko rachunek wraz z dowodami znayduie się przy aktach, oddany będzie Kalkulatorowi do przeyrzenia *in calculo*, a oraz wyznaczy się termin do zwyczaynego odebrania onegoż.

§. 8.

Na tymże terminie przetrząśnie się rachunek co do każdego szczególnego artykułu w obecności Stron obydwóch, po czém porównywa się z dowodami; a Odbieraiący rachunki, przy każdym artykule będzie zapytany, czyli ie za wiadome sobie przyimuie, lub czyli, i coby miał względem nich do nadmienienia.

§. 9.

Czynienie udeterminowanych nad rachunkiem uwag (monita), nie iest tu ieszcze potrzebne, lecz dosyć będzie, gdy Odbieraiący rachunki, oświadczy tylko z pewnością, przeciw iakim artykułom zastrzega sobie podać monita.

§. 10.

§. 10.

Co zaś względem okazanych dokumentów, tyle przynaymniéy z pewnością oświadczyć powinien: czyli ie przyznaie takiemi, za iakie były podane, lub czyliby, i co przeciw powierzchowney ich formie miał do zarzucenia.

§. 11.

Już przy téy sposobności Deputowany sądu wszelkie łożyć powinien staranie, aby względem kategoryi przez odbieraiącego rachunki monitowanych, a przynaymniéy względem mniéy ważnych pomiędzy Stronami dobrowolny układ przywiódł do skutku. Gdy zaś do tego osobista Stron obecność wiele przyczynić się może, wolno sądowi, iuż samo odebranie rachunków polecić kommissyi lokalnéy, ieżeli Strony nie w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, lecz w inném trzeciém mieyscu osobiście zgromadzone bydź mogą.

§. 12.

Gdy tym sposobem odebranie rachunków zostało ukończoném, należy wyciągnąć z protokułu niezaprzeczone przez żadną Stronę kategorye percepty i wydatku, co w razie potrzeby przez Kalkulatora uskutecznioném bydź może; poczém porównywa się ilość niezaprzeczonéy percepty z przyznanym wydatkiem, i tym sposobem układa się tymczasowe liquidum.

§. 13.

Przytém zaś odbieraiącemu rachunki naznaczy się termin, według okoliczności udeterminowany, w którym zastrzeżone sobie względem szczególnych artykułów osobne

monita albo Deputowaneuu sądu do protokułu oświadczyć, albo na piśmie podać powinien.

§. 14.

Tym końcem można mu wydać złożone przy odbieraniu rachunków dowody według dokładnéy, a przezeń podpisać się maiącéy specyfikacyi z zaleceniem, aby ie razem przy podaniu swych uwag powrócił. Jeżeli iednak między niemi znayduią się takie, przeciw których powierzchownéy formie i rzetelności, stósownie do §. 10. uczynił swe postrzeżenia, oryginały ich w zachowaniu sądowém zostać powinny, a na żądanie iego udzielą mu się tylko kopie onychże.

§. 15.

Roztrząsanie decessów, (*defectatorium*).

Po podaniu uwag, Decernent z szczególnieyszą troskliwością roztrząsać ie powinien, czyli są dosyć iasno i z dokładnością ułożone, i czyli względem zwięzłego zachodzących w téy okoliczności czynów przedstawienia, oraz dowodów na nie złożonych, są zachowane należycie Powszechne Ordynacyi Processowéy przepisy.

§. 16.

Jeżeli w téy mierze nic się więcéy nie znaydzie do nadmienienia, przy udzieleniu tychże uwag składaiącemu rachunki, iako Defaktatowi, naznaczy mu się termin do odpowiedzi na nie, i do dalszéy w sprawie instrukcyi.

§. 17.

Czyli zaś takowy termin wyznaczyć wypada w zwyczayném mieyscu sądowém, lub rzecz (zwłaszcza, gdy się ściąga do rachunków gospodarskich), odesłać do kommissyi mieyscowéy przy zachowaniu przepisów Tyt.

XLI., tudzież czyli, (iak n. p. w rachunkach budowniczych, gospodarskich lub kupieckich), potrzeba będzie przybrania znawców; Sędzia to wszystko według okoliczności rozpoznać powinien.

§. 18.

Instrukcya. Przy takowéy instrukcyi zachować należy ogólne ninieyszéy Ordynacyi processowéy przepisy, a ieżeli rzecz toczy się przed kommissyą mieyscową, trzymać się danych w Tytule XLI. §. 39. prawideł.

§. 19.

Na końcu instrukcyi, i przy okazyi poiednania Stron, Deputowany za przybraniem Kalkulatora z protokułów szczególnych wyciągnie: o iakie kategorye Strony iuż się z sobą zgodziły, i wiele też wynoszą; niemniéy na iakie ieszcze potrzeba wyroku sądowego.

§. 20.

Dedukcye *in jure* pospolicie mieysca nie maią; chybaby w którémkolwiek oddzielném monitum zaszły podczas instrukcyi rzeczywiście wątpliwe kwestye prawne. Jeżeli instrukcya nie w zwyczayném mieyscu sądu, lecz przed kommissyą mieyscową, bez przybrania assystentów odbyła się, na ten czas zastósuią się przepisy Tyt. XLI. §. 44-45.

§. 21.

W ferowaniu wyroku powinien względem *liquidum*, iakie na końcu iego wyrazić się ma, przepis Tytułu poprzedzaiącego §. 9. bydź zachowany.

§. 22.

Środki prawne. Od zapadłego na to, i zwyczaynym sposobem ogłoszonego wyroku dozwolona iest zaiste appellacya; nie przeszkadza to iednak, aby w ciągu appellatoryi, na naleganie któ-

réykolwiek Strony, względem kategoryi, które albo nigdy nie były w sporze, lub gdzie pierwszy wyrok stał się prawomocnym, Stronie iuż teraz coś odebrać maiącéy, nie można było dopomodz do uzyskania zapłaty.

§. 23.

Wszelakoż w oznaczeniu takowego, pomimo appellacyi zapłacić się maiącego *liquidum*, nie należy uważać tylko na szczególne kategorye, lecz iedynie na całkowite *saldo*, które się wykazuie, gdy się niezaprzeczone kategorye dochodu i rozchodu z sobą porównywaią. Również i na te kategorye należyty wzgląd mieć należy, które do appellacyi przychodzą, a przez któreby się *saldo* na korzyść Appelluiącego zmnieyszyło, gdyby odmienny nastąpił wyrok.

§. 24.

Co do zgłoszenia się z appellacyą, instrukcyi onéyże, rewizyi, a ogólnie względem dalszego, aż do prawodzielnéy decyzyi postępowania, służą powszechne Ordynacyi przepisy.

§. 25.

Stwierdzenie rachunków przysięgą

W przypadkach, gdzie składaiący rachunki, iest do stwierdzenia onych przysięgą, według prawa obowiązany, nie ma się to dziać nadal, (iak dotąd), zaraz na początku odbierania rachunków, lecz aż do końca, i aż po szczególnych punktów i uwag roztrząśnieniu będzie odłożoném. Dopiero więc w wyroku naznaczy się takowa przysięga, i rota iéy w nim będzie ustanowioną; ieżeli nadto, szczególne punkta przysięgą stwierdzić ieszcze należy, takowe oddzielne przysięgi do głównéy przyłączone zostaną, do ich odebrania zaś od składaiącéy rachunki Strony wtenczas

się dopiero przystępuie, gdy względem szczególnych punktów prawodzielne zaydą wyroki, a odbieraiący rachunki, czyli Defektant, i wtenczas ieszcze domaga się złożenia przysięgi.

§. 26.

W założonym §. 5. drugim przypadku, gdzie się nie żąda odebrania całkowitego rachunku, lecz Strony o szczególne tylko punkta i artykuły są w sporze, odbieraiący rachunki powinien takowe podać sądowi wraz ze swemi uwagami stósownie do §. 15. ułożonemi, po czém postąpi się daléy według przepisu §. 16. i następ.

TYTUŁ CZTERDZIESTY SZOSTY.

O działach spadkowych i rozłączeniu wspólności.

§. 1.

Z powodu działów spadkowych i rozłączenia wspólności może spór wynikać: Osnowa tego Tytułu.

I. między sukcessorami, względem podziału przypadłego na nich wspólnie maiątku;

II. między następcą w lenie, albo fidei komissie, a dziedzicami allodyalnemi iego poprzednika;

III. między kilkoma współ-właścicielami, względem podziału wspólnéy rzeczy;

IV. między kupcami, którzy z sobą w handlowém zostawali towarzystwie.

§. 2.

I. Processa sukcessyine, względem prawa dziedzictwa i porcyi sukcessyonalnych.

Gdy I. wynika spór o dziedzictwo, ściąga się albo do wynalezienia prawa dziedzictwa pretendentów w ogólności, albo do oznaczenia porcyi należącéy każdemu z rozmaitych między sobą w tém znaczeniu uznaiących się sukcessorów, bądź do samegoż podziału pozostałości, i ustanowienia należącéy się każdemu ilości (partis quantae).

§ 3.

Tymczasowe w téy mierze rozrządzenia.

Ponieważ, póki prawa do dziedzictwa i kwoty Interessentów nie są ustanowione, nie można pomyśleć o podziale spadku, więc nasamprzód te obiedwie kwestye prejudycyalne, (gdy Strony są względem nich w nieiedności), według przepisów pospolitego i zwyczaynego processu wyłuszczone i rozstrzygnięte bydź powinny, wszelakoż wolno Stronom w obudwóch przypadkach, przez czas, iak się toczy główna sprawa, domagać się od Sędziego wydania stósownych rozrządzeń, wskazanych od prawa, celem zabieżenia, aby obięta sporem pozostałość nie była zaćmioną lub zmarnowaną, albo końcem ubezpieczenia ich ewentualnych pretensyi.

§. 4.

Również i ten, kto chociaż niezaprzeczonym iest współ-sukcessorem, inni iednak współecznicy mnieyszą, niżeli żąda, przyznaią mu porcyą, może domagać się, aby w ciągu processu o takową kwestyą prejudycyalną, zrobiony był podział spadku, i aby to, co mu się z sukcessyi należy, co do obudwu przypadków było wynalezione, mianowicie: gdyby miał żądaną wyższą wyprawować ilość,

lub przestać musiał na mnieyszéy, na którą przeciwnicy iego zezwalaią.

§. 5.

Stém wszystkiem obudwóch poprzedniczych wniosków mieszać nie należy z instrukcyą główney sprawy względem samegoż prawa sukcessyi, albo należącéy któremukolwiek ze współ-dziedziców ilości: lecz takowe w aktach oddzielnych powinny bydź załatwione.

§. 6.

Gdy Pretendentowi do sukcessyi zaprzeczone iest w ogólności iego prawo dziedzictwa, a oraz i żądana ilość; pospolicie obadwa punkta razem instruowane i rozsądzone bydź powinny. Gdyby iednak spór o samoż prawo do sukcessyi polegał iedynie na iakiéy kwestyi prawney, a z drugiéy strony wynalezienie kwoty dziedzictwa, rozwlekłego *in facto* wymagało dochodzenia; może Sędzia obadwa punkta rozłączyć, a instrukcyą względem kwoty odłożyć, póki na będące w sporze samoż prawo do sukcessyi, prawodzielny nie zaydzie wyrok.

§. 7.

Gdy sukcessorowie, których prawo iest nie wątpliwe, użalaią się na posiadaiącego pozostałość, że im zatrzymuie potrzebne do wynalezienia ich porcyi wiadomości, nie potrzeba na to formalnego processu, ale posiadaiącemu sukcessyą zaleci się, aby w przeciągu oznaczonego według okoliczności czasu, wydał inwentarz i złożył rachunek z administracyi. Jeżeli się na tym terminie nie uiści, na dalsze niezaprzeczonych sukcessorów nalegania, do wypełnienia swego obowiązku według przepisu Tyt. XXIV. §. 48. i

następ. przez exekucyą znaglony bydź winien. A skoro i exekucya iest bezskuteczną, wolno sukcessorom likwidować swą należytość, i oświadczyć się z gotowością *ad juramentum in litem:* po czém postąpi się według przepisu Tyt. XXII. §. 19. i następ.

§. 8.

2) Względem podziału sukcesyi. Gdy prawo dziedzictwa i porcye wszystkich Interessentów przez zobopólne przyznania, albo przez wyrok prawomocny na niewzruszoney stanęły zasadzie, a tylko względem podziału maiątku, zasądownie pogodzić się nie mogą, wolno każdemu z nich, poszukiwać sądownego uskutecznienia tegoż podziału.

§. 9.

Wstęp. Jak tylko nadeydzie podobna prowokacya, Sędzia wyznacza zaraz termin do uregulowania rzeczy, i zapozywa nań tak Prowokanta iako też iego współ-sukcessorów.

§. 10.

Przy oznaymieniu o terminie, i zapozwaniu nań Interessentów, sąd rozrządzi z urzędu wszystko, czegokolwiek potrzeba na wyiaśnienie sprawy i ułatwienie instrukcyi. Zaleci n. p. zostaiącemu w possessyi maiątku sukcessorowi: aby inwentarz pozostałości, sądowy lub prywatny, oraz wszelkie inne do sprawy należące dokumenta i papiery przyniósł z sobą na mieysce; temu zaś, kto sukcessyą, lub pewną iéy częścią i przynależytościami zarządzał, rozkaże złożenie rachunku z kurateli lub administracyi; nakoniec współ-sukcessorowi, wnieść cośkolwiek do massy maiącemu, zaleci sporządzenie dokładnego spisu komportować się maiących przedmiotów, i t. d.

§. 11.

Na samymże terminie Deputowany sądu przez zobopólne Stron wysłuchanie, nadewszystko starać się będzie wyrozumieć: o co idzie właściwie w sprawie, i iakimby sposobem do nayprędszego w dobry sposób lub przez prawo ukończenia, mogła bydź przysposobioną. Postępowanie.

§. 12.

Ponieważ, skoro prawa do sukcessyi i porcye Stron na stałéy polegaią zasadzie, spór zachodzący może mieć tylko za przedmiot:

1) wynalezienie lub ustanowienie saméyże massy sukcessyonalnéy;

albo

2) sposób iéy podzielenia; czyli n. p. podział ma nastąpić przez ciągnienie losów, albo czyli któremu z Interessentów dobra według pewnéy taxy maią bydź przyznane, i t. d.

bądź

3) obrachunek samychże części, i wskazanie onych.

Instruent każdy z tych punktów oddzielnie wyłuszczy, i uczyni rozbiór: w czém Strony są z sobą zgodne, albo w czém który z Interessentów z drugiemi w sprzeczności zostaie.

Dodatek §. 305. Fundusze na ciągłe prowadzenie fabryki dane, nigdy do podziału należeć nie mogą, lecz przypadaią temu z sukcessorów, który dalsze prowadzenie fabryki na siebie przyimuie.

§. 13.

Skoro przez takowe Stron wysłuchanie, właściwe przedmioty sporu należycie są oznaczone, a Instruent przez to o położeniu i

związku rzeczy ogólne ziednał sobie wyobrażenie, powinien iak naymocniéy starać się, aby Strony w ogólności poiednać, i aby pomiędzy niemi względem działów dobrowolny stanął układ.

§. 14.

Jeżeli między Interessentami takowy dobrowolny układ co do głównego przedmiotu nastąpił, a tylko niektóre uboczne punkta pozostały w sporze, działy powinny bydź ułożone i zawarte, w nich zaś rzecz na obadwa przypadki, to iest: gdyby punkta uboczne tak, albo inaczéy miały bydź rozstrzygnięte, uregulowaną, a też ostatnie natychmiast do stanowczego ich rozsądzenia, według poniższego przepisu, wyiaśnione.

§. 15.

Interemistycum. Skoro zaś Stron względem głównych okoliczności i zasad podziału poiednać, i zatém działów żadnych sporządzić nie można, Instruent powinien na to wymierzyć usiłowania swoie, aby przynaymniéy układ tymczasowy aż do zupełnego w sprawie wypadku był zrobiony; albo żeby massa niezaprzeczona od spornéy była odłączoną; pierwsza natychmiast podzieloną, a ostatnia tylko dalszemu prawnemu roztrząsaniu zostawioną.

§. 16.

Dalsza instrukcya. Poczém, gdy cała sprawa w dobry sposób załatwioną bydź niemogła, Instruent powinien wynalezione i oznaczone przy ogólném Stron wysłuchaniu przedmioty sporu za przybraniem Interessentów, których się każdy z tychże przedmiotów dotycze, ieden po drugim przedsięwziąść, i rozpoznać: iak dalece takowe według swéy natury, i przepisów prawa, do zwyczayney kwalifikuią się instru-

kcyi końcem ich rozsądzenia przez wyrok, lub do wydania innego sądowego rozporządzenia.

§. 17.

Punkta pierwszego rodzaiu przysposobi natychmiast według przepisanego porządku do zawyrokowania. Sposób instrukcyi stósnie się do natury przedmiotu, ile ten do zwyczaynego lub summarycznego processu iest uwłaśniony, na co Instruent koniecznie wzgląd mieć powinien. Każdemu atoli z podobnych punktów szczególnych, oddzielny protokuł musi bydź poświęcony, a wszystko, cokolwiek tego tycze się punktu, do niego przyłączone bydź ma, przy należytém powołaniu się na główny protokuł, według przepisu Tyt. XLI. §. 42.

§. 18.

Gdy naywiększa i nayważnieysza część tychże punktów iest tego rodzaiu, że ich instrukcya przez kommissyą mieyscową naypewniéy i nayśpiesznieý mogłaby bydź uskutecznioną; Instruent doniesie o tém kollegio, podawszy mu wszystkie dotąd sporządzone akta; poczém toż w miarę okoliczności kommissyą mieyscową według przepisu Tyt. XLI. wyznaczy.

§. 19.

Jeżeli zaś w iednym szczególnie, lub kilku mniéy ważnych punktach idzie o kommissyą mieyscową; Instruent, podawszy tylko tyczące się tychże punktów protokuły specyalne, o wyznaczenie kommissyi domagać się będzie; tymczasem zaś, gdy ta się odbywa, postępować powinien w instrukcyi drugich punktów.

§. 20.

Gdy między instruować się tym sposobem maiącemi punktami oddzielnemi, zachodzą niektóre, dla innych præjudicium stanowiące, gdy n. p. spór zachodzi o obowiązek współ-sukcessora, wniesienia cośkolwiek do massy, a oraz o ilość takowego wniosku, (conferendi); w tym razie, pospolicie obadwa takowe punkta razem do stanowczego zawyrokowania wyinstruowane bydź powinny. W przypadku iednak, gdyby takowy punkt ewentualnie tylko do kontestacyi przychodzący, był téy natury, iżby zupełne wyłuszczenie onego pociągnęło za sobą rozwlekłość w sprawie i opóźnienie, albo znacznych wymagało kosztów, które przez rozsądzenie punktu prejudycyalnego mogłyby się stać bezużytecznemi; Deputowany zapyta się o to oddzielnie kollegium, a Sędziemu, po doyrzałéy rozwadze okoliczności, wolno ustanowić: że wyłuszczenie takowego punktu ewentualnego do póty ma bydź odłożone, póki punkt prejudycyalny nie będzie prawodzielnie rozsądzony. Gdy więc n. p. idzie spór o obowiązek komportacyi, a wynalezienie ewentualnéy kwoty komportacyinéy *(quanti conferendi)* nie może nastąpić bez wielkiéy rozwlekłości, rewizyi rachunków, śledztw mieyscowych, oszacowania dóbr nieruchomych, i t. d. może Sędzia ustanowić, że nasamprzód rozsądzoną bydź ma kwestya: czyli komportacya ma mieysce lub nie? i że póki to nie nastąpi, dalsze dochodzenie względem *quanti conferendi* ma bydź odłożoném.

§. 21.

Gdy tak stósownie do §. 17. wszystkie punkta sporne do zawyrokowania są wyin-

struowane, a pogodzenie Stron, którego i wtenczas raz ieszcze sprobować należy, zostanie bezskuteczne, assystenci Stron deducye, iakichby było potrzeba, do protokułu lub na piśmie podadzą, po czém akta do ferowania wyroku przedstawione bydź maią.

§. 22.

Wyrok. Sędzia wszystkie punta sporne w iednym wyroku rozstrzygnie, a nawet i względem ewentualnie tylko wyinstruowanych, wyrzecze również *eventualiter;* z resztą zaś przepis Tytułu XIII. §. 37. należycie zachowa.

§. 23.

Środki prawne. Względem założyć się mogących przeciw takowemu wyrokowi środków prawnych i instrukcyi onychże, służą istnące w téy mierze ogólne przepisy za prawidło.

§. 24.

W ciągu czasu, gdy rzeczywiście sporne punkta między Interessentami są instruowane i odsądzane, Sędzia wyda potrzebne rozrządzenia względem tych, o które między niemi żaden spór nie zachodzi, lecz tylko pewnych do wyiaśnienia rzeczy, bądź ustanowienia massy, rozporządzeń potrzeba, n. p. względem zapozwania Wierzycieli, sprzedaży przez licytacyą ruchomości i effektów, oszacowania i subhastacyi dóbr do massy należących, według wniosku Interessentów, i doniesienia instrukcyą wyprowadzaiącego Deputowanego.

§. 25.

Sporządzenie działów. Skoro więc według wskazanych wyżéy prawideł zupełny rozbiór sprawy nastąpił, a wszystkie punkta sporne prawodzielnie są rozsądzone; Deputowany sądu za przybraniem przysięgłego Kalkulatora ułoży działy,

plan do nich przedstawi Stronom, żądaiąc: aby się w téy mierze oświadczyły: gdy zaś od nich iest przyięty, lub według zasadzonych na istocie rzeczy uwag został sprostowanym, napisze układ (recess) sukcessyonalny, a dawszy go do podpisu Stronom, poda go potém sądowi do zatwierdzenia; tym zaś sposobem interes do zupełnego końca przywiedzie.

§. 26.

II. Odłączenie lenności od *allodium.*

Według tychże samych zasad i przepisów postępować należy II. w rozkładzie między następcami lennemi lub dóbr w fideikommissie będących, a dziedzicami allodyalnemi, a gdy w téy mierze wynika spór o ulepszenie dóbr w lennictwo lub fidei-komiss oddanych, przepisy Tyt. XLIV. §. 54. zachowane bydź powinny.

§. 27.

Gdy samaż własność dóbr, że nie są lennémi, lub fidei-komissalnemi, iest zaprzeczana, a allodyalni ostatniego posiedziciela dziedzice wzbraniaią się zupełnie wydać z tego powodu dóbr Pretendentowi lenu, lub fidei-komissu; takową własność sporną nasamprzód drogą zwyczaynego processu wyłuszczyć, i rozstrzygnąć należy.

§. 28.

Dopóki sprawa załatwioną nie będzie, sukcessorowie allodyalni zostać maią w dziedzictwie, a Pretentdent lennu, lub fidei-komissu, wtenczas tylko o ich sądową administracyą może się domagać, gdy iest w stanie przywieśdź i udowodnić okoliczności, z których się nieporządne wykazuie gospodarstwo w possessyi będących dziedziców allodyalnych, niemniéy obawa znacznego dóbr po-

gorszenia. Względem takowego wniosku o exmissyą sukcessorów allodyalnych w ciągu głównego processu, postąpi się i wyrzecze według przepisu Tyt. XLIV. §. 36-43.

§. 29.

Ponieważ także, gdy sukcessorowie allodyalni aż do wypadku w głównéy sprawie zostaią w possessyi, Pretendent zaś lennu, lub fidei-komissu udowodnia rzeczywiście zaprzeczaną własność dóbr, i wielkie rozwlekłości wyniknąć mogą ztąd, że przez utratę czasu, w ciągu długo może trwaiącego processu głównego, massa lenna, lub fidei-komissalna przyćmioną została, i odłączenie iéy od dziedzictwa utrudnione, a względem użytków, które przez ten czas dziedzic allodyalny pobierał, uzbierała się nowa do rozwlekłych processów materya; będzie obowiązkiem i usilnością Sędziego zapobiegać ile możności takowym na nowo zawikłaniom przez stósowne, zaraz przy wstępie do głównego processu rozrządzenia, n. p. przez sporządzenie lub zażądanie dokładnego inwentarza, ustanowienie dozorcy, odebranie przysięgi od officyalistów gospodarskich w posiadaniu będącego dóbr sukcessora; iako wiernie i dokładnie utrzymywać będą rachunki, etc.

§. 30.

Gdy własność lenna, lub fidei-komissalna nie iest z siebie saméy w sporze, lecz tylko zgłaszaiącego się do lenu, albo fidei-kommissu następcy legitymacya iest podawaną w wątpliwość, w tym razie, albo tylko sukcessor allodyalny ią wznieca, i waha się wydać dóbr niedostatecznie wylegitymowanemu następcy; albo się znayduie więcéy Pretenden-

tów, którzy między sobą spór wiodą o legitymacyą lub pierwszeństwo w prawie do następstwa.

W pierwszym przypadku postąpić należy według zasad Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. I. Tyt. IX. §. 482-492.; a zatém, gdyby wątpliwości dziedzica allodyalnego oczywiście bezzasadnemi nie były, wyznaczy się Kurator lenu albo fidei-komissu, który z iedney strony załatwi punkt legitymacyiny ze zgłaszaiącym się sukcessorem, z drugiey zaś za przybraniem onego urządzi odłączenie lenności od dziedzictwa z sukcessorem allodyalnym. W drugim przypadku, gdy wielu Pretendentów wiodą spór o prawo do sukcessyi, należy go wprawdzie wyłuszczyć i rozstrzygnąć między niemi drogą zwyczaynego processu. Tym czasem iednak, dziedzic allodyalny wzbraniać się nie może ustąpić z dóbr, gdyby choć iedna ze Stron spór wiodących o to domagać się miała, a wszyscy razem Pretendenci urządzić z nim muszą rozdział lenności od dziedzictwa, wspólnie lub przez ustanowić się maiącego wspólnego Mandataryusza.

W obudwóch przypadkach, gdy w czasie ustąpienia z dóbr, prawo właściwego następcy nie iest ieszcze rozstrzygniętém, też dobra aż do wypadku w sprawie, w sądowe powinny bydź wzięte zarządzenie.

§. 31.

Na zasadzie samego tylko prawa retencyi, dziedzic allodyalny nigdy w ustąpieniu z dóbr opierać się nie może, lecz mocen tylko żądać ubezpieczenia swych pretensyi, (Pow Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVIII. §. 600-601.).

§. 32.

§. 32.

Gdzie zaś takowe prawo zatrzymania dóbr (*retencyi*), służy ieszcze istotnie sukcessorom allodyalnym według praw prowincyalnych, tam, (gdy sam rozkład cokolwiek się przeciąga) zwykły w końcu nowe wynikać rozwlekłości i processa względem prowadzonéy przez sukcessorów administracyi, tudzież kalkulacyi z użytków składać się maiącéy; dla uniknienia więc takowych processów Deputowany sądu przy urządzeniu dzieła interymistycznego według §. 15., na to szczególniéy swą wymierzy usilność, aby sukcessor allodyalny z dóbr ustąpił, i za to miał sobie ubezpieczoną na dobrach pewną summę według okoliczności i po poprzedniczém roztrząśnieniu pretensyi iego umiarkowaną z zastrzeżeniem prawa Stron obydwóch, i aby mu następca w lenie, aż do ukończenia dzieła separacyinego od niéy płacił prowizyą.

Jeśli Stron dobrym sposobem pogodzić nie może, odprawi instrukcyą takowego sporu o układ interymistyczny w osobnym protokule, i poda go niezwłocznie do zawyrokowania.

Po czém wyrok iak nayśpiesznieéy powinien bydź wydany, a w nim *interimisticum* urządzone; przeciw temuż wyrokowi zaś nie ma bydź dopuszczony żaden środek prawny.

§. 33.

III. Podziały wspólnictwa.

Jak III. należy postępować w rozkładzie wspólnych pastwisk, ról pomięszanych i łąk, o tém iuż była mowa wyżéy w oddzielnym Tytule.

§. 34.

IV. Separacye w towarzystwach kupieckich.

Gdy IV. kupcy, którzy z sobą w handlowém zostawali towarzystwie, chcą się z sobą rozłączyć, a tego rozkładu zasądownie do

skutku przywieśdź nie mogą; wolno każdemu z nich dopraszać się o rozłączenie sądowne.

§. 35.

Jeśli spór zachodzi o obowiązek składania rachunków, o termin *a quo*, albo *ad quem* tegoż rachunku, bądź o winę opóźnienia, która spada na zdaiącego rachunki, w tym razie służą przepisy Tyt. XLV. §. 2-3-4.

§. 36.

Według przepisu tegoż Tytułu §. 5. i następ. postępować należy, gdy złożony rachunek ma bydź odebrany sądownie, lub przystępuie się do roztrząśnienia uwag i zarzutów, przeciw niemu uczynionych.

Przytém względem rachunków towarzystwa kupieckiego, maią ieszcze mieysce następuiące bliższe postanowienia:

1) Instruentowi zaraz z początku musi bydź przydany znaiący się na przedmiocie rzeczy współ-kommissarz.

2) Gdy po wniesionych uwagach, i złożoném przez Defektata oświadczeniu, na każde monitum ustanowiono: w iakich punktach Strony są ieszcze w sporze względem czynów; znaiący się na przedmiocie Deputowany przeyrzy księgi i korrespondencye, a do każdego punktu, z obowiązku dokładnie wyrazi: co się z nich wykazuie względem punktu spornego; iak daleko czyn przez to został wyiaśniony, lub iakie okoliczności zostaią ieszcze ciemne i niezałatwione.

3) Tak wynaleziony przez znawcę stan rzeczy, przedstawiony będzie Stronom, a te co do każdego punktu oświadczą się: iak dalece się na to zgadzaią, lub coby miały ieszcze w téy mierze do nadmienienia.

4) Dopiero gdy to się stanie, następuie właściwe uregulowanie *status causae et controversiae*, przy którém więc iuż wyciągniony przez znawcę z ksiąg etc. stan rzeczy i oświadczenia Stron względem niego, za materyał służą. Co zaś do zostaiących ieszcze w sporze ważnieyszych czynów, Strony, iakieby mogły mieć ieszcze dowody, podadzą a w przyięciu ich postąpi się zwyczaynym sposobem.

§. 37.

Na końcu instrukcyi zażądać należy od przybranego znawcy opisaney w Tyt. XXX. §. 6. opinii; po czém dedukcye do akt wniesione, a na koniec akta do zawyrokowania podane bydź powinny.

§. 38.

Względem dozwolonych przeciw temuż wyrokowi środków prawnych służą urządzenia Tyt. XIV. a co do powtórnego przybrania znawcy do instrukcyi appellacyiney, zachowuią się przepisy Tyt. XXX. §. 7.

§. 39.

W ciągu czasu, gdy się tak postępuie z odebraniem rachunku od Towarzystwa, i wyłuszczeniem czynionych przeciw niemu uwag, urządzić także należy dobrym sposobem lub przez prawo rozkład między kompanistami, względem znayduiących się zapasów w towarach, sprzętach, długach czynnych, biernych, i t. d. a w tey mierze zachować przepis §. 11-25.

Czyli zaś te punkta, o które tu spór wynika, z czynionemi przeciw rachunkowi kompanii kupieckiey uwagami, w ieden proces i iedne ściągnąć wypada akta, albo czyli dwa te punktów spornych rodzaie, w oddzielnych aktach wyłuszczyć, zostawuie się umiarko-

waniu Sędziego, według natury okoliczności, obszerności sprawy, i większego albo mnieyszego między obiema rodzaiami spornych przedmiotów związku.

§. 40.

Wskazane powyżéy w §. 34-39. prawidła dane są na przypadek, gdy dwóch albo więcéy kupców przez długi ciąg czasu w handlowych z sobą zostawali związkach, i w ciągu onego ważne interessa prowadzili; a zatém w ich rozkładzie wiele zawikłanych, ważnych, i ścisłego roztrząśnienią potrzebuiących kwestyi prawnych zachodzi. Gdy więc sprawa mnieyszéy iest wagi, albo Interessenci względem ich rozłączenia w głównym przedmiocie są zgodne, a tylko co do iednego lub drugiego z szczególnych artykułów na sądowy wyrok się powołuią, naówczas sprawa według ogólnych zasad zwyczaynego lub summarycznego processu (w miarę, ile z siebie saméy iest do którego z nich uwłaśnioną) wprowadzoną bydź powinna, a tylko do instrukcyi przybrać należy znawcę, stósownie do przepisu Tyt. XXX.

TYTUŁ CZTERDZIESTY SIODMY.

O postępowaniu w sprawach moratoryinych.

§. 1.

Cel moratoryi. Dobrodzieystwo prawne Moratoryi albo Indultu, ma w zamiarze: dłużnika, który ie-

szcze z siebie samego iest zamożnym do zaspokoienia swych wierzycieli, któremu iednak pewne przemiiaiące okoliczności są na przeszkodzie zapłacić im natychmiast w gotowiznie, i za iedną razą, przez dozwolenie mu pewnéy zwłoki czasu postawić w stanie, aby bez upadku swego mógł zadosyć uczynić pretensyom tychże wierzycieli.

§. 2.

Względem iakich obowiązków ma mieysce.

Takowe atoli dobrodzieystwo ma tylko mieysce co do opłat pieniężnych, lecz nie wtenczas, kiedy kto iest obowiązany, co uczynić, albo wydać rzecz iaką.

§. 3.

Ogólne warunki.

Ktokolwiek do moratorium chce się kwalifikować, powinien okazać:

1) że z siebie samego dostateczny posiada maiątek do zadosyć uczynienia pretensyom swych wierzycieli;
2) że zachodzą okoliczności, które go stawiaią w niemożności zapłacenia im natychmiast i gotowizną bez upadku swego;
3) że iest pewna nadzieia i widok, iż przez dozwolenie mu żądanego względu, będzie postawiony w sposobności zaspokoienia swych wierzycieli, a oraz utrzymania się przy sposobie do życia.

§. 4.

Gdy zatém kto więcéy ma długów, niż wynosi iego maiątek, do moratorium przypuszczony bydź nie może, lecz postąpi się podług przepisu następuiącego Tytułu.

§. 5.

Dłużnik, który z mieysca umknąwszy, z niewiadomego lub zagranicznego pobytu swego doprasza się o indult, nie prędzéy w

tey okoliczności słuchany bydź ma, póki nie wróci i swego żądania nie usprawiedliwi osobiście.

§. 6.

Podział. Dłużnik odwołuie się do tego dobrodzieystwa albo przeciw iednemu, lub kilku naglącym go wierzycielom. Pierwsze zowie się *moratorium szczególném* czyli *specyalném*, drugie zaś *ogólném* czyli *jeneralném moratorium*. Między obiema względem sposobu postępowania i instrukcyi zachodzi nieiaka różnica.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O instrukcyi moratorium specyalnego.

§. 7.

Kiedy należy odwoływać się do niego. Może dłużnik odwołać się do moratorium specyalnego, zaraz przy wdaniu się i odpowiedzi na skargę; naypóźniey zaś nastąpić to powinno przy końcu instrukcyi głównéy sprawy, w pierwszéy instancyi, według przepisu Tyt. XI. §. 5.

§. 8.

O takowym przepisie prawa, oznaymić należy Pozwanym z urzędu, zaraz przy wysłuchaniu ich względem skargi, ieżeli nie są opatrzeni biegłemi w prawie assystentami, a z ich zeznań lub innych okoliczności zdaie się wykazywać czasowa niemożność uiszczenia się w zapłacie; iżby, spóźniwszy się w zaniesieniu o to prośby, nie mogli się wymawiać niewiadomością prawa.

§. 9.

Po zakończoney więc instrukcyi w pierwszéy instancyi, albo nawet po rozstrzygnieniu iuż prawodzielném głównéy sprawy, odwołanie się do moratorium specyalnego iuż nie ma mieysca; chybaby Prowokant mógł okazać i dowieść, że okoliczności, które go naglą i upoważniaią do odwołania się do tegoż dobrodzieystwa prawa, zaszły dopiero w ciągu toczącego się processu, albo dopiero po odsądzeniu głównéy sprawy.

§. 10.

Odłączenie aktów w téy mierze od głównéy sprawy.

Czynności względem takowego indultu mieszać nie należy z działaniem w głównéy sprawie; owszem taż sprawa, niezważaiąc na odwołanie się do moratoryum, powinna nieprzerwanym odbywać się ciągiem, a prośba o moratoryum w osobnych protokułach będzie wyinstruowaną. Zawisło także od Powoda, kazać zawiesić czynność względem moratoryum, aż do zupełnego głównéy sprawy rozsądzenia.

§. 11.

Przyięcie prowokacyi.

Co się tycze saméyże instrukcyi takowego specyalnego indultu, Prowokanta z prośbą iego wysłuchać należy okolicznie do protokułu; ten wyrazi także iéy pobudki i propozycye: na iak długo żądanego potrzebuie względu, iak myśli przez ten czas ubezpieczyć pretensyą wierzyciela, a iak po upłynionym terminie chce mu się uiścić w rzeczywistéy zapłacie; należy słuchać podobnymże sposobem oświadczenia się wierzyciela i mianych do uczynienia uwag; po czém, ieżeliby ofiarowane bezpieczeństwo zdawało się bydź dostate-

czném, Prowokata do przyzwolenia na proszony wzgląd, ile możności, w dobry sposób skłaniać potrzeba.

Dodatek §. 306. W razie, gdy dłużnik, po rozstrzygniętéy iuż prawodzielnie sprawie, w przypadkach prawem dozwolonych domaga się o pozwolenie mu pewnéy zwłoki czasu do uiszczenia się, a prośbę swoią w téy mierze należycie uzasadnia; exkuceya powinna bydź zawieszoną. Skoro zaś takie zachodzą okoliczności, które obawiać się każą, iżby dla wierzyciela przedmiot przyszłego zaspokoienia iego mógł bydź utraconym, należy względem zabezpieczenia iego potrzebne wydać rozporządzenia.

§. 12.

Instrukcya. Jeżeli poiednanie Stron w dobry sposób mieysca nie ma, Instruent przystąpi bliżéy do rzeczy, i rozpozna: czyli w prośbie o moratoryum dłużnika, znayduią się rzeczywiście wymienione §. 3. warunki.

§. 13.

Co do drugiego i trzeciego warunku, w §. 3. obiętego. Względnie drugiego i trzeciego warunku, żadnego formalnego dowodu, ani obszernych dochodzeń nie potrzeba, lecz dosyć, gdy dłużnik będzie w stanie, takie tylko wykazać okoliczności, przez które teraźnieysza iego płacenia niemożność zdaie się Sędziemu podobną do prawdy; niemniéy środki albo fundusze, z których po upłynieniu czasu na wzgląd żądanego, mógłby się w zapłacie uiścić. Jeżeli mimo tego wierzyciel twierdzi, że mu dłużnik wstrzymuie zapłatę przez upór lub szykanę, wolno mu wykazać przedmiot, z którego bez upadku dłużnika, mógłby bydź dogodnie zaspokoionym.

§. 14.

Względem dostateczności maiątku.

Potrzeba także i w wykazaniu dostateczności maiątku, unikać wszelkich nie koniecznie potrzebnych rozwlekłości. Nie ma więc pospolicie obowiązku dłużnik, składać specyfikacyi swego maiątku; lecz dosyć, gdy wskaże wierzycielowi przedmiot, którym mu w iego pretensyi zaręcza bezpieczeństwo. Zostawia się iednak umiarkowaniu Sędziego, aby, według zachodzących okoliczności, na naleganie wierzyciela, kazał dłużnikowi złożyć pod przysięgą specyfikacyą maiątku.

§. 15.

Rozpoznanie bezpieczeństwa.

Podanym przedmiotem bezpieczeństwa, mogą bydź albo dobra nieruchome, bądź pewna roczna intrata, albo wypożyczony kapitał, lub zastaw ruchomy, albo stawienie poręczycielstwa.

§. 16.

a) Co do dóbr nieruchomych;

Własności, szacunku i bezpieczeństwa dóbr nieruchomych, pospolicie wydanym na to attestem hypotecznym dowodzić należy, a przytém dawać szczególniéy wzgląd na cenę, za którą dłużnik nabył tegoż gruntu. Jeżeli tenże utrzymuie, że dobra maią wyższą od zapisanéy w księdze hypoteczney wartość, dowodzić tego natychmiast powinien złożeniem kontraktów dzierzawnych lub komornianych, albo przez kilkoletnie intrat rachunki. Skoro zaś mniema wierzyciel, że dobra nieruchome są mniéy warte, niż zapisane *pretium*, i dostatecznego nie zaręczaią mu bezpieczeństwa, musi podobne do prawdy na uzasadnienie twierdzenia swoiego przytoczyć powody, a na ów czas będzie rzeczą dłużnika, wykazać powyższym sposobem zaprzeczaną wartość.

§. 17.

Co się tycze oznaczenia, iak dalece wierzyciel ofiarowane sobie na takowych dobrach bezpieczeństwo za dostateczne przyiąć powinien, stanowi się: że w téy mierze obowiązanym iest na niém zaprzestać tyle tylko, ile mu toż bezpieczeństwo, co do dobr ziemskich, w pierwszych dwóch trzecich częściach, a co do posiadłości mieyskich, w pierwszéy połowie wynalezionego według powyższych paragrafów szacunku, może bydź zapewnioném.

§. 18.

Gdy iednak powszechnie wiadomo, albo gdyby dłużnik mógł okazać, że od czasu nabycia dóbr, posiadłości tego rodzaiu znacznie się w cenie podniosły, może Sędzia bezpieczeństwo przyiąć za dostateczne, chociażby przenosiło dwie trzecie części, albo *respective* połowę, iakąkolwiek kwotą. Stémwszystkiém wierzyciel nie iest obowiązanym przestawać na bezpieczeństwie, cały szacunek dóbr nabytych przenoszącém.

§. 19.

b) co do rocznych intrat; Jeżeli w przedmiocie bezpieczeństwa podana iest pewna roczna pensya; dłużnik złoży dokument, na którego zasadzie mu się taż należy, a oraz w przypadku potrzeby okaże: iakimby sposobem punktualne onéy odbieranie było mu zapewnione.

§. 20.

c) co do kapitałów czynnych; Skoro zaś bezpieczeństwo, mianemi na hypotece kapitałami czynnemi dowodzić wypada, dłużnik okaże wystawione na to dokumenta, a według pewności, iaką też kapitały dla siebie maią, sądzić należy o dostateczności ofiarowanego niemi wierzycielowi zarę-

ozenia. Jeżeli takowe *activa* co do possessyi mieyskich na pierwszéy połowie, a co do dóbr ziemskich, na pierwszych dwóch trzecich częściach są zapisane, za zupełne pod względem bezpieczeństwa przyięte bydź powinny; w téy mierze atoli dawać należy wzgląd na przepis §. 18. — Gdy to zaś tylko prywatne są *activa*, idzie o to: czyli wierzyciel chce ie przyiąć za pewne i dla bezpieczenstwa swego za dostateczne; a w tym przypadku może żądać, aby mu ie przeciwnik wydał sposobem zastawy, albo mu ich według ilości iego pretensyi odstąpił.

Skoro zaś wierzyciel oświadcza, że nie przez szykanę, albo dla ucisku dłużnika, lecz dla tego tylko wzbrania się one przyiąć, że według swego przekonania nie sądzi się bydź dostatecznie ubezpieczonym; nie można go do tego mimo chęci zniewalać.

§. 21.

d) co do zastawy w rzeczach ruchomych;

Gdy ruchome zastawy ofiarowane są w bezpieczeństwo, a Strony o dostateczność szacunku onychże zgodzić się nie mogą; takowa wartość przez oszacowanie znawców oznaczoną i ustanowioną bydź powinna. Samąż wartość, co do złota, srebra i innych tym podobnych rzeczy, stałą cenę maiących, przyiąć należy za dostateczną w całkowitości; co do innych zaś, według umiarkowania sądu, we dwóch trzecich częściach lub połowie, w miarę, ile cena takowych przedmiotów iest mniéy lub więcéy odmienną.

§. 22.

c) co do poręczycielstwa.

Jeżeli nakoniec bezpieczeństwo ma bydź stawione przez zaręczenie, dawać ie tylko mogą ludzie dostateczną maiący posiadłość; gdyby zaś takowa ich własność nie była sądo-

wi wiadoma, udowodnić ią należy przez dokumenta hypoteczne względem ich possessyi, albo innym godnym wiary sposobem; a toż bezpieczeństwo stawić muszą rzeczywiście, przez zapisanie na swych dobrach, w miarę oznaczonego według §. 17-18. szacunku. Co zaś do nieosiadłych poręczycieli, służy przepis §. 20. względnie ofiarowanych w bezpieczeństwo, nie zahypotekowanych kapitałów czynnych.

§. 23.

Wierzyciel kraiowy nie iest w obowiązku, przyimować wskazanych sobie w bezpieczeństwo, za granicą Państw J. K. Mci będących dóbr, pensyi, kapitałów czynnych i poręczycieli.

§. 24.

Wyrok. Gdy tym sposobem odwołanie się do specyalnego indultu, dostatecznie zostało wyinstruowaném, Sędzia w wyroku co do głównéy sprawy, także względem niego zarazem stanowić winien, chybaby na wyprowadzoną według §. 10. osobną instrukcyą iuż zapadł osobny wyrok; i tym końcem z zebranych przez instrukcyą materyałów, z obowiązku rozpozna:

czyliby wzgląd, o który się doprasza dłużnik, nie mógł bydź środkiem utrzymania go przy gospodarstwie, i sposobie życia, czyli wierzyciel nie iest w niebezpieczeństwie utracenia przez to swéy pretensyi.

Sędzia znalazłszy, iż dłużnikowi żądana zwłoka dozwoloną bydź może, ustanowi zarazem w wyroku czas, przez który mu takowa ma służyć, tudzież warunki dla bezpieczeństwa wierzyciela potrzebne, n. p. że dług

na dobrach nieruchomych ma bydź zahypotekowany, aktywum przekazane, zastawione, albo areszt nań włożony; żeby stały dochód roczny, iak dalece tego na zabezpieczenie i stopniowe zaspokoienie wierzyciela potrzeba, temuż był zaassygnowany, lub do depozytu ściągnięty; iżby zastawy ruchome oddane były wierzycielowi, albo również złożone do depozytu sądowego; żeby kaucya od poręczycieli z zrzeczeniem się wszelkich excepcyi sądownie była odebraną, i na ich dobrach zahypotekowaną, i t. d.

§. 25.

Pospolicie, i gdy szczególne nie zachodzą okoliczności, indult specyalny nie powinien bydź dozwolonym na dłużéy, iak do roku.

§. 26.

Środki prawne.

Od takowego wyroku, wolna iest obu Stronom appellaca; wszelakoż trzecia instancya nie będzie w téy mierze dozwalaną.

§. 27.

Gdy się odwołuie od wyroku wierzyciel, takowy środek prawny ma zupełną skuteczność; appellatorium musi bydź wyinstruowane według ogólnych przepisów, w tym zaś przeciągu bynaymniéy do exekucyi przystępować nie należy. Stémwszystkiém może nalegać wierzyciel, aby postanowione wyrokiem według §. 24. środki iego ubezpieczenia, w ciągu instrukcyi appellacyinéy z ostrzeżeniem mu prawa i przyszłego wyroku, do skutku były przywiedzione.

§. 28.

Jeżeli zaś dłużnik odwołuie się od wyroku pierwszéy instancyi, z powodu, że go z żądanym indultem specyalnym odsunięto, rozróżnić należy:

czyli appelluie oraz w główney sprawie: albo,

czyli tylko odmówienie indultu stanowi przedmiot iego uciążliwości.

§. 29.

W ostatnim przypadku appellacya ma tylko: *effectum devolutivum*; to iest: że, niezważaiąc na nię, na naleganie wierzyciela musi bydź nakazana exekucya, a w niéy póty postępować należy, póki dłużnik wyrokiem drugiéy instancyi może do żądanego moratorium rzeczywiście przypuszczony nie będzie.

§. 30.

Wszelakoż w tym razie mieć będzie mieysce krótsze postępowanie appellacyine. Mianowicie, nietylko w tym, ale ogólnie we wszelkich przypadkach, ma bydź wolno Stronie appellacyinéy ieszcze przed upłynieniem dziesięcio-dniowego terminu appellacyi, zgłosić się w wyrokuiącym sądzie, i podać tam uciążliwość swą do protokułu, wyraziwszy, cokolwiek ma przywieśdź na wsparcie onéyże; nadto takowy protokuł będzie iak nayśpiesznieý udzielony Stronie zaappellowanéy; a do iéy oświadczenia się nań i odpowiedzi, iak naybliższy naznaczywszy termin, wysłucha się ią również do protokułu, względem tego, coby miała przywieśdź na zbicie uciążliwości appellacyinéy i przeszłego wyroku usprawiedliwienie; ieżeli ze strony appelluiącego nowe przytoczone są czyny, takowych Sędzia należyty zrobiwszy rozbiór przystósowaniem danych w powyższych paragrafach przepisów, one wyiaśni, gdyby zaś Zaappellowany na terminie nie stawał nieposłusznie, do instrukcyi remedium appellacyinego zaocznie przystąpi.

§. 31.

Jeżeli atoli dłużnik odwołał się od obudwóch okoliczności, to iest: w głównéy sprawie, a oraz względem odmówienia sobie żądanego indultu, rzecz sama z siebie widoczna, że skuteczność appellacyi powinna być taka, iaka iest iéy nadana według natury głównéy sprawy, w Tyt. XIV. §. 5-6. Idzie zatém, że w ciągu appellatoryi, żadna przeciw dłużnikowi nie ma mieysca exekucya. Również postępowanie w saméy instrukcyi, stósuie się do natury wniesionych w głównéy sprawie uciążliwości.

§. 32.

Środki przeciw użyciu na złe moratoryi.

Aby iednak takowe iedynie ku zachowaniu poczciwych i sumiennych dłużników zmierzaiące dobrodzieystwo prawa, przez lekkomyślnych, kłótliwych, i złośliwych, dla pokrycia szykany na złe używane nie było, stanowi się tu wyraźnie: że, gdyby Sędzia appellacyiny znalazł, iż dłużnik bez wszelkiéy zasady prawnéy, tylko przez szykanę i dla przewłoki założył appellacyą, uzna go niegodnym żądanego na wszelki przypadek *moratorium*.

§. 33.

Toż samo ma mieysce wtenczas, gdy dłużnik bez przyczyny zapiera pretensyą wierzyciela, a według przepisów Tyt. XXIII. §. 51. i następ. zasłużył na oznaczone prawem za złośliwe zapieranie się kary; w tym albowiem przypadku, chociażby z innych względów był dostatecznie do indultu usposobionym, takowe iednak dobrodzieystwo prawa utraca za karę samowolnéy, któréy się dopuścił, szykany.

§. 34.

Gdyby podobnież w pierwszéy lub drugiéy instancyi znaleśdź się miało, że dłużnik prośbę o moratoryum zaniósł bez potrzeby, iedynie przez szykanę i dla przewłoki w sprawie, nie tylko z nią ma bydź odsunięty, ale nadto zniewolony, wszelką stąd dłużnikowi dowodnie wykazaną nagrodzić szkodę, prócz tego zaś ieszcze w miarę okoliczności, karą pieniężną uciążony bydź ma.

§. 35.

Z resztą rzecz z siebie widoczna, że, gdy względem prośby o moratoryum, był wydany wyrok dopiero po odsądzeniu głównéy sprawy; w tym tylko przypadku maią mieysce przepisy §. 29-30. 33-34.

§. 36.

Koszta. Co się tycze urosłych przy instrukcyi wniosku o *moratorium* kosztów, poniesie ie sam dłużnik, ponieważ do nich powodem była potrzeba dowodzenia, że iest usposobiony do takowego dobrodzieystwa prawa, chybaby niektóre z nich tylko przez upór i szykanę wierzyciela zrządzone były; co Sędzia w głównéy sprawie wyrokuiący rozpoznać powinien. Względem kosztów appellacyi, służą ogólne przepisy za prawidło.

§. 37.

Skutki indultu specyalnego. Gdy dłużnikowi indult specyalny prawomocnie został przyznany, w ciągu onego nie ma mieysca nakazywanie przeciw niemu exekucyi; lecz winien także w tym przeciągu czasu opłacać prowizyą punktualnie i rzetelnie od summy prolongowanéy, pod utratą *moratoryi*.

§. 38.

§. 38.

Chociażby zaś do długu pierwiastkowo nie była przywiązana prowizya, musi wszelakoż dłużnik uiszczać się kwartalnie w procencie *przewłocznym*, zaczynaiąc od terminu prawem oznaczonego, przez cały ciąg moratoryi.

§. 39.

Gdy się zgłasza wierzyciel i donosi, że dłużnik iest opieszały w opłacaniu prowizyi; zapozwać należy dłużnika na bliski termin, aby się w téy mierze usprawiedliwił. Uchyle- nie znowu tegoż *moratorium*.

§. 40.

Jeżeli dłużnik na takowym terminie nie stawa, albo na nim wywieśdź nie może kwitami, bądź innym godnym wiary sposobem, że urosłą aż do ostatniego terminu prowizyą zapłacił, uznać go należy przez prostą tylko rezolucyą, przeciw któréy żaden środek prawny nie ma mieysca, za utiacaiącego moratorium; poczém na dalsze wierzyciela naleganie, przystąpi się przeciw niemu do exekucyi.

§. 41.

Gdy wierzyciel w ciągu zamierzonego czasu doniesie, że w skazanym mu dla iego bezpieczeństwa przedmiocie taka się wydarzyła odmiana, iż mu iuż pewności dawniéy przez Sędziego za dostateczną uznanéy zaręczać więcéy nie może; takowe doniesienie zaraz dowodem wesprzeć powinien. Jeżeli to uczyni, na ów czas dłużnika na bliski, a nigdy odkładać się nie mogący termin, zapozwać, względem wynikłéy iakoby niedostateczności przeszłego obiektu bezpieczeństwa, i czyliby innego zaraz stawić natomiast nie mógł, wysłuchać, i należyty rozbiór rzeczy,

tudzież zachodzących *in facto* okoliczności zrobić potrzeba; a nadto prawnie wyrzec, czyli dłużnik ma utracać indult, albo bydź przy nim nadal utrzymany.

§. 42.

Jeżeli przez takowy wyrok dłużnik za utracaiącego indult będzie uznanym, ma mieysce od niego appellacya, iednak tylko *ad effectum devolutivum*, z przepisaném w 30. §. krótszém postępowaniem, lecz nie dopuści się żadnéy dalszéy instancyi. Tenże środek prawny będzie także dozwolony wierzycielowi, odsuniętemu z prośbą o uchylenie moratorii; przy instrukcyi atoli ma bydź zachowane zwyczayne postępowanie.

§. 43.

Jak dalece indult ma ważność przeciw wierzycielowi wierzyciela.

Gdy wierzyciel, który tym sposobem dłużnikowi swemu musiał pozwolić względu, iest od swych własnych ciążony wierzycielów, i zniewolony z mieysca swego odwoływać się do względu przeciw onymże, a wreszcie do takowego dobrodzieystwa prawa iest usposobionym; wolno mu wskazać im ku ich bezpieczeństwu tęż samę porękę, która mu dla własnéy iego pewności, stawioną była przez swego dłużnika. Jeżeli wierzyciel przez wyrok uznany został za obowiązany do przyięcia takowego bezpieczeństwa, za poprzedzaiącém onegoż roztrząśnieniem, muszą również iego wierzyciele przestać na niém bez dalszego wywodu. Skoro zaś wierzyciel toż bezpieczeństwo przyiął z dobréy woli za dostateczne; kredytorowie iego mogą się domagać o iego roztrząśnienie i instrukcyą w téy mierze, według powyższych przepisów.

§. 44.

Zresztą rozumie się samo przez się, że wskazane drugiemu wierzycielowi bezpieczeństwo iest tylko ważne względem summ, które tenże ma u pierwszego wierzyciela iako dłużnika swego, i że wierzyciel, będąc przymuszony zezwolić na stawione swemu dłużnikowi od debitora iego bespieczeństwo, nie utraca przezto praw swoich do własnego dłużnika; lecz po upłynionym indultu czasie może poszukiwać według własnego wyboru exekucyi, tak na téyże rękoymi, iako i na innym swego dłużnika maiątku.

§. 45.

Gdy po upłynieniu dozwolonego wyrokiem indultu dłużnik nie płaci, na odezwę wierzyciela przystąpi się natychmiast do wstawienia mu exekucyi.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O instrukcyi jeneralnego moratoryum.

§. 46.

Zaniesienie prowokacyi.

Gdy dłużnik od wielu ciążony wierzycieiów, ktorym, lubo ma dostateczny do wypłacenia się maiątek, natychmiast, i za iedną razą, uiścić się nie iest w stanie, chce odwoływać się przeciw nim do ogólnego moratorium; winien, iak zazwyczay, zgłosić się ze swą prośbą w przyzwoitéy juryzdykcyi osobistéy, a podawszy rzetelny i dokładny spis całego maiątku swego i wszystkich długów, dopraszać się o wyznaczenie Deputowanego do dalszéy w sprawie instrukcyi.

§. 47.

Przyięcie onéyże.

Tenże Deputowany sądu wysłucha dokładniéy Prowokanta względem iego prośby, i ściśle rozpozna: czyli ten według oznaczonych §. 3. warunków może bydź uważanym za usposobionego do *moratorium*.

§. 48.

W szczególności zaś przeyrzy z wspólnym dłużnikiem podany sobie wypis maiątku; co do summ czynnych każe sobie okazać dokumenta hypoteczne, kontrakty kupna, i inne dowody, na których wartość dóbr iego nieruchomych polega; te kładniéy roztrząśnie, przeyrzy również dokumenta względem podanych rocznych intrat, albo umieszczonych kapitałów czynnych; weydzie w istotę takowych aktywów, i obiaśni się: czyli są pewne, i wypłacalne, albo nie, ile to może nastąpić przez iednostronne wysłuchanie Prowokanta; nadto, ieżeli tenże Prowokant iest kupcem, każe sobie wykazać dowodnie zapas i wartość składu towarów, z ksiąg i inwentarzy.

§. 49.

Również przeydzie z Prowokantem specyfikacyą długów biernych *(passiva)*, upomni go naymocniéy, aby ie podał we wszystkiem zgodnie z prawdą, wiernie i w zupełności, oświadczywszy mu: że gdyby w téy mierze nie postępował rzetelnie, zamilczaiąc niektórych wierzycieli, moratorium nie tylko przeciw utaionym wierzycielom bynaymniéy służyć mu nie będzie, ale nadto takowe dobrodzieystwo utraci także względnie innych swych wierzycieli.

§. 50.

Chociażby się znalazł przy takowém roztrząsaniu, iakowy dług, którego Prowokant albo cale przyznać nie chce, bądź nie przyznaie z niego tyle, ile żąda wierzyciel, wszelakoż takowe artykuły będą w reiestrze długów wyrażone, lecz tylko kwota za rzetelną przyięta w linii ma bydź wypisana, prewyżka zaś przed linią.

§. 51.

Gdy Instruent tak rzecz poprzedniczo roztrząsaiąc, znaydzie, że Prowokant według warunków, których prawo wymaga, nie iest usposobiony do moratorium; będzie iego usilnością, przekonać go o tém; a ieżeli dobrodzieystwo odstąpienia maiątku, może bydź do niego przystósowane, natychmiast sprawę do takowego położenia usposobi. Skoro zaś Prowokant nie da się przekonać przez Instruenta, ten ostatni odda niezwłocznie protokuł informacyiny sądowi, i dalszéy iego oczekiwać będzie rezolucyi.

§. 52.

Gdyby zaś Deputowany prośbę Prowokanta o moratorium, według sumiennego wymiarkowania do dalszego postępowania znalazł uwłaśnioną, doniesie o tém niezwłocznie sądowi. W takowém doniesieniu.

1) Wykaże rzeczywistą możność wypłacenia się Prowokanta, przez podanie sporządzonego i przezeń roztrząśniętego, lub sprostowanego spisu maiątku.
2) Wymieni przyczyny i okoliczności, będące na przeszkodzie Prowokantowi, w wypłaceniu się zaraz gotowizną, nalegaiącym na siebie wierzycielom.

3) Dołączy propozycye onego: na iak długo żąda moratorium, i iak w tym prociągu czasu myśli postawić się w stanie i możności zupełnego swych wierzycieli zaspokoienia.

§. 53.

Wolno Prowokantowi, podać swą prośbę o moratorium przez Kommissarza sprawiedliwości, iako swego doradzcę, i prawnego assystenta. Ten atoli winien w tey mierze zachować ściśle przepisy §. 47-52., a do prowokacyi na piśmie, podawać zawsze zupełne akta manualne.

§. 54.

Rezolucya na prowokacyą. Prowokacyą bądź przez Deputowanego kollegi przyiętą, lub przez Kommissarza sprawiedliwości na piśmie wniesioną powinien zwyczayny Decernent z szczególnieyszą roztrząsnąć troskliwością, i nie prędzéy na nię decyzyą wydać należy, aż przepisane w tey mierze warunki dostatecznie nie są usprawiedliwione.

§. 55.

Gdy kollegium przy instrukcyi prośby o moratorium, nic istotnego nie znaydzie do nadmienienia, wyda natychmiast zapozwy do wierzycieli.

§. 56.

Zapozew edyktalny wtenczas tylko ma mieysce, gdy wierzyciele zgadzaią się z Prowokantem; ci albowiem maiąc mieć sobie stawione dostateczne bezpieczeństwo, nie są interesowani względem większéy liczby wierzycieli; a prócz tego, takowym niedoniesionym, lub nieznaiomym wierzycielom moratorium nie iest na przeszkodzie, zwłaszcza, iż wspólny dłużnik przez zagrożoną sobie we-

dług §. 49. dobrodzieystwa prawa utratę w ogólności, do rzetelnego podania wszelkich wiadomych sobie wierzycieli powinien bydź powodowanym.

Dodatek §. 307. Przy wydawaniu takowego zapozwu edyktalnego zachować należy zasady §. 42. i następ. Cz. I Tyt. VII. obięte, i termin trzechmiesięczny uważa się za dostateczny.

§. 57.

Wszyscy zaś w dezygnacyi długów wyrażeni kredytorowie, przy udzieleniu im prośby i załączonych do niéy annexów, (ile te są potrzebne) zapozwani bydź maią na termin, celem oświadczenia się w téy mierze, i do dalszego toku sprawy przed Deputowanego sądu, z tém ostrzeżeniem: że ci, którzy się na terminie nie zgłoszą, uważani będą za przychylaiących się do prośby Prowokanta.

§. 58.

Zapozwanych tym sposobem wierzycieli, którzy w stósunku do prośby o moratorium, iednakowe maią prawa i wspólny interes, wezwać należy, aby się o pełnomocnika do pilnowania praw swoich w dalszym toku sprawy łącznie ułożyli, a do tego zaproponować im należy Kommissarza sprawiedliwości, (Adwokata), osobliwie takiego, który iuż od znacznéy liczby, albo od nayznakomitszych z wiadomych w aktach wierzycieli dotąd stawał.

Jeżeli takowe porozumienie się przed terminem nie nastąpi, będzie pierwszem staraniem Instruenta, przywieśdź do skutku ustanowienie wspólnego mandataryusza na samymże terminie. Zresztą rozumie się samo przez się, że wierzycielom względem prośby

dłużnika o moratoryum, oddzielne a od innych różne prawa mieć rozumieiącym, wolno i powinni ustanowić sobie do ich przestrzegania oddzielnych pełnomocników.

§. 59.

Termin będzie wyznaczony w miarę okoliczności, iak naybliższy, tak atoli: iżby ten przeciąg czasu był dostatecznym do wręczenia pozwu wszystkim, a nawet odległéy mieszkaiącym wierzycielom, i aby ci zyskali czas potrzebny do rozważenia rzeczy, i przygotowania swych oświadczeń w téy mierze.

§. 60.

Względem wręczenia takowéy rezolucyi powszechne przepisy zachować należy. Gdy iest kilku kredytorów w iedném mieyscu swóy pobyt maiącym, ci zapozwani będą przez kurrendę, zamieyscowi zaś przez rekwizycyą ich zwyczayném zwierzchności sądowéy. W ogólności kollegium z urzędu i tego przestrzegać powinno, aby insynuacya do wszystkich istotnie i iak nayprędzéy nastąpiła, i potrzebne na to do akt wniesione były dowody.

§. 61.

Gdy wspólny dłużnik iest kupcem, po zagranicznych mieyscach handlowych wierzycieli maiącym, i oświadcza się załatwić sam do nich insynuacyą pozwu, aby z tego powodu nie potrzeba było rekwizycyi do tamecznych sądów, należy mu to wprawdzie zostawić do woli, oświadczyć mu iednak potrzeba: że, gdyby wręczenia na terminie nie wykazał, takowi kredytorowie ku iego szkodzie iako nie przyzwalaiący na moratorium uważani będą.

§. 62.

Przez prośbę o moratorium, i wydane na nię od sądu rozrządzenie, nie tamuią się wiszące przeciw wspólnemu dłużnikowi processa szczególne; lecz te daléy prowadzić należy; na nadchodzące także w tym zakresie czasu nowe skargi wydać potrzeba decyzye według przepisu Ordynacyi.

Co ma bydź zachowane w tym przeciągu czasu, względem processów specyalnych, exekucyi, i t. d.

§. 63.

Wszelkie zaś rozrządzenia exekucyine przeciw dłużnikowi zawieszone bydź powinny, aż do wypadku w sprawie, i póki rozsądzono nie będzie: czyli tenże dłużnik ma bydź przypuszczony do żądanego indultu lub nie; a prawa wszystkich wierzycieli w témże samém zostaną położeniu, w iakiém się znaydowały podczas zaniesionéy pierwotnie prośby o moratorium.

Dodatek §. 308. Exekucya względem prawodzielnie ustanowionych pretensyi iuż nakazana musi bydź zawieszoną, a zatém też przysądzenie nieruchomości subhastowanéy w czasie trwaiącéy instrukcyi mieysca nie znayduie.

Dodatek §. 309. Bieżące prowizye od kapitałów i dwuletnie zaległości dłużnik także podczas instrukcyi indultu płacić powinien, i może do tego przez exekucyą bydź zniewolony.

§. 64.

Nie można zatém przeciw wspólnemu dłużnikowi nakazywać ani fantowania, ani sekwestracyi sądowéy, lub intromissyi. Ten zaś ze swéy strony, pod utratą moratoryi, nic przedsiębrać nie powinien, cokolwiekby zmierzało do uiszczenia się w zapłacie iednemu wierzycielowi przed drugim; do ziedna-

nia mu lepszego, niż miał dotąd bezpieczeństwa; lub do udzielenia mu innéy iakowéy korzyści ku szkodzie drugich wierzycieli.

§. 65.

Aby zaś takowemu sprzyianiu ile możności zapobiedz, sąd nakaże z urzędu, iżby na dobra nieruchome wspólnego dłużnika, lub zahypotekowane dla niego pretensye czynne, ieżeli iakowe do składu maiątku iego należą, zapisaną była w księdzie hypotecznéy protestacya przeciw wszelkim ku szkodzie wszystkich wierzycieli iego zmierzaiącym rozrządzeniom onegoż.

§. 66.

Kupcy i ci wszyscy, których prawo w równym z niemi uważa względzie (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 718-724. 731-747.) przeciwko zaszłym w sprawach wexlowych wyrokom prawodzielnym zastawiać się nie mogą przez moratorium. Skoro iednak dadzą zayść sprawie aż do exekucyi wexlowéy, nie są i inni ich wierzyciele w obowiązku wdawać się w zaniesioną przez nich o moratorium prośbę, i dozwalać im nadal, chociażby iuż ustanowionego, w zapłacie względu.

Lubo zaś inni dłużnicy wexlowi nie mogą się bronić specyalnym indultem przeciw zapłacie z wexlu, — gdy się atoli o ieneralne dopraszali moratorium, wexlowi onych wierzyciele wdawać się w rozprawę o to są obowiązani.

§. 67.

Szczególniéy względem administracyi maiątku.

Jako zaś po zaniesionéy prośbie o moratorium, w ciągu toczą éy się o nie sprawy, prawa wierzycieli i ich pretensye zupełnie w swém dotychczasowém zostać muszą położeniu; tak należy oraz, aby wspólny dłużnik

w tym przeciągu czasu również pod utratą moratoryi, dóbr swych nie alienował, ani odbierał za nie summy szacunkowéy; ani zmnieyszał iakimkolwiek sposobem swego ruchomego maiątku; ani podnosił i na swóy użytek obracał kapitałów czynnych; ani czynił darowizn; ani w żaden sposób ilości swych długów nie powiększał.

§. 68.

Może zaiste wspólny dłużnik podnieść skargę o kapitały czynne, i odbierać od nich prowizye. Gdy atoli sameż kapitały w tym ciągu czasu maią bydź płacone, winien ie albo sam do sądowego wnieść depozytu, bądź poczynić kroki, aby ie prosto samiż dłużnicy złożyli.

§. 69.

Gdy wspólny dłużnik iest kupcem, nie może mu wprawdzie bydź zbronno, aby w ciągu rozprawy o moratorium, o które się stara, nie miał prowadzić handlu swego; nie powinien atoli w żadne nowe wdawać się interessa i przedsięwzięcia z iakiémkolwiek niebezpieczeństwem połączone, owszem sprzedażą tylko zapasu swego ograniczyć się, rzetelnie względem zebranych z niéy pieniędzy utrzymywać rachunki, a zapas ich wiernie zachowywać powinien. Stém wszystkiem dany lub użyty w zwyczaynym biegu interessów handlowych kredyt, za niedozwoloną w stanie maiątku odmianę nie ma bydź uważany.

§. 70.

Jeżeli wspólny dłużnik iakąkolwiek z zakazanych sobie w ogolności, według §. 67. 68. 69. dyspozycyą, sądzi bydź konieczną, albo dogodną dla siebie i swych wierzycieli; doniesie o tém sądowi, który wspólnego

mandataryusza wezwie do oświadczenia się w tey mierze, po naradzeniu się ze swemi władzodawcami.

§. 71.

Jeżeli wszyscy wierzyciele zgadzaią się na wniosek wspólnego dłużnika, przestać na tém należy. Gdy zaś mu się sprzeciwiaią, tedy nie wchodząc w dalsze rozpoznawanie, odrzucony bydź powinien. Skoro zaś niektórzy tylko wierzyciele czynią przeciw niemu zarzuty, może wspólny dłużnik domagać się o wysłuchanie i wyrok względem nich, według przepisu §. 73.

§. 72.

Gdy wierzyciele znayduią bydź rzeczą wątpliwą, czy można wspólnemu dłużnikowi zostawić wolne zarządzanie maiątkiem, aż do zupełnego rozstrzygnienia prośby iego o moratorium; są mocni u sądu dopraszać się o rozporządzenia, zmierzaiące ku utrzymaniu maiątku dłużnika w stanie teraźnieyszym dla ich bezpieczeństwa, oraz w celu przeszkodzenia wszelkim ku zmnieyszeniu tegoż maiątku, dążącym iego dyspozycyom; nie wyzuwaiąc go atoli zupełnie z saméyże administracyi, i nie zniwecząc przez to utrzymania iego bytu, iako zamiaru prośby o moratorium.

§. 73.

Skoro się zgłoszą z takowym wnioskiem kredytorowie, sąd wyznaczy bliski termin do urządzenia *intermistici*, za przybraniem wspólnego dłużnika, i usilnością iego będzie, poiednać w téy mierze Strony; ieżeliby zaś chybiło toż poiednanie, ustanowi takowe *interimisticum* przez prostą tylko rezolucyą, przeciw któréy nie ma mieysca appellacya.

§. 74.

Oznaczenie więc środków do utrzymania maiątku i ubezpieczenia wierzycieli na przypadek, gdy ciż między sobą, albo z dłużnikiem wspólnym poiednać się nie mogą, iest zostawione do decyzyi sądu, który według położenia okoliczności rozważy: czyli wspólnemu dłużnikowi do zagospodarowania dóbr dozorcę przydać, bądź ekonomów lub dzierzawców przysięgą zobowiązać należy, na to: iż dochody, po odtrąceniu pewnéy summy według słusznego wymiarkowania ustanowionéy na żywienie dłużnika i iego familii, do rąk dozorcy, lub do depozytu sądowego oddawać będą; czyli na długi czynne włożyć nie wypada inhibicyi, i ieżeli mogą bydź zapłacone, ściągnąć ie również do depozytu; czyli ruchomości wspólnego dłużnika, których na codzienne nie potrzebuie użycie, nie maią bydź wzięte w zachowanie sądowe; czyli onemu do dalszego prowadzenia handlu nie potrzeba przydać dozorcy, bez którego wiedzy nie mógłby czynić żadnych większéy wagi rozrządzeń, któremuby oraz składał rachunek z przedaży, i zebrane pieniądze po odtrąceniu proporcyonalnéy na alimentacyą kwoty dla siebie i swéy familii do rąk oddawał i t. d.

§. 75.

Czynność na terminie.

Na samymże terminie do instrukcyi moratoryi wyznaczonym, wspólny dłużnik przyniesie z sobą na mieysce wszelkie dokumenta, rachunki, xięgi, zapisy długów i inne wiadomości, na których się zasadza podana przezeń specyfikacya maiątku; a dawszy ie do przeyrzenia i ściśleyszego roztrząsania wierzycielom, usprawiedliwiać się im będzie

ze swego postępowania w tym przeciągu czasu, to iest: od zaniesienia prośby o moratorium aż do terminu, ieżeli mu przez tenże czas zostawiona była wolna maiątku administracya.

§. 76.

Instruent wyiaśni dokładniéy sprawę i zachodzące w niéy okoliczności, gdzie tego potrzeba, stawaiącym wierzycielom; nad to żądać będzie od nich oświadczenia się względem prośby Prowokanta, a przy tém użyie usilności na przywiedzenie do skutku między Stronami dobrym sposobem układu w téy mierze.

§. 77.

Jeżeli takowa ugoda przyidzie do skutku, zaciągnie się ią do protokułu ze wszelkiemi warunkami i umówionémi w ciągu moratorium, dla bezpieczeństwa wierzycieli zastrzeżeniami; takowy protokuł, przez obecnych interessentów podpisany, sądowi do potwierdzenia podany bydź winien; poczém ten ostatni na zasadzie onego rozporządzi niezwłocznie, co potrzeba, dla przywiedzenia do skutku ustanowionych warunków i modyfikacyi.

§. 78.

Instrukcya. Gdy atoli wszyscy, albo niektórzy tylko wierzyciele sprzeciwiaią się prośbie o moratorium; sprawa do prawnego w téy okoliczności wyroku powinna bydź wyinstruowaną.

§. 79.

W właściwych sprawach moratoryinych, gdzie idzie o to: czyli wspólnemu dłużnikowi utrzymuiącemu, że ma dostateczny maiątek i bezpieczeństwo dla swych wierzycieli, może służyć pewny wzgląd co do uiszczenia

się w zapłacie? Rozwiązanie téy kwestyi polegać nie powinno na zdaniu stawaiących wierzycieli; ani (ieżeli się z sobą zgodzić na iedno nie mogą) wszczynać nie należy między niemi z téy przyczyny processu; lecz iedynie przestrzegać: czyli się znayduią przepisane prawem warunki moratorii; przytém zaś, ieżeli te są istotnie, sprzeciwianie się chociażby wszystkich wierzycieli, nie może tamować przypuszczenia dłużnika do tego dobrodzieystwa prawa; a przeciwnie, zezwolenie większéy części wierzycieli, tyle tylko brane bydź powinno na uwagę, ile iest dowodem, że wspólny dłużnik zasługuie, aby go przy dobrym bycie utrzymać; że zatém Sędzia może bydź przez to skłoniony do przypuszczenia go tém snadniéy do żądanego dobrodzieystwa prawa; zwłaszcza, gdy się znayduią warunki których prawo wymaga, miiaiąc zwyczayny w takowych okolicznościach z przesądu tylko lub namiętności pochodzący opór niektórych tylko wierzycieli.

§. 80.

Jako więc w instrukcyi sprawy zawisło szczególniéy na roztrząśnieniu ustanowionych wyżéy §. 3. koniecznych warunków, tak Deputowany, do podanych sobie z tego względu w pierwszym rozdziale §. 14-23. przepisów, również stósować się powinien.

§. 81.

Następuiące tylko dokładnieysze oznaczenia w instrukcyi ieneralnego moratorium zachowane bydź powinny:

1) Gdy spór zachodzi o wartość należących do massy, i wierzycielom za przedmiot bezpieczeństwa podanych dóbr nieruchomych, a rozpoznać iéy nie można z dostate-

czném przekonaniem ze złożonych wykazów hypotecznych, kontraktów dzierzawnych, rachunków gospodarskich i t. d. — Wolno wierzycielom domagać się o sądowne onych oszacowanie. Dłużnik wspólny zaś, który iest w obawie, że może wierzyciele podaney przez niego dóbr tych wartości nie przyimą za pewną, a on sam nie byłby w stanie, wykazać iéy natychmiast i dostatecznie innym sposobem, musi zaraz przy podaniu prośby o moratorium, domagać się o oszacowanie tychże dóbr; a to przyśpieszone bydź powinno, aby taxa mogła bydź przedstawioną na terminie konwokacyinym.

2) Na zapisywane w księgach długi kupca, tyle tylko wzgląd mieć należy, ile przez znawców, którym tym końcem księgi przedstawione bydź powinny, są za rzetelne i dobre uznane. Dłużnicy wspólni innego stanu, poszukuiący jeneralnego moratorium, tyle tylko swym wierzycielom wskazać mogą bezpieczeństwo prywatne activa, ile samiż ich debitorowie są gotowi zaręczyć ich pewność, albo do tego mogą bydź zniewoleni.

3) Kupcowi przyimie się także skład iego towarów za przedmiot bezpieczeństwa. Wszelakoż rzetelność, iakość i sposobność sprzedania takowych składów, niemniéy nadać się onym mogąca wartość, przez znawców (biegłych) rozpoznaną bydź powinna.

4) Na ruchomości wspólnego dłużnika w rozpoznaniu iego bezpieczeństwa da się tylko uwagę, gdy między niemi są kleynoty, kosztowności i inne tym podobne szczególnieyszego szacunku rzeczy, przez których zastawienie lub deponowanie, wierzycielom rzeczywista ich pretensyi może bydź zaręczona

na pewność. Na takowe zaś ruchomości, które sobie dłużnik do swéy dyspozycyi i użycia zastrzega, żadnego względu dawać nie należy.

5) Ponieważ ieneralne moratorium zazwyczay poszukuie się na czas przydłuższy, i na lat kilka, winien wspólny dłużnik nie tylko okazać wierzycielom dostateczną na teraz ku zapewnieniu ich pretensyi w kapitałach substancyą maiątku, ale musi im nadto przyiemne stawić bezpieczeństwo, że takowa w tym ciągu czasu nie zmnieyszy się, i że im prowizya, iakiéy maią prawo żądać, będzie punktualnie opłacaną.

Takowe bezpieczeństwo może im okazać albo w własnym maiątku, gdy ten iest taki, że ciągnione z niego intraty, prócz zapewnienia pretensyi kapitalnych, według wymiarkowania sądu, mogą bydź oraz dostateczne na kaucyą względem deteryoracyi, iakichby się obawiać należało, tudzież ciągle płacić się winnéy prowizyi; albo wierzycielom osobno przyiemną z tego względu porękę stawić i zapisać.

Jeżeli wspólny dłużnik takowéy kaucyi oddzielnéy iakimkolwiek sposobem zapisać nie może, musi przystać na to, że w rozrządzeniu iego maiątkiem w ciągu czasu moratoryi poczynione będą ograniczenia, zmierzaiące do upewnienia kredytorów względem ciągle opłacać się im winnéy prowizyi, i zawarowania substancyi maiątku od wszelkiego szkodliwego w niéy uszczuplenia, nie odeymuiąc mu iednak zupełnie administracyi.

Instruent żądać będzie tak po dłużniku wspólnym, iako i wierzycielach, aby mu podali propozycye do takowych ograniczeń czyli

modyfikacyi, z których kilka wymieniło się wyżéy sposobem przykładu w §. 74., na wszelki przypadek zaś zaproponuie ie sam z urzędu, według położenia rzeczy; a gdyby Stron dobrym sposobem nie można było zgodzić, zapisze do protokułu i wyszczególni dokładnie wszelkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na ścisłe rozpoznanie i umiarkowanie sądu w téy mierze.

§. 82.

Gdy w takowym toku czynności między wspólnym dłużnikiem, a którymkolwiek z wierzycieli wynika spór o rzetelność lub ilość pretensyi tegoż ostatniego, a nie może bydź zaraz dobrym sposobem ułatwiony, instrukcyi w téy mierze z instrukcyą sprawy moratoryi mieszać się nie należy, lecz zaleci się wierzycielowi, aby zaniósł swą skargę do sądu. Do toczącéy się iednak względem moratorium sprawy, takowy wierzyciel przypuszczonym bydź powinien, ieżeli może przynaymniéy iakożkolwiek udowodnić zasadę swéy pretensyi.

§. 83.

Wyrok. Gdy więc Deputowany sądu przez instrukcyą sprawy zebrał iuż wszelkie materyały i one ile możności wyiaśnił, a te służyć mogą do gruntownego rozpoznania i rozstrzygnienia kwestyi:

czyli wspólny dłużnik przez dozwolenie mu żądanego indultu, bez istotnego uszkodzenia wierzycieli, może bydź przy dobrym bycie i sposobie życia utrzymany?

akta bez dalszéy zwłoki i niedopuszczaiąc dedukcyi, do zawyrokowania podane bydź powinny.

§. 84.

Sędzia nie tylko na to wymierzy swóy wyrok: czyli i na iak długo wspólnego dłużnika do żądanego indultu przypusić wypada; lecz powinien oraz ustanowić potrzebne do ubezpieczenia wierzycieli, względem utrzymania massy i rzetelnego ciągle opłacania prowizyi modyfikacye, a to w miarę §. 81. l. 5.

§. 85.

Również ieneralnego moratorium dłużéy iak na rok, dwa lub naywięcéy trzy lata dozwalać nie należy. Wszelakoż ten termin liczyć się tylko powinien od dnia, w którym moratorium prawodzielnie przyznane zostało.

§. 86.

Środki prawne.

Gdy dłużnik wspóny przez wyrok do moratorium przypuszczony został, a niektórzy lub wszyscy wierzyciele przestać na tém nie chcą, wolna im iest appellacya. Ci więc, którzy chcą użyć użyć tego środka, powinni zgłosić się do ustanowionego wspólnego mandataryusza, albo prosto do sądu, a to w ciągu oznaczonego Tyt. XIV. terminu appellacyi dni dziesięciu, i oświadczyć swe uciążliwości.

§. 87.

Ta appellacya z zupełną skutecznością ma mieysce; tak, że aż do odsądzenia onéy, wszystko w dotychczasowém położeniu zostać powinno. Wolno atoli appelluiącym domagać się: aby oznaczone przeszłym wyrokiem dla tém większego ich bezpieczeństwa modyfikacye mimo appellacyi i w ciągu oneyże do skutku były przywiedzione.

§. 88.

Gdy wspólny dłużnik przez pierwszy wyrok do moratorium przypuszczony został, przytém zaś dla tém większego wierzycieli bezpieczeństwa pewne umiarkowania były ustanowione; ma mu bydź wprawdzie dozwolona przeciw niemu appellacya, wszelakoż towarzyszyć iéy tylko będzie *effectus devolutivus*; tak: że w ciągu oneyże Appelluiący może bydź zniewolony poddać się ustanowionym w pierwszym wyroku modyfikacyom, z ostrzeżeniem swego przeciwko nim prawa.

§. 89.

Jeżeli ze swą prośbą o moratorium zupełnie oddalonym został; przypuści się go wprawdzie do appellacyi; takowy atoli środek prawny mieć będzie w tym razie również tylko *effectum devolutivum*; tak, że wstrzymane dotąd exekucye znowu daléy przeciw niemu popierane bydź powinny.

Formalne tylko otwarcie konkursu i wydanie zapozwów edyktalnych, niemniéy sądowa sprzedaż zaiętych ruchomości i przysądzenie dobr subhastowanych, wstrzymane bydź powinny do nadeyścia wyroku appellacyinego.

§. 90.

Gdy pretensye niektórych wierzycieli nie są ieszcze w stopniu exekucyi, a ci o podniesienie konkursu domagać się nie mogą, są zatém w niebezpieczeństwie, aby im inni wierzyciele nie odięli całkiem przedmiotu ich zaspokoienia w ciągu appellacyi przez popieraną exekucyą; wolno im zgłosić się przy exekucyi iako interwenientom, domagaiąc się, aby ściągnięte pieniądze póty w sądowém zostawały zachowaniu, póki kwestya: czyli

wspólnego dłużnika do moratorium przypuścić, albo konkurs nad maiątkiem iego otworzyć wypadnie? prawomocnie rozstrzygniętą nie będzie.

§. 91.

Przy instrukcyi założonego przez wspólnego dłużnika remedium, służą ogólne Tytułu czternastego przepisy; wszelakoż ta, ile możności i szczególniéy przyśpieszoną bydź ma.

§. 92.

Gdy w sprawie moratoryinéy pierwsza instancya była w sądzie niższym, względem instrukcyi zachodzących przeciw wyrokowi iego appellacyi, służą iedynie przepisy Tytułu XXV.

§. 93.

Niemniéy i Sędzia appellacyiny wyrok iak nayśpieszniéy wydać i takowy niezwłocznie pierwszemu Sędziemu do publikacyi przesłać powinien.

§. 94.

Na tém, co było udecydowano *in appellatorio*, Strony iedynie przestać powinny, a trzecia instancya przeciw niemu nie ma bydź dopuszczaną.

§. 95.

Względem kosztów instrukcyi ieneralnego indultu, służą przepisy §. 36. Koszta.

§. 96.

Gdy dłużnik wspólny ze swą prośbą o indult prawodzielnie został oddalony, wierzyciele mogą domagać się podniesienia konkursu, a na ówczas według przepisu Tyt. L. §. 9. i następ. postępować należy.

§. 97.

Skutki jeneralnego indultu.

Skoro zaś do moratorium przypuszczony został, takowe dobrodzieystwo prawa służy mu względnie wszelkich bez różnicy wierzycieli, wypłat pieniężnych od niego żądaiących, a na iego doniesienie do rozprawy względem moratorium należycie przypozwanych; w ciągu więc lat indultu ani kapitałów mu wypowiadać, ani exekucyi nań ściągać nie można; od następuiących tylko obowiązków nie będzie mocen bronić się pozyskaném moratorium:

1) Względem zaległych i bieżących podatków publicznych i ciężarów gminnych.

2) Względem tego, co winien zapłacić kassie publicznéy.

3) Względnie bieżącéy prowizyi od kapitałów i zaległości, które iednak tylko do lat dwóch wstecznie od dnia uchwalonego lub przyznanego moratorium rachuią się; (ponieważ co do dawnieyszych zaległości, moratorium zaiste ma swą ważność).

4) Względem opłacać się winnych rocznie pensyi, czynszów, kanonów i innych tym podobnych komukolwiek od niego lub z iego dóbr należących wypłat.

5) Względem bieżących alimentów.

6) Względnie wnosić się winnéy opaty komornianéy i dzierżawnéy, od naiętych domów lub innych possessyi, przez to zaś rozumieć się maią zaległości całego roku, w którym się dopraszano o moratorium, lecz nie zaległości z lat dawnieyszych.

7) Względem bieżących zasług czeladzi i iéy ordynaryi, niemniéy kosztów wychowania i nauki dzieci dłużnika, z równémże iak ad Nro. 6. oznaczeniem.

8) Względem długów, które wynikły stąd: że dłużnik rzecz sobie powierzoną spotrzebował, a zatém iéy w naturze zwrócić nie może.

9) Względem wexlów, z zachowaniem przepisów w §. 66. dokładniéy oznaczonych.

Dodatek §. 310. Ustawa z dnia 20. Czerwca 1811., tycząca się uchylenia ogólnego indultu (Zbiór Praw 1811. stron. 200.) ile przez późnieyse przepisy odmienioną niezostała, zachowuie i nadal ieszcze prawoważność swoię.

§. 98.

Wszelkie powyżéy (§. 97.) wymienione wypłaty, względem których w ciągu indultu poszukiwać można exekucyi, przy rozpoznawaniu zapewnić się maiącego innym wierzycielom bezpieczeństwa, od gotowego zaraz maiątku wspólnego dłużnika odciągnione bydź powinny.

§. 99.

Gdy wspólny dłużnik ieszcze przed odwołaniem się do ieneralnego moratorium, otrzymał indult specyalny przeciw któremukolwiek ze swych wierzycieli przy instrukcyi ieneralnego moratoryi dowodnie okazać powinien: że albo po upłynieniu tego oddzielnego terminu będzie mógł go zaspokoić bez uszkodzenia innych wierzycieli; bądź, gdyby ten kredytor nie chciał zezwolić na przedłużenie, będzie musiał na tém przestać dłużnik, że mu moratorium ieneralne na tak długi tylko czas, póki trwa indult specyalny, dozwoloném zostanie.

§. 100.

Gdy dłużnik, kupiectwem lub innym procederem mieyskim ryczałtowo bawiący się, (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 718-724.

731-747.) i przeciw innym, (nie tylko wexlowym wierzycielom) zrzekł się dobrodzieystwa prawa moratoryi wyraźnie przy opisanych prawem warunkach; (tamże Cz. I. Tyt. V. §. 197. 198.) nie może przeciw nim, nawet i w czasie następnym, dopraszać się o specyalne ani jeneralne moratorium. Innym zaś dłużnikom zrzeczenie się tegoż dobrodzieystwa nie iest na przeszkodzie.

§. 101.

Co prawo stanowi: *a*) względem zamilczanych długów;

Względem wierzycieli, których wspólny dłużnik w podanym reiestrze nie wymienił i do rozprawy nie przypozwał, nie może używać dobrodzieystwa moratorii.

§. 102.

Jeżeli się zgłaszaią wierzyciele tego rodzaiu, i wyprawuią przeciw wspólnemu dłużnikowi prawodzielne wyroki, tedy uzasadnia się przez to domysł, że dłużnik chciał podeyść swych wierzycieli, a nawet samże sąd. — Jest przeto powinnością sądu, skoro takowa okoliczność, zwłaszcza przy exekucyi, doydzie iego wiadomości, oznaymić o niéy wspólnemu wierzycieli mandataryuszowi, który uwiadomi o tém wierzycielów, a gdyby choć ieden z nich tego żądał, domagać się będzie, aby wspólny dłużnik uznany był za utracaiącego służący mu ieszcze indult.

§. 103.

Czyni się to bez dalszego sposobem processu postępowania, przez wydanie prostéy tylko rezolucyi, skoro się okaże, że takowy dług skargą odięty, był dłużnikowi wspólnemu wiadomy, albo mu przynaymniéy bez własnéy iego i grubéy pomyłki nie mógł bydź niewiadomym; sam zaś dług iest téy natury i tak znaczny, że dla drugich wierzycieli mo-

głaby wyniknąć zasadzona na podobieństwie obawa, iż wskazane im bezpieczeństwo stanie się przez to niedostatecznem.

§. 104.

Od długów dopiero po wyinstruowaney prośbie o moratorium zrobionych, dłużnik wspólny również indultem zastawiać się nie może.

b) względem nowych długów.

§. 105.

Jeżeli o takie długi iest zaniesiona przeciw niemu skarga, a on na ich zapłacenie prawodzielnie został skazanym, rozróżnić należy;

czyli wspólny dłużnik iest kupcem, który po uzyskaném moratorim prowadził daléy swóy handel;

albo

czyli do innego iakiego stanu lub professyi należy.

§. 106.

Gdy dłużnik iest kupcem, wspólnemu wierzycieli mandataryuszowi o poszukiwaney nań exekucyi, przed iéy wykonaniem dać należy wiadomość. Ci wtedy są mocni żądać od niego wywodu, że tenże nowy dług na rzecz swego handlu zaciągnął, i że przez zapłacenie onegoż, kapitał iego handlu uszczuplonym nie będzie. — Gdyby zaś takowego dowodu nie wykazał, mogą się domagać o cofnienie indultu.

§. 107.

Skoro zaś wspólny dłużnik nie iest kupcem, idzie znowu o to:

czyli na zapłacenie nowego długu, może podać przedmiot, do wskazaney dawniéyszym wierzycielom na fundusz ich bezpieczeństwa, substancyi maiątku nie należący;

lub

czyli dłużnik nie iest w stanie okazać innego funduszu do zapłacenia.

W pierwszym przypadku przestanie się na tém, a Sędzia winien stósownie do przepisów dopomódz nowemu wierzycielowi do iego zaspokoienia z wskazanego przedmiotu. W ostatnim zaś razie, i gdy nowy wierzyciel chce się trzymać wskazaney dawnieyszym kredytorom dla ich bezpieczeństwa substancyi maiątku, oznaymić im o tém należy, iżby podobież praw swoich w sprawie przestrzegali, a gdyby pomnożeniem się nowych długów, wskazane im bezpieczeństwo osłabioném bydź miało, aby żądali uchylenie indultu; lub z powodu niedostateczności massy mogli żądać podniesienia konkursu.

§. 108.

Przepis §. 107. ma także mieysce i w przypadku, gdy względem dawnieyszych, do rozprawy o moratorium nie pociągniętych wierzycieli, dla tego tylko, że o nich wspólny dłużnik nie doniósł, i ani z umysłu, ani przez grubą opieszałość ich nie zamilczał, albo z powodu że utrzymuie, iż przez to wskazane innym bezpieczeństwo nie iest nadwerężone, uchylenie moratoryi natychmiast nastąpić nie może (§. 103.).

§. 109.

Z resztą przepisy §. 102-108. póty tylko maią swą ważność, póki trwa czas indultowi zamierzony; gdyż po upłynieniu onego, iest rzeczą każdego z wierzycieli, popierać exekucyą względem niezapłaconych mu ieszcze pretensyi.

§. 110.

Uchylenie moratoryi.

Co do przypadku, gdy dłużnik w ciągu lat indultu, nie uiszcza się punktualnie w opłacaniu prowizyi, albo przez ten czas wydarzą się takie w iego maiątku odmiany, iż tenże zaręczać iuż nie może wierzycielom bezpieczeństwa, dawniéy za dostateczne uznanego; pod którym to względem uważać należy, gdy dłużnik wspólny upaść daie budynkom, zmnieysza inwentarz dóbr, albo innym sposobem złe prowadzić zaczyna gospodarstwo, przepisy §. 41. i następ. zachowane bydź powinny.

§. 111.

Rozumie się iednak samo przez się, że w ciągu lat indultu, wierzyciele, względem których dłużnik był do niego przypuszczonym, mogą go pociągać o inne ieszcze nie wylikwidowane pretensye, mogą wypowiadać kapitały i prowadzić dalszy ciąg sprawy, iednak tylko do stopnia exekucyi.

§. 112.

Ukończenie się onegoż.

Skoro po upłynieniu lat indultu, dłużnik wspólny w zapłacie się nie uiszcza, na odezwę wierzycieli przystąpić należy do exekucyi; a ci nie maią potrzeby zanosić na nowo skargi względem swych pretensyi, iuż raz prawodzielnie ustanowionych, albo sądownie przyznanych.

§. 113.

Jak dalece służy moratorium sukcessorom, albo

Gdy dłużnik w ciągu lat indultu umiera; moratorium nie służy iego dziedzicom; lecz skoro ci zabieraią się do sukcessyi, wierzycielom bez zwłoki w zapłacie uiścić się powinni. Wszelakoż nie ogranicza się ich względem dobrodzieystwa prawa inwentarza, i zapozwania stósownie do przepisów prawa

wszystkich, do pozostałości iakowe pretensye mieć mogących.

§. 114.

Poręczycielom. Co zaś do poręczyciela, ten może się bronić przeciw wierzycielowi, udzielonym pryncypalnemu dłużnikowi indultem; chybaby poręka tym sposobem była uczynioną, iżby wierzyciel, miiaiąc głównego dłużnika, był mocen, według prawa, pilnować się zaraz na poręczycielu.

§. 115.

Gdy więc takowy poręczyciel winien płacić za głównego dłużnika, nie ogranicza się go wprawdzie w służącym mu do niego regressie; względem służącego atoli głównemu dłużnikowi indultu, musi również na tém przestać, co i inni iego wierzyciele.

§. 116.

Poprawa stanu maiątku dłużnika. Gdyby w ciągu zamierzonego indultowi czasu na wspólnego dłużnika miał spaśdź nowy maiątek, przez któryby był postawion w sposobności wcześnieyszego wszystkich wierzycieli spłacenia; nie odeymuie się im wolności żądania ieszcze przed upłynieniem lat indultu, aby byli zaspokoieni.

TYTUŁ CZTERDZIESTY OSMY.

O postępowaniu w sprawach względem ustąpienia dóbr (cessio bonorum).

§. 1.

Wyobrażenie i cel dobrodzieystwa. Gdy ciśniony od wielu wierzycieli dłużnik nie może okazać dostatecznego na ich zaspo-

koienie maiątku, a zatém do indultu nie iest usposobiony, ma obowiązek, oddać wierzycielom cały swóy maiątek, aby ci według oznaczonego w prawach porządku, mogli bydź z niego zaspokoieni, ile iest na to dostarczaiącym. *cessionis bonorum.*

§. 2.

Pospolicie takowy dłużnik, przez odstąpienie swego maiątku, nie iest wolny od osobistego względem wierzycieli obowiązku; lecz tak ci, którzy z dóbr ustąpionych zaspokoieni bydź nie mogą, iako i wierzyciele wexlowi, którym ustawy nadały szczególne i bezśrednie do iego osoby prawo, a którzy na podział iego maiątku oczekiwać nie potrzebuią, są mocni domagać się, aby wzięty był w areszt osobisty i znaglić go, iżby według przepisu Tyt. XXIV. §. 142. przez pracę i natężenie swych sił ciała lub zdolności umysłu, odrobił to, czego im do zupełnéy nie dostaie satysfakcyi.

§. 3.

Takową prawa ostrość łagodzą ustawy kraiowe względem tych, którzy przez przypadki nieszczęśliwe podupadli; dozwalaiąc im odwoływać się do dobrodzieystwa ustąpienia maiątku, i żądać: aby odstąpiwszy wszystkich swych dóbr wierzycielom, zachowani byli od osobistego aresztu, a przeto zyskawszy sposobność wolnego swą osobą i siłami rozrządzenia, użyciem onych mogli zarobić nie tylko na wyżywienie siebie i swéy familii, ale nadto przez pilność i pracowitość wzmagać się znowu po swym upadku.

§. 4.

Aby więc dostąpić takowego dobrodzieystwa prawa, potrzeba okazać dowodnie: Warunki.

1) że Odwołuiący się do niego wspólny dłużnik, rzeczywiście przez przypadki nieszczęśliwe przyszedł do ninieyszego w swym maiątku uszczuplenia;

2) że wierzycielom doniósł i oddał wiernie cały swóy maiątek;

3) że wreszciee przez swe postępki nie iest niegodnym opieki i dobrodzieystw Rządu, tudzież politowania swych wierzycieli.

§. 5.

Dłużnicy przeto, którzy przez zbytkowe dla siebie samych lub swéy familii wydatki, przez oczywiście nierozmyślne i nierozsądne przedsięwzięcia, albo popełnione występki, postawili się w niesposobności wypłaty, nie mogą rościć żadnego prawa do tegoż dobrodzieystwa.

§. 6.

To również nie może służyć i tym, którzy ze swego maiątku cóżkolwiek utaili, albo na bok usunęli; bądź którzy przez wystawienie zmyślonych wierzycieli lub przez zmowy czyli *kolluzye* z niemi, usiłuią całkiem lub w części wydrzeć znowu rzeczywistym swym wierzycielom ustąpioną im na pozór massę.

§. 7.

Niegodni opieki praw i politowania swych wierzycieli są ci, którzy

a) w wiedzionych z wierzycielami processach specyalnych stali się winnemi złośliwego zapierania się, a według przepisu Tyt. XXIII. §. 51. i następ. byli za takich uznani przez wyrok;

b) którzy się chcą usunąć przez ucieczkę od pretensyi wierzycieli i rachunku zdać

winnego tak onymże iako i Rządowi ze swych postępków.

c) Ci, którzy w czasie, gdy im już był doskonale wiadomy całkowity swych interessów upadek, wszelakoż przez zaciąganie nowych długów, dóbr swych alienowanie, przez dawane szczególnym wierzycielom gratyfikacyi, lub inne tém podobne rozrządzenia, przedsięwzięli cóżkolwiek ku szkodzie swych wszystkich lub niektórych wierzycieli, chociażby nawet takowe przedsięwzięcie bez zamierzonego skutku zostało.

Gdy atoli handluiący ryczałtowo kupiec, dla podźwignienia swych interessów, wdał się w przedsięwzięcie, po którém za zdaniem znawców, mógł sobie rozsądnym sposobem szczęśliwego obiecywać skutku, a takowa antrepryza nie udała się bez iego winy; nie można tego wypadku wnosić za powód odmawiania mu dobrodzieystwa cessyi.

§. 8.

Zaniesienie prośby.

Gdy wspólny dłużnik według powyższych zasad chce się miec za usposobionego do tego dobrodzieystwa prawa; winien się zgłosić do swéy zwyczayney juryzdykcyi osobistéy, a podawszy rzetelny i dokładny spis tak czynnego maiątku, iako i wszystkich swych długów, wyrazić poniesione przez siebie przypadki nieszczęśliwe, przynaymniéy w ogólności i summarycznie, upraszaiąc o wyznaczenie Deputowanego, któryby go dokładniéy wysłuchał.

§. 9.

Przyięcie onéyże.

Tenże Deputowany skłoni nadewszystko wspólnego dłużnika, aby ściśléy i dokładniéy opowiedział swe zdarzenia nieszczęśliwe i wynikłe stąd dlań straty; żądaiąc oraz, aby

wymienił środki, iakiemi ich dowodzić może; a roztrząsnąwszy ie z urzędu z uwagą, wykazuiące się stąd, albo z powieści dłużnika podeyrzenie, że się dopuścił godnego kary niedbalstwa, albo iakowéy nieroztropności, przedstawi mu to, i wysłucha go: iak? i przez coby był w stanie oddalić od siebie toż podeyrzenie.

§. 10.

Nadto przeyrzawszy z nim podany stan dóbr, wysłucha go: czyli ten iest we wszystkiem rzetelny i stósuie się do istotnego rzeczy położenia; lub, czyliby ze swéy massy czynnéy czegóżkolwiek nie zataił, bądź nie zamilczał długów, albo ie podał nieszczerze; przytém zaś oświadczyć mu należy, że takowy stan dóbr będzie musiał stwierdzić przysięgą, i że przez popełnioną z umysłu nierzetelność, utraci opiekę praw, i stanie się litości swych wierzycieli niegodnym.

§. 11.

Prośba o cessyą, może bydź także zaniesiona na piśmie, przez Kommissarza sprawiedliwości, iako doradzcy i pełnomocnika wspólnego dłużnika; do następnych atoli działań Prowokant sam osobiście stawać powinien.

§. 12.

Rezolucyana nię. Prośbę o cessyą troskliwie roztrząsnąć należy, zwłaszcza, gdy iest wnoszona przez Kommissarza sprawiedliwości, z przyłączyć się winnych za każdą razą aktów manualnych; a gdy się okaże niedostatek przepisanych prawem warunków, przez prostą tylko rezolucyą będzie natychmiast odrzuconą.

§. 13.

§. 13.

Gdy atoli prowokacya znaydzie się należycie uzasadnioną, tak, iż wspólny dłużnik podał porządny, a żadnéy widocznéy niedokładności nieokazuiący spis maiątku; gdy oświadczył swą gotowość stwierdzenia go przysięgą; gdy nieszczęśliwe zdarzenia, które go dotknęły, dokładnie wymienił, a przynaymniéy iakożkolwiek udowodnił; nie można w ciągu instrukcyi sprawy nakazać przeciw niemu osobistego aresztu; lecz wolno tylko wierzycielom wexlowym żądać, aby tymczasem wzięty był pod obserwacyą.

§. 14.

Lecz i takowa obserwacya zniesioną bydź powinna, gdy albo wspólny dłużnik na bezpieczeństwo swéy osoby, aż do wypadku w sprawie, stawi natychmiast dostateczną przez poręczycieli kaucyą; lub gdy tego żąda naywiększa część wierzycieli, którzy się iuż do akt zgłosili, a wspólny dłużnik chce zaręczyć pod przysięgą, że przed wypadkiem w sprawie z mieysca nie oddali się.

§. 15.

Co się tycze wydania rezolucyi od sądu na prośbę o cessyą; należy tęż prośbę, iak tylko zaniesioną będzie, tymczasowie wszystkim znaiomym udzielić wierzycielom, którzy albo w mieyscu się znayduią, lub zamówili tam przy aktach pełnomocników; a tym wolno natychmiast domagać się o wzięcie w sekwestr doniesionego maiątku, tudzież o formalne podniesienie konkursu.

§. 16.

Gdy nadto prowokacya będzie należycie wyinstruowaną, oznaczyć potrzeba iak naybliższy termin do oświadczenia się w téy mie-

rze wierzycieli, i wniesienia swych zarzutów, iakieby czynić mogli.

§. 17.

Do zapozwu na ten termin przyłączy się przestrogę, że niestawaiący uważać się będą, iż wspólnemu dłużnikowi uchwalaią żądane dobrodzieystwo prawa.

§. 18.

Instrukcya. Na terminie dłużnik przedstawi stawaiącym wierzycielom wszelkie w swych ręku znayduiące się wiadomości o stanie swego maiątku, i dowody przypadków nieszczęśliwych, iakie poniósł; oświadczy gotowość stwierdzenia przysięgą podanego stanu dóbr, a gdyby tego żądano, rzeczywiście onę wypełni.

Poczém, i gdy wierzyciele potrzebnych zasiągnęli informacyi, Instruent od każdego z nich zosobna żądać będzie oświadczenia się względem prośby o cessyą.

§. 19.

Jeżeli wszyscy wierzyciele zgadzaią się na przypuszczenie wspólnego dłużnika do dobrodzieystwa prawa, o które upraszał; protokuł natychmiast do zawyrokowania podany, a wspólny dłużnik, na zasadzie takowego Stron porozumienia się, za maiącego używać tegoż dobrodzieystwa, wyrokiem uznany będzie.

§. 20.

Skoro ze strony wierzycieli, albo choć iednego tylko z nich, zachodzi sprzeczność; skłonić ich należy, aby dokładniéy wymienili swe do niéy powody; te zaś iedynie z niedostatku któréykolwiek z przepisanych §. 4. i następ. warunków prawnych powzięte bydź mogą.

§. 21.

Zachodzących w téy mierze czynów uczynić potrzeba należyty rozbiór i wyiaśnić one, ile to nastąpić może bez zrządzenia wielkich rozwlekłości i kosztów; tym sposobem zaś przysposobić sprawę do ostatecznego zawyrokowania, stósownie do przepisów, nie dozwalaiąc żadnych wywodów na piśmie.

§. 22.

Jeżeli Sędzia z podanych sobie aktów znaydzie, że Prowokanta na zasadzie zezwolenia wszystkich zapozwanych wierzycieli, bądź z powodu wykazanych prawnych warunków, do cessyi przypuścić należy, publikacya wyroku zawieszoną bydź powinna, póki w otwartym konkursie nie odprawi się termin konnotacyi; a tym czasem uwolnić należy wspólnego dłużnika od osobistego aresztu i obserwacyi według §. 13. 14. Wyrok.

§. 23.

Po odbytym terminie konnotacyinym, przedstawione będą wierzycielom, którzy się na nim zgłosili i do czynności dotychczasowych przybranemi nie byli, zdziałane dotąd akta, aby się na osobnym i bliskim terminie oświadczyli: czyli i co ieszcze w téy mierze maią do nadmienienia lub dodania.

§. 24.

Dopiero po odbytym tymże terminie, przystąpi się do ogłoszenia wyroku.

§. 25.

W przypadkach, gdzie wierzyciele, mimo zachodzącą niedostateczność maiątku, są przeciwni podniesieniu konkursu, a to, z powodu takowéy ich sprzeczności, według przepisu Tytułu pięćdziesiątego, musi bydź za-

niechaném, przystąpi się do publikacyi wyroku zaraz po ferowaniu onego.

§. 26.

Środki prawne. Gdy wspólny dłużnik do poszukiwanego dobrodzieystwa prawa, wyrokiem przypuszczony zostanie, wierzycielom wolna iest przeciw niemu appellacya, iednak tylko *ad effectum devolutivum*; tak, że w ciągu instrukcyi onéyże, i póki w drugiéy instancyi co innego udecydowano nie będzie; nie można nakazywać osobistego aresztu lub obserwacyi na wspólnego dłużnika.

§. 27.

Gdy Sędzia znaydzie z akt według §. 22. wyinstruowanych, że Prowokanta przypuszczać nie wypada do poszukiwanego dobrodzieystwa prawa; wyrok natychmiast, nie czekaiąc na termin konnotacyiny, wydanym i ogłoszonym bydź powinien.

§. 28.

Lubo zaś przeciw takowemu wyrokowi dłużnik wspólny ma również otwartą drogę appellacyi; mogą atoli wierzyciele w ciągu onéyże, wyrobić nań areszt osobisty, ieżeli względem swéy osoby nie może niezwłocznie stawić kaucyi przez dostateczne poręczycielstwo.

§. 29.

Dozwolona iest także we wszystkich przypadkach trzecia instancya, lecz z równąż tylko co i appellacya, skutecznością.

§. 30.

Koszta. Za instrukcyą nie można ustanowić żadnych kosztów na część wspólnego dłużnika. Przypadaiące zaś na część wierzycieli, wziąść należy z massy; chybaby przez sprzeczność szczególnych wierzycieli, następnie za bezza-

sadną uznaną, zrządzone były, a zatém na nich samych spadały.

§. 31.

Zarzut cessyi należy do tych excepcyi, których nastąpione poprzednio zrzeczenie się żadnego skutku za sobą nie pociąga.

§. 32.

Skutek cessyi.

Gdy dłużnik do dobrodzieystwa cessyi został przypuszczonym, to służy mu względem wszystkich iego wierzycieli, i tych nawet, którzy maiąc do niego pretensye wexlowe, one całkiem lub w części w konkursie utracili; nie może bydź albowiem dozwolono takowym wierzycielom, z powodu saméy tylko zemsty, próżnemi exekucyami osobistemi ieszcze więcéy ciążyć los dłużnika, przez nieszczęśliwe zdarzenia podupadłego.

§. 33.

Gdyby iednak po przypuszczeniu go do takowego dobrodzieystwa prawa, wyszły na iaw nowe okoliczności, z którychby się okazało nierzetelne przeciw kredytorom postępowanie; ci są mocni domagać się o dokładnieysze w téy mierze śledzenie i wyrok na uchylenie uzyskanego przez podstęp dobrodzieystwa.

§. 34.

Przeciw nowym długom, które dłużnik dopiero zaciągnął po nastąpionéy iuż cessyi, nie może się zastawiać takowém dobrodzieystem, względem przeszłych swych wierzycieli uzyskaném.

§. 35.

Owszem względem nowych tych wierzycieli musi się na nowo okazać usposobionym do cessyi, ieżeli sądzi, iż to udowodnić potrafi.

§. 36.

Gdy sukcessorowie dawnieyszego wierzyciela, pociągaią dłużnika o pretensyą iego do sądu, a ten przy instrukcyi nie powoływał się na uzyskane przypuszczenie siebie względnie spadkodawcy do cessyi, takowego zarzutu użyć może przy exekucyi tyle tylko, ile stósownie do §. 35. zdoła zastawiać się nim przeciw nowemu wierzycielowi.

§. 37.

Co zachować należy z prawa, gdy dłużnik przyidzie do lepszego stanu maiątku. *(ad meliorem fortunam)*

Z drugiéy strony dłużnik, przez to, że przypuszczony został do dobrodzieystwa prawa cessyi, nie iest wolny od obowiązku płacenia swym przeszłym wierzycielom niedoboru, który w konkursie ponieśli, skoro znowu przyidzie do lepszego stanu maiątku.

§. 38.

W takim atoli razie służy mu względem tychże kredytorów dobrodzieystwo prawa kompetencyi, o którém w następuiącym Tytule obszerniéy rozprawiać się będzie.

§. 39.

Nadto takowa dopłata ściąga się tylko do kapitału i procentu w czasie cessyi zaległego. Za czas środkuiący zaś, wierzyciele dalszéy prowizyi od kwot dopłacić się maiących, żądać mogą tyle tylko, ile po odciągnieniu wszystkich artykułów, podlegaiących dopłacie, i służącéy dłużnikowi kompetencyi, zostanie się ieszcze cóżkolwiek z nowo nabytego maiątku.

§. 40.

Od tego obowiązku dopłacenia, dłużnik i tém zastawiać się nie może, że ma innych wierzycieli, którym szczególniéy winien uiścić się w zapłacie; lecz będzie rzeczą takowych późnieyszych wierzycieli, przestrzegać

samymże swych praw, a na wszelki przypadek, zgłosić się przy exekucyi iako Interwenienci.

§. 41.

Gdy iednak przez to, lub przez własne wspólnego dłużnika oświadczenie się, że płacić nie może, wyniknie powtórny do nowego maiątku iego konkurs; w tym nowym konkursie dawni i nowsi wierzyciele muszą bydź według prawa uklassyfikowani; a pierwsi, dla tego tylko, że się iuż w pierwszym zgłosili konkursie, i niedobór ponieśli, nie mogą przed nowymi wierzycielami żądać prawa pierwszeństwa.

§. 42.

Wierzyciele, od wspólnego dłużnika dopłaty wymagaiący, z powodu, iż przyszedł do lepszego stanu maiątku, muszą Sędziemu przynaymniéy podobne do prawdy przedstawić okoliczności, z którychby można wnosić rzetelność tego ich twierdzenia. Sędzia na ówczas według przepisanego porządku wysłucha w téy mierze wspólnego dłużnika, a po wyinstruowaniu sprawy tak względem obowiązku dopłaty w ogólności, iako i kwoty, wyda wyrok z zastrzeżeniem zwyczaynych środków prawnych.

§. 43.

Przy takowéy instrukcyi wolno wierzycielom żądać od dłużnika złożenia teraźnieyszego stanu dóbr iego, albo przynaymniéy przysięgi manifestacyinéy na to:

że się nie znayduie w możności płacenia swym wierzycielom utraconych w konkursie summ całkiem lub w części;

a Sędzia znagli do tego dłużnika, skoro wniosek wierzycieli według §. 42. iest uzasadniony.

§. 44.

W żadnym atoli razie takowemu dłużnikowi, co do żądanych dopłat, pośpiechu i nagłości czynić nie należy; lecz maią mu bydź na to wyiednane słuszne termina, przez pośrednictwo Sędziego albo przez wyrok.

§. 45.

Dłużnicy, którzy według ninieyszych przepisów nie mogą się uważać za usposobionych do cessyi, nie tylko ze swych osób są nadal iak dotąd w odpowiedzialności wierzycielom, stósownie do zasady §. 2. ale nadto iako samowolnym bankrutom zrobiony bydź powinien proces kryminalny. Nie będą zaś wolni od niego, ani z powodu, że tylko przez powolność wierzycieli, bez oznaczonego prawem usposobienia, przypuszczeni byli do tego dobrodzieystwa.

§. 46.

Co do próśb o cessyą za noszonych względem szczególnych wierzycieli.

Pospolicie zanosi się prośba o cessyą względnie wszystkich wspólnego dłużnika wierzycieli. Mogą atoli zdarzyć się przypadki, gdzie dłużnik wpadłszy w niesposobność wypłacenia się, znayduie potrzebę okazać swe usposobienie do tegoż dobrodzieystwa, i względem iednego szczególnego wierzyciela, który go naciska; spodziewaiąc się przez to uwolnić od osobistego aresztu, albo że z niego inaczéy, iak tą drogą, wydobyć się nie może, według przepisu Tyt. XXIV. §. 147.

§. 47.

I w tym razie także, co do warunków takowéy prośby, przyięcia onéy, wydania rezolucyi na nię i saméyże instrukcyi, służą

przepisy §. 4-21. z modyfikacyami, iakie z siebie samych wykazuią się przez wzgląd na to: że tu Prowokant ma tylko do czynienia z iednym szczególnym wierzycielem.

§. 48.

Skoro dłużnik, co do takowego wierzyciela, nie tylko w moc zezwolenia onegoż, ale po należycie rozpoznanéy sprawie, wyrokiem sądowym za usposobionego został uznany; takowy wyrok służy mu i względem innych późniéy cisnących go wierzycieli, póki ci nie okażą, że albo okoliczności zmieniły się, bądź że w przeszłéy instrukcyi dłużnik zamilczał albo Sędzia cóżkolwiek opuścił, coby na dopuszczenie albo niedozwolenie tegoż dobrodzieystwa ważny wpływ mieć mogło.

§. 49.

Nie może zaś dłużnik stósować takowego wyroku do nowych wierzycieli, względem których późniéy dopiero nowe zaciągnął obowiązki.

TYTUŁ CZTERDZIESTY DZIEWIĄTY.

O ułożeniu się z wierzycielami, i o dobrodzieystwie prawa kompetencyi.

§. 1.

Dłużnicy wspólni, do smutnego dobrodzieystwa prawa cessyi uciekaiący się, zwykli odwoływać się do litości swych wierzy- Co iest takowe postępowanie.

cieli i czynić im propozycye, przez które opuszczaiąc im część pretensyi, stawiaią ich w sposobności zapłacenia reszty, a przez to wyniknieniu konkursu zabiegaią; albo przynaymniéy, przez wyznaczenie pewnéy kwoty z massy, bądź zostawienie części oneyże, ziednać im mogą nieuchronne, lubo szczupłe utrzymanie się, albo środki pokrzepienia się znowu w swych podupadłych okolicznościach.

§. 2.

Prywatne o to traktowanie.

Nie iest wzbronno żadnemu z dłużników, podawać swym wierzycielom zasądownie takowych propozycyi i godzenia się z niemi w téy mierze.

§. 3.

Sądowne.

Gdy atoli, w niedoyściu układu prywatnego, swe propozycye przy odwołaniu się do cessyi sądownie zanosi; a Deputowany sądu znaydzie, że dłużnik wspólny rzeczywiście przez przypadki nieszczęśliwe i mimo swéy winy w padł w ninieysze trudne dla niego okoliczności; niemniéy, że propozycye iego nie są przesadzone ani niesłuszne; powinien wszelkiéy przyłożyć usilności, przez wystawienie wierzycielom stanu dłużnika godnego politowania, i przywiedzenie pobudek, iakie mu ludzkość i religia podadzą, w celu nakłonienia wierzycieli do przyięcia takowych propozycyi, a tym sposobem do ziednania wspólnemu dłużnikowi puszukiwanéy ulgi w iego losie przeciwnym.

§. 4.

Przez takowe atoli układanie się nie powinien bydź, mimo woli wierzycieli, tok sprawy wstrzymywany, ani prawnie samychże długów uregulowanie.

§. 5.

Nadto żadnego z wierzycieli naglić nie należy, aby się przychylał mimowolnie do takowych propozycyi ugodnych usposobionego do konkursu dłużnika, iedynie do tego zmierzaiących, aby mu cóżkolwiek z iego pretensyi opuścił; wyrzekł się dobrze nabytego prawa, pilnowania się na ninieyszym gotowym maiątku dłużnika; aby w upłaceniu ofiarowanych procentów dał się odsyłać do niepewnéy częstokroć przyszłości; a tym sposobem, z większą stratą własną, pomnażał korzyść dłużnika; nikt albowiem do czynów litościwych i szczodrobliwości przez prawa obywatelskie, ani przykład innych zniewalanym bydź nie może.

§. 6.

Jak dalece zaś względem propozycyi zmierzaiących do skrócenia konkursu, do pomożenia wierzycielom prędszéy i z mnieyszym kosztem do ich satysfakcyi, ile ta iest podobną według natury i okoliczności massy, a tym sposobem do przyśpieszenia wspólnego ich interessu, nie zgadzaiący się w zdaniu z innemi wierzyciel iest obowiązany przystąpić do ich oświadczeń i uchwał, ustanowi się w Tytule następuiącym, §. 595. i następ.

§. 7.

Postępowanie w téy mierze.

Gdy takowe propozycye są czynione ieszcze przed podniesieniem konkursu, przez trzecią osobę, za sprawą wspólnego dłużnika uymuiącą się; idzie o to,

czyli ie chcą przyiąć wszyscy wiadomi wierzyciele; lub czyli z nich niektórzy są sprzeczni i stawaią przy podniesieniu konkursu.

§. 8.

Skoro wszyscy wierzyciele zgadzaią się na przyięcie propozycyi do układu z dłużnikiem podanych, przestanie się iedynie na tém, a Sędzia nie iest mocen przystąpić z urzędu do otwarcia konkursu.

§. 9.

Lecz gdy między wierzycielami zachodzi spór w téy mierze, tedy otworzony będzie konkurs, a sprzeciwiaiący się wierzyciele nie prędzéy do wdania się w propozycye do układu z dłużnikiem mogą bydź zniewoleni, i rozprawa względem ich obowiązku przystąpienia nie prędzéy się rozpocznie, aż w konkursie zaydzie wyrok prekluzyiny, i przez to wykaże się, którzy i iak wielu kredytorów należą do massy.

§. 10.

Od tego prawidła iedyny tylko zrobi się wyiątek, gdy dłużnik wspólny należy do klassy tych, którzy mimo mieysca lub prowincyi, gdzie są zamieszkali, nie zwykli żadnych prowadzić interessów, a zatém nie masz powodu do domysłu, aby prócz wiadomych wierzycieli, miał ieszcze i innych, którzyby przez zapozew edyktalny mogli bydź przywołani; z resztą zaś takowy dłużnik oświadcza gotowość stwierdzenia przysięgą, że wszystkich swych wierzycieli rzetelnie podał.

§. 11.

W tym przypadku Sędzia zawiesi formalne otwarcie konkursu, a tylko względem wzięcia w sekwestr i ubezpieczenia massy czynnéy wyda potrzebne rozrządzenia; z resztą zaś postępowanie względem propozycyi do układu z dłużnikiem, i obowiązku sprze-

ciwiaiących się wierzycieli przystąpienia do zdania zezwalaiących, według przepisu Tyt. L. §. 595. i następ. należycie wprowadzi.

§. 12.

Jeżeli sprzeciwiaiący się wierzyciele wyrokiem prawodzielnym na przystąpienie wskazani będą; osnowa ugody utrzyma się w swéy mocy, i według niéy rozrządzi sąd, co potrzeba, względem zniesienia sekwestru z massy i innych pod tym względem okoliczności. Skoro zaś propozycye do układu z dłużnikiem odrzucone zostaną, tedy tymże samym wyrokiem, w którym to nastąpiło, postanowi się oraz otworzenie konkursu.

§. 13.

We wszelkich przypadkach, gdzie spodziewanemu konkursowi zapobiega się przez sądową lub zasądową ugodę, winien wspólny dłużnik dopłacić swym wierzycielom opuszczone sobie przez nich summy, skoro w czasie następnym przyidzie do lepszego stanu maiątku (Tyt. XLVIII. §. 35. i następ.) chybaby to inaczéy wyraźnie było umówiono.

§. 14.

O kompetencyi.

II. Są niektóre osoby, które dla szczególnego między niemi a dłużnikiem wspólnym stósunku, zupełny maią obowiązek, przy ściąganiu swych wierzytelności zostawić mu tyle, ile do swego utrzymania potrzebuie. Przez wzgląd na takowy ściśleyszy związek chcą mieć prawa, aby to, co względem innych może bydź tylko dobrowolnym skutkiem politowania, włożone było na też osoby iako konieczna powinność, i dozwalaią dłużnikowi ogólnemu powoływać się względem nich na dobrodzieystwo kompetencyi.

§. 15.

Co się zawiera w téy kompetencyi.

Do takowéy kompetencyi liczy się nieuchronnie potrzebne wyżywienie, pomieszkanie, odzienie, tudzież sprzęty dla wszpólnego dłużnika i iego familii.

§. 16.

Osoby do wyznaczenia kompetencyi obowiązane.

Osoby do wyznaczenia takowéy dłużnikowi wspólnemu kompetencyi obowiązane, są:

1) Krewni między sobą w linii wstępnéy i zstępnéy, do których zatém oyczymowie i macochy, czyli przybrani rodzice i pasierby nie należą.

2) Zięciowie i Synowie względnie swych teściów lub przybranych matek, co do przyrzeczonego posagu.

3) Rodzeństwo między sobą bądź zupełnie rodzeni, lub tylko przyrodni.

4) Małżonkowie pomiędzy sobą względem tego, co iedno drugiemu przed zawarciem ślubów małżeńskich, lub w ciągu onego winném zostało; a to bez różnicy: czyli małżeństwo ieszcze exystuie, albo iest rozwiedzione. Wszelakoż Strona, przy uchyleniu węzła małżeńskiego za winną uznana, domagać się nie może od Strony niewinnéy kompetencyi; ta nie ma także mieysca względem długów, między bywszemi małżonkami, po uchyloném iuż małżeństwie zaciągnionych. Jeżeli obiedwie Strony przez rozłączenie związku małżeńskiego są uznane za winne, zostaną względem siebie w obowiązku kompetencyi.

5) Wspólnicy handlu między sobą, ieżeli pretensya wierzyciela z bywszéy wspólki wynika.

6) Ten, kto z prawnie ważnéy darowizny ma cóżkolwiek do pretendowania.

7) Wierzyciele, którzy przypuszczonego iuż oraz do cessyi przeciw sobie dłużnika, z powodu uszczerbku swych pretensyi, pociągaią powtórnie do prawa, skoro znowu przyszedł do lepszego stanu maiątku.

§. 17.

Przypadki, w których kompetencya nie powinna bydź daną.

Należący do iedney z tych klass wierzyciele, tudzież którzy iako sukcessorowie, cessyonaryusze, albo innym sposobem wstępuią w ich mieysce, nie mogą się wyłamywać od zastawienia lub wyznaczenia żądaney kompetencyi, od przypadaiącey na nich części massy, na rzecz wspólnego dłużnika, gdy iest do cessyi usposobionym. Chybaby

a) miał ieszcze dość sił, środków i sposobności zarobienia sam sobie przyzwoitym stanowi swemu sposobem na własne wyżywienie;

albo

b) gdyby samemuż wierzycielowi na potrzebném zbywało wyżywieniu, ieżeliby był przymuszony wyznaczyć dłużnikowi kompetencyą;

bądź,

c) gdyby dłużnik zrzekł się wyraźnie względem takowego wierzyciela dobrodzieystwa kompetencyi.

§. 18.

Postępowanie w oznaczeniu kompetencyi.

Gdyby takowi wierzyciele według §. 16. do kompetencyi obowiązani, cale się do niéy znać nie chcieli, albo o ilość onéy, nie mogli się w dobry sposob zgodzić z dłużnikiem; obu Stron względem ich pobudek i twierdzeń wysłuchać należy do protokułu, poczém sąd wyda w téy mierze wyrok; a ieżeli prawo żądania kompetencyi iest z siebie iasne, Sędzia oznaczy i wymiarkuie iéy ilość, daiąc

słuszny wzgląd na stan, wiek i familią dłużnika, na własną wierzyciela potrzebę, i na ilość tego, co tenże ma uzyskać z massy.

§. 19.

Przeciw takowemu wyrokowi są wolne dla obu Stron zwyczayne środki prawne, iednak tylko *ad effectum devolutivum*.

§. 20.

Tak wyznaczona w dobry sposób lub wyrokiem ilość kompetencyi, ieżeli więcéy iest wierzycieli, którzy do niéy przykładać się muszą, rozłożoną bydź powinna proporcyonalnie na to, co każdy z nich z konkursu ma dostać; a z takowych udziałów zatrzymany i na procent umieszczony będzie kapitał taki, iakiego potrzeba, aby z prowizyi onegoż ziednać wspólnemu dłużnikowi należącą mu się ilość kompetencyi.

§. 21.

Stąd okazuie się, że kompetencya nie prędzéy może bydź wyznaczoną, aż będzie ustanowiono, czyli i w iak znacznéy summie, obowiązany do niéy wierzyciel przyidzie do odebrania swéy pretensyi z massy. — Nie są więc w obowiązku wierzyciele wdać się prędzéy z wspólnym dłużnikiem w rozprawę względem kompetencyi, póki nie można będzie wymiarkować przynaymniéy w ogólności, że massa aż dla nich będzie dostarczaiącą.

§. 22.

Kiedy ustaie kompetencya.

Skoro wyznaczona wspólnemu dłużnikowi kompetencya ustaie, kapitał w tym celu według §. 20. zatrzymany zwraca się do wierzycieli w stósunku ich składki.

§. 23.

Może ustać kompetencya, przez śmierć wspólnego dłużnika; bądź przez to, że przyszedł

szedł do stanu, w którym iéy na swe utrzymanie całkiem lub w części iuż nie potrzebuie, lub gdy w przypadku §. 37. poprzedzaiącego Tytułu, uznany iest za utracaiącego pozyskane dobrodzieystwo.

§. 24.

Gdy wierzyciel, który musiał wyznaczyć kompetencyą, sam potém przyidzie do takowego w swych okolicznościach upadku, że wyznaczoney summy na własne wyżywienie potrzebuie, może domagać się o iéy odebranie i wydanie sobie.

§. 25.

Wynikaiący atoli przez to uszczerbek w kompetencyi wspólnego dłużnika, winien bydź zastąpionym przez innych, do utrzymania onego zobowiązanych wierzycieli; lecz tylko w tym razie, gdy ilość kompetencyi zaraz od początku oznaczoną była według rzeczywistéy potrzeby dłużnika, nie zaś gdy hoyniéy wymierzoną została z powodu, iż do niéy wielu przykładało się wierzycieli.

§. 26.

Względem kwestyi: czyli kompetencyą uchylić należy? powinny bydź słuchane Strony na swe żądanie, zwyczayną drogą processu.

§. 27.

O kompetencyi dłużników wspólnych, których maiątek składa się z pensyi, lub innéy płacy.

Gdy wspólny dłużnik w służbie woyskowéy, cywilnéy albo duchownéy zostaie, używa prebendy, bądź pewnych intrat rocznych i dochodów, do dni życia iego przywiązanych; wierzyciele w swéy satysfakcyi do takowych funduszów odesłani, nie mogą się wyłamywać od wyznaczenia z nich wspólnemu dłużnikowi kompetencyi; ponieważ ich własny interes wymaga, aby dłużnik został

przy życiu, a zatém o nieuchronne potrzeby wyżywienia onego starać się powinni.

§. 28.

Przytém iednak wnosi się, że dłużnik żadnego innego maiątku nie posiada, a według swego wieku, płci, stanu i tym podobnych stósunków, innym sposobem na swe wyżywienie zarobić nie może.

§. 29.

Gdy zatém wspólny dłużnik ma pensyą lub płacę, która albo całe do massy wziętą bydź nie może, lub tylko w połowie może bydź zaiętą, nie iest mocen żądać prócz tego ieszcze wyznaczenia sobie kompetencyi.

§. 30.

Z drugiéy strony wdowie, która ze swego związku małżeńskiego ma do pretendowania oprawę wdowią lub alimenta, właśni iéy wierzyciele kompetencyą zostawić iéy powinni.

§. 31.

Ponieważ w tym rodzaiu kompetencyi (§. 27. i następ.) nie tak wzgląd na wspólnego dłużnika, iako raczéy własny wierzycieli interes wzięty iest za zasadę; nie można iéy przeto odmawiać i takim dłużnikom, ktorzy do dobrodzieystwa prawa cessyi usposobieni nie byli.

§. 32.

Takowa kompetencya (§. 27.) na prośbę wspólnego dłużnika, zaraz po podniesionym konkursie musi bydź urządzona między nim a Kuratorem massy; ci zaś wierzyciele, którzy przy podziale iéy ulokowani zostali na płacy, z któréy ma bydź dawaną kompetencya, na tém uregulowaniu przestać powinni.

§. 33.

Gdy wynika spór o to: iak wiele wspólnemu dłużnikowi wyznaczyć wypada kompetencyi? będzie nadewszystko wynaleziona ilość dochodów z urzędu (w tę rubrykę także liczyć się powinny przywiązane do nich emolumenta czyli akcydensa, które wspólny dłużnik przynaymniéy według kilkoletniéy frakcyi pod przysięgą podać winien) niemniéy z prebendy albo innych rocznych intrat, a to iak naydokładniéy według okoliczności, tudzież bez zrządzenia wielkich rozwlekłości i kosztów; po czém postąpi się daléy według powyższego przepisu §. 18. i 19.

§. 34.

Gdy ilość kompetencyi iest ustanowioną, sąd o to starać się powinien, aby kassa, Administrator lub Poborca, pensyą albo roczną intratę wypłacać maiący, byli o tém uwiadomieni, i aby należyte w téy mierze odebrali zalecenia.

TYTUŁ PIĘĆDZIESIĄTY.

O konkursach i iak w nich postępować należy.

§. 1.

Wyobrażenie konkursu.

Gdy cały maiątek dłużnika, swym wierzycielom iuż zupełnéy satysfakcyi czynić nie mogącego, na ich naleganie bierze się w sekwestr sądowy, aby z niego, ile wystarcza,

pretensye ich były zaspokoione według oznaczonego w prawie porządku; na ówczas wynika konkurs.

§. 2.

Konieczne warunki do otworzenia konkursu.

Otworzenie konkursu iest zatém skutkiem niemożności wspólnego dłużnika w zupełném zaspokoieniu swych wierzycieli i nalegania onychże, aby wszystkie iego dobra w sądowy sekwestr były wzięte.

§. 3.

Gdy się więc ma przystąpić do otwarcia konkursu, musi bydź nadewszystko dostatecznie wyiaśniona niemożność dłużnika, zupełnego zaspokoienia wszystkich swych wierzycieli. Tokawa iest albo iasną i powszechnie wiadomą, lub potrzeba ieszcze na nię szczególnego dowodu.

§. 4.

Przypadki, w których konkurs z powodu wiadomey powszechnie niedostateczności maiątku, z urzędu otworzyć należy.

Niemożność iest iasną i powszechnie wiadomą:

1) Gdy dłużnik sam o niéy donosi sądowi, oświadczaiąc gotowość odstąpienia swych dóbr wierzycielom, i do dobrodzieystwa prawa cessyi, żąda bydź przypuszczonym.

2) Gdy pozostały wspólnego dłużnika sukcessor zrzeka się dziedzictwa, a to zrzeczenie nie dzieie się wyraźnie na korzyść dziedzica po nim następuiącego (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. § 410.).

3) Gdy exystencya lub pobyt dziedziców zmarłego dłużnika są nieznaiome, a z inwentarza przez Kuratora pozostałości sporządzonego widocznie się okazuie niedostateczność maiątku na zapłacenie długów (Pow. Pr. Kr. w miey. cyt. §. 465-481.).

4) Gdy się wspólny dłużnik oddalił, niezostawiwszy nikogo opatrzonego plenipoten-

cyą i zleceniem ułatwienia swych interessów, a z wniesionego drogą exekucyi na maiątek iego sekwestru daie się widzieć: iż tenże na zaspokoienie wierzycieli go naciskaiących, nie iest dostarczaiącym.

W tych czterech przypadkach Sędzia bez dalszego namysłu otworzy konkurs, iak tylko choć ieden z wierzycieli o to domagać się będzie; a nawet i bez takowego wniosku iest obowiązany przystąpić z urzędu do otwarcia konkursu, gdy wspólny dłużnik iest kupcem, albo taki prowadził proceder, który go podług wszelkiego podobieństwa mógł był wprowadzić w związki z zamieyscowymi wierzycielami prócz swego zwyczaynego zamieszkania.

Dodatek §. 311. Co do takich kupców, po których spodziewać się nie można, żeby z zamieyscowymi wierzycielami zostawali w związku, otworzenie konkursu, z urzędu mieysca nieznayduie.

Dodatek §. 312. Gdy w pozostałości iakiéy widoczna okazuie się niedostateczność, spadek atoli przez dziedziców z prawném dobrodzieystwem inwentarza został obięty; otworzenie konkursu z urzędu, w tych także przypadkach mieysca nieznayduie, w których według przepisu §. 4. nastąpić powinno. (Porównay §. 64. Tyt. LI. Cz. I.).

Dodatek §. 313. W każdéy sprawie konkursowéy Decernent rozpoznać i kollegio przedstawić powinien, czyli zachodzą powody do rozpoczęcia indagacyi z przyczyny bankructwa. Jakim sposobem to nastąpiło, o tém uczynić należy wzmiankę w aktach.

Dodatek §. 314. Pozorna dostateczność w inwentarzu odstąpionego na rzecz wierzycieli maiątku niewyłącza bynaymniéy otwarcia konkursu, skoro inne do tego zachodzą warunki.

To zawisło owszem od prawdziwéy wartości wyszczególnionych w nim przedmiotów, tudzież od tego, czyli właściciel iest w stanie zaspokoienia wszystkich swych wierzycieli.

§. 5.

Wyiątki. Uważać zaś należy iako wyiątek od tego prawidła, i Sędzia może nawet w czterech przypadkach §. 4. oznaczonych zaniechać formalnego otwarcia konkursu:

a) Gdy maiątek dłużnika lub pozostałość iest tak małą, że naywięcéy tylko należący do drugiéy klassy, według porządku pierwszeństwa *(prioritatis)* wierzyciele mogliby bydź z niéy zapłaceni; gdy n. p. massa składa się tylko z ruchomości, które wszystkie, (wyiąwszy mnieyszéy wagi przedmioty do codziennego użycia wspólnego dłużnika przeznaczone) zastawione są i dane w poręczny zakład, a z ich przedaży, po zaspokoieniu zastawnych wierzycieli, albo wcale żadnéy superaty spodziewać się nie należy, lub naywięcéy tylko takiéy, któraby dla drugiéy klassy mogła wystarczyć.

Dodatek §. 315. W tym także przypadku, gdy wierzyciele czterech ostatnich klass po części zaspokoinemi bydź mogą, massa zaś iak iest szczupłą, iżby takowa, gdyby konkurs był otworzonym, wierzycielom przez wynikaiące ztąd koszta była odiętą, formalne otwarcie konkursu może bydź zaniechaném.

b) Gdy wprawdzie należą do massy także dobra nieruchome, które iednak sądownie zabezpieczonémi długami więcéy niż w dwóch trzecich częściach zapisanéy wartości są obciążone, że zatém i tu albo cale żadnéy superaty, po zaspokoieniu intabulowanych wierzycieli, albo naywięcéy takiéy tylko można

się spodziewać, z któréyby niezapewnione zastawą pretensye drugiéy klassy mogły bydź zapłacone.

c) Gdy wszyscy znaiomi wierzyciele na to się zgadzaią, że otwarcie konkursu powinno bydź zaniechane, a wspólny dłużnik

albo

należy do mieszkańców wieyskich i nie iest cale osiadłym, lub przynaymniéy ma tylko małą posiadłość, naywięcéy 500 talarów wartości wynoszącą; z resztą zaś żadnéy nie prowadził professyi, bądź przynaymniéy taką tylko, do któréy pospolicie zagranicznego nie potrzebował kredytu;

lub

gdy należy do klassy małych posiadaczów mieyskich, których possessye 500 talarów wartości nie przenoszą, lub pospolitych rzemieślników i professyonistów, a nadto w obydwu razach, żadnych cale nie prowadził professyi, lub bawił się tylko taką, która zagranicznego kredytu nie wymagała.

§. 6.

W pierwszym i drugim przypadku (§. 5. a. b.) przystąpi się do spieniężenia exystuiącéy szczupłéy massy, i rozdzieli się ią między uprzywileiowanych wierzycieli, iacy się znayduią i swe pretensye należycie udowodnili; a to bez wszelkiéy dalszéy formalności, ile taż massa iest dostarczaiącą. Jeżeli taż massa składa się z dóbr nieruchomych, nakaże się tylko onych subhastacyą, otwarcie zaś processu konkursowego zostanie zawieszoném, póki się nie okaże: czyli po zaspokoieniu wierzycieli intabulowanych, nie znayduie się ieszcze superata, dla nienależących do drugiéy klassy kredytorów osobistych.

Dodatek §. 316. W przypadkach, w §. 5. od a. do c. oznaczonych, gdy zapozwy edyktalne nie zostały wydane, należy wierzycielom niewiadomym zastrzedz ich prawa, wiadomych zaś zapozwać pod karą prekluzyi, a niestawaiących przez nieposłuszeństwo, prekludować imiennie.

§. 7.

W trzecim przypadku (§. 5. c.) odbędzie się podobnież spieniężenie massy, według przepisów Ordynacyi exekucyiney i następuiącego Rozdziału trzeciego w ninieyszym Tytule. Rozdział massy między wiadomych wierzycieli, następuie według porządku, na który się albo między sobą zgodzili, bądź który w niedostatku iednomyślności, przez wyrok pierwszeństwa został ustanowionym. Wszelakoż, przed takowym podziałem i wprzód na cztery tygodnie, iżeli tenże nastąpi rzeczywiście, oznaymi się publicznie, o odbywać się maiącey dystrybucyi, przez przybicie o tém wiadomości w sądach mieyscowych i umieszczenie raz ieden w gazetach prowincyi; przytém zaś wierzycielom z dystrybucyi udział maiącym oświadczy się wyraźnie: że, gdyby w przyszłości zgłosić się mieli niewiadomi wierzyciele, którzyby w czasie wynikłey wspólnego dłużnika niemożności, mieli przed niemi pierwszeństwo do znayduiącey się na ówczas massy, będą im musieli bydź odpowiedzialnymi w stósunku, ile który z nich odebrał.

§. 8.

Gdy po śmierci iednego z małżonków drugi zostanie w posiadaniu pozostałego po nim maiątku, chociażby dziedzice zmarłego z powodu niedostarczaiącey pozostałości zrzekli

się sukcessyi, wszelakoż Sędzia nie ma obowiązku, ani mocy przystępować z urzędu do otwarcia konkursu, lecz oczekiwać winien, aż albo ze strony przeżyiącego małżonka zaydzie o to żądanie, lub się tego który z wierzycieli osoby zmarłéy domagać będzie.

Dodatek §. 317. Jeżeli prócz sukcessorów zmarłego, także pozostały małżonek zrzekł się sukcessyi, a pomimo tego małżonek w posiadaniu pozostałości został; otwarcie konkursu wprawdzie z urzędu mieysca nieznayduie; Sędzia iednakże zażądać powinien specyfikacyi pozostałości, i podania niezaspokoionych ieszcze wierzycieli, zapozwać tychże ostatnich, i uregulować z niemi podział pozostałości, a w szczególności ściąganie należeć mogących do niéy aktywów.

§. 9.

Przypadki, w których otwarcie konkursu może tylko nastąpić na wniosek wierzycieli.

Gdy nie masz żadnego z oznaczonych §. 4. czterech przypadków, Sędzia nigdy z urzędu konkursu podnosić nie powinien. Lecz gdyby z okazuiącego się z akt krytycznego stanu maiątku dłużnika miał powód domyślać się, że cisnący go exekucyą wierzyciele z umysłu i dla skrzywdzenia innych wstrzymuią swe odwołanie się do konkursu, winien dać im wiadomość o położeniu rzeczy i wyznaczyć termin, na którym wierzyciele, oświadczyć się maią względem doszłego ich uwiadomienia i dalszego wprowadzania sprawy, ieżeli tego potrzeba.

§. 10.

Również prawo służy Sędziemu i wtenczas, gdy znaydzie, że przez dłuższe zatrzymanie sprawy, obawiać się należy zamącenia i zaćmienia massy.

§. 11.

Postępowanie w téy mierze.

Gdy zachodzi żądanie otwarcia konkursu, a nie masz żadnego z oznaczonych §. 4. przypadków; kwestya zatém: czyli maiątek dłużnika na zaspokoienie iego wierzycieli iest niedostarczaiącym? dokładnieyszego ieszcze wyłuszczenia potrzebuie; domagaiących się otwarcia konkursu wierzycieli wysłuchać należy okolicznie do protokułu przez Deputowanego sądu względem czynów, na których się gruntuie ich twierdzenie i względem dowodów w téy mierze.

§. 12.

Do takowych okoliczności, przez które odwołanie się wierzycieli do podniesienia konkursu może bydź uzasadnioném, należy: gdy kupiec podczas, kiedy termin wexlu przeciw niemu upływa, oddala się, nie czyniąc ani przysposobienia do zapłaty, ani zostawuiąc żadnego pełnomocnika do załatwienia interessu; tudzież gdy inny dłużnik w czasie, kiedy exekucya przeciw niemu ma bydź wykonaną, chwycił się ucieczki, i żaden u niego nie znayduie się przedmiot exekucyi.

§. 13.

Na przyiętą do protokułu prośbę prowokacyiną wierzycieli, sąd iak naybliższy wyznaczy termin i wspólnego dłużnika nań zapozwie z przestrogą, że, gdyby nie stanął przez nieposłuszeństwo, twierdzona przez wierzycieli, niedostateczność iego maiątku uważaną będzie za przyznaną, i przystąpi się *in contumaciam* do otwarcia konkursu.

Jeżeli wierzyciele twierdzenie swoie poparli nader naglącemi pobudkami i domysłami; Sędzia w zapozwie rozkaże wyraźnie Prowokatowi, aby przyniósł z sobą na ter-

min rzetelny wypis stanu dóbr, tak, iżby go w każdym razie mógł stwierdzić przysięgą, wraz z mianemi w ręku na iego uzasadnienie dokumentami, a przez to wywodził maiątku swego dostateczność.

§. 14.

Dosyć będzie, gdy takowy zapozew wręczony został tylko w zwyczayném Prowokata mieszkaniu, według przepisu Tytułu siodmego §. 20. 21.

§. 15.

Gdy przed terminem lub na terminie wspólny dłużnik odwołuie się do moratorium, sąd według przepisu Tytułu czterdziestego siódmego sprawę o to, iak należy, wprowadzi.

§. 16.

Skoro się oświadcza z gotowością do odstąpienia swego maiątku, żadnego dalszego wyłuszczenia nie potrzeba; termin się uchyli, a konkurs przez dekret otwarty zostanie.

§. 17.

Gdy dłużnik cale się na terminie nie zgłasza, sąd wyda, iak zazwyczay, rezolucyą kontumacyalną, a konkurs przez nię stósownie do zaszłéy przestrogi otworzy się zaocznie.

§. 18.

Lecz gdy na terminie stawa rzeczywiście, sprzeciwiaiąc się wnioskowi wierzycieli, wysłuchać go należy, coby miał do przywiedzenia na zbicie przyczyn tegoż wniosku, i na wywód dostateczności swego maiątku; poczém przywiedzionych z obu stron okoliczności należyty zrobiwszy rozbiór, wyiaśnić ie potrzeba ile możności, a tym sposobem kwestyą: czyli konkurs ma bydź otwo-

rzony lub nie, wyinstruować do stanowczego zawyrokowania niedopuszczaiąc iednak dedukcyi na piśmie.

§. 19.

Od takowego wyroku wolna iest obu Stronom z zupełną skutecznością appellacya, lecz daléy nie dopuści się żadnego remedium.

§. 20.

W ciągu rozprawy o wniesione przez wierzycieli, a od wspólnego dłużnika zaprzeczone otwarcie konkursu, wolno pierwszym, mieć staranie o swe wylikwidowanie, albo cale prawodzielnie przyznane sobie pretensye, w celu zabezpieczenia ich przez założenie specyalnych aresztów, albo zapisania protestacyi na dobrach dłużnika, bądź dopraszania się o inne tym podobne rozporządzenia, zmierzaiące do ochronienia massy od uronienia i zamatwania.

§. 21.

Gdy nadto wniosek wierzycieli względem otwarcia konkursu, według przepisu §. 11. 12. należycie iest wyinstruowany, można w tymże samym czasie, gdy wychodzi zapozew do wspólnego dłużnika, wedle §. 13. wydać otwarty areszt, i oznaymić o nim publiczności sposobem niżéy dokładniéy oznaczyć się maiącym. Jeżeli iednak w czasie następnym Prowokanci ze swą prośbą prawodzielnie odsądzeni zostali, otwarty areszt przez publiczne ogłoszenia ich kosztem znowu uchylić należy.

§. 22.

Czas otwartego konkursu naznacza się na godzinę dwunastą południową w dniu, w którym rezolucya albo wyrok, przez który na-

Czas otwarcia konkursu.

kazane iest otwarcie konkursu, ogłoszony został interessentom w zwyczayném mieyscu sądowém.

§. 23.

W takowym czasie żadna nie zachodzi zmiana, chociażby zaappellowano od wyroku, otwarcie konkursu nakazuiącego, ieżeli w drugiéy instancyi zostanie potwierdzonym.

§. 24.

I w tym przypadku, gdy wprzód wynikł tylko proces likwidacyiny, a w czasie następnym, z powodu okazuiącéy się niedostateczności maiątku, zamieniony iest na konkurs, wszelakoż początek onego, według §. 22. ma bydź oznaczony na dzień, w którym dekret lub wyrok na otwarcie konkursu został ogłoszonym.

§. 25.

Jurysdykcya konkursu.

Otwarcie konkursu może tylko nastąpić w sądzie, pod którym wspólny dłużnik ma swą zwyczayną juryzdykcyą osobistą.

Gdyby dłużnik wspólny pod dwoma sądami miał swe stałe zamieszkanie, a ieden z nich był wyższym, drugi zaś niższym sądem, otwarcie konkursu należy się sądowi wyższemu.

Jeżeli zaś to są obadwa wyższe, lub obadwa niższe sądy, tedy ma mieysce prewencya, a otwarcie konkursu służy temu, który do niego naprzód przystąpił według przepisu Ordynacyi.

§. 26.

Temu więc sądowi służy iedynie kierunek całego konkursu; rozpoznanie i zawyrokowanie względem pretensyi wszystkich wierzycieli; staranność o wynalezienie i ściąganie massy czynnéy; nakoniec rozdzielenie iéy

pomiędzy wierzycieli według porządku prawem przepisanego.

§. 27.

Wszelkie zatém processa szczególne, w czasie otwarcia konkursu przeciw wspólnemu dłużnikowi w tym lub innym którymkolwiek sądzie wiszące, natychmiast wstrzymane bydź powinny, a dalszy ich ciąg odeśle się do konkursu.

Od tego tylko wyięte są processa, którym w prawach kraiowych naznaczone iest *forum speciale causae.* Te w sądzie osobno dla siebie przeznaczonym daléy prowadzone bydź powinny; wszelakoż ten, kto z takowego processu specyalnego żąda cóżkolwiek od wspólnego dłużnika, winien się zgłosić w konkursie i tym końcem o swéy pretensyi oznaymić, iżby w wyroku klassyfikcyinym oznaczone było mieysce, w którém takowa pretensya tyle, ile *in foro speciali* wynalezioną będzie, powinna bydź z massy zapłaconą.

Dodatek §. 318. Te processa specyalne, które w czasie otwarcia konkursu przeciw wspólnemu dłużnikowi w wyższych toczą się instancyach, ani niewstrzymuią się, ani się też względem rzetelności spornéy pretensyi do konkursu nieodsyła ą, lecz w tém samém położeniu, w iakiém się znayduią, w wyższych instancyach daléy prowadzone bydź powinny.

Dodatek §. 319. Sprawy także wexlowe mogą po otwarciu konkursu daléy bydź prowadzone, i nowe wprowadzone, ieżeli wspólny dłużnik nie iest przypuszczony do dobrodzieystwa prawa odstąpienia dóbr swoich. (Cz. I. Tyt. XLVIII. § 32.).

§. 28.

Również, gdyby dopiero po otwarciu konkursu wyszła na iaw pretensya do wspól-

nego dłużnika, która według praw kraiowych należy do takowego *forum speciale causae*, wyłuszczenie iéy, pod względem iéy rzetelności, musi podobnież nastąpić w tym oddzielnym sądzie, mieysce zaś, gdzie ma bydź zaspokoioną z massy, ile iest rzetelną, wyłuszczy Sędzia konkursu, i oznaczy ie w wyroku klassyfikacyinym.

§. 29.

W obudwóch atoli przypadkach (§. 27. 28.) do instrukcyi sprawy *in foro speciali causae*, nie przybiera się iuż wspólny dłużnik, lecz Kontradyktor w imieniu wierzycieli.

§. 30.

Jak dalece względem części górniczych, lub okrętów ma mieć mieysce oddzielne i różne od głównego konkursu postępowanie likwidacyine, i względnie pierwszeństwá pretensyi (*prioritatis*) w sądach górniczych lub morskich, niżéy dokładniéy się oznaczy.

§. 31.

O wszelkie rozporządzenia do ustanowienia i ściągnienia massy czynnéy potrzebne, w sądzie konkursowym dopraszać się należy. Czyli iednak ten wydawać może bezpośrednie takowe rozrządzenia, lub do tego, zwłaszcza pod względem należących do massy dóbr nieruchomych, przybierać winien Sędziego, pod którym są położone, oznaczy się dokładniéy w następuiących rozdziałach.

§. 32.

Jak postąpić należy, gdy wspólny dłużnik, nad którego maiątkiem w sądzie kraiowym konkurs otworzony został, posiada dobra lub inny maiątek za granicą kraiów J. K. Mci, albo gdy na odwrót względem zagranicznego dłużnika w kraiach tuteyszych dobra

lub inny maiątek posiadaiącego, wynika konkurs w sądzie zagranicznym, o tém niżéy w oddzielnym Rozdziale rozprawiać się będzie.

§. 33.

Skutki otwarcia konkursu.

Przez otwarcie konkursu, wierzyciele razem wzięci, dostępuią ogólnego prawa zastawy na cały zbiór maiątku, który w tymże czasie wspólny dłużnik posiada. Liczą się więc oraz do massy płace i pensye, ile według przepisu Tytułu 24. i 29. są dozwolone na nie exekucye i areszta; daléy dochody z prebend, i inne roczne intraty, chociażby dopiero po otwarciu konkursu były płacalne, skoro tylko prawo ich żądania ieszcze w czasie otworzonego konkursu należało do maiątku wspólnego dłużnika.

Dodatek §. 320. Otwarcie konkursu może znowu bydź cofnięte, ieżeli massa poźniéy stanie się wystarczaiącą, a wierzyciele, którzy konkursu domagali się, tenże wniosek cofaią.

§. 34.

Jak dalece dyspozycye wspólnego dłużnika są ważne po podniesieniu konkursu lub

Utraca więc wspólny dłużnik, zaraz od dnia podniesionego konkursu wszelką moc, rozrządzania nadal swym ninieyszym maiątkiem.

§. 35.

Wszelkie tym podobne rozrządzenia, które wspólny dłużnik przywłaszcza sobie po podniesieniu konkursu, wbrew onemu, nad swym maiątkiem wziętym w sekwestr, gdy n. p. cóżkolwiek z niego alienuie; należące doń pieniądze odbiera, i na swóy obraca użytek, albo z nich iako zapłaconych kwituie; czyni szczególnym wierzycielom uplaty, naznacza im lepsze bezpieczeństwo lub inną pewność,

wność, albo znacznieysze prawo pierwszeństwa, niż dawniéy mieli; gdy na długi, chociażby te niby ieszcze przed podniesieniem konkursu wynikły, wystawia dokumenta i obligacye, albo cale nowe zaciąga długi na doszły do konkursu swóy maiątek, są cale żadne, nieważne i nie maią żadnego skutku prawnego.

§. 36.

Jeżeliby iednak z powodu takowéy czynności przez wspólnego dłużnika po otworzeniu konkursu przedsięwziętéy, wpłynęło cóżkolwiek do massy, i ta przez to stała się bogatszą; winna będzie massa temu, kto się tym sposobem wdał w czynność z dłużnikiem, bydź za to w odpowiedzi, iak gdyby w téyże summie stał się wierzycielem massy; zamiar albowiem prawa dąży tylko do ubezpieczenia massy od wszelkiéy szkody z przedsięwzięć wspólnego dłużnika, nie zaś do zbogacenia iéy z krzywdą trzeciego.

§. 37.

Gdy wspólny dłużnik na różnych mieyscach posiada maiątek, a na iedném z nich, gdzie sąd otwarciem konkursu zaymuiący się, nie ma swéy rezydencyi, przełożony od dłużnika nad tamecznym maiątkiem dysponent, lub inny pełnomocnik ieneralny wprzód ieszcze, niżeli ten maiątek iest wzięty rzeczywiście w sekwestr, względnie onego iaką przedsiębierze czynność, ważność iéy powinna bydź podobnież uważaną, iak gdyby była przedsięwziętą przed otwarciem konkursu.

§. 38.

Gdy kto zapłacił wspólnemu dłużnikowi po otworzonym wprawdzie konkursie, wcze-

śniéy iednak, niżeli otwarty areszt był pierwszy raz ogłoszony w pismach intelligencyinych, tedy ieżeli takowa zapłata nastąpiła w gotowiźnie, albo przez rzeczywisty zadatek zamiast zapłaty, skutkuie uwolnienie płacącego dłużnika względem massy.

Toż samo ma mieysce, gdy zapłata nastąpiła wprawdzie iuż po ogłoszeniu otwartego aresztu, płacący atoli dłużnik nie może bydź przeświadczony, że mu naówczas było wiadome zaszłe podniesienie konkursu. Wszelakoż w tym przypadku wolno wierzycielom massy, żądać od płatnika stwierdzenia przysięgą: że mu w czasie płacenia nie było ieszcze wiadome podniesienie konkursu, a dłużnik wspólny, który przez odebranie takowych długów czynnych, uszczupla massę, iuż dla tego samego iako bankrut ukarany bydź ma. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 1467. 1469. 1470.).

Lecz kto w czasie, gdy podniesienie konkursu iuż mu było wiadome, albo gdy nawet iuż wydany był do niego stósownie do przepisu §. 205. zakaz oddzielny, iednakowoż iakimkolwiek sposobem wspólnemu dłużnikowi płaci, nie może się tém zastawiać względem massy.

Z resztą rozumie się samo przez się, że w tych wszystkich razach, gdzie twierdzona iest zapłata, która wspólnemu dłużnikowi dopiero po otwarciu konkursu była czynioną, sam tylko kwit albo rewers z odebrania, przez wspólnego dłużnika wystawiony nie iest na to dostatecznym dowodem, lecz nastąpiony rzeczywiście zapłaty innym sposobem udowodnić należy.

§. 39.

Gdy przed otworzeniem konkursu zawarte były z wspólnym dłużnikiem umowy, czas zaś ich dopełnienia przypada dopiero po otwarciu konkursu, a wynika wątpliwość: czyli dopełnienie umowy może bydź ieszcze żądaném od massy, albo czyli massie dopełnić to należy; rzecz takowa rozpoznaie się według przepisów prawa o dopełnieniu umów w ogólności, i w stósunku, iak ustaie obowiązek w téy mierze przez niemożność iego dopełnienia, lub przez odmienne okoliczności; a przytém, gdy z otwarcia konkursu wynika niemożność dopełnienia, przyiąć należy na korzyść wierzycieli, że takowa niemożność względem nich iest skutkiem nieodzownego przypadku; iako i w razie, gdy drugi kontraktuiący z powodu odmienionych okoliczności nie może dopełnić umowy, skutki prawne tego wypadku oznaczą się w ten sposób: iż takowa odmiana wydarzyła się w osobie wspólnego dłużnika. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. V. §. 364. 365. 380. 382.).

§. 40.

Gdy więc wspólny dłużnik ieszcze przed otwarciem konkursu dał zlecenie zagranicznemu korrespondentowi, aby na niego trassował, wierzyciele nie są w obowiązku przyięcia wexlu po otworzonym konkursie prezentowanego.

Jeżeli wspólny dłużnik dał komu assygnacyą do którego ze swych własnych dłużników, a takowa przed podniesieniem konkursu rzeczywiście zapłaconą nie była, zaassygnowana summa zostaie się na rzecz massy, chociażby assygnacya przez Assygnataryusza iuż była akceptowaną (Pow. Pr. Kr. Cz. II.

Tyt. VIII. §. 1295. 1296.) przytém iednak rzecz z siebie widoczna, że gdy akceptuiący Assygnataryusz iest cudzoziemcem, obowiązek iego z akceptacyi pochodzący nieuchronnego płacenia, a zatém i służąca mu wolność zastawienia się tą zapłatą przeciw massie konkursowéy assygnuiącego dłużnika, iedynie według praw, iakiemi się rządzi mieysce iego zamieszkania, rozpoznane bydź powinny.

Co chce mieć prawo, gdy towary, które wspólny dłużnik zapisał przez podniesieniem konkursu, przybywaią dopiero po otwarciu onego, iest oznaczono niżéy (Rozdział VI.).

§. 41.

Nie może wspólny dłużnik po podniesionym konkursie, mimo woli wierzycieli zrzekać się sukcessyi lub innych praw, które nań spadły.

Jeżeli sukcessya spadła na wspólnego dłużnika ieszcze przed podniesieniem konkursu, dostaie się na rzecz massy, z zastrzeżeniem atoli służącego wierzycielom sukcessyinym, a niżéy dokładniéy oznaczyć się maiącego prawa iéy oddzielenia (Rozdział III.).

Skoro się takowy spadek wydarzył dopiero po podniesieniu konkursu, odciągnąć oden potrzeba nadewszystko wszelkie długi sukcessyine i ciężary. Jeżeli sukcessya nie iest na nie dostarczaiącą, Kurator massy konkursowéy dziedzica, zrzecze się sukcessyi, a na ówczas względem téy ostatniéy oddzielny wyniknie konkurs.

Lecz ieżeli po odciągnieniu długów sukcessyinych i ciężarów, zostanie się ieszcze cóżkolwiek reszty z sukcessyi; takowa superata nową stanowi massę, któréy tak wierzyciele dawnieysi dziedzica, w konkursie z ni-

czém wychodzący, iako i ci, którym dopiero po podniesieniu konkursu zadłużył się, albo którzy się w konkursie nie zgłosili, trzymać się są mocni.

Jeżeli taż superata na zaspokoienie wszystkich do niéy pretensyi znowu nie iest dostarczaiącą, otworzy się do niéy oddzielny proces konkursowy albo likwidacyiny, do którego wzmiankowani dawni i nowsi wierzyciele dziedzica należą, których z takowéy osobnéy massy, ile ta wystarcza, według porządku pierwszeństwa zaspokoić potrzeba. Przytém rozumie się samo przez się, że pierwszeństwo między dawnieyszemi a nowemi wierzycielami, nie koniecznie tak, iak w pierwszym konkursie oznaczone było, lecz w stósunku iakości ich pretensyi do téy nowéy massy, powinno bydź ustanowione.

§. 42.

przed iego podniesieniem.

Z drugiéy strony wszelkie rozrządzenia, które wspólny dłużnik przed podniesieniem konkursu poczynił i uskutecznił; niemniéy te, o których wzmiankowało się wyżéy w §. 35-41. ważne są z siebie samych według prawa; chociażby naówczas znaydował się iuż w rzeczywistéy niedostateczności maiątku.

§. 43.

Aby iednak to urządzenie przez złośliwych dłużników ku oszukaniu wierzycieli, nadużywaném nie było; mieć będzie mieysce różnica: czyli takowa szkodliwa dyspozycya zaszła z wierzycielem, albo z kim trzecim.

§. 44.

a) Względem wierzyciela.

Może dłużnik wierzycielowi płacić przed wynikłym konkursem; może podawać i odstępować rzeczy zamiast zapłaty; większe zapisywać bezpieczeństwo i one intabulować

kazać, a to, czyli wierzycielowi niewypłatność dłużnika była wiadomą, lub nie.

§. 45.

Ważność takowego rozrządzenia nie osłabia się i przez to nawet, chociaż w czasie, gdy było czynione, zaszedł iuż wniosek o podniesienie konkursu, i toczyła się rzecz względem kwestyi: czyli konkurs ma mieć mieysce lub nie. Jeżeli iednak, stósownie do §. 21. ieszcze w ciągu toczącéy się o takową kwestyą rozprawy, areszt otwarty był wydanym, nie może także i wierzyciel wspólnego dłużnika, którego wiadomości takowe rozrządzenie doszło, albo który nie może się odprzysiądz, że o niém nie wiedział, czynić ważnym sposobem żadnych ze wspólnym dłużnikiem dyspozycyi, ku szkodzie innych wierzycieli. Również rzecz z siebie widoczna, że, gdy w ciągu rozprawy o otwarcie konkursu, zapisana była na dobrach wspólnego dłużnika stósownie do §. 20. protestacya, wszelkie późniéy przez szczególnego wierzyciela ze wspólnym dłużnikiem w xiędze hypotecznéy przedsięwzięte czynności nie mogą szkodzić innym wierzycielom.

§. 46.

Jeżeli inni wierzyciele chcą dowodzić, że zapłacony od wspólnego dłużnika przed otwarciem konkursu wierzyciel więcéy odebrał, niżeli miał rzeczywiście do pretendowania, w téy mierze drogą prawa słuchani bydź powinni; wszelakoż będzie ich rzeczą wykazać to przez dowody, ponieważ ogólny domysł prawny, iż dłużnik nie więcéy zapłacił, niżeli winien był rzeczywiście, służy także i takowemu wierzycielowi, przed o-

twarciem konkursu od wspólnego dłużnika zaspokoionemu.

Dodatek §. 321. Wyroki prawomocne, przed otwarciem konkursu między wspólnym dłużnikiem a wierzycielem zapadłe, mogą, pod pozorem nowych zarzutów, przez drugich wierzycieli lub kontradyktora w tym tylko przypadku bydź zaskarzone iako nieważne, ieżeliby wspólny dłużnik albo sam podług prawa do tego był upoważnionym, albo gdy z wierzycielem, na którego korzyść wyrok zapadł, dowodnie winnym się stał podstępnych kolluzyi.

§. 47.

Gdy wspólny dłużnik przed podniesieniem konkursu, dał cóżkolwiek iednemu ze swych wierzycieli zamiast zapłaty, a rzecz takowa w czasie otwarcia konkursu znayduie się ieszcze w naturze przy odbieraiącym, mogą inni wierzyciele domagać się, aby rzecz w mieyscu zapłaty pozyskaną zwrócił do massy za zupełném siebie co do kapitalu, prowizyi i kosztów zaspokoieniem.

§. 48.

b) Względem kogo trzeciego.

Gdy w drugim przypadku §. 43. założonym, idzie rzecz o interes, przez zadłużonego iuż nad swe siły debitora przed otwarciem konkursu z kimkolwiek trzecim przedsięwzięty i uskuteczniony; zawisło tu na tém: czyli rzecz zasadza się na darowiźnie i tylko szczodrobliwości wspólnego dłużnika; lub czyli ten trzeci zawarł z nim kontrakt kupna, zamiany, albo inną tym podobną umowę uciążliwą.

§. 49.

Jeżeli to nastąpiło iedynie z darowizny lub przez szczodrobliwość wspólnego dłużni-

ka; tedy względem służącego wierzycielom prawa iéy odwołania, zastósuią się tu istnące w téy mierze przepisy prawa. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 1129. i następ.).

§. 50.

W równi z takową darowizną odwołaniu podlegaiącą, w témże samém znaczeniu uważać należy, gdy wspólny dłużnik w ciągu czasu prawami oznaczonego, zrzekł się na rzecz swych krewnych, albo współ-sukcessorów lub po nim następuiących, spadku dziedzictwa, albo zapisu.

§. 51.

Nadto nakłady wspólnego dłużnika na zakupienie prebend lub funkcyi, dla swych dzieci bądź innych, opłacanie należytości od patentu, stempla lub rekognicyi dla nichże, uważać należy w tym względzie za prostą tylko darowiznę; można więc żądać ich zwrotu od dzieci, lub innych osób, dla których były poczynione.

§. 52.

Przeciwnie opłacanie wyprawy lub wyposażenia, czyli to dla dzieci, bądź obcych osób, za samę tylko szczodrobliwość uważać nie należy (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 1046-1049.). Cokolwiek więc pod tym tytułem dano lub zapłacono zostało, mogą wierzyciele w takich tylko okolicznościach żądać zwrotu, w iakich nastąpiona na zasadzie uciążliwego układu alienacya może bydź odwołaną.

§. 53.

Skoro wspólny dłużnik wydał, lub alienował cokolwiek komu trzeciego na zasadzie uciążliwego układu (§. 48.); rozróżnić znowu należy: czyli temu trzeciemu, z którym

wchodził w układy, wiadomą była niemożność wypłacenia się wspólnego dłużnika, albo nie.

§. 54.

Jeżeli niemożność wypłacania się wspólnego dłużnika nie była wiadomą obcemu kontrahentowi, interes zachowuie swą ważność, a wierzyciele uchylenia iego domagać się nie mogą.

§. 55.

Lecz skoro obcy kontrahent wiedział o niewypłatności wspólnego dłużnika, takowy interes względnie wierzycieli ma bydź uważany za nieważny; ci więc mogą od takowego kontrahenta żądać zwrotu danych mu, lub ustąpionych, albo innym sposobem alienowanych rzeczy wraz ze wszelkiemi w tym przeciągu czasu ciągnionemi z nich użytkami; lecz będą winni wynagrodzić onemu wszystko, cokolwiek z tego interessu wpłynęło do massy, ieżeli tenże użytek całkiem lub w części dowodnie ieszcze w massie znayduie się.

§. 56.

Toż samo rozrządzenie ma mieysce, chociażby rzecz przez wspólnego dłużnika z pokrzywdzeniem iego wierzycieli alienowana, w ręku trzeciego posiadacza znaydować się miała. Wszelakoż temu trzeciemu, rzetelnemu takowéy rzeczy posiadaczowi, niemniéy temu, kto w dobréy wierze na xiędze hypotecznéy zasadzony wdał się z nim rzetelnym sposobem w czynność sądową, zastrzegaią się służące mu prawa (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XV. §. 25. i następ. Tyt. X. §. 7. i następ.).

§. 57.

Czyli zaś obcy kontrahent wiedział o niewypłatności wspólnego dłużnika lub nie, Sę-

dzia rozpoznać to powinien z samegoż toku interessu, maiącego się troskliwie wyłuszczyć, oraz z poprzedzaiących go, towarzyszących lub następnych okoliczności, n. p. z nieproporcyonalnéy oczywiście ceny i t d.

§. 58

Że zaś wreszcie przez ważną z siebie saméy alienacyą nie zmieniaią się ubespieczone na takowéy rzeczy, wierzycieli zastawnych i hypotecznych prawa, których i na trzecim posiadaczu zastawy można poszukiwać, wypływa samo przez się z wyobrażenia praw zastawnych i hypotecznych.

§. 59.

Podobnież rzecz widoczna, że we wszelkich przypadkach §. 35-57. wymienionych, gdy wierzyciele chcą uchylić uczynioną przez wspólnego dłużnika przed otwarciem konkursu lub iuż po podniesieniu onego dyspozycyą, sprawa takowa w razie sprzeczności z tego powodu wynikłych między niemi a tym, na czyią korzyść iest zrobiona dyspozycya, zwyczayną drogą prawa wyłuszczoną i rozsądzoną bydź powinna.

§. 60.

Skutek otwarcia konkursu względem szczególnych wierzycieli.

Z zapewnionego wszystkim *in corpore* wierzycielom, przez otwarcie konkursu na całkowitym maiątku prawa zastawy wynika, że żaden szczególny wierzyciel nie iest iuż mocen, przez iednostronne sądowe lub zasądowe czynności cóżkolwiek z massy do siebie przyciągnąć, albo lepsze sobie w téy mierze, niżeli miał dotąd, wyiednać prawo. Owszem wszelkie takowe przedsięwzięcia za żadne i nie byłe uważane będą; czynność, przez którą wierzyciel chciał nabyć lepszego prawa, weźmie się za nienastąpioną, i do wynagro-

dzenia tego, co tym sposobem wziął na rzecz swą z massy, znaglony zostanie.

§. 61.

Względem osobistych obowiązków wspólnego dłużnika.

Z téyże saméy własności wierzycieli iako zastawników wypływa, że nie maią powinności wypełniać obowiązków do osoby tylko wspólnego dłużnika, bez względu na iego maiątek, przywiązanych; albo do zastąpienia z tego powodu iakiéykolwiek szkody.

§. 62.

Zawarty więc przez wspólnego dłużnika, iako dzierzawcę kontrakt arędowny, ieżeliby obiedwie Strony, mianowicie: wierzyciele i wydzierzawiaiący nie zgodzili się na to, kontynuowanym bydź nie może; lecz do tego przypadku służą też same przepisy, iakie prawa oznaczyły na przypadek, gdy dzierzawca umarł przed upłynieniem czasu, arędzie kontraktem zamierzonego. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 366-370.).

§. 63.

Chcąc doyść zaspokoienia wierzycieli, z massy w sekwestr wziętéy, ile na to wystarcza, iako iedynego celu konkursu, należy wyiaśnić z pewnością prawdziwą ilość wszystkich pretensyi tychże wierzycieli, iakość onychże i zależące od niéy prawo pierwszeństwa; należy wynaleźdź w zupełności massę czynną, i iak wiele wynosi; nakoniec też massę, według ustanowionego porządku, rozdzielić między wierzycieli. Do wszelkich tych czynności potrzeba koniecznie osoby, któraby pod kierunkiem sądu, przestrzegała praw massy, tudzież wspólnego wierzycieli interessu, maiąc staranie, aby sprawa według porządku we wszystkiém prowadzoną była.

Takowéy osobie daie się nazwisko: *Kuratora massy*, a ieżeli ma bronić praw oneyże przeciw pretensyom szczególnych wierzycieli, nazywa się *Kontradyktor*.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O osobach, do załatwienia czynności w processie konkursowym należących, szczególniéy o Kuratorze i Kontradyktorze, o iego ustanowieniu i obowiązkach.

§. 64.

O wyznaczeniu tymczasowego Kuratora.

Jak tylko konkurs podniesionym, a wspólny dłużnik, według przepisu następuiącego Rozdziału, z posiadania swego maiątku i nim zarządzania urzędownie wyzutym zostanie; sąd za przybraniem wierzycieli, którzy się iuż zgłosili, i są osobiście przytomni, albo opatrzeni mieyscowemi pełnomocnikami, wyznaczy tymczasowego Kuratora i Kontradyktora, który o utrzymanie massy czynnéy, i prowadzenie processu konkursowego mieć powinien staranie, póki się nie oświadczą wszyscy zwołani wierzyciele: czyli wyznaczone tymczasowie osoby chcą utrzymać, lub mianować inne w ich mieysce.

§. 65.

Zobowiązanie onych.

Takowy Kurator tymczasowy zobowiązanym będzie do swych powinności od sądu przez podanie ręki zamiast przysięgi. Wtenczcs zaś tylko wydadź mu potrzeba w expedycyi formalne kuratorium, gdyby tego dla swéy legitymacyi w tym przeciągu czasu potrzebował gdzie indziéy, niż w sądzie kieruiącym konkursem.

§. 66.

Ustanowienie właściwego Kuratora i Kontradyktora.

Gdy wierzyciele na oznaczonym terminie likwidacyinym zą zgromadzeni, żądać od nich należy, aby się oświadczyli względem utrzymania lub odmienienia dotychczasowego Kuratora i Kontradyktora intermistycznego.

§. 67.

Jeżeli się na iedno zgodzić nie mogą, tedy z podanych osób wybrać należy te, które maią za sobą naywięcéy głosów według summy wylikwidowanych pretensyi. Skoro iednak takowa większość bez obszernego dochodzenia wynalezioną bydź nie może, sąd różność zdań rozstrzygnie i ustanowi tego, kto według sumiennego wymiarkowania miany iest za nayzdatnieyszego.

§. 68.

Mianowanie.

Takowego Kuratora i Kontradyktora zobowiązuie się według §. 65. przez podanie ręki zamiast przysięgi; należy mu także udzielić formalną nominacyą dla iego legitymacyi.

§. 69.

Jak daleco takową funkcyą zlecić należy iednemu lub kilku osobom.

W konkursach mnieyszéy wagi, urząd Kuratora i Kontradyktora może bydź w iednéy osobie połączony, a na to ustanowiony ieden z ustanowionych przy sądzie Kommissarzy sprawiedliwości czyli Patronów. Gdy atoli Kreda, zwłaszcza względem massy czynnéy, iest większéy ważności, gdy n. p znaczne dobra ziemskie albo handel kupiecki należą do massy, a zatém i liczba wierzycieli iest znacznieysza, ustanowić potrzeba osobnego Kuratora i oddzielnego Kontradyktora.

§. 70.

Na urząd Kontradyktora wybierać należy zawsze ustanowionego przy sądzie Kommis-

sarza sprawiedliwości. Na Kuratorów zaś mogą bydź przyimowane i inne zdatne, a takowych interessów wiadome osoby.

§. 71.

Pospolicie wybiera się tylko iednego Kuratora; gdyby iednak massa była nader obszerną i rozproszoną, gdyby n p. należały do niéy handel i dobra ziemskie; wolno wierzycielom domagać się, aby głównemu Kuratorowi przydani byli świadomi rzeczy assystenci, do zarządzania dobrami, administracyi handlu i t. d. iako Kuratorowie poboczni. Na ówczas główny Kurator mieć będzie dozór nad całkowitością i ułatwianiem takowych szczególnych interessów, do których nie są ustanowieni oddzielni współ-Kuratorowie.

§. 72.

Urząd Kontradyktora. Do urzędu Kontradyktora należy właściwie tylko wynalezienie i ustanowienie massy biernéy. Nietylko więc względem zapozwania wierzycieli według przepisu Rozdziału drugiego, o co potrzeba, dopraszać się i ułatwiać będzie, ale nadto wszelkie doniesione pretensye należycie roztrząśnie, przestrzegaiąc: aby tak pod względem rzetelności, iako i służącego im mieysca z porządku pierwszeństwa, były dochodzone i wyiaśnione.

§. 73.

Urząd Kuratora. Przedmiotem urzędu Kuratora iest staranność o wynalezienie i ściągnienie massy czynnéy. Powinien więc

1) prowadzić daléy poczynione tymczasowie przez sąd, lub Kuratora interimistycznego, celem ubezpieczenia massy dyspozycye;

2) starać się o sporządzenie iak naydokładnieyszego inwentarza;

3) wyszukać pisma do wynalezienia massy czynnéy i biernéy służące, należycie ie uporządkować, zapisać dokładnie w inwentarzu, a te, które się tylko ściągaią do stanu massy biernéy, wydać za rewersem Kontradyktorowi, ieżeli ten iest różną od niego osobą;

4) iak nayprędzéy sporządzić przystępuiący do podobieństwa obrachunek ilości massy czynnéy i przedstawić go wierzycielom;

5) będzie usiłowaniem iego, samęż massę czynną, według rozmaitych rubryk inwentarza, bez straty czasu w iasném wystawić świetle;

6) mieć staranie o zawiadowanie nią i spieniężenie iéy według przepisu czwartego Rozdziału.

§. 74.

Niemniéy ściąganie należących do massy czynnéy, pretensyi i kapitałów, iest właściwie powinnością urzędową Kuratora. Gdyby iednak processa o to prowadzić wypadało, a Kurator nie był prawnikiem, Kontradyktor weźmie na siebie ułatwianie onychże.

§. 75.

Gdyby także podobne processa w innym sądzie, nie tym, który kieruie konkursem, prowadzić wypadało, Kurator lub Kontradyktor, prócz swego patentu w kopii zaświadczonéy złożyć się maiącego, żadnéy innéy legitymacyi nie potrzebuie; a daiąc zlecenie pełnomocnikowi w sądzie zamieyscowym stawaiącemu, wystawiona przezeń plenipotencya iest dostateczną.

§. 76.

Kurator massy konkursowéy ma pospolicie wszelkie prawa i obowiązki, iakie służą

innym według prawa Kuratorom. Powinien więc należące do iego stósunku interessa według naylepszego poznania i światła swego ułatwiać, iak rzetelnemu, rozsądnemu i w sprawach życia obywatelskiego doświadczonemu mężowi przystoi; przytém iednak do przepisów ninieyszéy ordynacyi ściśle i z obowiązku stósować się.

§. 77.

Zniesienie się z wierzycielami.

We wszelkich przypadkach, gdzie idzie tylko o obronę massy przeciw pretensyom szczególnych wierzycieli, albo o wywód ich praw przeciw iéy dłużnikom, bądź o samę onéy tylko administracyą, lub o poszukiwanie innych tym podobnych przepisami prawa dostatecznie oznaczonych rozporządzeń, może Kurator i Kontradyktor czynić i rozrządzać co potrzeba, sam przez siebie, bez zniesienia się z wierzycielami, zawsze iednak pod kierunkiem sądu.

§. 78.

W przypadkach zaś, gdzie zachodzi ważne præjudicium massy i interesowanych w niéy wierzycieli, posłucha ich oświadczeń i do ich uchwały stósować się będzie.

§. 79.

Wszelakoż nie potrzeba do téy czynności wszystkich przyzywać wierzycieli, lecz tych tylko, którzy są w mieyscu osobiście przytomni, lub mianowali tamże pełnomocników. Nieobecni, od których nie zgłosili się do akt pełnomocnicy, za zgadzaiących z decyzyą obecnych uważani będą.

§. 80.

Również nie w każdym przypadku bez różnicy, słuchać należy oświadczeń wszystkich osobiście, lub przez pełnomocników obecnych

cnych wierzycieli, lecz tych tylko, którzy w okoliczności w mowie będącéy są interssowani. Gdy więc n. p. o warunki zapłaty, które sobie chce zastrzegać nabywca dóbr nieruchomych, ma bydź wzięta determinacya przez wierzycieli, nie potrzeba wzywać tych, którzy maiąc osobiste tylko prawa i pretensye do dłużnika, podobnym do prawdy sposobem nie maią żadnéy nadziei bydź z tychże dóbr zapłaconemi.

§. 81.

Gdy więc wedle zasad powyższych z wierzycielami znieść się należy, (ieżeli przedmiot nie ma szczególnieyszéy ważności lub wątpliwości) Kurator przedstawi stan rzeczy wierzycielom iasno, rzetelnie i dokładnie na piśmie, a rozesławszy pomiędzy nich toż pismo, wezwie ich, aby do tego cyrkularza przyłączyli również na piśmie swe oświadczenia.

§. 82.

Lecz ieżeli przedmiot iest ważny i wątpliwości podlega, Kurator wezwie na zgromadzenie przytomnych osobiście wierzycieli i pełnomocników od nieprzytomnych. Opowie im iasno i dokładnie rzecz i przypadek, o który idzie; zdanie im swoie w téy mierze otworzy i ich oświadczeń posłucha, przestrzegaiąc, aby takowe oświadczenia uczynione były iasno, dokładnie i stósownie do okoliczności.

§. 83.

Względem téy całéy czynności sporządziwszy protokuł, ten wraz z kursoryą, przez którą wezwał wierzycieli, poda sądowi i o dalsze iego rozrządzenie lub zezwolenie dopraszać się będzie.

§. 84.

Gdy sąd znaydzie, że wierzyciele zgodzić się na iedno nie mogli, da wzgląd na większość głosów wierzycieli na konferencyi obecnych, która atoli nie wedle liczby osób, lecz stósownie do summy wylikwidowanych, albo w wyroku klassyfikacyinym (ieżeli takowy iuż iest wydany) umieszczonych pretensyi obliczoną bydź powinna. Skoro się nie znaydzie takowa stanowiąca większość, rozstrzygnie tę trudność zdanie Sędziego, według którego z rozmaitych wniosków rzecz ta urządzoną bydź ma.

§. 85.

Pełnomocnicy wierzycieli do swych oświadczeń na takowe wnioski Kuratora w tych tylko przypadkach oddzielnéy potrzebuią plenipotencyi, gdy prawa do pewnéy czynności wyraźnie wystawionéy na nię plenipotencyi specyalnéy ogólnie wymagaią; albo gdy się ma odstąpić od iasnych przepisów ninieyszéy Ordynacyi.

§. 86.

Ściąganie pieniędzy do depozytu sądowego.

Pospolicie Kurator nie powinien się trudnić ściąganiem wpływaiących do massy pieniędzy; chybaby mu to było wyraźnie zlecone od Wierzycieli za kaucyą albo bez kaucyi. Prócz tego przypadku winien tym, którzy maią wnieść cóżkolwiek do massy, zlecić uskutecznienie zapłaty do depozytu sądowego, i donieść o tém sądowi, iżby ten o rzeczywiste ściągnienie takowych pieniędzy do depozytu mógł mieć staranie.

§. 87.

W przypadkach, gdzieby bezśrednie ściąganie pieniędzy do depozytu było połączone z trudnościami; gdyby np. zamieyscowe ka-

pitały czynne, summy dzierzawne, zapasy pieniężne z dóbr administrowanych i t. d. miały bydź ściągane, tedy wymierzone na to łącznie przepisy Ordynacyi depozytalnéy zachować należy.

§. 88.

Układ pomiędzy Wierzycielami, aby należące do massy pieniądze nie weszły do depozytu sądowego, lecz były wybierane przez Kuratora, i aż do podziału zachowane albo wypożyczane, ma dopiero mieysce po odbytym terminie likwidacyinym i tylko w ten czas, gdy się na to wszyscy Wierzyciele zgadzaią.

Pełnomocnicy nieprzytomnych zaś złożyć muszą na toż zezwolenie plenipotencyą specyalną, przez ich strony w tym względzie wyraźnie wystawioną.

§. 89.

Lecz chociażby według służącego za prawidło przepisu §. 86. 87. należące do massy pieniądze ściągane były do depozytu sądowego i tam administrowane, winien wszelakoż sąd zostawić Kuratorowi w ręku proporcyonalny zakład w gotowiźnie z wchodzących naprzód pieniędzy, a to dla zastąpienia wydatków i kosztów, do przyszłego obrachunku.

§. 90.

Złożenie rachunku.

W ogólności obowiązany iest Kurator bydź w odpowiedzi Wierzycielom za prowadzoną przez siebie administracyą, i z przechodzących przez ręce iego pieniędzy zdawać rachunek. To zdawanie rachunku następuie pospolicie przy końcu konkursu, gdy się ma przystąpić do podziału massy.

Gdyby iednak konkurs przeciągał się z powodu rozwlekłości sprawy, a dochód w ręku iednego z opisanych §. 71. Kuratorów specyalnych był znaczny, żądać można odeń składania rachunku przy końcu każdego roku. Wolno także Wierzycielom przepisać Kuratorowi przy ustanowieniu onego, aby prócz takowego rachunku głównego, podawał ieszcze pewne tymczasowe i szczególne wykazy w krótszych przedziałach czasu, iako to: miesięcznie, kwartalnie i t. d. w miarę okoliczności, gdy np. idzie o administracyą handlu.

§. 91.

Przy odbieraniu rachunków zachować należy przepisy Tytułu o sprawach rachunkowych i wezwać do téy czynności Wierzycieli. Jak zaś postępować należy, gdy w téy mierze zachodzą monita i defekta, dokładnieyszego wyłuszczenia prawnego i decyzyi sądu wymagaiące, o tém niżéy w Piątym Rozdziale rozprawiać się będzie.

§. 92.

Nagroda. Nikt nie iest obowiązanym, podeymować się bezpłatnie urzędu Kuratora lub Kontradyktora; owszem tenże ostatni dostaie za swe fatygi ustanowione w Taxie opłat sądowych, według rozmaitości przypadków, należytości. Z Kuratorem zaś Wierzyciele ułożyć się powinni, za pośrednictwem Sądu, względem wyznaczyć mu się maiącéy nagrody. Jeżeli takowy układ niebył zrobiony, na ten czas należytości Kuratora oznaczaią się według teyże saméy taxy szportowéy.

§. 93.

Urządzenie aktów. W każdym konkursie, akta do wynalezienia massy biernéy ściągaiące się, odłączane

bydź powinny od aktów, które do wynalezienia i ściągnienia massy czynnéy należą, a to według dokładnieyszych przepisów w urządzeniu czyli regulaminie Registratury obiętych. Gdy dobra nieruchome należą do massy, tedy ściągaiące się do nich akta również odłączyć potrzeba od tych, które się tyczą reszty massy czynnéy.

§. 94.

Wyznaczenie Decernenta.

W każdym konkursie wyznaczony bydź powinien Decernent, trudniący się należącemi do massy czynnéy i biernéy relacyami, tudzież wydawaniem rezolucyi. Jeżeli handel kupiecki lub dobra ziemskie do massy należą, w wyborze Decernenta, ile możności, dawać należy uwagę na osoby, maiące iakąkolwiek podobnych interesów znaiomość.

§. 95.

Decernent trzymać będzie Kuratora i Kontradyktora w ciągłéy baczności, udzielaiąc im we wszystkiém (czego wymaga porządne i śpieszne prowadzenie sprawy, lub co iest potrzebne dla bezpieczeństwa Wierzycieli) dokładnieyszéy informacyi; maiąc oraz staranie: aby nic opóźnioném nie było, owszem tak massa czynna iako i bierna iak nayprędzéy została wynalezioną i ustanowioną; a tym sposobem dystrybucya massy iako ukończenie processu konkursowego, ile możności była przyśpieszoną.

§. 96.

Instruenta.

Do odprawienia terminu likwidacyinego i Instrukcyi względem czynionych do massy pretensyi, wyznaczy Sąd Deputowanego, do którego obowiązków należeć będzie, starać się o to, aby tak termin likwidacyiny wedle

przepisów następuiącego Rozdziału był należycie odbyty, iako i pretensye szczególne tamże po dokładnieyszą instrukcyą odesłane, gruntownie, zupełnie i śpiesznie do stanowczego zawyrokowania były wyiaśnione.

§. 97.

Pełnomocnicy Wierzycieli.

Wolno wprawdzie Wierzycielom zgłaszać się osobiście ze swemi pretensyami na terminie likwidacyinym, i również instrukcyi onych pilnować. — Że iednak w postępie sprawy często zachodzą przypadki, gdzie z Wierzycielami względem wspólnych interesów, czyli to ze strony Kuratora, bądź samego Sądu, znosić się należy; tedy każdemu Likwidantowi osobiście zgłaszaiącemu się, ieżeli w mieyscu Sądu nie ma stałego zamieszkania, oświadczyć potrzeba, aby do dalszego przestrzegania praw swoich i interesów w konkursie, mianował w mieyscu Sądu Adwokata, lub innego dozwolonego Pełnomocnika, któregoby się sąd mógł trzymać, i aby go do akt należytą wylegitymował plenipotencyą; z ostrzeżeniem, iż gdyby tego nie uczynił, do zachodzących deliberacyi i decyzyi drugich Wierzycieli, iuż daléy wzywanym nie będzie, owszem że uważać się będzie, iż się poddaie iedynie decyzyom drugich Wierzycieli i rozporządzeniom Sądu.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O zapozwaniu Wierzycieli i ustanowieniu massy biernéy.

§. 98.

Zapozwanie Wierzycieli.

Zaraz po otwartym konkursie sąd rozporządzi zapozwanie Wierzycieli, aby zgłaszali

się i udowodniali swe pretensye; dopełni zaś tego z urzędu, nie czekaiąc oddzielnego Stron w téy mierze wniosku.

§. 99.

W takowym zapozwie oznaymi się:

1) Wierzycielom o otwarciu konkursu, wymieniaiąc wspólnego Dłużnika i dobra do massy należące.

2) Naznaczy się termin przed wymienionym również Deputowanym sądu, na którym wszyscy Kredytorowie ze swemi pretensyami do massy konkursowéy przyzwoicie zgłosić się i rzetelność onych wykazać maią.

3) Dołączy się przestroga, że niestawaiący na takowym terminie, z wszelkiemi do massy pretensyami swemi zostaną wyłączeni, (*prekludowani*) i że wieczne z tego powodu milczenie względnie drugich Wierzycieli nakazaném im będzie.

4) Będą zapozwani Kredytorowie, aby stawali osobiście, lub przez dopuszczonych pełnomocników; tym zaś, którzyby przez zbyt daleką odległość, lub inne zawady prawne, w osobistém stawaniu byli przeszkodzeni, i którymby w mieyscu, gdzie sąd zapozywaiący ma swe siedlisko, na znaiomości zbywało, wymieni się kilku Kommissarzy sprawiedliwości, z których do iednego się udać, tudzież opatrzyć go mogą informacyą i plenipotencyą.

§. 100.

O takowéy cytacyi oznaymi się wierzycielom, częścią przez zapozwy edyktalne, częścią przez adresowane do nich z imienia i w ich mięszkaniach wręczyć się maiące rezolucye.

Dodatek §. 322. Dla przyśpieszenia likwidacyi we wszelkich sprawach konkursowych i likwidacyinych, mogą wiadomi Wierzyciele, w mieyscu sądu lub w pobliskości mieszkaiący, ieszcze przed wyznaczonym w zapozwie edyktalnym terminem konnotacyinym bydź zapozwani na krótki, na około czterech tygodni oznaczyć się maiący termin.

§. 101.

Przez rezolucye specyalne.

Przez takowe rezolucye specyalne zapozwani bydź maią:

1) Wierzyciele, których pretensye są zapisane na dobrach stoiących wspólnego dłużnika. Aby zaś można o nich wiedzieć, Kurator postara się niezwłocznie o złożenie dokumentów hypotecznych na należące do massy dobra nieruchome, ieżeli się iuż przy aktach nie znayduią.

2) Niemniey ci, którzy podług oświadczenia wspólnego Dłużnika, albo stanu dobr przezeń podanego, lub sporządzonego inwentarza, maią w ręku odeń ruchome zastawy, i na nie cokolwiek pożyczyli.

3) Ci, którzy się iuż do akt zgłosili, i albo są osobiście przytomni, bądź stawili pełnomocników i donieśli o nich sądowi, a to czyli ich pretensye są ieszcze wiszące w prawie, lub iuż zostaią pod exekucyą.

Jeżeli nadto wspólny Dłużnik mieyskie albo wieyskie posiadał dobra nieruchome, o wyznaczonym terminie udzielić należy wiadomość kassie mieyskiey i towarzystwa ogniowego tegoż mieysca, tudzież zwierchności, pod którą też dobra są położone.

§. 102.

Między zapozywać się maiącemi imiennie Wierzycielami rzeczownemi rozumieć się ie-

dnak nie maią ci, którzy według prawa albo szczególnych przywileiów są całkiem uwolnieni od wdawania się w konkurs tak względem swych pretensyi kapitalnych iako i prowizyi. Takowym Wierzycielom o wyznaczonym terminie dla wiadomości tylko oznaymić należy, iżby (ieżeli znaydą rzeczą potrzebną) na tym terminie stanąć, i praw swoich przestrzegać mogli.

§. 103.

Jeżeli iuż wprzody względem należących do wspólnego Dłużnika dóbr nieruchomych toczył się proces likwidacyiny, a ten (iak się w Rozdziale następuiącym oznaczy) zamienił się w konkursowy; w tym razie powtórnego Wierzycieli rzeczownych zapozwania do konkursu nie potrzeba; lecz wezwie się tylko Wierzycieli osobistych, a tym przedstawią się zdziałane dotąd z Wierzycielami rzeczownemi akta, aby się oświadczyli względem rzetelności i pierwszeństwa likwidowanych pretensyi; a gdy przeciw nim nic się nie znaydzie do nadmienienia, tedy tymże Wierzycielom rzeczownym naznaczy się mieysce ich w wyroku klassyfikacyinym na zasadzie wzmiankowanych czynności w processie likwidacyinym zdziałanych.

§. 104.

Gdy kilku Wierzycieli imiennie zapozwanémi bydź maiących w iedném znayduią się mieyscu, sąd zapozwie ich wspólnie w otwartym rozkazie; ci zaś, którzy pod obcemi sądami zostaią, przez rekwizycyą do tychże sądów zapozwani bydź powinni. Co do wręczenia zachować należy przepisy Tytułu VII.

§. 105.

Gdy pobyt Wierzyciela realnego albo zastawnego iest niewiadomy, w cytacyi edyktalnéy po imieniu zapozwany bydź powinien. — Kurator zaś tego żądaiący, zachowa należycie przepis §. 14. Tyt. VII.; wszelakoż, aby ogłoszenie pozwów edyktalnych za nadto się nie spóźniło, przychylić się trzeba natychmiast do iego wniosku, przy zastrzeżeniu dowodu, tymże przepisem żądanego.

§. 106.

Wierzyciele w §. 101. nie wymienieni, których nazwisko i pobyt są wiadome w aktach z inwentarza, lub podanego przez Dłużnika reiestru, również przez oddzielne rezolucye o otworzonym konkursie uwiadomieni i na wyznaczony termin likwidacyiny zapozwani bydź powinni. Gdy iednak zgłasza się takowy Wierzyciel i cóżkolwiek z massy dostanie, zrządzone na iego zapozew koszta sam poniesie, a zatém te do kosztów wspólnych liczone bydź nie powinny.

Dodatek §. 323. Wydać się maiące do takowych Wierzycieli rezolucye nie powinny bydź wręczane przez rekwizycyą sądów, lecz tylko oddawane na Pocztę. Również rezolucye do Stron niższego stanu w mieyscu sądu mieszkaiących, tudzież do Kuratora konkursu i Pełnomocników Wierzycieli w ciągu sprawy konkursowéy wychodzić mogące powinny tylko bydź wydawane przez wypis dekretacyi, i za to dla oszczędzenia kosztów tylko pobierane należytości od przepisania.

Dodatek §. 324. Co do mnieyszéy wagi pretensyi Wierzycieli zagranicznych, lub takich, którzy podług wszelkiego podobieństwa języka niemieckiego, w którym rezolucya wydaną bydź ma, nie posiadaią, dosyć będzie,

gdy Kurator ich o wyznaczonym terminie likwidacyinym uwiadomi, i uskutecznienie tego przez akta swe doręczne wykaże.

§. 107.

Przez zapozwanie publiczne.

W oznaczeniu terminu, liczby wygotować się maiących zapozwów edyktalnych i sposobu ich ogłoszenia, rozróżnić należy: czyli według przystępuiącego do istoty obrachunku, massa czynna wynosi tylko 200 talarów albo mniéy; lub czyli wynosi wprawdzie wyżéy 200 talarów, iednak 1,000 talarów nie przenosi; albo czyli przechodzi 1,000 talarów.

Dodatek §. 325. Jeżeli massa bierna składa się całkiem lub po części ze złota, tedy takowe obrachuie się po pięć od sta w grubéy monecie śrebrnéy.

§. 108.

Gdy tym końcem massa czynna obrachuie się, tedy od przyiętego szacunku dóbr nieruchomych i ruchomości odciągnąć należy summy zapisane hypotecznie na pierwszych, i przywiązane do drugich długi zastawne; tak, że zostaiąca tylko po takowém odtrąceniu ilość daie miarę, wedle któréy termin, wielość i sposób ogłoszenia zapozwów, wymiarkowane bydź powinny. Gdy więc n. p. massa czynna wynosi wprawdzie 2,000 talarów, od niéy atoli odchodzi więcéy niż 1,000 talarów zapisanych hypotecznie i zastawnych długów; przyimie się tylko za miarę resztuiącą ilość mniéy niż 1,000 talarów wynoszącą.

Dodatek §. 326. Przy odciąganiu długów od szacunku dóbr nieruchomych, należy wziąść za zasadę wykaz hypoteczny; a zatém wszelkie wierzytelności, które w tymże wykazie iako niewymazane ieszcze są zapisane,

potrzeba odciągnąć, chociażby Sędzia iednę lub drugą z tychże wierzytelności podług wszelkiego podobieństwa za iuż umorzoną miał uważać.

§. 109.

Jeżeli według tego obrachunku massa tysiąc talarów przenosi, wygotować należy trzy zapozwy edyktalne, a termin wyznaczyć do trzech miesięcy.

Obwieszczenie przybiia się w zwyczayném mieyscu posiedzeń pozywaiącego sądu; przybicie drugiego następuie, gdy wspólny Dłużnik był posiadaczem dóbr, w mieście powiatowém, albo inném nayblizéy dóbr położoném, albo ieżeli był kupcem, w mieyscu tém w kraiach J. K. Mci, z którém wspólny Dłużnik naywięcéy prowadził interessów; albo gdzie według xiąg lub stanu dóbr znayduie się naywiększa liczba prywatnych iego Wierzycieli. — Oznaczenie mieysca, gdzie ma bydź przybity trzeci exemplarz obwieszczenia, zostawia się zdaniu Sędziego, który ie według zachodzących okoliczności wyznaczy.

Prócz tego zapozew edyktalny obwieszcza się przez gazety i dziennik inteligencyiny prowincyi. — W dzienniku intelligencyinym umieszcza się sześć razy, mianowicie w pierwszych dwóch miesiącach raz co miesiąc, a w ostatnich czterech tygodniach raz na tydzień.

W gazetach obwieszcza się zapozew tylko trzy razy; to iest: raz w każdym miesiącu, tak, iż od ostatniego umieszczenia aż do terminu ieszcze cztery tygodnie zostać powinny. Jeżeli wspólny Dłużnik iest posiadaczem dóbr, albo inną prywatną osobą, dość, gdy umieszczenie nastąpi w gazetach Prowincyi. Skoro zaś był kupcem i zamieyscowy lub za-

graniczny prowadził handel, cytacyą umieścić ieszcze należy w gazetach téy innéy Prowincyi królewskiéy, z którą wspólny Dłużnik w naywiększych zostawał interessach, albo która naybliżéy leży od kraiu zagranicznego, do którego też interessa szczególniéy bywały wymierzane. Względnie ułatwienia takowych insercyi, zachować należy przepisy Części I. Tyt. VII. §. 46.

Z resztą, załatwiaiący expedycye Sekretarze, po zniesieniu się z Deputatem do instrukcyi mianowanym, termina tak uregulować i oznaczyć powinni, iżby od dnia, w którym zapozew pierwszy raz umieszczony iest w pismach intelligencyinych, aż do samego terminu zostało zupełne trzy miesiące czasu.

Gdy w iakiéy Prowincyi wychodzi więcéy niż iedna gazeta, umieszczenie zapozwu w iednéy z nich iest dostatecznem. — Jeżeli zaś w Prowincyi cale żadna gazeta nie iest wydawaną, umieszczenie iego w gazetach w ogólności, pospolicie nie iest potrzebném. Lecz skoro wspólny Dłużnik iest kupcem, tedy względem obwieszczenia zapozwu w gazetach innéy Prowincyi, przepis powyższy zachować należy.

Dodatek §. 327. Wywieszania zapozwów edyktalnych prócz w mieyscu posiedzeń sądu, niepotrzeba. (§. 59 Dodatku do §. 42. Cz. I. Tyt. VII. Ordynacyi Processowéy).

§. 110.

Gdy massa czynna, według powyższego obrachunku, wynosi tylko 1,000 talarów, albo mniéy, chociaż więcéy niż 200 talarów, termin wyznacza się tylko na dziewięć tygodni.

Na ówczas wygotuią się tylko dwa exemplarze zapozwu edyktalnego, podaią się do pism intelligencyinych trzy razy, mianowicie raz co trzy tygodnie, a zapozew ogłasza się w gazetach Prowincyi tylko dwa razy, to iest, zaraz na początku, i cztery tygodnie przed terminem.

§. 111.

Jeżeli nakoniec ilość massy wynosi tylko 200 tal. lub mniéy, termin wyznacza się tylko do sześciu tygodni; wygotuie się tylko iedno obwieszczenie, i wywiesza się w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, a ogłoszenie iego innym sposobem, następuie tylko trzy razy, to iest: raz co dni czternaście w pismach intelligencyinych; a raz, to iest: zaraz po otwarciu konkursu, w gazetach Prowincyi.

Jak należy postępować, gdy do massy 200 talarów albo mniéy wynoszącéy, należą dobra nieruchome, i że na ówczas zapozew edyktalny do Wierzycieli, z subhastacyą gruntu w ieden wypis może bydź ściągnięty, przepisze się niżéy.

§. 112.

Gdy zachodzi wątpliwość: czyli massa czynna wynosi nad 200 talarów, lub mniéy; postąpić należy według §. 110.; a skoro iest wątpliwość, czyli nad 1,000 talarów lub mniéy wynosi, — według §. 109.

§. 113.

Zresztą ważność i prawność takowych zapozwów edyktalnych zawisła szczególniéy od ich należytego umieszczenia w doniesieniach intelligencyinych i gazetach; a w téy mierze przepis Tyt. VII. §. 47. ma bydź i tu przystósowany.

§. 114.

Oprócz Wierzycieli powinien bydź także zapozwany na termin likwidacyiny wspólny Dłużnik, ieżeli się ieszcze przy życiu znayduie, aby udzielił Kontradyktorowi wiadomości tyczących się massy; a szczególniéy, dla dania informacyi względem pretensyi Wierzycieli. Gdy pobyt iego iest wiadomy, czyni się to przez osobną rezolucyą; inaczéy zaś, w wydanych edyktaliach zapozywa go sąd imiennie. Zapozwanie wspólnego Dłużnika.

Jak zaś z tą cytacyą połączyć zapozwanie zbiegłego Dłużnika, aby według okoliczności odpowiadał za dopuszczenie się samowolnego bankructwa, iest przepisano w prawach kryminalnych.

§. 115.

Kontradyktor z przeciągu czasu aż do terminu korzystaiąc, powinien iak naypilniéy z ksiąg, rachunków i innych papierów wspólnego Dłużnika, tudzież od niego samego, ieżeli iest ieszcze przy życiu i obecny, albo od tych, których on do załatwienia swych interessów osobliwiéy używał, niemniéy z akt względem pretensyi szczególnych Wierzycieli może iuż zdziałanych, o tychże pretensyach, ich zasadzie i właściwych okolicznościach interessu, tymczasową powziąść wiadomość, a tym sposobem do terminu likwidacyinego przygotować się. Przygotowanie do terminu likwidacyinego.

§. 116.

Na terminie likwidacyinym winien nasamprzód Kontradyktor podać do akt cytacyą edyktalną, przybitą w sądzie, tudzież potrzebną liczbę gazet i doniesień intelligencyinych, oraz insynuowane wiadomym Wierzycielom rezolucye szczególne, a wezwawszy Czynności na terminie.

stawaiących Wierzycieli, aby podali swe pretensye, domagać się będzie o prekluzyą niestawaiących.

§. 117.

Podanie pretensyi do protokułu konnotacyinego.

Poczém delegowany Sędzia przypuści stawaiących Wierzycieli do podania swych pretensyi w porządku, iak się zgłaszaią, a te podania w utrzymywany w téy mierze protokuł konnotacyiny pod ciągłemi liczbami zapisze.

§. 118.

Przy takowéy pierwszéy konnotacyi dosyć będzie, gdy się wyrazi tylko nazwisko Likwiduiącego, tudzież iego znaczenie czyli charakter, albo inne do rozróżnienia go od innych osób służące znamiona, rodzay i ilość pretensyi, niemniéy zasadę onéyże przynaymniéy w ogólności.

§. 119.

Termina weryfikacyi.

Skoro tym sposobem wszyscy podaiący się Wierzyciele są zanotowani; Deputowany wyznaczy inny termin iak naybliższy, i umówi się o niego natychmiast z Kontradyktorem, niemniéy z przytomnymi Wierzycielami, na którymby za zgromadzeniem się znowu, doniesione pretensye zostały bliżéy roztrząsane.

§. 120.

Jeżeli się zgłosiła tak znaczna liczba Wierzycieli, iż Deputowany przewidzieć może, że nie wszystkie pretensye na iednym terminie będą mogły bydź wyłuszczone; wyznaczy kilka takowych terminów weryfikacyinych, i na każdy z nich pewną liczbę Wierzycieli zamówi. Zamieyscowi, dla doniesienia swych pretensyi osobiście stawaiący, przed wszystkimi innymi ułatwieni bydź powinni.

§. 121.

§. 121.

Na terminie weryfikacyinym winien każdy Wierzyciel likwiduiący podać ieszcze dokładniéy swą pretensyą, opowiadaiąc iasno i zwięźle czyny, na których takowa polega, tak, iak w każdéy skardze czynić się powinno, a gdy żąda prowizyi, oświadczy iéy zasadę i termin, od którego zaległa, niemniéy samąż stopę teyże prowizyi; wyrazi iasno iakość pretensyi i mieysce w wyroku pierwszeństwa, do którego mniema mieć prawo, miane w ręku dokumenta i dowody na piśmie złoży w oryginałach i oświadczy, iakieby z resztą inne miał dowody, według ogólnych przepisów, przez któreby mógł uprawdzić swe twierdzenia w razie, gdyby im zaprzeczano.

§. 122.

Wolno każdemu Wierzycielowi doniesienie swéy pretensyi takiemi koniecznościami opatrzone podać na piśmie przed terminem albo na samymże terminie konnotacyinym; a kopią onego Kantradyktorowi natychmiast przesłać należy. Wszelakoż takowy Wierzyciel równie na terminie konnotacyinym, iako i na przeznaczonym dlań do weryfikacyi zgłosić się, i do swéy likwidacyi na piśmie, odwołać się powinien.

§. 123.

Na terminie weryfikacyinym sporządzi się na osobnym arkuszu protokuł względem każdéy pretensyi na nim roztrząśniętéy, oznaczywszy go liczbą, którą Likwiduiący otrzymał w protokule konnotacyinym.

§. 124.

Na takowe dokładnieysze podanie każdéy pretensyi, według §. 121. 122. nastąpione,

oświadczy się Kontradyktor; czyli pretensyą, iak była podana, za rzetelną i wiadomą przyimuie; lub czyliby w téy mierze, bądź pod względem rzetelności, lub żądanego pierwszeństwa, miał ieszcze cóżkolwiek do nadmienienia.

§. 125.

Jeżeli się Kontradyktor oświadczy, że pretensyą w sposobie, iak była podana, zupełnie za wiadomą przyimuie; takowe oświadczenie, wyrazi się w protokule weryfikacyinym (§. 123.) poczém żadnych dalszych w téy mierze czynności nie potrzeba. Lecz skoro Kontradyktor czyni przeciw niéy zarzuty, na ten czas wyznaczy się w téy mierze oddzielny termin instrukcyiny, przez rezolucyą, maiącą się zapisać zaraz na protokule weryfikacyinym.

§. 126.

Lubo właściwie iest rzeczą Kontradyktora, roztrząsać rzetelność i żądane pierwszeństwo likwidowanych pretensyi, i oświadczyć się w téy mierze; wolno atoli i Wierzycielom, którzy nietylko są obecni na terminie konnotacyinym, ale także terminów weryfikacyinych dopilnować mogą, czynić swe zarzuty przeciw takim nawet długom, które są przyznane przez Kontradyktora, i domagać się o ich wyłuszczenie. Podobne excepcye również w protokule weryfikacyinym (§. 123.) wyrazić należy.

§. 127.

Jeżeli Wierzyciel takowe excepcye czyniący, ma własny w téy mierze interes, to iest: że Likwiduiący żąda szczególnieyszego, albo równego z nim prawa; na uwagi takowego Wierzyciela, czyli się tyczą rzetelno-

ści, albo utrzymywanego pierwszeństwa pretensyi, zawsze wzgląd mieć należy, i wolno mu, chociażby nawet Kontradyktor i drudzy Wierzyciele, takowe uwagi mieli za mniéy znaczące, domagać się o instrukcyą onychże między sobą a Likwiduiącym; iednak nie na koszt massy.

§. 128.

Lecz ieżeli Wierzyciel nad długiem likwidowanym uwagi czyniący, nie ma sam w tém interessu, wolno mu tylko oświadczyć Kontradyktorowi swe wątpliwości, wraz z pobudkami onych, i innym interessowanym w téy mierze Wierzycielom; a na ówczas od nich tylko zależeć będzie: chcieć użyć tychże uwag i nalegać o ich dokładnieysze roztrząsanie.

§. 129.

O wyłuszczeniu takowych pretensyi, których niepewna: czyli doydą wypłacenia lub nie.

Ponieważ nader często wydarzać się może, że pretensya, któréy rzetelność przez obszerne i kosztowne dochodzenia musi bydź wynalezioną, a chociażby nawet ustanowioną była, wszelakoż z powodu niedostateczności massy nie przyszłaby do wypłaty; a zatém koszta na to są próżno łożone, dla uniknienia więc tego, ile możności, za zbliżeniem się terminu likwidacyinego Kurator ułoży przystępuiący do istoty obrachunek massy czynnéy, ile taż z inwentarza, i innych powziętych wiadomości, okazuie się; takowy obrachunek odda Deputowanemu sądu. Ten na terminach weryfikacyinych okaże takowy balans Wierzycielom, iżby ci między niemi, którzy stósownie do balansu żadnéy nie maią nadziei bydź zaspokoionemi z massy, zrzekli się swych pretensyi do niéy, przy zastrzeżeniu sobie praw swoich do wspólnego Dłużni-

ka, a przez to próżnych kosztów mogli sobie oszczędzić.

§. 130.

Gdy z tegoż balansu nie wykazuie się ieszcze iasno, czyli iakowy Wierzyciel będzie mógł bydź zaspokoionym z massy albo nie; a zatém waha się od swéy pretensyi odstąpić, lecz przytém obawia się kosztów rozwlekłego, a w końcu może bezużytecznego wyłuszczenia sprawy i przyięcia dowodu; wolno takowemu Wierzycielowi dopraszać się, aby dokładnieysza instrukcya iego pretensyi była odłożoną do czasu, póki ilość massy czynnéy dokładniéy i pewniéy wyiaśnioną nie zostanie; a zatém póki on nie będzie postawion w sposobności, zdecydowania się niezawodnie, czyli ma daléy popierać lub zrzec się likwidowanéy pretensyi.

Winien atoli takowy Wierzyciel mieć baczność na postęp sprawy i dokładnieysze rozwinięcie się ilości massy czynnéy; a iak tylko iéy położenie będzie takie, że iuż swą likwidacyą mógłby ciągnąć z nieiaką nadzieią skutku, tym końcem niezwłocznie do sądu zgłosić się powinien. Jeżeli się zaś tak dalece z tém spóźnia, aż massa z resztą do dystrybucyi iest usposobioną, a podział dopiero przez uzupełnić się maiącą instrukcyą takowego długu odłożonego byłby wstrzymany, winien odpowiadać innym współ-Wierzycielom, do odbierania zapłaty przychodzącym, za szkody przez takową zwłokę w prowizyi i kosztach im zrządzone.

§. 131.

Instrukcya długów w sporze pozostałych.

Co się tycze artykułów, które według §. 125. 127. na wniosek Kontradyktora, albo iednego z interesowanych w téy mierze Wie-

rzycieli, do oddzielnéy instrukcyi odesłane zostały, zachować należy w ogólności przepisy ninieyszéy Ordynacyi o instrukcyach.

§. 132.

Gdy więc na terminie weryfikacyinym (albo nawet, iak się dziać może w obszernych i zawikłanych pretensyach, na terminie oddzielnie do tego wyznaczonym) likwidacya lub skarga, iak należy, była przyiętą, zaczyna się na terminie instrukcyinym od odpowiedzi na nie ze strony Kontradyktora albo sprzeciwiaiącego się Współwierzyciela; poczém słuchaią się nawzaiem względem siebie Strony, i przystępuie się do ustanowienia *status causae et controversiae*; przyimuie się dowód na czyny ważnieysze, ieszcze w sporze będące; wywód i odwód składaią się na piśmie albo oświadczaią się do protokułu; a postępowanie kończy się zwyczaynym sposobem.

§. 133.

Wyznaczony według §. 96. Deputowany wszystkie te instrukcye specyalne, w których wydawania rezolucyi na piśmie nie potrzeba, prowadzić będzie; a ciągnąć one nieprzerwanie, ile możności ie przyśpieszy; ieżeli zaś we czterech tygodniach po terminie likwidacyinym nie są ukończone, uczyni sądowi doniesienie o położeniu każdéy instrukcyi, ieszcze pod ówczas wiszącéy, i o przyczynach, dla których dotąd ieszcze zakończoną bydź nie mogła; a to doniesienie względem wszelkich instrukcyi daléy ieszcze toczących się, od czterech do czterech tygodni z urzędu, i nie czekaiąc wezwania, powtarzać powinien.

§. 134.

Gdy wspólny Dłużnik zostawał przy kassie królewskiéy, lub innéy publicznéy, z któ-

lewskiemi równych praw używaiącéy, a iako urzędnik do składania rachunków obowiązany został cóżkolwiek winien kassie, tedy zrobienie w téy mierze obrachunku i ustanowienie *liquidi* nie należy do zwyczaynego sądu, konkursem kieruiącego, lecz do tego kollegium, pod którém tenże wspólny Dłużnik z powodu takowego urzędu swego zostawał.

Gdy więc między nim a kassą, ieszcze przed otwarciem konkursu ustanowione było *liquidum*, dość będzie, gdy wzmiankowane kollegium takowy obrachunek i *liquidum*, bezśrednie sądowi konkursowemu udzieli, lub przez urzędnika fiskalnego w formie autentycznéy mu poda. W tym razie nie ma iuż mieysca żadne dalsze postępowanie, lecz kassa z tąż summą, w mieyscu przez prawa iéy naznaczoném ulokowana, a wspólny Dłużnik albo Wierzyciele cóżkolwiek przeciw temu chcący zarzucić, do kollegium nad kassą przełożonego odesłani bydź powinni.

Jeżeli *liquidum* ieszcze nie iest wyciągnione, ustanowienie onego nastąpi iak nayśpieszniéy w témże samém kollegium, a Kontradyktor powinien co do téy okoliczności przestrzegać, iak należy, praw massy.

§. 135.

Ponieważ w konkursie wszystkie pretensye w zupełności dochodzone bydź powinny, a wystawić sobie nie można, aby iakażkolwiek pretensya odesłaną bydź miała *ad separatum*; samo więc z siebie wypływa, że dozwolony przeciw Dłużnikowi z wexlu lub skryptu uprzywileiowanego proces exekucyiny przeciw massie mieysca mieć nie może; lecz że taka pretensya wexlowa lub uprzywileiowany dług zarówno iak wszelka inna pre-

tensya zupełnie, i nawet pod względem wystawionych naprzeciw niéy i formalnago przyięcia dowodu wymagaiących zarzutów, pod rozbiór podciągnięte, i do zawyrokowania wyinstruowane bydź powinny.

§. 136.

Specyalne likwidacye powinny bydź w osobnych protokułach instruowane, a do każdéy takowéy pretensyi osobne akta uformowane.

Dla rozmaitych Likwidantów, których pretensye z iedneyże zasady wynikaią i do iednéy należą klassy n. p. koszta kuracyi, zapłata dla służących i t. d. może bydź przeznaczony wspólny Fascykuł likwidacyiny. Protokuły weryfikacyine, w których według §. 126. żadnéy dalszéy czynności nie potrzeba, zszywaią się razem w ieden pęk aktów, według porządku liczb.

§. 137.

Zamknięcie postępowania likwidacyinego.

Pospolicie przedstawienie akt do wydania wyroku likwidacyinego i klassyfikacyinego, nie prędzéy może nastąpować, póki wszystkie szczególne pretensye, przez przyznanie lub zakończenie instrukcyi, nie są przygotowane do zawyrokowania.

§. 138.

Gdyby iednak wszelkie inne pretensye zaszły iuż tak daleko, a tylko iedna lub kilka z nich pozostało, w których zupełność instrukcyi, z powodu ich obszerności i zawikłania, tudzież dowodów odległeyszych, w téy mierze przyiąć się maiących, zdawała się wymagać przydłuższego czasu; gdyby nadto można było przewidzieć, że takowa pretensya w wyroku klassyfikacyinym nie pozyska tak szczególnego mieysca, iżby przed prawo-

dzielném iéy rozsądzeniem, nie mógł nastąpić podział massy; gdy n. p. pretensya Likwiduiącego pochodzi z byłéy między nim a ogólnym Dłużnikiem wspólki, a do zupełnego iéy wynalezienia potrzeba formalnego działu; Deputowany sądu wysłucha tylko Strony względem należącego takowéy pretensyi, (w przypadku gdyby była rzetelną) mieysca i klassy, i sprawę do wyroku przygotuie, poczém drugie akta kollegio poda, i względem przedstawienia ich do zawyrokowania uczyni wniosek.

§. 139.

Na ówczas w wyroku klassyfikacyinym, takowéy pretensyi naznaczy się tylko mieysce iéy należące, a względem ilości odwołać się należy do przyszłego wyroku, któryby po ukończonéy instrukcyi specyalnéy nastąpił.

Tym czasem zaś w takowéy instrukcyi specyalnéy nieprzerwanie postępować się będzie; a gdy iest ukończoną, ustanowi się przez osobny wyrok: czyli i w iakiéy ilości Likwiduiący w zastrzeżoném mu wyrokiem klassyfikacyinym mieyscu ma bydź zaspokoiony.

§. 140.

Inrotulacya. Gdy wszystkie pretensye Wierzycieli według tych przepisów są wyinstruowane do zawyrokowania, naznaczy się termin, na którym akta tak te, w których się znayduią *generalia* do konkursu należące, zapozwy Wierzycieli i protokuł konnotacyiny, iako i protokuły względem szczególnych pretensyi Wierzycieli sporządzone przedstawić i pod względem ich zupełności przeyrzeć należy; sporządzi się także spis aktów ieneralnych, i specyfikacya zdziałanych akt specyalnych. Co

zaś do tychże akt specyalnych, tyle tylko potrzeba inrotulacyi, za przybraniem mianowanego od Strony likwiduiącéy assystenta lub pełnomocnika, ile w nim po uregulowaniu *status causae et controversiae* musiało nastąpić formalne przyięcie dowodu.

§. 141.

Na ogólny termin inrotulacyi zapozywa się tylko Kontradyktor, lecz ten musi o tém dać wiadomość pełnomocnikom Wierzycieli, iżby każdy, ktokolwiek w instrukcyi sprawy, (czyli ta tycze się iego samego, albo którego ze Współwierzycieli) ma ieszcze cóżkolwiek do nadmienienia, przy téy sposobności zgłosiwszy się, mógł praw swoich przestrzegać.

§. 142.

Wierzyciele, których pretensye nadeszły zapóźno przy zgłoszeniu się na terminie likwidacyinym, mogą ie wnieść aż do terminu inrotulacyinego, tak, że w téy mierze musi bydź im ieszcze dany głos o ich pretensye, i takowe według powyższych przepisów do ostatecznego rozsądzenia w wyroku klassyfikacyinym, instruowane. Jeżeli iednak przez takowe opóźnione zgłoszenie się większe wynikły koszta, muszą ie iedynie ponieść Wierzyciele, późniéy likwiduiący się.

§. 143.

Wyrok klassyfikacyiny; prekluzya.

Skoro przepisy względem wydania wręczenia i ogłoszenia pozwów, są należycie zachowane, niestawaiący Wierzyciele nadewszystko w samymże wyroku klassyfikacyinym za utracaiących swe pretensye do massy *in contumaciam* uznani, i wieczne im względem nich milczenie powinno bydź nakazane.

Względem tych, którzy byli imiennie zapozwani, musi także nastąpić imienna prekluzya.

Dodatek §. 328. Wywieszenie wyroku prekluzyinego w mieyscu posiedzeń Sądu nie iest potrzebném.

§. 144.

Takowy przepis ściąga się także do hipotekowanych Wierzycieli realnych, którzy w konkursie likwidować powinni, ieżeli albo w cytacyi edyktalnéy, bądź przez oddzielne, należycie wręczone rezolucye, byli zapozwani; a rozumie się samo przez się, że i ich pretensya za odpadaiącą na rzecz innych tylko Wierzycieli uważa się, bynaymniéy zaś nie spada na skarb Królewski iako dobro niemaiące Pana.

§. 145.

W ogólności skuteczność prekluzyi zawisła na utracie wszelkich pretensyi do massy i do innych dzielących ią między siebie Wierzycieli. Prawa zaś do osoby Dłużnika i iego przyszłego maiątku, bynaymniéy przez to nie giną.

§. 146.

Zastrzeżenie względem nienależących do konkursu pretensyi.

Po zaszłéy prekluzyi należy tylko dla wiadomości wymienić tych, którzy do pociągniętych pod konkurs dóbr nieruchomych maią pretensye, z któremi iednak nie są winni zgłaszać się w konkursie i którym ich prawa w téy mierze zastrzeżone bydź powinny. Jakie zaś są też pretensye, iest oznaczono w Rozdziale czwartym.

Względem kosztów wspólnych.

§. 147.

Należy także uczynić wzmiankę o kosztach i wydatkach wspólnych, które częścią

na ustanowienie massy, częścią na konserwacyą i zarządzenie dóbr do niéy należących, iuż były wyłożone, alboby ieszcze wyłożyć ie wypadało; takowe albowiem przed wszystkiemi innemi przychodzą do zapłacenia z massy.

Czyli zaś takowe odciągnąć należy od massy przed iéy podziałem, lub zarachować na pretensyą *(pro rata)* uzyskaiącym zapłatę Wierzycielom, oznaczy się dokładniéy w piątym Rozdziale, gdzie mowa o podziale massy.

§. 148.

Ulokowanie Wierzycieli.

Poczém wszystkich Wierzycieli, którzy swe pretensye wylikwidowali, umieścić należy w klassach, a należącym do iednéy klassy, dać mieysce względem siebie nawzaiem, w tym porządku, iaki im iest wskazany przepisem następuiącego Rozdziału czwartego.

§. 149.

Przepisy względem rzetelności pretensyi.

Istotność i rzetelność pretensyi rozpoznać i rozstrzygnąć należy według powszechnych przepisów prawa; a względem likwidowanéy tylko przez Wierzycieli prowizyi i kosztów, następuiące zachować zasady.

§. 150.

Względem prowizyi.

Żadnemu z Wierzycieli w téyże saméy klassie, gdzie ma umieszczony kapitał, nie można przyznawać prowizyi więcéy, iak zaległość lat dwóch, rachuiąc wstecznie od dnia otwartego konkursu. Jeżeli Wierzyciel ma do pretendowania więcéy zadawnionéy prowizyi, musi z nią zostać po pretensyach kapitalnych wszystkich innych Wierzycieli; tak, że gdy ciż wszyscy (łącząc w to i ostatnią klassę) są w nich zapłaceni, a z massy

ieszcze cóżkolwiek zostaie, po tém dopiero z niéy dalsze zaległości prowizyi według porządku kapitałów, umorzone bydź powinny.

§. 151.

Ten przepis służy i względem zapisanych hipotecznie Wierzycieli; tak, że i ci dwuletnią tylko prowizyi zaległość, w mieyscu, które się dostało kapitałowi, według czasu zapisania onego, mogą pretendować. Jeżeli wpis nastąpił w ciągu dwóch lat ostatnich, Likwiduiący może zyskać zaległą prowizyą tylko od dnia wpisu, a to w uprzywileiowaném mieyscu kapitału, chociażby pretensya była z siebie dawnieyszą, i zupełny procent dwuletni od niéy zalegał.

Resztę zaległości od lat dwóch, Wierzyciel takowy może tylko żądać w mieyscu, któreby służyło iego kapitałowi, gdyby nie był intabulowanym. Wierzyciel realny, który o zaległy więcéy niż od lat dwóch procent, we cztery tygodnie po terminie płacenia onego podniósł sprawę, i popierał o to należycie exekucyą aż do otwarcia konkursu; nie może wprawdzie takowych dawnieyszych zaległości żądać w mieyscu uprzywileiowanémkapitału, aleiednak wszóstéy klassie, to iest tam, gdzieby był umieszczony odpadaiący z trzeciéy klassy iego kapitał.

Jeźli Wierzyciel realny dawnieyszą prowizyi zaległość ieszcze przed otwarciem konkursu, za wyraźném Dłużnika zezwoleniem, kazał osobno zahipotekować; umieszczony będzie zaiste z tąż prowizyą w trzeciéy klassie, wszakże tylko w mieyscu, iakie mu służy według czasu tego oddzielnego wpisu.

Dodatek §. 329. Jeżeli Wierzyciele hipoteczni tylko z powodu wyszłych od roku 1807 ustaw moratoryinych, n. p. w skutek wniesionéy przez niezaspokoionego Wierzyciela przeciw przysądzeniu subhastowanéy nieruchomości protestacyi, w czasie prawnym należytości swoich ściągnąć niemogli, a przezto większa niż dwuletnia urosła zaległość; w takim razie Wierzyciel żądać może, aby cała zaległość w tém mieyscu była umieszczoną, w którém kapitał iest wpisany.

§. 152.

Przez otwarcie konkursu przerywa się i tamuie ciąg prowizyi względem wszelkich innych pretensyi bez różnicy.

Od tego tylko są wyięci Wierzyciele, zastaw ruchomy w ręku maiący i ci, których pretensye zapisane są na dobrach nieruchomych, w księdze hipotecznéy.

Pierwszym płaci się prowizya nawet i w ciągu konkursu, ile na to wystarcza ich zastaw, i wyciągnąć się z niego mogąca, przez sprzedaż sądową, wartość.

Zapisani hipotecznie Wierzyciele, odbieraią ciągle należącą sobie prowizyą według porządku kapitałów, ile są na to dostarczaiące dochody dóbr, po odciągnieniu wszelkich bieżących ciężarów i podatków. Jak zaś należy obliczać takowe dochody, i co z nich odtrącać, niżeli między Wierzycieli hipotecznych mogą bydź rozdzielone, przepisze się w Piątym Rozdziale.

§. 153.

Względem kosztów.

Koszta, które Wierzyciel przed wynikłym konkursem na podniesienie sprawy o swą pretensyą wyłożył, a na których wynagrodzenie wspólny Dłużnik skazanym został przez wyrok i prawo, umieszczaią się tam,

gdzie kapitał zyskał swoię lokacyą. Hipoteczni Wierzyciele odzyskuią atoli te koszta tylko w szóstéy klassie; a każdy Wierzyciel koszta likwiduiący, winien złożyć dekret sądu, ustanawiaiący też koszta, przynaymniéy ieszcze przed terminem inrotulacyinym; inaczéy na całą pretensyą kosztów, żadnego nie da się względu. Koszta likwidacyi w konkursie, każdy z Wierzycieli sam poniesie; a wtenczas tylko żądać może ich zwrotu z massy, gdyby po odtrąceniu wszelkich kapitałów i prowizyi, od lat dwóch zaległych, ieszcze z niéy cóżkolwiek zostało.

Dodatek §. 330. Do kosztowl ikwidacyi przy konkursie, które Wierzyciel ponieść musi, należą wszelkie przez instrukcyą w pierwszéy instancyi urosłe koszta, bądź że Likwiduiący lub Kontradyktor uważa się iako Extrahent.

§. 154.

Względem doczesnych tylko prestacyi czyli powinności

Roczne prestacye czyli powinności nie iako ciągły ciężar do dóbr nieruchomych przywiązane, lecz w pewnym oznaczonym albo nieoznaczonym czasie znowu ustaiące, n. p. alimenta, które wspólny Dłużnik na rzecz kogożkolwiek płacić musi, powinny bydź w należytém mieyscu ulokowane, a tym końcem wyznaczony będzie kapitał, któregoby prowizya wystarczała na ich opłacanie, przy zastrzeżeniu zwrotu iego do massy na przyszłość.

§. 155.

Względem nieprzychodzących ieszcze do opłaty pretensyi.

Niemniéy pretensye, których dzień opłaty ieszcze nie przyszedł, lecz zawisł od pewnéy albo niepewnéy epoki, będą w przyzwoitém mieyscu ulokowane w wyroku klassyfikacyinym. Jak dalece zaś przy podziale massy wzgląd na nie mieć należy, i iak ozna-

czyć kapitał dla nich przeznaczyć się maiący, przepisze się w piątym Rozdziale.

§. 156.

Względem kompensacyi w konkursach, przepisy prawa utrzymuią się w swéy mocy (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVI. §. 317-327.). Względem kompensacyi w konkursach.

§. 157.

Te przepisy maią także mieysce i w ten czas, gdy się kilka znayduie długów, na które mogłaby następować kompensacya. (Pow. Pr. Kr. tamże §. 375. skonfr. §. 150. 159.).

§. 158.

Gdy kto w czasie otwarcia konkursu ma do wspólnego Dłużnika pretensyą, iuż do opłaty przychodzącą *(creditum purum)*, z drugiéy strony zaś w moc zawartéy z nim umowy iest w odpowiedzi massie, lecz tylko tym sposobem, że obowiązek iego wypłaty dopiero po pewnym terminie ma nastąpić *(debitum in diem)*, musi przystać na kompensacyą, a za ten przeciąg czasu żadnéy prowizyi od swéy pretensyi czynnéy żądać nie może, ponieważ względem niéy bieg procentu przez otwarcie konkursu iest zatamowany.

§. 159.

Gdy zaś kto winien wspólnemu Dłużnikowi dług, natychmiast opłacać się powinny *(debitum purum)* a natomiast ma pretensyą do massy, któréy termin płacenia nie nadszedł *(creditum in diem)*, może wprawdzie również kompensować się; winien atoli nagrodzić massie prowizyą od swego długu, aż do dnia, w którym przypada opłata onego.

§. 160.

Gdy między dwoma współ-obowiązanemi, massa konkursowa iednego, winna czynić opłatę prawo maiącemu, a z tego względu

chce czynić regres do drugiego współ-obowiązanego; ten nie może kompensować się względem massy konkursowéy pretensyami, które ma do wspólnego Dłużnika, ponieważ w tym przypadku pretensya massy do niego, wynikła dopiero po podniesieniu konkursu; a zatém pretensya, którą współ-obowiązany miał do wspólnego Dłużnika ieszcze przed konkursem, nie może bydź za nie potrącana (Pow. Pr. Kr. w miey. cyt. §. 321.).

§. 161.

O prawie zastępstwa w pretensyach (*de jure subintrandi*).

Gdy kto zapłacił bezśrednie Wierzyciela, albo wspólnemu Dłużnikowi dał pieniędzy pod wyraźnym warunkiem, że inny Wierzyciel ma bydź niemi zapłacony, i zapłata onego rzeczywiście nastąpiła;

albo

gdy poręczyciel zapłacił Wierzycielowi za wspólnego Dłużnika; bądź gdy właściciel dóbr nieruchomych, które za dług iaki wspólnego Dłużnika były w odpowiedzialności, zapłacił Wierzycielowi zastawnemu na rachunek wspólnego Dłużnika; tenże wchodzi w mieysce zapłaconego przez siebie Wierzyciela i w klassyfikacyi musi bydź tam umieszczony, chociażby tenże praw swych wyraźnie mu nie odstąpił. — Atoli toż prawidło, względem pierwszeństwa w długach zastawnych, służy tu tylko w tenczas, gdy płacący kazał sobie oddać do rąk zastawę, a co do zapisanych hipotecznie długów póty tylko, póki zapłacony artykuł w xiędze gruntowéy, czyli hipotecznéy zostaie niezmiennie zapisany na imie przeszłego Wierzyciela. — Gdy więc dług takowy przez kogoś trzeciego zapłacony, został wymazany w xiędze hipotecznéy, albo komu innemu przy wydaniu obligacyi

gacyi oryginalnéy ustąpiony; nie może ten trzeci, czyniący za to zapłatę, z uszczerbkiem innych Wierzycieli, i na uszkodzenie niezawodności xiąg hipotecznych, na iego mieysce wstępować; lecz może mieć tylko prawo do mieysca, któreby służyło zapłaconéy przez niego pretensyi, gdyby hipotecznie zapisaną nie była; sam sobie albowiem winien przypisać, że nie kazał ustąpić sobie iak należy, pretensyi, albo przynaymniéy zapłacenia onéy przez siebie, nie dał zanotować w xiędze hipotecznéy.

Dodatek §. 331. Względem takich także pretensyi, ktorym z powodu ich szczególnéy własności pewne służą prerogatywy, jus subintrandi ma mieysce. Stósownie do tego więc przepis Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. I. Tytule XVI. §. 47. tu zastósowanym bydź niemoże.

§. 162.

O prawie retorsyi, czyli odwetu.

W konkursach sądy dawać powinny wzgląd na prawo *retorsyi*, zwłaszcza względem pierwszeństwa pretensyi zagranicznych.

Takowa atoli retorsya wtenczas tylko mieysce mieć powinna, gdy w obcych kraiach, czyniona iest różnica między kraiowemi a obcemi, osobliwie tuteyszemi poddanemi, ku ich szkodzie; a prawo pretensyom kraiowym, zupełnie równéy własności, według praw tamecznych służące, odmawiane im iest tylko dla tego, że są cudzoziemcami.

§. 163.

Wydawanie wyroku.

Z resztą w wydawaniu wyroku klassyfikacyinego zachować należy powszechne Tytułu trzynastego prawidła, a po każdym artykule, pobudki rozsądzenia bezśrednie przyłączyć,

tak względem rzetelności iako i pierwszeństwa onegoż.

§. 164.

Ulokowanie kilku pretensyi iednego Wierzyciela.

Jeżeli iaki Wierzyciel razmaite ma domasy pretensye, którym według ich własności różne należą się mieysca; ulokowanie ich nie pod iednym numerem następować powinno; owszem każda pretensya, pod osobną liczbą w mieyscu, które iéy służy, musi bydź umieszczona.

§. 165.

Odsunięcie bezzasadnych pretensyi

Gdy iaki Wierzyciel z powodu znalezioney bezzasadności iego pretensyi, iest zupełnie z nią odsunięty, takowe odsądzenie zawyrokowaném bydź ma w mieyscu, w którém pretensya winna była bydź ulokowaną, gdyby była rzetelną.

§. 166.

Ogłoszenie wyroku klassyfikacyiney go.

Gdy wyrok klassyfikacyiny tym sposobem iest ułożony; do publikacyi onego oddzielny termin naznaczyć potrzeba, wezwawszy nań przez pismo okolne Kontradyktora, pełnomocników wierzycielskich i tych Wierzycieli, którzy osobiście w mieyscu sądu mieszkaią; na takowym terminie ogłasza się wyrok przez przeszłego Deputowanego; obiaśnia się go, gdzie potrzeba, zwłaszcza takowym Wierzycielom, którzy nie maią świadomych prawa Assystentów; oświadczaiąc im, co im uczynić należy, ieżeli nie chcą przestać na wyroku; nakoniec zaś, odda się Kontradyktorowi dokładna kopia wyroku, tudzież szczególnym Wierzycielom extrakty mieysc, do ich pretensyi ściągaiące się.

Dodatek §. 332. Wierzycielom z ich pobytu wiadomym, którzy niestawili się, ogłasza się

wyrok prekluzyiny tym samym sposobem, iaki przepisany iest względem wyroków zaocznych.

§. 167.

Prośba o restytucyą.

Co się tycze dozwolonych przeciw takowemu wyrokowi środków prawnych, opisana w Tyt. XIV. sek. III. przeciw dekretom restytucya, służy nadewszystko tym Wierzycielom, którzy się ani na terminie likwidacyinym, ani nawet później aż do inrotulacyi nie zgłosili, a przeciw którym przeto byłaby wymierzoną prekluzya, naznaczona w wyroku.

Gdy więc takowi Wierzyciele zgłaszaią się w dniach dziesięciu, po ogłoszeniu wyroku klassyfikacyinego; słuchać ich ieszcze należy w ich pretensyach, sprawę zaś między niemi a Kontradyktorem, według porządku wyinstruowawszy, przez oddzielny wyrok sądu pierwszéy instancyi, tak rzetelność i ilość pretensyi, iako i mieysce, które iéy służy, w stosunku do innych Wierzycieli, i między iakiemi liczbami wyroku klassyfikacyinego powinna bydź umieszczoną, oznaczyć; a takowe umieszczenie, przez krótką na brzegu oryginału wyroku klassyfikacyinego wzmiankę tam, gdzie iéy mieysce służy, tudzież obszerniéy przez zapisanie onéy na końcu tegoż wyroku dołączyć, zresztą zaś o zgłoszeniu się nowego Likwidanta innym Wierzycielom na terminie, stósownie do §. 182. wyznaczyć się maiącym dać należy wiadomość.

§. 168.

Koszta téy oddzielnéy instrukcyi i rozsądzenia, poniesie sam Wierzyciel, późniéy likwiduiący się, ieżeliby w sposób godny wiary nie mógł okazać, że w wcześnieyszém zgło-

szeniu się, bez swéy winy został przeszkodzony.

Nadto o wypadku takiego szczególnego wyroku, udzielić należy wiadomość współ-Wierzycielom, przed któremi był umieszczony; bądź onemu z niemi równe przyznane zostały prawa, a to zawsze bez różnicy przypadków, na koszt takowego Likwidanta.

§. 169.

Appellacye. Właściwa appellacya od wyroku klassyfikacyinego, iest wolna tak Kontradyktorowi iako i Wierzycielom.

Dodatek §. 333. Wspólny Dłużnik żadnego nie ma prawa, założenia ze swéy strony od wyroków, massy konkursowéy dotyczących się, iakowego środka prawnego.

§. 170.

Kontradyktor może atoli odwołać się tylko od tych części wyroku, które się tyczą rzetelności i ilości likwidowanych pretensyi. — Nie iest zaś mocen appellować względem przyznanego któremukolwiek z Wierzycieli pierwszeństwa.

§. 171.

Gdy więc Kontradyktor appelluie przeciw rzetelności lub ilości artykułu, w wyroku klassyfikacyinym umieszczonego, osobnéy appellacyi ze strony szczególnych Wierzycieli nie potrzeba; wszelakoż ci, w appellacyi Kontradyktora mogą się zgłosić iako Interwenienci, i przywodzić swe zasady ku iéy wsparciu służące.

§. 172.

Lecz gdy Kontradyktor zaniechał appellacyi względem iakiego artykułu; mogą także szczególni Wierzyciele zgłosić się z nią i po-

pierać onę według oznaczenia wkrótce dokładniéy opisać się maiącego.

§. 173.

Gdy na appellacyą Kontradyktora zapadnie wyrok pierwszy zmieniaiący, a Likwidant, przeciw któremu odwołanie się było wymierzone, całkiem lub w części ze swą pretensyą zostanie odsunięty; to uchylenie onego przypada na korzyść massy, a zatém dla wszystkich po nim, lub równo z nim umieszczonych Wierzycieli.

§. 174.

Gdy appelluie Wierzyciel, uciążliwość iego tycze się albo iego własnéy, lub pretensyi innego współ-Wierzyciela.

§. 175.

Jeżeli appellacya iego własnéy tycze się pretensyi, mianowicie iéy rzetelności albo ilości; załatwić należy szczególniéy sprawę między nim a Kontradyktorem, prawa massy i wszystkich Wierzycieli popieraiącym. — Wszelakoż o takowéy appellacyi winien Kontradyktor udzielić wiadomości tym współ-Wierzycielom, którzy w równi z tąż pretensyą, co do naznaczonego onym wyrokiem klassyfikacyinym mieysca, lub po niéy zostaią; aby ciż mogli się zgłosić iako Interwenienci, i dać Kontradyktorowi potrzebne w téy mierze obiaśnienia.

§. 176.

Gdy Wierzyciel appelluie wprawdzie o swą własną pretensyą; ale tylko z powodu, że mu żądane szczególnieysze w niéy mieysce nie iest przyznane; takowa appellacya nic nie obchodzi Kontradyktora, lecz tylko tych

współ-Wierzycieli, przed któremi, lub z któremi Appelluiący w równi ma bydź umieszczony.

Gdy więc n. p. Wierzyciel appelluie o to, że go w ostatniéy a nie w szóstéy klassie umieszczono; wszystkich Wierzycieli szóstéy i ostatniéy klassy, za stronę powołaną uważać należy. — Skoro więc Appellant, pomyślny odbiera wyrok, ten szkodzi wszystkim ostatnich dwóch klass współ-Wierzycielom, przed któremi, albo z któremi w równi w stósunku wielości iego pretensyi iest umieszczony.

§. 177.

Gdy appellacya Wierzyciela tycze się rzetelności albo ilości iego pretensyi, a oraz pierwszeństwa onéyże, wynika właściwie podwóyny proces appellacyiny; mianowicie: ieden z Kontradyktorem, o rzeteloość pretensyi, a drugi z innemi Wierzycielami o pierwszeństwo onéyże. Chcąc atoli, ile możności uniknąć tak podwóynego postępowania, sąd przykładać będzie usilności, aby w tym przypadku skłonił powołanych do appellacyi Wierzycieli, iżby interes o pierwszeństwo zdali na Kontradyktora, iako swego wspólnego pełnomocnika; przestaiąc na tém, że mu w każdym razie udzielą dowodów i wiadomości, do przestrzegania ich praw potrzebnych.

§. 178.

Skoro appellacya Wierzyciela ściąga się do pretensyi innego współ-Wierzyciela, którego przed nim albo z nim w równi umieszczono; czyli to rzetelność i ilość pretensyi, lub przyznane onéy pierwszeństwo, przedmiot uciążliwości stanowić będzie, proces appellacyiny między temiż tylko Wierzycielami

odbywać się powinien; i nie potrzeba pozywać drugich Wierzycieli, w téy sprawie także interes mieć mogących.

§. 179.

Gdy atoli na appellacyą takowego Wierzyciela wyrok odmienny zapadnie, a powołany współ-Wierzyciel oddalonym będzie ze swą pretensyą *in apellatorio* całkiem lub w części; skutek tego wyroku służy wszystkim Kredytorom, z takowym współ-Wierzycielem w równi i po nim w wyroku klassyfikacyinym umieszczonym, chociażby z Appelluiącym wyraźnie wspólnéy nie popierali sprawy, a to w tymże samym stósunku, ile według przepisu Tyt. XIV. §. 14. *a.* i *b.* appellacya wspólna sprawy ma skuteczność i względem drugich, chociażby ci łącznie z nim nie odwoływali się.

§. 180.

Podobnież, gdy szczególny Wierzyciel w podniesionéy przez siebie samego appellacyi wywiedzie: że powołany współ-Wierzyciel nie należy do klassy, w któréy go pierwszy Sędzia umieścił, lecz do niższéy klassy; wyrok appellacyiny, skoro pomyślny, nie tylko iest skutecznym dla Appelluiącego, ale nadto dla wszystkich tych Wierzycieli, którzy według wyroku klassyfikacyinego, w równi z Powołanym albo po nim byli umieszczeni.

Gdy więc n. p. Wierzyciel, w ostatniéy klassie umieszczony, przez swą appellacyą wyprowadzi skutek, że Likwidant dawniéy w szóstéy klassie będący, również do ostatniéy będzie odesłany, skuteczność appellacyi służy wszystkim innym, w szóstéy i ostatniéy klassie zostaiącym Wierzycielom.

§. 181.

W obudwóch atoli przypadkach (§. 179. 180.) współ-Wierzyciele, z wyprawowanego przez iednego z nich członka dekretu korzystać chcący, winni przykładać się do kosztów tą rozprawą zrządzonych, a to w stósunku ich pretensyi, w wyroku klassyfikacyinym umieszczonych, ile w nich przyidą do pozyskania swéy satysfakcyi.

§. 182.

Termin do uregulowania appellacyi.

Aby zaś w téy mierze wszędzie należyty porządek był zachowany i żadnemu z Wierzycieli, dla niedostatku dostatecznéy znaiomości całego związku sprawy, nie urosła szkoda; nie tylko assystenci, dawać powinni swym stronom należyte obiaśnienie: iaki ma wpływ wyrok pod względem ich pretensyi, zwłaszcza według naznaczonego im w niéy mieysca, oraz w stósunku do własności i przystępuiącéy do podobieństwa ilości massy, na ich interes i przyszłą satysfakcyą; ale nadto sąd, zaraz przy publikacyi wyroku klassyfikacyinego, wyznaczy termin do dokładnieyszego uregulowania sprawy, względem wynikaiących przeciw wyrokowi zażaleń i appellacyi w ogólności, a to przed Deputowanym, którym iednak nie Referent, lecz kto inny bydź powinien; niemniéy zapozwać nań każe tak Kontradyktora, iako assystentów i pełnomocników wierzycielskich, tudzież samychże Wierzycieli, ieżeli się w mieyscu znayduią, osobiście i nie mianowali pełnomocnika.

§. 183.

Takowy termin tym sposobem powinien bydź urządzony, aby przypadł razem albo

przynaymniéy wkrótce po upłynieniu dni dziesięciu, zwyczaynie do appellacyi naznaczonych.

§. 184.

Na tym terminie roztrząsa się położenie massy bierney, iak się takowe z wyroku wykazuie, porównywaiąc ie ze stanem massy czynnéy według ryczałtowego iéy obrachunku. Posłucha się daléy, iakie wątpliwości Kontradyktor, lub szczególni Wierzyciele względem téy lub owéy pretensyi, bądź co do iéy rzeczywistości lub pierwszeństwa, maią do wniesienia; albo w iakich punktach tak Kontradyktor, iako też szczególni Wierzyciele sądzą się bydź uciążonemi przez wyrok. Rozważa się wspólnie: iak dalece każda podobna uciążliwość, gdyby uważaną była za uzasadnioną, i odmienny na nię zapadł wyrok, cały stan rzeczy by zmieniła, i na iakichby Wierzycieli szczególnieyszy miała wpływ. Tym sposobem za wspólną radą i rozwagą Sędziego i wszystkich assystentów wyśledzi i oznacy się: przeciw którym punktom wyroku właściwie zachodzą uciążliwości, i kto przytém iako Strona appelluiąca albo zaappellowana iakowy ma interes.

§. 185.

Na ówczas i po takowym rozbiorze łatwo będzie pooddzielać rozmaite przeciw wyrokowi klassyfikacyinemu appellacye, i wszelkim z tego względu zamąceniom zaradzić: Deputowany sądu zaś powinien mieć staranność, aby każda klassa Interessentów, w każdéy appellacyi (czyli to iako appelluiących bądź powołanych) wspólne prawa maiących zgodzili się względem wyboru wspólnego pełnomocnika do popierania appellacyi.

§. 186.

Chociaż w takowym podziale i uporządkowaniu zostaie się prawidłem: że we wszelkich punktach, do rzetelności lub ilości pretensyi ściągaiących się, Kontradyktora iako Appelluiącego lub Powołanego uważać należy, i że gdy o pierwszeństwo iakiéy pretensyi zachodzą zażalenia, cały zbiór Wierzycieli w téy mierze interes maiących, zastępuie mieysce Strony appelluiącéy albo powołanéy, każdemu atoli szczególnemu Wierzycielowi zostaie się niezbronno, aby prócz tego ieszcze popierał osobno i wywodził swe mniemane uciążliwości, chociażby do nich Kontradyktor i inni Wierzyciele równe z nim prawa maiący, wyraźnie nie przystąpili.

§. 187.

Powinni wprawdzie także Wierzyciele, w iedneyże appellacyi mieysce Appelluiących lub Powołanych zastępuiący, ustanowić zawsze wspólnego pełnomocnika do popierania sprawy; a ieżeli się na iedno zgodzić nie mogą, sąd mianować będzie z urzędu tego z Adwokatów, który był na wysłudze naywiększéy liczbie Wierzycieli, do sprawy należących. Wszelakoż wolno i tu każdemu szczególnemu Wierzycielowi, wyznaczyć od siebie oddzielnego konsulenta lub pełnomocnika, do attentowania terminu instrukcyinego i podać przez niego osobny wywód, albo odwód w sprawie. To iednak dziać się powinno iedynie iego kosztem, i nie może w żadnym przypadku żądać zwrotu onego od strony przeciwnéy, ani z massy.

§. 188.

Z resztą względem instrukcyi takowych appellacyi, służą powszechne przepisy ninieyszego porządku processowego. Instrukcya.

§. 189.

Dla każdéy appellacyi tyczącéy się osobnéy pretensyi i numeru w wyroku klassyfikacyinym, powinny bydź uformowane oddzielne akta; toż remedium osobno będzie wyinstruowane i sąd osobny także względem niego wyda wyrok.

Gdy iednak nadeydzie więcéy niż iedna appellacya, od iednéy i téyże saméy pretensyi oraz numeru; gdy n. p. Kontradyktor appelluie przeciw Wierzycielowi o ilość i rzetelność iego pretensyi, a oraz tenże sam Wierzyciel, względem nieprzyznanego sobie pierwszeństwa; takowe appellacye do iednych akt należą, i w iednymże wyroku odsądzone bydź powinny.

§. 190.

Z resztą sąd przestrzegać będzie, aby wszystkie appellacye od wyroku klassyfikacyinego założone, były, ile możności, razem wyinstruowane i przesłane do zawyrokowania w drugiéy Instancyi.

§. 191.

Wszelakoż w przypadkach, gdzieby którekolwiek appellatorium szczególnieyszéy i obszernéy wymagało Instrukcyi, oraz przyięcia wielu dowodów, wyiątek od prawidła §. 138. względem pierwszéy Instancyi, i do drugiéy zastósowanym bydź powinien.

§. 192.

Od zapadłych na takowe appellacye wyrokow dozwolona iest także według natury Rewizye.

przedmiotu rewizya; a względem wprowadzenia i skuteczności tego środka prawnego, służą również zasady w powyższych przepisach względem appellacyi przyięte.

§. 193.

Koszta. Zkąd i przez kogo koszta takowéy appellacyi i rewizyi poniesione bydź maią, oznaczy się w Piątym Rozdziale. Gdy zaś według tego przepisu więcéy Wierzycieli przykładać się musi do kosztów, ilość ich w stósunku do ich pretensyi, w wyroku klassyfikacyinym umieszczonych, będzie podzielona.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O wynalezieniu i ustanowieniu massy czynnéy.

§. 194.

Poprzednicze rozrządzenia. Ponieważ wynalezienie i ustanowienie massy czynnéy iest drugą główniejszą czynnością w uregulowaniu konkursu; Sędzia zaraz po otwarciu onego, i niżeli ieszcze wyznaczony będzie Kurator, poczyni naypotrzebnieysze z urzędu rozporządzenia, iżby massa dla Wierzycieli w bespieczny sekwestr była wziętą, a wspólnemu Dłużnikowi zagrodzone były wszelkie zarządzenia tak co do substancyi iako i użytków oneyże.

§. 195.

Opieczętowanie. Zaleci się więc nadewszystko Sekretarzowi lub Referendaryuszowi, aby cały maiątek ruchomy i papiery wspólnego Dłużnika, natychmiast pod sądową wziął pieczęć; a ieżeli wiadomo, że tenże posiada takowy maiątek gdzie indziéy ieszcze, bądź w innem mieście

lub na wsi; tedy znayduiącemu się tamże, albo w bliskości urzędnikowi sądowemu, przyłożenie nań pieczęci iak nayśpieszniéy powinno bydź nakazane.

§. 196.

Po czém Kommissarz takowe opieczętowanie w domu mieszkalnym Dłużnika uskuteczniaiący, powinien każde szczególne zachowanie, iako to: szafy, skrzynie, komody, pułki i t. d. w których się pieniądze, śrebro, bielizna, dokumenta i tym podobne znayduią, opieczętować. Nadto na drzwiach izb, gabinetów lub zachowań, w których zostaią, również pieczęć przyłoży; sprzęty domowe i inne sztuki, z osobna opieczętowanemi bydź nie mogące, ile możności do iednéy izby lub zachowania każe poznosić, a przystępy do nich pieczęcią zamknie i umocuie; tak wspólnemu Dłużnikowi iako iego familii i czeladzi oznaymi o nietykalności takowych pieczęci i o karach, iakie pociąga za sobą ich naruszenie; powierzy komu z domowników szczególny nad tém dozór, z zaleceniem, aby o dostrzeżoném naruszeniu pieczęci natychmiast doniósł sądowi; z resztą zaś, ieżeliby która sztuka do nieuchronnego użycia domowego musiała bydź zostawioną mimo pieczęci, spisze reiestr takowych sztuk, i równymże sposobem zleci komu z domowników szczególny nad niemi dozór. Naruszenie pieczęci sądowych, ieżeli nie zaydzie z tego względu inny występek, surowszego ukarania wymagaiący, skarconém będzie według przepisu Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. II. Tyt. XX. §. 210.

§. 197.

Jeżeli wspólny Dłużnik był kupcem lub fabrykantem; należy opieczętować szczególniéy iego sklep, kram, kantor, fabrykę i magazyn, a księgi handlowe w bezpieczne zachowanie zniesione bydź powinny.

Dodatek §. 334. Jeżeli wspólny Dłużnik iest kupcem, fabrykantem, lub rzemieślnikiem w obszernych związkach zostaiącym, tedy dalsze prowadzenie procederu iego przez opieczętowanie nie zaraz całkowicie powinno bydź tamowaném, a zatém należy wprawdzie zaiąć pod sekwestr nieruchomy iego maiątek, główne iego księgi handlowe i korrespondencyine, skład zaś towarów iego, tudzież należące do fabryki narzędzia, i znayduiące się materyały surowe zostawić wolnemi, i oddać takowe wyznaczyć się maiącemu natychmiast Administratorowi dla tymczasowego załatwiania bieżących interessów, według spisać się maiącéy względem nich dezygnacyi.

Dodatek §. 335. Na takowego Administratora powinien sąd niezawodną i takowych interessów wiadomą osobę obrać i zobowiązać, przytém zaś szczególny mieć wzgląd na będącego iuż przy handlu lub fabryce dysponenta albo kupczyka, a skoro wspólny Dłużnik iest rzemieślnikiem, na nayzdatnieyszego czeladnika.

Dodatek §. 336. Zamiarem téy administracyi iedynie iest, aby zapobieżyć, iżby przez nagłe ustanie interessów żaden dla massy nie wyniknął uszczerbek, lecz aby takowe, dopóki według przepisu §. 238. Tyt. L. Cz. I. Wierzyciele na ich naykrótszy ile możności i termin nie będą mogli bydź zwołani, i przez nich dalsze uchwalone środki, w zwyczaynym ile możności utrzymane były biegu. Na to więc też ustanowiony Administrator iedynie ograniczać się winien, a zatém żadnych nowych interessów nie rozpoczynać, żadnych

wexlow nie wystawiać lub akceptować, a mniéy ieszcze, prócz zapłaty robotnikom za wygotowane tymczasem towary, Wierzycielom żadnych nieczynić wypłat, lecz tém tylko kontentować się, aby zaczęte iuż interessa należycie do końca doprowadził, znayduiące się w robocie towary wygotować kazał, a gotowe towary na walnych lub innych iarmarkach, albo przy innéy sposobności za gotowe pieniądze, lecz bynaymniéy nie na kredyt, przedawał.

Dodatek §. 337. Administrator będzie mocen długi pościągać, i z nich pokwitować. Jednakże wpływaiące pieniądze, ieżeli do dalszego interessów prowadzenia nie są potrzebne, natychmiast do depozytu sądowego oddane bydź powinny.

Dodatek §. 338. Do prowadzenia tych interessów dany bydź powinien Administratorowi ze znayduiących się, lub wpływaiących pieniędzy potrzebny zakład, a gdyby tyle nie było gotowizny, ile potrzeba, sąd go upoważni, za przybraniem Kuratora, aby potrzebną summę za opłatą prowizyi zapożyczył, ktora to pożyczka potém, według przepisu §. 269. ninieyszego Tytułu, z gotowéy massy, iaka tylko znaydować się może, przed wszystkiemi innemi Wierzycielami znowu zapłaconą bydź winna.

Wolno także Administatorowi, ile razy tego interessa wymagaią, przeyrzeć zaięte pod sekwestr główne księgi i korrespondencye, w obecności Kuratora, lub wyznaczyć mu się maiącego podług poniższych przepisów dozorcy, albo też członka sądu.

Dodatek §. 339. Za tę administracyą należy się Administratorowi stósowna nagroda, któréy oznaczenie zostawuie się zgodnemu w tym względzie postanowieniu Wierzycieli na wyznaczyć się maiącym według §. 238. ninieyszego Tytułu terminie, a ieżeli ci na to zgodzić się niemogą, umiarkowaniu sądu. Osobna kaucya ze strony Administratora pospo-

licie nie iest potrzebną; iednakże sąd powinien mu zawsze przydać, prócz Kuratora, oddzielnego ieszcze dozorcę, a to szczególniey z liczby mieszkaiących w mieyscu Wierzycieli, albo, gdyby się między temi żaden zdatny do tego nie miał znaydować, innego znawcę. Tego zaś iest obowiązkiem, na zarządzanie Administratora ciągle baczne mieć oko, a szczególniéy wraz z Kuratorem od czasu do czasu, i przynaymniéy raz w tydzień, kassę iego rewidować, i o to mieć staranie, aby wpłynione pieniądze, które do dalszego interessów prowadzenia nie są potrzebne, do depozytu były oddane; w ogólności zaś we wszelkich zdarzaiących się przypadkach wątpliwych Administratora radą i zdaniem swoiem wspierać.

Stósownie do tego, obowiązkiem iest sądu, Administratorowi zaraz przy iego ustanowieniu potrzebną udzielić informacyą.

§. 198.

Gdy wynika konkurs nad maiątkiem kupca lub fabrykanta w ciągu iarmarku; sprowadzonych na sprzedaż towarów, pieczętować nie należy, lecz odbytu ich dozwolić; wspólnemu Dłużnikowi zaś przyda się od sądu dozorca, który obecny sprzedaży, dawać będzie baczność, aby towary ku szkodzie Wierzycieli nie były niżéy ceny marnie zbywane, a wszystko wiernie i dokładnie notuiąc, pieniądze za sprzedaż odbierać, i one codziennie, ile ich się nazbierze, oddawać będzie do depozytu sądowego.

§. 199.

Jeżeli opieczętowanie ma bydź na wsi dopełnione; Kommissarz względem znayduiących się w domu mieszkalnym ruchomości, efektów i papierów, według powyższego przepisu postępować będzie; urzędnikowi gospo-

gospodarskiemu każe sobie podać zakończony miesiąca ostatniego rachunek, przeyrzy zapas kassy; nie zostawi w niéy więcéy, tylko ile nieuchronnie potrzeba do dalszego prowadzenia gospodarstwa, a resztę do depozytu zlecenie mu daiącego sądu odeśle; przeyrzy składy zboża, a w nich zboże przemierzyć każe; odłączy z niego tyle, ile nieuchronnie potrzeba do gospodarstwa i odda oficyaliście do administracyi i obrachunku, na resztę zaś w składach, w których się znayduie, przyłoży również pieczęć; inwentarz bydła i sprzętów gospodarskich wszelkiego rodzaiu, każe sobie okazać, i sporządzi kopią onego; ieżeli takowy inwentarz się nie znayduie, sporządzi w téy mierze dokładny spis, z resztą zaś Ekonomowi zaleci, aby odtąd prowadził gospodarstwo na rachunek Wierzycieli, i nie wydawał nic z niego wspólnemu Dłużnikowi i iego familii ani w pieniędzach, ani w naturze, pod własną odpowiedzialnością.

§. 200.

Jeżeli dobra są zadzierzawione; Kommissarz uzupełniwszy opieczętowanie znayduiącego się tamże, a do Dłużnika należącego maiątku ruchomego, każe sobie okazać przez dzierzawcę ostani kwit z opłaconéy dzierzawy, i wynaydzie z niego termin zaległości; z resztą zaś dzierzawcy zakaże dalszego płacenia do rąk wspólnego Dłużnika.

§. 201.

Toż samo i w tym razie, gdy dobra do tych czas pod własną wspólnego Dłużnika zostawały administracyą, względem małych aręd i czynszów, tak co się tycze ciągłych iako i zaległych, tudzież względem gruntów

mieyskich, co do komornego dziać się powinno; a ogólnie wszelkiéy przezorności troskliwie użyć należy, iżby wspólnemu Dłużnikowi żadna nie została się sposobność odięcia Wierzycielom cóżkolwiek do massy należącego.

§. 202.

Jeżeli dobra iuż zostaią pod sądową albo ziemiańską administracyą; potrzeba tylko opieczętować rzeczy wspólnego Dłużnika, do maiątku ruchomego należące, nie zaś do dóbr przywiązane; á z resztą o wynikłym konkursie kieruiącemu takową administracyą kollegium oznaymić należy.

§. 203.

Względem aktu opieczętowania, i wszystkiego, cokolwiek wydarzyło się w téy mierze; Kommissarz dokładny protokuł utrzymywać będzie; a w nim szczególniéy wyrazi: iakie zachowania opieczętowano, i iak wiele pieczęci się przyłożyło, a takowy protokuł poda sądowi, od którego miał na to zlecenie.

§. 204.

Wzięcie w sekwestr pretensyi czynnych.

Przy nakazie opieczętowania, sąd do tych wszystkich, o których mu ze stanu dóbr lub innym sposobem wiadomo, że maią cóżkolwiek płacić wspólnemu Dłużnikowi, albo mu odstawić powinni, wyda rozkaz: aby zapłatę lub odstawienie, nie do rąk iego, lecz do sądowego depozytu wypełnili; inaczéy albowiem maią się spodziewać, że należytość za niedopełnioną uważana, i powtórnie od nich ściągniętą zostanie.

§. 205.

Gdy kilku Dłużników massy w iedném mieyscu maią swóy pobyt, rozkaz ten wyda

się do nich przez kursoryą, na którey poniżey ich nazwiska będą zapisane.

§. 206.

Trzeciém działaniem, które sąd przedsięweźmie z urzędu po otwarciu konkursu, iest wydanie otwartego aresztu, którym każdemu, kto ma cóżkolwiek u siebie od wspólnego Dłużnika w pieniędzach, rzeczach, sprzętach lub papierach, zaleca się, aby mu z tych rzeczy nic nie wydawał, owszem sądowi doniósł o nich wiernie i iak nayśpiesznicy, oddaiąc do depozytu sądowego pieniądze lub rzeczy, iednak z ostrzeżeniem sobie praw do nich mianych. Do tego doda się ostrzeżenie: że, gdyby mimo tego wspólnemu Dłużnikowi cóżkolwiek na to opłacono lub wydano zostało; za niebyłe uważać się i na rzecz massy powtórnie przez exekucyą ściągniętém będzie; gdyby zaś posiadacz takowych pieniędzy lub rzeczy miał ie przemilczéć i zatrzymywać u siebie; prócz tego za utracaiącego wszelkie prawo zastawy i inne do podobnych przedmiotów sobie służące, uznany bydź ma. Areszt otwarty.

§. 207.

O takowym areszcie otwartym oznaymić należy publiczności przez obwieszczenie w zwyczayném mieyscu posiedzeń Sądu wywieszone; niemniey przez trzykrotne umieszczenie w pismach intelligencyinych, i raz przynaymniey w gazetach prowincyi.

Gdy zaś massa 1,000 tylko Talarów albo mniey wynosi; areszt otwarty umieści się raz ieden w piśmie intelligencyiném, a raz w gazetach lecz skoro massy są małe od 200 Talarów, albo mniey, obwieszczenie raz tylko będzie umieszczone w piśmie intelligencyiném.

Dodatek §. 340. Umieszczenie w gazetach nie iest potrzebném.

§. 208.

Gdy według §. 21. areszt otwarty wydany został ieszcze przed podniesieniem konkursu, powtarzać go nie potrzeba.

§. 209.

Jak dalece ten, kto po ogłoszeniu otwartego aresztu wspólnemu Dłużnikowi cóżkolwiek wypłacił, wymawiać się może niewiadomością, oznaczono iest w §. 38.

§. 210.

Gdy wiadomo, że kto ma u siebie cóżkolwiek do massy należącego, potrzeba mu oznaczyć termin dostateczny do dostawienia takowéy rzeczy. Jeżeli zaś nie iest to wiadomo; takowy posiedziciel naypóźniéy do terminu likwidacyinego rzecz tę dostawić powinien.

Skoro nad ten termin spóźnia się z odstawieniem; dotknie go utrata praw mu służących, według §. 206 zagrożona.

§. 211.

Dalsze prowadzenie sprawy przez Kuratora.

Gdy nadto Kurator massy według przepisu Pierwszego Rozdziału iest, iak należy, ustanowionym, o dalsze rezolucye względem ustanowienia massy czynnéy, domagać się powinien.

§. 212.

Chociaż zaś Decernent nie iest od tego czasu obowiązanym czynić sam takowe z urzędu rozrządzenia; musi bydź atoli tém bacznieyszy, aby sprawa w ustawicznym zostawała toku, zniewalaiąc Kuratora, iżby iąbez przerwy prowadził, stósownie do następuiących przepisów.

§. 213.

Spieszna sprzedaż rzeczy, zepsuciu podległych.

Nadewszystko Kurator podeymie staranie, aby ruchomości, które przez dalsze zachowanie byłyby wystawione zepsuciu, lub których dłuższe utrzymywanie bezużyteczne massie rzrządziłoby koszta, n. p. konie od poiazdów lub wierzchowe; na naznaczonym prędkim terminie, o którym Publiczności dać należy wiadomość, sądownie były spieniężone; służący zaś i domownicy wspólnego dłużnika, którychby utrzymanie dla administracyi massy nie było konieczném, według dokładnieyszego w prawach oznaczenia, iak nayśpiesznieyby byli odprawieni (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. V. §. 106.).

§. 214.

Sporządzenie inwentarza.

Poczém wszelkich effektów pieczęcią obwarowanych, przez mianowanego od sądu Kommissarza, za przybraniem Kuratora, będzie sporządzony dokładny inwentarz; przytém zaś należy zachować wszystko, cokolwiek prawa względem spisywania inwentarzy pozostałości, przepisały.

§. 215.

Jeżeli wspólny Dłużnik sprawował publiczny urząd; kollegio, któremu co do tegoż urzędu był podległy, o spisać się maiącym inwentarzu oznaymić należy; zostawuiąc mu, czyli ze swéy strony mianować zechce tym końcem współ-Kommissarza. Na ówczas Kommissarz sądowy do inwentarza przybierać go powinien i wydane mu będą wszelkie pisma, iego zdaniem do urzędu wspólnego Dłużnika należące, książki lub inne przedmioty, wedle sporządzonéy na to specyfikacyi.

§. 216.

Jeżeli handel należy do massy, pospolicie oddzielnego inwentarza nie potrzeba; lecz skoro znayduią się porządnie utrzymywane księgi handlowe, te przez Kuratora, za przybraniem Buchhaltera lubw niedostatku onego, innego sługi handlowego, iak należy zamknięte, a z nich balanse i extrakty do akt wniesione bydź powinny; poczém zapasy i składy, podług tych extraktów przeyrzane, Kurator odbierze. — Jeżeli zaś nie znayduią się żadne, albo przynaymniey nieporządnie utrzymywane księgi, Kurator podobnież, za przybraniem sługi lub sług handlowych, na sposób kupiecki inwentarz handlu sporządziwszy, do akt poda.

§. 217.

Przy spisywaniu sądowném inwentarza, należy oraz odebrać przysięgę manifestacyiną od wspólnego Dłużnika; ieżeli ten ieszcze iest przy życiu i obecny, a przysięgi dotąd nie wykonał; niemniéy od iego małżonki, dorosłych dzieci i czeladzi, gdy tego domaga się Kurator albo szczególni Wierzyciele.

§. 218.

Gdy wspólny Dłużnik nie był pociągniony do inkwizycyi i aresztu iako bankrut; zostawić mu potrzeba zwyczayne iego suknie i bieliznę; ile te do codziennego służą używania, a nie do okazałości. Czyli zaś żonie iego i dzieciom zostać się powinny ruchomości i sprzęty, które od niego iako oyca i męża zyskali, albo ściągnąć do massy konkursowéy; iest oznaczono niżéy (§. 315.).

§. 219.

Chociażby przy spisywaniu inwentarza ktokolwiek z familii lub inny obcy, do pe-

wnych rzeczy i sprzętów Dłużnika, iako do swéy własności formował pretensyą; Kommissarz winien wszelakoż i te rzeczy zapisać do inwentarza; ieżeli iednak iest ich wiele, osobną na to sporządzi konsygnacyą; daléy, posłucha mniemanego właściciela, czémby chciał prawa swe wykazać, z resztą zaś nie wyda mu pretendowanych przedmiotów, lecz go dla dalszego udowodnienia swéy własności do sądu odeśle. — Względem takowych pretensyi, sąd Kuratora i Wierzycielów przez ich pełnomocników wysłucha; ieżeli ci przyznają ich ważność, wydanie zaiętych rzeczy niezwłocznie nakaże; gdyby się zaś w téy mierze znalazła iaka wątpliwość lub sprzeczność, przywłaszczaiącego właściciela po dalsze wywodzenie prawa swego odeśle do terminu likwidacyinego.

§. 220.

Skoro tym czasem nadchodzi termin do sprzedaży innych ruchomości, a Interwenient iakożkolwiek prawo swéy własności wykazał; przedmioty sporem obięte, aż do prawomocnego rozsądzenia na bok odłożone i zachowane bydź powinny.

Lecz gdy własność do terminu aukcyi nie była wcale wykazaną, takowe rzeczy łącznie śpieniężone bydź maią, o tém iednak w protokule osobną uczynić należy wzmiankę, a gdyby się na końcu okazało, że też ruchomości do Interwenienta istotnie należały, ilość takowéy sprzedaży onemu niezwłocznie, nic nie potrącaiąc, będzie wypłaconą.

§. 221.

Gdyby atoli w tym przypadku Interwenient żądał wyraźnie zawieszenia sprzedaży, z powodu, że do téy rzeczy szczególnieyszą

przywięzuie wartość i upodobanie (*pretium affectionis*) dogodzić mu w tém potrzeba; iednakże na koszt iego i ryzyko.

Jako w ogólności, gdyby podobne rzeczy na naleganie takowego Interwenienta, od powszechnéy wyłączone aukcyi, potém osobno musiały bydź przedane, koszta téy przedaży specyalnéy spadną na Interwenienta.

§. 222.

Co zaś do będących po obcych ręku długów, Kommissarz i Kurator z instrumentów i innych papierów iak nayściśléy (ile to może bydź bez wielkiéy straty czasu) dochodzić powinni, które z nich są czyste i prawne, które wątpliwe, a które oczywiście za zginione i do ściągnienia niepodobne uważać należy, według tych trzech klass długi czynne w inwentarzu troskliwie rozłączyć potrzeba.

§. 223.

Po skończonym inwentarzu, Kommissarz znalezioną gotowiznę, kleynoty, sprzęty kosztowne, śrebra i inne znaczněy ceny rzeczy, niemniéy dokumenta na będące po ręku kapitały, według reiestru stósownie do tytułów i liczb inwentarza sporządzonego wniesie do sądowego depozytu; resztę zaś ruchomości i pisma odda Kuratorowi, który o dalsze zachowanie bezpieczne *pierwszych* starać się, *ostatnie* zaś w czasie wolnym ściśléy przeyrzeć powinien, celem użycia według potrzeby, obiętych niemi wiadomości, tak do zupełnego wynalezienia i ściągnienia massy czynnéy, iako i do odpowiedzi na pretensye zgłaszaiących się podczas terminu likwidacyinego Wierzycieli.

§. 224.

Jeżeli iest ustanowiony osobny Kontradyktor, dokumenta drugiego rodzaiu, pretensyi Wierzycieli do massy likwiduiących się dotyczące, wydane mu bydź powinny, aby ich użył wedle potrzeby.

§. 225.

Zaraz po nadesłanym inwentarzu, sąd rozpatrzy się, czyliby w nim nie było kapitałów czynnych, o które ieszcze nie zaszła przepisana §. 204. inhibicya. Jeżeli się znaydą podobne kapitały, inhibicyą natychmiast z urzędu wydać należy.

§. 226.

Ustanowienie massy.

Na zasadzie sporządzonego inwentarza, Kurator zaymie się daléy ustanowieniem i ściąganiem massy czynnéy.

§. 227.

1) Co do aukcyi sprzętów ruchomych.

Co się tycze więc: I) maiątku ruchomego, Kurator o sądowne onego spieniężenie domagać się będzie; proponuiąc przytém potrzebne środki, co do czasu i mieysca takowéy przedaży, niemniéy względem publicznego oneyże ogłoszenia.

§. 228.

Kleynoty, kosztowności, rzadkie malowania, dzieła kunsztu i szczególnieysze numismata, ieżeli każdy z tych artykułów ma wartość pięćset talarów lub więcéy według taxy, od innych zwyczaynych ruchomości będą odłączone: *pierwsze* według poniższych przepisów porządnie subhastowane, *ostatnie* zaś wystawione na aukcyą. Jeżeli się tylko znayduią poiedyńcze sztuki kosztowne, wartości 500 talarów niedochodzące; pociągnione będą do aukcyi, da się atoli wzgląd przyzwoity na tę ich własność, w oznaczeniu

terminu aukcyi i co do sposobu ogłoszenia onego.

§. 229.

Złoto i śrebro przerobione bądź nieprzerobione, do kosztowności subhastowanemi bydź powinnych nie należy; lecz ieżeli takowe znayduie się w massie, termin aukcyi, w proporcyi zapasu, odlegleyszy naznaczyć potrzeba.

Jeżeli iednak dla znayduiących się kleynotów i kosztowności, subhastacya prócz tego nastąpićby musiała, złoto i srebro przerobione, znayduiące się w zapasie, do niéy będzie pociągnione.

§. 230.

Okręty, ieżeli z należącemi do nich rekwizytami, oszacowane są 500 talarów lub wyżéy, drogą subhastacyi sprzedane bydź powinny.

Dodatek §. 341. Termin do koniecznéy subhastacyi okrętów iako rzeczy ruchomych oznacza się na cztery do sześciu tygodni.

Oznaczenie względem tychże terminów zostawuie się umiarkowaniu Sędziego według zachodzących okoliczności, przyczém szczególniéy na to wzgląd mieć należy, czyli subhastacya przypada w porze roku, w któréy żegluga iest otwarta, lub w takiéy, gdzie okręt w porcie przezimuie.

Dodatek §. 342. W ciągu trwaiącéy subhastacyi okręt pospolicie w porcie pozostać powinien. Gdyby atoli związek handlowy i dobro Interessentów tego wymagało, aby okręt w tym przeciągu czasu nową rozpoczął żeglugę, może Sędzia wprawdzie na to zezwolić, w takim zaś razie należy mieć staranie o należyte zabezpieczenie zapłaty od ładunku i casko.

Dodatek §. 343. Należy wygotować trzy obwieszczenia, i iedno z nich wywiesić w zwy-

czayném mieyscu zgromadzenia się kupców i żeglarzy morskich, drugie dwa zaś w sąsiedzkich portach i miastach nadmorskich.

Dodatek §. 344. Trzykrotne obwieszczenie następować powinno w dzienniku intelligencyinym prowincyi, a to w tym sposobie, aby od ostatniego umieszczenia aż do terminu zupełny przeciąg czasu ośmiodniowy pozostał wolny.

Dodatek §. 345. Samże przeciąg czasu dla subhastacyi oznaczony rachuie się od dnia, w którym obwieszczenie pierwszy raz w dzienniku intetligencyinym iest umieszczony.

Dodatek §. 346. W patentach i obwieszczeniach należy zarazem umieścić zapozew edyktalny po wszystkich niewiadomych Wierzycieli okrętowych pod prekluzyą, a termin likwidacyiny na tenże sam dzień powinien bydź wyznaczony, w którym na okręt ma bydź licytowano.

Dodatek §. 347. Przepis ten ściąga się nie tylko do okrętów morskich, lecz też do innych pomnieyszych statków, tudzież do takich, które na rzekach do trasportu używaią się.

§. 231.

Co do sameyże aukcyi, będą zachowane przepisy Tyt. XXIV. §. 83. i następ. a Kommissarzowi aukcyi zaleci się, aby zebrane pieniądze wniósł prosto do depozytu sądowego.

§. 232.

Złota i srebra nigdy niżéy taxy na wagę oznaczonéy sprzedawać nie wolno; lecz ieżeli na aukcyi nie ofiarowano za nie téy ceny, odesłać ie potrzeba do mennicy, za zapłatą przyiętego tamże szacunku.

§. 233.

2) Co do kapitałów czynnych.

Co się tycze II. będących po ręku kapitałów; względem inhibicyi w téy mierze wydaćsię maiących, iuż się wyżéy co potrzeba,

rozrządziło. Będzie powinien nadto Kurator wdać się w korrespondencyą z Dłużnikami, o zapłacenie onych, i nią się ciągle zatrudniać. Czyli i pod iakiemi ostrzeżeniami, takowe długi prosto do depozytu oddane bydź powinny, lub do rąk Kuratora albo Poborcy, osobno przez Wierzycieli ustanowionego, płacone bydź mogą; sąd rozpozna to według przepisów §. 86. 87. 88. a Dłużnikom zaraz przy wydaniu inhibicyi, potrzebne w téy mierze uczyni oświadczenie.

§. 234.

Jezeli dłużnik massy zaprzecza uformowaney do niego pretensyi, Kurator oznaymi o tém sądowi, i o pobudkach iego sprzeczności, tudzież o stanie maiątku dłużnika, ile o tém mógł powziąć wiadomości; a przyłączywszy swą opinią, oczekiwać będzie dalszych w téy mierze rozkazów sądu.

§. 235.

Jeżeli sąd znaydzie rzecz do dalszego wyłuszczenia prawnego usposobioną, zaleci Kuratorowi, albo Kontradyktorowi, stósownie do §. 74. aby podniósł skargę przeciw dłużnikowi w przyzwoitéy iego iuryzdykcyi.

§. 236.

Jeżeli sąd waha się upoważnić zaraz Kuratora do zaskarzenia takowego długu, albo gdy względem pewności onego ważne zachodzą wątpliwości, lub ieżeli dłużnik uczynił propozycye ugodne do przyięcia podobne; bądź że prawny w téy mierze wywód ze znacznemi kosztami byłby połączony, a biorąc miarę z okoliczności maiątku dłużnika, do ściągnienia tegoż długu, chociażby się prawomocny uzyskał wyrok, podobnéy nie ma nadziei, w takim razie Wierzycieli, stóso-

wnie do przepisu §. 78. i następ. przez Kuratora zwołanych, wysłuchać należy, iakie są ich w téy mierze życzenia, a według nich sąd wyda dalszą decyzyą.

§. 237.

Aby zaś Sąd i Wierzyciele byli oświeceni i upewnieni, iakie aktywa są zapłacone, albo ieszcze znayduią się po ręku; w iakiém położeniu są processa względem nich wiszące, i że iak należy są prowadzone; będzie obowiązkiem Kuratora, co miesiąc iasny w téy mierze zdawać względem każdego z nich rapport; a to z urzędu i bez przypomnienia, stósuiąc się do numerów inwentarza.

§. 238.

Gdy III. handel należy do massy; zaraz na terminie do wyboru i ustanowienia Kuratora, albo też osobno wyznaczonym, między Kuratorem a Wierzycielami osobiście lub przez Pełnomocników stawaiącemi, pod kierunkiem Deputowanego Sądu, będzie rozważono i umówiono, iak w téy mierze postępować nadal; czyli skład towarów zaraz ryczałtem lub poiedyńczo wyprzedać, lub czyli handel ieszcze czas iaki ma bydź prowadzony, iżby towary zwolna z mnieyszą stratą były spieniężone; bądź dla innych przyczyn komu w tym przypadku bezśrednie onego prowadzenie polecić, iakie mu w téy mierze granice prawidła postępowania, względem sposobu swego zawiadowstwa, odnoszenia rachunków przedaży i pieniędzy, lub z innych względów przepisać, czyli dozór nad nim polecić Kuratorowi tylko, albo oraz iednemu lub kilku w mieyscu obecnym, na rzeczy znaiącym się Wierzycielom, lub i iak

3) Co do handlu kupieckiego.

często, tudzież w iakim sposobie przedsiębrać rewizye; niemniéy, coby ieszcze z innych względów ku ubezpieczeniu dobra i interesu Wierzycieli postanowić wypadało.

Na ów czas będzie obowiązkiem Kuratora, aby nietylko sam stósował się do tych prawideł i postanowień, ale nadto przestrzegał troskliwie, iżby przełożony handlu, pod iego dozorem będący, podobnież pełnił swą powinność.

Dodatek §. 348. Patrz §. 335. Dodatku §. 197. ninieyszego Tytułu.

§. 239.

W razie §. 198., ustanowienie Kuratora tymczasowego i zniesienie się z nim, tudzież obecnemi Wierzycielami, albo ich Pełnomocnikami, szczególniéy przyśpieszyć należy, aby, ieżeli postanowiono prowadzić ieszcze czas nieiaki handel, można było korzystać z iarmarku lub targu na zakupienie świeżych towarów lub materyałów.

§. 240.

4) Co do płac, pensyi i t. d. Gdy IV. należą do massy płace, pensye, lub inne tym podobne dochody, będzie również starannością Kuratora, aby na terminach, w których przypada uiszczanie się w nich, sposobem w §. 233. oznaczonym, wnoszone były do depozytu sądowego.

§. 241.

5) Co do dóbr nieruchomych. Jeżeli się po V. znayduią dobra nieruchome do massy należące, wydać należy rozrządzenie potrzebne: A) względem ich administracyi; B) co do ich przedaży.

§. 242.

A) Administracya onychże. Co się tycze nadewszystko: A) Administracyi, rozróżnić trzeba; czyli to są grunta

mieyskie lub dobra ziemskie. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XXI. §. 400.)

§. 243.

a) Có do gruntów mieyskich.

Jeżeli to są grunta mieyskie; administracya ich według przepisu Tytułu XXIV. §. 121 i następ. powinna bydź urządzoną; a dochody na końcu każdego kwartału pozostaiące, stósownie do §. 135 tamże, do Depozytu sądowego będą wnoszone.

§. 244.

b) Co do dóbr ziemskich.

Gdy to zaś są dobra ziemskie, idzie o to: czyli dotychczas pod własną wspólnego dłużnika zostawały administracyą; lub czyli iuż są sekwestrowane; albo czyli niektórzy Wierzyciele byli w nie dla własnego użytkowania wpuszczeni; lub czyli iuż są zadzierzawione.

§. 245.

Skoro też dobra były iuż pod sekwestracyą, zostaną się nadal aż do sprzedaży, i w tey mierze nic się nie odmieni; wyiąwszy, gdyby tego wyraźnie żądali Wierzyciele, przywodząc na to prawne i ważne pobudki.

Wszelakoż Sekwestratorowi, albo co do dóbr szlacheckich, administracyą kieruiącemu Kollegio, prócz przepisanego iuż §. 202. oznaymienia o wynikłym konkursie, oświadczyć ieszcze należy, że przewyżki dochodów iuż nie Extrahentowi albo Extrahentom sekwestracyi, lecz do rąk ustanowionego od Wierzycieli poborcy, albo prosto do depozytu sądowego oddane bydź maią.

§. 246.

Jeżeli dłużnik dotąd sam zawiadował dobrami, a nie są to dobra szlacheckie; nakazać potrzeba prosto sekwestracyą według przepisu Tyt. XXIV. §. 127. Skoro zaś idzie

o dobra szlacheckie albo rycerskie, zachować należy przepis §. 128. i następ. tamże.

§. 247.

Sąd przeto konkursem kieruiący, co do dóbr tego ostatniego rodzaiu, nie ma nic do czynienia z samąż administracyą; lecz ściąga tylko pieniądze, które Kollegium bezśrednie nad sekwestrem przełożone oddaie i wysłucha interessowanych w sprawie Wierzycieli; gdy w iakiéy okoliczności żądane iest ich oświadczenie; nakoniec pośredniczy im do zdecydowania się w téy mierze, i zaymuiącemu się administracyą Kollegio daie o tém wiadomość.

§. 248.

Kurator zaś i w tém kollegium przestrzegać winien praw i interessu massy; będąc w zastępstwie oneyże przybieranym od tegoż kollegium w zachodzących przypadkach, a szczególniéy w urządzeniu sekwestracyi, i przy odbieraniu rachunków.

§. 249.

Gdy dobra przypadaią pod konkurs, a niezwłocznéy ich subhastacyi nic nie iest na zawadzie, n. p. że maią własność lenną, albo fideikomissu; takowe dobra nie będą puszczane w dzierzawę, ponieważ processa konkursowe, według przepisu ninieyszego, w krótkim czasie ukończone bydź powinny, a przy sprzedaży dóbr z powodu zadzierzawienia onych, znaczne i kosztowne zwykły wynikać rozwlekłości.

Dodatek §. 349. Jeżeli iednak większość Wierzycieli znayduie zadzierzawienie korzystnieyszém, tedy pozostaie się przy témże ich postanowieniu.

§. 250.

§. 250.

Gdy podczas otwarcia konkursu znaydzie się który z Wierzycieli, wprowadzony w administracyą i użytkowanie z dóbr; takowa iego immissya kończy się za otwarciem konkursu; dobra muszą się wracać do administracyi na rachunek wszystkich Wierzycieli; a immitowanemu Wierzycielowi potrącone bydź powinny na iego pretensyą wybrane użytki, w stósunku do czasu iego posesyi i na zasadzie obrachunku przy immissyi zrobionego. Wszelakoż takowemu Wierzycielowi, tak względem czasu iego exmissyi, iako i co do wynagrodzenia mu poczynionych w dobrach ulepszeń, podobnież służą prawa, iakie przepisane są niżéy, co do dzierzawcy w §. 256. i następ.

Dodatek §. 350. Również Zastawnicy są obowiązani, posiadane przez nich dobra wrócić do massy konkursowéy wspólnego Dłużnika, bez względu na czas trwania zawartego w téy mierze kontraktu. Też same im atoli służą względy, iakie dla dzierzawcy są przepisane. (§. 256. i następ. Tytułu ninieyszego).

§. 251.

Gdy dobra są zadzierzawione; nadewszystko przestrzegać należy: czyli według własności onychże i wylikwidowanych pretensyi, będzie mogła mieć mieysce sprzedaż sądowna lub nie.

§. 252.

Jeżeli sprzedaż mieysca mieć nie może, Wierzyciele muszą dać wysiedzieć dzierzawcy czas iego kontraktu; a ten w ciągu onego summę dzierzawną na terminach kontraktem oznaczonych do końca konkursu albo swéy dzierzawy, do depozytu sądowego wnosić

powinien. Dozór zaś nad iego gospodarstwem, stósownie do przepisu Tyt. XXIV. §. 129. zostawi się temu kollegio, do którego by należał kierunek administracyi, gdyby ta miała mieysce.

§. 253.

Skoro w kontrakcie dzierzawnym, warowane są dla dziedzica pewne wyłączenia albo zastrzeżenia; te iuż nie wspólnemu Dłużnikowi, lecz massie służą; a Kuratora będzie staraniem, aby na rachunek Wierzycieli były zarządzane, ściągnione do massy i spieniężone.

§. 254.

Jeżeli Wierzyciele mogą okazać, że wspólny Dłużnik, takowy kontrakt dzierzawy zawarł ku ich szkodzie i pokrywdzeniu, w czasie, gdy iego niewypłatność była mu iuż wiadomą, równie iako i informowanemu o téy okoliczności dzierzawcy; maią prawo domagać się uchylenia onego, tak iak każdego innego podobnego kontraktu, stósownie do §. 53. i następ.

§. 255.

Jeżeli dobra w dzierzawę puszczone są téy natury, że sądowna ich sprzedaż ze wszech miar może mieć mieysce, nie należy iéy wstrzymywać z powodu zadzierzawienia.

§. 256.

Ponieważ atoli słuszność wymaga, aby dzierzawcy nie zbyt nagle rugować, i nie dawać mu przez to powodu do rozwlekłych pretensyi za szkody i o wynagrodzenie, należy zatém, gdy zwłaszcza zbliża się koniec dzierżawy, tak urządzić termin subhastacyiny, iżby ten nadszedł dopiero za wyiściem dzierzawy.

§. 257.

Lecz gdyby dzierzawca według swego kontraktu miał ieszcze siedzieć dłużéy niż rok ieden, wypowiedzieć mu potrzeba arendę, a względem ustąpienia z niéy, zachować przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego w Części I. Tyt. XXI. §. 350. i następ.

§. 258.

Oprócz wynagrodzenia takowych melioracyi, któregoby dzierzawca mógł żądać na końcu czasu kontraktem zamierzonego, należy mu także słuszną wymierzyć nagrodę i za te, za któreby mu wprawdzie w tym przypadku żadna bonifikacya nienależała, którychby iednak mógł ieszcze używać przez cały czas kontraktem oznaczony, a to stósownie do przepisu Powszechnego Prawa Kraiowego w Części I. Tyt. XXI. §. 283—286.

§. 259.

Względem ustąpienia z puszczonych w komorne possessyi mieyskich, przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego w mieyscu wzmiankowaném §. 353—354, a co do należeć się mogącego komornikowi wynagrodzenia, urządzenie §. 355. zachować należy.

§. 260.

B) Alienacya czyli sprzedaż dóbr nieruchomych.

Nadto co się tycze B) alienacyi należących do massy nieruchomości; potrzeba tu również rozróżnić: czyli te dobra, według ich własności i natury wylikwidowanych długów, mogą bydź sprzedane, lub nie.

§. 261.

Jeżeli alienacya według prawa może mieć mieysce, Kurator o niezwłoczne otwarcie processu subhastacyinego stósownie do prze-

pisanego porządku, domagać się będzie, a ten według poniższych przepisów Tytułu pięćdziesiąt drugiego, należycie wyinstruowany bydź powinien.

§. 262.

Toż samo nastąpić powinno względem rzeczy ruchomych, które według powyższego urządzenia §. 228. i następ. nie przez prostą aukcyą, lecz przez porządną subhastacyą spieniężone bydź powinny.

§. 263.

Gdy wszyscy Wierzyciele, w konkursie uczestnictwo maiący, zgadzaią się: aby takowe dobra i rzeczy ochotnikowi do kupna, z wolnéy ręki bez subhastacyi sprzedane, albo na krótszych niż prawo oznacza terminach, subhastowane były, Sędzia iest mocen i obowiązany postąpić według takowego postanowienia Wierzycieli.

§. 264.

To atoli postanowienie może tylko mieć mieysce za iednomyślną zgodą wszystkich Wierzycieli; gdyby albowiem choć ieden stawał przy zachowaniu formy prawem przepisanéy, nie mogą inni zniewalać go do przystąpienia. Ułożenie więc takowéy decyzyi nie może prędzéy nastąpić, aż gdy po upłynieniu terminu likwidacyinego wiadomo będzie z dosadną pewnością, iacy Wierzyciele do konkursu ninieyszego należą.

Pełnomocnicy nieobecnych Wierzycieli, do takowéy rezolucyi przystępuiący, złożyć powinni sądowne i wyraźnie na to brzmiące plenipotencye. Wierzyciele zaś, zgłaszaiący się dopiero po terminie likwidacyinym, nie mogą naruszać dawnieyszych tego rodzaiu postanowień.

§. 265.

Jeżeli dobra do massy należące, alienowane bydź nie mogą, administracya ich aż do czasu dystrybucyi prowadzoną bydź powinna; po czém postąpi się według przepisu piątego Rozdziału.

§. 266.

Gdy nakoniec wspólny Dłużnik wykazał należycie swe usposobienie do ustąpienia dóbr, będzie usilnością sądów skłonić Wierzycieli, aby mu w domu, aż do sprzedaży onego, dozwolili mieszkania, a to ieżeli są dobra ziemskie, bezpłatnie; gdy to zaś iest dom w mieście, za pomierną opłatą komornego. Skoro iednak takowy Dłużnik na złe używa uczynionego sobie przez to dobrodzieystwa; ieżeli albo sobie przywłaszcza rozrządzenia w gospodarstwie, i czyni przeszkody, lub nawet z dochodów cóżkolwiek przeciągać do siebie usiłuie, ku szkodzie Wierzycieli, tedy na pierwsze o tém oznaymienie dowodem poparte, będzie niezwłocznie zniewolony do ustąpienia.

Dodatek §. 351. Formalny proces względem żądanéy przez Wierzycieli exmissyi Dłużnika, mieysca nie znayduie.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O porządku, w iakim Wierzyciele maią bydź zaspokoieni z massy czynnéy.

§. 267.

Zgłaszaiący się do konkursu Wierzyciele dzielą się według rozmaitości ich pretensyi i pierwszeństwa, iakie prawo do nich lub do

Podział Wierzycieli na 7 klas.

osoby Likwiduiącego przywięzuie, na siedm klas, i według porządku ich następstwá odbieraią satysfakcyą z massy czynnéy, ile iest na to dostarczaiącą.

Dodatek §. 352. Do pretensyi, które przed ogłoszeniem Powszechnéy Ordynacyi sądowéy wzięły swóy początek, ninieyszy porządek klassyfikacyiny tyle tylko zastósowanym bydź może, ile w ogólności przystósowanie nowego prawa do przypadków przeszłych mieysce znayduie.

§. 268.

Wierzyciele, którzy wolni są od wdawania się w konkurs.

Nim iednak pretensye do każdéy z tych klas należące, bliżéy podane będą, potrzeba z nich wyłączyć te, które nie maią cale potrzeby wdania się w konkurs, lecz mimo niego zaspokoione bydź powinny; iako z drugiéy strony, na ostatku wzmianka będzie o tych, które dopiero po zaspokoieniu wszystkich Wierzycieli z siedmiu klas, mogą przyiśdź do satysfakcyi, gdyby się iaka przewyżka w massie znaleść miała.

Dodatek §. 353. Pożyczki, officerowi przy zachowaniu przepisów prawnych z kass pułkowych lub batalionowych na iego oporządzenie się dane, maią pierwszeństwo przed wszelkiemi innemi iakiegokolwiek bądź nazwiska pretensyami, i z massy, iaka tylko znaleść się może, naypierwéy zapłacone bydź powinny.

§. 269.

I. Którzy z massą poczynili układy.

Od wdania się w konkurs wolnemi są zupełnie:

I. Wszyscy ci, którzy nie ze wspólnym Dłużnikiem, lecz z samąż massą kredytową układy poczynili; a zatym ci, którzy po podniesionym konkursie, na reparacyą budyn-

ków, na uzupełnienie inwentarza w bydle lub polowego, na zakupienie ziarna do siewu, na chleb i na obrok, na podźwignienie poddanych, na opłacenie bieżących podatków i ciężarów gruntowych, a w ogólności na zachowanie, utrzymanie, lepsze użytkowanie, albo spieniężenie należących do massy ruchomych albo nieruchomych effektów założyli pieniądze, bądź dostarczyli co w naturze, wypełnili usługę, lub użyczyli tym końcem kredytu.

§. 270.

II. Ciągłe ciężary i podatki bez różnicy z należących do massy dóbr nieruchomych opłacać się winne; czyli te do kass królewskich, bądź powiatowych i mieyskich wnoszone bydź maią. 2) Ciągłe ciężary publiczne i pospolite.

Daléy składki do kass towarzystwa ogniowego wchodzące, niemniéy cokolwiek się officyalistom kościelnym i szkolnym w dziesięcinie, bądź na ordynaryą należy.

Wszystko to atoli ogranicza się do przypadku, gdy termina zapłaty nadchodzą dopiero po otwarciu konkursu. Jak zaś postąpić należy względem zaległości, przepisze się niżéy.

§. 271.

Wymienione powyżéy (§. 269. 270.) ciężary i podatki, ieżeli się tyczą dóbr nieruchomych do massy należących, muszą wprawdzie bydź opędzone szczególniéy z dochodów tychże dóbr. Gdy atoli te nie wystarczaią, a nie zachodzi przypadek, gdzie według prawa kassy należytość opuścić powinny, założy to Kurator z innych dochodów gotowych massy; stém wszystkiem, takowy zakład musi bydź wynagrodzony massie przy

uskutecznieniu dystrybucyi, a to z summy za przedaż tychże dóbr nieruchomych, według prawideł dokładniéy na to w następuiącym Rozdziale przepisanych.

Jeżeli i reszta massy założyć pieniędzy nie może, Kurator ma prawo i obowiązek, zaciągnąć na to potrzebny kapitał, który po sprzedaży dóbr nieruchomych musi bydź zwrócony pożyczaiącemu, wraz z prowizyą z summy przedażnéy, i z niéy ieszcze przed podziałem między Wierzycieli realnych, naprzód potrącony.

§. 272.

3) Ci, którzy maią prawo odłączenia się czyli separacyi.

III. Ci, którym służy prawo odłączenia się względem dziedzictwa wspólnemu Dłużnikowi przed otwarciem konkursu przypadłego (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVI. §. 500. i następ.).

§. 273.

Prawo separacyi na tém się zasadza: że Wierzyciele dziedzictwodawcy mogą domagać się, aby pozostałość, do któréy są przywiązane ich pretensye, odłączona była od reszty maiątku wspólnego Dłużnika, i te z niéy szczególniéy zaspokoione.

§. 274.

Aby zaś mogło nastąpić to odłączenie; Kurator, iak skoro się okaże przy otwarciu konkursu, że wspólnemu Dłużnikowi przypadła świeżo sukcessya, winien starać się zaraz z początku, przy informacyi i kierunku Decernenta, aby należące do niéy, a w maiątku wspólnego Dłużnika znayduiące się ieszcze rzeczy i effekta, ile możności w osobny reiestr były ściągnione, aby wydane były oddzielne rozrządzenia względem wniesienia onych do massy, zachowania lub spieniężenia;

a w ogólności, aby zabieżéć dalszemu mieszaniu pozostałéy sukcessyi, z właściwym maiątkiem wspólnego Dłużnika, ile tego ieszcze dozwalaią okoliczności.

§. 275.

Prawo separacyi rozciąga się atoli do tych tylko pieniędzy, do pozostałości należących, niemniéy kapitałów czynnych, ruchomości i gruntów, które podczas otwarcia konkursu znayduią się ieszcze *in natura* w maiątku wspólnego Dłużnika.

Do tego zaś, cokolwiek wspólny Dłużnik iuż sprzedał, odebrał, spożył lub innym sposobem obrócił; Wierzyciele sukcessyonalni, prawa separacyi rozciągać nie mogą.

§. 276.

Gdyby iednak mogło się wykazać, że wspólny Dłużnik znalezione w massie sukcessyi, lub z niéy wyciągnione i odebrane pieniądze, obrócił na kupno dóbr, podczaś otwarcia konkursu ieszcze w massie znayduiących się; Wierzyciele sukcessyonalni, którym służy prawo separacyi, ieżeli ich pretensye nie przenoszą użytéy na to dowodnie ilości sukcessyonalnego maiątku, będą przekazani na tę część szacunku za dobra odebranego, która zostanie się po zaspokoieniu Wierzycieli realnych, w trzeciéy klassie umieścić się na niéy maiących, a to do czwartéy klassy według §. 421.

§. 277.

Skoro według powyższych przepisów (§. 274. 275. 276.) sukcessya od reszty maiątku wspólnego Dłużnika odłączoną została, a pierwsza wystarcza na zapłacenie długów i ciężarów sukcessyonalnych; Wierzyciele sukcessyonalni bez względu na rodzay ich pre-

tensyi, tudzież legataryusze zaspokoieni bydź powinni zupełnie z odłączonego dziedzictwa, a to, co do kapitału prowizyi i kosztów. Na ówczas zaś, ieżeli się ieszcze cóżkolwiek zostanie, ta reszta przypadnie massie konkursowéy sukcessora.

§. 278.

Jeżeli zaś odłączona pozostałość nie wystarcza na zaspokoienie wszystkich do niéy pretensye maiących; ci według rodzaiu swych pretensyi i stósownie do przepisu ninieyszego Rozdziału, osobno klassyfikowani, i według tegoż porządku, ile na to oddzielona pozostałość wystarcza, zaspokoieni z niéy bydź powinni. Ci, którzy ponoszą niedobór, mogą się wprawdzie pilnować na massie konkursowéy dziedzica; wszelakoż Kuratorowi i właściwym dziedzica Wierzycielom służy prawem oznaczone dobrodzieystwo inwentarza, tyle, ileby do niego był mocen odwoływać się sam wspólny Dłużnik, gdyby miał ieszcze wolną rozrządzenia władzę.

§. 279.

Co do przypadków, w których się utraca to prawo separacyi, zachowuie się przepis Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. I. Tyt. XVI. §. 503. 504.

§. 280.

Ponieważ według tego przepisu, prawo separacyi upada temu, kto w ciągu roku nie zgłosił się sądownie ze swą pretensyą; i sukcessor, na którego odziedziczonych dobrach zapisana została hypotecznie iego własność iako dziedzica beneficyalnego według przepisu Powszechnego Prawa Kraiowego w Cz. I. Tyt. IX. §. 447. 448. 449. może po upłynieniu roku domagać się o wymazanie takowego o-

graniczenia, ieżeli przez zaświadczenia tak od sądu, pod którym leżała sukcessya, iako i od swéy własnéy osobistéy, tudzież rzeczownéy iuryzdykcyi wydane, okaże, iż żaden z Wierzycieli sukcessyonalnych nie zgłosił się przeciw niemu, albo, że wniesione do sądu tego rodzaiu pretensye zaspokoił.

§. 281.

Jeżeli własność dziedzica iako sukcessora beneficyalnego, w księdze hypotecznéy zapisaną nie była, i temu, kto przed upłynieniem roku dobrą wiarą na księdze hypotecznéy zasadzony, wdał się w sądowne ze wspólnym Dłużnikiem o dobra czynności; umocowani do separacyi dziedzictwa Wierzyciele nie mogą mu zaprzeczać szczególnieyszego prawa, iakiego dostąpił przez takowe zapisanie (tamże §. 450.).

§. 282.

Skoro iednak wspólny Dłużnik na takowych bez wyrażenia iego własności sobie zapisanych dobrach, swego *własnego* umieścił Wierzyciela, Kredytorowie sukcessyonalni, którym służy ieszcze prawo separacyi w konkursie sukcessora (ile to iest dla nich z pożytkiem) wchodzą na mieysce tak zapisanego *własnego* Wierzyciela; mogąc poszukiwać swéy pretensyi tam, gdzieby tenże własny Wierzyciel ią odebrał, gdyby iéy nie miał zapisanéy.

§. 283.

Wierzyciele sukcessyonalni, którzy przez odmienienie tytułu prawnego (*nowacyą*) lub innym sposobem utracili prawo swe separacyi; mogą wprawdzie, iako Wierzyciele sukcessora, pilnować się na massie iego konkursowéy; nie mogą iednak przeciw innym sukcessora Wierzycielom używać praw pierwszeń-

stwa, które iedynie maią swą zasadę w ich osobistym z spadkodawcą stósunku. I do tych także, względnie których żadna nie zdarzyła się nowacya, stósuie się przepis §. 278.

§. 284.

Z resztą należy wprawdzie według powyższego przepisu (§. 274.) zaraz od początku konkursu przedsiębrać z urzędu potrzebne środki ku tymczasowemu odłączeniu pozostałości, od własnego wspólnego Dłużnika maiątku. Gdy atoli Wierzyciel sukcessyonalny, naypóźniéy na terminie weryfikacyinym nie odwoływał się do tego dobrodzieystwa, gdzie onemu, według przepisu §. 129. musi bydź podany do przeyrzenia poprzedniczy wyciąg massy, nie można następnie mieć względu na takowy wniosek iego.

§. 285. *a.*

Względem przypadku, gdy wspólny Dłużnik obiął zadłużoną sukcessyą, bez dobrodzieystwa prawa inwentarza, a przez to postawił się w niesposobności zaspokoienia zupełnie swych własnych a oraz Wierzycieli sukcessyonalnych; w tym razie względem służącego *własnym* sukcessora Wierzycielom prawa separacyi, przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego zastósuią się. (Cz. I. Tyt. XVI. §. 507. i następ.).

§. 285. *b.*

Jeżeli wspólny Dłużnik zadłużoną sukcessyą przyiął tylko iako suksessor beneficyalny, mogą właśni iego Wierzyciele użyć dobrodzieystwa inwentarza przeciw Kredytorom spadkodawcy w téy saméy mierze, iakby do tego był mocen sam sukcessor, gdyby nie było konkursu.

§. 286.

Jak postępować, gdy na Dłużnika wspólnego spada sukcessya po otwarciu konkursu, przepisano wyżéy w §. 41.

§. 287.

IV. W prowincyach, gdzie są zaprowadzone systema kredytu ziemiańskiego, tam *Ziemiaństwa*, albo *Dyrekcye kredytowe*, gdy do maiątku posiadacza dóbr, na których są zapisane listy zastawne, iest podniesiony konkurs, nie maią obowiązku wen się wdawać, lecz tylko pozostała po ich zaspokoieniu reszta tak dochodów iako i summy szacunkowéy takowych dóbr, idzie na rzecz massy kredytowéy. 4) Systemata kredytowe i listów zastawnych posiedziciele.

§. 288.

V. Ci, którzy według oznaczonych §. 156. — 160. dokładnieyszych przepisów są mocni popisywać się w konkursie z prawem kompensacyi, ieżeli przez to cała ich pretensya zostaie umorzoną; inaczéy z zostaiącą po potrąceniu *Compensandi* resztą swéy pretensyi zgłosić się i na umieszczenie siebie w wyroku klassyfikacyinym oczekiwać muszą. 5) Maiący prawo kompensacyi.

§. 289.

VI. Gdy wspólny Dłużnik z innemi zostawał w towarzyskim handlu, a massa kredytowa żąda od wspólników iego handlowych należącéy mu części zapasu w towarach, sprzętach, tudzież będących po ręku długach czynnych; ci są mocni odciągnąć sobie w proporcyi długi bierne kompanii i nie maią obowiązku wdania się z tego powodu w konkurs. 6) Towarzysze względem długów kompanicznych.

§. 290.

Gdyby inne członki towarzystwa znalazły rzeczą szkodliwą handlowi lub interesowi łącznie przedsięwziętemu, aby skład towarów

i sprzętów miał bydź dzielonym w naturze, a do tego część wspólnemu dłużnikowi należna, była więcéy daiącemu sprzedaną; wolno im domagać się, aby im taż część według dokładnéy taxy sądowéy zostawioną została.

§. 291.

Z resztą otwarcie konkursu należy do tych zmienionych okoliczności, które tak Wierzycielom wspólnego Dłużnika, iako i innym iego kompanistom, nadaią prawo żądać uchylenia towarzystwa, chociażby to według zawartego w téy mierze układu dłużéy trwać powinno było.

§. 292.

7) Pewne rodzaie depozytów.

VII. Ci, którzy przez wspólnego Dłużnika sądownie zaskarzeni, a względem swych pretensyi zwrotnych, do osobnéy rozprawy odesłani, albo dla nie udowodnionych ieszcze excepcyi, przyznane sobie mieli prawo, złożyć do depozytu sądowego summę, wspólnemu Dłużnikowi przysądzoną; ieżeli pieniądze w depozycie znayduiące się wystarczaią na ich zaspokoienie względem takowych pretensyi, do osobnéy rozprawy odesłanych. — Takowi interessenci dostaną także wpłynione przez ten czas prowizye depozytowe, ile takowe na ich zaspokoienie są potrzebne. Muszą iednak w każdym razie ponieść koszta depozycyi, a względem wynikłego stąd dla nich niedoboru, trzymać się massy.

§. 293.

Podobnież zachować się należy:

VIII. i względem tych, z któremi Kurator w razie, gdzie pretensye zwrotne, lub nieudowodnione ieszcze excepcye muszą bydź do oddzielnéy odesłane rozprawy, zyskał wyrok pomyślny; gdy nadto w rozprawie od-

dzielnéy popisuią się z zarzutami lub pretensyami do kompensacyi uwłaśnionemi; a w tym przypadku nie idzie o to, czyli uzyskać się maiącą na powrót kwotę złożyli w depozycie albo zapłacili do massy kredytowéy.

§. 294.

9) Soluta z uchylonych interessów.

IX. Ci, co ze wspólnym Dłużnikiem, przed otwarciem lub po podniesieniu konkursu, w dali się w interessa, które według przepisu §. 36. 39. 40. na żądanie Wierzycieli muszą bydź uchylone; mogą w tym przypadku żądać zwrócenia sobie kwoty, która z interesu uchylonego wpłynęła do massy konkursowéy, albo się w niéy ieszcze znaydowała podczas otwarcia konkursu, a to bez naymnieyszego potrącenia.

§. 295.

10) Pisma urzędowe i sprzęty.

X. Gdy wspólny Dłużnik, publiczny urząd sprawował, stósownie do §. 214. wydać należy kollegio, któremu był podległy co do swego urzędu, znalezione przy spisywaniu inwentarza, a służby iego tyczące się pisma; niemniéy wszelkie książki, mappy, instrumenta i rzeczy do użycia *(utensilia)*, wspólnemu Dłużnikowi do sprawowania urzędu powierzone; albo które bez uszczerbku służby w obcych ręku zostawione bydź nie mogą. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XX. §. 199). Jeżeli wspólny Dłużnik takowe rzeczy sprawił własnym kosztem, szacunek ich albo według słuszney taxy nagrodzonym, lub rzeczy w takowym stanie postawione bydź winny, iżby materyały na rachunek massy, bez niebezpieczeństwa, mogły bydź sprzedane.

§. 296.

Pierwsza klassa.

Do pierwszéy klassy należą:

1) Depozyta na powrot żądane.

I. Ci, którzy wspólnemu Dłużnikowi dali do schowania kosztowności lub inne effekta, ieżeli się ieszcze znayduią w naturze. Co zaś do złożynych u niego w zachowanie pieniędzy, toż samo ma mieysce wtenczas tylko, gdy te nie są w pomieszaniu z pieniędzmi wspólnego Dłużnika, lecz w osobnych zachowaniach lub workach, pieczęcią Deponuiącego opatrzone, albo w oddzielnych schowaniach, od których składaiący ma w ręku klucze, znalezione będą.

§. 297.

2) Rzeczy pożyczone i wynaięte.

II. Ci, którzy wspólnemu Dłużnikowi pożyczyli, wynaięli lub na prośbę iego dali do użycia rzeczy iakie; a te przy wyniknieniu konkursu ieszcze się w iego maiątku znayduią. Między takiemi rzeczami nie maią się nigdy rozumieć pieniądze, chociażby prowizya od nich wyraźnie darowaną została.

Toż samo się rozumie, gdy wspólnemu Dłużnikowi sposobem wzmiankowanym były powierzone rzeczy, których używać nie można, nie spotrzebowawszy onych (*res fungibiles*). Co zaś do pieniędzy, które nie będąc deponowane ani skredytowane, iakimkolwiek innym sposobem dostały się w zachowanie wspólnego Dłużnika, i podczas otwarcia konkursu ieszcze się w niém znayduią; niemniéy względem papierów przeznaczonych w cyrkulacyą, na każdego posiedziciela wystawionych, przepisy Powszechnego Prawa Kraiowego zachowuią się. (Cz. I. Tyt. XV. §. 45—53.).

§. 298.

§. 298.

III. Ci, którzy u wspólnego Dłużnika maią zastawy, a skoro te się ieszcze znayduią w naturze, za opłaceniem zastawnego i należącey się prowizyi, powinny im bydź wydane. 3) Ruchome zastawy.

Jeżeli właściciel w ciągu oznaczonego mu słusznego terminu, potrzebnych tym końcem pieniędzy wystarać się nie może; nakaże się sądową sprzedaż zastawionych rzeczy; gdy zaś po odtrąceniu kwoty zastawney, prowizyi i kosztów zostanie reszta pieniędzy za sprzedaż zebranych, te właścicielowi w tém mieyscu będą przysądzone.

§. 299.

IV. Ci, których effekta przez kradzież lub innym sposobem nieprawnym dostały się w zachowanie wspólnego Dłużnika; ieżeli ten przy wyniknieniu konkursu znaydował się ieszcze w ich posiadaniu. 4) Rzeczy kradzione.

§. 300.

V. Ci, którzy wspólnemu Dłużnikowi dali w komiss na sprzedaż towary lub effekta, albo ie do dalszego powierzyli przesłania; ieżeli albo też towary czyli effekta, podczas otwarcia konkursu znayduią się ieszcze w zachowaniu wspólnego Dłużnika, bądź wprawdzie przez niego sprzedane, pieniądze iednak ieszcze nie odebrane, albo przez wspólnego Dłużnika, z wyraźną wzmianką, że należą do iego Kommittenta, osobno zachowane zostały. 5) Dobra w komiss zlecone.

W tych przypadkach takowym Kommitentom oddać należy ich towary i effekta, albo pieniądze wzięte za sprzedaż, skoro zapłacą należną prowizyą i wydatki.

§. 301.

Gdy towary wspólnemu Dłużnikowi w komiss dane, zmieszane są z własnemi iego towarami, i bez szczególnych znaków rozróżnienia znayduią się z niemi ułożone, będzie rzeczą zlecaiącego, wykazać dowodnie sztuki, do własności iego należące. Skoro nie może wyprowadzić takowego dowodu, prawo żądania zwrotu w 1wszéy klassie, mieysca nie znayduie.

§. 302.

6) Towary w komiss kupione.

VI. Gdy kto zlecił wspólnemu Dłużnikowi zakupić na swóy rachunek towary, do czego mu iuż potrzebne assygnował pieniądze, a towary podczas otwarcia konkursu znayduią się ieszcze w zachowaniu wspólnego Dłużnika; nadto na samychże towarach lub w księdze handlowéy wspólnego Dłużnika iest wyrażono: że należą do tego, kto ie zamówił; wtedy mu będą wydane za wynagrodzeniem kosztów i wydatków, iakieby ieszcze za to wspólnemu Dłużnikowi po zrobionym obrachunku należały.

§. 303.

Jeżeli wspólny Dłużnik takowe towary kupił na kredyt, a na ich zakupienie na rzecz osoby zamieyscowéy lub zagranicznéy, one zamawiaiącéy, były mu iuż przez nię assygnowane potrzebne fundusze; wspólny Dłużnik zaś takowe fundusze zatrzymał, kwestyą w téy mierze zachodzącą, czyli sprzedaiący te towary może na nichże samych, lub na zamawiaiącym one satysfakcyi poszukiwać, albo wdać się musi w konkurs wspólnego Dłużnika? takową kwestyą rozpoznać należy według nauki o zleceniach pełnomocnych, i wedle tego: czyli przedaiący wcho-

dził o to ze wspólnym Dłużnikiem w iego własném, lub w imieniu zamawiaiącego towary? czyli wspólny Dłużnik przestąpił granice swego pełnomocnictwa, i czyli przez to zobowiązał siebie tylko samego, albo i swego władzodawcę względnie przedaiącego towary? (Pow. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. XIII. §. 90—93. §. 151—154.).

§. 304.

Jeżeli zamawiaiący na zapłacenie kupionych na iego rachunek towarów żadnego nie wskazał funduszu; zawisło to od Wierzycieli: czyli towary w czasie otwarcia konkursu ieszcze znayduiące się, chcą wydać zamawiaiącemu za wynagrodzeniem wydatków i kosztów, lub odwołać interes, i ściągnąć towary do massy. Wszelakoż i w tym razie przedaiącym towary, ieżeli nie ze wspólnym Dłużnikiem, lecz z Zamawiaczem zamieyscowym iako iego Władzodawcą umowę zawarli, zastrzegaią się ich prawa do towarów, stósownie do poprzedzaiących paragrafów, lub do tego, co zamawiaiący winien za nie opłacić do massy.

§. 305.

VII. Gdy kto wspólnemu Dłużnikowi dał towary na kredyt, pospolicie windykować ich nie może, chociażby w czasie otworzenia konkursu znaydowały się ieszcze w naturze w maiątku iego. Lecz ieżeli kto takowe towary, na kredyt wspólnemu Dłużnikowi sprzedane, odstawił dopiero we trzech dniach ostatnich przed otwarciem konkursu, gdy ieszcze znayduią się w naturze, może ie na powrót odebrać. Skoro atoli wspólny Dłużnik rozrządził iuż temi towarami, i własność ich trzeciemu przekazał Posiedzicielowi; w tym

7) Do towarów za gotową zapłatę sprzedanych.

razie nawet taki sprzedawca towarów, który ie oddał wspólnemu Dłużnikowi dopiero we trzech dniach przed otwarciem konkursu, zwrotu onych od trzeciego posiadacza żądać może tylko w takichże samych okolicznościach, w iakich Wierzyciele są mocni w ogólności odwoływać interes, przez wspólnego Dłużnika przed istotném otwarciem konkursu z kim trzecim zawarty. (§. 42—58.).

§. 306.

Jeżeli wspólny Dłużnik przed otwarciem konkursu zamówił towary na kredyt, a takowe przybędą dopiero po iego podniesieniu, te za własność wspólnego Dłużnika lub massy nie maią bydź uważane, chociażby oznaymienie (*connoissement*) iuż było dawniéy nadeszło; zostaną one owszem do rozrządzenia tego, kto ie nadesłał, który iednak nie może o to czynić żadnych do massy pretensyi, ani nawet względnie szkód i kosztów.

§. 307.

Tenże sam przepis ma mieysce, gdy towary na kredyt zamówione, nadeszły wprawdzie ieszcze przed otwarciem konkursu, iednak w czasie, w którym wspólny Dłużnik oświadczył się iuż za niebędącego w stanie płacenia, i sądownie lub zasądownie uczynił Wierzycielom do układów propozycye.

Jeżeli układy te do skutku nie przyidą, lecz konkurs następnie rzeczywiście będzie otworzony; ten, kto odesłał towary, ieżeli położył na nie areszt, albo te znayduią się ieszcze w naturze, może ie odebrać na powrót, podobnież iak w przypadku, poprzedzaiącym paragrafem oznaczonym.

§. 308.

Wszakże ieżeli w obu przypadkach (306 —307.) wspólny Dłużnik rozrządził iuż towarami, zamówionemi na kredyt, i na własny iego rachunek odesłanemi, a to przed nadeyściem lub po nadeyściu, i zlał ich własność na trzeciego posiadacza; w tym razie przepisy §. 42. i 48. maią bydź przystósowane tu równie do rozwiązania kwestyi: czyli odsyłaiący może żądać zwrotu tych towarów od trzeciego posiadacza.

§. 309. *a.*

Gdy tym sposobem towary są zostawione trzeciemu posiadaczowi, a ten wartość ich winien ieszcze wspólnemu Dłużnikowi całkiem lub w części; odsyłaiący może się na nich pilnować szczególniéy przed innemi Wierzycielami.

§. 309. *b.*

Gdy towary lub rzeczy sprzedane zostały za gotowiznę, ale bez istotnego zapłacenia były wydane kupuiącemu; summa kupna za kredytowaną uważaną bydź ma. Nie może przeto mieć mieysca windykcya, ieżeli Sprzedaiący dał upłynąć więcéy niż trzem dniom, nie zaniosłszy sądownie skargi o zapłacenie lub zwrot rzeczy.

Jeżeli kupuiący i sprzedaiący w iedném znayduią się mieyscu, termin takowy liczy się od dnia oddania; inaczéy zaś od dnia, w którym nieobecny sprzedawca mógł odebrać wiadomość o nienastąpionéy zapłacie i zgłosić się ze skargą do przyzwoitego sądu.

Lecz gdy termin nie upłynął ieszcze przed otwarciem konkursu; lub skarga w ciągu tegoż czasu była istotnie zaniesiona; przedawca mocen iest takowe towary lub rzeczy,

wziąć na powrót z massy kupuiącego, skoro w niéy ieszcze się w naturze znayduią. Co zaś do trzeciego posiadacza, przepisy §. 42—48. maią i tu mieysce.

§. 310.

8) Załogi poddanych.

VIII. Dziedzice dóbr stoiących, którzy dali poddanemu załogę lub którzy dzierzawcy sprzęty gospodarskie, bydło i inwentarz podali. Takowe prawo pierwszeństwa zostanie nietykalném, chociażby w czasie, w którym do maiątku poddanego lub dzierzawcy wynikł konkurs, dane sztuki nie znaydowały się iuż w naturze, lecz inne na ich mieysce przez dzierzawcę lub poddanego były sprawione.

§. 311.

W porównaniu szacunku sztuk danych i sprawionych na ich mieysce, podczas otwarcia konkursu w naturze znayduiących się, powszechne przepisy prawa względem zwrotu zadzierzawionych nieruchomości zastósuią się. (Pow. Pr. Kr. w Cz. I. Tyt. XXI. §. 601. 605.). Gdy według tych stósunków dziedzic ma cóżkolwiek do wynagrodzenia dzierzawcy, musi to zapłacić do massy, za obięciem sztuk inwentarskich, na grucie zostawionych. Lecz skoro dziedzic żąda bonifikacyi; lub gdy sztuki podane całkiem albo w części, ani w naturze, ani inne na ich mieysce w podobnymże gatunku się nie znayduią, i gdy zatém tylko może likwidować szacunek, tedy według §. 456. umieścić go należy w szóstéy klassie. W konkursie poddanego, w którym dziedzic gruntu daney załogi ani w naturze ani w innych sztukach na ich mieysce sprawionych odzyskać nie może, ma prawo

żądać iéy szacunku według §. 440. w piątéy klassie.

§. 312.

IX. Żona wspólnego Dłużnika co do wniesionych mężowi podczas zamęścia lub w ciągu pożycia małżeńskiego odziedziczonych, albo od kogo innego, nie od męża, w podarunku otrzymanych, a podczas otwarcia konkursu ieszcze w naturze znayduiących się effektów. 9) Wniesione effekta żony.

Liczą się w to także podarunki weselne, z których iednak żona połowę tylko iako swą własność może windykować, chybaby te według swéy natury lub podług wyraźnie wówczas uczynionego oświadczenia dar czyniącego, dla saméy iedynie żony były przeznaczone.

§. 313.

Może także żona odebrać i te effekta iako swą własność, ieżeli się ieszcze znayduią, które iéy przez męża, iako dar oblubieńczy, lub podarek zaranny ofiarowane zostały, ieżeli takowe darowizny nie są podległe odwołaniu Wierzycieli, iak te, które obcym osobom są czynione. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. II. §. 1129. i następ.).

§. 314.

Darowizny przez męża żonie w ciągu pożycia małżeńskiego uczynione, są podległe odwołaniu, bez różnicy czasu, w którym nastąpiły. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 312. 313.).

§. 315.

Z tego, cokolwiek mąż dał żonie w sukniach i innych rzeczach, na utrzymanie zgodne z iéy stanem, musi bydź iéy co do iéy osoby zostawione; mianowicie: nieuchronnie

potrzebna według stanu odzież i bielizna, tudzież pościel. Kleynoty, złoto, srebro, perły, koronki, lub cokolwiek do okazałości służy, w żadnym przypadku do takowych rzeczy liczyć się nie maią. (Pow. Pr. Kr. w miey. cyt. §. 314. 315. 316.).

§. 316.

I w mieyscach nawet, gdzie iest zaprowadzona między małżeństwem *część obowiązkowa*, żona w razie wynikłego konkursu, należących do niéy sztuk w naturze, żądać nie może.

§. 317.

Cokolwiek także żona nabyła przez oddzielne rzemiosło, w ciągu małżeńskiego pożycia prowadzone, ieżeli nie należy do maiątku wyraźnie zastrzeżonego, nie iest bynaymniéy podległe windykacyi.

§. 318.

Wszelakoż żonie, która takim oddzielnym bawiła się procederem, sprzęty i narzędzia do tego należące, ieżeli się ieszcze znayduią, bezpłatnie wydane bydź powinny.

§. 319.

Za sztuki, którychby zwrotu żona według powyższych przepisów (§. 312. 313.) gdyby się znaydowały w naturze, mogła tym sposobem żądać, może ieżeli się iuż nie znayduią, wymagać szacunku ich w czwartéy klassie, skoro w ogólności iest mocna żądać takowego szacunku w rozdziale z mężem lub sukcessorami. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 559. i następ.).

§. 320.

Gruntów nieruchomych może wymagać żona własnością w tenczas tylko, gdy te w księdze hipotecznéy są na iéy imie zapisane,

i albo iuż posiadała te grunta przed zamęściem, lub one w ciągu małżeństwa tytułem prawnym żadnemu odwołaniu ze strony Wierzycieli niepodległym, nabyła.

§. 321.

Jeżeli grunt na imię męża tylko w księdze hipoteczney iest zapisany, żona przywłaszczać sobie nie może prawa do niego w konkursie; chociażby wspólny Dłużnik przyrzekł iéy w układzie przedślubnym lub innym sposobem, że pieniądze wspólnie do małżonków należące, na kupno takowego gruntu maią bydź obrócone, i że to istotnie nastąpiło.

§. 322.

Jeżeli tytuł possessyi gruntu na imie oboyga małżonków iako współ-właścicieli, w księdze hipotecznéy iest zapisany, gdy księga hipoteczna co innego nie wykazuie, przyiąć należy, że połowa szacunku nabycia zapłaconą była z maiątku żony.

§. 323.

Mąż więc przez zapisy, bez należycie oświadczonego i wyraźnego zezwolenia żony nastąpione, tyle tylko może zaciągać na grunta obowiązków względem zapisanych Wierzycieli ile przez to nie uszczupla się żonie połowa służącego iéy szacunku nabycia.

§. 324.

Wszystko atoli, cokolwiek na pierwszéy połowie dóbr, i bez szczególnego nawet zezwolenia żony iest zapisane, idzie przed ostatnią; chociażby nawet mogła wykazać, że więcéy iak połowa wartości nabycia z iéy maiątku została zapłaconą.

§. 325.

Lecz ieżeli prócz tego, że tytuł possessyi na imie oboyga małżonków został zapisany, ieszcze w księdze hipotecznéy iest wyrażono, iż więcéy albo mniéy, niż połowa szacunku nabycia, wzięta iest z maiątku żony; summa ta daie miarę, nad którą iéy prawa zapisami iednostronnie przez męża przedsięwziętemi, nie mogą bydź nadwerężane.

§. 326.

Jeżeli małżonkowie żyli w wspólnictwie dóbr, w razie wynikłego konkursu żona nie może bynaymniéy używać prawa windykacyi do maiątku, który się stał wspólnym.

§. 327.

10) Własność dzieci.

X. Dzieci wspólnego Dłużnika co do rzeczy odziedziczonych, od swych oyców chrzesnych, lub innych osób, nie od wspólnego Dłużnika onym darowanych, albo winny sposób na własność nabytych; ieżeli przy wyniknieniu konkursu ieszcze się w naturze znayduią, a co do podarków od oyców chrzesnych, uważać się nie będzie, czyli są dane ze względu na rodziców lub dziecko.

§. 328.

Podarki dane przez wspólnego Dłużnika dzieciom, zostaną przy nich w tenczas tylko, gdy ie na wyprawę otrzymali; lub temi podarunkami są zwyczayne suknie, bielizna, tudzież książki i spręty im do nauki potrzebne.

§. 329.

Względem innych darowizn od wspólnego Dłużnika poczynionych i służącego Wierzycielom prawa ich odwołania, powyższe przepisy §. 94—52. zastósuią się.

§. 330.

XI. Gdy w massie znayduią się części maiątku, fideikommissem obarczone, lub podległe własności lenney, a wspólny Dłużnik iuż nie żyie; interesenci fideikommisu lub następcy lenu, mogą żądać ich wydania, przeiąwszy na siebie lub zapłaciwszy długi, iakie się z tegoż fideikommissu lub lenu szczególnie należą. 11) Lenność i fideikommissa.

§. 331.

Rozkład między następcą lennym lub fideikommissu, a Wierzycielami dotychczasowego posiadacza, następuie sposobem wyżéy przepisanym. Lecz takowy rozkład do postępowania likwidacyinego względem massy biernéy nie należy, będąc operacyą, którą przedsięwziąć trzeba na wynalezienie maiątku *czynnego*, a w któréy Kurator praw wierzycielskich przestrzegać powinien. Wtenczas tylko, gdy się okazuie po ukończonym rozkładzie, że następca lenny lub fideikommissu ma dostać bonifikacyą z massy, naznaczyć mu potrzeba mieysce w wyroku klassyfikacyinym, lub gdyby w czasie wydania takowego wyroku rozkład ieszcze nie był ukończony, zastrzedz mu należy toż mieysce w summie, iakaby w téy mierze była wynalezioną.

§. 332.

Gdy wspólny Dłużnik iest ieszcze przy życiu; wydanie sztuk fideikommissowi lub lenności podległych odłoży się aż do iego zeyścia.

§. 333.

Skoro się kto zgłasza w konkursie, twierdząc: że ma prawo do dóbr lub innych rzeczy do massy należących, z którém się wprawdzie teraz ieszcze popisywać nie może, któ-

re iednak chce sobie mieć zastrzeżoném na przyszły wypadek; n. p. Pan lenny, lenny następca, maiący prawo wykupna; a równie Kontradyktor iako i Wierzyciele, względem takowéy tylko zastrzeżonéy pretensyi, nic nie maią do nadmienienia, prawa iego będą mu zawarowane w wyroku klassyfikacyinym. Lecz ieżeli zaydzie zaprzeczenie; bliższe wyłuszczenie onego, należy do osobnego processu i do ustanowienia massy czynnéy, w którém Kurator winien pilnować praw Wierzycieli.

§. 334.

We wszystkich razach, gdy ktokolwiek chce użyć prawa windykacyi dóbr nieruchomych w massie znayduiących się, z powodu ich własności lenney, lub fideikommissalney, takowa własność w księdze hipotecznéy musi bydź zanotowaną. W niedostatku tego, prawo pierwszeństwa w pierwszéy klassie nie ma mieysca.

§. 335.

12) Rzeczy warunkowo Dłużnikowi odstąpione.

XII. Gdy wspólnemu Dłużnikowi dane są rzeczy, pod warunkiem własność iego ograniczaiącym, zawieszaiącym lub onę uchylaiącym, a takowe ograniczenie, co do dóbr nieruchomych, iest zapisane w księdze hipotecznéy; gdy się uiści takowy warunek, ci, na których korzyść był ustanowiony, mogą żądać zwrotu, dopełniwszy przepisane nim postanowienia. Jeżeli ieszcze nie pewna: czyli założony warunek uiści się, lub nie; mogą nalegać interessenci, aby albo alienacya, aż do tego czasu została odłożoną, lub nastąpiła tylko tak, iżby kupuiący przyiął na siebie dopełnienie umówionego warunku.

§. 336.

XIII. Gdy za otwarciem konkursu znayduią się ieszcze do odebrania kwoty na bonifikacyą ogniową lub posiłek budowniczy należne, do dóbr stoiących wspólnego Dłużnika przywiązane; te nie mogą bydź pociągnione do massy, lecz użyć ich należy koniecznie według ich przeznaczenia; a tacy tylko Wierzyciele, którzy według Tyt. XXIX. §. 18. mogą położyć areszt na podobne pieniądze, są mocni poszukiwać z nich zaspokoienia swego.

13) Opłata Towarzystwa ogniowego w zapasie będąca i pieniądze na posiłek budowniczy dawane.

§. 337.

XIV. Podeymuiący fabryki kraiowe, względem materyałów swym robotnikom założonych, gdy te są ieszcze niewyrobione w maiątku tychże robotników. Jeżeli ci takowe materyały iuż wyrobili, przerobione z nich i iuż znayduiące się towary wchodzą w ich mieysce; a tylko płaca za robotę, musi bydź massie wynagrodzona.

14) Założone materyały dla fabrykantów.

Dodatek §. 354. Toż prawo pierwszeństwa służy także Instytutowi ratunkowemu w Berlinie, skoro materyały znayduią się ieszcze w ręku tych, którym od Instytutu wsparcie iest dane.

§. 338.

Daléy, tak wzmiankowani Antreprenerowie iako i szczególni fabrykanci, względnie towarów danych na kredyt kupcom i kramarzom; ieżeli się te ieszcze znayduią *w naturze* w maiątku tych ostatnich.

Wszelakoż téy prerogatywy użyć można tylko w ciągu roku, od daty odstawienia towarów; a tym końcem utrzymywane według przepisu księgi obrachunkowe sądowi złożone bydź powinny.

Dodatek §. 355. Jeżeli żadne utrzymywane niebyły należyte księgi obrachunkowe, to iest: księgi takie, w których Przedawca dostawione przez niego towary i odebrane za nie zapłaty zapisuie, i takowe potém nabywcy czyli odbieraiącemu do zachowania oddaie; niedostatek ich, co do oznaczonego prawa pierwszeństwa w pierwszéy klassie, przez żadne księgi handlowe lub inne dowody zastąpionym bydź niemoże.

Dodatek §. 356. U takich fabrykantów, którzy utrzymuią księgi sposobem kupieckim urządzone, te zastępuią mieysce ksiąg obrachunkowych, i również iak też ostatnie uzasadnić mogą dla fabrykantów prawo pierwszeństwa względem towarów kupcom na kredyt danych.

§. 339.

15) Fundusz na wsparcie fabryk przeznaczony.

XV. Takowe prawo pierwszeństwa, podeymuiącym fabryki kraiowe, w maiątku ich robotników dozwolone, służy także funduszowi na wsparcie małych fabrykantów, iedwab i bawełnę przerabiaiących, w *Berlinie*, *Potsdamie* i *Köpnik*, tak co do założonych, a ieszcze w naturze znayduiących się materyałów, iako i względem towarów z nich sporządzonych, a ieszcze exystuiących, za wynagrodzeniem roboty; niemniéy co do zakładów przez takowych fabrykantów zamiast zapłaty poczynionych i odstawionych, a kupcom i kramarzom kredytem na przedaż powierzonych, w maiątku takowych Entreprenerów ieszcze w naturze znayduiących się towarów; lecz również przy zastrzeżeniu: aby księgi obrachunkowe porządnie w téy mierze utrzymywane, sądowi były złożone.

§. 340.

Gdy takowy fabrykant, który zyskał zakład pieniężny z funduszu wzmiankowanego,

pracował również dla uprzywileiowanych *Podiemców* fabryk; a wyśledzić nie można: czyli towary w massie znalezione, są sporządzone z materyałów takowego funduszu lub przez Podiemcę założonego; fundusz ustąpić musi pierwszeństwo uprzywileiowanemu Podiemcy.

§. 341.

Gdy fabrykant z funduszu zakładem pieniężnym zasilony, dostał także od kogo z prywatnych materyałów podobnegoż gatunku, na sporządzenie zamówionéy roboty; a nie da się wyśledzić: czyli towar w massie znaleziony, był sporządzony z materyałów funduszowych albo tylko z tych, które dał prywatny zamawiacz towarów; fundusz może żądać tylko części znalezionego towaru, w stósunku materyałów przezeń założonych, do tych, które dał prywatny zamawiacz, a to za proporcyonalną nagrodą pracy.

§. 342.

XVI. Równegoż prawa pierwszeństwa z właściwemi fabryk kraiowych podiemcami, używać maią i inni, którzy fabrykantom sukna i wełny założyli materyałów, pod wyraźnym warunkiem, że takowe zakłady z towarami z nich wyrobionemi, maią bydź zapłacone ceną, za te ostatnie z góry umówioną. Lecz i tu supponuie się, że porządne księgi obrachunkowe są utrzymywane; w ich niedostatku albowiem, lub gdyby materyały bez wyraźnéy umowy wyżéy opisanéy, dane były tylko na kredyt, prawo pierwszeństwa w pierwszéy klassie nie ma mieysca.

16) Zakłady materyałów fabrykantom sukna i wełny dane.

§. 343.

W ogólności ta prerogatywa, funduszowi w §. 339. wymienionemu, i oznaczonym §.

342. przystawcom służąca, ma tylko mieysce w tenczas, gdy dostawienie nastąpiło w ciągu roku przed otwarciem konkursu.

§. 344.

Jak dalece zaś inni zamawiacze robót u artystów i rękodzielników w razie wynikłego konkursu do maiątku rzemieślnika, mogą iśdź do znayduiącego się ieszcze w naturze zapasu materyałów im danych, lub do sporządzonego z nich towaru, iest oznaczono w prawach (Cz. I. Tyt. XI. §. 975—980.).

§. 345.

17) Zakłady dane włościanom w zbożu na siew, na chleb, lub na obrok czyli paszę.

XVII. Gdy urzędnicy ekonomiczni dóbr domanialnych, dzierzawcy albo zawiadowcy dóbr kamlaryinych, lub nawet prywatne dominia i ich dzierzawcy bądź zawiadowcy popadłym włościanom założyli w naturze zboże do siewu, na chléb lub obrok, a do maiątku włościanina otworzył się konkurs; podobne zakłady zaspokoione będą w stopniu pierwszéy klassy.

§. 346.

To atoli prawo pierwszeństwa służyć będzie takim tylko zakładom, które w ciągu ostatniego roku gospodarskiego przed podniesieniem konkursu były poczynione.

§. 347.

Dziedzice więc i urzędnicy ekonomiczni sami przestrzegać powinni, aby takowy zakład przez nich wyświadczony, z naypierwszego im był zwrócony żniwa. Jeżeli zaś Dłużnikowi dłuższego dozwalaią kredytu, w czwartéy tylko klassie mogą żądać zaspokoienia.

§. 348.

Lecz ieżeliby naypierwsze żniwo po wyświadczonym zakładzie tak dalece nie udało się,

się, iżby nawet niezyskano tyle zboża, ileby potrzeba na iego wynagrodzenie, tedy takowemu zakładowi służyć będzie ieszcze prawo pierwszeństwa w pierwszéy klassie aż do naybliższego żniwa.

§. 349.

W równi z zakładem w naturze wyświadczonym, co do pierwszeństwa, uważać należy, gdy właścianin potrzebne sobie zboże kupił wprawdzie sam i stargował na innem mieyscu, lecz dziedzic lub dzierżawca one zapłacił, staraiąc się przytém, aby do siewu i na potrzebę gospodarską istotnie było obrócone, a tak do użycia w każdym razie w bezpieczném trzymane zachowaniu.

§. 350.

Gdy zaś dziedzic lub urzędnik ekonomiczny daie tylko włościanowi do rąk własnych pieniądze na ułatwienie takowych potrzeb, chociażby byli w stanie wykazania, iak ie obrócił; nie mogą wszelakoż żądać iak tylko umieszczenia w czwartéy klassie.

§. 351.

Aby zaś względem zakładów według §. 345. i 349. uprzywileiowanych, w przyszłém postępowaniu *de prioritate* nie wynikły wątpliwości i potrzeba przyięcia dowodów, tedy względem rozpoznanéy konieczności i ilości danego zakładu, tudzież użycia onegoż, maią bydź sporządzone porządne protokuły sądowne, lecz te oraz w dowód rzetelności i prawa pierwszeństwa pretensyi, za dostateczne uważać się będą.

§. 352.

Zakłady dane z własnéy pobudki przez obcych, których prawo do tego nie obowię-

zuie, nie mogą w ogólności lepszego pretendować mieysca, iak w czwartéy klassie.

§. 353.

Gdy iednak ten trzeci, chcąc zadłużonego wesprzeć włościanina, zgłasza się wprzód do dziedzica lub urzędnika, a ten konieczność zakładu i ilość należycie wyrozumiawszy, dał na to swe zezwolenie; i tenże dziedzic lub urzędnik według przepisu §. 349. starał się, aby zakład należycie był użyty i na to wszystko przepisany §. 351. protokuł sądowy był sporządzony; w tych okolicznościach zakład przez obcą osobę wyświadczony, ma używać tegoż samego prawa pierwszeństwa, iak gdyby go był uczynił sam dziedzic.

§. 354.

Gdy w czasie otwarcia konkursu, w maiątku wspólnego Dłużnika znaydowały się effekta w naturze, które według powyższych przepisów mogły bydź windykowane; a podobne effekta z przyczyny, iż prawa ich Właścicielów były niewiadome, albo nie mogły zaraz bydź wykazane, razem z rzeczami wspólnego Dłużnika sprzedane zostały; wzięte za nie pieniądze, po odtrąceniu kosztów na przedaż łożonych, zawsze zastępuią ich mieysce.

§. 355.

W téy klassie, o zbieg czyli konkurrencyą wielu likwiduiących się i porządek, w iakim maią bydź zaspokoieni, żaden spór wynikać nie może, ponieważ każdemu z nich rzeczy windykowane muszą bydź wskazane do odebrania. O zaspokoieniu zakładów w §. 345. wymienionych, w następuiącym Rozdziale mówić się będzie.

§. 356.

Do drugiéy klassy należą: Druga Klassa.

I. Skarb publiczny względem wszelkiego rodzaiu podatków kraiowych, do których opłacania wspólny Dłużnik tak ze swéy osoby iako i w własności posiadacza dóbr nieruchomych był obowiązany; iednak tylko co do dwuletniéy zaległości, od daty otworzonego konkursu zwrotnie rachuiąc. Jeżeli dłuższe uzbierały się zaległości, te skoro są na dobrach intabulowane, lokuią się według dawności intabulacyi; inaczéy zaś podług przepisu §. 396.; a poborcy muszą bydź w odpowiedzi kassom za szkodę przez opóźnianie w téy mierze zrządzoną. 1) Skarb publiczny, względem zaległych podatków.

Dodatek 357. Jeżeli wierzyciele drugiéy klassy, pomimo wszelkiego starania, iedynie tylko z powodu wydanych od roku 1807. ustaw moratoryinych, n. p. w skutek wniesionéy przez niezaspokoionego wierzyciela przeciw przysądzeniu subhastowanego gruntu protestacyi, w czasie przepisanym pretensyi swych dochodzić niemogli, w takim razie zastrzegaią im się prawa drugiéy klassy także co do zaległości więcéy iak dwuletniéy.

§. 357.

II. Wszelkie ciągle bieżące ciężary i obowiązki, które według ustaw każdego mieysca lub powiatu albo prowincyi, wspólny Dłużnik winien opłacać kassom powiatowym, mieyskim, dziedzicom dóbr lub urzędnikom kościelnym i szkolnym; wszędzie atoli pod wyrażoném w przeszłym paragrafie ograniczeniem. 2) Ciężary publiczne, i gminne.

§. 358.

Lecz przez ciągłe ciężary w téy klassie umieszczone, rozuminią się tylko takie, które

pewnéy klassie dóbr stoiących, w mieyscu lub powiecie albo prowincyi, są pospolite, tak, iż w ogólności ciążą wszystkie grunta do téy klassy należące, a zatém każdy, ktokolwiek takowy grunt chce nabydź lub nań pożyczyć pieniędzy, wiedzieć może, iż z niego podobne ciężary znoszone bydź powinnny. Skoro zaś podatku nie można domyślać się z saméy natury i własności gruntu, lecz takowy wynikł z kontraktów, działów, testamentów lub iakimkolwiek innym tytułem, a zatém nie tyczące się wszystkich ogólnie tego rodzaiu gruntów, lecz tylko tego lub owego w szczególności; podatek takowy nie może mieć prawa pierwszeństwa w téy klassie, lecz ieżeli nie iest intabulowany, w piątéy tylko klassie umieszczonym bydź powinien. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XI. §. 229.—232.).

§. 359.

3) Składki towarzystwa ogniowego.

III. Składki do kassy Towarzystwa ogniowego, na Sędziów powiatowych, tudzież na koszta kryminalne, pod powagą publiczną do wspólnego ich ponoszenia ustanowione; niemniéy składki towarzystw assekuracyinych na bydło; wszędzie iednak również zastrzega się ograniczenie: iż rozpisane składki nie powinny bydź zaległe dawniéy, iak od lat dwóch przed wyniknieniem konkursu.

§. 360.

4) Skarb publiczny w maiątku swych urzędników kassowych.

IV. Skarb publiczny w przypadku, gdy wspólny Dłużnik przy kassie królewskiéy będąc umieszczonym, iako Rendant, Kontroler, Pisarz, sługa lub posłaniec, a w teyże kassie wydarzy się deces, wspólnego Dłużnika ciążący, według dokładnieyszych oznaczeń obiętych w prawie (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XIV. §. 45—74. i Tyt. XX. §. 453—455).

§. 361.

Bank, towarzystwo handlu morskiego, administracya główna drzewa użytkowego i opałowego, tudzież inne instytuta, którym wyraźnie są nadane prawa fiskalne; maią również używać tegoż prawa pierwszeństwa w maiątku swych urzędników kassowych.

§. 362.

V. Gdy wspólny Dłużnik przed wyniknieniem konkursu zszedł z tego świata; mieszczą się w téy klassie koszta na iego pogrzeb nieuchronnie łożone; do których iednak nie maią bydź liczone wydatki na mowy pogrzebowe, nagrobki, uczty przy pogrzebie, i inne tym podobne zbyteczne nakłady, równie iako i koszt na suknie żałobne krewnych wspólnego Dłużnika. 5) Koszta pogrzebowe.

§. 363.

Aby w téy mierze wszelkiemu zapobiedz marnotrawstwu, stanowi się w ogólności, że gdy wspólny Dłużnik był stanu szlacheckiego, lub zaszczycony charakterem królewskiego urzędnika, naznaczy się w téy klassie pięćdziesiąt talarów kosztów pogrzebowych; gdy tenże był niższym oficyalistą, bankierem, lub znakomitszym kupcem, talarów trzydzieści; w innym zaś razie, tylko talarów dziesięć; a co do reszty kosztów, te dopiero po ostatniéy klassie znayduią mieysce.

§. 364.

Gdyby atoli nieuchronne koszta pogrzebowe, według urządzeń mieyscowych, bez względu na stan wspólnego Dłużnika, miały wynosić więcéy; Sędzia takowym kosztom, rzeczywiście i nieuchronnie potrzebnym, ieżeli są należycie wykazane, przyzna prawo pierwszeństwa w drugiéy klasse.

§. 365.

Jeżeli krewni lub ktokolwiek trzeci trudnił się pogrzebem; te osoby kwotę w téy klassie naznaczoną zyskuią, lecz muszą bydź ze swych osób odpowiedzialne tym, którzy na ich zamówienie dostawili tym końcem rzeczy lub wypełnili iaką robotę.

§. 366.

Gdy wspólny Dłużnik umiera iuż po wynikłym konkursie; massa kredytowa nie iest w obowiązku starać się o iego pogrzebanie. Nie należy także prawa pierwszeństwa w téy klassie rozciągać do kosztów pogrzebu żony, dzieci lub innych krewnych wspólnego Dłużnika.

§. 367.

6) Koszta medycynalne.

VI. Koszta medycynalne, które się uzbierały w ostatnim roku przed podniesieniem konkursu; bez różnicy: czyli ie zrządziły choroby wspólnego Dłużnika lub iego familii.

Stanowi się atoli:

a) że aptekarz żądać może zapłaty tylko za lekarstwa, przez publicznie approbowanego lekarza zapisane, i wykazane iego receptami;

b) że wszelkie rachunki muszą bydź roztrząśnione i ustanowione przez Kollegium medicum prowincyi.

Przy takowych warunkach cała ilość kosztów medycynalnych roku ostatniego przed otwarciem konkursu, będzie zapłacona w téy klassie, bez ścieśnienia do pewnéy summy. Dawnieysze zaległości należą do szóstéy klassy; chybaby lekarz, chirurg, lub aptekarz udał się o zaległość do sądu na 6 tygodni przed wyiściem roku, w którym wynikła; i popie-

rał o nię proces lub exekucyą nieprzerwanie aż do otwarcia konkursu.

Dadatek §. 358. Jeżeli pretensya iest mnieyszéy wagi, lub przez Kontradyktora prosto przyznana, na ten czas nie potrzeba, aby przez rezolucyą była ustanowioną.

§. 368.

Należytość akuszerki, lub lekarza przy rodzeniu pomocnego, za czynioną usługę przy rozwiązaniu małżonki wspólnego Dłużnika, ma równe prawa z kosztami medycynalnemi.

§. 369.

Gdy wspólny Dłużnik w ciągu konkursu popadnie w chorobę; koszta przez nię zrządzone będą zastąpione z kompetencyi, ieżeli wykazał należycie swe do niéy prawo.

Prócz tego zaś nie może nic z tego względu obciążać massy, równie iako i z powodu chorób krewnych wspólnego Dłużnika, albo co do kosztów rozwiązania iego małżonki.

§. 370.

VII. Ci, którzy w czasie otwarcia konkursu zostawali w usługach wspólnego Dłużnika, za pewną zapłatą roczną, miesięczną lub tygodniową, względnie zasług, iakie maią do pretendowania; iednak tylko co do dwuletniéy zaległości, rachuiąc zwrotnie od dnia wynikłego konkursu. Co zaś do dawnieyszych zaległości, takowi słudzy, domowi oficyaliści i czeladź, należą do klassy ostatniéy. Z drugiéy strony zaś, gdy niektórzy z nich, iuż po otwarciu konkursu, są utrzymani dla dozoru massy, lub zawiadowstwa, ci, co do dalszéy zapłaty, będą liczeni do klassy osób, w §. 269. wymienionych, 7) Naiemnicy.

które nie ze wspólnym Dłużnikiem, lecz z massą wszedłszy w układy, nayprzód zapłaceni bydź powinni. W równi z tą zapłatą ma bydź uważane umówione strawne lub ordynarya, liberya, tudzież pniowe i akcydens strzelecki, iako część zapłaty naznaczona, a zatrzymana przez wspólnego Dłużnika.

§. 371.

Należą także do téy klassy:

1) stała pensya Iustycyaryusza, bez różnicy, czyli ten mieszka w dobrach lub nie;

2) przyrzeczone lekarzowi ryczałtowe honorarium, zamiast należytości likwidować się maiącéy, ieżeli na wyraźnéy polega umowie; obydwóm atoli pretensyom służy pierwszeństwo tylko względem roczney zaległości, gdyż dawnieysze remanenta należą według §. 468. do klassy szóstéy lub siódméy.

§. 372.

Słudzy gospodarscy, których zapłata iest oznaczona, nie według czasu ich służby, lecz podług pewnych stósunków wypełnioney roboty; należą wszelakoż do téy klassy; ieżeli na pewny czas lub za umówioném wypowiedzeniem byli naięci.

§. 373.

Oficyaliści domowi lub słudzy, którzy w czasie otwarcia konkursu iuż porzucili służbę u wspólnego Dłużnika, takowe prawo pierwszeństwa utracaią, ieżeli przed wynikniéniem konkursu nie zanieśli sądowney przeciw niemu skargi o zaległą zapłatę. Skoro to nastąpiło, lub gdy słudzy dopiero przy zaprowadzeniu sekwestracyi odprawieni zostali, przez władzę, która nią kieruie, uwa-

żaią się w równi z pozostałemi w służbie wspólnego Dłużnika.

§. 374.

VIII. Ci, co maią do pretendowania zapłatę za oraczkę lub młockę; iednak tylko, ieżeli zaległości pochodzą z ostatniego roku przed podniesieniem konkursu. 8) Zapłata od pługa.

§. 375.

IX. Opłata szkolna, należąca się nauczycielowi szkółki, tak w miastach iako i na wsi, niemniéy płaca za naukę, którą rzemieślnicy maią do pretendowania od dzieci wspólnego Dłużnika, pod ograniczeniem iednak, iakię się w przeszłym paragrafie ustanowiło. 9) Opłata szkolna.

§. 376. *a.*

We wszystkich przypadkach, gdzie pewnym Wierzycielom naznaczone są w tey klassie roczne lub dwuletnie zaległości, rozumieć przez to należy, nie ilość roczną lub dwuletnią pretensyi w ogólności; lecz tylko tę część oney, która pochodzi z ostatniego iednego lub z ostatnich dwóch lat, przed podniesieniem konkursu.

§. 276. *b.*

X. Piekarze, rzeźnicy, krawcy i szewcy, którzy wspólnemu Dłużnikowi i familii w domu iego żyiącey, dawali na kredyt potrzeby do ich pożywienia i odzieży. Co do krawców iednak, tylko względem codziennych i pospolitych sukien; a w ogólności co do tych professyonistów, tylko względnie dostarczeń, w ostatnich sześciu miesiącach, przed otwarciem konkursu, wyświadczonych. 10) Konieczne potrzeby.

§. 377.

XI. Ci, którzy od wspólnego dłużnika dla ubezpieczenia swych pretensyi dostali w ręce zakład, ieżeli ten podczas otwarcia kon- 11) Posiadacze zastawów.

kursu znayduie się ieszcze w ich zachowaniu; albo na ich instancyą do depozytu sądowego iest złożony. Takowy zastaw może się składać z kleynotów i kosztowności, mobiliów, effektów i towarów; iako też z gotowizny i aktywów. Lecz aby te ostatnie za ważną były uznane zastawę, należy, aby Wierzyciel miał oddany sobie do rąk dokument oryginalny, a co do ingrossowanych pretensyi, intabulowania zastawy nie potrzeba.

§. 378.

Jeżeli aktywum ma bydź kilku osobom częściami zastawione, może wprawdzie ieden tylko Wierzyciel dostać oryginalny dokument, innym zaś widymowane onego kopiie wręczone bydź powinny, wyraziwszy na każdey z nich poniżey, na iak wiele która z tych kopii i komu ma służyć w zastaw; a pod dokumentem oryginalnym wszystkie przedsięwzięte zastawy, muszą bydź zareiestrowane. (obacz: Ordynacyą hypoteczną.)

§. 379.

Ile zastawy w pewnych przypadkach według przepisów Prawa mogą nastąpić i bez oddania przedmiotu w naturze, tyle takowy posiedziciel zastawy dostępuie przez nię pierwszeństwa w Drugiey Klassie. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XX. §. 271. i następ.)

§. 380.

Rzeczy nieruchome mogą bydź dane właściwie w zastaw tylko przez oddanie ich w naturze, sposobem dokładniey w Prawach opisanym (P. P. K. *tamże* §. 99. 100.)

§. 381.

Wszelki Wierzyciel zastawy do umieszczenia w Drugiey Klassie usposobiony, z kwoty, iaka wpłynie do massy przez spię-

niężenie lub ściągnienie zastawy, odbierze swą całkowitą satysfakcyą co do kapitału i prowizyi, iaka się uzbierała aż do dnia, w którym będzie zapłaconą; niemniey co do kosztów w stosunku §. 153. wynagrodzić się maiących, ile taż kwota wystarczy; a ustanowione w §. 150. ograniczenie, do dwuletniey zaległości prowizyi nie ma mieysca względem takowych Wierzycielów zastawnych. — Lecz ieżeli ten z szacunku zastawy nie może zyskać całkowitey satysfakcyi, co do kwoty mu zbywaiącéy, idzie o to: czyli do iego pretensyi iest przywiązane szczególnieysze prawo pierwszeństwa. — W niedostatku onego, takowy niedobór należy do Siódmey Klassy, a we wszelkich przypadkach, gdzie wartość zastawu nie iest dostarczaiącą, przepis ogólny §. 150. co do zaległości prowizyi, zastosuie się.

§. 382. *a.*

XII. W równi z Wierzycielami zastawnemi uważać się maią ci, którzy wspólnemu dłużnikowi wynaięli lub zadzierzawili dobra nieruchome, a to nie tylko co do zaległego komornego, lecz i co do szkody zrządzoney, brakuiących sztuk inwentarskich, a w ogólności wszelkich obowiązków z kontraktu dzierzawnego lub komornianego wypływaiących; ieżeli effekta wspólnego dłużnika podczas otwarcia konkursu w dobrach zadzierzawionych lub wynaiętych znaydniące się, dostarczaią na zaspokoienie dziedzica, albo wynaymuiącego. Ztąd wypływa, że, ieżeli ten dozwolił wyprowadzić się z gruntu wspólnemu dłużnikowi, nie używaiąc służącego sobie prawa zatrzymania wniesionych przezeń mobiliów i effektów, prawo pier-

12) Dziedzice i wynaymuiący w komorne, co do rzeczy wniesionych i wprowadzonych (*quoad invecta et illata*).

wszeństwa w Drugiey Klassy, mieysca nie ma Również rozumie się samo przez się: że co do dzierzaw szczególnych gruntów, gdzie dzierzawca nie wniósł żadnych rzeczy i effektów do dóbr zadzierzawionych, dziedzic nie może używać do nich prawa zastawy w téy Klassie.

Dodatek §. 359. Oberzystom równe służy prawo pierwszeństwa względem zapłaty za stancyą i dostarczane potrzeby. (Powsz. Prawo Kraj. Cz. II. Tyt. VIII. §. 455.)

§. 382. *b.*

Co do dzierzaw dziedzicznych dziedzic ma szczególnieysze prawo, dokładniey w Prawach oznaczone, względem zaspokoienia siebie z summy za sprzedaną własność dzierzawy dziedziczney wziętey; a iak dalece ta wystarczy na iego satysfakcyą, nie ma obowiązku wdania się w konkurs (P. P. K. Cz. I. Tyt. XXI. §. 212. i następ.). Lecz ieżeli z powodu niedostateczności takowey summy szacunkowéy zgłasza się w konkursie dzierzawcy dziedzicznego; może równo z każdym innym dziedzicem, pilnować się na effektach wspólnego dłużnika, iakie się znayduią na zadzierzawionym gruncie, według przepisu §. 382. *a*.) Skoro i te nie wystarczaią na iego zaspokoienie, nie ma z resztą, co do tego niedoboru, szczególnieyszego prawa pierwszeństwa; lecz w tey mierze do ostatniéy Klassy należy.

§. 383.

13) Opłata frakrowa czyli przewoźna.

XIII. Daley z Wierzycielami zastawnemi maią bydź uważani w równi szyprowie i furmani, względem opłaty przewozney, cła lub innych wydatków w gotowiźnie, iakie

maią do pretendowania; ieżeli towary przetransportowane, podczas otwarcia konkursu znayduią się ieszcze w ich zachowaniu, lub na komorze akcyzowey bądź pakowniczey (*Packhoff*), a na ich zaspokoienie wystarczaią.

§. 384.

Nakoniec XIV. prawo Drugiey Klassy służy także Ubezpieczycielowi, względem praemium ieszcze niezapłaconego, ieżeli to nie było kredytowane, a konkurs wynikł w dniach trzydziestu po zapisaniu karty assekuracyiney (*Police*). W tym razie zabezpieczyciel może się pilnować na przedmiocie assekurowanym, ieżeli ten podczas otwarcia konkursu znayduie się ieszcze w maiątku wspólnego dłużnika. Dawnieysza zaś zaległość do Czwartey Klassy należy (P. P. K. Cz. II. Tyt. VIII. §. 2115.) 4) Nagrody assekuracyine.

§. 385.

Pretensye do Drugiey Klassy należące, następuią po sobie, według tu ustanowionego porządku; wyiąwszy, że Wierzyciele zastawni pod licz. XI. XIV. wyrażeni, sposobem w §. 381. przepisanym, naprzód zaspokoieni bydź powinni.

§. 386.

Z resztą rozumie się samo przez się, że, gdy massa kredytowa tyle tylko wystarcza, iż na pretensye maiące również prawo pierwszeństwa, może bydź rozdzielona iedynie ilość, ku zupełnemu ich zaspokoieniu niedostarczaiąca, każda pretensya przestać musi na części proporcyonalnéy.

§. 387.

W *trzeciey Klassie* umieszczaią się wszelkie pretensye, na dobrach nieruchomych do massy należących, wedle przepisu Ordyna- 3. Klassa.

cyi hipoteczney zapisane; a porządek, w którym po sobie następuią, bez względu na ich źródło pierwiastkowe, lub przywiązany do nich z inney miary przywiley, oznacza się iedynie przez czas nastąpioney intabulacyi.

Jeżeli się znaydzie kilka pretensyi, w iednymże czasie zapisanych, a nie wszystkie mogą bydź zaspokoione, czyni się między nie proporcyalny rozdział funduszu.

Dodatek §. 360. Przewiniona za defraudacyą akcyzową kara, na nieruchomościach kontrawenienta intabulowana, w razie otworzonego nad maiątkiem iego konkursu umieszcza się na summę szacunkową tychże nieruchomości według czasu intabulacyi w trzeciéy kassie.

§. 388.

Nie uważa się więc na to, czyli pretensye zaintabulowane, są opatrzone ieneralną lub tylko specyalną hipoteką, albo obiema razem; iako także posesya bez formalnego zapisu zastawy, przez wspólnego dłużnika komu odstąpiona, lub zyskana intromissya, albo zastrzeżenie własności z powodu zaległéy summy szacunkowéy uczynione, prawa pierwszeństwa bynaymniey stanowić nie może.

§. 389.

Nadane Wierzycielom intabulowanym prawo trzeciey Klassy, rozciąga się także i do inwentarza w bydle i polowego, do dóbr należącego, ile tenże według przepisu Praw za współzastawiony uważać należy (P. P. K. Cz. I. Tyt. XX. §. 443 i następ.)

§. 390.

Rozciąga się toż prawo pierwszeństwa i do budynków, na gruncie przed i po inta-

bulacyi wystawionych. (P. P. K. tamże §. 471. i nas.)

§. 391.

Jeżeli więcey niż iedne dobra nieruchome należą do massy, pretensye na każde z nich wskazać i umieścić się maiące, w osobnych oddziałach powinny bydź klassyfikowane. Gdy też same długi na kilku dobrach są intabulowane, umieszczaią się w oddziale wyroku klassyfikacyinego, każdemu z dobr poświęcić się maiącym, według czasu intabulacyi, a następnie przy dystrybucyi, według poniższych dokładniey oznaczonych przepisów, maią bydź zaspokoione.

§. 392.

Gdy ilość za sprzedaż dóbr wzięta, nie wystarcza na zaspokoienie pretensyi na nich intabulowanych, posiedziciele spadaiących kapitałów, i w tym nawet przypadku, gdy są generalną hipoteką opatrzeni, nie mogą żądać satysfakcyi w tey Klassie z maiątku nieruchomego; lecz ieżeli im, według własności ich pretensyi, nie służy z iakiego względu prawo pierwszeństwa, według poniższych dokładnieyszych oznaczeń, umieszczaią się w Szóstey Klassie. Skoro ich prawa hipoteczne są im zapisane przez dawnieyszego dóbr posiadacza, a wspólny dłużnik lub iego spadkodawca obiął ie wraz z gruntem, i nie wynikła prócz tego między tak obeymuiącym a zapisanym hipotecznie Wierzycielem osobiste prawo i obowiązek; ten ostatni względem niedoboru z gruntu, nie może rościć pretensyi do reszty massy kredytowey.

§. 393.

Z Wierzycieli drugiey Klassy, w dobrach i ich szacunku maią pierwszeństwo przed intabulowanemi wierzycielami tylko

1) dwuletnia zaległość podatków publicznych, z gruntu opłacić się maiących (pod L. I.)

2) dwuletnia zaległość pospolitych ciężarów i podatków, z dóbr opłacać się powinnych (pod L. II.)

3) zaległe składki do Towarzystwa ogniowego, tudzież innych instytucyi z témże równe prawo maiących (pod L. III.)

4) Skarb publiczny w maiątku nieruchomym Rendanta, ieżeli to prawo pierwszeństwa względnie niektórych intabulowanych Wierzycieli nie iest ścieśnione przepisani Prawa. (pod L. IV.)

Dodatek §. 361. Pierwszeństwo skarbowi publicznemu przed wierzycielami hypotecznemi dozwolone nadal mieysca nieznayduie; owszem kassom publicznym służy pierwszeństwo drugiéy Klassy co do defektów przez Urzędnika zrządzonych tylko w innym dłużnika maiątku, a względem maiątku nieruchomego tylko tak dalece, ile prawo Skarbu publicznego w Księdze hypotecznéy wyraźnie zapisaném zostało. W tym także przypadku takowe defekta umieszczaią się tylko według czasu i porządku nastąpionéy intabulacyi.

5) osoby, które na pensyi lub płacy i chlebie wspólnego dłużnika, iako posiadacza dóbr zostawały, a które nie do osoby lub inney iego professyi, lecz do dóbr są przywiązane (pod L. VII.)

6) za-

6) zaległa płaca oraczom i młockom (pod L. VIII.).

Wierzyciele drugiéy klassy pod liczbami V. VI. i IX. wyrażeni, niemniéy służący pod L. VII. którzy nie są naiemnikami w dobrach, to prawo pierwszeństwa im naznaczone, maią tylko do reszty maiątku wspólnego Dłużnika, a względnie gruntu nie mogą żądać pierwszeństwa przed zaintabulowanemi Wierzycielami.

§. 394.

Gdyby w iakiém mieyscu nie były ieszcze urządzone porządne księgi hipoteczne; w konkursie mieszkańca i posiadacza dóbr tegoż mieysca, trzecia klassa nie ma mieysca; gdyż samo tylko zapisanie do ksiąg domowych, handlowych, konsensowych, konfirmacyinych, lub innych podobnych ksiąg, nie według formy i przepisu ustawy hipoteczney urządzonych, takiego prawa pierwszeństwa uzasadniać nie może.

§. 395.

Do czwartéy klassy należą: Czwarta klassa.

I. Fiskus względnie pretensyi mianych do wspólnego Dłużnika, ieżeli nie zachodzi żaden z przypadków w §. 295. 356. 360. wymienionych, a prawom Skarbu publicznego nie iest wyiednane mieysce w drugiéy klassie przez zapisanie zastawy, lub intabulacyą na dobrach wspólnego Dłużnika w trzeciéy klassie. 1) Fiscus czyli Skarb publiczny.

§. 396.

Należą więc do niéy

1. więcéy niż dwuletnia zaległość podatków publicznych, a to bez ograniczenia do

pewnego czasu. Lecz ieżeli oficyaliści skarbowi przy kassach albo ich przełożeni, przez samą tylko opieszałość lub osobiste dla wspólnego Dłużnika względy, wbrew osnowie prawa i swych instrukcyi urzędownych, dopuścili uzbierać się takowym remanentom; Wierzycielom w konkursie niedobór przez to ponoszącym zastrzega się przeciw nim regres.

§. 397.

Daléy należą do téy klassy:

2. to, cokolwiek wspólny Dłużnik winien został Skarbowi publicznemu ze stawionéy kaucyi, która iednak ani przez zastawę lub inną intabulacyą nie iest osobno ubezpieczona.

§. 398.

Podobnież:

3. pieniądze zawierzone oficyaliście nie będącemu właściwie urzędnikiem kassowym. Tak n. p. defekta w depozytach zrządzone przez osoby, do zarządzania depozytami sądowemi w bezśrednich juryzdykcyach królewskich ustanowione, umieszczaią się w drugiéy klassie. Gdy zaś oficyaliście królewskiemu w moc iego urzędu są powierzone pieniądze, publicznym instytutom, fundacyom pobożnym, albo nawet prywatnym osobom należące, a przezeń zamiast wniesienia do depozytu sądowego zdefektowane; podobnym pretensyom wskazuie się czwarta klassa. Gdy postanowieni w imieniu Panuiącego, Kommissarze aukcyi, lub tym podobni oficyaliści, zapłaconych im pieniędzy za sprzedaż lub z aukcyi nie odnieśli, lecz zatrzymali; a stawiona przez nich kaucya do zastąpienia i odpowiedzi za defekt nie iest dostarczaiącą; tedy ieżeli termin, w którym pieniądze we-

dług urządzenia powinny były bydź odstawione, nie doszedł wcześniéy iak na 4 tygodnie przed otwarciem konkursu, umieszczaią się w czwartéy; inaczéy zaś w szóstéy klassie.

Gdzie zaś maią bydź umieszczone defekta oficyalistów kassowych i innych, nie w bezpośredniéy służbie królewskiéy, lecz magistratów lub innych instytutów publicznych i korporacyi zostaiących, oznaczy się niżéy (§. 405. 428.).

§. 399.

Należy także do téy klassy:

4. cokolwiek wspólny Dłużnik winien Skarbowi publicznemu z trzymanéy od niego dzierżawy, czyli to w zaległéy summie arędowném, bądź w defektach inwentarskich, lub z powodu deteryoracyi, ieżeli lepsze w téy mierze bezpieczeństwo przez zastawę ani intabulacyą nie iest zapisane, lub niedostarczaiące.

§. 400.

5. W ogólności umieścić tu należy, wszelkie pretensye Skarbowi publicznemu do wspólnego Dłużnika z kontraktu z nim zawartego lub innéy zasady prawnéy przychodzące, ieżeli im w moc ustaw oddzielnych, nie iest nadane lepsze prawo pierwszeństwa, lub poślednieysze, n. p. co do kar pieniężnych.

Względem pretensyi, których nabył Fiscus przez cessyą od kogo innego, pierwszeństwa fiskalnego bynaymniéy żądać nie może. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 405. 406.).

§. 401.

Prawa pierwszeństwa Skarbowi służącego zrzekł się bank, co do kupieckich interessów,

zastrzegłszy ie sobie tylko względnie swych oficyalistów.

Co się zaś tycze towarzystwa handlu morskiego, to ma moc użyć fiskalnego prawa pierwszeństwa przeciw kupcowi, któremu sól morską na kredyt sprzedało; iednak tylko za ieden miesiąc, licząc od daty wydania soli kupuiącemu, aż do tegoż dnia w miesiącu następuiącym; tak dalece, że gdyby kredyt był albo na dłuższy czas dozwolonym, lub po wyiściu terminu miesięcznego i za uchybioném płaceniem skarga we trzech dniach nie została wniesioną do sądu, albo następnie, iak należy, popieraną nie była, w tym razie kompania tylko iako wszelki inny prywatny sprzedawca, uważaną i z nią postąpiono bydź ma. Co się zaś ściąga do innych iéy stósunków kupieckich; czyli te tyczą się towarów (oprócz soli morskiéy) albo pieniędzy lub wexlów, kompania zarówno z bankiem zrzekła się swych praw fiskalnych, względem innych kupców, tak, iż w téy mierze tylko według własności swéy pretensyi i w równi z każdym innym kupcem prywatnym, winna bydź umieszczona; z drugiéy strony zaś zastrzegaią się téyże kompanii prawa fiskalne, w całéy ich rozciągłości i w konkursie, nie tylko przeciw iéy oficyalistom, ale nadto, gdy z kim prywatnym, kupcem nie będącym, wdała się w interes pod iakimkolwiek tytułem, względnie pretensyi stąd wynikłych.

§. 402.

Kamerze xiążęcéy służą również prawa pierwszeństwa z Kamerami królewskiemi, a kassom reymentowym, tudzież sądowym salaryinym, tak względnie oficyalistów iako i przypadaiących im od wspólnego Dłużnika

należytości i wydatków, zarówno z innemi kassami królewskiemi.

Dodatek §. 362. Innym kassom salaryinym służy tenże przywiléy tylko w ten czas, gdy ich niedobór z bezpośrednich kass rządowych zastąpionym bydź musi.

Kassy salaryine głównych urzędów górniczych uważaią się zarówno z rzeczywistemi kassami salaryinémi królewskiemi.

Z resztą tenże przywiléy kass salaryinych nierozciąga się do takich kosztów, które z prowadzoney przeciw wspólnemu Dłużnikowi indagacyi wynikły. Koszta te albowiem należą do klassy siódmey.

§. 403.

Gdy konkuruią rozmaite z kass wyżéy wymienionych, maią pierwszeństwo te, którym wspólny Dłużnik był naprzód w obowiązku względnie swéy służby, i zawartego kontraktu, zakładu pozyskanego, lub innych powinności. Wszelakoż sądowe kassy salaryine idą po innych kassach królewskich, a kilka podobnych kass salaryinych, ieżeli massa na ich wszystkich satysfakcyą nie wystarcza, dzielą się iéy resztą proporcyonalnie, bez względu na czas, w którym wynikła ich pretensya. Idą także też kassy po innych w czwartéy klassie Wierzycielach, ieżeli się z niemi zniydą w konkurrencyi.

§. 404.

II. Zaległości więcéy niż dwuletnie, wymienionych w §. 357. ciągłych ciężarów i obowiązków, niemniéy składek wzmiankowanych §. 359. do kass towarzystwa ogniowego i innych równe z niemi prawo maiących, które tak pomiędzy sobą iako i w konkurrencyi z innemi pretensyami do téy klassy należącemi, według dat uporządkuią się, w któ-

2) Dawnieysze zaległości ciężarów pospolitych.

rych przez wspólnego Dłużnika powinny były bydź zapłacone.

§. 405.

3) Kassy publiczne nie królewskie, w dobrach swych Administratorów.

III. Kassy ziemiańskie czyli landszaftowe, powiatowe lub mieyskie, niemniéy kollegiaty, klasztory, kościoły, szkoły i inne fundacye pobożne, gdy wspólnemu Dłużnikowi zdana była administracya lub zachowanie ich pieniędzy, albo inne części maiątku; a stąd wynikły defekta, do których załatwienia nie zapisał onym lepszego bezpieczeństwa przez zastawy lub intabulacye. Należą więc do tego defekta depozytowe, przez sądy i sądowych zawiadowców takowych instytutów publicznych poczynione (§. 398).

To prawo pierwszeństwa (gdyby się zdarzyła konkurrencya), uważa się według dnia, w którym wspólny Dłużnik wszedł w służbę lub obiął administracyą.

§. 406.

4) Wnioski małżonek Dłużnika.

IV. Małżonka wspólnego Dłużnika względem iéy wniosku, bez różnicy, czyli nosi nazwisko posagu lub parafarnaliów; ieżeli znayduiących się ieszcze w naturze efektów według przepisu §. 312. windykować nie może, lub przez intabulacyą nie zyskała mieysca w trzeciéy klassie.

Do maiątku żony w téy klassie umieścić się maiącego, liczyć trzeba to wszystko, co iéy zapisano zostało, iako dar zaranny, ieżeli w pewnych mieyscach lub klassach mieszkańców kraiu, nie wykaże się przeciwna téy ustawie obserwancya. Daléy to wszystko, cokolwiek mogła była windykować w podarkach według artykułu prawa wzmiankowanego, gdyby się znaydowały w naturze.

§. 407.

Gdy według umowy małżeńskiéy lub praw statutowych mieysca, oznaczone iest wzaiemne następstwo sukcessyonalne, względem całego maiątku lub części onego; a wspólny Dłużnik ieszcze iest przy życiu; żona może żądać wydania sobie swego maiątku, ieżeliby po iéy śmierci przypadł wspólnemu Dłużnikowi, lecz tylko za wystawieniem dostatecznego bezpieczeństwa, albo musi na tém przestać, że kapitał ku iéy zaspokoieniu dostarczaiący, aż do rozwiązania małżeństwa, zostanie w massie, od którego iéy iednak musi bydź płacona prowizya.

§. 408.

Jeżeli według umowy małżeńskiéy, żona zamiast zwrócenia sobie wniosku, ma dostać pewne wyposażenie lub kwotę alimentacyiną, nie może wprawdzie żądać zwrotu swego wniosku, lecz może nalegać, aby kapitał na opłacenie iéy przyrzeczonéy rocznéy pensyi dostarczaiący, w tém mieyscu według dokładnieyszéy ustawy, w następuiącym Rozdziale przepisanéy, był wyznaczony, zostawiwszy iéy używanie od niego prowizyi. Wszelakoż żona żądać może takowego procentu tyle tylko, ile ten nie przenosi prowizyi w kraiu zwyczaynéy, od wniesionego przez nię mężowi kapitału. Czyli zaś podobne płace za zostawieniem iéy wniosku zapisane, mogą bydź odwołane przez Wierzycieli, oznaczy się niżéy (§. 438.).

§. 409.

Jakim sposobem żony względem zapisanych im zwrotnie spadków, oprawy wdowiéy lub innych korzyści, niemniéy względnie maiątku sobie zastrzeżonego, maią bydź

uklassyfikowane, niżéy się ustanowi (§. 433. i następ.).

§. 410.

Gdy małżonkowie według zaszłéy między niemi umowy lub istnących statutów, żyią w wspolnictwie maiątku; względem wniosku służy przepis §. 326., według którego żona dopiero po zapłaceniu wszystkich długów, może żądać zaspokoienia siebie.

Dodatek §. 363. Tam, gdzie prawa prowincyalne i statuta, iak n. p. w prawie Lubeckiém, od powszechnych zasad co do wspólności maiątku małżonków odstępuią, zachowuią się takowe i nadal względem klassyfikacyi i przywileiu małżonek aż do ukończenia praw prowincyalnych.

§. 411.

Jeżeli żona, w moc osobno zawartego kontraktu towarzyskiego, wspólny z mężem prowadziła handel, ma mieysce urządzenie §. 289—290—291. względem społeczeństw handlowych. Nie można tego atoli rozciągać do przypadku, gdy żona assystowała tylko mężowi, iako pomocniczka w iego handlu.

§. 412.

Jak dace żona względem źle prowadzonego gospodarstwa lub marnotrawstwa, utraca swe prawo pierwszeństwa, iest oznaczone w prawach. (Pow. Prawo Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 274. 275. Tyt. XX. §. 1485—1487.) i przepis ten służy także co do iéy należności niżéy (§. 434.) opisanych, tudzież w przypadku nawet, gdy pretensye żony są zaintabulowane, i w księdze hipotecznéy ieszcze stoią zapisane na iéy imię.

§. 413.

Może żona ustąpić nadanego sobie w tey klassie prawa pierwszeństwa; a po zeyściu, iey zstępni w każdym razie wstępuią na iey mieysce; względem innych sukcessorów zaś ma to mieysce w tenczas tylko, gdy Spadkodawczyna była ieszcze przy życiu podczas otwarcia konkursu.

§. 414.

Gdy Cessyonaryusze lub Descendenci zmarłey małżonki ubiegaią się wespół z powtórną żoną wspólnego dłużnika; tamci maią zawsze pierwszeństwo.

§. 415.

Rozwiedziona małżonka może zyskać toż prawo pierwszeństwa tylko w tenczas, gdy niezwłócznie po rozwiązaniu małżeństwa żądała zwrotu swego wniosku; a niżeli mogła go odzyskać mimo należycie popieraną exekucyą, wynikł tym czasem konkurs. Na owczas idzie także przed powtórną wspólnego dłużnika małżonką.

§. 416.

Gdy żony lub ich Cessyonaryusze i Descendenci ubiegaią się z innemi pretensyami do tey klassy należącemi; prawo *Pierwszych* rachuie się od dnia ślubu; ieżeli nie może bydź wyśledzono, że maiątek żony całkiem lub w części, późniey wniesiony został wspólnemu dłużnikowi, w którym to razie prawo pierwszeństwa każdey pretensyi, bierze początek z dniem wniosku.

§. 417.

V. Dzieci wspólnego dłużnika względnie tych części maiątku, które według §. 327. są mocne windykować, ieżeli to nastąpić nie mogło dla tego, że w czasie otwarcia

5) Odrębny maiątek dzieci.

konkursu iuż się nie znaydowały w naturze; takowe prawo pierwszeństwa stosuie się do czasu, w którym oyciec wziął do siebie maiątek dzieci.

§. 418.

Należy do tey klassy i to wszystko, cokolwiek dzieci w pieniędzach lub w wartości im wyrównywaiącéy, mimo oyca, odziedziczyły, zyskały darowizną albo innym sposobem, a to zostało się w ręku oyca. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. II. §. 177.)

§. 419.

Do tego iednak liczyć nie należy kapitału fideikommissowego, który dzieciom przez oyca i po iego zeyściu, w moc exystuiącego na to ustanowienia ma przypaść; owszem dzieci z tego względu równe maią prawo z innemi następcami fideikommissalnemi.

§. 420.

Zaległe alimenta dzieci nieślubnych, chociażby te przed otwarciem konkursu opłacić wypadało, nie do tey, lecz do szóstey klassy należą.

§. 421.

6) Maiątek pupillów u ich opiekunów.

VI. Nieletni, tudzież Niedołężni na umyśle marnotrawcy i nieprzytomni, gdy wspólnemu dłużnikowi zdana była nad niemi opieka albo kuratela, lub gdy tenże przywłaszczył sobie zarządzanie ich maiątkiem względnie wszelkich defektów, tegoż wspólnego dłużnika ciążących; ieżeli przez intabulacyą opieki lub kurateli nie było im wyiednane lepsze bespieczeństwo. — Kiedy zaś takowe prawo pierwszeństwa bierze swóy początek i iak długo trwa, iest oznaczono w

Prawach. (Po. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 295. 298. §. 888. 892.) (*)

§. 422.

VII. Nieletni, i osoby równe prawo z niemi maiące, ieżeli wspólny dłużnik pieniędzy onym własnością należnych, użył na kupno dóbr nieruchomych, a te podczas wynikłego konkursu ieszcze się w masie znaydowały; które to prawo pierwszeństwa rachować się ma od dnia zaszłego tychże pieniędzy użycia. 7) Pupille, co do dóbr nieruchomych za ich pieniądze kupionych.

§. 423.

VIII. Zakłady pieniężne dane oficerowi na ekwipaż z konsensem Szefa i na ten cel obrócone; bez względu: czyli pierwsze uekwipowanie się lub powtórne sprawienie ekwipażu na woynie utraconego, z tego zakładu było ułatwione; a pierwszeństwo zakładu oznacza się według daty konsensu. Zakłady dane na obięcie kompanii, ieżeli na summach na porękę przeznaczonych są zapisane, maią prawo pierwszeństwa, wynikaiące z takowey intabulacyi; inaczey zaś, chociażby ie uznano za ważne, żadnego szczególnego nie zyskaią przywileiu. 8) Pieniądze na ekwipowanie się Officerowi pożyczone.

§. 424.

IX. Ci, którzy przed wyniknieniem konkursu, na wystawienie lub wyporządzenie budynków do massy należących, dali materyałów, robotę wypełnili, lub założyli pieniądze, na ten cel obrócone. 9) Wierzyciele budowniczy.

(*) W mieyscu Prawa Powszechnego w §. 295. allegowanym, zachodzi omyłka; gdzie nie *piąta* lecz *czwarta klassa* powinna bydź wyrażoną.

W razie wynikłey konkurrencyi, czas zawarcia kontraktu stanowi prawo pierwszeństwa każdey pretensyi. Jeżeli nie masz kontraktu, mieysce oznacza się przez czas nastąpionego dostarczenia, danego zakładu, lub uskutecznionéy roboty.

§. 425.

10) Zakłady na inwentarz dóbr.

X. Również prawo pierwszeństwa w tey że massie maią zakłady i dostarczenia na uzupełnienie lub pomnożenie inwentarza w bydle i polowego, na podźwignienie poddanych, na zakupienie zboża do siewu, na chleb i na obrok, na załatwienie ciężarów do dóbr przywiązanych, lub zapłacenie włożonych na nie kontrybucyi, ieżeliby takowym pretensyom według przepisu §. 345. — 353. niesłużyło mieysce w pierwszey klassie.

§. 426.

Jeżeli iednak budynki lub dobra, które wzmiankowanych w obu powyższych §§. pretensyi stały się powodem, iuż się nieznayduią w massie podczas wynikłego konkursu; pretensye tego rodzaiu do siódmey klassy należą.

§. 427.

11) Premie assekuracyine.

XI. Kompania assekuracyina, lub inni Zaręczyciele, względnie premiów im należących za ubezpieczenie okrętu lub towarów, ieżeli karta *(Police)* nie w ciągu ostatnich dni 30. przed otwarciem konkursu, lecz dawniey była podpisaną. (§. 384.)

Lecz takowe prawo pierwszeństwa ma mieysce tylko w tenczas, gdy okręta lub towary podczas wyniknienia konkursu znaydowały się ieszcze w maiątku wspólnego dłużnika, a data nastąpionego ubezpieczenia

oznacza mieysce, na którém premia w tey klassie powinna bydź ulokowaną.

W iakim zaś porządku w konkursie partykularnym lub processie likwidacyinym do okrętu podniesionym, maią bydź z niego zaspokoieni ci, których za Wierzycieli okrętowych według prawa uważać należy, oznaczy się niżey.

§. 428.

XII. Gdy wspólny dłużnik, czyli to iako dziedzic, prawo iurysdykcyi maiący, lub iako sam sędzia, dotknął się depozytu sądowego, który iednak nie do iuryzdykcyi królewskiey, ani do żadney inney publiczney nie należy, (§. 398. 405.); do klassy niniey-szey należą ci, którym służy prawo żądania, aby im były wydane lub zwrócone; a pierwszeństwo uważa się według daty nastąpionego składu. Gdy zaś takowy prywatny Juryzdykcyonaryusz zatrzymał pieniądze z aukcyi, lub inne sobie zapłacone, które wnieść był powinien do depozytu, lub komużkolwiek wypłacić; uroszczona z tego względu pretensya należy do szóstey klassy. 12) Depozyta w sądach prywatnych.

§. 429.

Gdy kilka pretensyi do tey klassy należących ubiegaią się między sobą, prawa skarbu publicznego w §. 395-403. wzmiankowane, i kassy tamże wymienione poprzedniczo, zaspokoione bydź powinny. Co zaś do wszelkich innych §. 404-428. wymienionych pretensyi, czas przy każdey z nich wyrażony, w którym ich prawo pierwszeństwa wynikło, oznacza porządek, wedle którego wszystkie po sobie następować maią, tak, iż bez względu na rozmaitą ich pierwszeństwa przyczynę, zawsze późnieysza starszéy musi

ustępować; a pretensye, których prawo pierwszeństwa w iednymże czasie wzięło swóy początek, gdyby się okazała niedostateczność massy, proporcyonalnie zaspokoione bydź powinny.

§. 430.

Piąta klassa.

Do piątéy klassy należą:

1) Roczne płace czyli prestacye.

I. Wszelkie opłaty roczne, z mocy szczególnych kontraktów, lub dyspozycyi testamentowéy, dobra nieruchome massy ciążące, ieżeli przez intabulacyą nie ziednano im szczególnieyszego prawa; a kapitał do ułatwienia tych pretensyi potrzebny, powinien bydź umieszczony w téy klassie według daty, w któréy prawo wynikło. (§. 357—358).

§. 431.

W tém mieyscu odbierać także będzie satysfakcyą dziedzic, któremu się czynsz albo kanon zaległy od wspólnego Dłużnika iako czynszownika dziedzicznego należy. Jeżeli kanon zapisany iest do ksiąg hipotecznych, dziedzic może domagać się zaspokoienia swego w trzeciéy klassie, iednak tylko co do dwuletniéy zaległości. Dawnieysze zaś zaległości odsyłaią się tu do piątéy klassy.

§. 432.

2) Sukcessorowie żony.

II. Sukcessorowie zmarłéy żony wspólnego Dłużnika, ieżeli nie należą do zstępnych, względnie tego wszystkiego, cokolwiek ich spadkodawczyna byłaby zyskała w klassie poprzedzaiącéy, gdyby była przeżyła wyniknienie konkursu; a prawo pierwszeństwa ustanawia się sposobem w §. 416. przepisanym.

Toż samo ma mieysce co do żon rozwiedzionych, które swego prawa pierwszeństwa sposobem w §. 415. oznaczonym nieuzyskały.

§. 433.

III. Żona wspólnego Dłużnika względem zastrzeżonego iéy maiątku czyli receptycyi, ieżeli mu go w prowizyi niewypuściła. Gdy to nastąpiło, nie może rościć prawa do mieysca w téy klassie; lecz idzie o to, iakie sobie dała w téy mierze zapisać bezpieczeństwo. Prawo pierwszeństwa co do zwrotnego maiątku stósuie się do dnia, w którym wspólny Dłużnik wziął do siebie tenże maiątek lub zyskał administracyą; a sukcessorowie żon, bez wyiątku, maią z niemi równe z tego względu prawa; toż samo ma mieysce co do żon rozwiedzionych.

3) Zastrzeżony maiątek żony (*receptitia*).

§. 434.

IV. Żona wspólnego Dłużnika względem zwrotnego spadku, oprawy wdowiéy i innych tym podobnych korzyści, na przypadek śmierci męża iéy zapisanych; skoro iéy takowe przez umowę przed zamęściem lub przy zamęściu zawartą, były wyznaczone. Nie czyni to w téy mierze żadnéy różnicy, czyli te korzyści są w stósunku wniosków lub nie, a dzień zawartego ślubu oznacza mieysce, które iéy w téy klassie ma bydź wskazane.

4) Korzyści ślubne (*lucra nuptialia*).

§. 435.

Jeżeli wspólny Dłużnik ieszcze iest przy życiu, żona iego może tylko domagać się: aby summa ku iéy zaspokoieniu dostarczaiąca, była tu w téy klassie wyznaczona, od któréy prowizya, aż do zeyścia męża, przypada dla massy.

§. 436.

Gdy rozwiedziona małżonka, iéy sukcesorowie lub cessyonaryusze schodzą się w konkurrencyi z drugą iego żoną, albo z iéy sukcessorami lub cessyonaryuszami; tedy przepis §. 415. zastósuie się.

§. 437.

W takichże samych okolicznościach, w iakich żona może żądać wniosku swego dopiero po wszystkich Wierzycielach, może podobnież względem korzyści, od męża sobie zapisanych, dopiero po uspokoieniu wszystkich Wierzycieli bydź umieszczoną. (§. 412.).

§. 438.

Jeżeli mąż w czasie naznaczania takowych korzyści, był iuż dowodnie nad swóy maiątek zadłużony; nie może żona żadnego do nich formować prawa, na szkodę Wierzycieli (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 467.). Takowy przepis ma swą ważność bez rozróżnienia przypadków: czyli żona nic nie wniosła mężowi, lub czyli maiątek przez nię wniesiony, za który zapisane iéy zostały korzyści za zostawieniem onego, znayduie się rzeczywiście. W tym ostatnim razie zawisło to od postanowienia Wierzycieli, albo wydać żonie wniosek iéy udowodniony, w czwartéy klassie; lub korzyści za zostawieniem onego iéy obwarowane w téyże klassie upewnić, według dokładnieyszego w téy mierze przepisu § 408.

W każdym także przypadku, i wtenczas nawet, gdy żonie muszą bydź zostawione i ubezpieczone całkowicie korzyści, od męża iéy zapisane, dla tego, iż ten w czasie wyznaczenia ich nie był ieszcze nad swóy maiątek zadłużonym; przepis pomienionego §. 408. ma bydź zachowany tym sposobem, iż żona dopóki mąż

mąż żyie, nie może żądać, tylko naywięcéy prowizyi od wniesionego istotnie, a w massie zostawić się maiącego maiątku.

§. 439.

Co do korzyści, przez wspólnego Dłużnika żonie dopiero po zawartym ślubie wyznaczonych; te na wszelki przypadek umieszczaią się dla niéy dopiero po siódméy klassie. Jeżeli iednak podobne korzyści zyskała w moc uciążliwego układu, może, iakby ze swego wniosku, żądać zwrócenia sobie tego, cokolwiek za to dała lub wypuściła mężowi.

§. 440.

V. Panowie, w maiątku swych oficyalistów domowych, służących i poddanych, gdy końcem dopełnienia obowiązków służby, powierzone im były pieniądze i effekta, a stąd wynikły deffekta, lub ci w czémkolwiek się im przeniewierzyli; do tego liczyć należy dane włościanom załogi, gdy zostawszy alienowane, windykowane bydź nie mogą. Wyświadczonym zaś przez Panów pożyczkom lub innym tym podobnym pretensyom, takowe prawo pierwszeństwa nie służy. 5) Panowie w maiątku swych służących i poddanych.

§. 441.

VI. W równi z Panami uważać należy anterprenerów loteryi, względem defektów, iakie ciążą kollektorów. 6) Anterprenerowie loteryi w maiątku kollektorów.

§. 442.

VII. Podobnegoż prawa pierwszeństwa używaią massy kredytowe, w maiątku Kuratorów dla nich postanowionych, względem zrządzonych przez tychże defektów. 7) Massy kredytowe w maiątku swych kuratorów.

§. 443.

Takowe prawo pierwszeństwa (§. 440. 441. 442.) w zdarzaiącéy się konkurrencyi

oznaczy się dniem, w którym wspólny Dłużnik wszedł w stósunki, z iakich pretensya swą bierze zasadę.

§. 444.

8) Zgromadzenia pobożne it. d. co do długów z kontraktu pochodzących.

VIII. Kapituły, kościoły, szpitale i inne fundacye pobożne, niemniéy kassy powiatowe i mieyskie, gdy ze wspólnym Dłużnikiem weszły w układy kontraktowe, względem danych im zakładów lub obowiązków, z kontraktu wypływaiących, ieżeli sobie nie dały zapisać lepszego bezpieczeństwa; a pretensye tego rodzaiu porządkuią się wedle daty kontraktu. Do téy klassy należą także kassy salaryine magistratów, sądów mieyskich i innych nie królewskich, według formalnego regulaminu kassowego urządzonych, względem należytości i wydatków, od wspólnego Dłużnika im przypadaiących.

§. 445.

9) Fabryki uprzywileiowane.

IX. Również prawo pierwszeństwa służy podiemcom fabryk na utrzymywanie domu sierot w Postdamie poświęconych, tudzież rękodzielni złota i srebra, względem kredytowanych wspólnemu Dłużnikowi towarów, a czas użyczonego kredytu stanowi mieysce, iakie im ma bydź naznaczone w téy klassie.

§. 446.

10) Kaucye za wydatki sądowe (*cautiones pro expensis*).

X. Gdy wspólnemu Dłużnikowi oszczędzono zakładu na koszta w gotowiźnie, dla tego, iż posiadał dobra nieruchome, lub maiątek iego był w innym sposobie znaiomym, ci, którzy po nim żądali kaucyi, maią bydź względem kosztów wynagrodzić się maiących, uporządkowani w téy klassie wedle daty dekretu, którym wspólny Dłużnik uznany został wolnym od stawienia kaucyi.

§. 447.

XI. Ci, którzy z powodu pretensyi na wspólnym Dłużniku prawomocnie ewinkowanych, przed wynikłym konkursem, wpuszczeni byli w iego dobra nieruchome, albo wyrobili opieczętowanie i zaięcie iego maiątku ruchomego. 11) Wierzyciele wpuszczeni w dobra (*creditores immissi*).

§. 448.

Ci tylko iednak mogą mieysca tego pretendować, na których wniosek, fantowanie Dłużnika nastąpiło rzeczywiście; bądź zaszła intromissya według Tyt. XXIV. §. 119. w właściwém rozumieniu; lub istotna sekwestracya była nakazaną. Jeżeli zaś za naleganiem innych Wierzycieli, dobra nieruchome albo ruchome effekta, wzięte zostały w sekwestr, dość będzie, gdy Sędzia następuiącego Wierzyciela przez dekret intromittowanym bydź zadeklaruie, i oznaymi o nim temu, komu zawiadowstwo nieruchomości albo zachowanie zagrabionych rzeczy było polecone. Skoro więcéy iest Wierzycieli, tym sposobem intromittowanych, czas nastąpionéy immissyi oznacza między niemi pierwszeństwo.

Dodatek §. 364. Pretensye wierzycieli immittowanych, którym równe służy prawo pierwszeństwa, zaspokoione bydź powinny w stosunku ich ilości.

§. 449.

Prawo pierwszeństwa z intromissyi służące, nie rozciąga się na całą massę, lecz tylko do szacunku gruntu lub zgrabionych rzeczy; i do tego, co z nich ieszcze zostanie po uspokoieniu Wierzycieli wyżéy lokowanych.

§. 450.

XII. Gdy wspólny Dłużnik ożenił się z wdową lub rozwódką, nim z iéy dziećmi 12) Pasierby, w maiątku

swych przybranych rodziców.

go małżeństwa przyzwoity nastąpił rozkład, i maiątek im należący wydany został; ieżeli matka nie iest w stanie ich zaspokoić, zapłaceni bydź maią z maiątku oyczyma w téy klassie, podług dnia, w którym się ożenił. (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. I. §. 1016. 1017.).

§. 451.

Wszystkie pretensye do téy klassy należące, porządkuią się według udeterminowanego wyniknienia ich prawa pierwszeństwa, bez względu na rozmaitą onego zasadę, tak, że zawsze późnieysza ustąpić musi dawnieyszéy, a wynikłe w iednymże czasie, proporcyonalnie zaspokoione bydź powinny.

Szósta klassa.

§. 452.

Do szóstéy klassy należą:

I. Wszelkie pretensye w księdze hipotecznéy intabulowane; ieżeli Wierzyciel nie mógł pozyskać całkiem lub w części satysfakcyi w trzeciéy klassie; a zatém względem całkowitego niedoboru, w teyże klassie trzeciéy poniesionego; niemniéy łącząc i to, cokolwiek ich niedoszło względem odtrącenia kosztów od summy za sprzedaż gruntu wziętéy.

§. 453.

Nie mogą atoli takowi Wierzyciele żądać istotnego zaspokoienia swego w tém mieyscu prędzéy, aż będzie się można upewnić: że, i iak wiele poniosą niedoboru w swéy pretensyi, na nieruchomych dobrach zapisanéy. Że zaś może bydź: iż albo dobra stoiące z siebie samych nie są podległe sprzedaży i tylko użytki z nich mogą bydź obrócone na zaspokoienie Wierzycieli rzeczownych; bądź że się do ich kupna nie znalazł ieszcze ochotnik;

dopóki więc to nie iest rozwiązane, takowi Wierzyciele tylko ewentualnie mogą bydź umieszczeni w szóstéy klassie. Wszelakoż, gdy przychodzi do dystrybucyi reszty massy, kwota na nich przypadaiąca zostanie w massie póty, póki się nie okaże niezawodnie: czyli i w iakiéy ilości znaydować się będzie niedobór co do dóbr nieruchomych. Do tego zaś czasu, prowizya od tak zatrzymanéy summy rośnie dla massy.

§. 454.

II. Wszelkie obligacye niezaintabulowane; iednak przyięte sądownie lub potwierdzone, lecz nie przyznane tylko sądownie.

§. 455.

Nie czyni to w téy mierze żadnéy różnicy: czyli przyięcie albo roboracya nastąpiły przed sądem zwyczaynym, bądź iakimkolwiek innym kraiowym lub zagranicznym; przytém iednak względem nadanych od sądów zagranicznych konfirmacyi, zastrzega się prawo retorsyi.

§. 456.

III. Ci, którzy wspólnemu Dłużnikowi dali w zachowanie, pożyczyli, zastawili, lub na iego prośbę bezpłatnie zostawili rzeczy iakie, lub gdy iakie effekta przez kradzież, albo w inny sposób nieprawny dostały się w zachowanie wspólnego Dłużnika; ieżeli te według przepisu §. 296. 299. nie mogą bydź windykowane, lecz wartość ich musi bydź wynagrodzona z massy. Szacunek wynaiętych lub pożyczonych rzeczy spożytemi bydź mogących, do siódméy klassy należy.

§. 457.

4) Pożyczki bezprocentowe.

IV. Należy tu także ten, kto wspólnemu Dłużnikowi pożyczył wyraźnie bez prowizyi pieniędzy na iego utrzymanie, lub na zasilenie go w iego professyi.

§. 458.

5) Zaległa summa szacunkowa za sprzedane nieruchomości.

V. Ci, którzy wspólnemu Dłużnikowi sprzedali i oddali w posiadanie nieruchomości, nie odebrawszy za nie całkiem lub w części summy szacunkowéy, i takowéy zaległości nie dali zaintabulować w księdze hipotecznéy.

§. 459.

6) Należytość z podziału sukcessyi

VI. Należytość z podziału sukcessyi, którą ieden sukcessor iest obowiązany zapłacić drugiemu, za obięciem dóbr ruchomych albo nieruchomych, do sukcessyi należących, ieżeli w téy mierze lepszego nie zapisano bezpieczeństwa.

§. 460.

7) Alimenta.

VII. Alimenta, które sukcessor winien opłacać drugiemu, stósownie do rozporządzenia spadkodawcy, lub w moc zawartego ze współ-sukcessorem układu, ieżeli wyraźnie nie są do pewnego gruntu przywiązane, a zatém, ieżeli ich nie wypada umieścić w piątéy klassie według §. 430., należą do szóstéy klassy.

§. 461.

Niemniéy i inne alimenta, do których wspólny Dłużnik, z powodu niegodziwego czynu, lub dla dzieci nie w małżeństwie spłodzonych, iest obowiązany mocą wyroku i prawa, umieszczaią się w szóstéy klassie.

§. 462.

Zaległości takowych alimentów (§. 430. 460. 461.) wchodzą w tę klassę tyle tylko, ile są zaległe w ostatnim roku przed wyniknieniem konkursu. Dawnieysze zaś zaległości umieszczaią się dopiero w siódméy klassie.

§. 463.

Alimenta z saméy tylko szczodrobliwości wspólnego Dłużnika pochodzące, dopiero po wszystkich Wierzycielach mogą bydź umieszczone.

§. 464.

VIII. Ci, którzy wspólnemu Dłużnikowi założyli pieniędzy na naukę, niemniéy i ci wszyscy, którzy mu albo iego dzieciom dawali informacyą w ięzykach, kunsztach i umieiętnościach; iednak z wyłączeniem opłaty szkolnéy i za naukę, według przepisu §. 375. ulokować się maiącéy. 8) Zakładyna naukę i honoraria.

§. 465.

IX. Zaległe szportle sądów i ich Kommissarzy, ieżeli te nie należą do kass salaryinych, według istnących przepisów urządzonych, a zatém lepszego nie używaią prawa pierwszeństwa. 9) Opłaty sądowe.

§. 466.

Urzędnicy sądowi ze szportlów opłacani w prowincyach, gdzie używanie szportlów z urzędów królewskich iest ieszcze zostawione urzędnikom, do téy klassy nie należą; lecz w razie wynikłego konkursu do maiątku urzędnika mogą żądać dwuletniéy swych płac zaległości ze szportlów ieszcze w ówczas zalegaiących. Lecz ieżeli te nie wystarczaią na ich zaspokoienie, lub zaległości są dawnieysze, należą tylko do siódméy klassy.

10) Kommissarze sprawiedliwości, (Adwokaci) i Notaryusze.

§. 467.

X. Kommissarze sprawiedliwości czyli Adwokaci, i Notaryusze względem swych zaległych należytości.

§. 468.

11) Koszta medycynalne.

XI. Koszta medycynalne roku przedostatniego przed otwarciem konkursu (§. 367.) dawnieysze zaś zaległości do ostatniéy klassy należą; chybaby Wierzyciel był w stanie wykazać, iżby niebył mógł pozyskać satysfakcyi od wspólnego Dłużnika, chociażby się o to był udał do sądu i wyrobił exekucyą; w tym razie trzyletnie zaległości uchodzą w téy klassie.

§. 469.

12) Zakłady dane fabrykantom.

XII. Zakłady dane fabrykantom na prowadzenie ich professyi, ieżeli oznaczone §. 367. i następ. prawo pierwszeństwa nie może bydź zastósowaném.

§. 470.

13) Zakłady oblubienicy.

XIII. Cokolwiek oblubienica założyła swemu zaręczonemu lub powierzyła, gdy do iego maiątku otwiera się konkurs kredytorów przed ślubem, należy do téy klassy.

§. 471.

14) Pretensye wexlowe.

XIV. Wszelkie pretensye wexlowe, co do ciągnionych i suchych wexlów wynikłe, niemniéy te, które pochodzą z biletów handlowych i kupieckich assygnacyi (Pow. Pow. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 930. 1257. 1286. 1298.) Ten zaś, na kogo był wexel ciągniony, ieżeli bez dostatecznego bezpieczeństwa wypłacił, nie może rościć prawa do szóstéy klassy, chybaby akceptacya nastąpiła *per honor.* (Pow. Pr. Kr. tamże §. 1104.).

Dodatek §. 365. Wexle, które według praw kraiu tuteyszego są przedawnione, chociażby

za granicą wystawionemi zostały, a dłużnik zagranicznemu prawu wexlowemu poddał się był, należą do siódmey klassy.

Dodatek §. 366. Wystawione w formie wexlowey obligacye osob, do wystawiania wexlów niezdolnych, co do prawa pierwszeństwa pretensyi na ich zasadzie w konkursach likwidowanych uważane bydź maią za równo z wexlami, i umieszczone w szóstey klassie. (Po. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XI. §. 751.)

§. 472.

XV. Dokumenta względem pożyczki lub innego długu przez Kommissarza sprawiedliwości przyięte i należycie podpisane. 15) Dokumenta przed Notaryuszami zeznane.

§. 473.

Między wszystkiemi pretensyami do szóstey klassy należącemi, nie ma mieysca żadne pierwszeństwo, lecz ieżeli massa na nie wszystkie nie wystarcza, maią bydź proporcyonalnie zaspokoione.

§. 474.

Do *siódmey klassy* należą same tylko skrypta czyli zapisy prywatne, długi do ksiąg czyli rejestrów zapisane, a ogólnie wszelkie pretensye nie wsparte takiem prawem pierwszeństwa, dla któregoby im mieysce w iednéy z klass poprzedzaiących musiało bydź naznaczone. Należące do téy klassy pretensye, ieżeli massa nie wystarcza, będą zaspokoione proporcyonalnie *(in tributum)*. Siódma klassa.

§. 475.

Od tego wyłączone są ieszcze te pretensye, które dopiero po zaspokoieniu wszelkich Wierzycieli przyiść mogą do zapłacenia. Pretensye po wszystkich (*post omnes*) umieszczonemi bydź maiące.

§. 476.

I. Kary pieniężne przez wspólnego Dłużnika opłacać się winne.

Dodatek §. 367. Do tych należą także kary akcyzowe i celne, którym tayne prawo zastawy w regulaminie akcyzowym z roku 1772. im nadane nadal iuż nie służy.

Dodatek §. 368. Koszta indagacyine, bądź że w konkursie lub prócz tego z karami pieniężnemi są w kollizyi, zawsze przed ostatniemi maią pierwszeństwo.

§. 477. *a.*

II. Koszta wspólne albo kwoty z tego powodu Wierzycielom potrącone, według porządku kapitałów.

§. 477. *b.*

III. Zaległości prowizyi, więcéy niż dwuletne, tudzież prowizye wypadłe w ciągu konkursu, albo z powodu zawieszonéy ich opłaty, lub co do Wierzycieli intabulowanych, dla niedostateczności dochodów; te następuią po sobie według porządku, w iakim kapitały były umieszczone, lub gdyby więcéy kapitałów przychodziło do zaspokoienia w proporcyi, takowe prowizye równymże sposobem będą zapłacone.

§. 478.

IV. Koszta pogrzebu wspólnego Dłużnika, ieżeli wynoszą więcéy nad ilość w §. 363. 364. oznaczoną; w tym także zawieraią się koszta żałoby wdów i dzieci.

§. 479.

V. Ci, co maią do pretendowania od wspólnego Dłużnika podarunki, lub cóżkolwiek innego z iego szczodrobliwości.

§. 480.

VI. Należności żon w przypadkach, gdzie według przepisu §. 412. ustąpić muszą wszystkim Wierzycielom męża.

§. 481.

VII. Zapisy (Legata) przez wspólnego Dłużnika poczynione.

§. 482.

Pretensye wyrażone w §. 476—481. idą po sobie według porządku w tychże paragrafach ustanowionego, a tylko, gdy się zchodzi kilka równego rodzaiu pretensyi, zyskuią zapłatę w proporcyi (*in tributum*); lecz ten podział, co do zaległości prowizyi i kosztów, ogranicza się do sposobu w §. 477. *a. b.* oznaczonego.

§. 483.

Szczególne przywileie poiedyńczych Wierzycieli.

Gdy kto odkrył effekta przez wspólnego Dłużnika za granicę wyprowadzone, lub cóżkolwiek innego odiętego massie kredytowéy, a przez to skuteczna dla teyże massy urosła korzyść, pozyska w swéy klassie pierwszeństwo, w stósunku korzyści ziednanéy dla massy.

§. 484.

Toż samo ma mieysce, gdy kto doścignie samegoż zbiegłego Dłużnika i przyprowadzi go w areszt, a przez to effekta lub inne części maiątku, które Dłużnik wziął z sobą, ukrył albo innym sposobem zataił, są odkryte i wniesione do massy.

§. 485.

Jeżeli według tych zasad (§. 483. 484.) Wierzyciel zyskać nie może satysfakcyi, połowa niedoboru w konkursie przezeń poniesionego, z massy nasamprzód zapłaconą bydź powinna. Wszelakoż takowa nagroda nigdy nie powinna przenosić całéy korzyści, massie ziednanéy.

§. 486.

O przewyżkach massy. Jeżeli się wydarzy, że po zaspokoieniu wszelkich długów w powyższych paragrafach wyrażonych, ieszcze cóżkolwiek zostanie w massie kredytowéy, wydaném będzie wspólnemu Dłużnikowi, gdy ten ieszcze iest przy życiu, inaczéy zaś iego sukcessorom. Jeżeli zaś nie masz sukcessorów, lub ci zrzekli się sukcessyi bez wszelkiego zastrzeżenia, reszta pozostała zaiętą będzie na rzecz skarbu publicznego iako *bonum vacans*.

§. 487.

Szczególnieyszy porządek klassyfikacyi:

1) gdy do pozostałości osoby woyskowéy; lub
2) do okrętu; albo
3) do części górniczych wynika osobny konkurs, bądź proces likwidacyiny; oznaczy się niżéy w szczególnych Rozdziałach.

§. 488.

Ogólne prawidło wykładów. Na ostatku ustanawia się, że prawa pierwszeństwa w ninieyszym porządku klassyfikacyinym oznaczone, służą tym tylko pretensyom, którym są nadane wyraźnie; na inne zaś podobne im tylko pretensye, nie maią bydź rozciągane.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

O podziale massy.

§. 489.

Różnica massy nieruchomey od wspólney. Gdy idzie o podział massy między Wierzycieli do niéy przekazanych; ta, która wynika z gruntów należących do konkursu, roz-

różnioną bydź powinna od téy, do któréy reszta maiątku czynnego wspólnego Dłużnika należy.

Do pierwszéy czyli massy nieruchoméy Wierzyciele intabulowani tak dalece wyłącznę maią prawo, iż tylko to, co po zupełném ich zaspokoieniu tak co do kapitału, iako też uprzywileiowanych dwuletnich prowizyi zaległych, tudzież procentów w ciągu konkursu bieżących, ieszcze pozostaie, na rzecz drugich Wierzycieli przypada.

Reszta zaś massy iest wspolnym funduszem na zaspokoienie wszelkich innych Wierzycieli, i dla tego nazywa się *massą wspólną.*

§. 490.

Oddzielenie obydwóch mass.

Zaraz więc z początku obiedwie massy w oddzieleniu od siebie trzymane bydź powinny; tak, iż gdy dobra nieruchome należą do konkursu, nie tylko według przepisu §. 93. osobne akta do czynności tegoż gruntu tyczących się założone bydź powinny, i mieszać ich nie należy z temi, które się ściągaią do wyśledzenia reszty massy czynnéy, ale nadto w manuale depozytowym osobne folium dla massy nieruchoméy, a inne dla wspólnéy massy będzie przeznaczoném.

Jeżeli więcéy niż iedne dobra nieruchome należą do konkursu, i na nich różni zapisani są Wierzyciele; tedy dla każdéy z tychże nieruchomości winny bydź osobne założone akta i osobne folium w manuale depozytowym wyznaczone.

§. 491.

Co się tycze nasamprzód:

1) Massa nieruchoma; co do niey należy.

I. Massy nieruchoméy, należą do niéy:

1) sameż dobra nieruchome;

2) zapasy gospodarskie i remanenta, pod czas otwarcia konkursu znayduiące się;

3) inwentarz gospodarski i iego przynależności, ieżeli są współ-zastawione intabulowanym Wierzycielom. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XX. §. 443. 446.).

Jeżeli więc podczas otwarcia konkursu, znayduią się przy dobrach rzeczy, które w znaczeniu prawném nie maią natury podobnéy przynależności, lecz iako inwentarz zbyteczny uważane bydź powinny; takowe przedmioty iuż nie do massy nieruchomey, lecz do wspólnéy należą. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. II. §. 42. i następ. *skonf.* Tyt. LII. §. 21).

4) Ciągłe dochody z gruntu, między któremi rozumieią się wszelkie owoce i użytki, wraz z pobieranemi z małych aręd intratami; opłata za robociznę, czynsze w naturze i pieniędzach, nie mniéy zwyczayna roczna sprzedaż drzewa. Ta ostatnia ustanawia się albo według frakcyi kilkuletnich rachunków, lub podług wyciągu (anszlagu) z lasów sporządzić się maiącego, z którego się okazuie: iak wiele drzewa można sprzedawać corocznie, po odtrąceniu potrzeby gospodarskiéy, bez zniszczenia lasów. Jeżeli nieruchomość iest zadzierzawioną lub wynaiętą; ilość dzierzawy lub komornego, tudzież intraty poboczne, co do artykułów w naturze i t. d. które sobie zastrzegł dziedzic, zastępuią mieysce ciągłych z gruntu dochodów.

Gdy konkurs wynika w ciągu roku gospodarskiego, owoce i użytki ieszcze znayduiące się, niemniéy czynsze, arendy, dochody kómorniane, i inne pobory do tegoż roku należące, ściągaią się do massy nieruchomey, ieżeli albo są ieszcze w zaległości, lub opłacać ie wypada dopiero po wynikłym konkursie. Remanenta zaś z dawnieyszych czasów u włościan i innych Dłużników zaległe, do massy wspólnéy należą.

5) Dochody nadzwyczayne w ciągu konkursu zdarzaiące się, zwłaszcza extraordynaryina sprzedaż drzewa, gdy n. p. zakres lasu do zwykłych wrębów nie przyłączony, lecz tylko pewnych czasów mimo porządku mogący bydź branym, właśnie podczas konkursu przychodzi do wycinania, lub gdy w iakim roku burza nawywracała drzewa, zkąd wynika znacznieysza niż zazwyczay onego sprzedaż; albo gdy podczas konkursu, za zezwoleniem przełożonéy władzy, wycina się ilość drzewa na klepki.

We wszystkich tych razach z zebranych pieniędzy zwyczayna tylko ilość według powyższych zasad (Nr. 4.) wyrachowana, ściąga się do zwyczaynych dochodów, resztę zaś iako dochód nadzwyczayny uważać należy. Gdy wspólny Dłużnik sprzedał drzewo przed wynikłym konkursem, i to iuż iest istotnie wycięte, lubo ieszcze nie wywiezione, pieniądze za sprzedaż onego do wspólnéy massy należą.

6) Summa szacunkowa dóbr nieruchomych i inwentarza, według licz. 3. do nich należącego.

§. 492.

Kto powinien bydź zaspokoionym z massy nieruchomey.

Do takowéy massy nieruchomey maią szczególnieysze prawo:

1) Wierzyciele drugiéy klassy, wyżéy w §. 393. wymienieni, którzy oraz za Wierzycieli rzeczownych uważani bydź winni; niemniéy zakłady, według §. 345. i następ. w pierwszéy klassie zwróconemi bydź maiące.

2) Wierzyciele trzeciéy klassy, wymienieni w §. 387. i następ. co do kapitałów intabulowanych, oraz prowizyi zaległéy uprzywileiowanéy i w ciągu konkursu bieżącéy (§. 150—153.).

§. 493.

Podział massy nieruchomey.

Co się więc tycze podziału massy nieruchomey, według §. 491. oznaczonéy, między przekazanych do niéy §. 492. Wierzycieli, rozróżnić znowu należy:

A. roczną dystrybucyą dochodów, na prowizyą od kapitałów zaintabulowanych; od

B. główney dystrybucyi sameyże substancyi dóbr.

§. 494.

A. Dochody.

A. Dystrybucya intrat czyni się rocznie po wyiściu roku gospodarskiego, iak ten się liczy według kraiowego każdéy prowincyi zwyczaiu.

§. 495.

Na ówczas dochody tegoż roku gospodarskiego, iak są wyszczególnione dokładniéy w §. 491, licz. 4. maią bydź rozdzielone. Cokolwiek zaś zebrało się z zaległości i remanentów, licz. 2. i z dochodów nadzwyczaynych licz. 5.; tego podział zawiesza się aż do głównéy dystrybucyi.

§. 496.

§. 496.

Odciągaią się zaś z dochodów każdego roku:

a) wszelkie ciągłe ciężary i podatki, nie mniey wydatki gospodarskie tegoż roku;

b) koszta na zarządzanie nieruchomością wyłożone, do których przeto należy opłacanie mianowanego tym końcem osobnego kuratora lub dozorcy; koszta rewizyi gospodarskich, odebrania rachunków i t. d.;

c) wszystko, cokolwiek na utrzymanie istoty (substancyi) dóbr musiało bydź wyłożone, a zatém i koszta reparacyi;

d) koszta sameyże dystrybucyi specyalney.

Z drugiey strony zaś nieodtrącaią się z bieżących dochodów:

A) Koszta melioracyi. Nowych założeń i ulepszeń nie można w ogólności przedsiębrać podczas konkursu inaczey, iak za zezwoleniem wszystkich intabulowanych Wierzycieli. Jeżeli ci zgadzaią się na to pomiędzy sobą, zawisło to od ich postanowienia: czyli podobne koszta maią bydź wzięte z bieżących dochodów, lub na rachunek substancyi massy nieruchomey poczynione.

B) Koszta taxy i subhastacyi, które z substancyi massy nieruchomey muszą bydź opędzone.

§. 497.

W niedostatku gotowego funduszu do substancyi massy nieruchomey należącego, wydatki na taxę i subhastacyą, mogą bydź wzięte i założone z gotowizny z intrat wpływaiącey; ponieważ to, cokolwiek intabulowani Wierzyciele tym sposobem tracą w

prowizyi, ciągiem konkursu im przychodzącey, przy dystrybucyi ostateczney wraca im się znowu z weszłey na ówczas za szacunek summy (§. 503.)

§. 498.

Wyrażone w §. 496. lit. a. b. c. d. odciągi, iak się iuż namieniło, strącaią się zaraz z massy specyalney idących do podziału dochodów rocznych; rzeczowni zatém Wierzyciele nie ponoszą ich w stosunku do pobieranych przez siebie należności.

§. 499.

Podział sam czyni się na procenta, które intabulowani Wierzyciele maią do pretendowania za tenże rok gospodarski, a to według porządku, iak ich pretensye są zapisane w xiędze hypoteczney i w wyroku klassyfikacyinym umieszczone. Jeżeli pod czas takowey dystrybucyi, względem iakiegokolwiek artykułu znaydą się ieszcze wątpliwości, dla których prowizya nie mogłaby bydź zapłaconą; rozdzielona tym końcem kwota zatrzymuie się w kassie, a dla uniknienia wszelkich pomyłek, przenosi się ią do osobney massy depozytowey, według nazwiska Wierzyciela wymienić się maiącey.

§. 500.

Wierzyciele drugiey klassy (§. 492. Nro. I.) nie maią właściwie żadnego uczestnictwa w tey dystrybucyi dochodów, ponieważ im służy tylko prawo do substancyi massy nieruchomey względem zaległości, iakie maią do pretendowania. Muszą więc czekać aż do główney dystrybucyi, chybaby wprzód ieszcze weszły do massy nadzwyczayne dochody (§. 491. Nro. 5.) ku ich zaspokoieniu użytemi bydź mogące. Stémwszystkiem,

ieżeli się znaydą ważne i słuszne przyczyny, wolno sędziemu naznaczyć któremu z tych Wierzycieli zapłatę z bieżących dochodów, gdyż równie tu, iako i w przypadku §. 497. wskazanym, to, cokolwiek Wierzyciele rzeczowni utracaią w bieżącey prowizyi, wynagradza im się znowu przy podziale główney massy. (§. 503.)

Dodatek §. 369. Rozpisane w ciągu ostatnich dwóch lat przed otwarciem konkursu składki do kassy towarzystwa ogniowego opłacaią się z dochodów bieżących.

§. 501.

Gdy dochody iednego roku nie tylko wystarczaią na opłacenie bieżącey prowizyi od zaintabulowanych kapitałów, ale nadto ieszcze z nich cóżkolwiek pozostaie; ta reszta na podział roku następuiącego będzie zachowaną.

Jeżeli podczas dystrybucyi osateczney znayduie się ieszcze takowa przewyżka, tedy ściąga się do główney massy nieruchomey.

§. 502.

Lecz skoro dochody iednego roku na opłacenie bieżącey prowizyi nie wystarczaią, rozróżnić należy pierwszy rok gospodarski, w ciągu którego wynikł konkurs, od lat następuiących. Jeżeli w pierwszym roku intabulowani Wierzyciele nie mogą zyskać bieżącey prowizyi z dochodów, ta wynagradza im się przy dystrybucyi ostateczney, łącznie z uprzywileiowanemi dwóch lat zaległościami; a stąd do dochodów roku następuiącego, żadnego prawa rościć nie mogą. Gdy zaś w drugim roku wynika niedobór w bieżącey

prowizyi, tedy przy dystrybucyi roku następuiącego będzie wynagrodzony.

§. 503.

W tey mierze atoli zachować należy porządek pierwszeństwa między zaintabulowanemi Wierzycielami, tak, że n. p. drugi kredytor nie prędzey może zyskać cożkolwiek na swą zaległą i bieżącą prowizyą, póki pierwszemu wszystkie zaległości (z wyłączeniem roku pierwszego) i bieżące procenta tegoż roku, o którego dystrybucyą idzie, zapłacone nie będą.

To zaś, czegokolwiek który z Wierzycieli nie mógł zyskać na swą bieżącą prowizyą aż do dystrybucyi ostateczney, wynagradza mu się przy teyże wraz z kapitałem z substancyi massy, ile na to wystarcza.

§. 504.

Postępowanie przy téy dystrybucyi.

W teyże dystrybucyi rocznych dochodów postępuie się sposobem następuiącym:

Zaraz po wyiściu roku gospodarskiego, i skoro rachunki z niego nadeszły, kalkulator przy pomocy kuratora, i pod kierunkiem deputowanego sądu, wynaydzie z tychże rachunków tudzież z akt i ksiąg depozytalnych; wiele weszło dochodów tego roku. W tey mierze mieć się będzie wzgląd tylko na wniesioną istotnie gotowiznę, nie zaś na zapasy kassowe, któreby w ręku administratora do dalszego prowadzenia gospodarstwa zostawić należało; ani na znayduiące się w naturze zapasy, chociażby te były przeznaczone na sprzedaż; ani na remanenta czynne, któreby ieszcze w tym roku zalegały. Gdyż lubo te artykuły, ściśle biorąc, należą ieszcze do intrat tego roku, wszelakoż dokładne wyśledzenie, wiele z nich ściągnąć nale-

ży do dystrybucyi, zrządziłoby rozwlekłości i opóźnienie czego tu tém mniey potrzeba, ile że te dochody skoro od kassy wpłyną, zawsze się dostaną Wierzycielom rzeczownym, albo przy dystrybucyi prowizyi lat następuiących, lub przy głównym podziale całey massy kredytowéy.

§. 505.

Również, cokolwiek z tychże dochodów potrącić wypada, według przepisu §. 496. lit. a. — d. z akt i rachunków wynalezione bydź powinno. I tu także na istotnie tylko gotową zapłatę wzgląd dawać należy.

§. 506.

Jak wypada rozdzielić ilość dochodów po potrąceniu tych wydatków w zapasie zostaiącą, stósownie do przepisu § 499. — 503. między Wierzycieli rzeczownych na ich zaległą i bieżącą prowizyą, obliczy to również kalkulator, sporządziwszy tym sposobem plan dystrybucyiny, który wprzód przez deputowanego Sądu roztrząśnięty, potém sądowi do dalszey decyzyi podanym bydź powinien.

§. 507.

Decernent przestrzegać iest obowiązany, aby plan dystrybucyiny zaraz po ukończeniu roku gospodarskiego był podany, a w razie zwłoki powinien to deputowanemu i kalkulatorowi z urzędu przypomnieć.

Za złożeniem onegoż, powinien go ze swego także mieysca według akt i przepisów ninieyszych należycie roztrząsnąć, i kollegio dokładną o nim zdać sprawę, w celu wydania potrzebnych rozporządzeń.

§. 508.

Pospolicie nie potrzeba tu osobnego terminu dystrybucyinego, lecz dosyć, gdy plan dystrybucyiny rzetelnym znaleziony, udzieli się przez cyrkularz wszystkim intabulowanym Wierzycielom, naznaczywszy w nim termin do wypłacenia podzielonych pieniędzy. Gdy iednak przed nadeyściem tegoż terminu podane będą od któregokolwiek z Wierzycieli uwagi przeciw planowi; zawisło to od umiarkowania Sądu: czyli te mogą się ułatwić przez rezolucyą na piśmie; lub czyli na to potrzeba osobnego terminu, który ma odprawić deputowany.

§. 509.

B. Substancya.

B.) Co się tycze podziału sameyże główney massy nieruchomey, ta zaraz po ogłoszeniu wyroku adjudykacyinego względem nieruchomości do massy należących zostanie rozdzieloną, chociażby summa szacunkowa ieszcze nie była zapłaconą, lecz po części ieszcze znaydowała się w ręku nabywcy.

§. 510.

Do główney massy naówczas rozdzielić się maiącey, należą:

1) Dochody nadzwyczayne, ciągiem konkursu wpłynione; (§. 491. Nro. 5.)
2) Przewyżki dochodów ciągiem konkursu wniesionych, iakieby się znaydowały. (§ 501.)
3) Zapasy gospodarskie i remanenta, ieżeli kupuiącemu łącznie przedane nie były (§. 504.)
4) Summa za szacunek dóbr nieruchomych i inwentarza gospodarskiego ofiarowana. (§. 491. Nro. 6.)

§. 511.

Z tey massy potrącić należy wszelkie ieszcze nieułatwione koszta administracyi; (§. 496. lit. a. b. c.); daley koszta taxy i subhastacyi, ieżeli iuż z dochodów z góry nie są założone (*tamże* lit. B.) tudzież koszta adjudykacyi, nie mniey tradycyi naturalney i cywilney; nakoniec wydatki przez główną dystrybucyą zrządzone. Takowe wydatki odtrącaią się zaraz z góry od massy, i tym więc sposobem utraca ie ostatni percypient.

§. 512.

Rozdział massy nieruchomey czyni się

1) między Wierzycieli rzeczownych z drugiey klassy, ieżeli ci iuż z dochodów z góry nie są zaspokoieni (§. 492. licz. I. §. 500.)
2) między Wierzycieli zaintabulowanych trzeciey klassy (§. 492. licz. 2.) mianowicie:
   a) na to, cokolwiek ciż Wierzyciele na bieżące w ciągu konkursu prowizye, a z dochodów zwyczaynych załatwionemi bydź nie mogące, maią ieszcze do pertendowania (§. 503.)
   b) na prowizyą uprzywileiowaną i od lat dwóch zaległą, licząc od dnia otwarcia konkursu (§. 502.)
   c) na sameż pretensye kapitalne.

§. 513.

W samymże podziale powinien bydź ściśle zachowany porządek pierwszeństwa; tak, że Wierzyciel następny nie prędzey może cóżkolwiek pozyskać, aż Wierzyciel przed nim lokowany nieodbierze zupełney swey satysfakcyi według §. 512. lit. a. b. c.

§. 514.

Według tegoż samego porządku przekazuią się Wierzyciele naypierwey umieszczeni do gotowizny w depozycie sądowym będącey; następni zaś do rat summy szacunkowey dóbr, od kupuiącego ieszcze przypadaiącéy; a drudzy do innych aktywów zaległych, do massy nieruchomey należących.

§. 515.

Gdy się znayduią takie zaległości czynne, które albo ieszcze nie są wymagalne *(liquid)*, lub ieszcze zachodzi wątpliwość, czyli ie będzie można od dłużnika ściągnąć; zawisło to od woli zaintabulowanych Wierzycieli, którzy są do nich przekazani: czyli takowy przekaz w mieyscu zapłaty przyiąć, lub podobne zaległości niemymagalne ieszcze lub wątpliwe zechcą zostawić massie wspólney, a natomiast oczekiwać zaspokoienia swego z teyże massy w szóstey klassie, ieżeli ta tak daleko wystarczy.

§. 516.

Przez takowe assygnacye (§. 514.—515.), Wierzyciel, który ie pozyskał, uważany iest za zupełnie zaspokoionego, tak, że iuż do massy wspólney nic więcey rościć nie może. Jeżeli względem pretensyi którego-kolwiek z intabulowanych Wierzycieli, zachodzi ieszcze iaka wątpliwość, dla którey płacić mu nie można, dopóki ta załatwioną nie będzie, kwota nań przypadaiąca zatrzymuie się w depozycie, lub się do niego ściąga; a takowy Wierzyciel musi przestać na prowizyi, iaką przynosi mu assygnowana ilość u tego, kto kupił grunt, lub w depozycie sądowym będąca, chociażby od wspol-

nego dłużnika wyższą prowizyą miał do pretendowania.

§. 517.

Jeżeli z massy nieruchomey po zupełném wszystkich Wierzycieli do niey przekazanych zaspokoieniu, ieszcze cóżkolwiek zostało, wpływa do massy osobistey czyli wspólney.

§. 518.

Postępowanie w téy mierze.

Celem podzielenia główney massy nieruchomey, tedy to cokolwiek do niey należy, co z niey zaraz potrącić, a co każdemu z percypientów na nię przekazać wypada, wynaydzie podobnież kalkulator za przybraniem kuratora, i pod kierunkiem deputowanego sądu; plan dystrybucyiny układa się tymże samym sposobem, Decernent go także roztrząsa i kollegio o nim zdaie sprawę, potém zaś udziela się Wierzycielom rzeczownym, iak względem rocznego podziału dochodów w §. 504. — 508. przepisano. Nie potrzeba i tu pospolicie oddzielnego terminu dystrybucyinego i wyroku; chybaby w którymkolwiek przypadku zachodziły sprzeczności, dokładnieyszego rozpoznania i formalnego wyroku sądowego wymagaiące.

§. 519.

Z resztą powyższe przepisy w §. 491. — 518. tak co do dóbr ziemskich iako i posesyi mieyskich do konkursu należących, powinny bydź zastósowane.

§. 520.

Rozwiązanie niektórych szczególnych w téy mierze zachodzących przypadków.

Gdy więcey niż iedna iest posessya, a na niey zaintabulowani są rozmaici Wierzyciele, potrzeba założyć tyle osobnych podziałów co do dochodów i głównych dystrybucyi, ile iest podobnych posessyi; (§. 490.)

§. 521.

Jeżeli który z wierzycieli ieden i ten sam kapitał ma zahypotekowany na kilku razem nieruchomościach, może zachodzić pytanie: w iakim stosunku wierzytelność iego kollokowaną bydź ma na summie szacunkowéy każdey z tychże nieruchomości. W takim więc przypadku należy odciągnąć długi, przed kapitałem takowego Wierzyciela pierwszeństwo maiące, od summy szacunkowey każdey z tych nieruchomości, pozostaiące zaś kwoty zasumować, a wypadaiącą ztąd summę postawić w proporcyi z ilością iego pretensyi, i tym sposobem oznaczać to, co z obu summ szacunkowych ma otrzymać, według prawidła rachunku towarzyskiego. Skoro więc n. p. pretensya takowego wierzyciela wynosi 5000 Tal. a z summy szacunkowey pierwszey nieruchomości, na którey taż pretensya iest zahypotekowaną, po odciągnieniu wyżey lokowanych długów, zostaie się 20000 Tal. z drugiey zaś tylko 5000 Tal. a przeto razem 25000 Tal.; tedy takowy Wierzyciel z summy szacunkowéy pierwszych dóbr dostanie 4000 Tal., z drugich zaś tylko 1000 Tal.

§. 522.

Jeżeli iednak w przypadku tu założonym, iedna ze dwóch nieruchomości na których takowy Wierzyciel iest ubezpieczony, prędko zostaie spieniężoną; druga zaś iest niesprzedaną, mocen zaiste Wierzyciel żądać, aby był zaspokoionym z summy szacunkowey pierwszey nieruchomości, ile ta aż do niego wystarcza. Lecz gdy i druga posessya późniey iest również sprzedaną, tedy z summy szacunkowey oneyże, Wierzycielom na

pierwszey intabulowanym tyle przybywa, ileby Wierzyciel na obu dobrach ubezpieczony, według poprzedniczego paragrafu zyskał był z summy szacunkowey drugich dóbr, gdyby te były razem z pierwszemi sprzedane.

§. 523.

Podług tychże samych zasad postępować także należy w rocznym rozdziale intrat; a w tym przypadku dochody obu posessyi, w obrachunku według §. 521. założyć się maiącym, wstępuią w mieysce wzmiankowaney tam summy szacunkowey samychże dóbr. Gdy więc n. p. takowy Wierzyciel od kapitału 5000 Tal. na obydwóch dobrach intabulowanego, ma do pretendowania 200 Talarów prowizyi; a z dochodów iedney posessyi (po potrąceniu prowizyi poprzedzaiących) 300 Talarów, z drugiey zaś Talarów 100 zostaie, tedy na prowizyą onemu w kwocie Talarów 200 przypadaiącą przekaże się z pierwszych dóbr Talarów 150 z drugich zaś 50 Talarów.

§. 524.

Co się tycze

II. Podział massy wspólnéy. Co do niéy należy.

II. *Massy wspólney*; liczy się do niey cały maiątek wspólnego dłużnika, który według §. 491. nie należy do massy nieruchomey; tudzież reszta teyże massy po zupełném Wierzycieli rzeczownych zaspokoieniu zostaiąca. (§. 517.)

§. 525.

Kto z niéy ma bydź zaspokoionym.

Z massy wspólney mogą żądać swego zaspokoienia

1) Wierzyciele drugiey klassy, których iako rzeczownych uważać nie można; mianowicie:

a) Fiskus, skoro nie może rościć prawa do massy nieruchomey, albo ieżeli z niey zaspokoionym bydź nie może; (§. 360. 361.)

b) Koszta pogrzebowe (§. 362.)

c) Koszta medycynalne (§. 367.)

d) Pretensye czeladzi, ieżeli ta nie należy do naiemników gruntowych; (§. 370.)

e) Zaległa płaca szkólna (§. 375.)

f) Zaległa uprzywileiowana premia asekuracyina (§. 384.)

2) Wierzyciele klassy czwartey i następuiących.

§. 526.

Gdy do zapłacenia przekazanych właściwie na massę nieruchomą zaległości uprzywileiowanych (§. 356—357.), nie ma w niéy gotowego funduszu, lecz ten znayduie się w massie wspólnéy; należy wprawdzie, aby te pretensye, na żądanie interessentów, z téy ostatniéy były zapłacone; takowy atoli zakład musi bydź wynagrodzony massie wspólnéy, z massy nieruchomey.

§. 527.

O pretensyach własności i zastawu.

Ci, którzy w pierwszéy klassie żądaią swéy własności; tudzież Wierzyciele zastawni, w drugiéy klassie według §. 377—383. umieścić się maiący, nie są w obowiązku, czekać swéy satysfakcyi na iakąkolwiek dystrybucyą; owszem właścicielom pretendowane rzeczy albo ich szacunek (§. 220.) wydane bydź powinny, skoro ich prawo własności przyznaniem strony lub prawomocnym wyrokiem iest ustanowione; a Wierzyciele zastawni zyskaią satysfakcyą według §. 381.;

skoro ich pretensya również ustanowiona, a przedmiot onéy został spieniężony.

§. 528.

Ci Wierzyciele (§. 527.) nie mogą zatém ponosić żadnych odciągów na koszta wspólne, lecz iedynie swe własne koszta poniosą.

Dodatek §. 370. Przy obrachowaniu kosztów, według §. 511. niniejszego Tytułu z massy nieruchowéy zaspokoić się maiących, ilość teyże massy, a co do kosztów podług §. 527. 528. Wierzycielom pierwszéy klassy i Wierzycielom zastawnym potrącić się maiących, szacunek przekazanych im w szczególności przedmiotów za zasadę wziąść należy.

§. 529.

Zasady powszechne.

Co do Wierzycieli do massy wspólnéy należących (§. 525.) służą te zasady:

1) że ci dwuletnią zaległość prowizyi zyskuią w témże samém mieyscu, w którém ich kapitał iest umieszczony;
2) że względem nich bieg prowizyi konkursem zostaie wstrzymany;
3) że znoszą wszystkie koszta wspólne, powyższemi przepisami do massy nieruchomey nieodesłane, i że takowe w miarę odebranéy zapłaty potrącać sobie dać muszą.

§. 530.

O kosztach wspólnych.

Między kosztami wspólnemi rozumieią się te, które na instrukcyą processu konkursowego, opieczętowanie i sporządzenie inwentarza, spieniężenie massy ruchomey, na windykacyą i ściągnienie kapitałów czynnych, opłacanie i pensyonowanie Kuratora tudzież Kontradyktora, niemniéy na samże podział massy wspólnéy obrócone zostały. Tu należą także koszta na użycie środków prawnych

przez Kontradyktora przeciw szczególnym Likwidantom lub przez tychże przeciw niemu założonych, ilości i rzetelności pretensyi do massy likwidowaney tyczących się; ieżeli te w zapadłych wyrokach kompensowane lub na Kontradyktora włożone zostały. Koszta na środki prawne, których ieden z Wierzycieli użył naprzeciw drugiemu, nic nie obchodzą massę; lecz ie ponieść winien sam Wierzyciel, na którego w zapadłych wyrokach włożone zostały.

Dodatek §. 371. Jeżeli chodzi o oznaczenie, według iakiéy stopy opłat sądowych koszta z wspólnéy massy opłacać się maiące ustanowionemi bydź maią, przepisane w §. 108. niniejszego Tytułu zasady służą w téy mierze za prawidło.

Dodatek §. 372. Skoro massa czynna z pewnéy tylko składa się części rocznéy pensyi, a przedmiot massy biernéy wynosi summę, zupełną ilość opłat sądowych pobierać dozwalaiącą, w takim razie w pierwszym zaraz roku całkowita ilość opłat sądowych może bydź ściągniętą. Jeżeli zaś wspólny Dłużnik umiera, nim ieszcze wpłynione z pensyi iego do massy konkursowéy pieniądze taką summę wynoszą, która pobieranie całkowitych opłat sądowych usprawiedliwia, na ten czas dopłacić należy nadebrane od massy konkursowéy szportle tym Wierzycielom, ktorzyby summę tychże nadebranych szportlów byli otrzymali.

Gdy przedmiot massy biernéy iest mnieyszy od summy, która całkowitą ilość sportlów likwidować dozwala; opłaty te pobierać należy według mnieyszéy ilości teyże summy, zachowuiąc w téy mierze wyżéy przepisane modyfikacye.

Dodatek §. 373. Koszta, przez zaskarzenie iakowego czynnego długu przed otwarciem konkursu urosłe, a przez kassy salaryine zawieszone, nie należą do kosztów wspólnych,

lecz według §. 402. Tytułu ninieyszego, w czwartéy klassie umieszczone bydź powinny.

§. 531.

Od składek na takowe koszta wspólne, wolny tylko iest sam Fiscus; przy rozkładzie ich zatém pomiia się całkiem przypadaiąca mu zapłata, a rozdział kosztów czyni się tylko na innych Wierzycieli.

Dodatek §. 374. Także i bank, iako i kassy salaryine królewskie wolnemi są od składek do kosztów wspólnych.

§. 532.

Jeżeli względem wypłat skarbowi publicznemu należnych, szczególne urosły koszta sądowe, te umorzone bydź powinny.

§. 533.

Toż samo czyni się względnie obiętych między kosztami wspólnemi opłat sądowych, i w tym nawet szczególnym przypadku, gdy Fiskus swemi pretensyami sam zabiera całą massę.

§. 534.

Gdy Fiskus w ciągu konkursu nabywa pretensyi przez cessyą, uwolnienie od kosztów wspólnych służy mu tylko od dnia cessyi: dawnieysze zaś koszta przez niego poniesione bydź muszą, a w téy mierze Cedenta swego trzymać się powinien.

§. 535.

Wszyscy inni, zapłatę uzyskuiący Wierzyciele, niemniéy żołnierze i ci, którym prawo ubogich służy, mogą bydź uwolnieni od kosztów wspólnych tylko za zezwoleniem wszelkich innych interessentów, którzy w tym razie przyiąć muszą na siebie ich składkę.

§. 536.

Gdyby się wydarzyło, że massa wspólna na poniesienie kosztów wspólnych, według powyższych przepisów na nię spadaiących, całkiem lub w części nie wystarcza, takowy niedobór poniesie massa nieruchoma; z niéy zaś będzie zaraz z góry odtrącony, tak, iż go ostatni Percypient utraca.

§. 537.

O sameyże dystrybucyi.

Co się tycze podziału sameyże massy wspólnéy, w téy mierze rozróżnić należy dystrybucyą poprzedniczą od ostatecznéy czyli finalnéy, a względnie obu — przypadek, gdy dobra nieruchome należą do massy, od tego, gdy podobne dobra się nie znayduią.

§. 538.

A) Gdy żadne dobra nieruchome nie należą do massy. 1) Podział poprzedniczy.

W pierwszym przypadku:

A) *gdy żadne nie należą dobra nieruchome do massy*, Wierzyciele drugiéy klassy zaraz po ogłoszeniu wyroku klassyfikacyinego żądać mogą, aby massa dotychczas wyśledzona i ściągnięta, ile iéy potrzeba i ile wystarcza, tymczasowie między nich była podzieloną. Gdyby którykolwiek z współ-Wierzycieli odwołać się miał od tego, że nie w drugiéy, lecz w niższéy klassie został umieszczony; przecięż i to nie czyni żadnéy różnicy w poprzedniczym massy rozdziale, gdyż skoro massa wspólna nie iest wyczerpaną przez niewątpliwych Wierzycieli drugiéy klassy, lub ieszcze z pewnością się spodziewa dostatecznego pomnożenia, Appelluiący na wszelki przypadek iest zabezpieczony; lecz gdy ani iedno ani drugie nie ma mieysca, z gotowéy massy może i powinno bydź zatrzymane w depozycie, aż do wypadku sprawy, tyle, ileby potrzeba na iego zaspokoienie.

§. 539.

§. 539.

Dla uskutecznienia poprzedniczego rozkładu, potrzeba nadewszystko, aby Kalkulator za przybraniem Kuratora, i pod kierunkiem deputowanego sądu, wynalazł z rachunków i akt: wiele wniesiona do tychczas massa czynna wynosi.

§. 540.

Równymże sposobem wynaleźdź potém należy ilość kosztów wspólnych, dotąd urosłych i albo iuż zapłaconych, lub ieszcze opłacić się maiących.

§. 541.

Na ówczas ułoży się plan, iak znayduiąca się massa pomiędzy Wierzycieli drugiéy klassy wedle porządku, wyrokiem klassyfikacyinym ustanowionego, ma bydź podzieloną.

§. 542.

Przy takowym podziale, każdemu z Wierzycieli udział iaki z teyże massy maiącemu odtrąca się przypadaiąca nań składka na obliczone koszta, w stósunku iego zapłaty, zastrzegłszy mu wynagrodzenie na przyszłość, przy ostatecznym rozdziale massy nastąpić maiące, cokolwiekby mu nadto było na składkę porachowano.

§. 543.

Jeżeli przy sporządzeniu takowego planu dystrybucyinego znaydzie się, że którykolwiek z długów do drugiéy klassy należących, ieszcze nie iest wymagalnym *(liquid)*, lub iego pierwszeństwo ieszcze obięte sporem; w tym ostatnim razie (§. 538.) *percipiendum*, to iest: cóżkolwiek na tę pretensyą ma pobierać z massy, musi bydź obrachowane według podania Likwiduiącego, lecz ta ilość zatrzyma-

ną będzie w depozycie póty, aż spór prawomocnie zostanie rozsądzony. Na ówczas okaże się z takowego rozsądzenia samo przez się: czyli Likwidiujący może zyskać zatrzymaną ilość, lub czyli ta całkiem albo w części przypadnie znowu dla massy.

§. 544.

Jeżeli z gotowéy massy podzielić się maiącéy, po zapłaceniu Wierzycieli z drugiéy klassy, ieszcze się cóżkolwiek zostanie, zatrzymuie się depozycie i zachowuie aż do naybliższego podziału.

§. 545.

Skoro zaś gotowa massa nie wystarcza na zupełne zaspokoienie ostatniego Percypienta, ten wzbraniać się nie może od przyięcia opłaty cząstkowéy, a na resztę swéy pretensyi musi czekać aż do naybliższego podziału.

§. 546.

Gdy tym sposobem plan poprzedniczéy dystrybucyi został ułożony, postępuie się w téy mierze daléy według przepisu §. 507. 508.

§. 547.

Jeżeli konkurs dla szczególnych okoliczności w wyśledzeniu massy czynnéy lub biernéy nadarzaiących się, przeciąga się za długo; można przedsiębrać kilka podobnych dystrybucyi poprzedniczych, w miarę, ile massa czynna nowo przyrosłym funduszem została pomnożoną, lub pretensye, do iednéy z klas, do odebrania wypłat powołanéy należące, względem rzetelności i pierwszeństwa stały się prawomocnemi.

§. 548.

2) Dystrybucya ostateczna.

Dystrybucya ostateczna zaś następuie w tym przypadku, gdy wyrok klassyfikacyiny przynaymniéy co do pierwszeństwa Wierzy-

cieli stał się prawomocnym, maiątek ruchomy sprzedany, handel, ieżeli się znayduie, zupełnie zamknięty, i aktywa czyste ściągnięte, albo przynaymniéy ku bespiecznemu zapłaceniu wyśledzone zostały; chociażby ieszcze którykolwiek z kapitałów wątpliwych, lub niektóre szczególne effekta, dla swéy osobliwszéy własności, n. p. rzadkie malowania dla niedostatku znawców i miłośników, zostały nie sprzedane.

§. 549.

Na ówczas massa ieszcze podzielić się maiąca wyśledzi się według przepisu §. 539., a podobnież ustanowią się koszta wspólne, iakie od ostatniéy dystrybucyi poprzedniczéy urosły; poczém układa się plan względem podziału massy.

§. 550.

W tym planie koszta wspólne, iakie od przeszłey dystrybucyi urosły, dzielą się między samych tylko Wierzycieli, do odebrania wypłat na teraz powołanych. Przy tém obliczy się: iak wiele ciż Wierzyciele w stósunku do całey massy, obeymuiąc w to iuż dawniéy rozdzielone iéy części, i w proporcyi ich płacy, przykładać się maią do kosztów, od otwarcia konkursu urosłych, a w poprzedniczych dystrybucyach iuż obliczonych. Ponieważ więc te pierwsze koszta wspólne, według prawidła §. 542. Wierzycielom przy poprzedniczych rozdziałach do pobierania płacy przychodzącym, w zupełności potrącone zostały, należy tym ostatnim zwrócić teraz tyle, ile według powyższego przy dystrybucyi ostatecznéy zrobionego obrachunku, Wierzyciele w takowéy dystrybucyi finalnéy do pobierania płacy przychodzący, są w obo-

wiązku przykładać się do tych pierwszych kosztów wspólnych, i do potrącenia ich sobie.

§. 551.

Porządek wyroku klassyfikacyinego oznacza także sposób wskazania mieysca w planie dystrybucyinym. Mianowicie Wierzyciele naprzód stoiący, przekazani bydź powinni do gotowizny znayduiącéy się w depozycie, ile ta wystarcza; następni zaś do będących ieszcze po ręku czystych i bezpiecznych aktywów; a to gdy wypłata tych aktywów w rozmaitych czasach lub na terminach różnych przypada, długi wyżéy lokowane będą przekazane na naybliższe termina, inne zaś na dalsze, według następstwa czasu.

Dodatek §. 375. Gdy szczególnieysza wartość iednego aktywum przed drugiém, lub iednéy rzeczy przed drugą częstokroć zawisła od lepszego użytku, dla którego wierzyciela wyniknąć mogącego; przeto, skoro w konkursie o to zachodzi wątpliwość:

„które z aktywów massy depozytalney, lub z innych aktywów i effektów wyżey lokowani wierzyciele dla zaspokoienia swoiego obrać sobie zechcą,“

przed ułożeniem planu dystrybucyinego nakazać należy wysłuchanie wierzycieli, i zostawić im w tey mierze wybor.

§. 552.

Jeżeli się ieszcze znayduią wątpliwe aktywa, do których należą także defekta, Kuratorowi w rachunkach wykazane, a ieszcze dokładnieyszego wyłuszczenia potrzebuiące; te przekazuią się Wierzycielom, w massie czystéy próżno wychodzącym, według porządku następstwa i proporcyi ich pretensyi.

§. 553.

Toż samo czyni się z effektami, które sprzedane bydź nie mogą, a ieszcze się

w massie znayduią (§. 548.) według ich taxy, a to ieszcze przed aktywami nieoczyszczonemi.

§. 554.

Wierzycielom na massę nieoczyszczoną przekazanym (§. 552. 553.) nie można rachować żadnéy składki na koszta wspólne.

§. 555.

Gdy kapitał likwidowanym i w wyroku klassyfikacyinym umieszczonym został, a termin iego wypłaty ieszcze nie nadszedł, lecz podniesienie onego dopiero od pewnego lub niepewnego dnia, albo od warunku zawieszaiącego zawisło, bądź gdy alimenta lub inne tym podobne opłaty roczne nie zawsze trwaiące, są likwidowane i klassyfikowane w planie dystrybucyinym, tedy musi bydź obrachowanym na to kapitał proporcyonalny, a po bezpieczném onego gdziekolwiek umieszczeniu, należy oraz ustanowić: którzy z Wierzycieli maią bydź doń przekazani, w razie wrócenia się znowu tegoż kapitału.

§. 556.

Podobnież postąpić należy, gdy Wierzyciel może wprawdzie zyskać zaraz swą pretensyą kapitalną, lecz ią po nieiakim czasie, lub za nadeyściem warunku rozwięzuiącego, znowu powrócić musi. W tym razie Likwiduiący może w prawdzie żądać wypłacenia sobie natychmiast kwoty, iaka nań przypada; tym atoli Wierzycielom, którzy są przekazani na przyszły zwrot kapitału, stawić winien na ich żądanie bezpieczeństwo w téy mierze.

§. 557.

W obudwóch przypadkach (§. 555. 556.) przekazani na przypadek zwrotu Wierzyciele, nie mogą żądać procentu *ex mora* aż do czasu,

w którym zwrot takowy wydarzy się rzeczywiście, lecz muszą przestać na kwotach, w planie dystrybucyinym im wyznaczonych. Gdy więc kapitał na przypadek zwrotu obrachowany, w tym przeciągu czasu przynosi prowizyą, któréy likwiduiący i rzeczywiście do pobierania płacy przychodzący, nie ma prawa pobierać; te przyrastaią do kapitału.

Na umówioną prowizyą, która w moc §. 560. od dnia dystrybucyi rachować się znowu zaczyna, nie można zaiste przy samymże obrachunku dystrybucyinym mieć żadnego względu, Wierzycielowi zastrzegaią się iednak prawa w téy mierze, tak przeciw wspólnemu Dłużnikowi, iako i massie, iakaby się ieszcze n. p. z urosłych procentów znaydowała.

§. 558.

Ułożony według tych zasad (§. 549—557.) plan dystrybucyiny udziela się przez cyrkularz wszystkim Wierzycielom osobiście lub przez pełnomocników obecnym, a wyznaczywszy im termin przed deputowanym sądu do oświadczenia się w téy mierze, gdy na takowym terminie Wierzyciele plan zatwierdzą, lub ten według ich uwag, zasadę maiących, zostanie sprostowanym, na ówczas wyda się formalny wyrok dystrybucyiny, i ogłasza się Wierzycielom.

§. 559.

Przeciw takowemu wyrokowi wolno użyć zwyczaynych środków prawnych, według przepisu II. Rozdziału instruować się maiących, dla każdego Wierzyciela, pokrzywdzonym się bydź sądzącego. Gdy atoli Wierzyciel przegrawszy sprawę, przez założenie takowego remedium przeszkodził innym Wie-

rzycielom w odebraniu płacy dekretem im przysądzoney, zastrzega się im regres do przegrywaiącego Wierzyciela względem prowizyi, iakiéy przez ten czas nie pobierali.

§. 560.

Przez takowy wyrok dystrybucyiny kończy się konkurs, przy uwolnieniu z urzędu dotychczasowego kuratora. Każdy Wierzyciel na będące po ręku aktywa czyste przekazany (§. 551.) musi sam mieć staranie o ściągnienie summy onemu wyznaczoney, w czasie przypadaiącego terminu wypłaty; prowizyą zaś odbierze od daty dystrybucyi, ieżeli przekazane mu aktywum procent przynosi. Wierzyciele na nieoczyszczone aktywa, lub ruchomości przedanemi bydź nie mogące assygnowani, muszą sami starać się o ich odebranie i spieniężenie, a to wspólnym kosztem, i w razie potrzeby przez wspólnego pełnomocnika. Względem nich także, ieżeli ich pretensye z siebie samych przynoszą prowizyą, bieg iéy zaczyna się znowu od daty wyroku dystrybucyinego.

§. 561.

Co się tycze drugiego przypadku, (§. 537.).

B) Gdy dobra nieruchome należą do massy.

B) *gdy dobra nieruchome należą do massy konkursowéy;* w postępowaniu przy podziale massy wspólnéy ma znowu mieysce różnica, w miarę, ile dobra nieruchome *albo* są z siebie samych podległe sprzedaży, a na zwyczaynych terminach subhastacyinych mogą bydź spieniężone; *lub* gdy taką maią własność, która alienacyi nie dozwala; *bądź* nakoniec gdy wprawdzie własność gruntu nie iest na przeszkodzie iego alienacyi, lecz ten dla braku ochotników sprzedanym bydź nie może.

§. 562.

1) Gdy dobra nieruchome są podległe sprzedaży.

W pierwszym przypadku:

mianowicie: gdy dobra nieruchome do massy należące, są z siebie samych podległe sprzedaży, a w zwyczaynych terminach subhastacyinych mogą bydź spieniężone;

tak względem pierwszych dystrybucyi poprzedniczych, między Wierzycieli drugiéy klassy założyć się maiących, iako i następnych, przepisy §. 538—547. zastósuią się, wszelakoż podobne dystrybucye poprzednicze w tym przypadku nad piątą klassę rozciągać się nie mogą.

§. 563.

Jak tylko wyrok adjudykacyiny względem dóbr nieruchomych zostanie publikowanym, ostateczna dystrybucya następuie, chociażby summa za sprzedaż ieszcze nie była wniesioną, lub którekolwiek z niewymagalnych ieszcze aktywów ściągnąć ieszcze wypadało.

§. 564.

Na ówczas rozdziela się nasamprzód massa nieruchoma według przepisów §. 491. i następ. pomiędzy Wierzycieli do niéy należących; a gdy przez to wynaleziono zostało: czyli i co z teyże massy według §. 517. ma wpłynąć ieszcze do massy wspólnéy, lub którzy z intabulowanych Wierzycieli dla tego, iż z massy nieruchoméy nic im się niedostało, żądać mogą swéy satysfakcyi z massy wspólnéy w szóstéy klassie, wtedy przystępuie się do podziału teyże ostatniéy.

§. 565.

Przy tém przepisy §. 549—560. wszędzie zastósowane bydź powinny.

§. 566.

Gdy więcéy niż iedne dobra nieruchome sprzedaży podległe, należą do konkursu, dystrybucya ostateczna nie może bydź zrobioną prędzéy, aż wszystkie zostaną alienowane.

§. 567.

Co się tycze drugiego przypadku w §. 561. wymienionego: gdy mianowicie dobra nieruchome do massy należące, są z siebie samych niepodległe alienacyi, n. p. dla swey własności lenney lub fideikommissalney; 2) Gdy dobra nieruchome są z siebie samych niepodległe sprzedaży.

czyni się tu znowu różnica: czyli znayduią się Wierzyciele rzeczowni, którzy sposobem według natury dóbr prawem dozwolonym zyskali na nie intabulacyą, a zatém i istotne prawo rzeczowne do użytków, lub czyli to są tylko Wierzyciele osobiści.

§. 568.

Prawnie zaintabulowani Wierzyciele używaią i tu także prawa, iż procent w ciagu konkursu odbierać powinni z dochodów dóbr, ile te wystarczaią; a zaspokoienia swego co do kapitałów żądać mogą z tychże samych dochodów w trzeciey klassie.

§. 569.

W tym więc też przypadku massa *nieruchoma* oddzieloną bydź powinna od wspólney, a wpływaiące do pierwszey dochody z dóbr, ieszcze przed ogłoszeniem wyroku klassyfikacyinego powinny bydź rozdzielone między Wierzycieli rzeczownych na prowizyą bieżącą, im należną, ile na to są potrzebne.

§. 570.

Skoro wyrok klassyfikacyiny został publikowany, przystępuie się do podziału massy nieruchomey, tak, że znayduiące się w

niey zapasy, których do ciągłey prowizyi nie było potrzeba, przekazuią się i wydaią należącym do massy nieruchomey Wierzycielom według porządku pierwszeństwa, i ile są dostarczaiące.

§. 571.

Co do massy wspólney, tedy względem poprzedniczey dystrybucyi pomiędzy Wierzycieli drugiey klassy zaraz po ogłoszeniu wyroku klassyfikacyinego, a nadto względem dystrybucyi ostateczney, przepisy §. 538. — 560. zastosuią się.

§. 572.

Wierzyciele osobiści, w dystrybucyi ostateczney massy wspólney próżno wychodzący przekazuią się również do dochodów dóbr nieruchomych, ieżeli mianowicie w ogólności i na iak długo ciż osobiści wspólnego dłużnika Wierzyciele mogą się pilnować użytków posiadaney przez niego lenności lub fideikommissu, według powszechnych przepisów Prawa.

§. 573.

Gdy w takowym przypadku prócz dochodów dobr, znayduie się ieszcze nieoczyszczona (illiquid) massa wspólna, a wynika kwestya czyli Wierzyciele w gotowey massie wspólney z niczém wychodzący, wedle porządku ich pierwszeństwa maią bydź naprzód do niey, lub do dóbr nieruchomych i przyszłych iego dochodów przekazani; sędzia ułatwi tę kwestyą między Wierzycielami, ile możności przez poiednanie ich w dobry sposób, lub onę według rozsądnego wymiarkowania w wyroku klassyfikacyinym rozstrzygnie. Toż umiarkowanie oznaczy się według większego lub mnieyszego stopnia

podobieństwa do prawdy: iż massa nieoczyszczona, będzie mogła bydź ściągniętą, lub że Wierzyciele do dóbr nieruchomych przekazanemi bydź maiący, przyidą w nich do rzeczywistego zapłaty pobierania.

§. 574.

Gdy prawo rzeczowne zaintabulowanego Wierzyciela do pewnego czasu iest ograniczone, tak, iż po upłynieniu onego całkiem ma wygasnąć; w oznaczeniu wydać mu się maiącego szczególnieyszego przekazu, wzgląd należyty mieć na to potrzeba, a ile przez to nie może bydź zaspokoionym, odesłanym bydź powinien do rzędu osobistych Wierzycieli, gdzie zyska mieysce według inney własności swey pretensyi niezawisłey od intabulacyi, i może bydź znowu umieszczony między innemi Wierzycielami osobistemi w miarę okoliczności i przepisu §. 572.

§. 575.

Gdy nie masz Wierzycieli na dobrach zaintabulowanych, (§. 567.) dochody z nich aż do publikacyi wyroku klassyfikacyinego wpływaiące, rosną na rzecz massy wspólney; z resztą zaś z podziałem tey ostatniey i z przekazaniem do dóbr Wierzycieli osobistych, w massie gotowey próżno wychodzących, postępuie się według przepisów §. 571. 572. 573.

§. 576.

Według tych zasad (§. 567. i następ.) czyni się obrachunek, którzy z Wierzycieli, w iakich summach i w iakim porządku każdy z nich ma się spodziewać ieden po drugim swey satysfakcyi z dochodów dóbr nieruchomych. Przy tém rozumie się samo przez się, że istotnym Wierzycielom rzeczownym bieżąca pro-

wizya od ich pretensyi, na dal iak dotąd, z dochodów dóbr wprzód musi bydź zapłaconą, nim z nich będzie można cóżkolwiek obrócić na następne kapitałów zaspokoienie; i że z drugiey strony, co do Wierzycieli osobistych, ponieważ w przypadku ninieyszym dystrybucya ostateczna iest niepodobną, bieg prowizyi na dal, iak przed tém zostaie przerwany; że zatém, gdy takowi Wierzyciele przychodzą do pobierania płacy, to co istotnie pobierali, im się zarachuie na kapitał i zaległą prowizyą uprzywileiowaną.

§. 577.

Co więc do Wierzycieli rzeczownych, obliczy się, co maią do żądania prócz bieżącey prowizyi,

a) w zaległych procentach przez ciąg konkursu;

b) w zaległey prowizyi uprzywileiowaney przed otwarciem konkursu;

c) w kapitale;

a według tego porządku obrachuie się im następnie zapłata, iaką nad ciągłe procenta z dochodów otrzymali. Co zaś do Wierzycieli osobistych, kapitał i zaległa prowizya uprzywileiowana ściągaią się razem w iednę summę.

§. 578.

Z resztą zawisło to od dobrowolnego układu Wierzycieli, do dochodów dóbr przekazanych:

czyli według porządku ułożonego planu, na zasadzie wyciągnioney intraty, i rachunku według niey zrobionego, chcą się dadź wprowadzić ieden po drugim do dóbr na ryzyko zysku lub straty, bez złożenia rachunku;

albo

czyli się chcą ułożyć względem wspólnego pełnomocnika, któryby się trudnił administracyą dóbr bez dalszego mieszania się sądu, a pobieraiąc dochody, rozdzielał ie według ustanowionego planu;

bądź

czyli administracya ma bydź nadal prowadzoną, pod dozorem sądu, a wypłata wpłynionych dochodów według planu z sądowego depozytu czynioną.

To ostatnie musi mieć mieysce, skoro wszyscy Wierzyciele zgodzić się nie mogą na inny środek postępowania w tey mierze.

§. 579.

Takowa administracya trwa póty, póki albo wszystkie przekazane długi zapłacone nie będą, lub póki nie zaydzie przypadek, w którym prawo Wierzycieli trzymania się dochodów gruntu, całkiem ustaie.

§. 580.

Gdyby po zaspokoieniu wszystkich długów w planie umieszczonych, miało ieszcze trwać prawo Wierzycieli osobistych, pilnowania się na dochodach dóbr; ci mogą żądać dopłaty prowizyi bieżącey, któreyby do tychczas nie pobierali.

§. 581.

3) Gdy dobra są wprawdzie podległe sprzedaży, lecz względem ich sprzedaży zachodzą trudności.

W trzecim przypadku §. 561. założonym, mianowicie: gdy dobra nieruchome do konkursu należące, są zaiste z siebie podległe alienacyi, lecz w zwyczaynych terminach subhastacyi nie mogą bydź rzeczywiście sprzedane, idzie znowu o to: czyli przyczyna, dla któ-

rey takowe dobra nieruchome nie mogą bydź ieszcze sprzedane, pochodzi stąd, iż sami Wierzyciele niedomagaią się ieszcze subhastacyi; lub że w zaszłey rzeczywiście subhastacyi nie znalazł się ieszcze dogodny do kupna tych dóbr ochotnik.

§. 582.

Jeżeli przyczyna nienastąpioney ieszcze alienacyi polega w wolném zdecydowaniu się Wierzycieli, którzy dla okoliczności doczesnych, że n. p. dobra są wplątane w rozwlekły process graniczny lub służebniczy, albo że w trakcie rozdziału wspólnictwa zostaią, bądź że o własność lub znaczenie ich spór zachodzi, znayduią rzeczą dogodną, zawiesić ieszcze subhastacyą; należy odłożyć i dystrybucyą, póki taż przeszkoda zniesioną i dobra rzeczywiście sprzedane nie będą. Trwa więc ieszcze dotychczas konkurs i administracya, a w podziale wpłynionych tymczasem intrat między Wierzycieli rzeczownych postępuie się według powyższych przepisów.

§. 583.

Lecz ieżeli dobra nieruchome do konkursu należące, dla niedostatku ochotników do kupna, sprzedane bydź nie mogą, wolno Wierzycielom, po upłynionym bezskutecznie terminie subhastacyi, domagać się o dystrybucyą massy i przekazania siebie do dochodów dóbr. Przychylić się należy do takowego wniosku, chociażby był uczyniony od iednego tylko szczególnego Wierzyciela, czy to rzeczownego bądź osobistego. Dopóki to zaś nie nastąpi, ciągnie się subhastacya dóbr, a tym czasem trwa wspólna ich administracya.

§. 584.

Skoro zaś domagano się przekazania do dóbr, należy przystąpić do podziału reszty massy, według przepisu §. 538. — 560, i do urządzenia przekazu tymże samym sposobem, iak się postępuie z dobrami, które według swey natury nie są podległe alienacyi.

§. 585.

Wszelakoż w ninieyszym przypadku, to iest: gdy dobra nieruchome według swey natury mogą bydź sprzedane, zawisło to od każdego z Wierzycieli, i po urządzonym nawet przekazie domagać się powtórney subhastacyi.

§. 586.

Koszta tey powtórney subhastacyi musi atoli założyć extrahent, a gdyby była bezskuteczną, nagrody za to od nikogo żądać nie może.

§. 587.

Jeżeli zaś za powtórzoną subhastacyą zaydzie rzeczywiście przysądzenie dóbr, przystąpi się, iak za zwyczay, do dystrybucyi summy szacunkowey; przy tém zaś rozumie się samo przez się, że to, cokolwiek w tym przeciągu czasu którykolwiek z Wierzycieli zyskał z dochodów nad bieżącą prowizyą, musi mu bydź potrącone.

ROZDZIAŁ SZOSTY.

O poiednaniu w konkursach.

§. 588.

Dotychczas mowa była o postępowaniu w prawney instrukcyi konkursów, tak co do

ustanowiowienia massy czynnéy i biernéy, iako i co do iéy podziału. Że zaś równie w tym iako i w innych rodzaiach processu nie można całkiém pomiiać proby do poiednania, oznaczy się więc w ninieyszym Rozdziale: ile takowe ma mieysce, i iak w téy mierze postępować należy.

§. 589.

Zasady. Że na propozycye ugodne wspólnego dłużnika, własny iego tylko interes w zamiarze maiące, a Wierzycieli do opuszczenia mu po części ich sprawiedliwych pretensyi skłaniać zamierzaiące, iżby dłużnik ich kosztem mógł swe podupadłe dźwignąć położenie, żadnego względu dawać nie należy; że bieg sprawy i użycie pomocy prawnéy przeciw dłużnikowi nie powinno bydź przez nie wstrzymywane; ani nawet mnieysza część Wierzycieli zniewalana przez większą, aby do takowych układów ugodnych przystąpili, przepisano w przeszłym Tytule.

§. 590.

Lecz może także wydarzyć się, że kto trzeci, czyli on iest współ-wierzycielem albo nie, czyni pośrednictwo za wspólnym dłużnikiem i na iego dobro, podaiąc Wierzycielom propozycye do zgody, przez które konkurs ma bydź uchylonym, albo przynaymniey skróconym, i ziednana im pomoc do satysfakcyi wcześniey, tudzież z mnieyszemi trudnościami i kosztami, ieżeli iey mogą spodziewać się według położenia massy czynney. W przypadkach tego rodzaiu wymaga własny interes Wierzycieli, aby mieć wzgląd na podobne propozycye.

§. 591.

§. 591.

Takowe atoli propozycye, ieżeli sędzia ma dawać na nie uwagę, powinny

1) bydź ułożone ze względem na własność i podobną do prawdy ilość massy czynney;
2) maią bydź w stosunku z pretensyami Wierzycieli, i rozmaitemi stopniami pierwszeństwa, iakie im prawa według ich rozmaitey natury oznaczyły;
3) należy, aby było iasno, albo przynaymniey z wielkiém do prawdy podobieństwem, że Wierzyciele tą drogą ugody łatwiey i prędzey przyidą do zapłaty, niż gdyby sprawa drogą konkursu była daley prowadzoną.

§. 592.

Gdy większa część Wierzycieli propozycye do ugody według tych zasad znaydzie bydź urządzonemi, a zatém życzy ie przyiąć; mnieysza część iest w obowiązku przystąpienia do nich; ponieważ nie można zezwolić, aby mała liczba Wierzycieli przez swą sprzeczność, na samym tylko uporze, nierozsądku lub niegodziwych zamiarach ubocznych zasadzona, miała drugim wyrządzać krzywdę, przymuszaiąc ich, aby swey satysfakcyi, którąby mogli uzyskać przez ofiarowaną ugodę, wystawiali dopiero na skutek rozwlekłego i kosztownego processu konkursowego.

§. 593.

Przez takowy układ Wierzyciele nie utracaią ieszcze pospolicie prawa swego, iakie im służy do wspólnego dłużnika względem niedoboru; lecz mogą się niém niezaprzeczenie

popisywać, gdy ten przyidzie do lepszego stanu maiątku.

§. 594.

Gdy iednak ten, kto proponuie ugodę, zrzeczenie się wszelkich dalszych do wspólnego dłużnika pretensyi, za wyraźny kładzie warunek; a większa część Wierzycieli pod tym warunkiem ugodę przyimuie; musi na nię przystać i część mnieysza.

Dodatek §. 376. Na wierzycieli niewiadomych żaden wzgląd mianym bydź niemoże. Wiadomi zaś Wierzyciele zapozywaią się z przepisaném prawem ostrzeżeniem, a gdy bez oświadczenia się niestawaią, uważaią się naówczas za przystępuiących. Na Wierzycieli tego rodzaiu, tudzież na tych, którzy wprawdzie udziału z massy zrzekaią się, iednak pretensye swoie do wspólnego dłużnika sobie zastrzegaią, również iak i na tych, którzy przyięcie ugody wyraźnie odmawiaią, repartycya zarazem wymierzoną, a ieżeli przypadaiącey na nich części przyiąć niechcą, takowa na ich ryzyko i koszt do depozytu zapłaconą bydź powinna.

§. 595.

Lecz ieżeli takowa sprzeciwiaiąca się mniéysza część Wierzycieli może innego wystawić pośrednika, któryby do załatwienia konkursu w dobry sposób również iak pierwszy dogodne podał warunki, nie upieraiąc się przy zrzeczeniu pretensyi do wspólnego Dłużnika, dać mu należy przed tamtym pierwszeństwo.

§. 596.

Postępowanie. Poprzednicze rozrządzenie.

Co się zaś tycze postępowania w podobném traktowaniu z Dłużnikiem; Sędzia, skoro mu są podane podobne propozycye, nie powinien się przez nie dawać odwodzić od

tego, aby według przepisu pierwszego, drugiego i trzeciego Rozdziału, nie miał wydać potrzebnych rozrządzeń względem ustanowienia Kuratora, zwołania Wierzycieli i zaięcia pod areszt massy czynnéy; powinien iednak takowych propozycyi udzielić zaraz Wierzycielom osobiście lub przez pełnomocników przytomnym, naznaczywszy iak naykrótszy termin, na którym za ich przybraniem ma bydź urządzono: iak postąpić tymczasowie tak co do administracyi, iako i spieniężenia massy, aż do terminu likwidacyinego.

§. 597.

Na tym terminie Deputowany sądu urządzi takowe *interimisticum* czyli układ tymczasowy wedle zdania większéy części stawaiących Wierzycieli, a podług tego ustanowi się: czyli n. p. wypada zostawić wspólnemu Dłużnikowi dalsze prowadzenie handlu, pod dozorem Kuratora; za uchyleniem sekwestru sądowego, lub czyli, gdyby sekwestr miał trwać dłużéy, wypadałoby zawiesić tylko publiczną składu towarów sprzedaż; czyli aukcya maiątku ruchomego ma bydź odłożoną; czyli wprawdzie detaxacyą dóbr nieruchomych nakazać, z samąże subhastacyą iednak ieszcze wstrzymać się będzie należało i t. d.

§. 598.

Końcem uregulowania takowego tymczasowego tylko układu *(interimistici)*, obliczone tylko będą zdania zgłaszaiących się na terminie Wierzycieli, według summy pretensyi, iak były przez nich likwidowane, nie daiąc szczególnego względu na pierwszeństwo, któreykolwiek z nich słążące.

§. 599.

Gdy zatém Wierzyciele poiednać się o to dobrym sposobem nie mogą, ustanowi się *interimisticum* na zasadzie spisanego protokułu i obrachunku w nim założonego, a to przez rezolucyą kollegii, przy któréy aż do terminu likwidacyinego iedynie pozostać się musi.

§. 600.

Ułożenie planu do ugody.

Gdy na tym terminie wszyscy Wierzyciele zgłosili się ze swemi pretensyami według przepisu drugiego Rozdziału, a stąd można przeyrzeć dokładniéy tak ilość długów, iako i naturę massy czynnéy, ze stanu dóbr przez wspólnego Dłużnika podanego i poprzysiężonego, niemniéy z nadeszłego tym czasem inwentarza, z taxy dóbr nieruchomych i t. d.; powinien Deputowany sądu znieść się z tym, kto podał do ugody propozycye tudzież z Kuratorem massy, i starać się o urządzenie i sprostowanie planu do ugody według obecnego położenia okoliczności i przedstawić go potém tym sposobem ułożony wszystkim Wierzycielom, którzy się zgłosili.

§. 601.

Oświadczenie się Wierzycieli.

Do oświadczenia się ich w téy mierze będzie wyznaczony iak naybliższy termin; na nim zaś wszyscy Wierzyciele, ieden po drugim w téy mierze wysłuchani, wyiaśniwszy im iak należy istotne położenie sprawy, i o co idzie właściwie, a iasną i udeterminowaną każdego z nich deklaracyą, do protokułu zapisawszy, użyie się wszelkiéy, iaka tylko bydź może, usilności, dla uskutecznienia zupełnego w dobry sposób poiednania. Wzywa się na takowy termin przytomnych tylko osobiście Wierzycieli, i tych, którzy według

przepisu §. 97. ustanowili i podali do akt upoważnionych Pełnomocników. Ci zaś, co takowego nie zachowali przepisu, uważaią się w równi z temi, którzy na wydane zapozwy niestawaią, to iest: za przystępuiących do tego, cokolwiek większa część stawaiących Wierzycieli oświadczyła.

§. 602.

Dalszy wstęp do układów.

Gdy więc tym sposobem zażądane zostały od wszystkich Wierzycieli deklaracye, okaże się z nich, *albo*

że wszyscy Wierzyciele przyimuią ugodne propozycye;

lub

że ie wszyscy odrzucaią;

alboli też

że niektórzy zezwalaią na układ, inni zaś weń wdać się nie chcą.

§. 603.

1) Gdy Wierzyciele zgadzaią się na przyięcie układów; *albo*

Jeżeli wszyscy Wierzyciele zgadzaią się na iedno w przyięciu proponowanego układu, Deputowany spisze w téy mierze protokuł; wszelkie umiarkowania i warunki układu, co każdy Wierzyciel według niego, od kogo i skąd ma odebrać, co się ma stać z wziętą w zabezpieczenie massą czynną, iasno i dokładnie wyrazi; a takowy protokuł dawszy do podpisu wszystkim obecnym interessentom, poda sądowi do potwierdzenia i dalszéy decyzyi.

§. 604.

Poczém sąd zatwierdzaiąc ugodę, wyda i ogłosić każe, stósownie do zapozwu, zwyczayny wyrok prekluzyiny przeciw Wierzycielom, na terminie likwidacyinym nie stawaiącym.

Dodatek §. 377. Ugoda sama prędzéy zatwierdzoną bydź nie może, aż po prawodzielném wyroku prekluzyinego wydaniu; chyba, że wszyscy wiadomi Wierzyciele na uchylenie konkursu zezwolili.

§. 605.

2) na iego odrzucenie; *lub*

Gdy wszyscy Wierzyciele na to się zgadzaią, iż poczynione do ugody propozycye nie mogą bydź przyiętemi, tedy układy muszą bydź zerwane, a konkurs drogą prawa daléy prowadzony i ukończony.

§. 606.

3) gdy zachodzi różność w zdaniach Wierzycieli.

Gdy zaś niektórzy Wierzyciele ugodę przyimuią, inni ią zaś odrzucaią, idzie o obliczenie, która część ma za sobą większość głosów.

§. 607.

Obliczenie większości głosów.

Przy takowém obliczeniu służą zasady następuiące:

1) większość przyzwalaiących i sprzecznych Wierzycieli nie ustanawia się liczbą osób, lecz ilością podanych przez nie pretensyi, niepodeyrzanemi dokumentami udowodnionych, lub przez Kuratora i drugich Wierzycieli zaraz za sprawiedliwe uznanych;

2) do kapitałów doliczaią się zaległe prowizye tyle tylko, ile według powyższych przepisów maią równe z kapitałami prawo;

3) liczba osób stanowi wtenczas tylko, gdy summa pretensyi z obu stron iest równa;

4) obliczenie następuie z osobna, co do każdéy z klass exystuiących, na które rozmaici Wierzyciele, według wykazanéy iuż natury ich pretensyi, stósownie do porządku klassyfikacyinego maią bydź podzieleni;

5) większość pretensyi w każdéy klassie szczególnéy oznacza głos całéy klassy;

6) iedna klassa przez swą sprzeczność lub przyzwolenie nie może nic stanowić z uszczebrbkiem dla innéy klassy.

§. 608.

Z należytym względem na też zasady, Deputowany sądu za przybraniem Kuratora i Kalkulatora przysięgłego, obliczy większość głosów.

§. 609.

Okaże się stąd, *albo* Postępowanie.

że we wszystkich klassach iest większość za przyięciem układu;

lub

że wszędzie głosowano za iego odrzuceniem;

bądź

że głosy samychże klass są między sobą różne, a w niektórych układ przyiętym, przez inne zaś iest odrzuconym.

§. 610.

Jeżeli powszechna we wszystkich klassach większość, iest za przyięciem układu, mieysce mieć powinien; a na sprzeczność różniących się zdaniem w każdéy klassie nie da się uwagi. *a)* Gdy większość wszystkich klass iest za układem; *lub*

§. 611.

Lecz ieżeli większość we wszystkich klassach głosuie za odrzuceniem ugody, układ mieysca mieć nie może, a konkurs zwyczayną drogą prawa daléy musi bydź prowadzony. *b)* przeciw układowi.

§. 612.

Gdy wota klass różnią się między sobą, idzie o to: *c)* Gdy wota klass różnią się między sobą.

czyli propozycye ugodne są téy natury, iż według nich układ z iedną lub więcéy klass Wierzycieli może bydź z oso-

bna zawarty, bez potrzeby przystąpienia do niego innych;

albo:

czyli podobne ugodzenie cząstkowe, według natury propozycyi, nie może mieć mieysca, lecz układ albo całkiem przyięty, lub odrzucony bydź powinien.

§. 613.

Jeżeli propozycye tego są rodzaiu, iż układ cząstkowy z niektóremi klassami może mieć mieysce bez uszczerbku innych; zawrzeć go należy z przyzwalaiącemi klassami, nie zważaiąc na sprzeczność różniących się w zdaniu; te albowiem ieżeli nie chcą przystąpić do ugody, mogą dla siebie sprawę bez przeszkody drogą processu daléy popierać.

Gdy więc propozycya do układu zmierza do tego, iż kto chce przyiąć za pewną cenę dobra nieruchome do massy należące, a takowy szacunek przeięty, ma bydź rozdzielony między Wierzycieli w stósunku ich pretensyi; daléy, że maiątek ruchomy ma bydź również sprzedany za kwotę ogólną, a repartycya onegoż nastąpić między innych Kredytorów; ieżeli więc te klassy Wierzycieli, na których szacunek dóbr według taxy sądowéy wystarcza, większością głosów w każdéy klassie zgadzaią się na to, iż chcą przyiąć propozycyą względem dóbr, przestaiąc na ofiarowanéy zapłacie, układ z temi klassami może bydź zawarty, i nie idzie iuż o sprzeczność innych, które nie maią nadziei bydź z dóbr zapłaconemi. Te zagodzone klassy Wierzycieli wyłączaią się na ówczas całkiem z konkursu, a dobra przysądzaią się temu, kto ie przeiął. Co zaś do innych klass, które uczynionéy sobie względem maiątku ruchomego

propozycyi, nie znayduią bydź dogodną, prowadzi się konkurs daléy i drogą prawa musi bydź ukończony.

§. 614.

Lecz ieżeli propozycye do układu są téy natury, iż rozdzielać ich nie można, ale cała ugoda musi bydź przyiętą lub odrzuconą, układ mieysca nie znayduie, chociażby iedna tylko klassa Wierzycieli odmówiła swego w téy mierze zezwolenia. Gdyby więc względem kupca konkursowi podpadłego propozycya czynioną była w ten sposób: iż kto chce wziąć cały handel za pewną kwotę ogólną, i z niéy Wierzycielom na ich pretensye pewne opłacać procenta; rozchwiać się musi układ, chociażby iedna tylko klassa n. p. tylko Wierzyciele wexlowi wzbraniali się przyiąć ofiarowanych procentów.

§. 615.

Gdy tym czasem stan i ilość massy czynnéy iuż tak dalece są wynalezione; iż z niezawodną pewnością wykazuie się: że pewna klassa Wierzycieli nigdy nie będzie mogła z niéy odebrać iakową zapłatę, wtedy nie może taż klassa wstrzymywać zawarcia ugody z innemi poprzedzaiącemi ią Wierzycielami; wszelakoż i ta klassa nie może bydź od tamtych zniewalaną, aby się zrzekła swych praw do wspólnego Dłużnika iéy służących.

§. 616.

Instrukcya uwag, czynić się mogących przeciw planowi do ugody i obrachunkom.

Gdy więc według zasad powyższych zrobiony został obrachunek i ustanowiony rezultat z niego wykazuiący się: czyli i iak dalece ugoda znayduie mieysce lub nie? obadwa będą przedstawione Wierzycielom przez Deputowanego sądu na terminie tym końcem wy-

znaczonym, który zażąda od nich deklaracyi: czyli i co ieszcze w téy mierze maią do nadmienienia.

§. 617.

Podobne uwagi, ieżeli nie są wymierzone przeciw uformowanemu rachunkowi, lecz tylko przeciw pomienionemu ich rezultatowi, na żaden wzgląd zasługiwać nie mogą; gdyż takowy rezultat polegaiąc na przepisach prawnych, przez sprzeczność interessentów nigdy odmienionym bydź nie może.

§. 618.

Lecz ieżeli uwagi Wierzycieli są wymierzone przeciw zasadom w obrachunku przyiętym, mogą w téy mierze zachodzić cztéry przypadki:

1) gdy takowy Wierzyciel twierdzi, że iego pretensya wynosi wyższą ilość, niżeli przyiętą została w obrachunku, lub
2) że należy do wyższéy klassy, niżeli była umieszczona w obrachunku; albo
3) że inny Wierzyciel domieszczony został w wyższéy summie, niżeli ma rzeczywiście do żądania; bądź
4) że umieszczony iest w wyższéy klassie, niżeli ta mu służy wedle własności iego pretensyi.

§. 619.

W tych wszystkich wypadkach Deputowany sądu wszelkiéy użyie usilności w celu poiednania w dobry sposób i przez układy osobne takowych Wierzycieli szczególnych o rzetelność lub pierwszeństwo swych pretensyi spór wiodących, przyzwawszy tego, kto iest extrahentem proponowanéy ugody. Tego zaś szczególniéy rzeczą będzie, podawać

środki i drogi do uspokoienia takowych szczególnych i sprzeciwiaiących się Wierzycieli.

§. 620.

Ponieważ w ciągu układania się o ugodę, instrukcya szczególnych pretensyi do zawyrokowania nieprzerwanie musi bydź prowadzoną; a przez iéy ukończenie wniesione według §. 618. kwestye sporne, względem rzetelności i prawa pierwszeństwa téy lub owéy szczególnéy pretensyi pospolicie dokładnie rozebrane i wyiaśnione bydź powinny; będzie więc obowiązkiem Deputowanego sądu, na terminie do inrotulacyi według §. 140. wyznaczonym, raz ieszcze zrobić próbę: czyli podobne spory szczególne, po rozwikłaném iuż zupełnie położeniu sprawy, mogą bydź ieszcze w dobry sposób załatwione, a tym sposobem główny układ do skutku przywiedziony.

§. 621.

Wyrok. Jeżeli i to usiłowanie iest bezskuteczném, akta bez dalszéy odwłoki przedstawiaią się do ferowania wyroku klassyfikacyinego. Sędzia w takowym wyroku względem wymagalności i pierwszeństwa wszelkich szczególnych pretensyi stanowiący rozstrzyga w nim oraz spór według §. 618. w stósunku do układu o takowe szczególne pretensye wynikły. Ustanowi więc na końcu wyroku, iako wniosek z tych poprzedniczych postanowień wypływaiący: czyli podana ugoda główna ma mieysce, lub czyli odrzuconą bydź powinna.

§. 622.

Środki prawne. Jako przeciw wyrokowi klassyfikacyinemu w ogólności maią mieysce zwyczayne środki prawne, tak dozwolić ich należy również przeciw ustanowieniom względem

punktów przy ugodzie spornemi pozostałych, a zatém i przeciw wnioskowaniu względem dopuszczalności lub niedopuszczalności samegoż układu uczynionemu.

§. 623.

Tym czasem massa czynna w ciągu układów, wyroku i toku następnych instancyi, zostanie w témże samém położeniu, w którém przez *interemisticum*, według §. 597. i następ. urządzone, była postawioną, chybaby Wierzyciele w tym czasie iednomyślnie lub większością głosów znaleźli rzeczą przyzwoitą, odmienić cokolwiek w iakim punkcie.

§. 624.

Jeżeli nadto układ prawomocnie został utwierdzonym, dalsze uregulowanie sprawy następuie według oznaczeń w nim ustanowionych. Lecz ieżeli ugoda prawomocnie iest odrzuconą; przystąpić należy niezwłocznie do spieniężenia i dystrybucyi massy czynnéy według przepisów trzeciego i piątego Rozdziału.

§. 625.

Propozycye do układu przez Dyrekcye kredytowe uczynione.

Ponieważ nader często dzieie się, że w prowincyach, w których systemata kredytowe dla utrzymania osiadłéy szlachty są urządzone, przez nie Wierzycielom odłużonego dóbr szlacheckich posiadacza, dla uniknienia lub zniesienia processu konkursowego, względem niego są czynione propozycye; w téy mierze według następuiących prawideł postępować należy.

§. 626.

Popieranie sprawy ze strony systematu kredytowego, proponuiącego układ, należy pod ówczas do iego syndyka, który w moc

zalecenia od Dyrekcyi tym końcem otrzymanego, niepotrzebuiąc dalszéy plenipotencyi, poda propozycye Sędziemu, i do którego wszelkie tegoż sądu rezolucye w ciągu instrukcyi względem układów toczącéy się, winny bydź wydawane.

§. 627.

Na terminie zaś według §. 600. naznaczonym, przybiera się Deputowany Dyrekcyi kredytowéy, który potrzebne da obiaśnienia i informacye względem poczynionych propozycyi; a pomagaiąc do dokładnieyszego wypracowania i umiarkowania planu do ugody, będzie iego usilnością podać według §. 619. stósowne środki, i wskazać drogi do poiednania i zaspokoienia szczególnych Wierzycieli sprzeciwiaiących się. Tego zaś Deputowanego uważać nie należy za stronę, lecz za pomocnika deputowanego sądu; a ieżeli koniecznie wyrok ferować trzeba, takowy wydaie się, iak za zwyczay, tylko między zezwalaiącemi i sprzeciwiaiącemi się Wierzycielami.

§. 628.

Za czynności sądowe z władzą kredytową i iéy syndykiem zdziałane, żadne opłaty czyli szportle nie ustanawiaią się.

§. 629.

Z resztą dobra szlacheckie, konkursowi popadłe, mogą wprawdzie ieszcze w ciągu konkursu bydź obciążane listami zastawnemi. Nie może to atoli nastąpić prędzéy, aż wyrok klassyfikacyiny przynaymniéy tak daleko będzie prawomocny, ile dosięga summa wydać się maiących listów zastawnych. Na ówczas Wierzycielom z listów zastawnych zaspokoionemi bydź mogącym i żądaiącym ich expe-

dycyi, zaleci się: aby swe dokumenta na dług im winny złożyli, i takowe przesyłaią się potém Dyrekcyi kredytowéy, ile są potrzebne do przepisania w księdze hypotecznéy. Same zaś listy zastawne ściągnąwszy, Kurator pod dozorem i dyrekcyą sądu wymieni ie za gotowiznę, która rozdziela się między Wierzycieli na wszelki przypadek przez poprzedniczą dystrybucyą. Ci iednak koszta expedycyi i wpisu przyiąć na się muszą, i nie można za to nic rachować na konto massy.

ROZDZIAŁ SIODMY.

O postępowaniu w sprawach konkursowych w niższych sądach toczących się.

§. 630.

W sądach niższych pierwszéy klassy. W sądach niższych pierwszéy klassy zastósowane bydź powinny ze wszystkiém przepisy, w poprzedzaiących Rozdziałach obięte, względem instrukcyi processów konkursowych i ustanowienia massy czynnéy.

§. 631.

drugiéy klassy. W sądach niższych drugiéy klassy powinny bydź zachowane też same prawidła, skoro massa czynna według ryczałtowego obrachunku przenosi summę 200 talarów. Ustanawia się więc wprawdzie formalny Kurator, do czego w każdym przypadku i w niedostatku innych zdatnych osób, może bydź użyty Aktuaryusz lub rozsądny urzędnik ekonomiczny, bądź Pisarz sądowy, a do którego obowiązku prócz potrzebnego około massy czynnéy zatrudnienia, należy ieszcze, ze znalezionych ksiąg, rachunków i pism wspólnego

Dłużnika, tudzież informacyi, iakie powziąć można od niego samego, ieżeli ieszcze iest przy życiu i obecny, zbierać potrzebne wiadomości względem likwidowanych do massy pretensyi Wierzycieli i udzielić takowe Sędziemu. Sędzia atoli według takowych wiadomości i złożonych przez Wierzycieli dokumentów roztrząśnie z urzędu, czyli takowe pretensye są rzetelne, a okoliczność względem pierwszeństwa między Wierzycielami równymże sposobem z urzędu przestrzegać powinien. Wierzyciele zamieyscowi, a w ogólności tacy, którzy dla przeszkody znaydować się nie mogą osobiście przy tych działaniach, mogą równie iako i w innych processach zwyczaynych bydź zastąpieni przez Kommissarzy sprawiedliwości (Adwokatów) lub innych upoważnionych pełnomocników.

§. 632.

W szczególności, co do małych konkursów.

Gdy obywatel małego miasta albo włościanin wieyski, którzy nie mieli żadnych interessów za granicą, tak dalece podupadli w swym maiątku, iż nie są w stanie zaspokoić swych Wierzycieli, a przepisane prawami środki do ich konserwacyi są bezskuteczne; czynność sądowa z takowym Dłużnikiem, ieżeli massa czynna nie wynosi nad dwieście talarów, dla oszczędzenia kosztów, będzie wprowadzona sposobem następuiącym:

§. 633.

Sędzia w takowych przypadkach, iak tylko więcéy niż ieden z Wierzycieli nalegaią razem o swe zaspokoienie, a niedostateczność maiątku iest widoczną, otworzy, iak należy z urzędu konkurs, przytém zaś nadewszystko, stósownie do przepisów, względem sprzedaży posessyi nieruchomey również z u-

rzędu potrzebne uczyni przysposobienia; a w wydać się maiących tym końcem patentach subhastacyinych zapozwie zarazem niewiadomych wspólnego Dłużnika Wierzycieli.

§. 634.

W tymże samym czasie, gdy to się dzieie, zniewoli wspólnego Dłużnika do rzetelnego a w razie potrzeby pod przysięgą podania swych długów; nadto będzie iego usilnością, z ksiąg gruntowych, rachunków kamlaryinych, gospodarskich i gminnych, wyśledzić zaległości publicznych podatków lub czynszów dziedzicowi należących i innych danin, tudzież długów na posessyi zahipotekowanych.

§. 635.

Na ówczas takowych wiadomych Wierzycieli zapozwie Sędzia przez osobne rezolucye do likwidacyi i usprawiedliwienia swych pretensyi, tudzież dalszego sprawy uregulowania, a termin tak wymierzy, iżby się zszedł z terminem do przedaży posessyi wyznaczonym.

§. 636.

W tym przeciągu czasu i aż do rzeczywistéy przedaży, wspólny Dłużnik zostanie w posiadaniu gruntu za opłatą bieżących i pospolitych z niego ciężarów. Lecz ieżeli zszedł z tego świata, albo iest nieobecny, bądź gdy zachodzą inne szczególne okoliczności, daiące powód do obawy, aby mu dalsza zostawioną bydź mogła administracya; będzie obowiązkiem magistratu policyinego lub dziedzica gruntu, starać się z urzędu o to, iżby bez zaprowadzenia formalnéy sekwestracyi, i zrządzenia Wierzycielom przez to nowych kosztów, posessya była zagospodarowaną,

waną, w swym teraźnieyszym stanie utrzymywaną, i bieżące z niéy ciężary, ile możności, opłacane.

§. 637.

Rzadko się wydarza, aby u takowych Dłużników, prócz inwentarza i sprzętów gospodarskich do gruntu przywiązanych, tudzież cokolwiek należy do nieuchronnego okrycia wspólnego Dłużnika i iego familii, miało się coś w zapasie znaydować. Wszelakoż Sędzia słuchaiąc wspólnego Dłużnika, sposobem wyżéy w §. 634. przepisanym, skłoni go oraz, aby takowy swóy maiątek ruchomy, tudzież pretensye czynne, iakieby mógł mieć, podał rzetelnie; a ieżeliby pomiędzy ruchomościami znaydowało się cóżkolwiek, ani do gruntu, ani do koniecznéy odzieży Dłużnika i iego familii nie należącego, starać się będzie o sądową onych sprzedaż, przykładaiąc z urzędu usilności, aby będące po ręku długi, były iak nayprędzéy ściągnięte.

§. 638.

Jeżeli wspólny Dłużnik zszedł z tego świata lub iest nieobecnym, Sędzia przesłuchać powinien względem wszystkiego, co się wyżéy powiedziało, pozostałą iego żonę, dorosłe dzieci i czeladź w domu znayduiącą się.

§. 639.

Gdy więc nadeydzie termin do sprzedaży posessyi według §. 633. wyznaczony, na który oraz Wierzyciele są wezwani, będzie nadewszystko usilnością Sędziego, w obecności stawaiących Wierzycieli i za ich przybraniem, uregulować interes sprzedaży.

§. 640.

Poczém, gdy to nastąpiło, wysłuchani będą z pretensyami swemi Wierzyciele, a też

pretensye według przepisu §. 631. będą z urzędu, ile bydź może, wyiaśnione.

§. 641.

Na ówczas Sędzia przedstawi im rzetelny wykaz massy czynnéy, szczególniéy przez wziętą za szacunek posessyi summę, nadto z dochodów, iakieby w tym przeciągu czasu weszły, z ściągniętych pretensyi czynnych, tudzież z pieniędzy za sprzedaż zbytecznych effektów zebranych ustanowionéy; po czém ułożywszy plan, iakim sposobem massa czynna między Wierzycieli według porządku pierwszeństwa powinnaby bydź rozdzieloną, takowy przełoży Wierzycielom, i wyiaśni go, gdzie potrzeba, dokładaiąc usilności w skłonieniu dobrym sposobem Wierzycieli do porozumienia się względem podziału massy.

§. 642.

Gdy tym sposobem przyidzie do ugody, ogłasza się tylko wyrok prekluzyiny przeciw niestawaiącym Wierzycielom, z resztą zaś przystępuie się do podziału massy, w stósunku do ugody.

§. 643.

Jeżeli usilność Sędziego była bezskuteczną, wyda wyrok; w nim prekluzyą niestawaiących Wierzycieli wyrzecze; względem rzetelności, ilości i pierwszeństwa każdéy podanéy pretensyi, co potrzeba, ustanowi, i oznaczy: którzy z Wierzycieli według tego porządku maią uzyskać zapłatę z exystuiącéy massy; iak wiele każdy z nich ma się przyłożyć do kosztów wspólnych; ile po ich odtrąceniu ma ieszcze otrzymać, i na iaką część

massy ma bydź przekazanym ze swą należnością.

§. 644.

Skoro takowy wyrok zostanie prawomocnym, lub potwierdzonym w dalszych instancyach, tedy według obiętych nim postanowień nastąpi rzeczywisty podział, a tym sposobem ukończy się konkurs, i nie potrzeba ustanowienia właściwego Kuratora lub Kontradyktora, albo Sekwestratora, ani osobnych cytacyi edyktalnych, gdyż te są iuż obięte patentami subhastacyinemi; nie potrzeba także osobnego wyroku dystrybucyinego, różnego od klassyfikacyi, gdyż klassyfikacya i dystrybucya razem są uregulowane.

§. 645.

Jeżeli na wyroku według §. 643. wydanym nie chce przestać którykolwiek z Wierzycieli, nie może mu wprawdzie bydź odmówiona appellacya, w przypadkach, gdzie takowa prawem iest dozwolona. Wszelakoż Sędzia przystąpi do podziału massy między innych Wierzycieli, iak dalece ich prawa doznać nie mogą żadnéy odmiany przez wyrok drugiéy instancyi, gdyby na korzyść appelluiących miał wypaść.

§. 646.

Skoro na terminie do sprzedaży posessyi wyznaczonym nie może nastąpić przybicie dla niedostatku dostatecznéy offerty, przystąpi się na tym terminie tylko do wynalezienia pretensyi, z któremi się Wierzyciele zgłosili, wedle §. 640.; reszta zaś uregulowania sprawy, odłoży się do powtórnie wyznaczonego terminu subhastacyinego.

ROZDZIAŁ OSMY.

O postępowaniu w sprawach konkursowych, gdy wspólny Dłużnik posiada maiątek pod innemi sądami w kraiu lub za granicą.

§. 647.

A. Przypadki; gdy wspólny Dłużnik posiada maiątek podróżnemi juryzdykcyami kraiowemi.

Gdy wspólny Dłużnik posiada maiątek pod juryzdykcyą więcéy niż iednego sądu w kraiach J. K. Mci; iuż przepisano wyżéy w §. 25. i następ. że konkurs względem niego musi bydź otworzony tam, gdzie tenże ma swą zwyczayną juryzdykcyą osobistą; i że temu sądowi służy kierunek całego konkursu, tak co do massy, pod własną iego juryzdykcyą, iako i pod innemi znayduiącéy się.

§. 648.

Stósownie do tego przepisu inne sądy, pod których juryzdykcyą wspólny Dłużnik posiada maiątek, nie mogą się wyłamywać od dopełnienia rekwizycyi sądu konkursem kieruiącego, ustanowienie massy czynnéy w zamiarze maiących; ani od wręczania przesyłanych im rezolucyi do Wierzycieli, pod ich juryzdykcyą zostaiących; ani też wymawiać się nie mogą albo od uskutecznienia sprzedaży rzeczy ruchomych, lub wydania ich pod aukcyą Sędziemu konkursu, stósownie do wniosku Kuratora; daléy obowiązane są ściągać będące po ręku kapitały czynne, a pieniądze tym lub innym sposobem do siebie wniesione odsyłać prosto do depozytu sądu konkursowego, wedle rekwizycyi.

Osobliwie gdy to są dobra nieruchome.

§. 649.

W tym tylko razie, gdy wspólny Dłużnik pod innym sądem posiada dobra nieru-

chome, nietylko wszelkie podobnych ruchomości tyczące się rozporządzenia wprawdzie przez Sędziego konkursu postanowione i wydane bydź powinny, lecz o uskutecznienie ich rekwirować należy Sędziego, pod którym dobra są położone; ale nadto

I) względem zapozwania Wierzycieli rzeczownych, na takowéy nieruchomości intabulowanych;

II) względem zarządzania tąż nieruchomością;

III) względem iéy sprzedania,

następuiące przepisy zachować należy.

§. 650.

I) Względem zapozwania Wierzycieli.

I. Zapozwanie wszelkich a nawet Wierzycieli rzeczownych, do dóbr pod inną juryzdykcyą zostaiących, następuie wprawdzie przez Sędziego konkursu; wszelakoż ten, wydany do nich zapozew przesłać winien Sędziemu *rzeczy* do insynuacyi. Jeżeli wiadomy pobyt takowego Wierzyciela, iest bliższy Sędziego konkursu, niż Sędziego *rzeczy*, pierwszy może bezpośrednio nakazać wręczenie.

§. 651.

Wolno także Wierzycielom rzeczownym, zgłosić się do Sędziego rzeczy, z likwidacyą i usprawiedliwieniem swych pretensyi. Na ówczas Sędzia rzeczy, przesyła spisany w téy mierze protokuł wraz z dokumentami, do Sędziego konkursu, który go przedstawia Kuratorowi i innym Wierzycielom, aby się nań oświadczyli. Jeżeli ci przeciw pretensyi, tak co do iéy rzetelności iako i pierwszeństwa, nic nie znaydą do nadmienienia, przestaie się na tém; a na takowy protokuł Sędzia wyrok klassyfikacyiny feruiący da wzgląd należyty.

§. 652.

Lecz ieżeli znaydzie się sprzeczność, dalsze iéy wyłuszczenie należy do Sędziego konkursu; a likwiduiący Wierzyciel rzeczowny nie może się usuwać od ustanowienia przy nim pełnomocnika, do dalszego praw iego dopilnowania.

§. 653.

W tych tylko dwóch przypadkach,

a) gdy niewiadomi właściciele zaintabulowaney pretensyi maią bydź zapozwani publicznie ze skutkiem prekluzyi;

b) gdy się ma czynić rachunek z pomnieyszymi Wierzycielami, do dóbr przywiązanymi;

maią mieysce niektóre od powyższych prawideł wyiątki.

§. 654.

W pierwszym przypadku obwieszczenie względem takowego długu wyda Sędzia rzeczowny, u którego Kurator konkursu załatwiać powinien, co potrzeba, sam lub przez pełnomocnika, według przepisu trzeciego Rozdziału w Tyt. LI. Wszelakoż na protokuł kontumacyalny przez Sędziego *rzeczy* spisany następuie samaż prekluzya w wyroku prekluzyinym przez Sędziego konkursu wydać się maiącym.

§. 655.

W drugim przypadku Sędzia *rzeczy* na rekwizycyą sądu konkursowego, administracyą dóbr według poniższego przepisu urządzaiący, musi oraz przyłożyć starania z urzędu, do wynalezienia pretensyi naiemników w dobrach, zaległości ciężarów realnych, publicznych i gminnych, tudzież innych tym podobnych do drugiéy klassy należących preten-

syi, staraiąc się one ile możności wyiaśniać. Protokuł w téy mierze sporządzony przesyła się również iak w przypadku §. 651. Sędziemu konkursu, a ten postępuie z nim daléy według tegoż przepisu. Jeżeli się znaydzie sprzeczność, zostawuie się Sędziemu konkursu, aby rozpoznał: czyli i ci Wierzyciele maią bydź wezwani przed niego do dalszéy instrukcyi według przepisu §. 652.; lub czyli zachodzące dyferencye, które zazwyczay nie są wielkiéy wagi, przez dalszą z sądem rzeczy korrespondencyą, nie mogłyby bydź wyiaśnione.

§. 656.

a) Względem administracyi dóbr.

Co się tycze II. administracyi dóbr nieruchomych, do konkursu należących, pod inną juryzdykcyą rzeczowną położonych, względem téy, zachować należy, co następuie:

Gdy dobra są téy natury, iż adminstracya ich służy władzy ziemiańskiéy *(landszaftowéy)* czyli dyrekcyi kredytowéy; Sędzia konkursu wyda prosto rozporządzenie względem iéy zaprowadzenia do tegoż właściwego kollegium. Sędzia przeto, pod którym nieruchomość iest położona, nie ma w tym razie nic do czynienia z administracyą; lecz kollegium nią kieruiące odsyła dochody dóbr prosto do Sędziego konkursu, korresponduiąc z nim tylko samym w zachodzących przedmiotach, znoszenia się z Wierzycielami wymagaiących.

§. 657.

Jeżeli zaś dobra nieruchome nie są téy natury, lecz mieysce mieć musi sądowa ich sekwestracya, urządzenie iéy i kierunek należy do Sędziego, pod którym rzecz iest położoną. Musi więc Sędzia konkursu uwiado-

mić go o wynikłym konkursie, oznaymuiąc mu oraz o osobie, którąby przez Kuratora lub Wierzycieli była proponowaną na Sekwestratora.

§. 658.

Musi atoli Sędzia rzeczy nietylko wpływaiące dochody odsyłać do Sędziego konkursu, nie przywłaszczaiąc sobie mocy rozrządzenia niemi lub ich podziału; ale nadto we wszelkich przypadkach wątpliwych, w takowéy administracyi wydarzaiących się, udzielać mu powinien wiadomości, iżby się mógł w téy mierze znosić z Kuratorem i Wierzycielami, a Sędziemu rzeczy udzielać ich determinacyi do dalszéy decyzyi.

§. 659.

3) Względem subhastacyi.

III. Daléy subhastacya wszelkich dóbr nieruchomych bez różnicy, należy do sądu, pod którym są położone. Wszelakoż ten powinien przesłać Sędziemu konkursu obwieszczenie z kopią taxy do wywieszenia, udzielaiąc mu następnie oraz protokuł licytacyi, dla wysłuchania Kuratora i Wierzycieli względem iego osnowy; a przy wydawaniu wyroku adjudykacyinego powinien mieć należyty wzgląd na udzielone sobie ich postanowienie.

§. 660.

Należy zalecić kupuiącemu, aby summę szacunkową w gotowiźnie złożyć się maiącą, zapłacił do depozytu sądu konkursowego. Jeżeli zaś potrzeba ściągnienia iéy przez exekucyą, uskuteczni to Sędzia rzeczy, który iednak ściągniętą kwotę niezwłocznie do Sędziego konkursu prześle. W tym ostatnim razie Sędzia rzeczy otrzyma połowę należności depozytalnéy opłacić się maiącéy.

§. 661.

Jeżeli dobra nieruchome, leżące pod inną juryzdykcyą, są tylko częścią dóbr główniéyszych, pod sądem konkursu położonych, pospolicie subhastacya ich wraz z dobrami głównemi służy temuż sądowi, a Sędzia rzeczy będzie tylko zarekwirowanym o sporządzenie taxy takowéy przyległości.

§. 662.

Gdyby iednak takowa przyległość z dobrami głównemi nie była koniecznie połączoną, lecz mogła bydź od nich rozdzieloną; gdyby nadto Wierzyciele żądali wyraźnie, aby była osobno sprzedaną; sprzedaż należy do Sędziego, pod którym takowa iest położona; a w téy mierze postępuie się według przepisu §. 659. 660.

§. 663.

B. Przypadki; gdy zagraniczny wspólny Dłużnik posiada maiątek w kraiach tuteyszych.

Gdy kto maiący wprawdzie za granicą swe zwyczayne zamieszkanie, lecz w kraiach tuteyszych ruchome i nieruchome dobra posiadaiący, tak dalece w swym maiątku podupadł, iż do niego w iego zagranicznéy juryzdykcyi osobistéy iest otworzony konkurs; sąd tuteyszy, pod którym tu w kraiu będący maiątek, a w szczególności należące do niego dobra nieruchome są położone, iak skoro Wierzyciele kraiowi a nawet zagraniczni, którzy w tamecznym konkursie wyszli z niczém, o to się domagaią; musi do tegoż maiątku w równymże sposobie otworzyć konkurs, a ustanowiwszy Kuratora, kraiowych Wierzycieli zapozwie, massę tuteyszą weźmie w sekwestr, i względem iéy spieniężenia, tudzież dystrybucyi wyda potrzebne rozporządzenia według powyższych Rozdziałów.

§. 664.

Kurator od sądu tuteyszego ustanowiony, przestrzegać powinien w téy mierze praw massy tuteyszéy, iak należy, a wdawszy się w korrespondencyą z Kuratorem zagranicznym, zasięgać od niego potrzebnéy wiadomości, w celu wyłuszczenia pretensyi, przez Wierzycieli w tuteyszym konkursie roszczonych.

§. 665.

W takowym atoli konkursie nie powinni bydź przypuszczani do likwidacyi, klassyfikowani i zaspokoieni inni Wierzyciele, iak kraiowi.

Kraiowi więc Cessyonaryusze Wierzycieli zagranicznych, których cessya zaszła późniéy niż otwarcie zagranicznego konkursu, nie będą przypuszczeni, chociażby według podanéy daty, cessya nastąpiła wcześniéy, wszelakoż, skoro albo tuteyszy Kurator, lub ieden ze współ-Wierzycieli kraiowych wystawia zarzut symulacyi, takowy będzie należycie dochodzonym i wyiaśnionym.

§. 666.

Zagraniczni przeto Wierzyciele w tym konkursie specyalnym, mogą bydź przypuszczeni tylko wtenczas, gdy ich pretensye na dobrach w tym kraiu położonych są intabulowane, lub, gdyby ieszcze istotnie zapisane nie były, maią iednak taką własność, iaka według przepisu praw, (Cz. I. Tyt. XX. §. 2. 5.) uzasadnia im tytuł do prawa zastawy; a zatém do umieszczenia ich w czwartéy lub piątéy klassie; i gdy takowi Wierzyciele nieintabulowani mogą oraz wykazać, że w massie zagranicznéy dla iéy niedostateczności, wyszli z niczém.

§. 667.

Gdy po zaspokoieniu Wierzycieli kraiowych i wyrażonych w powyższych paragrafach cudzoziemców, zostało ieszcze cóżkolwiek z massy tuteyszéy, powinno bydź wydane Sędziemu zagranicznego konkursu, za opłatą *gabellae*, (ieżeli ta w ogólności między kraiem tuteyszym i obcym iest pobieraną).

Do tegoż sądu będą także odesłani Wierzyciele kraiowi, którzy z massy tuteyszéy całkiem albo w części nie mogli bydź zaspokoieni.

§. 668.

Powyższe przepisy maią mieysce wtenczas, ieżeliby między Państwem tuteyszém a zagranicznemi, względem tego przedmiotu nie zachodziły osobne umowy i obserwancye. Gdy się takowe znayduią, sądy tuteyszedo ich osnowy z iak nayściśleyszą troskliwością stósować się, maią obowiązek.

§. 669.

Gdy więc wydarzy się takowy przypadek, Sędzia tuteyszy, pod którego juryzdykcyą znayduie się iakiżkolwiek maiątek zagranicznego Dłużnika, nadewszystko w swém archiwum śledzić powinien: czyli się znayduią istotnie z Państwem obcém podobne układy; czyli między nim a sądem do tegoż Państwa należącym, zaszły iuż przypadki tego lub podobnego rodzaiu; i iak w sprawie takowéy postępowano. Gdy się w téy mierze znaydzie iakażkolwiek wątpliwość; sąd kraiowy, ieżeli iest sądem niższym, doniesie o tém przełożonemu nad sobą sądowi wyższemu; ten zaś, tak w tym iako i podobnym razie, gdyby się to u niego bezśrednie wydarzyło,

zda o tém dokładny rapport Ministerio, oczekuiąc na dalszą iego decyzyą.

§. 670.

C. Przypadki; gdy tuteyszy wspólny Dłużnik posiada maiątek za granicą.

Gdy wspólny dłużnik pod tuteyszą Juryzdykcyą mieszkaiący, posiada maiątek za granicą, a osbliwie dobra nieruchome, tuteyszy Sędzia konkursu, zachowa również przepisy §. 668. 669. Gdy atoli do tychże postępowanie iego nie może bydź zastósowaném, sądowi zagranicznemu będzie proponowany taki sposób postępowania, iaki iest przepisany między sądami wyższemi różnych prowincyi królewskich w §. 647. i następ. Lecz ieżeli sędzia zagraniczny niechce na to przystać, lecz oddzielny chce otworzyć konkurs nad maiątkiem pod iego iuryzdykcyą będącym; Kurator massy tuteyszey pilnować będzie iey interessu, przestrzegaiąc: aby w tey mierze stanowiona nie była nierówność praw między Wierzycielami tuteyszemi a zagranicznemi. Osobliwie zaś Kurator od sądu tuteyszego wspierany, powinien na to dać baczenie: aby pozostała massy tameczney reszta, dla tuteyszey nie była zatrzymywaną.

§. 671.

Ponieważ otwarcie konkursu według Praw Powszechnych służy tylko osobistemu wspólnego dłużnika sądowi, nie może sąd zagraniczny naznaczać konkursu względem mieszkańca kraiów tuteyszych; a gdyby to nawet nastąpiło, sądy tuteysze nie maią prawa ani obowiązku, dopełniać rekwizycyi zagranicznego sądu, na tak nieprzyzwoitém otwarciu konkursu zagruntowanych. Owszem same rozpoznać powinny, czyli będący pod ich iuryzdykcyą dłużnik według tuteyszych

Praw kraiowych iest uwłaśnionym do konkursu, a wedle tego wydadzą dalszą decyzyą; zawsze iednak, ilekroć zachodzą do nich podobne rekwizycye, powinny o nich uczynić doniesienie do Ministerium Stanu, nim na nie odpowiedzą.

Dodatek §. 378. Skoro w skutek przedsięwziąść się maiących według §. 668 i 669. niniejszego tytułu śledztw, otworzenie konkursu szczególnego nad maiątkiem w kraiu będącym uważaném iest za dozwolone; sądy wyższe zapytać się powinny u Ministra Sprawiedliwości, aby się ten w każdym razie znosił z Ministerium spraw zewnętrznych. Podobne zapytanie i w tym przypadku iest potrzebném, gdy maiątek tuteyszy za granicę do ogólnego konkursu zagranicznego ma bydź wydanym. Również Sądy Ministrowi sprawiedliwości, w celu zniesienia się z Ministerium spraw zewnętrznych, o tém donosić powinny, gdyby w przypadku w §. 671. wymienionym Sąd zagraniczny nad mieszkańcem kraiu tuteyszego otwarcie konkursu miał postanowić.

Dodatek §. 379. Do konkursu szczególnego w kraiach tuteyszych otworzonego Wierzyciele zagraniczni przypuszczeni bydź powinni, skoro współwierzyciele nie twierdzą i niewykażą, że podług praw zamieszkania Wierzyciela, którego odeprzeć chcą, w równym przypadku zagraniczni Wierzyciele nie są przypuszczeni. Względem tego zaś, czyli na zasadzie prawa odwetu (Retorsyi) Wierzyciele zagraniczni od udziału w otworzonym w kraiach tuteyszych konkursie wyłączonemi bydź mogą, zawsze uczynić należy zapytanie do Ministra sprawiedliwości, który rezolucyą na to wspólnie z Ministerstwem spraw zewnętrznych wyda.

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY.

O konkursach, do części górniczych i okrętów tudzież pozostałości osób woyskowych.

§. 672.

Konkurs do części górniczych.

I. Gdy do maiątku wspólnego Dłużnika, do którego konkurs został otworzony, należą części górnicze czyli *kuxy*, albo inna własność górnicza; zwyczayny Sędzia konkursu, nie może sobie przywłaszczać kierunku takowéy massy specyalnéy, lub wyroku względnie roszczących do niéy pretensye Wierzycieli górniczych, lecz to wszystko sądom górniczym zostawić powinien.

§. 673.

Należy więc tymże sądom oznaymić zaraz o otwarciu konkursu nad głównym maiątkiem wspólnego Dłużnika, wzywaiąc ie, aby z osobna konkurs do własności górniczéy równymże sposobem podniosły. Od dopełnienia takowéy rekwizycyi zwyczaynego sądu, sąd górniczy nigdy wymawiać się nie może.

§. 674.

Jeżeli własność górnicza w téyże saméy leży prowincyi, gdzie się znayduie sąd głównego konkursu, tedy ze strony sądów górniczych nie potrzeba osobnéy cytacyi edyktalnéy po Wierzycieli górniczych, lecz ta włącza się w zapozew ogólny od sądu zwyczaynego wydany; z tém iednak umiarkowaniem: że Wierzyciele górniczy odbiorą w nim zalecenie, aby się ze swemi pretensyami zgłosili do sądu górniczego. W tym razie Sędzia głównego konkursu, po upłynionym terminie

do likwidacyi, atest o wydanéy prawnie cytacyi edyktalnéy po nieznaiomych Wierzycieli górniczych, prześle do akt sądu górniczego.

Lecz ieżeli własność górnicza w innéy prowincyi iest położona, sąd górniczy wyda sam cytacye edyktalne po nieznaiomych Wierzycieli górniczych.

§ 675.

W obudwóch przypadkach znaiomi Wierzyciele górniczy tylko przez właściwy sąd górniczy osobnemi cytacyami powinni bydź zapozwani; a chociażby takowy Wierzyciel z własnego powodu zgłosić się miał do sądu głównego konkursu, ten go iednak do sądu górniczego odesłać powinien.

§. 676.

Konnotacye i postępowanie weryfikacyine z Wierzycielami górniczemi należą więc iedynie do sądu górniczego, który tym końcem winien ustanowić osobnego Kuratora massy i Kontradyktora; wszelakoż, gdy obadwa sądy na iednémże znayduią się mieyscu, Kontradyktorowi w głównym konkursie ustanowionemu będzie zlecona taż sama funkcya przez sąd górniczy. Jeżeli to są różne od siebie osoby, ustanowiony od sądu górniczego Kurator i Kontradyktor iest w obowiązku z Kuratorem i Kontradyktorem głównego konkursu ciągłą prowadzić korrespondencyą, a daiąc mu wiadomość o wszelkich ważnieyszych wypadkach w konkursie specyalnym, do własności górniczéy podniesionym, zasięgać będzie od niego potrzebnéy może dokładniéyszéy informacyi względem odpowiedzi na pretensye, przez Wierzycieli górniczych podane.

§. 677.

Ferowanie wyroku prekluzyinego przeciw niestawaiącym Wierzycielom górniczym, tudzież wyroku klassyfikacyinego między temi, którzy się zgłosili, należy do sądu górniczego, który ustanowi między niemi pierwszeństwo według przepisu prawa powszechnego w Cz. II. Tyt. XVI. §. 343.

§. 678.

Również i administracya własności górniczéy w konkurs popadłéy, iéy spieniężenie, tudzież podział między Wierzycieli górniczych, służy sądowi górniczemu; i ani Sędzia głównego konkursu, ani inni Wierzyciele Kredytorami górniczemi nie będący, nie mogą sobie przywłaszczać w téy mierze iakiegożkolwiek uczestnictwa, ani wpływu.

§. 679.

Gdy po zaspokoieniu Wierzycieli górniczych, z szacunku za własność górniczą w gotowiźnie wziętego, ieszcze się cóżkolwiek zostaie, będzie wydane Sędziemu głównego konkursu, iako przyrostek dla massy wspólnéy.

§. 680.

Z drugiéy strony, lubo i Wierzyciele górniczy, którzy przy podziale własności górniczéy ponieśli niedobór, mogą się w téy mierze trzymać massy wspólnéy; — w teyże massie iednak używać nie maią prerogatyw, iakie im są nadane tylko w znaczeniu Wierzycieli górniczych. Jeżeli Wierzyciel ma również do mass obydwóch prawo; powyższe przepisy dane względem Wierzyciela, na kilku razem dobrach nieruchomych zaintabulowanego, będą zastósowane.

§. 681.

§. 681.

II. Gdy do maiątku Dłużnika konkursowi podpadłego, należy okręt morski, lub tym podobny rodzay statku; według rozmaitych ustaw prowincyi Królewskich rozpoznać należy: czyliby podobną własność okrętową do powszechnéy massy konkursowéy ściągnąć lub w sądzie morskim i handlowym osobny konkurs otworzyć wypadało. 2) Konkurs do okrętów.

§. 682.

W ostatnim przypadku ma mieysce to samo postępowanie, iakie wyżéy §. 672. i następ. względem własności górniczéy iest przepisane.

§. 683.

Lecz chociaż i własność okrętowa iest pociągnioną do powszechnego konkursu, iednakże osobną z niéy massę uformować należy; wszelkie do niéy ściągaiące się czynności urzędowe będą wniesione do akt osobnych, i w depozycie osobne folium powinno bydź dla niéy poświęcone.

§. 684.

Do własności okrętowéy, prócz samegoż okrętu, należą ruchome rekwizyta i bat (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. II. §. 91. Cz. II. Tyt. VIII. §. 1398.) niemniéy zapisana za okrętem assekuracya, tudzież opłata frachtowa z okrętu zarobiona, ieżeli podczas otwarcia konkursu ieszcze iest w zaległości, lub była zarobioną w ciągu konkursu.

§. 685.

Z téy szczególnéy massy Wierzyciele okrętowi maią do pretendowania szczególnieyszą dla siebie satysfakcyą, a to w porządku następuiącym:

1) opłata za ukrycie czyli ochronienie całości lub części ładunku okrętowego *(Bergegelder)*, niemniéy opłata tegoroczna szypra i maytków, iednak tylko za ostatnią żeglugę (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XX. §. 325.);
2) składka na ważne nadzwyczayne wydatki, podczas ostatniéy żeglugi wydarzone (*tamże* §. 326.);
3) kontrakt pożyczkowy *(Bodmerei)*, wzięty przez szypra w porcie, do którego z potrzeby zawinął (*tamże* §. 321.);
4) koszta reparacyi, gdy okręt podczas ostatniéy żeglugi, na kredyt został naprawionym, (*tamże* §. 320.);
5) zapisane na okręcie iak należy prawa zastawy i kontrakty pożyczkowe *(Bodmerei)*;
6) długi reparacyi, nie maiące ustanowionego li. 4. prawa pierwszeństwa;
7) zaległa premia ubezpieczyciela, ieżeli według §. 384. nie używa prerowatywy drugiéy klassy, w którym to przypadku między licz. 4. i 5. umieszczoną bydź powinna.

§. 686

W iakich okolicznościach i pod iakiemi ograniczeniami każdemu z Wierzycieli okrętowych służy wskazane mu tu pierwszeństwo; przez co wyżéy ustanowione pierwszeństwo klass może bydź pomiędzy niemi odmienione i iak dalece należący do iednéy klassy Wierzyciele okrętowi razem odebrać maią zapłatę, lub czyli po sobie następuią, iest dokładniéy oznaczono prawami (Pow. Pr. Kr Cz. I. Tyt. XX. §. 313—326. Cz. II. Tyt. VIII. §. 2445—2451).

§. 687.

W każdym przeto razie, Wierzyciele okrętowi powinni bydź osobno klassyfikowani, a własność okrętowa musi bydź z osobna między nich podzieloną.

§. 688.

Gdy po zupełném ich zaspokoieniu ieszcze się cóżkolwiek zostaie, powinno bydź ściągnięte do massy wspólnéy.

§. 689.

Z téy również i Wierzyciele okrętowi, którzy w własności okrętowéy niedobór ponieśli, mogą poszukiwać swéy satysfakcyi, iednak tylko przy ograniczeniu §. 680. wskazaném.

§. 690.

III. W razie zeyścia osoby woyskowéy, przepisy w Tytule następuiącym względem uregulowania i spisania inwentarza pozostałości udzielić się maiące zastósuią się wprawdzie. Konkurs nad osobami woyskowemi.

§. 691.

Lecz gdy w téy mierze daie się widzieć niedostateczność pozostałego maiątku tak, iż konkurs do niego musi bydź otworzonym; ten tylko do sądów cywilnych należy, a sądy woyskowe nie mogą sobie bynaymniéy przywłaszczać otwarcia oddzielnego processu konkursowego lub likwidacyinego co do znayduiącéy się pozostałości woyskowéy.

§. 692.

Z drugiéy strony iednak sądy woyskowe zaraz przy rozpieczętowaniu mogą wziąć do siebie te sztuki, które, iako to: broń lub moderunek, przy pułku albo kompanii zostać powinny; niemniéy wszelkie rachunki i papiery tyczące się służby.

§. 693.

Jeżeli w pozostałości znaydzie się gotowizna, zatrzymać należy z niéy:

1) to, cokolwiek zmarłemu było powierzone od pułku, kompanii lub innéy iakieykolwiek władzy woyskowéy, lub iest potrzebne do iego uzupełnienia;
2) szacunek broni i sztuk moderunku, według §. 692. do pułku lub kompanii należących, a nie znayduiących się w naturze.

§. 694.

Daléy sądy woyskowe wyłuszczyć i ustanowić powinny:

1) pretensye ze służby wynikaiące, a zatém i zakłady uczynione przez pułk officerom na werbunek lub w innym zamiarze wysłanym, końcem uskutecznienia zleceń im danych; niemniéy wszelkie pretensye, za które pułk lub kompania muszą bydź odpowiedzialne *in subsidium*; należą do tego także roboty i liwerunki, przez zmarłego na rzecz służby ugodzone a nie zapłacone; niemniéy pretensye z processów werbunkowych osób, w służbę woyskową za kapitulacyą idących wynikaiące, i t. d.;
2) długi za zezwoleniem Szefa lub Kommendanta przez officerów i żołnierzy zrobione, za które ciż *in subsidium* winni odpowiadać;
3) koszta pogrzebu woyskowego, zapłata lekarzowi i służącym; mianowicie w polu bez żadnego zastanowienia; w garnizonach zaś tyle tylko, ile te pretensye są wymagalne, i żadnego nie potrzeba względem nich dowodu, a Wie-

rzyciel nie żąda większéy zaległości, iak któréy się według prawa należy pierwszeństwo.

§. 695.

Tych wszystkich pretensyi (§. 693. 694.) sądy woyskowe sporządzą dokładny spis i obrachunek szczegółowy. Wszelkie przedmioty w naturze zatrzymane muszą bydź wyszczególnione i oszacowane; a szczególne pretensye, z przytoczeniem przyczyny, z któréy urosły, i iakim sposobem za rzetelne wykazane zostały, powinny bydź dokładnie wyrażone.

§. 696.

Téy specyfikacyi i obrachunku sądy woyskowe prześlą sądom cywilnym duplikat, czyli drugi exemplarz, za zgodność zaświadczony. Wszelakoż sądy cywilne nie mogą sobie przywłaszczać ferowania w téy mierze wyroku, lecz gdyby Kurator konkursu lub Wierzyciele względem postępowania sądu woyskowego mieli cóżkolwiek do nadmienienia, wywodzić to powinni w sądach woyskowych i u władz nad niemi przełożonych.

§. 697.

Jeżeli w pozostałości iest dosyć gotowizny, sądy woyskowe zaraz z niéy załatwią pretensye §. 693. 694. oznaczone. Gdy przypadek śmierci wydarzył się w czasie, w którym zmarły z powodu woyny iuż toczącéy się, albo dopiero wynikłey, opuścił mieysce swego stanowiska, z maiątku ruchomego, który wziął z sobą w pole, sprzedaném bydź może tyle, ile na załatwienie tychże pretensyi potrzeba.

§. 698.

Prócz tego ostatniego przypadku, pozostałość ruchoma, ile według §. 692. nie iest zatrzymaną w naturze, wydaie się sądom cywilnym, końcem spisania inwentarza i dalszego rozporządzenia.

§. 699.

Jeżeli albo wcale żadnéy niema gotowizny, lub się znayduie tylko summa niedostarczaiąca; sądy cywilne, skoro z maiątku ruchomego wpłyną pieniądze do massy, ilość szczególnieyszych pretensyi prześlą sądowi reymentowi natychmiast, nie maiących zaś szczególnieyszego prawa, wtenczas, gdy massa wpłynęła tak daleko, iż te pretensye według porządku pierwszeństwa mogą bydź zapłacone.

§. 700.

Nie maią przeto sądy cywilne nic do czynienia z pretensyami, których likwidacya według powyższych przepisów nastąpiła w sądach woyskowych. A czyli to o rzetelność onych lub o czyny, na których pierwszeństwo polega, spór zachodzi, zawsze instrukcya i wyrok do sądów woyskowych należą.

§. 701.

Jeżeli iednak te pretensye przed ogłoszeniem wyroku klassyfikacyinego nie mogą bydź zapłacone sądom woyskowym, sądy cywilne wskażą im mieysce w tymże wyroku; w téy mierze atoli iśdź będą tylko za podaniem sądów reymentowych, odsyłaiąc interessentów do tychże sądów, gdyby mieli ieszcze cóżkolwiek do zarzucenia. Co do samegoż pierwszeństwa, przepisy czwartego Rozdziału zastósuią się; rozumie się zaś samo przez się, iż pierwszeństwo pretensyom

reymentowym w pozostałości ruchomey osób woyskowych nadane, nie rozciąga się do inwentarzy dóbr nieruchomych.

§. 702.

Sądy woyskowe niepowinny spóźniać się nad potrzebę z dozwoloną im likwidacyą, lecz ią przesłać sądom cywilnym ieszcze przed terminem konnotacyi. Jeżeli zaś tego zaniechaią, muszą się likwidować ze swemi pretensyami do pozostałości w sądzie cywilnym (z wyłączeniem iednak sztuk, przy odpieczętowaniu zatrzymanych w naturze), oczekuiąc na wyrok tychże sądów, względem służącego im prawa pierwszeństwa. W tym razie więc zarówno z innymi Wierzycielami będą traktowane.

§. 703.

Podobnież i inni Wierzyciele, których pretensye w sądach reymentowych nie były wyłuszczone, lubo też sądy miały do tego prawo, muszą się likwidować w sądach cywilnych na terminie konnotacyi, poddaiąc się ich wyrokowi, tak co do rzetelności iako i prawa pierwszeństwa swéy pretensyi. Gdy zaś zaniedbaią się zgłosić, utracą służący sobie regres do pułku, kompanii lub innéy władzy woyskowéy.

§. 704.

Gdy obrachunek sądów woyskowych był przesłany wcześnie sądom cywilnym, a wszelakoż Wierzyciel w sądach reymentowych pominięty, zgłasza się u sądu cywilnego na terminie konnotacyi, pretensya zaś iego ma tę własność, iż z Wierzycielami likwidacyą reymentową obiętemi, za poprzedzaiącym dowodem, miałby równe albo lepsze prawo do gotowizny, sądom woyskowym na zapła-

cenie szczególnieyszych pretensyi oddaney lub ieszcze przesłać się maiącey; sądy cywilne udzielą zaraz o tém wiadomość sądom woyskowym, iżby część pomienioney gotowizny mogła bydź zatrzymaną dla takowego Wierzyciela.

§. 705.

Lecz w przypadku wyżey nadmienionym, gdy likwidacya sądów woyskowych nadeszła, sąd cywilny zaraz po terminie konnotacyinym sądowi woyskowemu oznaymi: czyli się zgłoszono albo nie z podobnemi pretensyami opuszczonemi, na terminie wzmiankowanym. Aż do tego doniesienia sądy reymentowe powinny zatrzymać w zachowaniu przesłane sobie pieniądze; sądy zaś cywilne ustanowią następnie w wyroku klassyfikacyinym: iaka część pieniędzy sądowi woyskowemu przesłanych należy takowemu Wierzycielowi pominiętemu; lub czyli gdzie indziey ma się spodziewać satysfakcyi z massy, o czém doniosą także swego czasu sądom woyskowym.

§. 706.

Z drugiey strony nie potrzeba z umieszczonemi w likwidacyi sądów woyskowych pretensyami, sądowi cywilnemu przesłaniem takowey likwidacyi doniesionemi, zgłaszać się prócz tego w konkursie, chociażby pieniądze sądom reymentowym z ruchomości przesłać się maiące, nie wystarczały na zapłacenie pomienionych pretensyi. W ostatnim razie, sądy cywilne takowe pretensye z przesłanych pieniędzy niezapłacone, według własności w likwidacyi reymentowey im nadaney, którey rozpoznanie iedynie do sądów woyskowych należy, umieszczą przyzwoicie w wyroku klassyfikacyinym, a gdy massa iest

do tego stopnia ściągniętą, że aż do tego mieysca wystarcza; prześlą sądom woyskowym potrzebną ilość pieniędzy dla dalszego ich Interessentom wręczenia.

§. 707.

Sądy cywilne niepowinny mieszać się do tego, co według ninieyszych przepisów iest zostawione sądom woyskowym, a nawzaiem te ostatnie do tego, co iest polecone pierwszym; ani też chcieć przestrzegać praw Wierzycieli, którzy się w mieyscu nieprzyzwoitém zgłosili; lecz ich z zażaleniami swemi odesłać winny do sądów i władz im przełożonych, do których rozpoznanie ich pretensyi należy.

TYTUŁ PIĘĆDZIESIĄTY PIERWSZY.

O processach likwidacyinych i zwołaniu Wierzycieli.

§. 1.

Prócz przypadku, o którym się w przeszłym Tytule mówiło, gdzie cały maiątek wspólnego Dłużnika wzięty bywa w sekwestr sądowy, a ci wszyscy, którzykolwiek mniemaią mieć do niego prawo, są zapozwani publicznie, dla podania i wykazania swych pretensyi, tudzież oczekiwania satysfakcyi z massy, ile ta wystarcza, według porządku prawem przepisanego, są ieszcze niektóre inne, w któ-

Co są processa likwidacyine i zwołania.

rych prawa (pod zagrożeniem pewnego uszczerbku do zaniebanego zgłoszenia się przywiązanego) dozwalaią publicznego wezwania Interessentów, którzy albo nie do całego maiątku, lecz do pewnego tylko w nim przedmiotu maią pretensye; albo których prawa ściągaią się wprawdzie do całego obięcia maiątku, lecz gdzie iego niedostateczność ieszcze nie iest wyiaśnioną. Takowe wezwania zowią się processami likwidacyinemi.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O właściwym processie likwidacyinym nad dobrami nieruchomemi, lub ich summą szacunkową.

§. 2.

O właściwym processie likwidacyinym.

Gdy kilku Wierzycieli dobra nieruchome do wspólnego ich Dłużnika należące, lub szacunek za ich sprzedaż wzięty podaią za przedmiot swéy satysfakcyi, tak, iż niepewna: czyli na zapłacenie wszystkich pretendentów będą dostarczaiącemi, w tym razie wynika proces likwidacyiny.

§. 3.

Kto może domagać się o niego.

Otwarcia takowego processu likwidacyinego mogą się domagać:

1) sam wspólny Dłużnik;
2) kupuiący dobra nieruchome;
3) każdy z Wierzycieli, chcący się tychże dóbr trzymać, a któremu iest odmówiona z nich zapłata pod pozorem, że go inni poprzedać muszą Wierzyciele.

§. 4.

Gdzie ma bydź otwierany.

Takowa prowokacya musi bydź pospolicie wniesioną w sądzie, pod którym dobra są

położone, a do którego także należy dalszy kierunek sprawy. W mieyscach, gdzie dotychczas szczególne istnęły urządzenia, według których process likwidacyiny względem posiadłości mieyskich, których właściciele do osób wyłączną juryzdykcyą maiących należą, musi bydź prowadzony w osobistéy ich juryzdykcyi, takowe ustawy i na dal moc swą zachowuią.

§. 5.

Przedmiot i skutek processu likwidacyinego.

Otwarcie processu likwidacyinego, które ma bydź postanowione na dzień, gdzie wydanie zapozwu edyktalnego zostało udecydowaném, skutkuie tylko wzięcie w sekwestr dóbr nieruchomych lub ich summy szacunkowéy; z mocy którego ani Dłużnik własną mocą iuż niemi zarządzać, ani Wierzyciel z uszkodzeniem drugich, aż do ukończenia sprawy większego lub lepszego prawa do nich zyskiwać niemoże, niżli miał przedtém.

§. 6.

Nie może więc mieć żadnego wpływu do reszty maiątku Dłużnika i do służącego mu nad nim rozrządzenia; nie odeymuie się także Likwidatowi administracya i zagospodarowanie dóbr; lecz ieżeli Wierzyciele sądzą się mocnemi domagać się odięcia mu podobnéy dyspozycyi drogą exekucyi lub innym sposobem, o potrzebne tym końcem rozporządzenia osobno dopraszać się powinni.

§. 7.

Z drugiéy strony zaś processem likwidacyinym nie przerywa się bieg prowizyi, lecz wspólny Dłużnik do ich płacenia i w ciągu processu iest obowiązany.

§. 8.

Kto ma bydź do tego processu za pozwanym.

W processie likwidacyinym potrzeba tylko zwołać Wierzycieli rzeczownych. Osobiści zaś do niego zgłaszaiący się Wierzyciele, pospolicie odesłani bydź powinni do wspólnego Dłużnika i reszty iego maiątku, a zatém i do zwyczayney iego juryzdykcyi osobistey, gdy ta iest różną od juryzdykcyi *rzeczy*.

§. 9.

Wolno atoli podobnym Wierzycielom osobistym, gdyby po zaspokoieniu pretendentów rzeczownych, zostało ieszcze cóżkolwiek z pieniędzy za sprzedaż dóbr wziętych, włożyć na tę resztę areszt, ieżeli ich pretensye są do tego usposobione, usprawiedliwiaiąc takowy areszt przeciw Dłużnikowi w zwyczayney iego juryzdykcyi.

§. 10.

Nie powinien przeto Sędzia *rzeczy* wdawać się w postępowanie i wyrok względem pretensyi Wierzycieli osobistych, lecz w przypadku §. 9. wzmiankowanym, resztę summy szacunkowey po zaspokoieniu Wierzycieli rzeczownych zostaiącą, sądowi osobistemu wspólnego Dłużnika do dalszego rozporządzenia odeśle.

§. 11.

Z resztą rozumie się samo przez się, że pomiędzy Wierzycieli do processu likwidacyinego należących, liczyć się powinni i ci, którzy wprawdzie w drugiey klassie są umieszczeni, lecz maią oraz prawo rzeczowne do gruntu zwołaniu podległego; (Tyt. L. §. 393); tudzież zakłady, które w pierwszey klassie winny bydź nagrodzone, według §. 345. i 492. tegoż Tytułu.

§. 12.

Należą również do processu likwidacyinego i ci Wierzyciele, którzy wprawdzie do ksiąg hypotecznych nie są zapisani, lecz maią tytuł prawoważny do zastawy, a zwłaszcza ci, którzy według praw są mocni dać zapisać na dobrach nieruchomych Dłużnika swe pretensye, nawet bez szczególnego iego zezwolenia (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XX. §. 2. 3. 4. 5. Ord. Pr. Tyt. L. §. 395—422. §. 424. 425. 426. §. 430—454.).

§. 13.

Zapozwanie.

Co się tycze zwołania Wierzycieli, pozwać należy nadewszystko tych, którzy ze swą pretensyą rzeczowną do dóbr nieruchomych, stósownie do dokumentu hipotecznego, do akt na to wniesionego, są zaintabulowani; niemniéy tych, którzy się iuż zgłosili do sądu z pretensyą według §. 12. do intabulacyi usposobioną; a gdy idzie rzecz o grunt mieyski lub włościański, przyzwać potrzeba także przez osobne rezolucye kassę mieyską, serwisową i towarzystwa ogniowego mieyscowego, tudzież zwierzchność gruntową.

§. 14.

Nie potrzeba iednak takowego osobnego zapozwania względem tych Wierzycieli rzeczownych, którzy według prawidła Tyt. L. §. 102. w wynikłym konkursie nie potrzebuią bydź osobno zapozywanemi; lecz równie iak w konkursach, o terminie oznaymić im tylko należy.

§. 15.

Prócz tego zapozwać potrzeba publicznie wszystkich niewiadomych Wierzycieli, którzyby stósownie do §. 12. do dóbr nieruchо-

mych iakążkolwiek pretensyą rzeczowną mieć mniemali.

§. 16.

Co się tycze osnowy takowego zapozwu; wyrazić w nim należy:

1) nazwisko gruntu; w iakiéy prowincyi, powiecie lub dystrykcie iest położony, tudzież nazwisko posiadacza lub sprzedawcy onego;

2) ma bydź dołożona przyczyna processu likwidacyinego;

3) wyznaczony termin przed wymienić się maiącym Deputowanym sądu, na którym wszyscy Wierzyciele maią się zgłosić ze swemi pretensyami do dóbr nieruchomych, albo ich summy szacunkowéy i rzetelność onych wykazać;

4) będzie w nim zalecono Wierzycielom, stawać osobiście lub przez pełnomocników, sposobem w przeszłym Tytule §. 99. liczb. 4. przepisanym;

5) dołączyć należy przestrogę: że niestawaiący z pretensyami swemi do dóbr nieruchomych będą prekludowani i wieczne im w téy mierze milczenie, tak względem kupuiącego też dobra, iako i Wierzycieli, między których summa szacunkowa zostanie rozdzieloną, nakazaném będzie.

§. 17.

Co się tycze wyznaczenia terminu, i ogłoszenia zapozwu edyktalnego, w téy mierze przepisy Tytułu pięćdziesiątego §. 101. i następ. zachować należy.

§. 18.

W tym przeciągu czasu i aż do terminu, nietylko iuż wprowadzone processa realne kontynuowane bydź powinny; ale nadto Sę-

dzia nowo nadchodzące skargi rzeczowne przyimować i na nie, co potrzeba, rozporządzić winien. Wyrok na to iednak, gdy idzie o pretensyą pieniężną, aż do odbycia terminu likwidacyinego będzie zawieszony; gdyby nadto aż do terminu, instrukcya takowéy skargi oddzielnéy nie była ieszcze ukończoną, można dalsze iéy wyprowadzenie i ukończenie pociągnąć razem do tegoż terminu.

§. 19.

Processa realne, nie maiące za przedmiot pretensyi pieniężnych w gotowiźnie, nie należą do postępowania likwidacyinego, owszem ie osobno kontynuować i rozsądzić należy. Co do takowych processów, niemniéy tych, które prawa *ad forum speciale causae* odesłały, przepisy Tytułu pięćdziesiątego §. 27. będą zastósowane.

§. 20.

Prócz Wierzycieli, oznaymić także należy o terminie likwidacyinym kupuiącemu dobra nieruchome, gdyby te iuż były sprzedane; aby na nim stanąwszy, mógł przestrzegać swego w téy mierze interessu.

§. 21.

Postępowanie na terminie.

Na samymże terminie nadewszystko należyte zachowanie przepisu względem zapozwania Wierzycieli, według ustawy Tytułu pięćdziesiątego §. 117., wykazać należy; po tém zaś stawaiących Wierzycieli Deputowany sądu wysłucha do protokułu względem ich pretensyi, stósownie do §§. 118. 119. tegoż Tytułu.

§. 22.

Co zaś do dalszego postępowania, rozróżnić należy:

czyli pretensye Wierzycieli, z któremi się zgłosili, tyle tylko wynoszą, iż szacunek i summa za sprzedaż dóbr wzięta, na ich zupełne zaspokoienie iest widocznie dostarczaiącą;

albo,

czyli na to nie wystarcza, lub przynaymniéy iéy dostateczność iest wątpliwą.

§. 23.

Dalsze postępowanie: 1) Gdy dobra nieruchome lub summa ich szacunkowa oczywiście iest dostarczaiącą.

Jeżeli wartość dóbr nieruchomych i summa ich szacunkowa na zaspokoienie wszystkich pretensyi, z któremi się zgłoszono do protokułu konnotacyinego, iest widocznie dostarczaiącą; posłuchać tylko należy wspólnego Dłużnika: czyli takowe pretensye przyznaie za rzetelne, lub żąda dokładnieyszego ich roztrząśnienia prawnego.

§. 24.

Co do Wierzycieli, których pretensye wspólny Dłużnik przyimuie we wszystkiém za rzetelne, to przyznanie zapisuie się do protokułu. Względnie tych zaś, przeciw którym tenże wspólny Dłużnik poczynił zarzuty, odbywa się dalsza instrukcya dla zawyrokowania stanowczego, stósownie do przepisów zwyczaynego lub summarycznego processu, w osobnych protokułach.

§. 25.

Nie czekaiąc iednak na ukończenie takowych instrukcyi oddzielnych, zaraz po zamknięciu protokułu konnotacyinego wydaie się wyrok prekluzyiny i klassyfikacyiny.

§. 26.

W tym sąd wyrzecze na sam przód, względem prekluzyi niestawaiących Wierzycieli, stósownie do zagrożenia w pozwach wyrażonego. Prekluzya ta ma ten skutek, że Wie-

Wierzyciel przez nię wyłączony, nie iest moc-
cen iuż trzymać się ani dóbr nieruchomych,
ani osoby kupuiącego, który summę szacun-
kową zapłacił przeszłemu posiadaczowi lub
iego Wierzycielom, ani samychże Wierzy-
cieli, z téy summy zaspokoionych. Lecz
nieutraca przezto swych praw do samego Dłu-
żnika, iego osoby i reszty maiątku.

§. 27.

Co się tycze w szczególności Wierzycieli
w §. 12. wyrażonych, ci utracaią przez pre-
kluzyą prawo żądania szczególnieyszéy saty-
fakcyi z summy szacunkowéy dóbr w czwar-
téy i piątéy klassie, tak, że też prawa są im
zastrzeżone tylko w resztuiącym Dłużnika
maiątku.

§. 28.

Po zaszłéy prekluzyi Niestawaiących, u-
mieszczaią się ieden po drugim Wierzyciele,
którzy się zgłosili, według porządku pier-
wszeństwa, iak oznacza dokument hypotecz-
ny, lub podana ich pretensyi własność.

§. 29.

Wierzyciele, których wspólny Dłużnik
przyiął za wiadomych, umieszczaią się na za-
sadzie takowego przyznania. Tym zaś Wie-
rzycielom, przeciw którym uczynił zarzuty,
zastrzega się tylko mieysce, według porząd-
ku pierwszeństwa; a czyli i wiele w tém
mieyscu maią dostać z massy, w téy mierze
odwołać się należy do skutku instrukcyi od-
dzielnych, według §. 24. rozpoczętych.

§. 30.

Przeciw takowemu wyrokowi, który się
ogłasza sposobem w przeszłym Tytule §. 166.

opisanym, iest tylko właściwie dozwolony środek prawny, w Cz. I. Tyt. XIV. Roz. III. oznaczony.

§. 31.

Gdy iednak przez użycie onego, nowy Wierzyciel rości prawo do uczestnictwa w massie summy szacunkowéy, a ta przez to do zupełnego zaspokoienia wszystkich innych Wierzycieli w wyroku umieszczonych, mogłaby bydź niewystarczaiącą; sąd da o tém wiadomość Wierzycielom, przeciw którym Likwiduiący żąda praw szczególnieyszych, albo przynaymniéy równych z niemi; iżby ci względem swego interessu dopiero przez takowy nowy przystęp wynikłego, względnie mieysca wskazanego dla swych pretensyi w wyroku, przez zaniesienie appellacyi, mogli się należycie ochronić od szkody.

§. 32.

Prócz tego zaś szczególnego przypadku, przez takowy wyrok prekluzyiny i klassyfikacyi, kończy się process likwidacyiny. Umieszczeni w nim bez zastrzeżenia Wierzyciele, mogą żądać satysfakcyi z summy szacunkowéy natychmiast, albo po upłynieniu umówionego terminu wypowiedzenia, który, gdyby nie nastąpił prędzéy, rachować się będzie od dnia wręczenia pozwu, lub względem Wierzycieli, którzy byli niewiadomi, od dnia, gdy zapozew po pierwszy raz w pismach intelligencyinych był umieszczony; a współ-Wierzycielom ich nie służy iuż żadne prawo sprzeciwiania się temuż wypłaceniu. Toż samo ma mieysce i względem drugich, skoro ich pretensye w instrukcyach specyalnych, według §. 24. odprawionych, zostały usprawiedliwione.

§. 33.

Koszta takowego processu likwidacyinego sam wspólny Dłużnik poniesie i wynagrodzi ie też Wierzycielom, ieżeli przeciw ich pretensyom nie miał ważnych zarzutów.

§. 34.

W drugim przypadku §. 22. wymienionym, w którym niedostateczność massy na zaspokoienie wszystkich Wierzycieli, którzy się zgłosili, iest widoczna, albo przynaymniéy iéy dostateczność wątpliwa; względem dalszego postępowania i instrukcyi sprawy między wspólnym Dłużnikiem a Wierzycielami, tudzież między samemi Wierzycielami, tak w pierwszéy iako i drugiéy instancyi będą we wszystkim zachowane przepisy Tytułu pięćdziesiątego §. 129. — 142. tudzież §. 167. i następ.

2) Gdy dostateczność massy iest niepewna lub widoczna niedostateczność.

§. 35.

Wspólny Dłużnik zastępuie w tym względzie mieysce Kuratora, a przedmiot co do pierwszeństwa każdéy likwidowanéy pretensyi, musi bydź roztrząśniony między Wierzycielami tym samym sposobem, iak w konkursie.

§. 36.

Po skończoném postępowaniu likwidacyiném wydaie i ogłasza się wyrok *prioritatis*, i stanowi się w nim względem prekluzyi niestawaiących Wierzycieli; poczém stawaiący klassyfikuią się ze swemi pretensyami według ich własności i tychże samych praw, co w konkursie.

§. 37.

Co do prekluzyi, sposobu iéy ułożenia i skutku, służą przepisy §. 26. 27.; resztę zaś

wyroku według skazówek Tytułu pięćdziesiątego §. 148. i następ. ułożyć i ogłosić należy.

§. 38.

Co w tym przypadku zachować należy względem prowizyi,

Tylko względem prowizyi likwidowanych kapitałów i co do kosztów processu likwidacyinego maią mieysce inne prawidła, niż przepisano w processie konkursowym.

§. 39.

Jako mianowicie, według przepisu §. 7. przez otwarcie processu likwidacyinego nie przerywa się bieg prowizyi, iak w konkursie co do Wierzycieli osobistych; tak też likwiduiącym Wierzycielom wszystkie procenta zaległe i bieżące, ieżeli w ciągu processu przez wspólnego Dłużnika albo z dóbr nie były im zapłacone, wraz z kapitałem przeyrzane bydź powinny.

§. 40.

Gdy się nadto przy dystrybucyi summy szacunkowéy okazuie, że do zupełnego zaspokoienia wszystkich Wierzycieli w wyroku likwidacyinym umieszczonych massa nie wystarcza; uczynić należy różnicę:

czyliby przynaymniéy pretensye do pierwszéy, drugiéy i trzeciéy klassy należące, nie mogły bydź z niéy w zupełności zapłacone, a niedobór nie okazał się tylko, co do Wierzycieli czwartéy i piątéy klassy;

albo:

czyli massa nawet na zapłacenie Wierzycieli intabulowanych nie wystarcza.

§. 41.

Jeżeli Wierzyciele trzech pierwszych klass z massy exystuiącéy mogą bydź zupełnie zaspokoieni; nie są w obowiązku zezwalać na strącenie sobie cóżkolwiek z prowizyi; lecz

muszą ią odebrać w zupełności tak bieżącą iako i zaległą, chociażby taż ostatnia więcéy niż od dwóch lat nie była zapłaconą.

§. 42.

Wierzyciele czwartéy i piątéy klassy zaś muszą bydź odesłani iedynie do zwyczaynego osobistego sądu Dłużnika, a cokolwiek z summy szacunkowéy zostanie ieszcze po zupełném Wierzycieli intabulowanych zaspokoieniu, będzie wydaném temuż sądowi, według przepisu §. 10.

§. 43.

Jeżeli albo ci, lub też osobiści tylko Wierzyciele, w osobistéy juryzdykcyi Dłużnika domagali się otwarcia konkursu, a takową prowokacyą wykażą w sądzie processu likwidacyinego, (gdy ten sam nie iest oraz sądem osobistym); ten ostatni intabulowanym Wierzycielom wypłaci tylko dwuletnią procentu zaległość, od dnia otwarcia processu likwidacyinego zwrotnie rachuiąc; wydanie zaś dawnieyszych zaległości prowizyi zawiesi póty, póki względnie prowokacyi do konkursu, cóżkolwiek stanowczego udecydowano nie zostanie.

§. 44.

Jeżeli następnie konkurs zostanie rzeczywiście otworzonym, Sędzia processu likwidacyinego odeśle sądowi konkursu wszystko, cokolwiek zostanie ieszcze z massy, po zaspokoieniu pierwszéy, drugiéy i trzeciéy klassy w kapitale i prowizyi uprzywileiowanéy; a wzmiankowanych Wierzycieli z dawnieyszemi zaległościami procentu, iedynie do sądu konkursowego odeśle.

§. 45.

Według tegoż przepisu (§. 44) postępować należy, gdy massa summy szacunkowéy nie wystarcza nawet ku zupełnemu zaspokojeniu pierwszych trzech klass; gdzie na ówczas takowi Wierzyciele dostaną tylko swe kapitały wraz z zaległą prowizyą dwuletnią, a z dawnieyszemi zaległościami do właściwego sądu Dłużnika będą odesłani.

§. 46.

Co tu w §. 39—45. przepisano względem zaległości prowizyi, służy także co do zaległości pretensyi według §. 393. w Tyt. L. do drugiéy klassy należących, które w przypadku §. 41. zupełnie, i bez ograniczenia do pewnych lat, w razie zaś §. 45., co do dwuletniéy tylko zaległości, przez sąd processu likwidacyinego maią bydź zaspokoione.

§. 47.

Koszta processu likwidacyinego i w tym nawet razie (§. 45.) wspólny Dłużnik poniesie. Wszelakoż, gdyby takowe albo cale od niego nie mogły bydź ściągnięte, lub tylko z wielką trudnością i stratą czasu; sąd koszta sobie należące odciągnie z massy summy szacunkowéy, a zatém one ostatniemu percypientowi odetnie, wszelakoż względnie takowego odciągu zastrzeże mu się regres do wspólnego Dłużnika, chociażby mu ten z osoby nie był w odpowiedzialności.

§. 48.

Z resztą każdy Wierzyciel w processie likwidacyinym ze swą pretensyą całkiem lub w części odpadaiący, mocen iest równo z innemi Wierzycielami, z powodu takowego niedoboru, trzymać się osoby i innego maiątku swego Dłużnika.

§. 49.

Gdyby dobra, do których wynika process likwidacyiny, były dobrami lennemi, przyzwać należy do niego agnatów i współ-lenników, nietylko do cytacyi Wierzycieli, ale nadto do roztrąsania pretensyi realnych, przez nich likwidowanych, wedle ustaw lennych każdéy prowincyi.

§. 50.

Z powyższych przepisów daie się widzieć, że właściwy process likwidacyiny ma mieysce szczególniéy na dobro niezaintabulowanych Wierzycieli, którym prawa nadaią moc żądać intabulacyi na dobrach nieruchomych swego Dłużnika, dopóki te ieszcze są iego własnością i w iego posiadaniu, a którzyby utracili wypływaiące ztąd szczególnieysze prawa, gdyby dobra nieruchome przeniesione były w księdze hypotecznéy na innego posiadacza, a summa szacunkowa była przez Dłużnika ściągnioną i rozproszoną. Albowiem wspólny Dłużnik przez zachodzący w processie likwidacyinym wyrok prekluzyiny, nie iest uwolniony od obowiązku płacenia; kupuiący dobra, takowego wyroku dla swego bezpieczeństwa nie potrzebuie, gdyż same dobra w ręku trzeciego posiadacza będące, odpowiadaią tylko pretensyom intabulowanym; a zapisanym hypotecznie Wierzycielom prawo ich do gruntu względem każdego posiadacza zostaie niewzruszone.

§. 51.

Postępowanie *de prioritate* względem rzeczy ruchomych.

Ztąd process likwidacyiny ma tylko mieysce do dóbr nieruchomych i ich summy szacunkowéy, nie zaś do ruchomości i kapitałów czynnych. Owszem, ieżeli kilku Wierzycieli drogą exekucyi chcą się trzymać ta-

kowego przedmiotu, a ten na zaspokoienie ich wszystkich niedostarcza, pierwszeństwo między temiż Wierzycielami może wprawdzie bydź urządzoném przez wyrok według przepisów, w czwartym Rozdziale przeszłego Tytułu obiętych, lecz w téy mierze żadne wezwanie publiczne czyli prekluzya mieysca nie znayduie; a wyrok pierwszeństwa ma tylko skutek względem tych Wierzycieli, między którymi zapadł; gdyby zatém następnie zgłosili się inni Wierzyciele, do takowego przedmiotu szczególnieysze prawo przed Kredytorami iuż na nim umieszczonymi mieć się rozumieiący, nie moża zabronić pierwszym, aby dopóki ten przedmiot ieszcze się znayduie, praw swych przeciw ostatnim drogą rozprawy sądowéy wywodzić nie mieli.

Dodatek §. 380. Zgłaszaiący się tym sposobem Wierzyciele ani przez prawodzielny wyrok klassyfikacyiny, ani też przez prawomocny wyrok dystrybucyiny, lecz przez samą tylko rzeczywiście nastąpioną dystrybucyą, z pretensyami swemi od takowego przedmiotu wyłączaią się.

§. 52.

Zwołanie Wierzycieli do kapitału fideikommissowego lub lennego.

W tym tylko razie, gdy się znayduie kapitał fideikommissyiny lub lenny, z którego prowizyi wielu Wierzycieli teraźnieyszego posiadacza chcą bydź zaspokoieni, wszelakoż nie od razu mogą zyskać satysfakcyą; wolno takowym Wierzycielom domagać się otwarcia processu likwidacyinego z tym skutkiem, że nietylko pierwszeństwo między niemi samemi zostanie uregulowaném, ale nadto Wierzyciele, którzy na zaszły przyzwoicie pozew nie zgłaszaią się, czekać muszą, póki Wierzyciele w wyroku likwidacyinym umieszcze-

ni i przekazani, zaspokoieni nie będą; aby zaszłe iuż między Wierzycielami, którzy się zgłosili, uregulowanie rzeczy, i porządek, w którym maią przyiśdź do pobierania płacy, przez momentalne wpieranie się nowych Wierzycieli, prawa pierwszeństwa żądaiących, wzruszone i przerwane nie były. W takowym processie likwidacyinym będą również zastósowane przepisy ninieyszego Rozdziału, ile natura rzeczy nie wymaga różnicy, z siebie saméy wykazuiącéy się.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O processie sukcessyino-likwidacyinym.

§. 53.

Cel processu sukcessyino-likwidacyinego.

Drugi rodzay processów likwidacyinych wynika wtenczas, gdy Sukcessor beneficyalny żąda zapozywania wszystkich, którzy maią prawa do spadłéy nań pozostałości, tym końcem: aby rzetelność i ilość ich pretensyi była wynaleziona, a oraz ustanowiony porządek, w iakim maią bydź zapłacone z téyże pozostałości, gdyby nie była dostarczaiącą na ich zupełne zaspokoienie.

§. 54.

Mianowicie prawa oznaczaią czas, w ciągu którego ten, na kogo spadła sukcessya, winien się oświadczyć: czyli się iéy zrzeka; lub czyli ią przyimuie bez zastrzeżenia, albo zastrzegaiąc sobie dobrodzieystwa prawa inwentarza. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 383. i następ.).

§. 55.

Jeżeli sukcessor zrzeka się całkiem pozostałości, a zrzeczenie się uczynił niewyraźnie na rzecz sukcessora po nim idącego, wynika konkurs według przepisu Tyt. L. §. 4. Nr. 2. a w sprawie według skazówek tegoż Tytułu daléy postępować należy.

§. 56.

Gdy sukcessor przyimuie pozostałość nie zastrzegaiąc sobie dobrodzieystwa inwentarza; wszystkim Wierzycielom sukcessyonalnym za ilość ich pretensyi musi bydź w odpowiedzi, nie mogąc nigdy zastawiać się niedostatecznością spadku ku ich zaspokoieniu.

§. 57.

Lecz gdy sukcessor przyimuie spadek wyraźnie tylko przy zastrzeżeniu dobrodzieystwa inwentarza; lub gdy się cale nie oświadcza, a zatém za sukcessora beneficyalnego uważanym bydź musi, iest w obowiązku odpowiadać Wierzycielom sukcessyonalnym tylko za ilość pozostałéy fortuny; nie może atoli przywłaszczać sobie prawa wypłacania im podług własnego wyboru, lecz winien to dopełnić według porządku prawem przepisanego. Jeżeli tych przepisów nie zachowuie, i wyczerpnie pozostałość opłatami niektórych Wierzycieli, tak: iż ta na zaspokoienie innych, którym prawa szczególnieysze naznaczaią mieysce, staie się niedostarczaiącą; przeciw takowym szczególnieyszym Wierzycielom nie może się bronić dobrodzieystwem inwentarza, lecz musi im ze swego własnego maiątku odpowiadać w takiéy kwocie, iakąby byli zyskali, gdyby pozostałość podzieloną była ogólnie między kredytorów według

wskazanego prawem porządku (Pow. Pr. Kr. *w mier. cyt.* §. 420.—422. §. 452. aż do 456.).

§. 58.

Aby iednak takowy sukcessor wiedział, iak dalece i którym kredytorom bezpiecznie może się wypłacać, nie czyniąc się przeto względnie innych odpowiedzialnym; dozwalaią mu prawa żądać otwarcia processu likwidacyinego i publicznego zapozwania Wierzycieli.

§. 59.

Kto się może o to domagać.

Podobny process likwidacyiny może więc tylko bydź otworzonym na żądanie sukcessora beneficyalnego. Lecz gdy ten przeciw Wierzycielom sukcessyonalnym i poszukiwanym od nich exekucyom chce się zastawiać wymówką dobrodzieystwa inwentarza, a wszelakoż o otwarcie processu likwidacyinego domagać się zaniedbuie; sąd wyznaczy mu stósowny przeciąg czasu do wniesienia takowego żądania, ostrzegaiąc go: że po bezskutecznem upłynieniu tegoż terminu uznanym będzie za utracaiącego takowe dobrodzieystwo prawne, i uważany, że obeymuie sukcessyą bez zastrzeżenia, a zatém na naleganie wszystkich Wierzycieli sukcessyonalnych przystąpi się przeciw niemu do exekucyi, nawet na własnym iego maiątku.

§. 60.

Jeżeli sukcessor w ciągu oznaczonego sobie czasu takowemu zaleceniu nie uczyni zadosyć; na dalsze naleganie iednego lub więcéy Wierzycieli sukcessyonalnych, wyznaczy się bliski termin prejudycyalny, zapozwawszy nań sukcessora i powtarzaiąc powyższe ostrzeżenie. Kiedy więc ani przed terminem, ani na terminie nie doprasza się o otwarcie

processu likwidacyinego, ani też nie przywodzi takich pobudek i okoliczności, któreby skłonić mogły Sędziego do przedłużenia terminu według prawnego i słusznego umiarkowania; tedy stósownie do zagrożenia będzie przeciw niemu wyrzeczono i uznano zaocznie: że sukcessyą przyimuie bez zastrzeżenia.

Przeciw takowemu wyrokowi nie ma iuż mieysca żaden prawny środek; dozwoli się iednak sukcessorowi, aby w dniach dziesięciu po ogłoszeniu wyroku, zaniósł prośbę prowokacyiną, i przez to oddalił skutki swego dotychczasowego opóźnienia.

§. 61.

Skutki otwarcia processu likwidacyinego.

Skoro zaś sukcessor, stósownie do przepisów, żądał otwarcia processu likwidacyinego; przed wypadkiem w sprawie, do iakiegożkolwiek płacenia sukcessorom znaglonym, tém mniéy zaś exekucya przeciw niemu lub do pozostałości nakazywaną bydź nie może; lecz wszyscy Wierzyciele, prócz przypadku niżéy w §. 76. oznaczonego, muszą czekać, aż przez zapadły wyrok klassyfikacyiny i prawomocny ustanowiono nie będzie: iak dalece pozostałość aż na nich wystarczy i w iakim porządku mogą bydź z niéy zaspokoieni.

§. 62.

Złożenie inwentarza.

Sukcessor na otwarcie processu likwidacyinego powołuiący się, winien oraz podać w czasie prawami oznaczonym inwentarz sądowy, albo przez siebie zasądownie spisany i przysięgą stwierdzić się maiący reiestr całéy pozostałości i długów z niéy opłacić się winnych, pod utratą dobrodzieystwa prawa. (Pow. Pr. Kr. *w miey. cyt.* §. 423. — 433.).

§. 63.

Z takowego inwentarza wykazuie się, albo: że pozostałość nie wystarcza na zaspokoienie wszystkich Wierzycieli;

lub

podobna niedostateczność nie iest z niego widoczna.

§. 64.

Gdy niedostateczność pozostałéy fortuny z inwentarza iasno się okazuie, Sukcessor nie chcąc zrzec się dobrodzieystwa inwentarza, nie może sprzeciwiać się otworzeniu konkursu przez Wierzycieli żądanemu; a w całéy sprawie odtąd postępować należy według przepisów poprzedzaiącego Tytułu pięćdziesiątego.

Postępowanie gdy niedostateczność iasno się z niego wykazuie.

§. 65.

Nie tylko więc rozporządza się zapozwanie Wierzycieli, iak w konkursach, ale nadto pozostałość bierze się w sekwestr sądowy, i ustanawia się Kurator massy. Zawisło zaś od woli Wierzycieli: powierzyć takową kuratelę sukcessorowi. Gdy to uczynią, a sukcessor przyimuie kuratelę; uważać go potrzeba tylko iako Kuratora; w téy zaś własności winien swym konstytuentom odpowiadać i zdać sprawę ze swego postępowania i administracyi. Skoro zaś Wierzyciele obiorą innego Kuratora, sukcessor wyda mu pozostałość według inwentarza, i złoży rachunek z administracyi, od dnia śmierci prowadzonéy, ieżeli ią sobie rzeczywiście przywłaszczył.

§. 66.

Dzień otwarcia konkursu oznacza się także i w tym przypadku wedle przepisu Tytułu L. §. 22. Co do dyspozycyi, iakie sukcessor

w tym przeciągu czasu przedsięwziął, służą podobnież dane tam przepisy w §. 42. i następna dobro tych, dla których podobne rozrządzenia uczynione zostały. Wszelakoż odpowiada sukcessor w ogólności za grube i mierne uchybienia, z powodu szkody ztąd Wierzycielom wyniknąć mogącéy. (Pow. Pr. Kr. *w miey. cyt.* §. 444. 445. 446.). Co do dóbr nieruchomych, do pozostałości należących, podobne dyspozycye są pospolicie nieważne; (*tamże* §. 447.—451.) a wypłaty, niżéy lokowanym Wierzycielom mimo porządku poczynione nie mogą bydź drugim potrącane, (*tamże* §. 453. 454).

§. 67.

Na ówczas iedyna różnica między Sukcessorem beneficyalnym, a tym, który się zrzekł bez zastrzeżenia spadłego na się maiątku, na tém tylko zawisła: że, gdyby za ukończeniem processu, po zaspokoieniu wszystkich Wierzycieli, i potrąceniu wszelkich kosztów, cóżkolwiek ieszcze zostało z massy, takowa reszta dostaie się Sukcessorowi beneficyalnemu, iako istotna część spadłéy nań sukcessyi; ieżeli zaś zrzekł się dziedzictwa bez zastrzeżenia; ta reszta naybliższemu pod nim Sukcessorowi, lub w niedostatku takowego, iako dobro Pana nie maiące przypada skarbowi publicznemu *(Fisco)* (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 406. Cz. II. Tyt. XVI. §. 16. 17.).

§. 68.

2) Gdy niedostateczność nie iest widoczna.

Gdy zaś z podanego inwentarza pozostałości nie widać iasno niedostateczności massy czynnéy, ku zaspokoieniu Wierzycieli; wynika właściwy process likwidacyiny; a w téy mierze tak co do ustanowienia massy czynnéy

iako i biernéy, następuiące przepisy zachować należy.

§. 69.

I. Postępowanie co do massy czynnéy.

Co się tycze pozostałości czynnéy, sukcessor zostaie się pospolicie w posiadaniu onego i administracyi. Nie powinien atoli nic przedsiębrać w téy mierze, przez coby massa na szkodę Wierzycieli była odmienioną lub osłabioną; w przeciwnym zaś razie staie się odpowiedzialnym ze swego własnego maiątku. (P. P. K. Cz. I. Tyt. IX. §. 445.)

Dodatek §. 381. Jeżeli niedostateczność pozostałości nie okazuie się iuż z podanego inwentarza, na ten czas może, aż do otwarcia konkursu lub wydania w procesie likwidacyinym wyroku prekluzyinego, ubogim niedoletnim Sukcessorom bydź zaassygnowana pewna ilość na konieczne życia potrzeby, z dochodów spadku z dobrodzieystwem prawa inwentarza obiętego. W takim rzeczy stanie niedoletni uważani bydź powinni za Posiadaczów dobréy wiary; i iest to z korzyścią dla samychże Wierzycieli, gdy administracya massy prowadzoną iest przez Opiekunów. Otworzenie processu likwidacyinego iednakże nie powinno bydź bez potrzeby opóźnioném, a skoro obawa względem niedostateczności massy powiększa się, zostawić należy Wierzycielom wybór, czyli administracyą nadal, za opatrzeniem niedoletnich w konieczne potrzeby, ich Opiekunom powierzyć, lub osobnego Kuratora ustanowić zechcą.

§. 70.

W iakich przypadkach administracya zostaie przy Sukcessorze, a w iakich nie.

Nie mogą więc Wierzyciele odeymować sukcessorowi mimo iego woli pozostałego maiątku, ani possessyi i administracyi; chybaby byli w stanie przywieśdź takie okoliczności, z którychby przeciw sukcessorowi zasadne wynikało podeyrzenie, że z pozo-

stałością obchodzi się nierzetelnie i z uszczerbkiem dla nich, albo przynaymniéy, że takie nią czyni rozrządzenia, z których obawiać się należy przyćmienia massy, lub pomieszania iéy z własnym sukcessora maiątkiem, któreby następnie dało powód do rozwlekłości.

§. 71.

Gdy Wierzyciele przywiodą i udowodnią takowe okoliczności, tedy udzielaiąc sukcessorowi ich podanie, zapozwać go potrzeba na bliski termin, a na nim rzecz rozebrać i roztrząsnąć, czyny w téy mierze zachodzące, ile dowodami przez obiedwie strony podanemi, a na mieysce przyniesionemi, lub w bliskości znaleść się mogącemi, może to zaraz na terminie być ułatwione, wyłuszczyć, układ interimistyczny między stronami w dobry sposób uregulować; w niedoyściu zaś onego, takowe *interimisticum*, tudzież środki do ubezpieczenia massy potrzebne, Sąd z urzędu przez rezolucyą tymże samym sposobem, iak w Tytule o indultach (moratoriach) przepisano, ustanowić powinien.

§. 72.

Prócz tego Wierzyciele, którzy według własności swych pretensyi, byliby mocni wnieść o areszt rzeczowny przeciw Spadkodawcy, maią prawo poszukiwać go i przeciw pozostałości, a naówczas usprawiedliwienie aresztu odsyła się do wyznaczonego terminu likwidacyinego.

§. 73.

Jak dalece Sukcessor może się zrzec administracyi.

Jako zaś w przypadku §. 68. gdzie z inwentarza nie widać niedostateczności massy, Wierzyciele nie mogą odeymować Sukcessorowi, mimo iego woli, posiadania i administracyi

stracyi pozostałości inaczéy, iak tylko z przywiedzionych szczególnieyszych przyczyn, tak z drugiéy strony Sukcessor iest mocen, chcąc się usunąć z pod obowiązków i odpowiedzialności z takową administracyą połączonych, odstąpić Wierzycielom pozostałości, tak, aby ta przez Kuratora ustanowić się od nich maiącego, pod sądownym dozorem zawiadowaną, spieniężoną, między Wierzycieli podzieloną, a onemu z niéy tylko reszta, po potrąceniu wszelkich długów i kosztów zostaiąca, iako część iego sukcessyonalna była wydaną.

§. 74.

Skoro Sukcessor tę drogę wybierze, Wierzyciele ustanowią zaraz Kuratora tymże samym sposobem, iak w konkursie; temu wydana zostanie pozostałość według inwentarza; Sukcessor zda mu sprawę z rozporządzeń, iakie w téy mierze w czasie upłynionym, od śmierci Spadkodawcy przedsięwziął, tudzież z rozrządzeń tymczasowych, składaiąc także, ieżeli potrzeba rachunek; Kurator zaś zawiadować będzie massą podobnież, iak przepisano w konkursach; a ogólnie względem iéy ustanowienia, spieniężenia i podziału, osnowa Tytułu pięćdziesiątego będzie zachowaną.

Dodatek §. 382. Czyli w tym przypadku do sprawdzenia pretensyi i ustanowienia massy potrzebném iest wydanie otwartego aresztu, zostawuie się umiarkowaniu sądu.

§. 75.

Na ówczas Sukcessor zostanie tylko w obowiązku, dawać iak naylepszą informacyą Kuratorowi o okolicznościach do sprawy należących, ieżeli o nich sam posiada wiado-

mość; z drugiéy strony zaś tenże względnie interessu swego, iaki ma w sprawie co do *przewyżki* massy, tak przy likwidacyi Wierzycieli, iako i we wszelkich przypadkach, massy czynnéy tyczących się, gdzie wedle Tytułu L. §. 78. i następ. Kurator musi się znosić z Wierzycielami, zarówno z niemi do narady wzywany bydź powinien.

§. 76.

Dopóki Sukcessor zostaie w administracyi, iest iego obowiązkiem, znosić z dochodów dóbr nieruchomych do niéy należących przywiązane do nich ciężary i *podatki* publiczne; wypłacaiąc oraz zapisanym na nich hipotecznie *Wierzycielom* bieżącą prowizyą od ich kapitałów.

Lecz skoro zrzecze się administracyi, Kurator mieć będzie staranność o zaspokoienie *pierwszych; ostatni* zaś według przepisu *w miey. cyt.* §. 494. *i następ.* pilnować się muszą na ciągle pobieranych dochodach z dóbr, ile te są dostarczaiące.

§. 77.

Jak dalece po odbyciu terminu likwidacyinego, może się odmienić położenie rzeczy.

Gdy nadto przychodzi do terminu likwidacyinego, a Sukcessor przez zgłoszenie się na nim Wierzycieli o właściwéy ilości długów dokładniéy został zainformowanym, tedy bądź że do tego czasu w posessyi i administracyi pozostałości znaydował się albo nie, wolno mu ieszcze oświadczyć się:

czyli teraz chce bydź Sukcessorem bez zastrzeżenia, i zaspokoić stawaiących Wierzycieli, ile ci uprawdzą swe pretensye, nie odwołuiąc się przeciw nim na dobrodzieystwo prawne inwentarza;

lub

czyli żąda, aby sprawa drogą dotych-

czasową, aż do podziału massy, była kontynuowaną, i aby przy nim na dal prowadzona dotąd administracya pozostała;

albo

czyli tę administracyą i podział, sposobem §. 73. opisanym, zostawia Wierzycielom pod dozorem sądu.

§. 78.

Skoro się oświadczy, że chce bydź bez zastrzeżenia Sukcessorem, będzie mu zostawiona wolna administracya i rozrządzenie pozostałością; albo ieżeli w téy mierze był dotąd ograniczonym, przy uchyleniu tegoż ograniczenia powinna mu znowu bydź oddaną. Lecz przez to zostanie Wierzycielom w odpowiedzi, tak, że ich względem wykazanych prawnie pretensyi zaspokoić musi, nie mogąc się iuż bronić pretendowaną niedostatecznością massy.

§. 79.

W tym przypadku ukończy się cały process likwidacyiny przez prostą rezolucyą, w któréy, na zasadzie deklaracyi Sukcessora, ustanowi się wynikaiący ztąd dla niego obowiązek, i nie potrzeba iuż wyroku prekluzyinego lub klassyfikacyinego. Lecz przez to iedynie nie uchyla się ieszcze areszt, przez poiedyńczych Wierzycieli na pozostałość, stósownie do §. 72. wyiednany.

§. 80.

Jeżeli zaś Sukcessor oświadczy się, że chce daléy prowadzić dotychczasową administracyą pozostałości, nie zrzekaiąc się iednak dobrodzieystwa inwentarza względem Wierzycieli; należy mu ią wprawdzie pospolicie zostawić, lecz w tym razie zostanie im także

do odpowiedzialności i do złożenia rachunków zobowiązanym.

§. 81.

W obudwóch przypadkach §. 78. i 80. oznaczonych, wolno Wierzycielom, gdyby albo na terminie likwidacyinym wykazała się niedostateczność pozostałego maiątku, lub zachodziły podobne okoliczności §. 70. opisane, dla którychby dalszą administracyą sukcessorowi zostawić, znaydowali rzeczą wątpliwą, domagać się użycia potrzebnych środków dla ubezpieczenia massy, n. p. aby iéy zarządzanie było całkiem odięte Sukcessorowi, i sądownie ustanowionemu Kuratorowi powierzone, lub aby Sukcessor stawił kaucyą; albo aby mu był przydany dozorca it. d.

Gdy Wierzyciele z podobnym zgłaszaią się wnioskiem, sąd do bliższego rozpoznania i roztrząśnienia onego niezwłocznie przystąpi, a przytém przepisy §. 71. zachowa.

§. 82.

W trzecim przypadku §. 77.

mianowicie, gdy Sukcessor oświadcza się ieszcze na terminie likwidacyinym: że pozostałość chce oddać Wierzycielom w sądową administracyą i podział;

przepis §. 74. i następ. zastósowanym bydź powinien.

§. 83.

We wszelkich przypadkach bez różnicy, gdzie administracya i podział massy ułatwia się sądownie, a przy podziale ieszcze cóżkolwiek zostanie się dla Sukcessora, ilość takowéy reszty w wyroku dystrybucyinym wyraźnie ustanowioną bydź powinna. Do téy tylko ilości iest na ówczas obowiązany dziedzic bydź w odpowiedzi Wierzycielom suk-

cessyonalnym, którzyby się ieszcze po ukończoney likwidacyi zgłaszali, niemniéy Legataryuszom; i ani pierwsi ani drudzy nie mogą żądać po nim odpowiedzialności, rachunków lub zastąpienia względem reszty pozostałego maiątku, albo dla tego, że tęż ilość wypłacił nie według porządku pierwszeństwa.

§. 84.

II. Postępowanie względem wynalezienia massy biernéy.

Dotychczas mówiło się o tém, co należy zachować w processie likwidacyinym względem massy czynnéy, iéy ustanowienia i administracyi. Teraz zaś, według skazówki §. 68. przepisze się postępowanie względem ustanowienia massy biernéy.

§. 85.

Zapozew.

Co do zwołania Wierzycieli, zachować należy i tu wszelkie w Tytule poprzedzaiącym §. 99. — 113. dane przepisy, z tą iedynie różnicą: że ostrzeżenie w pozwie dodać się maiące, nie iak przepisano *w miey. cyt.* §. 99. licz. 3. lecz tylko tym sposobem powinno bydź ułożone:

> że niestawaiący Wierzyciele za utracaiących wszelkie prawo pierwszeństwa uznani, a ze swemi pretensyami odesłani zostaną iedynie do tego, cokolwiekby po zaspokoieniu zgłaszaiących się Wierzycieli ieszcze zostało z massy.

§. 86.

Gdyby także w czasie następnym z powodu wykazuiącéy się niedostateczności pozostałego maiątku, process sukcessyino-likwidacyiny przemienił się w konkurs; nie potrzeba przecięż powtórnego zapozwania Wirzycieli, a tém mniéy wydania raz ieszcze cytacyi edyktalnéy. Gdyby iednak w tym razie, po zaspokoieniu wszystkich Wierzycieli, któ-

rzy stawali, na końcu zostało ieszcze cóżkolwiek z pozostałości, mogą Wierzyciele w processie likwidacyinym prekludowani, pilnować się na téy reszcie, a odbieraiący ią Sukcessor musi im bydź odpowiedzialnym do ilości teyże reszty, wedle przepisu §. 83.

§. 87.

O wyznaczonym terminie likwidacyinym należy także oznaymić Sukcessorowi; częścią aby na nim odpowiadał na pretensye Wierzycieli, a Kuratorowi, ieżeli iest ustanowiony, udzielił potrzebne z tego względu wiadomości; częścią zaś, aby się zgłosił i likwidował swe własne do pozostałego maiątku pretensye, do których należą również zakłady i wydatki, iakie w swéy dotychczasowéy administracyi poczynił.

§. 88.

Dalszy tok processów szczególnych.

Tym czasem i aż do terminu mogą się daléy prowadzić sprawy szczególne, przez Wierzycieli poiedyńczych przeciw Spadkodawcy, albo Sukcessorowi ieszcze przed otwarciem postępowania likwidacyinego zaczęte, i bydź instruowane do stanowczego zawyrokowania; lecz sam wyrok odkłada się aż do ukończenia postępowania likwidacyinego, a na ówczas będzie częścią wyroku likwidacyinego.

Jeżeli w tym przeciągu czasu nowe skargi wniesione zostaną, sąd przystąpi, iak zazwyczay, do ich przyięcia; udziela się także przyięta skarga Kuratorowi lub Sukcessorowi. Odpowiedź zaś na nię i dalsza instrukcya, odsyła się do wyznaczonego terminu likwidacyinego.

§. 89.

Postępowanie na terminie.

Na tym terminie, iako i w dalszym postępie sprawy, dopóki wszelkie pretensye wnie-

sione, prawomocnie wynalezione i rozsądzone nie będą, tak w pierwszéy, iako i następnych instancyach, postępuie się również według przepisów Tytułu pięćdziesiątego §. 116. i następ. a przy tém tylko następuiące bliżéy oznaczone przepisy zachować należy: Różnica od processu konkursowego.

1) Gdy nie iest ustanowiony osóbny Kurator, Sukcessor przy likwidacyi Wierzycieli, przestrzegać winien obowiązków, Kuratorowi lub Kontradyktorowi w konkursie w mieyscu wymienioném przepisanych.

2) Gdy w tym razie sam Sukcessor zgłasza się do massy iako likwiduiący, na ten czas do rozpoznania i wyiaśnienia iego pretensyi, drudzy Wierzyciele ustanowią osobnego i wspólnego pełnomocnika.

3) Prekluzya w wyroku klassyfikacyicym, nie według przepisu §. 143. *miey. cyt.* lecz wedle oznaczonego §. 85. zagrożenia powinna bydź ułożoną.

4) Gdy Sukcessor przed lub w ciągu processu likwidacyinego zapłacił cóżkolwiek Wierzycielowi sukcessyinemu, przy likwidacyi wstępuie w iego mieysce według przepisu §. 161. *c. m.*

5) W właściwym processie likwidacyinym, gdzie niedostateczność pozostałego maiątku nie iest widoczną; Wierzycielom zaległe prowizye, ile są wynalezione, w mieyscu kapitału łącznie przysądzić należy; lecz skoro następnie znaydzie się niedostateczność massy, mogą równie, iak w konkursach, żądać tylko dwuletnich zaległości w mieyscu kapitału.

6) Co do bieżących procentów, ile się dotycze kapitałów zaintabulowanych, przepis §. 76. zastósuie się. Inni Wierzyciele zaś

przed ukończeniem processu likwidacyinego nie mogą żądać bieżących prowizyi, lecz dopiero wtenczas, gdy przy podziale massy znaydzie się zupełna iéy dostateczność.

§. 90.

III. Podział massy.

Co do podziału massy, rozróżnić należy:

czyli Sukcessor iest w posiadaniu i administracyi pozostałego maiątku;

lub

czyli go oddał Wierzycielom pod własną ich administracyą i dozór sądowy.

§. 91.

Jeżeli Sukcessor został w posiadaniu pozostałości, idzie znowu o to:

czyli przyznaie, że takowa wystarcza na zapłacenie wszystkich Wierzycieli, tak iak ich pretensye teraz prawomocnie są ustanowione;

lub

czyli takowéy dostateczności nieprzyimuie za wiadomą.

§. 92.

Skoro oświadczy, że pozostałość uważa za dostarczaiącą; dystrybucyi sądowéy nie potrzeba; lecz Sukcessor winien iuż teraz zaspokoić Wierzycieli bez dalszéy wymówki wedle osnowy prawomocnego wyroku, a na ich żądanie może bydź do tego zniewolony przez exekucyą.

§. 93.

Lecz gdy Sukcessor waha się przyznać bezwarunkowo dostateczność pozostałego maiątku, winien Wierzycielom zdać rachunek ze swéy administracyi; a gdy przezeń właściwa ilość massy została ustanowioną, będzie między nich rozdzieloną według porządku

wyroku klassyfikacyinego i stósownie do zasad w przeszłym Tytule Rozdziale V. przepisanych.

§. 94.

Jeżeli Sukcessor oddał Wierzycielom pozostałość do własnéy administracyi pod dozorem sądowym, dystrybucya iéy nastąpi również sądownie według podobnychże zasad.

§. 95.

Koszta processu likwidacyinego.

Względem kosztów wspólnych, w processie likwidacyinym urosłych, rozróżnić należy:

czyli po zupełném wszystkich Wierzycieli zaspokoieniu, zostaie się ieszcze cóżkolwiek z massy;

lub

czyli taż massa zostaie wyczerpaną pretensyami Wierzycieli, albo te nawet ią przewyższaią.

§. 96.

Gdy po zupełném zaspokoieniu wszystkich Wierzycieli ieszcze się cóżkolwiek z massy zostaie; koszta wspólne będą z niéy zapłacone, a dopiero po ich potrąceniu, ustanowi się reszta dla Sukcessora, wedle przepisu § 83.

§. 97.

Jeżeli pretensyami Wierzycieli pozostałość zostanie wyczerpaną lub przewyższoną, ci ponieść winni koszta, wedle przepisów Tytułu L. Rozdział V.

§. 98.

Nakoniec nadmienia się tu, że, gdy Sukcessor, o dostateczności pozostałego maiątku nie powątpiewaiący, a zatém nie myślący używać dobrodzieystwa prawnego inwentarza, wnosi o pozywanie Wierzycieli sukcessyonalnych, w zamiarze tylko: aby ich tém prę-

dzéy zgromadził, dla uczynienia z niemi o ieden raz rozkładu; wolno mu to wprawdzie, a w takowém razie nie iest obowiązany podać do akt inwentarza pozostałości. Nie iest to atoli processem likwidacyinym; nie można więc pozywać Wierzycieli pod żadném zagrożeniem, a tém mniéy stanowić przeciw nim cóżkolwiek z ich prekluzyą; i takowy Sukcessor nie może przeciw nakazanéy do siebie exekucyi zastawiać się wymówką, iż Wierzycieli dał zapozwać.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O zwołaniu Wierzycieli do gruntów czyli dóbr leżących, lub poiedyńczych pretensyi na nich zaintabulowanych.

§. 99.

Cel i rodzaie takowych zwołań.

Ponieważ Powszechne Prawo Kraiowe przepisuie, iż prawa rzeczownego do dóbr nieruchomych, prócz przypadku posiadania, można nabyć iedynie przez intabulacyą do xiąg hipotecznych, ten zatém, kto takowe dobra od dotychczasowego ich posiadacza w xiędze hipoteczney zapisanego kupił, albo ie innym tytułem do przelania własności prawoważnym nabył, nie iest zobowiązany nieznaiomym i hypotecznie niezapisanym pretendentom realnym; nie będzie więc wprawdzie w czasie następnym iak dotąd potrzeby zwoływania publicznie Wierzycieli do dóbr nieruchomych, celem ubezpieczenia kupuiącego, lub dla zupełnego iego tytułu posessyi uregulowania.

Że atoli takowe zwołanie, co do przypadków przeszłych, może się ieszcze wydarzyć, stósownie do Patentu publikacyinego z dnia 5. Lutego 1794. §. XV.; częścią zaś ieszcze znaydować się mogą mieysca i okolice, gdzie hypoteka nie zupełnie iest uregulowana; nakoniec mogą ieszcze zayśdź przypadki, gdzie do szczególnych długów na dobrach nieruchomych intabulowanych, ma nastąpić zwołanie, tedy mówić się będzie w niniey-szym Rozdziale:

I. o zwołaniu do dóbr nieruchomych, dla zasłony kupuiącego, od niewiadomych pretendentów realnych, lub dla zupełnego uregulowania iego tytułu posessyi;

II. o zwołaniu do długu w xiędze hypoteczney zapisanego, którego niniey-szy właściciel iest niewiadomy, końcem wymazania onego;

III. o zwołaniu do długu zaintabulowanego, którego posiadacz, wprawdzie iest wiadomy, lecz wpisanego dokumentu, lub zaświadczenia ingrossacyinego dostawić niemoże.

IV. o zwołaniu do listów zastawnych lub innych dokumentów na każdego posiadacza brzmiących, gdy te zostały uszkodzone lub zaginęły.

§. 100.

1) O zwołaniu do dóbr stoiących niewiadomych Pretendentów realnych.

I. Zwołanie do dóbr nieruchomych, dla otrzymania prekluzyi przeciw niewiadomym pretendentom realnym, w przypadkach, gdzie iest potrzebne, może bydź puszukiwane tylko przez kupuiącego, lub tego, ktokolwiek szczególnym tytułem przyszedł do posiadania tychże dóbr *(Successor singularis)*.

Gdy nawet przedaiący wolne od długów dobra nieruchome przyrzekł tym sposobem uręczyć i wziął na się, koszta zwołania zapłacić, to iednak musi bydź ułatwione w imieniu kupuiącego.

§. 101.

Ktokolwiek podobnego zwołania żąda, winien się zgłosić do sądu, pod którym dobra są położone, a podawszy dokument hypoteczny, albo przynaymniey reiestr wiadomych sobie pretendentów realnych, doniesie oraz sumiennie, że prócz tych nie znayduią się inne onemu wiadome pretensye rzeczowne.

§. 102.

Takowi Wierzyciele rzeczowni, z dokumentu hypotecznego i doniesienia extrahenta wykazuiący się, nie potrzeba, aby byli z osobna zapozwani, lecz o terminie oznaymić im tylko należy, aby swych praw i interesu przestrzegali. Wydaie się więc tylko zapozew edyktalny po nieznaiomych pretendentów z ostrzeżeniem:

że niestawaiący z mianemi do gruntu pretensyami rzeczownemi prekludowani, i wieczne im z tego względu milczenie nakazaném będzie.

§. 103. *a.*

Takowe zwołanie rozciąga się także do niewiadomych praw gruntowych, albo służebności *(servitutes)* to iest takich, które w xiędze hypoteczney nie są zapisane, a wszelakoż użytek z intrat dóbr, do których zwołanie nastąpiło, uszczuplaią, żadnemi zaś zmysłom podpadaiącemi znamionami, lub przysposobieniami nie są oznaczone. (Pow. Pr. Kr. Cz, I. Tyt. XXII. §. 16.—19.)

Extrahentowi takowego obwieszczenia musi atoli bydź wyraźnie zalecono: aby się dowiadywał o przywiązanych do gruntu służebnościach i doniósł sumiennie o tych, które doydą iego wiadomości.

§. 103. *b.*

Względem oznaczenia terminu do zgłoszenia się z pretensyami, tudzież obwieszczenia w gazetach i pismach intelligencyinych, zachować należy przepisy, w tey mierze w Tytule Pięćdziesiątym §. 107. i następ. udzielone.

§. 104.

Gdy na samym terminie zgłaszaią się pretendenci realni, Deputowany sądu pretensye ich zapisze do protokułu, skłoniwszy ich, aby iak naydokładniey oświadczyli: z czego się składaią i na czém się gruntuią; daley zaś nie wdaiąc się w żadną instrukcyą, odeśle ie owszem do osobnego aktu. Lecz gdy żadni nie zgłaszaią się pretendenci rzeczowni, takowy wypadek w protokule wyrażony bydź powinien.

§. 105.

Tenże protokuł przedstawi się potém Sądowi dla wydania wyroku prekluzyinego, w którym, ieżeli względem zapozwania zachowano przepisane formalności, prekluzya niestawaiących pretendentów rzeczownych, stósownie do ostrzeżenia, będzie stanowioną; wiadomym zaś z dokumentu hypotecznego lub z doniesienia Extrahenta, tudzież tym, którzy się na terminie zgłosili, co do ich pretensyi według §. 104. dokładnie podanych, służące im prawo wyraźnie będzie zastrzeżonem.

§. 106.

Przeciw takowemu wyrokowi prekluzyinemu nie ma mieysca żaden dalszy środek prawny, prócz przepisanego w Tyt. XIV. Roz. III. Wszelakoż prekludowanym w ten sposób Wierzycielom zastrzega się prawo osobiste do właściwego ich dłużnika, tudzież reszty iego maiątku ruchomego i nieruchomego.

§. 107.

Jeżeli dobra, do których się czyni takowe zwołanie, są lennemi, względem przyzwania agnatów i współlenników przepis §. 49. zachowanym bydź powinien.

§. 108.

Koszta takowego zwołania, ieżeli w kontrakcie nic szczególnego w tey mierze nie umówiono, przedaiący ponieść iest obowiązany.

§. 109.

Według równychże zasad §. 100. — 108. postępować należy, gdy kto celem zupełnego uregulowania swego tytułu posessyi w xięgach hypoteczney, poszukuie podobney cytacyi edyktalney po pretendentów rzeczownych.

§. 110.

2) Zwołanie do długów intabulowanych, których właściciele są nieznaiomi.

II. Jeżeli dług w xiędze hipoteczney zapisany, o którym posiadacz dóbr twierdzi, że iest umorzony, ma bydź wymazanym; a na to ani wierzytelnego kwitu niezaprzeczonego właściciela ostatniego okazać nie może, ani takowego właściciela lub iego sukcessorów wyszczególnić tym sposobem: iżby do zeznania kwitu mogli bydź wezwani; wymazanie nie prędzey ma mieysce, póki do długu zwołanie sądownie nie nastąpi, i nie zaydzie na to wyrok prekluzyiny.

Dodatek §. 383. Złożenie oryginalnego dokumentu na dług wystawionego nie iest potrzebném.

§. 111.

O takowe obwieszczenie dopraszać się musi posiedziciel u sędziego, pod którym dobra są położone, i pod obowiązkiem sumienia wyrazić, że mu właściciel pretensyi w xiędze hypoteczney zapisaney albo iego sukcessorowie i cessyonaryusze, ich exystencya lub pobyt są niewiadome; winien podać z dokładnością, i ile to według natury rzeczy iest podobna, udowodnić, iakiego dołożył starania w celu ich wyśledzenia; a do stwierdzenia przysięgą tego wszystkiego, oświadczyć swą gotowość.

§. 112.

Na ówczas cytacya edyktalna z terminem trzymiesięcznym wydaną, a w niey imie zaintabulowanego Wierzyciela, gatunek sameyże pretensyi i data dokumentu wyrażoną; zapozew zaś do takowego właściciela i iego sukcessorów, cessyonaryuszów albo którzybykolwiek w prawa iego wstąpili, wymierzonym bydź powinien.

§. 113.

Sąd o to staranie mieć powinien, aby do tey prowincyi lub okolicy w kraiu, gdzieby, według domysłu, zapozwany albo iego następcy mogli bydź znalezieni; lub gdyby to było za granicą, do prowincyi Królewskiey naybliżey granic leżącey, nietylko exemplarz zapozwu edyktalnego posłany, ale ten nadto w tamecznych gazetach został umieszczony.

§. 114.

Zresztą w takowém zwołaniu, względem ułożenia zapozwu i we wszelkich innych

okolicznościach, przepisy §. 101. — 109. muszą bydź zachowane. Wszelakoż prócz tego ieszcze extrahent winien na terminie wykonać rzeczywiście przysięgę, w Tyt. VII. §. 16. przepisaną.

§. 115.

3) Obwieszczenie względem zaginionych dokumentów.

III. Gdy właściciel pretensyi zaintabulowanéy i wymazać się maiącéy, iest wprawdzie wiadomy, i gotów zeznać na nię kwit, albo iuż go istotnie zeznał; lecz zapisanego do xiąg dokumentu złożyć nie może, z przyczyny, iż miał zaginąć; przepisano iest w Ordynacyi hipoteczney: że, skoro dokument według swey osnowy i własności sameyże pretensyi, iest takiey natury, iż nim na rzecz trzeciego można było rozrządzić, w tym razie wymazanie nie inaczey ma mieysce, iak za poprzedniczém obwieszczeniem sądowém i amortyzacyą dokumentu.

Dodatek §. 384. Obwieszczenie względem zaginionego dokumentu, w celu iego amortyzacyi, może także bydź wydaném na żądanie Wierzyciela, skoro z Dłużnikiem na to iest zgodny, że dług ieszcze istnieie.

Dodatek §. 385. Jeżeli dokumenta prywatne, na pewnego, lub też na każdego posiedziciela brzmiące, obwieszczonemi bydź maią, na ten czas zachować należy postępowanie w §. 115. i następnych przepisane, iak dalece takowe do przypadków tego rodzaiu stosuie się.

W takim atoli razie wystawiciel dokumentu pospolicie przyzwanym, a wyrok zarazem przeciw niemu wystósowanym bydź powinien. Tenże zaś ma prawo domagania się, aby albo czas wypłaty kapitału, lub też naybliższy termin prowizyonalny był oczekiwany; lecz i bez iego wniosku nawet powinien czas aż do tegoż terminu upłyniony bydź

bydź dorachowanym do przeciągu czasu w obwieszczeniu oznaczonego.

Obwieszczenie wydaie się wprawdzie zazwyczay przez sędziego wystawiciela dokumentu; lecz zapozew edyktalny także ogłoszonym bydź powinien w Gazetach Prowincyi, gdzie się ten znayduie, kto go zgubił.

Przy wydawaniu samego obwieszczenia zachować należy przepisy §. 59. Dodatku do §. 42. Tyt VII. Cz. I. — Umieszczenie iednak zapozwu edyktalnego w Dzienniku intelligencyinym niema bydź dostatecznem, lecz ogłoszenie nastąpić powinno przez Gazety.

Skoro kommunikacya między mieyscem pobytu zgubiciela, a mieyscem pobytu wystawiciela iest przerwaną; zgubicielowi wolno uczynić do Sądu głównego prowincyi pobytu swoiego wniosek o wydanie obwieszczenia; lecz zapadły na to wyrok prekluzyiny tym szkodzić niemoże, którzy w czasie zgubienia znaydowali się w kraiach, których kommunikacya z mieyscem nastąpionego obwieszczenia była przerwaną.

Jeżeli żadnego niema odpisu zgubionego dokumentu, zachować należy przepis Cz. I. Tyt. X. §. 122.

Dodatek §. 386. Gdy wexel dla każdego Posiedziciela wypłacalny, którego rok i dzień wystawienia nie są iednak wiadome, dla iego amortyzacyi ma bydź publicznie obwieszczonym; Dłużnik wexlowy, skoro dług przyznaie, przypuszczonym bydź winien do depozycyi, poczém Wierzyciel po złożonéy przysiędze manifestacyinéy domagać się może o obwieszczenie depozytu. Przytém niewiadomi Posiedziciele z zastrzeżeniem ich praw do Wierzyciela, ostrzeżeni bydź powinni: iż pieniądze Wierzycielowi wydanemi zostaną, ieżeli się na zapozew edyktalny niezgłoszą. Po nastąpionéy prekluzyi Wierzyciel mocen iest poszukiwać wypłaty złożonych pieniędzy.

§. 116.

Na ówczas posiadacz dóbr poda sądowi kopią wiary godną dokumentu, z księgi ingrossacyiney lub akt zbiorowych wyiętą; a przyłączywszy kwit i attest mortyfikacyiny ostatniego właściciela; o publiczne zapozwanie wszystkich, którzyby do długu wymazać się maiącego i wystawionego nań dokumentu mieli iakiekolwiek prawa iako właściciele, cessyonaryusze, posiedziciele zastawni, lub innym sposobem; dopraszać się powinien.

Dodatek §. 387. Nic na tém nie zależy, czyli attest mortyfikacyiny i kwit przed lub po zapadłym wyroku prekluzyinym zostały podpisane, skoro tylko zapisany w księdze hypotecznéy posiedziciel do tego, i do złożenia przysięgi manifestacyinéy oświadcza swą gotowość. Gdy to nastąpi, a inna niezachodzi wątpliwość, wydać należy obwieszczenie.

§. 117.

Sędzia przy wydawaniu obwieszczenia zachowa przepisy §. 111.—114. a w szczególności dokument obwieszczony oznaczy przez wymienienie wyrażonego w nim Wierzyciela i Dłużnika, summy kapitalnéy, dóbr zastawionych, tudzież daty wystawienia i intabulacyi. Nadto o takowém obwieszczeniu Dyrektorio głównego Banku zawsze z urzędu dawać należy wiadomość.

§. 118.

Przysięgą manifestacyiną (Tyt. VII. §. 16.) wykonać powinien przy takowych amortyzacyach nie dziedzic dóbr, lecz ten, kto twierdzi, że instrument zgubił; tą rotą:

że tego dokumentu ani sam nie posiada, ani wie, gdzieby się znaydował, i że go sposobem podstępnym niezatracił.

§. 119.

Gdy sam dokument maiący bydź wymazanym, znayduie się wprawdzie, lecz nie masz przy nim osobno wydanego attestu ingrossacyi, nie potrzeba pospolicie sądowney amortyzacyi tegoż ostatniego, skoro żadna zasadna nie zachodzi wątpliwość: czyli wystawiony dokument iest tenże sam, na który był wydany attest ingrossacyiny; lecz ieżeli względem istoty dokumentu ważne zachodzą wątpliwości, tedy obwieszczenie względem attestu ingrossacyinego stósownie do przepisów §. 116—118. wydać należy.

§. 120.

IV. Mogą zayść przypadki, gdzie względem listów zastawnych lub innych tym podobnych papierów, zwłaszcza przez instytuta publiczne na każdego posiedziciela wystawionych, końcem ich amortyzacyi, może bydź wydane obwieszczenie. Gdyż, lubo według przepisu praw (Cz. I. Tyt. XV. §. 47—53.) podobnych papierów, skoro się istotnie znayduią w ręku trzeciego posiadacza, przeszły posiedziciel nie może windykować; wszelakoż i na ten przypadek uwagę mieć należy, gdy podobny dokument właścicielowi uroniony, nie wychodzi cale na widok, a ostatniemu posiadaczowi legitymuiącemu się ma bydź wydany inny, w mieysce utraconego; w tym więc przypadku następuiące przepisy będą zachowane. 4) Obwieszczenie względem listów zastawnych.

Dodatek §. 388. Przy obwieszczeniu zaginionych obligacyi bankowych, Towarzystwa handlu morskiego, główney Administracyi drzewa użytkowego i opałowego, i w ogólności wszelkich instytutów publicznych, zachować należy postępowanie w §. 115. i następ. ni-

nieyszego Tytułu przepisane. Toż samo ma mieysce względem amortyzacyi zaświadczenia przez Bank, lub Towarzystwo handlu morskiego na dowód nastąpionego odebrania czegoś wystawionego.

W takowych przypadkach obwieszczenie wydaném bydź powinno od sądu głównego, w którego obwodzie juryzdykcyinym ostatni wiadomy posiedziciel zginionego dokumentu ma swe zamieszkanie. Skoro tenże posiedziciel iest cudzoziemcem, udać się powinien z wnioskiem swoim do sądu głównego (kameralnego) w Berlinie.

Mieysce złożyć się maiącego odpisu dokumentu zastępuie udzielony od instytutu publicznego, który go wystawił, wyciąg, w którym wyrażone bydź powinny: nazwisko tego, na kogo obligacya iest wystawioną, summa, gatunek monety, i data nastąpionego wystawienia i potwierdzenia, tudzież littera i nummer, ktoremi dokument według ksiąg właściwego instytutu był oznaczony.

Publiczne o tém uwiadomienie zawsze nastąpić musi w pismach intelligencyinych Berlińskich, chociażby wezwanie niewiadomych Pretendentów w innéy prowincyi było rozporządzoném, i w tamecznych pismach intelligencyinych obwieszczoném.

§. 121.

Gdy mniemany ostatni właściciel listu zastawnego (*fandbryfu*) twierdzi, że mu przypadkiem cale zaginął lub został zniszczony, o takowéy stracie, skoro iéy dostreże, donieść zaraz winien głównéy Dyrekcyi instytutu.

§. 122.

Jeżeli przytém twierdzone całkowite zniszczenie dokumentu może w ten sposób wykazać, iż względem rzetelności iego podania nie pozostanie żadna wątpliwość ani niepewność, wydać mu należy natychmiast nowy

list zastawny równéyże wartości, za opłatą należności od expedycyi i kosztów wpisu.

§. 123.

Takowy dowód wykaże właściciel mniemanie zniszczonego fandbryfu, w saméyże Dyrekcyi instytutu, do któréy iedynie rozpoznanie téy okoliczności należy, tak, że gdyby pomieniona Dyrekcya co do rzetelności i zupełności takowego dowodu, znalazła iakążkolwiek wątpliwość, a zatém wydania nowego listu zastawnego odmówiła, Implorant musi się tém zaspokoić i według następnych przepisów oczekiwać formalnéy amortyzacyi mniemanie zniszczonego fandbryfu.

§. 124.

Dla uskutecznienia téy amortyzacyi, mniemany właściciel ostatni wykaże dowodnie przypadek, przez który list zastawny zaginął lub zniszczony został, i że go w tym czasie istotnie posiadał.

§. 125.

Na ówczas publiczność przez gazety i pisma intelligencyine prowincyi, winna bydź uwiadomioną o przypadku, przy dokładném opisaniu fandbryfu i wymienieniu podaiącego się właściciela, a gdy to nastąpi, przez sześć terminów przypadaiącéy wypłaty prowizyi czekać potrzeba: czyli się kto zgłosi z mniemanie utraconym albo zniszczonym listem zastawnym.

§. 126.

Gdy i w szóstym terminie list zastawny nie wyidzie na iaw, powinien bydź wydany formalny zapozew edyktalny, wzywaiąc niewiadomego posiedziciela, aby się zgłosił naypóźniéy aż do ósmego terminu płacenia pro-

wiżyi, lub zupełnéy amortyzacyi listu zastawnego był pewnym.

§. 127.

Zapozew edyktalny wydaie Dyrekcya ziemiańska czyli kredytowa, na koszt Extrahenta. Pozew ten powinien bydź wywieszony u głównego sądu prowincyi, w sądach mieysca, w którém lub w bliskości którego miał się wydarzyć przypadek, niemniéy we wszystkich kassach samegoż instytutu; a obwieszczenie iego następuie po czterykroć w gazetach i pismach intelligencyinych prowincyi, dwa razy w gazetach innéy prowincyi sąsiedzkiéy Królewstwa, a raz ieden w gazacie zagranicznéy, tak iednak aby od czasu ostatniego ogłoszenia aż do ósmego terminu wypłaty prowizyi, został się przedział naymniéy trzech miesięcy.

§. 128.

Gdy na takowy zapozew albo iuż zaraz na pierwsze obwieszczenie według §. 125. nastąpione, zgłasza się posiedziciel obwieszczonego listu zastawnego, rzecz między nim a mniemanym właścicielem według zasad w Prawie Powszechném Kraiowém przepisanych, wyiaśnioną i rozstrzygniętą bydź powinna.

§. 129.

Lecz ieżeli i na ósmym terminie wypłaty procentu, list zastawny nie wyidzie na iaw, zdziałane aż dotąd akta głównemu sądowi prowincyi będą przedstawione, który rozpozna, czyli według powyższych przepisów postąpiono, a ieżeli w téy mierze nic istotnego nie znaydzie do nadmienienia, obwieszczony list zastawny przez wyrok umorzy; wyrok ten zaś, zamiast publikacyi, w

mieyscu publiczném posiedzeń swoich przybić każe.

§. 130.

Skoro wyrok został prawomocnym, co przyiąć należy, ieżeli we czterech tygodniach po zaszłém wywieszeniu onego, nikt się przeciw niemu nie zgłosił, osnowę iego obwieścić potrzeba w gazetach i pismach intelligencyinych prowincyi, a właścicielowi zamiast amortyzowanego, nowy list zastawny będzie wydany.

§. 131.

W ciągu tego czasu, aż do przyszłéy amortyzacyi, mogą prowizye od listów zastawnych w Marchii i Pomeranii wydanych, na *kupony* czyli dokumenta procentowe bydź pobierane przez ich posiedziciela. Lecz ieżeli i te kupony czyli bilety procentowe także zginęły, lub prędzéy się kończą, aniżeli nastąpić może amortyzacya samegoż listu zastawnego; prowizya (iak to w każdym razie dziać się powinno co do szląskich listów zastawnych) aż do zayścia amortyzacyi, w depozycie Dyrekcyi landszaftowéy lub kredytowéy zachowaną, a dopiero z nowo wydanym listem zastawnym właścicielowi będzie razem zapłaconą. Wszelakoż wolno mu domagać się, aby zapasy prowizyi w tym przeciągu czasu zbieraiące się, iego kosztem w listy zastawne zamienione lub oddane były do banku, a tym sposobem na iego przyszłą korzyść tymczasowie z nich użytkowano.

§. 132.

Też same przepisy (§. 121.—131.) maią mieysce, gdy znayduiący się ieszcze list zastawny został tak uszkodzony, że tylko nie-

zupełne i nieznaczne onego ułamki mogą bydź okazane.

§. 133.

Prócz tego przypadku, i gdy w podartym liście zastawnym, albo w inny sposób zepsutym, kształt brzeżny, numer, nazwisko dóbr i notata intabulacyina w księdze hypoteczney, ieszcze zupełnie mogą bydź rozeznane i są czytelne; Dyrekcya landszaftowa czyli kredytowa wyda właścicielowi na to mieysce inny za opłatą od expedycyi i wpisu.

§. 134.

Jeżeli tylko niektóre, lecz nie wszystkie szczegóły wyżéy wymienione, w takowym fandbryfie zepsutym są dosyć znaczne według opinii Dyrekcyi landszaftowéy lub kredytowéy, właściciel te ostatnie innym sposobem wykaże; mniemany przypadek, przez który fandbryf uszkodzonym został, udowodni, a na żądanie stwierdzi przysięgą; potém zaś o wydanie w téy mierze obwieszczenia dopraszać się winien u sądu, pod którym dobra są położone.

§. 135.

Sąd ten wydaie obwieszczenie, iak tylko świadectwem Dyrekcyi landszaftowéy czyli kredytowéy iest wykazano, że ta przeciw temu nic nie ma do nadmienienia, i nie potrzeba na to dowodu u téyże władzy iuż wyprowadzonego, lub powtarzania przysięgi tamże raz iuż wykonanéy.

§. 136.

W zapozwie edyktalnym wyznaczy się termin sześciumiesięczny; z resztą zaś wedle przepisu §. 112. 113. 114. będzie postąpiono.

§. 137.

Gdy sam fandbryf ieszcze się znayduie, a tylko zginęły kupony czyli dokumenta na prowizyą, do niego należące; w żadnym przypadku sądowego względem nich obwieszczenia nie potrzeba: lecz w téy mierze postąpi się wedle przepisów regulaminu landszaftowego czyli kredytowego.

Dodatek §. 389. Patrz ustawę z dnia 16. Stycznia 1810.

§. 138.

Przez zaszłą według powyższych przepisów amortyzacyą listu zastawnego, Ziemiaństwo czyli towarzystwo kredytowe, niemniéy posiadacz dóbr, wolni są zupełnie od wszelkich stąd rościć się mogących pretensyi, tak, że posiedziciel onego, wedle ogólnych przepisów prawa, co do wynagrodzenia siebie, może się iedynie trzymać tych, przez których ręce przechodził i przyszedł do niego.

§. 139.

Nie mogą więc władze do utrzymywania ksiąg hypotecznych ustanowione, wymawiać się, aby na doniesienie Dyrekcyi landszaftowéy i za złożeniem sobie wyroku amortyzacyą nakazuiącego, takowego listu zastawnego bez oporu wymazać, a natomiast wciągnąć nie miały tego, który wydany został dla zastąpienia tamtego.

§. 140.

Gdyby nakoniec ktożkolwiek dla kosztów z wezwaniem połączonych, niechciał o nie się domagać, wolno mu oczekiwać wyiścia

czasu, iakiego do przedawnienia dokumentu na dług wystawionego w ogólności wymagaią prawa; a to zaczynaiąc od daty, w któréy zaszło pierwsze oznaymienie, §. 125. opisane; po upłynieniu zaś onego, ieżeli w tymże czasie list zastawny nie wyszedł cale na widok w kassach instytutu, żądać może wydania innego na to mieysce, bez formalnego zwołania i amortyzacyi.

§. 141.

Zwołanie do akcyi handlu morskiego.

Co do akcyi handlu morskiego, w przypadkach §. 122. 133. wskazanych, przy zaszłém uszkodzeniu i dowodném zniszczeniu dokumentu, wydanie innego natomiast nie ma mieysca, lecz właściciel winien przestać na rekognicyi przez instytut wydanéy, którą tenże również iest związany, iak akcyą, na któréy mieysce wstępuie, a która z takową akcyą zupełnie równą ma ważność; z tą iedynie różnicą: że takowa rekognicya nie idzie w bieg publiczny, lecz tylko drogą formalnéy cessyi sądowéy może bydź na trzeciego posiadacza przelaną.

§. 142.

W przypadkach §. 123. — 132., mianowicie: gdy akcya aż do zupełnéy nierozeznalności została zepsutą, albo całkiem zniszczoną, zwołanie i amortyzacya iéy musi nastąpić tymże samym sposobem, iaki przepisany iest co do listów zastawnych; wszelakoż o zwołanie dopraszać się należy u głównego sądu prowincyi; ten więc wyznaczy termin do zgłoszenia się; a znosząc się w ciągu zwołania (na każdym terminie płacenia procentu) z władzą nad instytutem przełożoną, powezmie w ten sposób potrzebną wiadomość: czyli

w ciągu zwołania zaszło cóżkolwiek względem akcyi, zniszczoną bydź maiącéy. Gdyby zaś zaszedł istotnie wyrok amortyzacyiny, i został prawomocnym, nie może wszelakoż Extrahent żądać wydania nowéy akcyi, lub na iéy mieysce rekognicyi, opisanéy w przeszłym paragrafie, lecz oczekiwać musi na wyiście przywileiu (w ięzyku handlowém *Octroi* zwanego) w sameyże akcyi oznaczone, w którymto czasie wszelki posiadacz akcyi iest obowiązany zgłosić się do odebrania pieniędzy sobie należących. Na ówczas atoli, chociażby przy tém akcya, do któréy zwołanie i amortyzacya nastąpiła, nie wyszła na iaw; ilość iéy, wraz z zapasami prowizyi, iakieby się tymczasem uzbierały, wedle §. 131. bez dalszego zatrzymania powinna mu bydź wydaną.

§. 143.

Gdyby się nakoniec wydarzyło, że *octroi* wyszła i skończyła się prędzéy, niż amortyzacya akcyi mogła nastąpić według powyższych przepisów; ilość czyli waluta onéy wraz z zapasami prowizyi, ieżeli są iakie, winna bydź złożona do depozytu tego sądu, który kierował zwołaniem, a po uzupełnionéy należycie amortyzacyi, z pomienionego depozytu wydaną Extrahentowi.

§. 144.

Zresztą we wszelkich powyższych przypadkach, gdzie dokument brzmiący na wszelkiego posiedziciela, iest poddany zwołaniu, końcem amortyzacyi onego, władza kieruiąca zwołaniem, powinna uwiadomić o tém główną Dyrekcyą bankową.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O publicznych wezwaniach niewiadomych Interessentów, do oświadczenia się, lub używania pewnych praw.

§. 145.

1) Zapozwanie niewiadomych sukcessorów.

I. Ponieważ niekiedy zdarza się, że kto domaga się publicznego zapozwania niewiadomych Interessentów dziedzictwa, w téy mierze następuiące przepisy zachować należy.

§. 146.

1) Gdy do dziedzictwa nie masz cale wiadomego sukcessora; względnie zapozwu w tym razie wydać się maiącego, przepisy Prawa Kraiowego (w Cz. I. Tyt. IX. §. 471.—484.) będą zachowane.

Dodatek §. 390. Zapozew wydaie się stósownie do przepisów względem zapozwania osób zmarłych w celu uznania ich za zmarłe, udzielonych.

§. 147.

2) Gdy lubo wiadomo, kto iest sukcessorem, lecz o iego życiu i pobycie nic wyśledzić nie można; zawarte tamże w §. 465.—470. przepisy zastósuią się.

§. 148.

3) Jak dalece końcem legitymacyi podaiącego się sukcessora i dla dochodzenia: czyli prócz niego nie znayduią się ieszcze inni bliżsi albo w równi z nim będący sukcessorowie, i czyli publiczne wezwanie może bydź dozwolone albo iest potrzebném, oznaczy Sędzia według tychże samych przepisów §. 482.—493.

§. 149.

Jeżeli według tychże przepisów podobne zapozwanie znayduie mieysce, sukcessor, którego legitymacya ma bydź przeto uzupełnioną, winien ie poszukiwać u sądu, do którego uregulowanie sukcessyi należy, wedle przepisów §. 111. przy oświadczeniu swéy gotowości do wykonania przysięgi manifestacyinéy.

§. 150.

W samémże zapozwie będzie wyrażone nazwisko, stan i pobyt spadkodawcy; czas iego zeyścia; nazwisko sukcessora, zasada utrzymywanego przezeń prawa do sukcessyi, i podany stopień iego pokrewieństwa; a wszyscy, ktorzyby sądzili mieć bliższe albo równe z nim prawo do sukcessyi, do zgłoszenia się z niém będą publicznie wezwani.

§. 151.

W oznaczeniu terminu, liczby pozwów wydać się maiących i sposobu ich ogłoszenia, przepisy Tytułu L. §. 107. i następ. zastósuią się.

§. 152.

Ostrzeżenie względem niestawania, wyrażone bydź powinno w ten sposób:

że Extrahent za prawego sukcessora przyięty; onemu iako takiemu, pozostałość do wolnéy dyspozycyi wydana; a wszelki bliższy lub równego z nim stopnia dziedzic, dopiero po zaszłéy prekluzyi zgłaszaiący się, wszelkie iego czynności i rozrządzenia za dobre uznać i przyiąć obowiązanym będzie; nie będąc zaś iuż mocen żądać odeń kalkulacyi, lub wynagrodzenia pobieranych użytków, będzie musiał przestać

iedynie na tém, cokolwiekby się na ówczas ieszcze z sukcessyi znaydować mogło.

W równymże sposobie ostrzeżenie w przypadku §. 146 ułożoném bydź powinno. (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. IX. §. 494. do 499.).

§. 153.

Gdyby się nikt niezgłosił na terminie wyznaczonym, odbiera się od Extrahenta przysięga w Tyt. VII. §. 16. przepisana poczém wydaie się wyrok prekluzyiny, stósownie do zagrożenia.

§. 154.

Jeżeli pewna, że sukcessor do pozostałości prawo roszczący, w czasie przypadłego dziedzictwa miał istotnie bliższych albo w równymże stopniu współ-sukcessorów, a tylko wyśledzić nie można, czyli się ieszcze teraz znayduią, i gdzie przebywaią; postąpić należy według przepisu §. 147.

§. 155.

Wedle teyże saméy różnicy przypadków (§. 146.—154.) oznaczyć należy: czyli i w iakim sposobie iest konieczna lub może bydź dozwolona cytacya edyktalna, po niektórych współ-interessentów, celem legitymacyi nabywcy dziedzictwa; cessyonaryusza należącéy do dziedzictwa pretensyi czynnéy lub tego, kto takową pretensyą zapłacił sukcessorowi; idzie albowiem w téy mierze o legitymacyą przedaiącego, cedenta, lub odbieraiącego zapłatę.

§. 156.

Przepis §. 146 i w tym razie zastósuie się, gdy fiskus lub któżkolwiek równe z nim prawo maiący, pretenduie sukcessyi, iako dóbr

pana nie maiących, do których żaden wiadomy nie znayduie się dziedzic.

§. 157.

II. W przypadkach, gdzie według praw powszechnych lub szczególnych lennych prowincyi, publiczne wezwanie niewiadomych agnatów lub współlenników, do pewnych deklaracyi albo użycia praw lennych ma mieysce; względem formalności takowéy cytacyi, przepisy Tytułu L. §. 107. i następ. będą zachowane. 2) Zapozwanie niewiadomych agnatów.

§. 158.

Agnaci, których exystencya i pobyt są wiadome z ksiąg hypotecznych lub z doniesienia Extrahenta, które Sędzia za każdą razą pod sumieniem uczynić mu każe, powinni bydź zapozwani przez osobne rezolucye.

§. 159.

III. Gdy kupiec, który cofnął daną swemu faktorowi prokurę i oznaymił o tém publiczności, chce się ubezpieczyć względem interessów, w ciągu iego zarządzania przedsiębranych, przeciw niewiadomym pretensyom; wolno mu w téy mierze wystarać się o sądowe zwołanie. 3) Zapozwanie niewiadomych Wierzycieli handlu i kompanicznych.

§. 160.

O takowe zwołanie dopraszać się należy w osobistym sądzie pryncypała, a w téy okoliczności przepisy Pow. Pr. Kr. w Cz. II. Tyt. VIII. §. 537. — 539. maią bydź zachowane.

§. 161.

Czegokolwiek tenże przepis prawa nie oznaczył, ile się to tycze formalności zapozwu, Sędzia urządzi wedle ogólnych przepisów w Tyt. L. §. 107. i następ. maiąc wzgląd na własność przypadku.

§. 162.

Podobnaż cytacya edyktalna ma także mieysce i co do nieznaiomych Wierzycieli kompanicznych; gdy iednemu z wychodzących kompanii towarzyszów, było polecone prowadzenie całego handlu towarzyskiego, lub części onego iako Dysponentowi (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 675.—676.).

§. 163.

Gdy kompaniia handlowa całkiem zostaie uchylona i o tém należycie oznaymiono publiczności, Wierzyciel kompaniczny, którego doszło takowe oznaymienie, może tylko w ciągu roku iednego, zaczynaiąc od daty takowego ogłoszenia, pilnować się na każdym z bywszych kompanistów, co do całkowitości (Pow. Pr. Kr. Cz. I. Tyt. XVII. §. 308.—310.).

§. 164.

Gdy którykolwiek z rozłączaiących się kompanistów chce się upewnić względem niewiadomych Wierzycieli towarzystwa; może wnieść o wydanie po nich zapozwu edyktalnego z tym skutkiem: iż takowym Wierzycielom zostanie w odpowiedzi tylko za to, co z interessu weszło istotnie do handlu, i tylko w stósunku swego uczestnictwa, iakie miał w kompanii uchylonéy (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. VIII. §. 683.).

§. 165.

Co do takowego zapozwu edyktalnego, przepisy §. 160.—161. zastósuią się.

§. 166.

W tych wszystkich przypadkach (w §. 159. 162. 164) wychodzi zapozew edyktalny z tém ostrzeżeniem:

że ci,

że ci, którzyby się nie zgłosili na terminie, chcąc się trzymać Extrahenta, uznani będą za obowiązanych wykazania, iż dane pieniądze lub towary do handlu obrócone zostały, i udowodnienia takich okoliczności, z którychby się okazało: że żadnéy nie mieli sposobności, dowiedzieć się o ninieyszém zwołaniu.

§. 167.

I w tych razach Extrahent zamiast przysięgi oświadczy, do iakich mieysc handlowych w kraiu i za granicą, czynności handlowe były szczególniéy wymierzone, a tym sposobem oznaczy dokładniéy tak termin zwołania, który pospolicie nie może bydź dłuższy nad ośmnaście, a nigdy krótszy nad sześć miesięcy, iako też liczbę i sposób obwieszczeń, tudzież gazety zagraniczne, w którychby ie umieścić wypadało.

§. 168.

Niemniéy obwieszczenie takowe musi bydź nakazane na giełdach pomienionych mieysc handlowych, do których się czynności handlowe rozciągały; do załatwienia zaś tego zobowiąże się Extrahent; a dowód, że to nastąpiło, ieszcze przed ogłoszeniem wyroku prekluzyinego będzie do akt wniesiony.

§. 169.

4) Zapozwanie niewiadomych Wierzycieli budowniczych i kassowych.

IV. Gdy się prowadziły fabryki budownicze na rachunek królewski lub inny publiczny; fiskus, i któżkolwiek z nim równych praw używaiący, może domagać się, aby po ukończoney budowli i zamknięciu rachunków, niewiadomi Wierzyciele, którzy do takowéy budowli starczyli materyałów lub robotę pełnili, byli wezwani publicznie

do zgłoszenia się w czasie oznaczonym u władzy, pod którey kierunkiem budowla była prowadzona, naypóźniey zaś na wyznaczonym terminie likwidacyi u sądu; przy ostrzeżeniu, że po bezskutecznem upłynieniu terminu, utracą swą pretensyą do kassy, a tylko odesłani będą do osoby tego, z którym poczynili układy.

§. 170.

Takowy zapozew edyktalny wydaie urząd sądowy ekonomiczny (*Justitz-Amt*) ieżeli budowla w dobrach ekonomicznych była prowadzona; w innym zaś razaie, główny sąd prowincyalny.

§. 171. *a.*

Termin oznacza się pospolicie na trzy miesiące; lecz gdy budowla, wedle umiarkowania sądu, nie była szczególnie ważną, na sześć tygodni. Do tego oznaczenia terminu stósuie się także sposób i liczba obwieszczeń. (Tyt. L. §. 109.—111.).

Dodatek §. 391. Względem pieniędzy, w kassach depozytalnych głównych sądów kraiowych i kollegiów pupillarnych znayduiących się, a do publicznego ich obwieszczenia uwłaśnionych, następuiące postępowanie ma mieysce:

1) Nie wydaią się żadne zapozwy edyktalne, lecz właściciele lub ich sukcessorowie uwiadomiaią się z urzędu tylko przez obwieszczenie w gazetach i pismach intelligencyinych, iż wyszczególnić się maiące pieniądze, gdyby się nadal o ich odebranie niezgłoszono, z kassy depozytalnéy do ogólnéy kassy instytutu wdów urzędników wydziału sprawiedliwości oddane będą.

2) Jeżeli na to publiczne uwiadomienie, żadnego powtarzania niepotrzebuiące, nikt

wypłaty nieposzukuie, wtedy pieniądze po upłynieniu czterech tygodni oddanemi zostaną do kassy wdów, i w téy dopóty zachowane będą, dopóki w przyszłości ich właściciele lub sukcessorowie tychże, do głównego sądu, u którego też pieniądze złożone były, w celu ich odebrania niezgłoszą i należycie nie wylegitymuią się.

3) Skoro to nastąpiło, oddane do kassy wdów pieniądze, bez oporu i niezwłocznie zwrócone bydź powinny.

4) Do prowizyi od tychże pieniędzy przez kassę wdów tymczasem pobieranych, właściciele lub ich sukcessorowie żadnéy rościć niemogą pretensyi; takowe pozostaią się owszem kassie wdów.

Dodatek §. 392. W przypadku rzeczywistego niewiadomych interessentów depozytalnych pozwania, zachowuią się przepisy §. 171. a—c.

Dodatek §. 393. Publiczny zapozew po Wierzycieli kass woyskowych, przy którym z resztą wszelkie w §. 169. i następ. dane przepisy mieysce maią, wydany bydź powinien przez główny sąd prowincyalny, w którego obwodzie Sztab pułku, w czasie uczynionego o publiczne zapozwanie wniosku, stoi. Tamże także, pod odmienioném stanowisku lub nastąpioném rozwiązaniu, rozpoczęta czynność ukończoną bydź powinna.

Sądy w takowym przypadku przydać powinny władzy woyskowéy assystenta z urzędu, i ią o nim uwiadomić, aby go do dopilnowania iéy praw w należytą opatrzeć mogła instrukcyą. Z resztą należy mieć szczególne staranie o przyśpieszenie takowych okoliczności, i tego ile możności przestrzegać, iżby wyznaczenie terminu ostatecznego, a następnie wydanie wyroku prekluzyinego nastąpiło w pierwszych dniach miesiąca Września każdego roku, przed zaczęciem rocznych popisow pułków i batalionów.

§. 171. *b.*

Gdy się na terminie zgłasza niewiadomy Wierzyciel budowniczy, w wyroku prekluzyinym zastrzegaią mu się tylko iego prawa; z resztą zaś, skoro fiskus iego pretensyi nie przyimie zaraz za wiadomą, po dokładnieysze onéy udowodnienie, do władzy przyzwoitéy wedle ustawy granice magistratur zakreślaiącéy, będzie odesłany.

§. 171. *c.*

Zachodzący na podobne zwołanie wyrok prekluzyiny, zapada na szkodę tych Wierzycieli budowniczych, o których z akt i rachunków nie można się dowiedzieć, że maią iaką pretensyą, lub że ta ieszcze nie iest im zapłacona. Na ówczas zaś pilnować się muszą na tym, z którym zawarli kontrakty, lub który wziął do rąk swych zapłatę im należącą, nie zaspokoiwszy onych.

§. 171. *d.*

Równymże sposobem mogą bydź zapozwani Wierzyciele kassy królewskiéy lub innéy publicznéy, opatrzonéy fiskalnemi prawami, gdy idzie o zamknięcie rachunków wychodzącego ze służby Kassyera, i zwrócenie onemu lub iego sukcessorom kaucyi.

§. 171. *e.*

Podobnież zapozwanie ma mieysce na wniosek władz nad kassami przełożonych, gdy pewny interes, n. p. uregulowanie długów upblicznych prowincyi lub miasta, do pewnego zakresu czasu nastąpiło, a wypada przystąpić do zamknięcia ksiąg i rachunków.

§. 172.

V. Gdy kto uznanym został sądownie za marnotrawcę, i z tego powodu pod kuratelę oddany, Kurator onego może się domagać o publiczne zapozwanie Wierzycieli. 5) Zapozwanie niewiadomych Wierzycielów marnotrawcy.

§. 173.

Zapozwanie iednak może mieć tylko ten skutek:

1) że Kurator zainformuie się dokładniéy o długach, i wedle tego urządzić może dalsze swe dyspozycye;
2) że będący pod kuratelą znaydzie przeszkodę zaciągania nowych długów i przez antydatowanie dokumentów nie będzie mógł obrócić wniwecz zamiaru uznania go marnotrawcą.

§. 174.

Uszczerbek więc, iaki czeka niezgłaszaiących się na podobny zapozew Wierzycieli, a którym im tylko zagrozić można zawisł na tém:

iż maią przeciw sobie domysł: że będącemu pod kuratelą kredytowali dopiero po uznaniu go marnotrawcą, chociażby ich dokumenta były pod datą dawnieyszą; i że zatém, ieżeliby po wyiściu terminu skarzyli o swe pretensye, a przy instrukcyi sprawy domysł powyższy nie został przez nich odpartym, z pretensyami swemi będą oddaleni.

§. 175.

Właściwie zapozew wymierza się tylko do tych Wierzycieli, którzy się ieszcze dotychczas nie zgłosili; wzywaią się więc, aby w czasie wyznaczonym, lub naypóźniéy na samym terminie, donieśli sądowi o swych pretensyach.

§. 176.

Wolno Kuratorowi wymienić po nazwisku te osoby, o których wie, iż roszczą pretensye do będącego pod kuratelą, a które przyznać za wiadome, ma zastanowienie. Ci na ówczas zapozywaią się osobnemi rezolucyami; a w ogólności między niemi a Kuratorem ma mieysce postępowanie w Tytule o processie dyffamacyinym przepisane, z tą iedyną różnicą: że, ponieważ prowokacya wniesioną bydź powinna w juryzdykcyi Dyffamuiącego, ta w przypadku obecnym, dla związku rzeczy, należy do zwyczaynego sądu osoby, pod kuratelą zostaiącéy.

§. 177.

Obwieszczenie zaś zapozwu edyktalnego, o którym iest mowa w §. 174., czyni się pospolicie razem z obwieszczeniem deklaracyi marnotrawstwa i w iedneyże rezolucyi. Nie są także oznaczone na to pewne termina, lecz te równie iako i liczbę maiących się wypisać exemplarzy, tudzież doniesień do pism intelligencyinych i gazet zaciągać się maiących, oznaczy Sędzia według roztropnego umiarkowania, maiąc wzgląd na maiątek Kuranda, i większą lub mnieyszą rozciągłość dotychczasowych iego stosunków.

§. 178.

Na terminie słuchaią się do protokułu Wierzyciele, z swemi pretensyami zgłaszaiący się, a następnie odsyła się sprawa do dalszego osobnego wywodu między niemi a Kuratorem. Przeciw niestawaiącym zaś wydaie i ogłasza się zwyczaynym sposobem wyrok prekluzyiny według zagrożenia §. 177. oznaczonego, a przeciw temu nie ma iuż mieysca

żaden inny środek prawny, iak opisany w Tyt. XIV. Rozdz. III.

§. 179.

VI. Według przepisu Tyt. XXXV. §. 56. denuncyowany, którego pobyt iest niewiadomym, musi bydź zapozwany przez cytacyą edyktalną, zachowuiąc w téy mierze przepisy Tyt. VII. Lecz od tego ma mieysce wyiątek, i nie potrzeba formalnéy cytacyi edyktalnéy wtenczas, gdy niemiadomy bywszy przydybanym na kontrawencyi akcyzowéy celnéy lub policyinéy, oddalił się, zostawuiąc towary i rzeczy, któremi popełniona była kontrawencya. 6) Zapozwanie niewiadomych kontrawenientów.

§. 180.

Jeżeli w takowym przypadku przydybanie i wzięcie w sekwestr doniesione było przez przysięgłego oficyalistę akcyzowego lub policyinego, pod przysięgą urzędową, a idzie tylko o to: aby kara konfiskacyi uskuteczniona była na towarze, do którego iest przywiązana; dość będzie, gdy wypadek, mieysce i czas, gdzie się wydarzył, tudzież gatunek skonfiskowanych towarów, przez Dyrekcyą lub Kamerę woienno-ekonomiczną, do któréy rozpoznania rzecz takowa należy, oznaymione będą publiczności po dwa razy w gazetach i pismach intelligencyinych prowincyi.

Gdy na takowe oznaymienie nikt się nie zgłosi, we czterech tygodniach od dnia, w którym po pierwszy raz do pism intelligencyinych było podane, bez dalszego oczekiwania przystąpi się do konfiskacyi, sprzedaży i obrachunku do kassy kar.

§. 181.

Lecz ieżeli prócz konfiskacyi, inna ieszcze kara ma bydź ustanowiona; albo ieżeli z towarem, do którego przywiązana konfiskacya, wzięte były w sekwestr inne, ani całe zakazane, ani wysokiéy opłacie niepodległe towary lub pieniądze, których zwrotu żądać może właściciel; takowy niewiadomy posiadacz będzie zapozwany przez formalną cytacyą edyktalną, zachowuiąc przepis Tytułu siódmego.

Dodatek §. 394. Skoro wartość zaiętych rzeczy według detaxacyi nie przenosi dwudziestu talarów, niepotrzeba żadnego obwieszczenia i zapozwu edyktalnego. Jeżeli zaś posiadacz lub właściciel w ciągu roku, od dnia zaięcia rachuiąc, zgłosi się, i niewinność swoię udowodni, na tenczas wszystko, co mu przysądzoném zostanie, wraz z kwotą dla Denuncyanta przeznaczoną, zwróconém mu będzie z kassy.

TYTUŁ PIĘĆDZIESIĄTY DRUGI.

O processie subhastacyinym.

§. 1.

Wyobrażenie. Gdy dobra nieruchome, lub prawo pod zmysły nie podpadaiące, albo rzecz ruchoma, którą prawa uważaią w równi z nieruchomościami, iest wystawioną na sprzedaż sądową, a ochotnicy do kupna wezwani są publicznie, aby się zgłosili do oświadczenia swéy oferty;

którzyby zaś naywięcéy i naylepiéy ofiarowali, przybicia maią się spodziewać; zowie się to *subhastacyą*.

§. 2.

Podobna subhastacya iest albo *konieczna* albo *dobrowolna*. Między obiema zachodzi nieiaka różnica w postępowaniu. Podział.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O subhastacyi koniecznéy.

§. 3.

Subhastacya konieczna ma wprawdzie właściwie tylko mieysce co do dóbr nieruchomych; lecz muszą także bydź subhastowane prawa pod zmysły nie podpadaiące, gdy ma nastąpić konieczna ich sprzedaż. Przedmioty subhastacyi.

§. 4.

Względem iakich rzeczy ruchomych, co do ich alienacyi sądowéy, potrzebna iest subhastacya, i iak wiele wynosić muszą w szacunku, przepisano w Tyt. L. §. 229.

§. 5.

Konieczna subhastacya rozporządza się albo tylko drogą exekucyi, na naleganie iednego lub więcéy Wierzycieli, z dóbr nieruchomych satysfakcyi swéy poszukuiących, lub w konkursie, na instancyą Kuratora massy. W iakich przypadkach iest konieczną subhastacya.

§. 6.

Gdy w processie sukcessyino-likwidacyinym kto domaga się o subhastacyą dóbr nieruchomych, do pozostałości należących, ta musi bydź wprowadzoną sposobem koniecznéy subhastacyi.

§. 7.

Gdy sukcessor oświadczy przed terminem licytacyi lub na terminie, że chce bydź dziedzicem bez zastrzeżenia, subhastacya przemienia się *w dobrowolną;* prócz tego przypadku zaś, i w dalszym toku sprawy postąpi się wedle prawideł *koniecznéy* subhastacyi.

§. 8.

Gdyby atoli sukcessor mógł wykazać okoliczności, przeszkadzaiące mu bez iego winy w oświadczeniu się z dosadnością: czyli chce dziedziczyć bez zastrzeżenia; może Sędzia na iego prośbę wyznaczyć nowy termin do czasu, podług okoliczności udeterminowanego; a na takowym, wedle nastąpionéy lub nienastąpionéy deklaracyi sukcessora, przepis §. 7. będzie zastósowany.

§. 9.

Przed iakim sądem powinna się czynić subhastacya.

Rozporządzenie subhastacyi należy do sądu, pod którym rzecz iest położoną; same zaś tylko przynależności wprawdzie są szacowane przez Sędziego, pod którego juryzdykcyą się znayduią; subhastacya ich iednak pospolicie, prócz przypadku szczególnego Tyt. L. §. 662. oznaczonego, następuie w sądzie dóbr głównych, i razem ze sprzedażą tychże dóbr.

§. 10.

Gdy więc inny sąd kierował exekucyą lub konkursem, z powodu którego poszukuie się subhastacya, Sędzia *rzeczy* będzie przez niego rekwirowany o iéy uskutecznienie, lub zostanie mu zleconą.

§. 11.

Taxa.

Przy każdéy subhastacyi supponuie się koniecznie oszacowanie rzeczy, maiącéy bydź przedaną.

§. 12.

Takowa atoli taxa ma tylko w zamiarze obiaśnienie i informacyą ochotników do kupna, o własności dóbr na sprzedaż wystawionych, i o realnościach, iakie się w nich mogą znaydować, maiąc im służyć za skazówkę, podług którey mogą na mieyscu dokładnieysze czynić badania o takowych rzeczownościach i ich intracie. Bynaymniéy zaś sądy ani Kurator lub Wierzyciele nie są odpowiedzialnymi za taxę; lecz wszelkie licytacye i adjudykacye pospolicie ryczałtem następować powinny, tak, że w tenczas tylko, gdy całe dobra lub część ich są ewinkowane przez trzeciego, albo gdy część gruntu do intraty pociągniona, bądź inna téy podobna należytość wcale nieznaydyie się, Wierzyciele sprzedaiący i z summy szacunkowéy zapłaceni, w stósunku ofiarowanéy summy do taxy, kupuiącemu ręczyć i odpowiadać powinni.

Dodatek §. 395. Wszelkie taxy sądowe sporządzone bydź maią w grubéy monecie śrebrnéy. Skoro przez omyłkę lub dla szczególnych przyczyn taxa w złocie sporządzoną została, zredukowaną bydź powinna na grubą monetę śrebrną z lażą prawem oznaczoną, lecz nie podług kursu obrachowaną.

§. 13.

Sporządzenie taxy.

Co się zaś tycze rozporządzenia detaxacyi, rozróżnić należy: czyli dobra nieruchome maiące bydź subhastowanemi, są dobrami szlacheckiemi, lub czyli to są mieyskie albo inne nieszlacheckie.

§. 14.

W prowincyach, gdzie są urządzone systemata kredytowe, otaxowanie dóbr szlacheckich będzie zleconém Collegio Ziemiań-

skiemu *(Landszaftowemu)* w którego Departamencie są położone.

Dodatek §. 396. Jeżeli na dobrach żadne nie są intabulowane listy zastawne, na ten czas detaxacya ich należy do zwyczaynych sądów.

§. 15.

Ziemiaństwo powinno postępować w tey mierze według zasad w Prowincyi i dystrykcie onemu przepisanych, a przyiętą tym sposobem i przeyrzaną taxę odeśle sądowi do dalszey decyzyi.

§. 16.

Między takową taxą od ziemiaństwa końcem subhastacyi przyiętą, a tą, którą sporządza iedynie końcem oznaczenia kredytu na dobra dać się maiącego, zachodzi iednak różnica: że gdy przy dobrach znayduią się realności, żadney istotney intraty nie przynoszące, n. p. lenność kościelna lub Prawo Patronatu *(Kollacyi)* i inne tym podobne tylko honorowe prawa, które zatém w taxach od Landszaftu sporządzonych nie bywaią obięte, w taxach subhastacyinych iednak przyłączać ie należy do kapitału taxy, podług pryncypiów w kraiu używanych.

§. 17.

Jeżeli w prowincyi nie iest zaprowadzone systema kredytowe, lub gdy dobra nieruchome sprzedać się maiące nie są szlacheckiemi; sąd subhastacyą zaymuiący się, winien sam sporządzić taxę, lub wyznaczyć do tego kommisarza.

§. 18.

Wyższe sądy na to z iak naywiększą troskliwością wybierać powinny ludzi takich,

którzy prócz koniecznej zdatności pod względem wiadomości prawnych i wiary sądowej, posiadaią ieszcze gruntowną znaiomość praktycznego gospodarstwa. W prowincyach, gdzie takowy obowiązek iest polecony pewnym osobom iuż na to szczególniey wybranym i ustanowionym, może to i na dal mieć mieysce.

§. 19.

Kommisarz w swém działaniu do przyięcia i ocenienia zachodzących rubryk taxy, użyć powinien wprawnych i znaiących się taxatorów. W mieyscach, gdzie ludzie podobni do obowiązków tego rodzaiu nie są raz na zawsze ustanowieni i zobowiązani, powinien delegowany kommissarz od nich w szczególności odebrać przysięgę na to: iż wszelkiey w tey mierze użyią troskliwości i że w swym obowiązku akuratnie, wiernie i z iak naywiększą niezawodnością postępować będą.

§. 20.

W samémże przyimowaniu taxy, kommissarz trzymać się winien ściśle ustaw, iakie w tym względzie w każdey prowincyi są zaprowadzone. Gdyby zaś gdzieżkolwiek takowey ustawy ieszcze nie było, główny sąd tey prowincyi ułoży w tey mierze na samprzód proiekt, a po zniesieniu się z Kamerą Woienno-Ekonomiczną i stanami prowincyi, w ciągu roku, od ogłoszenia ninieyszey przeyrzaney ordynacyi processowey rachuiąc, poda go do zatwierdzenia.

§. 21.

Przyimuiąc taxy, dawać należy zawsze wzgląd na inwentarz na gruncie znayduiący się, ile ten iest potrzebny do gospodarstwa,

dostarczaiącym lub zbytecznym; (Tyt. L. §. 491. Nro. 3.) Jeżeli następnie Wierzyciele osobiści twierdzą: że w sporządzeniu taxy więcey sztuk inwentarskich i przynależności rachowano do dóbr, niżeli istotnie należy, według przepisów prawa; potrzeba ich wprawdzie słuchać z ich wnioskami przeciw zaintabulowanym Wierzycielom, subhastacya iednak przez to nie powinna bydź wstrzymywaną; lecz ieżeli Wierzyciele osobiści dowiodą swego twierdzenia; skutek tego iest ten tylko, iż na ówczas proporcyonalna część ofiarowaney summy szacunkowey winna bydź ściągnioną do massy wspólney.

§. 22.

Kto ma bydź do niey przybieranym.

O nakazaném sporządzeniu taxy sąd udzieli wiadomość posiedzicielowi, ieżeli ieszcze iest przy życiu i obecny. Temu na ówczas wolno, przed terminem lub na samym terminie przedstawić kommissarzowi wyciąg intraty *(Anszlag)* i spis znayduiących się przy dobrach realności i przynależności, tudzież mianych z nich dochodów. Komissarz zaś na to bynaymniey spuszczać się nie powinien, lecz rzetelność podań ściśle i troskliwie roztrząśnie, nie daiąc się w błąd wprowadzać w uskutecznieniu zlecenia sobie danego, ani przez sprzeciwianie się i protestacye posiadacza, ani przez iego niestawanie.

§. 23.

Równymże sposobem o nakazaném oszacowaniu oznaymić należy Wierzycielom, na dobrach nieruchomych intabulowanym, zostawiwszy im wolność dopilnowania go osobiście lub przez pełnomocników, iednak na swóy koszt. Z resztą do odznaczenia granic, kommissarz przyzwie także sąsiadów.

§. 24.

Skoro subhastacya nastąpi w konkursie, nie potrzeba osobnego oznaymienia zaintabulowanym Wierzycielom; lecz dość, gdy dekret, w którym sędzia nakazuie detaxacyą, przedstawionym będzie ich pełnomocnikom, ieżeli iakich w konkursie ustanowili.

§. 25.

Jak tylko nadeydzie taxa i protokuł w tey mierze sporządzony, który kommissarz zawsze przyłączać winien, tedy na ich zasadzie niezwłocznie rozporządzoną zostanie samaż subhastacya.

§. 26.

Monita przeciw taxie.

W ciągu subhastacyi i aż do niedziel czterech przed ostatnim terminem, wolno tak posiadaczowi iako i extrahentowi, niemniey ochotnikom do kupna, donieść sądowi o omyłkach lub uchybieniach zaszłych może w przyimowaniu taxy. Ten na ówczas weźmie pod rozwagę podobne doniesienie; ieżeli to zdawać się będzie ważném, nakaże dokładnieysze dochodzenie; a o skutku iego, skoro z niego wyniknie odmiana taxy, uwiadomi zgłaszaiących się na terminie licytantów przed oświadczeniem ieszcze ich oferty. Z drugiey strony zaś, dla uwag i zarzutów przeciw taxie dopiero na samym terminie licytacyi wniesionych, dalszy ciąg licytacyi i samoż przybicie nie będzie wstrzymywaném.

§. 27.

Podobne uwagi maią także mieysce przeciw taxie przez Dyrekcyą Landszaftową czyli kredytową sporządzoney, a władze landszaftowe wyłamywać się nie mogą od nale-

żytego rozstrząśnienia takowych uwag sobie udzielonych, i w razie potrzeby powinny ie kazać dochodzić na mieyscu, a o skutku ieszcze przed nadeyściem terminu licytacyi sąd uwiadomić.

§. 28.

Warunki kupna. Gdy z powodu własności dóbr nieruchomych, subhastowanemi bydź maiących, lub dla pewnych szczególnieyszych okoliczności, zachodzi konieczność ustanowienia warunków specyalnych, i oznaymienia ich licytuiącym, pod któremi tylko można mieć wzgląd na ofertę przez nich podaną; extrahent subhastacyi doniesie o tém sądowi, iżby takowe w miarę okoliczności, mogły bydź umieszczone w patencie subhastacyinym.

§. 29.

Patenta subhastacyine. Co się zaś tycze samych patentów subhastacyinych, te zawierać w sobie powinny:

1) Nazwisko dóbr nieruchomych subhastować się maiących, ich własność, mianowicie: czyli to są dobra szlacheckie lub grunt wieyski albo mieyski; w iakim leżą Powiecie, dystrykcie, mieście lub wsi, i iak wysoko są otaxowane.

2) Wszyscy, którzy według natury dóbr nieruchomych, zdolni są one posiadać, i w stanie stósowną za nie ofiarować zapłatę, powinni bydź wezwani, aby się zgłosili, i ofertę swą oświadczyli.

3) pospolicie musą bydź wyznaczone trzy termina do oświadczenia takowey oferty, w zwyczayném mieyscu sądu, z których ostatni iest nieodzwonym *(peremtoryczny.)*

4) będzie oznaymiono ochotnikom do kupna, że na oferty, iakieby po upłynieniu ostatniego

ostatniego terminu licytacyi były od nich czynione, nie da się więcey żadnego względu;

5) skoro stósownie do §. 28. są ułożone osobne warunki kupna, powołać się na nie i kopią takowych, tudzież wierzytelne kopie taxy, do patentów subhastacyinych przyłączyć należy, wyraziwszy w nich: gdzie ochotnicy do kupna, taxę wraz z warunkami, z większą dogodnością przeyrzeć mogą.

§. 30.

Termina subhastacyi i obwieszczanie onych.

Przy wyznaczaniu terminów, i obwieszczeniu samychże patentów subhastacyinych, należy mieć wzgląd na rozmaitą własność dóbr nieruchomych i otaxowaną ich wartość. Jeżeli to są dobra szlacheckie, 5,000 Tal. lub wyżey oszacowane, na każden ze trzech terminów rachować należy trzy miesiące, na cały zatém ciąg, dziewięć miesięcy. Poczém wygotuią się trzy patenta, a z nich ieden przybiia się w samymże sądzie subhastuiącym, drugi w innym sądzie wyższym sąsiedzkim; a trzeci w sądzie powiatowym albo innym większym mieyskim bądź ekonomicznym (*Amtowym*) sądzie. Jeżeli subhastacya zachodzi na żądanie innego sądu, exekucyą albo konkursem kieruiącego, temu za każdą razą będzie przesłany do przybicia exemplarz.

Obwieszczenie w pismach Intelligencyinych czyni się dziewięć razy, to iest: raz w każdym miesiącu; w gazetach prowincyi zaś tylko trzy razy, mianowicie raz na każdy termin trzymiesięczny.

Jeżeli dobra nieruchome są szlacheckiemi, niżey 5,000 Talarów oszacowanemi, lub grunt wieyski albo mieyski, wyżey 2000 Tal. otaxowany, na każdy termin rachuie się dwa miesiące, na całkowitość zatém sześć mie-

sięcy. Wypisuią się dwa patenta, przybiiaiąc ieden z nich w sądzie subhastuiącym, drugi zaś w zamieyscowym sądzie, (mianowicie w tym, na którego żądanie subhastacya była nakazaną.) W pismach Intelligencyinych czyni się obwieszczenie sposobem powyższym sześć, a w gazetach trzy razy.

Jeżeli dobra nieruchome są domem lub dobrami wieyskiemi nie szlacheckiemi, a taxa 2,000 Talarów nie przenosi, na każdy termin policzyć należy miesiąc, na całkowitość zatém trzy miesiące. Wypisuią się powyższym sposobem i przybiiaią dwa patenta. Obwieszczenie w pismach Intelligencyinych czyni się cztery razy, to iest: w każdym z pierwszych dwóch miesięcy raz, a w ostatnim miesiącu dwa razy. Do gazet podaie się dwa razy; mianowicie: raz natychmiast po nakazaney subhastacyi, a drugi raz na cztery tygodnie przed terminem. Wszelakoż takowe w gazetach obwieszczenie może bydź całkiem zaniechane na żądanie interesentów.

Gdy idzie tylko o posiadłość włościańską rólnika, półrólnika, zagrodnika lub innych tym podobnych ról małych chłopskich; wyznacza się ieden tylko termin, zakładaiąc go do dziewięciu tygodni. Sporządzaią się dwa patenta, z których ieden w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu mieyscowego, drugi zaś przybiia się w sądzie sąsiedzkim, Powiatowym, mieyskim lub ekonomicznym. Prócz tego o terminie oznaymuie się w pismach Intelligencyinych po trzy razy, mianowicie raz co trzy tygodnie.

Jeżeli nakoniec grunt oszacowany iest tylko pięćdziesiąt Talarów lub mniey, termin oznacza się na sześć tygodni. W spo-

rządzeniu patentów postąpi się iak w przypadku, dopiero przytoczonym, a umieszczenie iednokrotne w pismach Intelligencyinych iest dostatecznem.

Dodatek §. 397. Skoro taxa dóbr szlacheckich subhastować się maiących wynosi nad 500 Tal. aż do 2000 Tal. włącznie, na ten czas zostosuią się przepisy §. 30. ninieyszego tytułu.

W subhastacyach dóbr szlacheckich, których wartość 500 Tal. nie przenosi, postępuie się równymże sposobem, iak w przedaży posad rólniczych, półrólniczych lub innych mnieyszych posiadłości włościańskich, a gdy wartość tylko 100 Tal. lub mniey wynosi, podług przepisu §. 30. w mieyscu przytoczoném.

Dodatek §. 398. Gdy małe posiadłości mieyskie, tudzież prawa, których wartość w obudwóch przypadkach niżey 2000 Tal wynosi, subhastowanemi bydź maią, zastósuią się zasady, względem przedaży posad rólniczych, półrólniczych i innych pomnieyszych posiadłości wieyskich mieysce maiące.

Jeżeli ogólna wartość 50 Tal. nie przenosi, zachowuie się postępowanie przy końcu §. 30. przepisane.

Dodatek §. 399. Co do wywieszania patentów i umieszczenia ich w pismach publicznych, służą przepisy §. 59. Dodatku do §. 42. i następ. Tyt. VII. Cz. I. za prawidło.

§. 31.

W wymierzeniu takowych terminów szczególnieyszy wzgląd mieć należy na ostatni i peremtoryczny, a rzecz tak powinna bydź ułożoną, iżby zupełny przeciąg czasu na subhastacyą oznaczony, od dnia, w którym nayprzód nastąpiło obwieszczenie w doniesieniach Intelligencyinych, pozostał wolny.

Dodatek §. 400. Jeżeli wywieszony patent subhastacyiny przed upłynieniem przepisanego przeciągu czasu, bądź dwóma tygodniami prędzey lub wcześniey, został zdiętym, oderwanym lub zatraconym, nie może to bydź poczytaném za tak istotne uchybienie formalności, z którego by wyniknąć miała przeszkoda w wydawaniu wyroku adjudykacyinego.

Taż sama zachowuie się zasada w przypadku, gdy umieszczenie patentu subhastacyinego w pismach intelligencyiuych zamiast sześć razy, tylko trzy razy zostało uskutecznioném.

§. 32.

Gdy na pierwszym lub drugim terminie zgłaszaią się ochotnicy do kupna; oferta ich musi wprawdzie bydź zanotowana w protokule; lecz adiudykacya nastąpi nie inaczey, aż gdy wszyscy interesenci, to iest: posiadacz i Wierzyciele na to się zgodzą.

§. 33.

Postępowanie na terminie licytacyinym.

Za nadeyściem terminu peremtorycznego, sąd do odbycia onego wyznaczy z grona swych członków deputowanego przydawszy mu Referendaryusza lub Aktuaryusza, bądź przysięgłego protokulistę.

§. 34.

Akt licytacyi musi bydź zawsze odbyty publicznie i w mieyscu zwyczayném sądu. Wierzyciel wyrabiaiący subhastacyą, albo w konkursach kurator, tudzież Wierzyciele osobiście lub przez pełnomocników przytomni, przyzwani do niey bydź powinni; musi bydź także przypuszczony do tego aktu posiedziciel lub wspólny dłużnik, gdy się zgłasza.

§. 35.

Jeżeli subhastacya następuie tylko drogą exekucyi, o terminie licytacyi ostatnim oznaymić należy w szczególności zaintabulowanym Wierzycielom. Wszelakoż, ieżeli żaden z nich się nie zgłasza, licytacya odbytą bydź powinna, a względem przybicia, nie potrzeba osobnego wysłuchania niestawaiących Wierzycieli rzeczownych. Niezaintabulowani Wierzyciele nie pozywaią się w żadnym razie; lecz przypuszczaią się w tenczas, gdy się sami zgłaszaią.

Dodatek §. 401. W zapozwie do intabulowanych Wierzycieli musi bydź dodana ta przestroga:

iż w razie ich niestawienia się, dobra więcey daiącemu będą nie tylko przysądzone, lecz że oraz po sądowém złożeniu summy szacunkowey, wymazanie wszelkich intabulowanych, iako i spadaiących pretensyi, a mianowicie tychże ostatnich, bez potrzeby nawet złożenia na ten koniec dokumentów, nakazaném zostanie.

Względem nastąpionego zapozwania powinien bydź dowod uskutecznionego wręczenia do akt wniesiony.

Dodatek §. 402. Posiedziciele takowych spadaiących dokumentów powinni bydź znagleni do ich złożenia, a to w tym celu, aby o nastąpioney extabulacyi na nich wzmianka była uczynioną, poczém im takowe z tąż wzmianką zwrócone, i przytém ta przestroga dodaną bydź powinna, iż posiedziciele za wselkie z extabulowanym dokumentem uczynione nadużycie i za wynikaiącą ztąd szkodę zostaną odpowiedzialnemi.

Dodatek §. 403. Skoro pobyt którego z intabulowanych Wierzycieli nie iest wiadomy, ani też żaden nie iest ieszcze ustanowiony kurator lub pełnomocnik onego, któryby w

mieysce iego mógł bydź zapozwanym, należy publiczne iego zapozwanie połączyć zarazem z obwieszczeniem terminów subhastacyinych, a ieżeli ustanowienie kuratora według położenia rzeczy mieysca nie znayduie, przydać mu potrzeba assystenta, króry pobyt iego aż do terminu śledzić, i w ogólności mieysce kuratora zastąpić winien. Z resztą względem nastąpionego zapozwania wiadomych Wierzycieli, powinien bydź dowód wręczenia do akt wniesiony.

§. 36.

Z resztą w prowincyach, gdzie do tychczas konieczne także subhastacye przedsiębrane były nie od sądów, lecz od osób właściwie na to ustanowionych i upoważnionych, pozostaie się i nadal przy takowém urządzeniu.

§. 37.

Do podania oferty i sameyże licytacyi, przeznacza się cały dzień, na ostatni termin zamierzony: tak, że licytacya tegoż dnia nawet i po południu, gdyby przed południem nie mogła bydź ukończoną, albo gdy dopiero w tenczas zgłaszaią się nowi licytanci, za przybraniem osób w §. 34. wymienionych, tudzież licytantów, którzy aż dotąd ieszcze nie odstąpili, musi bydź póty ciągnioną, póki nie zostanie ieden tylko naywięcey ofiaruiący, a inni odstąpią. Po godzinie szóstey wieczorney, a ieszcze więcey po zupełném upłynieniu terminu, nowe oferty nie mogą bydź przypuszczone inaczey, iak za zezwoleniem wszystkich interesentów, łącząc w to naywięcey ofiaruiącego.

§. 38.

Tym czasem naywięcéy ofiaruiący nie dostępuie przez to ieszcze zupełnego prawa przybicia; lecz według poniższych przepisów

zawisło to ieszcze od Wierzycieli, zezwolić na przybicie lub domagać się przedłużenia subhastacyi.

§. 39.

Dzieło licytacyi zaczyna się od tego, że wyrabiaiący subhastacyą podaie dowody względem nastąpionego rzeczywiście ogłoszenia terminu w gazetach i pismach Intelligencyinych, a ochotnicy do kupna, przez publiczne i głośne wywołanie przed izbą sądową, są wezwani do licytacyi; przy tém zaś maią im bydź raz ieszcze odnowione w pamięci warunki, iakie według §. 28. założyć wypadało, a zdarzone może według §. 26. odmiany w taxie, deputowany sądu im oświadczy.

§. 40.

Poczém słuchać potrzeba do protokułu zgłaszaiących się licytantów, iednego po drugim; a deputowany sądu przestrzegać powinien:

1) aby ci swą ofertę podali dokładnie, co do ilości i gatunku monet;
2) aby co do warunków założonych iasno się oświadczyli;
3) aby swe własne warunki, szczególniéy co do sposobu, iakim, i terminu, w którym ma bydź dopełniona zapłata, dokładnie wynurzyli.

§. 41.

Wysłuchanie interesentów co do naywyższey oferty.

Skoro tym sposobem wszyscy ochotnicy do kupna wysłuchani zostali; a przez ciągnioną między niemi licytacyą iest wynaleziono, który z nich naywięcey ofiaruie; interesenci subhastacyi będą wysłuchani: czyli zezwalaią na przybicie, lub czyli i co ieszcze maią w tey mierze do nadmienienia.

Dodatek §. 404. Dopóki wyrok adjudykacyiny nie został ieszcze ogłoszonym, Wierzyciele i kurator prawa ich zastępuiący, mogą przyiąć wyższą ofertę i względem niey daley kazać licytować.

§. 42.

Skoro interesenci zgadzaią się na przyięcie oferty; akta natychmiast do wydania wyroku adjudykacyinego będą sądowi przedstawione. Naywięcey ofiaruiący iednak powinien na samprzód wykazać swą zdolność do posiadania tego gatunku dóbr nieruchomych, ieżeli ta nie iest iuż powszechnie wiadomą, albo ią przynaymniey poprzedniczo udowodnić.

Dodatek § 405. Co do posiadłości mieyskich nie potrzeba, aby więcey daiący przed przysądzeniem uzyskał prawo obywatelstwa; owszem dosyć, skoro złoży zaświadczenie magistratu na to: iż w razie przysądzenia mu posiadłości, nie będzie żadney przeszkody w udzieleniu mu prawa obywatelstwa.

§. 43.

Jeżeli obecni przy licytacyi Wierzyciele nie mogą zgodzić się na iedno, sprzeczność niektórych między niemi, iest wymierzoną albo przeciw osobie, lub ilości oferty, bądź przeciw warunkom podanym od naywięcey ofiaruiącego, co do zapłaty lub innych okoliczności.

§. 44.

Wątpliwości przeciw osobie i zdolności posiadania licytuiącego muszą bydź ułatwione natychmiast wedle przepisu §. 42. Jeżeli przy licytacyi znaydą się nieznaiomi albo nieosiedli licytanci, wolno kuratorowi, lub nawet Wierzycielom przy licytacyi obecnym, żądać od nich stawienia kaucyi, którą uła-

twić muszą na mieyscu, niżeli do licytacyi przypuszczeni zostaną.

Dodatek §. 406. Obowiązek stawienia kaucyi stosuie się do zasad w Tyt. XXI. §. 2. Nro. 2. i Tyt. XXIX. §. 10. obiętych.

§. 45.

Z resztą rozumie się samo przez się, że licytuiący nie może bydź wyłączony od licytacyi dla tego tylko, iż wyrabiał subhastacyą.

§. 46.

Gdy sprzeczność ściąga się do ilości oferty, a subhastowane dobra nieruchome są szlacheckiemi; przybicie musi nastąpić, skoro oferta wynosi dwie trzecie części taxy lub więcéy.

§. 47.

Od tego wyłączone są tylko przypadki następuiące:

1) gdy wszyscy Wierzyciele intabulowani są przeciw temu, i żądaią iednomyślnie dalszéy subhastacyi;
2) gdy Wierzyciel przybiciu sprzeciwiaiący się, stawi zaraz stósowną kaucyą innym, wedle przepisu niżéy w §. 51. i następ. udzielonego, co do niedoboru, iakiego im w dalszym ciągu subhastacyi obawiać się wypada;
3) gdy systema kredytowe iest w sprawie interessowaném, a przez zaszłą ofertę nie byłoby w swych pretensyach zasłonione; w tym przypadku wolno mu domagać się przedłużenia subhastacyi. Wszelakoż przez takowy wniosek, przybicie dóbr na licytuiącego mimo woli innych Wierzycieli, nie może bydź nigdy wstrzymywane nad lat trzy, rachu-

iąc od dnia nakazanéy pierwszéy subhastacyi.

§. 48.

Jeżeli na subhastowane dobra szlacheckie ofiarowano mniéy niż dwie trzecie części taxy, przybicie nie ma mieysca, ieżeli się na nie nie zgadzaią wszyscy interessenci. Pomiędzy tych interessentów liczyć należy nietylko wszystkich intabulowanych i nieintabulowanych Wierzycieli, osobiście lub przez pełnomocników przytomnych, lecz oraz Dłużnika, ieżeli iest przy życiu i obecny, lub iego sukcessorów, gdy ci są wiadomi i stawali do licytacyi, albo też ustunowionego Kuratora pozostałości.

§. 49.

Gdy w tym razie subhastowane dobra szlacheckie dla oferty za nadto niskiéy nie mogą bydź przysądzone, przepisy Tytułu pięćdziesiątego zastósuią się.

§. 50.

Jeżeli subhastowane dobra nieruchome nie są szlacheckiemi, adjudykacya naywięcéy ofiaruiącemu koniecznie nastąpić powinna, chociażby oferta onego wynosiła niżéy dwóch trzecich części taxy.

§. 51.

Od tego prawidła może mieć tylko mieysce wyiątek, i dalsze w subhastacyi postępowanie:

1) gdy wszyscy Wierzyciele zaintabulowani na to się zgadzaią; gdyż pod ówczas nie idzie więcéy o sprzeczność Wierzycieli osobistych lub samegoż Dłużnika;

albo

2) gdy Wierzyciel dalszego subhastacyi ciągu żądaiący, tym, którzy się na przysądzenie zgadzaią, stawi razaz dostateczną porękę względnie oferty, i do odpowiedzi za wszelką szkodę z opóźnionego przysądzenia wyniknąć mogącą oświadczy się gotowym.

§. 52.

Sam nawet Dłużnik może tym sposobem wstrzymać przysądzenie, skoro zaraz zdolnego stawi poręczyciela, któryby był gotów przyiąć na siebie kaucyą, za mnieyszą ilość oferty *(pro quanto minori)*.

§. 53.

Jeżeli fiskus (skarb publiczny) sprzeciwia się przysądzeniu, nie potrzeba wprawdzie z iego strony osobnéy kaucyi; urzędnik fiskalny iednak złożyć musi wyraźnie oświadczenie się przełożonéy nad sobą władzy, że ta chce odpowiadać za niedobór.

§. 54.

Zresztą przysądzenie dóbr szlacheckich, za które dwie trzecie części lub więcéy ofiarowano, tudzież dóbr szlacheckich, względnie naywiększéy oferty w ogólności, sprzecznością iednego lub kilku interessentów i stawioną przez nich kaucyą, raz tylko może bydź wstrzymane. Na przedłużonym terminie subhastacyi, przybicie koniecznie nastąpić powinno; a gdy niżéy intabulowany Wierzyciel albo Dłużnik onéy nie sprzeciwia, wyżéy stoiący Wierzyciele zaś z oferty zaspokoionemi bydź mogący, na się zezwalaią; na sprzeczność pierwszych można mieć wzgląd

w tenczas tylko, gdy są w stanie wskazać ostatnim zaraz gotową zapłatę tego, cokolwiekby przez ofertę pozyskali.

§. 55.

We wszystkich przypadkach, gdzie subhastacya ma bydź kontynuowaną, zależy to od oświadczenia się interessentów i umiarkowania sądu: iak daleko zamierzyć wypada termin odroczony. Ten zaś proroguie się pospolicie na poiedyńczy przeciąg subhastacyiny, to iest: do trzech, dwóch miesięcy lub iednego, albo do trzech tygodni. Nadto ten nowy termin z wyrażeniem ostatniéy i nayważszéy oferty, ogłasza się powtórnie w iedném obwieszczeniu na zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu raz ieszcze wywieszoném, i przez iednokrotne obwieszczenie w pismach intelligencyinych i gazetach prowincyi (ieżeli w nich było potrzebne pierwsze umieszczenie). Wywieszenie innych patentów iest wprawdzie przytém dozwolone, lecz nie koniecznie potrzebne.

§. 56.

Te przepisy (§. 55.) zastósuią się i w tenczas, gdy subhastacya nie zaraz iest kontynuowaną, lecz powtarza się dopiero po nieiakim czasie. (Tyt. L. §. 585.).

§. 57.

Gdy stósownie do §. 43. interesenci adiudykacyi sprzeciwiaiący się, sprzeczność swoią wymierzaią przeciw warunkom od kupuiącego założonym, a w téy mierze przez pośrednictwo sądu nie mogą bydź przywiedzeni do zgodności; większość głosów Wierzycieli rzeczownych, w sprawie interesowanych, rozstrzygnie wątpliwość, welde summ ich pretensyi kapitalnych, z dokumentu hypote-

cznego wykazuiących się, lub ustanowionych w wyroku klassyfikacyinym. Wszelakoż nie można znaglić żadnego z Wierzycieli rzeczownych do przychylenia się, na mocy zezwolenia drugich; gdy

1) Licytuiący nie chce kupować ryczałtowo, lecz zastrzega sobie uręczenie taxy; lub

2) gdy się nie oświadczy z gotowością złożenia naymniéy trzeciéy części oferty w gotowiźnie lub w listach zastawnych (*fandbryfach*) bądź w niewątpliwych i zupełnie pewnych na aktywa dokumentach, a to przed oddaniem sobie naturalném dóbr lub przy ich oddaniu.

§. 58.

Wyrok adjudykacyiny.

Gdy więc interesenci zgadzaią się na adjudykacyą, lub ieżeli takowa nastąpić musi wedle powyższych zasad mimo sprzeczność niektórych pomiędzy niemi; akta do zawyrokowania niezwłocznie sądowi podane bydź winny.

Że w przypadkach, gdzie sąd konkursem kieruiący, iest różny od tego, który nakazał subhastacyą; z pierwszym nadewszystko znieść się w téy mierze należy, iuż przepisano wyżéy w Tyt. L. §. 659.

§. 59.

W wyroku adjudykacyinym musi bydź wyrażona nietylko oferta, za którą nastąpiło przybicie, ale nadto i inne warunki, szczególniéy zaś względem opłacenia summy szacunkowéy,

§. 60.

Od takowego wyroku nie ma bydź dopuszczana żadna appellacya lub inny środek prawny; bynaymniéy zaś wykupno ze strony przeszłego posiadacza.

Dodatek §. 407. Skoro przy subhastacyi i sporządzeniu taxy zachowane zostały przepisy Tyt. LII. §. 22—26., przeszły posiadacz żadnéy niemoże rościć pretensyi do istotnych przynależytości dóbr subhastowanych i przysądzonych, pod tym pretextem, iż takowe w sporządzoney taxie niezostały oszacowane.

Od tego nawet i w tenczas żaden wyiątek niema mieysca, chociaż w patencie subhastacyinym ogólna ilość taxy tak wysoko była podaną, ile summa poiedyńczych detaxacyi wyraźnie wyszczególnionych przynależytości wynosi.

§. 61.

Skutek wyroku judykacyinego.

Od dnia ogłoszenia wyroku adjudykacyinego, równie ryzyko iako i użytek zalicytowanych dóbr przypada na kupuiącego, ieżeli w téy mierze nic osobno nie było umówiono, a oddanie mu dóbr w naturze, następuie albo sądownie, lub zasądownie, według tego, iak strony się o to ułożyły.

§. 62.

Wszelki wyrok adjudykacyiny zawiera w sobie warunek, sam z siebie wypływaiący, choć bez wyraźnéy o nim wzmianki: że, ieżeli zapłata summy szacunkowéy nie nastąpi w czasie oznaczonym, kupuiący przystać musi na dalszą subhastacyą nieruchomości na iego koszt i ryzyko.

Skoro więc tenże niedotrzymuie umówionéy zapłaty; naznaczyć potrzeba zaraz powtórną subhastacyą, gdy o to nalegaią Wierzyciele i na zasadzie przeszłéy taxy; kupuiący

zaś, ieżeli iuż wszedł był w posesyą naturalną, będzie z niéy wyrugowany. Gdy więc Wierzyciele zgłaszaią się z takowym wnioskiem, oznaymić o tém należy kupuiącemu, wyznaczaiąc mu przeciąg czasu naywięcéy do czterech tygodni, pod żadnym pozorem przedłużonym bydź nie mogący. Jeżeli w terminie przy wyiściu tegoż czasu oznaczonym, wykazać nie może: iż zupełnie uczynił zadosyć swemu obowiązkowi; Sędzia prostym dekretem nakaże inną subhastacyą. Gdyby na nowym terminie licytacyi mniéy ofiarowano, przeszły licytant musi wynagrodzić niedobór, iako też Wierzycielom wszelkie stąd wynikłe szkody i koszta; a ci mogą się w téy mierze trzymać nietylko złożonego przezeń zadatku, ale nadto reszty iego gotowego maiątku; na wszelki zaś przypadek przystąpić mogą nawet do osobistego aresztu.

§. 63.

Z drugiéy strony nieuiszczenie się w przyrzeczonéy zapłacie, nie pociąga bynaymniéy za sobą uchylenia samegoż kontraktu z kupuiącym zawartego, lecz ten zostanie tak dalece w swéy powadze, że nawet zdarzenia nieszczęśliwe, iakieby się w tym przeciągu czasu w dobrach wydarzyły, spadaią na kupuiącego, lecz natomiast, iako w powtórnéy subhastacyi tenże ponosić musi niedobór, podobnież gdyby w niéy większa niż iego własna wynikła oferta, ta *przewyżka* należy iemu, nie Wierzycielom, wprzód dobra sprzedaiącym.

§. 64.

Jeżeli Wierzyciele nie chcą użyć prawa sobie według §. 62. służącego, to iest: domagania się powtórnéy subhastacyi dóbr, na koszt i ryzyko kupuiącego; lecz chcą trzy-

mać się reszty iego maiątku, względem niedopłaconéy summy szacunkowéy; muszą przeciw niemu zanieść formalną skargę, popieraiąc exekucyą do téy reszty iego maiątku wedle przepisów ustawy exekucyinéy. Wolno im zaś, przystępuiąc do powtórnéy subhastacyi, poszukiwać aresztu na reszcie maiątku kupuiącego, względnie niedoboru, iakiego im się obawiać należy.

Dodatek §. 408. Nakazana dalsza subhastacya w przypadku nieuiszczenia się Nabywcy dóbr w zapłacie summy szacunkowéy w oznaczonym czasie, nie może bydź uważaną iako dalszy ciąg pierwszéy, lecz w iako wcale nowéy subhastacyi postąpić należy, przy któréy co do wyznaczenia i obwieszczenia terminów, wszędzie przepisy §. 30. Tytułu ninieyszego zachowane bydź powinny.

O powtórną subhastacyą nie od iednego Wierzyciela, lecz tylko albo od wszystkich Wierzycieli razem, lub też na mocy postanowienia według przepisu Cz. I. Tyt. L. §. 78.—85. podług większości głosów uchwalonego, może bydź uczyniony wniosek.

§. 65.

Subhastacya ruchomości, i praw czyli przywileiów.

Co do ruchomości, ieżeli te wedle prawidła §. 4. wskazanego, są usposobione do subhastacyi; tudzież co do rzeczy zmysłom nie podległych i praw, zachować należy też same przepisy, ile te według natury przedmiotu mogą tu bydź zastósowane.

Co zaś do praw czyli przywileiów, otaxowanémi bydź niemogących, subhastacya czyni się na sześć miesięcy, a ogłoszenie przez dwa patenta, tudzież sześciokrotne umieszczenie w pismach intelligencyinych.

Względem kleynotów i innych ruchomości kosztownych; gdy taxa nad 2,000. Tal. wynosi,

wynosi, termin wyznacza się do sześciu, inaczéy zaś do trzech miesięcy. *W pierwszym* przypadku wydaią się dwa proklamata, ogłaszaiąc ie sześć razy w pismach intelligencyinych, a trzy razy w gazetach; *w drugim* zaś *razie* iedno proklama z obwieszczeniem czterokrotném w pismach intelligencyinych, a raz ieden w gazetach.

Adjudykacya nastąpić musi koniecznie na terminie za naywyższą ofertę; lecz przysądzona ruchomość nie może bydź kupuiącemu wydaną inaczéy, iak za gotową zapłatą całéy oferty, chybaby mu interesenci całkiem lub w części iednomyślnie poczekać iéy chcieli.

Dodatek §. 409. Względem postępowania przy koniecznéy subhastacyi okrętów, patrz §. 341. Dodatku do §. 230. i następ. Tyt. L. Cz. I.

Dodatek §. 410. Przy sprzedaży huti udziałów kopalni następuiące zachować należy przepisy:

1) Powinien bydź sporządzony naydokładnieyszy, ile bydź może, opis całego dzieła, w którym wyrazić należy liczbę należących do cechu promieni i żył kruszcowych, ich wielkość i inną ich właściwość, skoro to wiadomo; tudzież długość kopalni i prowadzonych w niéy budowań; a ieżeli w niéy czynnie i korzystnie się pracuie, wyrazić także potrzeba ilość zdobyczy w ostatnim roku uzyskanéy, i tym sposobem podać osobom do kupna ochotę maiącym sposobność do zawiadomienia się o stanie i wartości dzieła.

2) Przeciąg czasu subhastacyinego wyznacza się bez różnicy wartości, na sześć tygodni, a obwieszczenie potrzebuie także tylko dwa razy bydź umieszczoném w pismach intelligencyinych prowincyi. Prócz tego wywiesza się iedno obwieszczenie z urzędu górniczego, subhastacyą kieruiącego.

3) Jeżeli współcechy przy urzędzie górniczym subhastacyą kieruiącym ustanowiły pełnomocnika, należy tegoż o nastąpić maiącéy

sprzedaży i o wyznaczonym w téy mierze terminie w szczególności uwiadomić; co do tych zaś współcechów, które żadnego nieustanowiły pełnomocnika, takowe uwiadomienie nie iest potrzebném.

4) Obwieszczenie przedaży i wyznaczonego terminu nastąpić powinno w trzech kościołach, przez urząd górniczy według wiadomego lub domysłowego mieysca pobytu współcechów obrać się maiących, w sposobie tam zwyczaynym.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O subhastacyi dobrowolnéy.

§. 66.

Dobrowolne subhastacye mogą mieć mieysce z rozmaitych przyczyn; gdy n. p. sukcessorowie celem podziału między sobą, należące do wspólnéy pozostałości dobra nieruchome, chcą wystawić na publiczną i sądową sprzedaż; szczególniéy zaś w tenczas, gdy ma nastąpić alienacya gruntu, którego posiadacz iest ieszcze nieletnim.

§. 67.

W podobnych subhastacyach, iak wszędzie, taxa sądowa za podstawę wziętą bydź powinna. Oznaczenie terminów i sposób ich ogłoszenia, ieżeli sprzedaż nie czyni się na naleganie Wierzycieli, zawisły iedynie od propozycyi i woli extrahentów. Lecz ieżeli ci nic szczególnieyszego w téy mierze nie wnoszą, zachować należy toż samo, co w koniecznych subhastacyach.

§. 68.

Extrahenci dobrowolnéy tylko subhastacyi mogą żądać, aby zamiast taxy formalnéy, proste tylko opisanie gruntu, według iego położenia, granic, ogólnych iego własności,

tudzież realności, przyległości, służebności i stałych ciężarów, z księgi hypotecznéy lub katastru poborowego wykazuiących się, do patentów subhastacyinych było załączone.

§. 69.

Gdy się znayduie kilku extrahentów dobrowolnéy subhastacyi, a ci zgodzić się nie mogą na formalności iakieby w téy mierze zachować wypadało, postępować należy wedle wniosków, iakie się naywięcéy zbliżaią do przepisów prawa względem *koniecznych* subhastacyi.

§. 70.

I co do przybicia, zawisło to iedynie od iednomyślności extrahentów z licytuiącemi, którzy się zgłosili: czyli i na którego z tych *ostatnich*, za iaką ofertą i pod iakiemi warunkami ma nastąpić przybicie; czyli ma bydź daléy kontynuowana subhastacya, lub iéy całkiem zaniechać wypada.

§. 71.

Jeżeli się znaydzie więcéy niż ieden extrahent dobrowolnéy subhastacyi, a ci o przybicie zgodzić się z sobą nie mogą; rzecz między niemi musi bydź rozpoznaną wedle przepisów prawa o *wspólnéy własności*, a w razie potrzeby bydź rozstrzygniętą przez wyrok sądowy. (P. P. K. Cz. I. Tyt. XVII. §. 10. i nast.).

§. 72.

W ciągu sporu o to wynikłego, nie można zniewalać licytuiących, aby za ofertę byli w odpowiedzi, a gdy odstąpią, stronie żądaiącéy adjudykacyi, ieżeli wygra w sprawie główney, zastrzegą się prawa względem strony przeciwnéy, dla zawodu z niedoszłego przybicia wyniknąć dla niéy mogącego, a to wedle powszechnych ustaw prawa.

§. 73.

Gdy po rozporządzoney *subhastacyi dobrowolney* i przed przybiciem, wychodzą na iaw okoliczności, przemianę oney w *konieczną* uzasadnić mogące, w tenczas tylko nastąpić może przybicie, gdy albo wszyscy interesenci pod ówczas znayduiący się, zgodzą się na to, lub gdy w subhastacyi *dobrowolney* zachowano wszelkie względem *koniecznéy* prawem przepisane formalności.

Dodatek §. 411. Jeżeli subhastacya ma bydź kontynuowaną, a wszyscy interessenci na to się zgadzaią, że tylko poiedyńczy przeciąg czasu subhastacyinego w sposobie §. 55. Tytułu ninieyszego oznaczonym będzie naydogodnieyszym, tedy stósownie do tego postąpić należy. Skoro zaś interessenci w téy mierze nie są zgodni, przepisy §. 30. 31. służyć będą za prawidło.

§. 74.

Co do dóbr pupillów dobrowolnie subhastowanych, nadmienia się tu:

1) Że, nim subhastacya nakazaną bydź może, opiekun albo kurator legitymować się musi do takowego wniosku dekretem wyższey władzy opiekuńczéy. Co zaś zachować maią sądy pupillarne w wydawaniu takowego dekretu, oznaczaią prawa opiekuńcze (Pow. Pr. Kr. Cz. II. Tyt. XVIII. §. 550. i następ.).

2) Że, niżeli na protokuł odbytéy licytacyi może nastąpić adjudykacya, złożyć należy nasamprzód zezwolenie sądu opiekuńczego, tak co do ilości zalicytowaney summy szacunkowéy, iako też co do warunku iéy płacenia i innych poczynionych warunków.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W POZNANIU

